

• **ArqueoCat** •
Arqueologia i Patrimoni

***Memòria de la intervenció arqueològica a
la parcel·la del Passeig Picasso 24bis-
30 de Barcelona (Barcelonès)***

Anys 2004, 2005, 2006 i 2007

Codis: 002/04, 002/05, 020/06

Núm. Expedient DGPC: 437 K121 NB

Volum I

Març 2013

***Gemma Caballé Crivillés
-ArqueoCat SL-***

ÍNDEX

1.INTRODUCCIÓ	4
1.1.Fitxa tècnica del jaciment	6
1.2.Resolucions	7
1.3. Marc geogràfic i geològic. Situació urbanística de la parcel·la intervinguda	10
1.4. Notícies històriques. Intervencions arqueològiques anteriors. Antecedents arqueològics de la parcel·la	12
1.5. Motius de la intervenció	19
1.6.Treballs realitzats. Fases de la intervenció i objectius	20
1.7.Metodologia	31
2.RESULTATS	
2.1.Resultats de l'excavació arqueològica dels diferents sectors	34
2.1.1.Sector 1	
2.1.1.1.Murs de tancament i estructures associades	38
2.1.1.2.Nivells de circulació i estructures associades	63
2.1.1.3.Procés de construcció de l'edifici	74
2.1.2. Sector 2	110
2.1.3. Sector 3	135
2.1.4. Sector 4	138
Notes Volum I	171
(Volum II) 2.1.5.Sector 5	174
2.1.6.Sector 6	186
2.1.7.Sector 7	195
2.1.8.Sectors 9, 11 i 12	206
2.1.8.1.Sector 9	206
2.1.8.2.Sector 11	210
2.1.8.3.Sector 12	213
2.1.9. Sector 13	215
2.1.10.Sector 14	250
2.1.11.Sector 15	275
2.1.12.Sector 16	281
2.1.13.Sector 17	305
2.1.14 Sector 18	325
2.1.15.Sector 19	332
2.1.16.Sector 20	338
Notes Volum II	343
(Volum III) 2.1.17. Sector 21	346
2.1.18.Sector 22	357
2.1.18.1. Sector 22. Àmbit est	359
2.1.18.2.Sector 22. Àmbit oest	362
2.1.19. Sector 23	376
2.1.20. Sector 24	390
2.1.21. Sectors 25, 26 i 36	398
2.1.22. Sector 27	409

	2.1.23.Sector 29	428
	2.1.24. Sector 30	447
	2.1.25. Sector 31	469
	2.1.26. Sector 32	479
	2.1.27. Sector 33	489
	2.1.28. Sector 34	502
	Notes Volum III	515
(Volum IV)	2.1.29. Sector 35	518
	2.1.30. Sector 37	519
	2.1.31. Sector 38	536
	2.1.32. Sector 39	566
	2.1.33. Sector 40	591
	2.1.34. Sector 41	605
	2.1.35. Sector 42	616
	2.1.36. Sector 43	623
	2.1.37. Sector 44	631
	2.1.38. Sector 45	639
	2.1.39. Sector 46	643
	2.1.40. Sector 47	655
	2.1.41. Sector 48	672
	2.1.42. Sector 49	681
	2.1.43. Sector 50	683
	2.1.44. Sector 51	687
	2.1.45. Sector 52	691
	2.1.46. Sector 53	702
	Notes Volum IV	708
(Volum V)	2.2.Cronologia de l'evolució i ús de les diferents finques	711
	2.2.1 Finals segle XIII-inicis segle XIV.	
	Construcció inicial de les diferents propietats	711
	2.2.2. Segle XV	759
	2.2.3. Segle XVI	781
	2.2.4. Segle XVII	802
	2.2.5. Finals segle XVII-inicis segle XVIII	824
	2.2.6. La destrucció de l'espai, el 1717, per a la construcció de la Ciutadella	836
	3.CONCLUSIONS	837
	3.1.El creixement de la ciutat cap a l'est (finals segle XIII-inicis segle XIV)	838
	3.2. La davallada econòmica i demogràfica (mitjans segle XIV-segle XV)	847
	3.3. La recuperació econòmica (segle XVI-mitjans segle XVII)	850
	3.4. Conflictes i crisis del segle XVII. Arribada i instal·lació a la ciutat dels Clergues Regulars Menors	853
	3.4.1. La construcció de la nova església dels Menorets al darrer terç del segle XVII	858

3.5.La Guerra de Successió i el setge final de Barcelona el 1714. La construcció de la Ciutadella	861
3.6.La destrucció de la Ciutadella al segle XIX. La nova urbanització de la zona a l'entorn del Parc de la Ciutadella i el Mercat del Born	865
Notes Volum V	866
4. BIBLIOGRAFIA	869

Annexes:

Annex I. Inventari de les Unitats Estratigràfiques, Unitat Funerària i Fets Constructius

Annex II. Inventari dels materials arqueològics

Annex III. Catàleg dels material arqueològic

Annex IV. Classificació de les monedes (Maria Clua. Gabinet Numismàtic de Catalunya. MNAC)

Annex V. Fitxes i informe de restauració dels materials arqueològics (Maria Molinas. Àbac Restauració-Conservació, SL)

Annex VI. Documentació Planimètrica

Annex VII. Documentació fotogràfica

1. INTRODUCCIÓ

En aquesta memòria es presenten els resultats i conclusions de la intervenció arqueològica duta a terme a la parcel·la del Passeig Picasso 24bis-30 i carrer de la Fusina número 6, que se situa al barri de la Ribera (districte de Ciutat Vella) de la ciutat de Barcelona. Els treballs arqueològics estaven motivats per les obres que es duïen a terme a la parcel·la, amb motiu del projecte de construcció d'un nou edifici, que havia de disposar de dues plantes soterrànies destinades a pàrquing. La intervenció s'ha desenvolupat en diferents períodes, entre els anys 2004 i 2007: de gener a de març de 2004; de juliol al setembre de 2005; de maig a setembre de 2006; de febrer a desembre de 2007. Els codis d'intervenció del Servei d'Arqueologia de l'Institut de Cultura de Barcelona són: 002/04, 002/05 i 020/06.

L'empresa promotora de les obres, que és qui ha finançat la intervenció, ha estat Copcisa Immobiliària, SA. El projecte arquitectònic relatiu a la construcció del nou edifici ha estat redactat per l'arquitecte Ferran de los Santos. Els treballs arqueològics s'han dut a terme des de l'empresa Arqueocat Arqueologia i Patrimoni, sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Gemma Caballé Crivillés. La intervenció arqueològica s'ha desenvolupat amb la supervisió dels Serveis d'Arqueologia de l'Institut de Cultura de Barcelona i del Servei d'Arqueologia de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.

Els treballs duts a terme han consistit en l'excavació en extensió de tot l'espai i les diferents fases de la seva execució s'han organitzat a partir de l'organització de les obres que motivaven la intervenció. En aquest sentit, cal destacar que les cotes finals de rebaix previstes pel projecte arquitectònic requerien la instal·lació de dues línies de bigues d'entibatge de la parcel·la, que eren necessàries per a garantir l'estabilitat dels edificis de l'entorn de la mateixa.

L'afectació del projecte d'obra a la totalitat de les restes localitzades ha suposat el desmuntatge arqueològic de les mateixes, a partir de les corresponents resolucions de la Direcció General de Patrimoni Cultural. Tots els desmuntatges han anat precedits dels corresponents informes d'afectació de les diferents restes i estructures localitzades, redactats per la directora de la intervenció, que han estat presentats als Serveis d'Arqueologia de l'Institut de Cultura de Barcelona i de la Direcció General de Patrimoni Cultural. Un cop valorades les restes localitzades i la seva afectació pel projecte d'obra, per part de les administracions esmentades, s'ha autoritzat el seu desmuntatge arqueològic, a partir de tres resolucions signades pel Director General de Patrimoni Cultural.

Pràcticament totes les estructures que s'han documentat durant el desenvolupament dels treballs als que fa referència la present memòria han estat desmuntades en el marc de la mateixa intervenció. Tan sols la part corresponent a les cotes finals dels murs de fonamentació de l'església documentada i de les estructures soterrades

(pous), que se situaven en tots dos casos per sota de la cota del rebaix associat amb el moment previ a la instal·lació de la segona filada de bigues d'entibatge, s'han desmuntat fora d'aquesta intervenció. Aquests treballs, juntament amb l'excavació de la zona central-sud de la parcel·la (on s'hi situava un soterrani, la cota final del qual se situava per sota del nivell final de l'excavació de l'any 2007), s'han dut a terme entre els mesos de febrer i juny de 2009. Durant els mateixos treballs es va dur a terme el control arqueològic dels rebaixos finals (efectuats mitjançant màquina retroexcavadora) a tot l'espai, ja per sota del nivell de localització de restes, fins a arribar a la cota final de requerida pel projecte d'obra. Aquesta intervenció arqueològica ha estat dirigida per l'arqueòloga Meritxell Nassare, de l'empresa Àtics, SL.

1.1. Fitxa tècnica del jaciment

FITXA TÈCNICA

Jaciment. Barcelona.

Situació. Passeig Picasso 24bis, 26, 28, 30 – Carrer de la Fusina, 8

Població. Barcelona (districte de Ciutat Vella, barri de la Ribera)

Comarca. Barcelonès

Dates intervenció. Any 2004 (codi 002/04): 19 gener – 26 de març
Any 2005 (codi 002/05): 11 juliol – 8 agost / 22 agost – 8 setembre
Any 2006 (codi 020/06): 26 maig – 25 juliol
Any 2007 (codi 020/06): 2 febrer – 10 agost / 3 setembre – 7 de desembre

Tipus de jaciment. Urbà. Zona urbana baix-medieval, moderna i contemporània

Cronologia. segles XIII-XX

Tipus d'intervenció. Preventiva. Excavació en extensió de la parcel·la afectada, a excepció de la seva zona central-sud. Desmuntatge arqueològic dels murs i estructures localitzats.

Motivació de la intervenció. Construcció d'un nou edifici

Promotor. COPCISA Immobiliària, SA

Direcció arqueològica. Gemma Caballé Crivillés

Execució. ARQUEOCAT, Arqueologia i Patrimoni, S.L.

Equip de treball

Arqueòloga tècnica. Georgina Carbó

Planimetria. Ignasi Camps, Emili Revilla, Fernando Boullosa, Núria Miró, Maria Pujals

Digitalització planimetria. Ignasi Camps, Emili Revilla

Inventari i dibuix materials. Josefa Huertas, Georgina Carbó, Noemí Nebot

Equip d'auxiliars d'arqueologia de l'empresa ARQUEOCAT, Arqueologia i Patrimoni, S.L.

Restauració materials arqueològics: Lluïsa Matas; Maria Molinas (Àbac Conservació-Restauració, SL).

Col·laboració en els treballs de restauració de vidres: Alumnes Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya. Professora: Júlia Chinchilla.

Ordenació dels materials en el marc del "projecte Born" vinculat al Museu d'Història de Barcelona: direcció: Julia Beltrán de Heredia; Coordinació. Núria Miró; Tècnics: Anna Gómez, Georgina Carbó; Tractament de dades: Judith Puig.

Estudi dels materials: Julia Beltrán de Heredia i Núria Miró

1.2. RESOLUCIONS

- Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 15 de gener de 2004, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva** al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès)
Activitat autoritzada: control, excavació arqueològica
Termini de realització de la intervenció: del 19 de gener al 26 de març de 2004
Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).
- Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 18 de maig de 2004, **no autoritzant l'eliminació de les estructures arqueològiques documentades** al solar situat al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès). A la resolució s'especifica: "*Caldrà elaborar un nou projecte d'intervenció que permeti una documentació exhaustiva de les restes i emetre un dictamen sobre la seva preservació, d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic*".
- Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 28 de gener de 2005, **autoritzant l'eliminació d'estructures arqueològiques d'època moderna documentades** al solar situat al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès). Aquesta actuació està condicionada a la "*comprovació prèvia a la correcta execució de la documentació gràfica (plantes, alçats, seccions, fotografies), generada durant la intervenció i a l'elaboració d'un projecte d'excavacions destinat a la realització de cales de sondeig a tot el solar, per tal de poder emetre un dictamen sobre la preservació de restes d'època medieval*".
- Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 11 de juliol de 2005, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva**, al solar situat al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès).
Activitat autoritzada: -eliminació estructures arqueològiques (de cronologia moderna) dels sectors 1 (església), 2 (nord església), 3 i 4 (carrer)
-excavació arqueològica preventiva
Termini de realització de la intervenció: del 11 de juliol al 8 d'agost de 2005
Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).
- Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 17 d'agost de 2005, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva**, al solar situat al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès).
Activitat autoritzada: pròrroga d'excavació arqueològica

Termini de realització de la intervenció: del 22 d'agost al 2 de setembre de 2005

Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).

- Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 18 de maig de 2006, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva** al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès)

Activitat autoritzada: -excavació arqueològica

-control arqueològic de la intervenció d'eliminació d'estructures arqueològiques d'època moderna, autoritzada per la resolució de la Direcció General del Patrimoni Cultural de data 28 de gener de 2005

Termini de realització de la intervenció: del 22 de maig al 8 de setembre de 2006

Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).

- Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 17 de novembre de 2006, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva** al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès)

Activitat autoritzada: -excavació arqueològica

-control arqueològic de la intervenció d'eliminació d'estructures arqueològiques d'època moderna descrites al punt 2 dels fets, d'acord amb les directrius de la resolució de la Direcció General del Patrimoni Cultural de data 28 de gener de 2005

Termini de realització de la intervenció: del 20 de novembre al 29 de desembre de 2006

Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).

- Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 17 de gener de 2007, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva** al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès)

Activitat autoritzada: excavació arqueològica

Termini de realització de la intervenció: del 17 de gener al 16 de març de 2007

Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).

- Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 21 de març de 2007, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva** al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès)

Activitat autoritzada: excavació arqueològica

Termini de realització de la intervenció: del 21 de març al 31 de maig de 2007

Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).

-
- Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 2 de juny de 2007, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva** al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès)
Activitat autoritzada: excavació arqueològica
Termini de realització de la intervenció: del 2 de juny al 31 d'agost de 2007
Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).

 - Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 27 d'agost de 2007, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva** al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès)
Activitat autoritzada: excavació arqueològica
Termini de realització de la intervenció: del 3 setembre al 31 d'octubre de 2007
Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).

 - Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 31 d'agost de 2007, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva** al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès)
Activitat autoritzada: eliminació de les restes arqueològiques esmentades al punt 1 dels Fets
Terminis: *"Aquesta intervenció es durà a terme dins del darrer permís vigent que finalitza el 31 d'octubre de 2007"*
Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).

 - Resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 12 de novembre de 2007, **autoritzant la realització d'una intervenció arqueològica preventiva** al Passeig Picasso, 24 bis, 26, 28, 30 (Barcelona, Barcelonès)
Activitat autoritzada: pròrroga d'excavació arqueològica i de control d'eliminació
Termini de realització de la intervenció: del 12 de novembre al 31 de desembre 2007
Direcció arqueològica: Gemma Caballé Crivillés (Arqueocat, SL).

1.3. Marc geogràfic i geològic. Situació urbanística de la parcel·la intervinguda

Barcelona és un municipi situat en una plana que presenta uns 5 km d'amplada. Té com a límits el mar a l'est; la serra de Collserola, integrada dins la Serralada Litoral Catalana, al sud-oest, amb el cim de Sant Pere Màrtir; el Tibidabo com a cim destacat al nord i al nord-oest, destaca el Puig del Baró; el delta del riu Llobregat al sud, i el delta del riu Besòs, al nord-est. El seu relleu físic pertany a tres unitats: la Serralada Litoral, el Pla de Barcelona i els deltes del Llobregat i del Besòs.

En conjunt, el Pla de Barcelona és fruit d'una falla que s'originà per l'enfonsament del Massís catalano-balear, que determinà la seqüència geològica del subsòl de la zona, on les capes més profundes estan compostes per pissarres del paleozoic amb intrusions granítiques. Durant el miocè i el pliocè es dipositaren margues i argiles damunt de les pissarres, amb alguna intrusió de graves. Posteriorment, la descomposició dels massissos que envoltaven el Pla aportaren acumulacions de blocs de calcàries i argiles, a les quals es sobreposaren en períodes més secs, formacions de crostes calcàries.

El Pla de Barcelona està format pel territori comprès entre el mar Mediterrani i la Serralada Litoral d'est a oest, i entre els rius Besòs i Llobregat de nord a sud. Al nord hi ha la Serra de Collserola, que n'és el cim més alt (542m s.n.m.). La serralada de Sant Mateu, a llevant, i el massís del Garraf, a ponent, fan que les entrades fàcils al pla d'al·luvió damunt el qual reposa la ciutat, siguin els passos fluvials del Besòs i el Llobregat. El Pla de Barcelona és una plataforma suaument inclinada cap al mar. El seu nivell es veu alterat per elevacions naturals, com els Serrats de la Rovira, al nord-oest i els turons menors del front marítim, que són el Mont Taber, i el bloc de Montjuïc (189 msnm), situat al sud de la ciutat.

La badia existent entre aquestes dues formacions del front marítim va donar lloc a una zona lacustre coneguda com el Cagalell. Aquesta zona de maresmes o aiguamolls es va originar amb la formació d'una barrera d'arena litoral, probablement després de la darrera fase glaciària (fa uns 15.000 anys). A la llacuna hi anaven a parar diverses rieres, com la de Valdonzella, de Magòria i de la Creu d'en Malla, que hi van anar dipositant llots argilosos, i molt orgànics, de color gris o negre. Amb el temps, la zona lacustre va quedar reblerta, de manera que ja no apareix als primers plànols de la ciutat del segle XVI.

La línia de costa ha anat avançant al llarg dels temps. En època romana, les aigües arribaven fins a la vessant marina del Mont Taber, seguint el litoral aproximadament per la part alta de l'actual Parc de la Ciutadella. A mesura que la costa va anar avançant es varen formar zones humides o de pantans que es recullen en la toponímia, com el Clot, la Llacuna, el Gorg, o l'estany del Port, als peus de Montjuïc.

Les òptimes condicions climàtiques i estratègiques de la ciutat han afavorit al llarg del temps al seu desenvolupament. Els seus orígens se situen en el petit pujol de Tàber, però ben aviat els límits s'anaren expandint pel pla.

Situació urbanística de la parcel·la intervinguda

Situació de la parcel·la. (www.icc.cat)

En el conjunt de la ciutat, la parcel·la on s'ha dut a terme la present intervenció arqueològica se situa al barri de la Ribera, del districte de Ciutat Vella (Codi de parcel·la: 11; codi d'illa: 18215).

Coordenades UTM ED50 x: 431895,5 y: 4582183,8
 UTM ETRS89 x: 431801,4 y: 4581979,4

1.4. Notícies històriques. Intervencions arqueològiques anteriors. Antecedents arqueològics de la parcel·la.

La parcel·la on s'ha dut a terme la present intervenció se situava en època romana, a l'exterior de la muralla de la colònia "*Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*", fundada per August (15-5aC). En aquesta àrea exterior de la muralla s'hi situaren en aquest moment diverses "villae" de producció agrícola. Les restes més properes documentades, que se situarien en aquest període alt-imperial es corresponen a un possible nucli rural, situat al carrer Montcada, al Palau Finestres (a l'actual Museu Picasso). En aquesta zona s'hi instal·larà a partir del segle IVdC una necròpoli al voltant dels ramals de la Via Augusta que recorrien fins a la ciutat. Aquesta necròpoli s'associa a l'existència d'àrees d'enterrament, situades a la zona exterior respecte la ciutat, prop dels camins d'accés a la mateixa. D'aquesta se n'han documentat restes al subsòl de l'església de Santa Maria del Mar (als anys 60 del segle XX), així com a la zona del carrer Argenteria, Passeig del Born, carrer Montcada, carrer Comerç i en alguna zona del mercat del Born. La necròpoli tindrà certa continuïtat, ja no de manera tan generalitzada, a les zones més allunyades de la ciutat fins al segle VIII-IX tal i com ens indica la localització d'inhumacions d'aquest moment a la intervenció arqueològica al carrer Comerç 7 (sense estar associades a un lloc de culte cristià, com anirà ja passava de manera generalitzada en d'aquest moment).

L'ocupació del territori entre els segles VIII i X serà dispersa i s'hi desenvolupa una activitat de caire agrícola i marítima (a les zones més properes al litoral). A partir d'aquest moment es comença a ocupar l'espai suburbà, mitjançant nous nuclis de població, els *burgs* o vila noves, que s'organitzaven al voltant de mercats, centres eclesiàstics i vies de comunicació. En aquesta zona, la població es va establir al voltant del monestir de Sant Pere de les Puelles, de l'església de Santa Maria de les Arenes i de les Vila Noves dels Arcs i de la Bòria. Al segle X es tenen notícies documentals d'un suburbi poblat de mariners i pescadors al voltant de Santa Maria de les Arenes. L'eix vertebrador d'aquesta zona serà el Rec Comtal, que va ser construït el 960 pel comte Miró, amb l'objectiu d'abastir d'aigua la ciutat, els camps de conreu i els molins. El Rec s'edificà aprofitant gran part de les restes d'un antic aqüeducte romà, exceptuant el seu darrer tram, en què era un viaducte i presentava un estat ruïnós. Prenia l'aigua del riu Besós, entrava a Barcelona pel Portal Nou (prop de l'actual plaça de Sant Agustí Vell) i transcorria al llarg de la zona nord-est de la ciutat, fins a la zona de l'actual Parc de la Ciutadella. L'abastiment d'aigua del Rec permeté l'establiment de noves activitats de caire artesanal (com ara curtidors i tintorers).

Durant els segles XI-XII es van anar assentant i creixent aquests eixamples medievals, fora del perímetre de la muralla romana. A partir de la zona de Santa Maria de les Arenes es vertebrà una àmplia vilanova, que s'extenia al nord, cap a la zona al voltant de Sant Cugat del Rec. Aquesta "Vilanova del Mar" va anar creixent

i es va fer més complexa, gràcies a l'augment de les activitats relacionades amb el mar (destacant especialment el comerç) i es convertí en el nucli mercantil de la ciutat. D'aquesta manera, a finals del segle XII als voltants de Santa Maria de les Arenes hi havia instal·lats artesans i mercaders amb un important augment de la població, que suposava una important construcció d'edificacions. Aquest creixement va fer necessaris un seguit de canvis importants, que van facilitar en gran mesura el desenvolupament d'aquesta extensa àrea urbana, com ara la desviació del torrent del Merdençar, cap a la plaça de la Llana i d'Assaonadors. En aquest mateix sentit, es van dessecar les llacunes al voltant de Santa Maria. A partir d'aquest moment, la zona d'aquesta vilanova serà una de les més actives a nivell d'indústria i comerç i es s'anirà extenent a mesura que es s'endarrereix el mar i es disposa de més terreny. L'espai, doncs, es va anar urbanitzant, definint-se nous carrers a la zona coneguda com a Rodalia de Corbera, prenent el nom de la família censatària del Bisbat que dugué a terme la urbanització.

Aquesta nova zona urbanitzada que serà l'origen del futur barri de Ribera, que tindrà un procés d'urbanització constant entre el segle XIII i part del segle XIV. El ritme d'aquest creixement, juntament amb el que l'espai on es produïa era una àrea on hi havia pocs impediments físics i legals, va suposar que el traçat dels seus carrers dibuixessin línies rectes prolongades i paral·leles. La zona de llevant del rec també es va anar consolidant, ajudat per la construcció del convent de Sant Agustí (el 1309).

Al segle XIV es va ratificar l'expansió del barri amb la construcció de l'església de Santa Maria del Mar que, juntament amb el Born formarien el centre del barri més dens i actiu de la ciutat. L'església de Santa Maria del Mar es començà a construir el 1329 i s'acabà al darrer terç del mateix segle. Darrera de l'església s'hi situava el carrer Montcada, que enllaçava la Vilanova del Mar amb el sector comercial del carrer de la Bòria. En aquest carrer s'hi instal·laren les classes benestants (la noblesa i els rics mercaders ennoblits) i s'hi bastiren espectaculars palaus. A l'extrem del carrer Montcada, darrera l'absis de Santa Maria del Mar s'obria el Born, que era el lloc on se celebraven gran quantitat de torneigs ("bornar") i festes de tot tipus. Inicialment era una plaça allargada amb carrers al voltant i posteriorment es va ampliar i regularitzar (el 1424). A partir de l'ampliació es converteix en el centre amb més moviment de la ciutat, ja que per les seves excepcionals dimensions permetia la ubicació de diferents espais destinats al comerç de productes agrícoles, així com centres de venda de productes manufacturats. Aquesta activitat comercial i la seva ubicació geogràfica en relació a la ciutat va fer que s'instal·lin a la zona del voltant del born una gran quantitat i diversitat d'oficis: artesans de tot tipus, mariners, pescadors, portejadors i a la zona del rec (en una àrea més perifèrica) els "industrials" (pelleters, teixidors, blanquers, curtidors...).

D'aquesta manera, el barri presentava zones diferenciades, a partir de les característiques dels seus ocupants: el sector més ric (als carrers del Mar, la Bòria,

Montcada, de Born, els Canvis, Bonaire) on s'hi instal·laren les classes benestants en palaus; la zona de més activitat manufacturera i comercial (als voltants del rec i del Born); la zona més pobra, que se situava a la zona de llevant del Rec Comtal (entre els convents de Sant Agustí i Santa Clara), on s'instal·laven els nouvinguts a la ciutat, que treballaven en feines relacionades amb el mar i la manufactura. Tota la nova àrea va quedar closa a l'interior de la nova muralla de la ciutat, que es començà a definir al segle XIII. Aquesta zona se situava a l'espai de la nova muralla entre el Portal Nou i el Convent de Santa Clara, els treballs de la qual s'iniciaren el 1358.

En època moderna, aquesta àrea de la ciutat es va consolidar com a àrea de treball pre-industrial de la ciutat, sense perdre la seva presència a nivell de comerç i activitat marítima. A nivell demogràfic hi havia en aquest moment una important congestió, si bé a nivell urbanístic no hi hauria variacions importants. Al segle XVII es van dur a terme obres de millora del port, que suposen que es guanyi terreny al mar i es basteixi una nova muralla de tancament, més enllà de la d'època medieval. Al disposar de nous terrenys edificables, es definiren nous carrers i espais de treball, que permeteren descongestionar les zones més densificades de la ciutat. Posteriorment al 1679 s'urbanitzà el Pla d'en Llull on s'hi edificaren illes allargades de cases fins a la plaça dels Calderers.

El fet històric que marcarà el destí d'una part important d'aquest barri serà l'ofensiva de les tropes de Felip V a la ciutat de Barcelona, el 1714, que marcarà el final de la Guerra de Successió. A partir de la victòria d'aquest, des de la Cort de Madrid hi havia tres grups d'opinió en relació al futur de la ciutat i del control de les possibles revoltes: els primers proposaven arrasar la ciutat; els segons, desmantellar les seves muralles; els tercers, construir una ciutadella militar per tal de defensar els interessos de la corona espanyola davant possibles atacs enemics exteriors i les possibles revoltes interiors dels seus habitants. Finalment s'edificà la Ciutadella que, juntament amb la reforma del castell de Montjuïc i l'adaptació dels baluards i elements defensius existents, va suposar una militarització de la ciutat destinada especialment al control damunt la població.

La construcció de la Ciutadella va comportar el desmantellament i la desaparició física de gran part del barri de la Ribera (l'àrea situada a l'est del Born), del que en desapareixeran 38 carrers i 1202 cases. L'enderroc s'estructurarà en tres fases: la primera fase finalitzà l'abril de 1717; la segona, el mes de setembre del mateix anys; la tercera, el juliol de 1718. A partir d'un manament reial, s'obligà als propietaris a enderrocar les seves cases. La confiança en l'execució del projecte era força baixa entre la població, fet que va motivar que alguns dels habitants reconstruïssin les cases de les àrees afectades, que van haver de ser novament enderrocades. La Ciutadella es començà a construir el 1716 i el 1718 era ja habitable. Al seu voltant, s'hi situava una gran explanada, destinada a la formació de tropes, alhora que la separava i la protegia de la ciutat.

La població que havia hagut d'abandonar les seves cases s'havien d'instal·lar a la zona del Raval de Sant Pau i a l'àrea de la platja (tot i que fins a mitjans de segle no s'inicià el projecte del nou barri de la Barceloneta). Els desnonats es van negar inicialment a traslladar-se a les zones proposades i es van instal·lar a les àrees del voltant d'on habitaven (al mateix barri de la Ribera i a la zona del voltant del convent de Santa Caterina i del monestir de Sant Pere). Això va suposar una densificació demogràfica molt important d'aquestes zones.

Els anys 1869 i 1888 la ciutadella va ser enderrocada, i tan sols se'n conservà la capella castrense, el Palau del Governador (seu actual del Parlament de Catalunya) i l'arsenal . L'espai que ocupava aquesta es va convertir en parc. El 1888, amb motiu de l'Exposició Universal s'urbanitzà novament la zona. Es va convocar un concurs amb aquest objectiu, que va guanyar l'arquitecte Josep Fontserè. A partir del seu pla proposat, es preveia per l'àrea entre el parc i el passeig del Born un conjunt d'edificacions de tipologia i estil unitaris (situats a l'actual Passeig Picasso i als carrers Fusina, de la Ribera i Comercial). El projecte s'anà desenvolupant durant el darrer els darrers vint anys del segle XIX. En el marc de la mateixa Exposició Universal, entre els anys 1873 i 1876 es va construir el mercat del Born.

Intervencions arqueològiques anteriors

A l'àrea on s'ha dut a terme la present intervenció arqueològica s'hi ha efectuat diverses intervencions arqueològiques, de les quals destacarem les més importants, en relació especialment a la proximitat amb la parcel·la i la rellevància de les restes documentades.

- Intervenció arqueològica al Carrer Comerç. 1991 (direcció de Robert Farré i Dolors Serra). Es van localitzar les restes de part del barri de la Ribera desmuntat en el moment de la construcció de la Ciutadella, corresponent al carrer de Gensana, el tram final del carrer qui va del Born al Pla d'en Llull, la continuació dels carrers de Dies Feiners i de Bonaire, així com part del Rec Comtal. A banda de les estructures de cronologia medieval i moderna es van documentar restes corresponents a la necròpoli baix-imperial (s. IVdC).
- Intervenció arqueològica al Parc de la Ciutadella. 1991. (direcció Tona Majó i Emília Pagès)¹. Es van documentar part del convent de Santa Clara, així com petits baluards entre els baluards del Rei i de la Reina. També restes de la porta de la Ciutadella i d'un pont que salvava el fossat.
- Intervenció arqueològica al carrer de Comerç, 7. Sondejos 1997 (direcció Albert Martín)²; intervenció arqueològica en extensió 1998 (direcció Josep

M. Vila)³. Durant els sondeigs previs es van localitzar dos enterraments amb coberta de llosa. A l'excavació en extensió, es van documentar un seguit d'inhumacions de cronologia alt-medieval (segles VIII-IX). Aquestes es correspondrien a un moment tardà de la necròpolis baix-imperial de tota aquesta zona, sense estar vinculades a cap lloc de culte cristià. Es van documentar també restes molt arrasades de murs de tancament baix-medievals, del barri de la Ribera.

- Intervenció arqueològica a l'antic Mercat del Born. Cales i rases 1994 (direcció Eulàlia Barrasetas i Josefa Huertas)⁴. Es van dur a terme un seguit de cales de sondeig i rases, que van permetre determinar l'existència al subsòl de restes corresponents als murs de tancament i nivells de circulació corresponents a la part del barri de Ribera, desmuntada en el moment de la construcció de la Ciutadella.
- Intervenció arqueològica a l'antic Mercat del Born. Sondeig 1998 (direcció Marta Fàbregas i Josefa Huertas)⁵. Es va efectuar una cala on es van documentar estructures del Rec Comtal i elements associats a aquest (un pont), així com murs de tancament que definien diferents espais al voltant del Rec.
- Intervenció arqueològica al carrer Montcada n.21-23. Palau Finestres. Maig-juliol; agost-octubre 1998 (direcció Josep M Vila)⁶. Es van localitzar estructures de cronologia romana, relacionades amb alguna activitat artesanal del moment de la fundació de *Barcino* en època alt-imperial (segle IdC). D'època tardorromana (segle IV dC) es van documentar inhumacions corresponents a la necròpoli situada en aquesta zona, així com restes de murs de tancament amb revestiments *d'opus signinum* (associats possiblement a alguna edificació funerària). Corresponents a època medieval, es van localitzar nivells i estructures prèvies a la construcció del Palau Finestres, que s'edifica a la primera meitat del segle XIV. Es va constatar l'evolució arquitectònica de l'edifici, amb reparacions i ampliacions fins al segle XV. Al segle XVII hi ha un seguit de canvis al palau, que suposen el desmuntatge de les estructures del moment inicial de la seva construcció. Es van documentar l'evolució de l'edifici fins al segle XX.
- Intervenció arqueològica a l'entorn del Passeig del Born (C. Sombrerers, Fossar de les Moreres i plaçeta de Montcada) i plaça del Fossar de les Moreres. 2001 (direcció Daria Calpena)⁷. Es van documentar restes de la necròpoli tardorromana, així com les inhumacions col·lectives de l'11 de setembre de 1714. També es van localitzar estructures corresponents a les edificacions baix-medievals i modernes, que s'amortitzen al segle XVIII.
- Intervencions arqueològiques realitzades al carrer Pujades i carrer Wellington; entorn del Parc de la Ciutadella; carrer Almogàvers i passeig Lluís Companys.

2001-2002 (direcció Ariadna Traveset)⁸. Seguiment de rases de serveis, de les quals a les efectuades a la zona del Parc es van documentar restes de la Ciutadella.

- Intervenció arqueològica en extensió a l'antic Mercat del Born. 2001-2002 (direcció Pere Lluís Artigues, Antoni Fernández)⁹. Documentació de la part del barri de Ribera destruït el 1716. A l'oest de l'espai s'hi situava el Rec Comtal. L'extensió de l'àrea excavada va permetre veure el traçat urbanístic de l'espai prèviament a la seva destrucció, identificant-se els diversos carrers, així com diferents tipus d'habitatges de característiques ben diferenciades depenent de la seva ubicació, així com de l'activitat i posició econòmica dels seus habitants. Les restes han estat conservades i s'està treballant per acondicionar l'espai per a la seva museïtzació.
- Intervenció arqueològica al passeig Picasso 24-30 i 38-38bis. 2002 (direcció Laura Suau)¹⁰. Rases de sondeig a les dues parcel·les que van determinar l'existència de restes arqueològiques al seu subsòl.
- Intervenció arqueològica al passeig Picasso 38-38 bis – carrer Comercial 15. 2004 (direcció Pol Castejon). Es va documentar part del carrer Bonaire i les edificacions situades a banda i banda del mateix, que es corresponien a habitatges i espais destinats a treballs industrials i artesanals.
- Intervenció arqueològica al passeig Picasso 32. 2005 (direcció Noemí Nebot)¹¹. Rasa de sondeig efectuada a la zona est de la parcel·la on es van documentar les restes del mur de tancament corresponent a la continuació del carrer Joan Grec (localitzat a la intervenció del passeig Picasso 24-30)
- Intervenció arqueològica al passeig Picasso 38-38 bis – carrer Comercial 15. 2005 (direcció Gemma Caballé). Excavació de diversos punts de la parcel·la (on s'hi havien documentat les restes del carrer Bonaire i un seguit d'edificacions situades a banda i banda del mateix) on s'hi havien d'instal·lar els pilotatges de fonamentació de l'edifici que s'havia de construir. En el marc de la mateixa intervenció es va dur a terme el control arqueològic de la cobertura de les restes.
- Intervenció arqueològica al Parc de la Ciutadella. 2005-2006 (direcció Miquel Gea)¹². Localització de dos trams de la muralla medieval, amb les restes del Portal de Sant Daniel i dues torres associades amb el mateix; així mateix es van documentar dos àmbits d'un edifici adossat a la muralla i un tram del vial que discorria fins a la mateixa. D'època moderna es va documentar el terraplè vinculat amb el baluard de Santa Clara, així com restes d'elements relacionats amb el moment final de la Guerra de Successió i estructures de la Ciutadella edificada a partir de 1715. Del segle XIX es van documentar els nivells associats amb l'enderroc de la Ciutadella i la posterior construcció del Parc.

- Intervenció arqueològica al passeig Picasso 34. 2007 (direcció Noemí Nebot)¹³. Es van localitzar restes corresponents a estructures soterrades (pous i dipòsits) de cronologia baix-medieval i moderna, ja que els nivells i estructures situades a cotes superiors van quedar afectats en el moment de la construcció del soterrani a l'edifici existent (al segle XIX).
- Intervencions arqueològiques associades amb les obres de rehabilitació de l'antic Mercat del Born. 2005, 2006 (direcció Antoni Fernández, Emiliano Hinojo). Sondeigs i controls arqueològics a l'interior de l'edifici o a al seu entorn immediat arqueològica al carrer Comercial (direcció Antoni Fernández), que s'han dut a terme entre els mesos de març-novembre de 2005 i abril-maig de 2006. Durant aquests treballs s'han localitzat restes i nivells associats amb les edificacions existents en aquesta zona, prèviament a la destrucció de 1717, així com els nivells corresponent als seus enderrocs.
- Intervenció arqueològica davant el número 5 del al carrer Comercial. 2007 (direcció Antoni Fernández). La intervenció estava vinculada als treballs de connexió entre l'edifici de l'antic Mercat del Born i l'edifici annex al mateix, situat al carrer Comercial, 5. Es van documentar parcialment tres edificacions de la zona, corresponent a la zona del barri de la Ribera, que van ser enderrocades en el moment de la construcció de la Ciutadella. Els nivells i estructures documentats mostraven una ocupació de l'espai des d'època baix-medieval fins al moment de la seva destrucció (el 1717).
- Intervenció arqueològica als carrers de la Ribera, la Fusina i Comercial. 2008 (direcció Antoni Fernández)¹⁴. Durant els treballs de substitució de la coberta de l'edifici de l'antic Mercat del Born, l'empresa constructora va efectuar diversos rebaixos sense control arqueològic, amb motiu de l'anclatge de la grua que havia de ser utilitzada per als treballs. Davant aquest fet, des dels Serveis d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona i la Direcció General de Patrimoni Cultural es va determinar que es documentessin els límits dels rebaixos i que es dugués a terme un sondeig de comprovació al carrer Comercial. Aquest sondeig es va dur a terme a la part més propera a l'àrea rebaixada, per documentar l'estratigrafia afectada pels rebaixos. El nivell més antic documentat es corresponia a un estrat de runa, associat amb el procés de destrucció de les cases situades en aquesta zona, en el moment de la construcció de la Ciutadella.
- Intervenció Arqueològica subsidiària del projecte d'infraestructures bàsiques i restauració. Centre Cultural del Born. Fonaments. Anys 2008 i 2009 (direcció Antoni Fernández)¹⁵. Aquests treballs estaven vinculats a les obres de restauració de l'edifici de l'antic Mercat del Born, en especial a l'excavació arqueològica a les zones de creixement de diferents pilars de l'edifici. Els

resultats de la intervenció han permès aportar més dades relatives a les aportades durant l'excavació en extensió efectuada l'any 2001 a l'interior de l'edifici.

Antecedents arqueològics de la parcel·la

En aquesta parcel·la, s'hi ha realitzat dues intervencions arqueològiques anteriors a la que es presenta. La primera d'elles es va dur a terme a partir del moment que l'empresa promotora (COPCISA Immobiliària, SA) va presentar el projecte arquitectònic (redactat per l'Arquitecte Ferran de los Santos) de l'edifici que es construiria en el solar. Aquest preveia la construcció d'habitatges i dues plantes soterrades destinades a pàrquing. Al situar-se la parcel·la intervinguda en el barri de la Ribera, seguint la legislació vigent, els rebaixos que s'havien de dur a terme es van condicionar a la realització d'una intervenció arqueològica prèvia, per tal de constatar l'existència de restes a la parcel·la i efectuar-ne una primera valoració. La intervenció es va dur a terme l'any 2002 i va consistir en la realització de sondeigs, duts a terme per l'empresa Atics, S.L, sota la direcció de l'arqueòloga Laura Suau. A partir dels resultats dels sondeigs, es va determinar l'existència de restes arqueològiques, que van fer preveure ja una excavació en extensió del solar.

A l'inici de les obres, l'any 2003, es va realitzar el seguiment arqueològic de les rases per a la construcció dels murs pantalla de l'edifici. En aquest mateix moment es va dur a terme un primer rebaix de terres del solar, amb el corresponent seguiment arqueològic. Aquests treballs els va realitzar l'empresa Arqueocat SL, amb la direcció tècnica de Natàlia Salazar.

1.5.Motius de la intervenció

La parcel·la on s'ha dut a terme la present intervenció arqueològica està situada al barri de la Ribera del districte de Ciutat Vella de Barcelona i s'inclou en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric. Tal i com estableix la normativa municipal, d'acord amb la legislació vigent, qualsevol actuació que impliqui rebaixos en el subsòl del barri de la Ribera suposa la realització d'una intervenció arqueològica, amb el caràcter de preventiva. En el cas de la ciutat de Barcelona, les directrius de les intervencions arqueològiques es determinen des del Servei d'Arqueologia de l'Institut de Cultura de Barcelona, a partir del Projecte d'Intervenció Arqueològica que es redacta des del mateix Servei.

Tal i com s'ha presentat en l'anterior apartat, els sondeigs efectuats l'any 2002 (dirigits per l'arqueòloga Laura Suau) van determinar l'existència de restes

arqueològiques al subsòl de la parcel·la. A partir d'aquests resultats, es va determinar la realització d'una excavació arqueològica en extensió de tot l'espai, treballs als quals fa referència la present memòria d'intervenció.

El barri de la Ribera es va formar durant l'edat mitjana, en una zona exterior respecte la muralla que tancava el perímetre de la ciutat romana. En aquesta zona exterior, prop de les vies d'accés a la ciutat s'hi situava una àrea necròpoli tardorromana (segle IVdC). Les diferents intervencions arqueològiques dutes a terme en aquesta àrea han permès documentar restes d'aquesta necròpoli, així com de murs i edificacions corresponents al barri baix-medieval i modern.

Cal destacar que a la zona est del barri (on s'ha dut a terme la present intervenció) conserva en molts punts del seu subsòl restes de la part del barri baix-medieval i modern, que van ser destruïdes posteriorment al setge i entrada de les tropes de Felip V a Barcelona, el 1714. A partir d'aquesta data es va projectar la construcció d'una ciutadella a la zona est del barri de la Ribera, que va suposar la destrucció de les edificacions situades a l'àrea on es s'havia d'ubicar el fortí. En el conjunt de la Ciutadella, l'espai on se situa la parcel·la intervinguda es corresponia a una explanada exterior, que formava part de la defensa del conjunt, separant-lo de la ciutat. Els anys 1869 i 1888 la ciutadella serà enderrocada. El 1888, amb motiu de l'Exposició Universal, es va construir un parc als terrenys on s'hi ubicava la Ciutadella i entre els anys 1873 i 1876 es va construir el mercat del Born i les edificacions situades al seu voltant.

Corresponents a aquestes restes de la part del barri destruïda destaquen les localitzades a la intervenció a l'antic Mercat del Born, dirigides per Pere Lluís Artigues i Antoni Fernández (de l'empresa Codex, SL) i realitzades els anys 2001 i 2002; també es corresponen a aquestes restes les documentades durant la intervenció realitzada l'any 1991 al carrer Comerç i dirigides per Robert Farré.

1.6 Treballs realitzats. Fases de la intervenció i objectius

A nivell general, els treballs efectuats en aquesta parcel·la han consistit en l'excavació en extensió de tot el seu espai i s'han dut a terme en diferents campanyes entre els anys 2004 i 2007. En una de les campanyes (l'any 2005) es va realitzar un sondeig, a la zona central de la parcel·la. El desenvolupament de les diferents fases de treball s'ha dut a terme seguint les temporitzacions proposades per l'empresa promotora de les obres, a partir de les cotes de rebaixos que es podien assolir, prèviament a la instal·lació dos nivells de bigues d'entibatge. Aquests entibatges permetien continuar l'excavació, sense que perillés l'estabilitat dels edificis del voltant de la parcel·la. Tots els treballs arqueològics realitzats disposaven dels corresponents

permisos d'intervenció arqueològica.

Així mateix, durant els treballs efectuats en alguna de les diferents fases (tal i com s'especifica a continuació), s'han desmuntat les estructures localitzades en campanyes anteriors. Tots aquests desmuntatges s'han dut a terme un cop aprovada la seva execució, mitjançant una resolució de la Direcció General de Patrimoni Cultural. Prèviament a aquesta resolució, al final de cadascuna de les fases de treball, s'ha redactat el corresponent informe d'afectació de les estructures localitzades, redactat per la directora de la intervenció. Aquest informe comptava amb una descripció i adscripció cronològica de cadascuna d'elles, unes conclusions preliminars del conjunt de les restes, la seva documentació planimètrica i fotogràfica i s'especificava la seva afectació per part del projecte arquitectònic (en aquest cas, era total en totes les estructures).

La darrera campanya de la intervenció a la que fa referència la present memòria (efectuada l'any 2007), es va finalitzar al arribar a la cota prèvia a la instal·lació de la segona línia de bigues d'entibatge, un cop desmuntats tots els murs de cronologia baix-medieval. Aquest nivell coincidia amb l'estrat de rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat, a finals del segle XIII.

A partir d'aquest moment, els treballs que restaven, per donar per finalitzada la intervenció arqueològica a la parcel·la, es corresponien a l'excavació dels nivells situats per sota del soterrani ubicat a la zona central-sud de la parcel·la, ja que la part inferior d'aquest soterrani se situava per sota de la cota final d'excavació de l'any 2007. Així mateix, quedava efectuar el seguiment arqueològic del desmuntatge de la part final dels murs de fonamentació de l'església localitzada, que també se situaven per sota de la cota indicada. Finalment s'havia de dur a terme el seguiment i control arqueològic dels rebaixos finals a tota la parcel·la, que afectava als estrats de rebliment previs a la urbanització baix medieval; aquests nivells s'haurien format a partir de deposicions de sediments de manera natural.

Un cop instal·lades les bigues metàl·liques que formaven la segona línia d'entibatge, es va procedir (l'any 2009) a la realització d'aquests treballs finals esmentats. Aquesta intervenció va ser dirigida per l'arqueòloga Meritxell Nassarre, de l'empresa Àtics, SL. Cal destacar que durant aquests treballs es va recuperar la pedra fundacional de l'església, així com es van documentar les fonamentacions d'aquest edifici i dels murs de tancament de les edificacions baix-medievales (que se situaven a la zona del soterrani). Així mateix, es van localitzar les restes d'una estructura, que se situaria cronològicament en un moment previ a la urbanització baix-medieval de la zona.

Intervenció any 2004 (codi: 002/04)

Dates intervenció: 19 gener – 26 de març

Treballs realitzats: Inicialment es va dur a terme el seguiment arqueològic dels rebaixos, mitjançant mitjans mecànics, dels primers estrats de rebliment (d'època contemporània) fins a arribar a la cota de localització dels primers nivells i estructures arqueològiques. El primer nivell documentat es corresponia a un potent estrat d'enderroc, associat amb el moment de la destrucció de les edificacions situades en aquesta zona, en el moment de la construcció de la Ciutadella (a partir de 1715). Aquest nivell va ser retirat, a les seves cotes superiors, mitjançant una màquina retroexcavadora, amb el control directe per part de l'arqueòloga. Un cop retirada la part superior d'aquest estrat i ja localitzades les primeres estructures, es va procedir a l'excavació manual i en extensió de tota la parcel·la.

La cota final de l'excavació se situava, per raons de seguretat, a 3m per sota el nivell de la voravia. A partir d'aquesta cota s'havia d'instal·lar la primera línia d'entibatges als murs pantalla (mitjançant bigues metàl·liques). L'excavació arqueològica en aquesta campanya va finalitzar en el moment de la localització dels nivells de circulació dels diferents espais documentats; en els àmbits on aquests no s'havien conservat, es van finalitzar els treballs als nivells associats o previs als paviments. En quatre punts de la parcel·la on no s'havien conservat els seus darrers nivells de circulació (a la zona central i sud), es va efectuar un sondeig manual, per efectuar una primera valoració de les restes situades per sota la cota final d'excavació.

A la zona sud, central-sud i central-nord de la parcel·la s'hi ubicaven tres soterranis (del segle XIX), que havien estat ja enderrocats. Els nivells associats amb aquests enderrocs i els murs de tancament dels soterranis es van retirar amb mitjans mecànics, fins a arribar als nivells arqueològics (en el cas del soterrani de la zona central-nord) o bé a la cota final dels rebaixos marcada (en els soterranis de la zona central-sud i sud). En el situat al sud, al coincidir la cota final del rebaix amb la inferior del soterrani, es va documentar la part superior de les estructures situades en aquest punt. Pel que fa al soterrani ubicat a la zona central-sud, es va efectuar un sondeig a la seva zona sud-est, amb una màquina

Treballs de desmuntatge i buidat de runa del soterrani de la zona central-sud

retroexcavadora, per valorar la profunditat d'aquest element i la potència del mur associat amb l'església que se situava al seu extrem sud-est. Així mateix, a la zona nord-oest s'hi ubicaven tres dipòsits d'olives soterrats, mentre que a l'extrem nord-est s'hi situava una estació transformadora elèctrica; tots aquests elements (del segle XX) van ser desmuntats també amb màquina retroexcavadora fins a la cota final del rebaix, ja que les seves restes continuaven per sota d'aquesta.

Objectius: seguiment arqueològic dels moviments de terres, fins a localitzar els nivells i estructures arqueològiques. Excavació i documentació de les estructures i nivells localitzats. L'objectiu dels quatre sondeigs efectuats a la zona on no s'havien conservat els paviments del darrer moment d'ús de l'espai, era determinar les característiques dels nivells i estructures situats per sota, així com la potència estratigràfica del subsòl del parcel·la.

Restes documentades: durant aquesta intervenció es va documentar un tram del carrer Joan Grech, amb el paviment empedrat que definia el seu nivell de circulació, juntament amb les edificacions situades a l'oest respecte aquest i part d'una que s'ubicava al nord-oest del carrer (l'extrem sud de la qual va quedar desmuntada per la construcció de l'estació transformadora elèctrica). El carrer se situava a la zona central-est i nord-est de la parcel·la i continuava en direcció nord i sud respecte els seus límits.

De les edificacions situades a l'est destacava especialment la zona nord de l'església dels Pares Regulars Menors (dedicada a l'Esperit Sant), que s'havien instal·lat en aquesta zona de la ciutat a partir de 1636. La part documentada de l'església s'ubicava a la zona central de l'església i es corresponia a la seva capçalera, de la qual es va localitzar part del seu paviment de cairons. La continuació cap al sud de l'edifici (part del seu mur de tancament est i el paviment interior) va ser desmuntada en el moment de la construcció dels dos soterranis situats a la zona central-sud i sud de la parcel·la. El paviment de l'església presentava un retall de grans dimensions (a la zona del presbiteri), que va ser excavat; la cota final d'aquest retall coincidia amb les restes d'un paviment, corresponent a un

Tram localitzat del carrer Joan Grech, amb el seu darrer nivell de circulació (PV-13)

moment anterior a la construcció de l'església i amb el que funcionaven dues estructures i un mur de tancament. A la resta dels espais interiors, alguns dels quals es corresponien a espais associats amb la zona conventual dels Menorets, es van documentar els seus nivells de circulació o bé els reblliments previs a aquests, així com estructures associades amb l'ús dels espais (pous, dipòsits, fosses sèptiques..).

Restes de l'església dels Menorets documentada durant la intervenció de l'any 2004

La cronologia de totes aquestes restes documentades se situava al segle XVII, en el moment previ a la destrucció de les diferents edificacions, motivades per la construcció de la Ciutadella a partir de 1715. Pel que fa a les estructures documentades a la zona sud de la parcel·la (per sota del soterrani) es va determinar que se situaven cronològicament en un moment previ al darrer moment d'ús dels espais (els nivells i estructures del darrer moment d'ús havien estat destruïdes pel soterrani), entre època baix-medieval i moderna.

Un cop finalitzada la intervenció i presentat l'informe pertinent, l'empresa promotora de les obres va sol·licitar, a la Direcció General de Patrimoni Cultural, un permís de desmuntatge de les restes, per poder continuar els rebaixos requerits pel projecte arquitectònic. Inicialment, aquesta eliminació de les estructures documentades es va denegar, a partir d'una resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 18 de maig de 2004.

Finalment, l'eliminació de les restes es va autoritzar, mitjançant una resolució del Director General de Patrimoni Cultural (del 28 de gener de 2005). Aquesta autorització estava condicionada a la comprovació prèvia de la correcta execució de la documentació gràfica de la intervenció efectuada l'any 2004 (plantes, alçats, seccions i fotografies) i a la realització d'uns sondeigs arqueològics a tot el solar, per valorar i poder emetre un dictamen sobre la preservació de restes d'època medieval.

Intervenció any 2005 (codi: 002/05)**Dates intervenció:** 11 juliol – 8 agost / 22 agost – 8 setembre

Treballs realitzats: es va efectuar un sondeig arqueològic (de 26m de llargada i 2m d'amplada), que discorria de nord a sud per la zona central de l'àrea central i nord de la parcel·la. A la zona sud de la parcel·la no es va dur a terme cap sondeig, ja que els resultats aportats pels sondeigs efectuats en aquesta àrea, durant la intervenció de l'any 2004, ja havien assolit els objectius d'aquesta nova campanya. L'excavació del sondeig es va fer manualment i es van documentar les estructures i nivells situats per sota de les restes localitzades durant la intervenció de l'any 2004.

Vista general de la zona nord del sondeig de l'any 2005

Sondeig, a la zona central de la parcel·la (corresponent al sector 22) amb el nivell de sorres final

Els treballs van finalitzar, en quatre punts del sondeig, al arribar a un nivell de sorres netes, que va ser identificat com a possible nivell natural i que se situava a 1'50m respecte la cota final dels murs baix-medievals localitzats i a 6m respecte el nivell de la voravia del Passeig Picasso. A la resta del sondeig, es va finalitzar l'excavació al arribar als paviments de terra piconada, associats amb el primer moment d'ocupació de l'espai (a la baixa edat mitjana). Cal destacar que per motius de seguretat es va desestimar la continuació de l'excavació per sota del nivell de sorres, ja que les seves característiques no permetien garantir l'estabilitat dels límits de la rasa. La realització d'aquest sondeig va suposar tan sols el desmuntatge parcial del paviment de l'església i de part de l'escala

d'accés a la zona del presbiteri des de la nau central. La resta d'estructures i paviments no afectats pel sondeig, així com els murs i el paviment de maons localitzats durant la seva execució, no van ser desmuntades.

Objectius: determinar l'existència de restes situades per sota de les localitzades fins al moment, que havien d'estar associades amb les edificacions de cronologia baix-medieval i moderna situades en aquesta zona. Mitjançant aquest sondeig es podria valorar de manera especial les restes corresponents a les edificacions baix-medievales (la seva potència i entitat), així com l'existència de possibles restes anteriors a aquest moment i la potència de la seqüència estratigràfica del subsòl de la parcel·la.

Restes documentades: es van documentar les restes de diversos murs de tancament interiors de diferents espais. La cronologia d'aquests murs se situava en època baix-medieval, amb alguns d'ells que haurien tingut continuïtat d'ús en època moderna. Associats amb aquests murs es van localitzar els seus nivells de circulació, que es corresponien majoritàriament a paviments de terra piconada; la cronologia d'aquests paviments anava des d'època baix-medieval a moderna (en els murs que haurien continuat en ús en època moderna). A la zona sud del sondeig, es va documentar un paviment de maons i les restes d'un mur associat amb aquest, que se situaven cronològicament en època moderna. A la zona nord, es va localitzar una fossa sèptica d'època moderna. A l'espai interior de l'església, es van documentar els nivells associats amb el seu procés de construcció (que cobrien els murs de tancament dels edificis anteriors) i la fonamentació de la base d'un dels pilars de subjecció dels arcs de coberta de l'edifici.

Murs de tancament localitzats a la zona nord del sondeig

Intervenció any 2006 (codi: 020/06)

Dates intervenció: 26 maig – 25 juliol

Treballs realitzats: Es va dur a terme l'excavació en extensió de la zona central i nord de la parcel·la, a l'espai corresponent a l'interior de l'església i dels espais situats a la zona nord respecte aquesta. Pel que fa a l'església, un cop retirats els

Vista general de la parcel·la a l'inici de la intervenció de l'any 2006

estrats associats a la seva construcció, es va procedir al desmuntatge (mitjançant una màquina retroexcavadora tipus *bobcat*) dels seus murs de tancament. Els murs i estructures dels àmbits situats al nord, van ser desmuntats manualment (amb l'ajut de martells elèctrics). L'autorització del desmuntatge d'aquestes restes estava vinculada a la resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 28 de gener de 2005.

A la zona on s'hi ubicaven els dipòsits d'olives d'època contemporània es va procedir al seu desmuntatge final (mitjançant una màquina retroexcavadora tipus *bobcat*). La cota final de l'excavació en extensió i desmuntatge dels murs se situava a 3m per sota del nivell de voravia del Passeig Picasso, ja que en les àrees excavades no s'havia assolit aquest nivell durant la intervenció de l'any 2004. A la

zona corresponent a l'església, aquesta cota final coincidia amb els nivells i estructures corresponents a les edificacions anteriors a la seva construcció, que no van ser excavats ni desmuntats.

Un cop finalitzada l'excavació en extensió i el desmuntatge de les estructures, es van protegir les estructures i els paviments restants mitjançant geotèxtil i es van cobrir totes elles amb terra.

Aquesta protecció i cobertura es va dur a terme per garantir la conservació d'aquestes restes durant els treballs d'instal·lació de la primer línia de bigues d'entibatge, que es van dur a terme un cop finalitzada la intervenció. Les estructures i nivells protegits havien de ser excavades quan es reprengués la intervenció arqueològica, posteriorment a la col·locació de les bigues esmentades.

Protecció de les restes, amb cobertura de geotèxtil i terra, un cop desmuntats els murs de l'església i els espais situats al nord

Objectius: excavació en extensió i documentació dels nivells i estructures associats amb el procés de construcció de l'església, així com dels àmbits situats al nord respecte la mateixa.

Protecció de les restes, prèviament als treballs d'instal·lació de les bigues metàl·liques d'entibatge.

Restes documentades: es van documentar les estructures i nivells de circulació dels espais on s'hi va edificar l'església, així com de la zona nord respecte aquesta.

D'aquestes estructures destacaven les restes d'una possible font i de diverses fosses sèptiques i dipòsits. A nivell estratigràfic, es va determinar que la construcció de l'església s'havia dut a terme a finals del segle XVII, tal i com ens ho indicaven els materials associats amb els seus nivells de construcció. En relació a la construcció de l'església, es va constatar que prèviament a l'inici dels treballs es van desmuntar les estructures i nivells anteriors de la zona corresponent a la nau lateral est, mentre que a la resta dels espais aquests desmuntatges no es van dur a terme i es va reblir l'espai, mitjançant estrats que amortitzaven les restes anteriors. Per sota dels primers nivells associats amb el procés de construcció dels edificis es va localitzar un estrat de rebliment, que no presentava restes o indicis d'activitat antròpica, sense restes o indicis d'estructures anteriors a la urbanització de l'espai.

Zona central i nord de la parcel·la durant la intervenció de l'any 2006

Un cop finalitzada la intervenció es va redactar un informe, on es presentaven les estructures documentades, amb la seva descripció i valoració cronològica, juntament amb unes conclusions preliminars, associades amb els resultats de la intervenció. A partir d'aquest informe, des de l'empresa promotora de les obres es va sol·licitar a la Direcció General del Patrimoni Cultural la corresponent autorització per a procedir al seu desmuntatge.

El desmuntatge d'aquestes estructures es va autoritzar, mitjançant una resolució del Director General de Patrimoni Cultural, del 17 de novembre de 2006, d'acord a les directrius de la resolució de la mateixa Direcció General, del 28 de gener de 2005.

Intervenció any 2007 (codi: 020/06)

Dates intervenció: 2 febrer – 10 agost / 3 setembre – 7 de desembre

Aquesta intervenció presentava dues fases diferenciades, que s'especifiquen a continuació.

-Fase 1 (febrer-agost)

Treballs realitzats. Excavació en extensió de tot l'espai de la parcel·la (exceptuat la zona central-sus), per sota de la cota final d'excavació marcada per la primera línia de bigues d'entibatge i fins a assolir el nivell previ a la instal·lació de la segona línia. Aquest nivell se situava a 5m, per sota del nivell de voravia del Passeig Picasso. Durant els treballs d'excavació, un cop exhaurits els nivells associats amb les estructures documentades a la campanya de l'any 2006, es va procedir al seu desmuntatge (per al qual es disposava de la corresponent autorització).

Vista general, de nord a sud, de la parcel·la a l'inici de la intervenció de l'any 2007

La cota final del soterrani situat a la zona central-sud de la parcel·la se situava per sota del nivell final d'excavació (marcat per la segona línia d'entibatge) i, per tant, no es va procedir a l'excavació d'aquest punt. Es van efectuar dos sondeigs (a la zona nord-oest i central), per determinar la potència del soterrani i l'existència de possibles restes per sota d'aquest. L'estació transformadora elèctrica (situada al nord-oest) va ser desmuntada (mitjançant una màquina retroexcavadora tipus *bobcat*) i es va constatar que la seva construcció havia suposat el desmuntatge de tots els nivells i estructures situades en aquest punt.

L'excavació en extensió va finalitzar al arribar als nivells de rebliment previs a la construcció dels edificis baix-medievals, corresponents al primer moment d'ocupació de l'espai. La cota d'aquests estrats coincidia amb el nivell a partir del qual s'havia d'instal·lar la segona línia de bigues d'entibatge.

Objectius: documentació de les estructures corresponents al primer urbanisme de l'espai, definit a partir de finals del segle XIII i de la seqüència estratigràfica de la seva ocupació, des d'aquest moment i fins a època moderna.

Restes documentades: es van localitzar els murs i nivells associats amb el procés d'urbanització de l'espai, a partir del qual es va definir el carrer Joan Grech i les diverses finques que s'organitzaven a partir d'aquest. Així mateix, es va documentar l'extrem est de les propietats orientades en relació al carrer d'en Oliver del Pla

Vista general, de nord a sud, de la parcel·la al final de la primera fase de la intervenció de l'any 2007

d'en Llull, que s'ubicava a l'oest respecte el carrer Joan Grech, i la zona nord d'una finca possiblement orientada en relació al Pla d'en Llull; tots aquests espais s'ubicaven a la zona oest de la parcel·la. De totes les propietats localitzades i del carrer es va documentar la seva seqüència estratigràfica, que ens mostrava la seva evolució des de la baixa edat mitjana fins a època moderna, amb diverses estructures edificades en els diferents períodes.

Els resultats dels sondeigs efectuats a la zona corresponent al soterrani indicaven que a la zona central de l'espai la seva profunditat era superior (sense restes per sota de la zona inferior) a la de la zona oest. En aquest punt es va constatar l'existència de restes de la primera filada de les fonamentacions dels murs baix-medievals.

Sondeig al soterrani, amb les restes de les fonamentacions dels murs baix-medievals

Un cop finalitzada aquesta primera fase, es va redactar un informe d'afectació de totes les estructures documentades. A partir d'aquest informe, l'empresa promotora va sol·licitar la corresponent autorització a la Direcció General de Patrimoni Cultu-

ral, per procedir al seu desmuntatge, ja que totes elles quedaven afectades pel projecte arquitectònic.

L'eliminació de les estructures es va autoritzar, mitjançant una resolució, signada pel Director General de Patrimoni Cultural, del 31 d'agost de 2007,

-Fase 2 (setembre-desembre)

Treballs realitzats: es va procedir al desmuntatge de tots els murs (amb les seves fonamentacions) i estructures localitzats durant la fase de treball anterior. Es van excavar en tres punts (a la zona nord-est, central i sud-oest), les rases de fonamentacions dels murs baix-medievals que presentaven rebliments de sorres.

Objectius: desmuntatge arqueològic dels murs i estructures baix-medievals, per documentar els processos constructius dels mateixos.

Zona nord i central de la parcel·la al final de la intervenció de 2007

Zona sud de la parcel·la, al final de la intervenció de l'any 2007

1.7. Metodologia

La metodologia emprada durant tota la intervenció ha estat la proposada per E. Harris en les excavacions arqueològiques en extensió, adaptada a les característiques específiques de la intervenció. A partir d'aquesta, s'ha distingit cada nivell exhumat, seguint criteris de tonalitat, composició i textura, i s'ha donat un número identificador a cada un dels nivells, anomenats Unitat Estratigràfica (UE). La inhumació localitzada ha estat individualitzada i identificada com a Unitat Funerària (-UF-). S'ha realitzat una fitxa descriptiva de cada Unitat Estratigràfica, Unitat Funerària i Fet Constructiu.

El gran nombre de fets constructius localitzats (murs, paviments, escales) ha motivat que es diferenciessin aquests respecte als estrats pròpiament dits, i se'ls ha donat un número individualitzat de Fet Constructiu a cadascun d'ells. D'aquesta manera, els fets constructius ha estat diferenciats (a partir de les seves característiques) en: murs -MR-; pilars -PL-; portes i obertures constructives -OB-; paviments -PV-; escales -ESC-; fosses sèptiques -FS-; dipòsits -DP-; canalitzacions -CN-; estructures de combustió -EC-; ; pous -POU-; cups -CUP-; forats de pal -FP-; estructures indeterminades -E-.

Els diferents espais definits pels murs de tancament han estat numerats a partir de sectors. La numeració de les diferents Unitats Estratigràfiques documentades s'ha organitzat (a partir de la campanya de l'any 2006), en relació al sector on han estat localitzades. D'aquesta manera, les diverses Unitats Estratigràfiques es numeren a partir de quatre o cinc xifres. La primera xifra (en cas de tenir quatre xifres) o bé les dues primeres (en cas de tenir-ne cinc) indiquen el sector on s'ha localitzat l'estrat, mentre que les tres restants segueixen una numeració correlativa independent per a cada sector. Aquest fet permet situar cada estrat al sector on ha estat localitzat, a partir del seu número identificador (d'aquesta manera l'UE-2.001 haurà estat documentada al sector 2 i l'UE-13.001, al sector 13).

Durant les intervencions dels anys 2004 i 2005, els estrats localitzats han estat identificats de manera correlativa, sense aquest indicador inicial del sector on s'ubicaven. Aquesta numeració s'ha mantingut en els estrats de la campanya de 2004, mentre que els nivells del sondeig de l'any 2005 han estat igualats amb la numeració dels mateixos estrats efectuada en el moment de l'excavació en extensió; en aquest sentit, tant a la fitxa dels estrats, com a la presentació dels mateixos a l'apartat corresponent als Resultats d'aquesta memòria s'especifiquen tant el número del sondeig, com el de l'excavació en extensió.

De cara a l'estructuració i presentació de les diferents propietats, cadascuna d'elles ha estat diferenciada amb un número de finca. A l'apartat corresponent a l'evolució de cadascuna de les finques (a l'apartat dels Resultats), es presenta la seva numeració i els sectors que la definien.

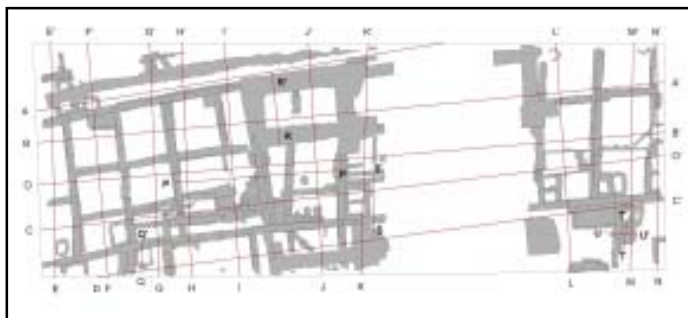
Els materials arqueològics recuperats en cada un dels estrats i fet constructiu han estat separats en bosses diferenciades i han estat rentats, siglats i inventariats; així mateix s'han dibuixat els materials més significatius. L'estudi d'aquests materials ens ha permès apropar-nos a la cronologia relativa de cada estrat. Els treballs relatius a l'inventari, estudi i dibuix dels materials els han dut a terme les arqueòlogues Georgina Carbó, Josefa Huertas i Noemí Nebot. Durant els treballs inicials associats amb el projecte de museïtzació de l'espai cultural del Born (els anys 2004 i 2005), es va dur a terme un primer estudi dels materials, que van dur a terme les arqueòlogues Núria Miró, Georgina Carbó, Anna Gòmez i Judit Puig; durant els

mateixos treballs, l'estudi numismàtic el va realitzar l'arqueòloga Montse Duran. La resta del material numismàtic ha estat estudiat per Maria Clua (del Gabinet Numismàtic de Catalunya, del Museu Nacional d'Art de Catalunya). Alguns dels materials arqueològics més significatius (especialment metalls, monedes i vidres) han estat restaurats, per part de les restauradores Lluïsa Matas i Maria Molinas (de l'empresa Àbac Restauració-Conservació, SL).

S'ha realitzat la documentació fotogràfica de cada estrat i fet constructiu localitzats, així com un reportatge del desenvolupament i l'evolució dels treballs relatius a cadascuna de les seves fases d'execució. Aquesta documentació fotogràfica es presenta en format digital, a partir de diferents carpetes, relatives a les diferents Unitats Estratigràfiques de cada sector, a cada Fet Constructiu i a cada campanya d'intervenció.

Així mateix, s'ha dut a terme la documentació planimètrica, mitjançant plantes, seccions i alçats, de cada Unitat Estratigràfica, Unitat Funerària i Fet Constructiu exhumat.

L'organització de les seccions s'ha realitzat a partir de la distribució dels diferents sectors localitzats. D'aquesta manera, s'han traçat 15 línies de seccions (identificada cadascuna d'elles amb una lletra), que recorrien per tot l'espai de la parcel·la i a partir de les quals es disposava de dues seccions (nord-sud i est-oest) de l'interior de cada espai. S'ha realitzat una secció específica d'alguna estructura determinada (a partir de la seva importància i sempre que no quedessin incloses en cap de les seccions generals).

Planta de situació de les seccions (plànol n. 100)

Totes les dades i la documentació generada per la intervenció es presenten en els annexes d'aquesta memòria final. D'aquesta manera, a l'Annex I es presenta l'Inventari de les Unitats Estratigràfiques, Unitat Funerària i Fets Constructius; a l'Annex II, l'Inventari dels materials arqueològics; a l'Annex III, el Catàleg del material arqueològic; a l'Annex IV, la documentació i l'Informe de l'estudi numismàtic de les monedes; a l'Annex V, les Fitxes de restauració dels materials arqueològics i a l'Annex VI, la documentació Planimètrica.

2. RESULTATS

2.1. Resultats de l'excavació arqueològica dels diferents sectors

2.1.1. Sector 1

El sector 1 s'ubicava a la zona central de la parcel·la, al sud respecte el sector 2 i a l'oest respecte el sector 4 (carrer). L'edifici que definia aquest sector, que es correspondria a l'església del convent dels Pares Regulars Menors (consagrada a l'Esperit Sant), tindria continuïtat en direcció sud respecte l'àrea del sector 1, si bé aquesta zona sud va quedar desmuntada en el moment de la construcció dels soterranis del segle XIX situats en aquest punt. El soterrani ubicat just al sud del sector 1 presentava una profunditat molt destacable, fet que ha suposat que fins a la darrera fase d'intervenció arqueològica (posteriorment a la col·locació de les bigues d'entibatge inferiors) de la parcel·la no s'hi pogués actuar¹⁶. Pel que fa al soterrani situat a l'extrem sud, presentava menys profunditat i els nivells associats amb la seva construcció, que se situaven just al damunt de les restes que havien quedat afectades per la mateixa, han estat inclosos al sector 3 (que es correspondria als nivells de destrucció associats amb la construcció del soterrani).

Localització de les restes de l'església. Al fons, el mur que tancava el soterrani situat al sud.

Així doncs, aquest sector 1 seria l'edifici de l'església que es va començar a erigir a finals del segle XVII i que molt possiblement durant la guerra de Successió encara estava en procés constructiu. En aquest sentit, caldrà dur a terme una recerca a nivell documental per tal de determinar si realment l'església o alguna de les seves parts va ser consagrada, prèviament a la destrucció d'aquesta zona de la ciutat, i altres aspectes relatius als treballs de construcció de la mateixa¹⁷. Com veurem, els resultats de l'excavació arqueològica en aquest sector ens indiquen que molt probablement la totalitat de l'edifici no es va acabar de construir, tot i que desconexim si alguna de les seves parts va quedar parcialment habilitada per a les celebracions i litúrgies religioses. En relació als treballs de construcció de l'església,

a partir dels resultats de la intervenció arqueològica podem determinar que el 1710 encara s'estaria treballant en la construcció de l'edifici, ja que s'ha recuperat una moneda d'aquest moment en el rebliment d'un retall a un dels nivells associats amb el procés constructiu, prèviament a la instal·lació dels paviments que definirien els nivells de circulació documentats de l'església.

Les dades històriques que tenim relatives a aquest edifici ens indiquen que seria una ampliació del temple existent que, com ja hem esmentat, estava custodiat per la comunitat religiosa dels Pares Regulars Menors (coneguts també com a Menorets). Aquesta comunitat tenia els seus orígens a Itàlia (l'any 1563), amb un primer establiment a la Península,

l'any 1598, a la ciutat de Madrid. L'arribada de la comunitat a Barcelona se situa l'any 1631 i a l'agost del 1636 se'ls va concedir un espai, al carrer Oliver del Pla d'en Llull per a edificar-hi el seu convent i església.

Planta dels murs i paviments documentats de l'església (plànol n.20)

La comunitat tenia problemes amb l'ordre del convent de Sant Agustí i amb el prevere de Santa Maria del Mar i l'any 1640 van marxar a Madrid. Quan van tornar a Barcelona (el 1652) possiblement continuarien establerts als espais existents, o

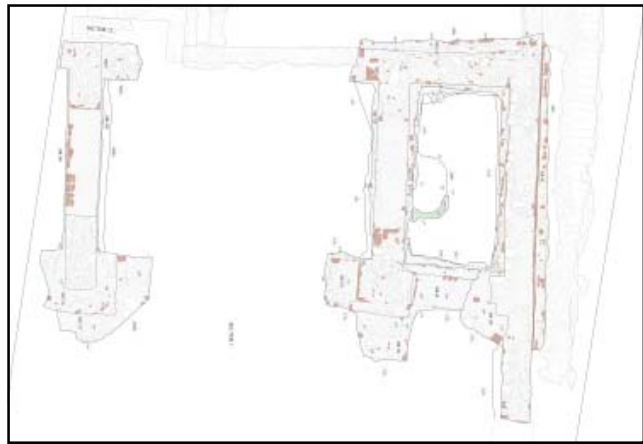
Interior del sector 1 durant els treballs d'excavació

bé en van edificar de nous tot ampliant els primers. En relació a aquest espai conventual (tal i com es presenta a l'apartat corresponent als sectors 13, 14, 2, 9 i 11) considerem que les estructures i elements documentats en aquests sectors, que s'ubiquen cronològicament al segle XVII (prèviament a la construcció de l'església) podrien formar part d'aquest recinte.

A les darreries del segle XVII és quan van començar els treballs de construcció d'un nou temple, que estava previst que tingués

la façana principal al Pla d'en Llull i, com hem vist, la façana lateral est al carrer Joan Grech. Com ens han constatat els resultats de la intervenció arqueològica, l'edifici no hauria estat totalment acabat, si bé hauria patit els efectes dels bombardejos a la ciutat durant el setge de 1714 (quan possiblement encara s'estaria treballant en la construcció de l'església). Un cop finalitzada la guerra, aquesta església se situava a l'àrea afectada per la construcció de la Ciutadella, que va manar construir Felip V, el 1715. D'aquesta manera, l'edifici va ser destruït i els Menorets van ser indemnitzats pel monarca mitjançant la cessió de l'església de Sant Sebastià, al costat de la qual hi van construir el seu nou convent¹⁸.

Durant els treballs arqueològics duts a terme, hem pogut documentar el procés de construcció de l'edifici, amb un principi dels treballs destinats a la construcció del mur de façana i la nau lateral est, que haurien suposat la destrucció dels murs i estructures situades en aquest punt. Per motius que desconeixem directament (possiblement pel desenvolupament de la Guerra de Successió, amb el setge a la ciutat del 1713-1714, i per manca de diners), el desenvolupament dels treballs va variar de manera destacable a la zona corresponent a la nau central (on

Planta dels murs i fonamentacions de l'església (plànol n.21)

s'havia d'ubicar l'altar major o presbiteri) i lateral oest, i els treballs es van accelerar. Això va motivar que els nivells i estructures de l'església s'assentessin directament al damunt dels nivells i estructures existents.

Tancament nord-est i de la zona central de l'església

En el mateix sentit, el tancament nord de l'edifici en aquesta zona central presentava diferències molt destacables, pel que fa a la factura constructiva i dimensions, en relació al tancament nord-est. Així mateix, la rapidesa dels treballs hauria motivat que la zona nord de l'edifici no s'hagués acabat tal i com s'hauria projectat d'inici. Possiblement aquest tancament tindria previst un cos més enllà del tancament documentat, ja que s'ha documentat un arrenc de continuació del mur est, que ens mostraria la intencionalitat inicial de la continuació de l'edifici cap al nord. Tot i això, per la planta que

defineixen les esglésies d'aquesta època (d'estil barroc), seria més probable que hi hagués un cos al nord respecte la nau central (on s'hi hauria ubicat el presbiteri). En el moment en què aquest cos no es va edificar i es va tancar la zona nord, la zona de l'altar major es va situar a l'extrem nord de la part edificada.

La cronologia de l'inici d'aquests treballs la situem entre finals del segle XVII i inicis del segle XVIII, tal i com ens indiquen els materials ceràmics recuperats en molts dels estrats de rebliment associats amb la construcció de l'església. Cal destacar també que durant la intervenció duta a terme l'any 2009 (dirigida per Meritxell Nasarre), a la part inferior de la fonamentació del mur que separava la nau lateral est respecte la nau central (MR-128) es va recuperar la pedra fundacional de la construcció del temple. En aquesta apareix la data de la seva col·locació, que se situa el 27 de març de 1689. A partir de l'estratigrafia associada amb aquest punt on s'ubicava la pedra (tal i com presentarem més endavant), aquesta va ser col·locada en un moment posterior respecte l'inici dels treballs de construcció dels murs de la zona est de l'església. Cal destacar que posteriorment a la col·locació d'aquesta primera pedra, en aquesta nau lateral est s'hi va enterrar un individu (prèviament a la instal·lació del paviment corresponent al nivell de circulació de l'espai), del qual n'hem recuperat part de les seves restes (UF-1).

Les dades aportades per aquesta intervenció ens indiquen que en un moment posterior al 1710 encara s'estaria treballant en la construcció de l'edifici (s'hauria d'edificar la pilastra oest de l'arc situat a la zona nord de la nau central).

Tot i això, en un moment anterior al 1715 s'haurien instal·lat els paviments corresponents al nivell de circulació de l'església. La zona on s'ha documentat la inhumació UF-1, així com la zona central i nord de la nau central van ser objecte de rebaixos per a l'extracció de

Retalls efectuats als paviments de l'església, per a l'extracció de terres

terres, posteriorment a la col·locació d'aquests paviments, que possiblement es van dur a terme durant el setge de 1714 a la ciutat i que tindrien com a objectiu l'obtenció de terres utilitzades per la defensa de la ciutat (possiblement per omplir sacs o altres finalitats). Aquesta extracció de terres d'un punt tant important com la zona on s'ubicaria el presbiteri, així com d'una zona on hi hauria enterrat un personatge de ben segur destacable en relació a la comunitat dels Menorets, és un

dels punts a partir dels quals considerem que en aquest moment l'edifici no estaria finalitzat. Val a dir que si l'església estigués acabada i consagrada totalment no s'haurien efectuat rebaixos en aquests punts tan destacables en el conjunt de l'edifici. En qualsevol cas, l'església va ser destruïda el 1717, al quedar inclosa a l'àrea d'afectació de la construcció de la Ciutadella.

La planta de l'edifici corresponent a l'església seria rectangular, orientada de sud-est (amb façana al Pla d'en Llull) a nord-oest (limitant amb el sector 2). La part documentada d'aquest edifici en aquesta intervenció tindria una planta rectangular, amb una llargada (nord-sud) de 12-12'80m i una amplada (est-oest) de 16'70-17'25m. Com ja hem esmentat, al sud respecte el sector 1 l'església va quedar desmuntada en el moment de la construcció dels soterranis del segle XIX. Això va motivar que els nivells de circulació i els estrats de rebliment associats amb la construcció del temple es perdessin i tan sols se n'ha documentat la part corresponent a la fonamentació d'un mur d'enriostrament i una base de pilar de subjecció d'una arcada a la zona sud-est (que es presentarà també en aquest apartat) i les restes d'una altra base de pilastra al sud-oest. Durant la intervenció de l'any 2009 es van localitzar els fonaments de dues pilastres més, a la zona s'hi ubicava el soterrani de més profunditat. La part corresponent a la nau lateral oest de l'edifici se situaria ja més enllà del límit de la parcel·la intervinguda i tan sols hem documentat el mur de riosta de l'arc que separaria aquesta nau respecte la central.

2.1.1.1. Murs de tancament i estructures associades

Pel que fa als murs de tancament del sector 1 documentats en aquesta intervenció presentaven tots ells la mateixa factura constructiva; estaven bastits mitjançant pedres de mitjanes i grans dimensions, algun carreu i element arquitectònic aprofitats i maons, disposats tots ells de manera irregular i lligats amb un morter de calç de tonalitats blanques, que donava un alt grau de compactació als murs. El tancament nord de l'edifici el definien tres murs diferenciats: el MR-4 (a l'est), el MR-9 (a la zona central) i el MR-14 (a l'oest), amb els tres murs que presentaven la mateixa alineació (direcció est-oest).

El MR-4 es corresponia al tancament nord-est de l'edifici, a la zona de la seva nau lateral est. Tenia una llargada de

Alçat de la cara sud del MR-4 i la seva fonamentació, MR-145

4'70m (a la cara nord) a 5'30m (a la cara sud) i una amplada de 90cm. Se n'ha documentat una alçada màxima de 67cm. Les dues cares del mur presentaven un revestiment de morter de calç, el qual s'havia conservat totalment a la cara interior del mur (sud), mentre que a la cara nord se'n conservaven restes a diferents trams del mateix.

El MR-4 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-145, que tenia una amplada de 1'15-1'30m i una alçada de 1'40m; la seva llargada era superior respecte el MR-4, amb la cara nord que amidava 6m i la cara sud, 6'30m. El MR-145 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-2.006 i 1.177; l'UE-2.006 tallava els estrats situats al nord del mur (dels sectors 2 i 22), mentre que l'UE-1.177 tallava els ubicats al sud (dels sectors 1 i 19). Aquesta rasa de fonamentació tenia una amplada de 25cm respecte el límit nord del sud i de 30cm al sud. Un cop edificat el MR-145 es va acabar de reblir el retall corresponent a l'UE-2.006 mitjançant l'UE-2.008. Aquest estrat el formava un nivell de terra sorrenca, de tonalitats vermelles i blanquinoses i poc compactada.

Rasa de fonamentació UE-2.006

A la part superior de l'UE-2.006, per damunt de l'UE-2.008, s'ha documentat un nivell de morter de calç (UE-2.005) que definia la part superior del MR-145, amb un gruix de 5-9cm. A la part corresponent al sector 1 i 19, la part superior de la rasa UE-1.177 també presentava un nivell de morter de calç (UE-1.133), que presentava les mateixes característiques que l'UE-2.005 i s'acumulava a la zona de l'angle de tancament interior del MR-145 amb el MR-128. Aquest nivell de morter de calç s'assentava al damunt del rebliment UE-1.172, que es va abocar un cop la fonamentació MR-145 s'hauria acabat d'edificar. L'UE-1.172 estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats blanques i ataronjades i amb restes de morter de calç. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), així com ceràmica comuna oxidada, reduïda (de Vilafranca, amb decoracions incises) i vidrada (verda, marró i melada).

La construcció del MR-4 de l'extrem oest del MR-4 va suposar el desmuntatge del mur de tancament (MR-142), que tancava pel nord el sector 14 i pel sud el sector 2, juntament amb l'estructura (corresponent a un banc corregut) que es lliurava a la cara nord d'aquest mur (MR-31). La rasa de fonamentació del MR-4 (UE-2.006)

tallava aquests murs i hauria desmuntat la part dels mateixos que continuaria en direcció oest.

Rasa de fonamentació (UE-126) de la zona de contacte entre els MR-4 i 18

L'extrem est del MR-4 era solidari estratigràficament amb el mur de tancament est de l'església, MR-3; a l'extrem oest també era solidari amb el mur que tancava la nau lateral est respecte la nau central de l'església (MR-18). Els murs de fonamentació i les seves rases de fonamentació d'aquests tres murs també eren solidàries estratigràficament entre elles (UE-1.116 del MR-69, UE-116 i 1.174 del MR-128). A la zona de contacte entre els murs MR-3 i 18, les seves rases de fonamentació presentaven més amplada, ja que definien aquests angles de tancament. Tal i com veurem en relació a la fonamentació del MR-18, a les rases associades amb aquests angles de tancament se'ls ha donat un número identificador diferenciat (UE-127 a la cara oest de l'angle i UE-1.174 a la cara est del mateix).

La part corresponent al MR-4 arribava just fins a l'angle de tancament amb el MR-18, mentre que la fonamentació anava més enllà d'aquest. Al damunt de la part corresponent a la fonamentació MR-148 on no s'hi ubicava el MR-4, se li assentava el mur que tancava pel nord l'església a la seva zona central, MR-9. Aquest mur presentava la mateixa factura constructiva, si bé tenia menys amplada respecte el MR-4 i, per tant, presentava menys consistència a nivell estructural. El MR-9 tenia una llargada de 7'20m a la seva cara nord i 6'50m pel sud; la seva amplada era de 50cm i se n'ha documentat una alçada de 40cm. S'assentava al damunt de la seva banquetta de fonamentació, MR-32, que tenia una amplada de 82cm.

MR-9 i 32, amb les restes de l'estructura al damunt de la qual s'assentaven

La construcció del MR-32 no va suposar que s'excavés cap rasa de fonamentació sinó que aquest s'assentava al damunt del mur de tancament nord del sector 14 (MR-142), amb el que s'alineava per la seva cara nord, i de

part de l'estructura que definia el MR-31 que es lliurava al nord del MR-142. Al seu extrem est, els MR-9 i 31 es lliuraven al mur de tancament oest del sector 14 i est del 13, MR-8. Possiblement a les cotes superiors d'aquest punt, el MR-9 i el MR-14 serien solidaris estratigràficament, si bé aquest contacte, juntament amb les cotes superiors dels dos murs, s'hauria perdut en el moment de la destrucció de l'edifici. La posició estratigràfica dels MR-9 i 14 en relació als MR-142 i 8 ens fa considerar que si bé es van començar a desmuntar els murs anteriors per a definir el tancament nord de l'església, el seu desmuntatge es va aturar i al damunt seu s'hi va edificar directament els MR-9 (la fonamentació MR-31) i 14. L'aprofitament dels murs de tancament anteriors en aquest punt, ens indica que en el moment de la construcció dels MR-9 i 14 hi hauria pressa per poder tancar pel nord l'edifici. A partir de la relació estratigràfica entre el MR-9 respecte el MR-4, hem constatat que cronològicament primer es va bastir el MR-4 i la seva fonamentació i posteriorment el MR-9 i el MR-31.

D'aquesta manera, podem determinar que l'inici de la construcció dels murs de tancament perimetrals de l'edifici es efectuà per la zona est i nord-est i posteriorment per la zona oest, on els seus murs s'haurien dut a terme de manera molt acurada; en un moment final, es va tancar l'església pel nord, ja d'una mane-

ra més ràpida i maldestre. En aquest sentit, com anirem veient, en el moment de la construcció del temple es van desmuntar els murs i estructures de la zona est, mentre que a les zones central i oest alguns dels seus murs van ser aprofitats (com els MR-142 i 8) o, si més no, no van ser destruïts (com el MR-97).

MR-14, amb el contacte amb els MR-5 i 6 al fons

L'altre mur de tancament nord, MR-14, es lliurava a la cara est del MR-8 i a la cara oest del MR-5 (que separava la nau central respecte la lateral oest); a les seves cotes superiors s'assentava al damunt de la fonamentació MR-6 (que era solidària amb el MR-5), mentre que a les cotes inferiors el MR-14 es lliurava al MR-6. La llargada del MR-14 era de 2'10m, amb una amplada de 50cm i de 85cm a les cotes inferiors de la seva zona est; l'alçada documentada del mur era de 1'30-1'48m. El mur no

presentava una banqueta de fonamentació clara, sinó que aquesta s'hauria efectuat en el mateix moment de la seva construcció. En aquest sentit, cal destacar que pràcticament tota la part documentada del MR-14 es correspondria a la seva fonamentació, amb una alçada del mur conservada (que se situaria per damunt

del nivell de circulació) de 13cm. La part corresponent a la base del mur se situava a l'interior d'una rasa, UE-24.010, que tallava els estrats corresponents al sector 24 (corresponents al rebliment i amortització de la FS-12) i del sector 13 (quan el sector 24 va quedar inclòs en aquest sector, al segle XVII). El MR-14 reblia totalment aquesta rasa de fonamentació. A partir de la posició estratigràfica del MR-14 en relació als murs corresponents a aquest sector, hem constatat que inicialment es va construir el MR-5, que diferenciava les naus lateral oest i central. Posteriorment es va edificar el MR-14, que per les seves característiques i dimensions seria coetani respecte el MR-9 i la seva base (MR-31).

La diferència de dimensions que presentaven els MR-14 i 5 era la mateixa que la esmentada en relació als MR-9 i 3. Així mateix, la resta de murs documentats del sector 1, corresponents als murs i fonamentacions d'estructures interiors, que hem documentat en aquesta intervenció, presentaven les mateixes dimensions que els murs MR-3 i 5. Considerem que tots aquests murs es van dur a terme en un moment cronològicament anterior respecte els dos murs nord (MR-9 i 14) i que la construcció dels primers (per les seves dimensions i característiques) hauria suposat un temps d'execució més llarg respecte els MR-9 i 14. En aquest sentit, el fet que tots els murs documentats de l'església presentessin les mateixes característiques, exceptuant els dos trams de la zona central del tancament nord de l'edifici, ens indicaria que tots ells s'haurien bastit en un mateix moment inicial de la construcció dels murs de l'església, on s'haurien construït els seus murs de tancament perimetrals (si bé desconeixem la possible factura del mur perimetral oest) i en un moment posterior s'hauria acabat de definir el tancament nord. Les dimensions i posició estratigràfica respecte els murs anteriors cronològicament d'aquests darrers murs (dels sectors 13 i 14) ens indicarien que el temps i la cura destinats a la seva construcció serien més reduïts en relació a la resta de murs de l'església.

Aquesta diferència de dimensions, moment constructiu i temps d'execució podria estar relacionat amb el fet que possiblement estaria prevista la construcció d'un cos d'edifici més al nord respecte al tancament documentat i que se situaria a la zona del sector 2 i que, com ja hem esmentat a l'inici d'aquest apartat, per manca de temps o fins i tot de recursos econòmics no es va acabar d'edificar i es va tancar pel nord el temple, mitjançant els MR-9 i 14. En relació a aquesta manca de temps per a finalitzar l'obra, hem de recordar que durant pràcticament tot el procés constructiu de l'església s'estava desenvolupant la guerra de Successió, amb constants setges i atacs a la ciutat, que van finalitzar amb el setge final, el 1714, per part de les tropes de Felip V.

Pel que fa al mur de tancament est de l'edifici, MR-3, la seva direcció era nord-sud i se n'ha documentat una llargada de 12m i una alçada màxima de 1'50m, de la qual a la cara corresponent al carrer (sector 4) tota ella es corresponia a cara vista de mur, mentre que a la cara est (a l'interior de l'església) la seva cara vista documentada anava dels 15 als 50cm; la seva amplada era de 95cm. Aquestes

dues cares vistes del mur, que se situaven per damunt del nivell de circulació del carrer (PV-13) i de la nau lateral est (PV-1) presentaven un revestiment de morter de calç. A nivell constructiu, pràcticament tot el mur era uniforme, fet que ens indicava un mateix moment d'edificació, a excepció del seu extrem sud. En aquest punt hi havia un tram de mur que es lliurava a la resta de l'estructura, que ens indicava un moment constructiu posterior. Aquest punt coincidia amb la zona on s'ubicava l'extrem sud de la fonamentació de la PL-1 (MR-369).

Alçat est del MR-3, a la zona del carrer (sector 4)

El MR-3 s'assentava al damunt de la seva banqueta de fonamentació, MR-69, que tenia una amplada de 1'30m (15cm respecte la línia del mur a la cara oest i 25-30cm a la cara est) i una alçada de 1m. Per la

cara est del mur, el contacte entre aquest i la seva fonamentació (a la zona del carrer) estava definit mitjançant cinc filades de maons, disposats de manera regular, que sobresortien 10cm respecte la línia del MR-3. Aquests maons possiblement tindrien com a objectiu regularitzar i definir la base a partir de la qual s'aixecava el mur. En relació a aquesta fonamentació s'ha de destacar que durant la intervenció

duta a terme l'any 2009, a la zona corresponent al soterrani situat al sud respecte la part documentada del sector 1, s'ha documentat la continuació d'aquesta fonamentació.

Alçat oest del MR-3 i de la seva fonamentació MR-69

La fonamentació MR-69 se situava a l'interior de la seva rasa, UE-1.116 (a la part corresponent al sector 1) i 4.028 (a la zona del carrer). L'excavació d'aquesta rasa hauria suposat el desmuntatge del mur o murs de tancament, corresponents a les façanes dels edificis situats anteriorment en aquest punt. Val a

dir que en una zona propera al límit nord del MR-3 aquesta línia de façana existent dibuixava una desviació, possiblement cap al sud-oest, tal i com hem constatat a partir de les orientacions dels murs de tancament de l'interior dels sectors 19, 20, 21, 16, 17 i 29. En el moment de la construcció de l'església, el MR-3 no va seguir

aquesta desviació i es va alinear amb el MR-35 (situat al nord); d'aquesta manera, a partir d'aquest moment el carrer va perdre (al límit oest) aquesta desviació que presentaria fins aquest moment¹⁹. En relació als murs de tancament de les finques existents, tan sols s'han documentat, a l'extrem sud del MR-3, les restes de dues estructures (MR-78 i 162²⁰), que estarien vinculades i es lliurarien al mur de façana de la finca on s'ubicaven els sectors 21, 17 i 16; aquestes estructures no havien quedat afectades per la rasa de fonamentació del mur.

La rasa UE-1.116 i 4.028 tenia una amplada de 1'45-1'50m i un cop edificat el MR-69 al seu interior es va acabar de reblir el retall mitjançant l'UE-1.126 al sector 1 i l'UE-4.029 al sector 4. A la cara oest de l'extrem sud documentat del MR-3, la rasa UE-1.116 tenia menys profunditat i la seva construcció hauria suposat el desmuntatge d'alguna estructura situada en aquest espai, de la qual se n'ha documentat la seva unitat negativa de desmuntatge (UE-21.007), que es presenta a l'apartat del sector 21. L'UE-1.126 estava format per un nivell de terra poc compactada, de textura sorrenca, tonalitats blanquinoses i amb restes de morter de calç. Els materials arqueològics associats amb aquest estrat es corresponien a ceràmica de cronologies diverses, amb comuna vidrada verda i marró, ceràmica blanca en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIII), així com restes de fauna, una agulla de cap de bronze i un clau de ferro. L'UE-4.029 estava formada per un estrat de terra argilosa, de textura plàstica i amb acumulacions de sorres de tonalitats ocres. L'excavació d'aquest estrat ha aportat tan sols tres fragments de ceràmica vidrada marró.

La composició i textura dels dos rebliments de la rasa ens indiquen dues procedències diferenciades de les terres en ambdós casos. Mentre que l'UE-1.126 s'hauria format a partir de les restes de morter i materials associats al procés de construcció del MR-69, l'UE-4.029 la formarien els nivells excavats per la mateixa rasa; en aquest sentit, les restes de sorres podrien correspondre's a les dels rebliments de les rases de fonamentació dels murs baix-medievals (que en molts casos tenien rebliments de sorres, tal i com hem vist amb la fonamentació del mur de façana MR-35 i d'altres murs de la present intervenció). A la zona central de l'espai corresponent a la nau lateral est de l'església, al damunt del rebliment de la rasa UE-1.126 i del nivell associat amb la construcció de l'edifici (PV-37) s'ha documentat una acumulació de morter de calç, UE-1.125, amb pedres de petites dimensions. Aquesta acumulació de morter de calç tenia una planta irregular, amb una llargada màxima (nord-sud) de 80cm, una amplada (est-oest) de 50-80cm i una profunditat de 10-15cm. L'UE-1.125 es lliurava al MR-3 i es correspondria possiblement a les restes d'una acumulació de morter de calç i pedres petites, que estarien associades al procés constructiu d'aquest mur.

Pel que fa als murs interiors de l'església, s'han documentat els dos murs de tancament que per l'est (MR-18) i l'oest (MR-5) separaven l'espai corresponent a la zona de l'altar major de l'església (al nord de la nau central), respecte l'extrem

nord de les naus laterals est i oest. Els dos àmbits laterals estarien comunicats amb l'espai central mitjançant una obertura (OB-2 al MR-18 i OB-1 al MR-5), que podria estar definida per un arc en cadascun dels dos casos. Les dues obertures se situaven a la zona central dels murs.

MR-18, amb les restes de l'OB-2 i l'ESC-2

El mur que tancava la nau lateral est respecte la zona del presbiteri, MR-18, tenia una direcció nord-sud i era solidari estratigràficament pel nord amb el mur que tancava pel nord-est l'església, MR-4 i pel sud, amb la PL-2. La llargada total del mur era de 6'20m i la seva amplada, de 1'05m; la seva alçada era de 1'50m, amb una cara vista de mur documentada de 50cm a la seva cara est i de 25-30cm a la cara oest (a la zona del presbiteri). Aquesta part del mur que se situava per damunt dels nivells de circulació dels àmbits (PV-1 i 2) presentava un revestiment de morter de calç. El MR-18 va ser desmuntat, el 1717, fins a la cota on s'ubicava el nivell de circulació de la zona central nord de l'edifici (PV-2).

A la zona central del MR-18 s'hi ubicava l'OB-2, a partir de la qual s'accedia a la zona de l'altar major des de la nau est. La diferència de nivell de circulació que presentaven els dos àmbits se salvava mitjançant un graó (ESC-2) que era solidari estratigràficament amb el PV-1 de la nau est. L'OB-2 tenia una amplada de 3'50m i va ser definida en el mateix moment de la construcció del MR-18, ja que aquest no presentava cap trencament associat amb l'obertura. Probablement l'obertura al mur estaria definida mitjançant un arc obert al MR-18. El nivell de circulació de l'OB-2 el formaria el mateix paviment de cairons (PV-2), que formava el paviment de la zona de l'altar major, si bé el PV-2 a la zona d'aquesta porta hauria quedat afectat pel trencament UE-47, dut a terme en un moment anterior a la destrucció de l'església. D'aquests cairons se n'han conservat restes a la zona est de l'obertura, on eren solidaris estratigràficament amb els que definien l'ESC-2.

El MR-18 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, que la definia el MR-128. Aquest mur tenia una amplada de 1'45m i una alçada de 1'50m. L'extrem nord del MR-128 era solidari estratigràficament amb la fonamentació MR-145 del MR-4; al sud, era solidari amb la fonamentació MR-101 de la PL-2 i per la cara est amb el mur de riosta MR-86. El MR-128 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació UE-110 (a la zona oest del mur) i 1.174 (a seva zona est). La zona oest de la rasa, UE-110 va ser documentada durant el sondeig efectuat l'any

2005. En aquesta zona oest, la rasa UE-110 s'ampliava al seu extrem nord en el punt on contactava amb la rasa UE-2.006 de la fonamentació (nord i oest) MR-145 del MR-4, amb la que era solidària estratigràficament. Així mateix, per la cara est, la rasa UE-1.174 també s'eixamplava a la zona de contacte amb la rasa UE-

Alçat est del MR-18 i la seva fonamentació, MR-128

1.177 de la cara sud del MR-4, amb la que era solidària estratigràficament. Durant el sondeig de l'any 2005 aquesta ampliació de la rasa UE-110 ha estat identificada com a UE-127, si bé es correspon a la mateixa rasa UE-110. L'extrem sud d'aquesta rasa, en ambdues cares, era solidària estratigràficament amb la rasa UE-1.176 de la fonamentació MR-101, mentre que l'UE-1.174 era solidària amb l'UE-1.152 del MR-86.

La rasa est del MR-128 (UE-110) tenia una amplada de 20cm respecte aquest mur de fonamentació. Un cop construït el mur (que ocupava les cotes inferiors de la rasa) es va reblir aquesta a les seves cotes inferiors, mitjançant un estrat de terra argilosa, amb restes de morter de calç i bastant compactada, que ha estat identificada com a UE-150. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar materials arqueològics, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava, ceràmica vidrada comuna (verda i marró), així com restes de fauna i ferro. Per damunt de l'UE-150 s'ha documentat un nivell de morter de calç, UE-142, que tenia un gruix de 10cm. L'UE-142 era solidària estratigràficament amb el MR-128 i es tractaria de les restes de morter de calç associades amb el procés de construcció d'aquest mur. Aquestes restes de morter de calç eren cobertes per el nivell de rebliment superior de la rasa UE-110, UE-111, que estava format per un estrat de terra sorrenca i poc compactada.

Rasa UE-110. A primer terme, s'observa el punt on aquesta s'eixampla, a la zona de contacte entre el MR-18 i el MR-4 (UE-127)

Tal i com hem esmentat la rasa UE-110 era solidària estratigràficament amb la rasa UE-127, que se situava al punt de contacte entre les fonamentacions MR-128 i MR-145 (del mur de tancament nord-est de l'església). Tot i que han estat

Rasa UE-127, amb les cotes inferiors del seu rebliment (UE-150) i part del nivell de morter de calç UE-142)

diferenciades per les seves dimensions, ambdues rases es corresponen al mateix moment constructiu. La rasa UE-127 tenia una planta triangular (amb l'angle recte que el definia l'angle de tancament dels murs) de 1'50m de llargada (nord-sud) i una amplada de 1m (a l'extrem nord). Un cop edificat l'angle de tancament dels MR-145 i 128 es va reblir les cotes inferiors amb l'UE-150.

Per damunt d'aquest estrat també s'ha documentat el nivell de morter de calç, UE-142, que se situava a l'interior de tot l'espai corresponent a l'UE-127 i també era solidari estratigràficament amb els MR-145 i 128. L'UE-142 estava coberta pel nivell superior del rebliment de l'UE-127, que ha estat identificat com a UE-128. Aquest rebliment es correspon al mateix estrat que l'UE-111 de la rasa UE-110. L'excavació de l'UE-128 ha permès recuperar materials arqueològics,

que es corresponien a ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), així com ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), catalana (segles XVII-XVIII), blanca i manganès (segle XIV), juntament amb restes de fauna i de ferro.

La rasa oest del MR-128, UE-1.174, tenia una amplada de 15-18cm respecte el límit est del mur i era solidari estratigràficament al nord, amb la rasa UE-1.177 de la zona sud del MR-145; al seu extrem sud, l'UE-1.174 era solidària estratigràficament amb les rases de fonamentació UE-1.152 del MR-86 i UE-1.176 del MR-101 (de la PL-2). Al seu extrem nord, aquesta s'eixamplava en el punt que els MR-128 i 145 definien l'angle nord-oest del tancament de la nau est de l'edifici. S'ha de destacar que aquesta rasa va ser ampliada a la seva zona central pel trencament UE-1.157. Aquest retall (que es presenta a continuació) estaria possiblement associat amb la col·locació de la primera pedra de l'església. Tal i com passava amb l'UE-127 de l'altra banda de l'angle de tancament dels mateixos murs, la planta de la rasa en aquest punt era triangular, amb una llargada (nord-sud) de 1'40m i una amplada (est-oest) de 1'30m.

L'interior de la rasa UE-1.174 va ser reblerta, un cop es va construir el MR-128, mitjançant l'UE-1.175. Aquest estrat estava format per un nivell de terra poc homogènia, amb acumulacions d'argiles i de restes de materials de construcció. Durant l'excavació de l'UE-1.175 s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada comuna, així com les restes d'un morter i una columna de pedra.

En relació al MR-128 cal destacar que a les cotes inferiors de la zona central d'aquest mur s'hi va col·locar la pedra fundacional de l'edifici, que va ser recuperada durant el desmuntatge de la part inferior d'aquest mur, a la intervenció duta a terme l'any 2009²¹ (dirigida per Meritxell Nasarre). Aquesta col·locació s'hauria dut a terme en el moment en què la rasa de fonamentació UE-1.174 ja hauria estat excavada, ja que aquesta va ser amplificada mitjançant el retall UE-1.157 (UE-20.004 als nivells corresponents al sector 20).

Aquest retall a més d'ampliar la rasa del mur, tallava els estrats de rebliment previs a l'excavació de la rasa i el nivell de circulació associat amb el procés constructiu dels murs de l'edifici (PV-37). L'UE-1.157 se situava a la zona central de la cara est del MR-128 i tenia una planta irregular, amb la zona central de més amplada i amb els límits arrodonits. La seva llargada total era de 4'20m amb una amplada als extrems nord i sud de 30cm. La secció del retall definia una pendent cap a la zona central del mur i tancant el seu perímetre fins a

Rasa UE-1.174, amb l'ampliació UE-1.157 a la seva zona central

definir la zona central esmentada, de planta semi-circular de 1'30m d'amplada màxima (est-oest) i 1'50m de llargada (nord-sud).

Part inferior de l'UE-1.157 (UE-20.004)

A les cotes inferiors d'aquest retall, ja al sector 20, l'UE-1.157 ha estat identificada com a UE-20.004, si bé es corresponen al mateix retall. Aquest trencament hauria permès col·locar la pedra fundacional de l'edifici a les cotes inferiors del MR-128, durant l'inici dels treballs relatius a la seva construcció. En aquest sentit, el mur no presentava

cap trencament relatiu a aquesta col·locació, fet que ens indica que es va dur a terme de manera continuada amb es treballs de construcció del mateix.

Un cop col·locada la pedra fundacional i construït el mur, es va reblir el retall UE-1.157 mitjançant l'UE-1.158. La seva part inferior (UE-20.004) es va reblir mitjançant l'UE-20.005, tal i com es presenta a l'apartat corresponent al sector 20. En relació a l'UE-20.004 cal destacar que presentava una reparació al seu límit sud i sud-est, UE-20.012, duta a terme mitjançant argila, ja que en aquests punts l'UE-20.004 tallava un estrat de sorres (UE-20.011) del moment de la urbanització de la zona (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV). L'UE-1.158 estava formada per un estrat poc homogeni, amb terra sorrenca i una abundant proporció de material de construcció a les seves cotes superiors i un nivell de terra més argilosa (similar al rebliment UE-1.171) a les seves cotes inferiors.

L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i de Barcelona (segles XV-XVI), juntament amb ceràmica comuna vidrada (verda i marró) i fragments de ferro. Els materials recuperats a l'UE-20.005 presenten un horitzó cronològic similar (vidrada blanca i blava d'orles diverses, de la ditada, de Barcelona, ceràmica vidrada blanca i groga amb orles d'influència del Renaixement, ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana i ceràmica d'importació "maiòlica ligure"). La posició estratigràfica del retall UE-1.158 i 20.004 i els materials recuperats en els seus rebliments (UE-1.158 i 20.004) ens confirmen el moment de la formació del retall i els seus rebliments, a finals del segle XVII inicis del segle XVIII.

Arran del MR-18, a la zona central del retall UE-1.157 i per damunt del seu rebliment UE-1.158, s'ha documentat una acumulació de morter de calç, amb pedres de petites dimensions i fragments de maons, que s'ha identificat com a UE-1.125. La seva planta era irregular, amb una llargada (nord-sud) de 90cm, una amplada de 50-85cm i una potència de 5-7cm. Juntament amb les restes de morter de calç, aquest estrat també tenia fragments de ceràmica vidrada verda i marró i un fragment indeterminat de ferro. Per les seves característiques i posició estratigràfica considerem que l'UE-1.125 es tractaria de restes del morter i material utilitzats durant el procés de construcció dels murs de tancament de l'espai i de manera específica del MR-18 (un cop construïda la seva fonamentació). La seva cronologia, doncs, la situem a inicis del segle XVIII.

Pel que fa al mur que tancava la zona del presbiteri respecte la nau lateral oest, MR-5, discorria en paral·lel respecte el MR-128 i tenia una llargada de 7m i una amplada de 1m; la seva alçada màxima documentada era de 1'30m (al nord). La cara vista del mur anava dels 20-60cm i presentava un revestiment de morter de calç en les seves dues cares. Al seu extrem nord seria solidari estratigràficament amb el mur de tancament nord de la nau lateral oest, del qual tan sols se n'ha documentat la part corresponent a l'angle de tancament amb el MR-5. Aquest mur

nord-oest de l'edifici se n'anava més enllà del límit oest de la parcel·la intervinguda. A l'extrem sud, el MR-5 era solidari estratigràficament amb la PL-3. A la zona central del MR-5 s'hi situava l'OB-1, que es corresponia (igual que l'OB-2 del MR-5) a l'obertura mitjançant la qual s'accedia des de la nau lateral oest al presbiteri. L'OB-1 tenia una amplada de 3'50m i estava definit mitjançant els mateixos cairons que definien el PV-2 de la zona de l'altar major. D'aquests cairons se n'han conservat a la zona oest de l'obertura i estaven en contacte amb l'ESC-3, que permetia salvar la diferència de cota entre el PV-1 (de la nau lateral oest) respecte el PV-2. Aquests cairons s'assentaven al damunt d'un nivell de maons, que formaven part del MR-5 i que actuaven de base dels primers. Tal i com ja hem esmentat en relació a l'OB-2, l'obertura de l'OB-1 no hauria suposat cap trencament al MR-5, fet que ens indica la seva contemporànieta constructiva.

MR-5 i OB-1

El MR-5 s'assentava al damunt de la seva banquetta de fonamentació, MR-149, que tenia una amplada de 1'38m i una alçada de 2m. Cal destacar que la zona sud d'aquest mur de fonamentació s'assentava al damunt del mur de tancament de cronologia anterior MR-112 (i el MR-315A situat per sota), on aquest es creuava amb el MR-149, ja que discorria en perpendicular respecte aquest. L'extrem nord del mur era solidari estratigràficament amb la fonamentació MR-6, mentre que la part sud respecte el MR-112 era solidària amb els MR-126 i 127, que es corresponien a la fonamentació de la PL-3.

Contacte entre el MR-149 i el MR-112

El MR-149 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-13.044, que tallava els nivells del sector 13 i 24 (tan per la seva cara est com per l'oest), així com part de la FS-12 del sector 24 i del mur 313 i la seva fonamentació MR-314, que tancaven els sectors 13 i 24 (pel nord i sud respectivament). A la seva zona sud, aquesta rasa no tallava el mur de tancament del

sectors 13 i 15 (MR-112 i el mur anterior MR-315A), sinó que, com ja hem esmentat, el MR-149 s'assentava al damunt d'aquests murs (si més no a la cara est d'aquest, que és la que hem documentat). L'amplada de la rasa era de 1'38-1'40m i al seu extrem nord era solidària estratigràficament amb la rasa UE-24.011 de la fonamentació MR-6, mentre que pel sud (al sud respecte el MR-112) era solidària amb la rasa UE-15.008 dels MR-126 i 127. El MR-149 pràcticament reblia totalment la seva rasa de fonamentació, exceptuant a les seves cotes inferiors on a l'espai entre el mur i la rasa s'ha documentat l'UE-13.045. Aquest estrat reblia aquesta part de la rasa i estava format per un nivell de terra argilosa, poc compactada i de tonalitats marró fosc. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), vidrada blanca amb decoracions en manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica oxidada i vidrada comunes.

Com ja hem esmentat, l'extrem nord de la fonamentació MR-149 era solidari estratigràficament amb el MR-6, amb el que definien un angle de tancament nord-est. La planta del MR-6 era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 1'40m, una amplada de 1'30m i una alçada de 2'50m. A la part superior d'aquest mur se li lliuraven l'estrat de rebliment associat amb el moment de la construcció de l'església (UE-1.107), mentre que per sota d'aquest, el MR-6 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-24.011. Aquesta rasa tallava els estrats superiors del sector 13 i els nivells de rebliment de la FS-12 del sector 24, juntament amb el mur nord de la mateixa.

Alçat del MR-6

El MR-6 reblia totalment la seva rasa de fonamentació. Per les seves característiques i ubicació, considerem que el MR-6 es correspondria a la fonamentació de l'angle de tancament entre el mur nord-oest de l'església (que se situaria més enllà del límit oest de la intervenció) i el mur interior de la nau oest (MR-5). Aquest angle de tancament presentava les mateixes característiques que l'angle que definien les fonamentacions dels murs MR-4 i 18, al nord-oest de l'edifici. A la fonamentació MR-6 se li lliurava i assentava damunt el tancament nord-oest de la nau central, MR-14, tal i com també li passava a la fonamentació MR-145 respecte el MR-9 i 31 (que tancava per la zona central i est la mateixa nau central).

Tal i com hem presentat, la fonamentació MR-6 (que podria correspondre's a l'ampliació cap a l'est de la fonamentació del mur nord-oest de l'església) i l'extrem oest de la fonamentació MR-145 se situaven en el mateix punt a banda i banda dels dos extrems nord de la nau central. Aquestes fonamentacions podrien haver estat edificades amb una intencionalitat inicial d'actuar de base de fonamentació d'algun element, tipus arc, que no es va acabar d'edificar. En aquest sentit, tal i com s'ha esmentat anteriorment hi hauria la possibilitat que es projectés la construcció d'un cos d'edifici situat més al nord de la nau central, que finalment no es va edificar i es va tancar l'església mitjançant els MR-9 i 14. En el cas d'haver-se construït aquest cos d'edifici les bases MR-6 i l'extrem oest del MR-145 podrien haver actuat de fonamentacions d'una possible arcada, que recorreria cap al nord. Fins i tot hi hauria la possibilitat que s'haguessin edificat aquestes bases preveient la coberta de l'espai on finalment s'hi va ubicar el presbiteri, mitjançant una cúpula; en aquest hipotètic cas, aquest espai de la zona actual de l'altar major actuaria de transsepte i l'altar major se situaria a la zona del cos més al nord. Davant aquesta possible coberta de cúpula, el MR-6 i l'extensió del MR-145 haurien actuat, juntament amb les PL-2 i 3, de base de les pilastres que sustentarien la coberta (on es passaria de la planta quadrada a la circular de la cúpula, mitjançant petxines situades al damunt de les pilastres).

PL-1, amb la seva fonamentació (MR-369) i el contacte d'aquesta amb l'enrisotament MR-86

A banda dels murs que actuarien de tancament de l'exterior i dels espais interiors de l'edifici, s'han documentat les restes de tres de les bases de pilastres alineades a la zona nord de l'església (PL-1, 2 i 3), al damunt de les quals se situarien els arcs que permetrien disposar d'un sol espai diàfan per a cadascuna de les tres naus en aquest punt i que tindria continuïtat en direcció sud mitjançant altres pilastres de subjecció d'arcs²². Les pilastres PL-1 i 2 actuarien de base d'un arc que obria l'espai entre la zona nord i central-nord de la nau lateral est. Així mateix, la PL-2 subjectaria per l'est un arc situat a la zona de la nau central, que juntament amb la PL-3 (a l'oest) obria la zona del presbiteri respecte la resta de la nau central.

D'est a oest, la primera de les pilastres documentades, PL-1, es lliurava a la cara interior est del MR-3, a la zona sud documentada del mur. Aquesta estructura es corresponia a la base de la pilastra damunt la qual s'assentava l'arc que se situava

entre la zona nord i la central de la nau lateral est. La PL-1 es tractava de la base est de l'arc, mentre que la PL-2 era la base oest. La part documentada de la PL-1 presentava la mateixa factura constructiva que la resta dels murs de l'edifici, si bé els seus límits exteriors estarien definits mitjançant blocs de pedra de mida més gran ben treballades. En aquest sentit, l'extrem nord de l'estructura encara conservava aquest element petri ben treballat. La planta documentada de la PL-1 era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 1'27m, una amplada de 50cm i se n'havia conservat una alçada de 50cm.

La fonamentació de la PL-1 la formava el MR-369, que també es lliurava a la fonamentació del MR-3 (MR-69) i s'assentava al damunt i es lliurava al mur d'enriostament entre les PL-1 i PL-2, MR-86. El MR-369 tenia una planta irregular, amb els seus extrems nord-oest i sud-oest arrodonits. La seva direcció era nord-sud, amb una llargada de 2'45m (a l'est, arran del MR-69) i 2m (a l'oest); l'alçada de la zona nord del MR-369 era de 30cm, mentre que al sud tenia una alçada de 1'47m.

La part nord d'aquesta base s'assentava al damunt del MR-86, amb el seu extrem nord que s'assentava al damunt de l'estrat de rebliment UE-1.102; pel que fa a l'extrem sud, estava a 1m respecte el mateix mur. Tota l'estructura del MR-369 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-1.173, que tallava els estrats de rebliment corresponents al moment de la construcció de l'església de la zona sud de la nau lateral est (UE-1.102, PV-34, 1.105, PV-35, 1.106, 1.135, 1.144) així com

Zona sud del MR-369, amb el trencament al MR-3 associat amb la seva construcció

els nivells situats a les cotes superiors del sector 21 (UE-1.147, PV-40, 21.001, PV-68, 21.002, PV-69, 21.003 i 21.004). Així mateix, l'UE-1.173 tallava els MR-3 i la seva fonamentació, MR-69, ja que l'extrem est del MR-369 se situava a l'interior d'aquest retall als murs. La posició estratigràfica de la rasa de fonamentació del MR-369 ens indica que inicialment es van edificar el MR-3 i l'enriostament de les PL-1 i 2 i, posteriorment es va construir la PL-1 i la seva fonamentació MR-369.

Aquesta base de pilastra s'hauria bastit posteriorment respecte la base de la PL-2 (MR-101), que s'hauria edificat durant el procés de construcció dels murs perimetrals i interiors de l'edifici (tal i com veurem més endavant). Aquesta dada l'apuntem per la posició estratigràfica entre les dues estructures i la que tenien cadascuna d'elles

en relació a la resta de murs del temple; així mateix, la factura constructiva dels dos elements ens mostren una diferència clara entre les bases de la resta de les pilastres de l'edifici (MR-101 de la PL-2, MR-126 i 127 de la PL-3) i la de la PL-1, que seria menys acurada i presentaria menys profunditat en aquest darrer cas. Cal destacar també que la ubicació de la PL-1 i la seva fonamentació en relació a l'enriostament amb el que estaria associat (MR-86), presentava una lleugera desviació al nord de la PL-1 respecte el límit nord del MR-86. Possiblement aquesta desviació es correspondria a un error de càlcul, en el moment de la construcció del MR-86 pel que fa a la posició on s'havia de situar la base de l'arc; posteriorment s'hauria constatat que s'hauria d'ubicar lleugerament al nord respecte el MR-86. Aquest error va haver de ser corregit en el moment de la construcció de la PL-1, mitjançant el desplaçament de 35cm al nord de la base de la pilastra (MR-369) i de 12cm de la mateixa PL-1.

A l'oest respecte la PL-1 s'hi situava la PL-2, de la qual se n'ha conservat la part corresponent a l'interior de l'estructura. Tal i com hem presentat en relació a la PL-1, el perímetre exterior de la PL-2 estaria bastit mitjançant pedres ben treballades. Les que definien aquesta pilastra possiblement haurien estat desmuntades i aprofitades en algun altre edifici, prèviament a la destrucció final de l'església. Així doncs, la part conservada de la PL-1 fins a la seva base tindria una planta irregular i era solidària estratigràficament amb l'extrem sud del MR-18. La seva llargada era de 1'05m i l'amplada anava dels 80cm (al sud) a 1m (a l'extrem nord).

La PL-2 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-101. Aquesta estructura de fonamentació era solidària estratigràficament amb la fonamentació del MR-18 (MR-128) i amb el mur de riosta que unia les PL-1 i 2 (MR-86). La

Restes de la PL-2 i la seva fonamentació (MR-101)

planta del MR-101 tenia una forma de "L" de cap per avall, on a partir de la part on s'assentava directament la PL-2 (de planta quadrada) sortien dos cossos rectangulars en direcció oest i sud; a nivell constructiu tota l'estructura definia el mateix moment, amb totes les parts que eren solidàries estratigràficament. La llargada del MR-101, de nord a sud, era de 3m a la seva zona est, mentre que per l'extrem oest tenia una llargada de 1'68m; la seva amplada, d'est a oest, era de 3m a la zona nord i de 1'60m al seu extrem sud. A les seves cotes superiors, el MR-101 tenia una planta quadrada de (de 1'80x1'80m) que coincidia amb la zona

on s'ubicava la PL-2. Aquesta zona superior del MR-101 definiria la base de la pilastra. L'alçada total de l'estructura era de 2'57m, amb la zona superior de planta quadrada que tenia una alçada de 25cm.

Pràcticament tot el MR-101 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-1.176, exceptuant la part superior de planta quadrada. La rasa UE-1.176 presentava la mateixa planta i dimensions que el MR-101, que la reblija totalment. L'extrem nord de la rasa era solidària estratigràficament amb la rasa UE-1.174 del MR-128, i el seu extrem est també era solidari amb la rasa UE-1.151 del mur de riosta MR-86. Aquesta rasa tallava els murs de tancament que separaven els sectors 17 i 29 (MR-97, 311 i 312) i els sectors 17 i 21 (MR-120 i 204), així com les estructures i nivells de tots aquests sectors.

El mur que actuava de riosta entre la PL-1 i la PL-2, MR-86, tenia una direcció est-oest i era solidari estratigràficament amb el MR-3 i el MR-101, que es corresponia a la fonamentació de la PL-2; tal i com hem esmentat anteriorment, el fonament MR-369 de la PL-1 se li lliurava i assentava al damunt. El MR-86 tenia una llargada de 3m, una amplada de 1'05m (a les cotes superiors) i 1'50 (a les cotes inferiors) i una alçada de 1'90m. Pràcticament tot el mur se situava a l'interior de la seva

Mur d'enriostament MR-86, entre les PL-1 i 2

rasa de fonamentació, UE-1.152, que tallava els estrats de rebliment i nivells associats amb el moment de la construcció de l'edifici (sector 1). Aquesta rasa tenia una amplada de 1'50 i era solidària estratigràficament amb les rases UE-1.176 (del MR-101) i 1.116 (del MR-69).

Un cop es va edificar el MR-86 es va reblir les cotes inferiors de la rasa UE-1.151, mitjançant un estrat de sorres poc compactades, amb acumulacions d'argiles, que ha estat identificat com a U.E.1.170. La formació d'aquest estrat estaria associat amb l'excavació de la mateixa rasa i la formarien les restes de sorres situades a les rases de

fonamentació dels murs anteriors (que hauria tallat la mateixa rasa) i a l'interior dels sectors 19 i 21, juntament amb argiles dels nivells d'aquests sectors. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI), de la ditada (segle XVII), vidrada blanca amb decoració en manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica de reflex

metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica vidrada (verda, melada i marró), oxidada i reduïda comunes; a més de la ceràmica s'han recuperat dues monedes (il·legibles), restes de fauna, fragments de ferro i vidre.

Possiblement l'arc que definien les PL-1 i 2 tindria algun problema de caràcter estructural, ja que a la cara nord del MR-86 se li lliurava una estructura, MR-87, que podria actuar de reforç de l'enriostament. La construcció del MR-87 va suposar un trencament als nivells associats amb el procés de construcció de l'església i fins i tot al nivell de circulació de l'espai, PV-1. La posició estratigràfica del MR-87 ens indica que es va construir en un moment posterior a la construcció del MR-86 i de la instal·lació del PV-1, que se situaria cronològicament al primer quart del segle XVIII.

La part superior del MR-87 sobresortia lleugerament (5-8cm) respecte la cota del PV-1 i desconeixem si tindria continuïtat cap a cotes superiors. En aquest sentit, la ubicació i dimensions del MR-87 (que se situava a la zona oest de l'espai on s'hi ubicaria l'arc subjectat per les PL-1 i 2, ocupant-lo pràcticament tot), així com les característiques del mur a les seves cotes superiors, ens fan considerar que possiblement aquesta continuïtat del mur cap a les cotes superiors tindria poca alçada més que la documentada. Hi hauria també la possibilitat que l'estructura MR-87 actués de subjecció de l'arc, en el cas que hagués estat afectat per algun tipus d'atac associat amb el setge de Barcelona, per part de les tropes de Felip V. Tan en aquest cas, com en el d'un possible problema estructural detectat durant el mateix procés constructiu de l'edifici, el MR-87 podria haver estat una solució provisional, en previsió d'una obra posterior que permetés una solució definitiva i compatible amb la circulació per l'espai. Aquesta obra estaria previst que es realitzaria un cop finalitzada la Guerra de Successió i els atacs a la ciutat, si bé no es va dur a terme per la destrucció de l'edifici per la construcció de la Ciutadella.

MR-87, al nord respecte el MR-86

El MR-87 es corresponia a una estructura de planta rectangular, orientada est-oest, amb els seus límits arrodonits. Estava bastida mitjançant pedres sense treballar de mida diversa i maons, sense cap disposició entre ells i lligats amb un abundant morter de calç de tonalitats blanques. La part superior del mur presentava unes dimensions més reduïdes i estava bastit amb maons i pedres de mida mitjana,

disposats de manera irregular i amb dos maons i una pedra plana col·locats en posició vertical, la part superior dels quals sobresortia respecte el PV-1. La part inferior del MR-87 tenia una llargada (est-oest) de 1'20m i una amplada de 77cm; la zona superior tenia una llargada (nord-sud) de 77cm i una amplada de 45cm. L'alçada total documentada de l'estructura era de 88cm, dels quals 40cm es corresponien a la part inferior i 48cm a la part superior. El MR-87 se situava a l'interior d'un retall (UE-1.151/52²³), al qual reblia totalment.

En el moment de la destrucció de l'església (el 1717) s'hauria desmuntat part de la zona superior del MR-87 i es va reblir l'espai mitjançant l'UE-53. Aquest estrat presentava les mateixes característiques que el nivell de destrucció de l'església (UE-04) i estava format per un estrat de terra sorrenca de tonalitats blanquinoses, amb abundants restes de morter de calç, pedres de petites dimensions i fragments de maons. L'excavació de l'UE-53 ha aportat materials ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava de producció catalana, de Poblet, de la ditada i de Barcelona i ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (totes elles situades cronològicament al segle XVII), juntament amb ceràmica d'importació italiana de la zona de Ligúria (tipus "fiori sparsi" de 1600-1699) i de Monteluppo (tipus "rombi e ovali" de 1500-1710). A més dels atuells ceràmics, s'han recuperat restes de material de construcció (teules, fragments de canonades i rajola blanca i blava del segle XVI) i també restes de fauna. Per la seva posició estratigràfica i característiques, juntament amb els materials recuperats durant la seva excavació, l'UE-53 es va formar en el moment de la destrucció de l'edifici, el 1717.

PL-3, amb la seva fonamentació MR-126 i la part superior del MR-127

La darrera de les pilastres que estaven alineades d'est a oest (juntament amb les PL-1 i PL-2) en aquesta zona nord de l'edifici, PL-3, ha estat documentada a la zona central oest de la parcel·la i s'ubicava a 9m a l'oest respecte la PL-2. Al seu extrem nord, era solidària estratigràficament amb el MR-5, amb una planta rectangular, orientada de nord a sud. La seva llargada era de 1'20m i l'amplada, de 1m. De la part corresponent a la pilastra se n'ha documentat la seva zona

inferior, amb una alçada màxima de 20cm. Possiblement a partir d'aquesta cota de localització definirien la pilastra els elements petris ben treballats que hem esmentat en relació a les PL-1 i 2 i que en aquesta PL-3 també haurien estat desmuntats

durant el procés de destrucció de l'església.

La PL-3 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, que estava definida mitjançant una estructura inferior, MR-127, damunt la qual s'assentava una superior, MR-126. Ambdós murs eren solidaris estratigràficament amb la part sud de la fonamentació MR-149 del MR-5. El MR-126 tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 2'50 (est-oest) i una amplada (nord-sud) de 2'04m. La seva alçada era de 70cm i la PL-3 se li assentava al damunt i els estrats de rebliment associats amb el procés de construcció de l'església a la zona on s'ubicava (UE-1.122 i 1.123) se li lliuraven. Aquesta dada estratigràfica ens indica que el rebliment d'aquesta zona va ser posterior a la construcció d'aquest mur.

El MR-126 s'assentava al damunt del MR-127, del qual no se n'ha documentat la part corresponent al seu límit oest, ja que va quedar tallat en el moment de la construcció dels murs pantalla de l'edifici projectat; així mateix el seu límit sud va ser desmuntat en el moment de la construcció del soterrani situat al sud del sector 1. La planta localitzada del MR-127 era irregular, amb el seu extrem nord que s'alineava amb el límit nord del MR-126 i la PL-6. Al seu extrem est, aquest límit nord definia un angle recte cap al sud i a 1'40m al sud respecte aquest angle, continuava el tancament de l'estructura tancava en diagonal fins arribar a l'extrem sud de la part documentada del MR-127. La seva llargada màxima (nord-sud) era de 3m, l'amplada (est-oest) de 3'65m i tenia una alçada de 1'92m.

El MR-127 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, MR-15.008, que tallava els estrats del sector 15 i seguia la planta del mur. En aquest sentit, cal destacar que aquesta rasa i la posterior construcció del MR-127 ha suposat que la part localitzada

Nivell d'argiles compactades UE-1.141/1.162

del sector 15 en aquesta parcel·la s'hagi documentat de manera molt parcial. Un cop es va edificar el MR-127 l'espai que quedava entre els límits de la rasa i el mur (de 5 a 8cm) es va reblir mitjançant l'UE-15.006. Aquest estrat estava format per un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats fosques i poc compactada. Al damunt de la zona de la zona sud i sud-est del MR-127 i de la seva rasa de fonamentació i el rebliment de la mateixa en aquest punt, s'ha documentat un nivell d'argiles molt compactades, amb acumulacions de morter de calç, UE-1.141/1.162. La

compactació d'aquestes argiles s'hauria efectuat possiblement pel seu contacte directe amb aigua, a partir d'una possible circulació per damunt del MR-127. L'UE-1.141/1.162 tenia una potència de 17cm.

L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), així com ceràmica comuna (vidrada i oxidada) i restes d'una canonada ceràmica. Per la posició estratigràfica i característiques de l'UE-1.141/1.162 considerem que aquest estrat s'hauria format posteriorment a la construcció del MR-127 i estaria associat amb el procés de construcció del MR-126; en aquest sentit podria correspondre's a un nivell de circulació format durant aquest procés (en el qual s'hauria utilitzat aigua), a partir de la circulació al damunt del MR-127, amb les restes del morter utilitzat durant el procés. A la zona sud-est d'aquest estrat s'ha documentat una unitat estratigràfica negativa, UE-1.163, que es corresponia a l'empremta d'un possible element de fusta, que podria estar vinculat als treballs de construcció del MR-126. La direcció de l'UE-1.163 era nord-oest sud-est. Aquest element hauria estat retirat prèviament a l'amortització de l'UE-1.141/1.162 (quan el MR-126 s'hauria finalitzat), mitjançant l'estrat de rebliment situat al damunt d'aquest (UE-1.123).

El MR-127 es lliuraria per l'est al mur de tancament existent en el moment previ a la construcció de l'església (MR-106, 315 i la fonamentació d'aquest MR-309A), que separava els sectors 15 i 16. Aquesta dada l'apuntem a partir del fet que la unitat estratigràfica negativa (UE-1.164) corresponent al desmuntatge d'aquests murs durant el procés de construcció de l'església (un cop ja s'hauria reblert part de l'espai en aquesta zona), també hauria afectat el contacte entre el MR-127 i els murs existents.

En relació al procés de construcció d'aquestes fonamentacions de la PL-3, tal i com es presenta a l'apartat corresponent als nivells de construcció de l'edifici, hem documentat un retall de dimensions importants (UE-1.121), que per la seva proximitat i alineació del límit nord podria estar associat amb el moment de la construcció d'aquestes fonamentacions. Aquest retall seria posterior al desmuntatge del MR-106 (UE-1.164), ja que cobria a aquest i al seu rebliment (UE-1.165). Els estrats de rebliment d'aquest estrat (UE-1.122 i 1.123) es lliuraven al MR-126, fet que ens indiquen

Contacte del MR-127 amb la zona nord dels MR-106 i 315 (anterior a aquest), amb la negativa UE-1.164, corresponent al desmuntatge d'aquests murs a la seva zona central

posteritat del rebliment respecte la construcció del mur. La justificació d'aquest retall podria estar associada amb les dimensions dels MR-126 i 127, que podrien haver motivat que es requerís d'un espai ampli per a poder edificar-los; una altra opció seria que s'hi volgués dur a terme alguna reparació o algun element associat (posteriorment a la seva construcció), que finalment no s'hauria dut a terme.

Com hem vist, les fonamentacions de les pilastres PL-1 i PL-2 presentaven unes dimensions molt considerables. La justificació d'aquestes dimensions estaria relacionada amb el fet que entre les dues estructures no hi havia cap mur que actués de riosta entre elles. D'aquesta manera, l'estabilitat de l'arc que subjectarien es garantiria a partir d'aquestes fonamentacions. Desconeixem si estava projectat un enriostament entre les dues pilastres, però el que sí hem constatat és que no es va edificar. Pel que fa a la PL-3, tal i com hem vist amb la PL-2, també actuaria de base d'un arc que s'obriria a la nau lateral oest. L'altre extrem de l'arc i la seva fonamentació se situarien arran del mur de tancament oest de l'edifici. Aquest mur s'ubica més enllà del límit oest d'aquesta intervenció, juntament amb el possible mur de riosta que se situaria entre els MR-126 i 127 i el fonament de la pilastra de l'oest (tal i com passava entre les PL-1 i 2).

Al sud de la parcel·la s'ha documentat la fonamentació d'una altra pilastra, PL-4, que estava alineada respecte la PL-2. Aquesta pilastra formaria part de la base dels arcs que a est i oest tancarien la coberta de l'edifici, tot definint un espai diàfan entre les naus. La PL-4 funcionaria amb una base situada arran del MR-3 (amb la que dibuixaria un arc a la nau est) i amb una altra base situada a l'oest respecte

Detall del capitell reaprofitat, que formava part del MR-365

aquesta (a l'espai entre les quals s'hi situaria un arc a la nau central). La part corresponent a la pilastra va ser desmuntada en el moment de la construcció del soterrani que se situava en aquesta zona de la parcel·la. La fonamentació de la PL-4 la definia el MR-365.

Aquest mur tenia una planta molt similar a la del MR-101 (de "L" al revés), amb una llargada de nord a sud a la zona est de 3'17m i a la zona oest de 1'97m; la seva amplada d'est a oest a la zona nord era de 2'30m i a la zona

sud, de 1'50m. Del MR-365 se n'ha documentat una alçada de 1'98m. Aquesta base de pilastra va ser aprofitada com a mur de tancament dels soterranis (juntament amb el MR-2). A la zona sud del MR-365 formava part del seu parament

un capitell, que ha estat recuperat durant el seu desmuntatge. Aquest capitell presentava una decoració vegetal i hauria format part d'algun edifici o element desmuntat, que tan podria haver estat situat en aquesta zona, com en un altre punt no massa allunyat de la ciutat.

El MR-365 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-3.005, que tallava els nivells dels sectors 30, 31 i 37, així com els murs i estructures d'aquests sectors (MR-348, 39, 43, 44 i 176). La planta de l'UE-3.005 seguia el mateix perímetre que el MR-365, que rebria totalment la rasa de fonamentació. Al seu extrem est la rasa UE-3.005 era solidària estratigràficament amb la rasa UE-3.003 del MR-2.

Entre la pilastra PL-4 i la que se situaria arran del mur de tancament est del sector (MR-3) hi havia un mur d'enriostament, tal i com també hem vist en relació a les PL-1 i 2. Aquest mur de riosta el definia el MR-2, que era solidari estratigràficament amb el MR-365 de la PL-4 i discorria en paral·lel respecte el MR-86. El MR-2 tenia una direcció est-oest i tenia una llargada de 3'20, una amplada de 1'25m i una alçada documentada de 2'10m.

MR-2 i MR-365

Durant la intervenció duta a terme l'any 2004 es va dur a terme un sondeig a la cara nord del MR-2, on s'hi ubicava el soterrani de més profunditat, i es va docu-

Sondeig de l'any 2004, on s'observa l'alçada del MR-2

mentar la part inferior de la fonamentació MR-69 del MR-3 (al sud respecte la part presentada anteriorment) situada en aquest punt, que era solidària estratigràficament amb el MR-2. La construcció del soterrani al segle XIX va motivar que es desmuntés la part del MR-3 i MR-69 situats a les cotes superiors d'aquest punt, mentre que el MR-2 va ser parcialment aprofitat com a mur del mateix soterrani (si bé les seves cotes superiors van ser desmuntades en aquest

moment). Val a dir que la part inferior de la fonamentació del MR-69 va ser documentada durant la intervenció de l'any 2009, quan es va excavar per sota del soterrani esmentat. La continuació del MR-3 i de la seva fonamentació cap al sud, respecte el punt on estava en contacte amb el MR-2 se situaria més enllà del límit est de la parcel·la.

El MR-2 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-3.003, que tallava els estrats corresponents als nivells i estructures dels sectors 30 i 31, així com l'extrem oest del mur de tancament nord d'aquests sectors, MR-348. D'aquesta rasa se n'ha documentat la seva zona sud, que tenia una amplada de 10cm respecte el límit sud del mur. Aquest espai entre la rasa i el MR-2 va ser reblert mitjançant l'UE-3.004, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i amb restes de morter de calç. Durant l'excavació de l'UE-3.004 s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada marró.

A la zona sud-oest de la parcel·la, al límit amb el punt on el soterrani del segle XIX presentava més profunditat, s'han documentat les restes d'una estructura, MR-222, que possiblement es correspondria a una altra base de fonamentació d'una pilastra situada en aquest punt, amb una continuació del mur cap a l'oest on connectaria possiblement amb la situada al mur de tancament oest de l'església (tal i com hem vist amb els MR-365 i 2). El MR-222 estava alineat respecte els MR-

Restes del MR-222

126 i 127 (de la PL-3), que se situaven al nord. La part documentada del MR-222 tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, de 4m de llargada (est-oest) i 1'80m d'amplada; el mur continuava més enllà del límit oest de la parcel·la.

La part documentada d'aquest mur es corresponia a la seva fonamentació, ja que les cotes superiors del mur van quedar desmuntades en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX. Aquesta fonamentació que se situava a l'interior de la seva rasa, UE-35.007, que

tallava els estrats dels sectors 35 i 38. Un cop edificat el mur, es va acabar de reblir la rasa mitjançant l'UE-35.008, que estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats variades i amb restes de morter de calç. Durant l'excavació de l'UE-35.008 s'han recuperat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet (finals del segle XVII-inicis segle XVIII), de la figueta (1630-

1652), catalana i d'orles diverses (ambdues dels segles XVII-XVIII) i de la ditada (segle XVII), juntament amb fragments de vidre.

2.1.1.2. Nivells de circulació i estructures associades

Els nivells de circulació de l'interior de l'església s'han documentat de manera parcial en aquest espai corresponent al sector 1, que es tractaria de la zona nord de l'edifici. S'han documentat dos paviments, PV-1 i 2, que definirien els dos nivells diferenciats de l'espai. D'aquesta manera, el PV-2 marcaria el paviment de la zona de l'altar major, mentre que el PV-1 definiria el de la resta de l'espai. Ambdós paviments estaven coberts per l'UE-03 i 42, corresponents a la destrucció de l'espai, el 1717. A partir de les dades aportades durant l'excavació dels estrats situats per sota del PV-1 (a la zona sud de la nau central), considerem que aquests paviments s'haurien instal·lat en un moment posterior al 1710. Aquesta dada l'apuntem a partir de la recuperació d'una moneda de 1710 (un diner de Barcelona de l'Arxiduc Carles) a l'interior d'un retall efectuat a un dels nivells associat al procés de construcció de l'edifici prèviament a la col·locació dels paviments.

El PV-1 estava format per un paviment enrajolat a junt seguit o de caixó. Els rajols que el definien a l'espai corresponent a la nau est i a la part documentada de la nau oest eren quadrats de 30x30cm i de 2'5cm de gruix; aquests s'assentaven al damunt d'una base de morter de calç, que alhora actuava de lligam entre ells. A la zona sud respecte el presbiteri, els rajols que formaven el PV-1 tenien unes dimensions més reduïdes (25x25cm). Aquests rajols més petits eren

PV-1 a la nau lateral est

els mateixos que definien el PV-2 a la zona de l'altar major i es lliuraven als rajols més grans de les naus laterals est i oest, aproximadament a partir de la línia interior (respecte les naus laterals est i oest) que definien les PL-2 i 3.

D'aquesta manera, tot i la parcialitat de la documentació d'aquest paviment en relació al conjunt de l'edifici, considerem que la zona corresponent a les naus laterals est i oest el PV-1 estaria definit mitjançant els rajols de 30x30cm, mentre que a la nau central el formarien els rajols de 25x25, seguint la tipologia dels del presbiteri. El PV-1 ha estat documentat pràcticament a tota la zona corresponent a la nau lateral est, mentre que a la part documentada de la zona oest, se n'han

PV-1 a la zona de la nau central, amb les restes de l'ESC-1

documentat una filada que es lliurava a la cara oest del MR-5 i part de la filada que funcionava amb l'ESC-3. A la zona corresponent a la nau central, s'han documentat dos trams d'aquest paviment; el primer, a la zona de contacte amb la nau lateral i un segon a la zona oest (sense contacte amb la nau oest). Entre aquests dos punts, no s'havien conservat les restes dels cairons però sí el morter damunt el qual s'assentaven. El PV-1, com la resta dels nivells, murs i elements de l'església, va ser desmuntat al sud de la zona documentada, en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX.

El PV-2 se situava a la zona nord de la nau central que es correspondria al presbiteri de l'església, tal i com ens ho indiquen la seva ubicació (al fons de l'edifici) i la diferència d'alçada de la seva cota respecte el PV-1 (de la resta de l'espai). Aquest nivell de circulació el definia un paviment de rajols quadrats (de 25x25), disposats a junt seguit o a caixó. Les seves dimensions eren les mateixes que les dels que definien el PV-1 a la zona corresponent a la nau central (al sud respecte l'altar major). Tal i com també hem presentat en relació al PV-2 els rajols s'assentaven al damunt d'un nivell de morter de calç, que actuava de preparat i lligam del paviment. Aquest morter de calç tenia un gruix, en ambdós casos de 4-7cm.

Les restes del PV-1 s'han documentat majoritàriament a la zona central i sud del sector, amb un altre tram localitzat que es lliurava a l'angle de tancament nord-oest de l'espai. A la resta de l'àrea central i nord-est no s'havien conservat les restes dels rajols que definien el paviment, però sí el morter de calç que actuava de base d'aquests. L'extrem sud del PV-2 estava en contacte amb les escales ESC-1, a partir de les quals s'accedia al presbiteri des de la nau central; els cairons que definien les

Restes del PV-2

OB-1 i 2 (que permetien l'accés des de les naus laterals oest i est respectivament) se situaven a la mateixa cota que el PV-2, si bé les seves dimensions eren les del PV-1. Com veurem més endavant, el PV-1 i el nivell de rebliment previ a la seva instal·lació UE-1.107 (del moment de construcció de l'església) tenien un retall de planta irregular, que havia afectat tota la zona nord (exceptuant a l'angle nord-oest) i part de la central del paviment.

ESC-1 d'accés al presbiteri des de la nau central

eren els mateixos dels del PV-1 (de 30x30cm).

L'estructura dels graons estava formada per maons, o els mateixos cairons dels paviments, que en alguns casos estaven fragmentats (possiblement s'aprofitarien maons i cairons trencats durant les obres); en algun punt de les seves cotes inferiors, la part interior dels graons estava reblerta mitjançant pedres de petites dimensions i fragments de maons. Tots els materials estaven lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques. La part exterior de les cares verticals dels graons presentaven el mateix revestiment de morter de calç dels murs interiors de l'edifici.

L'ESC-1 se situava a la zona sud de l'altar major i central-nord del PV-1. L'extrem nord del graó de l'escala estava alineat respecte la cara sud de les PL-2 i 3; d'aquesta manera, el PV-2 i el presbiteri començaven on hi havia l'arc entre aquestes dues pilastres. L'ESC-1

Per accedir a l'àrea de l'altar major de l'església s'havia de salvar la diferència de nivell que hi havia entre el nivell de circulació d'aquesta i la resta del temple. En aquest sentit, el PV-2 se situava a una cota 22cm més elevada respecte el PV-1. Als tres punts d'accés al presbiteri (des de les naus est, oest i central) hi havia unes escales (ESC-1, 2 i 3), mitjançant les quals es salvava aquest desnivell. En els tres casos, les escales tenien un graó de 11cm i els rajols que el definien

ESC-2 d'accés al presbiteri des de la nau est

ocupava tota l'àrea corresponent a la nau central i el seu graó tenia una amplada de 40cm. Les zones est i oest d'aquesta escala s'han documentat a la present intervenció, mentre que la zona central tan sols conservava part de l'interior de l'estructura o la seva empremta.

Les escales 2 i 3 s'ubicaven al punt on hi havia les OB-1 i OB-2 respectivament. Així doncs, l'ESC-2 salvava la diferència de cota entre la nau lateral est i la zona de l'altar major, a la zona d'accés d'una a l'altra (OB-1). L'amplada de l'ESC-2 era la mateixa que la de l'OB-1 (3'50) i el graó que la definia tenia una amplada de 30cm i una alçada de 11cm. L'estructura del graó es lliurava al MR-18 i presentava un important grau de trencament dels seus rajols, a la zona central i sud. Pel que fa a l'ESC-3, se situava a la zona d'accés entre la nau lateral oest i el presbiteri (OB-1) i també tenia la mateixa amplada que aquesta porta (3'50m). L'estructura que definia el seu graó es lliurava al MR-5 i tenia la mateixa amplada que el graó de l'ESC-2 (30cm). De l'ESC-3 se n'ha documentat l'empremta de morter de calç damunt la qual s'assentaven els rajols que coronaven el graó, juntament amb la part inferior de l'estructura (amb una alçada documentada de 7-9cm).

ESC-3 d'accés al presbiteri des de la nau oest

A la zona corresponent a la nau lateral est, els cairons del PV-1 presentaven les restes de tres possibles impactes, que podrien haver estat causats pels bombardejos a la ciutat durant el setge de 1714. El primer se situava arran del MR-3 a 1'20m al nord de la PL-1 i definia un trencament dels cairons, a partir d'un punt d'impacte on el paviment estava lleugerament esfondrat; al sud respecte aquesta zona hi havia restes de combustió i d'òxid (que podrien estar relacionats amb la mateixa bomba. El segon impacte estava a 2m al nord respecte el primer i a 60cm respecte el MR-3, amb les restes d'una possible bomba desfeta i aplanada (per un possible efecte del foc directe o l'escalfor); per sota de les restes de la possible bomba o projectil,

Possible impacte de bomba al PV-1

El tercer impacte estava a 2m al nord respecte el primer i a 60cm respecte el MR-3, amb les restes d'una possible bomba desfeta i aplanada (per un possible efecte del foc directe o l'escalfor); per sota de les restes de la possible bomba o projectil,

els cairons presentaven restes d'òxid i de combustió. A l'oest respecte aquest segon impacte (a 90cm) els cairons presentaven un lleuger esfondrament en dos punts (a 30cm un de l'altre), així com un trencament dels mateixos a partir d'aquest esfondrament. Aquest punt es correspondria al tercer impacte. El fet de documentar aquests possibles impactes d'artilleria, que associem amb l'atac de les tropes de Felip V a la ciutat, ens fan considerar que, o bé en aquest moment la coberta de l'església encara no estava finalitzada, o bé aquests atacs van suposar l'esfondrament de la mateixa, si més no a la seva nau est.

A la mateixa nau lateral est, el PV-1 tenia tres trencaments, UE-1.127/48, 54 i 1.152/52. En relació a aquests trencaments, l'UE-1.152/52, com ja s'ha presentat anteriorment, es corresponia a la fonamentació del MR-87; els altres dos es van dur a terme també posteriorment a la instal·lació del PV-1 si bé considerem que els objectius dels dos serien ben diferents.

L'UE-54²⁴ s'ha documentat a l'extrem nord de l'església, a la zona central del MR-4 i tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest. La seva llargada (est-oest) era de 1'50m i la seva amplada, de 73cm; tenia una profunditat de 10cm. Aquest retall es correspondria a la retirada dels cairons del paviment (o bé que ja no es van col·locar) en aquest punt. Per les seua ubicació i dimensions, considerem que l'UE-54 es podria tractar de l'empremta o bé la previsió d'instal·lació de la base d'alguna estructura o element, que estaria vinculada amb l'ús de l'església, com ara un altar. En aquest sentit, en aquest punt al fons de la nau est s'hi podria ubicar un petit altar, retaule o figura, dedicat a algun sant. L'interior de l'UE-54 estava reblert mitjançant un estrat de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades, que ha estat identificat com a UE-55.

Trencaments UE-54 i 61

La zona nord del rebliment UE-55 presentava un trencament, UE-61, que discorria en paral·lel respecte el MR-4, amb una amplada de 12cm a l'est i 44cm a l'oest. La seva profunditat era de 30cm i tallava també el nivell superior del rebliment UE-1.102, que es corresponia a un rebliment previ a la instal·lació del PV-1. L'UE-61 la reblia l'UE-62, que estava formada per un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats vermelloses i poc compactada.

El retall UE-61 podria estar també associat amb la col·locació de la base de l'element que esmentàvem abans. Possiblement s'haurien retirat els cairons del paviment i s'hauria preparat la base, arran del MR-4, damunt la qual s'assentaria l'element

ubicat en aquest punt. El desmuntatge d'aquest element hauria suposat que en quedés l'empremta de la manca de cairons (ja que ocuparia aquest espai) i de la seva base, que es lliuraria al mur nord. Si considerem que l'església no es va finalitzar, molt probablement aquesta possible estructura no s'hauria instal·lat i, per tant, les UE-54 i 61 es correspondrien a la seva preparació.

Trencament del PV-1, UE-1.127/48

A la zona central de la mateixa nau est, el PV-1 tenia un altre trencament (UE-1.127/48), que tenia una planta irregular a les seves cotes superiors, que variava fins a una planta circular a les seves cotes inferiors. L'UE-1.127/48 tallava els estrats associats al procés de construcció de l'església, així com tota la part central (pelvis i part de les extremitats inferiors) i nord (crani, costelles, columna i extremitats superiors) de la inhumació UF-1 (del mateix moment de construcció de

l'església). La seva profunditat total era de 1'95m. La posició estratigràfica d'aquest retall ens indica que s'hauria dut a terme en un moment posterior respecte la construcció de l'edifici i la instal·lació del PV-1. Aquest moment el situem cronològicament a inicis del segle XVIII.

Per les seves característiques i dimensions, així com per seva ubicació a l'interior de l'espai, considerem que es tractaria d'un retall associat amb algun tipus d'estructura, que s'hauria col·locat o es tindria previst col·locar en aquest punt. Aquesta possible estructura no tindria cap funcionalitat associada amb la litúrgia religiosa o algun tipus d'adoració o culte, ja que no tindria cap sentit que s'hagués ubicat a la zona central de l'espai. A tall d'hipòtesi, considerem que la possible estructura que s'hauria previst situar-hi a l'interior tindria alguna funcionalitat de caire estructural, associada amb un problema amb la coberta de l'espai (tal i com veiem amb relació al retall UE-52/1.152 i el MR-87 situat al seu interior). Tot i això, aquesta estructura probablement no s'hauria construït, ja que no se n'han conservat restes ni indicis. Aquesta possibilitat l'apuntem per la planta circular ben definida que presentava les cotes inferiors del retall. Hi hauria la possibilitat que durant el setge i atac a la ciutat el 1714, el retall existent s'ampliés a les seves cotes superiors (on presentava una planta irregular), per poder extreure terres per a utilitzar-les en la defensa de la ciutat (tal i com també veurem en relació al retall UE-46 de la zona de l'altar major).

La part superior del trencament, que va ser documentada durant la intervenció de l'any 2004 i identificada com a UE-48, se situava pràcticament a tot l'espai entre els murs de tancament est i oest del sector i tenia una llargada (nord-sud) de 2m. Els maons que se situaven al límit sud-est del retall estaven esfondrats, fet que ens indica que en aquest punt hi hauria hagut un impacte (de magnitud important) d'una bomba. Molt possiblement aquest impacte no tindria res a veure amb el retall UE-48, si bé se situava al seu límit. Per la posició estratigràfica entre retall respecte l'impacte, considerem que primerament es va produir l'impacte (ja que el límit nord d'aquest estava trencat per l'UE-48).

A l'espai corresponent als límits de l'UE-48, que presenten aquesta planta irregular, la potència del trencament era inferior respecte la zona on la planta del mateix retall era circular (que ja es correspon a l'UE-1.127). Així doncs, la profunditat documentada del retall a les cotes on presentava una planta irregular ha estat de 62cm. Per sota d'aquesta cota, la planta del retall era ja circular (i es corresponia ja a l'UE-1.127).

El rebliment de l'UE-48 el definia l'UE-49, que estava format per un nivell de pedres de mitjanes i grans dimensions a les cotes superiors, i amb terra sorrenca, restes de morter de calç i pedres de mida mitjana a la resta del rebliment. Les característiques de l'UE-49 eren les mateixes que les de l'estrat corresponent a la destrucció de l'edifici en aquest punt, UE-49, amb el que era solidari estratigràficament.

Zona inferior del retall UE-1.127/48, amb l'extrem sud de l'UF-1

L'excavació de l'UE-49 ha permès recuperar materials ceràmics corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de Poblet (finals segle XVII-inicis segle XVIII), de la ditada (segle XVII), ceràmica d'importació (maiòlica lligur, del segle XVI-XVII), així com ceràmica comuna (vidrada, oxidada i reduïda). Juntament amb la ceràmica, s'han recuperat fragments de vidre (6 fragments d'una mateixa ampolla de vidre), restes de fauna i metalls. En relació als materials associats amb aquest estrat, s'ha de destacar la recuperació de tres falanges d'una mà i un queixal, que es correspondrien a l'individu (UE-1.140) de l'UF-1 que, com ja hem esmentat, havia quedat parcialment tallat per aquest trencament. Les característiques d'aquest rebliment ens indiquen que el retall UE-48 estaria obert en el moment de la destrucció de l'església, el 1717, ja que la formació de l'UE-49 se situaria cronològicament en aquest moment.

La part inferior del retall, UE-1.127 tenia una planta circular, de 1'30m de diàmetre i 90cm de profunditat. Aquesta planta circular ben definida d'aquesta part del trencament és la que ens indicaria una funcionalitat predeterminada per al mateix, ja que com hem vist a la seva part superior quan el retall s'efectuaria per a extreure terres (i més en un moment de conflicte) la seva planta seria irregular. L'interior de l'UE-1.127 estava reblert mitjançant un nivell de pedres de mitjanes dimensions, sense treballar, amb abundants restes de morter de calç i terra sorrenca, que ha estat identificat com a UE-1.128. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), pisa decorada en blau, ceràmica policroma, així com ceràmica comuna (vidrada, reduïda i oxidada); juntament amb els atuells ceràmics, s'ha recuperat una cassoleta de pipa i fragments de ferro.

Les característiques de l'UE-1.128 eren ben diferenciades respecte l'UE-49, i estarien associades al moment en què es degué desestimar edificar el possible element que se situaria a l'interior del retall i es va reblir el mateix amb restes de material de construcció (possiblement sobrer del procés de construcció de l'església). Aquesta dada ens indicaria que l'UE-1.128 s'hauria format a inicis del segle XVIII, anteriorment al 1714. L'UE-1.128 tenia una potència de 75-80cm i cobria l'UE-1.136, que se situava a les cotes inferiors de l'UE-1.127. L'UE-1.136 estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats vermelloses i bastant compactada. Tenia un gruix de 10-15cm i la seva excavació ha aportat ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i ceràmica vidrada verda, marró i melada), oxidada i reduïda comunes. Les característiques de l'UE-1.136 ens indiquen que es podria tractar d'un nivell de preparació per a poder assentar al damunt l'estructura que es preveia instal·lar a l'interior de l'UE-1.127, si bé en el moment en què aquesta no es va edificar es va reblir el retall mitjançant l'UE-1.128.

A la zona oest de la part documentada de l'edifici, el PV-1 tenia un altre trencament, UE-50²⁵, que s'ha documentat arran el límit sud de la PL-2. A més del PV-1, aquest retall afectava a una estructura (MR-146) que se situava al sud de la pilastra. La planta documentada d'aquest trencament era irregular, amb el seu extrem oest que se situava més enllà del límit de la parcel·la. La llargada (nord-sud) de l'UE-50 era de 0'60-1'30m i se n'ha documentat una amplada (est-oest) de 1'55m; la seva profunditat era de 10cm. L'interior del retall estava reblert mitjançant un nivell de terra sorrenca, amb abundants restes de morter de calç i pedres de mida mitjana, UE-51. Aquest rebliment presentava unes característiques molt similars i era solidari estratigràficament amb el nivell de destrucció d'aquesta zona de l'edifici, UE-42. Aquesta dada ens indica que el moment de l'amortització del retall seria el mateix que el de la destrucció de l'edifici, el 1717. A nivell de materials, l'excavació de l'UE-51 ha permès recuperar diversos fragments de teules vidrades i un botó de bronze.

Per les característiques i dimensions del retall UE-50, considerem que podria estar associat amb a un trencament del paviment (i del MR-146) efectuat durant el procés de destrucció de l'edifici i que podria estar vinculat a l'extracció de les pedres ben treballades que definirien la part inferior de la PL-3. Hi hauria també la possibilitat que estigués vinculat a algun possible impacte d'una bomba (si bé no se n'han documentat indicis tal i com hem presentat en relació a la nau est); tot i això, ens decantem per la primera opció presentada, relativa al procés de destrucció de l'edifici. La poca profunditat d'aquest retall ens ha fet desestimar cap opció associada a una possible funcionalitat del mateix de caire estructural o bé d'extracció de terres.

Aquest trencament havia afectat també les restes d'un mur (MR-146, que se situava al sud de la PL-3. El MR-146 tenia una direcció nord-sud, amb la seva zona sud-est que presentava més amplada respecte la nord (amb una planta amb forma de "L" cap amunt) i estava alineat, per la seva cara oest, amb el límit oest de la pilastra. Estava bastit mitjançant maons, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats blanques. L'extrem nord del mur havia estat tallat per l'UE-50 i pel sud, pel soterrani del segle XIX. La seva llargada documentada ha estat de 70cm i la seva amplada anava dels 20cm al nord als 55cm al sud; se n'ha documentat una alçada màxima de 22cm. Tot i que el possible contacte amb la PL-3 hauria quedat tallat, considerem que el MR-146 podria lliurar-se a aquesta. El paviment PV-1 es lliurava a aquesta estructura (a la seva cara est, on no havia quedat afectat pel trencament UE-50), mentre que el MR-146 s'assentava al damunt del nivell de rebliment previ a la instal·lació del paviment (UE-1.104).

Trencament UE-50 i MR-146

La posició estratigràfica del MR-146 ens indica que es va construir en el moment previ a la instal·lació del PV-1 i que, per tant, estaria associat a alguna estructura que funcionaria juntament amb aquest. Davant d'això, considerem que el MR-146

formaria la base d'aquesta estructura que hauria d'estar vinculada amb el culte i ús de l'església i que se situaria a la línia de separació de les naus lateral oest i central. En aquest sentit, entre la mateixa nau central i la nau lateral est no s'ha documentat cap resta d'estructura similar al MR-147, que ens pogués indicar que l'element amb el que estaria associat aquesta se situés a banda i banda de la nau central. De cara a la possible funcionalitat d'aquesta estructura, la seva ubicació ens fa considerar com a poc probable que pogués haver funcionat com a mur de tancament

d'un espai situat entre la nau central i la lateral oest en aquest punt; en un altre sentit, la poca profunditat de la seva base també ens fa desestimar l'opció que fos algun tipus de reforç estructural (com vèiem en relació al MR-87). La seva ubicació en relació a la PL-3 i al conjunt del temple, així com les seves característiques, ens fan considerar com a possible hipòtesi, que el MR-146 formés part de la base o del primer graó d'una possible trona (o púlpit), que se situaria en un punt elevat de la PL-3 i des de la qual es predicaria.

El nivell de circulació del presbiteri, PV-2, presentava un retall de grans dimensions, UE-46²⁶, que se situava a la zona nord i central-oest de l'espai. La seva planta era irregular, amb una llargada màxima (de nord a sud a la zona oest) de 5'60m i de 2'90-4'10m, a la zona central i est; la seva amplada a l'extrem nord era de 7'62m, a la zona central tenia una amplada de 4'40m i a l'extrem sud-est, de 1'65m. L'UE-46 tallava tant el PV-2, com el seu preparat UE-1.101, així com els nivells associats a la construcció de l'edifici en aquest punt (PV-33, UE-1.107) i arribava fins al nivell de circulació PV-10 del sector 14. En relació al PV-10, l'UE-46 també podria haver suposat la retirada de part dels maons del paviment.

Retall UE-46

L'interior de l'UE-46 estava reblert mitjançant l'UE-47, que estava format per un nivell de terra sorrenca amb una alta proporció de pedres de mida diversa i restes

Bomba recuperada a les cotes superiors de l'UE-47

de material de construcció. L'UE-47 presentava les mateixes característiques que les del nivell corresponent a la destrucció de l'edifici (UE-06) en aquest punt. Durant l'excavació de l'UE-47 s'han recuperat un important nombre de materials arqueològics, dels quals destacaven quatre bombes, dues monedes (un diner de Barcelona de l'Arxiduc Carles, 1708-1710, i un possible diner de Vic de Lluís XIV de 1643) i un important nombre de vidre pla de

finestra (gairebé dos-cents fragments); també destacava un fragment d'estuc amb restes pictòriques que definien una cara d'àngel. A nivell de materials ceràmics, s'han recuperat un important nombre de fragments de ceràmica comuna oxidada i vidrada (verda, marró i melada), juntament amb ceràmica reduïda. La resta de materials ceràmics, es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet (finals segle XVII-inicis segle XVIII), catalana (segles XVII-XVIII) de la ditada, de la corbata o palmera (les dues del segle XVII), de Barcelona (segles XV-XVI), de Paterna-Manises (segle XV) així com ceràmica d'importació (*maiolica ligure* i polícroma, del segle XVII), ceràmica de reflex metàl·lic producció catalana (segles XVI-XVII) i ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV). A més dels atuells ceràmics, s'han recuperat una canya ceràmica de pipa i rajoles blanques i blaves (segle XVI). L'excavació d'aquest estrat ha aportat també restes de fauna i metalls (dels quals destacaven pel seu nombre els claus de ferro).

Bomba localitzada a les cotes inferiors de l'UE-46

La posició estratigràfica de l'UE-46 ens indica que aquest retall s'hauria dut a terme en un moment posterior a la instal·lació del PV-2. Les seves característiques i dimensions ens fan considerar que el seu objectiu possiblement estaria vinculat a l'extracció de terres, que estarien destinades a finalitats defensives (per omplir sacs²⁷) en el moment del setge a la ciutat del 1714. En aquest sentit, hem descartat que l'UE-46 pogués estar associat a una estructura. La documentació d'aquest retall ens indica que durant aquest setge a la ciutat del 1714 l'església molt probablement no hauria estat finalitzada, ja que en aquest cas no s'hauria efectuat aquest rebaix de terres en un punt tant important de la mateixa com seria el seu presbiteri.

Les característiques del seu reblliment, UE-47, ens indiquen que el retall estaria obert en el moment de la destrucció de l'edifici, el 1717, per a la construcció de la Ciutadella. Cal destacar que a la part inferior del retall UE-46, al damunt de la zona nord-oest de les restes de l'E-1 del sector 14 (del moment anterior a la construcció de l'església), s'ha recuperat una de les bombes del seu reblliment. La possible escalfor de la bomba i el procés d'oxidació del ferro va suposar que aquesta bomba estigués enganxada a l'E-1. La documentació d'aquesta bomba, que considerem que podria estar "in situ" ens indicaria que durant un dels atacs del 1714 aquest retall ja hauria estat excavat.

2.1.1.3. Procés de construcció de l'edifici

Els nivells corresponents a la construcció de l'edifici se situaven per sota dels nivells de circulació del mateix i, majoritàriament estaven destinats a reblir i regularitzar l'espai prèviament a la instal·lació d'aquests paviments. Val a dir que la documentació d'aquests estrats i la relació dels mateixos respecte els murs i nivells de les edificacions anteriors ens han permès constatar que el procés constructiu del temple seria ben diferenciat a la zona est del mateix respecte la resta de l'espai (central i oest). D'aquesta manera, tal i com anirem presentant en aquest apartat, a la zona nord-est de l'edifici prèviament a la construcció de l'edifici es van destruir les edificacions i nivells anteriors i es va anar reblint l'espai. Posteriorment a aquest rebliment, es van construir els murs de tancament perimetrals i interiors de l'església, les fonamentacions dels quals tallaven aquests rebliments. Un cop edificats els murs es va dur a terme un darrer rebliment, per a regularitzar l'espai prèviament a la instal·lació del seu nivell de circulació (PV-1).

A la resta de l'àrea documentada de l'edifici, es van amortitzar els nivells i estructures existents, un cop edificats els murs de tancament per a instal·lar els nivells de circulació (PV-1 a la nau central i oest i PV-2 al presbiteri). En relació als murs i estructures existents, s'haurien desmuntat les seves cotes superiors i en algun punt (com al tancament nord de la zona central de l'església) haurien estat parcialment aprofitats. L'estructura corresponent a la possible font (E-1) que se situava a la zona oest del sector 14 hauria estat desmuntada totalment i tan sols se n'hauria conservat la part corresponent a la seva fonamentació i estructures soterrades (com hem vist a l'apartat del sector 14).

Aquesta diferència de procés de construcció entre la nau est i la resta de l'espai documentat, ens podria indicar que inicialment els treballs es van dur a terme en aquesta nau lateral est i posteriorment a la nau central. En aquest moment posterior, els treballs s'haurien accelerat respecte l'inici a la nau est i això hauria motivat que no es desmuntessin les estructures i nivells com passava a la primera, i es cobrissin les seves restes en els altres punts mitjançant els estrats de rebliment. Val a dir que desconeixem les possibles estructures i nivells situats en aquesta zona est, en el moment anterior cronològicament respecte la construcció de l'església, ja que per sota dels estrats de rebliment ja s'han documentat el mur i nivells dels sectors 19 i 20 (situats cronològicament al segle XIV).

Ens hem plantejat que aquests estrats de rebliment que presentarem es corresponguessin a nivells associats a l'espai ubicat en aquest punt al segle XVII, en el moment anterior a la construcció de l'església i fossin coetanis als sectors 14 i 13 o en algun cas anteriors. Aquesta possibilitat l'hem descartat ja que les característiques i especialment la secció que definien aquests estrats (algunes d'elles

irregulars i amb pendents destacables) ens indicaven que es corresponien a abocaments de terres. Així mateix la posició estratigràfica entre els diferents nivells associats a aquest procés constructiu, com anirem veient, i els materials recuperats durant la seva excavació ens han permès considerar que tots aquests nivells de la nau lateral est es van definir a finals del segle XVII, en el moment previ a l'inici de les obres de l'església.

En relació a les possibles estructures situades en aquest punt, hi hauria la possibilitat, que considerem poc probable, que en aquesta zona nord de la nau lateral est s'hi ubiqués algun tipus d'estructura soterrada (tipus dipòsit o fossa de grans dimensions) que ocuparia tot l'espai. La construcció d'aquesta estructura ja hauria suposat el desmuntatge dels nivells i estructures anteriors (dels sectors 19 i 20) i els murs que la delimitarien haurien de coincidir amb els murs perimetrals d'aquesta zona de l'església. En el moment de la construcció de la mateixa, s'hauria desmuntat l'estructura i això hauria motivat aquest rebliment tan destacable en aquest punt. Tal i com ja hem esmentat, aquesta possibilitat la considerem poc probable i, en qualsevol cas no tenim restes ni indicis de l'existència d'aquesta gran estructura.

A nivell general hem constatat que hi hauria una mateixa cota de nivell de circulació de l'espai en el moment de la construcció dels diferents murs i estructures de l'església. Aquesta cota se situaria a les naus laterals est i oest i a la zona del presbiteri al mateix nivell que el PV-10 del sector 14. Tots els nivells situats per sota d'aquesta cota (fossin del moment inicial dels treballs de construcció o de moments d'ús anteriors) estaven tallats per les rases de fonamentació dels diferents murs perimetrals i interiors del temple i, per tant eren anteriors respecte la seva construcció. A partir d'aquest nivell tots els rebliments situats per damunt es lliuraven ja als murs de tancament i, per tant, serien posteriors als mateixos. Per damunt d'aquests ja es va instal·lar el nivell de circulació de l'església. A la zona nord de les tres naus, el rebliment previ a aquesta instal·lació era un sol estrat (UE-1.102, 1.106, 1.107 i 1.166) de potència considerable, que s'haurien format a inicis del segle XVIII. Al sud de les naus centrals i est la seqüència era lleugerament diferent respecte la zona nord, amb nivells de rebliment de menys potència, si bé del mateix moment cronològic.

La seqüència estratigràfica de cada zona la presentarem diferenciada per cadascuna d'elles. Prèviament a això, a nivell general a tot l'espai per sota dels PV-1 i 2 i del seu preparat de morter de calç s'ha documentat l'UE-1.101²⁸. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, poc compactada i amb restes de morter de calç. La seva potència era de 5-9cm i es lliurava a tots els murs de tancament i estructures de l'edifici i era solidari estratigràficament amb l'estructura que definia la base del graó de l'ESC-1. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet (finals segle XVII-inicis segle XVIII), catalana (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles

XV-XVI), ceràmica d'importació (*maiòlica lligur* del segle XVII), així com ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), ceràmica blanca i manganès (segle XIV), juntament amb ceràmica comuna vidrada (verda, marró i melat), oxidada i reduïda); també s'han recuperat una canya de pipa de ceràmica i una fitxa ceràmica (aprofitant un fragment) i restes de vidre. Les característiques de l'UE-1.101 ens indiquen que es tractaria del nivell de regularització final de l'espai, prèviament a la instal·lació dels PV-1 i 2. La seva posició estratigràfica i els materials aportats per la seva excavació fan que situem cronològicament la formació d'aquest estrat a inicis del segle XVIII (posteriorment al 1710).

-Nord de la nau central. Zona presbiteri i altar major

En aquesta zona, per sota de l'UE-1.101 s'ha documentat un paviment de morter de calç, PV-33 (que en el sondeig de l'any 2005 va ser identificat com a UE-99). Aquest paviment tenia un gruix de 7-9cm i estava format per un nivell de morter de calç, poc compactat; a la zona sud-oest, el PV-33 el definia el mateix morter de calç més desgranat i sense lligar (amb un gruix de 12cm). Al sud d'aquest espai, el PV-33 se situava fins al punt on hi havia la diferència de nivell entre els PV-1 i 2 i se li lliurava l'estructura corresponent a la base de l'ESC-1 pel sud.

Paviment de morter PV-33

L'excavació d'aquest paviment no ha aportat materials arqueològics, si bé la seva posició estratigràfica ens indiquen que s'hauria definit a inicis del segle XVIII. Per la mateixa posició estratigràfica i característiques, considerem que aquest PV-33 hauria funcionat com a nivell de circulació del procés de construcció de l'edifici, un cop els seus murs de tancament ja haurien estat edificats i s'efectuarien treballs relatius a les cobertes i estructures interiors. Així mateix, aquest paviment també regularitzava el

nivell, juntament amb l'UE-1.101 (en un moment anterior respecte aquest estrat), prèviament a la instal·lació del PV-1. En relació als treballs de construcció, s'han documentat un seguit de retalls, corresponents a forats de pal, que haurien funcionat com a base de subjecció de diversos elements utilitzats durant els mateixos.

D'aquests forats de pal, quatre (FP-7, 8, 9, 11) definien tots ells un perímetre de planta rectangular. Els FP-7 i 8 se situaven alineats al límit sud del paviment, mentre que els FP-9 i 11 s'alinearíen a la zona central del mateix. El FP-10 i les l'UE-1.111

i 101 se situarien a la zona central est i oest, sense cap possible relació entre ells (ni per dimensions, ni per ubicació) ni amb els anteriors. El FP-7 se situava al límit sud del PV-33, a la zona oest. La seva planta era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada (est-oest) de 42cm i una amplada de 35cm. El seu perímetre superior estava definit mitjançant fragments de maons i pedres de petites dimensions, lligats tots ells amb morter de calç, de tonalitats blanques. Aquesta part superior es recolzava al damunt del PV-33. A les seves cotes inferiors, el perímetre estava fet mitjançant morter de calç. A les cotes superiors de l'interior de l'estructura (de 30x25cm) s'hi conservaven les restes de morter de calç amb l'empremta de l'estructura que se subjectava. La profunditat del FP-7 era de 35cm i a més de tallar el PV-33 tallava els nivells situats per sota d'aquest en aquest punt (UE-1.137, PV-36, 1.148, PV-39). Un cop retirada l'estructura situada al seu interior, aquest forat de pal va quedar reblert mitjançant el mateix estrat que cobria el PV-33 (UE-1.101).

A l'oest respecte el FP-7, també a l'extrem sud del PV-33 s'ha documentat el FP-8. La seva planta era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 38cm, una amplada de 25cm i una profunditat de 18cm. El perímetre exterior del FP-8 el definia el retall al paviment, amb un revestiment de morter de calç, a les seves cotes superiors. Al seu interior s'hi situaven dos maons fragmentats, amb restes de morter de calç, que estaven ben col·locats. Possiblement aquests maons actuarien de rebliment, un cop l'estructura situada a l'interior del FP-8 hauria estat retirada i de la qual no se n'ha conservat cap resta.

A primer terme el FP-7, al fons el FP-8

Al nord respecte el FP-8 s'ha localitzat el FP-9, que havia quedat tallat parcialment, igual que el PV-33, pel retall UE-46. Tot i que la planta documentada d'aquest forat de pal era aproximadament triangular (pel retall UE-46) possiblement tindria també una planta rectangular, orientada d'est a oest. La llargada est-oest documentada del FP-9 era de 10cm al nord i 25cm a sud; la seva amplada era de 20cm. El perímetre de la part localitzada de l'estructura estava definit mitjançant pedres de petites dimensions, amb abundant morter de calç, de tonalitats blanques. Tal i com passava amb el FP-7, la part superior de l'estructura es recolzava al damunt del PV-33. El trencament UE-46 ha suposat que no haguem documentat la part interior del forat de pal, on s'hi ubicaria l'estructura situada al seu interior. A l'oest respecte el FP-9 i al nord del FP-7 s'ha localitzat el FP-11. Aquest tenia també una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb el seu extrem oest que hauria quedat parcialment desmuntat, possiblement en el moment de la retirada de

l'estructura que se situava al seu interior. La seva llargada (est-oest) era de 47cm, la seva amplada de 38cm i tenia una profunditat de 23cm. El seu perímetre estava definit mitjançant restes de morter de calç, amb pedres de petites dimensions. Al damunt del PV-33 es conservaven les restes de la part superior del FP-11. El seu interior (de 25x20cm) no conservava restes de l'estructura situada i estava reblert mitjançant l'UE-1.101.

FP-11

Per les dimensions, ubicació i característiques constructives dels FP-7, 8, 9 i 11 considerem que els quatre podrien formar part de la base de subjecció de quatre elements, que haurien funcionat conjuntament. Els quatre forats de pal formaven els quatre extrems d'un perímetre rectangular, que podria ser la base d'una estructura elevada (tipus bastida) utilitzada durant la construcció de l'arc associat amb les PL-2 i 3. En aquest sentit, cal destacar que els FP-7, 8, 9 i 11 se situaven al nord i sud respecte aquestes pilastres (FP-7 i 8 al sud i FP-9 i 11 al nord). Tot i que aquesta possibilitat la presentem a tall d'hipòtesi, el que sí podem determinar és que els quatre forats de pal

estarien associats amb estructures constructives, de les quals en serien la base de subjecció i que haurien estat utilitzades durant el procés de construcció dels murs o estructures de les cotes superiors de l'edifici.

Els altres tres retalls al PV-33 (UE-1.111, 101 i FP-10) també estarien vinculats als treballs de construcció de l'església, si bé no estarien relacionats amb els anteriors (per la seva ubicació, dimensions i característiques) ni entre ells. El FP-10 s'ha documentat al sud-oest respecte el FP-9, a la zona nord-est del paviment. La seva planta era circular, de 8cm de diàmetre i 7cm de profunditat. El seu rebliment el formava el nivell que se situava per damunt del PV-33 (UE-1.101). Per les seves característiques, el FP-10 es correspondria a un forat associat amb la part inferior d'un element que hauria funcionat durant l'ús del PV-33 (com a base d'alguna estructura). Aquest element s'hauria col·locat possiblement en el moment de la formació del mateix paviment, ja que els seu perímetre no

FP-10

presenta un trencament del paviment, sinó que és el morter del mateix que defineix el seu perímetre. En el moment de l'amortització del PV-33 l'element situat al seu interior (del qual no n'han quedat restes o indicis) hauria estat retirat.

Al nord-oest de l'espai s'ha documentat el retall UE-1.111, que tallava el PV-33 i part del rebliment situat per sota d'aquest (UE-1.107). L'UE-1.111 tenia una planta irregular, amb els extrems arrodonits. A les seves cotes superiors les dimensions del retall eren més grans; la seva llargada (nord-sud) era de 1'15m, la seva amplada (est-oest) de 90cm i definia una secció amb pendent des de l'extrem sud cap al nord i de paret aproximadament recte a la resta del seu perímetre. A partir dels 43cm de profunditat les dimensions del retall es reduïen, definint una planta aproximadament circular de 22cm de diàmetre i una profunditat de 21cm. L'interior de l'UE-1.111 estava reblert mitjançant un estrat de terra poc compactada, de tonalitats blanquinoses i amb restes de morter de calç, que ha estat identificat com a UE-1.112.

Retall UE-1.111

Per les característiques de l'UE-1.111, considerem que es tractaria d'un retall associat amb la col·locació al seu interior de la base de subjecció d'algun element periple (tipus fusta), que estaria associat amb el procés de construcció de l'església. Les dimensions i perfil de l'UE-1.111 ens indiquen que l'estructura tindria una part inferior circular, que s'eixamplaria a la seva part superior; això ens indica que l'estructura amb la que funcionava necessitaria una bona base de subjecció. A l'interior de l'UE-1.111 o del seu rebliment no s'han localitzat restes o indicis de l'element situat al seu interior, ni de restes de material constructiu associat amb el mateix (com vèiem en relació als FP-7, 8, 10 i 11). La seva cronologia la situem a inicis del segle XVIII, durant l'ús del PV-33. Un cop es va retirar l'element situat al seu interior es va reblir el retall amb l'UE-1.112.

Durant el sondeig dut a terme l'any 2005, a la zona nord-est del PV-33 (al límit del sondeig) es va documentar el retall UE-101. Tenia una planta irregular, amb els extrems arrodonits, amb una llargada (nord-sud) de 70cm, una amplada de 25cm i definia dos nivells diferenciats. El primer nivell tenia una alçada de 10cm amb el perfil de parets amb pendent cap a l'interior i fons irregular; a l'interior de la zona sud, se situava un retall de planta circular, de 25cm de diàmetre i 20cm de profunditat. Per les seves característiques, considerem que l'UE-101 funcionaria també com a base de subjecció (tipus forat de pal) d'un element periple, que se

situaria a la part corresponent al retall inferior circular, amb una altra part superior de l'estructura (de planta irregular) que estaria a les seves cotes superiors i actuaria de suport de la mateixa base. Com la resta dels retalls que hem presentat, l'estructura amb la que funcionaria l'UE-101 també estaria associada amb el procés de construcció de l'edifici. Un cop retirada aquesta, es va reblir l'UE-101 mitjançant l'UE-102, que estava formada per un nivell de terra de textura sorrenca, amb restes de

Retall UE-101

morter de calç i pedres de petites dimensions. L'excavació d'aquest rebliment ha permès recuperar de manera destacable catorze claus de ferro, juntament amb ceràmica vidrada verda i restes de fauna.

Un cop retirat el PV-33 es diferenciava la seqüència estratigràfica a nord i sud respecte els MR-97, 112 i 105 (cronològicament anteriors) als quals es lliuraven i cobrien en algun punt els estrats situats per sota del paviment. D'aquesta manera, els nivells per sota del PV-33 situats al sud d'aquests murs es presenten en relació a la part corresponent a la zona sud de la nau central.

MR-96

A les cotes superiors d'aquesta àrea diferenciada, el PV-33 cobria les restes del MR-96. Aquest mur tenia una planta rectangular, orientat d'est a oest. Estava bastit mitjançant pedres de petites dimensions, sense treballar, i fragments de maons, disposats de manera poc regular i lligats amb morter de calç. La llargada del MR-96 era de 6'38, la seva amplada de 20-45 i tenia una alçada de 7-12cm. La seva cara sud estava alineada, mentre que pel nord el parament no tenia una cara vista i es lliurava a l'UE-1.108 (que se situava per sota del PV-33). S'assentava al damunt del PV-39 i l'UE-1.148 (situats a la zona sud respecte el MR-97); al seu extrem est, es lliurava i s'assentava al damunt de la fonamentació MR-101 de la PL-2, mentre que per l'oest es lliurava al MR-106.

Per les seves característiques i ubicació, considerem que el MR-96 es tractaria de la base d'una estructura que s'hauria utilitzat durant el procés de construcció de

l'arc que subjectaven les PL-2 i 3 (en un moment anterior respecte l'estructura o estructures que subjectarien els FP-7, 8, 10 i 11). Tot i que considerem probable aquesta opció (ja que seria l'únic element que s'hauria d'edificar en aquesta zona en aquest moment), cal destacar que el MR-96 no arribava fins a la fonamentació de la PL-3 (MR-126 i 127) i estava desplaçat 55cm al nord respecte aquesta. Hi hauria la possibilitat que s'iniciés la construcció del mur si bé no es finalitzés i, per tant, no s'utilitzés i s'amortitzés mitjançant el PV-33. En qualsevol cas, la posició estratigràfica del MR-96 ens indica que es va edificar durant el procés de construcció del temple, a inicis del segle XVIII, en un moment posterior a la formació dels rebliments UE-1.108 i UE-1.148 (que definia un nivell de circulació de l'obra PV-39) i anteriorment a la instal·lació del PV-33.

A la zona al nord respecte aquest mur i els MR-97, 105, 112, per sota del PV-33 s'han documentat tres estrats de rebliment (UE-1.108, 1.107 i 1.168), que han estat diferenciats per la seva diferent ubicació i característiques. Tots aquests estrats es correspondrien als nivells que reblirien i apujarien el nivell de l'espai, prèviament a la instal·lació dels nivells de regularització PV-33 i UE-1.101. Així mateix, l'U.E. 1.108 i 1.107 amortitzaven els nivells i estructures dels sectors 13 i 14 respectivament, mentre que l'UE-1.168 amortitzava la zona nord-oest del sector 15. La zona nord i central-oest de l'UE-1.108 i l'extrem nord-oest de l'UE-1.107 havien quedat també tallats per l'UE-46 (que també tallava el PV-2, tal i com s'ha presentat en relació a aquest). La formació d'aquests estrats estaria vinculada possiblement al darrer moment de desmuntatge de les estructures que cobrien, així com mitjançant aportacions de terres de l'exterior.

UE-1.108

L'UE-1.108 es corresponia a un nivell de terra de textura sorrenca, tonalitats rogenques i amb pedres de petites i mitjanes dimensions. S'ha documentat a la zona est respecte el MR-8 (al qual es lliuraria i cobriria a la seva zona nord) i tenia una potència de 70cm. L'UE-1.108 cobria les restes del PV-10 i de l'E-1 del sector 14, del MR-123 i al seu extrem nord era solidari estratigràficament amb l'UE-1.107; a la seva zona sud, es lliurava i en algun punt cobria el MR-97. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar un important nombre de materials ceràmics, dels quals destacaven la ceràmica vidrada (verda, marró i melada) comuna. Juntament amb aquesta ceràmica, s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de la ditada (segle XVII), ceràmica de

reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII) i de pinzell pinta (segle XVII), ceràmica d'importació (*maiòlica ligur*), així com blanca en manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica oxidada i reduïda comunes i una canya de pipa ceràmica; juntament amb la ceràmica s'han recuperat restes de ferro i fragments de vidre. Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-1.108 ens indiquen que es correspondria a un estrat de rebliment, que estaria destinat a apujar el nivell, fins a assolir la cota prèvia als nivells de regularització previs al PV-1. Alhora que apujava el nivell amortitzava el PV-10 i l'E-1 del sector 14. La seva cronologia la situem (per la posició estratigràfica i els materials associats) a inicis del segle XVIII.

L'UE-1.107²⁹ estava formada per un estrat de terra de tonalitats marró fosc, bastant argilosa i compactada. Ha estat documentat a la zona oest respecte el MR-8, (al qual també es lliuraria i el cobria a la zona central i nord), a l'àrea corresponent al sector 13. Tenia la mateixa potència que l'UE-1.108, amb el que era solidari estratigràficament pel nord. A l'est, cobria el MR-123, l'OB-12 i el PV-44; al sud, aquest estrat es lliurava i cobria els MR-112 i 105, mentre que pel nord es lliurava als MR-14 i 6 i per l'est al MR-5.

Durant l'excavació de l'UE-1.107 s'han recuperat un important nombre de materials ceràmics, en gran part corresponents a ceràmica comuna vidrada (verda, marró i melada), juntament amb ceràmica comuna reduïda i oxidada, ceràmica vidrada

UE-1.107

blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica vidrada polícroma (segle XVII), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII) i reflex metàl·lic i blau (segle XV), pisa arcaica decorada (segle XV), ceràmica blanca amb manganès (segle XIV) i en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica sigil·lada. A més dels materials ceràmics, l'excavació d'aquest estrat ha aportat restes d'estuc, ferro (claus i altres fragments) i bronze (una agulla de cap).

La seva posició estratigràfica i característiques ens indiquen que l'UE-1.107 funcionaria, igual que l'UE-1.108, com a rebliment de l'espai, prèviament a la instal·lació del nivell de circulació, alhora que amortitzaria el nivell de circulació del sector 13 (PV-20). Així mateix, la cronologia de la seva formació se situa a inicis del segle XVIII, un cop els murs de tancament de l'espai ja haurien estat edificats.

Al sud de l'àrea on s'ha documentat l'UE-1.107, aquest estrat era solidari estratigràficament amb l'UE-1.145, que es corresponia al mateix rebliment que la primera, si bé ha distingit per les seves característiques ben diferenciades. L'UE-1.145 es corresponia a un nivell de terra poc compactada amb una alta proporció de restes de materials de construcció (maons, pedres i restes de morter de calç). S'ha documentat arran dels murs MR-105 i 112 i per la seva ubicació i característiques considerem que es podria correspondre a la part del rebliment format a partir del desmuntatge d'aquests murs. D'aquesta manera, mentre es reblia l'espai corresponent a l'anterior sector 13 (mitjançant l'UE-1.107) s'anaven desmuntant els seus murs i estructures, que formaven l'UE-1.145.

Tal i com hem esmentat, les UE-1.107, 1.145 i 1.108 cobrien la zona nord del MR-8, si bé a la zona central i sud del mateix possiblement s'hi lliurarien. En aquest sentit, en aquest punt on s'hi ubicaria el mur s'ha documentat una unitat estratigràfica negativa (UE-1.109), que tenia una planta rectangular (orientada de nord a sud). L'UE-1.109 discorria per la zona on s'ubicava el MR-8 a partir del contacte del seu

extrem sud amb els MR-97 i 112 i en direcció nord, just a la zona on s'hi ubicaria un possible accés de comunicació entre els sectors 13 i 14. La seva llargada era de 1'80m, tenia una amplada de 55cm i una profunditat de 70cm.

Unitat negativa UE-1.109

Aquesta unitat estratigràfica negativa es corresponia al desmuntatge del MR-8 en aquest punt, un cop els estrats de rebliment UE-1.107 i 1.108 ja haurien estat formats. D'aquesta manera, l'UE-1.109 a més de desmuntar el mur, havia suposat el trencament de la relació

estratigràfica d'aquest i les UE-1.107 i 1.108 que es lliurarien al MR-8 (tot amortitzant-lo). Aquest desmuntatge ens indica (tal i com també veurem en relació al desmuntatge UE-1.164 del MR-106), que un cop reblerts els espais i prèviament a la instal·lació dels nivells de circulació, es van desmuntar tan el MR-8 com el MR-106. Així doncs situem cronològicament l'UE-1.109 a inicis del segle XVIII.

L'interior de l'UE-1.109 estava reblert mitjançant un nivell que presentava unes característiques molt similars a les de l'UE-1.108 (terra sorrenca, de tonalitats rogenques i amb pedres de petites dimensions) i que ha estat identificat com a UE-1.110. La similitud entre els dos estrats ens sembla normal, ja que ambdós es corresponen a rebliments i la procedència de les terres podria ser la mateixa.

L'excavació de l'UE-1.110 ha permès recuperar materials arqueològics, corresponents majoritàriament a ceràmica comuna vidrada (verda i marró) i oxidada, juntament amb ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), ceràmica blanca en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV); a més de la ceràmica, s'han recuperat claus de ferro. L'UE-1.110 s'hauria format posteriorment al desmuntatge del MR-8, possiblement durant el procés final de la formació de l'UE-1.108, a inicis del segle XVIII.

El tercer dels estrats de rebliment documentats en aquesta zona nord (UE-1.168), per sota del PV-33 se situava a la zona sud respecte els murs MR-105 i 112 si bé el presentem en aquest apartat per la similitud de característiques que presentava amb l'UE-1.107, amb la que era solidària estratigràficament a les seves cotes superiors. L'UE-1.168 la formava un nivell de terra argilosa, bastant compactada, de tonalitats ataronjades i amb alguna zona que presentava una acumulació d'argila verda. S'ha documentat a l'espai entre el sud dels MR-105 i 112, l'est del MR-5 i al nord de la fonamentació de la PL-3 (MR-126 i 127) i amortitzava la zona nord del sector 15. L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de la ditada (segle XVII), de Paterna-Manises (segle XV), així com ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica blanca en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i ceràmica comuna (vidrada, oxidada i reduïda); juntament amb els materials ceràmics, s'han recuperat restes de fauna i ferro. Aquest estrat tindria la mateixa funcionalitat que les UE-1.107 i 1.108 (reblir l'espai fins a arribar a la cota del PV-33) i amortitzaria l'espai corresponent al sector 15 en aquest punt.

-Nord de la nau lateral est

En aquesta zona és on la seqüència estratigràfica relativa al procés de construcció de l'edifici ha presentat més complexitat, ja que la secció dels estrats de rebliment associats amb el moment previ a la construcció dels murs de tancament de l'església presentaven certa singularitat. A més, com ja hem esmentat anteriorment, els estrats situats a les cotes inferiors estarien reblint un rebaix efectuat en aquest punt en el moment previ a l'inici de la construcció, ja que les rases de fonamentació dels diferents murs i estructures els tallaven. Tal i com veurem, a la zona central de l'espai, durant aquest procés de construcció s'hi va dur a terme la inhumació d'un individu (que interpretem que seria un personatge destacable possiblement de la comunitat dels clergues regulars menors). Aquesta inhumació va quedar en gran part afectada pel retall efectuat a la mateixa zona central (UE-48/1.127), que també tallava gran part dels rebliments de l'espai. També cal destacar que en aquesta zona s'ha documentat un retall (UE-20.004) que podria estar associat amb el moment de la col·locació de la primera pedra de l'església (que va ser

localitzada en els treballs de desmuntatge final dels murs de l'església, durant la intervenció de l'any 2009).

Pel que fa a l'excavació d'aquest espai, per sota del nivell de preparació del PV-1, UE-1.101, s'ha documentat l'UE-1.102, que estava format per un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats diverses i amb una abundant proporció de restes de material de construcció (fragments de maons, pedres de mitjanes dimensions i restes de morter de calç). Tenia un gruix de 50-60cm i es lliurava als murs de tancament d'aquesta zona i al mur d'enriostament entre les PL-1 i 2 (MR-86).

Característiques i gruix de l'UE-1.102, durant la seva excavació

Arran del MR-18, l'UE-1.102 cobria les restes de morter de calç UE-1.125, que estaven associades al procés de construcció d'aquest mur (tal i com s'ha presentat en relació al mur).

L'excavació d'aquest estrat ha aportat un abundant nombre de materials ceràmics, dels quals destacaven la ceràmica vidrada comuna (verda, marró i melada), així com la ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII). A nivell cronològic destacava la ceràmica vidrada blanca i blava de

Poblet (finals segle XVII-inicis segle XVIII), així com un peu de xicra de ceràmica d'importació (Ligur a "Tapezzaria" de 1630-1716). També s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada blanca i blava de la ditada (segle XVII), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), ceràmica d'importació (*maiòlica ligur*), ceràmica blanca i manganès (segle XIV), juntament amb ceràmica comuna oxidada i reduïda.

Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-1.102 ens indiquen que es tractaria d'un estrat de rebliment, que apujaria la cota de circulació entre el PV-37 (situat per sota d'aquest i que seria un nivell de circulació associat amb el procés constructiu dels murs) i el PV-1. La seva cronologia la situem (per la mateixa posició estratigràfica i pels materials associats) a finals inicis del segle XVIII, un cop els murs de tancament de l'espai ja haurien estat edificats i prèviament a la instal·lació del PV-1. La formació de l'UE-1.102 estaria associada amb el desmuntatge de murs i estructures, que possiblement se situarien en una zona propera (probablement de murs i estructures dels sectors anteriors a la construcció de l'església en altres punts de la mateixa).

A pràcticament tot l'espai, exceptuant la zona est del sector, per sota de l'UE-1.102 s'ha documentat l'UE-1.124. Aquest estrat estava format per un nivell de

terra sorrenca, poc compactada i amb nòduls de morter de calç i pedres de petites dimensions. La seva potència era de 8-12cm i es lliurava als murs de tancament nord i oest de l'espai (MR-4 i 18) i al mur de riosta (MR-86).

Les característiques de l'UE-1.124 ens indiquen que es tractaria d'un estrat de rebliment, igual que l'UE-1.102 si bé han estat diferenciats per la seva diferent textura i composició. Durant la seva excavació s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet (finals segle XVII-inicis segle XVIII), catalana (segles XVII-XVIII), de la ditada (segle XVII) i de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell pinta (segle XVII), ceràmica blanca en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica polícroma, així com ceràmica comuna vidrada (verda, marró i melada), oxidada i reduïda, juntament amb rajola blanca i blava (segle XVI), una cassoleta de pipa, una figura femenina en ceràmica vidrada; a més del material ceràmic, s'han recuperat dues monedes (il·legibles), fragments de ferro i restes de fauna. Aquests materials recuperats, juntament amb la posició estratigràfica de l'UE-1.124 ens indiquen que s'hauria format a inicis del segle XVII, en un moment anterior a la formació de l'UE-1.102.

UE-1124

PV-37

L'UE-1.124 i l'UE-1.102 (a l'est) cobrien les restes d'un paviment de morter de calç, PV-37. Estava format per un nivell de morter de calç, de 10-15cm, que presentava un alt grau de desgast arran dels murs de tancament, amb algun punt on no s'havia conservat. Per les seves característiques i posició estratigràfica, el PV-37 es correspondria al nivell de circulació del procés de construcció dels murs de tancament de l'edifici, als quals en algun punt es lliurava i que se situava per damunt de les seves rases de fonamentació. En relació a aquest nivell de circulació, cal destacar que la cota on se situava el PV-37 coincidia amb la cota del PV-10, corresponent al sector 14. Aquests dos paviments possiblement marcarien el nivell de

circulació del moment de la construcció dels murs de tancament, ja que les fonamentacions dels mateixos i les seves rases se situen per sota d'aquests (tallant el PV-10 i desgastant i tallant en algun punt el PV-37). El PV-10 s'hauria aprofitat del sector anterior, mentre que el PV-37 s'hauria definit en el moment de la construcció de l'església i regularitzaria l'espai per damunt dels estrats de rebliment previs, associats també amb el mateix procés constructiu. Els materials aportats durant l'excavació d'aquest paviment estaven formats per un important nombre de ceràmica comuna vidrada (verda, marró i melada), reduïda i vidrada, juntament amb ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet (finals segle XVII-inicis segle XVIII), catalana (segles XVII-XVIII), de la ditada (segle XVII), ceràmica de reflex metàl·lic moderna (segles XVI-XVII), ceràmica blanca amb manganès (segle XIV) i pisa blanca. Aquests materials ceràmics (especialment la ceràmica de Poblet) ens confirma la cronologia de la seva formació, a inicis del segle XVIII.

El PV-37 i l'UE-1.124 presentaven un trencament a la seva zona central, UE-1.131, a l'interior del qual s'hi situava una inhumació, que ha estat identificada com a UF-1. Aquest trencament també hauria afectat l'UE-1.102, tal i com s'apreciava a les seves cotes inferiors, si bé les característiques d'aquest rebliment haurien motivat que l'UE-1.131 no es pogués documentar de manera clara en aquest nivell. En aquest sentit, cal destacar que a la zona on s'ubicava la UF-1 l'UE-1.102 presentava un espai buit, amb una continuació del rebliment a les cotes superiors. Davant d'això, podríem suposar que l'enterrament s'efectués durant el procés de rebliment de l'UE-1.102 i s'acabés de reblir l'espai un cop col·locada la caixa i que el mateix procés d'assentament de les terres i materials poc compactats de l'UE-1.102, un cop la caixa de fusta s'hagués anat disgregant, hauria motivat aquest buit.

La UF-1 es corresponia a una inhumació d'un individu, que s'hauria dut a terme en un moment previ a la instal·lació del paviment corresponent al nivell de circulació de l'església i que se situaria a la zona central del nord de la nau lateral est.

La seva posició estratigràfica ens indica que s'hauria dut a terme a inicis del segle XVIII. Aquesta inhumació estaria situada a l'interior d'una fossa (retall UE-1.131), on s'hi va situar un enterrament amb caixa de fusta. Val a dir que aquesta unitat funerària va quedar en gran part tallada pel retall efectuat a la mateixa zona central de la nau (UE-49/1.127) i que tal i com veurem va suposar que es perdés gran part de les restes del conjunt i de manera destacable de l'individu situat al seu interior. La posició de l'enterrament, a la zona

Restes de la inhumació UF-1

central del nord de la nau lateral est, ens indicaria que l'individu que havia estat inhumat seria un personatge (possiblement un home) que tindria una posició destacable a la comunitat dels Clergues Regulars Menors. En aquest sentit, una recerca documental ens hauria de permetre aclarir aspectes relatius a aquest personatge i els possibles motius del seu enterrament en aquest punt.

A partir de la part documentada de la inhumació i en relació al nivell de circulació de l'església, podem determinar que aquesta no tenia una làpida associada (que tingués unes dimensions similars a les de la fossa), que formés la tapa de la fossa (amb alguna inscripció relativa al personatge inhumat) i funcionés amb aquest paviment. Aquesta dada la determinem a partir del fet que el paviment de cairons PV-1 se situava al damunt de les restes conservades de l'UF-1, sense restes ni indicis d'una possible làpida en aquest punt. Hi hauria la possibilitat que aquesta fos de dimensions més reduïdes, respecte les de la fossa, se situés a la seva zona nord i hagués estat retirada en el moment de dur a terme el retall UE-49/1.127. Se'ns fa difícil consi-

derar aquesta darrera opció, ja que en el cas de conèixer l'existència d'un enterrament (mitjançant una làpida) en aquest punt no s'hagués dut a terme aquest retall, que va afectar gran part de l'individu.

UF-1: fossa UE-1.131 i restes de la caixa de fusta

En aquest sentit, considerem que aquest trencament no el va dur a terme cap membre de la comunitat religiosa vinculada amb l'església, que segurament coneixeria l'existència de l'enterrament (encara que no hi hagués cap element associat amb aquest al PV-1), ja que no hauria passat massa temps entre aquest i el retall esmentat (l'enterrament seria d'inicis del segle XVIII i el retall del 1714).

A nivell d'elements associats amb l'UF-1, s'ha de destacar que tots havien quedat tallats a la seva zona central i nord, per l'UE-49/1.127.

La fossa, UE-1.131, tenia una planta rectangular, orientada de nord-est a sud-est. Se n'ha documentat el seu extrem sud-oest, amb una llargada de 87cm, una amplada de 50-60cm i una alçada de 50cm. Aquesta fossa tallava les UE-1.124, 1.137 i el PV-37. Al seu interior s'hi ha documentat un estrat de rebliment, UE-1.132, que estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró clar i poc compactada. L'UE-1.132 es correspondria al nivell de terra que acabava de reblir la fossa (a les seves cotes superiors), un cop la caixa corresponent a la inhumació ja hauria estat situada a la part inferior de la mateixa. En el moment en què la fusta de la caixa es va descompondre, l'UE-1.132 va ocupar part de l'espai d'aquesta, cobrint parcialment

les restes de l'individu, UE-1.140, així com les UE-1.138 i 1.139. L'excavació d'aquest rebliment ha permès recuperar vint-i-un claus de ferro, que podrien estar associats amb la caixa de fusta de la inhumació.

L'UE-1.138 es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró clar i bastant compactada. Tenia una potència de 5-8cm i cobria la major part de l'individu UE-1.140 i estava en contacte amb l'UE-1.139. La formació d'aquest estrat estaria possiblement vinculada amb la filtració de terres a l'interior de la caixa durant el procés de descomposició de la fusta que la definia. En aquest sentit, durant l'excavació de l'UE-1.139 s'han recuperat nou claus de ferro, que estarien associats amb aquest element. Les restes corresponents a aquesta caixa han estat documentades i es corresponien a l'UE-1.139. Aquest estrat estava format per un nivell de terra molt orgànica, amb petits fragments de fusta, de tonalitats marró fosc i molt poc compactada. La planta que definia l'UE-1.139 era rectangular i el seu perímetre resseguia el de la caixa, amb una llargada de 60cm, una amplada de 45cm i un gruix del perímetre de 3-5cm.; a la part inferior de la fossa, per sota de les restes de l'UE-1.140 i de l'UE-1.138 també s'hi situava l'UE-1.139.

Les restes de l'individu, UE-1.140, han estat documentades parcialment, com la resta de l'UF-1. Aquest se situava a l'interior d'una caixa de fusta (UE-1.139), amb una orientació nord-est sud-oest (amb el cap al nord-est) i molt probablement en posició de decúbit supí. La part documentada de l'individu es corresponia a la zona inferior de les seves extremitats inferiors (que se situaven al sud-est). D'aquesta manera, s'han localitzat l'extrem inferior dels dos fèmurs, les dues ròtules, les dues tíbies, els dos peronés i part del tars del peu dret. Totes aquests ossos estaven en connexió anatòmica i presentaven un estat de conservació bastant deficient (possiblement per la composició de les terres que el cobrien). La llargada total de les restes localitzades era de 35cm. Per la ubicació en el context de l'església i per la possible vinculació amb l'ordre religiosa que la custodiava, considerem que podria tractar-se d'un home.

UF-1: restes de l'individu UE-1.140

El PV-37 presentava un dos trencaments més, FP-16 i UE-1.129. El FP-16 s'ha documentat a la zona nord del paviment i també tallava el nivell situat per sota d'aquest (UE-1.137) a les seves cotes superiors. La seva planta era arrodonida,

FP-16

amb una llargada (nord-sud) de 25cm, una amplada (est-oest) de 22cm i una profunditat de 20cm. El seu perfil tenia les parets rectes i el fons pla. Per les seves característiques, considerem que el FP-16 es correspondria a la base de subjecció d'un element periple (possiblement de fusta), que hauria estat utilitzat durant el procés de construcció dels murs de tancament de l'espai. Un cop aquest element es va desmuntar, es va reblir el trencament mitjançant un estrat de terra sorrenca, de tonalitats ocre i amb pedres de petites dimensions.

El segon dels trencaments, UE-1.129, se situava a 20cm a l'est respecte l'extrem sud de la UF-1. La planta de l'UE-1.129 era arrodonida, amb una llargada (nord-sud) de 60cm, una amplada (est-oest) de 40cm i una profunditat de 25cm. Els límits del retall tenien les parets rectes i el fons pla. Per les seves característiques considerem que es tractaria d'un trencament associat amb la col·locació d'un element periple en aquest punt (possiblement de fusta), del qual l'UE-1.129 en seria la seva base de subjecció.

UE-1.129, amb l'extrem sud de l'UF-1 a primer terme

Tot i la proximitat amb la UF-1 considerem que ambdues unitats no tindrien cap relació entre elles (a més l'UE-1.129 seria anterior cronològicament respecte l'UF-1) i l'element amb el que estaria associat l'UE-1.129 estaria vinculat amb el procés de construcció dels murs de tancament de l'espai. Un cop aquest element va ser retirat, l'UE-1.129 es va reblir mitjançant un nivell de terra sorrenca de tonalitats marró i ataronjades, que ha estat identificat com a UE-1.130. L'excavació d'aquest estrat de rebliment ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i fragments de ferro.

Per sota del PV-37 s'han documentat dos estrats de rebliment, UE-1.134 i 1.137, que presentaven una composició i una posició estratigràfica diferenciada. Aquest fet ens indicava que si bé ambdós estrats es corresponien a rebliments del mateix moment (previ a la construcció de les fonamentacions dels murs de l'església), que se situaria cronològicament a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII, la procedència dels sediments que els definien i el procés de formació eren diferents.

El nivell que tindria un moment de formació posterior era l'UE-1.137. Estava definit per un nivell amb una poca proporció de terra sorrenca i amb abundants pedres de mida diversa, maons i restes de morter de calç. S'ha documentat a la zona central de l'espai, amb la seva secció a les seves cotes inferiors que definia una pendent d'est a oest. Se situava per sobre de l'UE-1.134, a la vegada que s'hi lliurava als seus extrems nord i sud. En aquests dos punts la cota superior de l'UE-1.137 era la mateixa que la de l'UE-1.134. Val a dir en aquest sentit, que l'UE-1.134 tenia una forta pendent a la seva zona central, que s'anivellava mitjançant l'UE-1.137.

UE-1.137 i 1.134

Les característiques de l'UE-1.137 ens indiquen que la seva formació s'hauria produït a partir del desmuntatge d'algun mur o estructura d'una zona propera. La seva excavació ha aportat un important nombre de ceràmica vidrada (verda i marró) i reduïda comunes, juntament amb ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XVI-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIV inicis segle XIV) i ceràmica d'importació (*maiòlica ligure*); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat dues monedes (il·legibles), agulles de cap de bronze, fragments de ferro i vidre i restes de fauna.

UE-1.134, un cop retirada l'UE-1.137

Per sota de l'UE-1.137 i del PV-37 s'ha documentat l'UE-1.134, que estava format per un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats ocre, bastant compactada i amb pedres de petites dimensions, maons i restes de morter

de calç. La cota superior de l'estrat presentava una secció irregular, amb els dos extrems nord i sud i el límit est (on al damunt s'hi situava el PV-37) més regulars i amb una potència destacable (60cm); a la zona central, l'UE-1.134 definia una pendent important d'est a oest (amb un gruix final de 15cm). Aquesta pendent es va regularitzar, prèviament a la instal·lació del PV-37, mitjançant l'UE-1.137. L'excavació de l'UE-1.134 ha aportat un abundant nombre de materials ceràmics, dels quals destacaven la ceràmica comuna oxidada i vidrada (verda i marró) comunes; juntament amb aquestes s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), de producció catalana (segles XVI-XVII), ceràmica d'importació (*maiòlica ligure*), ceràmica polícroma (del segle XVII) i ceràmica blanca amb manganès (segle XIV); juntament amb la ceràmica, s'han recuperat fragments de ferro, vidre i restes de fauna.

Tal i com ja hem esmentat, la posició estratigràfica i característiques ben diferenciades de l'UE-1.134 respecte l'UE-1.137 han suposat que se'ls donés dos números identificadors, si bé ambdós estrats es correspondrien al mateix procés de rebliment de l'espai (a finals del segle XVII), prèviament a la construcció de l'església. La formació de l'UE-1.134 estaria associada amb el possible desmuntatge de murs de tàpia i l'extracció de terres diverses, mentre que l'UE-1.137 estaria vinculada al desmuntatge de murs i estructures. A nivell de procés de formació, la secció de l'UE-1.134 ens indicaria que s'hauria començat a reblir l'espai mitjançant l'UE-1.134, fins a arribar a una cota (als extrems nord, sud i est) determinada (al damunt de la qual s'hi instal·là el PV-37). La pendent d'aquest estrat a la seva zona central podria haver-se format a partir del mateix procés d'abocament de terres, que es va finalitzar mitjançant un nivell de característiques diferents (UE-1.137).

L'UE-1.134 cobria l'UE-1.156, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i vermellós, poc compactada, i amb acumulacions de carbons i restes de morter de calç. Tenia una potència de 10-15cm. Els materials associats amb aquest estrat es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), ceràmica polícroma moderna, ceràmica

UE-1.156

blanca amb manganès (segle XIV), pisa blanca, així com ceràmica oxidada i vidrada (verda, melada i marró) comunes. A més dels materials ceràmics, s'han recuperat

una agulla de cap de bronze, fragments de ferro i vidre. La seva posició estratigràfica ens indica que s'hauria format en un moment posterior a l'UE-1.134, si bé també es correspondria a un rebliment associat amb el moment previ a la construcció de l'església.

Per sota de l'UE-1.156 s'ha localitzat un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb abundants pedres de petites dimensions, maons i restes de morter de calç, que ha estat identificat com a UE-1.171. La seva potència era de 15-37cm. Aquest estrat cobria les restes del MR-173 i dels primers nivells associats amb aquest mur, dels sectors 19 (UE-19.001) i 20 (UE-20.001). Durant la seva excavació s'han recuperat un important nombre de materials ceràmics, dels quals

UE-1.171

destacaven la ceràmica vidrada verda, marró i melada comunes; així mateix s'han recuperat ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), juntament amb ceràmica vidrada blanca i groga d'"influència del Renaixement" (segles XVI-XVII), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII) i de Paterna-Manises (segle XV), pisa decorada i ceràmica comuna oxidada i reduïda; així mateix l'excavació d'aquest estrat ha aportat fragments de vidre i ferro i restes de fauna.

La seva posició estratigràfica i els materials associats ens indiquen que l'UE-1.171 es tractaria possiblement del primer estrat de rebliment del moment previ a l'inici dels treballs de construcció dels murs de tancament de l'església en aquest punt. La seva formació se situaria a finals del segle XVII i, tal i com s'ha esmentat anteriorment, podria estar reblint l'espai, posteriorment als possibles rebaixos efectuats en aquesta zona en aquest mateix moment. Aquests rebaixos haurien suposat el desmuntatge de les estructures i nivells anteriors situats en aquest punt, que es correspondrien als sectors 19 i 20 o bé a un sector posterior i que se situarien cronològicament entre els segles XV i XVII.

-Nau lateral oest

Aquesta zona de l'església ha estat documentada de manera molt parcial, ja que pràcticament tot l'espai corresponent a aquesta nau se situava més enllà del límit oest de la parcel·la intervinguda. A la part localitzada d'aquest espai, per sota de

L'UE-1.101 s'han documentat dos estrats de rebliment, UE-1.166 i 1.167, que eren solidaris estratigràficament i se situaven al nord i sud respecte el MR-112 i l'OB-16. La funcionalitat dels dos estrats era la mateixa i se situaven el el mateix moment cronològic. D'aquesta manera ambdós nivells amortitzarien les estructures existents (als sectors 13 i 15), alhora que reblirien l'espai, un cop edificats els murs i estructures interiors de l'església, per assolir la cota del nivell de circulació PV-1. La seva cronologia se situa (per la seva posició estratigràfica i pels materials recuperats durant la seva excavació) a inicis del segle XVIII. La formació d'aquests estrats estaria associada possiblement al darrer moment de desmuntatge de les estructures que cobrien, així com a partir d'aportacions de terres de l'exterior.

L'UE-1.166 s'ha documentat al nord respecte el MR-112 i l'OB-16, als quals cobria i s'hi lliurava (a les cotes inferiors). Estava format per un nivell de terra argilosa de tonalitats ataronjades i amb restes de morter de calç i pedres de petites dimensions. Tenia un gruix de 55-60cm. Cobria les restes del PV-20 (del sector 13) documentades a l'oest respecte el MR-5 i era solidari estratigràficament, pel sud amb l'UE-1.167. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar materials ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet (finals segle XVII-inicis segle XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI), així com ceràmica comuna vidrada (verda i marró), oxidada i reduïda, restes de vidre i material lític (un fragment de quars).

UE-1.166

L'UE-1.167 se situava al sud respecte els MR-112 i OB-12, als que també cobria i s'hi lliurava. Aquest estrat estava definit per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró clar i amb restes de morter de calç. L'espai on s'ubicava aquest estrat s'ha documentat de manera molt parcial, ja que definia un petit àmbit (de 70x60cm) que se situava entre el límit de la parcel·la i la zona nord i sud de la fonamentació (MR-126 i 127) de la PL-3. En aquest sentit, per la manca d'espai no s'ha pogut pràcticament excavar per sota d'aquest estrat, que ja es correspondria al sector 15. La potència de l'UE-1.167 era de 50cm. Durant la seva excavació s'han recuperat un fragment de ceràmica comuna oxidada a mà, ceràmica vidrada melada i marró i un maó amb restes de morter de calç en una banda i de pintura a l'altra.

-Sud de la nau central

Aquesta zona se situava a la zona sud respecte el presbiteri, on el nivell de circulació de l'espai era el PV-1. S'ha documentat la zona nord d'aquesta zona corresponent a la nau central de l'església, ja que la resta de l'espai havia quedat tallat i desmuntat en el moment de la construcció dels soterranis del segle XIX. El PV-1 estava en contacte amb les ESC-1, que permetien salvar el desnivell entre els PV-1 i el PV-2 (del presbiteri), que se situava a una cota superior. L'estratigrafia d'aquesta zona es presenta independent respecte la zona del presbiteri, ja que en ambdós casos presentaven una seqüència ben diferenciada. En aquest sentit, aquesta diferència es documentava a partir de la cota de localització del MR-97 (que definia el sector 29 respecte els sectors 16 i 17 en un moment anterior) i del MR-96, per sota del PV-33 (presentat en relació a la zona del presbiteri) A partir del MR-97 la seqüència era diferent per dos motius. Per una banda per la diferència d'espai que marcava el MR-97 (en relació als antics sectors que definia el mateix); per una altra, a partir del fet que la cota dels nivells de circulació del sector 14 (al nord del mur) respecte els sectors 16 i 17 (al sud) en el moment final del seu ús era també diferent, ja que al sector 14 aquesta era més elevada respecte els sectors 16 i 17. A més, el fet de situar-se les escales ESC-1 també hauria motivat que en el punt on s'ubiquessin les mateixes la seva preparació presentés unes característiques específiques.

A nivell d'excavació arqueològica en aquest punt, s'ha de destacar que els estrats situats a la zona est d'aquest espai van ser documentats durant el sondeig efectuat l'any 2005. Per aquest motiu, els estrats presenten dues numeracions, la corresponent a l'excavació en extensió (amb la numeració corresponent al sector on s'ubiquen) i la del sondeig de l'any 2005, si bé durant el desenvolupament dels estrats es presenta tan sols la numeració associada amb el sector. Així doncs, per sota del PV-33 s'ha documentat l'UE-1.104/96, que definia un estrat de terra poc homogènia, amb restes de morter de calç i pedres de petites dimensions. Tenia una potència de 4-7cm al nord i 30cm al sud i se situava a tota aquesta zona al sud respecte els MR-96 i 97. S'ha de destacar que a la zona sud de l'espai, on no s'han documentat les restes del PV-33, l'UE-1.104 se situava per sota del preparat del paviment UE-1.101 (UE-95 del sondeig de l'any 2005). Durant la seva excavació s'ha recuperat una moneda (il·legible). Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-1.104 es correspondria a un nivell de regularització del nivell, que actuaria també de preparat del PV-33. En aquest sentit, tal i com veurem, els nivells situats per sota d'aquest estrat definien una pendent de nord a sud, que va quedar regularitzada mitjançant l'UE-1.104. La seva formació la situem, com el paviment, a inicis del segle XVIII (posteriorment al 1710).

Per sota de l'UE-1.104 la seqüència estratigràfica era diferenciada a la zona central i est d'aquesta zona, respecte la zona oest. Aquesta diferència estava motivada pel fet que a tot l'espai situat a l'oest s'ha documentat un retall de grans dimensions (UE-1.121), que tallava tots els nivells de rebliment associats amb el procés de

construcció de l'església (que es presenten a continuació). Un cop reblert aquest trencament, es va regularitzar l'espai mitjançant l'UE-1.104.

Primerament presentarem la zona central i est i, posteriorment, el retall a aquests estrats a l'oest (UE-1.121) i els seus rebliments. D'aquesta manera, a la zona central i est, l'UE-1.104 cobria l'UE-1.143/105, que estava formada per un nivell de terra argilosa de tonalitats marronoses, amb restes de morter de calç i bastant compactada. L'UE-1.143 definia el

UE-1.143 i PV-36

PV-36, que es correspondria a un nivell de circulació del procés constructiu, possiblement associat al moment en què s'estava edificant el MR-96. En aquest sentit l'UE-1.143 i el PV-36 es lliuraven a aquest mur, així com també es lliuraven a les fonamentacions de les PL-2 i 3 (MR-101 i 126 respectivament). La seva potència era de 12-19cm i definia una pendent de nord a sud. Val a dir que aquesta pendent va ser regularitzada mitjançant l'UE-1.104.

La pendent que definia aquest estrat possiblement ens marcaria el procés de rebliment de l'espai per assolir la cota superior del MR-97 i poder construir el MR-96 al damunt d'aquest. Val a dir que l'UE-1.143 cobria i amortitzava el MR-97 i el MR-96 se li assentava al damunt. L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI), de la ditada (segle XVII), de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, vidrada i reduïda).

L'UE-1.143 cobria l'UE-1.148/106, que estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i bastant compactada. L'UE-1.148 definia el PV-39, que es corresponia a un nivell de circulació

UE-1.148 i PV-39

associat també amb el procés constructiu de l'edifici, que s'hauria format a partir de la circulació durant el procés de construcció de l'edifici (que hauria anat compactant l'estrat de rebliment UE-1.148). Aquest estrat definia també una secció amb pendent de nord a sud, amb una potència de 10cm (al sud) i 28cm (al nord). La cota superior de l'estrat es lliurava a la part superior conservada del MR-97, fet que ens indicaria que la formació del nivell seria del moment immediatament anterior a l'amortització del mur. L'excavació de l'UE-1.148 ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), ceràmica blanca amb manganès (segle XIV), així com ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró); juntament amb els atuells ceràmics, s'han recuperat un xiulet (de ceràmica), restes d'una canonada ceràmica i d'un estuc pintat, així com fragments de ferro.

L'UE-1148/106 i el PV-39 tenien un trencament, UE-107, que va ser documentat durant el sondeig efectuat l'any 2005. Aquest retall tenia una planta arrodonida, de 75cm de llargada (nord-sud), una amplada de 50cm (est-oest) i una profunditat de 35cm. La seva secció definia unes parets rectes i un fons irregular. Les característiques i posició estratigràfica d'aquest retall ens indiquen que es correspondria a la base de subjecció (tipus forat de pal) d'algun element periple (tipus fusta) i de grans dimensions, que hauria estat utilitzat durant el procés constructiu de l'església, durant l'ús del PV-39.

Prèviament a l'amortització del paviment s'hauria retirat l'element i es va amortitzar l'UE-107 mitjançant l'UE-108. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, amb restes de morter de calç i pedres de petites dimensions. A nivell de materials arqueològics recuperats en aquest estrat, a banda

Retall UE-107

de la ceràmica comuna (oxidada i vidrada), restes de ferro i fauna, cal destacar molt especialment la recuperació d'una moneda, que es corresponia a un diner de Barcelona de l'Arxiduc Carles i que se situa cronològicament el 1710. El fet de recuperar aquesta moneda en aquest estrat ens dona una cronologia de la seva formació, que se situaria en un moment posterior a aquesta data. D'aquesta manera, hem constatat que l'any 1710 s'estaria treballant encara en la construcció de l'edifici i en aquest any o bé posteriorment a aquest (anteriorment a 1717) s'hauria retirat l'element situat al retall UE-107 i s'hauria reblert (UE-108).

La recuperació d'aquesta moneda és molt important de cara a determinar que tots els estrats que hem presentat fins ara en aquesta zona s'haurien format en un moment posterior a 1710.

UE-1.154 i PV-40A

Per sota de l'UE-1.148 i del PV-39 s'ha localitzat l'UE-1.154, que definia el PV-40A. L'UE-1.154/112/113³⁰ estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats blanquinoses i vermelles, amb abundants restes de morter de calç. L'alt grau de compactació que presentava definia el PV-40A, que es corresponia al primer nivell de circulació associat al procés de construcció de l'església en aquest punt, ja que se situava per damunt dels estrats de destrucció dels sectors 16 i 17 (UE-1.159 i

1.160). L'UE-1.148 i el PV-40A es lliuraven al MR-101, fet que ens indica posterioritat de la formació de l'estrat en relació a la construcció de la fonamentació de la PL-2.

L'excavació de l'UE-1.154 ha aportat un abundant nombre de materials ceràmics, dels quals destacaven la ceràmica vidrada (verda, marró i melada), reduïda i oxidada comunes. També s'han recuperat un nombre destacable de ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i ceràmica de reflex metàl·lic catalana (segles XVI-XVII). Així mateix, s'han recuperat ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), de Paterna-Manises (segle XVI), ceràmica de reflex metàl·lic amb decoració floral (segle XVII), ceràmica d'importació (*maiòlica lligur*), ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i pisa blanca. Juntament amb els materials ceràmics, s'han recuperat un didal de bronze, un nombre important de claus de ferro, fragments de vidre (del que destacaven un braçalet), una rajola blanca i blava (segle XVI), així com un fragment de mènsula d'alabastre. Aquests materials, juntament amb la seva posició estratigràfica, ens indiquen que l'UE-1.154 i el PV-40A s'haurien format a inicis del segle XVIII.

A l'est de la zona nord, l'UE-1.154 i el PV-40A tenien un trencament de planta circular, que ha estat identificat com a FP-14. Aquest retall tenia una planta circular, de 30cm de diàmetre i 28cm de profunditat, amb una secció que definia un perfil de parets rectes i fons irregular. Per les seves característiques i ubicació, considerem que el FP-14 estaria associat a la base de subjecció d'un element periple (possiblement de fusta), que estaria situat en aquest punt. Aquest element

funcionaria durant el procés de construcció de l'església, durant l'ús del PV-40A. Prèviament a l'amortització d'aquest nivell de circulació es degué retirar l'estructura que subjectava el FP-14 i es va reblir el seu interior mitjançant el mateix estrat que cobria i amortitzava el PV-40A, UE-1.148.

FP-14

A l'est respecte el FP-14, durant el sondeig de l'any 2005 es va documentar un altre retall a l'UE-1.154/112/113 i PV-40A. Aquest

trencament, UE-114, tindria una planta circular, de 26cm de diàmetre, si bé el seu extrem est va quedar tallat pel retall UE-107, associat al l'UE-1.148. La seva profunditat era de 27cm, amb el perfil documentat de parets rectes i el fons irregular. L'UE-114 estaria també relacionat a la base de subjecció d'alguna estructura, que s'hauria utilitzat durant el procés de construcció de l'església.

Forat de pal UE-114, amb el trencament (a la part inferior) de l'UE-107

Per la seva proximitat respecte el FP-14 i les dimensions i característiques similars que presentaven, considerem que l'element situat a l'interior de l'UE-114 podria haver funcionat conjuntament amb el FP-14 (podrien definir la base d'una escala). El fet que l'UE-114 fos tallada per l'UE-107 ens indicaria que en aquest punt, durant el successius moments associats amb la construcció de l'església s'hi situarien estructures elevades, de les quals aquests retalls en serien

la seva base, i que serien utilitzades per a la construcció de les estructures (possiblement l'arc i la pilastra PL-2, ubicada a l'est respecte aquests retalls).

En el moment previ a l'amortització de l'UE-1.154 i el PV-40 es va retirar l'element situat a l'interior de l'UE-114 i es va reblir el retall mitjançant l'UE-115. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb fragments de maons. L'excavació de l'UE-115 ha aportat materials ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada comuna, vidrada blanca i blava catalana (segles

XVII-XVIII), catalana (segle XV-XVI) i de la ditada (segle XVII), juntament amb fragments de vidre i restes de fauna.

L'UE-1.154 era solidari estratigràficament amb l'UE-1.142, que s'ha documentat a la zona oest de l'espai, si bé han estat diferenciats per la seva diferent ubicació i composició. L'UE-1.142 (que va ser parcialment documentada en un sondeig efectuat l'any 2004 i es va identificar com a UE-18) estava formada per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, amb acumulacions de graves i cendres i amb restes de revestiment de mur. La zona central i sud de l'UE-1.142 havia quedat afectada pel retall UE-1.121. La funcionalitat d'aquest estrat era la mateixa que la de l'UE-1.154 i es tractava del primer nivell associat amb el procés de construcció de l'església, un cop els sectors 16 i 17 ja havien estat amortitzats. Val a dir que l'UE-1.154 i 1.142 cobrien els estrats d'amortització d'aquests sectors (que es presenten a l'apartat corresponent a cadascun d'ells).

Un cop l'UE-1.142 ja s'hauria format, es va desmuntar el MR-106, que definia per l'est i oest els sectors 15 i 16 respectivament. Aquesta dada l'apuntem pel fet que la unitat estratigràfica negativa corresponent al desmuntatge del mur (UE-1.164) tallava el contacte d'aquest mur amb l'UE-1.142, al qual es lliuraria. Aquest trencament i el seu rebliment (UE-1.165) es presenten a l'apartat del sector 16, si bé cal destacar-ne el fet que hauria suposat el desmuntatge de gran part del MR-106 i del MR-309 (damunt el qual s'assentava el primer). L'única part d'aquests murs que no s'havia desmuntat se situava al seu extrem nord, a la zona de contacte amb els murs que tancaven els mateixos sectors pel nord (MR-97-312 i 112-309A). A nivell cronològic, cal destacar que aquest trencament s'hauria dut a terme a inicis del segle XVIII, ja que durant l'excavació del seu rebliment (UE-1.165) s'ha recuperat ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet, que se situa cronològicament a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII.

Unitat negativa, UE-1.164, corresponent al desmuntatge dels MR-106 i 309

L'UE-1.164 estava coberta per l'estrat inferior del rebliment del retall UE-1.121 (UE-1.123), que tal i com hem esmentat anteriorment, tallava a la zona oest tots els nivells que hem presentat d'aquesta àrea. Tot i que el retall UE-1.121 presenta unes dimensions més grans en relació a l'UE-1.164 la ubicació i característiques d'ambdós ens fan considerar que estarien vinculats entre ells.

El retall UE-1.121 s'ha documentat a la zona oest respecte aquesta àrea situada al sud dels MR-97 i 112. Aquest trencament tallava els estrats de rebliment i nivells de circulació associats amb la construcció de l'església, que han estat documentats per sota del PV-33 i l'UE-1.104 (UE-1.143, PV-36, 1.148, PV-39, 1.154, 1.142, PV-40A). Aquesta posició estratigràfica ens indica que s'hauria dut a terme en un moment final del procés de construcció dels murs i estructures de l'edifici, entre el 1711 i el 1714. La seva planta era irregular, amb una llargada (nord-sud) de 3m i una amplada (est-oest) de 1'90m; la seva profunditat era de 60cm. El seu límit

Retall UE-1.121, amb el seu rebliment UE-1.123

sud se situava més enllà del trencament del soterrani del segle XIX, mentre que el límit nord coincidia amb el límit nord del desmuntatge UE-1.164 del MR-106. Aquest fet, juntament amb el que hem esmentat en relació a que el rebliment final de l'UE-1.123 cobria l'UE-1.164 i el seu rebliment (UE-1.165), ens fa considerar que l'UE-1.121 estaria possiblement associat amb aquest desmuntatge del mur. L'UE-1.121 s'hauria reblert posteriorment al desmuntatge UE-1.164 i el seu rebliment UE-1.165.

Val a dir que a nivell estratigràfic, els estrats i nivells de circulació que tallava l'UE-1.121 es lliuraven a la zona nord (on no havien quedat afectats per l'UE-1.121) a la part conservada del MR-106 (que no havia desmuntat l'UE-1.164). Aquesta dada ens indicaria que tots aquests nivells s'haurien anat lliurant al MR-106

i en el moment final d'ús del PV-36 (UE-1.143) s'haurien iniciat els treballs de desmuntatge del MR-106 (que també va afectar part del mur medieval damunt el qual s'assentava, MR-309). La proximitat dels dos retalls amb els MR-126 i 127 (de la PL-3) i l'alineació dels mateixos respecte el límit nord dels dos murs, ens fan indicar com a possible hipòtesi, que els dos trencaments estarien vinculats a la construcció de la fonamentació d'aquesta pilastra. En aquest sentit, els rebliments de l'UE-1121 es lliuraven al MR-126 i cobrien el MR-127 (i els nivells situats al damunt d'aquest, UE-1.141/1.162).

A nivell de relació estratigràfica, cal recordar que els nivells que tallava l'UE-1.121 es lliuraven tots ells, exceptuant l'UE-1.154, a la fonamentació MR-101 de la PL-2. Hi hauria la possibilitat que inicialment s'edifiqués la PL-2, a la qual s'anirien lliurant els nivells de construcció de l'edifici i, posteriorment, quan es planegés la construcció de la PL-3, es desmuntés el MR-106 i s'efectués un retall als nivells situats a l'entorn de l'àrea de la PL-3 per a poder edificar aquestes fonamentacions. Aquesta opció

ens indicaria que a nivell de procés constructiu, inicialment es fa edificar la zona est de l'església i posteriorment la zona oest. Hi hauria també una altra possibilitat que ens indicaria que el retall UE-1.121 s'hagués efectuat un cop la fonamentació de la PL-3 (MR-126 i 127) ja estarien construïts i es volgués dur a terme alguna reparació o alguna estructura associada amb aquestes (qui sap si un possible mur de riosta entre les PL-2 i 3); finalment aquesta possible estructura o element associat no s'hauria edificat i es va reblir el retall.

Vista frontal, de sud a nord, del retall UE-1.121

L'interior de l'UE-1.121 estava reblert a les seves cotes inferiors mitjançant l'UE-1.123. Aquest estrat el formava un nivell de terra sorrenca, molt poc compactada i amb una important proporció de pedres de petites dimensions i restes de morter de calç. L'UE-1.123 se situava a les cotes inferiors del sud del retall, mentre que a la zona nord el reblia totalment, amb una secció que definia una pendent amb perfil recta a la zona central del rebliment (al nord la seva potència era de 55cm i al sud de 18cm. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), juntament amb ceràmica comuna reduïda i vidrada marró.

Mur MR-96A

A la zona central, on el rebliment definia la pendent, al MR-1.123 se li lliurava un mur (MR-96A), que s'assentava també a la part inferior del rebliment. El MR-96A estava bastit amb pedres de mitjanes i petites dimensions, sense treballar, disposades de manera irregular i lligades amb morter de calç de tonalitats blanques. La seva direcció era est-oest, amb l'extrem est que es lliurava al límit del retall UE-1.121, mentre que l'oest es lliurava i s'assentava parcialment al damunt del MR-126 (de la PL-3).

La seva llargada era de 2'25m, tenia una amplada de 26cm i una alçada de 35cm. Probablement la funcionalitat del MR-96A seria la de contenció del sediment que

definia l'UE-1.123, ja que les seves característiques i poca compactació hauria suposat que presentés moviments a l'hora de poder treballar en aquesta zona durant el procés de construcció de l'església (posteriorment a la formació d'aquest rebliment).

Per sota de l'UE-1.123, la zona sud de l'UE-1.121 el reblia l'UE-1.122. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, amb menys proporció de pedres i més compactada en relació a l'UE-1.123. L'UE-1.122 es lliurava a la cara sud del MR-96A i acabava de reblir el trencament UE-1.121 posteriorment a la construcció del MR-96A, al qual es lliurava pel nord. Tenia una potència de 60-0cm. L'excavació de l'UE-1.122 ha permès recuperar materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de la ditada (segle XVII), ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI), juntament amb ceràmica comuna (vidrada, reduïda i vidrada); a més de la ceràmica, s'han recuperat fragments de bronze (una agulla), ferro (claus) i vidre (un peu de copa), una dena d'íbori i restes de fauna.

Al sud-est de l'UE-1.122 s'ha documentat un retall, FP-15, a aquest estrat, que estaria relacionat amb a base de subjecció d'alguna estructura. El FP-15 tenia una planta quadrada irregular (de 23x23cm i 18cm de profunditat), amb el seu perímetre que estava definit mitjançant pedres de petites dimensions, lligades amb una baixa proporció de morter de calç.

Per la seva ubicació i característiques, considerem que el FP-15 seria la base d'algun element periple (tipus fusta), que hauria estat utilitzat probablement durant el procés de construcció de la PL-3, un cop l'UE-1.122 ja hauria estat formada i la fonamentació de la pilastra hauria estat edificada. Prèviament a l'amortització de l'UE-1.122 es va retirar

FP-15

l'element situat a l'interior del FP-15 i es va reblir el seu interior amb l'UE-1.155. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, poc compactada i amb restes de morter de calç. L'UE-1.122, la zona nord de l'UE-1.123 i el PV-36 serien els darrers nivells associats amb el procés de construcció dels murs i estructures d'aquesta zona, prèviament a l'UE-1.106 i el PV-33, que ja definiria el nivell de circulació del moment previ a la instal·lació dels nivells de circulació de l'església.

-Sud de la nau lateral est

Aquesta zona se situava al sud respecte el mur d'enriostament entre les PL-1 i 2, MR-86, i aquest fet, juntament amb la diferència que presentava la seqüència estratigràfica respecte la zona de la mateixa nau lateral, ha motivat que presentem els resultats de la seva excavació de manera diferenciada. A nivell de diferència inicial respecte la zona nord de la mateixa nau, cal destacar que no s'ha documentat cap rebaix o falta d'estratigrafia corresponent a nivells associats amb l'ús de l'espai en el moment anterior a la construcció de l'església. Com es presenta en relació al sector 21 (que era l'espai que s'ubicava en aquest punt des del segle XIV al segle XVII), el primer estrat de rebliment associat amb la construcció de l'església cobreix el nivell de destrucció d'aquest espai (UE-1.146).

En relació a aquest primer nivell de rebliment, que es presentarà més endavant, cal destacar que se situava a la mateixa cota del PV-10 (a la zona del presbiteri) i del PV-37 (de la zona nord de la nau est) i es lliurava a les fonamentacions del mur de tancament est i de les bases de les pilastres PL-1 i 2. A més de la posterioritat constructiva de l'estrat respecte les fonamentacions, la seva cota de localització i el seu grau de compactació ens podrien indicar que podria indicar el nivell de circulació inicial de la construcció dels murs de tancament de l'edifici (juntament amb els PV-10, 37 i UE-1.142 de la zona sud de la nau central). Tal i com presentarem, en aquesta zona sud de la nau est hi ha més nivells de circulació associat a aquest

procés constructiu en relació a la resta dels espais (que estarien associats a diferents processos dels treballs en aquest punt i possiblement a la resta de la nau lateral).

UE-1.105 i PV-35

Pel que fa a la seqüència estratigràfica d'aquesta zona, per sota del nivell de preparat i regularització previ a la instal·lació del PV-1 s'ha documentat l'UE-1.105. Aquest estrat estava format per un nivell de terra poc compactada, amb nòduls de morter de calç i pedres de petites dimensions. Presentava un grau de

compactació alt, que definia el paviment de terra trepitjada PV-35. L'UE-1.105 tenia una potència de 4-8cm. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet (finals segle XVII-inicis segle XVIII), catalana (segles XVII-XVIII), ceràmica d'importació (*maiòlica ligure*), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda, marró i melada); a més dels

atuells ceràmics, s'han recuperat fragments de rajola blanca i blava moderna (segles XVII-XVIII). La posició estratigràfica i els materials associats amb aquest estrat ens indiquen que s'hauria format a inicis del segle XVIII. Així mateix, les seves característiques ens fan considerar que el PV-35 definiria un darrer nivell de circulació corresponent al procés constructiu, prèviament a la instal·lació del PV-1. El PV-35 s'hauria format a partir de la compactació per la circulació al damunt de l'estrat de rebliment UE-1.105.

Per sota de l'UE-1.105 s'ha documentat un estrat de terra poc homogènia i compactada, amb pedres de petites dimensions, que ha estat identificat com a UE-1.106. Aquest estrat tenia un gruix de 17-20cm i es lliuraria al MR-3 i a les fonamentacions MR-86 i 101. Durant l'excavació de l'UE-1.106 s'han recuperat una baixa proporció de materials ceràmics, en comparació amb la resta d'estrats de rebliment associats amb la construcció de l'església. Els materials aportats es corresponien a a ceràmica comuna vidrada (verda i marró), reduïda i oxidada, juntament una peça de bronze (un possible ham). Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-1.106 ens indiquen que es tractaria d'un estrat de rebliment, que amortitzaria un nivell de circulació anterior (PV-34), alhora que apujaria la cota de nivell fins al següent nivell de circulació (PV-35, UE-1.105). La seva posició estratigràfica ens indica que s'hauria definit a inicis del segle XVIII, un cop les fonamentacions dels murs de tancament i les estructures interiors ja haurien estat construïts.

L'UE-1.106 cobria les restes d'un paviment de morter de calç, PV-34. El morter de calç que formava el paviment tenia pedres de mida petita i una tonalitat blanca, amb taques de carbons. Tenia una potència de 5-7cm i es lliurava al MR-3 i al MR-86 i 101, si bé era tallat per la rasa UE-1.173 de la fonamentació MR-369 de la PL-1.

PV-34

En relació al contacte entre el PV-34 i els MR-3, 86 i 101, cal destacar que el morter de calç del paviment definia una lleugera pendent (cap a una cota inferior) en alguns punts on es lliurava a aquests murs (possiblement per la baixada del nivell dels rebliments de la rasa de fonamentació dels mateixos, produïda per l'assentament de les terres). Per les seves característiques, posició estratigràfica, així com pel fet de documentar-se un seguit de retalls a aquest paviment (corresponents a forats de pal de base d'estructures), considerem que el PV-34 es correspondria a un nivell de circulació associat al

procés de construcció de l'edifici. En aquest sentit, el morter del PV-34 presentava un important desgast en alguns punts de l'espai. La cronologia de la seva formació la situem a inicis del segle XVIII, en un moment previ a la construcció de la fonamentació MR-369 de la PL-1. A partir de la relació estratigràfica entre el MR-369, i el PV-34 i el nivell situat per damunt d'aquest (UE-1.106,) considerem que el PV-34 seria el nivell de circulació del moment de la construcció d'aquesta fonamentació (ja que la rasa del mur talla el PV-34, mentre que l'UE-1.106 ja es lliura al mur).

Retalls UE-1.113, 1.114, 1.115 i 1.119

El PV-34 tenia quatre retalls (UE-1.113, 1.114, 1.115 i 1.119), que també tallaven les cotes superiors del nivell situat per sota d'aquest (UE-1.135). Aquests retalls s'han documentat a la zona central d'aquesta zona; tots ells tenien una planta circular i es corresponien a bases de subjecció (tipus forat de pal) d'elements periples (possiblement de fusta), que haurien estat utilitzats durant el procés de construcció de l'edifici, quan el PV-34 era el nivell de circulació del mateix. Prèviament a l'amortització del PV-34 (mitjançant l'UE-1.106) aquestes estructures haurien estat retirades i els retalls van ser amortitzats. Per les dimensions i l'alineació que presentaven les UE-1.113 i 1.114 considerem que podrien haver funcionat com a bases del mateix element (una possible escala). Les UE-1.115 i 1.119 també funcionarien com a base

d'una possible estructura, de la qual l'UE-1.119 actuaria de reforç de l'element situat a l'interior de l'UE-1.115. Tot i la proximitat de les UE-1.114 i 1.115, considerem que les dues estructures amb les que funcionaven cadascuna d'elles haurien funcionat de manera independent, ja que presenten unes característiques ben diferenciades entre els dos conjunts.

L'UE-1.113 se situava a la zona més a l'est (a 57cm respecte el mur est, MR-3) i lleugerament al nord respecte l'UE-1.114. La seva planta era circular, de 32cm de diàmetre i 25cm de profunditat. Definia una secció de parets rectes i un fons pla. El seu rebliment, UE-1.117, el formava un nivell de terra de textura sorrenca, poc compactada i de tonalitats blanquoses i amb restes de morter de calç, fragments de maons i pedres de petites dimensions. A 55cm l'oest respecte l'UE-1.113 s'ha localitzat l'UE-1.114, que tenia una planta circular de 32cm de diàmetre i 28cm de profunditat. La seva secció era també de parets rectes i fons pla. El rebliment de l'UE-1.114, UE-1.118, presentava unes característiques molt similars a les de l'UE-1.117 de l'UE-1.113 (terra sorrenca, amb restes de material de construcció). L'excavació de l'UE-1.118 ha aportat materials ceràmics, corresponents a ceràmica

vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i ceràmica vidrada, oxidada i reduïda comunes.

Les UE-1.115 i 1.119 s'ubicaven a la zona més a l'oest respecte el MR-3 i més al sud del MR-86. Ambdós retalls tenien una planta circular i estaven en contacte entre ells. L'UE-1.115 se situava més al sud est i contactava amb l'UE-1.119 al seu extrem nord-oest. El primer retall tenia dos nivells ben diferenciats; la part superior tenia un diàmetre de 42 i una profunditat de 23cm, amb les seves parets verticals i el fons pla. A la zona central de la base d'aquesta part superior, s'obria un altre retall, de 20cm de diàmetre i 35cm de profunditat. La base de la part superior del retall, així com les parets de tot el conjunt tenien l'empremta ben definida de l'element que se situava al seu interior. Per les seves característiques, aquest element tindria una part inferior més estreta i una part superior de més amplada, que probablement seria la mateixa que la de la part exterior de l'element. La forma que definia l'UE-1.115 ens indicaria que al seu interior s'hi situaria una base d'alguna estructura de dimensions i característiques importants i que requeriria d'una bona base d'assentament.

Forats de pal UE-1.115 i 1.119

L'UE-1.119 se situava al nord-oest respecte l'UE-1.115, amb la que contactava des del seu extrem sud-est. Tenia un diàmetre de 27cm i una profunditat de 23-28cm; el seu perfil era de parets rectes, amb el fons que definia una pendent des del sud-est (on contactava amb l'UE-1.115) cap al nord-oest. La relació estratigràfica entre els dos retalls, on l'UE-1.119 tallaria l'UE-1.115 en el seu punt de contacte ens indiquen que primerament es va dur a terme l'UE-1.115 i posteriorment l'UE-1.119. Tot i això, considerem que probablement funcionarien com a base de subjecció d'un mateix conjunt, on l'element situat a l'interior de l'UE-1.119 podria actuar de reforç (bastit posteriorment) respecte l'estructura situada a l'interior de l'UE-1.115. Aquesta dada l'apuntem a partir de la mateixa profunditat que presenta el fons de l'UE-1.119 amb la zona de contacte amb l'UE-1.115 i la pendent que defineix el mateix en direcció contrària (com si la pressió de la subjecció tingués com a objectiu aguantar l'element situat a l'interior de l'UE-1.115).

A més, ambdós retalls van ser amortitzats mitjançant el mateix estrat de rebliment (UE-1.120), fet que ens indica que aquesta es va dur a terme en el mateix moment (i per tant estarien en ús conjuntament fins al desmuntatge de les estructures amb

les que funcionaven). L'UE-1.120 estava format per un nivell de terra sorrenca, poc compactada, de tonalitats blanquinoses i amb pedres de mida diversa (amb una pedra mitjana a la part superior de l'UE-1.115), restes de maons i de morter de calç. A les cotes finals del nivell inferior de l'UE-1.115 hi havia una acumulació de sorres poc compactades, que podrien estar associades amb la base de la subjecció de l'element situat al seu interior (per estabilitzar el seu assentament). L'excavació de l'UE-1.120 ha permès recuperar ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada marró, així com ceràmica blanca i manganès (segle XIV)

UE-1.135

El PV-34 cobria l'UE.1.135, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats foques i amb restes de morter de calç. Tenia una potència de 20-25cm; es lliurava a les fonamentacions del mur est MR-3 (MR-69), de la PL-2 (MR-101) i del mur de riosta MR-86, si bé la rasa (UE-1.173) de la fonamentació MR-369 de la PL-1 el tallava. La seva excavació ha permès recuperar materials ceràmics corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i

ceràmica comuna vidrada (verda i marró), oxidada i reduïda, juntament amb una moneda (il·legible). Les característiques de l'UE-1.135, juntament amb la seva posició estratigràfica ens indiquen que es correspondria a un estrat de rebliment, associat al procés de construcció de l'església, en un moment en què la majoria de les fonamentacions dels murs i estructures interiors de l'església estan ja edificades, a excepció de la fonamentació de la PL-1 (que talla aquest estrat).

Per sota de l'UE-1.135 s'ha localitzat l'UE-1.144, que estava format per un estrat de terra argilosa i bastant compactada. Tenia un gruix de 5-8cm i estava tallat per les rases de fonamentació dels murs i estructures d'aquesta zona (rases UE.1.116 del MR-69, 1.152 del MR-86 i 1.176 del MR-101). L'UE-1.144 se situava al damunt de l'UE-1.146, que definia el nivell de destrucció dels murs i estructures del sector 21, prèviament a l'inici de la construcció de l'església. Les característiques, posició estratigràfica i cota de localització de l'UE-1.144 ens indiquen que es tractaria del nivell de rebliment que regularitzaria l'espai un cop amortitzat el sector 21 i marcava el nivell de circulació del moment inicial de la construcció de l'església. En aquest sentit, se situaria a la mateixa cota del PV-10 (del sector 14) que definia el nivell de construcció del presbiteri, del PV-37 de la zona nord de la nau lateral est i de l'UE-1.142 del sud de la nau central; amb tots aquests nivells, l'UE-1.144 marcava el

nivell de circulació que s'hauria format durant el procés inicial de construcció de l'edifici, quan es van excavar les rases de fonamentació dels murs i estructures.

Pel que fa als materials associats amb aquest estrat, s'han recuperat un nombre destacable de materials ceràmics, majoritàriament corresponents a ceràmica vidrada (verda, melada i marró), oxidada i reduïda comunes. Juntament amb aquestes, s'han recuperat ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de la ditada (segle XVII), catalana (segles XVI-XVII), ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI) i de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica d'importació (*Flogie di Palma*, segles XVII-XVIII), ceràmica polícroma (segle XVII) i un fitxa de ceràmica (aprofitant un fragment de ceràmica); juntament amb els materials ceràmics s'han recuperat una moneda (il·legible), claus de ferro, fragments d'una canonada ceràmica i fragments de vidre (destacant una copa i una ampolla). En relació als materials ceràmics, s'ha de destacar que els cinc fragments d'un mateix plat de ceràmica d'importació (amb decoració tipus *Flogie di Palma*) recuperats en aquest estrat coincideixen amb els set de l'UE-1.146. Aquest fet ens indica que part de l'UE-1.144 s'hauria format a partir de la compactació del mateix estrat de destrucció (UE-1.146) del sector 21. Els materials recuperats a l'UE-1.144 ens confirmen la cronologia de la seva formació, ja esmentada en relació a la seva posició estratigràfica i característiques, que se situa a finals del segle XVII inicis del segle XVIII.

Com hem esmentat anteriorment, l'UE-1.144 cobria l'estrat corresponent a la destrucció del sector 21, UE-1.146. Aquest estrat es presenta ja a l'apartat corresponent al sector 21.

2.1.2. Sector 2

El sector 2 estava situat a la zona nord de la parcel·la, al nord respecte l'església (sector 1), a l'oest respecte el carrer (sector 4), al sud respecte els sectors 5 i 6 i a l'est respecte els sectors 9 i 10. Aquest espai es corresponia a una gran àrea, possiblement exterior, que podria haver estat vinculada amb l'església i la comunitat eclesiàstica que la regentava. Tal i com veurem a partir de part dels murs de tancament que tanquen el sector, aquest es va definir en un moment previ a la construcció de l'església, al segle XVII, va estar en funcionament durant el procés de construcció de l'església (finals segle XVII-inicis segle XVIII) i fins a la destrucció de l'espai, el 1717. La seva planta era rectangular, amb una ampliació cap a l'oest a l'extrem nord; la seva llargada era de 14'61m i la seva amplada era de 9'65-10m i 11m a la zona nord. Els murs que tancaven el sector eren el MR-15, 338 i 108³¹ (tancament nord), els MR-142, 4 i 9³² (tancament sud, dels quals el MR-142 seria el mur inicial i els dos restants associats amb l'església), el MR-35³³ (tancament est), els MR-13, 11 i 80 (tancament oest) i el MR-23³⁴ i 21 (tancament de l'extrem nord-oest). En relació al mur de tancament est del sector, val a dir que en aquest moment les obertures als murs OB-9, 10, 11 i 29 ja haurien estat tapiades i l'accés a l'interior del sector s'efectuaria des del carrer (sector 4) mitjançant l'OB-6.

Els MR-13 i 11 es correspondrien al mateix mur de tancament, si bé han estat diferenciats per la seva posició respecte l'OB-3 i el POU-1 (que ha suposat que la profunditat i fonamentació del MR-11 fos ben diferent respecte la del MR-13). La seva direcció era nord-sud, amb una llargada total dels dos murs de 7'80m i una amplada de 50cm (el MR-13) i 57cm (el MR-11). Ambdós murs estaven construïts mitjançant carreus aprofitats (de grans i mitjanes dimensions) i alguna pedra lleugerament escairada i maons, disposats tots ells de manera força regular (les filades estaven disposades de manera horitzontal i mitjançant els maons es regularitzava la diferència de mida entre els carreus) i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocres.

MR-13, amb l'extrem nord de l'OB-3 a primer terme

A la zona sud s'hi situava l'OB-3 que es corresponia a una porta, a partir de la qual s'accedia al sector 9. Aquesta porta era solidària estratigràficament amb els dos murs, ja que els seus límits estaven definits mitjançant el parament dels murs i, per tant, no hauria suposat cap trencament als mateixos posterior a la seva construcció. L'amplada de la porta era de 1'90m i el marxapeu estava definit

mitjançant una alineació de rajoles (de 25x25cm), assentades al damunt d'un nivell de morter de calç, que alhora feia de lligam entre elles. Aquest morter era de tonalitats ocres i molt similar al que actuava de lligam dels murs MR-11 i 13.

MR-11, amb l'extrem sud de l'OB-3

El MR-11 anava des de l'extrem sud de l'OB-3 i continuava en direcció sud fins que es lliurava al MR-9 i 32 (tancament nord de l'església) i, a les cotes inferiors, al MR-142 (mur anterior als MR-9 i 32). La seva llargada era de 1'45m i la seva alçada documentada ha estat de 84cm. Aquest mur no tenia fonamentació, ja que s'assentava al damunt del MR-257, corresponent al POU-6 (del qual en parlarem més endavant).

El MR-13 estava en contacte amb el MR-11 a la part inferior de l'OB-3 i continuava en direcció nord. La seva llargada era de 9'20m i la seva alçada, de 92cm-1m. Aquest mur s'assentava al damunt de la seva fonamentació (MR-13A), que estava formada per un mur bastit de pedres

de grans dimensions, sense treballar, disposades de manera poc regular i lligades amb el mateix morter de calç que actuava de lligam del MR-13 i 11. La seva amplada era de 1-1'10m i l'alçada, de 0'95cm-1'12m. Al seu extrem nord, el MR-13 es lliurava al MR-19 (corresponent al sector 10) i a partir d'aquest mur, el tancament oest del sector el continuava el MR-80. Aquest es lliurava al seu extrem sud al MR-19 i al MR-21, al seu extrem sud.

El MR-80 presentava una factura constructiva similar als MR-13 i 11, si bé la seva execució era més maldestre. Estava bastit mitjançant pedres sense treballar (de mida mitjana i gran) i algun carreu aprofitat i maons, disposats de manera regular, amb filades horitzontals (amb els maons regularitzant les filades per la diferència de mides de les pedres). El morter de calç que actuava de lligam del mur era de tonalitats ocres. La seva llargada era de 2'26m; la seva amplada,

A primer terme l'extrem nord del MR-13, amb el contacte amb el MR-19 i la continuació del tancament mitjançant el MR-80

Alçat de la cara nord del MR-21

de 48-50cm i la seva alçada, de 1'70m.

El MR-21 es corresponia al tancament sud de la zona on el sector s'ampliava, al nord-oest. En aquesta zona el tancament oest el definia el MR-23 (des d'on es comunicaven els sectors 2 i 7 mitjançant l'OB-4). La direcció del MR-21 era est-oest i tenia una llargada de 1'60-1'64m i una amplada de 55cm. Estava bastit mitjançant pedres sense treballar, carreus aprofitats de mida mitjana i maons, tots ells

lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades i ocre. La disposició de les pedres i maons era irregular, amb més proporció de carreus aprofitats a la cara interior del mur (cara sud). Aquest mur es lliurava, al seu extrem nord al MR-23 i al MR-20 (tancament est del sector 42). Aquesta dada ens indica posterioritat constructiva del MR-21 respecte aquests dos murs. Al seu extrem est, per la cara sud, com ja hem esmentat, se li lliurava el MR-80, fet que ens indica posterioritat d'aquest mur respecte el MR-21.

A partir de factura constructiva de tots aquests murs (MR-11, 13, 80, 21 i 23) i de la posició en relació a l'estratigrafia dels diferents sectors amb els que funcionen, considerem que tots ells van ser edificats al segle XVII. Tot i això, van ser bastits en diferents moments constructius, tal i com podem veure a partir de la relació estratigràfica que tenen entre ells.

D'aquesta manera, els MR-11 i 13 haurien estat construïts al segle XVII, mentre que el MR-21 seria posterior respecte el MR-13 (al qual es lliura) i per tant podria situar-se cronològicament cap a finals del segle XVII. El MR-80 seria també d'aquest període, si bé a nivell constructiu seria d'un moment posterior, ja que es lliura al MR-21. Pel que fa al MR-19, que es presenta a l'apartat corresponent al sector 10, era

Murs MR-23, 21, 80 i 13

un mur de tancament d'una fossa sèptica, que en el moment de la construcció de tots aquests murs se'n redueixen les dimensions. El MR-19 serà parcialment desmuntat i al seu extrem est se li lliuren els MR-80 (pel nord) i MR-13 (per la cara sud).

Tal i com ja hem esmentat, aquest sector hauria funcionat com a pati exterior, al qual s'accedia des del carrer mitjançant la porta OB-6. Com ja s'ha esmentat en l'apartat corresponent al sector 1 (església), hi hauria la possibilitat que s'hagués

Planta del sector 2 (plànol n.20)

previst la construcció d'un cos d'edifici al nord de l'església, on s'hi ubicaria el presbiteri, que hauria ocupat part sector 2. Finalment, aquesta zona al nord no es va edificar, ja que no s'han trobat restes ni indicis al sector 2 relatius a aquesta construcció (tan sols l'arrenc de la continuació del mur est de l'església, MR-3).

Pràcticament la totalitat d'aquest sector va quedar afectat per la construcció del soterrani situat a la zona nord de la parcel·la (trencament UE-05). Això va suposar que es rebaixés el nivell possiblement corresponent al darrer moment de circulació del sector, del qual tan sols n'ha quedat una petita part a l'extrem

sud del sector (UE-2.002), arran del tancament nord de l'església, tal i com presentarem més endavant. Aquests rebaixos associats amb el soterrani del segle XIX podrien haver afectat a les possibles estructures situades en aquest sector, que podrien tenir una base de poca profunditat o bé estructures soterrades de poca profunditat.

El fet de no tenir fonamentacions de possibles murs de tancament que definissin espais independents és el que ens fa indicar que aquest espai tindria aquestes dimensions i, en el cas de compartimentar alguna zona s'hauria efectuat mitjançant petits murs, sense fonamentar. El que sí hem pogut constatar és que hi havia estructures soterrades, que es corresponien a pous (POU-1, 2), dipòsits (DP-4, 5) i una fossa sèptica (FS-3). Val a dir que la fossa sèptica situada a la zona corresponent al sector 10 (FS-20), que en el mateix segle va quedar dividida en dues estructures (FS-18 i 18A) tindria un ús associat possiblement amb aquest sector 2.

A la zona nord-est del sector s'han documentat el DP-5, que es lliurava al POU-2. El DP-5 tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud. La seva llargada exterior era de 1'20m, l'amplada de 1m. L'interior de l'estructura tenia una llargada de 1m; una amplada, de 0'70-0'66cm i una alçada conservada de 47cm. El límit est de l'estructura el definia el mur de tancament est del sector, que donava al carrer (a l'extrem nord del límit de l'estructura era el MR-35, mentre que a la zona central i sud era el MR-147). El límit sud el marcava el mur de tancament del POU-2 (MR-52). Ambdós tancaments estaven definits mitjançant un revestiment de maons (col·locats de verticalment), que es lliuraven als murs de tancament que es lliuraven.

DP-5 i POU-2

En el moment en què es van instal·lar els maons arran del MR-35 (a l'extrem nord de l'estructura) es va tapiar, mitjançant el mateix morter de calç, una canalització ceràmica situada a l'interior de la cara oest del mur. Aquest tub ceràmic possiblement desguassaria a la CN-19 (aquesta es presenta més endavant), que també va ser amortitzada en el moment de la construcció del DP-5. Pel que fa als límits nord i oest, estaven definits mitjançant dos murs de tancament (MR-54 i 53), que estaven bastits mitjançant maons (de 15x30), disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats blanques.

Interior del DP-5

La part interior de l'estructura estava revestida amb el mateix morter de calç, que actuava de lligam dels murs de tancament i dels maons que revestien els MR-35, 147 i 52. El MR-54 era el tancament nord de l'estructura; tenia una direcció est-oest, amb una llargada de 1m i una amplada de 19cm. L'extrem est del mur es lliurava al MR-35, just a l'extrem sud de l'OB-6. El mur de tancament oest, MR-53, tenia una direcció nord-sud, amb una llargada de 1'20m i una amplada de 15cm. A la zona central de l'interior del dipòsit, el MR-53 presentava més amplada (30cm), en un espai de 30cm de llargada, que feia hi hagués a l'interior de l'estructura una base de 30x15cm. Aquest element considerem que podria correspondre's a una possible base per a col·locar una estructura en posició horitzontal a l'interior del dipòsit.

L'element que se subjectaria al damunt d'aquesta base estaria associat amb algun tipus d'activitat econòmica i artesanal que es duria a terme en aquest espai i que utilitzaria el dipòsit amb l'aigua del POU-2, per a efectuar algun procés productiu. A

Tub ceràmic a les cotes inferiors del MR-53

les cotes inferiors de la zona nord del MR-53, a la zona de contacte d'aquest amb el paviment del dipòsit, hi havia un tub ceràmic de 4'5cm de diàmetre, que permetia la sortida de l'aigua cap a la CN-2.

El paviment que actuava de base de l'estructura (PV-45) estava bastit mitjançant maons, disposats a trencajunt. Aquests maons s'assentaven al damunt d'una base de morter de calç, que alhora actuava de lligam dels murs. A l'interior del DP-5, el PV-45 estava cobert per l'UE-2.003, que era el

nivell d'amortització de l'estructura, del moment de la destrucció de l'espai el 1717. L'UE-2.003 estava formada per un estrat de terra sorrenca, de tonalitats poc homogènies i amb pedres de petites i mitjanes dimensions. Aquest estrat presentava intrusions de ciment portland, del moment de la construcció del soterrani, al segle XIX, que se situava pel damunt de les restes conservades del DP-5; possiblement en el moment de la construcció d'aquest soterrani es degué desmuntar (UE-05) part del dipòsit.

L'extrem sud del DP-5 es lliurava al POU-2. Aquesta estructura tenia una planta circular, amb un mur de tancament (MR-52) que dibuixava tot el seu perímetre. El MR-52 tenia un diàmetre de 1'10m a l'exterior i 74cm a l'interior i una amplada del mur de 17cm. Les cotes superiors d'aquest mur estaven bastides mitjançant maons, disposats de manera regular i lligats amb el mateix morter de calç, de tonalitats blanques, que actuava de lligam dels murs del DP-5. L'interior del MR-52 presentava un revestiment de morter de calç, igual que el del dipòsit. L'alçada d'aquest tram superior del mur era de 0'64-0'69cm i s'assentava al damunt d'una base que formava part del mateix mur (ja que el morter de calç era el mateix).

POU-2

Aquesta base del MR-52 estava bastida mitjançant pedres sense treballar, carreus i lloses aprofitades. La seva planta era circular per la cara nord i oest, mentre que a les seves cares sud i est es lliurava als MR-50 i 147 respectivament. El MR-52 s'assentava al damunt d'un mur perimetral del pou de cronologia anterior (MR-52A). A la cara interior nord del MR-52 els maons del mur presentaven un trencament, de 10cm d'amplada, que podria correspondre's a la part inferior de l'encaix d'algun element per extreure l'aigua del pou. Les característiques constructives i posició estratigràfica del POU-2 ens indiquen que es va edificar al segle XVII, amb una reparació del seu mur de tancament (MR-52) a finals del mateix segle.

L'estructura corresponent al pou (i per tant els dos murs de tancament que el defineixen) es lliurava al MR-147, que tapiava la porta OB-29. Aquest fet ens indica que en el moment de la construcció del POU-2 aquesta porta ja havia estat amortitzada i s'accedia al sector 2, des del carrer, mitjançant l'OB-6. Val a dir, en relació a l'amortització de la porta, que formant part de la part inferior del MR-52 hi havia una llosa de grans dimensions, que podria haver format part de l'OB-29 (dels seus muntants) i que hauria estat aprofitada un cop amortitzada la porta. En aquest sentit cal recordar que, com es presenta en l'apartat corresponent al sector 4, algun dels elements que formaven part de la porta van ser desmuntats. L'interior del POU-2 estava reblert per un nivell de terra sorrenca i amb restes de material de construcció (UE-2.001). Aquest estrat es va formar en el moment de la destrucció de l'espai, el 1717, quan van ser desmuntats parcialment i amortitzats el POU i el DP-5.

Vista general del conjunt que definien els DP-5 i POU-2, durant el seu procés de les estructures i del MR-147

El POU-2 i el DP-5 formaven part d'un mateix conjunt, en el qual el dipòsit s'abastia de l'aigua del pou. Aquest conjunt tenia una planta rectangular i estava tancat pel sud mitjançant el MR-50³⁵ (la part que no havia estat desmuntada i amortitzada del mur) i una reparació al mateix del segle XVII (MR-50A), que tenien una llargada en aquest moment de 1'55m. L'espai entre el perímetre del mur del pou fins als MR-147 i 50 estava reblert mitjançant el mateix morter de calç que actuava de lligam dels murs, amb pedres de

petites dimensions. El tancament oest del mateix el definia a les seves cotes inferiors una gran llosa rectangular, col·locada en pendent sud-nord. L'espai entre la llosa i el

dipòsit era de 7cm (al sud) i 12cm (al nord) i a l'interior d'aquest espai s'hi situava la canalització CN-2. Aquesta llosa podria haver format part del muntant de la porta OB-29, juntament amb la que formava part de la part inferior del MR-52. D'aquesta manera, la llosa hauria estat aprofitada com a tancament oest de la CN-2 i alhora que podria haver format part del nivell de circulació associat amb el conjunt.

La canalització CN-2 tenia una direcció sud-nord i el seu límit nord el definien els murs perimetrals sud del DP-5 i el POU-2. La base de l'estructura era una alineació de maons, col·locats horitzontalment i lligats amb morter de calç de tonalitats blanquinoses. Aquesta canalització rebia les aigües del DP-5 (mitjançant el tub de desguàs situat a les cotes inferiors del tancament nord-oest) i possiblement l'aigua sobrera de l'extracció del pou. La CN-2 se situava a l'interior d'un retall, UE-2.021, al qual rebia totalment i que s'havia efectuat a l'estrat de reblliment UE-2.027. Aquest estrat regularitzava l'espai prèviament a la construcció de tot el conjunt de canalitzacions i dipòsit que es presenten a continuació.

Les aigües recollides per la CN-2 anirien cap a la CN-17A i d'aquí cap a la FS-7 en un moment inicial i posteriorment cap a la canalització central (CN-8), ambdós elements al sector 4. La canalització CN-17A s'ha documentat al nord-oest i al nord respecte el DP-5, amb una planta documentada que dibuixaria una "L". Hauria funcionat en dos moments diferenciats: en el moment de la seva construcció (segle XVII) amb el dipòsit anterior al DP-5 i amb la CN-19 que funcionava amb aquest (que es presenten a continuació) i posteriorment (en el mateix segle

CN-17A

XVII) amb el DP-5 i la CN-2. La llargada del tram llarg de l'estructura (direcció oest-est) era de 1'25m; el seu tram curt (direcció nord-sud) tenia una llargada de 85cm. L'amplada de l'estructura era de 55cm i tenia una alçada de 23cm.

Els murs de tancament d'aquesta canalització (MR-162 al nord i MR-163 al sud) estaven bastits mitjançant maons fragmentats, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocre. L'espai que quedava entre els dos murs de tancament tenia una amplada de 20cm i a les seves cotes inferiors s'hi situava el paviment PV-70, que actuava de base per on circulaven els residus. Aquest PV-70 es lliurava als MR-162 i 163.

La CN-17A se situava a l'interior d'un retall, UE-2.028, dut a terme a l'UE-2.027 i al qual rebria totalment l'estructura. L'interior d'aquesta canalització presentava la mateixa seqüència estratigràfica que la CN-11 del carrer (sector 4). D'aquesta manera, a les cotes superiors de la CN-17A s'ha documentat un estrat de rebliment (UE-4.009), format per un nivell de terra sorrenca, que s'hauria format possiblement en el moment de l'amortització de l'estructura, quan es destrueix l'espai el 1717. Per sota de l'UE-4.009 s'hi situava un nivell de llims de textura molt plàstica i color vermell (UE-4.016). Aquest estrat s'hauria format a partir de la circulació d'aigua per l'interior de la canalització, durant el seu ús.

A partir de la mateixa circulació d'aigua i residus per l'interior de la canalització, s'hauria format l'UE-4.017, que s'ha localitzat per sota de l'UE-4.016. L'UE-4.017 estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i amb nòduls de morter de calç. Ambdós estrats formarien part del mateix procés de circulació d'aigües residuals; l'UE-4.016 formaria el sediment corresponent a la part més neta de les aigües (que se situen a les cotes superiors), mentre que els sediments que transportava la mateixa aigua al tenir més pes s'haurien dipositat a les cotes inferiors de l'estructura (UE-4.017).

A l'espai entre el nord del DP-5 i la CN-17A s'ha documentat un estrat de terra cendrosa, de tonalitats negres i grises (UE-2.017), que es lliurava a les dues estructures. Tenia un gruix de 3-5cm i per les seves característiques, considerem que es podria tractar d'un nivell associat amb el darrer moment d'ús de les dues estructures (a inicis del segle XVIII). Aquesta dada l'apuntem en relació a la seva posició estratigràfica, així com els materials recuperats durant la seva excavació (ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet de finals del segle XVII, inicis del segle XVIII).

Per la factura constructiva de tot el conjunt que formarien el DP-5, el POU-2 i les CN-2 i CN-17A (en el seu darrer moment d'ús), així com per la seva posició estratigràfica, considerem que s'haurien bastit durant el segle XVII (un cop amortitzat el sector 27 i les estructures d'aquest sector que estaven en ús a inicis d'aquest segle) i haurien funcionat fins al darrer moment d'ús de l'espai, prèviament a la destrucció del 1717.

El DP-5 estaria substituït un dipòsit anterior, que funcionaria també amb el POU-2 (del moment de la seva construcció inicial). D'aquest dipòsit anterior se n'ha documentat les restes de la part corresponent a la seva base (PV-90), així com l'estrat corresponent a la seva amortització (UE-2.019), al damunt de la qual s'hi assentava el DP-5. L'UE-2.019 estava format per un estrat de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb alguna acumulació d'argiles. Per sota d'aquest estrat s'ha documentat el PV-90, que estava bastit mitjançant maons fragmentats, que s'assentaven al damunt d'una base de morter de calç, de tonalitats ocres, que

actuava també de lligam dels maons. La planta documentada del PV-90 hauria estat rectangular, si bé el seu extrem sud va quedar tallat per la construcció del MR-52. Tot i que aquesta part corresponent a la base del POU-2 trencava el PV-90, s'ha de remarcar que el dipòsit del que el PV-90 seria la base, funcionaria amb el POU-2 i amb el seu mur inicial MR-52A. La reparació d'aquest mur, MR-52, que estava associada amb la construcció del DP-5 tallava el PV-90, cosa que ens certifica la posterioritat constructiva del MR-52 respecte el PV-90. La part documentada del PV-90 tenia una amplada (est-oest) de 97cm i una llargada conservada (nord-sud) de 1'20m.

PV-90, amb la CN-19 al nord-est

Al seu extrem nord-est el paviment connectava amb la canalització CN-19, a partir de la qual l'aigua del dipòsit aniria fins a la CN-17A i, en aquest moment des d'aquesta aniria fins a la FS-7 del sector 4. La CN-19 tenia una planta rectangular (orientada de nord a sud), amb una llargada de 60cm i una amplada de 22cm. El seu tancament est el definia el MR-35, mentre que el tancament est i la base de l'estructura el formaven una línia de maons fragmentats a l'extrem oest, que era solidària

estratigràficament a les seves cotes inferiors amb una alineació de maons, que actuaven de base de la canalització. La CN-19 va quedar també amortitzada en el moment de la construcció del DP-5 ja que el seu paviment de base (PV-45) se li recolzava al damunt. A aquesta canalització hi anirien les aigües residuals que baixarien des del tub ceràmic, que se situava a l'extrem sud de l'OB-6. Aquest tub tenia un diàmetre de exterior de 20cm, amb un gruix de la peça ceràmica de 1'8cm. Tal i com hem esmentat abans aquest tub hauria estat amortitzat també en el moment de la construcció del DP-5 (el mateix morter de l'estructura amortitzava la canalització).

Per sota del PV-90 s'ha documentat el preparat d'aquest paviment (PV-91). Aquest estava format per un nivell de maons col·locats en pla (al nord-oest) i pedres de petites i mitjanes

PV-91

dimensions (a la resta de l'espai), també col·locades en pla. Tant els maons com les pedres estaven lligats amb morter de calç, de les mateixes tonalitats que el morter que actuava de lligam del PV-90. Tant aquest PV-90, com el preparat PV-91 se situaven a l'interior d'un retall (UE-2.020) a l'UE-2.027, al qual reblien totalment.

En el moment que es va dur a terme el retall associat amb les restes d'aquest dipòsit es va construir, al sud d'aquest, el POU-2. Aquest se situava a l'interior d'un retall (UE-2.029) efectuat als estrats de rebliment corresponents a l'amortització i ús del sector 27. Aquest retall estava reblert per l'estructura corresponent al pou, que tenia una planta circular, de 82cm de diàmetre interior.

El mur de tancament que definia aquesta estructura, MR-52A, tenia una amplada a les seves cotes superiors de 18-22cm i s'anava reduint a les cotes inferiors; a les cotes superiors, aquest mur es lliurava al MR-50 (al sud) i al MR-147 (a l'est), mentre que a les cotes inferiors no hi havia ja aquest contacte estratigràfic i el retall UE-

Parament interior del MR-52 del POU-2

2.029 estava parcialment sense reblir (ja que el mur tenia menys amplada). El MR-52A estava bastit mitjançant carreus aprofitats i pedres lleugerament treballades, lligades amb morter de calç, de tonalitats ocres i blanques. Un cop construït el MR-52A les cotes superiors del trencament UE-2.029 van ser reblertes mitjançant l'UE-2.030. Aquest estrat estava format per un nivell de terra poc homogènia i poc compactada.

Per la posició estratigràfica del PV-91, el seu preparat (PV-90) i el retall amb el que està associat (UE-2.020), així com pels materials recuperats en aquests nivells (de la qual destaca la ceràmica blanca i blava de Barcelona), situem cronològicament aquests elements i el dipòsit amb el que estarien associats, així com la construcció del POU-2 al segle XVII, en el moment en què el sector 27 (que estaria encara en ús a inicis d'aquest segle) i les estructures soterrades que funcionaven en el seu darrer moment d'ús (FS-9, FS-10, CN-25 i CN-24) ja haurien estat amortitzades. Val a dir, en aquest sentit, que aquest dipòsit i el pou s'haurien bastit en el moment en què la porta OB-29 ja hauria estat amortitzada, ja que el POU-2 i part del PV-90 i 91 es lliuraven al MR-147 (que tapiava la porta). L'amortització de l'OB-29 i l'obertura de l'OB-6 es va dur a terme al segle XVI.

Vista frontal, des del sud, del DP-4 i el POU-1

Al sud-oest del sector s'han documentat les restes d'un altre dipòsit (DP-4), que funcionava també amb un pou (POU-1). Ambdues estructures es lliuraven al mur de tancament nord de la nau central de l'església (MR-9), fet que ens indicava posterioritat constructiva dels dos elements respecte el mur.

El DP-4 tenia una planta rectangular, orientada de nord-oest a sud-est i el seu extrem nord-est havia quedat tallat en el moment de la construcció del soterrani del segle

XIX (UE-05). La llargada de l'estructura era de 1'57m i la seva amplada, de 1'45m; l'alçada documentada del dipòsit anava dels 20 als 82cm. Els seus murs de tancament estaven construïts mitjançant maons, de 15x30cm, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats blanques. Entre ells eren solidaris estratigràficament, fet que ens indica contemporaneïtat constructiva. L'interior d'aquests murs presentava un revestiment de morter de tonalitats ocres, amb restes de concrecions produïdes pels líquids situats a l'interior.

El mur de tancament nord (MR-25A) havia estat tallat parcialment pel retall associat amb la construcció del soterrani del segle XIX (UE-05) i se n'ha documentat la part corresponent al contacte inferior amb el mur de tancament oest (MR-25), amb una llargada de 15cm i una alçada de 10cm. El mur de tancament est (MR-25), tenia una llargada de 1'60m, una amplada de 15 cm (al nord) 22cm (al sud) i la seva alçada anava dels 75cm (al sud) als 40cm (al nord). Al seu extrem sud, el MR-25 estava en contacte amb el MR-26, que tancava el DP-4 pel sud. La llargada d'aquest mur era de 1'50m i la seva amplada era de 20cm; tenia una alçada que anava dels 70cm (a l'oest) als 28cm (a l'est). L'extrem est del MR-26 estava en contacte amb el mur de tancament est del dipòsit, MR-26A. D'aquest mur tan sols se n'ha documentat el seu extrem sud, ja que la resta havia quedat tallat pel soterrani del segle XIX (UE-05). La llargada documentada d'aquest mur

DP-4

era de 1'10m; la seva amplada, de 22cm i se n'havia conservat una alçada de 23cm.

A les cotes inferiors de l'espai que definien aquests murs hi havia el paviment enrajolat, PV-18, corresponent a la base del dipòsit. Les rajoles que definien el paviment estaven disposades a trencajunt i s'assentaven al damunt d'una base de morter de calç (de les mateixes característiques que el que feia de lligam del mur), que alhora actuava de lligam entre elles. La base de morter de calç s'assentava al damunt d'un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb taques de morter de calç (UE-2.015). Aquest estrat funcionava com a preparat previ a la instal·lació del paviment, alhora que amortitzava les restes d'un dipòsit anterior (DP-6), que es presenta més endavant. El PV-18 també havia quedat parcialment afectat pel retall UE-05 del soterrani (a l'angle nord-est).

Els murs de tancament del DP-4 s'assentaven directament al damunt de l'estrat de rebliment UE-2.007, sense cap retall associat directament a la seva fonamentació. Un cop construïts els murs de tancament se li va lliurar l'estrat de rebliment UE-2.002. El mur de tancament est (MR-26) presentava un revestiment de morter de calç a la seva cara exterior, cosa que ens indicaria que aquest mur i la part de l'estructura que delimita tindrien cara vista a l'exterior. A l'extrem nord-oest del dipòsit, el MR-25 anava més enllà (15cm) de l'angle de tancament amb el MR-25. La part exterior documentada d'aquest angle de tancament i la part que sobresortia

del MR-25, presentaven també un revestiment de morter de calç, així com les restes de l'arrenc d'un possible paviment (situat a cotes inferiors respecte el PV-18).

POU-1

Pel que s'ha documentat, el MR-25 no continuaria més enllà en direcció nord, tot i que aquesta continuació podria haver quedat trencada en el moment de la construcció del soterrani. En qualsevol cas, aquest DP-4 continuaria en direcció nord, o bé amb un possible graó, que permetria l'accés i el treball a l'interior del dipòsit des de l'exterior; o bé hi hauria algun tipus de decantador o dipòsit a continuació d'aquest i del qual no se n'han conservat restes.

El dipòsit DP-4 funcionava conjuntament amb un pou (POU-1), que se situava a l'est respecte aquest. El POU-1 tenia una planta interior circular, de 70cm de diàmetre i el seu perímetre exterior quedava inclòs en una estructura rectangular, orientada de nord a sud, que quedava tancada al sud pel

MR-9; a l'est, pel MR-25 i a l'oest, pel MR-11. El perímetre interior de l'estructura el definia una estructura de maons i pedres de petites i mitjanes dimensions, lligades amb morter de calç de tonalitats blanques (MR-12).

A l'extrem nord d'aquesta estructura, a unes cotes inferiors, s'hi situaven tres maons col·locats en pla, que podrien tractar-se de les restes d'algun graó o base de circulació per a l'extracció d'aigua del pou. La zona nord d'aquest possible element hauria quedat tallada pel soterrani del segle XIX (UE-05). Tota l'estructura corresponent al MR-12 s'assentava al damunt d'un estrat de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades (UE-2.014). Aquest estrat actuaria de rebliment previ a la construcció del MR-12 i també amortitzava els elements corresponents a l'ús anterior del mateix pou (que funcionaven amb el DP-6 abans esmentat). L'interior del POU-1 va ser reblert, en el moment de la destrucció de l'espai, mitjançant un estrat de pedres de mitjanes i grans dimensions, amb restes de maons i de morter de calç (UE-2.026).

Restes dels maons al nord del pou, amb el contacte de la CN-1 amb aquest

Els materials ceràmics recuperats (ceràmica vidrada blanca i blava catalana, de la ditada) als estrats de rebliment i regularització previs al DP-4 i al POU-1 (UE-2.014, 2.015) ens mostren una formació d'aquests i, per tant, del moment de la construcció de les estructures, al segle XVII. La seva posició estratigràfica en relació al MR-11 i especialment al MR-9, ens indiquen que aquestes dues estructures van ser construïdes posteriorment a la construcció d'aquests murs, a finals del segle XVII, inicis del segle XVIII. Aquests haurien funcionat fins al moment de destrucció

de l'espai, el 1717, ja que estaven coberts per l'estrat de destrucció d'aquest moment (UE-03). Desconeixem amb quin possible tipus d'activitat econòmica podria haver funcionat aquest dipòsit, ja que no s'han documentat materials associats amb el seu possible ús, ni altres elements que aportessin més dades en aquest sentit.

DP-4, POU-1 i CN-1

Amb aquest dipòsit i el pou funcionava una canalització de desguàs, CN-1, que discorria pel

nord respecte aquests. La CN-1 anava des de l'angle de tancament nord del MR-8 amb el MR-9 (al sector 9), passava cap al sector 2 per les cotes inferiors de l'OB-3 del MR-11 i arribava fins al nord del MR-12 al qual es lliurava. A partir d'aquest punt, aquesta canalització hauria quedat tallada pel soterrani, sense que s'hagin documentat restes o indicis d'on aniria a desguassar.

Tub ceràmic de la CN-1

La part corresponent a l'angle de tancament dels dos murs (al sector 9) estava bastida mitjançant una estructura massissa, construïda mitjançant maons i morter de calç, a l'interior de la qual s'hi situava un tub ceràmic (de ceràmica vidrada marró) de 10cm de diàmetre. Aquesta estructura baixava des de l'angle de tancament dels dos murs (amb una alçada de 68cm) i a la part inferior continuava ja en posició horitzontal, mitjançant una estructura de maons, que definien una secció rectangular.

La ubicació i direccionalitat de la canalització ens indicaria que aquesta transportaria possiblement aigües residuals des d'una planta superior de l'edifici (corresponent als sectors 14, 13 i 9) fins a algun tipus d'estructura situada al sud del DP4. La llargada documentada de

la CN-1 situada al sector 9 era de 1'25m arran del MR-8 i de 50cm a partir de l'angle que definia cap a l'est, fins a arribar a l'OB-3. Des de l'extrem est de l'OB-3 i al sector 2, la CN-1 se n'ha documentat una llargada de 92cm; la seva amplada anava dels 40cm (a la zona arran del MR-8) als 30cm (a la resta de l'estructura).

L'interior de la canalització estava reblerta per un estrat de terra sorrenca, poc compactada i de tonalitats diverses (UE-2.013). Aquest estrat s'hauria format a partir de la circulació d'aigües residuals pel seu interior, durant el seu darrer moment d'ús, i també en el moment de la seva amortització. La CN-1 se situava a l'interior d'un retall (UE-2.039) efectuat a l'estrat de rebliment UE-2.037/2.038. A les cotes inferiors del retall s'ha documentat un estrat de rebliment (UE-2.036), que estava format per un nivell de terra sorrenca. Aquest estrat es correspondria al nivell que regularitzaria la cota inferior del retall i al seu damunt s'hi situava un nivell de graves (UE-2.016), que actuava de preparació de la CN-1. La posició estratigràfica de la CN-1 ens indica que es va construir a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII i va estar en ús fins al moment de la destrucció de l'espai, el 1717.

El DP-4 i l'estructura del POU-1, que funcionava amb aquest, substituïen un conjunt anterior, que estaria format també per un dipòsit (DP-6) i el mateix POU-1 (amb un mur perimetral anterior al MR-12). Aquestes estructures van ser desmuntades

prèviament a la construcció del DP-4 i el MR-12 i els estrats de rebliment previs a aquests (UE-2.014 i 2.015) els amortitzaven. D'aquesta manera, per sota de l'UE-2.015 s'hi situava el DP-6, mentre que l'UE-2.014 cobria les restes del MR-12A (del POU-1), el MR-153 i el PV-41.

El DP-6 tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest i hauria continuat en direcció est, si bé va ser trencat i desmuntat en aquesta zona pel rebaix efectuat per al soterrani del segle XIX (UE-05). La llargada documentada d'aquest dipòsit era de 1'47m, la seva amplada de 1'10m i se n'havia conservat una alçada de 10-40cm. S'han localitzat els seus murs de tancament sud (MR-150), oest (MR-148) i est (MR-124), que estaven construïts mitjançant maons, disposats de manera ordenada i lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques. El MR-150 tenia una llargada de 1'10m i una amplada de 18cm; del MR-148 se n'ha documentat una llargada de 45cm i una amplada de 19cm; del MR-124 se n'havia conservat una llargada de 1'45m i una amplada de 19cm.

DP-4 i POU-1

La cara interior dels murs de tancament presentava un revestiment de morter de calç, de tonalitats blanques. A les seves cotes inferiors se'ls lliurava el paviment que definia la base del dipòsit (PV-42), que estava bastit mitjançant un enrajolat disposat a la mescla. Els maons que definien el paviment estaven lligats mitjançant el mateix morter de calç que actuava de lligam dels murs de tancament, i alhora actuava de base del paviment. L'alçada del paviment i el seu preparat era de 11cm. Al mur de tancament sud del dipòsit (MR-124) se li lliurava una estructura feta amb pedres de petites dimensions i maons, lligats tots ells amb morter de calç de tonalitats blanques (MR-121). Aquest mur es lliurava per la banda nord al MR-124 i per l'extrem sud es lliurava al MR-142³⁶, que es correspondria al mur de tancament sud del sector, prèviament a la construcció de l'església (al qual se li assenta al damunt el MR-9 i la seva base MR-32). El MR-121 actuava de contacte entre el DP-6 i el mur de tancament amb el que funcionava (MR-142) i podria haver funcionat com a possible base de circulació del dipòsit o bé d'alguna estructura vinculada al seu ús.

L'extrem sud del DP-6 es lliurava al POU-1, amb el qual funcionava. En aquest moment, l'estructura del pou estava definida mitjançant un mur de maons (MR-12A), lligats amb morter de calç de tonalitats ocre. Aquest mur dibuixava una planta circular, de 72cm de diàmetre interior i un gruix de mur de 10cm i se li va assentar al damunt el MR-11 i el MR-12 (un cop el DP-6 ja hauria deixat de funcio-

nar). A la zona est del MR-12 se li lliurava el mur de tancament oest del dipòsit (MR-150), que ens indica posterioritat constructiva del dipòsit respecte el MR-12A.

Al nord respecte el MR-12A s'han localitzat les restes d'un mur de tancament (MR-153), que tancava un espai entre el pou i el DP-6. El MR-153 estava bastit mitjançant dos carreus aprofitats, amb la cara interior treballada i es lliurava pel seu extrem est a l'angle de tancament nord-oest del DP-6. L'espai que definia aquest mur, juntament amb el dipòsit i el pou era de petites dimensions, si bé la zona oest del mateix va quedar tallat en el moment de la construcció del MR-11. D'aquesta

Conjunt del DP-4, POU-1, MR-153 i PV-41

manera, el MR-153 tenia una llargada de 78cm, una amplada de 16cm i una alçada documentada de 10cm. L'espai que es definia tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 83cm i una amplada de 60cm.

La part inferior d'aquest espai tenia un nivell de circulació, que el formava el PV-41. Aquest paviment estava bastit al nord mitjançant tres lloses planes de petites dimensions i a la zona central i sud aprofitava part del mur

de tancament (MR-257) del POU-6³⁷, que se situava per sota i era anterior cronològicament al POU-1. Per la posició i característiques del PV-41 i el MR-153, considerem que ambdós elements formarien part de l'espai des d'on s'extrauria l'aigua del pou, que era utilitzada per abastir d'aigua del DP-6 i les altres activitats que es duguessin a terme al sector.

L'estructura corresponent al DP-6, així com el MR-153 i part del PV-41 s'assentaven al damunt de l'estrat de rebliment UE-2.037/2.038, fet que ens indica posterioritat constructiva de tot el conjunt que formaven aquestes estructures respecte a la formació d'aquest estrat. La posició estratigràfica i característiques d'aquest conjunt ens mostren una cronologia de la seva construcció i ús a inicis del segle XVII i, com ja hem esmentat anteriorment, funcionarien fins al moment de la construcció de l'església (finals del segle XVII inicis segle XVIII), quan van ser amortitzats i substituïts pel DP-4 i les estructures que funcionaven amb aquest. La parcialitat de la documentació del conjunt del DP-4 no ens permet indicar si aquest hauria funcionat amb algun altre tipus d'estructura. Per les característiques de la part documentada, considerem que es correspondria a un dipòsit on s'hi feia algun tipus de manufactura de productes, mitjançant l'aigua i algun altre element (possiblement químic).

A la zona nord-oest del sector, on aquest àmbit tenia més amplada i estava en contacte amb el sector 7, s'ha documentat una fossa sèptica (FS-3). Aquesta estructura se situava a l'angle de tancament que definien els MR-23 i 21, a la part corresponent al sector 2. Per la posició estratigràfica d'aquesta estructura, i a partir dels materials recuperats als estrats situats al seu interior, situem cronològicament la seva construcció al segle XVII i serà amortitzada en el moment de la destrucció de l'espai, el 1717.

La planta de la FS-3 era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 2m i una amplada de 160-170cm. Els seus murs de tancament (MR-281, 282, 280 i 283) estaven construïts mitjançant pedres sense treballar, algun carreu aprofitat i maons, tots ells disposats de manera poc ordenada i lligats amb morter de calç de tonalitats blanquinoses. Tots aquests murs eren solidaris estratigràficament i reblien el trencament UE-2.044 efectuat als estrats de rebliment del sector 2, 45 i 49 (UE-2.007, 2.031, 45.001, 45.002, 49.001 i 49.002) per a la construcció de la fossa sèptica. El retall efectuat per a la construcció de la fossa (UE-2.044) es va acabar de reblir, un cop construïts els seus murs de tancament, mitjançant l'UE-49.005. Aquest estrat presentava unes característiques molt similars a l'estrat existent a les cotes inferiors del retall (UE-49.002), que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc.

FS-3

A partir de la similitud amb aquest estrat del sector 45 es va donar el seu número d'estrat a partir de la seqüència d'aquest sector, si bé el moment de la seva formació és del moment de la construcció de la fossa sèptica. La diferència de compactació dels dos estrats, així com la seva posició estratigràfica en relació a l'UE-2.044 i els materials recuperats durant l'excavació de l'UE-49.005 (ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona –segles XV-XVI- i oxidada vidrada verda i marró) han constatat aquesta dada.

La FS-3, com ja hem esmentat, va ser utilitzada fins al moment de la destrucció de l'espai el 1717; aquest fet, juntament amb la construcció del soterrani del segle XIX (UE-05) va suposar que les cotes superiors dels seus murs de tancament fossin documentats per sota de l'estrat corresponent al moment de destrucció de l'estructura (UE-2.012). D'aquesta manera, l'UE-2.012 s'ha documentat per sota de l'estrat de destrucció d'aquesta zona (UE-36) i tenia una secció que definia una pendent pronunciada des de l'angle de tancament dels MR-11 i 13 i que seguia

baixava en direcció nord. L'UE-2.012 estava formada per un nivell de terra molt cendrosa, amb restes de morter de calç i fragments de maons. Tenia una potència que anava dels 90cm als 62cm. Un cop retirat aquest estrat s'han localitzat els murs de tancament de l'estructura.

El mur de tancament nord (MR-281) tenia una llargada de 1'90m, una amplada de 20-30cm i una alçada conservada de 40cm; a l'est, aquest mur era solidari estratigràficament amb el mur de tancament est, MR-282, que tenia una llargada de 1'50m, una amplada de 18-22cm i una alçada conservada de 38cm. El MR-282 estava en contacte, pel sud, amb el MR-283, que tancava pel sud la FS-3. La seva llargada era de 1'90m, la seva amplada de 20-25cm i l'alçada conservada, de 52cm i es lliurava al MR-11. Al seu extrem oest, el MR-282 estava en contacte amb el mur de tancament oest de l'estructura, MR-280. Aquest mur es lliurava al MR-13 i tenia una llargada de 1'43m, una amplada de 20-25cm i una alçada conservada de 80cm. A la zona central del MR-280, el mateix mur definia una estructura de planta quadrada (de 40x40cm), a l'interior de la qual s'hi situava un tub ceràmic, per on circulaven els residus, possiblement des d'una planta superior fins a la FS-3.

PV-171 i les restes del tub ceràmic de desguàs de residus

A l'interior de la FS-3, per sota de l'UE-2.012 s'ha documentat un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats marró, verd i ataronjades. La seva potència era de 35cm i es correspondria al moment de l'amortització de l'estructura, prèviament al seu desmuntatge (UE-2.041-36.007). Aquesta amortització s'hauria efectuat abocant terres a l'interior de l'estructura, que es barrejarien amb els sediments del seu interior. Un cop excavada l'UE-2.041-36.007, s'ha documentat un estrat de terra argilosa i compactada, de tonalitats grises i verdes (UE-2.042). Tenia un gruix de 13-16cm i es correspondria a l'estrat generat per l'ús de l'estructura, a partir de la deposició de residus orgànics i restes de combustions al seu interior.

L'UE-2.042 cobria el paviment, PV-171, corresponent a la base de la fossa sèptica. Estava bastit mitjançant maons, alguns d'ells fragmentats, i disposats de manera poc regular, lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques. Aquests maons presentaven restes de concrecions calcàries (com els murs de l'estructura) i restes del sediment de l'UE-2.042 que també s'havien concrecionat al paviment. Per sota del PV-171 i del seu preparat de morter, ja a les cotes inferiors del límit del trencament (UE-2.044) efectuat per a la construcció de la FS-3, s'ha localitzat un

estrat de terra de tonalitats marró fosc i verd i de textura molt argilosa (UE-2.043). Aquest estrat es correspondria a les filtracions de sediments per l'exterior de l'estructura.

Tal i com hem esmentat anteriorment, la posició estratigràfica de la FS-3, a partir de la seva relació respecte el MR-11 i 13, ens situa el moment de la seva construcció i ús al segle XVII. Aquesta dada ens la ratifiquen els materials ceràmics recuperats durant l'excavació dels seus nivells interiors, que ens mostren una cronologia del segle XVII (ceràmica vidrada blanca de la ditada) i fins a inicis del segle XVIII (ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet i blanca i blava de transició).

Totes aquestes estructures que hem presentat se situarien totalment o parcialment per sota del nivell de circulació del sector. Aquest possible nivell de circulació no ha estat localitzat de manera clara ja que, com hem anat repetint, gran part d'aquest sector hauria quedat afectat a les cotes corresponents a aquest nivell d'ús per la construcció del soterrani del segle XIX. Tot i això, a partir del que hem constatat a l'extrem sud del sector i a la zona nord-oest (on no estaven afectats pel trencament UE-05) possiblement el nivell de circulació d'aquest espai estaria format pel mateix estrat de rebliment del darrer moment d'ús del mateix (UE-2.002), ja que molt possiblement aquesta àrea seria un espai exterior.

En aquest espai s'hi hauria dut a terme alguna activitat de caire productiva industrial, si bé (per la poca quantitat d'estructures que hem documentat) seria una activitat possiblement a petita escala. A banda d'aquesta activitat industrial, l'àmbit corresponent al sector 2 podria haver tingut una zona destinada al conreu d'un hort, a més poder funcionar com a pati exterior i zona de circulació cap als espais interiors amb els que estava en contacte (sectors 7 i 9), del conjunt de la finca de la que formava part.

Així doncs, l'estratigrafia documentada en aquest sector està formada per estrats de rebliment, corresponents a nivells que amortitzen les estructures i murs de tancament dels sectors cronològicament anteriors i que alhora regularitzarien el nivell per a poder circular per l'espai. El primer d'aquests estrats de rebliment que ha estat documentat era l'UE-2.002, que va ser localitzat per sota de l'UE-03 (al sud i nord-oest –excepte on hi havia la FS-3) i de l'UE-43 a la resta de l'espai. L'UE-2.002 estava format per un nivell de terra orgànica, de tonalitats marró fosc i amb taques de carbons. La seva potència anava dels 25 als 48cm i es correspon al mateix estrat que l'UE-44 i 59 (de la intervenció de l'any 2004) i UE-80 (de la rasa de sondeig de l'any 2005). Durant la seva excavació s'han recuperat un important nombre de materials ceràmics, de cronologia baix-medieval (ceràmica vidrada blanca i blava de Paterna-Manisses del segle XV i ceràmica blanca amb manganès i verd, dels segles XIII-XIV) i moderna (ceràmica blanca i blava de Bar-

celona, segles XV-XVI, ceràmica blanca i blava catalana, amb motiu de la ditada i d'orles diverses, dels segles XVII-XVIII), de les quals destaquem les ceràmiques vidrades blanques i blaves de Poblet que ens mostren una cronologia de formació de l'estrat a finals del segle XVII inicis del segle XVIII. Aquesta cronologia aportada per la ceràmica la ratifiquem amb la posició estratigràfica d'aquest estrat, que es lliura al mur de tancament nord-est de l'església (MR-4) i de la zona central (MR-9), que ens indica posterioritat de la formació de l'estrat respecte els murs. D'aquesta manera, un cop s'edificaren els murs de tancament de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII) s'abocaren les terres que van formar l'UE-2.002. Per les seves característiques, l'UE-2.002 formaria el nivell de circulació d'aquest moment.

A la zona central i est del sector, l'UE-2.002 era solidària estratigràficament amb diverses acumulacions de pedres (UE-2.004). Aquestes acumulacions de pedres podrien estar associades amb el procés constructiu de l'església, així com també amb el desmuntatge de possibles estructures situades en aquest punt o en una zona propera. La formació d'aquest estrat, tal i com ens indica la seva posició estratigràfica s'hauria produït en el mateix moment que l'UE-2.002, a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII.

Un cop retirat el rebliment UE-2.002 i les acumulacions de pedres (UE-2.004) s'ha documentat l'UE-2.007. Estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i ataronjades i amb pedres de petites dimensions i restes de morter de calç. Tenia una potència de 20-37cm i al seu extrem sud-est estava tallat per la rasa de fonamentació (UE-2.006) del mur de tancament nord-est de l'església (MR-4). La seva posició estratigràfica respecte el mur de tancament nord de l'església, ens indica que es tractaria d'un estrat associat amb un moment previ a la construcció d'aquesta.

UE-2.007 i 2.011

Aquest nivell definiria el nivell de circulació del moment inicial de l'ús del sector 2, al segle XVII, previ a l'inici dels treballs de construcció de l'església; així mateix, també formaria el nivell de circulació dels treballs associats amb l'edificació de la mateixa. Aquesta dada l'apuntem a partir dels materials recuperats durant l'excavació d'aquest estrat, amb materials de finals del segle XVII, inicis del segle XVIII (ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet), així com ceràmica dels segle XVII (ceràmica blanca i blava catalana, amb motiu de la ditada) i de mitjans d'aquest segle (un plat de ceràmica blanca i blava de la figueta de 1630-1660). L'estrat de rebliment UE-2.007 era

solidari estratigràficament amb diverses acumulacions de pedres (UE-2.011), que s'han documentat a la zona sud i central del sud del sector. Aquestes pedres eren de mitjanes i grans dimensions, amb restes de mur de tàpia. Tot i que considerem que ambdós estrats formen el mateix nivell, s'han distingit per la diferència de composició dels dos estrats. La formació de l'UE-2.011 estaria possiblement associada amb el desmuntatge dels murs de tancament dels espais que se situaven en un període anterior en aquest espai (sectors 22, 23, 46...).

Tal i com hem esmentat, l'estrat de rebliment UE-2.007 i l'UE-2.011 estaven tallats, a la zona sud-est del sector per la rasa de fonamentació (UE-2.006) del mur de tancament nord-est de l'església (MR-4). La rasa UE-2.006 tenia una planta rectangular, de 50cm d'amplada i a més de tallar aquest estrat de rebliment, tallava els estrats situats per sota d'aquest del sector 2 (UE-2.031), així com del sector anterior cronològicament (UE-22.001, 22.002, 22.006, 22.011, 22.004, 22.008, PV-112,116). El seu interior estava reblert per la fonamentació del MR-4 (MR-

145) i, un cop construït el mur de fonament, es va acabar de reblir la rasa mitjançant l'UE-2.008. La part superior del MR-145, just on el MR-4 se li assentava al damunt, tenia una nivell de morter de calç (UE-2.005) de tonalitats blanques.

*Rasa UE-2.006 del MR-4 de l'església.
A primer terme, el retall UE-2.009*

L'estrat de rebliment UE-2.008 estava format per un nivell de terra sorrenca, poc compactada i de tonalitats marró, amb alguna pedra de petites dimensions. Els materials ceràmics recuperats durant l'excavació de l'UE-2.008 ens mostren una cronologia entre els segles XVII i XVIII (ceràmica vidrada blanca i blava catalana). Aquesta dada, juntament amb la seva posició estratigràfica, ens indica que la formació d'aquest estrat de rebliment se situa cronològicament entre finals del segle XVII i inicis del segle XVIII.

A la zona est respecte el MR-145, l'UE-2.007 tenia un retall de planta circular (UE-2.009), de 13cm de diàmetre. L'UE-2.009 s'ha documentat a 6cm del límit de la rasa de fonamentació UE-2.006. Aquest retall podria estar vinculat amb la base de subjecció d'alguna estructura (de fusta). Per la proximitat amb la rasa UE-2.006 i la seva posició estratigràfica, l'estructura de la qual l'UE-2.009 seria la base podria estar vinculada amb algun tipus d'element associat amb la construcció del mur de l'església (MR-4). L'interior del retall UE-2.009 va ser reblert, un cop es retirà l'element que se situava al seu interior, mitjançant l'UE-2.010. Aquest estrat el formava un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i poc compactada.

Per sota del rebliment UE-2.007 i de les acumulacions de pedres (UE-2.011) associades amb aquest, s'ha documentat l'UE-2.031 (a la zona central i nord) i l'UE-2.037/2.038 (al sud). L'UE-2.031 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marronoses i ataronjades i amb taques i acumulacions de carbons. L'UE-2.037/2.038 es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb pedres de petites i mitjanes dimensions. Ambdós estrats eren solidaris estratigràficament i tenien un gruix de 15-35cm. Es correspondrien a un mateix moment de rebliment de l'espai, si bé els hem diferenciat per la seva textura i composició diferència i per la seva ubicació respecte el sector.

Aquest rebliment de l'espai acabaria d'amortitzar els murs de tancament dels sectors anteriors i s'hauria dut a terme vers el segle XVII, en el moment en què es va definir el sector 2 com a espai unitari, prèviament a la construcció dels seus murs de tancament, que definirien aquest sector per l'oest (MR-11 i 12) i pel sud (MR-142). Tal i com veurem a continuació, les rases de fonamentació d'aquests murs tallaven aquests estrats, fet que ens indica posterioritat constructiva dels murs respecte els rebliments UE-2.031 i 2.037/2.038. A nivell de materials arqueològics recuperats durant l'excavació d'aquests estrats, es corresponen a ceràmiques comunes vidrades verdes i marró, així com materials que ens apropen a cronologies dels segle XVI (ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona) i del segle XVII (ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana).

Al límit sud del sector, l'UE-2.037/2.038 estava tallada per la rasa de fonamentació del MR-142 (UE-2.032), que també tallava l'U.E.14.018 del sector 14. Aquesta rasa tenia una planta rectangular (de 18-20cm a banda i banda del mur), una profunditat de 22-25cm i discorria en paral·lel respecte el mur. A la zona oest, el MR-

Rasa UE-2.032

142 s'assentava parcialment al damunt del mur MR-257, del POU-6 (que seria el pou anterior cronològicament respecte el POU-1, damunt el qual s'assenta) i, per tant, en aquest punt no hi havia rasa de fonamentació del mur. A l'interior de l'UE-2.032 s'hi situava la base del MR-142 i s'acabava de reblir la rasa mitjançant l'UE-2.033, que estava formada per un nivell de terra sorrenca, poc compactada i amb pedres de petites dimensions i restes de morter de calç; a la part sud del mur, el rebliment de l'UE-2.032 ha estat identificada com a UE-14.028. Els materials recuperats durant l'excavació d'aquest rebliment, ens mostren una cronologia de la seva formació d'època moderna (ceràmica oxidada comuna vidrada), si bé és a

partir de la posició estratigràfica del retall, així com la factura constructiva del MR-142, que situem el moment de la construcció del mur i la seva rasa de fonamentació al segle XVII.

Rasa UE-2.034

A l'est del sector, l'UE-2.031 i l'UE-2.037/2.038 estaven tallades per la rasa de fonamentació dels murs MR-11 i 13 (UE-2.034). Aquesta rasa discorria també en paral·lel respecte els murs, amb una amplada de 20-35cm a banda i banda dels murs i tallava també els estrats situats per sota de l'UE-2.031, corresponents als sectors cronològicament anteriors (sector 40, 45). L'interior de la rasa UE-2.034 estava reblerta per la fonamentació d'aquests murs, si bé a la zona corresponent al MR-11 (al sud-oest) aquesta presentava menys potència, ja que s'assentava parcialment al damunt de la zona oest mur MR-257 (del POU-6).

Un cop edificades les fonamentacions dels murs, es va acabar de reblir la rasa mitjançant l'UE-2.035, que estava formada per un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb restes de cendres i de carbons. Els materials recuperats en aquest estrat ens mostren una cronologia de la seva formació vers el segle XVII (ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell pinta i reflex metàl·lic de producció catalana). Aquesta dada cronològica que ens aporten els materials, juntament amb la posició estratigràfica de la rasa, així com la factura constructiva dels murs, ens situen la cronologia de l'excavació de la rasa i la construcció dels murs al segle XVII.

A la zona nord-est del sector, a l'espai on a les cotes inferiors al sector 2 s'hi situava el sector 27, la seqüència estratigràfica ha estat diferenciada respecte la resta del sector. D'aquesta manera, per sota de l'UE-2.007 s'ha documentat un estrat de terra sorrenca, amb acumulacions d'argiles i amb pedres de petites dimensions i restes de maons i morter de calç (UE-2.027). Aquest estrat estava en contacte amb l'UE-2.031 i s'han diferenciat per

UE-2.027

la seva posició en relació a les canalitzacions i dipòsits (CN-17A i els PV-90 i 91) que la tallaven.

Retalls UE-2.022 i 2.023

A l'extrem nord-est del sector, l'UE-2.027 tenia dos retalls (UE-2.022 i 2.023), que podrien estar vinculats amb la reparació del MR-338 (MR-15), ja que se situaven arran d'aquest. L'UE-2.022 tenia una planta circular i estava reblert per l'UE-2.024, que era un nivell de terra argilosa de tonalitats marró fosc i grises. Al nord-oest respecte l'UE-2.022 s'ha documentat un altre retall (UE-2.023), que tenia una planta semi-circular; estava reblert per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb restes de carbons i de cendres. Els dos retalls (UE-2.022 i 2.023) haurien estat dos encaixos, a l'interior dels quals s'hi situarien algun tipus d'element (possiblement de fusta). Per la seva proximitat entre ells i respecte el MR-15, considerem que l'element que subjectarien podria estar vinculat amb el moment en que es va bastir aquest mur.

L'UE-2.027 regularitzaria l'espai en aquesta àrea del sector, prèviament a la instal·lació d'aquests elements, al segle XVI-XVII. Per sota de l'UE-2.027, s'ha documentat un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats vermelles i bastant compactada (UE-2.018). Aquest estrat cobria i amortitzava les estructures corresponents ja al sector 27 (CN-24, FS-9, CN-25), prèviament al rebliment de regularització de l'espai UE-2.027. Per la seva posició estratigràfica, situem l'UE-2.018 en el moment final d'amortització del sector 27 (a mitjans del segle XVII). Cal destacar en relació al sector 27, que en el moment inicial de l'ús del sector 2 (a inicis del segle XVII), les estructures situades en aquest sector encara estarien en ús i funcionarien coetàniament amb algun nivell de circulació situat en aquest espai, que hauria estat desmuntat en el moment de la formació de les UE-2.027 i 2.018. El fet d'estar en contacte l'UE-2.027 i l'UE-2.031, ens indicaria que el nivell que substituïa la primera hauria funcionat durant la formació de l'UE-2.031.

2.1.3.Sector 3

El sector 3 es corresponia a tota l'àrea de l'extrem sud de la parcel·la, entre el límit de la mateixa i la zona on se situava el soterrani del segle XIX-XX que presentava més profunditat. En aquest sector 3 també s'hi situava un soterrani de la mateixa cronologia, la construcció del qual va motivar que tots els nivells associats amb la construcció de l'església i els dels sectors anteriors cronològicament respecte aquesta (dels segles XVI-XVII) es desmuntessin.

Al constatar que el soterrani situat en aquest punt presentava un estrat de rebliment associat amb la seva construcció, que estaria format a partir dels nivells existents, es va considerar com a sector 3 aquest espai afectat per el soterrani, fins a arribar als nivells que es podien identificar clarament amb els sectors on s'ubicaven. Així doncs, el sector 3 no es correspon a cap espai amb estructures associats, sinó que serien els nivells associats amb la destrucció de totes les restes i nivells situats per sobre de la cota del soterrani. D'aquesta manera evitàvem qualsevol filtració de materials de cronologia posterior a la dels sectors situats per sota del soterrani.

L'àrea total on s'ubicava el sector 3 tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 18'40m (est-oest) i una amplada de 10'20-10'80m. A l'hora d'identificar les rases i els rebliments associats amb el mur i estructura corresponents a l'església (sector 1) es va determinar enumerar-los en relació al sector 3, per tal de poder diferenciar les rases situades en aquest punt respecte la resta de rases dels murs de l'església. Tot i això, aquestes rases juntament amb els seus murs es presenten a l'apartat corresponent al sector 1.

D'aquesta manera, tan sols s'ha documentat un estrat associat directament amb aquest sector 3, que ha estat identificat com a UE-3.002 i UE-58 durant la intervenció de l'any 2004. Estava format per un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats diverses. Tenia una

potència de 10 a 25cm i cobria tots els murs i estructures associades amb els sectors documentats a les cotes superiors d'aquesta zona sud de la parcel·la (sectors 30, 32, 33, 34, 37 i 35), així com els primers nivells associats clarament amb aquests. En relació als murs i estructures de l'església (MR-2 i 365 de la PL-4),

Vista general de les restes que cobria l'UE-3.002

L'UE-3.002 es lliurava a la seva cara sud, ja que la part conservada d'aquests murs va ser aprofitada com a base dels murs de tancament que separaven el soterrani situat a la zona del sector 3, respecte el que s'ubicava al nord (que tenia més profunditat).

L'excavació de l'UE-3.002 ha permès recuperar ceràmica vidrada (verda i marró), oxidada i reduïda comunes, així com ceràmica blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI), de Paterna-Manises (segle XV), de la ditada (segle XVII) ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica blanca amb manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i àmfora romana africana, juntament amb fragments de canonades ceràmiques. A més de la ceràmica s'ha recuperat peces de bronze (un fragment figura zoomorfa, agulles de cap, dos botons i una moneda il·legible), fragments de ferro, vidre (alguns amb decoracions i un vidre de llum), restes de fauna i un fragment de columna. Tot i aquests materials, la posició estratigràfica d'aquest estrat fa que el situem cronològicament al segle XIX, en el moment de la construcció del soterrani.

Restes del dipòsit situat a l'interior de l'UE-39.007

A la zona sud-oest del sector, l'UE-3.002 cobria un retall de planta circular (UE-39.007), que tallava els nivells dels sectors 35 i 39 situats en aquest punt. A l'interior d'aquest retall s'hi va edificar una estructura de planta circular, que es correspondria a un dipòsit. Aquesta estructura estava definida mitjançant un mur de maons (MR-382, col·locats en filades horitzontals, de manera regular i lligats amb ciment. El MR-382 tenia un diàmetre de 80cm i un gruix de 4cm i reblia totalment el retall UE-39.007. A l'interior del dipòsit

que definia el MR-382 s'hi ha documentat un estrat de rebliment, UE-39.008, que estava format per un nivell de terra poc homogènia, amb fragments de maons i restes de ciment. L'UE-39.008 es corresponia al nivell d'amortització de l'estructura, un cop va deixar de funcionar i va ser amortitzada. L'excavació d'aquest estrat ens ha permès recuperar porcellana i ceràmica *pickman* (de cartoixa de Sevilla), ambdues del segle XIX, juntament amb ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), ceràmica d'importació, pisa blanca i decorada i ceràmica comuna (oxidada i vidrada verda i marró).

Per les característiques constructives i posició estratigràfica, juntament amb els

materials recuperats a l'interior del seu rebliment, considerem que el dipòsit associat amb el MR-381 s'hauria edificat al segle XIX, en un moment anterior a la construcció del soterrani del mateix segle. Al seu interior possiblement s'hi emmagatzemaria algun producte líquid. Desconeixem si aquesta estructura hauria estat en ús de manera coetània amb aquest soterrani o bé en el moment de la seva construcció va ser amortitzat.

Tal i com hem esmentat anteriorment, l'UE-3.002/58 cobria les estructures i els nivells situats a les cotes superiors dels sectors 30, 32, 33, 34, 35 i 37.

2.1.4.Sector 4

El sector 4 se situava a la zona central est i nord est de la parcel·la. La seva planta seria rectangular i el seu límit est se n'anava va més enllà de l'extrem est de la parcel·la i, per tant, quedava ja fora de la zona intervinguda. Aquest sector es correspon al carrer Joan Grec, que va ser definit en el moment de la urbanització de la zona, a finals del segle XIV, i que es mantindrà fins al moment de la destrucció d'aquesta àrea de la ciutat, quan es construeix la Ciutadella, a partir de 1715.

Pel que fa a les dimensions documentades d'aquest sector, la seva llargada era de 28m i l'amplada de l'espai entre els murs que el delimiten era de 3m, si bé (com ja hem esmentat) a la seva zona sud s'anava reduint la part documentada pel límit est de la parcel·la fins a arribar a 1m d'amplada. A la zona nord-est del sector aquest va quedar parcialment tallat, així com el sector 18 i el possible sector situat al sud d'aquest, per la instal·lació d'una estació transformadora elèctrica.

Vista general, de nord a sud, del sector 4, amb el seu darrer nivell de circulació (PV-13)

Extrem nord del MR-67, amb l'OB-5A

Els murs de tancament que dibuixaven aquest sector eren els MR-68, 298 i 67 (tancament est) i MR-35 i 3 (tancament oest). El límit est d'aquest sector estava definit, en el seu darrer moment d'ús, mitjançant el MR-68, a la seva zona nord i el MR-67 a la zona central. El MR-68 tenia una direcció nord-sud i tan sols se n'ha documentat el seu extrem nord, ja que en direcció sud aquest va quedar tallat per l'estació transformadora esmentada. Estava bastit mitjançant maons i pedres de mitjanes dimensions, disposats tots ells de manera poc ordenada i lligats amb morter de calç de tonalitats ocre. La seva amplada era de 60cm i l'alçada documentada era de 80cm. La llargada documentada del mur era de 30cm i marcava l'extrem nord d'una porta (OB-5A) d'accés a l'interior d'un espai, corresponent al sector 18.

L'obertura OB-5A estava definida mitjançant els mateixos maons i pedres del mur, fet que ens indica contemporànietat constructiva del mur i la porta. L'extrem sud de la porta i la resta del MR-68, així com el contacte amb el MR-67 van quedar tallats per l'esmentada estació transformadora. Per les característiques constructives del mur i la seva posició estratigràfica, situem cronològicament el MR-68 i la porta que defineix entre els segles XVI-XVII.

MR-298 i la seva fonamentació MR-299

El MR-68 reparava i s'assentava al damunt d'un mur anterior (MR-298). Aquest tenia la mateixa direcció nord-sud i estava construït amb carreus treballats de mitjanes dimensions i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva llargada era de 2'55m i la seva amplada, de 55cm. Els seus extrems nord i sud estaven tallats pel mur pantalla de l'edifici projectat (el mur aniria més enllà del límit de la parcel·la) i per l'esmentada estació transformadora,

respectivament. L'alçada conservada d'aquest mur era de 25-50cm i s'assentava al damunt de la seva banquetta de fonamentació, MR-299.

Aquesta banquetta estava bastida mitjançant pedres de mitjanes i grans dimensions, sense treballar i lligades amb el mateix morter de calç de tonalitats ataronjades que actuava de lligam del mur. L'amplada de la banquetta era de 70cm i la seva alçada, de 45cm. Aquesta banquetta se situava, a les seves cotes inferiors, a l'interior de la rasa de fonamentació de la mateixa (UE-4.077), que tallava els estrats de rebliment previs a la construcció d'aquesta tant del sector 18 (UE-18014), com del sector 4 (UE-4.062). La rasa de fonamentació del MR-298 (UE-4.077) tenia una planta rectangular, amb una amplada de 70cm i estava reblerta tota ella pel MR-298.

Les característiques constructives tant del mur MR-298, com de la seva banquetta de fonamentació, MR-299, així com la seva posició estratigràfica ens indica que el moment de la seva construcció se situaria al segle XIV, en el moment de la urbanització de l'espai.

A la zona central del MR-298 s'han documentat les restes del que hauria estat una porta d'accés anterior a l'OB-5A i de la qual se n'ha conservat la part corresponent al carreu amb l'encaix corresponent a la polleguera. Aquesta porta (OB-28) es

correspondria a l'accés a l'interior de l'espai corresponent al sector 18 del moment de la construcció del mur i seria coetània amb el MR-298. En el moment que aquesta porta s'amortitza i es defineix l'OB-5A, el MR-298 va ser trencat (UE-4.072) per obrir aquesta nova porta i a la part inferior d'aquest trencament (i de la porta) s'hi edificaren un seguit de canalitzacions (CN-14, 15 i 15A), que permetien la sortida d'aigües i residus cap a la fossa exterior del carrer (FS-7) i, posteriorment, a la canalització central del mateix (CN-8).

A la zona central est del sector s'han localitzat les restes del MR-67, que juntament amb el MR-68 marcava la línia de tancament est del carrer. Aquest mur va quedar afectat a la seva zona nord per l'estació transformadora i al sud i a la seva cara est pel mur pantalla corresponent a la fonamentació de l'edifici projectat a la parcel·la. Aquest fet ha suposat que tan sols s'hagi documentat la part de l'obertura al mur OB-7 que es correspondria a l'accés a l'interior d'un sector, que se situaria ja més

Restes del MR-67 i l'OB-7

enllà de la parcel·la. Hi hauria la possibilitat que ambdós murs (MR-67 i 68) fossin el mateix (com passa amb el tancament est del carrer amb el MR-35), si bé al perdre's el contacte entre els dos murs no hem pogut constatar aquesta possibilitat. La llargada del MR-67 i l'OB-7 era de 2'50m i l'amplada màxima documentada del mur era de 40cm (ja que quedava tallat pel mur pantalla). La seva alçada màxima era de 35cm i coincidia amb la zona corresponent a l'obertura de la porta OB-7.

La part documentada d'aquest mur de tancament estava construït mitjançant pedres de mitjana i petites dimensions, disposats de manera poc ordenada i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocre. El muntant de l'OB-7 estava definit, al seu extrem sud, mitjançant carreus de mitjanes dimensions i disposats de manera ordenada; l'extrem nord estava definit mitjançant una llosa vertical. El marxapeu de la porta el definiria una gran llosa rectangular, que pràcticament ocuparia tot l'espai corresponent a l'obertura; aquesta tenia una amplada de 1'80m. La parcialitat de la documentació d'aquest mur dificulta la precisió pel que fa a la seva possible ubicació cronològica. Per la seva posició estratigràfica sabem que estava en ús a inicis del segle XVIII i la factura constructiva ens indicaria una cronologia dels segles XV-XVI.

El tancament oest del sector 4 el definia, a la zona central i nord, el MR-35. La seva direcció era nord-sud i continuava més enllà del límit nord de la parcel·la; a la zona

Alçat d'un tram del MR-35 i la seva fonamentació MR-284

central i en direcció sud, aquest mur va ser tallat i substituït pel mur de tancament est de l'església (MR-3). La llargada documentada del MR-35 era de 16'40m i l'amplada de 60-63cm. L'alçada total d'aquest mur anava dels 60cm als 1'10m. Estava construït mitjançant carreus de mitjanes dimensions i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. L'espai interior entre les filades de carreus interiors i exteriors estava reblert amb pedres de petites dimensions.

Aquest mur s'assentava al damunt del MR-284, que es corresponia a la seva fonamentació i que estava bastida mitjançant pedres de grans dimensions, sense treballar i lligades amb morter de calç, de les mateixes tonalitats que les del MR-35. En algun punt de les cotes superiors d'aquesta fonamentació les pedres que la definien eren de mitjanes dimensions i, tot i que seguien la regularitat de les filades constructives, estaven col·locades de manera vertical o amb una lleugera desviació. L'amplada del MR-284 era de 85cm i l'alçada de 40-50cm.

La rasa de fonamentació del MR-284 (UE-4.065) tallava els estrats de rebliment previs a la seva construcció tant del sector 4 (UE-4.062), com de la resta de sectors situats a l'interior respecte el carrer (UE-46.012, 23.015, 22.026, 5.014, 27.025) i a l'oest respecte el MR-35 i el MR-284. L'amplada de la UE-4.065 era de 85cm i a les cotes superiors de la rasa aquesta estava reblerta pel MR-284. Per sota del mur de fonament la rasa estava reblerta per un nivell de sorres netes (sense materials arqueològics) i compactades (UE-4.066), damunt les quals s'assentava el MR-284.

Rasa UE-4.065 del MR-284

Aquest rebliment de la rasa mitjançant un nivell de sorres netes ha estat documentat en altres rases de fonamentació dels murs de tancament, corresponents a les edificacions de finals del segle XIV. El fet de reblir les rases amb sorres tindria una doble funcionalitat; per una banda les sorres permeten l'assentament de les pedres de les

fonamentacions i s'eviten possibles moviments estructurals dels mateixos; per una altra, el fet d'excavar el nivell d'argiles permet disposar d'aquestes durant el procés de construcció dels murs, que s'utilitzen per als morters i per als murs de tàpia. Amb aquest doble objectiu, s'excavaven les rases fins a una cota molt inferior respecte la ubicació de la base dels fonaments dels murs. En aquest sentit, s'ha excavat part de les sorres UE-4.066 que se situaven a l'interior de la rasa UE-4.065 (a l'extrem sud del MR-284) i s'ha constatat que aquesta rasa anava fins a 58cm per sota de la cota final del MR-284.

La factura constructiva i la posició estratigràfica del MR-35 i de la seva fonamentació MR-284 ens indica que van ser edificats a finals del segle XIV en el moment de la urbanització de la zona, si bé el MR-35 presenta algunes reparacions de cronologia posterior.

El MR-35 tenia diferents obertures corresponents a portes, que permetien l'accés a l'interior dels diferents espais interiors. Al nord del MR-35 s'hi situava una obertura (OB-6), que permetia l'accés al sector 29. Aquesta obertura al mur s'havia efectuat mitjançant un trencament al MR-35 (UE-4.071), que ens indica posterioritat del trencament i l'obertura respecte el moment de la construcció del mur. Aquest trencament estava reparat amb el MR-358, que alhora definia el perfil i els límits de la porta, amb una amplada de 1'40m.

El MR-358 estava construït a base de maons fragmentats i pedres de petites dimensions, lligades amb morter de calç de tonalitats blanques. A la zona sud del mur, per la seva cara nord, s'han conservat les restes d'un element de ferro, que podria ser l'eix que permetria el moviment d'obrir i tancar la

OB-6, amb el MR-358 que definia el seu perímetre

porta de fusta. Per la seva posició estratigràfica i factura constructiva, aquesta porta i el mur que la definiria s'haurien construït vers el segle XVI. A l'interior del mateix retall, a la part inferior de la seva zona central, s'hi situava la canalització CN-17, que venia de l'interior del sector 27 i permetia la deposició de residus a la FS-7 i posteriorment a la canalització central del carrer (CN-8). Aquest fet ens indicaria que en el mateix moment (segle XVI) en què es va obrir la porta OB-6, es va definir la canalització. Ambdós elements estarien en ús fins el moment de la destrucció de l'espai, el 1717.

La resta d'obertures (OB-29, 9, 10, 11) haurien estat definides en el moment de la construcció del MR-35 i haurien estat tapiades en un moment anteriorment al darrer moment de l'espai. De nord a sud, la primera de les portes OB-29 permetia l'accés a l'interior del sector 27 i se situava al sud respecte l'OB-6 que la substituïria un cop la primera va ser amortitzada.

L'OB-29 tenia una amplada de 1'10m i hauria estat definida mitjançant un muntant de pedra, format al seu extrem nord per la mateixa alineació de carreus del MR-35 (l'escaire dels quals formaven el brancal de la porta) del MR-35; a l'extrem sud, per la seva cara interior (en relació al sector 27) el muntant estava definit també amb els carreus del mur, mentre que a la seva cara exterior (donant al sector 4) el formava una llosa col·locada en vertical. El marxapeu de la porta, per la seva cara exterior era una llosa plana, mentre per la zona interior no s'han conservat restes d'aquest, ja que en el moment de la seva amortització va ser desmuntat.

OB-29 un cop desmuntat el MR-147

Aquesta porta va ser amortitzada i tapiada mitjançant el MR-147. Aquest estava construït a la seva cara exterior amb carreus, pedres aprofitades i maons, col·locats tots ells de manera irregular i lligats amb morter de calç de tonalitats blanques; la seva cara interior estava bastida mitjançant maons col·locats de manera ordenada i amb pedres de petites dimensions a les cotes inferiors, tots ells lligats amb el

Alçat de la cara oest del MR-147

mateix morter de calç. El MR-147 tapiava la porta i reparava el desmuntatge del marxapeu interior, prèviament a la construcció del POU-2 situat al sector 27. EL mateix MR-147 reparava també una part de l'emmarcament del muntant de la part interior respecte el sector 27 (segurament un carreu), que va ser retirat possiblement en el moment de l'amortització i tapiat de la porta. El mur de tancament del POU-2 (MR-52) es lliurava al tapiat, fet que

ens indica posterioritat del pou respecte el mur. L'excavació que s'efectuà en el moment de la construcció del POU-2 va suposar que s'esfondrés la part inferior del MR-35 i la fonamentació MR-284 situats en aquest punt. Per les característiques constructives del MR-147 i per la seva posició estratigràfica, situem cronològicament aquest mur i l'amortització de l'OB-29 al segle XVI moment en què, com ja hem esmentat, s'obrí l'OB-6.

Al sud respecte l'OB-29 se situava l'OB-9, a partir de la qual s'accedia a l'interior del sector 46 (al seu extrem sud-est). El muntant interior d'aquesta porta estava definit mitjançant la disposició dels carreus (alguns d'ells col·locats en posició vertical) del MR-35, amb el que l'OB-9 era solidari estratigràficament, cosa que ens indicava contemporaneïtat constructiva. La seva amplada era de 1'20m i del marxapeu que marcava el seu nivell de circulació inicial se n'ha conservat la part exterior. En relació al marxapeu cal destacar que s'ha documentat la part corresponent a l'encaix de la polleguera de la porta, que retallava la llosa que definia l'extrem nord del marxapeu (per la cara interior).

OB-9

Per sota del marxapeu, a la part inferior del MR-35 s'ha documentat una obertura al mur (OB-27) corresponent a la sortida a l'exterior de la CN-30, que discorria pel sector 46 i es lliurava al MR-35. L'OB-27 va ser definida en el mateix moment de la construcció del mur, ja que no s'observava cap trencament del parament associada amb aquesta. Tot i això, en el punt de contacte entre la CN-30 i el MR-35 i l'OB-27, la cara interior del mur presentava una reparació, que s'havia efectuat amb l'estructura corresponent a la mateixa canalització.

L'OB-9 va funcionar fins que va ser tapiada mitjançant el MR-109A, que estava bastit amb carreus i pedres de petites dimensions col·locats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ocres. Per la seva posició estratigràfica i factura constructiva situem aquest MR-109A a inicis del XVI. En el mateix moment que es va tapiar la porta es va desmuntar la part interior del marxapeu i la part inferior del muntant de la porta; l'espai corresponent a aquest trencament va ser reparat mitjançant el MR-109A.

L'OB-9 estava, al seu extrem sud, en contacte amb una altra porta, OB-10, a partir de la qual s'accedia a l'interior del sector 23. L'amplada d'aquesta porta era de 1'10m i també presentava un muntant de la seva cara interior efectuat mitjançant els mateixos carreus que definien el MR-35. El marxapeu d'aquesta porta estava

Zona de contacte entre les OB-9 i 10, durant el procés de desmuntatge del MR-110

construït mitjançant carreus aprofitats, si bé a la part inferior de la seva cara interior estava fet a base de pedres sense treballar de mitjanes dimensions, col·locades verticalment i amb restes de teules i algun maó al revestiment interior del mur. El morter que actuava de lligam era de tonalitats ataronjades. La posició estratigràfica del tapiat d'aquest mur ens indica que s'hauria dut a terme possiblement en el mateix període que el tapiat de la porta OB-9, a inicis del segle XVI, si bé serien dos moments constructius diferenciats.

En un moment posterior a l'amortització de les dues portes, els elements que definirien els muntants de pedra per la seva cara exterior van ser retirats. Així ho hem determinat al documentar un trencament (UE-4.073) a l'extrem nord de l'OB-9; un altre (UE-4.074) a la zona de contacte entre les dues portes (límit sud de l'OB-9 i nord de l'OB-10) i el darrer (UE-4.075), al límit sud de l'OB-10. Aquests trencaments haurien estat duts a terme en el mateix moment i possiblement podrien formar part d'una mateixa acció.

Al no disposar de tota l'alçada de les portes i no tenir la constatació d'aquesta possible dada, a nivell estratigràfic els hem considerat tres accions individualitzades. Tot i això, el que sí hem pogut constatar és que la reparació d'aquests trencament

definit mitjançant 3 lloses planes, de les quals s'han documentat les dues situades als extrems nord i sud, mentre que la situada a la zona central hauria estat trencada per la seva cara interior. Les dues lloses conservades presentaven un rebaix que marcava una diferència de cota des de l'exterior cap a l'interior i que es tractaria del punt on se situaria l'estructura de fusta de la porta. La llosa del marxapeu del nord tenia l'encaix corresponent a la polleguera.

L'OB-10 va ser amortitzada mitjançant el MR-110, que estava

MR-110, amb les reparacions al desmuntatge dels muntants de l'OB-10 (UE-4.074 i 4.075)

es dugué a terme en el mateix moment, ja que la factura constructiva dels 3 murs que la defineixen és la mateixa. El MR-359 repara el trencament UE-4.073; el MR-360 repara l'UE-4.074, mentre que el MR-361 fa el mateix amb l'UE-4.075. Els tres murs estan construïts amb maons disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats blanquinoses. La seva factura constructiva i posició estratigràfica ens indica que el moment d'aquests trencaments i les seves respectives reparacions se situaria al segle XVII.

OB-11

A l'extrem sud del MR-35 s'hi situava una altra porta d'accés OB-11, mitjançant la qual s'accedia al sector 22. L'amplada d'aquesta porta era de 1'22m i el seu extrem sud va ser trencat en el moment de la construcció del mur de tancament est de l'església (MR-3). D'aquesta porta se n'ha documentat la part corresponent al seu marxapeu exterior i els extrems sud i nord de l'interior, així com la part inferior del muntant nord (el sud quedava a la zona on hi ha l'extrem nord del MR-3), que estava fet amb els mateixos carreus del MR-35 col·locats verticalment.

Els extrems nord i sud del marxapeu de la porta el formaven dues lloses planes treballades, que dibuixaven dos nivells: el superior corresponent a l'exterior, mentre que l'exterior

es corresponia a l'interior. Aquesta diferència de nivell marcaria el punt on s'hi situava la porta de fusta que formava part del tancament de l'estructura i de la qual se n'ha conservat la polleguera, definida mitjançant un encaix excavat a la llosa sud. La part central del marxapeu, per la seva cara exterior el definien una llosa d'una llargada considerable (1m) i que estava en contacte amb una de petites dimensions (podria correspondre's a un fragment de la mateixa llosa, o bé de la situada al nord).

Aquesta OB-11 va ser amortitzada i tapiada, mitjançant el MR-111. Aquest mur estava bastit mitjançant carreus combinats amb pedres de mitjanes dimensions lleugerament escairades (especialment a la cara exterior del mur) i amb maons, disposats de manera poc ordenada (amb els maons que regularitzaven les filades) i lligats tots ells amb morter de calç de tonalitats ataronjades. En el moment de la construcció d'aquest mur es va desmuntar el muntant nord de la porta, per la seva cara exterior, i part del mur MR-35 en aquesta zona al nord respecte el muntant. Aquest trencament (UE-4.076) va ser reparat mitjançant el mateix MR-111. Per la factura constructiva i posició estratigràfica d'aquest mur, el situem cronològicament vers el segle XVII.

A l'espai entre les portes OB-11 i OB-10, el mur MR-35 presentava la reparació d'un trencament efectuat a la seva cara exterior (UE-4.076). Aquest trencament tenia una llargada de 1'92m i una alçada de 15cm i va ser reparat mitjançant el MR-362. Aquest mur estava bastit mitjançant pedres de petites dimensions i maons, lligats amb morter de calç de tonalitats blanques. Per la seva factura constructiva, situem aquest trencament i la seva reparació vers el segle XVI, possiblement en el mateix moment del trencament dels muntants de les portes OB-9 i 10.

L'extrem sud documentat del MR-35 va ser desmuntat en el moment de la construcció de l'església, a inicis del segle XVIII. En aquest moment possiblement es podria haver previst la continuació de l'edifici en direcció nord (amb un possible tancament semicircular al nord de l'església), que no es duria a terme. Aquesta dada s'apunta al documentar la continuació del MR-3 més al nord respecte el mur de tancament nord de la mateixa (MR-4), que presentava una lleugera desviació cap al nord-oest i amb un gruix molt més reduït (50cm).

Un cop desestimada aquesta continuació del mur cap al nord, es va definir una porta d'accés (OB-30) a l'interior del sector 2. Aquesta es dibuixava mitjançant un encaix a l'extrem nord del MR-3 i el trencament (UE-4.077) del mur MR-111 que anteriorment havia amortitzat l'OB-11 (el límit sud del trencament definiria el límit sud de la porta). Considerem que aquesta porta no va estar mai en funcionament, ja que no s'ha documentat cap indici de marxapeu o nivell de circulació associat amb el seu ús, així com tampoc cap element associat amb el muntant sud de la porta.

OB-30 i MR-36

L'OB-30 va ser tapiada mitjançant un mur (MR-36), del qual cal destacar-ne la seva amplada (40cm), molt més reduïda respecte la del MR-35 i la de l'obertura que definia el MR-3. El MR-36 estava construït mitjançant pedres de petites dimensions i maons, disposats de manera poc ordenada i lligats amb morter de calç de tonalitats blaquinoses. Aquest mur es lliurava al MR-3, fet que ens indicava posterioritat del tapiat respecte la construcció de l'església. La seva posició estratigràfica i factura constructiva ens indica que aquest mur es va construir a inicis del segle XVIII.

EL tancament sud-oest del carrer el definia el MR-3 que, com ja hem esmentat, es corresponia al mur de tancament est de l'església (sector 1). En el moment de la construcció d'aquest mur (a finals del segle XVII inicis del segle XVIII) es van

desmuntar els murs de tancament del carrer anteriors i la rasa de fonamentació del MR-3 (UE-4.028) tallava els nivells de circulació i rebliment anteriors. En relació a aquests murs de tancament que haurien estat desmuntats, s'ha documentat a l'extrem sud del carrer les restes de dos murs que podrien estar associats amb aquests.

El primer d'aquests murs (MR-162) se situava més al sud i estava construït mitjançant pedres poc treballades, de mida mitjana i algun maó, tots ells lligats amb morter de calç de tonalitats ocre. La seva llargada documentada era de 1'20m; l'amplada, de 40cm i l'alçada de 32cm. Aquest mur es lliurava a una estructura situada al nord respecte aquest (MR-78). El MR-78 estava bastit a base de carreus poc treballats i pedres sense treballar de mida mitjana i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva llargada era de 1'10m, l'amplada de 33cm i l'alçada de 40cm.

A primer terme la fonamentació de l'església MR-69, amb el MR-162, 78 i l'ESC-5 al fons

Les característiques i ubicació de les dues estructures ens indiquen que no es correspondrien al mur de tancament del carrer anterior al MR-3. Aquesta dada l'apuntem per la posició estratigràfica dels dos elements en relació als estrats de rebliment i ús del carrer, així com la seva ubicació respecte l'alineació del carrer i també al comparar especialment el tipus de fonamentació de tots els murs de tancament perimetrals del sector 4 i de la resta de sectors (els MR-162 i 78 no tenen fonamentació).

Possiblement aquests dos murs serien estructures que es lliurarien al mur de façana existent en el moment previ a la construcció del MR-3. En el moment de la construcció d'aquest mur, es va desmuntar aquest mur (mitjançant l'UE-4.028) i es van conservar els MR-78 i 162 ja que quedaven fora de la línia del MR-3 i la seva fonamentació.

La part superior del MR-78 presentava un revestiment de morter, fet que ha suposat que l'haguem identificat com a graó d'una escala (ESC-5), a partir de la qual s'accediria a l'interior del sector 21, des d'una possible porta situada en aquest espai. Pel que fa al MR-162 considerem que seria la base d'una estructura indeterminada que es lliuraria al mur de façana. La cronologia d'aquestes estructures la determinem a partir de la seva factura constructiva i per la relació estratigràfica respecte els nivells de circulació i rebliments del carrer. D'aquesta manera, el MR-

78 i l'ESC-5 els situaríem vers el segle XV-XVI (és posterior al nivell d'ús associat al segle XV), mentre que el MR-162, que es lliura al MR-78 seria posterior a aquest i, per la seva factura constructiva considerem que podria ubicar-se al segle XVI.

La rasa de fonamentació del MR-3 (UE-4.028) a més de desmuntar els murs de tancament existents, tallava els nivells de circulació i rebliments anteriors al PV-13 (PV-59, PV-67, UE-4.026, 4061, 4062). Un cop edificada la fonamentació del mur (MR-69) hi havia un petit espai entre la rasa i la fonamentació, que va ser reblert per un nivell d'argiles compactades (UE-4.029). La mateixa rasa de fonamentació hauria suposat el desmuntatge del mur de tancament amb el que funcionarien els MR-78 i 162. El trencament a aquestes estructures (UE-4.045) segueix la línia de la rasa de fonamentació UE-4.028, si bé en el punt on se situen les mateixes l'amplada del MR-69 es redueix i es rebleix l'UE-4.045 mitjançant un nivell d'argiles molt compactades (UE-4.046), que es lliuren al MR-69. A l'UE-4.046 se li lliura l'UE-4.044 que acaba de reblir el trencament, mitjançant un nivell de terra sorrenca de tonalitats marró. En relació al paviment de lloses del carrer, PV-13 un cop edificat el mur de l'església, es va reparar la part que s'havia desmuntat durant aquest procés mitjançant el PV-13A.

Tots els murs de tancament del sector estaven coberts pel nivell de destrucció de l'espai, que en aquest sector ha estat identificat amb l'UE-57. Les característiques d'aquest estrat eren les mateixes que la de la resta de nivells de destrucció dels diversos espais de la parcel·la (UE-36, 07, 06), si bé han estat diferenciats entre ells per la seva diferent ubicació espacial. D'aquesta manera, l'UE-57 estava formada per un nivell de terra poc homogènia, amb una alta proporció de material constructiu (pedres, maons, morter de calç) i tenia una potència de 75 a 80cm. La formació d'aquest estrat està vinculada amb el desmuntatge dels diferents edificis situats en aquest espai en el moment de la construcció de la Ciutadella, el 1715.

Per sota de l'UE-57 s'ha documentat un estrat (UE-60) de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i molt compactada. L'UE-60 tenia un gruix de 5-10cm i es correspondria a un nivell generat per la circulació i ús del PV-13, que se situava per sota d'aquest estrat.

UE-60

El PV-13 estava format per un paviment empedrat, que discorria per tot el sector 4 i que es lliurava als seus murs de tancament; la seva alçada anava dels 20 als 25cm. Aquest paviment quedava tallat a la zona nord-est per la instal·lació de

l'estació transformadora elèctrica; a la zona central i sud est el tallava el mur pantalla de l'edifici projectat i a l'extrem sud el PV-13 quedava tallat per la construcció del soterrani del segle XIX.

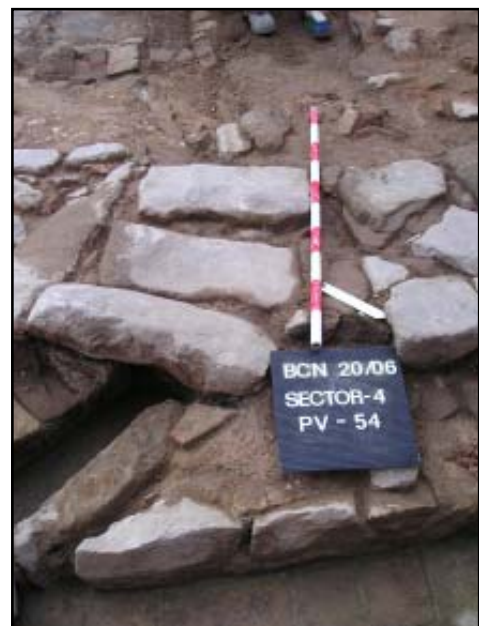
Vista general del PV-13, de sud a nord

L'empedrat del PV-13 estava format per pedres sense treballar, de mitjanes i petites dimensions. Les pedres que definien aquest paviment estaven disposades de manera poc ordenada, exceptuant un seguit d'alineacions que presentem a continuació, i totes elles estaven lligades amb una baixa proporció de morter de calç de color blanc, ja que la posició encaixada de les pedres a les seves cotes inferiors també actuaven de lligam. Per la seva posició estratigràfica, així com per la factura constructiva, situem cronològicament aquest paviment vers el segle XVII.

Les pedres que definien el paviment, dibuixaven una línia central de lloses rectangulars, que alhora que formaven part del paviment, es corresponien a la coberta de la canalització central (CN-8). Aquesta alineació mitjançant lloses rectangulars es repetia en altres punts del

paviment. A la zona nord-oest del sector hi havia una alineació de lloses (PV-54), que anava en perpendicular a l'alineació central i se situava a la zona on hi havia l'OB-6.

El PV-54 es corresponia a la coberta de la CN-11, que anava fins a la CN-8 i s'ha identificat amb un número independent respecte el PV-13 per les diferències clares que presentaven les lloses respecte la resta de l'empedrat del carrer en aquest punt. Al nord respecte aquesta hi havia una altra alineació de dues lloses (davant el tancament del sector 5) que definia la coberta de la CN-7 i que s'ha identificat com a PV-52. Possiblement a la zona nord-est del carrer (davant el sector 18) hi hauria una alineació associada amb la coberta de la CN-14, de la qual no se n'han conservat restes ja que en aquest punt el paviment no s'ha conservat.

PV-54

A la zona central est hi havia una altra tercera alineació de lloses, PV-48, que se situava a la zona de l'OB-7 i formava la coberta de la CN-9. Al nord d'aquesta s'hi situava la darrera de les alineacions, PV-48a, que definia la coberta de la fossa sèptica FS-6.

A més d'aquestes alineacions que hem presentat s'ha documentat una disposició diferenciada de les pedres del paviment a la zona sud respecte l'alineació associada amb la CN-11. Aquesta dibuixava una planta quadrada, amb els extrems lleugerament arrodonits i es corresponia a la coberta de la fossa sèptica FS-8. Val a dir que a nivell de identificació estratigràfica, hem considerat de manera individualitzada com a paviments les lloses que cobrien les estructures corresponents a canalitzacions, que discorrien fins a la canalització central del carrer (CN-8), així com la coberta de la FS-6, que estaria en ús de manera contemporània amb la CN-8.

PV-48

La disposició de les lloses de coberta d'aquestes estructures ens indicarien que podrien haver estat obertes en algun moment, per a efectuar tasques de neteja de l'interior de les mateixes. En relació a les zones corresponents a les cobertes de

la resta de les fosses sèptiques del carrer (FS-7 i 8), considerem que la instal·lació del PV-13 s'hauria dut a terme en un moment posterior a la seva amortització i si bé la disposició de les pedres s'adaptaria a les estructures, hem de considerar que no tindria com a objectiu poder accedir al seu interior en un moment determinat ja que, tal i com hem esmentat, aquestes ja no estarien en funcionament.

Reparació PV-13A del PV-13

El PV-13 tenia una reparació (PV-13A) a la zona sud-est del sector, arran del mur de tancament de l'església (MR-3). En el moment de la construcció d'aquest mur, que és posterior cronològicament respecte el paviment, es van retirar les pedres que configuraven el PV-13 (possiblement s'haurien trencat durant el procés constructiu) a la zona on s'anava a edificar el mur. Si bé estratigràficament no hem

documentat restes d'aquest desmuntatge, sí que s'ha localitzat un nivell de morter de calç diferenciat (UE-4.023) que actuava de lligam i base del paviment PV-13 en aquesta zona on hauria estat reparat. Aquesta zona de reparació del paviment s'ha distingit mitjançant el PV-13A i, juntament amb l'UE-4.023, se situarien cronològicament en un moment posterior a la construcció del MR-3, un cop el MR-3 ja s'hauria construït, a inicis del segle XVIII.

El paviment PV-13 s'assentava al damunt d'un nivell de preparació, que a banda de regularitzar el terreny, actuava de base d'assentament de les pedres que formaven el paviment. Per la seva textura diferenciada i la diferent zona de localització, aquest nivell de preparació s'ha distingit mitjançant 3 unitats estratigràfiques diferenciades (UE-4.019, 4020 i 4022).

Aquests estrats són tots ells anteriors a la instal·lació del PV-13 i posteriors a les canalitzacions associades amb aquest paviment, als murs de tancament de les quals es lliuren. D'aquesta manera, a la zona nord del sector, a banda i banda de la CN-8 s'ha documentat un nivell de terra molt sorrenca, de tonalitats negres i marró (UE-4.022). Aquest estrat era solidari estratigràficament a la zona oest respecte la CN-8 amb un nivell de sorres força netes i de color ocre (UE-4.019) i a l'est, amb un estrat de terra argilosa de color marró fosc i amb una petita proporció de sorres a les seves cotes superiors (UE-4.020).

PV-13 i UE-4.019

Tal i com ja hem esmentat, a banda de definir el nivell de circulació del darrer moment d'ús del carrer, el PV-13 actuava també de coberta de la canalització central del carrer i funcionava amb els paviments esmentats de coberta de les canalitzacions i fossa sèptica que funcionaven amb aquesta. Aquestes es corresponien a un seguit de canalitzacions i fosses sèptiques, associades a la circulació d'aigua i desguàs de residus.

La canalització CN-8 discorria per la zona central del carrer i tenia una llargada de 26m i una amplada total de 0'75-1m. La funcionalitat d'aquesta canalització era la de portar aigua, desviada des del Rec Comtal o alguna de les seves ramificacions, cap a l'interior de les finques situades en aquest espai per bastir-les de l'aigua necessària per a les activitats econòmiques desenvolupades al seu interior. Una altra de les funcionalitats era la de desguàs de residus des de l'interior de les

mateixes finques, que anaven fins al Rec Comtal, amb el que es trobava al sud, a l'espai corresponent al Pla d'en Llull. La situació de la CN-8 respecte el curs que dibuixava el Rec Comtal, així com la pendent que defineix la mateixa estructura ens indica que l'aigua i els residus que circulaven pel seu interior anaven de nord a sud (el Pla d'en Llull se situa al sud respecte la parcel·la).

CN-8 i PV-13

La CN-8 tenia una alçada total de 45-70cm (amb les lloses del paviment que actuaven de coberta). El seu tancament est el definia el mur MR-154 i el tancament oest, el MR-155. Ambdós murs estaven construïts mitjançant pedres ben escairades i de mitjana dimensió, per la cara interior respecte la canalització (hi havia algun carreu aprofitat) i amb pedres de petites dimensions, sense treballar, a la cara exterior dels murs. Totes elles estaven lligades amb un morter de calç, de tonalitats ocres. La seva amplada anava dels 15 als 45cm i tenien una alçada de 20-30cm.

A la part inferior dels dos murs se'ls lliurava la base de l'estructura (PV-56), que era per on circulava l'aigua. Aquesta estava construïda a base de maons, de 15x30cm, col·locats de manera ordenada i adaptant-se a les dimensions específiques de la canalització a cada punt. L'amplada interior de la canalització definida pel PV-56 anava dels 30 als 46cm (presentava més amplada a la zona nord i central) i la seva alçada interior era de 20-25cm. Els maons del paviment mostraven restes de desgast per la circulació de l'aigua i els fluids pel seu interior, si bé a la zona sud del carrer, coincidint amb l'espai corresponent amb la ubicació del mur de tancament de l'església (MR-3) aquest paviment presenta un nivell de desgast per l'erosió menor. Aquest fet ens podria indicar que en algun moment (desconeixem si en relació a la construcció de l'església) aquest paviment podria haver estat reparat i substituït i, per aquest motiu, presentaria aquest menor desgast.

Interior de la CN-8, amb el PV-56

Per a la construcció de la CN-8 es van tallar (UE-4.030) els nivells de rebliment i de circulació UE-4.026, PV-59 i 4041 PV-67 (en algun punt del carrer). A l'interior del retall UE-4.030 s'hi situava

l'estructura de la CN-8. A l'interior del mateix retall, a la zona sud del carrer, per sota del PV-59 s'ha documentat l'UE-4.040, que el formava un nivell de terra sorrenca, de tonalitats verdes. Aquest estrat tenia un gruix de 3-5cm i es correspondria a la possible filtració per sota del paviment, dels sediments que circulaven per l'interior de la canalització.

L'interior de la CN-8 estava reblert a les seves cotes inferiors per dos estrats (UE-4.004 i 4005) format per la circulació d'aigua i líquids pel seu interior. Val a dir que aquesta estructura no va quedar afectada per la destrucció de l'espai el 1717 i, per tant, els estrats de rebliment que hem documentat es corresponen al sediment generat en el seu darrer moment d'ús. D'aquesta manera, el primer estrat de rebliment documentat, UE-4.004, el formava un nivell de llims de tonalitats vermelles i marró. S'ha documentat a 10-15cm respecte la part superior dels murs de tancament de l'estructura i tenia una potència de 5-7cm. Per sota de l'UE-4.004 s'ha localitzat l'UE-4.005, que cobria els maons del PV-56. L'UE-4.005 el definia u nivell de terra sorrenca, de textura sorrenca i de tonalitats verdes i el seu gruix era de 5-8cm.

Rebliment de l'interior de la CN-8, UE-4.004 i, a primer terme, UE-4.005

Les característiques d'aquests dos estrats ens indiquen els líquids i sediments que circulaven per l'interior de l'estructura. Com ja hem esmentat, per aquesta canalització hi circularia aigua cap a les finques i els residus líquids provinents de les mateixes. Així, l'UE-4.004 seria el sediment format per la circulació de l'aigua (de la qual sabem que no era gens neta i amb ben poques condicions higièniques) que circularia a les cotes superiors (amb llims de textura plàstica), mentre que l'UE-4.005 l'haurien format els sediments corresponents a secrecions orgàniques i abocaments des de l'interior de les finques i que, al tenir més pes i volum, circularien per les cotes inferiors (amb una textura més sorrenca i amb tonalitats verdes del pas de secrecions orgàniques). Durant l'excavació de l'UE-4.005 s'han recuperat materials arqueològics, que ens situen la formació d'aquest estrat entre els segles XVII i inicis del segle XVIII i que, com ja hem esmentat, es correspondria al darrer moment de l'ús de la CN-8. Val a dir, en aquest sentit que aquest tipus de canalitzacions es netejaven, per permetre una circulació més fluida dels líquids.

A la zona nord del carrer s'han documentat canalitzacions que venien de l'interior de les finques i que anaven fins a la CN-8. Totes aquestes canalitzacions, tal i com ja hem presentat en relació a la CN-8, tallaven l'estrat de rebliment i nivell de

circulació anterior (UE-4.026, PV-59). Així mateix, aquestes canalitzacions funcionaven coetàniament amb la CN-8. Totes elles van funcionar des del moment de la construcció de la CN-8 (al segle XVII) i fins al moment de la destrucció de l'espai, el 1717.

Al nord-est s'ha localitzat la CN-14, que presentava una direcció est-oest i que permetia el desguàs cap a la CN-8 des del sector 18. Se n'ha documentat una llargada de 3m i tenia una amplada de 40cm; la llargada de l'estructura que se situava al sector 4 era d'1m. Pel que fa al sector 18, la CN-14 discorria pel sud de

CN-14, amb el contacte amb la CN-8 a primer terme

tot l'espai corresponent a aquest sector que s'ha documentat en aquesta intervenció i estava trencat al sud per l'estació transformadora elèctrica. L'estructura de la CN-14 la definien, al sector 18, dos murs de tancament perimetrals al nord (MR-172) i sud (MR-173) i a l'interior de l'espai entre els dos murs s'hi situava el paviment de maons PV-60, corresponent a la base per on circulaven els líquids. Els murs MR-172 i 173 estaven construïts mitjançant pedres de petites dimensions i maons, lligats amb morter de calç de tonalitats blanques.

Cal destacar que el trencament al sud de la CN-14, ja esmentat, va suposar el desmuntatge del MR-173 i de part del PV-60. Al sector 4, els murs de tancament de la CN-14 eren els MR-169 (al nord) i el MR-177 (al sud). Aquests dos darrers murs es corresponien a una ampliació de la canalització en direcció cap a la CN-8, ja

que inicialment la CN-14 anava fins a una fossa sèptica (FS-7), que se situava entre la CN-8 i el mur de tancament del sector 18 (MR-299) i que serà presentada més endavant. El paviment que se situava a l'interior dels dos murs (PV-62) era de maons i s'assentava al damunt de l'estrat d'amortització de la FS-7 (UE-4.034) a la zona del carrer i al damunt del paviment de maons PV-60. Aquesta dada ens indica que els residus de la CN-14 inicialment anaven fins a la FS-7 i, un cop amortitzada aquesta es va ampliar la CN-14 fins a arribar a la CN-8. Al Sector 18, la construcció de la CN-14 va suposar el trencament (UE-18.005) de l'estrat de rebliment UE-18.004. A l'interior d'aquest retall s'hi va situar la CN-14 i a la part inferior del retall s'hi situava la base de morter de calç de l'estructura (UE-18.006), damunt la qual s'assentava el PV-60.

A l'interior de la CN-14 s'ha documentat l'estrat de rebliment corresponent al seu ús (UE-18.003). Aquest estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i verdes. La formació d'aquest estrat estava associat amb el sediment

que discorria per l'interior de l'estructura, que el formarien aigües residuals (de la possible activitat econòmica que es duria a terme al sector 18), així com de secrecions orgàniques. La posició estratigràfica de la canalització CN-14 respecte la FS-7 i la CN-8, ens indica una primera fase de construcció i ús al segle XV-XVI. Posteriorment, en el moment de la construcció de la CN-8, al segle XVII, la FS-7 deixa de funcionar i un cop amortitzada, s'amplia la CN-14 fins a arribar a contactar amb la CN-8.

A la canalització CN-14 hi arribava una altra canalització, CN-15A, que se situava a l'interior del MR-68 (just per damunt del MR-296) i tenia una direcció nord-sud fins a arribar a la CN-14. La llargada documentada de la CN-15A era de 1'95m i la seva amplada era de 45cm. La base de l'estructura la definia un paviment de maons, PV-61, per on circulaven els líquids, que possiblement vindrien des d'una planta superior, cap a la CN-14. L'amplada de la base era de 23cm.

CN-15A, amb el contacte amb la CN-14

A la zona nord-oest del carrer s'ha documentat una altra canalització, CN-7, que connectaria amb la CN-8. La CN-7 se situava davant l'espai corresponent al sector 5. La llargada documentada d'aquesta estructura era de 80cm, la seva amplada de 60cm i l'alçada de 15-25cm. El seu tancament nord el formava el MR-160 i el sud, el MR-161. L'amplada dels murs anava dels 20 als 25cm i a l'interior de l'espai

CN-7, amb el contacte amb la CN-8

definit pels murs s'hi situava (a les cotes inferiors) el paviment de maons fragmentats PV-53. Aquesta canalització es lliurava al MR-35 i no tenia continuació cap a l'interior del sector 5, fet que ens indicaria que la seva continuïtat seria en alçat i vindria d'un pis superior.

A l'interior de la CN-7 s'ha localitzat un primer estrat de rebliment (UE-4.008), que se situava a les cotes superiors de la zona central de l'estructura.

L'UE-4.008 el formava un nivell de terra sorrenca, de tonalitats grogues i poc compactada. Per les característiques d'aquest estrat considerem que es podria tractar d'un nivell associat amb restes de la terra formada durant el procés de desmuntatge del MR-35, el 1717, i que també hauria suposat el desmuntatge de la CN-7; aquesta terra s'hauria dipositat a l'interior de la canalització, sense arribar a l'interior de la CN-8. Per sota de l'UE-4.008 (a la zona on s'ha documentat) s'hi situava l'UE-4.015, que estava format per un nivell de terra argilosa i plàstica (llims) de color vermell fosc. Aquest estrat ja s'ha documentat a l'interior de tota l'estructura i tenia un gruix de 3-5cm.

CN-11

L'UE-4.015 cobria un altre estrat de rebliment, UE-4.018, que estava format per un nivell de color verd i de textura sorrenca, amb alguna acumulació de llims. Aquest estrat ja se situava per damunt del PV-53. Aquests dos estrats de rebliment ens mostren a circulació de líquids per l'interior (l'UE-4.015), dels quals hi havia una part important de secrecions orgàniques (tal i com ens indica la tonalitat de l'UE-4.018).

Al sud respecte la CN-7 i davant la porta d'accés a l'interior del sector 2 (anteriorment sector 27), OB-6, s'ha documentat la CN-11. Aquesta canalització formava part del rebliment del trencament UE-4.069 efectuat al MR-35 per a la obertura de la porta i la instal·lació de la CN-11. Aquesta CN-11 venia de l'interior del sector 2 i l'anterior cronològicament respecte aquest (sector 27)³⁸ i tenia una direcció est-oest, amb una lleugera desviació cap al sud per on connectava amb la CN-8. La seva llargada a la zona del sector 4 era de 1'45m, la seva amplada anava dels 50cm (a l'est) als 70cm (a la zona on es desviava cap al sud) i tenia una alçada de 20-25cm. El seu mur de tancament nord era el MR-162 i el mur sud, el MR-163 i estaven bastits a base de pedres de petites dimensions i maons fragmentats, lligats amb morter de calç de tonalitats ocre. A la part inferior de l'espai interior dibuixat pels murs s'hi situava el paviment de maons PV-55, que definia la base per on circulaven els residus líquids.

Val a dir que la CN-11 se situava al damunt i reparava una canalització anterior (CN-17) que seria anterior cronològicament anterior a aquesta i a la CN-8 (ja que aquesta se situava al damunt d'aquesta) i anava fins a la FS-7 (davant del sector 18). En relació a les dues canalitzacions CN-11 i 17, si bé la CN-11 substituïria la CN-17 a la zona del carrer, a la part corresponent al trencament al MR-35 (UE-4.069) els murs d'ambdues estructures són els mateixos (sense cap reparació) i tan sols varien els paviments corresponents als nivells de circulació dels sediments (PV-55 i 60).

L'interior de la CN-11 estava reblert a les seves cotes superiors per l'UE-4.009. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca de tonalitats ocres i s'ha documentat a la zona oest i central de l'estructura, a la qual reblia totalment, i definia una pendent en direcció est fins que es perdia prèviament a la zona de contacte amb la CN-8. Per les característiques d'aquest estrat, la seva posició estratigràfica i la pendent que defineix, considerem que es correspondria a un estrat format en el moment de la destrucció de l'espai, el 1717, a partir del desmuntatge dels murs i estructures. Aquest desmuntatge hauria suposat que part de les restes de morter de calç anessin a l'interior de la canalització, sense arribar a la CN-8.

Per sota de l'UE-4.009 (a la zona central i oest de l'estructura) i a la resta de l'estructura s'ha documentat l'UE-4.016, que estava formada per un nivell de llims, de tonalitats vermelles. Aquest estrat estava associat amb la circulació d'aigua per l'interior de l'estructura. Per sota de l'UE-4.016 s'hi situava l'UE-4.011, que es corresponia a un estrat de terra sorrenca i de tonalitats verdes. El tipus de sediment ens indicava la circulació de secrecions orgàniques per l'interior de l'element i que, al tenir més pes en relació al líquid es diposità per sota de l'UE-4.016.

Rebliment de la CN-11, UE-4.011

A la zona oest de l'estructura, coincidint amb el punt on definia la desviació cap al sud, per sota de l'UE-4.011 s'ha localitzat un estrat (UE-4.017) de terra sorrenca de tonalitats marró fosc i amb nòdols de morter de calç i alguna pedra de petites dimensions. La formació d'aquest estrat ens indicaria que per l'interior de la CN-11 hi haurien circulat també restes de sediment corresponent al desmuntatge o construcció d'algun tipus d'estructura que haurien quedat travades a la zona de la desviació de la canalització i s'haurien dipositat a les seves cotes inferiors (al tenir més pes i volum respecte els sediments orgànics i líquids). L'UE-4.017 i l'UE-4.011 se situaven al damunt del paviment PV-55.

A la zona central est del carrer s'ha localitzat la darrera d'aquestes canalitzacions que funcionaven amb la CN-8. La CN-9 s'ha documentat a la zona nord de la porta d'accés OB-7, corresponent a l'entrada a un sector que se situava ja a l'exterior del límit de la parcel·la. La seva direcció anava des de l'est cap al sud-oest i s'ha documentat una llargada de 1'25m; l'amplada de 50-55cm i l'alçada, de 18-22cm. El tancament nord de l'estructura el definia el MR-156 i el tancament sud, el MR-

CN-9

157. Ambdós murs estaven construïts mitjançant pedres de mitjanes i petites dimensions i fragments de maons, lligats amb morter de calç de tonalitats ocre. A la part inferior de l'espai delimitat pels dos murs s'hi situava el PV-49, que actuava de base de l'estructura per on circulaven els líquids.

L'interior de la CN-9 estava reblert a les seves cotes superiors, per l'UE-4.007. Aquest estrat el formava un nivell de terra argilosa i plàstica, de color marró fosc i verd, que ens indicava la circulació d'aigües residuals amb restes de secrecions orgàniques. Per sota de l'UE-4.007 s'hi situava l'UE-4.012, que la formava un nivell de llims de color vermell. L'UE-4.007 cobria l'UE-4.013 que es corresponia a un estrat de terra sorrenca de tonalitats verdes. La seqüència estratigràfica d'aquest rebliment ens indica una

circulació de secrecions orgàniques (que formarien l'UE-4.013), juntament amb aigües residuals (que formarien l'UE-4.012, al tenir menys pes l'aigua respecte els components orgànics), que s'haurien format a partir de l'ús continuat de l'estructura i el sediment format pel darrer ús de la mateixa, amb líquids i residus barrejats (que formarien l'UE-4.007).

Al nord de la CN-9 s'ha documentat una fossa sèptica (FS-6), que també estaria connectada amb la CN-8, a partir d'una canalització (CN-10) que se situava a la cota superior del mur de tancament est de la FS-6. La planta de la fossa sèptica era quadrada, d'1x1m el seu perímetre exterior i 60x70 al seu interior. Els seus murs de tancament est (MR-347), nord (MR-158) i sud (MR-15) estaven bastits amb maons disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocre.

FS-6 i CN-10

La part superior del seu tancament oest el definia el mateix mur de tancament est de la CN-8 (MR-154), que s'assentava al damunt del mur de tancament oest de la construcció inicial de la FS-6 (MR-347A). Aquest mur presentava la mateixa factu-

ra constructiva que la resta dels murs de la fossa sèptica. La posició estratigràfica del mur est de la CN-8 respecte el mur oest de la FS-6 ens indica que prèviament a la construcció de la CN-8 la FS-6 ja estava en ús. Quan es construï la CN-8 la fossa sèptica va continuar en ús i a la zona de contacte amb la FS-6 amb la canalització es va obrir al MR-154 una canalització (CN-10) que connectava la part superior de la fossa amb la canalització. L'obertura de la CN-10 no va suposar cap trencament del MR-154 sinó que es dugué a terme durant el mateix procés constructiu del mur.

La CN-10 la definia l'obertura al MR-154 esmentada i a la seva part interior hi havia dos maons plans, corresponents a la seva base. D'aquesta manera la fossa sèptica continuava en ús en el moment de la construcció de la CN-8 i el dipòsit de sediments a l'interior de la canalització procedents de la fossa s'efectuava a partir del moment en què aquesta estava plena i el sediment sobrer anava cap a la canalització (la CN-10 seria un sobreexidor). L'interior de la FS-6 estava reblerta per un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes i marronoses (UE-4.010), que s'hauria format a partir de la deposició de residus al seu interior. Els materials arqueològics recuperats durant l'excavació de l'UE-4.010 ens mostren una cronologia de la formació de l'estrat i, per tant, de l'ús de la FS-6 els segles XVII i inicis del segle XVIII. Val a dir que el sediment interior d'aquestes estructures s'anava buidant i que l'UE-4.010

formaria el darrer període d'ús de la mateixa, ja que la seva factura constructiva ens indicaria que es podria haver construït vers el segle XVI.

FS-7

Al nord-est del sector, davant de la porta d'accés al sector 18, s'ha localitzat una altra fossa sèptica (FS-7), que seria anterior cronològicament a la CN-8 ja que el mur de tancament est (MR-154) de la canalització s'assentava al damunt de la zona oest de la fossa sèptica i dels estrats corresponents a la seva amortització. La planta de la FS-7 era rectangular i estava orientada de nord a sud; tenia una llargada de 2'20, la seva amplada era de 1'30m i l'alçada era de 1'40m. Aquesta fossa sèptica se situava a l'interior d'un retall (UE-4.067) efectuat als estrats i nivells existents en el moment de la seva construcció (UE-4.026, PV-59, 4061, PV-67, 4061, 4062).

El tancament nord de l'estructura el definia el MR-181; el sud, el MR-180; l'oest, el MR-179 i el MR-169 es corresponia al tancament oest. Aquest MR-169 es lliurava al mur de tancament oest del sector 18 MR-299 i a la seva fonamentació MR-297. Tots aquests murs de tancament estaven bastits mitjançant maons a les seves

cotes superiors i amb maons i pedres i carreus aprofitats de mida mitjana, a les cotes inferiors. Aquesta diferència de parament podria indicar-nos una reparació de l'estructura en un moment posterior a la seva construcció inicial. La factura constructiva dels murs ens indicaria una cronologia de la seva construcció vers el segle XVI.

A la FS-7 s'hi dipositaven els residus que venien des del sector 18 (a partir de la CN-14 i la CN-15) i del sector 27 (mitjançant la CN-17). La CN-14 que s'ha presentat en relació a la CN-8 substituïa a la zona del sector 4 una fase anterior de la mateixa canalització corresponent a una fase cronològica anterior. La CN-14

Contacte de la CN-14 amb la FS-7

tenia una llargada de 2'05m, una amplada de 40cm i estava també tallada al sud per la estació transformadora elèctrica. Es connectava amb la FS-7 a la zona central del seu mur de tancament est (MR-169) mitjançant una obertura definida per la mateixa CN-14, que era solidària estratigràficament respecte el mur.

Al nord respecte la CN-14 s'ha documentat la CN-15, de la qual se n'ha localitzat la part corresponent al seu pas per

l'interior del MR-299. Tenia una llargada de 1m i una amplada de 35cm. El seu contacte amb la FS-7 s'efectuava a la zona nord del MR-169, mitjançant una obertura definida per la mateixa estructura, que també era solidària estratigràficament amb el mur de la fossa. Per la seva banda oest, la FS-7 connectava amb la CN-17, que transportava residus des del sector 27. Aquesta CN-17 se situava per sota de la CN-11, que la va substituir en el moment de la construcció de la CN-8; la construcció de la CN-11 va suposar que es desmuntés la part superior de la CN-17. La llargada de la CN-17 era de 2'10m; l'amplada de 20-60cm i se'n conservava la seva part inferior, corresponent al paviment de base de l'estructura (PV-60), que tenia una alçada de 7cm. El dipòsit dels sediments provinents de la CN-17 a la FS-7 s'efectuava a la zona central del mur de tancament oest de la fossa sèptica (MR-179).

A les cotes superiors de l'interior de la FS-7, a la seva zona sud, s'ha documentat l'UE-4.031. Aquest estrat estava format majoritàriament per un nivell de maons, amb restes de morter de calç de tonalitats ataronjades i amb una baixa proporció de terra sorrenca. Es correspondria a l'estrat d'amortització final de l'estructura, un cop ja ha deixat de funcionar, al damunt de la qual s'hi recolza l'ampliació de la

CN-14 cap a la CN-8. Aquesta dada estratigràfica ens indica el moment de la formació de l'estrat en el moment de la construcció de la CN-8 i el contacte d'aquesta amb la CN-14 al segle XVII.

Per sota d'aquest estrat s'han localitzat dos nivells més que s'haurien format en el mateix moment de l'amortització de l'estructura (UE-4.032 i 4034). L'UE-4.032 es corresponia a un nivell de maons, amb restes de morter de calç i per les seves característiques podria tractar-se de les restes del desmuntatge de la part superior dels murs de tancament de la FS-7. Aquest estrat era solidari estratigràficament amb l'UE-4.034, documentat a la zona sud de l'estructura, que era un nivell de pedres, amb terra sorrenca i restes de morter de calç. Tot i que ambdós estrats formen el mateix nivell d'amortització de la fossa sèptica, un cop ha deixat de funcionar, els hem diferenciat per la seva diferent ubicació, així com la seva diferent formació. Possiblement l'UE-4.034 s'hauria format a partir del desmuntatge d'alguna estructura propera i no tindria la possible vinculació amb la FS-7 com l'UE-4.032.

Amortització de la FS-7 (UE-4.032)

Per sota de l'UE-4.032 i 4034 s'ha localitzat un estrat de terra argilosa, de tonalitats verdes (UE-4.033). Aquest nivell ja formaria part del rebliment de la FS-7 corresponent al seu ús, ja que la seva composició ens indica una sedimentació per acumulació de líquids i residus orgànics. Per la seva posició estratigràfica i pels materials recuperats durant la seva excavació, considerem que l'UE-4.033 forma part del sediment generat durant el darrer moment d'ús de la FS-7 i el situem cronològicament al segle XVII.

UE-4.054

L'UE-4.033 cobria un nivell de pedres de mitjanes i grans dimensions (UE-4.054) col·locades de manera horitzontal, que es correspondrien a un abocament de pedres a l'interior de la fossa durant el seu ús. La cota de localització d'aquest estrat coincidia aproximadament amb la cota a partir de la qual els murs de tancament de l'estructura estaven bastits majoritàriament amb

maons. Això ens indicaria que en el moment de la possible reparació dels murs de tancament de la fossa es va segellar la part inferior de la fossa (on ja no es repararen els murs) mitjançant l'UE-4.054.

UE-4.055

Un cop retirades les pedres de l'UE-4.054 s'ha localitzat l'estrat inferior del rebliment de la FS-7 (UE-4.055). Estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes i grises. La composició de l'estrat ens indica que la seva formació estava vinculada amb l'abocament de residus orgànics i restes de les cendres de les combustions efectuades al sector 18. Els materials arqueològics recuperats durant l'excavació de l'UE-4.055 ens mostren una cronologia de la seva formació del segle XVII. Davant d'això, considerem que el període de temps entre la formació de l'UE-4.055 i la de l'UE-4.033 no hauria estat molt ampli, si bé s'hauria segellat la part inferior del rebliment UE-4.055 (mitjançant l'UE-4.054) i possiblement reparat els murs de tancament de la fossa, prèviament als darrers moments d'ús de la mateixa (UE-4.033).

Al nord-oest del carrer, just al sud respecte l'OB-6, s'ha documentat una altra fossa sèptica (FS-8). La planta de la FS-8 era quadrada (1'40x1'40m de perímetre exterior) i el seu tancament nord el definia el MR-183; el sud, el MR-184 i l'est, el MR-184. El tancament oest el formava el MR-35 i la seva fonamentació (MR-284). Aquests murs de tancament estaven construïts mitjançant pedres de petites i mitjanes dimensions, amb algun carreu aprofitat i maons, disposats tots ells de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ocres. El gruix dels murs anava dels 20 als 30cm i es lliuraven al límit del trencament UE-4.070, efectuat als nivells de circulació i estrats de rebliment previs (UE-4.026, 4.041, 4.061, 4.062, PV-59, PV-67) per a la instal·lació de la FS-8.

FS-8

El rebliment de l'estructura, a les seves cotes superiors el formava un estrat (UE-4.051) de

terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i amb abundant materials ceràmics i restes de material constructiu. Per sota de l'UE-4.051 s'ha documentat un segon estrat de rebliment, UE-4.060, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes i amb acumulacions de terra cendrosa. Aquest estrat arribava fins a la cota inferior de la FS-8, que tenia una alçada de 1'20m.

A partir de les característiques dels dos estrats de rebliment d'aquesta fossa sèptica, considerem que el nivell documentat a les seves cotes superiors (UE-4.051) s'hauria format en el moment de l'amortització de l'estructura (al segle XVII en un moment previ a la instal·lació del PV-13). Els materials ceràmics recuperats en aquest estrat ens indiquen una cronologia de formació del mateix vers el segle XVII. Pel que fa a l'estrat situat a les cotes inferiors (UE-4.060) seria el nivell generat a partir dels residus orgànics i sediments dipositats a l'interior de la fossa durant el seu ús. Els materials recuperats en aquest estrat ens mostren una cronologia que se situa vers els segles XVI-XVII.

A nivell constructiu, cal destacar que l'extrem sud de la FS-8 es lliurava a la part inferior sud del mur MR-147, que tapiava l'OB-29. Aquesta dada ens indica que la construcció i ús de la FS-8 seria posterior a l'amortització d'aquesta porta i, per tant, situem la seva construcció al segle XVI. Hi hauria la possibilitat que aquesta fossa sèptica hagués estat en funcionament de manera coetània durant l'ús inicial de la CN-8, si bé seria una estructura independent, sense que s'hagi documentat cap contacte entre les dues ni cap indicatiu d'amortització de la FS-8 associada amb alguna estructura vinculada amb la CN-8. En relació a la procedència dels residus dipositats a l'interior de la FS-8, no s'ha documentat cap resta o indicatiu de canalització associada amb aquesta procedència.

Alçat del MR-35 i la seva fonamentació en relació a la FS-8, amb el seu mur sud que es lliura a la part inferior del MR-147

Totes aquestes estructures soterrades que hem presentat tallaven els estrats de rebliment que se situaven per sota de l'UE-4.019, 4020 i 4022. A la zona nord oest del carrer s'ha documentat, per sota de l'UE-4.022, un estrat de terra sorrenca, poc homogènia i bastant compactada (UE-4.023). Aquest estrat estava en contacte amb l'UE-4.024, que ha estat documentada a tota la zona est del sector (respecte la CN-8), per sota de l'UE-4.020 i 4022. L'UE-4.024 estava formada per un nivell d'argiles compactades, amb una textura lleugerament sorrenca, de color marró fosc i amb alguna taca de morter de calç de tonalitats ataronjades. La potència d'aquests estrats oscil·lava entre els 7-12cm. A la zona oest del sector,

s'ha documentat restes de l'UE-4.024 en algun punt del carrer, si bé presentava una potència de 2-5cm. Per les característiques d'aquests estrats i la seva posició estratigràfica considerem que es podrien correspondre a les restes d'un estrat de rebliment possiblement associat amb un nivell de circulació anterior. Aquest possible nivell de circulació anterior o bé presentaria un estat molt deficient, en el moment de la instal·lació del PV-13 i dels nivells previs a aquest, o bé en aquest mateix moment es va rebaixar aquest nivell d'ús i no se n'han conservat restes. Els pocs materials arqueològics recuperats en aquests estrats ens mostren una cronologia dels mateixos que se situaria entre els segles XV i XVI.

UE-4.023, amb l'extrem oest de la CN-8, a primer terme, i els MR-35 i 182, al fons

tonalitats ocres. La seva direcció és nord-sud, amb una amplada de 28cm i presenta dos trams a banda i banda de la CN-17 (80cm de llarg a la zona nord i 55cm al sud), dels quals el seu extrem sud està en contacte amb el MR-183, corresponent al tancament nord de la FS-8. Ha estat documentat a la zona del trencament al MR-35 corresponent a l'OB-6. Per les seves característiques i posició estratigràfica es podria correspondre a un graó que permetria accedir a l'interior del sector 27 des de l'OB-6, que hauria funcionat amb el possible nivell de circulació associat amb l'UE-4.023.

Per sota de l'UE-4.023 i 4024 s'ha documentat un nivell de circulació del carrer (PV-59), que estava format per un paviment de terra piconada, format a partir de l'UE-4.026. Aquest estrat estava format per un nivell de terra de textura sorrenca, de tonalitats vermell fosc. La compactació d'aquest estrat era el que definia el paviment del carrer, que tenia un gruix de 12-28cm. Pels materials recuperats durant

PV-59, amb les restes de la canalització central PV-72

L'excavació de l'UE-4.026 (ceràmica corresponent als segles XIV, XV i XVI) considerem que aquest nivell de circulació hauria estat en ús en un període ampli, possiblement des del segle XV i fins a inicis del segle XVI, moment en què s'hauria reparat el nivell de circulació del carrer. Durant l'ús d'aquest nivell de circulació les portes OB-9, 10, 11 i 29 estarien en funcionament.

Així mateix, a la zona central del carrer durant el mateix moment hi hauria una canalització central (de la qual se'n tenen referències documentals), per la qual discorreria l'aigua des del Rec Comtal, per abastir l'interior de les finques, alhora que recolliria les aigües residuals de les mateixes. Possiblement, en el moment de la construcció de la CN-8 (associada amb el PV-13) es va desmuntar i reparar aquesta canalització, de la qual ens n'han quedat restes a la zona central est del carrer. A la part inferior del retall UE-4.030 (a l'interior del qual s'hi edificà la CN-8) davant de la porta OB- 7 i de la fossa sèptica FS-6 s'ha documentat les restes d'un paviment de maons (PV-72) que sortia de la mateixa fossa sèptica i de davant de la porta en direcció sud cap a la zona central del carrer, on es conservava alguna resta dispersa dels maons del PV-72.

Considerem que les restes del PV-72 es correspondrien a la part inferior d'una ramificació d'aquesta canalització central, de la qual se n'han conservat restes de maons a la zona de contacte entre elles. Aquesta canalització central discorreria per la mateixa zona que la CN-8, ja que les restes dels maons d'aquesta s'han documentat a la part inferior del retall UE-4.030, associat amb la construcció de la CN-8. En el moment de la construcció d'aquesta, la canalització anterior es va desmuntar. En aquest sentit, a l'interior del rebliment de l'UE-4.030 a la zona sud del sector i a l'oest respecte la CN-8, aquest retall estava reblert amb l'UE-4.027, que estava format per un nivell de terra amb restes de maons. La formació d'aquest estrat podria estar associat amb el desmuntatge d'aquesta canalització anterior, en el moment de la construcció de la CN-8.

A la zona sud-oest del carrer, el nivell de circulació PV-59 i l'estrat que el definia (UE-4.026) van ser tallats en el moment de la construcció de l'església, per la rasa de fonamentació (UE-4.028) del seu mur de tancament est (MR-3).

Al nord-oest del sector, just davant de la porta OB-29, s'ha documentat una acumulació de pedres i morter de calç (UE-4.025), que estava coberta per l'UE-4.023 i l'UE-4.022 i s'assentava al damunt del PV-59. Aquesta acumulació tenia

UE-4.025

una planta irregular allargada (de nord a sud), amb una llargada de 1'30m i una amplada de 30-70cm. Les pedres que formaven l'estat eren de mida petita, sense treballar i el morter de calç era de tonalitats ataronjades. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que aquesta acumulació de pedres estaria associada amb una possible reparació del MR-35 en aquest punt o bé associada amb alguna edificació situada a l'entorn (com podria ser la canalització central). L'UE-4.025 no ha aportat materials arqueològics i ubiquem la formació d'aquest estrat a partir de la seva posició estratigràfica respecte el PV-59. D'aquesta manera, situem cronològicament l'UE-4.025 en el moment previ a l'amortització d'aquest paviment, vers inicis del segle XVI.

UE-4.049

A banda del trencament corresponent a la rasa de fonamentació del MR-3, el PV-59 i l'UE-4.026 presentaven un seguit de retalls (UE-4.042, 4.047, 4.049), de planta circular, que han estat documentats a la zona nord-oest del carrer. El retall UE-4.049 s'ha localitzat a la zona nord-oest de carrer, davant de la porta OB-6 d'accés a l'interior al sector 27. La seva planta era circular i tenia un diàmetre de 18cm i una profunditat de 10cm.

El seu interior estava reblert per l'UE-4.050, formada per un estrat de terra sorrenca, de tonalitats griseses i amb maons col·locats verticalment a l'oest del retall i pedres petites a part inferior del mateix. Per les seves característiques i posició estratigràfica (no s'han recuperat materials al seu rebliment)

considerem que aquest retall funcionaria com a forat de pal que funcionaria com a base d'alguna estructura (possiblement de fusta), associada amb algun tipus de reparació del MR-35 en aquesta zona, probablement en el moment de l'obertura de la porta OB-6 (al segle XVI). Aquest retall se situava just per sota de la CN-17, fet que ens indica anterioritat de l'UE-4.049 respecte la canalització.

A l'est respecte el mur de tancament oest de la FS-8 (MR-185) s'ha documentat un altre retall, UE-4.047. La seva planta era circular i tenia un diàmetre de 20cm i una profunditat de 8cm. L'interior d'aquest retall estava reblert amb l'UE-4.048, que s'hauria format en el moment en què l'element situat a l'interior del retall va ser retirat. L'UE-4.048 el formava un nivell de terra sorrenca de tonalitats vermelles i grises. Tot i que l'estrat de rebliment UE-4.048 no ens ha aportat materials arqueològics, situem la cronologia de la formació de l'estrat durant el període d'ús del PV-59 (vers el segle XV) i el seu rebliment en un procés previ a la seva amortització (inicis del segle XVI). Aquest retall estaria vinculat, igual que l'UE-

4.047 amb la col·locació d'algun element periple, durant el procés de construcció o reparació del MR-35 o algun element associat a aquest.

Al sud respecte l'UE-4.047 (a 1'40m) s'ha documentat el tercer dels retalls al PV-59 i l'UE-4.026 (UE-4.042). Aquest retall tenia una planta irregular, lleugerament allargada (direcció nord-sud) i amb els seus límits arrodonits. La seva llargada era de 50cm,

l'amplada de 30cm (al nord) i 20cm (al sud) i la seva alçada era de 38cm. Les característiques d'aquest retall ens indiquen que es podria tractar d'un forat de pal, associat amb la subjecció d'algun element periple.

UE-4.047

UE-4.042

Un cop l'element s'hauria retirat, es va reblir l'espai, amb l'UE-4.043, que estava format per un nivell de terra sorrenca, amb pedres de petites dimensions. L'excavació d'aquest rebliment ens ha permès recuperar materials ceràmics corresponents als segles XVI i XVII. Aquests materials ens indiquen la formació del rebliment i possiblement del retall s'hauria definit en el darrer moment d'ús del paviment (al segle XVI) i prèviament a la instal·lació del possible nivell anterior al PV-13 (UE-4.025) ja al segle XVII. Aquest retall estaria associat amb alguna reparació o construcció associada amb el MR-35.

La distància dels tres retalls no ens permet considerar la possibilitat que els 3 retalls poguessin formar part de la subjecció de la mateixa estructura. Considerem que els tres formarien part de tres moments constructius diferenciats a nivell cronològic (l'UE-4.042 seria el més tardà). Per la seva posició en un espai de circulació com és el carrer, considerem que el període d'ús dels elements situats a l'interior dels retalls, en els tres casos, seria reduït.

L'UE-4.026 cobria el nivell de circulació PV-67, que estava format per un nivell de terra piconada a partir de l'UE-4.041. Aquest estrat era un nivell de terra gravosa, de tonalitats ataronjades i molt compactada. El gruix de l'UE-4.041 i del nivell de

PV-67

de circulació que definia (PV-67) era de 10-20cm i es lliurava a les cotes inferiors dels murs de tancament del sector, just a la zona de contacte d'aquests amb les seves fonamentacions. A partir dels materials arqueològics recuperats durant l'excavació d'aquest estrat (majoritàriament ceràmica corresponent al segle XIV), així com per la posició estratigràfica respecte els murs de tancament del carrer i les seves fonamentacions i dels nivells associats amb aquestes, situem la cronologia de la formació d'aquest estrat i del nivell d'ús amb el que està relacionat, a finals del segle XIV.

El PV-67 es correspondria, doncs, al moment de la urbanització i primer nivell d'ús del carrer Joan Grech, i tindria una continuïtat fins al segle XV, moment en què és reparat i substituït pel PV-59. En aquest primer moment d'ús no hem documentat evidències que funcionés la canalització central del carrer, ja que el PV-72 s'assentava al damunt i en algun punt tallava aquest paviment.

A la zona nord del carrer, s'ha documentat un retall al PV-67 i a l'UE-4.026. Aquest retall, UE-4.058, tenia una planta circular de 23cm de diàmetre i 10cm de profunditat. El rebliment d'aquest retall el formava un estrat (UE-4.059) de terra sorrenca de tonalitats ataronjades i pedres de petites dimensions i sense materials arqueològics. Les característiques de l'UE-4.058 i la seva posició estratigràfica ens indiquen que es correspondria a un forat de pal, a l'interior del qual s'hi situaria la base d'un element que actuaria de base de subjecció d'algun element, que estaria associat amb el procés constructiu dels murs de tancament del sector en aquesta zona (al segle XIV).

UE-4.058

Un cop retirada l'UE-4.041 s'ha documentat un estrat de rebliment, UE-4.061, que estava format per un nivell de terra poc homogènia (amb zones de textura argilosa i amb punts de sorrenca), de tonalitats vermelles. La potència d'aquest estrat anava dels 10 als 15 cm i es lliurava a les fonamentacions dels murs de tancament del sector. Si bé no s'han recuperat materials arqueològics durant l'excavació de l'UE-4.061, situem la seva cronologia en relació a la seva posició estratigràfica a finals del segle XIV, en el moment de la urbanització del sector. L'UE-4.061 seria un estrat format durant el procés constructiu dels murs del sector, prèviament a la formació del PV-67, mitjançant l'UE-4.026.

Retall UE-4.056 a l'UE-4.061

En relació a aquest moment s'ha documentat un retall (UE-4.056) a l'UE-4.061, que se situava a l'extrem nord-oest del carrer i anava més enllà del límit de la parcel·la. L'UE-4.056 tenia una planta rectangular, amb els extrems arrodonits i se n'ha documentat una llargada (de nord a sud) de 1'23m i una amplada de 1'05m. Aquest retall definia una secció de parets lleugerament inclinades cap a l'interior i un fons pla. El seu interior estava reblert per un estrat de sorres netes (UE-4.057), poc compactades i sense materials arqueològics. Per les característiques d'aquest retall i el seu rebliment, així com per la seva posició estratigràfica, considerem que s'hauria dut a terme durant la construcció dels murs de tancament que dibuixaven el carrer (finals del segle XIV). L'objectiu d'aquest retall hauria estat l'extracció d'argiles, necessàries per a la construcció dels murs de tancament.

Per sota de l'UE-4.061 s'ha documentat un estrat de terra argilosa i de textura plàstica, que ha estat identificat com a UE-4.062. Aquest estrat es correspondria al nivell existent en aquesta zona en el moment previ a la seva urbanització. En aquest sentit, l'UE-4.061 estava tallat per la rasa de fonamentació dels murs de tancament del sector (UE-4.065 del MR-35, i 4077 del MR-299).

A banda de les rases de fonamentació dels murs, l'UE-4.062 estava tallat per un retall associat al procés constructiu dels mateixos (UE-4.063), de característiques i funcionalitat iguals a les del retall UE-4.056 presentat en relació a l'UE-4.061. L'UE-4.063 s'ha documentat a la zona nord-oest del sector i tenia una planta rectangular (de nord a sud), amb els extrems arrodonits. La seva llargada era de

UE-4.062, amb el retall UE-4.063 i el seu rebliment UE-4.064

2'20m; l'amplada, de 1'28m i la seva alçada era de 38cm. El seu interior estava reblert per un estrat de sorres netes (UE-4.064), de tonalitats ocres i sense materials arqueològics associats. La formació d'aquest estrat s'hauria produït coetàniament al moment de l'excavació de les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector. L'objectiu d'aquestes extraccions d'argiles, com ja hem esmentat anteriorment, era el d'abastir-se de les argiles necessàries per construir els murs de tancament. Molt probablement la procedència de les sorres que reblien aquests retalls (així com els de les rases de fonamentacions dels murs) seria de la zona de la platja, que se situava ben aprop de l'àrea intervinguda. En aquest sentit, era més fàcil i econòmic abastir-se de sorres de la platja que d'argila.

Notes Volum I

¹Majó, T; Pagès, E (1991) *Memòria de la intervenció arqueològica al Parc de la Ciutadella. Barcelona (Barcelonès)*. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

² Martín, A (1997) *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Comerç, 7. Barcelona (Barcelonès)*. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

³Vila, JM (1998) *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Comerç, 7. Barcelona (Barcelonès)*. -Arqueociència, SL.-Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

⁴Barrasetas, E; Huertas, J (1994). *Memòria de la intervenció arqueològica a l'antic Mercat del Born. Barcelona (Barcelonès)*. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

⁵ Fàbregas, M; Huertas, J (1998). *Memòria de la intervenció arqueològica a l'antic Mercat del Born. Barcelona (Barcelonès)*. -Arqueociència, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

⁶ Vila, JM (1998) *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Montcada, 21-23. Palau Finestres. Barcelona (Barcelonès)*. -Arqueociència, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

⁷Calpena, D (2002) *Memòria conjunta de les intervencions arqueològiques a l'entorn del Passeig del Born (C. Sombrerers, Fossar de les Moreres i Placeta de Montcada) i Plaça del*

fossar de les Moreres. Barri de la Ribera. Ciutat Vella. Barcelona (Barcelonès). –Attics, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

⁸Traveset, A. (2002) *Memòria conjunta de les intervencions arqueològiques al Carrer Pujades i carrer Wellington (set.-oct. 2001); entorn Parc de la Ciutadella (feb-març 2002); Carrer Almogàvers i Passeig Lluís Companys (feb 2002)*. Barcelona (Barcelonès). – Attics, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

⁹Artigues, PLI; fernández,A (2002). *Memoria de la intervenció arqueològica en "L'Antic Mercat del Born" Barcelona (Barcelonès)*. –Codex, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

¹⁰Suau, L (2002). *Memòria de la intervenció arqueològica al Passeig Picasso 38-38bis i 24-30*. Barcelona (Barcelonès). – Attics, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

¹¹Nebot, N (2005) *Memòria de la intervenció arqueològica al Passeig Picasso 32*. Barcelona (Barcelonès). – Arqueocat, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

¹²Gea, M (2008) "El portal de Sant Daniel. Darreres troballes arqueològiques al Parc de la Ciutadella" A: *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*. Època II. Núm.04. Museu d'Història de Ciutat de Barcelona.

¹³Nebot, N (2007) *Memòria de la intervenció arqueològica al Passeig Picasso 34*. Barcelona (Barcelonès). – Arqueocat, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

¹⁴Fernández, A (2008) *Memòria dels sondeigs efectuats als carrers de la Ribera, de la Fusina i Comercial*. Codex Arqueologia i Patromoni. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

¹⁵Fernández, A; Rius, A (2010) *Memòria de la Intervenció Arqueològica subsidiària del projecte d'infraestructures bàsiques i restauració*. Centre Cultural del Born. Fonaments. Codex Arqueologia i Patromoni. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

¹⁶Aquesta intervenció es va dur a terme entre els mesos de febrer i juny de l'any 2009 i va ser dirigida per l'arqueòloga Meritxell Nasarre (Àtics,SL). Durant la mateixa, es van finalitzar els treballs de desmuntatge dels murs de fonamentació de l'església. A l'interior del MR-128 es va localitzar la pedra fundacional del temple. A la mateixa intervenció, es van finalitzar els rebaixos a les zones de la parcel·la ja excavades (corresponents aquesta memòria que es presenta) i es va excavar per sota del soterrani que presentava més profunditat (al sud del sector 1). En aquest espai excavat es van localitzar les restes de les fonamentacions dels murs baix-medievals, de l'edifici de l'església, així com la part inferior de fosses sèptiques de cronologia medieval i moderna.

¹⁷En aquest sentit, esperem dur a terme una recerca documental, un cop finalitzada aquesta memòria per ampliar les dades vinculades a aquests diferents aspectes (possible consagració, identitat de l'individu que va ser enterrat a la nau lateral est i temes directament associats amb els treballs constructius, entre altres)

¹⁸L'església i el convent de Sant Sebastià se situaven a l'extrem sud-est de la via Laietana i a part de l'actual Plaça d'Antonio López. L'església i una part del convent van ser enderrocats el 1868 i la part que quedava va ser destruïda als anys 20 del segle XX.

¹⁹En aquest sentit, desconeixem com aniria el tancament est del carrer i la seva evolució, ja que se situaria més enllà del límit est de la parcel·la intervinguda en la present intervenció.

²⁰Ambdues estructures es presenten a l'apartat corresponent al sector 4.

²¹ Nasarre M (2010) "Intervenció al Passeig Picasso, 24 bis-26-28-30 Carrer de la Fusina, 8" a *Anuari d'Arqueologia i Patrimoni de Barcelona 2009*. Museu d'Història de Barcelona. p. 102-105

²² Les bases de la resta de les bases pilastres de la zona central de la nau central i lateral est van ser documentades durant la intervenció de l'any 2009.

²³ Cal destacar que la part superior d'aquest trencament i del MR-87 ja van ser documentats durant la intervenció de l'any 2004. És per aquest motiu que s'ha conservat el número identificador del retall corresponent a aquesta campanya, UE-52, així com el número associat amb el seu rebliment corresponent a la destrucció de l'edifici (UE-53)

²⁴ Aquest retall va ser documentat durant la intervenció de l'any 2004 i, per tant, hem mantingut el número que se li va donar en aquell moment.

²⁵ Tan el trencament UE-50, com el seu rebliment UE-51 van ser documentats durant la intervenció de l'any 2004 i, per tant, hem mantingut la numeració d'aquesta intervenció.

²⁶ Aquest retall i el seu rebliment van ser documentats i excavats durant la intervenció de l'any 2004 i, per tant, s'ha mantingut la numeració d'aquesta intervenció.

²⁷ En relació a aquests retalls efectuats durant la defensa de Barcelona, durant la intervenció arqueològica duta a terme al Mercat del Born (Artigues, PLL; Fernández, A) s'han documentat altres retalls de les mateixes característiques, que han estat identificats com a extraccions de terres, destinades a omplir sacs amb finalitats defensives.

²⁸ Aquest estrat ja va ser localitzat durant la intervenció de l'any 2004 (en un sondeig efectuat a la zona nord-oest del presbiteri) i va ser identificat com a UE-16; també va ser parcialment documentat en el sondeig de l'any 2005 i va ser identificat com a UE-95. Aquests números s'han mantingut en relació als inventaris i sigles dels materials arqueològics. Així mateix, una part dels materials del mateix estrat va ha estat inventariat i siglat com a UE-1.001, si bé es correspon a l'UE-1.001.

²⁹ Aquest estrat va ser documentat en un sondeig efectuat a la zona nord-oest d'aquest espai durant la intervenció de l'any 2004 i va ser identificat com a UE-13. Així mateix, durant el sondeig de l'any 2005 va ser identificat com a UE-159. Ambdós números s'han mantingut en els inventaris i sigles dels materials recuperats en cada moment.

³⁰ En relació a les UE-112 i 113 del sondeig de l'any 2005, cal destacar que tot i que els dos es corresponen al mateix estrat, va ser diferenciats inicialment pel fet que l'UE-112 es corresponia a una acumulació d'argila a la zona nord. Un cop excavat aquest nivell es va constatar que es tractaven del mateix nivell, si bé es van mantenir els dos números.

³¹ Els MR-15 i 338 es presenten a l'apartat del sector 5, mentre que el MR-108 s'ha presentat a l'apartat del sector 6.

³² El MR-142 es presenta a l'apartat del sector 14 i els MR-4 i 9, en relació al sector 1.

³³ Aquest mur es presenta en relació al sector 4.

³⁴ Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 7.

³⁵ El MR-50 i la seva reparació MR-50A es presenten a l'apartat corresponent al sector 27.

³⁶ El MR-142 es presenta a l'apartat corresponent al sector 14.

³⁷ Aquesta estructura es presenta a l'apartat corresponent al sector 36

³⁸ La part de l'estructura situada a l'interior dels espais es presenta a l'apartat corresponent a cadascun d'ells.

• **ArqueoCat** •

Arqueologia i Patrimoni

***Memòria de la intervenció arqueològica a
la parcel·la del Passeig Picasso 24bis-
30 de Barcelona (Barcelonès)***

Anys 2004, 2005, 2006 i 2007

Codis: 002/04, 002/05, 020/06

Núm. Expedient DGPC: 437 K121 NB

Volum II

Març 2013

***Gemma Caballé Crivillés
-ArqueoCat SL-***

ÍNDEX Volum II

2.1.5.Sector 5	174
2.1.6.Sector 6	186
2.1.7.Sector 7	195
2.1.8.Sectors 9, 11 i 12	206
2.1.8.1.Sector 9	206
2.1.8.2.Sector 11	210
2.1.8.3.Sector 12	213
2.1.9. Sector 13	215
2.1.10.Sector 14	250
2.1.11.Sector 15	275
2.1.12.Sector 16	281
2.1.13.Sector 17	305
2.1.14 Sector 18	325
2.1.15.Sector 19	332
2.1.16.Sector 20	338
Notes Volum II	343

2.1.5.Sector 5

El sector 5 se situava a l'extrem nord de la parcel·la, a l'oest respecte el sector 4 i a l'est respecte el sector 6. Es correspondria a l'espai interior d'un habitatge, a partir del qual s'accedia a l'habitatge des del carrer i juntament amb el sector 6 formaria part de la mateixa finca. S'ha documentat parcialment, ja que la seva zona nord se situava més enllà del límit de la parcel·la. La planta documentada d'aquest sector era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 6m i una amplada de 1'75-2m. El seu tancament est el definia el MR-35¹; el tancament oest, el MR-24 i el tancament sud, el MR-338 i 15.

Sector 5, durant la intervenció de l'any 2006

El MR-24 tenia una direcció nord-sud i estava bastit mitjançant pedres sense treballar, algun carreu aprofitat i maons, col·locats tots ells de manera poc ordenada i lligats amb morter de calç de color blanc. La seva llargada documentada era de 1'98m; tenia una amplada de 50-57cm i se n'havia conservat una alçada de 82cm. A nivell

MR-24

estratigràfic, el MR-24 es lliurava al MR-338 i era solidari amb el MR-108. Possiblement aquest mur estaria substituint un mur cronològicament anterior, del qual no se n'han documentat restes. En aquest sentit, el MR-24, per la seva cara oest, es lliurava a un estrat d'argila (UE-6.005), que se situava a l'interior de la possible rasa de fonamentació d'aquest mur anterior (UE-6.016). Aquesta rasa estava reblerta per un nivell de sorres netes (UE-6.006). Així mateix, la seqüència estratigràfica ben diferenciada entre els sectors

5 i 6 també poden corroborar aquesta possibilitat d'un mur que ja hagués separat els dos sectors des del moment de la seva formació (a finals del segle XIV). A partir de la factura constructiva i posició estratigràfica del MR-24 considerem que el moment de la construcció d'aquest se situaria al segle XVII.

Pel que fa al tancament sud del sector, el definia el MR-338 i la seva reparació MR-15, que ahora funcionaven com a tancament nord del sector 27. El MR-338 tenia una direcció est-oest i es lliurava al MR-35. La seva llargada era de 6'74m, tenia

Alçat sud-est del MR-338 i la seva fonamentació MR-296

una amplada de 45-50cm i se n'ha documentat una alçada de 20-32cm. Estava construït mitjançant carreus de mida mitjana, col·locats de manera ordenada i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva factura constructiva i posició estratigràfica ens mostra una cronologia de la construcció d'aquest mur, que la situem a finals del segle XIV. A la zona central i est del MR-338 se li assentava un mur de cronologia posterior (MR-15) que es correspondria a un mur que el repararia i substituïria.

El MR-15 estava construït mitjançant pedres sense treballar, carreus aprofitats i maons, disposats de manera ordenada i lligats amb morter de calç de tonalitats ocres. La seva llargada era de 3m; l'amplada, de 55cm i l'alçada que s'ha conservat era de 40cm a l'est i 15cm a l'oest. Val a dir que desconexim si aquest MR-15 tindria continuïtat en direcció oest i, per tant, si repararia tot el MR-338, ja que la cota de localització del tancament oest del sector més enllà del límit oest del MR-15 baixava de manera considerable fins a la cota ja del MR-338 i no s'han conservat les possibles restes del MR-15 en aquest punt o bé el contacte entre els dos murs.

La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-15 ens indicaria una cronologia de la construcció d'aquest mur vers el segle XVI. Possiblement en aquest moment es va desmuntar la part superior del MR-338 (com ja hem esmentat no sabem si de tot el mur o bé a la seva zona central i est) i va ser reparat mitjançant el MR-15.

MR-15

El MR-338 s'assentava al damunt de la seva fonamentació (MR-296). Aquesta estava construïda mitjançant pedres de grans i mitjanes dimensions, lleugerament escairades i lligades amb morter de calç de les mateixes tonalitats ataronjades que el MR-338, fet que ens indicaria contemporaneïtat constructiva. La llargada del MR-296 era de 6'74m; l'amplada, de 60cm i la seva alçada de 22-27cm.

La part inferior del mur se situava a l'interior de la rasa de fonamentació del mateix (UE-5.019). Aquesta rasa tallava els estrats de rebliment previs a la construcció dels murs dels diferents sector (UE-4.065 i 5.014), tenia una amplada de 62cm, la mateixa llargada que el mur i una profunditat de 18cm. Al seu interior s'hi situava el MR-296, que reblia totalment la rasa.

MR-296

El MR-296 es lliurava, al seu extrem est a la fonamentació del MR-35, MR-284: al seu extrem oest, estava en contacte amb la fonamentació MR-337. Tot i que les tres fonamentacions i els murs situats al seu damunt es correspondrien al moment de la urbanització del sector, a finals del segle XIV, a nivell estratigràfic hem constatat que inicialment es va construir el MR-35 i la seva fonamentació i posteriorment les fonamentacions MR-296 (del MR-338) i 337 (les restes del mur medieval que s'assentarien al damunt d'aquest no s'han conservat i va ser reparat mitjançant el MR-108), que es correspondrien a dues activitats constructives diferenciades i coetànies.

Les cotes superiors d'aquests murs de tancament, així com l'estrat corresponent a la destrucció de l'espai el 1717 (UE-36) van quedar tallats en el moment de la construcció del soterrani, al segle XIX (UE-05). Un cop retirades les restes corresponents a aquest soterrani i ja amb l'espai delimitat es van documentar les restes de l'esmentat estrat de destrucció de l'espai, UE-36. Estava format per un nivell de restes de material de construcció, que provenia dels mateixos murs i estructures del sector i tenia una potència de 25-48cm.

A l'extrem oest del sector l'UE-36 tenia menys potència, i en aquest punt per sota d'aquest estrat s'han localitzat les restes d'un paviment de maons (PV-11), que es lliurava al MR-35 i a l'extrem est del MR-15. Se n'ha documentat una amplada (nord-sud) de 1'50m i una llargada (est-oest) de 60cm-1m. Els maons que dibuixaven el PV-11 eren de 15x30cm i estaven disposats a trencajunt, amb un

PV-11 i ESC-4

l·ligam de morter de calç blanquinós, que se situava a la part de les juntes dels maons i a la seva base.

A l'extrem sud-est del paviment, just a l'angle de tancament sud-est del sector, se li recolzava una estructura que ha estat identificada com a base d'una possible escala (ESC-4). Aquest element estava bastit amb maons fragmentats i abundant morter de calç de tonalitats blanques. Definia

una planta rectangular (orientada d'est a oest), amb una ampliació de planta triangular al seu extrem nord-oest. La llargada documentada de l'ESC-4 era de 92cm; la seva amplada, de 40cm i l'ampliació triangular tenia una llargada de 40cm; la seva alçada era de 27cm. La part localitzada d'aquesta estructura es podria correspondre al primer graó, a partir del qual la direcció dels següents graons seguirien possiblement una planta circular, formant una escala de cargol.

Per la factura constructiva, la posició estratigràfica així com pels materials recuperats durant l'excavació de l'estrat de preparació i rebliment anterior al PV-11 situem la instal·lació d'aquest paviment al segle XVII. La posició estratigràfica de l'ESC-4 respecte el PV-11 ens indica posterioritat constructiva de la primera, cosa que ens fa ubicar-la cronològicament entre mitjans-finals del segle XVII i inicis del segle XVIII. Tant el paviment com la possible escala estarien en funcionament fins al darrer moment d'ús de l'espai. En el moment de la destrucció de l'espai es va desmuntar pràcticament tota l'estructura corresponent a l'ESC-4 i es va desmuntar gran part del PV-11.

Just per sota del PV-11 s'ha documentat el nivell de preparació previ a la seva instal·lació (UE-5.001). Aquest estrat estava format per un nivell de terra molt sorrenca, amb restes de morter de calç, tot ell de tonalitats marró clar. La seva potència era de 6cm i seria el nivell damunt el qual s'assentava el paviment. A la cota superior d'aquest estrat els murs MR-15 i 35 tenien un revestiment de morter de calç blanc. Aquest

Revestiment dels MR-15 i 35

revestiment es va efectuar en el moment previ a la instal·lació del PV-11, ja que aquest es lliurava a la part inferior del revestiment.

L'UE-5.001 cobria un estrat de regularització i rebliment de l'espai previ a la instal·lació del paviment (UE-5.000). A l'espai corresponent al sector on no s'havien conservat les restes del PV-11, l'UE-5.000 estava coberta per l'estrat de destrucció de l'espai (UE-36). Aquest estrat de rebliment UE-5.000 el formava un nivell de terra sorrenca, bastant compactada i de tonalitats marró clar. La seva potència anava dels 15 als 25cm i els materials recuperats en aquest estrat ens mostren una cronologia de la seva formació vers el segle XVII.

Un cop retirada l'UE-5.000 s'ha localitzat l'UE-5.002, que es corresponia a un estrat de terra argilosa, de tonalitats vermelles intenses, ocres i negres. Els materials recuperats durant l'excavació d'aquest estrat ens mostren una cronologia de la seva formació vers el segle XVI, amb alguna intrusió de materials del segle XVII (possiblement del moment de la destrucció del possible nivell de circulació i el contacte amb l'UE-5.000). Les tonalitats vermelles i negres d'aquest estrat ens indica que la seva formació estaria vinculada amb l'ús o desmuntatge d'una estructura de combustió, de la qual no se n'han conservat restes. Aquesta possible estructura se situaria en aquest mateix sector, a la zona situada per fora de la parcel·la.

UE-5.002

Per les seves característiques, l'UE-5.002 podria tractar-se d'un estrat de rebliment associat a la instal·lació d'un nivell de circulació previ al PV-11, les restes del qual no s'ha conservat, ja que haurien estat desmuntades prèviament a la instal·lació d'aquest i al rebliment UE-5.000 (estaria reblint l'espai a les cotes on se situaria aquest nivell de circulació). L'UE-5.002 i el possible nivell amb el que estaria associat funcionarien ja amb la reparació del MR-338, MR-15. Aquesta dada l'apuntem al constatar que la part superior de l'UE-5.002 es lliura al MR-15, fet que ens indica que en el moment de la formació d'aquest estrat i del possible paviment amb el que estaria associat ja s'hauria reparat el MR-338 (mitjançant el MR-15).

A la zona oest del sector, l'UE-5.000 cobria les restes d'una estructura, que ha estat identificada com a possible escala (ESC-6), de la qual se n'ha documentat la seva part inferior. Aquesta ESC-6 la formaven un mur, MR-193, que tenia una direcció nord-sud i que es lliurava al MR-338. La llargada del MR-193 era de 1'38m; la seva amplada de 35-42cm. Al seu extrem nord, el MR-193 era solidari estratigràficament amb el MR-194. Aquest mur tenia una direcció oest-est i una

llargada de 50cm; la seva amplada era de 67cm a l'extrem oest i de 50cm a la zona de contacte amb el MR-194. L'alçada dels dos murs era de 10-20cm i estaven bastits mitjançant pedres sense treballar o lleugerament escairades, algun carreu i algun maó, tots ells lligats amb morter de calç de tonalitats groguenques.

ESC-6

La planta que definien els dos murs era de "L" i els dos s'assentaven al damunt de l'UE-5.012. Possiblement la part corresponent al MR-193 seria la base del primer graó de l'escala, mentre que el MR-194 seria el mur on es lliurarien els graons. La posició estratigràfica dels murs que defineixen l'estructura, així com la seva factura constructiva, ens indiquen que el moment de la construcció de l'ESC-6 seria vers el segle XV. El moment de la seva amortització se situaria per la seva posició estratigràfica, al segle

XVII, prèviament a la instal·lació del PV-11. En aquest sentit, l'ESC-4 hauria substituït l'accés a la planta superior de l'edifici, que anteriorment s'hauria efectuat amb l'ESC-6.

A l'oest respecte aquests dos murs s'han documentat les restes de la base d'una possible estructura, que estaria vinculada amb l'ESC-6. Aquest element es corresponia a les restes de morter de calç (MR-195), que haurien funcionat de base d'algun mur. El MR-195 tenia una planta rectangular, orientat de nord a sud, amb una llargada de 1'20m, una amplada de 18-26cm i una alçada de 10cm. Es lliurava al MR-338 i discorria en paral·lel al MR-193. Per la seva posició i el tipus de morter (igual al dels MR-193 i 194) considerem que aquestes restes de mur podrien estar associades amb l'estructura corresponent a l'ESC-6, com a possible base d'algun tipus de suport.

L'espai interior que definien els MR-193 i 94 estava reblert per un estrat (UE-5.005) format per un nivell de terra poc homogènia i de tonalitats ataronjades. Aquest estrat s'hauria

UE-5.005

format posteriorment a la construcció dels murs esmentats, ja que es lliurava a aquests i en el moment de l'amortització de l'estructura, al segle XVII, tal i com ens ho indica la cronologia dels materials ceràmics recuperats durant la seva excavació (ceràmica blanca i blava d'orles diverses). A l'espai entre el MR-195 i el MR-194, l'UE-5.005 presentava un retall (UE-5.006), que podria haver tallat el possible contacte entre els dos murs.

La planta de l'UE-5.006 era rectangular (orientada de nord a sud), amb una ampliació del retall en direcció est (al nord respecte el MR-194) i tallava també els estrats situats per sota de l'UE-5.005 (UE-5.012) i al nord del MR-194 (UE-5.003, 5008). L'amplada de l'UE-5.006 era de 55cm i 72cm (al nord), la seva alçada de 37-46cm i el seu extrem nord anava més enllà del límit de la parcel·la (amb una llargada documentada de 1'82m). Les dimensions i característiques d'aquest retall ens indicaria que podria estar associat amb el desmuntatge d'un mur situat en aquest espai i que, o bé formaria part de l'ESC-6, o bé hauria estat un mur de tancament interior de l'espai (al qual es lliuraria l'escala). El moment cronològic del trencament UE-5.006 coincidiria amb el de l'amortització de l'ESC-6 i seria d'un moment posterior a la formació de l'UE-5.005. Els materials recuperats durant l'excavació de l'UE-5.007 (ceràmica blanca i blava d'orles diverses) ens mostren una formació d'aquest rebliment i, per tant, del desmuntatge del possible mur, al segle XVII.

Per sota de l'UE-5.002 a la zona est respecte l'ESC-6 s'ha documentat un estrat de terra compactada i poc homogènia, de tonalitats marró fosc i negre i amb restes de carbons i cendres (UE-5.003). Per les seves característiques considerem que formaria part d'un nivell d'ús de terra piconada (PV-87), al qual estaria vinculada una estructura de combustió. Aquest estrat tenia una potència de 15-20cm i presentava diferents laminacions de terra de diferents tonalitats, que ens indiquen una àmplia continuïtat de l'ús d'aquest PV-87 (amb reparacions del mateix) i del qual l'UE-5.003 definiria el seu darrer moment d'ús. Els materials recuperats durant l'excavació de l'estrat ens mostren una formació del mateix durant el segle XV (fins a finals del mateix segle).

UE-5.003

A l'extrem nord-est del sector, just al límit de la parcel·la, s'han documentat les restes d'un paviment (PV-86), que podria estar vinculat amb l'estructura de combustió que hem esmentat abans. La part documentada del PV-86 tenia una planta rectangular (orientada d'est a oest) i es lliurava al MR-35. Se n'ha documentat

PV-86

una llargada de 70cm, una amplada de 10-45cm i un gruix de 7cm. Estava format per maons col·locats de manera poc ordenada i amb dues pedres a la zona de contacte amb el MR-35 (a l'extrem est del paviment). Les restes cendres i carbons situades al paviment, així com el fet que els maons presentessin indicis d'haver estat en contacte amb el foc (pel seu color i trencaments, producte de la rubefacció) ens indica que aquest PV-86 podria haver estat la base de combustió d'un foc. La parcialitat de la documentació d'aquest element no ens permet aportar més dades en relació a la possible activitat amb la que estaria associada la combustió. Per la seva posició estratigràfica sabem que hauria estat en ús contemporàniament a l'UE-5.003, corresponent al darrer moment d'ús del PV-87.

El nivell de circulació PV-87 tenia una primera fase d'ús i també corresponent a la seva formació, que se situava per sota de l'UE-5.003 i que la definia l'UE-5.008. Aquest estrat estava format per un nivell de terra compactada, de textura poc homogènia, amb restes de morter de calç i alguna pedra de dimensions considerables col·locades de manera horitzontal. Tenia una potència de 15-20cm i, com ja hem esmentat es correspondria a la formació i primer nivell d'ús del PV-87. Les característiques d'aquest estrat i el seu gruix ens indiquen una àmplia continuïtat d'ús del paviment. Per la seva posició estratigràfica i els materials recuperats durant l'excavació de l'UE-5.008, situem cronològicament la formació d'aquest estrat i del PV-87 al segle XV. Aquest paviment funcionaria amb els murs de la possible escala ESC-6, ja que l'UE-5.003 i 5.008 es lliuren als seus murs de tancament.

PV-87

A la zona oest respecte el MR-195 i l'ESC-6, la seqüència estratigràfica era lleugerament diferent respecte la zona est (on hi havia les UE-5.003 i 5.008). Possiblement l'existència d'aquesta ESC-6 hauria motivat aquesta diferència i ens indicaria que la possible escala i l'estructura que hauria estat desmuntada mitjançant

el trencament UE-5.006 podrien separar dos àmbits diferenciats i que presenten una estratigrafia diferent. D'aquesta manera, per sota de l'UE-5.002 en aquesta zona oest s'ha documentat l'UE-5.004, que estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades. Tenia un gruix de 15-22cm i es lliurava a les restes del MR-195 i a la possible estructura que tallava l'UE-5.006. Les característiques i posició estratigràfica d'aquest estrat ens indiquen que podria correspondre's a un nivell format a partir de l'ús d'un nivell de circulació. A nivell cronològic, funcionaria com l'UE-5.003 al segle XV.

Per sota de l'UE-5.004 s'ha documentat un estrat de terra argilosa i compactada, de tonalitats vermelles i negres (restes de cendres i carbons), que ha estat identificat com a UE-5.009. Es correspon, igual que l'UE-5.008, a l'estrat que defineix el PV-87. La formació d'aquest estrat estaria vinculada a l'ús d'una estructura de combustió, que se situaria possiblement en el mateix sector. La potència d'aquest estrat (de 15 a 22cm) ens indica també una continuïtat d'ús considerable. La seva cronologia, igual que l'UE-5.008, la situem en el moment de la formació del PV-87 al segle XV.

UE-5.004, amb l'UE-5.003 i el PV-87 al fons

UE-5.009, amb el retall UE-5.010

A l'extrem oest de la zona on s'ha documentat l'UE-5.009 tenia un retall (UE-5.010). l'UE-5.010 tenia una planta rectangular (de nord a sud), amb una llargada de 82cm, una amplada de 48cm i una profunditat de 20cm (amb els límits rectes i el fons pla). Per les seves característiques, considerem que aquest retall estaria vinculat al desmuntatge d'alguna estructura situada en aquest espai i que hauria funcionat amb l'UE-5.009. En el moment que aquest element es va desmuntar, es va reblir l'espai corresponent a l'UE-5.010 mitjançant l'UE-5.011, que estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb pedres de petites i mitjanes dimensions i restes de morter de calç. Per la posició estratigràfica i els materials recuperats durant l'excavació del rebliment del retall, considerem que aquest es va formar cap

a finals del segle XV, prèviament a l'amortització de l'UE-5.009 (mitjançant l'UE-5.004). La possible estructura situada a l'interior de l'UE-5.009 així com l'UE-5.009 i l'UE-5.004 haurien funcionat amb el mur que tancaria el sector prèviament a la construcció del MR-24 (que com ja hem esmentat el substituiria) ja que aquest talla aquests estrats, així com el rebliment del retall UE-5.010.

PV-89

Per sota de l'UE-5.008 (a la zona central i est del sector) i l'UE-5.009 (a l'oest) s'ha documentat l'UE-5.012. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, amb restes de morter de calç de tonalitats ataronjades (a la zona oest) i blanques (a l'est), així com restes de cendres i d'argiles cremades per combustions (a l'est). A la zona central i est del sector tenia pedres de mitjanes dimensions col·locades verticalment de manera dispersa. L'UE-5.012 es correspondria al nivell que formava el paviment de terra trepitjada PV-89 i s'hauria definit a partir de l'ús d'aquest nivell de circulació. L'UE-5.012 i el PV-82 s'haurien format en un moment immediatament posterior a la construcció dels murs de tancament del sector (es lliurava a la zona de contacte entre els MR-338 i 35 i la seva fonamentació MR-296 i 284) i, per tant, es correspondria al seu primer nivell d'ús.

Per la composició de l'UE-5.012, considerem que amb el PV-89 funcionaria una estructura de combustió (possiblement a la zona no excavada del sector). La posició estratigràfica i els materials recuperats en aquest estrat (ceràmica vidrada blanca, blanca i manganès) ens indiquen una cronologia de la formació del PV-89 i el seu ús (UE-5.012) a finals del segle XIV inicis del segle XV. Aquesta UE-5.012 i el PV-89 serien anteriors respecte els murs que defineixen l'ESC-6, ja que aquests es recolzen al damunt d'aquests nivells.

A la zona nord-est del sector el PV-89 tenia un trencament circular, que es corresponia a un forat de pal (FP-24). El seu diàmetre era de

FP-24

16cm i tenia una profunditat de 4'5cm, amb restes de morter de calç a la seva part inferior. Aquest FP-24 hauria funcionat com a base de subjecció d'algun element (possiblement de fusta) situat a l'interior de l'espai. Un cop aquesta estructura es va desmuntar, es va reblir l'espai mitjançant un nivell de terra sorrenca, amb cendres i restes de combustió (UE-5.013). Per la posició estratigràfica del FP-24, creiem que podria estar associat amb alguna estructura utilitzada durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector i de la instal·lació del primer nivell d'ús (PV-89). Durant el procés d'ús del PV-89 (UE-5.012), aquesta estructura ja hauria estat retirada i reblert el forat, ja que quedava cobert per l'UE-5.012.

Un cop retirat el PV-89 es va localitzar l'UE-5.014, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i ataronjades. Aquest estrat es tractava del nivell de existent en el moment de la construcció dels murs de tancament del sector, a finals del segle XIV, ja que les rases de fonamentació UE-4.065 i 5.019 dels murs MR-284 i 296 el tallaven. A l'extrem oest del sector, estava tallat per l'UE-6.016, que podria estar associat amb la fonamentació d'un mur que (com ja hem esmentat) posteriorment serà substituït pel MR-24.

UE-5.014, un cop excavats els rebliments dels retalls UE-5.015 i 5.017

Rebliment de sorres UE-5.018, del retall UE-5.017

A banda dels trencaments associats amb aquestes rases de fonamentació, l'UE-5.014 presentava dos retalls més (UE-5.017 i 5.015). L'UE-5.017 s'ha documentat a la zona central i est del sector i tenia una planta rectangular (orientada d'est a oest), si bé continuava en direcció nord respecte el límit de la parcel·la; la seva llargada era de 3'10m i l'amplada documentada, de 1'90m; la seva profunditat era de 10-25cm. L'interior del retall estava reblert per un nivell de sorres netes, poc compactades i de color ocre (UE-5.018).

A la zona oest del sector s'ha documentat el trencament UE-5.015. La seva planta era rectangular (orientada de nord a sud), amb una llargada de 1'15m, una amplada de 85cm i una

profunditat de 23cm. El seu interior estava reblert també per un nivell de sorres netes, de tonalitats groguenques, amb alguna acumulació d'argila de color vermell fosc (UE-5.016).

Aquests dos trencaments s'haurien dut a terme en el moment de la urbanització d'aquesta zona (a finals del segle XIV), quan es construeixen els murs de tancament de les diferents finques. L'objectiu i funcionalitat dels retalls és l'extracció d'argiles, que seran utilitzades per als processos constructius dels murs i estructures (per als morters, per a la tàpia). Aquestes extraccions d'argiles, com ja hem vist en

altres sectors, eren habituals, tant en relació a les rases de fonamentacions dels murs com a l'interior dels nous espais definits per aquests murs. El fet de reblir els retalls amb sorres, ens indicaria que és més fàcil i econòmic abastir-se de sorres de la platja (que està ben aprop) que no anar algun altre punt de la ciutat a abastir-se d'argila.

Detall de les empremtes a les argiles de la part inferior del retall UE-5.017

En relació a aquest procés constructiu, a la part corresponent a la base del trencament UE-5.017, les argiles que formaven l'UE-5.014 presentaven un seguit d'empremtes (generades per la humitat del sediment) que haurien estat produïdes pels animals (possiblement ases i cavalls) utilitzats com a càrrega (qui sap si del transport de les sorres) durant el procés constructiu.

2.1.6.Sector 6

El sector 6 estava situat al límit nord de la parcel·la, a l'est respecte el sector 5, a l'oest respecte el sector 7 i al sud respecte els sectors 2, 45, 49 i 51 (depenent dels diversos moments cronològics). La zona nord del sector se situava més enllà del límit de la parcel·la intervinguda. La part documentada d'aquest sector tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 4'32m i una amplada

Vista general, d'oest a est, del sector 6, durant la intervenció de l'any 2006

documentada de 1'50-2m. L'espai que delimitava es correspondria a l'interior d'un habitatge i formaria una finca juntament amb el sector 5. En el conjunt de la finca, seria la seva part posterior de la mateixa respecte el carrer.

El tancament est del sector el definia el MR-24² i el tancament oest, els MR-23 i 23A³. Pel que fa al tancament sud del sector, el definia el MR-337 i el MR-108. El MR-337 es correspondria a la fonamentació del mur de tancament del moment de la construcció dels diferents espais, a finals del segle XIV. Tenia una direcció est-oest i estava construït amb pedres sense treballar de mida mitjana i gran, lligades totes elles amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. La seva llargada era de 3'72m; la seva amplada, de 55-68cm i la seva alçada de 52cm.

La part inferior del MR-337 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació UE-6.017, que tallava els estrats de rebliment anteriors a la urbanització de la zona (UE-6.014, 49.002 i 51.003). La rasa tenia la mateixa amplada que el mur, la part inferior del qual la reblia totalment (tenia una profunditat de 25-35cm). El MR-337 i la seva rasa (UE-6.017) estaven en contacte, al seu extrem est amb el MR-296⁴ i la rasa UE-5019, fet que ens indica contemporaneïtat constructiva dels dos fonaments, si bé es corresponen a dos moments constructius diferenciats. Els murs que s'assentaven al damunt d'aquestes fonamentacions definien el tancament sud de la finca de la que formaven

MR-337

part els sectors 5 i 6. A l'extrem oest, el possible contacte del MR-337 amb el mur de tancament est del sector 7 i oest del sector 6 (MR-23) hauria estat tallat en el moment de la reparació d'aquest.

Al damunt del MR-337 s'hi degué construir el mur de tancament sud del sector 6, del qual no n'han quedat restes. Aquest mur va ser desmuntat i va ser substituït per dos murs de tancament de cronologia ja molt posterior (MR-108 i 108A). Desconeixem si prèviament a la construcció d'aquest darrer mur hi hauria hagut alguna altra reparació del mur baix-medieval, si bé no hem documentat restes ni indicis d'aquesta possibilitat.

Alçat de la cara nord del MR-337

D'aquesta manera, al damunt del MR-337 s'ha documentat el MR-108 i el MR-108A. Aquests dos murs considerem que es corresponen al mateix moment constructiu (pel tipus de morter) si bé els hem donat dos números per la diferència que presenten els materials utilitzats i la seva disposició, així com per la seva distinta cota de localització.

Detall de l'alçat dels MR-108 i 108A

A nivell general, el conjunt dels dos murs tenia una direcció est-oest, amb una llargada documentada de 5'68m i una amplada de 43-50cm a les seves cotes superiors (MR-108) i de 60cm a les cotes inferiors (MR-108A). La seva alçada conservada anava dels 1'10m (a la zona oest) als 70cm (a l'est). La part superior del conjunt i fins i tot a les cotes inferiors de la zona oest (MR-108) estava bastit mitjançant pedres de petites dimensions, sense treballar, i amb maons fragmentats, tots ells col·locats de manera molt desordenada i lligats amb morter de calç de color blanc-ocre. La part inferior del mur (MR-108A) estava construïda mitjançant pedres de mitjanes i grans dimensions, sense treballar i amb algun maó, lligats amb el mateix morter de calç que actuava de lligam de la part superior.

Les dues parts que defineixen el mur es lliuraven a la cara est del MR-24. La factura constructiva i posició estratigràfica del conjunt del mur, ens indiquen que la cronologia de la seva construcció se situaria al segle XVII. La factura constructiva de la part superior del mur (MR-108) ens fa pensar en una edificació duta a terme de manera poc acurada i, fins i tot, com si es volgués construir ràpidament, fet que ens podria indicar que es podria haver dut a terme durant el període de setge de la ciutat (a finals del segle XVII inicis del segle XVIII), si bé no tenim cap evidència arqueològica relativa a aquesta possibilitat. A nivell constructiu, en comparació amb altres murs del mateix jaciment, hi hauria la possibilitat que es volgués fer un mur de tàpia (del qual el MR-108A en seria la base) i que finalment es substituís la tàpia pel mur de pedres petites i maons fragmentats (MR-108).

La zona est del sector, on s'hi inclou el MR-24 i la part est del MR-108, havia quedat afectada pels rebaixos efectuats a la finca (UE-05), per a la construcció del soterrani del segle XIX. La construcció d'aquest soterrani tallava també l'estrat de rebliment del sector (UE-36) corresponent al moment de la seva destrucció, el 1717, que també cobria els murs de tancament del sector. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, amb restes de morter de calç i material constructiu i tenia una potència entre 60cm (on hi havia el soterrani) i 1'50m (a les zones on no hi havia el soterrani).

UE-6.001, amb la FS-28 a primer terme

Per sota de l'estrat de destrucció UE-36 s'ha documentat un nivell de terra poc homogènia, bastant compactada i de color groguenc, amb restes de morter i pedres de petites i mitjanes dimensions (UE-6.001). El seu gruix era de 22-30cm i es lliurava als murs MR-108 i 24, fet que ens indica posterioritat de la formació de l'estrat respecte la construcció d'aquests murs. La posició estratigràfica d'aquest estrat, doncs, ens indica una cronologia relativa a la seva formació del segle XVII. Per les seves característiques es podria correspondre a un estrat de rebliment associat amb la pujada de nivells i regularització de l'espai previs a la instal·lació d'un nivell de circulació, del qual no se n'ha conservat restes. Aquest nivell de circulació seria del darrer moment d'ús del sector, al segle XVII i inicis del segle XVIII. Hi hauria la possibilitat que aquest mateix estrat formés

aquest darrer nivell de circulació. Les pedres que formaven aquest estrat (que estaven especialment acumulades a la zona de l'angle de tancament sud-est del sector) podrien correspondre's a les restes del desmuntatge dels murs que substituïren els MR-108 i 24.

A la zona nord-oest del sector, l'UE-6.001 funcionava amb les restes d'una estructura (MR-76), a la qual es lliurava. El MR-76 tenia una direcció est-oest i es lliurava al mur de tancament oest del sector (MR-23). La seva llargada era de 65cm, l'amplada de 57cm i l'alçada de 30cm. Estava construït mitjançant pedres sense treballar i maons, col·locats de manera poc ordenada i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocres. Per les seves característiques i posició estratigràfica considerem que es correspondria a les restes de la base d'una estructura, que funcionaria en el darrer moment d'ús del sector (al segle XVII – inicis del segle XVIII) i que va ser desmuntada en el moment de la destrucció de l'espai.

MR-76

L'UE-6.001 estava tallada, mitjançant l'UE-6.009, a la zona oest del sector. La planta del retall era rectangular (orientat d'est a oest), amb una llargada de 1'45m i una amplada de 1'30m. A l'interior d'aquest retall s'hi va construir una fossa sèptica (FS-28), que reblia gran part del retall.

FS-28

La resta de l'espai del retall, entre els murs de tancament de la fossa i el límit de l'UE-6.009, va ser reblert mitjançant l'UE-6.010. Aquest estrat de rebliment el formava un nivell de terra poc homogènia i poc compactada, amb pedres de petites dimensions. El trencament UE-6.009 i la construcció posterior de la FS-28 va suposar el desmuntatge dels murs de tancament d'una fossa sèptica de cronologia anterior (FS-29). La FS-28 tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest i el seu perímetre exterior tenia les dimensions del retall a l'interior del qual se situava (UE-6.009).

Els murs de tancament que formaven l'estructura (MR-81, 82, 83 i 258) eren solidaris estratigràficament i estaven construïts a base de pedres sense treballar, algun carreu aprofitat i maons, tots ells lligats amb morter de calç de tonalitats blanquinoses. El mur de tancament nord (MR-82) tenia una llargada de 1'10m i una amplada de 15-22cm;

el mur sud (MR-83) tenia una llargada de 1'05m i una amplada de 35-31cm; el mur est (MR-81) tenia una llargada de 1'05m i una amplada de 20-40cm; el mur oest (MR-258) tenia una llargada de 95cm i una amplada de 15-31cm.

L'interior de l'estructura estava reblert, a les seves cotes superiors, per un estrat (UE-6.004) format majoritàriament per restes de material de construcció (pedres, maons, restes de morter de calç) i una baixa proporció de terra sorrenca. La potència d'aquest estrat era de 65cm i durant la seva excavació s'ha recuperat un nombre important de materials ceràmics, que ens mostren una cronologia de la seva formació d'època moderna (ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana, dels segles XV-XVI, i ceràmica vidrada comuna verda i marró i vidrada blanca diversa). A banda de les dades aportades pels materials ceràmics, les característiques d'aquest estrat i la seva posició estratigràfica ens indiquen que la seva formació estaria associada al moment de l'amortització de l'estructura, el 1717, quan es destrueix tot l'espai.

Per sota de l'UE-6.004, s'ha documentat un altre estrat de rebliment de la FS-28 (UE-6.011). Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, poc homogènia pel que fa a les tonalitats i amb pedres de petites i mitjanes dimensions. Durant la seva excavació s'han recuperat un gran nombre de materials ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada comuna verda i marró i ceràmica de reflex metàl·lic dels segles XVI-XVII. A partir de la posició estratigràfica, així com pels materials recuperats durant la seva excavació, la formació d'aquest estrat se situaria al segle XVII. Les característiques d'aquest estrat ens indiquen que estaria associat amb el moment d'ús de la fossa sèptica com a dipòsit variat de residus.

L'UE-6.001 cobria un segon estrat de rebliment del sector (UE-6.002). Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, de tonalitats ataronjades i amb restes de morter de calç en algun punt. Tenia una potència que anava dels 15 als 32cm i es lliurava al MR-24. Per les seves característiques, podria haver format part d'un nivell de circulació del sector, corresponent al seu ús, o bé al moment de la construcció del MR-108, a la part inferior del qual es lliura. Durant l'excavació de l'UE-6.002 s'han recuperat materials ceràmics que ens mostren una cronologia d'època moderna (ceràmica de reflex metàl·lic dels segles XVI-XVII, ceràmica vidrada comuna moderna) i baix-medieval (ceràmica blanca i blava de la cirera, blanca i manganès i verd i manganès).

A banda dels materials recuperats durant l'excavació de l'estrat, la seva posició estratigràfica ens assenyala que la formació d'aquest estrat i el possible nivell de circulació al qual estaria associat se situarien cronològicament vers els segles XVI-XVII (inicis). L'estratigrafia documentada per sota de l'UE-6.002 ens indica que prèviament a la formació d'aquest hi degué haver un seguit de moviments dels nivells existents i de desmuntatge de murs i estructures, possiblement vinculats a

UE-6.007

diferents obres que es podrien haver dut a terme a l'espai.

A la zona central i oest del sector, per sota de l'UE-6.002 s'ha localitzat un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb pedres de petites dimensions, que ha estat identificat com a UE-6.003. Aquest estrat era solidari estratigràficament amb l'UE-6.007, que s'ha documentat a la zona est i que s'ha distingit respecte el primer per les seves característiques ben diferenciades. L'UE-6.007 el formava un nivell de sorres i argiles barrejades amb nòduls de morter de calç i pedres de petites i mitjanes dimensions. Ambdós estrats tenien una potència entre 8-20cm.

Els materials recuperats durant l'excavació dels dos estrats eren poc indicatius pel que fa a la cronologia de la seva formació (ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada), tot i que se situaria entre època baix-medieval i moderna. La posició estratigràfica i les característiques físiques dels dos estrats ens indicarien que la seva formació estaria associada amb el desmuntatge d'algun mur (possiblement el que se situaria al damunt de la fonamentació MR-337 i el que estaria substituint el MR-24). Aquest desmuntatge s'hauria dut a terme prèviament a la construcció del MR-24 i el MR-108 i se situaria cronològicament entre finals del segle XVI i inicis del segle XVII. A banda del desmuntatge de murs, tal i com veurem més endavant, possiblement la formació de les UE-6.003 i 6.007 estaria associada amb moviments de terres, que podrien estar associats amb el conreu de la terra i que haurien afectat els possibles nivells i rebliments del primer moment d'ús de l'espai.

Així mateix l'UE-6.003 amortitzava una fossa sèptica (FS-29), que hauria funcionat amb aquests nivells anteriors. La FS-29 se situava a la zona oest del sector i tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada exterior de 2'78m i una amplada exterior de 2'07m. Pel que fa a les dimensions interiors, tenia una llargada de 2'27m, una amplada de 1'35m i la seva alçada documentada era de 73cm. Aquesta

FS-29

estructura se situava a l'interior d'un retall (UE-6.015) a l'UE-6.014, efectuat en el moment de la seva construcció i que era reblert totalment per la FS-29, els murs de tancament de la qual es lliuraven als límits de l'UE-6.015. Aquests murs de tancament (MR-272, 274, 273 i 276) estaven bastits mitjançant pedres lleugerament treballades (a la cara exterior) i algun carreu, de mitjanes dimensions i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades.

El mur de tancament nord de l'estructura, MR-276, ha estat documentat parcialment, ja que estava tallat a la seva zona central i oest per l'UE-6.009 (relativa a la construcció de la FS-29). D'aquesta manera, s'ha documentat una llargada del MR-276 de 72cm i una amplada de 55cm. El mur de tancament sud, MR-274 es lliurava a la fonamentació MR-337 i tenia una llargada de 2'81m i una amplada de 20-22cm. Al seu extrem est el MR-274 era solidari estratigràficament amb el mur de tancament est de l'estructura, MR-272. Aquest mur tenia una llargada de 2m i una amplada de 22-45cm. Pel que fa al mur de tancament oest de l'estructura, MR-273, tan sols s'ha documentat el seu extrem sud, on estava en contacte amb el MR-274, ja que aquest havia estat tallat pel trencament UE-6.009, del moment de la construcció de la rasa, així com també per la reparació del mur de tancament oest del sector (mitjançant el MR-23) al qual es lliuraria el MR-273. La llargada documentada d'aquest mur era de 63cm i la seva amplada de 22cm.

L'interior de la FS-29 estava reblert, a les seves cotes superiors, mitjançant l'UE-6.012, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró clar i tenia una potència de 60cm. Per la seva posició estratigràfica, es correspondria al darrer estrat de rebliment de l'estructura, corresponent a la seva amortització i desmuntatge, si bé podria estar barrejat amb el sediment generat durant el seu darrer moment d'ús. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat un gran nombre de materials ceràmics, especialment ceràmica comuna vidrada marró i verd, així com ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), blanca i blava de Paterna-Manises (segle XV) i de reflex metàl·lic (segle XVI).

Un cop retirada l'UE-6.011, s'ha localitzat un segon estrat de rebliment, UE-6.013. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa i de tonalitats verdes i grises. La seva potència era de 10-17cm. Per les seves característiques, considerem que aquest estrat es correspondria al nivell generat pel dipòsit a l'interior de la FS-29 de residus orgànics i restes de cendres d'alguna estructura de combustió del mateix sector. Els materials recuperats durant l'excavació d'aquest rebliment es corresponen a ceràmiques comunes vidrades verdes i marró i ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segle XV-XVI), blanca amb verd i manganès (segle XIV finals segle XIII) i blanca i manganès (segle XIV).

Les característiques de la FS-29, així com la seva posició estratigràfica i els materials recuperats als seus estrats de rebliment ens indiquen que va ser construïda entre els segles XIV i XV i que va ser amortitzada vers el segle XVI. D'aquesta

manera, la FS-29 va ser amortitzada, al segle XVI, prèviament a les obres de reparació i desmuntatge dels murs existents (UE-6.003). Durant el possible ús associat amb l'UE-6.002 no hi hauria cap fossa sèptica funcionant en el sector (si més no a la part intervinguda) i serà un cop formada l'UE-6.001 que es va construir la FS-28 (al segle XVII).

El retall, UE-6.015, a l'interior del qual s'hi situava la FS-29 tallava un estrat que s'ha documentat per sota de l'UE-6.003 i 6.007. Aquest estrat, UE-6.014, estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermell fosc. Per les seves característiques i posició estratigràfica, es corresponia al nivell de rebliment previ de l'espai, prèviament a la construcció dels murs de tancament inicials del sector, a finals del segle XIV. En aquest sentit, la rasa del MR-337 (UE-6.017) el tallava, fet que ens indica anterioritat de l'UE-6.014 respecte el mur.

Així mateix, a l'est del sector l'UE-6.014 estava tallada, mitjançant l'UE-6.016. Aquest retall tenia una planta rectangular (de 65cm d'amplada i 15cm de profunditat) i una direcció nord-sud, que anava des del MR-337 fins més enllà del límit de la parcel·la. A l'interior d'aquest retall s'hi ha documentat un estrat de sorres netes i de tonalitats groguenques (UE-6.006). A la part superior oest del retall, per damunt de les sorres UE-6.006, s'ha documentat un nivell d'argiles de tonalitats vermelles i amb un grau de compactació molt alt (UE-6.005), que es lliuren al MR-336. L'amplada de l'UE-6.005 era de 30cm i la seva alçada de 20cm. A la seva zona oest, a l'UE-6.005 se li lliurava un estrat de terra argilosa de color vermell i bastant compactat (UE-6.008). La seva amplada era de 10-15cm i la seva profunditat, de 12-15cm. L'UE-6.005 estava tallat, a les seves cotes superiors del seu extrem est pel MR-24. Pel que fa a l'UE-6.008 se li lliurava l'UE-6.007.

Retall UE-6.016, amb el rebliment UE-6.006

A partir de tot això que hem exposat en relació al retall UE-6.016 i al seu rebliment, considerem que possiblement aquest estaria vinculat a la fonamentació d'un possible mur de tancament, que hauria estat construït en el moment inicial de la construcció dels espais (a finals del segle XIV, o ja a inicis del segle XV). Aquesta dada l'apuntem al valorar la posició estratigràfica de l'UE-6.016 i les característiques del seu rebliment (UE-6.006), molt similars a les d'altres rebliments de les rases de fonamentacions dels murs inicials dels diferents sectors. El nivell d'argila compactada UE-6.005 podria tractar-se de les restes de la base d'aquest possible mur i l'estrat d'argila que se li lliura (UE-6.008) podria ser les restes d'un rebliment del moment de la

seva construcció i primer nivell d'ús de l'espai. Val a dir, en relació a aquesta hipòtesi, que a l'UE-6.008 (que estava trencada) se li lliurava l'UE-6.007 que, com ja hem esmentat, s'ha identificat com a estrat corresponent a un procés de desmuntatge d'estructures i possible moviment de terres dels nivells existents.

Davant d'això considerem que les restes dels nivells corresponents al primer moment d'ús de l'espai, als segles XIV i XV, que se situarien estratigràficament al damunt de l'UE.6014 haurien quedat afectats pel procés de formació de les UE-6.007 i 6.003 (ja al segle XVI). L'estrat de rebliment i de regularització de l'espai del segle XVI (UE-6.002), que cobriria aquests dos estrats, cobriria també les restes de l'UE-6.005 i 6.008. Per tant, en aquest sector 6 hi hagué un procés constructiu i de moviment de terres al segle XVI, que va suposar que es desmuntessin els murs de tancament corresponents al seu moment constructiu inicial i els nivells associats amb aquests.

2.1.7.Sector 7

El sector 7 estava situat a l'extrem nord-oest de la parcel·la i s'ha documentat parcialment, ja que la seva zona nord i oest se situaven més enllà del límit de la intervenció. La planta que definia el sector era triangular, amb una llargada de 5'50m (de nord a sud) i una amplada que anava dels 80cm (al nord) a 1'90m (al sud). Aquest sector estava en contacte amb el sector 6 (al nord-est), el sector 2

Vista general, de sud a nord, del sector 7 durant la intervenció de l'any 2006

i 45 i 59 (a l'est) i el sector 42 (al sud. A nivell de finques, el sector 7 es correspondria a la part posterior d'una finca que estaria a l'oest respecte el límit de la parcel·la intervinguda, que se situaria al carrer Oliver del Pla d'en Llull. Tot i això, en el seu darrer moment d'ús (com veurem més endavant) va funcionar amb el sector 2 (desconeixem si aquest fet va suposar que s'ajuntessin les dues finques). D'aquest sector s'han documentat els seus murs de tancament est (MR-23, 109, 351) i sud (MR-16).

El tancament est del sector el definia majoritàriament el MR-23, si bé presentava un tram de mur de factura diferent, que seria del mateix moment constructiu (MR-109) i que s'assentava al damunt de les restes d'un possible mur de cronologia anterior (MR-351).

El MR-23, tenia una direcció nord-sud i se n'ha documentat una llargada de 6'10m i una amplada de 65cm; la seva alçada anava dels 1'70m (al sud) a 1m (a la zona nord). Alhora que actuava de tancament est del sector 7, tancava per l'oest el sector 2 i el sector 6. Aquest mur actuava especialment com a fonamentació de dos murs de tancament (MR-23A i 109), que s'assentaven al damunt del primer i tenien una factura constructiva ben diferenciades, si bé considerem

Cara est del MR-23, amb el mur de tàpia superior MR-23A

que se situarien en el mateix moment cronològic. D'aquesta manera, a les cotes superiors de la zona central i sud s'ha documentat el MR-23A, que es correspon a

un tram de mur construït amb tàpia. La seva llargada era de 2'20m i l'alçada de 35-50cm. La tàpia del MR-23A estava formada per argila compactada i maons fragmentats als límits del mur. En algun dels trams del mur es conservaven restes del seu revestiment de morter de calç (especialment a la cara interior respecte el sector 7), que era de tonalitats ocres.

A la zona nord del tancament s'ha documentat el MR-109, que s'assentava també al damunt del MR-23 i que podria haver estat en contacte amb el MR-23A a les seves cotes superiors (no s'han documentat restes d'aquest contacte). El MR-109 estava construït mitjançant carreus aprofitats, que s'haurien anat col·locant en grups verticals (possiblement adaptant-se a les diferents dimensions dels carreus) de petites filades horitzontals i amb pedres de petites dimensions que actuarien de falca entre els diferents carreus. El lligam del mur tenia molt poca proporció de morter de calç (de les mateixes tonalitats ocres) i una important proporció de terra i pedres de petites dimensions, que reblien l'interior del mur. La llargada d'aquest MR-109 era de 2'10m i la seva alçada era de 1'37cm.

Alçat de la cara est del MR-109

Com ja hem esmentat, el MR-109 i el MR-23A s'assentaven al damunt del MR-23. Aquest estava construït, a les seves cotes superiors amb pedres de mitjanes i

Alçat de la cara est de la part inferior del MR-23, un cop desmuntat el mur de tàpia

grans dimensions, sense treballar o lleugerament escairades i amb algun carreu aprofitat, tots ells lligats amb un morter de calç de tonalitats ocres i molt compactat. A les cotes inferiors de la zona central i nord de la cara est del MR-23 hi havia grans blocs de pedra, sense treballar i lligats amb el mateix morter de calç. La part inferior del MR-23 se situava a l'interior d'una rasa (UE-7.010), que tallava els estrats de rebliment previs a la construcció dels mur dels sectors 7, 6, 42 i 49.

Vista general dels MR-23 i 109, amb l'OB-4

A la zona central del mur MR-23 i nord del MR-23A hi havia una obertura al mur, OB-4, que es corresponia a la porta que comunicava els sectors 7 i 2. Aquesta porta tenia una amplada de 1'38m i era solidària estratigràficament amb el MR-23 i MR-23A, ja que no presentava cap trencament als murs, associada al moment de la seva obertura.

L'extrem sud de la porta estava definit pel MR-23 i el MR-23A. Pel que fa a l'extrem nord de l'OB-4, a les seves cotes inferiors estava definit pel MR-23, mentre que la seva part superior s'hauria desmuntat en el moment de la destrucció de l'espai, el 1717. En aquest punt relatiu a aquesta porta, hi ha la possibilitat que fos el MR-109 el que marqués el límit de l'OB-4, o bé que fos la continuïtat del MR-23A cap a la zona nord la que actués de límit (i estigués

en contacte amb el MR-109). La part corresponent al nivell de circulació de la porta la formava un marxapeu de dues lloses planes.

Les característiques constructives del MR-23, el MR-23A i el MR-109, així com la seva posició estratigràfica ens indiquen que aquests murs es van construir al segle XVII. La construcció d'aquests murs va suposar el desmuntatge del mur de tancament est del sector existent, del qual en van quedar restes a la zona nord (MR-351).

El MR-109 i part del MR-23 s'assentaven al damunt de les restes d'un mur de tancament (MR-351) de cronologia anterior. Aquest mur s'ha localitzat a les cotes inferiors de l'extrem nord del tancament. El MR-351 tenia, doncs, una direcció nord-sud, amb una llargada de 2m, una amplada de 65cm i una alçada documentada de 50cm. Estava construït mitjançant pedres sense treballar o lleugerament escairades, disposades de manera ordenada en filades horitzontals i lligades amb morter de calç i argila de tonalitats ataronjades. La seva factura constructiva i posició estratigràfica ens indica que aquest mur va ser bastit a finals del segle XIV, del moment de la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat.

MR-351

El tancament sud del sector el definia el MR-16, que tenia una direcció est-oest i se n'anava més enllà del límit oest de la parcel·la. La seva llargada documentada era de 2m i la seva amplada era de 55cm. A les seves cotes superiors, el MR-16 hauria estat construït mitjançant un mur de tàpia, de factura similar a la tàpia del MR-23A (amb una argila de tonalitats més groguenques respecte el MR-23A) i amb maons al seu perímetre exterior. L'alçada conservada del mur de tàpia era de 25cm i s'assentava al damunt d'un sòcol de pedres de mitjanes i petites dimensions, col·locades de manera poc ordenada i amb fragments de maons, teules i pedres de petites dimensions col·locats entre les pedres. Tots ells estaven lligats amb un morter de tonalitats ocre i molt compactat. L'alçada d'aquest sòcol, que formava també part del MR-16, era de 95cm.

Cara sud del MR-16

El MR-16 s'assentava al damunt de la fonamentació MR-294. Aquest mur tenia més llargada respecte el MR-16 i se n'anava més enllà del límit est del sector 7 (ja al sector 2). La seva llargada era de 3m, la seva amplada de 70cm i la seva alçada, de 98cm. EL MR-294 estava construït mitjançant pedres de mitjanes i grans dimensions,

Alçat de la cara nord del MR-294, amb el contacte amb el MR-23

lleugerament escairades i amb algun carreu aprofitat, lligades totes elles amb el mateix morter de calç de color ocre i molt compactat. La fonamentació MR-294 estaria substituint un mur de tancament de cronologia anterior, que hauria estat desmuntat en el moment de la construcció d'aquesta. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-16 i la seva fonamentació MR-294, ens mostren una cronologia de la seva edificació del segle XVII.

A nivell estratigràfic, la part del mur MR-16 bastit amb tàpia es lliurava al MR-23A, mentre que el seu sòcol i la fonamentació del MR-16 (MR-294) eren solidaris estratigràficament amb el MR-23. Aquesta dada, juntament amb les característiques

constructives similars que presenten els dos murs, ens indiquen que van ser edificats en el mateix moment, al segle XVII. Possiblement, en aquest moment hi hauria hagut una ampliació de la propietat de les finques, que hauria suposat que els espais corresponents al sector 2 i el sector 7, que anteriorment haurien format part de dues finques diferenciades, quedessin inclosos en la mateixa propietat. En aquest moment s'haurien edificat nous murs de tancament en aquesta zona (MR-23, 23A, 109 i MR-16, 294) que substituïrien els murs existents.

PV-8

Aquests murs de tancament estaven coberts per l'estrat corresponent a la destrucció de l'espai, el 1717 (UE-03 i 07), que cobria també les restes del darrer nivell de circulació del sector (PV-8), el seu preparat (UE-7.001) i una estructura associada amb aquest (MR-16). L'UE-07 es corresponia a l'estrat de destrucció de l'interior de l'espai i estava format per un nivell de terra sorrenca, amb restes de pedres i maons; tenia una potència de 40-50cm.

El nivell de circulació documentat, PV-8, ha estat documentat a la zona sud del sector (a partir de l'OB-4 cap al sud). Es corresponia a un paviment de pedres planes (de petites i mitjanes dimensions), col·locades de manera desordenada i assentades al damunt d'un nivell d'argiles i morter de calç, que actuaven de base i lligam del paviment. La llargada documentada (nord-sud) d'aquest PV-8 era de 160-180m i la seva amplada (est-oest) de 1'60m; el seu gruix era de 15-19cm. Per la seva posició estratigràfica i en relació als materials ceràmics recuperats a l'estrat de regularització i rebliment previ a aquest paviment (UE-7.001), es corresponia al darrer moment d'ús de l'espai, que s'hauria instal·lat a finals del segle XVII inicis del segle XVIII.

A la zona sud del sector, el PV-8 es lliurava a una estructura (MR-17), que s'adossava al mur de tancament sud del sector (MR-16) i al MR-23, a la zona de l'angle de tancament dels dos murs. El MR-17 estava cobert per l'UE-07 i tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, i estava bastit mitjançant pedres sense treballar i maons, disposats de manera poc regular i lligats amb morter de calç de tonalitats blanques. La

MR-17

cara exterior del mur (al nord) estava revestida amb morter de calç, de tonalitats blanques. La seva llargada documentada era de 1'70m (aniria més enllà del límit de la parcel·la) i la seva alçada, de 1'10m. La seva amplada anava dels 45cm a les seves cotes superiors i el seu perfil exterior s'anava tancant fins a arribar a una amplada inferior de 33cm. A la part superior del MR-17 hi havia un preparat de morter de calç, de 4cm, al damunt del qual s'hi assentaven un seguit de maons, col·locats de manera regular i que funcionarien com a base de l'estructura. D'aquests maons tan sols s'han conservat els que se situaven a la zona de contacte amb el MR-16.

UE-7.001 i alçat del MR-17

col·locats de manera regular i que funcionarien com a base de l'estructura. D'aquests maons tan sols s'han conservat els que se situaven a la zona de contacte amb el MR-16.

Les característiques d'aquesta estructura ens indiquen que podria haver funcionat com a menjadora d'animals. La seva posició estratigràfica, en relació a l'estrat damunt el qual s'assenta, ens indica que es va construir a finals del segle XVII inicis del segle XVIII.

El MR-17 s'assentava al damunt de l'estrat que se situava per sota del PV-8 (UE-7.001). L'UE-7.001 estava format per un nivell de terra argilosa, de color marró i amb alguna pedra de petites dimensions. Ha estat documentat per sota del PV-8 i de l'UE-07 a la zona on no s'ha documentat aquest paviment i es correspondria a l'estrat de rebliment i regularització de l'espai, prèviament a la instal·lació del PV-8.

En relació a l'UE-7.001, al zona nord del sector s'han documentat les restes d'un mur (MR-22), que podria haver estat la base d'alguna estructura, o bé un mur de tancament d'un espai interior del mateix sector. La parcialitat amb la que ha estat documentat aquest mur, produïda pel fet que se situa pràcticament al límit oest de la parcel·la, no ens permet aportar més dades en aquest sentit. El MR-22 tenia una direcció est-oest i estava construït amb carreus aprofitats i maons, lligats amb morter de calç de color blanc. La seva llargada documentada ha

Restes documentades del MR-22

estat de 50-80cm; la seva amplada era de 50cm. S'assentava directament al damunt de l'UE-7.001, sense fonamentació, i se n'ha documentat una alçada de 70cm.

Dels materials ceràmics recuperats durant l'excavació de l'UE-7.001 (ceràmica oxidada comuna vidrada, vidrada blanca) cal destacar la ceràmica blanca i blava de Poblet, que ens mostra una formació d'aquest a finals del segle XVII inicis del segle XVIII. D'aquesta manera, a pocs anys de la destrucció de l'espai, el 1717, en aquest espai s'hi va instal·lar el PV-8, una menjadora (MR-17) i una possible subdivisió de l'espai (mitjançant el MR-22) i va passar a funcionar com a quadra per al bestiar.

Per sota de l'UE-7.001 s'ha documentat un estrat de terra sorrenca, de tonalitats groguenques i bastant compactat (UE-7.002). A la zona central i sud del sector, formaven part d'aquest estrat un seguit de pedres planes, de mitjanes dimensions i col·locades amb cert ordre i assentades al damunt de la terra que definia l'UE-7.002, que alhora es lliurava als límits de la zona on se situaven les pedres.

UE-7.002

Per les característiques i posició estratigràfica d'aquest estrat, considerem que es podria correspondre a un nivell d'ús posterior al moment de la construcció dels murs de tancament MR-23, 23A, 109 i 16 i anterior al PV-8. Per una banda, l'UE-7.002 es lliurava a aquests murs de tancament i, per una altra, els

materials recuperats durant la seva excavació (ceràmica blanca i blava amb el motiu de la ditada, amb orles diverses i ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna) ens indiquen una formació d'aquest estrat que se situaria al segle XVII.

D'aquesta manera, el primer nivell d'ús associat amb aquests murs (al qual estaria vinculat l'UE-7.002) hauria estat amortitzat (mitjançant l'UE-7.001) i substituït pel PV-8. Amb aquest nivell corresponent al moment inicial d'ús de l'espai, al segle XVII, funcionaria la FS-23 (que es presenta a continuació), que serà amortitzada en el moment que l'espai passarà a ser una quadra.

L'UE-7.001 cobria una estructura situada al sud del sector, corresponent a una fossa sèptica (FS-23), al damunt de la qual (a la seva zona central) s'hi assentava el MR-22. La FS-23 ha estat documentada parcialment, ja que la seva zona oest

anava més enllà del límit de la parcel·la. La planta documentada de l'estructura era rectangular (orientada de nord a sud), amb una llargada de 2m i una amplada de 50cm (al nord) i 95cm (al sud); la seva alçada era de 92cm. Estava situada a l'interior d'un trencament (UE-7.011), que tallava els estrats existents (UE-7.004, 7.005 i 7.009).

FS-23

De la FS-23 se n'han documentat el seu mur de tancament est (MR-143), nord (MR-259) i sud (MR-260), que eren solidaris estratigràficament i es lliuraven als límits de l'UE-7.011. Aquests murs estaven bastits tots ells amb maons de 15x30cm, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocre. Del mur de tancament nord, MR-259, se n'ha documentat una llargada de 50cm i tenia una amplada de 17cm; del mur sud, MR-260, se n'ha

documentat una llargada de 1'10m i tenia una amplada de 35cm. El mur de tancament est MR-143, tenia una llargada de 2m, una amplada de 20cm i es lliurava al MR-23 i al MR-351.

A la seva zona central, el MR-143 tenia un trencament (UE-7.007) de planta circular, que discorria per tot l'alçat del mur fins a la part inferior de la fossa. Per les seves característiques, considerem que l'UE-7.007 es correspondria a un trencament associat amb la instal·lació d'un tub ceràmic (del qual no n'han quedat restes), a partir del qual els residus anirien fins a l'interior de la FS-23. Possiblement aquesta canalització tindria el seu origen en una planta superior de l'edifici, o també d'algun punt de la planta baixa, si bé no ens n'han quedat restes o indicis.

L'interior de la FS-23 estava reblerta, a les seves cotes superiors per un nivell de terra poc homogènia, amb restes de pedres de mitjanes dimensions i maons (UE-7.006A) i que tenia una potència de 82cm. Aquest estrat

Trencament UE-7.007 al MR-143

es correspondria al rebliment del moment de l'amortització de l'estructura, a finals del segle XVII inicis del segle XVIII, quan es va regularitzar l'espai mitjançant l'UE-7.002, prèviament a la instal·lació del PV-8 i del MR-22 que se situava, com ja hem esmentat, al damunt de la zona central sud del MR-143.

Per sota de l'UE-7.006A s'ha localitzat un estrat de terra argilosa i plàstica, de tonalitats verdes molt intenses i bastant compactada (UE-7.006). Aquest estrat tenia 12-15cm de gruix i se situava a la base de la FS-23. Per les seves característiques i posició estratigràfica, l'UE-7.006 es tractaria del nivell generat a partir de les secrecions orgàniques dipositades a l'interior de la FS-23. Un cop retirada l'UE-7.006 s'ha documentat el nivell d'argiles prèvies a la construcció de la fossa, que actuaven de base de l'estructura (UE-7.008). Aquest estrat es correspondria al mateix estrat de rebliment UE-7.009 si bé s'ha diferenciat pel canvi de color i textura que presentava (més sorrenca i amb tonalitats verdes i groguenques) en relació a l'UE-7.009 i que hauria estat provocat pel contacte i filtració amb els residus de la fossa sèptica. Tal i com ja hem esmentat anteriorment, aquesta FS-23 s'hauria construït al segle XVII, quan es construeix el MR-23 (al qual es lliura) i serà amortitzada a finals del mateix segle-inicis del segle XVIII.

UE-7.006 de la FS-23

UE-7.003 i 7.004

Per sota de l'UE-7.002 s'han documentat dos estrats de rebliment, UE-7.003 i 7.004, que han estat diferenciat per la seva diferent composició i zona de localització, si bé eren solidaris estratigràficament i es correspondrien a la mateixa acció. L'UE-7.003 ha estat documentada a la zona sud i central del sector i es corresponia a un nivell de terra sorrenca de tonalitats marró i verdes i amb pedres i maons. Tenia una potència de 25-28cm. L'UE-7.004 s'ha documentat a la zona nord i a l'extrem sud i est del sector i es tractava d'un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc, amb restes de carbons i de pedres i maons. Ambdós estrats es lliuraven a les cotes inferiors del MR-23 i es correspondrien a un estrat de rebliment

format a partir del desmuntatge de murs i estructures, alguna de les quals es correspondria a una fossa sèptica (el sediment de la qual formaria l'UE-7.003). La formació d'aquests estrats estaria vinculat al moment de la construcció dels murs de tancament del segle XVII. Aquesta dada l'establim per la posició estratigràfica dels dos estrats i especialment pels materials recuperats durant l'excavació dels

MR-295

dos estrats. En aquest sentit, s'ha de remarcar que durant l'excavació de l'UE-7.003 s'han recuperat ceràmiques vidrades blanques i blaves amb orles diverses i amb el motiu de la ditada, així com ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell pinta, que ens situen totes elles a una cronologia de la formació de l'estrat al segle XVII.

L'UE-7.003 i 7.004 es lliuraven a les restes d'un mur (MR-295), que se situava al sud del sector i que era cobert per l'UE-7.002. Aquest mur tenia una direcció est-oest i estava construït mitjançant carreus aprofitats i pedres sense treballar, disposats de manera poc ordenada i lligats amb morter de calç de tonalitats vermelloses. La seva llargada documentada era de 1'75m i la seva amplada de 60cm; l'alçada del mur era de 70-50cm. En algun dels carreus que formaven el mur hi ha restes de cendres i

de combustió, si bé aquests carreus estan distribuïts de manera dispersa per l'estructura, cosa que ens fa descartar la possibilitat que aquest MR-295 estigués vinculat a una estructura de combustió. Seria l'estructura desmuntada de la qual procedien aquests carreus, prèviament a la construcció del mur, la que seria de combustió.

El MR-295 estava tallat al seu extrem oest pel límit de la parcel·la intervinguda i a l'extrem est, pel MR-23, fet que ens indica anterioritat del primer. El seu extrem sud no està en contacte amb el MR-17 i, a més, no presenten una alineació paral·lela entre ells. D'aquesta manera, el MR-295 seria un mur associat amb alguna estructura, o bé l'antic tancament sud del sector, que hauria estat substituït pel MR-17. La seva factura constructiva i posició estratigràfica ens indiquen que el MR-295 podria ser de cronologia moderna, vers el segle XVI i prèviament a les obres del segle XVII.

Un cop retirades les UE-7.003 i 7.004 s'ha documentat un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i bastant compactada (UE-7.005). Aquest estrat tenia una potència destacable (45-50cm), era tallat per la rasa de fonamentació del MR-23 (UE-7.010) i es lliurava al MR-295. Això ens indica que la seva formació era anterior a la construcció del MR-23 i posterior al MR-295. Per les seves

característiques, aquest estrat es podria correspondre a un estrat de rebliment associat amb el moment de la construcció del MR-295 i podria haver estat vinculat a un nivell de circulació del qual no n'han quedat restes. La seva posició estratigràfica, juntament amb els materials recuperats durant la seva excavació (ceràmica comuna vidrada verda i marró, i vidrada blanca) ens mostren una cronologia de formació d'aquest estrat que la situem vers el segle XVI.

UE-7.005

Aquest estrat de rebliment se situaria a les cotes on s'ubicarien els nivells corresponents als primers moments d'ús del sector (finals segle XIV, segle XV). Possiblement la formació d'aquest estrat estaria associat amb el desmuntatge d'aquests nivells. Hi hauria també la possibilitat que entre els segles XIV i XVI l'activitat desenvolupada en aquest espai estigués associada amb el conreu. En aquest sentit, l'UE-7.005 podria correspondre's al nivell format durant aquests treballs, el moviment de terres dels quals haurien motivat que la barreja dels materials.

UE-7.009

Per sota de l'UE-7.005 s'ha documentat un estrat d'argiles de tonalitats vermelles i bastant compactada (UE-7.009). Les seves característiques, posició estratigràfica i la seva cota de localització ens indiquen que es correspondria a l'estrat de rebliment corresponent al moment previ de la construcció dels murs inicials de les diferents finques, a finals del segle XIV. En aquest sentit, la rasa del MR-351 (UE-7.012) tallava aquest estrat. D'aquesta rasa, al sector 7 tan sols se n'ha pogut documentar la seva part inferior (on s'assentava el mur), ja que la resta del retall, juntament amb l'UE-7.009, van quedar afectats pel trencament posterior UE-7.011, associat amb la construcció de la FS-23. Pel que hem pogut documentar d'aquesta rasa UE-

7.012, estava totalment reblerta pel MR-351. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació en aquest sector.

2.1.8.Sectors 9, 11 i 12

El sectors 9, 11 i 12 s'ubicaven a la zona central-oest de la parcel·la, al nord respecte el sector 1, al sud del sector 42 i a l'est respecte el sector 2. La zona més a l'oest d'aquests espais se situava més enllà del límit de la parcel·la. Per aquest motiu, juntament amb el fet que al segle XX s'hi van edificar tres dipòsits d'olives de grans dimensions, ha motivat que aquests sectors s'hagin documentat molt parcialment. La construcció dels tres dipòsits d'olives va suposar que es desmuntessin la major part dels murs de tancament que separaven els sectors i que es perdés la seva seqüència estratigràfica (trencament UE-09).

Aquesta parcialitat de la documentació, que afectava als sectors 9 i 11 ha motivat que els presentem de manera conjunta en aquest apartat. A nivell cronològic, el sectors 9 i 11 es van definir al segle XVII, en el moment de la construcció del mur de tancament MR-13 i ocupaven l'espai on anteriorment s'hi ubicava el sector 41 i part dels sectors 40 i 10. El sector 12 es va definir en el moment de la construcció de l'església, a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII.

Zona est dels sectors 9 i 11, amb l'OB-5 que permetia la comunicació entre ells

Els tres espais haurien estat en ús fins al moment de la destrucció de la zona, el 1717, quan s'edificà la Ciutadella. Els sectors 9 i 11 formarien part de la propietat que es va definir al segle XVII i de la qual formaven també part els sectors 13, 14, 15, 2, 10, 27 i 7. Aquesta finca podria tractar-se de la zona conventual dels pares regulars menors, que es van establir en aquesta zona de la ciutat en aquest moment. Pel que fa al sector 12 es va definir a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII en el moment de la construcció de l'església. El sector 12 es correspondria a l'espai que va quedar al nord del sector 13, un cop edificat el mur nord de l'església en aquest punt (MR-14) i que hauria estat utilitzat com a zona de dipòsit o fossa sèptica, un cop tapiada la porta OB-13 del MR-7, que anteriorment comunicava els sectors 13 i 9.

2.1.8.1.Sector 9

El sector 9 se situava al nord respecte el sectors 13 i 12, al sud del sector 11 i a l'oest del sector 2. Per les dimensions i característiques d'aquest espai, considerem que es podria correspondre a una zona de distribució d'espais i de circulació (tipus

passadís) entre els àmbits situats més enllà del límit de la parcel·la intervinguda i els sectors 13, 9 i 2. Aquest sector es va definir al segle XVII, en el mateix moment que es va construir el MR-13 i el MR-11 i se situaria a la zona sud de l'espai que ocupava anteriorment el sector 41. El contacte entre el sector 9 i el sector 2 s'efectuaria mitjançant la porta OB-3 (al MR-13); la comunicació amb el sector 11 es duria a terme a partir de la porta OB-5 (del MR-10), mentre que es comunicava amb el sector 13 mitjançant l'OB-13 (del MR-7). En el moment de la construcció de l'església, s'amortitzà el sector 13 i es va definir el sector 12; en aquest mateix moment es va tapiar l'OB-13 mitjançant el MR-129.

OB-3

La part documentada d'aquest sector tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada documentada de 4'55m i una amplada de 2'38m. L'espai estava definit al nord pel MR-10, al sud, pels MR-7 i 129⁵ i a l'est pels MR-11 i 13⁶. La zona nord del sector i la major part del MR-10 i el MR-128 (situat per sota d'aquest) havien quedat tallats, mitjançant l'UE-09, en el moment de la construcció dels dipòsits d'olives (al segle XX).

Cara nord del MR-10, amb el dipòsit d'olives que el tallava

El MR-10 tenia una direcció est-oest i s'ha documentat a l'est respecte el dipòsit situat més al sud (DP-3). Estava construït mitjançant pedres sense treballar, de petites i mitjanes dimensions, amb algun maó, disposats tots ells de manera irregular i lligats amb morter de calç de tonalitats blanques. Les dues cares del mur presentaven un revestiment de morter, de les mateixes tonalitats del que actuava de lligam del mur. La llargada documentada d'aquest mur era de 45cm, amb una amplada de 40cm i una alçada de 70-90cm.

Al seu extrem est el MR-10 definia una obertura, OB-5, que es corresponia a una porta de comunicació entre els sectors 9 i 11. L'amplada de la porta era de 75cm i el seu límit oest estava definit mitjançant el límit del MR-10, mentre que

l'est el definia la cara oest del MR-13. A la part inferior de l'OB-5 s'hi situaven dues lloses planes, que definien el marxapeu de la porta i que funcionaria amb els nivells

*Continuació del MR-10 (MR-10A)
un cop desmuntat el DP-3*

de circulació dels dos sectors (PV-19 del sector 11 i PV-19A del sector 9), que se li lliuraven. Pel que hem documentat, l'OB-5 no hauria suposat cap trencament al MR-10, fet que ens indica que s'hauria definit en el moment de la construcció del mur.

A l'extrem oest de la parcel·la i del DP-3 s'ha documentat la continuació del MR-10, que ha estat identificat com a MR-10A. La part documentada d'aquest mur pràcticament es corresponia al perfil del mur al límit de la parcel·la, ja que havia quedat tallat pel DP-3. La llargada màxima documentada del MR-10A era de 25cm, tenia una amplada de 30cm i una alçada de 80cm. Pel que s'ha observat, la factura constructiva del MR-10A seria la mateixa que la del MR-10 (pedres sense treballar i maons disposats de manera irregular) i també presentava restes del revestiment de morter del mur.

El MR-10 s'assentava al damunt d'un mur anterior, MR-128, que estava bastit mitjançant maons, disposats de manera irregular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocres. Aquest mur també havia quedat tallat pel DP-3 i se n'ha documentat la mateixa llargada que el MR-10. L'amplada del MR-128 era de 25cm i se n'ha documentat una alçada de 20-45cm. El MR-128 també presentava l'OB-5, tot i que no presentava restes o indicis d'un marxapeu associat. Al límit oest de la parcel·la, on s'havia documentat el MR-10A, el MR-128 no havia conservat la seva continuació, ja que havia quedat totalment desmuntat pel DP-3.

Alçat de la cara sud del MR-128

Per la factura constructiva i posició estratigràfica dels MR-10 (i el MR-10A) i el MR-128, considerem que ambdós s'haurien edificat al segle XVII. Inicialment es va construir el MR-128 i posteriorment (a finals del segle XVII inicis del segle XVIII) es va reparar aquest mitjançant el MR-10 i possiblement el MR-10A repararia la part

del MR-128 que no s'ha conservat. Aquesta dada cronològica l'apuntem a partir del fet que el morter del MR-10 era molt similar, a nivell de tonalitats, amb el morter de lligam dels murs de tancament de l'església.

A nivell d'excavació arqueològica d'aquest sector, per sota del nivell de destrucció general dels espais, UE-03, s'ha documentat un nivell de pedres, maons, teules i restes de morter de calç, amb una baixa proporció de terra sorrenca. Aquest estrat ha estat identificat com a UE-15/39 i tenia una potència de 1'70m. L'excavació d'aquest estrat ha aportat un nombre abundant de materials arqueològics, dels quals destacaven la ceràmica d'importació de Ligur ("taches noires" amb decoració pintada de 1700-1716; de "scenografia barroca" i "a Tappezzeria" ambdós de 1650-1716), juntament amb ceràmica del segle XVII (vidrada blanca i blava de Poblet, catalana, de Barcelona, de transició, de faixes o cintes i de la ditada i reflex metàl·lic de pinzell-pinta). També s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica comuna (vidrada, oxidada i reduïda), ceràmica de pisa blanca amb manganès i ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana. A banda dels materials ceràmics, l'UE-15/39 ha permès recuperar dues monedes (il·legibles), peces de bronze (agulles, agulles de cap), ferro, fragments de vidre i restes de fauna.

Les característiques de l'estrat ens indiquen que es correspondria al nivell de destrucció de l'espai. La seva posició estratigràfica i els materials associats amb aquest estrat ens indiquen que s'hauria format en el moment de la destrucció de l'espai, el 1717, en el moment previ a la construcció de la Ciutadella.

Vista general del sector 9 des del sector 2

A l'extrem sud-est del sector hi hauria una continuació de l'espai cap al sud, de planta rectangular i amb una direcció nord-sud

(1'30mx70cm). A la major part d'aquest espai s'hi situava la CN-1, que discorria per aquest sector fins al sector 2. En aquesta zona, l'UE-15/39 era solidari estratigràficament amb l'UE-41 i cobria la CN-1⁷. Aquest estrat presentava les mateixes característiques que l'UE-15/39 i es corresponia al mateix nivell de destrucció del 1717.

L'UE-15/39 cobria el PV-19A, que es corresponia al nivell de circulació del sector 9. El PV-19 estava definit mitjançant un paviment de terra piconada. Aquest paviment funcionava amb la CN-1, amb l'OB-5 i també era contemporani amb el PV-19 del sector 11. Tot i la parcialitat de la documentació del PV-19A (pel trencament del

moment de la construcció dels dipòsits), considerem que aquest paviment s'hauria format a partir de la compactació del nivell d'amortització del sector 41 (UE-41.002), que se situava per sota del paviment. La posició estratigràfica del PV-19A ens indica que es correspondria al darrer nivell de circulació del sector 9 i se situaria cronològicament al segle XVII i estaria en ús fins a inicis del segle XVIII (quan es va destruir tot l'espai).

2.1.8.2.Sector 11

El sector 11 se situava al nord respecte el sector 9, al sud del sector 42 i a l'est respecte el sector 2. La planta documentada de l'espai era rectangular, orientat de nord a sud, amb una llargada de 3'95m i una amplada de 1'10m. S'ha de destacar que aquest espai continuaria en direcció oest fins al límit de la parcel·la intervinguda, si bé va ser desmuntat en el moment de la construcció dels tres dipòsits d'olives. L'espai documentat estava delimitat al nord mitjançant el MR-19⁸, al sud, pel MR-10, 10A i el mur anterior al MR-10 (MR-128) i a l'est pel MR-13⁹. L'accés al sector 11 s'efectuaria des del sector 9, mitjançant l'OB-5. Tot i la parcialitat de la documentació d'aquest sector, considerem que es correspondria a un espai interior (o semi-exterior) destinat a àrea d'emmagatzematge. L'espai s'hauria definit al segle XVII i estaria en ús fins al moment de la destrucció de l'espai per a la construcció de la Ciutadella, el 1717.

A nivell d'excavació del sector, per sota de l'estrat de rebliment general del sector un cop destruïts els diferents espais, UE-03, s'ha documentat l'UE-38. Aquest estrat estava format per un nivell de pedres, maons, restes de morter de calç i una petita proporció de terra sorrenca, de tonalitats ocres. Tenia una potència de 50cm i cobria, juntament amb l'UE-15/39 del sector 9 (amb el que era solidari

Localització d'una bomba durant l'excavació de l'UE-38

estratigràficament) el marxapeu de la porta OB-5. L'excavació d'aquest estrat ha aportat un nombre important de materials arqueològics, dels quals destaquem dues bombes i la meitat d'una altra, juntament amb dues monedes, que es corresponien a un ardit de Barcelona de Felip IV (1659) i un diner de Barcelona de l'Arxiduc Carles (1709). Juntament amb aquests materials, s'ha recuperat ceràmica d'importació (Ligur amb escenografia barroca del segle XVII), ceràmica vidrada blanca i blava catalana, de Poblet, de Barcelona, amb decoració de la ditada i de

blondes (totes elles del segle XVII), així com ceràmica comuna (vidrada, reduïda i oxidada) i de pisa blanca amb decoració en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV). També s'han recuperat fragments de vidre (dels que destacava una ampolla), juntament amb ferro i bronze (agulles i una agulla de cap).

A partir de les seves característiques, posició estratigràfica i els materials associats amb l'UE-38, considerem que es tractaria del nivell de destrucció de l'espai, en el moment de la construcció de la Ciutadella. Les dues bombes recuperades ens fan

UE-40

pensar que hi hagués un primer desmuntatge de l'espai (associat amb el mateix estrat) en el seu darrer moment d'ús i que estaria associat amb els atacs efectuats a la ciutat durant el setge de 1714.

L'UE-38 cobria un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i negres, bastant compactada i amb acumulacions de carbons, que ha estat identificada com a UE-40. Tenia una potència de 30-40cm. L'excavació d'aquest estrat ha aportat de manera destacable dues monedes, que es corresponien a un diner de Barcelona de l'Arxiduc Carles (1708-1710) i un diner de Barcelona (1643-1648), així com materials ceràmics que se situen cronològicament al segle XVII (ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona, de Poblet, de la

ditada i ceràmica d'importació "maiolica ligure" amb decoració escenogràfica barroca). Juntament amb aquests materials, s'han recuperat ceràmica comuna (vidrada, oxidada i reduïda), metalls (agulles de cap i una sivella de bronze), fragments de vidre i restes de fauna. Les característiques de l'UE-40 ens fan considerar que aquest estrat definís el darrer moment d'ús de l'espai, que se situaria a inicis del segle XVIII.

L'UE-40 se situava per damunt d'un nivell de circulació anterior, PV-19, i s'hauria format durant el darrer moment d'ús del mateix i el moment inicial de la seva amortització (l'any 1717). El PV-19 es corresponia a un paviment de terra trepitjada, que s'hauria format a partir de la compactació del nivell

PV-19

d'amortització del sector 41 (UE-41.002). Tant l'UE-40 com el EI PV-19 haurien funcionat amb l'OB-5, a la qual es lliuraven. El PV-19 seria el primer nivell de circulació associat amb aquest sector i se situaria cronològicament al segle XVII.

Amb aquest paviment hi funcionava una fossa sèptica, FS-1, que estava ubicada al nord del sector i que hauria estat amortitzada per l'UE-40, ja que la cobria. La FS-1 tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 1'80m, una amplada de 1m i una profunditat de 1'05m. El tancament nord i est de l'estructura el definien el murs de tancament nord i est del sector (MR-19 i 13 respectivament); El seu mur de tancament oest, MR-20, s'assentava al damunt de les restes del mur de tancament est del sector 41, MR-358 (a la seva zona nord). Pel que fa al tancament sud (MR-33), es va edificar en el moment de la construcció de l'estructura, juntament amb el MR-20. Els dos murs estaven bastits mitjançant carreus aprofitats, pedres lleugerament treballades (en ambdós casos de mida diversa) i maons, tots ells disposats de manera poc regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ocres.

FS-1

La construcció de la FS-1 tallava el rebliment corresponent a l'amortització del sector 41 (UE-41.002) i als límits del retall es lliuraven els MR-20 i 33. El MR-20 presentava una direcció nord-sud, amb l'extrem nord que es lliurava al MR-19 i tenia una llargada de 1'70m i una amplada de 15-25cm. Al seu extrem sud el MR-20 era solidari estratigràficament amb el mur sud de la fossa sèptica, MR-33. Aquest mur tenia una direcció est-oest, amb una llargada de 1m i una amplada de 20-28cm i es lliurava per l'est al MR-13.

L'interior de la FS-1 estava reblerta mitjançant l'UE-56, que estava format per un estrat de terra sorrenca, de tonalitats vermelles i negres i amb acumulacions d'argiles de tonalitats verdes. L'excavació d'aquest estrat ha aportat un gran nombre de materials arqueològics, dels quals destacaven (per la quantitat) la ceràmica comuna vidrada, oxidada i reduïda, així com vint-i-una agulles de cap de bronze. Les formes d'aquestes ceràmiques presenten una important diversitat (plats, olles, escudelles, tapadores, joguines...). A nivell de materials indicatius de cara a la cronologia de la formació de l'estrat, destacaven la ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet, de Barcelona, catalana, de la ditada i ceràmica policroma (totes elles del segle XVII), així com la ceràmica d'importació italiana (de Ligur, també del segle

XVII) i rajola vidrada blanca i blava dels segles XVII-XVIII. A més d'aquests materials, s'han recuperat tres monedes (una possible malla de Barcelona de Ferram II, posterior a 1494, i les altres dues il·legibles), restes de ferro i vidre (fragments d'una ampolla i una dena de collaret), així com ceràmica de pisa blanca i en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i, en menor nombre, restes de fauna.

Les característiques i ubicació de l'UE-56 ens indiquen que es tractaria del nivell associat amb l'ús de la FS-1 i que s'hauria format a partir de la deposició de residus (corresponents a restes de combustió i secrecions orgàniques) al seu interior. La seva posició estratigràfica i els materials recuperats durant la seva excavació ens indiquen que la seva construcció i ús se situaria al segle XVII.

2.1.8.3.Sector 12

El sector 12 estava situat al nord respecte el sector 1 i al sud i oest del sector 9. La zona oest de l'espai se n'anava més enllà del límit de la parcel·la intervinguda. Aquest sector definia un petit espai de planta rectangular, orientat d'est a oest, que tenia una llargada documentada de 3'50m i una amplada de 75cm. El tancament nord del sector el definia el MR-7, juntament amb el MR-129¹⁰; el tancament sud, el MR-14 i el MR-5¹¹; el tancament est el formava la part nord del MR-8¹².

Vista general del sector 12, amb el MR-129 i el tancament nord-oest de l'església a primer terme

L'espai es va definir a finals del segle XVII inicis del segle XVIII, en el moment de la construcció de l'església (sector 1). En aquest moment, la major part del sector 13 va quedar inclòs al sector 1, exceptuant el seu extrem nord que va quedar fora de l'edifici. Aquest extrem nord és el que formava el sector 12. Les característiques i dimensions del sector, juntament amb la seva ubicació i l'estratigrafia documentada al seu interior, ens fan considerar que no hauria funcionat com espai, si no que es correspondria a una possible estructura de deposició de residus i materials, tipus escombrera.

Per a tancar aquesta estructura es va tapiar la porta que comunicava el sector 13 amb el sector 9 (OB-13), mitjançant el MR-129.

L'estructura seria diferent respecte una fossa sèptica ja que no estaria soterrada sinó que es tractaria d'un element constructiu en positiu. Possiblement en aquesta zona s'hi hauria previst la construcció d'un element associat amb l'església (una continuació de l'edifici que podria definir un

espai més al nord) que no s'edificà. L'àmbit que definia el sector 12 va estar en funcionament fins al moment de la destrucció d'aquesta zona de la ciutat, el 1717, amb motiu de la construcció de la Ciutadella.

Pel que fa a l'excavació d'aquest sector, per sota del nivell de destrucció final de l'espai, UE-03, s'ha documentat l'UE-08, que estava format per un nivell de terra sorrenca, amb una alta proporció de restes de material de construcció (pedres, maons, restes de morter...). Tenia una potència de 25-30cm. La seva excavació ha aportat un nombre important de materials ceràmics, dels quals destacaven per la seva quantitat la ceràmica comuna vidrada (verda i marró). Juntament amb aquesta ceràmica vidrada, s'ha recuperat ceràmica vidrada blanca i blava catalana, de Poblet, de Paterna, així com ceràmica de reflex metàl·lic amb decoració de pinzell-pinta (totes elles del segle XVII); també s'ha recuperat ceràmica d'importació del segle XVII (*maiolica ligur*), juntament amb rajoles vidrades policromes (segles XVIII-XIX) i blanca i blava (segle XVI), fragments de vidre i fragments de canonades ceràmiques. Les característiques de l'UE-08 ens indiquen que es tractaria d'un nivell de destrucció de l'espai. Els materials arqueològics i la seva posició estratigràfica ens fan considerar que aquesta destrucció s'hauria dut a terme el 1717, en el moment previ a la construcció de la Ciutadella.

Límit oest de la parcel·la, amb la seqüència estratigràfica (UE-08 i 14) del sector 12

L'UE-08 cobria un nivell de terra sorrenca i de tonalitats poc homogènies, que ha estat identificat com a UE-14. Tenia una potència de 70cm i cobria les restes del nivell de circulació del sector 13 en aquest punt (PV-20). L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics corresponents a ceràmica de *maiolica ligur* (segle XVII), ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), pisa blanca en verd i manganès (finals segle XIII-segle XIV) i manganès (segle XIV) i ceràmica comuna (vidrada, oxidada i reduïda). A més dels materials ceràmics també s'han recuperat fragments de ferro. Les característiques de l'UE-14 ens indicarien que la seva formació estaria associada amb l'abocament de terres i de materials a l'interior de l'estructura o espai que definia el sector 12. Els materials associats amb l'estrat, juntament amb la seva posició estratigràfica ens indiquen que el moment de la seva formació s'ubicaria a finals del segle XVII i inicis del segle XVIII.

2.1.9. Sector 13

El sector 13 se situava a la zona central, al límit oest de la parcel·la, al nord respecte el sector 15, al sud respecte els sectors 9, 24 i 41 (en diferents moments

Darrer moment d'ús del sector 13, a mitjans del segle XVII

cronològics) i a l'oest respecte el sectors 29, 25 (al segle XVI) i 14 (al segle XVII). Aquest sector quedava tallat pel límit oest de la parcel·la intervinguda i, per tant, el sector ubicat a l'est respecte ja no ha estat localitzat. L'espai que definia aquest sector s'hauria definit en el moment de la construcció inicial de les diferents edificacions d'aquesta zona de la ciutat (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV) i hauria estat en ús fins a finals del segle XVII.

En aquest moment, pràcticament tot l'espai es va amortitzar i va passar a quedar inclòs a l'edifici corresponent a l'església (sector 1). De l'espai corresponent al sector 13 va quedar fora de l'edifici de l'església el seu extrem nord, que va formar el sector 12. Tota la zona oest del sector va quedar afectada, en el moment de la construcció de l'església, pel mur (MR-5) que actuava d'enriostament de l'arc situat entre la nau lateral oest (ubicada fora del límit de la intervenció) i la nau central. El MR-5 travessava de nord a sud tot el sector i hauria tallat part de la comunicació entre aquest i els sectors 24 (al nord) i 15 (al sud).

El sector 13 formaria part, en el moment de la seva construcció, d'una propietat que se situaria al carrer Oliver del Pla d'en Llull, de la qual seria la seva part posterior. Hi hauria la possibilitat que el sector 24 formés part també d'aquesta finca¹³.

Al segle XVI es va obrir una porta d'accés des del sector 13 al sector 15 (OB-18), que ens indicaria que en aquest moment haurien passat a formar part de la mateixa propietat. Aquesta es mantindrà fins al moment de l'amortització

OB-18

de les edificacions per a la construcció de l'església. En un moment previ a aquesta amortització, al segle XVII, la porta OB-18 va ser tapiada i es va obrir una nova porta (OB-16) a l'oest respecte aquesta. En el mateix segle XVII hi va haver un seguit de modificacions i ampliacions de la finca de la que formava part el sector 13. D'aquesta manera, es va amortitzar el sector 24, que va quedar inclòs al mateix espai corresponent al sector 13. Així mateix passarien a formar part de la mateixa finca, els sectors que 14, 2 i 9 que es van definir en aquest moment i que fusionaven espais (especialment els dos primers) que fins a aquell moment havien funcionat amb les finques del carrer Joan Grech.

OB-16, amb el PV-20

Les dades aportades per la intervenció arqueològica duta a terme en el sector 13 ens indiquen que aquest espai hauria estat destinat, des del moment de la seva construcció inicial, a àrea de conreu d'horts. Aquesta activitat s'hauria dut a terme fins al segle XVII, quan es va formar una nova propietat de grans dimensions (possiblement associada amb la comunitat dels pares regulars menors). En aquest darrer moment d'ús de l'espai, aquesta àrea probablement seria un espai interior o semi-exterior, que funcionaria amb el possible pati (sector 14) del convent o de la finca privada de la que formaria part.

La planta documentada d'aquest àmbit era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 3'80m i una amplada documentada de 3'70m. Al segle XVII, quan el sector 24 va quedar inclòs al sector 13, aquest va passar a tenir una llargada de 6'50m. El tancament nord del sector el definia, en el moment de la seva construcció inicial, el MR-314 i amb l'ampliació de l'espai al segle XVII, els MR-7 i 129¹⁴. El tancament sud, el formava el MR-315A, que va ser reparat pel MR-112 (al segle XVI). Pel que fa al tancament est, el definia inicialment el MR-307, que va ser reparat mitjançant el MR-8 i el MR-123 (als segles XVI-XVII). Pel que fa al tancament oest, se situaria ja a l'espai corresponent a l'edifici actuat situat a l'oest de la parcel·la intervinguda.

El mur de tancament nord, MR-314, tenia una direcció est-oest i estava bastit mitjançant carreus de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La zona oest d'aquest mur va quedar tallada en el moment de la construcció del MR-5 (corresponent a un mur de l'església, que separava l'espai de la nau lateral amb la central). D'aquesta manera, s'ha documentat un tram del mur a la zona est, de 1'80m i un altre al límit oest de la

parcel·la, de 25cm. L'amplada d'aquest mur era de 35cm i se n'ha documentat una alçada de 1'05m. El MR-314 s'assentava al damunt de la seva banqueta de fonamentació, MR-313, que estava construïda mitjançant pedres de mitjana

Alçat sud dels MR-314 i 313

dimensió, sense treballar o lleugerament escairades per la seva cara exterior i lligades amb el mateix morter de calç que el mur. L'amplada del MR-313 era de 50cm.

La part inferior del MR-313 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-13.060, a la qual reblia totalment. L'UE-13.060 tallava l'estrat de rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat (UE-13.057). La part nord del MR-314 i la fonamentació MR-313 actuaven de tancament sud de la FS-12 del

sector 24. A nivell estratigràfic, el MR-314 es lliurava al mur de tancament est del sector 13 (MR-307), corresponent del moment constructiu inicial del sector; així mateix, el MR-313 es lliurava a la fonamentació del MR-307 (MR-309), fet que ens indiquen posterioritat constructiva del MR-314 i la seva fonamentació respecte el MR-307 i el MR-309. A partir de la seva posició estratigràfica i factura constructiva, situem cronològicament el moment de la construcció del MR-314 i 313 a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, si bé en un moment posterior a la construcció del MR-307.

El mur MR-307 tenia una direcció nord-sud i actuava de tancament est dels sectors 13 i 24 i de tancament oest dels sectors 29 i 40, que posteriorment seran els sectors 26, 14 i 9. La llargada del MR-307 era de 7'60m; la seva amplada, de 55cm i tenia una alçada de 80-90cm. Estava construït mitjançant carreus i pedres de mida mitjana lleugerament escairades i lligades amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La disposició del parament era regular, si bé a la zona central-sud del mur (a la part on separava els sectors 13 i 29) les filades presentaven una alineació lleugerament corbada (com si fos una altra mà constructiva). A les cotes superiors del mur, el rebliment interior

MR-307

entre les dues cares del mateix estava bastit mitjançant una filada de pedres de mida mitjana, mentre que a la resta del mur el mateix rebliment el formaven pedres de petites dimensions.

En relació a aquesta diferència del rebliment interior, val a dir que el mateix tipus de morter de calç de tot el mur i del tipus de parament exterior ens indicava que es corresponia en ambdós casos al mateix mur, sense indicis de cap reparació del primer rebliment o del mateix mur. Aquest tipus de rebliment amb pedres de mida mitjana s'ha documentat tan sols en el MR-307, mentre que a la resta dels murs documentats del mateix moment cronològic que aquest, el seu rebliment estava efectuat amb pedres de petites dimensions.

A la seva zona nord (a 3m respecte el seu extrem sud) el MR-307 tenia associada una unitat estratigràfica negativa (UE-13.058), que es corresponia a la manca del mur en aquest punt. L'UE-13.058 tenia una amplada de 35cm i la mateixa alçada que el mur i els seus extrems (nord i sud) estaven definits mitjançant el límit del mur en aquests punts, sense que s'observés cap trencament d'aquest. Aquesta unitat negativa se situava on al MR-307 se li lliuraven els murs MR-102 (per l'est) i MR-314 (per l'oest). Per les seves característiques, considerem que l'UE-13.058 es podria correspondre a l'empremta d'una estructura (possiblement de fusta), que s'hauria col·locat prèviament a la construcció del MR-307 i que s'assentava al damunt de la seva fonamentació (MR-309). Aquesta estructura estaria associada amb el procés constructiu del mur i possiblement s'hauria retirat un cop finalitzats els treballs (no s'han documentat restes orgàniques corresponents a la possible fusta).

UE-13.058 al MR-307

La fonamentació del MR-307, MR-309, estava bastida mitjançant pedres de mida mitjana i gran (les de mida més grans se situaven a la part inferior del mur) i disposades de manera poc regular. El morter de lligam de les pedres del MR-309 era el mateix que el del MR-307. La seva amplada era de 65-70cm i la seva alçada, de 65-70cm. La part inferior del MR-309 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-29030), que tallava l'estrat de rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat (UE-13.054, 29021 i 40021). L'UE-29030 tenia una profunditat de 30cm i estava totalment reblerta pel MR-309.

A nivell estratigràfic, la fonamentació MR-309 es lliurava, al seu extrem nord, a la cara est de la fonamentació (MR-306) del mur nord del sector 24 i sud del sector 41 (MR-305). A l'extrem sud, el MR-309, es lliurava al punt on estaven en contacte les fonamentacions MR-316 i 311, dels murs de tancament sud del sector 13 i el sector 29 respectivament.

Contacte entre els MR-307 i 305

Pel que fa al MR-307, el seu contacte estratigràfic amb el mur que se situava al nord (MR-300) s'hauria perdut en el moment del desmuntatge d'aquest mur (al segle XVI). En aquest mateix punt, a la seva cara oest el MR-307 era solidari estratigràficament amb el MR-305. A l'extrem sud, el MR-307 estava en contacte amb els murs de tancament sud del sector 13 i 29 (MR-315A i 312 respectivament), amb un espai buit al punt de contacte entre els tres murs, que estava reblert mitjançant restes de morter i terra. En el punt de contacte entre aquests tres murs, s'ha constatat que els MR-312 i 315A es lliuraven al MR-309, amb el MR-312 que tenia un revestiment de morter al seu extrem oest, que també es lliurava al MR-309.

La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-307 i la seva fonamentació, MR-309 ens indiquen que la cronologia de la seva construcció se situaria a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, en el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat. La relació estratigràfica entre les fonamentacions dels murs amb els que limitava la fonamentació MR-309 als seus extrems nord i sud ens indicava que, a nivell constructiu primerament es van bastir les fonamentacions que separaven les finques en relació als carrers on estaven ubicades (al carrer Joan Grech, els sectors 29 i 16 i a l'Oliver del Pla d'en Llull els sectors 13, 24 i 41) i posteriorment, es van construir les dels murs que separaven les finques entre els dos carrers (el sector 13 respecte el 29).

Contacte entre el MR-307 i els MR-315A, 312 i 315

Pel que fa als murs de tancament que s'assentaven al damunt d'aquestes fonamentacions, el MR-307 i el mur amb el que estava en contacte al nord-est

(MR-305) es van edificar en el mateix moment, mentre que pel sud, inicialment es va construir el MR-307 i posteriorment els murs sud dels sectors 13 i 29 (MR-315A i 312).

A la zona nord, al MR-307 se li assentava al damunt el MR-8, que estava bastit mitjançant carreus i pedres de mida gran i algun maó, lligats tots ells amb morter de calç de tonalitats ocre. La llargada documentada del MR-8 era de 2'60m i se n'havia conservat una alçada que anava dels 20cm (al sud) a 85cm al nord. Per la seva factura constructiva i posició estratigràfica, considerem que la cronologia del MR-8 se situaria al segle XVI. El MR-8 era solidari estratigràficament amb el mur que tancava pel nord el sector 13 (MR-

Alçat est dels MR-8 i 307

7). Possiblement el MR-8 continuaria en direcció nord, més enllà de la zona de contacte amb el MR-7, si bé aquesta continuació va ser tallada i reparada mitjançant el MR-138. Aquest mur estava bastit mitjançant pedres de petites dimensions i fragments de maons, disposats de manera irregular i lligats amb un morter de calç de tonalitats blanquinoses.

Extrem nord del MR-8, amb la reparació MR-138

El MR-138 tenia una llargada (est-oest) de 50cm, una amplada de 20-30cm i conservava una alçada de 75cm. A la zona nord, el MR-8 tenia dos forats de pal (FP), dels quals el primer s'ubicava a 75cm al sud respecte l'extrem nord del mur; el segon dels forats de pal se situava 80cm respecte el primer. La planta dels dos era circular, de 9cm de diàmetre, i estarien associats amb el procés de construcció del mur. Ambdós funcionarien com a base de subjecció de dos elements (possiblement de fusta), que possiblement haurien estat retirats un cop edificat el mur, ja que al seu interior no s'han recuperat restes de fusta o de l'element que se situaria a l'interior dels forats i tan sols s'ha documentat la seva empremta. La posició estratigràfica, característiques i factura constructiva del MR-138 ens indica que s'hauria bastit al segle XVII.

A la zona corresponent al sector 13, el MR-8 pràcticament no ha estat documentat, ja que hauria estat desmuntat en el moment inicial de les obres de construcció de l'església (trencament UE-1.109). A més, en un moment previ a aquest desmuntatge, al segle XVII, es va dur a terme una obertura a aquest mur (OB-12), que estaria associada amb l'estructura E-1, que ha estat documentada al sector 14.

OB-12, MR-123 i PV-44

El trencament que hauria suposat l'OB-12 hauria estat reparat mitjançant el MR-123. Aquest mur estava bastit mitjançant maons i pedres de petites dimensions, disposades de manera irregular i lligades amb un morter de calç de tonalitats blanques. La llargada documentada del MR-123 era de 3'50m i la seva alçada anava dels 10 als 40cm. A l'extrem sud del mur, possiblement s'hi situaria una obertura, corresponent a una porta de comunicació entre els sectors 13 i 14, els límits de la qual haurien quedat desmuntats en el moment de la destrucció del mur. Al sector 14 s'ha documentat la rasa que s'hauria efectuat en els estrats d'aquest espai (UE-14.023), per a la construcció del MR-123. Aquesta rasa, tenia una alçada de 20-30cm i una amplada de 40cm (respecte el límit est del mur). Un cop edificat

el MR-123 es va acabar de reblir la rasa mitjançant les UE-14.020, 14.019 i 14.024 (que es presenten a l'apartat corresponent al sector 14).

A la zona central est del MR-123 se li assentaven tres lloses planes i el fragment d'una quarta trencada, que definien el PV-44. La llargada del paviment era de 2'60m; la seva amplada, de 25cm i tenia una alçada de 10-13cm. A nivell estratigràfic, al PV-44 se li lliurava, a la seva cara oest, el nivell de circulació del darrer moment d'ús del sector 13 (PV-20), mentre que per l'est, se li lliurava l'E-1 (que es correspondria a la base d'una possible font). En relació al MR-123, si bé el paviment se li assentava al damunt, el morter de lligam del mur i del paviment era el mateix, fet que ens indica que es correspondria al mateix moment constructiu (al segle XVII).

Si bé les característiques de les lloses que definien el PV-44 i la seva ubicació en relació a l'OB-12 ens podrien indicar que aquest es tractaria del marxapeu de la porta, la seva documentació en relació a l'E-1 ens fa considerar que el PV-44 tindria un ús associat amb la base de circulació d'aquesta estructura. Tot i això, hi hauria la possibilitat que d'inici es projectés l'OB-12 com un accés que comunicava

els dos sectors i que posteriorment (al mateix segle XVII) s'edificués l'E-1 i s'aprofités la porta com a element del conjunt de l'estructura. A l'extrem nord i sud del MR-123, el tancament oest de l'OB-12 el definien els MR-122 (al nord) i 122A (al sud), que s'assentaven al damunt del MR-123. Ambdós murs estaven construïts mitjançant pedres de petites dimensions i maons, disposats de manera poc regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocre. Del MR-122 se n'ha documentat una llargada màxima (nord-sud) de 30cm, una amplada de 35cm i una alçada de 25cm; el MR-122A tenia una llargada (nord-sud) de 30cm, una amplada de 32cm i tan sols s'havia conservat l'empremta del mur, amb una alçada màxima de 7cm.

OB-12 i els MR-122 i 122A en relació a l'E-1 del sector 14

Tal i com es presenta més endavant en relació al PV-20 d'aquest sector i a l'E-1 i el PV-10 del sector 14 (que es presenta al seu apartat corresponent), aquests nivells de circulació i estructura es podrien correspondre al moment inicial de l'ocupació de l'espai per part de la comunitat religiosa dels pares regulars menors (a partir de 1636), que posteriorment edificaran l'església en aquest mateix punt.

El mur de tancament sud del sector, MR-315A, estava bastit mitjançant carreus i pedres escairades per la cara exterior, de mida mitjana, disposades de manera regular i lligades amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva direcció era

Alçat nord dels MR-315A i 316

est-oest, amb la zona oest del mur que va quedar trencada per la construcció del MR-5 de l'església. D'aquesta manera, la llargada documentada del MR-315A era de 1'80m, amb un tram final entre la cara oest del MR-5 i el límit de la parcel·la de 50cm. L'amplada del mur era de 552cm i la seva alçada, de 70cm.

El MR-315A s'assentava al damunt de la seva banquetta de fonamentació, MR-316, que estava bastida mitjançant pedres

de mida mitjana i gran (a les primeres filades), sense treballar i lligades amb el mateix morter de calç que actuava de lligam del MR-315A. L'amplada del MR-316 era de 62cm i tenia una alçada de 69cm. La part inferior del mur se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-13.061, que tallava els estrats de rebliment previ a la construcció del mur (UE-13.054, 15009). L'UE-13.061 tenia una profunditat de 35cm i estava totalment reblerta pel MR-316. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-315A i la seva fonamentació MR-316, ens fan ubicar el moment cronològic de la seva construcció a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

Alçat nord del MR-112 i l'OB-18

Al damunt del MR-315A s'hi assentava el MR-112, que estava bastit mitjançant carreus aprofitats de mida diversa, pedres de petites dimensions i maons, lligats amb morter de calç, de tonalitats ocre. La disposició del parament combinava els carreus, amb els maons i les pedres de petites dimensions, que permetien regularitzar les filades. La llargada documentada d'aquest mur era de 80cm, amb una continuació del mur 30cm més enllà de l'extrem oest del MR-5, que també tallava

el MR-112. Se n'havia conservat una alçada de 77cm. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-112 ens indiquen que el moment de la seva construcció se situaria al segle XVI, en el mateix moment que es va edificar els murs MR-106 i 97, amb els que contactava en els seus extrems sud-est i est respectivament i amb el MR-8, amb el que estaria en contacte pel nord-est (aquest contacte es va perdre en el moment del desmuntatge del MR-8 en aquest punt).

A nivell estratigràfic, el MR-112 i el MR-106 eren solidaris estratigràficament i tant aquests murs com el MR-97 es lliuraven a les restes d'un mur de tàpia (MR-368) que se situava al punt on confluïen els murs. Aquesta dada ens indicaria que possiblement els murs als quals estarien reparant i substituït els MR-112, 106, 97 i fins i tot el MR-8 podrien haver estat murs de tàpia, dels quals tan sols en quedaria la part ubicada a la zona de contacte entre ells.

A la zona central-oest de la part documentada del MR-112 s'hi ha documentat una obertura, OB-18, que es correspondria a una porta de comunicació entre els sectors 13 i 15. L'extrem oest de l'obertura havia quedat tallada pel MR-5 i, per tant, se n'ha documentat una llargada de 70cm. A partir de la part documentada d'aquesta porta, considerem que s'hauria obert en el moment de la construcció del MR-112,

sense que s'hagi observat cap trencament al mur associat amb la mateixa. La seva cota de localització coincideix també amb el nivell inferior del mur, cosa que ens indica que anteriorment, amb el MR-315A, no hi hauria hagut cap porta en aquest punt.

MR-105

La porta OB-18 va ser tapiada, al segle XVII mitjançant el MR-105. Aquest mur estava bastit mitjançant maons a les seves cares exteriors i un rebliment interior d'argiles, pedres de petites dimensions, un nombre important de materials ceràmics i restes de morter de calç. Un cop bastit aquest mur, la cara sud del MR-112 i el mateix MR-105 van ser revestits mitjançant morter de calç.

Els materials ceràmics recuperats a l'interior del rebliment del mur es corresponien majoritàriament a ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), juntament amb ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i pisa blanca amb decoració en

verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV).

Tal i com veurem més endavant, durant la presentació dels resultats de l'excavació en aquest sector, en el moment de l'amortització l'OB-18 mitjançant el MR-105, s'hauria dut a terme un retall (UE-13.024) als estrats existents al sector 13 i que hauria afectat també la part inferior de l'OB-18, per la seva cara nord i les cotes superiors del MR-315A. Probablement aquest retall tindria més relació amb els estrats del sector, que amb la construcció del MR-115.

Revestiment de morter dels MR-112 i 105

Quan l'OB-18 es va amortitzar, es va obrir una nova porta d'accés al sector 13 des del sector 15. Aquesta nova obertura, OB-16, ha estat documentada al límit oest de la parcel·la intervinguda i se n'ha documentat el seu límit est, amb una

amplada de l'obertura de 30cm. Tot i la parcialitat de la documentació de l'OB-16, considerem que aquesta porta hauria suposat un trencament del MR-112. En aquest sentit, les reduïdes dimensions del MR-112 en el punt on se situava la porta (pel trencament del MR-105 i el límit de la parcel·la) no ens ha permès constatar aquest trencament. A nivell estratigràfic, l'OB-16 funcionava amb el PV-20 corresponent al darrer moment d'ús del sector i, per tant, la situem cronològicament al segle XVII.

Pel que fa a l'excavació arqueològica en aquest sector, s'ha de destacar que tots els nivells que es presenten estaven tallats per la rasa de fonamentació (UE-13.044) del mur de l'església MR-5, que separava l'espai corresponent a la nau lateral est i la nau central (a la zona de l'altar major).

Part documentada de l'OB-16, amb el PV-20 i el trencament al MR-112 del mur interior de l'església MR-5

D'aquesta manera, a les cotes superiors del sector, per sota dels estrats de rebliment del moment de la construcció de l'església (UE-1.107 i UE-1.166), s'ha documentat el PV-20. Aquest nivell de circulació estava definit per un paviment enrajolat a la mescla, del qual se n'havien conservat restes a la zona nord, est i al

PV-20, prèviament al desmuntatge dels murs de l'església

límit oest de la part documentada d'aquest sector. Els maons que definien el paviment estaven lligats i s'assentaven al damunt d'una base de morter de calç, que formava part del PV-20. Aquest nivell de morter de calç ha estat documentat pràcticament a tot l'espai corresponent al sector 13. El PV-20 es correspondria al nivell de circulació corresponent al darrer moment d'ús de l'espai, al segle XVII, quan ja formaria part del sector 13 l'espai corresponent al sector 24. Aquest paviment funcionava amb les OB-12, 16 i 13 i seria contemporani al PV-10 i l'E-1 del sector 14. Tal i com ja hem esmentat en relació al MR-8 i 123, possiblement a la zona sud del MR-8 hi hauria una porta (de petites dimensions) a partir de la qual es comunicarien els sectors 13 i 14 (de la qual no n'han quedat restes).

L'ús del PV-20 seria del moment en què en aquest espai estaria ocupat per la comunitat religiosa dels pares regulars menors (a partir de mitjans del segle XVII) i els sectors 13 i 14 formarien part del seu espai conventual. En aquest mateix moment, els sectors 9 i 2 formarien part de la mateixa propietat, amb el sector 2 funcionant ja com a àmbit exterior. Hi hauria també la possibilitat que formés part d'una finca privada, sense relació amb la comunitat esmentada.

Per sota del PV-20 s'ha documentat un nivell de terra sorrenca, poc compactada, de tonalitats grises i en algun punt més vermelles i amb algun maó (UE-13.001). Aquest estrat tenia una potència de 10-12cm i va ser parcialment documentat durant la intervenció duta a terme l'any 2004, quan es va excavar un sondeig fins a la cota corresponent a l'UE-13.001. En aquest sondeig, l'UE-13.001 va ser identificada com a UE-30. Durant l'excavació de l'UE-13.001 s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII) i de Paterna-Manisses (segle XV), ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), juntament amb ceràmica comuna (oxidada i vidrada), una moneda (il·legible) i restes de fauna. Per les seves característiques i posició estratigràfica, l'UE-13.001 es correspondria a l'estrat de preparació previ a la instal·lació del PV-20. Els materials ceràmics aportats per aquest estrat, així com la seva posició estratigràfica, situen el moment de la seva formació al segle XVII.

UE-13.002

A la zona nord del sector, a l'espai on anteriorment s'hi ubicava el sector 24, per sota de l'UE-13.001 s'ha localitzat l'UE-13.002. Aquest estrat estava format per un nivell format majoritàriament per maons, amb una petita proporció de terra sorrenca. Definia una pendent de sud a nord, amb una potència que anava dels 20 als 50cm i es corresponia al mateix estrat que l'UE-24001.

L'UE-13.002 cobria parcialment i es lliurava a la part superior dels murs de tancament de la FS-12 (MR-188, 318, 317) i al mur de tancament sud del sector 24 (MR-314), que alhora tancava pel sud la fossa sèptica. L'excavació d'aquest estrat ens ha permès recuperar materials ceràmics, dels quals destaquen la ceràmica vidrada blanca i blava d'orles

diverses (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), juntament amb ceràmica vidrada blanca i manganès (segle XIV) i oxidada, reduïda i vidrada comunes; a banda de la ceràmica, s'han recuperat una moneda (il·legible), metalls, restes de fauna i vidre.

Per les característiques i posició estratigràfica d'aquest estrat, es tractaria d'un estrat de rebliment que funcionaria com a amortització final de la FS-12 i del sector 24; així mateix, l'UE-13.002 apujaria el nivell fins a assolir la cota on s'ubicaria posteriorment el PV-20. A nivell cronològic, aquest estrat se situaria al segle XVII, en el moment en què el sector 24 va ser amortitzat i va quedar inclòs al sector 13. D'aquesta manera, per sota de l'UE-13.002 ja s'han documentat els estrats corresponents al sector 24 i que es presenten a l'apartat d'aquest sector.

Al damunt del mur que separava els sectors 13 i 24 (MR-314) s'hi situaven les restes d'un mur, MR-187, que estaven cobertes per l'UE-13.001. El MR-187 es corresponia a un mur construït mitjançant fragments de maons, lligats amb abundant morter de calç, de tonalitats ataronjades. Ha estat documentat a l'extrem est del sector i es lliurava al MR-123 i se'n conservava una llargada (est-oest) de 85cm, una amplada de 10-40cm i una alçada de 7-15cm. Per les seves característiques, considerem que es correspondria a les restes d'un mur, que s'hauria bastit al segle XVII, en el mateix moment que l'E-1 (del sector 14) i posteriorment al MR-123. Podria haver estat un mur associat amb alguna estructura projectada en relació a l'E-1, que possiblement no s'hauria acabat de construir (com sembla que també hauria passat amb la CN-18) i de la qual tan sols n'haurien quedat les restes del MR-187.

El fet que l'UE-13.001 cobrís les restes d'aquest mur és el que ens ha fet considerar aquesta possibilitat relativa a la no finalització del MR-187 i la possible estructura amb la que estaria associat, ja que el nivell de circulació de l'espai del moment cronològic en el que se situa el cobreix. Aquesta posició estratigràfica ens indica que hi hauria també la possibilitat que el MR-187 fossin les restes d'un mur corresponent a una estructura utilitzada durant el procés de construcció del MR-123. Al damunt del MR-187 s'hi situava un nivell de morter de calç (UE-13.006), del mateix color i textura que el que actuava de lligam del mur. L'UE-13.006 podria tractar-se de les restes del mateix mur o bé de l'estructura amb la que estaria associada aquest.

A la zona est del sector, per sota de l'UE-13.001 s'ha documentat un nivell de terra argilosa, de color marró i ataronjades i amb alguna taca de morter de calç (UE-13.003). Aquest estrat era solidari estratigràficament amb l'UE-13.004, que se situava a la zona oest del sector i que han estat diferenciats per la seva diferent textura i coloració. L'UE-13.004 estava formada per un nivell de terra argilosa, de

UE-13.003, amb les restes del MR-187 a primer terme

UE-13.004

tonalitats marró fosc. La potència dels dos estrats era de 10-15cm. A nivell de materials arqueològics, els dos estrats han aportat ceràmica de tipologia i cronologia similar. D'aquesta ceràmica, a nivell cronològic destacava la vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), juntament amb ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), pisa blanca amb decoració en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat restes de fauna i metalls (amb una agulla de cap de bronze).

Els materials ceràmics recuperats durant l'excavació de l'UE-13.003 i 13.004, juntament amb la seva posició estratigràfica, ens indiquen que la cronologia de la seva formació s'ubicaria al segle XVII. Per les seves característiques, ambdós estrats funcionarien com a nivell de rebliment i regularització previ a la instal·lació del PV-20 i del seu preparat UE-13.001.

Al límit oest de la parcel·la i a l'oest respecte el MR-5, a la mateixa cota de localització que les UE-13.003 i 13.004 s'ha documentat l'UE-13.005. Aquest estrat estava format per terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i fragments de maons. Tot i que el trencament corresponent a la rasa de fonamentació del MR-5, UE-13.044, hauria desmuntat el punt de contacte entre l'UE-13.005 i l'UE-13.004, considerem que podrien ser solidaris estratigràficament.

UE-13.005

Al seu extrem sud, l'UE-13.005 es lliurava al MR-112 i a l'OB-16, fet que ens indica que en el moment de la formació d'aquest estrat aquesta porta ja havia estat oberta. Els materials aportats per l'UE-13.005 presentaven la mateixa tipologia que la dels dos estrats situats a l'est respecte el MR-5. Aquest fet, així com la seva posició estratigràfica ens fan considerar que l'UE-13.005 es correspondria al mateix nivell de rebliment i regularització de l'espai que definien les UE-13.003 i 13.004.

En el moment de la formació de les UE-13.003, 13.004 i 13.005 la reparació del tancament est del sector, MR-123, ja s'havia edificat, ja que l'UE-13.003 es lliurava a aquesta. Així mateix, com ja hem esmentat, la porta que comunicava els sectors 13 i 15 (OB-16) ja hauria estat oberta; la porta anterior, OB-18, ja hauria estat tapiada mitjançant el MR-105, al qual es lliurava l'UE-13.004. Tal i com hem presentat, aquests estrats, juntament amb les UE-13.001 i 13.002 es correspondrien als estrats de rebliment del moment previ a la instal·lació del PV-20, del darrer moment d'ús de l'espai, un cop les modificacions als murs de tancament, així com l'amortització del sector 24 i la seva fossa sèptica (FS-12) ja s'haurien dut a terme.

Els estrats situats per sota d'aquests, tot i que cronològicament s'ubiquen al segle XVII, serien anteriors cronològicament a aquestes reparacions, ja que se situen per sota de la cota dels murs i en algun punt, com veurem, presenten trencaments associats amb aquest moment.

D'aquesta manera, les UE-13.003, 13.004 i 13.005 cobrien un estrat de terra argilosa, de tonalitats negres i amb taques de morter de calç, que ha estat identificat com a UE-13.010. La seva profunditat era de 5-12cm i les reparacions abans esmentades dels murs de tancament del sector se li assentaven al damunt (com el MR-105) o se situaven per damunt de l'estrat. A nivell de materials arqueològics, l'excavació de l'estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), així com abundant ceràmica comuna vidrada (verda, melada i marró) i vidrada blanca, juntament amb ceràmica comuna oxidada (de la qual destacava una graella) i reduïda. A més dels materials ceràmics, s'han recuperat una moneda (il·legible), metalls (fragments de ferro) i restes de fauna. Els materials arqueològics ens indicaven que la cronologia de l'UE-13.010 se situaria al segle XVII, mentre que la seva posició estratigràfica ens mostrava que s'hauria format en un moment anterior a la construcció del MR-123 i del MR-105 (que tapiava l'OB-16).

Retall UE-13.007 a l'UE-13.010

En relació a la construcció del MR-123, l'UE-13.010 presentava un retall (UE-13.007), que s'ha documentat a la zona sud del sector, arran del MR-123. La planta d'aquest trencament era rectangular i discorria de nord a sud. La seva llargada era de 1'10m, tenia una amplada que anava dels 25cm (al nord) als 15 (al sud) i una profunditat de 5-7cm. L'interior de l'UE-13.007 estava reblert mitjançant

l'UE-13.008 que estava formada per restes de morter de calç, de tonalitats ataronjades i blanques. El retall UE-13.007 es va dur a terme en el moment de la construcció del MR-123 en aquest punt, ja que el morter que definia l'UE-13.008 presentava unes característiques molt similars a les del lligam del mur. Possiblement aquest retall estaria vinculat al procés de construcció d'una possible porta, associada amb el MR-123, que se situaria en aquest punt i que permetria la comunicació entre els sectors 13 i 14. En el moment de la construcció de l'església, el MR-123 va ser parcialment desmuntat (mitjançant l'UE-1109) i va suposar que les restes de la porta es perdessin.

UE-13.011

A més del retall UE-13.007, l'UE-13.010 tenia dos retalls més (UE-13.011 i 13.013), que han estat documentats a la zona sud-oest del sector. L'UE-13.011 tenia una planta irregular, amb els límits arrodonits i tenia una llargada (nord sud) de 50cm, una amplada de 30-40cm i una profunditat de 5-12cm (amb les parets i el fons irregulars). L'interior de l'UE-13.011 estava reblert per l'UE-13.012, que el formava un nivell de terra poc homogènia i poc compactada, de tonalitats ataronjades i amb fragments de maons i restes de morter de calç. L'excavació d'aquest estrat tan sols ha aportat restes de

fauna, sense materials indicatius de la seva cronologia de formació, que ha estat establerta a partir de la seva posició estratigràfica.

Les característiques i dimensions de l'UE-13.011 ens fan desestimar que es pogués correspondre a un retall associat amb la base de subjecció d'alguna estructura (tipus forat de pal). Possiblement es tractaria d'algun tipus de moviment de terra associat amb el procés de construcció de les reparacions dels murs (per la seva proximitat, podria estar relacionat amb MR-105 del tapiat de l'OB-18), tot i que desconeixem si podria tenir algun tipus de funcionalitat o seria un moviment sense una intencionalitat clara.

A 15cm a l'oest respecte l'UE-13.011 s'ha documentat un altre retall, UE-13.013, que tenia una planta circular irregular. El seu diàmetre

UE-13.013

era de 20cm i tenia una profunditat de 6-8cm, amb els perfils i el fons irregulars. El rebliment de l'UE-13.013 estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró i poc compactada (UE-13.014). L'excavació d'aquest estrat ens ha permès recuperar materials ceràmics (en poca quantitat), dels quals destaquen la ceràmica vidrada blanca i blava amb decoració d'orles diverses, juntament amb ceràmica comuna oxidada i vidrada.

La planta i característiques de l'UE-13.013 ens fan considerar la possibilitat que aquest trencament estigués associat amb la base de subjecció (tipus forat de pal) d'algun tipus d'element; tot i això, les característiques del retall ens indiquen que en aquest cas seria una estructura de dimensions poc considerables (ja que la irregularitat del fons no indica una base d'estructura molt uniforme). Hi hauria també la possibilitat que es tractés de l'empremta deixada per l'assentament d'una estructura, sense que s'hagués dut a terme un retall intencionat per a subjectar-la. En qualsevol cas, el moment cronològic de la formació de l'UE-13.013 se situaria al segle XVII, en el mateix moment que l'UE-13.011, durant el procés de construcció de les reparacions dels murs del sector, prèviament al PV-20.

L'UE-13.010 cobria les restes d'una canalització, CN-18, que discorria des de la zona nord-est del sector 13 (arran de l'angle de tancament dels MR-8 i 314) en direcció sud-oest i fins aproximadament el límit sud-oest de la part documentada d'aquest sector. Cal destacar que la CN-18 va quedar tallada per la fonamentació del MR-5 (UE-13.044) i anava més enllà del límit oest de la parcel·la. La planta d'aquesta estructura era rectangular, amb una llargada documentada de 2'30m des del MR-123 fins a la rasa del MR-5 i de 40-90cm a l'oest respecte aquest mur; la seva amplada era de 45-60cm, amb una secció que dibuixava una "U" amb el fons pla.

CN-18

Els seus murs de tancament (MR-191 i 192) estaven construïts mitjançant maons, disposats en filades regulars i lligats amb morter de calç, de tonalitat blanquinoses. El mur de tancament nord-est, MR-191, ha estat documentat a la zona central de l'estructura i se'n conservava una llargada de 1'10m, una amplada de 15-20cm i una alçada de 5-8cm. Pel que fa al mur sud-oest, MR-192, ha estat documentat pràcticament en la seva totalitat (excepte en un punt de la seva zona central), amb una llargada de 2'30m i 40cm (al límit oest de la parcel·la); l'amplada del mur anava dels 15-20cm i la seva alçada era de 4-8cm. Ambdós murs s'assentaven al damunt de la base de l'estructura, PV-85, que alhora actuaria de base de circulació del líquid per la mateixa. El PV-85 estava

Continuació de la CN-18 a l'oest del MR-5

definit mitjançant una filada de maons, disposats en perpendicular respecte la direcció dels murs de tancament de l'estructura, i amb abundant morter de calç als seus extrems. L'amplada total del PV-85 era de 60cm, amb una amplada de l'espai que quedava entre els dos murs de tancament de la canalització (per on circularia el líquid), de 12cm.

La CN-18 se situava a l'interior d'un retall a l'UE-13.016 (UE-13.015) al qual reblia totalment. L'interior de l'estructura estava reblerta pel mateix estrat que la cobria, l'UE-13.010, sense restes de sediment corresponent a la circulació d'aigua per l'estructura.

La base de la canalització (PV-85) tenia un trencament, UE-13.017, a la seva zona nord, que també tallava l'UE-13.016 en aquest punt. La planta del trencament UE-13.017 era triangular, amb un angle recte a la seva zona oest i amb el tancament est lleugerament arrodonit. La llargada del trencament (nord-sud) era de 30cm i la seva amplada, de 10-30cm; tenia una profunditat de 12cm, amb les parets i el fons irregulars. L'interior de l'UE-13.017 estava reblert mitjançant un nivell de terra sorrenca, amb restes d'argiles i maons i que ha estat identificat com a UE-13.017A. Desconeixem la possible funcionalitat d'aquest trencament, que s'hauria dut a terme en el moment en què el mur sud-oest (MR-192) ja hauria estat desmuntat en aquest punt i prèviament a l'amortització de la canalització (al segle XVII).

Trencament UE-13.017, amb l'UE-13.020 al fons

A l'extrem nord-est de la CN-18 s'ha documentat un nivell de morter de calç (UE-13.020), que s'assentava al damunt del PV-85 i es lliurava als MR-314 i 8. La secció que definia l'UE-13.020 era cònca, amb una llargada (est-oest) de 25cm i una amplada (nord-sud) de 18cm. Per les seves característiques i ubicació, considerem que l'UE-13.020 es correspondria a l'empremta d'un element, que funcionaria amb la CN-18. Aquest element podria tractar-se d'una canalització ceràmica, que se situaria a un nivell superior i

connectaria amb la canalització i de la qual no se n'han conservat restes o indicis.

Un cop presentada la CN-18 i valorada la seva ubicació estratigràfica i característiques, considerem que s'hauria bastit al segle XVII. Aquesta canalització hauria d'haver funcionat amb un nivell de circulació posterior a l'UE-13.016 i anterior a l'estrat de rebliment UE-13.010 i del qual no se n'han conservat restes ni indicis. Així mateix, la CN-18 seria contemporània amb el MR-190, que s'ha documentat al sud del sector i que es presenta més endavant. Hi hauria la possibilitat que aquest nivell de circulació, la CN-18 i el MR-190 no haguessin estat finalitzats (per tant sense cap moment d'ús) i es reblís l'espai, tot amortitzant la canalització i el mur, mitjançant l'UE-13.010. En qualsevol cas, aquestes estructures serien anteriors cronològicament al MR-123 i a l'E-1, ja que se situa a cotes inferiors respecte aquests i els estrats de rebliment associats amb el nivell de circulació del sector que funcionarien amb aquesta la cobrien. A més, la CN-18 hauria funcionat possiblement en un moment anterior a l'amortització del MR-314 i del sector 24, ja que tant aquesta estructura com el nivell amb el que hauria funcionat (UE-13.016) es lliuraven a aquest mur.

En relació a la ubicació cronològica de la CN-18, considerem que podria correspondre's al moment de l'arribada dels Clergues Regulars Menors en aquesta zona (el 1636), que haurien començat a edificar els espais corresponents a la seva zona conventual. A partir dels conflictes que tenien amb la comunitat de Sant Agustí i els preveres de Santa Maria del Mar, l'any 1640 els Menorets haurien marxat a Madrid i van tornar a Barcelona el 1653. Hi hauria la possibilitat que la CN-18, formés part d'una obra inicial del moment de instal·lació de la comunitat religiosa, a partir de 1636 i que s'aturés la seva construcció el 1640. Hi hauria la

possibilitat que la CN-18 hagués de funcionar amb l'E-1 del sector 14, si bé la connexió entre les dues estructures i l'ús de la CN-18 no s'hauria materialitzat.

UE-13.016

El rebliment UE-13.010 cobria un altre estrat, UE-13.016, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i amb taques de carbons i algun nòdul de morter de calç. La seva potència era de 12-17cm i es lliurava als murs MR-314 (del sector 24), MR-8, 112 i possiblement hauria funcionat amb l'OB-18. A nivell de materials arqueològics, l'excavació d'aquest estrat ha aportat un nombre important de materials ceràmics, dels quals destacaven a nivell cronològic la ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), la ceràmica de reflex metàl·lic de

pinzell-pinta (segle XVII) i de producció catalana (segles XVI-XVII), juntament amb ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), de Paterna-Manisses (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI), de reflex metàl·lic de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), així com ceràmica de cronologia romana (ceràmica comuna africana de cuina i sigil·lada hispànica). A més dels materials ceràmics, s'han recuperat abundants peces de bronze, de les quals destaquen una moneda (il·legible) i agulles de cap, així com restes de fauna.

Els materials ceràmics i la posició estratigràfica de l'UE-13.016 ens indiquen que la cronologia de la seva formació s'ubicaria al segle XVII, en un moment anterior respecte la instal·lació del PV-20 i de la CN-18. En aquest sentit, la construcció d'aquesta canalització va suposar un trencament a aquest estrat (UE-13.015). Per les seves característiques, considerem que es podria tractar d'un estrat de rebliment previ, que actuaria de preparació d'un possible nivell de circulació. Aquest nivell de circulació funcionaria amb l'OB-18 (oberta al MR-112), amb la CN-18 (que tallava aquesta preparació) i el MR-190, i seria d'un moment anterior a l'amortització del sector 24 (i el seu mur de tancament sud MR-314, al qual es lliurava).

En el moment de la formació de l'UE-13.016 els sectors 13 i 14 possiblement no estarien comunicats (no s'ha documentat indicis de cap obertura al MR-8), mentre que els sectors 13 i 15 ja estarien en contacte mitjançant l'OB-18. Desconeixem si aquest possible nivell d'ús va estar en funcionament, ja que no n'hem documentat restes ni indicis en cap punt de la part documentada del sector. Hi hauria la possibilitat que es comencés a treballar per a la instal·lació del nivell de circulació, amb les estructures associades amb aquest, i finalment no s'acabés de dur a terme i es va instal·lar el PV-20. Aquesta dada l'apuntem a partir del poc temps que hauria passat entre el preparat UE-13.016 i el PV-20. Tal i com hem esmentat en relació a la CN-18, l'UE-13.016 podria estar vinculada amb la instal·lació inicial dels Pares Regulars Menors, que hauria quedat aturada el 1640.

L'UE-13.016 es lliurava a les restes d'un mur, MR-190, que ha estat localitzat a la zona sud-est del sector. El MR-190 estava construït mitjançant maons, disposats en filades horitzontals i lligats amb un morter de calç de tonalitats ocres-ataronjades. La seva direcció era est-oest i es lliurava al mur de tancament est del sector (MR-8) i el mur posterior a aquest,

MR-190

MR-123, se li assentava parcialment al damunt (que ens indica que en el moment de la construcció d'aquest mur el MR-190 ja estaria amortitzat). Se n'ha documentat una llargada de 75cm, una alçada de 25cm i tenia una amplada de 16cm. El MR-190 s'assentava al damunt de l'estrat de rebliment anterior a l'UE-13.016 (UE-13.019), sense rasa de fonamentació. Les característiques i dimensions del MR-190 ens indiquen que es correspondria a la base d'una estructura, que se situaria en aquest punt del sector i es lliuraria al MR-8. Tal i com ja hem esmentat aquesta estructura hauria funcionat (o estaria previst que funcionés) amb el possible nivell de circulació associat amb l'UE-13.016 i amb la CN-18. L'extrem sud del mur no presentava cap trencament, fet que ens indica que les dimensions d'aquesta estructura i el mateix mur serien les que han estat documentades. El moment cronològic de la construcció del MR-190 el situem al segle XVII, en un moment anterior a la formació de l'UE-13.016.

Un cop retirada l'UE-13.016 s'ha documentat l'UE-13.019, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de característiques similars a l'estrat que el cobria, si bé presentava unes tonalitats més fosques i una textura més orgànica. Aquest estrat tenia una potència de 25-30cm i la seva cota superior definia un perfil irregular (associat a diferents retalls i estructures de combustió que funcionaven amb aquest estrat). L'UE-13.019 es lliurava als murs de tancament MR-8 i 112, que reparaven els murs de tancament anteriors del sector (MR-307 i 315A respectivament). L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials de bronze (dels quals destaquen 6 agulles de cap), així com fragments de vidre.

UE-13.019

Les característiques d'aquest estrat ens indiquen que es correspondria a un nivell format en un moment posterior a la construcció de les reparacions dels murs (MR-8 i 112) i que seria un estrat de rebliment abocat per pujar el nivell de circulació de l'espai. Com veurem a continuació, l'UE-13.019 tindria un període d'ús (associat possiblement amb el conreu), tal i com ens indica el fet de documentar retalls i estructures de combustió vinculades amb aquest. A partir de la seva posició estratigràfica, situem la cronologia de la formació i ús de l'UE-13.019 al segle XVII.

Amb l'UE-13.019 funcionaven quatre estructures de combustió (EC-2, 3, 4 i 5), que s'assentaven al damunt d'aquest estrat i se situaven a la zona central de l'espai; així mateix, també hi havia vuit retalls al mateix estrat (UE-13.024, 13.027, 13.029, 13.031, 13.033, 13.035, 13.037 i 13.039), alguns dels quals estarien relacionats a algun procés constructiu, mentre els altres podrien correspondre's a retalls associats amb algun tipus d'arrel i del conreu.

Pel que fa a les estructures de combustió, a nivell general s'ha de destacar que es corresponien totes elles a focs a terra, sense cap element estructural que les definís. D'aquests focs se n'han documentat les restes del nivell de cendres i de la rubefacció de l'UE-13.019 al punt on s'ubicava cadascuna i que s'havia produït per les altes temperatures de les combustió. Per les característiques que presentaven totes elles, probablement es tractarien de focs de curta durada i que s'haurien dut a terme una o, com a molt, dues vegades. Tal i com ja hem esmentat, aquestes estructures haurien funcionat amb l'UE-13.019, durant l'ús d'aquest espai com a zona de conreu (al segle XVII). La seva funcionalitat podria estar vinculada a aquests treballs, amb un possible objectiu d'escalfar-se durant els mateixos o bé per efectuar algun tipus d'activitat per a la que es requerís la manipulació d'algun producte mitjançant el foc. En aquest sentit, en cap de les estructures documentades s'han documentat restes associades amb algun tipus de producció específica. A nivell general, els materials recuperats durant l'excavació de totes elles, es corresponien a fragments de ceràmica de tipologia i cronologia diversa (des de ceràmica en verd i manganès a vidrada blanca i blava d'orles diverses, passant per ceràmica comuna), juntament amb restes de fauna.

L'estructura de combustió que presentava unes dimensions més destacables era l'EC-2, que s'ubicava a la zona central de l'espai. La realització d'aquest foc hauria suposat que l'UE-13.019 es retallés (UE-13.018), especialment al seu extrem

EC-12 i UE-13.018

sud, per tal de definir el límit de la zona de combustió. La planta de l'EC-2 i del retall UE-13.018 era irregular, amb els límits arrodonits; la seva llargada (nord-sud) era de 1'30-1m, tenia una amplada (est-oest) d'entre 80cm i 1'20m i definia una secció irregular (amb el límit sud de paret més recta), amb una profunditat màxima de 25cm.

L'interior de l'espai que definia l'UE-13.018 estava reblert, a les seves cotes superiors, mitjançant un estrat de terra cendrosa i de tonalitats grises, amb taques d'argiles negres i grogues (UE-13.022). Aquest estrat s'hauria format en el moment final de l'ús de l'estructura, a partir de les restes de les cendres de la mateixa combustió i s'hauria anat compactant per la circulació al damunt seu. Per sota de l'UE-13.022 i a la zona sud del límit de l'UE-13.018, s'ha documentat les restes d'una fusta cremada (de 50x30cm), que es podrien correspondre a les restes directes del foc. En el punt on s'hi situava aquesta fusta, el límit de l'UE-13.019 presentava una coloració vermella

intensa (produïda per la temperatura generada pel foc). Les restes d'aquesta fusta i del canvi de coloració pel foc s'han identificat com a UE-13.026, que ens indiquen el punt on s'hauria dut a terme el foc.

Al seu límit oest, l'EC-2 estava en contacte amb l'EC-4, que es correspondria a les possibles restes d'una altra combustió. Tot i que l'haguem identificat de manera diferenciada respecte l'EC-2, ambdues estructures de combustió se situaven a l'interior del retall UE-13.018 i podrien haver format part del mateix foc; en qualsevol cas, les dues possibles combustions s'haurien dut a terme en el mateix moment. L'EC-4 tenia una planta aproximadament circular de 50cm de diàmetre. L'argila que definia l'UE-13.019 en aquest punt presentaven una tonalitat vermell-ataronjat intensa, que hauria estat produïda per la combustió de l'EC-4. En el punt on se situava l'EC-4 el retall UE-13.018 tenia més profunditat (40cm) i definia un perfil i un fons irregular. L'interior d'aquest retall, reblert mitjançant un estrat de terra argilosa, de tonalitats negres i grises (UE-13.023). Aquest estrat es tractaria de les restes associades amb l'ús de l'EC-4, que s'haurien format en el moment de la seva amortització.

EC-4 , amb el contacte amb l'EC-2

EC-3

Al nord-est del sector, arran del mur de tancament nord, MR-314, s'ha documentat l'EC-3. Aquesta estructura de combustió se situava al damunt de l'UE-13.019 sense cap trencament a aquest estrat associat amb la mateixa. La seva planta era irregular, amb els límits arrodonits i amb una llargada (nord-sud) de 78cm i una amplada de 40cm. La secció que definia presentava un perfil lleugerament còncau, que podria haver estat motivat per la mateixa combustió, amb una profunditat màxima de 3-5cm. El perímetre de l'EC-3 el definia el límit de les restes de la terra que definia l'UE-13.019, que presentaven modificacions de color i textura (color vermell-ataronjat i groc intens i més compactada) produïdes per les altes temperatures del foc. Aquesta rubefacció, juntament amb un nivell de terra argilosa, amb

EC-5

restes de carbons i cendres i de color gris, definien l'UE-13.021.

La darrera de les estructures de combustió localitzades en relació a l'UE-13.019, EC-5, s'ubicava al sud-est respecte la EC-2, just per sota del MR-190 (que se li assentava al damunt) i a 15cm respecte el MR-8. La planta d'aquesta estructura era irregular, amb una direcció est-oest, i tenia una llargada de 60cm i una amplada de 40cm. L'extrem sud de l'estructura hauria quedat desmuntat pel trencament UE-23024. L'EC-5 (igual que a l'EC-3) no hauria suposat un trencament de l'UE-13.019 i la formava la modificació de l'UE-13.019, que s'havia produït per l'efecte directe del foc. D'aquesta manera, la combustió hauria motivat que l'argila d'aquest estrat en aquest punt presentés una compactació més elevada i un color vermell intens i negre.

Pel que fa als retalls a l'UE-13.019, el primer dels que ha estat documentats i que presentava unes dimensions més considerables era l'UE-13.024. Ha estat localitzat al límit sud del sector, arran del MR-112 i també tallava els estrats situats per sota d'aquest (UE-13.042, 13.043, 13.046 i 13.049) i la zona oest del MR-112 i 315A (a la zona de l'OB-18); al seu torn, les cotes superiors de la seva zona oest havia quedat tallat per la fonamentació del MR-5 (UE-13.044). La planta de l'UE-13.024 era rectangular, orientada d'est a oest, amb els límits nord-est i nord-oest lleugerament arrodonits. La seva llargada era de 1'50m i l'amplada anava dels 85cm a 1'10m (a la zona on trencava els murs). Presentava una secció de parets verticals, amb el fons lleugerament còncav i tenia una profunditat màxima de 85cm.

UE-13.024

L'interior de l'UE-13.024 estava reblert, a les seves cotes superiors, per un estrat de terra de tonalitats ataronjades, amb pedres de petites i mitjanes dimensions, fragments de maons i restes de morter de calç (UE-13.025). Aquest estrat tenia una potència de 60cm i reblia tot el trencament a la zona corresponent als murs

sud. Per sota de l'UE-13.025 s'ha localitzat l'UE-13.052, que se situava a les cotes inferiors de l'UE-13.024. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de color marró fosc, amb pedres de petites dimensions i restes de morter de calç. La seva potència era de 20-25cm. L'excavació dels dos estrats de rebliment de l'UE-13.024 ens ha permès recuperar un important nombre de materials ceràmics, dels quals destacaven a nivell de d'informació cronològica, la ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), juntament amb ceràmica vidrada blanca i groga amb "orla d'influència del Renaixement" i de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII).

Alçat del trencament UE-13.024 al MR-112, amb el MR-105 que s'assentava al damunt del seu rebliment

Les característiques i posició estratigràfica del retall UE-13.024 ens fan considerar que s'hauria dut a terme en un moment previ a l'amortització de l'OB-18, ja que el MR-105 (que hauria tapiat la porta) s'assentava al damunt del seu rebliment UE-13.025. En aquest mateix sentit, l'UE-13.024 hauria desmuntat el marxapeu d'aquesta porta. Les dimensions de l'UE-13.024 ens fan considerar que la funcionalitat d'aquest podria estar vinculada a la instal·lació d'una estructura en aquest punt del sector, que finalment no es va dur a terme. La secció que dibuixava el retall al mur sud del sector ens podria indicar que aquesta possible estructura podria connectar-se amb el sector 15.

A partir d'aquestes consideracions, proposem a tall d'hipòtesi que es preveïés instal·lar algun tipus de dipòsit (o fossa sèptica) en aquest punt del sector 13 i que tindria una connexió amb el sector 15 mitjançant una canalització, en el punt on hi havia l'OB-18. Aquesta hipotètica estructura no es va construir, es va reblir el retall que s'havia efectuat (mitjançant les UE-13.025 i 13.052) i posteriorment es va amortitzar l'OB-18 mitjançant el MR-105. Pel que fa a la cronologia del retall UE-13.024, la seva posició estratigràfica, juntament amb els materials recuperats en el seus rebliments ens indiquen que es va dur a terme al segle XVII, un cop ja s'havia format l'UE-13.019.

L'extrem sud-oest de l'UE-13.024 tallava part d'un trencament a l'UE-13.019, que s'havia dut a terme en un moment anterior al primer. Aquest retall, UE-13.033, se situava a l'angle de tancament sud-oest del sector, arran dels MR-8 i 112. La seva planta era irregular, amb una llargada (nord-sud) de 48cm i una amplada (est-oest) de 20-30cm; la seva secció dibuixava una pendent de nord a sud, amb una

UE-13.033, amb l'UE-13.024 que la tallava posteriorment

profunditat màxima de 37cm.

L'interior de l'UE-13.033 estava reblert mitjançant l'UE-13.034, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc. L'excavació d'aquest rebliment no ha aportat materials ceràmics. D'aquesta manera, la cronologia de formació de l'UE-13.033 i el seu rebliment la situem (a partir de la seva posició estratigràfica) al segle XVII, en un moment anterior a l'UE-13.024.

Pel que fa a la possible funcionalitat de l'UE-13.033, la seva ubicació arran de l'angle de tancament de l'espai, ens podria indicar (com amb el retall UE-13.027 situat a l'angle nord-est) que podria tractar-se de l'empremta d'un element que se situaria en aquest punt, durant el procés de formació de l'UE-13.019, i es lliuraria a l'angle que definien els MR-8 i 112. Un cop format aquest rebliment, el possible element s'hauria retirat i n'hauria quedat l'UE-13.033. Tot i això, hi hauria també la possibilitat, tant a l'UE-13.033 com a l'UE-13.027, que durant l'abocament de terres que definien l'UE-13.019, aquestes no arribessin als extrems de l'espai i es formessin desnivells de l'estrat en aquests punts (que serien les UE-13.033 i 13.027); un cop finalitzada la formació de l'UE-13.019 s'hauria regularitzat l'espai mitjançant les UE-13.034 i 13.028 que reblirien aquests desnivells. Hi hauria també una altra possibilitat associada amb aquests retalls, que podria estar vinculada a algun tipus de vegetal situat en aquests punts. L'empremta de les arrels d'aquesta vegetació hauria format les UE-13.034 i 13.028.

Tal i com hem esmentat, a l'angle de tancament nord-est del sector, arran dels MR-314 i 8, s'ha documentat el retall UE-13.027. La seva planta irregular, amb una llargada (est-oest) de 40cm i una amplada de 10cm (a l'est) i 30cm (a l'oest). La seva secció definia una pendent cap a la zona nord-est, a la zona de l'angle de tancament que definien els murs, amb una profunditat màxima de 15cm. L'interior d'aquest retall estava reblert mitjançant l'UE-13.028, que el formava un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i poc compactada i amb

UE-13.027

restes de morter de calç. L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics corresponents a ceràmica vidrada blanca, blanca i blava de Paterna-Manises (segle XV) i ceràmica comuna (oxidada i vidrada verda); a més de la ceràmica, s'han recuperat una agulla de cap de bronze i restes de fauna. Si bé els materials són poc indicatius pel que fa a la cronologia de la formació del retall UE-13.027 i del seu rebliment, la seva posició estratigràfica fa que ubiquem aquesta cronologia al segle XVII. La formació i possible funcionalitat d'aquest retall seria la mateixa que la presentada anteriorment en relació a l'UE-13.027, ja que ambdós se situen als angles de tancament del sector i presenten unes característiques similars (si bé l'UE-13.033 és de dimensions més grans respecte l'UE-13.027).

A més dels dos retalls situats als angles de tancament nord-est i sud-est del sector, arran del mur de tancament est del sector, MR-8, s'ha documentat un altre retall, UE-13.029, que se situava a 1'30m respecte el límit nord del sector. La planta d'aquest retall era irregular, amb el límit oest arrodonit i tenia una llargada (nord-sud) de 90cm i una amplada de 20cm (als extrems nord i sud) a 50cm (a la zona central). La seva secció definia unes parets irregulars i el fons pla, amb una profunditat màxima de 8cm.

UE-13.029

L'interior de l'UE-13.029 estava reblert mitjançant un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i poc compactades (UE-13.030). L'excavació d'aquest estrat ens ha aportat materials arqueològics corresponents a ceràmica comuna (oxidada i reduïda) i restes de fauna. La posició estratigràfica del retall UE-13.029 i el seu rebliment, ens indiquen que la cronologia de la seva formació se situaria al segle XVII. Les característiques d'aquest trencament ens fan considerar la possibilitat que s'hagués produït durant el procés de formació de l'UE-13.019, on en aquest punt s'hi situaria algun element, que hauria estat retirat un cop format l'estrat i hauria quedat l'UE-13.029. La forma que definia l'UE-13.029 ens fa desestimar que es tractés d'algun element de subjecció. Hi hauria també la possibilitat que en aquest punt s'hi hagués ubicat algun tipus de vegetal, de l'arrel del qual n'hauria quedat l'empremta mitjançant l'UE-13.029.

Al nord-oest del sector, a 35cm respecte el MR-134, s'ha localitzat el retall UE-13.031. La seva planta era lleugerament arrodonida, de 40cm de diàmetre, amb la zona oest que havia quedat tallada per la rasa de fonamentació UE-13.044 del mur de l'església MR-5. Definia una secció còncava amb una profunditat màxima de 12cm. L'interior del retall estava reblert mitjançant un estrat de terra argilosa de tonalitats marró fosc, UE-13.032. L'excavació d'aquest estrat ha permès

UE-13.031

recuperat ceràmica vidrada blanca i blava de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica comuna (a mà i a torn oxidada i vidrada), ceràmica de cronologia romana (sigil·lada africana), així com restes de fauna. La cronologia de la formació del retall UE-13.031 i el seu rebliment, l'establim a partir de la seva posició estratigràfica i la situem al segle XVII. Les característiques de l'UE-13.031 ens fan considerar que la seva funcionalitat seria similar a la presentada en relació a l'UE-13.029. D'aquesta manera, podria tractar-se d'algun element situat en aquest punt durant el procés de formació de l'UE-13.019, o bé seria l'empremta de l'arrel d'algun arbre o vegetal.

Al sud respecte l'UE-13.031 s'ha documentat l'UE-13.035, que també es tractava d'un retall a l'UE-13.019. Aquest se situava a 12cm respecte l'UE-13.031 i tenia una planta circular de 13cm de diàmetre. El seu perfil tenia les parets rectes (amb una lleugera inclinació cap al sud) i el fons irregular. L'interior del retall estava reblert mitjançant un estrat de terra sorrenca, de tonalitats marró clar i poc compactada, UE-13.036.

UE-13.035, amb l'extrem sud de l'UE-13.031

Per les seves característiques, considerem que l'UE-13.035 es podria tractar de la base de subjecció d'algun element (possiblement de fusta), que hauria funcionat amb l'UE-13.019.

Prèviament a l'amortització d'aquest estrat, es degué retirar l'element del qual l'UE-13.035 n'era la base i es va reblir el forat que quedava mitjançant l'UE-13.036. La posició estratigràfica d'aquest retall fa que situem la seva cronologia i la de seu rebliment al segle XVII.

A la zona sud-oest del sector, a 2cm al nord respecte l'UE-13.024 s'ha localitzat un altre trencament a l'UE-13.019, que ha estat identificat com a UE-13.037. La seva planta era circular, de 15cm de diàmetre, amb una secció de parets i fons

irregulars i una profunditat màxima de 8cm. L'interior del retall estava reblert per l'UE-13.038, que estava format per un nivell de terra argilosa, amb restes de morter de calç i pedres de petites dimensions. Les característiques de l'UE-13.037 ens fan considerar que es podria correspondre, igual que l'UE-13.033, a la base de subjecció (tipus forat de pal) d'algun element, que podria ser de fusta. D'aquest possible element no se n'haurien conservat restes i un cop retirat es va reblir l'espai que ocupava mitjançant l'UE-13.038. La profunditat de l'UE-13.037 ens indica que l'element que possiblement subjectaria no seria de dimensions molt considerables; aquest estaria en funcionament juntament amb l'UE-13.019. La posició estratigràfica de l'UE-13.037 ens indica que la cronologia de la seva formació, així com la del seu rebliment, se situaria al segle XVII.

UE-13.037

El darrer dels retalls a l'UE-13.019 s'ha documentat a l'extrem oest de la parcel·la, a la zona oest respecte el MR-5. Aquest retall ha estat identificat com a UE-13.039 i tan sols se n'ha documentat el seu límit oest, ja que la resta del retall se n'anava més enllà del límit de la parcel·la intervinguda. A partir de la part documentada, l'UE-13.039 tindria una planta rectangular amb els límits arrodonits o bé circular, amb una llargada localitzada de 1'10m i una amplada de 40cm.

UE-13.039

L'interior del retall estava reblert mitjançant un estrat de terra argilosa, de tonalitats negres i marró fosc i amb restes de carbons, UE-13.040. L'excavació d'aquest rebliment ha permès recuperar materials ceràmics (vidrada blanca ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada), juntament amb una agulla de cap. La parcialitat de la documentació d'aquest retall no ens permet determinar la possible funcionalitat de l'UE-13.039, de la qual considerem que podria ser similar a la de l'UE- 13.029 i 13.031, tot i que les característiques del seu rebliment ens

podrien indicar que podria estar relacionat amb alguna estructura de combustió. Per la seva posició estratigràfica, situem la cronologia de la seva formació al segle XVII.

Un cop excavada l'UE-13.019 s'han documentat un seguit d'estrats de rebliment (UE-13.042, 13.043, 13.046, 13.049 i 13.053), que es correspondrien al moment en què aquest espai va funcionar com a àrea de conreu, des del moment de la seva construcció inicial (finals segle XIII-inicis segle XIV) i fins al segle XVII. Els diferents nivells han estat separats i identificats per la seva diferent textura i posició estratigràfica. Aquesta diferència estratigràfica ens indica que s'haurien format en diferents moments cronològics (podrien haver estat nivells abocats per anar apujant la cota d'ús), amb els estrats situats a les cotes inferiors que serien més antics, si bé els materials que s'han recuperat durant la seva excavació ens mostren aquesta cronologia tan àmplia.

En aquest sentit, cal destacar que al nivell situat a les cotes inferiors (UE-13.053) s'han recuperat materials corresponents al segle XVII, barrejats amb ceràmiques de cronologia baix-medieval. Considerem que els possibles moviments de terres associats amb el conreu podrien haver suposat que els materials de cronologia més moderna arribessin fins a aquestes cotes inferiors. D'aquests estrats l'UE-

13.042 es lliurava als murs MR-8 i 102 (del segle XVI), mentre que la resta ja es lliuraven als murs de tancament inicial del sector (MR-307, 315A i 314).

UE-13.019

El primer d'aquests estrats de rebliment, UE-13.042, se situava per sota de l'UE-13.019. Estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelloses i amb taques de morter de calç i carbons. Tenia un gruix de 25-30cm. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), ceràmica de pisa blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica vidrada blanca i ceràmica comuna (oxidada a mà i a torn i vidrada); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat fragments de vidre.

Per sota de l'UE-13.042 s'ha documentat l'UE-13.043, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i textura plàstica. Tenia un gruix de 8-12cm. Durant la seva excavació s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), blanca i manganès (segle XIV), verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (verda, melada i marró); a més de la ceràmica s'han recuperat metalls i restes de fauna.

A la zona nord-oest del sector, l'UE-13.043 era solidària estratigràficament amb una acumulació de morter de calç i pedres de petites dimensions, que ha estat identificada com a UE-13.041.

Aquest estrat estava format per diferents alineacions del morter de calç (de tonalitats ataronjades), que tenien un gruix de 4-6cm, amb una separació de 2-4cm entre elles.

La planta de l'UE-13.041 era rectangular, direcció nord-sud i amb els límits arrodonits. La seva llargada era de 80cm i tenia una amplada de 65cm i una alçada de 8cm. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica vidrada blanca i blava de la ditada (segle XVII),

UE-13.043 i 13.044

ceràmica en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica de cronologia romana (sigil·lada hispànica) i ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), juntament amb fragments de vidre. Les característiques de l'UE-13.041 ens indiquen que es podria correspondre a les restes caigudes de la part interior d'un possible revestiment de morter d'un mur de tàpia, ja que no s'han documentat la possible cara exterior del mateix. Hi hauria també la possibilitat que aquest estrat s'hagués format a partir de l'abocament d'aquest morter, que estaria associat amb les restes d'alguna estructura, que dibuixaria les diferents alineacions, de la qual no n'han conservat restes o indicis. En qualsevol cas, l'UE-13.041 s'hauria format en el mateix moment que l'UE-13.043.

UE-13.046 i 13.048

L'UE-13.043 cobria l'UE-13.046, que la definia un nivell de terra sorrenca, amb acumulacions d'argiles de tonalitats marronoses. La seva potència era de 10-15cm. Durant l'excavació de l'UE-13.046 s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmica de pisa blanca amb decoració en manganès (segle XIV), ceràmica comuna oxidada (a mà i a torn) i vidrada (verda, marró i melada); a més de la ceràmica, s'han recuperat restes de fauna.

Aquest estrat es lliurava i cobria parcialment una acumulació de pedres, UE-13.048, que ha estat documentat a la zona sud del sector. L'UE-13.048 estava formada per pedres de mida diversa (majoritàriament mitjanes), algunes

d'elles sense treballar i altres amb una cara lleugerament escairada. Definia una planta irregular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 1'50m i una amplada de 10-70cm. El seu extrem est es lliurava a la part inferior del mur de tancament est del sector (MR-307) i s'assentava al damunt de l'UE-13.052. L'excavació d'aquest estrat, que tenia una petita proporció de terra associada, ha permès recuperar materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), de Paterna-Manises (segle XV), juntament amb ceràmica comuna oxidada (a mà i a torn), reduïda i vidrada (verda, marró i melada). La posició estratigràfica de l'UE-13.048, així com les seves característiques

UE-13.049 i 13.048

ens podrien indicar que podria tractar-se de restes de pedres que haurien sobrat del procés de construcció inicial dels murs de tancament del sector. Hi hauria també la possibilitat que es corresponguessin a les restes d'alguna estructura desmuntada o de la qual se'n preveia la construcció. En qualsevol cas aquestes restes serien posteriors cronològicament respecte l'UE-13.052 i anteriors respecte les UE-13.046 i 13.047.

Per sota de l'UE-13.046 s'ha documentat un altre estrat de rebliment, UE-13.049, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades. L'UE-13.049 es lliurava igualment al nivell d'acumulació de pedres UE-13.048, fet que ens indica que aquesta acumulació de pedres seria anterior. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), així com ceràmica comuna oxidada (a mà i a torn), reduïda i vidrada (verda, melada i marró) i restes de fauna.

A la zona central-est del sector, arran del MR-309, l'UE-13.049 tenia el retall UE-13.050. Aquest trencament tenia una planta irregular, amb els seus límits arrodonits. Presentava una direcció nord-sud, amb una llargada de 70cm, una amplada de 25-40cm i una profunditat de 7-12cm. El nivell d'acumulació de pedres UE-13.048 se situava parcialment al damunt de

UE-13.050

l'UE-13.050 (al seu extrem sud). L'interior del retall estava reblert mitjançant un nivell de terra sorrenca, poc compactada i de tonalitats marronoses (UE-13.051). Per la seva posició estratigràfica, l'UE-13.050 seria anterior cronològicament respecte les UE-13.046 i l'UE-13.048 (que el cobrien) i posterior a l'UE-13.049 (a la qual tallava). Aquest retall podria estar associat amb l'empremta d'alguna arrel (per la seva irregularitat) o element situat en aquest punt i del qual no se n'han conservat restes o indicis. Per la seva cota de localització, podríem ubicar cronològicament l'UE-13.050 vers el segle XIV-XV.

Un cop retirada l'UE-13.049 s'ha documentat un nivell de terra argiloses, de tonalitats marronoses i amb taques de morter de calç, que ha estat identificat com a UE-13.053. Aquest estrat tenia una potència de 20-25cm i es lliurava a les cotes inferiors dels murs de tancament del sector (MR-314, 307, 315A) just a la zona de contacte amb les seves fonamentacions (MR-313, 309, 316). Durant la seva excavació s'han recuperat atuells ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava amb orles diverses (segles XVII-XVIII), de Paterna-Manises (segle XV), pisa blanca amb decoració en blanc i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica comuna (oxidada i vidrada); a més de la ceràmica, s'han recuperat restes de fauna, metalls (ferro i bronze) i fragments de vidre.

UE-13.053

Per sota de l'UE-13.053 s'ha localitzat l'UE-13.054, que estava format per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de tonalitats marró fosc. Tenia un gruix de 13-18cm i es lliurava a les fonamentacions dels murs de tancament del sector. L'excavació d'aquest estrat no ha aportat materials arqueològics per poder apropar-nos a la seva cronologia. Per la seva posició estratigràfica, situem la cronologia de la seva formació en el moment posterior a la construcció dels murs de tancament del sector, al segle XIV.

Restes del PV-94, associat amb l'UE-13.054

A l'angle sud-est del sector, al damunt de l'UE-13.054 s'hi

assentaven les restes d'un paviment de rajols, PV-94, de 20x20cm . D'aquest paviment se n'ha documentat una filera que tenia una direcció sud-nord i es lliurava al MR-309 i una altra, amb una direcció est-oest, que es lliurava al MR-316. La part nord-sud tenia una llargada de 80cm, mentre que l'est-oest era de 40cm; l'amplada documentada en ambdós casos era de 20cm. El PV-94 es podria correspondre a les restes d'un nivell de circulació o bé a la base d'alguna estructura. En qualsevol dels dos casos, no es van finalitzar els treballs d'instal·lació del paviment (ni de la possible estructura amb la que estaria associada), ja que a la resta de l'espai no n'hem documentat restes o indicis. Les característiques dels maons i la posició estratigràfica del PV-84 ens fan ubicar la seva cronologia entre els segles XIV-XV.

UE-13.055

L'UE-13.054 cobria les restes de l'estrat de rebliment previ a la construcció dels murs de tancament del sector. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de color marró-vermell. Les cotes superiors del nivell s'han identificat com a UE-13.055, mentre que per sota s'ha identificat com a UE-13.059. L'UE-13.055 presentava un nivell de compactació poc alta i, a més, durant la seva excavació s'han recuperat materials arqueològics

(ceràmica pisa blanca decorada amb verd i manganès, ceràmica comuna oxidada i vidrada i restes de fauna). La potència de l'UE-13.055 era de 5cm. Es corresponia a l'estrat de rebliment previ a la construcció dels murs, però que presentava restes de moviments en el mateix, produïts durant aquest procés.

Per sota de l'UE-13.055 s'hi situava l'UE-13.059, que ja presentava un nivell de compactació més destacable i sense indicis de moviments de terres associats amb el procés constructiu. Tant l'UE-13.055 com l'UE-13.059 estaven tallats per les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector (UE-13.060 del MR-313, UE-29030 del MR-309 i UE-13.061 del MR-316), fet que ens indica que serien anterior respecte aquests. La formació de l'UE-13.059 s'hauria dut a terme a partir de la deposició de sediments, de manera natural, que s'hauria produït durant un període de temps ampli. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació en aquest sector.

Les UE-13.055 i 13.059 tenien un retall, UE-13.056, que discorria en paral·lel de la fonamentació del tancament est del sector, MR-309, i continuava cap a la zona central del sector. L'amplada de l'UE-13.056 era de 20-25cm i estava en contacte

amb la fonamentació del tancament nord, MR-313. El seu interior estava reblert mitjançant l'UE-13.057, que la definia un nivell de terra argilosa, de textura molt plàstica i poc compactada.

L'UE-13.056 es correspondria, tal i com hem vist en altres sectors, a un possible retall associat amb l'extracció d'argiles, que eren utilitzades durant el procés de construcció dels murs de tancament de les diferents edificacions, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. A diferència de la resta de retalls efectuats als estrats de rebliment anteriors als murs, que han estat documentats a la resta d'espais d'aquesta intervenció, l'UE-13.056 no estava reblerta mitjançant un nivell de sorres. Aquesta dada ens podria indicar que la funcionalitat del retall fos una altra (que desconeixem) o bé que el rebliment s'efectués amb argiles que haurien sobrat del procés constructiu.

Retall UE-13.056, amb el seu rebliment UE-13.057

2.1.10.Sector 14

El sector 14 estava ubicat a la zona central de la parcel·la, al nord dels sectors 16 i 17, al sud del sector 2 i a l'est del sector 13. La zona oest de l'espai va ser desmuntada en el moment de la construcció de l'església (sector 1); en aquest sentit, desconeixem si entre el sector 14 i el carrer (sector 4) hi hauria hagut un altre espai, o bé el primer continuaria fins al carrer¹⁵. Aquest sector se situava a la zona on anteriorment s'hi ubicaven els sectors 25 i 26 i la zona sud del 36, que van ser amortitzats en el moment de la construcció dels sectors 14 i 2. L'espai corresponent al sector 14 formaria part de la mateixa finca que el sectors 13, 15, 9, 11 i 2. L'accés a l'interior d'aquest àmbit s'efectuaria des del sector 13, mitjançant una possible obertura situada al sud del MR-8. Aquesta possible obertura se situaria a la zona sud d'aquest mur i hauria quedat desmuntada, juntament amb el mur, durant el procés de construcció de l'església¹⁶. Tots ells possiblement definirien part de la zona conventual dels pares regulars menors. A nivell cronològic, el sector 14 es va definir al segle XVII, que seria el moment en què es va instal·lar aquesta comunitat en aquest punt de la ciutat (a partir de 1636). L'espai va estar en ús fins al moment de la construcció de l'església, vinculada a la mateixa comunitat religiosa, a finals del segle XVII.

A partir de les dades aportades per l'excavació de la part localitzada d'aquest sector, considerem que es tractaria d'un espai exterior o semi-exterior; en aquest darrer cas, podria disposar d'un nombre destacable de finestres, per tal de permetre

l'accés de llum natural des de l'exterior. Les estructures documentades durant la seva excavació ens indiquen que es correspondria a un àmbit destinat a pati interior del possible recinte conventual del que formaria part.

Vista des de l'est del sectors 14 (amb l'E-1) i 13

Aquesta hipòtesi l'apuntem a partir de la documentació de l'estructura E-1, que hem identificat com a possible font, juntament amb la localització de les restes d'un banc corregut (MR-31), que es lliurava al mur de tancament nord del sector (MR-142) i amb les restes de

la possible base del possible banc situat al mur sud (MR-125). Val a dir que la documentació del banc corregut ens podria indicar que aquest àmbit hauria pogut funcionar com a sala capitular (sempre en el cas que la finca fos un convent), fet que considerem poc probable al situar-se l'E-1 en el mateix espai, ja que en aquest

tipus de sales no hi ha estructures associades amb l'aigua, tipus font, com la que hem documentat.

La planta i elements associats amb aquest possible pati que definira el sector 14 no seguirien la planta i distribució dels patis (majoritàriament de tipus claustral) que s'edificaven de manera habitual en els convents. És per això que també considerem la possibilitat que aquest sector formés part d'una propietat privada, sense relació amb el convent dels pares regulars menors. El fet que entre finals del segle XVII i inicis del segle XVIII s'edifiqués, a la zona on s'ubicaven els sectors 13 i 14, l'església que ampliava el temple inicial d'aquesta comunitat religiosa, juntament amb la singularitat de l'espai corresponent al sector 14 és el que ens ha fet considerar de manera probable que tots aquests espais formessin part de la finca associada amb la zona d'habitatge d'aquesta comunitat religiosa.

En qualsevol cas, en el conjunt de la propietat on s'inclouïa, el sector 14 se situaria a la seva part posterior est, ja que probablement la façana principal s'ubicaria al carrer Oliver del Pla d'en Llull o bé al Pla d'en Llull (on se situava la façana de l'església construïda en el moment de la instal·lació inicial de la comunitat). Tot i la parcialitat de la documentació d'aquest espai, del qual com hem esmentat en desconeixem el seu extrem est, considerem que possiblement no tindria accés des del carrer Joan Grech i funcionaria com un espai al qual tan sols s'hi accediria des de l'interior del possible convent.

En aquest sentit, cal recordar que en aquest moment els sectors 13, 9, 11, 2, 7 i 14 formarien part de la mateixa finca i, d'aquests espais, el sector 2 funcionaria com un àmbit exterior, al qual s'accediria des del sector 9 per l'interior de la finca i directament des del carrer Joan Grech (mitjançant l'OB-6). Probablement els sectors 2 i 14 no tindrien una porta que permetés l'accés d'un espai a l'altre i, d'aquesta manera, el sector 2 tot i formar part del possible convent, podria ser un àmbit que podríem considerar d'accés i ús públic, mentre que el sector 14 probablement seria d'ús únicament per a la comunitat religiosa i al qual s'hi accediria des de l'interior del recinte (pel sector 13).

Planta dels sectors 14 i 13 (plànol n.16)

Pel que fa a l'espai específic corresponent al sector 14, la seva planta era rectangular, orientada d'est a oest, amb més amplada a la zona oest respecte l'est. Se n'ha documentat una llargada

de 6'40m i la seva amplada era de 5'05m al seu extrem est i s'anava ampliant fins a arribar als 5'78m a l'extrem oest. Val a dir que la irregularitat de l'amplada de l'espai estava motivada per la diferència d'orientació que presentaven els murs de

MR-97

tancament nord i sud de l'espai. D'aquesta manera, el tancament sud (MR-97) aprofitava el mur existent en períodes anteriors, mentre que el tancament nord (MR-142) es va construir en el moment en què es va definir el sector 14. L'orientació del MR-97 seguia la dels espais (sectors 29, 16 i 17) que es van dibuixar en el moment de la urbanització de la zona (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV) i que presentaven una orientació diferent respecte els sectors situats al nord del sector 29 (dels quals el sector 22 estava en contacte amb aquest)¹⁷. En el moment en què es va construir el MR-142 els sectors 29, 22 i els situats al nord respecte aquest haurien estat amortitzats. Aquest mur separava els sectors 2 i 14 i la seva orientació seguia la de la zona nord.

El sector 14 estava definit al nord pel MR-142; al sud pel MR-97¹⁸ i a l'oest, pel MR-8¹⁹. Com ja s'ha esmentat anteriorment, la zona est del sector i, per tant, el tancament est del mateix van ser desmuntats en el moment de la construcció de l'església i no se n'han documentat restes ni indicis. El MR-142 estava construït mitjançant carreus aprofitats, pedres sense treballar o lleugerament escairades (de mida diversa) i, en menor proporció, maons, tots ells disposats de manera irregular i lligats amb morter de calç de tonalitats blanquinoses. La seva direcció era est-oest i se n'ha documentat una llargada de 5'73m i una alçada de 0'85-1'05m; tenia una amplada de 48cm. La posició estratigràfica i factura constructiva del MR-142 ens indiquen que aquest mur s'hauria bastit al segle XVII.

La part inferior del MR-142 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-2.032), que tallava els estrats corresponents a l'amortització dels sectors 36, 25 i 26 (UE-36.001, 25.001 i 26.001) i rebliment previ als sectors 2 i 14 (UE-2.037/2.038 i 14.018). L'UE-2.032 tenia una amplada de 70cm i una alçada

MR-142, amb el trencament del seu extrem est del moment de la construcció de l'església

de 15-20cm Un cop construït el mur es va acabar de reblir la rasa, a banda i banda del mateix, mitjançant un nivell de terra sorrenca i poc compactada, amb restes de pedres de petites dimensions, fragments de maons i morter de calç. Aquest rebliment ha estat identificat com a UE-2.033 al nord del mur i UE-14.028 al sud. L'excavació d'aquest rebliment ha aportat materials arqueològics corresponents a ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XV-XVI), juntament amb ceràmica de pisa blanca amb manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica comuna (vidrada, oxidada i reduïda), restes de fauna i fragments de vidre.

L'extrem oest del MR-142 es lliurava a la cara est del MR-8, que se situaria cronològicament al segle XVI. Pel tipus de morter i factura constructiva, el MR-142 es podria haver edificat en el mateix moment que el MR-123, que definia l'obertura al MR-8 (OB-12), mitjançant la qual s'accediria a l'E-1 des del sector 13. En el mateix extrem est, la part inferior del MR-142 presentava més amplada respecte la resta del mur i, tot i que era solidari estratigràficament amb el mur, aquesta diferència ha estat identificada com a MR-209.

Alçat nord del MR-142 i 209, amb el seu contacte amb el MR-8 i el POU-6

Aquest MR-209 podria correspondre's a un inici de banquetta o base de fonamentació del mur, que finalment no va tenir continuïtat cap a l'est. La llargada documentada del MR-209 era de 93cm-1'30m (a la cara est) i reblia totalment la rasa de fonamentació del mur (UE-2.032), amb una amplada de 70cm. Possiblement es va excavar la rasa UE-2.032 amb la intenció de fer la base del mur que la reblís totalment, com passava amb el MR-209; al no continuar-se el MR-209 es va edificar el MR-142 i es va reblir la rasa mitjançant els rebliments presentats anteriorment.

El límit est del MR-209 coincidia amb el punt on se situava el POU-6, al mur de tancament del qual (MR-257) se li lliuraven els MR-142 i 209; a la zona sud del mateix mur, el MR-142 se li assentava al damunt. En relació al pou, s'ha de destacar que en el moment de la construcció del MR-142, quan es van definir els sectors 2 i 14, el POU-6 va ser substituït pel POU-5 i al damunt del MR-257 se li va assentar el MR-12A, que dibuixava el perímetre del POU-5. En aquest mateix moment es va construir el DP-6, que funcionava amb el POU-5, el PV-41 (que aprofitava part del MR-257) i el MR-121 (que es lliurava al MR-142)²⁰. La posició

estratigràfica del MR-142 respecte el conjunt que definien totes aquestes estructures esmentades del sector 2 ens indiquen que el MR-142 seria anterior a nivell constructiu respecte aquestes, si bé se situarien en el mateix moment cronològic.

A la seva zona central, el MR-142 s'assentava al damunt i envoltava la part superior, est i oest del MR-208. Aquest mur estaria associat amb la base d'una possible estructura que funcionaria en relació als sectors 36, 25 i 26. El MR-208 quedava integrat al MR-142, que n'aprofitava el parament i se n'observaven les seves restes per la seva cara nord del mur. La part sud del MR-208 presentava més amplada respecte el MR-142 i va quedar integrada i recoberta pel MR-31.

Alçat sud del MR-142 i el contacte amb el MR-208

El MR-31 presentava la mateixa direcció que el MR-142 i se li lliurava per la seva cara sud. La seva llargada documentada era de 5'50-5'60m; tenia una amplada de 50cm, una alçada de 60cm i s'assentava al damunt de l'UE-14.008 Estava bastit mitjançant pedres amb la cara exterior escairada i algun carreu aprofitat

Alçat del MR-31

(tots ells de mida mitjana) i pedres de mida petita sense treballar i maons, lligats amb morter de calç de tonalitats ocre. La disposició del parament seguia certa regularitat: a les cotes inferiors hi havia filades irregulars de pedres de petites dimensions, al damunt s'hi assentava una filada horitzontal de pedres i carreus de mida mitjana i a la part superior un seguit de filades regulars de maons. El MR-31 estava coronat mitjançant maons col·locats en pla, disposats en una filada paral·lela en relació al mur (arran del MR-142) i una altra en perpendicular.

Aquest coronament del mur és el que ens ha fet considerar que el MR-31 es correspondria a un banc corregut que funcionava amb el MR-142. La factura cons-

MR-125

tructiva i posició estratigràfica del MR-31 ens indicava que s'hauria bastit en el mateix moment cronològic que el MR-142, al segle XVII, si bé en un moment constructiu posterior.

Arran del mur de tancament sud, MR-97, s'han documentat les restes d'una estructura (MR-125) que se li lliuraven per la seva cara nord (a l'interior del sector 14). Per les seves característiques, el MR-125 podria tractar-se de les restes d'una estructura que definiria el possible banc situat al sud de l'espai, a l'altra banda del banc corresponent al MR-31. Alhora que formaria aquest banc, també regularitzaria la diferència d'orientació que presentava el MR-97 respecte el MR-142 (que ja ha estat presentat anteriorment); per aquest motiu, el MR-125 tindria més amplada a la zona est i s'aniria

reduint en direcció est. La factura constructiva i posició estratigràfica d'aquesta estructura ens indiquen que s'hauria bastit al segle XVII, en el mateix moment de la construcció del MR-142. Aquesta estructura hauria estat desmuntada, juntament amb el MR-97, en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII).

La part documentada del MR-125 es corresponia a les restes d'un mur construït amb maons i pedres sense treballar, de mida petita, lligats amb morter de calç de tonalitats ocres. La llargada del mur era de 4m (arrencava per l'oest a 1m respecte l'angle de tancament sud-oest del sector) i la seva amplada anava dels 45cm (a l'est) a 10cm (a l'extrem oest); la zona on s'havia conservat més alçada se situava a la zona central i est, amb una alçada màxima de 25cm arran del MR-97, mentre que als altres punts pràcticament tan sols es conservava l'empremta de morter de calç i una filada de maons o pedres (de 4-8cmcm d'alçada). A nivell estratigràfic, el MR-125 s'assentava al damunt de l'estrat de rebliment UE-14.008 i es lliurava a les seves cotes inferiors al MR-186 (del sectors 25 i 26); així mateix, s'assentava al damunt i es lliurava al MR-214, que es presenta a continuació.

Contacte i trencament del MR-125 amb el MR-97

A la zona est, la construcció del MR-125 hauria suposat el desmuntatge parcial de la cara nord del MR-97, amb la instal·lació del possible banc corregut a l'interior d'aquest trencament. Aquesta possibilitat l'apuntem a partir del fet que el MR-97, just a la zona on finalitzava el MR-125, presentava un possible trencament que hauria estat reparat mitjançant els mateixos maons i morter de lligam que el MR-125. Cal remarcar que la cota de desmuntatge del MR-97 hauria coincidit amb la del nivell on se situaria el possible banc i, per aquest motiu la possibilitat que el MR-97 fos parcialment desmuntat tan sols la podem apuntar a tall d'hipòtesi.

El MR-125 s'assentava al damunt i es lliurava a una estructura anterior, que ha estat identificada com a MR-214. Aquesta presentava la mateixa factura constructiva que el MR-142, amb una primera línia inferior de pedres de petites dimensions i maons disposats de manera irregular, una filada al damunt de pedres lleugerament escairades de mida mitjana i un seguit de filades de maons a la part superior del mur. La part superior del MR-214 no s'havia conservat i tan sols s'ha localitzat la primera

MR-214, un cop desmuntat el MR-215

filada dels maons superiors. El morter de lligam també presentava les mateixes característiques que el MR-142. La seva llargada (est-oest) era de 80cm, tenia una amplada de 45cm i una alçada documentada de 55cm. El MR-214 se situava a 3'50m respecte l'angle de tancament sud-est del sector i es lliurava al MR-97. A nivell estratigràfic, aquesta estructura s'assentava al damunt de l'UE-25.001 i se li lliuraven els nivells corresponents al sector 14; la seva part inferior tallava la canalització CN-21 (que se situava al sector 25).

Per la seva factura constructiva i posició estratigràfica situem cronològicament el MR-214 al segle XVII, en el mateix moment que el MR-142 i en un moment anterior respecte el MR-125. Ens és difícil aclarir quina seria la funcionalitat del MR-214 en el context i espai on se situava, per aquest motiu presenten diferents opcions relatives a aquesta que estan associades amb la seva ubicació i característiques. Una primera hipòtesi ens faria considerar que el MR-214 es tractaria de l'inici de la construcció d'un banc corregut de les mateixes característiques que el que definia el MR-142; per algun motiu desconegut (per manca de temps o mitjans econòmics) s'hauria desestimat la construcció de l'estructura, es deixà la part edificada del MR-214 i al damunt seu s'hi va bastir el MR-125, que formaria el mateix banc però edificat de manera menys acurada. Una altra opció seria que ja d'inici es projectés

el MR-214 com a base del banc en el punt on l'estructura tindria més amplada, ja que es tindria previst que part de la mateixa se situés a l'interior del retall al MR-97; així doncs, un cop edificat el MR-214 es va bastir (al damunt d'aquest i a la resta de l'espai) el MR-125 que definia el banc. Una darrera possibilitat que es podria valorar estaria vinculada al fet que el MR-214 es correspongués a la base d'una estructura que es comencés a edificar en aquest punt, sense cap relació amb el banc; aquesta possible estructura no s'hauria dut a terme i finalment se li va lliurar i assentar al damunt el MR-125.

Pel que fa a l'excavació d'aquest sector, s'ha d'esmentar d'inici que tots els nivells documentats que se situaven a tot el sector havien quedat tallats per la rasa de fonamentació del MR-18, UE-116²¹, que se situava al límit est de la zona documentada de l'espai.

PV-10

El primer nivell associat amb aquest sector es corresponia al nivell de circulació del mateix, PV-10, que estava cobert per l'estrat de rebliment i amortització del sector, UE-1.108, que es va formar en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII). El PV-10 es corresponia a un paviment enrajolat a la mescla, del qual tan sols se n'havien conservat les restes dels maons a la zona nord-est del sector.

A la resta de l'espai s'ha documentat el nivell de morter de calç, que actuava de preparació i lligam del paviment. La posició estratigràfica del PV-10 ens indica que aquest es va instal·lar al segle XVII, en el moment en què es va definir el sector 14. El PV-10 es correspondria al nivell de circulació del possible moment en què els Clergues Regulars Menors haurien edificat en aquest punt el seu convent. D'aquesta manera, els treballs podrien haver començat el 1636, amb una aturada dels mateixos el 1640 (si considerem que van marxar a Madrid, tal i com presenta Pi i Arimon²²) i una reactivació i finalització dels mateixos, quan van tornar a Barcelona, el 1653.

L'extracció dels maons corresponents a aquest paviment s'hauria dut a terme en el moment de l'amortització de l'espai, quan s'edificà l'església. El retall efectuat a la nau central de l'església (UE-47) arribava fins al PV-10, fet que ens indicaria que algun dels maons del paviment, a la zona on s'ubicava aquest trencament, podrien haver estat retirats en el moment que s'efectuà aquest. El gruix del PV-10, amb el seu preparat era de 8-10cm i es lliurava a mur de tancament oest del sector (MR-8) i a la reparació del mateix (MR-123), així com als MR-31 i 125.

El MR-123 s'hauria bastit en el moment en què es va definir l'OB-12. Aquesta obertura estaria associada a l'E-1, si bé inicialment podria correspondre's a una porta que s'hauria obert per a comunicar els sectors 13 i 14. Aquesta possible comunicació mitjançant l'OB-12 hauria estat utilitzada durant un període de temps molt curt (si és que en algun moment va funcionar com a porta).

En relació a la construcció del MR-123, s'ha documentat un retall, UE-14.023, que discorria en paral·lel al MR-8 i s'havia efectuat als estrats de rebliment del sector 14 i 26 (UE-14.018 i 26.001). Aquest trencament tenia una planta rectangular, de 40cm d'amplada (en relació al límit est del mur), 30-40cm de profunditat i se discorria en paral·lel respecte la cara est del MR-123 (amb una llargada de 3'70m).

Alçat est del MR-123, amb el retall UE-14.023

La cota inferior de l'UE-14.023 coincidia amb la de la base del MR-123. Un cop edificat el MR-123 i l'obertura amb la que estava associada aquest (OB-12) es va reblir el retall mitjançant les UE-14.020, 14.019 i 14.024/14.026. L'UE-14.020 estava formada per una acumulació de restes de morter de calç i fragments de maons, amb una baixa proporció de terra sorrenca. Aquest estrat tenia un gruix de 4-8cm i se situava a les cotes superiors de l'interior del retall. L'excavació de l'UE-14.020 ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII) i de la ditada (segle XVII), juntament amb ceràmica comuna (vidrada i reduïda) i fragments de ferro. Aquest estrat s'hauria format a partir dels materials que haurien sobrat del procés constructiu del MR-123, un cop finalitzada la seva execució. Per sota de l'UE-14.020 s'ha documentat l'UE-14.019, que estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats vermelles i amb restes de morter de calç. La seva potència era de 10cm. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat fragments de ceràmica oxidada i vidrada (marró i verd) comunes i ceràmica blanca en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV).

Un cop retirada l'UE-14.019 s'ha documentat el rebliment que se situava a les cotes inferiors del retall UE-14.023. Aquest rebliment, UE-14.024/14.026 estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i ataronjades i bastant compactat. El seu gruix era de 6-10cm. Durant l'excavació de l'UE-14.024/14.026 s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada (verd fosc) i reduïda comunes. Per les seves característiques, ubicació i posició estratigràfica, considerem que l'UE-14.023 es correspondria a un retall associat amb el moment de la construcció del

MR-123, que s'hauria dut a terme al segle XVII.

Tal i com hem esmentat, l'OB-12 estaria vinculada amb l'E-1, que es correspondria a les restes de la base d'una estructura associada amb l'ús de l'aigua, que hem identificat com a possible font. De l'estructura que definia l'E-1 se n'ha documentat la seva part inferior, que estava formada per una base o plataforma de planta rectangular (definida mitjançant el PV-43), al damunt de la qual s'hi situava l'estructura pròpiament dita i de la que se n'havien conservat les restes d'un mur de base (MR-88); per sota del PV-43 s'hi situaven quatre canalitzacions (CN-6, 5, 3 i 4), que actuarien de desguàs de l'aigua.

Part superior localitzada de l'E-1

La planta del conjunt de l'E-1 era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 3m i una amplada que anava dels 70cm a la zona corresponent a la base fins als 1'20-'125m on hi havia les canalitzacions. L'alçada documentada de la part superior de l'estructura (PV-43, 48 i MR-88) era de 20-25cm, mentre que les canalitzacions tenien una profunditat de 30-37cm. L'E-1 es lliurava al MR-123 i se situava al mateix punt que l'OB-12.

La parcialitat de la documentació d'aquesta estructura ha suposat que tot el que presentem en relació a la seva funcionalitat, així com la distribució dels diferents elements amb els que funcionaria ho fem a tall d'hipòtesi. En aquest sentit, una primera cerca de paral·lels en relació a possibles estructures documentades en altres intervencions arqueològiques o fins i tot en estructures conservades, que presentessin característiques similars, no ens ha permès localitzar cap element que presenti similituds amb l'E-1. La interpretació que presentem de l'estructura la fonamentem a partir dels elements documentats de la mateixa i la seva ubicació en l'espai (tant en relació al sector 14, com al 13).

La construcció i possible ús de l'E-1 se situa cronològicament al segle XVII i s'hauria desmuntat en el moment de la construcció de l'església, a finals del mateix segle. A partir dels nivells documentats a l'interior de les canalitzacions, juntament amb la posició estratigràfica de l'estructura en relació al PV-10, considerem que l'ús de la mateixa s'hauria produït en un període de temps curt, possiblement entre la tornada dels Menorets de Madrid, l'any 1652, i l'inici dels treballs de la construcció de la seva nova església (al darrer terç del segle XVII), que va suposar la destrucció d'aquest sector.

Les característiques i elements associats amb aquesta estructura, com ja hem

esmentat, ens fan considerar que es podria correspondre a una font, que funcionaria possiblement en relació al sector 14. D'aquesta manera, tindriem un espai corresponent a un pati, amb dos bancs correguts situats a nord i a sud i amb una font a l'est. Hi hauria també la possibilitat que aquesta font hagués funcionat en relació al sector 13, ja que sembla que l'OB-12 no hauria estat tapiada i, a més, el nivell de circulació d'aquest sector (PV-20) s'adaptava a aquesta obertura. Tot i això, tal i com presentarem més endavant (sempre amb la condicionalitat relativa a la parcialitat de la documentació de l'estructura), ens decantem per la possibilitat que aquesta font tindria la seva part constructiva i ús principal situats al sector 14, si bé podria haver-hi algun tipus d'aixeta o de connexió de la mateixa amb l'espai corresponent al sector 13.

La construcció de les canalitzacions associades amb l'E-1 va suposar un retall (UE-14.025) als estrats de rebliment previs a la instal·lació del PV-10 (UE-14.005, 14.008, 14.018 i 26.001), fet que ens indica que la construcció de l'estructura seria posterior respecte a la formació d'aquests rebliments; així mateix, l'UE-14.025 tallava part del rebliment UE-14.024 associat amb la construcció del MR-123. Aquest trencament U.E.14.025 estava reblert per les CN-3, 4, 5, i 6, els murs de tancament de les quals es lliuraven als límits del retall. L'UE-14.025 també tallava el nivell de morter de calç associat amb la base del PV-10, fet que ens indica que probablement la instal·lació inicial del PV-10 s'hauria dut a terme prèviament a la construcció de l'E-1. Aquest fet ens confirmaria la dada que apuntàvem en relació a la porta OB-12, al davant de la qual s'ubicava l'E-1. Així doncs, en el primer moment d'ús del PV-10 (en el moment de la instal·lació inicial dels Menorets) l'accés entre els sectors 12 i 13 s'hauria dut a terme des de la possible porta OB-12. En un moment posterior, al mateix segle XVII (quan la comunitat torna de Madrid, el 1652), es va construir l'E-1, que hauria suposat que l'OB-12 deixés de funcionar com a accés i aquest (com ja hem esmentat anteriorment) s'hauria dut a terme mitjançant una possible nova obertura situada al sud respecte aquesta. Hi hauria la possibilitat que es projectés d'inici el PV-10 associat amb l'OB-12 i en el darrer moment de la seva instal·lació (prèviament al seu ús) s'edifiqués l'E-1, que tallaria el preparat del paviment en aquest punt.

La part superior documentada de l'E-1 la formava una base definida mitjançant un paviment de maons, PV-43, que estaven disposats de manera ordenada mitjançant filades de dos maons col·locats en horitzontal respecte el MR-123, amb un maó en vertical

PV-43

Espai entre el PV-43 i el MR-123

(respecte el mur) que se situava entre les filades de dos. Els maons s'assentaven al damunt d'un nivell de morter de calç, que alhora actuava de lligam dels mateixos. Aquesta base tenia una direcció nord-sud, amb una llargada de 3m, una amplada de 70cm i una alçada de 5cm. La part sud del PV-43 va quedar parcialment desmuntada en el moment de l'amortització de l'espai. Entre el PV-43 i el MR-123 hi havia un espai de 1cm, que podria permetre que els possibles esquitxos d'aigua que sortien de l'estructura anessin cap a les canalitzacions inferiors (sempre que hi hagués una possible sortida d'aigua cap al sector 13), o bé seria com un petit registre destinat a la neteja de les canalitzacions inferiors.

Al damunt del PV-43 s'hi assentaven les restes d'un mur, MR-88, del qual se n'havia conservat la part inferior. La part documentada del MR-88 estava construïda mitjançant maons i pedres de petites dimensions, lligades amb abundant morter de calç de tonalitats blanques i ocre. La zona sud i central est del mur havia quedat desmuntada (com el PV-43) en el moment de l'amortització de l'estructura. La llargada documentada era de 2'30m i la seva amplada anava dels 80cm (al nord) als 30cm (al sud). Se n'havia conservat una alçada màxima de 18cm (al nord).

L'extrem nord (i possiblement també el sud) del mur se situava a 30cm respecte el MR-123 i el MR-8. A 25cm al sud respecte l'extrem nord, el MR-88 definia un angle recte en direcció oest, a partir del qual el mur se situava a 10cm respecte el MR-123. Aquesta zona on el mur tenia més amplada coincidia amb la llargada de l'OB-12; al sud les restes del mur es perdien en el punt on dibuixaria l'altre angle. La part documentada del mur en aquesta zona més propera al tancament

MR-88

del sector i a l'OB-12, es corresponia a una empremta de morter de calç, que definia en aquest punt una planta rectangular, de 2'20m de llargada i 28cm d'amplada. Al límit est d'aquesta empremta, on coincidiria amb l'alineació de la zona nord del

mur, el morter que la definia presentava les restes de la continuació del morter cap amunt, que podrien correspondre's a les restes de l'arrenc del mur en vertical. Les característiques d'aquestes restes de morter de calç podrien recordar l'empremta d'un graó o base, que podria estar associat amb un possible accés a la font des del sector 13. També hi hauria la possibilitat que les restes esmentades formessin la base del tancament oest de l'E-1, a la qual s'accediria des del sector 14, i on s'ubicarien els elements associats amb la conducció i sortida de l'aigua per l'estructura; l'arrenc del mur esmentat podria tractar-se de la zona de contacte entre aquesta base i el mur.

En qualsevol cas, per les seves característiques i ubicació en el conjunt de l'estructura, el MR-88 serien les restes de la base constructiva de l'estructura que definia l'E-1. En el context d'una possible font, la part est del MR-88 en seria la part inferior, al damunt del qual s'hi situaria la pica on aniria i es recolliria l'aigua que brollava de la mateixa i que posteriorment baixaria cap a les canalitzacions de desguàs.

Per sota del PV-43 s'han localitzat les quatre canalitzacions (CN-3, 4, 5 i 6) que se situaven a l'interior del retall UE-14.025. A nivell general, aquestes canalitzacions tenien una planta rectangular (orientada d'oest a est) i es distribuïen des de l'extrem nord fins al sud de l'estructura, amb una distància entre elles de 20-25cm.

PV-48 i canalitzacions CN-3, 4, 5 i 6

En aquest espai entre les canalitzacions, per sota del PV-43 s'hi ubicava un paviment de maons (PV-48), disposats de manera poc regular i lligats amb un morter de calç de les mateixes característiques que les del PV-43. El PV-48 cobria els murs de tancament de cada estructura i era solidari estratigràficament amb els maons que actuaven de coberta de cadascuna d'elles. Aquest paviment s'assentava al damunt d'un nivell de terra de tonalitats ataronjades i molt

compactada, UE-14.017, amb restes de morter de calç i pedres de petites dimensions. L'UE-14.017 seria un estrat de rebliment i preparació previ a la construcció de l'E-1, que s'assentava al damunt de l'estrat de rebliment situat per sota del PV-10 (UE-14.005) i es lliurava al rebliment UE-14.020 de la rasa UE-14.023 associada al moment de la construcció del MR-123. El trencament UE-14.025 efectuat per a la construcció de les canalitzacions de l'E-1 tallava l'UE-14.017.

Tant el PV-48, com les cobertes de les canalitzacions se situaven a una cota més elevada respecte la del PV-10; aquesta dada ens indica que possiblement el mateix PV-10 hauria definit un graó, per accedir a l'estructura que cobriria la part corresponent a la coberta de les canalitzacions. En relació als PV-48 i 43, s'ha de destacar que a la zona oest dels mateixos presentaven quatre trencaments (de planta arrodonida) que se situaven a la zona central de cadascuna de les canalitzacions. Possiblement a l'interior d'aquests trencaments s'hi podrien ubicar els tubs de conducció (probablement ceràmics) per on arribaria l'aigua a cada canalització des de la part superior de l'estructura (per damunt del MR-88); tot i això, per les reduïdes dimensions d'aquests trencaments, hi hauria la possibilitat que aquestes obertures no tinguessin cap tub associat i la caiguda d'aigua en aquests punts fos ocasional.

El tancament oest de les CN-3, 4, 5 i 6 el definia la part inferior del MR-123, mentre que els murs nord i sud els formaven murs de maons, lligats amb morter de calç de tonalitats blanques. Aquests murs es lliuraven als límits del retall UE-14.025 a l'interior del qual se situaven aquestes canalitzacions. El tancament est de les canalitzacions el formava el límit del mateix retall, amb l'únic element constructiu associat a aquest que es corresponia al nivell de morter de calç que actuava de base i lligam de les cobertes de les canalitzacions i que se situava a les cotes superiors del seu perímetre. La part corresponent a la base de les canalitzacions la formava la compactació del nivell existent (UE-26.001 o 14.024 arran del MR-123) al límit inferior de l'UE-14.025. La secció d'aquesta base definia una lleugera pendent d'est a oest.

Murs de tancament de les CN-3, 4, 5 i 6

La funcionalitat d'aquestes canalitzacions seria la recollida de les aigües procedents de la part superior de l'estructura. Desconeixem de quina manera aquesta aigua s'evacuaria des d'aquestes, ja que per una banda no s'ha documentat cap comunicació entre les diferents canalitzacions; per una altra, tampoc s'ha localitzat cap element amb el que comunicessin alguna d'elles, que permetés la sortida de les aigües cap a l'exterior. En aquest sentit, la posició i direcció que definia la CN-18 del sector 13 podria indicar un contacte amb la zona nord de l'E-1 i la CN-4 (que és la que se situava més al nord). Al límit nord de l'E-1 el MR-123 presentava una obertura rectangular, que podria haver estat el punt on s'ubicaria la connexió amb un possible element de sortida, o fins i tot d'entrada, d'aigua. Tot i això, no s'ha documentat restes o indicis de cap element d'unió entre aquestes estructures, ni

cap resta d'element a l'obertura al mur esmentada; a més, tal i com es presenta a l'apartat corresponent al sector 13, en el moment de la instal·lació del PV-20 d'aquest sector (el paviment coetani al PV-10 i l'E-1) la CN-18 havia estat amortitzada. A partir d'aquestes dades, considerem que la sortida d'aigua més important associada amb l'E-1 es duria a terme des d'algun element situat en una cota superior i del qual no n'hem documentat restes ni indicis. Les canalitzacions CN-4, 3, 5 i 6 serien estructures de recollida final i residual de la font i l'aigua s'aniria filtrant pel subsòl.

CN-4, amb la seva coberta (PV-47)

De nord a sud, la primera de les canalitzacions, CN-4, tenia una llargada exterior de 1'25m, 1m de llargada interior, i una amplada de 50cm a l'exterior i 20cm a l'interior; la seva alçada era de 25-30cm. El mur de tancament nord, MR-137 estava bastit mitjançant filades regulars de maons i tenia una amplada de 18cm; el mur sud, MR-136, tenia una amplada de 10cm i el definia una filada de maons col·locats en posició vertical (assentats a la seva banda més ampla), amb un nivell de morter de calç i fragments de maons al damunt d'aquests. L'extrem oest del MR-137 dibuixava un angle de tancament en direcció sud, que definia un espai entre aquest i el mur sud de 10cm. En aquest punt s'hi podria situar la conducció per la qual arribaria l'aigua a l'interior de l'estructura.

Als murs MR-136 i 137 se'ls lliurava la coberta de la CN-4, que estava formada per una alineació de maons (PV-47) col·locats en pla i disposats en perpendicular respecte els murs. El PV-47 s'havia conservat pràcticament tot, exceptuant els dos maons situats a la zona est de l'estructura. A les cotes inferiors de l'interior de la CN-4 s'ha documentat un nivell de terra sorrenca i de llims, de color ataronjat i de 3cm de gruix, que ha estat identificat com a UE-14.004. Aquest estrat es correspondria al sediment generat per la circulació de l'aigua per l'interior de la canalització, que hauria baixat des de la part superior de l'estructura.

A 25cm al sud respecte la CN-4 s'hi situava la CN-3. Aquesta canalització tenia una llargada

Interior de la CN-4, amb el seu rebliment UE-14.004

de 1'05cm i una amplada exterior de 65cm i de 20cm a l'interior; la seva alçada era de 27cm. El tancament nord el definia el MR-135, que estava bastit mitjançant maons disposats de manera regular; el mur sud, MR-134 presentava la mateixa factura constructiva que el MR-136 de la CN-4, si bé al damunt de la filada vertical de maons s'hi situaven dues filades de maons col·locats en pla.

A primer terme, la CN-3 amb la coberta PV-46, juntament amb les CN-5 i CN-6 i les seves cobertes (PV-45 i 44 respectivament)

Interior de la CN-3, amb el seu rebliment UE-14.003

La coberta de l'estructura, la definia el PV-46, que es corresponia a una alineació de maons que es lliurava als murs de tancament de la canalització. Del PV-46 se n'havia conservat la seva part central i oest, per sota de la zona on s'ubicava el PV-43. A les cotes inferiors de l'interior de la CN-3 s'hi ha documentat l'UE-14.003, que el formava un nivell de terra sorrenca, força granulada i amb acumulacions de llims i algun carbó. La seva potència era de 3cm. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar fragments de ceràmica, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), així com ceràmica vidrada verda i marró i dos claus de ferro. La formació de l'UE-14.003 estaria associada amb l'ús de la canalització i s'hauria definit per la circulació d'aigua pel seu interior.

La següent canalització, CN-5, estava ubicada a 18cm al sud de la CN-3. La seva llargada era de 1'28m, amb una amplada exterior de 55cm i de 22cm a l'interior; tenia una profunditat de 25cm. Els seus murs de tancament nord (MR-133) i sud (MR-132) estaven bastits mitjançant maons i fragments de maons, disposats de manera regular. El MR-133 tenia una amplada de 17cm, mentre que la del MR-132 era de 10cm.

La coberta de la canalització la formava el PV-45, de la qual s'havien conservat tots els maons que la definien. A les cotes inferiors de l'interior de la CN-5 s'ha

Interior de la CN-5, amb el rebliment UE-14.002

documentat l'UE-14.002, que estava formada per un nivell de terra sorrenca, amb acumulacions de llims i de tonalitats ataronjades. La seva potència era de 3cm. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i de vidrada marró. La formació de l'UE-14.002 estaria associada amb la circulació d'aigua per l'interior de la mateixa durant l'ús de l'E-1.

A l'extrem sud de l'E-1 s'hi ubicava la CN-6, que estava a 30cm respecte la CN-5. Aquesta canalització tenia una llargada de 1'50 i una amplada exterior de 60cm i de 23cm a l'interior; la seva profunditat era de 24cm. Els murs de tancament nord (MR-131) i sud (MR-130) estaven construïts mitjançant maons, disposats

de manera regular en filades horitzontals. El MR-131 tenia una amplada de 20cm, mentre que la del MR-130 era de 15cm.

La coberta de l'estructura la definia el PV-44, que havia conservat la totalitat dels seus maons. A les cotes inferiors del seu interior, s'ha documentat un nivell de terra argilosa, amb acumulacions de llims i pedres de petites dimensions a la zona oest, que ha estat identificat com a UE-14.001. Aquest estrat tenia una potència de 3-6cm i dibuixava una secció amb una pendent d'oest a est. La seva excavació ha aportat ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), vidrada verda i melada i ceràmica en verd i manganès (finals del segle XIII-inicis segle XIV). La seva formació, igual que la resta de rebliments de les canalitzacions presentades, estaria associada a la circulació d'aigua i deposició de sediments associats amb aquesta, durant l'ús de la CN-6.

Per acabar la presentació dels elements associats amb l'E-1 s'ha de destacar que al damunt del marxapeu (PV-44) de l'OB-12, a la línia d'on se situaven els límits nord i sud de l'E-1 s'han documentat restes de morter de calç, de tonalitats blanques. Les restes d'aquest morter podrien estar associades amb una possible estructura, que se situaria a la zona de la porta i de la qual es conservarien les

PV-44, amb les restes de morter de calç als seus extrems nord i sud

empremtes de la seva base. Per les característiques d'aquestes empremtes i pel fet que al damunt de la resta del marxapeu no s'han documentat restes o indicis de cap element constructiu, considerem que aquesta estructura podria mantenir l'obertura de l'OB-12 i estaria associada amb l'E-1 o bé amb la possible estructura de tancament associada amb el límit oest del MR-88.

Un cop descrits tots els elements associats amb l'E-1 volem presentar una hipòtesi de com podria haver estat aquesta estructura i el seu possible funcionament. Tot i que, com ja hem esmentat, no hem localitzat estructures en edificis actuals o localitzades en excavacions arqueològiques, que presentessin similituds clares respecte aquesta font, l'opció més propera a nivell estructural es correspondria a la de les fonts que se situen arran de murs de tancament d'un espai exterior. En aquest sentit, podríem posar com a exemples les fonts de la ciutat de Barcelona, que se situaven a la plaça Sant Just i Pastor, a la Plaça de Santa Maria (davant de Santa Maria del Mar), al carrer de la Portaferrissa i al carrer Cucurulla; totes aquestes fonts se situen arran d'un mur de tancament, en el qual s'hi ubiquen més d'un brollador i disposen d'una pica rectangular al damunt d'una base constructiva. L'accés a les fonts s'efectuaria a partir d'un graó; pel que fa a la part corresponent al desguàs de l'aigua no s'ha pogut apreciar en cap d'aquests casos, tot i que se situaria a la part inferior i, per les seves característiques exteriors, possiblement per sota de la part constructiva de l'estructura i del graó d'accés.

Pel que fa a la font que estaria associada amb l'E-1, el MR-88 seria la part corresponent a la base constructiva al damunt de la qual s'hi assentaria la pica. La part oest del mateix MR-88 podria definir el tancament on s'ubicarien els brolladors d'aigua i l'element que permetria l'arribada de la mateixa cap a l'E-1. La part corresponent a l'OB-12 del MR-123 podria estar oberta (tal i com indiquen les restes de morter de calç que s'assentaven al damunt dels extrems nord i sud del marxapeu PV-44), si bé estaria tapiada al sector 14 mitjançant la part oest del MR-88, i en aquest punt també hi podria haver un brollador o aixeta. D'aquesta manera, si considerem que l'espai corresponent al sector 14 seria un àmbit exterior de pati i el sector 13 seria interior, podríem tenir una font exterior (amb quatre brolladors) i una sortida d'aigua (amb una aixeta) cap a l'espai interior.

Tal i com hem esmentat a l'inici d'aquest apartat corresponent al sector 14, aquest espai i el sector 13 podrien formar part del convent vinculat als Pares Regulars Menors. En aquest sentit, hem fet una cerca relativa a possibles paral·lels d'aquests tipus de fonts situats als patis d'aquest tipus d'edificis. Els resultats d'aquesta cerca no ens han permès localitzar cap estructura que presentés similituds a l'E-1 (o fins i tot a les fonts públiques que hem esmentat anteriorment) i que se situés a la zona corresponent al pati del conjunt. Cal recordar també que, tal i com hem presentat a l'inici d'aquest apartat, tampoc hem trobat paral·lels en relació a un possible espai exterior de característiques similars al sector 14, que estigués associat a un espai conventual. Davant la possibilitat que aquests sectors formessin part

d'una finca sense cap relació al convent, tampoc hem localitzat cap possible indicatiu relatiu a una possible similitud de l'E-1 en un àmbit domèstic privat (tots els paral·lels presentats anteriorment s'ubiquen en àmbits públics corresponents a exteriors de carrers i places).

Els elements associats amb l'arribada de l'aigua a l'estructura no han estat documentats i, per tant, considerem que se situarien a les cotes superiors no conservades de l'E-1 i del mur de tancament oest de l'espai. La part corresponent al desguàs de l'aigua es podria efectuar mitjançant algun tipus de conducció general, de la qual no se n'han conservat restes o indicis i que s'ubicaria a la part inferior del MR-88; en relació a una possible conducció associada amb el desguàs d'aigua, a la zona nord de l'E-1 s'ha documentat el retall UE-14.021 (que es presenta més endavant) que podria estar associat amb la construcció d'una canalització i que finalment no es va dur a terme. Les quatre canalitzacions de desguàs documentades (CN-3, 4, 5, i 6) ens podrien indicar que hi hauria quatre brolladors d'aigua a la zona corresponent al sector 14, amb quatre obertures a la possible pica associades amb cadascun d'ells.

Per les dimensions i característiques de les quatre canalitzacions documentades, aquestes serien possibles estructures de recollida d'aigua residual, que no presentaven connexió entre elles ni cap sortida cap a l'exterior des de cap dels seus punts. En el cas que les CN-3, 4, 5 i 6 fossin els únics elements de recollida d'aigua de l'estructura, els nivells documentats al seu interior ens indiquen que l'ús de l'E-1 s'hauria dut a terme en un període de temps i intensitat curtes. Al damunt de la zona est de les canalitzacions s'hi podria situar el graó d'accés a la font, alhora que salvava la diferència de nivell de la part superior d'aquestes respecte el PV-10. L'espai que hi havia entre el PV-43, el MR-88 i l'OB-12 podria permetre el desguàs de l'aigua que sortiria de manera ocasional des de la possible aixeta situada al sector 13 (hem de considerar que seria un punt d'aigua on aquesta es recolliria mitjançant algun atuell).

Un cop presentada l'E-1, continuem la part corresponent a la presentació dels resultats de l'excavació arqueològica en aquest sector 14. D'aquesta manera, per sota del PV-10 s'ha documentat l'UE-14.005, que es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i vermelles i bastant compactat. Aquest estrat va ser parcialment documentat durant el sondeig efectuat l'any 2005 i va ser identificat com a UE-116. La potència de l'UE-14.005/116 era de 20-23cm i es lliurava a la part inferior del MR-123 i 8 i dels MR-31 i 125. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica comuna vidrada (marró i verd), oxidada i reduïda, ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segle XVII), de Paterna-Manisses, ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana i de pinzell pinta; a més de la ceràmica, s'han recuperat restes de fauna i fragments de vidre.

Per les seves característiques i posició estratigràfica, l'UE-14.005 seria un nivell de preparació previ a la instal·lació del PV-10, que estaria destinat a regularitzar el nivell i assolir la cota del nivell de circulació. La formació de l'estrat s'hauria produït al segle XVII, en un moment anterior respecte el PV-10.

UE-14.005

Per sota de l'UE-14.005/116 s'ha localitzat un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc, bastant compactada i amb nòduls de morter de calç i carbons, que ha estat identificada com a UE-14.008/119

(aquest darrer número es correspon a l'identificador de l'any 2005). La compactació d'aquest estrat definia el PV-77, que es corresponia a un paviment de terra piconada. L'UE-14.008/119 tenia una potència de 10-15cm i se li assentaven al damunt els MR-31 i 125, mentre que per l'oest es lliurava al MR-8 i pel nord, al MR-142.

L'excavació d'aquest estrat ha aportat un important nombre de materials ceràmics, dels quals destacaven la ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII) catalana (segle XVII), de Barcelona (segles XV-XVI), de Paterna-Manisses (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII) i amb blau (segle XV-XVI), ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica d'importació (*maiolica ligur*, segle XVII). Juntament amb els atuells ceràmics, s'han recuperat 1 moneda (il·legible), un segell de bronze, una medalla i agulles de cap, tots ells de bronze, així com restes de fauna i fragments de vidre i ferro.

UE-14.008 i PV-77

Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-14.008/119 i el PV-77 ens indiquen que es podria correspondre a un nivell associat amb la circulació del moment de la construcció dels bancs correguts (MR-31 i 125) i de l'E-1 (que el tallaria), un cop els murs de tancament de l'espai ja haurien estat construïts. La formació de l'estrat estaria associada a un rebliment corresponent a l'amortització dels sectors 25 i

26. La cronologia d'aquesta formació la situem (per la seva posició estratigràfica i els materials associats) al segle XVII.

L'UE-14.008 presentava tot un seguit de retalls (UE-14.006, 14.009, 14.011, 14.014 i 14.021), que s'han documentat especialment a la zona oest del sector. Per les característiques, ubicació i posició estratigràfica d'aquests trencaments, a nivell general considerem que es tractarien de retalls associats amb el procés de

UE-14.008

construcció de les estructures d'aquest sector (MR-31, 125 i E-1) i que, a nivell general, es correspondrien a bases d'elements o a restes de possibles estructures (no finalitzades o de les quals no se'n conservarien restes).

El primer d'aquests retalls, UE-14.006, s'ha documentat al nord-oest del sector, arran del MR-31. La seva planta era rectangular, orientada d'est a oest, i amb els extrems arrodonits. Tenia una llargada de 30cm, una amplada de 18cm i una profunditat de 14cm.

Per les seves característiques, l'UE-14.006 es correspondria a una possible base de subjecció (tipus forat de pal) a l'interior de la qual s'hi situaria la part inferior d'un element periple (de fusta).

La posició estratigràfica d'aquest retall ens indicaria que l'estructura amb la que estaria associada podria haver estat utilitzada durant el procés de construcció del MR-31 i el MR-142 (per la proximitat amb ambdós murs). Un cop l'element situat a l'interior del retall es va retirar, aquest va ser reblert mitjançant un nivell de terra sorrenca, de color marró fosc i poc compactada, que ha estat identificat com a UE-14.007. Per la posició estratigràfica de l'UE-14.006 situem cronològicament la seva formació al segle XVII, mentre que el seu rebliment s'hauria dut a terme en el mateix segle, prèviament a la formació de l'UE-14.005.

Al nord-oest del sector, arran del MR-123 s'ha documentat un altre trencament, UE-14.021, que també tallava parcialment aquest mur en aquest punt. La planta d'aquest trencament era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada total de 1'40m (90cm a l'interior del sector i els 50cm de l'amplada del MR-123) i una amplada de 40-55cm. La seva alçada anava dels 20cm a la zona del MR-123 als 30cm de la part retallada a l'UE-14.008. Per les seves característiques i ubicació, podria tractar-se d'un retall associat amb la construcció d'una possible estructura de desguàs, que hauria d'haver funcionat amb l'E-1. Probablement aquest element

es correspondria a una canalització de desguàs d'aigua, que podria haver estat previst que funcionés amb la CN-18 del sector 13. Les restes d'aquesta possible estructura associada amb aquest retall no han estat localitzades, fet que ens indica que probablement no s'hauria construït.

Un cop desestimada la construcció d'aquesta estructura es va reblir el retall UE-14.021 mitjançant l'UE-14.022. Aquest rebliment estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i abundants fragments de maons, pedres de petites dimensions i restes de morter de calç. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica comuna vidrada (verda i marró) i reduïda, així com restes de fauna. La posició estratigràfica de l'UE-14.021 ens indica que aquest retall i el seu rebliment s'haurien definit al segle XVII, en un moment previ a la instal·lació del PV-10 i el seu preparat (UE-14.005).

UE-14.021

Al sud-oest del sector, arran del MR-8 i al sud respecte l'E-1, s'ha documentat un altre dels retalls a l'UE-14.008, UE-14.014. La planta de l'UE-14.014 era rectangular, orientada de nord a sud, amb els seus extrems arrodonits. La seva llargada era de 1'20m, l'amplada de 50cm i una alçada de 11cm. Per la seva ubicació, aquest trencament estaria vinculat amb la construcció d'algun tipus d'estructura, que estaria vinculada amb la possible obertura al MR-8 que se situaria en aquest punt.

UE-14.014

Tal i com hem presentat anteriorment, aquesta obertura es correspondria a la porta d'accés entre els sectors 13 i 14 i hauria estat desmuntada en el moment de l'amortització de l'espai (a finals del segle XVII). Per les seves dimensions, l'UE-14.014 podria haver estat relacionada amb la previsió inicial d'instal·lar alguna base associada amb aquesta obertura, que finalment no es va edificar. Un cop desestimada la construcció d'aquest element es va reblir el retall UE-14.014 mitjançant l'UE-14.015, que estava formada per

un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ocre, amb fragments de maons, pedres de petites dimensions i restes de morter de calç. L'excavació d'aquest rebliment va permetre recuperar ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-

UE-14.008 i 14.014

XVIII), juntament amb ceràmica vidrada marró i verda i restes de ferro i vidre. La posició estratigràfica de l'UE-14.014 i 14.015, juntament amb els materials associats amb aquests, ens indiquen que tant el retall com el seu rebliment se situarien cronològicament al segle XVII, prèviament a la instal·lació del PV-10.

A l'est respecte l'extrem nord del retall UE-14.014 s'ha documentat un altre retall a l'UE-14.008, que ha estat identificat com a UE-14.009. Aquest retall se situava a 15cm al sud respecte l'E-1 i tenia una planta rectangular amb els seus límits arrodonits. Tenia una llargada (de nord a sud) de 28cm, una amplada de 20cm i una profunditat de 22cm (amb el fons pla).

Per les seves característiques, aquest retall es correspondria a un forat de pal (FP-20), a l'interior del qual s'hi situaria la base de subjecció d'un element (possiblement de fusta). La proximitat d'aquest FP-20 amb l'E-1 ens podria indicar que l'element amb el que funcionaria aquest retall podria haver estat associat amb el procés de construcció de l'E-1. Un cop l'element situat a l'interior de l'UE-14.009 va ser retirat, es va reblir el retall mitjançant l'UE-14.010, que estava format per un estrat de terra poc homogènia, de tonalitats vermelles. Durant l'excavació del rebliment UE-14.010 s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada (marró i verda), oxidada i reduïda comunes. A partir de la posició estratigràfica de l'UE-14.009, situem cronològicament la seva formació, i la del seu rebliment, al segle XVII, anteriorment a la instal·lació del PV-10 i durant el procés de construcció de l'E-1.

A 38cm al sud-est respecte l'UE-14.009 s'ha documentat un altre retall, UE-14.011. Aquest trencament tenia una planta circular, de 30cm de diàmetre i una profunditat de 18cm. Les característiques de l'UE-14.011 ens fan considerar que es tractaria d'un forat de pal (FP-

UE-14.011 i 14.009

21), que funcionaria com a base de subjecció d'una estructura (possiblement de fusta). Tal i com hem presentat en relació al FP-20, el FP-21 podria estar associat amb algun element utilitzat durant el procés de construcció de l'E-1. Un cop l'estructura situada a l'interior de l'UE-14.011 es va retirar, es va reblir el retall mitjançant l'UE-14.012. Aquest estrat el formaria un nivell de terra argilosa, de tonalitats diverses i poc compactada. L'excavació de l'UE-14.012 ha aportat fragments de ceràmica comuna vidrada (verda i marró) i oxidada. La posició estratigràfica de l'UE-14.011 i el seu rebliment, ens indiquen que la seva formació se situaria al mateix moment que l'UE-14.009, al segle XVII.

UE-14.013

Per sota de l'UE-14.008/116 s'han documentat les UE-14.018/120 i 14.013, que eren solidàries estratigràficament, si bé han estat diferenciades per la seva composició i ubicació diferenciada. L'UE-14.018 (que va ser localitzada durant el sondeig de l'any 2005 i va ser identificada com a UE-120) ha estat documentada a la zona est del sector i estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc. Tenia una potència de 10cm i cobria les restes del mur MR-186, dels sectors 25 i 26. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar materials ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i ceràmica comuna (oxidada i vidrada verda i marró). L'UE-14.013 s'ha localitzat a la zona oest del sector i la definia un estrat de terra sorrenca,

de tonalitats marró fosc i amb restes de morter de calç i taques de carbons. La seva potència era de 12cm i també cobria les restes del MR-186.

A l'extrem est de la part documentada del sector 14, arran del trencament corresponent a la rasa UE-116 de la fonamentació del mur de l'església MR-18, l'UE-14.018/120 tenia un trencament de planta lleugerament arrodonida (UE-121²³) i que tallava la part superior de l'UE-25.001 del sector 25. La seva llargada era de 1'40m, tenia una profunditat de 15cm i se n'ha documentat una amplada de 80cm, ja que la part est hauria quedat tallada en el moment de la construcció del MR-18 (rasa UE-110). L'interior

UE-121

del retall estava reblert mitjançant el mateix estrat que cobria l'UE-14.018 (U.E.14.008). Tot i la parcialitat de la documentació d'aquest retall, considerem que es podria correspondre a un trencament associat a la construcció d'algun possible mur o estructura, que se situaria a la zona on posteriorment s'hi va edificar el MR-18. Aquesta construcció hauria suposat el desmuntatge d'aquesta possible estructura, de la qual tan sols n'hauríem conservat l'extrem oest de la seva possible fonamentació.

Les característiques de les UE-14.018 i 14.013 ens indiquen que ambdós estrats es correspondrien al darrer nivell associat amb l'amortització dels sectors 25, 26 i 36, prèviament a la construcció dels MR-142 i MR-123, les fonamentacions dels quals els tallaven. La posició estratigràfica dels dos estrats ens indiquen que la seva formació se situaria a finals del segle XVI inicis del segle XVII. Per sota d'aquests estrats s'han documentat els primers nivells associats amb els sectors 25, 26 i 36 (UE-25.001, 26.001 i 36.001).

2.1.11.Sector 15

El sector 15 se situava a la zona central oest de la parcel·la, al sud respecte el sector 13 i a l'oest respecte el sector 17. La zona sud del sector va quedar desmuntat en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX, mentre que l'oest del sector se situava més enllà del límit oest de la parcel·la. La documentació d'aquest sector ha estat molt parcial, ja que a més de la situació en el context de la parcel·la i el trencament del soterrani, pràcticament a la totalitat de la zona documentada de l'espai s'hi va edificar la base de fonamentació (MR-126 i 127) de la pilastra PL-3; al damunt d'aquesta pilastra se subjectaria per l'oest (juntament amb la PL-2 situada a l'est) l'arc central ubicat entre la part inferior de la nau central de l'església i la zona del presbiteri, mentre que per l'est, l'arc ubicat entre la zona nord i central de la nau lateral oest²⁴ (ja més enllà del límit oest de la parcel·la). La construcció d'aquesta base de la PL-3 va suposar que es perdés l'estratigrafia situada a l'àrea on s'ubicava l'estructura i, per tant, l'estratigrafia d'aquest sector tan sols ha pogut ser documentada a la zona nord-est i sud-est de l'espai. Pel que fa als murs de tancament documentats d'aquest sector, el tancament nord el definia els MR-112 i 315A²⁵, mentre l'est, els MR-106 i 315²⁶.

Tot i la parcialitat de la intervenció duta a terme en aquest sector, considerem que es correspondria a un espai exterior (per la seva ubicació en el conjunt de la finca de la que formaria part), possiblement destinat a àrea de conreu o bé a zona d'emmagatzematge. En un moment inicial el sector 15 formaria part d'una finca, la façana de la qual s'ubicaria al carrer Oliver del Pla d'en Llull, que discorria en paral·lel a l'oest respecte el carrer Joan Grech i que se situaria a l'oest respecte el límit de la parcel·la intervinguda. Desconeixem la possible relació de la finca amb els sectors situats al sud respecte el sector 16, ja que, com ja hem esmentat, el límit sud del sector 16 i els sectors situats al sud d'aquest van quedar desmuntats en el moment de la construcció del soterrani (al segle XIX). Pel que fa als sectors que hem localitzat en aquesta intervenció, inicialment els sectors 15 i 13 (situat al nord) no estarien comunicats, si bé posteriorment (al segle XVI) es va obrir una obertura (OB-18) al mur de tancament que separava els dos sectors (MR- 112), que es corresponia a una porta que comunicava els dos sectors. Aquesta dada ens indicaria que en aquest moment, ambdós sectors haurien passat a formar part de la mateixa finca. En el darrer moment d'ús dels sectors (al segle XVII), la porta OB-18 va ser tapiada i es va obrir una nova obertura d'accés als dos sector (OB-16)

En relació al sector 17 (que se s'ubicava a l'est), desconeixem si hi hauria hagut en algun moment una obertura que permetés la comunicació entre els dos sectors i, per tant, que haguessin format part de la mateixa finca, ja que en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII) es va desmuntar el mur (MR-106, 309A) que separava els dos sectors i tan sols va quedar l'empremta

corresponent a la unitat estratigràfica negativa (UE-1.164) de la manca d'aquest mur. Tot i això, a partir de la dinàmica de l'organització de les finques que hem constatat a la resta dels sectors d'aquesta intervenció, considerem poc probable que els dos sectors haguessin format part d'una mateixa finca, almenys en el moment de la construcció inicial dels diferents edificis. En tot cas, aquesta possible unificació de les finques es podria haver dut a terme en el darrer moment d'ús de l'espai, al segle XVII, prèviament a la construcció de l'església, ja que en aquest moment sí que algunes de les finques ubicades als dos carrers s'unificaren i definiren una sola propietat (com és el cas del mateix sector 15 amb el sector 13 i 14; o el sector 9, que juntament amb els sectors situats a la zona nord de la parcel·la formarien una mateixa propietat).

Pel que fa a l'excavació arqueològica d'aquest sector, s'ha de destacar d'inici que tots els estrats que presentem estaven tallats per la rasa de fonamentació (UE-15.008) dels murs que definien la base de la PL-3 (MR-126 a les cotes superiors i MR-127 a les inferiors). A les cotes superiors del sector, per sota dels nivells corresponents a l'amortització de l'espai i rebliments previs a la construcció de l'església (UE-1.168 al nord i UE-1.123 al sud), s'ha documentat un estrat de rebliment (UE-15.001), que estava format per un nivell de terra argilosa, bastant compactada i de tonalitats marró i vermell. Tenia una potència de 15cm. Durant l'excavació d'aquest estrat, s'han recuperat materials ceràmics, dels quals cal destacar (per la informació cronològica que aporten) la ceràmica blanca i blava de la ditada (segle XVII) i la de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII); a més d'aquestes tipologies ceràmiques, també s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona i ceràmica oxidada, reduïda i vidrada comunes (marró), així com restes de fauna.

Per les característiques i posició estratigràfica de l'UE-15.001, considerem que es tractaria d'un nivell de rebliment, que actuaria de preparació del paviment que definiria el darrer nivell de circulació de l'espai, al segle XVII. Les restes d'aquest paviment no s'han conservat (a la zona documentada), si bé tindria unes característiques molt similars a les del PV-20 (un paviment enrajolat) del sector 13, amb el que seria coetani. En relació a aquest paviment, a la zona corresponent a la porta que comunicava els dos sectors (OB-16) s'ha documentat la continuació del PV-20; aquest fet ens fa considerar com a molt probable que l'espai corresponent al sector 15 també tingués un paviment de maons (de característiques similars a les del PV-20), que continuaria en relació al paviment de la porta. La cronologia de l'UE-15.001 la situem al mateix segle XVII, en un moment previ a la instal·lació del paviment.

L'UE-15.001 cobria un estrat, UE-15.002, que estava relacionat amb el mateix procés d'instal·lació del darrer nivell de circulació del sector. L'UE-15.002 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró clar i amb pedres de petites dimensions i nòduls de morter de calç. Tenia un gruix de 15-22cm. A nivell

UE-15.002 a la zona sud documentada del sector, amb el trencament UE-1.164 corresponent al desmuntatge del MR-106 a l'est

de materials arqueològics, l'UE-15.002 ha aportat ceràmica vidrada blanca i blava amb orles diverses (segles XVII-XVIII), vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), vidrada blanca, verda i marró, així com ceràmica oxidada i reduïda comunes. A partir d'aquests materials, situem la cronologia de la formació d'aquest estrat al segle XVII. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-15.002 es correspondria a un estrat de rebliment, que estava destinat a apujar la cota del nivell de l'espai, prèviament a la instal·lació del darrer nivell de circulació del sector i el seu preparat (UE-15.001).

Un cop retirada l'UE-15.002 s'ha localitzat un nivell de terra argilosa, bastant compactat, de color marró clar i amb nòduls de morter de calç (UE-15.003). Tenia una potència de 22-30cm. L'excavació de l'UE-15.003 ha aportat

ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), vidrada blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-segle XIV), juntament amb ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró) comunes i restes de fauna.

Aquest estrat es tractaria d'un rebliment del sector, possiblement associat amb l'ús de l'espai com a zona de conreu, o bé que hauria funcionat amb un nivell d'ús, del qual no se n'han conservat restes o indicis. La cronologia de la seva formació i possible ús (com a àrea de conreu), la situem al segle XVI, en un moment previ o coetani a les reparacions efectuades als murs de tancament nord i est del sector (MR-112 reparant MR-315A al nord i MR-106 reparant MR-315 a l'est), ja que se situava per sota de la cota d'aquestes.

Per sota de l'UE-15.003, a la zona nord del sector s'ha documentat l'UE-15.004/15.009. Aquest estrat el formava un nivell de terra argilosa i orgànica, de textura plàstica i de color marró fosc. Tenia un gruix de 25cm. Durant la seva excavació, s'han recuperat

materials ceràmics corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona

UE-15.003, a la zona nord documentada del sector

(segles XV-XVI), ceràmica oxidada, reduïda i vidrada comunes (verd, marró i melat) i ceràmica vidrada blanca. Per les seves característiques, aquest estrat es podria correspondre al nivell associat amb l'activitat vinculada amb el conreu, que es duria a terme en aquest espai. La seva posició estratigràfica ens indicaria que la formació d'aquest estrat s'hauria produït en un moment inicial de l'ús del sector (al segle XIV) i hauria tingut continuïtat durant el segle XV.

Al sud del sector, l'UE-15.003 cobria un estrat, UE-15.005, que presentava unes característiques similars a l'UE-15.004/15.009, si bé tenia unes tonalitats més ataronjades. A més, amb l'UE-15.005 s'han documentat les restes d'una possible canalització que hauria funcionat amb aquest estrat. Les restes d'aquesta canalització estaven formades per un fragment de maó, col·locat en posició vertical i orientat de nord a sud, que podria haver definit el límit oest de l'element. A l'est d'aquest maó se li lliuraven dos fragments de maons en posició horitzontals, que podrien correspondre's a les restes de la coberta de la possible canalització. Aquesta possible canalització hauria funcionat de contemporàniament amb l'UE-15.005 i possiblement també amb l'UE-15.004/15.009.

UE-15.005

Pel que fa als materials recuperats durant l'excavació de l'UE-15.005, es corresponien a ceràmica blanca i blava de Barcelona (segle XV-XVI), vidrada blanca amb decoracions en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i ceràmica oxidada, reduïda i vidrada comunes. A partir de les dades aportades pels materials associats amb aquest estrat, juntament amb la seva posició estratigràfica, considerem que l'UE-15.005 i la possible canalització que funcionava amb aquest se situarien cronològicament al segle XV i, per tant, serien contemporanis en un moment més tardà en relació a la formació i ús de l'UE-15.004/15.009.

A la mateixa zona sud, l'UE-15.005 cobria un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ocre i amb restes de morter de calç i alguna pedra de petites dimensions (UE-15.010). Els materials associats amb l'UE-15.010 presentaven una tipologia similar a la de l'estrat que el cobria (ceràmica blanca i blava de Barcelona i ceràmica comuna). Aquest fet ens indica un moment de formació d'aquest estrat que se situaria cronològicament, igual que l'UE-15.005, al segle XV, si bé en un moment anterior. Per les característiques de l'UE-15.010, considerem que la seva formació podria estar associada amb la construcció o desmuntatge d'alguna estructura situada en aquesta zona, de la qual no se n'han documentat restes.

UE-15.011

Per sota de l'UE-15.010 s'ha localitzat l'UE-15.011, que es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i bastant compactada. A nivell de materials arqueològics, en aquest estrat s'han recuperat materials poc indicatius a nivell cronològic (ceràmica comuna, restes de fauna i un clau de ferro), tot i que cal destacar un fragment ceràmic corresponent al segle XVI-XVII (de ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana), que se

situaria fora del context cronològic de l'estrat i que possiblement estaria associat amb l'estrat de rebliment (UE-15.006) de la rasa de fonamentació dels MR-126 i 127 (UE-15.008).

Les característiques d'aquest estrat eren molt similars a l'UE-15.004/15.009 (de la zona nord) i la seva cota final coincidia amb la d'aquest estrat (amb la cota inicial a mitja alçada respecte la cota superior del mateix). Aquests fets ens fan considerar que possiblement l'UE-15.011 es correspondria al mateix estrat UE-15.004/15.009, que s'hauria format al segle XIV, en el moment inicial d'ús del sector. Al segle XV, es van edificar o desmuntar estructures al damunt de l'UE-15.011 (UE-15.010 i 15.005), cosa que va motivar que la seqüència estratigràfica variés entre la zona nord i sud del sector.

Un cop excavades les UE-15.004/15.009 i 15.011 s'ha localitzat un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de tonalitats marró (UE-15.007). Tenia un gruix de 25-30cm. Les seves característiques eren molt similars a les de l'estrat que cobria, UE-15.013, que es corresponia a l'estrat de rebliment anterior a la construcció dels murs de tancament del sector. A nivell estratigràfic, es lliurava a les cotes inferiors dels murs de tancament del sector (MR-315A al nord i MR-315 a l'est), just al damunt de les seves fonamentacions (MR-316 i 309A respectivament). Pel que fa als materials arqueològics, l'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica vidrada blanca amb decoració en verd i manganès (finals segle XIII-

UE-15.007

inicis segle XIV), ceràmica oxidada, reduïda i vidrada comunes, així com restes de fauna.

La posició estratigràfica de l'UE-15.007, juntament amb les dades aportades pels materials recuperats, ens fan considerar que la formació d'aquest estrat s'hauria produït durant el procés constructiu de la finca on se situava, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, del qual definiria el seu nivell de circulació. Les seves característiques ens indicarien que possiblement s'hauria format a partir dels moviments de terres, produïdes pel desenvolupament dels treballs constructius.

Per sota de l'UE-15.007 s'ha documentat el nivell corresponent al rebliment previ al moment de la urbanització d'aquesta zona (UE-15.013), ja que les rases de fonamentació dels murs de tancament inicials del sector el tallaven. L'UE-15.013 el formava un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i tonalitats vermelles i marró.

A la zona sud del sector, l'UE-15.013 estava coberta per un nivell format per la mateixa terra argilosa d'aquest, però amb una important acumulació de carbons (UE-15.012) i que també era tallat per la rasa del mur est. Els carbons que definien l'UE-15.012 no es corresponien a una combustió directa efectuada en el punt on s'han localitzat, ja que les argiles no presentaven restes de rubefacció.

UE-15.012

La posició estratigràfica de l'UE-15.012 ens indica que aquest es va definir en el darrer moment de formació de l'UE-15.013, prèviament a la construcció dels murs del sector. Pel que fa a la formació de l'UE-15.013, considerem que s'hauria produït durant un període de temps ampli, a partir de la deposició, de manera natural, de sediments d'argiles, que haurien estat possiblement aportats per vingudes d'aigua en aquesta zona. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació en aquest sector.

2.1.12.Sector 16

El sector 16 estava situat a la zona central sud de la parcel·la, amb el sectors 29, 26 i 14 que se situaven al nord (en tres moments cronològics diferenciats), el sector 15 a l'oest i el sector 17 a l'est. La zona sud del sector hauria quedat trencada en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX, que va motivar que es perdés també l'àmbit situat al sud respecte el sector 17. L'espai corresponent a aquest sector hauria estat un àmbit exterior, possiblement destinat al conreu d'un hort o bé a algun tipus d'activitat productiva. L'ús de l'espai s'inicià en el moment de la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV) i es mantindrà (com la resta dels sectors d'aquesta propietat) fins al moment de la construcció de l'església (sector 1), a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII.

En relació al moment d'ús inicial d'aquest espai, el sector 16 podria haver format un sol àmbit amb el sector 17, sense que s'hagi documentat cap mur de tancament, associat als segles XIV i XV, que els separés. Tot i això, a partir de la diferència que presentaven els nivells associats a aquests primers segles d'ús de l'espai, considerem que els dos sectors podrien haver funcionat com a espais independents des de l'inici, si bé no s'han conservat restes o indicis d'un possible mur de tancament que separés els dos sectors. És per aquest motiu que a nivell de documentació estratigràfica s'han diferenciat els estrats vinculats als dos àmbits, amb una numeració específica per a cadascun d'ells.

En relació a la possible divisió dels dos sectors, a tall d'hipòtesi considerem que el possible mur de tancament que els separaria s'ubicaria on al segle XVI s'hi edificà el MR-118. La construcció d'aquest mur podria haver suposat el desmuntatge d'aquest hipotètic mur anterior. Aquesta possibilitat no l'hem pogut contrastar arqueològicament, ja que a la part documentada d'aquest sector el MR-118 estava bastit de nou, sense restes d'un mur anterior al qual pogués estar reparant. En aquest sentit, el possible mur de separació inicial dels dos sectors no tindria fonamentació (ja que n'haguéssim documentat si més no la seva part inferior) i presentaria unes característiques similars a les dels MR-91 i 243 dels sectors 22, 40 i 43.

Vista general, des de l'oest, dels sectors 16 i 17 en el seu darrer moment d'ús

El sector 16 formaria part d'una mateixa finca, juntament amb els sectors 16 i 21, que s'ubicava al carrer Joan Grech. D'aquesta parcel·la, el sector 16 se situaria a la seva part posterior i estaria en contacte amb la part posterior de la finca situada al carrer Oliver del Pla d'en Llull (sector 15). L'accés al sector 16 des del sector 17 s'efectuaria (a partir del segle XVI) mitjançant la possible porta (OB-36) situada al sud del MR-118. Desconeixem si aquesta finca podria haver funcionat amb els espais situats al sud respecte aquests sectors, ja que tant el límit sud com els àmbits situats al sud dels mateixos es van perdre en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX. Així mateix, no hem pogut constatar arqueològicament si la finca on s'ubicava el sector 16 hauria passat a formar part de la mateixa finca que definirien al segle XVII els sectors 13, 15 i 14, ja que el mur que separava els sectors 15 i 16 (MR-106, 315) va ser desmuntat en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII) i s'hauria perdut la possible porta que comunicaria els dos espais.

Tal i com ja hem esmentat, en el moment de la construcció inicial de la finca l'espai corresponent al sector 16 podria correspondre's a un àmbit exterior, destinat a zona de conreu o a alguna activitat productiva (tipus emmagatzematge); en relació a l'ús de l'espai en aquest moment, no s'han documentat restes de cap estructura o recuperat materials associats directament a una activitat. A partir del segle XV, aquesta funcionalitat es podria haver mantingut, si bé a la zona nord del sector 16 s'hi va construir una fossa sèptica (FS-5), per a recollir els residus generats a l'edifici. A partir del segle XVI, tal i com ens mostren els nivells tant del sector 16 com del 17, en ambdós sectors s'hi haurien dut a terme algun tipus d'activitat de caire econòmic, a partir de la qual s'efectuaria algun tipus de treball de manipulació que funcionaria amb una estructura de combustió. Aquesta activitat podria haver continuat al segle XVII al sector 16, moment en el què la fossa sèptica FS-5 serà reparada i substituïda per la FS-4, fins al moment de l'amortització de l'espai, a finals del mateix segle.

La planta de la part documentada del sector 16 hauria anat variant en els diferents moments cronològics. Inicialment (al segle XIV) i fins al segle XV, quan podrien haver format part d'un mateix espai amb el sector 17, els dos àmbits junts tenien una planta rectangular, orientada d'est a oest i amb una llargada de 6'70m i una amplada documentada de 2'80-3'50m. A partir del segle XVI, quan s'edificà el MR-118 l'espai documentat del sector 16 tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud i amb una llargada documentada de 3'20-3'40m i una amplada de 2'78-2'82m. En el darrer moment d'ús de l'espai, al segle XVII, el MR-118 va ser substituït pel MR-119, fet que va motivar que l'espai corresponent al sector 16 s'ampliés cap a l'est, amb una amplada de 3'40-3'50m.

L'espai corresponent a aquest sector estava definit al nord pel MR-97, 312²⁷. A l'est, inicialment definia l'àmbit suposadament unitari amb el sector 17 el MR-204²⁸, si bé a partir del segle XVI tancaria el sector 16 per l'est el MR-118; al segle XVII

aquest mur va ser substituït pel MR-119²⁹. El tancament oest del sector, i alhora de la finca de la qual formava part, el formava el MR-106, 315. El MR-106 es corresponia a una reparació del mur de tancament inicial oest del sector 16, MR-315, que alhora tancava per l'est el sector 15; val a dir que també separava la finca situada al carrer Joan Grech (de la qual formaven part els sectors 21, 16 i 17) respecte la finca del carrer Oliver del Pla d'en Llull (de la que se n'ha documentat el sector 15, amb part d'aquest sector i de la resta d'àmbits de la finca se situarien més enllà del límit oest de la parcel·la).

A primer terme, alçat de la cara oest del MR-106

El MR-106 se situava a les cotes superiors documentades d'aquest tancament. Estava construït mitjançant carreus aprofitats, de mida mitjana, i algun maó, tots ells disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocres. La cara interior oest del mur, juntament amb la cara nord del MR-112 (amb el que definien l'angle de tancament nord-est del sector 15), presentaven un revestiment de morter de calç. La direcció del MR-106 era nord-sud i tan sols

se n'ha documentat la part corresponent al seu extrem nord, amb una llargada de 75cm i una alçada de 1m; la seva amplada era de 50cm.

A l'extrem nord del MR-106 s'hi ha documentat un forat de pal (FP-21), que tenia una planta quadrada de 10x10cm. Aquest forat de pal estaria associat amb la subjecció d'un element de fusta, que hauria estat utilitzat durant la construcció del mur. Possiblement un cop finalitzat el mur es va retirar aquest element, ja que a l'interior del FP-21 no s'han documentat restes orgàniques corresponents a la fusta. La col·locació d'aquests elements de fusta durant la

FP-21

construcció dels murs ha estat documentada també als murs MR-97, 8 i 129. A nivell estratigràfic, el MR-106 estava en contacte amb el MR-97 (per l'est) i el MR-112 (per l'oest), amb els que era solidari estratigràficament. Aquesta dada ens

indica que els tres murs s'haurien bastit en el mateix moment; la seva factura constructiva i posició estratigràfica ens mostren que aquest moment constructiu se situaria al segle XVI.

A les cotes inferiors de la zona de contacte entre aquests murs i el mur que continuaria en direcció nord el tancament del MR-106 (ja al sectors 14 i 13 i que també hauria estat desmuntat en el moment de la construcció de l'església) es conservaven les restes d'un mur de tàpia (MR-368), al qual es lliuraven tots aquests murs. La presència d'aquestes restes del MR-368 ens podria indicar que en el moment de la construcció inicial d'aquest tancament, que separava la part posterior de les finques del carrer Joan Grech respecte les de l'Oliver del Pla d'en Llull (del qual en formava part el MR-315 que serà reparat pel MR-106) el mur que definia aquest tancament era de tàpia. En el moment de la reparació dels tancaments d'aquest espai, al segle XVII, els nous murs bastits (MR-106, 97, 112) es van lliurar al mur de tàpia existent a la zona de contacte entre ells.

El MR-106 s'assentava al damunt del MR-315, que presentava la mateixa direcció, nord-sud que el primer. El MR-315 estava construït mitjançant carreus de mida mitjana (poc treballats), disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. Se n'ha documentat una llargada de 75cm, una alçada de 50cm i tenia una amplada de 50cm. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-315 ens indica que es correspondria a un mur edificat a la primera fase constructiva del sector, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

Alçat est de la part documentada del MR-315 i la seva fonamentació MR-309A

A nivell estratigràfic el MR-315 es lliurava a l'extrem oest del MR-312 (que tancava pel nord el sector 16) i a l'extrem est del MR-315A (que tancava pel nord el sector 15). Aquesta dada ens mostra que, si bé tots aquests murs se situarien cronològicament en el mateix moment, a nivell constructiu inicialment es van edificar els MR-315A i 311 i posteriorment els MR-315 i 307 (que se situava al nord respecte el MR-315 i continuava el tancament posterior de les finques dels dos carrers).

Tal i com hem esmentat anteriorment en relació a l'angle de tancament que definien les reparacions d'aquests murs al segle XVI (mitjançant els MR-106, 97 i 112), la

documentació de les restes d'un mur de tàpia (MR-368) a la zona de l'angle que definien aquests murs ens fa considerar que la part superior dels murs MR-315, 311, 315A i 307 podrien haver-la format murs de tàpia, que s'assentarien al damunt d'aquests i dels quals tan sols se n'haurien conservat les restes situades a l'angle de tancament de tots ells. Tot i això, aquest apunt tan sols el podem considerar a tall d'hipòtesi ja que no s'han conservat restes o indicis de murs de tàpia en cap altre punt dels mateixos murs. Hi hauria també la possibilitat que el MR-368 s'hagués bastit en el mateix moment de la construcció de les reparacions, per definir l'angle de tancament dels tres murs.

Trencament als MR-106 i 315, UE-1.164

La parcialitat de la documentació del MR-106 i del MR-315 estava motivada pel trencament que es va dur a terme en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII-inicis segle XVIII). Durant aquest procés constructiu, quan ja s'havien abocat els estrats de rebliment i amortització del sector 16 (UE-1.142 i 1.159) es va desmuntar gran part d'aquests murs; d'aquest desmuntatge se n'ha documentat la unitat estratigràfica negativa UE-1.164, que es correspon a l'empremta del mur un cop desmuntat i que alhora també hauria afectat al contacte estratigràfic entre el mur i els estrats de rebliment esmentats i els nivells associats a l'ús del sector 16. La zona sud del MR-106 i de l'UE-1.164 van quedar desmuntats en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX.

Un cop efectuat el desmuntatge del mur, el retall UE-1.164 es va reblir mitjançant un estrat de terra poc compactada, de textura sorrenca i de tonalitats ataronjades i amb restes de morter de calç i pedres de petites dimensions (UE-1.165). L'excavació de l'UE-1.165 ens ha aportat materials ceràmics dels quals destaca, a nivell cronològic, la ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet (finals segle XVII-inicis segle XVIII), que ens confirma la ubicació cronològica del moment del desmuntatge del mur en el moment de la construcció de l'església.

El MR-315 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-309A, que estava construïda mitjançant pedres majoritàriament de mida gran (a les cotes inferiors) i mitjana, lligades totes elles amb morter de calç de tonalitats ataronjades. Les pedres estaven disposades en filades horitzontals, que es regularitzaven mitjançant pedres de petites dimensions i la col·locació d'algunes pedres en espiga. La llargada documentada del MR-309A era de 3'70m i tenia una amplada de 65cm i una alçada de 80cm. Aquesta fonamentació va quedar tallada al sud pel soterrani del

segle XIX, sense que l'afectés el trencament d'inicis del segle XVIII, UE-1.164, que havia suposat el desmuntatge de gran part dels MR-106 i 315. La part inferior del MR-309 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-16.033, a la qual reblia totalment. L'UE-16.033 tallava els estrats de rebliment dels sectors 15 (UE-15.012 i 15.013) i 16 (UE-16.031 i 17.015) previs a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat. La seva amplada era de 65cm i tenia una profunditat de 50cm.

Alçat est del MR-309A

La cronologia del MR-309A se situa en el mateix moment de la construcció del MR-315, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. A nivell estratigràfic, l'extrem nord del MR-309A es lliurava a l'extrem oest de la fonamentació MR-311 del MR-312. Aquesta dada ens indica que, si bé ambdues fonamentacions s'haurien construït en el mateix moment cronològic, a nivell constructiu primerament es va edificar la fonamentació del mur nord del sector 16, MR-311, respecte el mur oest, MR-309A. D'aquesta manera, inicialment es va construir el mur que separava les dues finques del carrer Joan Grech (sectors 16 i 17 respecte el sector 29) i posteriorment el mur que separava les finques entre aquest carrer i el carrer Oliver del Pla d'en Llull (sectors 16 i 15).

Pel que fa a l'excavació arqueològica duta a terme en aquest sector, cal recordar que durant la intervenció efectuada l'any 2004 es realitzà un sondeig (de 1x1m) a la zona central est d'aquest sector. La numeració corresponent als estrats documentats en aquest sondeig era diferent respecte a la de l'excavació en extensió dels anys 2006 i 2007. Aquesta numeració del sondeig s'ha mantingut, si bé s'han igualat en relació als estrats documentats durant l'excavació en extensió; la numeració dels estrats corresponents al sondeig es presenten entre parèntesi en relació a cada nivell de l'excavació en extensió. A nivell de resultats de l'excavació del sector, per sota de l'estrat de rebliment i amortització del sector associat amb l'inici de la construcció de l'església (UE-1.142) s'han documentat les restes de la fossa sèptica FS-4, que funcionava amb dos estrats de rebliment (UE-16.002 i 1.161), que es lliuraven als seus murs de tancament.

L'UE-16.002 estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb pedres de petites dimensions, maons i restes de morter de calç. Tenia una potència de 15-20cm i s'ha documentat a la zona sud i central del sector. Aquest estrat cobria les restes del MR-118 i es lliurava al mur de tancament

UE-16.002 i 1.161

sud de la FS-4, MR-115.

A la zona nord-est del sector l'UE-16.002 era solidària estratigràficament amb l'UE-1.161 (UE-19 de l'any 2004), que la definia un nivell de terra molt cendrosa, de color negre i gris i amb restes de fusta cremada. Aquest estrat se situava a la zona nord-est del sector, per damunt dels murs de tancament de la FS-5 i del MR-118. L'excavació de l'UE-1.161 ha permès recuperar abundants materials ceràmics,

que es corresponien majoritàriament a ceràmica vidrada comuna (verda i marró) i dels quals destacaven (a nivell de dades cronològiques) la ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII) i de producció catalana (segles XVI-XVII). Juntament amb els atuells ceràmics, s'han recuperat fragments de vidre i de ferro.

Tal i com hem esmentat, les UE-16.002 i 1.161 amortitzaven el MR-118 i, per tant, haurien funcionat en el moment en què el MR-119 ja hauria estat edificat. Arran d'aquest mur de tancament, s'ha documentat l'UE-16.014, que se situava per sota de l'UE-1.161 i l'UE-16.002. A les cotes inferiors de l'UE-16.002, aquest estrat era solidari estratigràficament amb l'UE-16.014, fet que ens indica que es corresponien al mateix estrat de rebliment.

L'UE-16.014 estava formada per un nivell de terra sorrenca, amb acumulacions de cendres, de tonalitats negres, grises i vermelloses i amb fragments de maons. Tenia una potència de 10-15 i es lliurava al MR-119. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada). A la zona del MR-118 (al sud) on s'ubicaria la possible porta de comunicació entre els sectors 16 i 17 (OB-36), l'UE-16.014 era solidària estratigràficament amb l'UE-16.016, que al seu torn també era solidària amb l'UE-16.012. Les UE-16.014 i 16.016 presentaven unes característiques físiques molt similars (tot i que l'UE-16.016 presentava més

UE-16.014

restes de maons), si bé s'han diferenciat per la ubicació específica de l'UE-16.016 a la zona de la porta i, per tant, al punt on es comunicarien els reblliments. A nivell de materials ceràmics, l'UE-16.016 ha aportat dos fragments de cora de gibrell, de ceràmica vidrada melada i marró.

La posició estratigràfica i els materials associats amb l'UE-1.161, 16.002, 16.014 i 16.016 ens fan ubicar la cronologia de la seva formació al segle XVII, en el moment de l'amortització del MR-118 i de la FS-5 i l'aprofitament de la zona oest de la mateixa com a FS-4. Les UE-16.002 i 16.016 s'haurien format a partir del desmuntatge del MR-108 i d'altres possibles estructures situades al mateix espai o en una zona propera, mentre que l'UE-1.161 i l'UE-16.014 s'haurien definit a partir del desmuntatge de la zona est de la FS-5 i d'alguna estructura de combustió situada en una zona propera. Els quatre estrats es correspondrien a un reblliment i preparació del darrer nivell d'ús del sector 16, al segle XVII. Aquest darrer nivell de circulació seria coetani amb el PV-30 (del sector 17) i hauria funcionat amb la FS-4; en el moment de l'amortització de l'espai per a la construcció de l'església hauria estat desmuntat, ja que no se n'han conservat restes o indicis.

Tal i com hem esmentat, aquests estrats de reblliment funcionaven amb la fossa sèptica FS-4, que se situava a l'angle de tancament nord-oest del sector. Aquesta fossa sèptica estava substituint i reduint les dimensions d'una fossa anterior (FS-5), de la qual la FS-4 en va aprofitar i reparar part dels seus murs de tancament. En el moment de la construcció de la FS-4 es va amortitzar la FS-5.

FS-5

Per tal de fer més entenedores les dues estructures, presentarem primerament els murs i estrats de reblliment associats amb la FS-5 i posteriorment veurem de quina manera la FS-4 aprofita parcialment la FS-5 i com afecta la seva construcció als estrats de reblliment associats amb el seu ús.

D'aquesta manera, la FS-5 tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb unes dimensions exteriors de 2'80mx2'05-2'15m i una profunditat de 1'50m. L'estructura se situava a l'interior d'un retall, UE-16.032, als estrats de reblliment previs a la seva construcció (UE-16.025, 16.026, 15.028, 16.031 i 17.015), que era totalment rebllert per la fossa sèptica, els murs de tancament de la qual es lliuraven als límits del retall. Per la

factura constructiva i posició estratigràfica de la FS-5, considerem que s'hauria bastit al segle XV i hauria estat en ús fins al segle XVII, amb reparacions als seus

murs de tancament, que s'haurien dut a terme al segle XVI. Els murs de tancament del moment inicial de la construcció de l'estructura estaven construïts mitjançant carreus i pedres lleugerament escairades, de mida mitjana i gran, lligats tots ells amb morter de calç, de tonalitats ocres-ataronjades i disposades en filades regulars. La reparació a aquests murs de tancament, que s'hauria dut a terme al segle XVI, estava bastida mitjançant carreus aprofitats, de dimensions més reduïdes respecte els de la construcció inicial, i maons; tots ells estaven disposats en filades horitzontals, amb els maons que regularitzaven les filades per la diversitat de mides dels carreus.

El mur de tancament nord de la FS-5, MR-151, es lliurava al mur nord del sector (MR-312) i tenia una llargada de 2'25m i una amplada de 25-30cm. Se n'havia conservat una alçada total de 1'80m, de la qual 1m formava part de la construcció inicial i al damunt s'hi situava la seva reparació (MR-151A) que tenia una alçada de 80cm. S'ha de destacar que la part superior d'aquest mur presentava una pendent de nord a sud, cap a l'interior de l'estructura, que s'havia conservat a la zona oest del mateix (on posteriorment s'hi ubicà la FS-4). Aquesta pendent (de 30cm d'alçada) hauria permès un possible accés a l'interior de la fossa sèptica

Alçat de la zona oest del MR-151 i 151A

d'aigua de pluja. La part corresponent a la pendent del mur situada a la zona est del mur va ser desmuntada en el moment de l'amortització de la FS-5 i de la construcció de la FS-4. El mur de tancament est del sector MR-118 es lliurava a la part inferior del MR-151, fet que ens indica posterioritat constructiva del mur del sector respecte la construcció inicial de la fossa sèptica.

MR-117

Al seu extrem est, el MR-151 era solidari estratigràficament amb el mur est de la fossa, MR-117. Aquest mur tenia una llargada de 2'10m i una amplada de 40cm. La seva alçada conservada era de 1'55m, de la qual la part corresponent a la construcció inicial tenia una alçada de 1'10m i al damunt se li assentava la seva reparació, MR-117A, de 45cm. A la part corresponent al MR-117 se li lliurava el mur MR-118 i la seva fonamentació (MR-118A), mentre que la reparació MR-117A es lliurava al MR-118.

Tancament sud i oest de la FS-5

Aquesta dada estratigràfica ens indica que en el moment de la reparació del mur est de la fossa, mitjançant el MR-117A, el mur MR-118 ja s'hauria construït.

Pel que fa al mur de tancament sud de la FS-5, MR-152, tenia una llargada de 2'80m i una amplada de 40cm. La seva alçada total conservada era de 1'50m, amb la part corresponent al MR-152 que tenia una alçada de 90cm i la seva reparació, MR-152A, de 60cm. En relació al MR-152A, al seu extrem

est presentava una amplada de 65cm, que era superior respecte la del mur damunt el qual s'assentava.

El mur de tancament oest de la FS-5, MR-114, tenia una llargada de 2m i una amplada de 40cm. Aquest tancament tenia una alçada total de 1'80m, de la qual 1'05m es corresponia a la construcció i 75cm, al MR-114A que el repararia. El MR-114A era solidari estratigràficament amb el mur nord de la fossa (MR-151A) i la seva part superior presentava la mateixa pendent que el MR-151A, si bé en el MR-114A la pendent era oest-est. Part d'aquest coronament del mur i de les filades situades per sota d'aquest a la cara interior del mur van ser desmuntats en el moment de la construcció de la FS-4 i es va reparar el trencament mitjançant el MR-114B.

MR-114 i 114A, amb el contacte amb el tancament nord i sud de la FS-5

Els murs MR-114 i 114A es lliuraven al mur de tancament baix medieval del sector, MR-315, mentre que el MR-114B es lliurava al mur del segle XVI, MR-106, que substituïa el primer. El trencament dels murs de tancament oest del sector, UE-1.161, efectuat en el moment de la construcció de l'església, va afectar part del contacte estratigràfic entre els murs oest de les FS-4 i 5.

Com ja hem esmentat, els murs de la FS-5 estaven coberts per l'UE-1.161, que també se situava a les cotes superiors del seu interior (amb una potència de

15cm). Per sota d'aquest estrat, a l'interior de la fossa sèptica s'ha documentat un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb restes de cendres i acumulacions de terres de tonalitats diverses (UE-16.004). La seva potència era de 25cm i durant la seva excavació no s'han recuperat materials arqueològics. L'UE-16.004 es correspondria a un nivell associat amb el moment de l'amortització de l'estructura, al segle XVII, i s'hauria format a partir d'un abocament de terres al seu interior.

UE-16.004

L'UE-16.004 cobria l'UE-16.006, que el formava un estrat de terra argilosa, de color gris i amb taques negres i restes de carbons. Tenia un gruix de 45cm. Durant l'excavació d'aquest estrat s'ha recuperat abundant material ceràmic, del qual destacava en nombre la ceràmica vidrada comuna (verda, marró i melada). A més de la ceràmica vidrada, s'han recuperat també un important nombre de ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), de pinzell-pinta (segle XVII) i de Paterna-Manises (segle XV); també s'ha recuperat ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manises (segle XV) i ceràmica polícroma. A més dels materials ceràmics, l'excavació d'aquest estrat ha aportat fragments de vidre, de ferro (una sivella, claus i una cadena) i restes de fauna. Les característiques de l'UE-16.006 ens indiquen que la seva formació s'hauria produït a partir de la deposició a l'interior de la FS-5 de sediments. Els materials associats amb aquest estrat ens situen cronològicament la seva formació en el darrer moment del seu ús, entre finals del segle XVI i inicis del segle XVII.

A les cotes inferiors de la FS-5, per sota de l'UE-16.006 s'ha documentat l'UE-16.007. Aquest estrat el definia un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes i grises i tenia un gruix de 50-60cm. La formació d'aquest estrat estaria associat a la deposició de secrecions orgàniques i restes de combustió a l'interior de la fossa, durant el seu ús. L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics, dels quals destaquen la ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manises (segle XV); també s'han recuperat fragments de ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró) comunes i restes de fauna. La posició estratigràfica i els materials associats amb aquest estrat ens indiquen que la seva cronologia se situaria vers els segles XV-XVI, en una fase d'ús de la fossa sèptica (podria ser el primer moment d'ús, si bé cal considerar que sovint el sediment d'aquestes estructures es buidava).

Un cop retirada l'UE-16.007, s'ha localitzat un nivell de terra argilosa, de tonalitats grises i bastant compactades (UE-16.011). Aquest estrat se situava a la part inferior de la FS-5 (amb un gruix de 5-10cm) i la seva compactació definiria el PV-83, que es correspondria a la base de la fossa sèptica. L'excavació de l'UE-16.011 no ha aportat materials arqueològics i la seva cronologia l'establim a partir de la seva posició estratigràfica i la situem al segle XV. La formació d'aquest estrat estaria vinculada amb un primer abocament de sediment a l'interior de l'estructura (que estaria format per cendres) i la seva compactació per a definir la seva base.

UE-16.011, PV-83

Per sota de l'UE-16.011 s'ha documentat l'UE-16.023, que estava formada per un estrat de terra argilosa, de tonalitats vermelles, verdes i grises i bastant compactada. Aquest nivell s'ha documentat a tot l'espai corresponent a la FS-5, sense que li hagués afectat el trencament associat a la construcció de la FS-4 (com veurem més endavant) i estava cobert pel preparat (UE-16.022) del paviment d'aquesta

fossa (PV-80). L'UE-16.023 tenia una potència de 15-20cm i els murs de tancament de la FS-5 se li assentaven al damunt. Es correspondria al nivell situat per sota del límit inferior del retall associat amb la construcció de la fossa sèptica (UE-16.032), que presentava canvis de la seva tonalitat (que d'inici seria vermella). Aquesta modificació s'hauria produït per les filtracions dels líquids dipositats a l'interior de la FS-5 durant el seu ús.

L'UE-16.023 se situava al damunt de l'UE-16.024, que estava format per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i tonalitats marró i vermell i amb alguna taca de tonalitats verdes i grogues. L'UE-16.023 i 16.024 serien el mateix estrat de rebliment previ a la construcció de la fossa sèptica (es correspondrien a l'UE-17.017) i de la urbanització de la zona, que han estat diferenciats per la seva localització específica respecte la FS-5. Aquesta ubicació en relació a

UE-16.024

la fossa sèptica i la filtració dels seus sediments en aquests estrats, ha motivat que l'UE-16.023 presentés un canvi destacable de color, mentre que l'UE-16.024 mantindria la seva coloració amb petites taques, produïdes per les mateixes filtracions a cotes inferiors.

Tots aquests estrats de rebliment que hem presentat en relació a de la FS-5 (UE-16.004, 16.006, 16.007, 16.011 i PV-83) van quedar tallats a tota l'àrea oest de l'estructura, en el moment de la construcció de la FS-4. D'aquesta manera, inicialment es va amortitzar la FS-5 i posteriorment es va edificar una nova fossa sèptica (FS-4), que tenia unes dimensions més reduïdes (aproximadament la meitat) respecte l'anterior.

La FS-4 se situava a l'angle de tancament nord-oest del sector, amb una planta rectangular, orientada de nord a sud. La seva llargada exterior era de 2'10-190m i l'amplada exterior, de 1'50-1'60m; la part interior de l'estructura tenia una llargada de 1'30-1'25m i una amplada de 80-90cm. La profunditat documentada d'aquesta estructura era de 1'70m.

Cota final del tancament UE-16.008 al sediment de la FS-5, amb el MR-116 situat al seu interior

Com ja hem esmentat, en el moment que es va definir la FS-4, s'hauria buidat la part del sediment de la FS-5 situat a la zona oest (UE-16.008). Al límit est del retall UE-16.008 s'hi lliurava el mur de tancament est de la FS-4, MR-116. En relació a la resta de murs de tancament de la FS-4, a la zona on s'hi ubicava la nova estructura els murs de la FS-5 van ser reparats, amb noves filades, mentre que els murs d'aquesta fossa que no se situaven a la nova construcció van ser amortitzats (mitjançant l'UE-1.161). La factura constructiva dels seus murs de tancament, la seva posició estratigràfica, així com els materials associats amb el sediment del seu interior, ens indiquen que la construcció de la FS-4 se situaria cronològicament al segle XVII i estaria en ús fins al moment de l'amortització del sector 16, en el moment d'inici dels treballs de construcció de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII).

El mur de tancament est de la FS-4, MR-116, estava construït mitjançant pedres de petites dimensions, maons i dos carreus aprofitats, disposats tots ells de manera irregular i lligats amb morter de calç de tonalitats vermelles. La seva direcció era nord-sud amb una llargada de 1'75m, una amplada de 25-40cm i una alçada de 1'75m. Els extrems nord i sud del MR-116 s'assentaven al damunt i es lliuraven

a la zona central dels murs nord i sud de la FS-5 (MR-151A i 152A respectivament).

La construcció del MR-116 i de la FS-4 va suposar que el coronament amb pendent del mur de tancament nord de la FS-5 (MR-151A) es desmuntés a la zona amortitzada de l'estructura i es conservés a la part on s'ubicava la FS-4, amb el MR-116 que se li lliurava.

Alçat del MR-116

D'aquesta manera, el tancament nord de la FS-4 va mantenir el tancament existent de la FS-5, si bé es va regularitzar la part corresponent a la pendent que definia el MR-151A, mitjançant el MR-113, per tal de tenir el coronament del mur pla. El MR-113 estava construït mitjançant maons i pedres de petites dimensions. La part corresponent a la zona central i est d'aquest mur pràcticament va quedar desmuntada en el moment de l'amortització de l'espai i se'n conservaven restes d'una o dues filades de maons. La part conservada del tancament MR-113 se situava a l'angle de tancament amb el mur oest, MR-114B, amb el que era solidari estratigràficament. D'aquesta part del MR-113 se n'havia conservat una llargada de 55cm, una amplada de 34cm i una alçada de 5-30cm.

Planta de la FS-4, amb els seus murs perimetrals

Al seu extrem oest, el MR-113 era solidari estratigràficament amb el mur de tancament oest de l'estructura. Aquest mur, MR-114B, s'assentava al damunt del mur de tancament corresponent a la FS-5 (MR-114A), al qual reparava per la seva cara interior. En el moment de la construcció del MR-114B es va desmuntar la major part de la pendent que definia la part superior del MR-114A, exceptuant la zona de l'angle de tancament amb el mur nord (MR-151A). Tant al damunt de la zona del tancament, com a la zona on la pendent del mur s'havia mantingut, s'hi situava el MR-114B, que definia un coronament de mur pla.

El MR-114B estava construït mitjançant maons i pedres de petites dimensions, disposats de manera poc regular i lligats amb el mateix morter de calç de la resta de murs de la FS-5. La llargada del MR-114B era

de 2m i la seva amplada, de 45cm; l'alçada del mur anava dels 40cm als 60cm. La cara interior de l'extrem nord del mur presentava un corbament de 33cm de llargada i 10cm d'amplada, que es correspondria a l'obertura per on accedirien els sediments a l'interior de la fossa sèptica.

Al seu extrem sud, el MR-114B era solidari estratigràficament amb el mur de tancament sud de la FS-4, MR-115. Aquest mur s'assentava al damunt de la part oest del MR-152A i es lliurava al mur oest de la FS-4, MR-116. El MR-115 estava bastit mitjançant maons, carreus aprofitats i pedres lleugerament escairades, lligats amb el mateix morter de calç de tonalitats vermelles. A les cotes inferiors del mur s'hi situaven tres filades regulars de maons, al damunt dels quals s'hi assentava dues filades poc regulars de pedres i carreus. La llargada del MR-115 era de 1'25m; la seva amplada, de 40-45cm i tenia una alçada de 45cm.

Pel que fa a l'excavació de l'interior de la FS-4, a les seves cotes superiors, per sota de l'estrat d'amortització del sector UE-1.142 s'ha documentat l'UE-16.001. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb pedres de mida diversa, maons i restes de morter. Tenia una potència de 60-70cm. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials arqueològics, que es corresponien a ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica vidrada blanca i ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), així com fragments de metall (ferro i bronze). Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-16.001 es tractaria del nivell que amortitzaria l'estructura, en el moment previ a l'amortització de tot el sector, a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII.

L'UE-16.001 cobria un nivell de terra sorrenca, de color marró fosc i amb pedres de petites i mitjanes dimensions, UE-16.005. La potència d'aquest estrat era de 15-20cm i la seva formació estaria associada al depòsit de residus a l'interior de la FS-4 durant el seu ús. Durant l'excavació de l'UE-16.005 s'han recuperat un nombre important de materials ceràmics, dels quals destaquen (a nivell d'informació cronològica) la ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), vidrada blanca i groga amb "orla d'influència del Renaixement" (segles XVI-XVII), ceràmica de reflex metàl·lic moderna (segles XVI-XVII), ceràmica polícroma i pisa blanca decorada (tipus Alcorà). A més d'aquestes tipologies, s'han recuperat fragments de ceràmica oxidada, reduïda i vidrada comunes, així com una rajola vidrada blanca i blava (segle XVI), juntament amb fragments de vidre, metall i restes de fauna. La posició estratigràfica de l'UE-16.005, juntament amb les dades aportades pels materials associats amb aquest, ens indiquen que la cronologia de la seva formació se situaria al segle XVII (a finals de segle) i s'hauria format durant el darrer període d'ús de la FS-4.

Un cop retirada l'UE-16.005 s'ha localitzat l'UE-16.010, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes i grises. Les tonalitats de l'estrat ens

UE-16.010

indiquen que la seva formació estaria associada amb la deposició a l'interior de la FS-4 de restes de combustions i secrecions orgàniques. L'UE-16.010 se situava a les cotes inferiors de l'estructura i tenia una potència de 20-25cm. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII) i de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica vidrada blanca i groga amb orla d'"influència del Renaixement" (segles XVI-XVII), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), ceràmica d'importació ("maiolica ligure"), així com ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat metalls (ferro) i restes de fauna. Les dades aportades pels materials ceràmics,

juntament amb la seva posició estratigràfica, ens indicarien que la cronologia de la formació de l'UE-16.010 se situaria al segle XVII.

L'UE-16.010 cobria el paviment PV-80, que definia la base de la FS-4. El PV-80 estava format per un enrajolat a la mescla, que es lliurava a les cotes inferiors dels murs de tancament de l'estructura. Els rajols que formaven el paviment s'assentaven al damunt d'un nivell de morter de calç, que alhora actuava de lligam entre ells.

PV-80

Per sota del PV-80 s'ha documentat un estrat, UE-16.022, de terra sorrenca, de tonalitats groguenques i alguna acumulació de tons verdosos (per les filtracions dels residus de la fossa sèptica). Aquest estrat tenia un gruix de 6-9cm. Per les seves característiques, considerem que l'UE-16.022 es tractaria del nivell de preparació previ a la instal·lació del PV-80. La seva excavació ha aportat pocs materials arqueològics, corresponents a ceràmica vidrada (verda) i reduïda comunes i restes de fauna. Si bé els materials arqueològics associats amb aquest estrat són poc indicatius de cara a la ubicació cronològica de l'UE-16.022, a partir de la seva posició estratigràfica situem la seva cronologia al segle XVII. Per sota de l'UE-16.022 ja apareixia l'estrat

de rebliment anterior a la construcció de la FS-5, UE-16.023, que ja ha estat presentat en relació a aquesta.

Un cop presentades les dues fosses sèptiques documentades en aquest sector, veurem la seqüència estratigràfica de l'espai i relacionarem els diferents estrats en relació a les FS-4 i 5. Així doncs, per sota de l'UE-16.002 (que com ja hem esmentat funcionava amb la FS-4, al mur de tancament sud de la qual es lliurava) s'ha documentat l'UE-16.012. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades, amb pedres de mitjanes i petites dimensions i nòduls de morter de calç. La seva potència era de 10-15cm i havia estat tallat per la construcció de la part superior del mur sud de la FS-4 i es lliuraria al mur sud de la FS-5 (MR-152A) i al MR-118. Aquesta dada estratigràfica ens indica que la formació de l'UE-16.012 seria prèvia a l'amortització del mur i de la fossa sèptica.

UE-16.012

A nivell de materials arqueològics, l'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), ceràmica vidrada blanca, així com una rajola vidrada blanca i blava (segle XVI).

UE-16.015

A l'espai entre el mur MR-118 (que estava en procés d'amortització) i el MR-119 (que ja s'hauria edificat) l'UE-16.012 ha estat identificada com a UE-16.015. Aquest estrat se situava per sota de l'UE-16.014 (que era solidari amb l'UE-16.002) i estava format per un nivell de característiques similars a l'UE-16.012 si bé presentava acumulacions de cendres. Tenia una potència de 18cm i es lliurava als murs MR-118 i 119. Pel que fa als materials recuperats durant l'excavació de l'UE-16.015, es corresponien a ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), vidrada blanca i blava

de Barcelona (segles XV-XVI) i ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat metalls (dels quals destaca una cullera de bronze) i restes de fauna.

La posició estratigràfica i característiques de l'UE-16.012 i l'UE-16.015 ens indiquen que es correspondrien al mateix estrat de rebliment, possiblement destinat a apujar la cota del nivell de circulació, en un moment previ a la construcció de la FS-4 i a l'amortització de la FS-5, quan el MR-109 ja s'hauria construït i el MR-118 possiblement estaria en procés de desmuntatge. La seva cronologia la situem cronològicament al segle XVII. La formació d'aquest estrat estaria vinculada al procés de desmuntatge del MR-118 i d'alguna altra estructura possiblement situada en el mateix sector, o en una zona propera.

UE-16.013

L'UE-16.012 cobria un nivell de terra sorrenca, de tonalitats negres i grises i amb acumulacions de carbons i fragments de maons, UE-16.013 (UE-20 any 2004). Aquest nivell funcionaria amb la FS-5 i el MR-118, als quals es lliurava i tenia una potència de 10-12cm. Els materials arqueològics associats amb aquest estrat es corresponen a ceràmica de reflex metàl·lic de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica comuna vidrada (marró) i les restes d'una cullera de bronze. Per les seves característiques, l'UE-16.013 es podria correspondre a un estrat associat amb un nivell d'ús d'aquest espai (funcionat com a paviment de terra trepitjada o com a preparació d'un paviment), que podria estar vinculat amb el funcionament d'una estructura de combustió (de la qual no se n'han

documentat restes i que podria estar ubicada al sud del sector). La seva cronologia la situem al segle XVI.

Per sota de l'UE-16.013 s'ha localitzat l'UE-16.017 (UE-21 l'any 2004), que el formava un nivell de terra argilosa i cendrosa, molt compactada, de color negre i gris i amb restes de carbons. Tenia un gruix de 7-15cm i es lliurava al MR-118. A les cotes superiors d'aquest estrat, a la zona central i oest del sector, s'hi han documentat acumulacions de morter de calç, de tonalitats ataronjades. Aquestes restes de morter possiblement es correspondrien a un nivell de circulació de l'espai, del qual també en formaria part l'UE-16.017. Aquest nivell de circulació estaria associat amb l'ús d'una estructura de combustió, que hauria motivat les tonalitats de l'UE-16.017. Possiblement aquesta combustió se situaria al mateix sector 16, tot i que no se n'han documentat restes ni indicis a la zona documentada d'aquest sector; davant d'això, considerem que aquesta estructura se situaria a la zona sud

del sector (on va quedar afectat per la construcció del soterrani). L'UE-16.017 i l'estructura de combustió amb la que estaria vinculada, funcionarien amb la FS-5, ja que ambdós es lliuren al mur de tancament sud de la fossa sèptica. La posició estratigràfica d'aquest estrat i el nivell de circulació amb el que funcionaria ens indica que la seva formació i ús se situarien cronològicament al segle XVI. En aquest moment l'espai corresponent al sector 16 podria funcionar com a àmbit de treball. L'UE-16.017 hauria estat reparada i substituïda per l'UE-16.013.

UE-16.017 i FP-22

A la zona sud-est del sector, l'UE-16.017 tenia un retall de planta rectangular (FP-21), que es corresponia a un forat de pal. La seva planta era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 40cm i una amplada de 30cm. A la part inferior del FP-21, que tenia una profunditat de 7cm, s'hi situaven quatre fragments de rajols col·locats en pla, que es lliuraven als límits del retall. El FP-21 es correspondria a la base d'una estructura que funcionaria amb l'UE-16.017, que possiblement se li lliuraria. En el moment de l'amortització de l'UE-16.017, l'estructura situada a l'interior del FP-21 es va retirar i es va reblir la seva empremta mitjançant l'UE-16.018. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, poc compactada i de tonalitats fosques. La ubicació cronològica del FP-21 i de l'estructura amb la que estaria associada és la mateixa que la de l'UE-16.017 (segle XVI).

UE-16.019

Un cop retirada l'UE-16.017 s'ha localitzat l'UE-16.019 (UE-22/23 l'any 2004), que es tractava d'un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc, bastant compactada i amb moltes restes de cendres i carbons. Tenia una potència de 10cm i es lliurava al MR-118 i al mur sud de la FS-5 (MR-152A). L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava i de reflex metàl·lic de Paterna-Manises (segle XV), així com ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XV) i ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada). A banda dels materials ceràmics, s'ha recuperat una

Acumulació de ferro associat amb l'UE-16.019

moneda (il·legible), fragments de ferro i restes de fauna.

Per les característiques que presenta l'UE-16.019, considerem que es podria correspondre a un nivell de circulació, que estaria associat amb una estructura de combustió (igual que l'UE-16.017), que s'ubicaria possiblement en el mateix sector, si bé no se n'han conservat restes o indicis. En relació a l'activitat duta a terme, associada a aquesta estructura de combustió, durant el sondeig dut a terme l'any 2004 en

aquest estrat (UE-22/23) es va documentar una acumulació de fragments de ferro, de forma arrodonida. Aquests fragments ens podrien indicar que en aquesta zona s'hi podria desenvolupar algun tipus d'activitat destinada al treball i manipulació del ferro. A nivell cronològic, a partir de la posició estratigràfica i els materials aportats, ubiquem la formació i ús d'aquest estrat al segle XVI, en un moment previ a l'UE-16.017 que repararia el mateix nivell de circulació. Els maons corresponents a la base del FP-21 s'assentaven al damunt d'aquest estrat, fet que ens podria indicar que l'estructura associada amb aquest també hauria funcionat amb l'UE-16.019.

Per sota de l'UE-16.019 s'ha documentat un nivell (UE-16.020) de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i amb una alta proporció de restes de morter de calç (de tonalitats ataronjades) i de carbons. Tenia una potència de 15-18cm i es lliurava al MR-118 i al mur sud de la FS-5 (MR-152A). A nivell de materials, l'excavació d'aquest estrat ha aportat fragments de ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), així com pisa blanca amb decoració en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada). Les característiques de l'UE-16.020 (UE-24 l'any 2004) ens fan considerar que es tractaria d'un possible nivell d'ús, que s'hauria format a partir de la construcció o desmuntatge d'algun mur o estructura i que funcionaria amb una estructura situada en el mateix sector. La posició

UE-16.020

estratigràfica i els materials associats amb aquest estrat ens fan ubicar la seva cronologia al segle XVI.

Tots aquests estrats presentats (UE-16.013, 16.017, 16.019 i 16.020) es correspondrien a diferents nivells de circulació que, com ja hem esmentat, se situarien cronològicament al segle XVI i que haurien funcionat amb el MR-118 i la FS-5, als quals es lliuraven. Així mateix, les característiques de tots aquests nivells ens indiquen que en aquest moment haurien funcionat amb una possible estructura de combustió que, si bé no n'hem documentat restes o indicis, possiblement s'ubicaria al mateix sector 16. Els diferents nivells documentats ens indiquen que el nivell de circulació de l'espai estaria format per paviments de terra piconada, que s'anirien reparant (mitjançant cada estrat) i que en algun moment podrien tenir una capa de morter de calç, que definiria el paviment (com hem vist en relació a l'UE-16.017).

En aquest moment l'espai corresponent al sector 16 seria un àmbit dedicat a una possible producció, per a la qual seria utilitzada l'estructura de combustió esmentada. Tal i com hem presentat en relació a l'UE-16.019, durant el sondeig en aquest sector efectuat l'any 2004 es va documentar una acumulació de peces de ferro, sense treballar i de forma arrodonida. Aquests materials podrien estar associats amb algun tipus d'activitat vinculada amb la manipulació i treball del ferro. Tot i això, aquesta possibilitat l'apuntem a tall d'hipòtesi, ja que en cap altre punt del mateix estrat o a la resta dels nivells s'han recuperat o documentat materials similars. Aquesta dada també ens podria indicar que l'acumulació documentada fos un fet puntual, sense cap relació directa amb l'activitat duta a terme a l'espai.

D'aquests estrats, el que se situava a les cotes inferiors, UE-16.020, cobria l'UE-16.021 (UE-25 l'any 2004) que es corresponia a un nivell format prèviament a la construcció del MR-118, ja que la rasa de fonamentació del mur (UE-17.018) el tallava. L'UE-16.021 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb acumulacions de cendres. Com hem comentat, aquest estrat era anterior al MR-118 i també a la reparació dels murs de la FS-5, ja que el seu mur sud (MR-152A) el tallava, mentre que l'UE-16.021 es lliurava a la part inferior del mateix mur sud de la fossa (MR-152). La seva potència era de 10-12cm i es podria correspondre al mateix estrat que l'UE-17.006 del sector 17. Durant l'excavació de l'UE-16.021 s'han recuperat ceràmiques comunes (oxidada, reduïda i vidrada), ceràmica vidrada blanca i blava i ceràmica de pisa blanca amb decoració en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com fragments de vidre. Les característiques d'aquest estrat ens indiquen que es correspondria a un nivell d'ús, o bé al seu preparat, associat amb una estructura de combustió.

La posició estratigràfica de l'UE-16.021 ens fa considerar que la seva cronologia se situaria al segle XVI, en un moment previ a la construcció del MR-118 i de la reparació de la FS-5. En aquest moment, l'espai corresponent als sectors 16 i 17

podria funcionar com un sol àmbit, o bé com ja hem esmentat hi podria haver un mur que se situaria en el mateix lloc que el MR-118 i que aquest l'estaria substituint i, per tant serien dos àmbits diferenciats. En qualsevol cas, l'UE-16.021 seria contemporània amb l'UE-17.006 i ambdós nivells ja funcionarien associats amb una estructura de combustió. L'activitat que es duria a terme en els dos espais estaria vinculada a algun tipus de producció, per a la qual seria utilitzada la possible estructura de combustió. En aquest sentit, no hem documentat materials o elements que ens permetin indicar quin tipus d'activitat es duria a terme en aquests espais.

Per sota de l'UE-16.021 s'ha localitzat l'UE-16.025 (UE-27/28 l'any 2005), que estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i negres i amb una alta proporció de restes de morter de calç i fragments de maons a l'extrem oest del sector. Tenia un gruix de 10-12cm i es lliurava al mur sud de la fase inicial de la FS-5 (MR-152). La seva cota de localització ens indicava que es correspondria al mateix estrat que l'UE-17.007, si bé presentaven característiques ben diferenciades.

UE-16.025

Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segle XVI-XVII), ceràmica vidrada blanca, ceràmica de pisa blanca amb decoració en manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), així com un nombre important de restes de fauna. Les característiques d'aquest estrat ens indiquen que es podria correspondre a un estrat de rebliment, que regularitzaria l'espai i que s'hauria definit en un moment anterior a la formació del nivell de circulació associat amb l'UE-16.021. La seva formació estaria associada amb el desmuntatge d'una possible estructura i la situem cronològicament al segle XVI (en un moment anterior a l'UE-16021).

Un cop retirada l'UE-16.025 s'ha localitzat un nivell de terra argilosa i de textura plàstica, de tonalitats marró fosc i amb alguna taca de carbons, UE-16.026 (UE-31/32/33 l'any 2004). Tenia un gruix de 10-12cm. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (verda, marró i melada), així com restes de fauna. La posició estratigràfica d'aquest estrat ens fa considerar que la seva ubicació cronològica se situaria al segle XV. A partir de les seves característiques, considerem que l'UE-16.026 podria tractar-se d'un nivell associat amb un ús de l'espai, que

UE-16.026

estaria vinculat al conreu o bé a alguna una activitat destinada a magatzem. Per cota de localització, l'UE-16.026 es correspondria a l'UE-17.009/17.014 del sector 17, si bé ambdós estrats presentaven clares diferències de composició i textura, així com de la seva funcionalitat (l'UE-17.009/17.014 funcionaria com a nivell vinculat a emmagatzematge o a producció). Les diferències entre aquests estrats, juntament amb les que presentaven les UE-17.025 i l'UE-17.007 i el fet que al sector 16 no s'han documentat nivells corresponents a l'UE-17.010 del sector 17, ens fan considerar la possibilitat (esmentada a l'inici d'aquest apartat) que els sectors 16 i 17 tinguessin algun mur que els diferenciés ja en aquest moment, que podria haver estat substituït pel MR-118).

L'UE-16.026 cobria l'UE-16.028 (UE-34/35 l'any 2004), que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb acumulacions de pedres, maons i de cendres a la zona sud-oest del sector. Tenia una potència de 15-18cm i es lliurava a la fonamentació, MR-309A, del mur de tancament oest del sector (MR-315) i estava tallat per la construcció de la FS-5 (UE-16.032). L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials arqueològics, que es corresponien a ceràmica de pisa blanca, amb decoració en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica comuna (reduïda, oxidada i vidrada), així com un abundant nombre de restes de fauna, una moneda (il·legible) i restes de ferro. La posició estratigràfica i els materials associats amb l'UE-16.028 ens indiquen que es podria correspondre a un nivell format en el moment posterior a la construcció dels murs de tancament del sector, al segle XIV i que hauria funcionat durant el primer moment d'ocupació de l'espai. A partir de les característiques d'aquest estrat, considerem que en aquest primer moment l'activitat que s'hi duria a terme estaria associada amb el conreu.

A la zona sud-est del sector, s'ha documentat una acumulació de pedres de mida diversa i restes de morter de calç (UE-16.027), que s'assentaven al damunt de l'UE-16.028 alhora que definien un retall (de 12cm de profunditat) a les cotes superiors del mateix. La planta

UE-16.027, associat amb l'UE-16.028

d'aquesta acumulació i del retall era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 70cm i una amplada de 50cm. Els extrems est i nord de l'UE-16.027 havien quedat tallats pel MR-108 i el MR-152 (de la FS-5) respectivament. Les característiques d'aquest nivell ens fa considerar que es correspondria a l'empremta d'una estructura, que hauria funcionat amb l'UE-16.028 (al segle XIV) i de la qual tan sols n'hem documentat la part corresponent al seu desmuntatge, amb l'empremta de la mateixa que la formaria el retall a l'UE-16.028. Hi hauria també la possibilitat que l'estructura associada amb l'UE-16.027 s'hagués iniciat i finalment no s'hagués construït i en quedés l'empremta de l'inici dels treballs i els materials associats.

L'UE-16.028 presentava un retall, a l'extrem oest del sector arran de les cotes superiors del tancament oest del sector (MR-309A). Aquest retall, UE-16.029, discorria arran d'aquest mur, amb una amplada de 5cm i una profunditat de 5cm. La funcionalitat de l'UE-16.029 considerem que estaria associada amb el revestiment del mur MR-315 i de la part superior de la seva fonamentació (MR-309A), ja que la cota inferior del revestiment coincideix amb la part inferior del retall. L'interior de l'UE-16.029 estava reblert per l'UE-16.030, que es corresponia a un estrat que presentava les mateixes característiques de l'UE-16.028, si bé presentava una menor compactació. Considerem que el retall UE-16.029 estaria associat amb el procés de revestiment del mur MR-315, un cop el rebliment UE-16.028 ja s'hauria format. Quan s'hauria acabat el revestiment, l'UE-16.029 hauria estat reblerta mitjançant la mateixa terra que formava l'UE-16.028.

Retall a l'UE-16.028, UE-16.029

Per sota de l'UE-16.028 s'ha localitzat un nivell de terra argilosa (amb alguna acumulació de terra més sorrenca), de tonalitats ataronjades i amb alguna taca de morter de calç i de carbons, UE-16.031. Aquest estrat es correspondria ja al nivell de rebliment previ a la construcció inicial dels murs de tancament d'aquest sector, ja que les seves fonamentacions (UE-29.028 del MR-311, UE-16.033 del MR-309A) el tallaven. Durant la seva excavació s'han recuperat restes de fauna. L'UE-16.031 es corresponia al mateix estrat que l'UE-17.013 del sector 17 i la seva formació estaria associada amb un rebliment, que s'hauria produït de manera natural, a partir d'aportacions de sediments en aquesta zona de la ciutat. Un cop retirada l'UE-16.031 s'ha documentat l'UE-17.015 i l'UE-17.017 (que es presenten a l'apartat corresponent al sector 17). En aquest darrer estrat s'ha finalitzat l'excavació arqueològica en aquest sector.

2.1.13.Sector 17

El sector 17 estava ubicat a la zona central sud de la parcel·la, amb els sectors 29, 25 i 14 (corresponents a tres fases cronològiques diferenciades) que se situaven al nord; el sector 16, a l'oest i el sector 21 a l'est. La zona sud del sector va quedar desmuntada en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX, fet que va motivar que també es perdés l'espai que se situava al sud respecte el sector 17. Així mateix, l'angle de tancament nord-est del sector va ser destruït en el moment de la construcció de l'església, ja que en aquest punt s'hi va situar la fonamentació (MR-101) de la base de la pilastra PL-2, al damunt de la qual s'hi assentaven dos dels arcs de l'església (el que s'ubicava entre la zona nord i central de la nau lateral est i el de la zona nord de la nau central i l'àrea del presbiteri).

A partir de les dades aportades per la intervenció duta a terme en aquest sector, inicialment (al segle XIV) podria haver funcionat com un sol espai, juntament amb el sector 16, que possiblement estaria destinat a alguna activitat associada amb el magatzem (en una àrea exterior o semi-exterior) o bé al conreu. Aquesta possibilitat la presentem a partir del fet que no s'ha documentat cap mur que separés els dos espais entre els segles XIV i XVI. Tot i això, considerem que probablement els dos espais haurien funcionat com a àmbits diferenciats i tindrien un mur de separació entre ells. En aquest sentit, el mur que separaria els dos sectors edificat al segle XVI, MR-118, podria haver estat substituint aquest mur de cronologia anterior, del qual no se n'han conservat restes. Aquest apunt el constatem a partir de la diferència estratigràfica que presentaven els dos sectors, fins i tot a les seves cotes inferiors³⁰. És per aquest motiu, que no hem unificat la seqüència dels dos espais com a un sol sector, fins que hem constatat aquesta unitat. En relació al mur que podria separar els sectors 17 i 16 entre els segles XIV i XV, considerem que podria correspondre's a una estructura sense fonamentació (com els MR-91 i 243 dels sectors 22, 43 i 40); la manca de fonamentació d'aquest possible mur hauria motivat que no se n'hagin documentat restes, ja que el mur hauria estat desmuntat en el moment de la construcció del MR-118.

En el moment de construcció inicial del sector 17, aquest hauria funcionat com a zona interior o semi-exterior, que podria tenir un ús associat amb l'emmagatzematge o a alguna activitat de caire productiu. A partir del segle XVI, quan ja hem constatat que els sectors 17 i 16 funcionarien com a àmbits independents, al sector 17 es podrien haver continuat efectuant treballs associats amb l'emmagatzematge o de caire productiu. Cal recordar la parcialitat de la documentació d'aquest sector, que ha motivat que tan sols coneguem la seva zona nord. En aquest sentit, els nivells documentats corresponents al segle XVI ens indiquen una possible estructura de combustió, que podria haver funcionat a la zona no conservada del sector. En el darrer moment d'ús de l'espai, al segle XVII, es van reduir les dimensions de l'espai

(amb un nou mur, MR-119, que el separava respecte el sector 16) i possiblement hauria tingut una funcionalitat de caire domèstic. A finals del segle XVII-inicis del segle XVIII, el sector 17 serà amortitzat i quedarà inclòs a l'àrea on s'hi edificarà l'església (sector 1).

El sector 17 formaria part de la mateixa finca juntament amb els sectors 21 (a l'est) i 16 (a l'oest) i, per tant, se situaria a la zona central de l'edifici. L'accés al sector 17 des del sector 21 s'efectuaria mitjançant la possible porta (OB-35) oberta al MR-112, mentre que els sectors 16 i 17 es comunicarien per la possible porta (OB-36) del MR-118. Desconeixem si aquesta finca la definirien aquests tres espais o bé hauria format part d'un edifici de dimensions més grans, juntament amb els sectors situats al sud (a la zona del soterrani). En aquest sentit, la parcialitat de la documentació dels tres sectors que definien aquesta finca, tampoc ens ha permès constatar si en el darrer moment d'ús de les finques (prèviament a la construcció de l'església) aquesta podria haver-se unificat amb la propietat dels sectors 15, 13 i 14. A la zona documentada del mur que separava els sectors 17 i 16 respecte el 14 (MR-97) no hem localitzat cap obertura relativa a aquesta opció; així mateix, a la part documentada del MR-106 (que separava els sectors 16 i 15) tampoc hem constatat cap indicatiu d'obertura, tot i que aquest mur va ser pràcticament desmuntat (fins a les seves cotes inferiors) durant la construcció de l'església (tan sols hem documentat la seva empremta, UE-1.164).

La part documentada d'aquest sector presentava una planta que havia anat variant en els diferents moments cronològics. Inicialment, quan podrien haver format part d'un mateix espai amb el sector 16, els dos espais junts tenien una planta rectangular, orientada d'est a oest i amb una llargada de 6'70m i una amplada documentada de 2'80-3'50m. A partir del segle XVI, quan ja hem constatat que funcionarien com a dos espais independents, s'ha documentat una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 3'80m i una amplada de 2'80-3m. En el darrer moment d'ús, el tancament oest del sector (que el diferenciava respecte el sector 16) es va desplaçar cap a l'est, dibuixant una nova planta de l'espai, que tindria (a la zona documentada) una forma quadrada de 3x3m.

El tancament nord del sector el definia el MR-312 i 97³¹; el tancament est, el MR-304 i 120³². El tancament oest, inicialment (quan els sectors 16 i 17 funcionaven com a un sol

Alçat sud dels MR-97, 312 i 311

espai) el definia el MR-315 i 106³³; a partir del segle XVI, el MR-118 i al segle XVII, el MR-119. L'angle de tancament nord-est, així com gran part del tancament est del sector van quedar desmuntats en el moment de la construcció de la fonamentació MR-101 de la pilastra PL-2 de l'església, entre finals del segle XVII i inicis del segle XVIII.

MR-118

El mur de tancament oest del sector, MR-118 tenia una direcció nord-sud, amb la seva zona sud que havia quedat desmuntada per la construcció del soterrani del segle XIX. Aquest mur tenia una part inferior (MR-118A) que actuava de fonamentació, al damunt de la qual s'hi assentava la part corresponent al mur (MR-118). El MR-118A tenia una alçada de 68cm i una amplada de 50cm. Estava bastit mitjançant pedres poc treballades, de mides diverses, amb algun maó, carreus i teules aprofitades, tots ells disposats en filades que es regularitzaven (per les diverses dimensions dels materials) mitjançant pedres de petites dimensions, maons i teules. El lligam del mur el formava abundant morter de calç, molt compactat i de tonalitats ocre-ataronjades. El MR-118 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-

17.018), que tallava els estrats existents als sectors 16 i 17 (UE-17.014 i 16.021 i els situats per sota que d'aquests) i que era totalment reblerta pel mur.

Al damunt del MR-118A s'hi assentava el MR-118, del qual se'n conservava una alçada de 30-50cm i estava bastit mitjançant maons disposats de manera poc regular i lligats amb el mateix morter de calç que actuava de lligam del MR-118A (amb menys proporció de morter respecte aquest). A l'extrem sud, el MR-118 presentava una obertura, OB-36, que es podria correspondre a una porta a partir de la qual es comunicarien els sectors 16 i 17. D'aquesta obertura se n'ha documentat una amplada de 40cm i estava definida mitjançant els maons que formaven el mur, sense que s'observés cap trencament al mateix, fet que ens indica que seria del mateix moment constructiu del mur.

Alçat oest del MR-118A, un cop desmuntat el MR-118

L'OB-36 estava alineada amb la possible porta (OB-35), oberta al MR-120 i que permetria l'accés al sector 17 des del sector 21. Seguint la dinàmica documentada a la resta d'espais de la present intervenció arqueològica (amb les obertures arran dels angles de tancament dels sectors), aquestes possibles obertures ens estarien indicant que a poca distància del trencament efectuat pel soterrani del segle XIX s'hi ubicaria el tancament sud del sectors 17, 16 i 21.

Alçat sud del MR-108 i 108A, amb l'OB-36

L'extrem nord del MR-118 es lliurava al mur nord del sector, MR-312, mentre que el MR-118A es lliurava parcialment a aquest mur i a la seva fonamentació (MR-311). Cal destacar, a nivell estratigràfic, que la part inferior de la cara oest del MR-118A es lliurava al mur nord (MR-151) de la fossa sèptica FS- 5, del sector 16, que se situaria cronològicament al segle XV; aquest fet ens indica posterioritat constructiva del MR-118 respecte la FS-5. Durant el desmuntatge d'aquest mur es van recuperar materials ceràmics (corresponents a ceràmica vidrada comuna) i restes d'estuc blanc i blau.

Per la seva posició estratigràfica i factura constructiva, considerem que el MR-118 i la seva fonamentació, MR-118A, haurien estat bastits al segle XVI. Tal i com ja s'ha esmentat anteriorment, per la diferència d'estratigrafia que presentaven els sectors 16 i 17, a banda i banda del MR-118, considerem que aquest mur podria estar substituint un mur de cronologia anterior, que podria correspondre's al que separaria els dos espais en el moment de la construcció inicial dels espais (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV). Aquesta possibilitat tan sols l'apuntem a nivell d'hipòtesis, ja que no hem documentat restes ni indicis del possible mur anterior, ja que la part de la fonamentació MR-118A no presentava indicis de cap mur anterior i estava tot ell construït de manera unitària.

El MR-118 hauria estat en ús fins al segle XVII, moment en què va ser amortitzat (mitjançant l'UE-16.001) i es va construir un nou mur de tancament, MR-119, que separava els sectors 16 i 17. El MR-119 estava bastit mitjançant pedres sense treballar, de mida diversa, algun carreu aprofitat i maons, lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La disposició del parament del mur era irregular, amb filades horitzontals de pedres i carreus, que es regularitzen mitjançant els maons i pedres de petites dimensions. D'aquest mur se n'ha documentat una llargada de 3'22m, una alçada de 80-96cm i tenia una amplada de 45cm. Les

Alçat est del MR-119

seves cotes inferiors se situaven a l'interior d'un retall, UE-17.019, que s'havia efectuat a les UE-17.006 i 16.026 i que funcionaria com a rasa de fonamentació del mur. Durant el desmuntatge del MR-119 es van recuperar un fragment de maó, que havia estat tallat en forma circular per a ser utilitzat com a tap i les restes d'una motllura (de pedra arenisca) trencada. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-119 ens indiquen que la cronologia de la seva construcció se situaria al segle XVII.

A nivell d'excavació arqueològica, s'ha de destacar que una part d'aquest sector va ser excavat durant el sondeig dut a terme l'any 2005 i, per tant, la numeració dels estrats presenta un número identificador relatiu a aquest moment i el número corresponent a l'excavació dels anys 2006 i 2007. Els primers estrats corresponents a aquest sector (UE-1.159 i 1.160) es corresponien als nivells associats amb la seva amortització i han estat documentats per sota del primer estrat de rebliment vinculat a la construcció de l'església (UE-1.154).

D'aquesta manera, l'UE-1.154 cobria l'UE-1.159 (UE-143 i 145 al sondeig de l'any 2005³⁴), que estava formada per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, de tonalitats rogenques i negres i amb acumulacions de cendres i de morter de calç. Tenia una potència de 6-8cm i cobria els MR-119 i 112. Els materials aportats per l'excavació d'aquest estrat es corresponen a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segle XVII), amb decoració de pinzell-pinta (segle XVII) i de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica policroma d'importació i "maiòlica ligure", així com ceràmica comuna vidrada (verda i marró); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat restes de fauna, ferro (2 claus) i fragments de vidre. A partir de les dades aportades per aquests materials, juntament amb la posició estratigràfica de l'UE-1.159 situem el moment de la seva formació a finals del segle XVII, en el moment de l'inici de les obres de construcció de l'església. Aquest estrat es correspondria a un nivell associat amb l'amortització dels murs i estructures del sector 17, prèviament a la formació dels estrats de rebliment vinculats amb el procés constructiu de l'església.

Per sota de l'UE-1.159 s'ha documentat l'UE-1.160 (UE-151, 153, 155 i 158 del sondeig de l'any 2005³⁵). Aquest estrat estava format per un nivell de terra de textura molt cendrosa, amb zones de terra més argilosa i de tonalitats grises i negres. A les seves cotes inferiors presentava una acumulació de maons i pedres de mida mitjana, col·locats en pla. L'UE-1.160 presentava un nivell de compactació destacable, que definia un nivell de circulació PV-26, que s'havia format a partir d'aquesta compactació. A les cotes inferiors, l'acumulació de maons amb alguna pedra de petites dimensions, tots ells ben col·locats en pla, definien el PV-28, ja que la seva col·locació mostrava intencionalitat de cara a formar un nivell d'ús, que podria correspondre's a un darrer nivell d'ús previ a l'amortització, o bé al moment inicial d'aquesta. L'UE-1.160 cobria el PV-30 i es lliurava als murs de tancament MR-112 i 119, amb una potència de 15-22cm.

UE-1.160

Durant l'excavació de l'UE-1.160 s'han recuperat de manera destacable ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), ceràmica vidrada d'importació ("maiòlica ligure"), vidrada comuna (verda, marró i melada) i pisa blanca amb decoració en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com un fragment de ceràmica a mà oxidada, corresponent a les restes d'una graella); a banda dels materials ceràmics, l'excavació d'aquest estrat ha aportat fragments de vidre i ferro i restes de fauna. Per les característiques i posició estratigràfica de l'UE-1.160, considerem que es correspondria al nivell format en el primer moment d'amortització del sector, amb el PV-28 que funcionaria com a nivell de circulació del mateix; el PV-28 s'hauria format durant aquest procés mitjançant l'acumulació i compactació de sediments i materials. D'aquesta manera, la seva formació (tal i com també ens constaten els materials ceràmics aportats) se situaria a finals del segle XVII.

Durant el sondeig efectuat l'any 2005, a la zona sud respecte el MR-100, l'UE-1.160 (identificada a la zona sud del sector com a UE-158) i les cotes superiors del nivell situat per sota d'aquest (UE-17.004) es va documentar un trencament, UE-156³⁶, de planta rectangular i que discorria en paral·lel respecte el MR-100. La llargada del retall era de 1'30m, la seva amplada de 28cm i tenia una fondària de 18cm (amb una secció de parets rectes i fons pla). L'interior d'aquest retall estava reblert mitjançant un estrat, UE-157, de terra poc homogènia (amb zones més argilosa i altres més sorrenca), amb alguna pedra de petites dimensions i amb

Trencament UE-156

taques de carbons. Les característiques i posició estratigràfica d'aquest trencament ens indicarien que es podria correspondre a una unitat estratigràfica negativa corresponent al desmuntatge d'alguna estructura, que es lliuraria al MR-100 en aquest punt. En el moment de l'amortització de l'espai, quan l'UE-1.160 ja s'hauria format, aquesta estructura es va desmuntar i en va quedar l'empremta de la seva base mitjançant l'UE-156. Així doncs, situem cronològicament aquesta acció a finals del segle XVII.

L'UE-1.159 i 1.160 presentaven un altre trencament, UE-141³⁷, que se situava a la zona central sud del sector. La seva planta era rectangular, orientada d'est a oest i discorria en paral·lel respecte el mur de tancament nord del sector (A 2'18m al sud respecte el MR-97), just al damunt de les restes del MR-100. L'amplada del trencament era de 40cm a les seves cotes superiors i s'anava reduint fins a arribar als 30cm a la part inferior; la seva alçada era de 27-48cm. L'extrem oest era on aquest trencament presentava més profunditat, ja que en aquest punt s'havia desmuntat la totalitat del MR-100 i del paviment que se lliurava (PV-30).

L'UE-141 es corresponia a la unitat estratigràfica negativa formada a partir del desmuntatge del MR-100 i del contacte d'aquest amb les UE-1.159 i 1.160, que se li lliuraven. Aquest desmuntatge es va efectuar un cop ja formats els estrats d'amortització del sector, en un moment previ a la formació del rebliment UE-1.154, que ja estava directament vinculat al procés de construcció de l'església. Aquest mateix estrat reblia el trencament, alhora que cobria les UE-1.159 i 1.160. El moment cronològic de la formació de l'UE-141 el situem a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII.

UE-141

El mur que hauria desmuntat l'UE-141, MR-100, se situava a la zona central sud del sector. La seva direcció era est-oest i discorria en paral·lel respecte el mur de tancament nord del sector (MR-97), a 2'20m al sud respecte aquest. Estava

construït mitjançant carreus de mida mitjana aprofitats i maons i se n'ha conservat una sola filada, de 18-20cm. L'extrem est del mur va quedar tallat en el moment de la construcció de la fonamentació (MR-101) de la pilastra PL-2 de l'església, mentre que el seu extrem oest, on contactaria amb el MR-119 va ser desmuntat en el moment de l'inici dels treballs de construcció de l'església, en el mateix moment en què es va desmuntar la part superior del mur (mitjançant l'UE-141). La llargada documentada del MR-100 era de 1'90m i la seva amplada, de 30cm. Aquest mur no presentava rasa de fonamentació i la seva base (que és la part documentada del mateix) s'assentava al damunt d'un nivell anterior al moment de la seva construcció (UE-17.003).

Alçat nord del MR-100, un cop excavats el nivells associats amb la seva construcció i ús

Per les seves característiques, considerem que el MR-100 hauria funcionat com a mur de tancament (tipus envà) de dos espais, de petites dimensions, en què hauria quedat subdividit el sector 17 durant el seu darrer moment d'ús. La seva posició estratigràfica ens fa ubicar cronològicament el moment de la seva construcció i ús al segle XVII. La parcialitat de la documentació d'aquest mur ha motivat que no haguem localitzat l'obertura corresponent a la porta d'accés entre els dos àmbits que diferenciaria.

PV-30, amb el MR-100 a primer terme

Al nord respecte el MR-110, per sota de l'UE-1.160 s'ha documentat el PV-30, que estava format per un paviment de maons, que formaven un enrajolat a la mescla. Els maons (de 15x30cm) que definien el paviment s'assentaven al damunt d'un nivell de morter de calç, que alhora actuava de lligam entre ells. El PV-30 es lliurava pel nord al MR-100 i tenia un gruix de 6-8cm. La posició estratigràfica d'aquest paviment ens indica que es

correspondria al darrer nivell d'ús de la zona central i nord del sector 17, que ubiquem cronològicament al segle XVII. Tot i que no haguem documentat restes de cap estructura o materials (a l'estrat corresponent a l'amortització del paviment

al mateix paviment) que ens hagin aportat dades relatives al tipus d'activitat duta a terme en relació a aquest paviment, considerem que estaria associat amb un ús de caire domèstic o de petita producció econòmica.

Per sota del PV-30 s'ha documentat un nivell de terra argilosa, de textura plàstica, color vermell intens i molt compactada. Aquest nivell definia l'UE-17.001, que tenia una potència de 5-11cm i es lliurava al MR-100. Els materials aportats per l'excavació d'aquest estrat han estat poc indicatius pel que fa a la seva cronologia (ceràmica vidrada i oxidada comuna, vidrada blanca i pisa blanca amb verd i manganès i una moneda il·legible). Tot i això, la seva posició

UE-17.001

estratigràfica ens indica que la formació d'aquest estrat se situaria cronològicament al segle XVII. Aquesta dada estratigràfica i les característiques de l'UE-17.001 ens fan considerar que aquest estrat es correspondria al nivell de preparació i regularització de l'espai previ a a la instal·lació del PV-30.

UE-17.002

Un cop retirada l'UE-17.001 s'ha localitzat l'UE-17.002, que la formava un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró i ataronjades i amb pedres de petites dimensions i restes de morter de calç. Tenia una potència de 10-14cm i es lliurava al MR-100. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics, que estaven formats per ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de pisa blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró), juntament amb restes de fana i ferro.

Tot i que els materials ceràmics associats amb aquest estrat són poc aclaridors en relació a la seva cronologia relativa, la seva posició estratigràfica ens indica que la formació de l'UE-17.002 se situaria al segle XVII. La seva formació estaria vinculada amb el desmuntatge d'alguna estructura (del mateix sector o d'una zona propera) i es

correspondria a un estrat de rebliment, que s'hauria format en un moment posterior a la construcció del MR-100, i que estaria destinat a apujar el nivell de circulació de l'espai i regularitzar-lo, prèviament al PV-30 i a la seva preparació (UE-17.001).

A la zona sud respecte el MR-100, l'estrat d'amortització UE-1.160 se situava fins a una cota inferior respecte la del PV-30 a la zona nord. L'UE-1.160 cobria l'UE-17.004, que es tractava d'un nivell de terra sorrenca, de tonalitats verdoses i amb terra de color marró a les cotes inferiors. Presentava un nivell alt de compactació, amb un gruix de 15-23cm. La seva cota de localització se situava a la mateixa alçada que l'UE-17.002 de la zona nord respecte el MR-100, al qual es lliuraven els dos estrats. A nivell de materials arqueològics, aquest estrat ha aportat abundants fragments de ceràmica, de les quals destaquen, a nivell d'informació cronològica, la ceràmica de reflex metàl·lic amb decoració de pinzell-pinta (segle XVII), reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII) i de cronologia moderna (segles XVI-XVII), així com la ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI); també s'han recuperat fragments de ceràmica oxidada, reduïda i vidrada comuna (verda i marró) i ceràmica blanca amb decoració en manganès (segle XIV) i reflex metàl·lic de Paterna-Manises (segle XV). A més dels materials ceràmics, en aquest estrat s'ha recuperat un important nombre de metalls, dels quals destaquen dues monedes, que tot i el desgast i concrecions que presentaven podrien correspondre's a un ardit (de cronologia moderna) i a una moneda portuguesa (sense que s'hagi pogut determinar exactament la seva procedència i cronologia), juntament amb altres peces de bronze (una sivella, agulles i agulles de cap, un frontissa) i ferro (claus...). Així mateix, és destacable el nombre de fragments de vidre (fragments corresponents a copes, ampolles...) i de restes de fauna. P

er les característiques i posició estratigràfica de l'UE-17.004, considerem que es correspondria a un estrat de rebliment i regularització previ a la instal·lació d'un possible nivell de circulació, del qual no se n'han conservat restes o indicis. Aquest nivell de circulació seria coetani al PV-30 i se situaria cronològicament al segle XVII. Possiblement, en el moment de l'amortització del sector, quan es comencen els treballs de construcció de l'església, el nivell de circulació amb el que funcionaria l'UE-17.004 es va desmuntar, si més no en aquest punt. Els materials i la posició estratigràfica de l'UE-17.004 ens indiquen que s'hauria format al segle XVII.

Per sota de l'UE-17.002 (a la zona nord del MR-100) i l'UE-17.004 (al sud) s'ha documentat un nivell, UE-17.003 (UE-160/164 al sondeig de l'any 2005), damunt el qual s'assentava el MR-100 i que s'ubicava a tot l'espai corresponent al sector 17. L'UE-17.003 es corresponia a un nivell de terra argilosa, de color marró fosc i gris i amb taques de carbons i morter de calç. Tenia una potència de 15-20cm i es lliurava al MR-119 i el MR-97. Presentava un nivell de compactació gran, que definia un possible nivell de circulació, PV-31. A la zona central del sector, al damunt de l'UE-17.003 s'hi situaven les restes d'un paviment de morter de calç (PV-79), que presentava una planta irregular i un gruix de 3cm.

UE-17.003 i PV-79

El PV-79 (que va ser identificat com a PV-29 l'any 2005) definia un nivell de circulació, del qual l'UE-17.003 n'era el seu preparat previ, alhora que el PV-79 substituïa el PV-31. El MR-100 també s'assentava al damunt de les restes del PV-79, fet que ens indicava que el mur seria posterior cronològicament respecte el paviment i el seu preparat. Durant l'excavació de l'UE-17.003 s'han recuperat materials ceràmics, dels quals destaquen la ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia mo-

derna (segles XVI-XVII), així com la ceràmica blanca i blava de Barcelona (finals segle XV-segle XVI); també s'han recuperat ceràmiques oxidades, reduïdes i vidrades comunes (verda i marró) i vidrada blanca, així com fragments de vidre i ferro. Els materials arqueològics i la posició estratigràfica de l'UE-17.003 i els PV-31 i 79 ens indiquen que la seva formació i ús se situaria al segle XVII, en un moment anterior (possiblement a la primera meitat d'aquest segle) a la construcció del MR-100.

Un cop retirada l'UE-17.003 s'ha localitzat l'UE-17.005 (identificada durant el sondeig del 2005 com a UE-165/168), que estava formada per un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró i ataronjades i amb una important proporció de restes de materials de construcció (pedres de petites dimensions, maons i restes de morter de calç). La seva potència tenia 15cm a la zona nord i 35cm la zona central i sud, i es lliurava a les cotes inferiors del MR-119, al damunt de la rasa de fonamentació del mur (UE-17.019).

UE-17.005

Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials arqueològics corresponents majoritàriament a atuells ceràmics, dels quals destaquen la ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII) i de pinzell-pinta (segle XVII), vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manises

(segle XV), juntament amb ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró) comunes. Cal destacar que en aquest estrat s'ha recuperat un fragment de ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet, que considerem que possiblement es correspondria a una filtració de la fonamentació de la pilastra de l'església, ja que se situa en un moment cronològic posterior respecte a la datació que presentem d'aquest estrat. A banda dels materials ceràmics, s'han recuperat metalls, amb fragments de bronze (dels quals destaca una moneda il·legible) i ferro.

La posició estratigràfica d'aquest estrat, juntament amb les dades aportades pels materials ceràmics, ens indiquen que la seva formació se situaria a finals del segle XVI i inicis del segle XVII. L'UE-17.005 es correspondria a un estrat de rebliment, que s'hauria format a partir del desmuntatge d'alguna estructura i que amortitzaria murs i estructures de cronologia anterior, alhora que regularitzaria l'espai, prèviament a la instal·lació del PV-79 i del seu preparat (UE-17.003). Tal i com veurem més endavant, l'UE-17.005 reblia també un trencament (UE-17.008) efectuat al MR-189 i als estrats associats aquest, que se situaven per sota. Aquest estrat s'hauria format en el moment posterior respecte la construcció del MR-119, ja que se li lliurava i cobria la seva rasa de fonamentació.

Per sota de l'UE-17.005 s'ha localitzat un mur (MR-189), amb el que funcionaven tres estrats (UE-17.007, 17.010 i 17.011). Aquests tres estrats ja estaven tallats per la rasa de fonamentació del MR-119 (UE-17.019) i, per tant, serien anteriors cronològicament respecte el mur. Pel que fa al MR-189 presentava una direcció nord-sud i se n'ha documentat una llargada de 1'60m, amb una amplada de 30-40cm i conservava una alçada de 20-25cm. Estava bastit mitjançant pedres escairades per la seva cara exterior, de mitjanes dimensions, amb algun maó, lligades amb morter de calç de tonalitats vermelloses. Se n'ha documentat tan sols una filada a la zona sud de la part documentada i dues filades a la cara exterior oest de la zona nord. En aquesta zona, el MR-189 es lliurava al MR-312 (tancament nord del sector). La zona central i sud del mur i dels estrats que funcionaven amb aquest van quedar desmuntats mitjançant el trencament UE-17.008.

MR-189, UE-17010 i 17.011

Per les seves característiques, considerem que el MR-189 es correspondria possiblement a la base d'alguna estructura, que estaria vinculada a alguna activitat duta a terme en aquest espai. A partir de les dades aportades pels nivells associats

amb aquest mur, juntament amb la posició estratigràfica del mateix, considerem que la seva construcció i ús se situaria al segle XVI.

El primer dels estrats que es lliurava al MR-189 i que també estava cobert per l'UE-17.005 era l'UE-17.006. Estava format per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de tonalitats marró fosc, amb acumulacions de restes de combustions (cendres i argila rubefactada). La seva potència era de 3-5cm i se situava a banda i banda del mur. L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics, dels quals destaquem la ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XVI-XVII) i reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII). La resta d'atuals ceràmics es corresponien a ceràmica de pisa blanca amb decoració en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada); també s'han recuperat fragments de ferro i vidre. Els materials corresponents a aquest estrat ens indiquen que la cronologia de la seva formació i ús se situaria cronològicament al segle XVI. L'UE-17.006 es tractaria d'un nivell associat amb el darrer moment d'ús del MR-189. Les característiques de l'estrat ens indiquen que possiblement en una zona propera, possiblement del mateix sector 17, s'hi ubicaria una estructura de combustió, que hauria funcionat amb aquest nivell d'ús.

Per sota de l'UE-17.006 s'ha documentat l'UE-17.007, que estava format per un nivell de terra cendrosa i de tonalitats grises. Aquest estrat s'ha documentat a est i oest respecte el MR-189 i tenia una potència de 10-15cm. Per les seves característiques, l'UE-17.007 es correspondria a un nivell d'ús anterior cronològicament respecte l'UE-17.006, tot i que també s'ubicaria al segle XVI. El nivell d'ús associat amb l'UE-17.007 també estaria vinculat a una estructura de combustió i hauria estat reparat mitjançant l'UE-17.006.

L'UE-17.007 cobria dos nivells diferenciats que han estat documentats a banda i banda del MR-189 (UE-17.010 a l'est i 17.011 a l'oest) i que, si bé es correspondrien al mateix nivell, han estat diferenciats per la diferent composició i localització respecte el mur. L'UE-17.010 es corresponia a un estrat de terra argilosa, de color negre intens i textura plàstica. Tenia una potència de 12cm i es lliurava a la cara est del MR-189. Funcionant amb aquest estrat s'han documentat les restes de maons i d'una pedra de mitjanes dimensions, col·locats tots ells en pla. Aquests es podrien correspondre a les restes d'una possible estructura que podria estar vinculada o formar part de l'estructura de la qual el MR-189 n'era la base. Pel que fa a l'UE-17.011, es tractava d'un nivell de terra de textura sorrenca, de tonalitats vermelles i marró. El seu gruix era el mateix que el de l'UE-17.010 i es lliurava a la cara oest del MR-189 i al MR-118. Els materials ceràmics aportats pels dos estrats eren bastant similars, sense que aportessin massa dades relatives a la cronologia de formació i ús d'aquest estrat. Aquests materials es corresponien ceràmica oxidada, reduïda i vidrada comunes, vidrada blanca i blava, així com ceràmica de pisa blanca amb decoració en manganès (segle XIV) i en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com restes de fauna, metalls (bronze i ferro) i vidre.

De cara a establir la cronologia de la formació i ús d'aquest estrat, a partir de la seva posició estratigràfica la situem al segle XVI. Ambdós estrats s'haurien format a partir de la circulació i ús de l'espai, en el moment del funcionament del MR-189 i l'estructura de la qual formaria part (així com les restes de maons i la pedra vinculats amb l'UE-17.010); per les seves característiques possiblement en aquesta zona, o en una àrea propera, hi funcionaria una estructura de combustió, que podria estar vinculada a un procés de producció. Desconeixem aquest tipus de producció, ja que no s'han documentat més estructures o materials que ens permetin aportar més dades relatives a aquesta.

UE-17.012

A l'est respecte el MR-189, per sota de l'UE-17.010 s'ha documentat l'UE-17.012. Aquest estrat el formava un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats vermelles, marró i negres i amb restes de morter de calç. Tenia una potència de 4-7cm i es lliurava a les cotes inferiors del MR-189. L'UE-17.012 definiria un nivell de circulació associat amb el MR-189 i que hauria estat reparat i substituït per l'UE-17.010; possiblement aquest nivell també se situaria a la zona oest respec-

te el mur, però en aquesta zona no s'hauria conservat i ja hauria estat totalment substituït per l'UE-17.011. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar pocs materials ceràmics, que eren poc indicatius en relació a la seva cronologia (ceràmica vidrada blanca i pisa blanca amb decoració en verd i manganès). La seva posició estratigràfica ens fa ubicar la seva formació i ús al segle XVI. Les característiques d'aquest estrat ens indicarien que també podria estar associat amb el funcionament, en el mateix espai, d'una possible estructura de combustió (com passava amb les UE-17.011 i 17.010), de la qual no se n'han documentat restes o indicis.

El MR-189 i els estrats que funcionaven amb aquest (UE-17.006, 17.007, 17.010, 17.011 i 17.012) presentaven un retall a la zona central i sud del sector (UE-17.008), que també havia tallat un mur (MR-103), que s'ha documentat al límit sud de la part localitzada del sector i que es presenta més endavant. D'aquest retall se n'ha documentat el seu límit nord, que presentava una línia irregular en una direcció est-oest que discorria per tot el sector, mentre que el seu límit sud se situaria més enllà del trencament al sector produït per la construcció del soterrani del segle XIX. El retall tenia una profunditat de 15-18cm i el seu límit nord definia una pendent cap a la part interior del trencament i continuava cap al sud amb un

fons pla. El rebliment de l'UE-17.008 el formava el mateix estrat que cobria el MR-189 i l'UE-17.007, l'UE-17.005. Aquest fet ens indica que el trencament es va produir en el moment de l'amortització del mur i dels nivells associats amb aquest (al segle XVII). Desconeixem la motivació i funcionalitat d'aquest trencament, que considerem que podria estar associat amb el desmuntatge d'alguna estructura situada en aquest punt, de la qual podria formar-ne part el MR-103 (qui sap si l'estructura de combustió que esmentàvem que podria haver funcionat amb el MR-189 i els nivells d'ús associats amb aquest).

Retall UE-17.008

Per sota de l'UE-17.012, de l'UE-17.011 i del límit inferior del trencament UE-17.008 s'ha localitzat un estrat de terra argilosa, de textura plàstica i amb pedres de petites dimensions, morter de calç i carbons (UE-17.009/17.014). La compactació d'aquest estrat (que presentava diferents laminacions) definia el PV-96, que es correspondria a un nivell d'ús. A nivell estratigràfic, a l'UE-17.009/17.014 se li assentava al damunt el MR-189 i el MR-119 i era tallat per la rasa del

UE-17.009/17.014 i PV-96

MR-118 (UE-17.018); al seu torn, aquest estrat es lliurava als MR-312, 204 i al MR-103. Aquesta dada estratigràfica ens indica que l'UE-17.019/17.014 (identificat com a UE-169/171 al sondeig de l'any 2005) seria anterior cronològicament respecte els MR-118 i 119 i posterior als MR-312, 204 i 103, amb els quals funcionaria.

Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica vidrada

blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), blanca i manganès (segle XIV), verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica oxidada, reduïda i vidrada comunes, juntament amb restes de fauna i metalls (ferro i una barra de bronze). Aquests materials, juntament amb la seva posició estratigràfica ens indiquen que la formació de l'UE-17.009/17.014 i el PV-96 se situaria al primer moment d'ús de l'espai (al segle XIV) i tindria una continuïtat d'ús durant el segle XV.

PV-84

A la zona sud del sector, al damunt de l'UE-17.009/17.014 se li recolzava un paviment de morter de calç, PV-84 (PV-33 l'any 2005). Tenia una potència de 3-5cm i es lliurava també al MR-103. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que el PV-84 es tractaria d'un paviment que substituïria el PV-96 i que ja estaria associat amb un ús destinat a emmagatzematge o a algun tipus de producció dut a terme en aquest sector. A nivell cronològic, situem la seva formació i ús al segle XV.

Pel que fa al MR-103, va ser documentat durant el sondeig de l'any 2005 i se n'ha documentat el seu extrem nord, ja que la seva continuació en direcció sud va quedar tallat per la construcció del soterrani. Se n'ha documentat una planta rectangular, amb una direcció nord-sud, que tenia una llargada de 45cm, una amplada de 32 i se n'ha documentat una alçada de 55cm. Val a dir que la majoria de la part documentada d'aquest mur es corresponia essencialment a la seva fonamentació (dels 55cm d'alçada documentada, 35-40cm serien de la seva fonamentació), ja que la seva part superior va ser tallada pel trencament UE-17.008. Estava bastit mitjançant pedres amb la cara exterior lleugerament treballada, disposades de manera regular a la primera filada documentada i poc regular a la part inferior, totes elles lligades amb un morter de calç de tonalitats ataronjades. La part inferior del mur se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-17.020), que tallava els estrats anteriors a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat (UE-17.013, 17.016) i que era totalment reblerta pel mur.

MR-103

La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-103 ens indica que el moment de la seva construcció se situaria en el primer moment d'ocupació baix-medieval del sector (a finals del segle XIII-inicis segle XIV). A partir de les seves dimensions i

característiques, considerem que es correspondria a la base d'alguna estructura situada a l'interior del sector 17, que possiblement es lliuraria al seu mur de tancament sud. El MR-103 hauria funcionat amb els PV-96 i 84 i amb l'UE-17.009/17.014 (que se li lliuraven) fins al segle XV; al quedar afectat pel trencament UE-17.008 desconeixem si hauria tingut continuïtat durant el segle XVI i si podria haver funcionat amb el MR-189 i els nivells que estarien associats amb aquest (que també havien estat tallats pel mateix trencament).

L'UE-17.009/17.014 cobria el nivell de rebliment UE-17.013, que era previ a la construcció inicial dels murs de tancament del sector, les rases de fonamentació dels quals el tallaven. L'UE-17.013 (identificat com a UE-174 en el sondeig de l'any 2005) estava formada per un nivell de terra argilosa de textura plàstica i de tonalitats vermelles al nord i més marronoses al sud. Tenia una potència de 40cm i estava tallat per les rases de fonamentació dels murs de tancament inicial de l'espai (rasa UE-21.010 del MR-204, UE-29.028 del MR-311).

UE-17.013

L'UE-17.013 es corresponia al mateix estrat que l'UE-16.031 del sector 16. A les cotes superiors d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica comuna oxidada i algun fragment de ceràmica vidrada (verda i marró). La part superior de l'estrat es correspondria al nivell associat amb el moment de la construcció dels murs de tancament del sector, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, que presentaria moviments de terra associats amb aquest procés i la circulació per aquest nivell durant el mateix. A les seves cotes inferiors, l'UE-17.013 no tenia materials arqueològics associats i possiblement la seva formació estaria vinculada a un procés natural de deposició de terres i sediments, efectuat per diverses vingudes d'aigua en aquesta zona.

A partir d'aquest nivell els estrats dels sectors 16 i 17 ja han estat numerats amb el mateix número identificador. D'aquesta manera, per sota de l'UE-17.013 i de l'UE-16.031 s'ha documentat l'UE-17.015, que es corresponia a un nivell de terra argilosa i de tonalitats vermelles i taronges. Aquest estrat tenia un gruix de 20-27cm i va ser identificat com a UE-176 en el sondeig de l'any 2005. Les rases de fonamentació dels murs de tancament dels espais (UE-21.010 del MR-204, UE-29.028 del MR-311) també tallaven aquest estrat. A la zona sud de l'espai corresponent al sector 17, l'UE-17.015 presentava restes d'argiles rubefactades i

possibles restes corresponents a les parets d'un forn (realitzades amb tovot i combustionades).

A l'oest respecte aquestes restes, a l'espai corresponent al sector 16, s'ha documentat un nivell d'argiles combustionades, amb restes de cendres i carbons (UE-17.016), que era solidari estratigràficament amb l'UE-17.015 i tenia un gruix de 2cm.

Restes de tovot i argiles combustionades associades amb l'UE-17.015

En relació a aquestes restes de parets del forn i de les cendres i argiles (UE-17.016) s'ha de destacar que les restes de les parets de forn presentaven un important nivell de desgast (amb tots els fragments arrodonits) i la seva disposició era gradual de nord a sud, fet que ens podria indicar que no estarien en una posició primària de desmuntatge directe o abocament per a un rebliment antròpic, sinó que podrien haver estat aportats de manera natural i en un procés de formació lent; pel que fa a les restes de cendres UE-17.016 es corresponien a un nivell dipositat de manera plana, sense que al seu entorn s'apreciessin restes o afectacions als nivells d'una possible combustió directe.

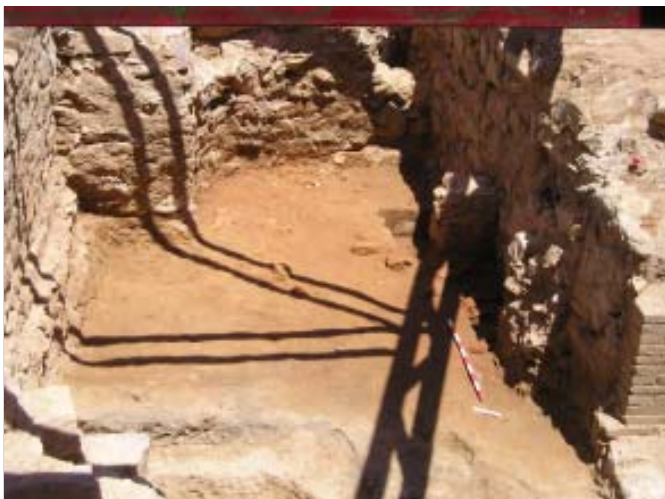
UE-17.015 i 17.016

Davant d'aquestes dades considerem que l'UE-17.015 es correspondria a un nivell de formació natural, que s'hauria definit a partir de la deposició de sediments, de manera gradual, que haurien estat aportats a partir de vingudes d'aigua a la zona. En una d'aquestes vingudes hi hauria les restes d'una estructura de combustió (amb les seves parets i el sediment de cendres generat pel procés de cocció), que s'hauria dipositat en aquest punt.

La formació d'aquest estrat seria anterior respecte l'UE-17.013, tal i com ens indica la seva posició estratigràfica, i se situaria en un moment cronològic indeterminat.

El fet de documentar les restes d'una estructura de combustió associada amb l'UE-17.015 han motivat que es continués l'excavació en aquest punt, per sota

d'aquest estrat. D'aquesta manera, per sota de l'UE-17.015 s'ha localitzat un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb alguna taca de carbó, UE-17.017. Tot i que la textura d'aquest estrat era diferent respecte l'UE-17.015,

UE-17.017

considerem que seria un nivell associat amb la mateixa deposició gradual de sediments en aquest espai, que en un nivell inferior presentaria una textura més sorrenca (s'ha de destacar que durant el sondeig de l'any 2005 l'UE-17.015 i 17.017 es van identificar com a un mateix estrat, UE-176).

A la zona nord de l'espai on s'hi ubicava el sector 17, formaven part de l'UE-17.017 una petita acumulació de les restes de tova i alguna pedra de petita dimensió,

que es corresponien a les mateixes restes d'una estructura de combustió que ja s'havia documentat en relació a l'UE-17.013. La documentació d'aquestes restes associades amb l'UE-17.017 ens indica que, com hem comentat anteriorment, la possible estructura de combustió amb la que estarien associades no s'ubicaria en aquest punt, sinó que la deposició de les restes seria secundària, a partir del desplaçament del sediment que formaven les UE-17.013 i 17.017.

L'excavació en extensió dels sectors 16 i 17 ha finalitzat a l'UE-17.017, de la que se n'ha excavat un gruix de 10-20cm, si bé el mateix nivell continuava a les cotes inferiors. Durant el sondeig efectuat l'any 2005, que s'ubicava a la zona sud de l'espai corresponent al sector 17 es va continuar excavant aquest estrat. D'aquesta manera, l'UE-176 (com havia estat identificada l'UE-17.013 i 17.017 en el sondeig) tenia una potència total de 85cm. Per sota de l'UE-176 es va documentar un nivell de sorres de gra gruixut i de tonalitats fosques, UE-177. Aquest estrat tenia un gruix de 10-15.

UE-178

L'UE-177 cobria un altre estrat, UE-178, que estava format per un nivell de textura argilosa, amb al-

guna acumulació de graves i sorres. Presentava una potència de 10cm. Ambdós estrats es correspondrien també a nivells de formació natural i definits a partir d'aportacions de sediments en aquesta zona, possiblement associats amb acumulacions aquíferes. Per sota de l'UE-178 es va documentar un nivell de sorres netes, UE-1.000, de color ocre i bastant compactades. Aquest estrat va ser documentat a tots els punts on es va arribar a cotes més baixes en el sondeig de l'any 2005 i ha estat identificat com a nivell de sorres naturals, previ a les diferents deposicions de sediments.

2.1.14. Sector 18

El sector 18 se situava a l'extrem nord-est de la parcel·la i és l'únic sector situat a l'est respecte el carrer (sector 4) que ha estat documentat en aquesta intervenció. Ha estat documentat parcialment ja que pel nord i l'est aquest sector quedava tallat pels límits de la parcel·la i al sud havia quedat afectat per la instal·lació de l'estació transformadora elèctrica. Així doncs, la planta documentada d'aquest sector era rectangular (orientada d'est a oest), amb una llargada de 1'80m i una amplada de 1'50m. Pel que fa als seus murs de tancament, s'han localitzat el seu mur de tancament oest (MR-68 i 298)³⁸, que delimitava l'espai corresponent al sector 18 respecte el sector 4.

Vista general del sector 18, un cop finalitzada la seva excavació

Durant l'excavació d'aquest sector, per sota del nivell corresponent a la destrucció de l'espai el 1717 (UE-75), s'ha localitzat un estrat de rebliment (UE-18.001), que estava format per un nivell de terra argilosa de textura plàstica, color marró fosc i amb restes de carbons. L'UE-18.001 tenia un gruix de 22-25cm i per les seves característiques i posició estratigràfica, es correspondria a un estrat de rebliment associat amb la instal·lació d'un possible nivell d'ús, del qual no se n'han conservat restes. Possiblement l'UE-18.001 apujaria el nivell i regularitzaria l'espai, prèviament al paviment. Aquest hauria estat desmuntat en el moment de la destrucció de l'espai. El rebliment UE-18.001 funcionaria amb el MR-68, ja que se li lliura. Els materials arqueològics recuperats durant l'excavació d'aquest estrat, juntament amb la seva posició estratigràfica ens indiquen que la cronologia de la formació de l'UE-18.001 se situaria al segle XVI-XVII. L'UE-18.001 es lliurava a les canalitzacions situades al sud del sector (CN-15 i 14), fet que ens indica que s'haurien construït primerament les canalitzacions i posteriorment s'hauria reblert l'espai. Tot i la diferència estratigràfica que ens marca el procés de formació de l'estrat en relació a la construcció de les canalitzacions, aquestes haurien funcionat amb el paviment que estaria associat amb l'UE-18.001.

A l'est respecte l'UE-18.001, a la zona de la CN-14, l'UE-75 cobria un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb restes de morter de calç (UE-18.002). Aquest estrat estava en contacte amb l'UE-18.001 i se situava al damunt de les restes de la CN-14 (aquesta canalització i la CN-15 es presenten en relació al sector 4). Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que

l'UE-18.002 es tractaria de l'estrat de destrucció de la CN-14 en el moment del desmuntatge, el 1717, del possible paviment associat amb l'UE-18.001.

UE-18.004

Per sota de l'UE-18.001 s'ha documentat un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de tonalitats vermell fosc. Aquest estrat, UE-18.004 seria el nivell d'amortització del PV-75 (situat per sota) i l'inici del rebliment que apujava el nivell de circulació com feia l'UE-18.001. Val a dir que l'UE-18.004 era tallat per l'UE-18.003, a l'interior de la qual s'hi situava la CN-14. Aquesta dada ens indica que la formació de l'UE-18.004 és anterior respecte la canalització i que, un cop construïda la mateixa,

s'acaba de reblir l'espai amb l'UE-18.001. A banda d'això, l'UE-18.004 es lliurava a la part superior del MR-298 i anava per sota respecte el MR-68. Aquest fet ens indicaria que primer s'amortitzen els nivells i estructures existents, posteriorment es repara el MR-298 mitjançant el MR-68, després es construeixen les canalitzacions i ja al final es regularitza l'espai amb l'UE-18.001. Totes aquestes accions se situarien en el mateix període cronològic (segle XVI- XVII), si bé s'haurien dut a terme en moments diferents.

Un cop excavada l'UE-18.004 van aparèixer les restes d'un nivell de terra argilosa i plàstica, de tonalitats vermell fosc (UE-18.012). Aquest estrat formava part del nivell de circulació PV-75, que es corresponia a les seves cotes inferiors a un paviment de morter de calç. L'UE-18.012 tenia una potència de 10-12cm, mentre que el nivell de morter de calç (PV-75) presentava un gruix de 2-3cm. Els materials ceràmics (ceràmica blanca i blava de barcelona, vidrada blanca, oxidada comuna amb engalba blanca...) recuperats durant l'excavació de l'UE-18.012 i el PV-75 ens mostren una cronologia de formació i ús de l'estrat al segle XV, cronologia que ens corrobora la seva posició estratigràfica. L'ús d'aquest nivell de circulació estaria associat amb el MR-298 (al qual es lliura) i seria anterior a la construcció de les canalitzacions del sector, ja que van per damunt d'aquest estrat.

Amb aquest nivell de circulació funcionava una estructura de combustió (EC-1), que es lliurava a la zona sud del MR-298. Aquesta EC-1 hauria funcionat inicialment amb un nivell de circulació anterior respecte el PV-75, (UE-18.013) i tindria una continuïtat d'ús amb el PV-75. La planta de l'EC-1 seria rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 1'10m i una amplada de 50cm. L'extrem sud de l'EC-1 va quedar tallada per la instal·lació de l'estació transformadora. D'aquesta

estructura de combustió se n'ha conservat la part corresponent a la seva base, que la formava un paviment de maons. Pel que fa als murs de tancament que dibuixarien el seu perímetre, no se n'han conservat restes ni indicis. Possiblement aquests murs tindrien unes dimensions reduïdes pel que fa a la seva amplada i alçada i, en el moment de l'amortització del PV-75 (mitjançant l'UE-18.004) es van desmuntar les restes d'aquests murs. Les dimensions reduïdes d'aquesta estructura de combustió i la seva simplicitat constructiva ens indiquen que el tipus de combustió que s'hi duria a terme seria de poca complexitat. Aquesta combustió podria estar associada amb un ús domèstic, o bé amb algun tipus de procés productiu que requerís una combustió, si bé no s'han conservat restes ni indicis que ens aportin dades en aquest sentit.

EC-1, PV-76

De la base de l'EC-1 se n'han documentat tres fases d'ús, associades amb un paviment diferenciat per a cadascuna d'elles. Els tres paviments (PV-76, 78, 78A) eren de maons, de 15x30cm, i les diferents reparacions estarien associades amb els trencaments dels maons, produïts per l'efecte calòric de la combustió. Aquestes reparacions ens indiquen un ús continuat de l'EC-1, durant tot el període d'ús del PV-75 (al segle XV) i durant un moment anterior a aquest.

EC-1, PV-78

El paviment PV-76 s'ha documentat a les cotes superiors de l'EC-1 i, per tant, estaria vinculat amb el seu darrer moment d'ús. Estava format per un nivell de maons col·locats horitzontalment i disposats de manera ordenada, a partir d'una línia de quatre maons col·locats que es lliuraven al MR-298 i amb una línia de tres maons que tancava el límit del paviment. La llargada del PV-76 era de 80cm i l'amplada de 50cm. Els maons del paviment presentaven restes de cremat, esquerdes i trencaments produïts per la combustió. A les restes de cendres associades amb aquest paviment s'han recuperat materials ceràmics (ceràmica oxidada vidrada, vidrada blanca, amb verd i manganès..), que permeten situar la cronologia del seu ús al segle XV.

Per sota del PV-76 s'hi situava el PV-78, que el formava un paviment de maons,

col·locats de manera poc ordenada. La llargada documentada d'aquest paviment era de 90cm i la seva amplada de 40cm. A la zona on no s'han conservat els maons del paviment el nivell d'argiles damunt el qual s'assentava el PV-78

EC-1, PV-78A

presentava unes tonalitats vermelles molt intenses, motivades per les temperatures de la combustió. Aquestes mateixes temperatures van motivar que els maons del paviment s'esquerdessin i es trenquessin.

Un cop retirat el PV-78 s'han documentat les restes del PV-78A, que formaria el paviment inicial de l'EC-1. La llargada d'aquesta base era de 1'05m i la seva amplada, de 55cm, presentant més amplada a la zona central de l'estructura (fins a 80cm). Aquesta base de

l'estructura es correspon al moment d'ús de la mateixa en un moment anterior respecte el PV-75, ja que aquest paviment cobreix la zona on el PV-78A és més ample respecte els paviments anteriors. El PV-78A estava format per un nivell de maons, que estaven col·locats de manera poc ordenada, i amb restes d'argila combustionada (de color vermell intens) i molt compactada. La posició estratigràfica d'aquesta base ens indica que la cronologia de l'ús inicial de l'EC-1 se situaria vers finals del segle XIV inicis del segle XV.

Tal i com hem esmentat, la base PV-78A de l'EC-1 funcionaria amb un nivell anterior (UE-18.013) respecte el PV-75. L'UE-18.013 estava formada per un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró i vermell i amb restes de carbons. El seu gruix era de 12-20cm i es lliurava a la part inferior del MR-298. Les seves característiques ens indiquen que, a les seves cotes superiors podria haver definit un possible nivell de circulació. Per la seva posició estratigràfica i a partir dels materials recuperats durant la seva excavació situem la formació d'aquest estrat a finals del segle XIV, en el moment de la construcció dels murs de tancament del sector. L'UE-18.013 estaria associada amb aquest moment constructiu i podria haver format part del primer nivell d'ús del sector. En aquest sentit, cal destacar el fet que la part inferior de l'EC-1 corresponent al seu primer moment d'ús funcionaria amb l'UE-18.013 (a les seves cotes superiors).

L'UE-18.012 presentava dos retalls, que també afectaven a l'UE-18.013 i a l'estrat situat per sota d'aquesta (UE-18.014). El primer dels retalls, UE-18.007, se situava a l'extrem nord-oest del sector, arran del mur de tancament MR-298. La seva planta era arrodonida i anava més enllà del límit nord de la parcel·la. La llargada

documentada del retall (de nord a sud) era de 1'05 i la seva amplada màxima era de 80cm; el seu perfil presentava unes parets rectes i tenia una profunditat de 98cm.

L'UE-18.007 estava reblerta per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb acumulacions de llims a la zona oest (UE-18.009). Durant l'excavació d'aquest rebliment s'han recuperat materials ceràmics corresponents als segles XVI i fins i tot al segle XVII (reflex metàl·lic de producció catalana, blanca i groga, blanca i blava amb decoració de la ditada i d'orles diverses). La posició estratigràfica del retall UE-18.007 ens indica que el moment de la seva excavació se situaria durant l'ús de l'UE-18.012 i prèviament a la formació de l'UE-18.004. El rebliment d'aquest retall s'hauria efectuat poc després de la seva excavació, durant el procés de formació de l'UE-18.004 (segle XVI-XVII). Tot i això, la parcialitat de la documentació d'aquest retall dificulta la interpretació tant pel que fa a les motivacions i objectius del mateix, així com de la seva cronologia.

UE-18.012 i els retalls UE-18.007 i 18.010

Les dimensions considerables del retall ens indicarien que possiblement estarien associades amb la construcció d'alguna estructura soterrada, que hauria hagut de funcionar amb l'UE-18.004 o l'UE-18.001 (i el nivell d'ús amb el que estaria vinculat). A partir de les dades aportades per l'excavació d'aquest retall i el seu rebliment, considerem que aquesta possible estructura soterrada no es va construir i es va reblir el retall on s'havia de situar mitjançant l'UE-18.008.

UE-18.007, amb l'UE-18.010 al fons

Aquest retall UE-18.007 i el seu rebliment (UE-18.008) estaven tallats, al seu extrem est per un altre retall (UE-18.010) que alhora tallava l'UE-18.012 i els estrats situats per sota d'aquest. En relació al sector, l'UE-18.010 se situava al l'extrem nord-est del sector i anava més enllà en direcció nord i est respecte el límit de la parcel·la. La planta documentada de l'UE-18.010 era triangular i el seu extrem oest tallava

UE-18.010

l'UE-18.007 i el seu rebliment. La llargada (est-oest) de l'UE-18.010 era de 1'05m i la seva amplada anava dels 60cm a l'extrem est, fins als 10cm a l'oest. La seva profunditat era de 35cm. El seu interior estava reblert per un estrat de terra sorrenca de tonalitats marró fosc (UE-18.011). Per les característiques i posició estratigràfica del retall i en relació a l'UE-18.007, considerem que l'UE-18.010 es correspondria, igual que l'UE-18.007, a un retall associat amb la construcció d'una estructura soterrada que finalment no es dugué a terme.

El moment del rebliment de l'UE-18.010 seria el mateix que el de l'UE-18.007, ja que els materials recuperats durant l'excavació de l'UE-18.011 ens mostren la mateixa cronologia que l'UE-18.008 (segle XVI-XVII).

D'aquesta manera, considerem que primer es va efectuar el retall UE-18.007 i un cop amortitzat aquest, es va dur a terme el retall UE-18.010, que finalment serà reblert per l'UE-18.011. La posició estratigràfica entre els retalls ens indiquen diferents moments d'execució, que s'haurien dut a terme en el mateix període cronològic (al segle XVI).

Per sota de l'UE-18.013 s'ha documentat un estrat de rebliment (UE-18.014), que estava format per un nivell de terra argilosa, amb restes de carbons i de tonalitats marró i vermelles i tenia una profunditat de 65cm. L'UE-18.014 es corresponia a un nivell de rebliment anterior a la urbanització del sector (a finals del segle XIV), ja que la rasa de fonamentació del MR-299 (UE-4.077) el tallava. A 20-40cm a l'est respecte el MR-299 l'UE-18.014 estava tallat per l'UE-18.016, que discorria per tota la zona documentada del sector 18 i anava més enllà del límit nord i est de la parcel·la. La profunditat d'aquest retall era de 65cm i estava reblert per un nivell de sorres netes (UE-18.015), de color ocre. La funcionalitat d'aquest retall, tal i com

UE-18.014, amb el retall UE-18.016 i el seu rebliment de sorres, UE-18.015

hem vist en altres sectors, era la d'extreure argiles que eren utilitzades per a la construcció dels murs. Aquesta acció s'efectuà durant el procés de formació urbanística desenvolupat en aquesta zona a finals del segle XIV. L'UE-18.014 cobria un estrat de terra argilosa, de textura molt plàstica i de color vermell. Aquest estrat seria un rebliment, de possible formació natural, de períodes anteriors respecte el moment de formació d'aquest barri de la ciutat. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació arqueològica en aquest sector.

Final d'excavació al sector 18

2.1.15.Sector 19

El sector 19 se situava a la zona central est de la parcel·la, entre el sector 22 (situat al nord), el sector 20 (al sud), el sector 4 (a l'est) i el sector 29 (a l'oest). La planta de l'espai documentat corresponent a aquest sector era rectangular, orientat d'est a oest, amb una llargada de 2'90m i una amplada de 2'30m. Tot el perímetre nord, est i oest del sector, així com la zona sud-oest, van quedar tallats en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII), amb els murs de tancament perimetral (nord-est) i interiors (tancament entre la nau central i la nau lateral est) de la qual que se situaven a les zones on s'ubicarien els murs de tancament nord, est i oest. Aquest fet ha suposat que del sector 19 s'hagi documentat parcialment el seu mur de tancament sud (MR-173) i la zona central sud de l'espai. La construcció de l'església, a més, hauria suposat que en aquest espai s'efectuessin un seguit de moviments de terres, que també haurien motivat el desmuntatge de gran part de l'estratigrafia corresponent a l'ús d'aquest sector, així com les cotes superiors de la part conservada del MR-173.

L'espai que definia el sector 19 possiblement hauria format part de la mateixa finca juntament amb els sectors 22 i 29 i probablement també amb el sector 20. Aquesta dada tan sols la podem apuntar a tall d'hipòtesi, ja que la construcció de l'església va suposar que es perdessin les possibles connexions dels sectors 19 i 20 amb la resta de sectors esmentats. Tot i això, veient la dinàmica a nivell de distribució de propietats que hem constatat a la resta dels sectors documentats en aquesta intervenció arqueològica, el sector 19 seria la part exterior (de comunicació amb el carrer) amb la zona sud-oest del sector 22 i el sector 20 es correspondria a la mateixa zona exterior respecte el sector 29.

D'aquesta manera, si considerem que els sectors 22 i 29 formaven part d'una mateixa propietat (tal i com es presenta a l'apartat de resultats d'aquests dos sectors), els sectors 19 i 20 se situarien a la mateixa. Desconeixem si s'accediria a aquests dos espais des del carrer (sector 4) i si podrien haver estat en contacte entre ells, o de quina manera s'accediria des d'aquests als sectors 22 i 29. Pel que fa al sector 19 i l'àmbit est del sector 22, hi hauria també la possibilitat que tots dos fossin un únic espai, sense cap mur de tancament entre ells. Tal i com hem presentat a l'apartat corresponent al sector 22 i com s'explicarà més endavant, aquesta possibilitat l'hem desestimat al constatar que la seqüència estratigràfica entre els dos era diferent. Hi hauria una darrera possibilitat que hem contemplat, on el sector 19 i 20 fossin cadascun d'ells una petita propietat, sense inicialment cap contacte amb la resta dels sectors. Aquesta opció no ha estat documentada en aquesta intervenció i la considerem poc probable, ja que les dimensions de les propietats serien molt reduïdes.

El mur de tancament sud del sector 19, MR-173, tenia una direcció est oest i se n'han documentat dues filades i la seva fonamentació. La part corresponent a les dues filades estava construïda mitjançant pedres de mida mitjana sense treballar, o amb la seva cara exterior lleugerament escairada, disposades de manera poc regular i lligades amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. Aquestes dues filades s'assentaven al damunt de la seva fonamentació, que estava bastida mitjançant pedres de mida gran, sense treballar, disposades de manera poc regular i lligades amb el mateix morter de calç de la part superior del mur. La llargada documentada del MR-173 era de 2m; l'amplada de la part superior del mur era de 50cm i la de la part inferior, de 65-75cm; l'alçada total localitzada era de 65-75cm, amb 35-40cm d'alçada de la part superior i 35cm la fonamentació.

MR-173, amb els trencament UE-20.004, a primer terme, i UE-1.116 del MR-3

La part inferior de la fonamentació del mur se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-19.010), a la qual reblia totalment. La planta de l'UE-19.010 era rectangular i tallava els estrats de rebliment UE-19.007 i 20.009. L'extrem est del mur (on estaria en contacte amb el tancament est del sector i oest del carrer) va quedar tallat en el moment de la construcció del mur est de l'església (MR-3), mitjançant la rasa de fonamentació d'aquest mur (UE-1.116). Pel que fa a l'extrem oest, va quedar tallat en un punt previ a la zona on estaria en contacte amb el tancament oest del sector, mitjançant el retall UE-20.004³⁹. Aquest retall podria estar associat amb el moment de la col·locació de la primera pedra a la part inferior de la fonamentació MR-128, del mur de tancament MR-18, que separava l'espai de la nau central respecte la nau lateral est⁴⁰.

Durant els treballs de desmuntatge del MR-173 s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmica oxidada comuna i vidrada (verda i melada) de cronologia medieval (fragments d'olla, poals i gibrells). Aquests materials, juntament amb la seva posició estratigràfica i factura constructiva ens indiquen que el MR-173 s'hauria edificat en el moment inicial de la urbanització del sector, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Les característiques que presentava la part documentada d'aquest mur ens fa considerar que es correspondria a la base o sòcol d'un mur de tàpia, que se situaria a una cota superior respecte la que s'havia conservat del mur.

Pel que fa a l'excavació d'aquest sector, un cop retirats els nivells corresponents als rebliments associats a la construcció de l'església (sector 1), el darrer d'aquests rebliments (UE-1.171), cobria les restes del MR-173, així com del primer dels nivells corresponents al sector 19 (UE-19.001). L'UE-19.001 estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb restes de material de construcció (pedres de petites i mitjanes dimensions) i de morter de calç. La seva potència era de 15-25cm i es lliurava al MR-173. Per les seves característiques i posició estratigràfica, es tractaria d'un estrat associat amb l'amortització dels nivells del sector, que estaven situats per sota d'aquest. Possiblement seria un estrat de regularització, previ a la instal·lació d'un possible nivell d'ús que podria funcionar amb el MR-173 i del qual no se n'han documentat restes ni indicis. L'excavació de l'UE-19.001 no ens ha aportat materials arqueològics i, per tant, la seva cronologia relativa l'hem d'establir a partir de la seva posició estratigràfica. D'aquesta manera, considerem que la formació de l'UE-19.002 se situaria cronològicament al segle XV.

Per sota de l'UE-19.001 s'han documentat dos estrats, UE-19.002 i 19.004, que eren solidaris estratigràficament si bé han estat identificats amb dos números per la diferent textura que presentaven, així com per la seva ubicació en el sector. L'UE-19.002 ha estat localitzada a la zona est del sector i se situaria arran del mur

UE-19.002 i 19.004

de tancament est d'aquest. Estava format per un nivell de terra argilosa. De color marró fosc i gris i amb taques de carbons i de morter de calç. A la zona sud, l'argila que definia l'estrat estava més compactada i presentava un color més vermell i una acumulació (de planta irregular) de morter de calç, fet que ens indicaria que es correspondria a la possible empremta d'una estructura de combustió que se situaria en aquest punt.

A la zona central i oest del sector, l'UE-19.002 era solidària estratigràficament amb l'UE-19.004. Aquest estrat el formava un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i amb alguna taca de morter de calç. La potència dels dos estrats era la mateixa, 10-18cm i ambdós presentaven un grau de compactació considerable. Durant l'excavació de l'UE-19.002 s'han recuperat materials arqueològics, corresponents a ceràmica comuna oxidada, vidrada (verda, melada i marró), així com vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV). Per les seves característiques, considerem que l'UE-19.002 i 19.004 definirien un nivell de circulació associat amb

l'ús d'aquest espai. A la seva zona sud-oest, funcionaria amb aquest nivell una estructura de combustió, l'ús de la qual hauria motivat la textura i coloració de l'UE-19.002. Les restes de l'estructura de combustió haurien estat desmuntades en el moment de l'amortització del nivell de circulació, mitjançant l'UE-19.001.

Els materials recuperats durant l'excavació d'aquests estrats ens mostren que la cronologia de la seva formació i ús se situaria cronològicament vers el segle XV. La seva posició estratigràfica ens indicaria que es correspondrien a un nivell de circulació, que hauria funcionat fins al segle XV i que probablement estaria reparant i substituint el nivell de circulació corresponent als primers moments d'ús de l'espai (al segle XIV) i del qual no se n'han conservat restes.

Un cop retirades les UE-19.002 i 19.004 s'ha localitzat l'UE-19.003, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i ataronjades i amb restes de morter de calç. L'UE-19.003 es lliurava a la part superior de la fonamentació del MR-173 i tenia un gruix de 10-20cm. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que aquest estrat podria estar associat al procés de construcció dels murs de tancament de l'espai, i podria haver funcionat com a nivell d'ús d'aquest moment (a inicis segle XIV).

Per sota de l'UE-19.003 s'ha localitzat un nivell molt similar a l'estrat de rebliment previ a la construcció dels murs del sector (UE-19.008), si bé s'ha diferenciat per la seva posició estratigràfica i composició. Aquest estrat, UE-19.005, estava format per un nivell de terra argilosa i plàstica, amb taques de morter de calç i tenia una potència de 2-5cm. Se situava pel damunt de l'UE-19.008 i en algun punt també cobria el retall (UE-19.006) efectuat a aquest estrat i el seu rebliment (UE-19.007). L'UE-19.005 es lliurava a la fonamentació del MR-173, fet que ens indica posterioritat de la formació de l'estrat respecte la construcció del mur. A nivell de materials, l'excavació de l'UE-19.005 ha permès recuperar ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i comuna reduïda i vidrada (melada i marró), així com un clau de ferro. Per la seva posició estratigràfica, característiques i materials, considerem que l'UE-19.005 seria un nivell format durant el procés constructiu dels murs del sector, a inicis del segle XIV, que s'hauria generat pel moviment produït per la circulació damunt l'UE-19.008.

L'UE-19.008 estava formada per un nivell de terra argilosa bastant compactada, de textura molt plàstica i de tonalitats marró fosc. Aquest estrat es corresponia al rebliment de l'espai previ a la construcció dels murs de tancament del sector, ja que la rasa de fonamentació del MR-173 (UE-19.010) el tallava. La formació d'aquest estrat considerem que s'hauria produït de manera natural, a partir de l'aportació progressiva de sediments mitjançant vinyudes d'aigua.

A la zona interior del sector, l'UE-19.008 tenia un retall (UE-19.006), el límit sud del qual discorria en paral·lel respecte el MR-173 i se situava a 30cm al nord respecte aquest. La planta de l'UE-19.006 era rectangular (orientat d'est a oest), amb el límit nord-est arrodonit. La seva llargada era de 2'50m i l'amplada, de 1'80-2m. L'extrem est del retall i del seu rebliment van quedar tallats en el moment de la construcció del mur est de l'església (MR-3), mentre que els límits nord i oest no van quedar afectats pels murs nord i interior est de la mateixa (MR-4 i 8).

Tal i com hem vist en altres retalls similars efectuats a l'interior de diversos sectors de la present intervenció, l'UE-19.006 se situaria a l'interior de l'espai delimitat pels murs de tancament del sector, a poca distància respecte els seus murs perimetrals (com hem constatat en relació al MR-173). Aquesta dada ens indicaria que en una zona no molt llunyana respecte els límits nord i est del retall s'hi situarien els corresponents murs nord i est del sector. Aquest fet, juntament amb la constatació que a l'estrat de rebliment previ del sector 22 (UE-22.026) del seu àmbit est no presentava cap retall central ens fa considerar que ambdós sectors serien dos espais independents.

L'interior del retall UE-19.006 estava reblert mitjançant un nivell de sorres netes (UE-19.007), de color ocre i bastant compactades. La posició estratigràfica de l'UE-19.006 ens indica que es va dur a terme en el moment inicial de la construcció dels murs de tancament del sector. Tal i com ja

UE-19.006, amb el retall UE-19.006 i el seu rebliment de sorres, UE-19.007

hem apuntat en altres retalls de les mateixes característiques i posició documentats en altres sectors d'aquesta intervenció, la funcionalitat d'aquests retalls era la d'extracció d'argiles, que eren utilitzades per a la construcció dels murs (tant pel morter com pels murs de tàpia). Les sorres que reblen el retall haurien estat portades des de la platja (situada ben aprop). D'aquesta manera, es disposava de les argiles necessàries per a la construcció dels murs i s'estalviava haver de portar argiles des d'altres punts. Segurament, era més pràctic i econòmic portar la sorra de la platja, que argila d'un altre punt més llunyà de la ciutat.

A la zona central est del rebliment UE-19.007, per damunt de les sorres que formaven l'estrat s'han documentat les restes d'un nivell d'argila rubefactada (UE-19.009), que es corresponien a una combustió. L'argila que definia l'estrat presentava un color vermell molt intens i negre a les cotes inferiors, que s'hauria produït per l'efecte de l'escalfor del foc. La planta de l'UE-19.009 era lleugerament rectangular

(orientada d'est a oest) i el seu extrem est havia quedat tallat pel mur est de l'església. La llargada documentada de l'UE-19.009 era de 80cm i una amplada de 50cm a l'est i 35cm a l'oest; les dimensions de l'estrat s'anaven reduint a les seves cotes inferiors (55x40cm), amb una profunditat de de 10cm.

UE-19.009

Per la seva posició estratigràfica, considerem que l'UE-19.009 serien les restes d'una combustió que s'hauria efectuat durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector. Aquesta podria estar associada amb algun dels treballs duts a terme en aquest procés, o bé per a proporcionar escalfor als treballadors. S'ha de destacar que són les úniques restes associades amb una combustió que s'han documentat en relació als estrats de rebliments de sorres, dels retalls efectuats per a l'extracció d'argiles. Un cop excavada l'UE-19.009, s'ha finalitzat la intervenció en aquest sector.

2.1.16.Sector 20

El sector 20 s'ubicava a la zona central est de la parcel·la, al nord respecte el sector 21, al sud del sector 19, a l'est del sector 29 i a l'oest del sector 4 (carrer). Tal i com també passava amb el sector 19, la part perimetral d'aquest espai (a excepció de part de la zona nord) va quedar tallada i desmuntada en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII inicis del segle XVIII). El mur de tancament est de l'església (MR-3) havia tallat el mur est del sector (on tancaria aquest respecte el sector 4), mentre que el mur d'enriostament MR-86 hauria tallat el mur sud (per on tancaria respecte el sector 21) i el mur interior que separava les naus central i lateral est (MR-8) hauria suposat el desmuntatge del mur oest (que separava el sector respecte el 29).

D'aquesta manera, la planta documentada d'aquest sector era aproximadament quadrada (de 2'85x2'85m), tot i que possiblement seria rectangular (com la majoria dels sectors documentats en aquesta intervenció). Pel que fa als seus murs de tancament, tan sols s'ha documentat el mur de tancament nord, MR-173⁴¹, que també presentava un trencament (UE-20006) a la seva zona oest, dut a terme també en el moment de la construcció de l'església i que serà presentat més endavant.

Sectors 20 i 19, amb els murs de l'església que haurien desmuntat els seus murs perimetrals

Per la seva posició en relació al conjunt dels sectors amb els que limitava, el sector 19 hauria format part de la mateixa finca que el sector 29. Tal i com hem constatat durant l'excavació d'aquest sector, el sector 29 definiria una propietat juntament amb el sector 22, de la qual també formarien part els sectors 19 i 20. Aquesta dada l'apuntem a tall d'hipòtesi, ja que com hem esmentat el mur que tancaria el sector 19 respecte el sector 29 no ha estat localitzat i, per tant, desconeixem la possible obertura al mateix que permetria l'accés d'un sector a l'altre.

Com ja hem apuntat en relació al sector 19, hi hauria la possibilitat que aquest sector i el sector 20 haguessin definit dues petites propietats. Aquesta hipòtesi la considerem poc probable, ja que els espais serien molt reduïts i, a més, difereixen de la dinàmica general de les diferents propietats que hem documentat en aquesta intervenció. Així doncs, considerem que el sectors 20, 29, 19 i 22 formarien part d'una propietat, de la qual possiblement el sector 29 i 22 (a la seva zona oest) serien àrees de treball i la resta dels sectors, haurien funcionat com a zones

d'habitatge o magatzem. En aquest sentit, durant l'excavació del sector 20 no s'han documentat restes o estructures que ens hagin permès aportar dades concretes en relació a la funcionalitat d'aquest espai. Tot i això, com veurem més endavant, a la zona central del sector s'ha documentat un retall (UE-20.006) al nivell de circulació (molt similar a l'UE-23.013 del sector 23), que podria estar associat amb algun tipus d'estructura soterrada de possible ús domèstic.

En relació als espais amb els que podria haver funcionat el sector 20, cal considerar també la possibilitat que hagués format part de la mateixa finca juntament amb els sectors 21, 16 i 17. Aquesta dada l'apuntem a partir del fet que el mur (i la seva possible obertura de comunicació) que tancava el sector 19 i el sector 21 també havia quedat tallat pel mur d'enriostament de l'església; aquesta manca del mur també ens permet plantejar-nos que els dos sectors fossin un sol espai, sense tancament entre ells. A nivell estratigràfic, la seqüència presentada pels dos sectors no presenta similituds, que ens indiquin aquesta opció relativa a un sol espai definit pels sectors 19 i 21. Pel que fa a l'aspecte referent a la possible ubicació en una mateixa finca, la dinàmica general de les propietats localitzades en aquesta intervenció arqueològica ens fa considerar aquesta opció com a poc probable, si més no en el moment de construcció inicial dels diferents edificis, ja que les diferents propietats s'organitzaren de manera alineada en perpendicular respecte la direcció del carrer.

Pel que fa a l'excavació relativa a aquest sector, s'ha de destacar (igual que passava amb el sector 19), que els possibles nivells situats a les cotes superiors del mateix haurien estat desmuntats en el moment de la construcció de l'església (sector 1). En aquest sentit, la zona corresponent a la nau lateral est de l'església (on s'ubicaven

Trencament UE-20.04

en un moment cronològic anterior els sectors 19 i 20) es van efectuar un seguit de rebaixos, que va ser reblerts durant el procés de construcció de l'església⁴², a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII. Aquests rebaixos haurien suposat el desmuntatge de la part superior del mur MR-173, fins a la cota del primer nivell documentat corresponent al sector 20. Cal destacar que la construcció dels murs ja esmentats de l'església va suposar que tots els estrats i nivells que presentem en relació al sector 20 quedessin tallats per les fonamentacions d'aquests murs.

Dels retalls associats amb la construcció de l'església, destacarem el que s'ha localitzat específicament en aquest sector (UE-20.004). Aquest se situava a la zona nord-est del sector

i tallava també l'extrem oest del MR-173 i part dels estrats corresponents al sector 19, a la seva zona de contacte amb el mur. L'UE-20.004 tenia una planta semicircular, amb la zona arrodonida situada a l'est i amb una llargada (nord-sud) de 1'50m i una amplada de 1m-1'30m; la seva profunditat era de 80cm. Al seu interior s'hi situava un estrat de rebliment, UE-20.005, format per terra sorrenca, de tonalitats marró i amb restes de material de construcció (pedres, maons i morter de calç). El límit central-est i sud-est del retall va ser reforçat mitjançant un nivell de terra argilosa i compactada (UE-20.012). Aquesta reparació estava motivada pel fet que en aquest punt, a les cotes inferiors del mateix s'hi situava un nivell de sorres, UE-20.011 (que es presenta més endavant), que hauria suposat que aquests límits del retall es despreguessin.

Els materials aportats durant l'excavació d'aquests dos estrats (UE-20.005 i 20.012) ens mostren una cronologia de la seva formació que se situa al segle XVII (possiblement a finals de segle, inicis del segle XVIII). En aquest sentit, cal destacar la ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses, així com de la ditada (dels segles XVII-XVIII); ceràmica vidrada blanca i groga amb orles d'influència del Renaixement, reflex metàl·lic de producció catalana i "maiòlica ligure" i d'importació (totes elles dels segles XVI-XVII) i ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI). Aquest trencament es correspon al mateix trencament UE-1.157, si bé s'han diferenciat per la seva ubicació en els sectors 1 i 20. L'UE-1.157 tallava els estrats de rebliment corresponents al moment de la construcció de l'església i ampliava la rasa de fonamentació (UE-1.174) de la cara est de la fonamentació MR-128 del MR-18. En aquest punt on s'ubicava l'UE-1.157 i 20.004 durant els treballs de desmuntatge de la part final del MR-128, que van ser efectuats l'any 2009 i dirigits per l'arqueòloga Meritxell Nasarre, a la part central de l'interior del mur es va localitzar la pedra fundacional de l'església. Així doncs, creiem que aquest retall estaria associat amb la col·locació d'aquesta primera pedra, que s'hauria dut a terme un cop excavada la rasa de fonamentació del mur, a la que l'UE-1.157 i 20.004 ampliarien.

El primer nivell documentat per sota del darrer estrat localitzat en relació al moment de la construcció de l'església (UE-1.171), es correspon a l'UE-20.001. Estava format per un nivell de terra sorrenca, amb restes de material de construcció (pedres i restes de morter de calç). Tenia un gruix de 10-12cm i es lliurava al MR-173. Per les seves característiques, considerem que es tractaria d'un estrat de rebliment associat amb la pujada del nivell de circulació, prèviament a la instal·lació d'un possible nivell d'ús, del qual no se n'han conservat restes ni indicis (hauria estat desmuntat en el moment de la construcció de l'església). La formació de l'UE-20.001 podria estar vinculada a un procés de desmuntatge o reparació d'algun mur o estructura. La seva posició estratigràfica ens fa situar cronològicament aquest estrat entre els segles XV-XVI.

Un cop retirada l'UE-20.001 s'han localitzat les UE-20.002 i 20.003, que eren solidàries estratigràficament, si bé han estat identificades amb dos números per les diferències que presentaven a nivell de tonalitats i d'ubicació en el sector. L'UE-20.002 estava formada per un estrat de terra argilosa, molt compactada i de tonalitats marró i gris fosc. S'ha documentat a tot l'espai, excepte a la zona sud-est, on s'hi ubicava l'UE-20.003.

UE-20.002 i 20.003

Aquest estrat estava presentava

la mateixa textura i compactació que l'UE-20.002, si bé les seves tonalitats eren de color vermell més intens. La potència dels dos estrats era de 10-15cm i durant la seva excavació s'han recuperat materials poc indicatius a nivell de la seva adscripció cronològica (un fragment de possible verd i manganès i ceràmica oxidada comuna), dels quals destaca les restes d'un ganivet de ferro.

Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-20.002 i 20.003 ens indiquen que es correspondrien al mateix nivell generat a partir del l'ús del PV-86, al qual cobrien i repararien en algun punt. La seva cronologia la situem entre els segles XIV i XV. Les característiques que presentaven els dos estrats ens indicarien que durant l'ús d'aquests en aquest espai o en una zona propera (com s'ha documentat al sector 29) s'hi situaria una estructura de combustió, que hauria motivat el sediment de colors marró i gris.

UE-20.006

A la zona central del sector, l'UE-20.002 tenia un retall de planta circular (UE-20.006), al qual hem fet esment anteriorment. L'UE-20.006 tallava l'UE-20.002, així com els estrats situats per sota d'aquest (PV-89, 20.008, 20.011). Tenia un diàmetre de 65cm i tenia presentava una secció de parets lleugerament inclinades cap a l'interior i el fons pla, amb una profunditat de 20cm. Al seu interior s'hi situava un estrat de rebliment (UE-20.007), que estava format per terra poc homogènia, de tonalitats marronoses i amb restes de morter de calç. La posició estratigràfica i ubicació en el sector del retall UE-20.006 ens indica que es correspondria a la

possible base de subjecció d'alguna estructura (de poca alçada) situada en aquest punt. Cal destacar que al sector 23 s'ha documentat un retall (UE-23.008 i 23.013) de característiques i ubicació molt similars al retall documentat a l'UE-20.006. La possible estructura situada al seu interior considerem que estaria associada a l'ús de l'espai, si bé el seu rebliment no mostrava possibles restes o indicis d'aquesta. A tall d'hipòtesi, considerem que el retall UE-20.007 estaria vinculat amb la base d'una estructura, tipus braser, que se situaria pel damunt. En aquest sentit, desestimem la possibilitat que el braser se situés a l'interior del retall, ja que les parets del retall no presentaven restes clares de la rubefacció, que s'hauria produït per l'escalfor directe en el cas que aquest s'ubiqués directament al retall. Les característiques de l'UE-20.002 podrien estar associades amb aquest possible braser.

PV-86

Per sota de l'UE-20.002 i 20.003 s'ha localitzat un nivell de circulació, que estava format per un paviment de terra piconada (PV-86). Aquest paviment el formava la compactació de l'UE-20.008, que es corresponia a diferents nivells laminats de fines capes d'argiles, sorres i terra gravosa. La potència de l'UE-20.008 era de 10-12cm. Aquest estrat s'hauria format a partir de les diferents reparacions del PV-86 durant el seu ús, del qual

considerem que s'hauria produït en un ampli període de temps. Durant l'excavació de l'UE-20.008 s'han recuperat fragments de ceràmica oxidada i reduïda comunes, així com ceràmica vidrada verda. La cronologia de l'UE-20.008 i el PV-86 la situem en el darrer moment constructiu del sector i en el seu primer moment d'ús, entre finals del segle XIII i el segle XIV. L'estructura associada amb el retall UE-20.007 podria haver funcionat també amb el PV-86.

La formació inicial de l'UE-20.008 la situem en el moment de la construcció dels murs de tancament, ja que aquest se situava per damunt de l'estrat de rebliment previ a aquest moment (UE-20.009). L'UE-20.009 estava formada per un nivell d'argiles molt plàstiques, de tonalitats vermell fosc. La seva formació l'associem a la deposició de sediments, possiblement aportats de manera natural, durant un moment anterior a la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat. La rasa de fonamentació del MR-173, UE- 19.010, tallava l'UE-20.009, fet que ens indica l'anterioritat de la formació d'aquest estrat respecte la construcció del mur. A la cota de localització d'aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació en aquest sector.

L'UE-20.009 tenia un retall, UE-20.010, que discorria en paral·lel respecte el MR-173 (a 35cm), per la zona central del sector. Aquest retall tenia una planta rectangular i els seus límits sud, est i oest també van quedar tallats per les construccions associades amb l'església. L'interior del retall estava reblert per un nivell de sorres netes, de color ocre i bastant compactades (UE-20.011).

UE-20.009, amb el retall UE-20.010 i el seu rebliment de sorres, UE-20.011

Tal i com hem documentat durant l'excavació d'altres sectors en aquesta intervenció, el retall UE-20.010 s'hauria efectuat per poder extreure argiles, que eren utilitzades per a la construcció dels murs de les diferents finques (per als morters i murs de tàpia). L'interior dels retalls es reblien mitjançant sorres. D'aquesta manera, es disposava de manera fàcil i econòmica de les argiles i els retalls es reblien de les sorres de la platja, que la tenien ben aprop.

Notes Volum II

- ¹ El MR-35 ha estat presentat a l'apartat corresponent al sector 4.
- ² Aquest mur es presenta a l'apartat corresponent al sector 5.
- ³ Els MR-23 i 23A es presenten a l'apartat corresponent al sector 7.
- ⁴ Aquest mur es presenta a l'apartat corresponent al sector 5.
- ⁵ Els murs MR-7 i 129, així com l'OB-13 es presenten a l'apartat corresponent al sector 13.
- ⁶ Aquests dos murs, juntament amb l'OB-3 es presenten en relació al sector 2.
- ⁷ La CN-1 es presenta en relació al sector 2.
- ⁸ Aquest mur es presenta en relació al sector 10.
- ⁹ El MR-13 es presenta a l'apartat del sector 2.
- ¹⁰ Els dos murs es presenten en relació al sector 41.
- ¹¹ Ambdós murs es presenten a l'apartat del sector 1.
- ¹² El MR-8 es presenta en relació al sector 13.

¹³ En aquest sentit, tal i com es presenta en l'apartat corresponent al sector 24, l'amplada del mur de tancament que diferenciava els dos àmbits (MR-313 i 314) ens fan considerar que es podria tractar d'un mur interior de la mateixa finca. Tot i això, la manca d'una obertura que permetés la comunicació entre els dos sectors (juntament amb la parcialitat de la documentació del mur) no ens ha permès constatar aquesta possibilitat.

¹⁴ Els murs MR-7 i 129 es presenten a l'apartat del sector 41.

¹⁵ Tal i com es presenta a l'apartat corresponent al sector 1, la construcció de la nau lateral est de l'església va motivar que es desmuntessin la major part dels nivells i possibles estructures anteriors situades en aquest punt, mentre que a partir d'aquesta nau cap a l'oest (on hi hauria els sectors 14 i 13) no es van dur a terme tants rebaixos i es van conservar els nivells associats amb els sectors anteriors.

¹⁶ En relació a aquest desmuntatge, l'estrat de rebliment associat amb el moment de la construcció de l'església en aquest punt (UE-1.108) presentava una unitat estratigràfica negativa, UE-1109, que es corresponia al desmuntatge del MR-8 en aquest punt on s'ubicaria la porta. Aquesta porta s'hauria definit en el moment de la construcció del MR-123 (al segle XVII). El trencament UE-1,109 es presenta a l'apartat del sector 1.

¹⁷ En aquest sentit, als apartats corresponents als sectors 22, 29 i 4 es presenta aquesta diferència d'orientació de les diferents finques, que estaria motivada per una desviació en direcció sud-oest de la línia del carrer (sector 4) en algun punt entre els sectors 22 i 19. Aquesta desviació va ser modificada en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII) i el seu mur de façana est (MR-3) es va alinear respecte la zona nord del carrer. La construcció d'aquest mur est de l'església va suposar que es desmuntés el tancament inicial del carrer, en el punt on presentava la desviació

¹⁸ Aquest mur es presenta a l'apartat corresponent al sector 29.

¹⁹ El MR-8 es presenta en relació al sector 13. Cal destacar que tant el MR-8 com el MR-97 es corresponien a una reparació dels murs existents (MR-307 i 312 respectivament), que s'hauria dut a terme al segle XVI.

²⁰ L'evolució d'aquests pous i de les estructures associades amb aquests es presenten a l'apartat corresponent al sector 2.

²¹ En relació a aquesta rasa UE-116, s'ha de destacar que va ser documentada durant la rasa de sondeig efectuada l'any 2005 i, per tant, manté la numeració d'aquesta intervenció, en la qual encara no es numeraven les unitats estratigràfiques en relació al sector on se situaven.

²² Pi y Arimon (1854) *Barcelona Antigua y moderna. Descripción e historia de esta ciudad des de su fundación hasta nuestros días*. Tomo I. Barcelona, p.560

²³ Aquest estrat va ser documentat durant el sondeig de l'any 2005 i s'ha mantingut el número que se li va donar en aquell moment.

²⁴ Totes les estructures relatives a l'església es presenten a l'apartat del sector 1.

²⁵ Aquests murs es presenten a l'apartat corresponent al sector 13.

²⁶ Ambdós murs es presenten en relació al sector 17.

²⁷ Aquests dos murs es presenten a l'apartat corresponent al sector 29.

²⁸ El MR-204 es presenta en relació al sector 21.

²⁹ Tant el mur MR-118 com el MR-119 es presenten en relació al sector 17.

³⁰ La diferència estratigràfica entre els dos sectors es presenta a l'apartat corresponent al sector 16

³¹ Ambdós murs es presenten a l'apartat del sector 29.

³² La part documentada d'aquests murs es presenten en relació al sector 21.

³³ La part documentada dels dos murs es presenta a l'apartat del sector 16.

³⁴ Durant el sondeig de l'any 2005, es van identificar com a dues unitats estratigràfiques diferenciades en relació a la nord i sud respecte el MR-100. D'aquesta manera, l'UE-143 se situava al nord respecte el trencament corresponent al desmuntatge del mur (UE-141) i l'UE-145, al sud. En el moment de dur a terme l'excavació en extensió del sector, es va constatar que les dues unitats es corresponien al mateix estrat.

³⁵ Les laminacions que presentava aquest estrat van ser diferenciades mitjançant les UE-151 (a les cotes superiors) i UE-153 (a les inferiors). A la zona sud respecte el MR-100 i el seu trencament (UE-141) aquest estrat va ser identificat com a UE-158. L'acumulació de maons en pla es van indentificar com a UE-155 i PV-28. Durant l'excavació en extensió, es va constatar que es corresponien totes elles al mateix estrat, juntament amb el nivell de maons i pedres inferior, i es van unificar mitjançant l'UE-1160.

³⁶ S'ha mantingut el número d'aquest estrat en relació al sondeig del 2005, ja que aquest tan sols va ser localitzat en aquesta intervenció.

³⁷ El número d'aquest estrat s'ha mantingut tal i com es va identificar durant el sondeig de l'any 2005, ja que va ser pràcticament tot ell documentat durant aquest sondeig.

³⁸ La descripció d'aquests murs de tancament i les obertures relacionades amb aquests s'han presentat a l'apartat corresponent al sector 4 d'aquest capítol de resultats.

³⁹ El retall UE-20004 es presenta en relació al sector 20.

⁴⁰ Aquesta primera pedra va ser localitzada durant la intervenció duta a terme l'any 2009 i dirigida per Meritxell Nasarre (Attics)

⁴¹ Aquest mur es presenta a l'apartat corresponent al sector 19.

⁴² La part corresponent a la construcció de l'església es presenta a l'apartat del sector 1.

• **ArqueoCat** •

Arqueologia i Patrimoni

***Memòria de la intervenció arqueològica a
la parcel·la del Passeig Picasso 24bis-
30 de Barcelona (Barcelonès)***

Anys 2004, 2005, 2006 i 2007

Codis: 002/04, 002/05, 020/06

Núm. Expedient DGPC: 437 K121 NB

Volum III

Març 2013

***Gemma Caballé Crivillés
-ArqueoCat SL-***

ÍNDEX Volum III

2.1.17. Sector 21	346
2.1.18. Sector 22	357
2.1.18.1. Sector 22. Àmbit est	359
2.1.18.2. Sector 22. Àmbit oest	362
2.1.19. Sector 23	376
2.1.20. Sector 24	390
2.1.21. Sectors 25, 26 i 36	398
2.1.22. Sector 27	409
2.1.23. Sector 29	428
2.1.24. Sector 30	447
2.1.25. Sector 31	469
2.1.26. Sector 32	479
2.1.27. Sector 33	489
2.1.28. Sector 34	502
Notes Volum III	515

2.1.17. Sector 21

El sector 21 se situava a la zona central-est de la parcel·la, al sud respecte el sector 20, a l'oest respecte el sector 4 (carrer) i a l'est respecte els sector 16. La zona sud del sector va ser desmuntada en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX, fet que va suposar que es perdés el tancament sud del sector i el contacte de l'espai amb el sector situat al sud respecte el sector 21. A més d'aquest trencament al sud, motivat pel soterrani, el tancament nord, est i pràcticament tot l'oest del sector van quedar també desmuntats en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII). D'aquesta edificació, la zona sud del mur de tancament est de l'església (MR-3) hauria tallat el tancament est del sector (a la zona de contacte amb el carrer); el mur d'enriostament de l'arc subjectat per les pilastres PL-1 i PL-2 (MR-86) hauria suposat el desmuntatge del mur de tancament nord del sector; així mateix, la fonamentació de la pilastra PL-2 (MR-101) hauria trencat pràcticament tot el mur de tancament oest del sector, MR-120,204, del qual tan sols se n'ha documentat un fragment al sud (la continuació al sud d'aquest mur havia quedat també tallat pel soterrani).

Sector 21 des de l'oest, amb els murs de l'església i del soterrani, que haurien desmuntat els murs perimetrals de l'espai

Tot i la parcialitat de la documentació dels tancaments del sector, aquest àmbit hauria format part de la mateixa finca juntament amb els sectors 16 i 17 (que se situaven a l'oest respecte el 21). La manca d'obertures entre els sectors 16 i 17 i el sector 29 ens

fa considerar que possiblement tampoc hi hauria comunicació entre els sectors 21 i 20 (situat al nord). El sector 21, en el conjunt de la finca de la que formaria part, se situava a la seva zona est i seria l'espai mitjançant el qual s'accediria a la propietat des del carrer (sector 4). Tal i com ja s'ha esmentat anteriorment, la construcció del mur de tancament est de l'església (MR-3), hauria suposat el desmuntatge del mur de façana de l'edifici i de la porta d'aquest accés al seu interior des del carrer. En relació al mur de façana, durant l'excavació del sector 4 (carrer) es van documentar les restes de dos murs (MR-78 i 142) i el primer graó d'una possible escala (ESC-5), que es lliurarien i haurien funcionat amb aquest¹.

La construcció inicial del sector 21 i de la finca de la que formava part se situa en el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat, a finals del segle XIII-inicis

del segle XIV. L'espai tindrà una continuïtat d'ocupació des d'aquest moment i fins al moment previ a la construcció de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII), quan es van desmuntar els seus murs de tancament, es va amortitzar el seu darrer nivell d'ús i es va reblir l'espai, prèviament a la instal·lació del nivell de circulació de l'església. A partir de les dades aportades per l'excavació duta a terme en aquest sector, considerem que es correspondria possiblement a un àmbit domèstic, sense que s'hagin documentat restes d'estructures o materials arqueològics vinculats a una possible activitat de producció econòmica.

L'espai corresponent al sector 21 que s'ha documentat tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 2'75-4m i una amplada de 3'50-3m. Com ja hem esmentat, a nivell de murs de tancament del sector, tan sols s'ha documentat una part del mur oest (MR-204, 120), que definia el tancament oest del sector 21 i l'est del sector 16. La direcció d'aquests murs era nord-sud i se n'ha documentat una llargada de 55cm. A les seves cotes superiors, aquest tancament

Alçat oest dels MR-120, 204 i l'OB-35, amb els murs de l'església i el soterrani que els tallava

el definia el MR-120, que estava construït mitjançant pedres de mitjanes i petites dimensions i maons, col·locats de manera poc ordenada i lligats amb morter de calç de tonalitats ocres. Del MR-120 se n'ha documentat una llargada de 35cm, una alçada de 42cm i tenia una amplada de 50cm.

La zona nord del mur havia quedat tallat per l'extrem sud de la fonamentació (MR-101) de la pilastra de l'església, PL-2, que actuava de base de l'arc situat entre la part nord i la central de la nau lateral est i de l'arc situat entre la nau central i la zona de l'altar major. Al seu extrem sud, definia una possible obertura (OB-35), que es correspondria a una porta d'accés des del sector 21 al sector 16.

D'aquesta obertura tan sols se n'ha documentat la part que es correspondria al seu límit nord i estava definida pels maons que formaven el mur, sense que s'observés cap trencament al mateix (tot i que s'ha de recordar la parcialitat de la documentació d'aquest mur). En relació a la documentació de l'OB-35 i seguint la dinàmica de les portes documentades a la resta dels sectors de la present intervenció arqueològica (on les portes se situen als angles de tancament dels murs), el fet de localitzar aquesta porta ens podria indicar que el mur de tancament sud del sector s'ubicaria a poca distància respecte el límit del trencament del soterrani del segle XIX. Per les característiques constructives i posició estratigràfica del MR-120, considerem que

la seva cronologia se situaria vers el segle XVII.

El MR-120 s'assentava al damunt d'un mur (MR-204) de cronologia anterior respecte aquest, al qual reparava i substituïa. El MR-204 tenia una amplada de 80cm i se n'ha documentat una llargada de 50cm i una alçada de 1m. Aquest mur tenia una part inferior, que es corresponia a la seva fonamentació, que estava bastida mitjançant pedres de grans (a la primera filada) i mitjanes dimensions, disposades de manera poc regular i lligades amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. L'alçada de la fonamentació era de 60cm.

MR-120 i extrem nord de l'OB-35

Al damunt d'aquesta s'hi assentava la part corresponent al mur, que estava construït mitjançant pedres lleugerament escairades (per la cara exterior), de mida mitjana, disposades de manera regular (amb alguna pedra de petites dimensions que regularitzava les filades) i lligades amb el mateix morter de calç que la seva fonamentació. Les característiques constructives i posició estratigràfica del MR-204 ens indiquen que s'hauria construït en el moment inicial de l'ocupació del sector, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

Al damunt d'aquesta s'hi assentava la part corresponent al mur, que estava construït mitjançant pedres lleugerament escairades (per la cara exterior), de mida mitjana, disposades de manera regular (amb alguna pedra de petites dimensions que regularitzava les filades) i lligades amb el mateix morter de calç que la seva fonamentació. Les característiques constructives i posició estratigràfica del MR-204 ens indiquen que s'hauria construït en el moment inicial de l'ocupació del sector, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

Alçat est de la part inferior del MR-204, amb el nivell superior de les sorres (UE-21.011), que reblen la seva rasa (UE-21.010)

La part inferior del MR-204 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-21.010, que tallava els estrats de rebliment previs a la seva construcció (UE-21.008 i 17.013-17.014). L'amplada de l'UE-21.010 era la mateixa que la del MR-204 (80cm) i a les seves cotes inferiors estava reblerta mitjançant un nivell de sorres netes de tonalitats ocre (UE-21.011), al damunt de les quals s'assentava el MR-204. Tal i com s'ha anat presentant en relació al rebliment mitjançant sorres de la part inferior de les rases de fonamentació dels murs, la funcionalitat d'aquest era reblir l'espai corresponent a les rases, que s'excavaven a una cota inferior respecte la ubicació dels fonaments dels murs per tal de poder obtenir argila. Un cop extreta l'argila, que era utilitzada per al procés constructiu dels murs, es reblia el

retall amb sorres portades de la platja i al damunt d'aquestes s'hi assentaven els murs.

Pel que fa a l'excavació d'aquest sector, el primer nivell corresponent a la seva destrucció (UE-1.146) s'ha localitzat per sota del primer estrat de rebliment associat amb la construcció de l'església (UE-1.144). Aquest estrat de destrucció i el darrer nivell d'ús del sector (UE-1.147 i PV-40 respectivament) es van enumerar en relació al sector 1, ja que inicialment es van considerar com a nivells associats amb aquesta construcció. Un cop identificats com a nivells corresponents al sector

UE-1.146

21 es va decidir mantenir els seus números d'unitat estratigràfica en relació al sector 1, si bé es presenten en aquest apartat, corresponent al sector del qual formaven part. Així doncs, l'UE-1.146 estava formada per un nivell amb una baixa proporció de terra sorrenca i poc compactada i amb abundància de restes de material de construcció (teules, maons, pedres i morter de calç). Tenia una potència de 30-35cm i cobria el MR-120.

Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials, corresponents majoritàriament a ceràmiques, de les quals destaquen la ceràmica vidrada blanca i blava de producció catalana (segles XVII-XVIII), ceràmica d'importació ("floglie di palma" del segle XVII-XVIII), ceràmica polícroma (segle XVII); juntament amb aquestes s'han recuperat ceràmiques de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII) i de Manises (segle XV), ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segle XV-XVI), així com ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (marró, verda i melada). A més dels materials ceràmics, l'excavació d'aquest estrat ha aportat un fragment d'una creu de bronze, fragments de ferro i de vidre. A partir de la posició estratigràfica i els materials recuperats en aquest estrat, situem la cronologia de la seva formació a finals del segle XVII, en el moment que l'espai corresponent al sector 21 i la finca de la que formava part van ser destruïts i amortitzats per poder construir l'església.

Per sota de l'UE-1.146 s'ha localitzat un nivell de terra argilosa i bastant compactada (UE-1.147), que definia el PV-40. Per les característiques del nivell que definia aquest estrat, el PV-40 podria definir per ell mateix el nivell de circulació o bé hauria funcionat com a preparació d'un possible paviment de rajols. En aquest sentit, a la zona sud-est del sector, associat amb aquest nivell, hi havia les restes de rajols, ben col·locats en pla, que podrien haver format part d'aquest paviment. La potència

de l'UE-1.147 era de 10-15cm. Pel que fa als materials arqueològics associats amb aquest estrat, es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i de Barcelona (segle XV), reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), així com ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (marró i verda) i restes de fauna. Aquests materials (especialment la ceràmica blanca i blava de Barcelona) ens indiquen una cronologia relativa de la formació d'aquest estrat que s'ubicaria en un moment tardà del segle XVII. Per la seva posició estratigràfica en relació a l'estrat de destrucció de l'espai (UE-1.146) l'UE-1.147 i el PV-40 definirien el darrer nivell d'ús del sector 21.

PV-40 i UE-1.147

Un cop retirada a l'UE-1.147 s'ha localitzat un estrat poc homogeni, UE-1.154, que estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats rogenques, amb cendres i argiles rubefactades, restes de morter de calç i de mur de tàpia i una acumulació de pedres de mitjanes dimensions a l'est del sector. Tenia una potència de 15cm. L'excavació arqueològica d'aquest estrat ha aportat un important nombre de materials ceràmics, corresponents a atuells de ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segle XV-XVI) i de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII) i de producció catalana (segle XVI-XVII), ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i blanca i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda, marró i melada) comunes. A més dels materials ceràmics, s'han recuperat fragments de vidre i restes de material de construcció (dues rajoles blanca i blava i una mènsula) i restes de fauna.

Per les seves característiques, l'UE-1.154 es correspondria a un estrat d'amortització del nivell de circulació anterior al PV-40 (PV-68), que s'hauria format a partir del desmuntatge d'algun mur (possiblement de tàpia) i estructura (de combustió), que probablement se situarien al mateix sector 21, a la zona on s'hi va edificar el soterrani (ja que no s'han documentat restes o indicis d'aquestes estructures a l'àrea intervinguda del sector). Els materials arqueològics associats amb aquest estrat, juntament amb la seva posició estratigràfica, ens indiquen una cronologia relativa de la seva formació que se situa al segle XVII, possiblement cap a la segona meitat d'aquest segle.

El nivell de circulació que amortitzava l'UE-1.154, PV-68, es corresponia a un paviment de terra piconada. La formació d'aquest paviment s'havia definit a partir de la compactació de l'UE-21.001, que estava formada per un nivell de terra

argilosa, amb alguna acumulació de terra de textura més sorrenca i de tonalitats marronoses. La seva potència era de 5-7cm. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials arqueològics corresponents majoritàriament a ceràmica, de les quals destaquen (per les dades cronològiques que ens aporten) la ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), la de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), juntament amb ceràmica de "maiolica ligure" i ceràmica vidrada blanca i blava d'influència francesa. A més d'aquestes, s'han recuperat fragments de ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), vidrada blanca, ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda, marró i melada) comuna i restes de fauna i de metall (ferro). Per la posició estratigràfica i especialment a partir de les dades aportades pels materials associats amb aquest estrat i el nivell de circulació que defineix, situem la cronologia de la seva formació i ús al segle XVII.

PV-69 i UE-21.02

L'UE-21.001 cobria i, per tant, substituïa un nivell de circulació anterior, PV-69, que el definia l'UE-21.002. Aquest estrat el formava un nivell de terra argilosa, de textura cendrosa i de color marró fosc-negre. La compactació d'aquest estrat definia el PV-69 i tenia un gruix de 10-15cm. Les característiques de l'UE-21.002 ens podrien indicar que la seva formació i ús estaria associada amb una possible estructura de combustió, que s'ubicaria possiblement en aquest espai. A

l'espai documentat d'aquest sector no s'han localitzat les restes d'aquesta estructura, que s'ubicaria possiblement a la zona sud del mateix (a l'àrea afectada per la construcció del soterrani). A nivell de materials, cal destacar que en aquest estrat s'han recuperat tres monedes: un ardit de Barcelona (1616), un diner de València (1616) i un òbol de Barcelona (1258-1270). La cronologia de les dues primeres ens indiquen una formació de l'UE-21.002 i el PV-69 al segle XVII, en un moment posterior al seu primer quart.

Els nivells d'ús i estrats associats amb aquests que han estat presentats fins ara tenien un trencament, UE-1.149, que s'ha documentat a l'extrem sud-est de l'espai, arran del mur de tancament est de l'església. D'aquesta manera, l'UE-1.149 tallava els PV-40, 68 i 69 i les UE-1.146, 1.147, 1.154, 21.001 i 21.002. La planta d'aquest retall era rectangular, orientat de nord a sud, i discorria en paral·lel respecte l'extrem sud del mur de tancament oest de l'església (MR-3), amb una amplada de 40cm i una llargada documentada de 1'20m i una alçada de 38cm. A

les cotes inferiors d'aquest retall s'hi situava la base de fonamentació del MR-3, que en aquest punt tenia més amplada respecte el mur (els 40cm del retall) i una alçada de 12cm. El trencament s'acabava de reblir mitjançant un estrat de terra sorrenca, amb una petita proporció d'argila, poc compactada i amb nòduls de morter de calç (UE-1.150). Aquest rebliment cobria les restes de la base del MR-3.

Les característiques i posició estratigràfica del retall UE-1.149 ens indiquen que es correspondria a la rasa de fonamentació de la zona sud del MR-3, al sud respecte la base de la PL-1. Tot i això, a tall d'hipòtesi considerem que aquesta rasa es podria haver definit a partir del desmuntatge d'algun mur d'una estructura situada en aquest espai, que funcionaria amb els PV-40, 68 i 69 i de la qual l'UE-1.149

Trencament UE-1.149

seria la unitat estratigràfica negativa de l'empremta de l'estructura i el seu contacte estratigràfic amb aquests nivells de circulació. D'aquesta manera, s'hauria aprofitat la negativa del possible mur desmuntat com a rasa de fonamentació del MR-3. Per la seva ubicació en el sector, aquest possible mur desmuntat per l'UE-1.149 seria una estructura interior de l'espai, que podria lliurar-se al seu mur de tancament est. Hem desestimat la possibilitat que aquest mur fos el mur de tancament de l'espai, ja que se situaria a l'est respecte la línia de tancament del sector i, per tant, s'ubicaria a l'interior².

UE-21.003

Per sota de l'UE-21.002 s'ha localitzat un estrat (UE-21.003) de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades, amb pedres de mitjanes dimensions i fragments de maons. Tenia una potència de 15-25cm i a les seves cotes superiors estava tallat per l'UE-1.149 (fet que ens indicaria que la hipotètica estructura tindria la seva base en aquest estrat). L'excavació de l'UE-21.003 ens ha aportat materials ceràmics, dels quals destaquen la ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell pintat (segle XVII) i de producció catalana (segles XVI-XVII); també s'ha recuperat ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així

com ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (verda, marró i melada). A més dels atuells ceràmics, cal destacar la recuperació d'una moneda, corresponent a un diner de Barcelona (1494-1516), així com altres materials de ferro (una agulla de cap, una agulla i diversos claus), vidre i fauna.

Per les característiques i posició estratigràfica de l'UE-21.003, considerem que es tractaria d'un nivell de preparació i regularització de l'espai, previ a la instal·lació de l'UE-21.002 i el PV-69, que s'hauria format a partir del desmuntatge d'alguna estructura o mur del mateix espai o bé del seu entorn immediat. En aquest sentit, possiblement durant la formació de l'UE-21.003 s'hauria reparat el MR-204 mitjançant el MR-120 i les restes de la part desmuntada del primer podrien formar part d'aquest estrat. L'UE-21.003 també amortitzaria el nivell de circulació anterior, PV-74, ja que cobria l'estrat format a partir del seu ús (UE-21.004). Els materials associats durant l'excavació de l'estrat ens mostren una cronologia de formació del mateix que s'ubicaria possiblement a inicis del segle XVII. En aquest sentit, cal destacar que per les característiques de l'UE-21.003, la moneda recuperada ens indica una formació "post quem" al moment de la seva circulació; pel que fa als materials ceràmics; la ceràmica de pinzell pinta ens fa considerar que el moment de la formació de l'estrat se situaria ja al segle XVII, si bé la major aportació de materials ubicables a l'entorn del segle XVI i la posició estratigràfica de l'estrat ens han fet situar la seva cronologia a inicis del segle XVII.

PV-74 i UE-21.004

Un cop retirada l'UE-21.003, s'ha localitzat un nivell de circulació (PV-74) al qual amortitzava la primera. El PV-74 es corresponia a un paviment de terra piconada, que estava definit mitjançant la compactació de l'UE-21.004. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, amb una petita proporció de sorra, de tonalitats marró fosc i amb acumulacions de morter de calç i carbons. Tenia una potència de 20-27cm.

L'important guix del nivell, juntament amb el fet que l'UE-21.004 presentava diferents laminacions, corresponents a reparacions del mateix nivell, ens indicava un ús del paviment durant un ampli període de temps. Així mateix, les acumulacions de morter de calç ens podrien indicar que durant algun moment del seu ús,

aquest paviment podria haver estat de morter de calç. Pel que fa als materials arqueològics aportats durant l'excavació de l'UE-21.004 i el PV-74, cal destacar la ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (finals segle XV-segle XVI), que ha estat recuperada juntament amb ceràmica vidrada blanca i manganès (segle XIV)

i ceràmica comuna oxidada i vidrada (verda i marró). Aquests materials ens apropen a una cronologia relativa de la formació i ús del PV-74 i l'UE-21.004 que se situem al segle XVI.

PV-81 i UE-21.005

L'UE-21.004 i el PV-74 estaven substituint un nivell de circulació anterior, PV-81, que se situava per sota dels primers. El PV-81 estava format per un paviment de terra piconada, que es definia mitjançant la compactació de l'UE-21.005. Aquest estrat el definia un nivell de terra poc homogènia, tant a nivell de textura com de tonalitats, que presentava diferents laminacions, corresponents a les diferents reparacions del nivell d'ús i restes de morter de calç en algun punt (en algun moment de l'ús del paviment aquest podria haver estat format per un nivell de morter de calç).

Aquestes laminacions, juntament amb la potència de l'estrat (15-25cm) ens indiquen que l'ús del PV-81 tindria continuïtat durant un ampli període de temps. Durant l'excavació d'aquest

estrat s'han recuperat materials corresponents a ceràmica en manganès i verd (finals segle XIII-inicis segle XIV) i ceràmica oxidada comuna, juntament amb restes de fauna. La posició estratigràfica d'aquest estrat, juntament amb els materials aportats durant la seva excavació, ens indiquen una cronologia de la seva formació i ús que s'ubicaria al segle XIV i tindria continuïtat durant el segle XV.

Per sota del PV-81 i l'UE-21.005 s'ha documentat un altre nivell de circulació, PV-82, que es corresponia a un paviment de terra trepitjada. El PV-82 s'havia format a partir de la compactació de l'UE-21.006, que el definia un estrat d'argiles compactades, de tonalitats vermelles i marró i amb nòduls de morter de calç. Tenia una potència de 18-23cm. A la zona oest del sector, presentava les restes d'una rubefacció de planta circular (de 15cm de diàmetre), que es corresponia a l'empremta d'un foc efectuat directament al damunt de l'argila que formava l'estrat i que havia motivat que el color i la textura del mateix variés (amb un color negre i vermell intens i un grau de compactació més elevat).

PV-82 i UE-21.006

A nivell estratigràfic, el PV-82 i l'UE-21.006 es lliuraven a la part superior de la fonamentació del MR-204 i cobrien les restes del nivell de reblliment previ a la construcció d'aquest mur (UE-21.008) i a les sorres que reblien el trencament UE-21.009 associat amb aquest procés constructiu. Per la posició estratigràfica d'aquest estrat, considerem que es correspondria al nivell d'ús associat amb el moment de la construcció del sector i el primer moment del seu ús. Per tant, la seva cronologia la situem a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

Com ja hem esmentat, l'UE-21.006 i del PV-82 cobrien el reblliment (UE-21.008) previ a la construcció del mur de tancament MR-204 i possiblement de la resta de murs del sector que no s'han conservat. L'UE-21.008 ha estat documentada a la zona oest del sector, arran del MR-204, i estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i vermell. Per les seves característiques i posició estratigràfica, aquest estrat seria el nivell existent en el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, i s'hauria format de manera lenta i natural a partir de l'aportació de sediments, possiblement vinculats amb vingudes d'aigua en aquesta zona.

L'UE-21.008 estava tallada per la rasa de fonamentació del MR-204 (UE-21.010), fet que ens indica posterioritat de la construcció del mur respecte la formació de l'estrat. Aquest estrat de reblliment previ tan sols ha estat documentat a la zona oest del sector (arran del MR-204), ja que a la resta de l'espai corresponent al sector s'ha localitzat el reblliment de sorres (UE-21.007) del retall UE-21.009. Aquest discorreria per l'interior del sector, en paral·lel respecte els seus murs de tancament. A la zona documentada del MR-204, l'UE-21.009 se situava a 22cm respecte el mur. La resta del límit del retall i de l'UE-21.008 haurien desaparegut per la construcció de les fonamentacions dels murs i estructures de l'església, juntament amb la resta de murs de tancament del sector.

UE-21.008, al fons, amb les sorres UE-21.007, que reblien l'UE-21.009

Tal i com hem vist en altres sectors d'aquesta intervenció, durant el procés de construcció dels murs de les diverses edificacions, s'efectuaven retalls per a extreure argiles a les zones interiors del sector, així com s'excavava a més profunditat les rases de fonamentació dels murs (com passava amb la rasa de fonamentació del MR-204). D'aquesta manera, es disposava d'argiles que eren utilitzades per a la construcció dels diferents murs (tant pels morters com per als murs de tàpia) i els

retalls i les rases es reblen mitjançant sorres, que es portaven de la platja. El retall UE-21.009 estava reblert mitjançant l'UE-21.007, que era un nivell de sorres netes, de tonalitats ocres i poc compactades. Com ja s'ha comentat, l'UE-21.007 se situava a tota la zona documentada del sector 21, excepte a la zona arran del MR-204 (on s'ha documentat l'UE-21.008). En aquest nivell de sorres i al nivell d'argiles UE-21.008 s'ha finalitzat l'excavació en aquest sector.

2.1.18. Sector 22

El sector 22 s'ubicava a la zona central de la parcel·la, amb el sectors 23 i 43 que se situaven al nord; els sectors 19 i 29, al sud; el carrer (sector 4) ubicat a l'est; i el sector 40, a l'oest. La planta que dibuixava aquest sector era rectangular, orientada d'est a oest i amb la zona sud-oest que presentava més amplada respecte el sud-est. En aquest sentit, cal destacar que el tancament sud-est del sector hauria quedat tallat en el moment de la construcció del mur nord-est de l'església (UE-2005), a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII. La llargada del sector 22 era de 8m i la seva amplada, de 4'80 a la zona oest i 1'5m a l'est. Tal i com hem esmentat, la construcció del mur nord de l'església podria haver desmuntat el seu tancament sud-est, tot i que hi hauria la possibilitat que aquest sector hagués format part del mateix espai, juntament amb el sector 19. Tot i això, a partir de les característiques dels nivells inferiors dels sectors 19 i 22 hem desestimat aquesta darrera opció³.

La direcció que presentaven els murs de tancament interiors de les diferents finques documentades en aquesta intervenció arqueològica, ens ha permès constatar que a partir de la zona corresponent al sud-est del sector 2, el carrer (sector 4) continuaria en direcció sud dibuixant una desviació cap a l'oest. En aquest sentit, la direcció dels murs de tancament interiors, de nord a sud i fins al sector 22 era oest-est i serien gairebé paral·lels entre ells. A partir de la zona sud-oest del sector 22 (amb el MR-102) i sud del sector 19 (amb el MR-173), la direcció dels murs interiors fins al sud de la parcel·la era sud/oest-nord/est. Tal i com hem constatat a l'oest del sector 22, la planta d'aquest espai no era rectangular uniforme, sinó que presentava més amplada a l'est respecte a l'oest. Pel que fa a la zona est del sector 22, desconeixem si l'espai tindria una planta rectangular i seria el sector 19 el que tindria una planta irregular o bé hauria estat a l'inrevés.

OB-11

El sector formaria part de la mateixa finca, juntament amb els sectors 40, 29 i molt possiblement també amb els sectors 19 i 20. Es correspondria a la propietat que tindria unes dimensions més grans en relació a la resta de les que hem documentat en aquesta intervenció. L'espai corresponent al sector 22 tindria dos àmbits ben diferenciats, el primer situat a la zona est i el segon, a l'oest. L'àmbit situat a l'est seria un espai interior, a partir del qual s'accediria a l'interior de l'edifici des del carrer (sector 4), mitjançant l'OB-11. L'àmbit situat a l'oest possiblement seria un espai exterior (o

semi-exterior), que estaria en contacte amb el sector 40 (sense cap mur entre ells) i estaria comunicat amb el sector 29, mitjançant la porta OB-19⁴.

La comunicació entre els dos àmbits del sector s'efectuava mitjançant una obertura al MR-90 (OB-22). D'aquesta obertura se n'ha documentat el seu extrem nord (ja que el sud se situava a la zona afectada per la construcció de l'església) i estava definida mitjançant el mateix parament de carreus que formava l'angle de tancament entre els MR-287 i el MR-289, fet que ens indicava contemporaneïtat constructiva dels murs respecte l'OB-22. Les característiques de la part documentada de l'OB-22 ens podrien indicar que aquesta podria correspondre's a un arc, que definiria un espai obert entre els àmbits est i oest del sector 22. Tot i això, la documentació parcial d'aquesta obertura i, especialment el fet que a l'extrem sud del MR-90 s'hi hagi localitzat una estructura (MR-98) ens fan reconsiderar aquesta opció i constatar que l'OB-22 podria haver estat una porta i, per tant, l'espai entre els dos àmbits del sector restaria tancat. En qualsevol dels dos casos, el marxapeu o nivell de circulació corresponent a l'OB-22 el formaven els diferents nivells de circulació de l'espai.

Els espais corresponents al sector 22 es van definir en el moment de la construcció inicial de les diferents edificacions d'aquesta àrea de la ciutat (finals segle XIII-inicis segle XIV) i va estar en ús fins al segle XVI, quan una part del sector (al nord) passarà a formar part del sector 36 i l'altra (al sud) formarà part dels sectors 25 i 26. L'àmbit situat a l'est del sector hauria continuat en ús al segle XVI, i hauria funcionat des de l'inici possiblement com a zona d'accés a l'interior de la finca, així com a àrea associada a un ús domèstic o destinat a l'emmagatzematge. Pel que fa a la zona oest hauria format part d'una àrea de treball (juntament amb el sector 40) i possiblement també de magatzem. Probablement l'edifici en el qual s'inclouria tindria una planta superior, amb la possible escala que s'hauria ubicat al sud de l'àmbit est, o bé en algun punt del sector 19. La construcció del mur nord-est de l'església (a inicis del segle XVIII) hauria suposat el desmuntatge de les restes d'aquesta escala.

El tancament nord del sector el definirien els murs MR-287 i 242⁵ (a l'est) i el MR-91⁶ (a l'oest); el tancament sud-oest el MR-102⁷, mentre que el possible tancament sud-est se situaria a l'espai on hi havia el mur nord-oest de l'església (MR-4); el tancament est, el MR-35⁸. Pel que fa al tancament oest, com ja s'ha esmentat, l'espai entre el sector 22 i 40 estaria obert inicialment, si bé al segle XV es va construir una estructura al sector 40, el tancament est de la qual (MR-241, 292⁹) hauria tancat per l'est el sector 22. El mur que separava els dos àmbits del sector (MR-90) i la continuació d'aquest en direcció cap al sud, per on tancaria el sector per l'est respecte el sector 19, hauria quedat tallat pel mur de tancament interior de l'església, MR-18, que separava l'espai corresponent a la nau central i la nau lateral est. durant el sondeig efectuat l'any 2005. En relació a aquest mur que s'hauria desmuntat, durant el sondeig efectuat l'any 2005 en aquest punt del sec-

tor, a la part inferior de la fonamentació del MR-18 (MR-128) es va localitzar un nivell de sorres (UE-173), que podrien haver estat les restes del rebliment de sorres de la possible rasa de fonamentació d'aquest mur (que estarien a l'interior de la rasa o bé remogudes per la construcció del MR-128).

2.1.18.1. Sector 22. Àmbit est

A les cotes superiors de l'àmbit est del sector, per sota de l'UE-2.031 s'ha documentat l'UE-22.001, que seria el nivell corresponent al moment de la destrucció dels murs de tancament d'aquest sector. L'UE-22.001 estava formada per un nivell de terra sorrenca (serien restes de murs de tàpia), amb pedres de mitjanes dimensions i restes de revestiment de morter de calç. Tenia una potència de 25-30cm i cobria les restes del mur de tancament nord del sector MR-287 i les de la seva reparació MR-242 (aquest era cobert de manera parcial). Al seu extrem est, es lliurava al tapiat (MR-111) de la porta d'accés al sector 22 des del carrer, OB-11, la qual cosa ens indicaria que en el moment de la formació de l'estrat aquesta porta ja havia estat amortitzada.

Els materials recuperats durant l'excavació d'aquest estrat estaven formats per ceràmica comuna oxidada i reduïda, ceràmica vidrada verda, marró i melat (amb alguna groga melada), ceràmica de pisa blanca amb verd i manganès i vidrada blanca. La cronologia de la formació d'aquest estrat la situem entre finals del segle XVI i inicis del segle XVII, en un moment previ a la formació del sector 2 i de la construcció del seu mur de tancament sud (MR-142). En

UE-22.001

aquest moment, es van produir un seguit de canvis de propietats i la configuració de les finques que havien existit fins aleshores va canviar de manera molt substancial, amb l'espai corresponent a la zona nord respecte el sector 14 (on s'ubicava la zona nord del sector 22) que va passar a ser un gran espai exterior (sector 2). És per aquest motiu que s'haurien enderrocat els murs de tancament dels diferents sectors.

Per sota de l'UE-22.001 s'ha localitzat un nivell de terra sorrenca, de tonalitats vermelles i ataronjades, amb alguna pedra de petites i mitjanes dimensions (UE-22.002-22.003). Aquest estrat tenia un gruix de 15-20cm i es lliurava al mur de tancament nord del sector (MR-287 i 242) i encara hauria funcionat amb el marxapeu de la porta, OB-11, damunt el qual s'assentava. Els materials associats

UE-22.002/22.003

amb aquest estrat estan formats per ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), pisa blanca en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica oxidada i reduïda comuna i vidrada verda, marró i melada. Les característiques d'aquest estrat ens estarien indicant que es podria correspondre a un nivell d'abandonament o un darrer moment d'ús del sector, prèviament a la seva amortització (a finals del segle XVI). El tipus de terra sorrenca que formava gran part d'aquest estrat, podria tractar-se dels murs de tàpia que tancarien el sector (si més no al nord), que s'haurien anat deteriorant. En qualsevol cas, l'UE-22.002-22.003 se situaria cronològicament al segle XVI i seria un moment o bé de decadència de la propietat o bé ja associat amb el seu desús.

Un cop retirada l'UE-22.002-22.003, s'ha documentat un nivell de circulació, PV-112, que es corresponia a un paviment de terra piconada. El PV-112 s'hauria format a partir de la compactació de l'UE-22.004, que era un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i amb restes de morter de calç. L'UE-22.004 i el PV-112 tenien un gruix de 5-15cm. Per la posició estratigràfica d'aquest paviment i de l'estrat que el defineix, considerem que la seva formació i ús se situarien cronològicament al segle XV. El PV-112 funcionaria amb l'UE-22.009 de l'àmbit oest del sector 22, al qual es lliurava.

A la zona nord de l'àmbit, arran del MR-287, s'han documentat les restes d'una combustió (UE-22.005), que era solidària estratigràficament amb el PV-112 i l'UE-22.004 i que, per tant, s'hauria produït durant el seu moment d'ús. L'UE-22.005 estava formada per una rubefacció de les argiles que formaven el paviment (amb un color vermell intens), que s'hauria produït per les temperatures generades per la combustió. Així mateix, per damunt de les argiles rubefactades hi havia punts on les mateixes tenien un color negre i amb restes de cendres; aquestes argiles negres estarien motivades pel contacte directe amb el foc i les cendres serien les restes del mateix. Pel que hem documentat de les restes d'aquesta combustió considerem

PV-112, amb les restes de la combustió UE-22.005 a primer terme

que serien les restes d'un foc a terra, sense que definís una estructura de combustió ni que pogués estar associat de manera clara amb cap procés productiu de caire econòmic, o que estigués relacionat amb una activitat domèstica. Les seves característiques ens indicarien, també, que s'hauria dut a terme en un moment puntual, sense una possible continuïtat cronològica durant el període d'ús del PV-112.

El PV-112 estaria substituint un nivell el nivell de circulació anterior d'aquest espai (PV-116). Corresponent a l'ús d'aquest paviment, s'ha documentat per sota de l'UE-22.004, un estrat de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb pedres de petites dimensions (UE-22.006). Aquest nivell tenia una potència de 5-10cm i era solidari estratigràficament amb l'UE-22.009 de l'àmbit oest del sector. Durant l'excavació de l'UE-22.006 s'han recuperat ceràmica blanca i manganès (segle XIV), verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica oxidada comuna i vidrada (verda, marró i melada); a banda de la ceràmica, s'han recuperat fragments de fauna i una agulla de cap de bronze. Les característiques d'aquest estrat ens fan considerar que la seva formació estaria associada amb l'ús del PV-116, que s'hauria dut a terme al segle XIV i fins al segle XV (quan es va definir el PV-112).

PV-116 i UE-22.008

El nivell de circulació anterior al PV-112, PV-116, era també un paviment de terra piconada. Aquest PV-116 s'havia format a partir de la compactació de l'UE-22.008. Aquest estrat es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermell fosc i ataronjades i amb restes de morter de calç. Presentava un alt grau de compactació i tenia una potència de 15-20cm. Els materials aportats per aquest estrat eren poc abundants i es corresponien a atuells ceràmics (fragments d'una cassola i un gibrell) de ceràmica oxidada comuna. Per la seva posició estratigràfica, considerem que el PV-116 seria el nivell de circulació inicial del sector, posterior al moment de la construcció dels seus murs de tancament, i aquest paviment i l'UE-22.008 s'haurien format a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

Per sota de l'UE-22.008 s'ha documentat l'estrat de rebliment de l'espai (UE-22.026) previ a la construcció dels seus murs de tancament. Aquest estrat estava format per un nivell d'argila de textura plàstica i de color marró fosc. L'UE-22.026 estava tallada per les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector en aquest espai (UE-23.019 del MR-90; UE-23.018 del MR-287 i UE-4.065 del MR-284). Possiblement la formació de l'estrat s'hauria produït de manera natural,

a partir de les diferents aportacions de terres i aigua, que s'haurien anat produint en aquesta àrea de la ciutat, prèviament a la seva urbanització. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació en aquest àmbit est del sector 22.

UE-22.026

2.1.18.2. Sector 22. Àmbit oest

A l'extrem est d'aquest àmbit (arran de la cara oest del MR-90 que separaria la zona est del sector respecte l'oest), s'han documentat les restes de la base d'una estructura, MR-98, que possiblement s'hauria bastit en el moment de la construcció inicial dels murs del sector. Del MR-98 se n'ha documentat la seva part inferior, ja que hauria estat pràcticament tot ell desmuntat en el moment de l'amortització del sector (al segle XVI). En aquest sentit, s'ha documentat un retall (UE-36.002 a la zona oest i sud i UE-92¹⁰ a la zona nord), que es correspondria al desmuntatge del MR-98 i que alhora hauria suposat que es perdés la relació estratigràfica entre l'estructura i els diferents nivells del sector 22. A nivell estratigràfic, hem diferenciat el trencament de l'estructura (UE-36.003), respecte la unitat estratigràfica negativa (UE-22.016) corresponent a la pèrdua de la relació estratigràfica entre el MR-98 i els nivells del sector 22 amb els quals hauria funcionat. Ambdues unitats es corresponen a la mateixa acció i el nivell de rebliment inferior del trencament estava format per un estrat de terra vermella i amb nòduls de morter de calç (UE-22.017).

MR-98

L'extrem sud d'aquest rebliment va ser documentat durant el sondeig de l'any 2005 i va ser identificat amb l'UE-135. Pel que fa al rebliment superior (UE-36.004) estava format per un estrat de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb pedres de petites dimensions.

El MR-98 es corresponia a la possible base d'una estructura, el límit est de la qual hauria quedat trencada en el moment de la

construcció de l'angle de tancament del mur nord-est de l'església amb la fonamentació del mur interior que separava les naus central i est de la mateixa.

La part documentada del MR-98 tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 1'60m i una amplada documentada de 1'05m (al nord) i 60cm (al sud); a la zona nord de l'estructura la seva alçada era de 55cm, mentre que a la zona central i sud tenia una alçada de 20cm. A les cotes superiors de la zona nord, es conservava una filada de pedres lleugerament escairades per la cara exterior nord i ben escairades per la cara oest, lligades amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. Per sota d'aquesta filada i a la zona central i sud, el MR-98 estava bastit mitjançant pedres sense treballar, disposades de manera poc regular i lligades amb el mateix morter de calç ataronjat.

D'aquesta manera, la part del parament de les cotes superiors de la zona nord es correspondria a la primera filada de l'estructura, mentre que la part situada per sota d'aquesta filada i la part del MR-98 documentada al sud, serien les restes de la seva base. En aquest sentit, a la part sud del MR-98, per damunt d'aquesta base s'havien conservat les restes de l'empremta de la primera filada. A la zona central-est (al límit de la zona on conservava més alçada) no s'han documentat restes del MR-98, sense que haguem pogut determinar si aquest fet hauria estat relacionat amb la funcionalitat de l'estructura o bé hauria estat produït en el moment del seu desmuntatge. La part inferior de l'estructura se situava a l'interior i rebria totalment la seva rasa de fonamentació (UE-22.027), que tallava l'estrat de rebliment previ a la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat (UE-22.026).

Pel que fa a la funcionalitat del MR-98, la parcialitat de la seva documentació fa que ens sigui difícil establir-la i tan sols podem aportar una hipòtesi relativa a aquest aspecte. Primerament, hem de valorar la seva ubicació, a l'interior del sector 22. En aquest sentit, tot i que el contacte físic entre el MR-98 i el MR-90 va quedar tallat pel mur de tancament nord-est de l'església (MR-4), creiem que els dos murs podrien ser solidaris estratigràficament, o bé el MR-98 es lliuraria al MR-90 (ja que el MR-90 seria un mur de tancament d'espais interiors). A la zona de contacte entre els dos murs, al MR-90 s'hi obriria la porta OB-22. Tal i com hem presentat anteriorment, d'aquesta porta n'hem documentat el seu extrem nord i, a partir de les característiques de la base conservada d'aquest límit, podria haver estat una obertura definida mitjançant un arc, o bé per una porta.

L'opció que ens sembla més viable seria la de la porta, ja que en el cas que l'obertura fos un arc, el MR-98 se situaria pràcticament a la seva zona central o a tocar del seu límit sud. En qualsevol cas, considerem que el MR-98 es correspondria a la base d'una estructura que se situava arran del tancament est de la zona central d'aquest espai. La direcció de la CN-28 i del PV-118 (associat a una possible canalització anterior) ens indicaven que aquestes estructures arribaven fins al MR-98, i, per tant, la funcionalitat d'aquest estaria associada amb les canalitzacions. A

més, la cota del paviment de base de la CN-28 (PV-114) definia una pendent des del PV-111 (a l'oest) en direcció est, cap al MR-98. Davant de tot això, l'estructura associada amb el MR-98 estaria vinculada al procés productiu del qual formaven part el PV-111 (del sector 40) i la CN-28. Per una banda el desguàs de l'aigua des de la CN-28 aniria fins al MR-98, on possiblement s'aprofitaria aquesta aigua per algun tipus de treball o manipulació, que es duria a terme a l'estructura associada amb el MR-98.

Així doncs, considerem que el MR-98 seria la base d'algun dipòsit (tipus safareig), a partir del qual l'aigua (un cop finalitzats els treballs realitzats) podria marxar en direcció est cap al carrer. S'ha de destacar que aquesta possible continuació cap al carrer hauria quedat tallada en el moment de la construcció del mur de tancament nord-est de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII).

A nivell de la cronologia del MR-98, la seva factura constructiva i posició estratigràfica ens fan considerar que el moment de la seva construcció se situaria possiblement durant la construcció inicial dels murs del sector (a finals del segle XIII-inicis segle XIV). Tal i com veurem més endavant, la CN-28 i el PV-118 les ubiquem cronològicament al segle XV, fet que ens indicaria que en el moment de la construcció d'aquestes el MR-98 ja estaria en funcionament. D'aquesta manera, a tall d'hipòtesis, creiem que el MR-98 seria la base d'un possible dipòsit, bastit en el mateix moment que la construcció inicial de l'edifici i que en aquell moment s'abastiria d'aigua transportada manualment des del POU-7, o des d'una canalització de la qual no n'haurien quedat restes. Al segle XV es van efectuar noves construccions associades amb el procés productiu (o es van substituir les existents), que es corresponien al PV-111 (sector 40) i la canalització associada amb el PV-118, que va ser substituïda per la CN-28. Aquestes noves estructures s'adaptarien a les existents, el POU-7 i el MR-98.

El MR-98 també hauria servit per diferenciar els espais del mateix àmbit. A la seva zona nord s'hi situava l'àrea d'accés i circulació (tant de mercaderies, com de les persones) des de l'àmbit est del sector i, en conseqüència, des del carrer. A l'est i sud respecte el MR-98, s'hi ubicava la zona de treball i de comunicació amb el sector 29.

Pel que fa a l'excavació d'aquest àmbit, a les seves cotes superiors, per sota de l'UE-36.002 s'ha documentat l'UE-22.002-22.003 (ja s'ha presentat en relació a la zona est), si bé en aquesta àrea presentava una potència inferior (5-10cm). Tal i com també hem presentat en

UE-22.002/UE-22.003

relació a l'àmbit est del sector, un cop retirat aquest estrat, s'ha localitzat l'UE-22.006. En aquesta àrea del sector 22 l'UE-22.006 tenia una potència de 20-25cm i se li lliurava a la zona est del sector el PV-112 i l'UE-22.004. L'UE-22.006, es correspondria en aquesta àrea al nivell de circulació de l'espai, que es lliurava al MR-241 i 292.

D'aquesta manera, l'UE-22.006 hauria funcionat coetàniament amb l'estructura associada al PV-111 i els murs esmentats, tots ells del sector 40. En relació a la zona est del sector 22, l'UE-22.006 hauria funcionat amb el PV-116 (UE-22.008) i el PV-112 (UE-22.004); així mateix, va funcionar la CN-28. La formació i ús d'aquest estrat se situaria cronològicament al segle XV. Durant el sondeig efectuat l'any 2005, l'UE-22.006 va ser identificada com a UE-131.

En el mateix sondeig, al sud respecte el MR-98, a la zona central de l'UE-131 s'han documentat les restes de la rubefacció del mateix estrat (UE-132). Aquesta rubefacció havia motivat que la mateixa terra que definia l'UE-131 presentés una compactació més elevada, amb canvi de tonalitat de la terra (a tons vermellorsos i negres) i amb restes de carbons. La formació de l'UE-132 estaria associada amb una combustió directe, duta a terme en aquest punt, o bé a l'abocament de les restes del foc efectuat en una estructura de combustió ubicada en una zona propera, possiblement en el mateix sector (a la zona nord o est i que hauria quedat tallada per la construcció dels murs de l'església). En qualsevol dels dos casos, la combustió estaria associada amb l'UE-22.006 i ens podria indicar que durant l'activitat duta a terme en aquest sector hi hagués una part que s'hagués de dur a terme mitjançant la transformació o escalfor amb foc; si el foc fos directament a terra, podria haver estat destinat a l'escalfor dels que estaven treballant en aquesta zona.

UE-22.009

Per sota de l'UE-22.006 s'ha localitzat l'UE-22.009 (UE-134 al sondeig de l'any 2005), que es corresponia a un estrat de reblliment, associat també a l'ús de l'espai. Aquest estrat presentava unes característiques molt similars a l'UE-22.006, si bé tenia una textura més argilosa. Per la seva posició estratigràfica, situem cronològicament l'UE-22.009 al segle XV.

A nivell estratigràfic, l'UE-22.009 va ser tallat (UE-22.010) en el moment de la construcció de la CN-28, fet que ens indica posterioritat constructiva de la canalització. Així mateix, a la zona oest aquest estrat presentava un altre retall (UE-22.011) de planta rectangular i orientat de sud a nord. Tenia una llargada de 2'50m, una amplada de 10-20cm i una

profunditat de 8-10cm. A l'interior del retall s'hi situava la part inferior del MR-241, que tancava l'espai a l'interior del qual s'hi situava el PV-111 i alhora que distingia pel sud-oest el sector 22 respecte el 40.

La canalització CN-28 se situava a la zona central d'aquest àmbit oest. La seva planta era rectangular, orientada d'est a oest. El seu extrem oest era solidari estratigràficament amb el PV-111 i els murs de tancament amb els que funcionava (MR-241, 292). Pel que fa a l'extrem est, va quedar tallat en el moment de l'amortització del sector, mitjançant un trencament (UE-36.003), que desmuntava la canalització en el punt de contacte amb una possible estructura de dipòsit amb la que hauria funcionat, de la qual les restes de la seva base es corresponen al MR-98; aquesta va ser desmuntada en el mateix moment. Per la seva posició estratigràfica i factura constructiva, considerem que la CN-28 s'hauria construït al segle XV (cap a mitjans de segle) i hauria estat en ús fins al moment de l'amortització del sector, al segle XVI. La funcionalitat de l'estructura estaria associada amb el desguàs d'aigua des del PV-111 fins a la possible estructura situada a l'est. Tots aquests elements estarien associats amb l'activitat econòmica que es duria a terme en aquest sector i al sectors 40 i 29.

CN-28, amb les restes del conjunt associat amb el PV-111 (a l'oest) i el retall UE-36.003 de l'estructura vinculada amb el MR-98 (a l'est)

La llargada documentada de la CN-28 era de 2m; la seva amplada, de 55-65cm i la seva alçada, de 35-40cm. L'estructura se situava a l'interior del retall UE-22.010 (a les UE-22.009, 22.012 i PV-112), al qual reblia totalment. Els murs de tancament de la CN-28 (MR-237 i 238) es lliuraven als límits nord i sud de l'UE-22.010 i estaven construïts mitjançant pedres de petites dimensions i alguna de mida mitjana, sense treballar, lligades amb abundant morter de calç, de tonalitats ataronjades.

Del mur de tancament nord, MR-237, se n'ha documentat una llargada de 2m i una amplada de 15-20cm; aquest mur era solidari estratigràficament amb el MR-292, que tancava pel nord-est l'espai on se situava el PV-111 (al sector 40). Pel que fa al mur de tancament sud, MR-238, se n'ha documentat una llargada de 2'05m i una amplada de 15-25cm i era solidari estratigràficament amb el MR-241 (tancava pel sud-est l'espai del PV-111). L'espai interior entre els dos murs de tancament tenia una amplada de 15cm i a les seves cotes inferiors s'hi situava la base de circulació de líquids de la canalització, PV-114, que es lliurava als murs. Aquest PV-114 estava definit mitjançant maons, col·locats de manera alineada, lligats amb morter de calç i assentats al damunt d'una base del mateix morter de calç.

Interior de la CN-28, amb el seu paviment de base PV-114

La CN-28 tenia una coberta, que estava formada per pedres sense treballar, col·locades de manera horitzontal i assentades al damunt dels murs de tancament de l'estructura. D'aquestes pedres que definien aquesta coberta se n'han documentat dos trams de 60 i 70cm a la zona central de l'estructura, i estaven lligades amb el mateix morter de calç que actuava de lligam dels murs i dels maons de la base. La pendent que definia el PV-114 indicava una circulació dels líquids per l'interior de la CN-28, des de l'oest (el PV-111) i en direcció est, cap al MR-98. D'aquesta manera, l'aigua associada amb el PV-111 desguassaria cap a la zona exterior respecte l'espai on se situava aquest (al sector 40), fins a arribar al possible diposit de l'est.

A l'interior de la CN-28, el seu estrat de rebliment, UE-22.007, estava format per un nivell de llims de color marró a les cotes inferiors (de 2-4cm) i un nivell de terra argilosa, bastant compactada situada a les cotes superiors. La part inferior d'aquest rebliment es correspondria al sediment generat durant la circulació d'aigua per l'interior de la canalització, mentre que la part superior seria el nivell format a partir de l'amortització de l'estructura (al segle XVI). En aquestes cotes superiors, s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica oxidada i vidrada marró i melat.

Per sota de la CN-28 s'han localitzat les restes d'una filada de maons (PV-118), col·locats en pla i lligats i assentats al damunt d'una base de morter de calç. La direcció que seguien les restes del PV-118 era la mateixa que la de la CN-28 (oest-est). Se n'ha documentat una primera part a l'oest, que presentava una planta triangular irregular (de 50cm d'amplada a l'oest i 10 cm a l'est), que tenia una llargada de 80cm. A 50cm a l'est respecte aquest primer tram, s'han localitzat una alineació de maons de 60cm de llargada i 10cm d'amplada.

Les restes del PV-118 quedaven tallades a l'est, pel mateix retall que trencava la CN-28 (UE-36.003) i el seu extrem est se situava per sota

PV-118

del PV-111, sense que s'hagin documentat restes d'aquest paviment al sector 40. Les restes dels maons s'assentaven al damunt de l'UE-22.012 i del nivell de circulació que definia (PV-112) i funcionaria amb l'UE-22.009. En aquest sentit, la zona de contacte entre aquest estrat i el PV-118, així com la resta d'elements que definirien l'estructura, van quedar tallats i desmuntats (UE-22.010) en el moment de la construcció de la CN-28.

Per les característiques del PV-118 i la seva posició estratigràfica, considerem que es correspondrien a les restes de la base d'una canalització anterior respecte la CN-28, que situem cronològicament al segle XV, si bé en un moment anterior respecte la CN-28. Aquesta va ser amortitzada i parcialment desmuntada en el moment de la construcció de la CN-28 i hauria funcionat amb alguna possible estructura, anterior respecte el PV-111 del sector 40 i de la qual no se n'han conservat restes o indicis per sota d'aquest. L'extrem est de la canalització arribaria fins al possible dipòsit del MR-98, al qual abastiria d'aigua.

Un cop retirada l'UE-22.009, s'han localitzat les restes d'un nivell de circulació, PV-119, que ja era anterior cronològicament respecte la CN-28 i el PV-118. El PV-119 estava format per un nivell de terra

batuda, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-22.012 (UE-136 al sondeig de l'any 2005). Aquest estrat estava format per un nivell de terra de textura poc homogènia i de tonalitats ataronjades i tenia un gruix de 5-10cm. Els materials arqueològics associats amb aquest estrat es corresponien a ceràmiques oxidada i reduïda comuna, vidrada blanca, verda i marró, així com blanca i blava de Barcelona (segle XV-XVI) i ceràmica en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV); a més de la ceràmica, s'han recuperat restes de fauna i fragments de vidre. La posició estratigràfica, juntament amb els materials recuperats, ens indiquen una formació i ús del PV-119 i l'UE-22.012 que se situarien possiblement a inicis del segle XV, prèviament a la construcció de les canalitzacions CN-28 (i el PV-111 del sector 40) i l'associada amb el PV-118.

PV-119 i 22.012

estava format per un nivell de terra piconada. El PV-123 s'havia format a partir de la compactació de l'UE-22.013, que estava format per un nivell de terra sorrenca, molt compactada i amb nòduls de morter de calç. Tenia una potència de 10-15cm.

L'UE-22.012 i el PV-119 estarien amortitzant i substituint un nivell de circulació anterior, PV-123, que es corresponia també a un nivell de terra piconada. El PV-123 s'havia format a partir de la compactació de l'UE-22.013, que estava format per un nivell de terra sorrenca, molt compactada i amb nòduls de morter de calç. Tenia una potència de 10-15cm.

Restes de combustió UE-149, documentades al sondeig de l'any 2005

Durant el sondeig efectuat l'any 2005, el PV-123 va ser identificat com a PV-22 i els estrats que el definien eren l'UE-133/100 al nord del MR-98 i l'UE-147, al sud. En relació a aquesta zona sud respecte el MR-98, associat a l'UE-147 s'han documentat les restes de tres combustions (UE-146, 149 i 161), que se situaven a diferents nivells del mateix estrat. A les cotes superiors, l'UE-146; per sota d'aquest l'UE-149 i al nivell inferior l'UE-161. Tots ells se situaven a la mateixa zona, amb una planta irregular i de dimensions diferents

entre ells. Les característiques de les tres combustions eren similars: restes de la mateixa terra que definia l'estrat i argila, amb tonalitats vermelles i negres (produïdes per les altes temperatures del foc) i amb restes de cendres i carbons. En cap cas se situaven a l'interior de cap estructura que delimités una possible estructura constructiva per a la combustió. Davant d'això, considerem que es podrien correspondre o bé a les restes d'un foc directe al terra (per escalfar-se), o bé a les restes de les cendres (encara cremant) d'alguna estructura de combustió situada a l'est (que hauria quedat tallada en el moment de la construcció de l'església).

El PV-123 s'ha documentat també com a nivell de circulació del sector 40 i l'UE-22.013 es corresponia al mateix estrat que l'UE-40.008, si bé han estat diferenciats a partir de la seva ubicació. L'excavació de l'UE-22.013 ha aportat materials ceràmics corresponents a ceràmica oxidada i reduïda comunes, així com vidrades melades, fragments de vidre i fauna.

A la zona nord-est respecte el POU-7 la textura del nivell que definia el PV-123 era clarament diferent respecte l'UE-22.013. Per aquest motiu s'ha donat un número diferencial, UE-22.015, a un nivell de terra argilosa i de textura plàstica (amb llims). Aquest estrat era solidari estratigràficament amb l'UE-22.013 i considerem que la seva textura ben diferenciada podria estar motivada per una possible circulació o filtració d'aigua des del pou en aquesta zona. En aquest sentit, al sud de la zona on s'ha documentat l'UE-22.015 aquest

PV-123 i UE-22.013

estratigràficament amb l'UE-22.013 i considerem que la seva textura ben diferenciada podria estar motivada per una possible circulació o filtració d'aigua des del pou en aquesta zona. En aquest sentit, al sud de la zona on s'ha documentat l'UE-22.015 aquest

estrat presentava una obertura, que s'hauria produït per la filtració d'aigua del pou, que hauria erosionat aquest estrat i els situats per sota (UE-22.014, 22.018 i 22.026). Els materials recuperats durant l'excavació de l'UE-23015 es corresponien a ceràmica oxidada comuna, vidrada verda, blanca i manganès (segle XIV), així com un clau de moble o capsa de ferro. La cronologia de la formació i ús del PV-123 i de l'UE-22.013 i 22.015 la situem al segle XIV i hauria estat en ús fins a inicis del segle XV, quan es defineix el PV-119.

UE-22.015

A la zona oest, els PV-119 i 123 i els estrats que els definien (UE-22.012 i 22.013) presentaven un retall, UE-22.011. Aquest tenia una direcció sud-nord, des del MR-112 fins a la CN-28, amb una planta rectangular, de 30cm d'amplada. Al seu interior s'hi situava la part inferior del MR-241, que reblia totalment el retall. L'UE-22.011 s'hauria dut a terme en el moment de la construcció del mur MR-241, que tancava pel sud-est l'estructura de possible dipòsit situada al sector 40, de la qual el PV-111 n'era la seva base. La cronologia d'aquest retall està associada al moment de la construcció del mur, que hem situa cronològicament a mitjans del segle XV.

El PV-123 es correspondria al nivell d'ús possiblement associat amb el primer moment d'ocupació del sector 22 i del sector 40 (si més no que haguem documentat durant aquesta intervenció) i per sota dels estrats que defineixen el paviment (UE-22.013 i 22.015) s'han localitzat els nivells de rebliment relatius al procés de construcció dels murs i estructures del sector.

D'aquesta manera, per sota de l'UE-22.013 i l'UE-22.015 (al nord-oest) s'ha localitzat un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i amb nòduls de morter de calç, que ha estat identificat com a UE-22.014 (UE-109 i 162 del sondeig de l'any 2005¹¹). Aquest estrat presentava al seu extrem sud, arran del MR-102, una secció est-oest que definia un punt més elevat a la zona central, a partir del qual el seu perfil descendia en a banda i banda. Les característiques de l'UE-22.014 i el perfil que definia ens fan considerar que es podria tractar d'un nivell associat amb la circulació corresponent al moment de la construcció de la part superior dels murs de tancament del sector; el perfil que dibuixava podria haver estat associat a la circulació d'algun tipus de carro, que descarregaria els materials utilitzats en el procés constructiu i hauria motivat més desgast de l'estrat a l'extrem

UE-22.014

sud del sector. Els materials arqueològics recuperats durant la seva excavació es corresponen a atuells de ceràmiques oxidades i vidrada melada, així com restes de fauna. La posició estratigràfica de l'UE-22.014 ens indica que la seva formació s'hauria produït entre finals del segle XIII i inicis del segle XIV.

Per sota de l'UE-22.014 s'han documentat un seguit de rebliments (UE-22.018, 22.019, 22.024), que estarien associats al

mateix procés de construcció dels murs de tancament del sector (a les fonamentacions dels quals es lliuraven), si bé la relació estratigràfica entre ells i la seva diferent textura, ha motivat que se'ls donés un número diferencial a cadascun d'ells.

Aquests estrats reblen un retall (UE-22.022), efectuat a l'estrat de rebliment previ a la construcció dels murs del sector (UE-22.026) i que estaria associat amb una possible extracció d'argiles en aquest punt del sector. La planta de l'UE-22.022 era rectangular amb els límits irregulars, amb una llargada (de nord a sud) d'entre 1'90 i 3'10m i la seva amplada (d'est a oest) de 2m; la seva secció dibuixava una pendent, a la part inferior, de sud a nord, amb una alçada de 15cm al nord i fins a 30cm al sud. S'ha de destacar que, a diferència de la majoria dels retalls documentats a l'interior del sector i associats al procés de construcció dels murs, el retall UE-22.022 s'hauria reblert amb terres poc netes (podrien ser restes de rebuig dels materials constructius); així mateix, la seva planta no se situava a la zona interior definida pels murs de tancament del sector, sinó que s'ubicava a la zona central i oest d'aquesta zona del sector 22.

Extrem sud del retall UE-22.022

A nivell cronològic, el retall UE-22.022 s'hauria dut a terme a l'inici del procés constructiu dels murs de tancament del sector, ja que tallava l'estrat de rebliment previ a la construcció dels murs del sector (UE-22.026), si bé el seu rebliment situat més al sud (UE-22.023) es lliurava a la fonamentació del

mur sud del sector (MR-310). Per la seva proximitat en relació al POU-7, l'UE-22.023 podria haver estat vinculada al procés constructiu del mateix. D'aquesta manera, aquest retall s'hauria efectuat en el moment inicial de la construcció dels murs i estructures del sector, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Un cop reblert el retall, es va abocar l'UE-22.014, que regularitzaria l'espai.

De nord a sud, el primer dels estrats de rebliment de l'UE-22.022 que s'ha localitzat (UE-22.018) es corresponia a un nivell combinat de terra sorrenca i argilosa, de tonalitats marró fosc i negreses i amb nòduls de morter de calç. En el sondeig efectuat l'any 2005 es va documentar l'extrem est de l'UE-22.018, que es corresponia a l'UE-144. Tenia una potència de 15-20cm i una secció amb pendent de nord a sud (que podria indicar que la seva formació de l'estrat estava associada amb un abocament de les terres).

Per sota de l'UE-22.018, a les cotes inferiors del retall, s'hi situava un altre estrat de rebliment, UE-22.025, que estava format per un nivell de color i textura similar al primer, si bé tenia acumulacions de pedres de petites dimensions. La potència de l'UE-22.025 era de 5cm. L'extrem sud de l'UE-22.018 estava coberta per l'UE-22.019, que alhora se li lliurava. L'UE-22.019 presentava una textura més sorrenca respecte l'UE-22.018, així com la presència de morter de calç era més abundant,

amb fragments de morter de mida més gran. Tenia un gruix de 10cm al nord i 20cm, amb una secció que dibuixava una pendent de nord a sud (possiblement també associada amb un abocament).

UE-22.024

Al límit sud de l'UE-22.019 se li lliurava l'UE-22.024, que estava formada per un estrat de terra argilosa, molt compactada, amb pedres de petites dimensions i restes de morter de calç. Aquest estrat va ser documentat durant el sondeig de l'any 2005 i es va

identificar com a UE-162. L'UE-22.024 es lliurava a la fonamentació (MR-310) del mur de tancament sud del sector (MR-102) i tenia una potència de 10-18cm.

Per sota de la zona central i nord de l'UE-22.024, s'hi situava l'UE-22.021, que reblia la part inferior del retall en aquest punt. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i molt compactada. La compactació d'aquest estrat va suposar que se li donés un número de possible paviment (PV-130), tot i que aquest no estaria vinculat a un nivell de circulació, sinó que podria correspondre's a l'empremta de la possible base d'algun element (que hauria estat

utilitzat durant el procés constructiu). L'UE-22.021 tenia una planta triangular i una potència de 10cm.

Les UE-22.021 i 22.024 estaven en contacte amb l'UE-22.023, que se situava a la zona sud del sector, arran del MR-310. En algun punt, aquest estrat era cobert per l'UE-22.024, i se situava a la part inferior del retall UE-22.022, amb una potència de 20-25cm. Les característiques de l'UE-22.023 eren similars a les

UE-22.021 i 22.003

de l'UE-22.024 (terra argilosa, de tonalitats marró), si bé presentava una major proporció de restes de morter de calç, així com pedres de petites i mitjanes dimensions. Aquest estrat va ser documentat també durant el sondeig de l'any 2005 (UE-166). Durant l'excavació d'aquests estrats de rebliment del trencament UE-22.022, els pocs materials arqueològics recuperats es corresponien a ceràmiques comunes (oxidada i reduïda) i algun fragment residual de ceràmica vidrada, així com un fragment de ceràmica comuna africana de cuina (a l'UE-22.025) i restes de fauna.

El retall UE-22.022 no arribava fins a l'extrem est d'aquest àmbit del sector 22 (on hi havia el MR-90) i començava a 1m a l'oest respect el mur. Durant el sondeig dut a terme l'any 2005 en aquest punt, per sota de l'UE-22.014 (UE-109), es va localitzar l'UE-139. Aquest estrat es corresponia a un nivell de terra de textura sorrenca i de tonalitats marronoses. Tenia una potència de 8-13cm i es lliurava al MR-90 i al MR-98. A nivell de materials, s'han recuperat fragments de ceràmica

UE-139, del sondeig de l'any 2005

oxidada comuna i un fragment de ceràmica sigil·lada hispànica. A partir de la seva posició estratigràfica, considerem que l'UE-139 es podria tractar d'un rebliment associat al moment de la construcció dels murs del sector (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV), un cop aquests ja estan edificats.

Per sota de l'UE-139 s'ha documentat l'estrat corresponent al rebliment previ a la construcció dels murs de tancament del sec-

tor, UE-22.026. A la zona nord del MR-98 durant el sondeig de l'any 2005, l'UE-22.026 va ser identificada com a UE-140 i UE-167-170, al nord i sud del MR-98 respectivament. Aquest estrat, com ja hem presentat en relació a l'àmbit est del sector, era tallat per les fonamentacions (UE-23.019 del MR-90 i UE-22.027 del MR-98) dels diferents murs de tancament.

UE-152 del sondeig de l'any 2005

Durant el sondeig dut a terme l'any 2005, es va continuar excavant per sota de l'UE-140 i 167-170 (que tenia una potència de 45-50cm) i es va documentar l'UE-152 i l'UE-172 (a nord i sud del MR-98). Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, barrejada amb terra argilosa, que li donava plasticitat. Tenia una potència de 25-30cm. Es correspondria a un nivell de rebliment, que s'hauria format a partir d'aportacions de terra i aigua. Aquest estrat s'hauria format de manera natural, sense una activitat antròpica directa i durant un període de temps ampli.

A la zona sud respecte el MR-98, just per sota de la fonamentació MR-128, del mur de tancament interior de l'església (MR-18) s'ha localitzat un nivell de sorres netes, UE-173, que estava en contacte amb l'UE-172. La seva posició en relació al MR-128 tan sols ens va permetre documentar una amplada de 5cm d'aquest estrat. La composició d'aquest estrat, així com la seva ubicació (on podria haver discorregut la continuació del MR-90 cap al sud) ens fa considerar que les sorres UE-173 podrien ser les restes del possible estrat de rebliment de la rasa de fonamentació del mur MR-90 en aquesta zona. D'aquest rebliment desconeixem si la part documentada, que forma l'UE-173, es correspondria al rebliment situat a l'interior de la rasa o bé desplaçat per la rasa del MR-128. En aquest sentit, s'ha de destacar que en el moment de la documentació de l'UE-173 no es va localitzar cap rasa, a la qual pogués estar associada.

UE-173, del sondeig de l'any 2005

Un cop retirada l'UE-152 i 172, s'ha localitzat l'UE-154 i 175, que estava formada per un nivell de terra argilosa i molt plàstica i amb alguna proporció de sorres en

algun punt. Tenia un gruix de 30cm al sondeig al nord del MR-98 (UE-152) i 60cm al sud (UE-175). La seva formació s'hauria produït pel mateix procés de deposició natural de sediments que l'UE-152, si bé se situaria en un moment cronològic anterior. Per sota de l'UE-154 apareixien un nivell de sorres netes, de tonalitats ocres i molt compactades (UE-1.000). En aquest estrat s'ha finalitzat el sondeig en aquests punts.

UE-1.000, del sondeig de l'any 2005

2.1.19. Sector 23

El sector 23 estava situat a la zona nord-est de la parcel·la, al nord respecte el sector 22; al sud respecte el sector 46; a l'est respecte el sector 43 i a l'oest respecte el sector 4 (carrer). La seva planta era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 4'28m i una amplada de 3'80m. Aquest espai formava part de la mateixa finca juntament amb els sectors 43 i 40, en el moment inicial de la seva construcció (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV). En el conjunt de la finca, el sector 23 se situaria a la zona més propera al carrer, des del qual s'accedia a l'interior del sector i de la finca mitjançant la porta OB-10. Al segle XV, el sector 23 va passar a formar part de la mateixa finca, amb els sectors 43, 40, 22, 29 i possiblement també amb els sectors 19 i 20; a partir d'aquesta unificació, a finals del segle XV es va tapiar la porta OB-10, mitjançant el MR-110 i l'accés a l'interior de la finca des del carrer es durà a terme mitjançant l'OB-11 (del sector 22). En el darrer moment d'ús de l'espai, al segle XVI, els sectors 43, 40, 22 i 29 es van amortitzar (mitjançant el sector 36). Finalment, al segle XVII, el sector 23 s'amortitzarà i quedarà inclòs al sector 2.

Sector 23 des del sud

Les dades aportades durant l'excavació d'aquest espai ens indicarien que es tractaria possiblement d'un àmbit de caire domèstic, amb restes d'estructures de combustió associades amb aquesta activitat. En aquest sentit, a nivell d'estructures i de materials arqueològics no s'han documentat indicis corresponents a una possible activitat econòmica que es pogués dur a terme en aquest sector.

L'espai corresponent al sector 23 estava delimitat al nord pel MR-89¹²; al sud, pel MR-242 i 287; a l'est, pel MR-35¹³ i a l'oest, pel MR-289. El mur MR-242 s'assentava al damunt de MR-287, tenien una direcció est-oest i tancaven pel sud el sector 23 i pel nord la zona est del sector 22. Del MR-242 se n'han documentat dos trams, situats a la zona est i oest del MR-289. El primer dels trams tenia una llargada de 70cm, una amplada de 25cm i una alçada de 30cm. El segon tram tenia una llargada de 48cm, una amplada de 27cm i una alçada de 26cm. La cara sud del mur estava construïda mitjançant algun carreu i pedres de mitjanes dimensions, lleugerament escairades; la cara nord i la resta del mur estaven bastits amb pedres de petites dimensions i abundant morter de calç, de tonalitats ocre.

Els dos trams del MR-242 documentats se situaven al damunt del MR-287, que estava bastit mitjançant pedres de mitjanes i grans dimensions, lleugerament escairades per la seva cara exterior i lligades amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. Les pedres que formaven el mur estaven disposades en filades regulars, amb algunes de les pedres que estaven col·locades (a les cotes inferiors del mur) en posició vertical o amb una lleugera inclinació, per tal d'adaptar-se a les filades. La llargada del MR-287 era de 5'10m; la seva amplada, de 50cm a les cotes superiors i 70cm a les inferiors; l'alçada era de 75cm. Al seu extrem est, el MR-287 es lliurava al mur de tancament del carrer (MR-35), mentre que al seu extrem oest era solidari estratigràficament amb el MR-90.

MR-287 i 242

MR-287, amb el carreu que definia l'OB-22 a primer terme

A les cotes superiors de l'angle de tancament entre els dos murs, es definia una obertura en direcció sud, OB-22, que permetia l'accés des de la zona est del sector 22 a la zona oest del mateix. La construcció d'aquesta obertura seria coetània al moment en què es van bastir els murs amb els que funcionava, ja que aquests no presentaven cap trencament associat amb l'OB-22. A l'angle de tancament entre el MR-90 i el MR-287 s'hi situava un carreu de grans dimensions, que definia el tancament nord de la porta.

La part inferior del MR-287 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-23.018). Aquesta rasa tallava els estrats de rebliment previs a la construcció del mur (UE-22.026 i 23.023). A les seves cotes inferiors, aquesta rasa estava reblerta mitjançant un estrat de sorres netes (UE-23.022) de color ocre, que presentava alguna taca de color negre. Al damunt de l'UE-23.022 s'assentava la part inferior del MR-287. El fet de reblir la part inferior de la rasa de fonamentació del mur mitjançant sorres tindria com a objectiu l'extracció d'argiles, que eren utilitzades posteriorment durant el procés de construcció dels murs (per als morters i per als murs de tàpia). Un cop reblerta la part inferior de la rasa amb les sorres, aquestes permetien que la base del mur que se situava al damunt quedés ben

Rasa UE-23.018 del MR-287, amb el seu rebliment de sorres UE-23.022

assentada, sense presentar moviments.

Per les característiques del MR-287, així com del mur que se li assentava al damunt (MR-242), considerem que aquest mur podria correspondre's a la base o sòcol d'un mur de tàpia, del qual no n'han quedat restes o indicis. El MR-242 seria una reparació (probablement parcial) d'aquest mur de tàpia, que s'hauria dut a terme vers el segle XV. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-287 ens indiquen que s'hauria construït a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, en el moment en què es va urbanitzar aquesta àrea de la ciutat. En el moment de l'amortització dels sectors 23 i 22 (al segle XVII), es van desmuntar la part corresponent al mur de tàpia i possiblement part de la reparació MR-242 (de la qual tan sols en van quedar els dos trams presentats).

L'extrem oest del MR-287 era solidari estratigràficament amb el MR-90, que tancava per l'oest el sector 22 i part del sector 23, mentre que per l'est tancava part del sector 43. El MR-90 tenia una direcció nord-sud, amb una llargada documentada de 3'70m, una amplada de 60cm (a les cotes superiors) i 75cm (a les inferiors) i una alçada de 50-95cm. Estava construït a base de pedres de mitjanes i grans dimensions, sense treballar o lleugerament escairades per la seva cara exterior i lligades amb un morter de calç de tonalitats ataronjades. La disposició de les pedres era en filades regulars, amb algunes pedres que estaven col·locades verticalment o lleugerament desviades, per adaptar-se a les diferents dimensions que presentaven entre elles.

Alçat oest del MR-90

La part inferior del MR-90 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-23.019). Aquesta rasa tenia la mateixa amplada que la part inferior del mur (75cm) i tallava els estrats de rebliment previs a la construcció dels murs de tancament dels diferents espais en aquests sectors (UE-22.024, 23.023 i 43.009). La major part de la rasa estava reblerta per un nivell de sorres netes (UE-23.021),

de tonalitats ocres i bastant compactada. L'extrem nord del rebliment d'aquesta rasa va ser excavat, per tal de documentar la potència de la rasa, que era en aquest punt de 60cm. Al damunt de les sorres UE-23.021 s'hi recolzava la part inferior del MR-90. Tal i com ja hem esmentat en relació al rebliment de sorres de la rasa del MR-287 (UE-23.018), el fet de reblir les rases de fonamentació dels murs mitjançant sorres, permetien l'extracció d'argiles, que eren utilitzades durant el procés de construcció dels murs.

La continuació cap al sud del MR-90 va quedar tallada i desmuntada en el moment de la construcció de l'església (sector 1), a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII. En aquesta zona sud, a l'espai corresponent al sector 22, el MR-90 presentava una alçada inferior (50cm) respecte a la part del mur situada al sector 23. El motiu d'aquesta menor alçada era que en aquest punt s'hi situava l'obertura al mur OB-22. Tal i com ja hem esmentat en relació al MR-287, les cotes superiors del MR-287 i del 90 definien el límit nord d'aquesta obertura, de la qual se n'ha documentat una llargada de 1'50. El límit sud de l'OB-22 va ser tallat en el moment de la construcció de l'església. Per les característiques de la base que hem documentat d'aquesta porta, considerem que l'OB-22 es podria correspondre a un arc, que deixaria un espai obert entre la zones est i oest del sector 22.

Alçat est dels MR-288, 289 i 90

Al sector 23, a l'extrem nord del MR-90 se li lliurava el MR-288. Aquest mur estava construït mitjançant pedres escairades per la seva cara exterior o sense treballar, de mida mitjana i gran, disposades de manera poc regular i lligades amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. Pel nord, el MR-288 era solidari estratigràficament amb el MR-285. La factura constructiva del MR-288, juntament amb la seva posició estratigràfica, ens indiquen

que la seva construcció s'ubicaria cronològicament en el mateix moment que els murs MR-285 i 90 (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV). La llargada del MR-288 era de 2'30m; l'amplada de 78cm i l'alçada de 70cm.

La part inferior del mur se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-23.017, que tallava els estrats de rebliment existents (UE-23.023 i 43.009) en el moment de la construcció dels murs. La rasa UE-23.017 tenia la mateixa amplada que el MR-288 i el seu interior estava reblert amb un nivell de sorres de tonalitats ocres (UE-23.020). Al damunt d'aquest estrat de sorres s'hi assentava el MR-288.

El límit sud del rebliment de la rasa va ser excavat, per poder documentar la profunditat de la mateixa, que era de 75cm. A nivell estratigràfic, la rasa UE-23.017 del MR-288 i l'UE-23.019 del MR-90 quedaven ben diferenciades entre elles, amb un espai entre elles de 5cm i sense cap contacte estratigràfic. Aquesta dada ens indicaria que les dues rases, si bé se situen en el mateix moment cronològic, es corresponen a dos activitats constructives diferenciades.

Sondeig a les rases dels murs MR-288 i 90

A la zona on els murs MR-289 i 90 distingirien els sectors 23 i 43, per damunt d'aquests s'hi situava el mur de tàpia MR-288. Aquest mur tenia una amplada de 60cm i se n'ha documentat una alçada de 30-40cm per damunt del MR-288 i 10cm per sobre el MR-90. L'extrem nord del MR-288 era solidari estratigràficament amb el mur de tàpia MR-285, que tancava pel nord el sector 23 i pel sud el sector 46; l'extrem sud del mur se situava al límit nord de l'OB-22. A la seva cara est s'havien conservat restes del revestiment de morter de calç que tindria aquest mur. Davant la documentació d'aquest mur de tàpia, considerem que els MR-288 i 90 haurien funcionat com a base i sòcol d'aquest MR-288, que s'hauria construït en el mateix moment cronològic que els primers.

MR-288, amb l'OB-4 a primer terme

A l'extrem nord del MR-288 s'hi situava una obertura al mateix, OB-24, que es correspondria a una porta de comunicació entre els sectors 23 i 43. L'OB-24 tenia una amplada de 90cm i estava definida mitjançant el parament tant del MR-288, com del MR-289, fet que ens indica contemporànietat constructiva entre els murs i la porta. El límit nord de la mateixa coincideix amb la zona de contacte entre els murs de tàpia MR-289 i 285 i no s'han conservat restes del muntant del mur en aquest punt; pel que fa al límit sud, s'ha localitzat la part inferior de la base del muntant per la cara est, que estava formada per un carreu amb les restes de la polleguera de la porta. El marxapeu de la porta s'hauria anat definint i reparant a partir dels diferents nivells de circulació del sector 23, si bé la seva part inferior la formaven les pedres i carreus

del MR-289. L'OB-24 se situava en el mateix punt (al nord respecte el sector 23) respecte la porta d'accés a l'interior de la finca des del carrer (OB-10).

UE-23.001

Pel que fa a l'excavació del sector 23, a les seves cotes superiors s'ha documentat un estrat, UE-23.001, que estava format per un nivell de terra poc homogènia, amb acumulacions de pedres, restes de morter de calç i fragments de mur de tàpia. L'UE-23.001 tenia una potència de 20-30cm, cobria part dels murs de tancament del sector i es lliurava al MR-242. Durant la seva excavació s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica vidrada verda, marró i melada, vidrada blanca i blava de

Barcelona (segles XV-XVI), vidrada blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com restes de fauna.

Aquest estrat seria el nivell associat amb el moment de la destrucció dels murs de tàpia i estructures del sector, quan el sector 23 quedarà amortitzat i passarà a formar part del sector 2. A partir de la la posició estratigràfica de l'UE-23.001, situem el moment de la seva formació a finals del segle XVI-inicis segle XVII. En el moment de la formació de l'UE-23.001 la porta d'accés al sector des del carrer (OB-10) ja hauria estat amortitzada, ja que aquest estrat es lliurava al mur que tapiava la porta (MR-110).

Un cop retirada l'UE-23.001 s'ha localitzat l'UE-23.002, que la formava un estrat de terra sorrenca, de tonalitats marró clar i amb acumulacions de restes de morter, cendres i carbons. Aquest estrat es lliurava als murs de tancament del sector i tenia una potència 7-12cm. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica comuna vidrada verda, melada i marró, així com vidrada blanca i en verd i manganès. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que

UE-23.002

L'UE-23.002 seria el nivell associat amb el darrer moment d'ús del sector (funcionant amb el PV-117) i el moment del seu abandonament, prèviament a la formació de la destrucció UE-23.001. La posició estratigràfica i els materials recuperats en aquest estrat, ens indiquen que s'hauria format a finals del segle XVI.

L'UE-23.002 cobria el nivell de circulació del sector, PV-117, corresponent al seu darrer moment d'ús. El PV-117 el definia un paviment de terra piconada, que es va formar a partir de la compactació de l'UE-23.003. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa molt compactada, de tonalitats ataronjades i amb restes de cendres a la zona est i nord del sector. L'UE-23.003 i el PV-117 tenien un gruix de 5cm i durant la seva excavació s'han recuperat fragments de ceràmica comuna

PV-117 i UE-23.003

vidrada (melada i marró), així com ceràmica vidrada blanca i amb decoracions en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV). Pel que fa a la cronologia de formació i ús d'aquest estrat i el nivell de circulació que defineix, considerem que se situarien en el darrer període cronològic del sector, al segle XVI i estarien reparant i substituint un nivell d'ús anterior (PV-121)

El PV-117 i les UE-23.002 i 23.003 es lliuraven a una estructura (MR-240) situada a l'angle de tancament sud-est del sector, que alhora era coberta també per l'UE-23.001. El MR-240 tenia una planta quadrada (de 1x1m) i se n'ha documentat una alçada de 20cm. Aquest mur es lliurava als murs de tancament sud (MR-287) i est

MR-240

(MR-35) del sector. El perímetre exterior (les cares nord i est) del MR-240 estava construït mitjançant carreus poc treballats, de mida mitjana i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocres-ataronjades. Aquest mateix morter de calç definia la resta de l'estructura, tant la seva part interior com als extrems que es lliuren als MR-287 i 35. A l'angle sud-est no s'haurien conservat restes d'aquest morter i, tot i que no definien cap encaix de manera cla-

ra, podria correspondre's a una obertura associada amb la base d'algun element que se situaria a l'interior de l'estructura.

El MR-240 es correspondria a la base d'una estructura que hauria funcionat juntament amb el darrer nivell d'ús del sector (PV-117), al segle XVI. En relació a aquesta estructura, no s'han documentat restes o indicis que permetin constatar la seva possible funcionalitat o amb la possible activitat (de caire domèstic o econòmic) amb la que estaria associada. A tall d'hipòtesi, podríem també considerar que l'estructura amb la que funcionaria el MR-240 tingués una altra funcionalitat, com ara una possible base d'escala per a permetre l'accés a una segona planta de l'edifici.

A banda del MR-240, el PV-117 funcionava amb una estructura de combustió (EC-13), a la qual es lliurava i que se situava a la zona nord-est del sector, a tocar de la porta OB-10. L'EC-13 tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, i amb el seu extrem oest lleugerament inferior respecte l'est i arrodonit. La seva llargada era de 70cm i l'amplada, de 35cm a l'extrem oest i 50cm al límit est; aquest límit

Base de maons del darrer moment d'ús de l'EC-13

est es lliurava al MR-35. La part de l'estructura que funcionava amb el PV-117 es corresponia a una reparació de la construcció inicial de l'EC-13 (anterior respecte el PV-117) .

La part documentada de l'EC-13 vinculada amb el PV-117 i amb el PV-121 (cronològicament anterior) es tractava de la seva base, que estava construïda mitjançant maons col·locats en pla i assentats al damunt d'un nivell de morter de calç, que alhora actuava de lligam dels maons. Aquests presentaven

trencaments, restes de cendres i una coloració vermella, que haurien estat produïts per les combustions efectuades a l'estructura i per les altes temperatures generades per les mateixes. L'estrat situat per damunt del PV-117, UE-23.002, cobria les restes de l'EC-13 i l'amortitzava, fet que ens indica que en el moment de la formació d'aquest estrat es va amortitzar l'estructura.

Pel que fa a l'activitat associada amb les combustions dutes a terme a l'EC-13, no s'han documentat materials relatius a aquest aspecte, ni durant l'excavació de l'estructura ni amb els nivells de circulació amb els quals estava vinculada. Per les seves dimensions, possiblement el seu ús estaria relacionat amb una activitat de caire domèstic.

Base de l'ús inicial de l'EC-13

Per sota dels maons que definien el darrer moment d'ús de l'EC-13 s'han localitzat les restes de la base corresponent al moment de construcció i primer ús de la mateixa. Aquesta base estava formada per una llosa plana, que se situava a la zona central est de l'estructura, amb un seguit de maons fragmentats col·locats al seu voltant, que definien el perímetre exterior de l'EC-13. La construcció inicial de l'EC-13 hauria funcionat amb un paviment anterior respecte el PV-121 (PV-127).

Desconeixem si aquesta estructura tindria algun tipus de coberta o murs perimetrals a més de la base de combustió; el que sí hem constatat és que a la zona on se situava l'EC-13, els carreus del MR-35 presentaven restes de cendres i un

canvi de coloració (també del morter de lligam) que haurien estat produïts per les combustions. La cronologia del moment de la construcció de l'EC-13 l'ubiquem, a partir de la seva posició estratigràfica en relació als diferents nivells d'ús, a finals del segle XV i hauria estat en ús fins al segle XVI, prèviament al moment de l'amortització de l'espai.

El PV-117 i l'UE-23.002 i 23.003 tenien un trencament, UE-23.004, que ha estat documentat a l'extrem nord-est del sector, just al davant de la porta d'accés al seu interior OB-10. L'UE-23.004 tenia una planta arrodonida de 1x1m i dibuixava un secció de parets amb pendent tancada i el fons irregular, amb una alçada de 4-10cm. L'interior del retall estava reblert mitjançant un estrat, UE-23.005, de terra argilosa, poc compactada i de tonalitats ataronjades. En aquest estrat de rebliment s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmiques comunes oxidades, vidrades (marró) i vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), així com vidrada blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV).

Trencament UE-23.004

Per la ubicació del retall UE-23.004 i la seva posició estratigràfica, considerem que podria correspondre's a un retall associat a la construcció d'algun tipus d'estructura en aquest

punt, que podria no haver estat edificada, ja que no se n'han conservat restes o indicis. El fet de situar-se a la zona on s'hi ubicava l'OB-10 ens indicaria que aquest retall i la possible estructura associada amb el mateix, s'haurien dut a terme en el moment en què aquesta porta ja hauria estat amortitzada (mitjançant el MR-110). Hi hauria també la possibilitat que l'UE-23.004 i el seu rebliment s'haguessin format en el moment previ a l'amortització del sector, ja que els cobria l'UE-23.001. En qualsevol dels dos casos, situem cronològicament aquest retall i el seu rebliment al segle XVI.

Per sota de l'UE-23.003 s'ha documentat un altre nivell de circulació, PV-121, al qual reparava i amortitzava l'UE-23.003 i el PV-117. El PV-121 era un paviment de terra piconada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-23.006. Aquest estrat es corresponia a un nivell de terra argilosa, molt compactada, de tonalitats vermelles i amb acumulacions de cendres i d'argila rubefactada a la zona propera a l'EC-13. Tenia una potència de 3-5cm.

PV-121 i l'UE-23.006 eren anteriors cronològicament respecte el MR-240, ja que aquest s'assentava al damunt del paviment i de l'estrat. Així mateix els nivell de circulació que definien hauria funcionat amb l'EC-13, ja en el moment corresponent a la reparació de la seva base mitjançant maons. Possiblement aquesta reparació de maons es va dur a terme durant l'ús del PV-121. La posició estratigràfica del paviment i de l'estrat que el defineix, ens fan ubicar la seva cronologia vers finals del segle XV.

PV-121

PV-127 i UE-23.010

Un cop excavada l'UE-23.006 han aparegut les restes d'un estrat, UE-23.007, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i bastant compactades. Tenia una potència de 10-12cm i se situava al damunt d'un nivell de circulació, PV-127. Per les característiques de l'UE-23.007 i la seva posició respecte el PV-127, considerem que la seva formació estaria relacionada amb l'ús d'aquest paviment. El PV-127 es corresponia a paviment de terra

piconada, que el formava un estrat de terra de textura argilosa, de tonalitats ataronjades i amb taques de morter de calç (UE-23.010). La compactació de l'UE-23.010 formava el PV-127.

Amb aquest paviment i l'UE-23.007 funcionava l'EC-13, corresponent a la seva construcció inicial, quan la base de l'estructura la definia la llosa plana. A nivell de materials arqueològics recuperats durant l'excavació d'aquests estrats i el nivell d'ús que definien, cal destacar la moneda de l'UE-23.007, corresponent a un òbol de Barcelona (1291-1327); en aquest mateix estrat s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segle XV-XVI), així com ceràmica vidrada blanca amb verd i manganès (finals del segle XIII-inicis segle XIV) i blanca i manganès (segle XIV). Pel que fa a l'UE-23.010, els materials ceràmics es corresponien a ceràmiques comunes oxidades i vidrades (verd i melat), així com pisa blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV). La posició estratigràfica del PV-127 i dels dos estrats amb els que està vinculat, UE-23.010 (associat amb la seva formació) i UE-23.007 (corresponent al seu ús), així com els materials aportats durant la seva excavació, ens indiquen que la formació del PV-127 s'hauria produït cap a finals del segle XIV-inicis del segle XV i amb un ús continuat fins a finals d'aquest segle.

Trencament UE-23.008

Els PV-127 i les UE-23.007 i 23.010 presentaven un retall a la zona central del sector, UE-23.008. El trencament UE-23.008 tenia una planta circular, de 46cm de diàmetre i dibuixava una secció amb les parets tancant cap a l'interior i el fons pla. L'UE-23.008 estava reblerta per un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc (UE-23.009).

Les característiques i ubicació respecte l'espai de l'UE-23.008 ens fan considerar que aquest retall

estaria associat amb algun tipus d'estructura soterrada situada en aquest sector, o bé amb la base de subjecció (tipus forat de pal) d'alguna estructura en alçat (com ara una estructura associada amb la coberta de l'espai). La manca de materials o restes associades amb l'element situat al seu interior no ens permet aportar més dades en aquest sentit. Els materials aportats durant l'excavació del rebliment UE-23.009 estaven formats per ceràmica vidrada marró i oxidada comuna, així com ceràmiques de cronologia romana (comuna reduïda, comuna roig pompeïà i sigil·lada clara "B"). El retall UE-23.008 i l'element amb el que estaria vinculat s'haurien bastit durant el període d'ús del PV-127 (al segle XV). El desmuntatge d'aquest

element i, per tant, la formació de l'UE-23.009 s'hauria produït en un moment previ a l'amortització del PV-127 i l'UE-23.007 (a finals del segle XV).

Per sota de l'UE-23.010 s'ha localitzat un estrat, UE-23.012, que definia un altre nivell de circulació, el PV-128. L'UE-23.012 estava formada per un nivell de terra sorrenca, combinada amb terra argilosa i plàstica, de tonalitats ataronjades i amb restes de cendres i de carbons. Tenia un gruix de 20cm i la compactació d'aquest estrat formava el PV-128. Aquest paviment ha estat el nivell de circulació documentat a les cotes més baixes del sector. La seva posició estratigràfica, juntament amb els materials recuperats durant la seva excavació (ceràmica de verd i manganès, oxidada comuna i vidrada verda i melada) ens indicarien que es correspondria al primer nivell d'ús del sector i se situaria cronològicament al segle XIV.

PV-128 i UE-23.012

Amb el PV-128 hauria funcionat una estructura de combustió (EC-14), que es lliurava a la zona sud del mur de tancament est del sector (MR-35). L'EC-14 tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, amb el límit oest arrodonit. La seva

EC-14

llargada era de 70cm i l'amplada, de 50cm i se n'ha documentat una alçada de 8cm. La part localitzada d'aquesta estructura es correspondria a la seva base, que estava formada per un paviment de maons (PV-129), disposats de manera regular i lligats amb morter de calç. El mateix morter de calç actuava de base damunt la qual s'assentaven els maons i dibuixava el perímetre de l'estructura, sense que s'hagin documentat restes corresponents a un mur perimetral de tancament. Els maons i el morter de calç presentaven una coloració vermell intens i negre, produïda per les altes temperatures de les combustions, que s'haurien efectuat directament al damunt dels maons; així mateix, aquestes temperatures haurien motivat que els maons es trenquessin. A l'extrem oest de la zona central de l'estructura

hi havia un trencament de planta circular, que podria correspondre's a l'encaix d'algun element de subjecció utilitzat durant les combustions.

El PV-129 estava cobert per un nivell de cendres (UE-23.011), bastant compactades i de 1-3cm. L'UE-23.011 s'hauria format a partir de les cendres generades durant l'ús d'aquesta EC-14, prèviament a la seva amortització (mitjançant l'UE-23.010). Els materials aportats per aquest nivell de cendres es corresponen a ceràmica oxidada comuna i vidrada verda). Durant l'excavació d'aquesta estructura de combustió i del nivell d'ús amb el que funcionava (PV-128) no s'han recuperat materials que ens aportin dades en relació a una possible activitat econòmica amb la que estigués vinculada l'EC-14 i que es dugués a terme en aquest sector. Davant d'això, considerem que la combustió efectuada mitjançant l'EC-14 estaria vinculada a una activitat de caire domèstic. La cronologia de la construcció i ús d'aquesta estructura la situem en el mateix moment que el PV-128, al segle XIV.

Trencament UE-23.013

A la zona central del sector, l'UE-23.012 i el PV-128 presentaven un retall, UE-23.013. La planta del retall era circular i se situava al mateix punt que el retall (UE-23.008), efectuat al PV-127 i les UE-23.010 i 23.007 i presentat anteriorment. L'UE-23.013 tenia unes dimensions més grans que l'UE-23.008, amb un diàmetre de 65cm, les seves parets eren rectes i el fons pla. Per les dimensions i posició d'aquest retall considerem que es correspondria a l'empremta d'alguna estructura soterrada, situada en aquest punt i de la qual no n'han quedat restes o indicis. Un cop es degué desmuntar aquesta estructura es va reblir l'interior de l'UE-23.013 mitjançant un estrat (UE-23.014) de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i amb pedres de petites dimensions i restes de morter de calç. La zona central de l'UE-23.014 estava

tallada pel retall UE-23.008. Els pocs materials aportats per l'excavació d'aquest estrat es corresponen a ceràmica oxidada i vidrada comuna, així com restes de fauna.

L'element que se situava a l'interior del retall UE-23.013 hauria funcionat durant l'ús del PV-128 (al segle XIV) i va ser retirat i amortitzat el retall en un moment previ a la formació de l'estrat d'amortització del PV-128 (UE-23.010). La localització dels dos retalls UE-23.013 i 23.007 a la mateixa zona central del sector ens indicaria que durant l'ús del PV-128 hi hauria en aquest punt una estructura, que va ser amortitzada amb el paviment. Quan s'instal·là el nivell de circulació posterior respecte el PV-128 (PV-127) es va tornar a situar en el mateix punt un altre

element (a l'interior del retall UE-23.007), que tenia unes dimensions inferiors respecte el vinculat amb l'UE-23.013, si bé podria tenir la mateixa funcionalitat que aquest.

Un cop retirada l'UE-23.012 s'ha localitzat un estrat de rebliment, UE-23.015, que estava format per un nivell de terra argilosa i plàstica, de color vermell fosc i amb restes de morter de calç. La potència d'aquest estrat era de 5-7cm. Aquest estrat se situava just al damunt del nivell de rebliment previ a la construcció dels murs del sector (UE-23.023) i presentava unes característiques molt similars a aquest. La diferència entre els dos estrats s'ha determinat, per una banda, per les

UE-23.015

restes de morter de calç associades amb l'UE-23.015; , per una altra, l'UE-23.015 es lliurava a les fonamentacions dels murs del sector, mentre que l'UE-23.023 era tallada per les rases dels murs.

Durant l'excavació de l'UE-23.015 s'han recuperat ceràmiques oxidada comuna i vidrada verda, així com ceràmica comuna oxidada comuna (de cronologia romana). Per la seva posició estratigràfica i els materials associats, considerem que l'UE-23.015 es correspondria al nivell format durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV).

UE-23.023

L'UE-23.023 la formava un nivell de terra argilosa i molt plàstica, de tonalitats vermell fosc. Com ja hem esmentat, les fonamentacions dels murs de tancament del sector tallaven aquest estrat. Aquesta dada estratigràfica ens indica que seria el rebliment d'aquesta zona en el moment de la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat. La formació de l'UE-23.023 s'hauria produït, possiblement de manera natural, a partir de la deposició de

sediments d'argiles formats per diferents vingudes d'aigua cap a la costa. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació arqueològica en aquest sector.

2.1.20. Sector 24

El sector 24 s'ubicava a la zona central oest de la parcel·la, al nord respecte el sector 13, al sud del sector 41 i a l'est respecte el sectors 40 i 36 (en un moment posterior). El límit oest de l'espai se situaria més enllà del límit de la parcel·la intervinguda. A la zona central i oest del mateix s'hi situava la part nord del mur interior de l'església (MR-5), que actuava de tancament entre la nau lateral oest i la zona de l'altar major, i la fonamentació (MR-6) de la zona de contacte entre aquest mur i el que tancava pel nord-oest l'edifici; així mateix també s'hi ubicava el

Vista general, des de l'oest del sector 24

mur de tancament nord de la zona central oest de l'església (MR-14). Tot això ha suposat que el sector 24 hagi estat localitzat d'una manera molt parcial. L'espai corresponent a aquest sector va ser definit en el moment de la construcció inicial de les diferents edificacions documentades en aquesta intervenció, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV i hauria estat en ús fins al segle XVII. A partir d'aquest moment va quedar inclòs al sector 13, fins al moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII).

Aquest sector podria haver format part de la mateixa finca, juntament amb el sector 13. Aquesta dada l'apuntem per l'amplada que presentava el mur de tancament sud del sector 24 i nord del sector 24 (MR-313), que era menor en relació a la resta de murs que separaven les diferents finques documentades en aquesta intervenció. L'amplada d'aquest mur ens indicaria que el MR-313 podria funcionar com a mur de tancament interior de la finca, que separaria diferents espais de la mateixa; la factura constructiva i posició estratigràfica del mur ens indica que aquesta possible separació s'hauria dut a terme en el moment de la construcció inicial de l'edifici. Tot i això, no hem pogut determinar aquesta possibilitat de la ubicació dels sectors 24 i 13 en una mateixa propietat, ja que no hem documentat cap obertura al MR-313, que permetés la comunicació entre els dos sectors, si bé cal destacar la parcialitat de la documentació del mateix (tant per la seva continuació més enllà del límit oest de la parcel·la, com pel fet de quedar parcialment desmuntat pel MR-5 de l'església).

Tant si formava part de la mateixa finca que el sector 13 o bé com a finca independent, la façana de la propietat se situaria al carrer Oliver del Pla d'en Llull, a partir del qual s'orientaria. En el conjunt de la finca, el sector 24 se situaria a la

seva part posterior. L'espai corresponent al sector 24 hauria estat una zona exterior, on a la zona est s'hi va ubicar una fossa sèptica (FS-12), que s'hauria bastit vers el segle XV i que ocupava la major part de la zona documentada del sector. En aquest sentit, tan sols s'ha pogut documentar un petit espai situat al nord i a l'oest respecte la fossa, ja que la resta va quedar tallat per la fonamentació dels MR-5, 6 i 14. A partir de les dades aportades durant la seva excavació, per la seva ubicació en el conjunt de la propietat així com per les seves característiques, considerem que el sector 24 seria un espai exterior, possiblement dedicat al conreu.

L'espai corresponent al sector 24 estava delimitat al nord pel MR-305, que posteriorment va ser reparat mitjançant el MR-7¹⁴; el límit sud del sector el definia el MR-313¹⁵ i el seu tancament est el formava el MR-307, al damunt del qual s'hi assentava el MR-8¹⁶, que el reparava. La planta documentada d'aquest sector era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 3'50m i una amplada de 2'60m. L'espai documentat a l'exterior respecte la FS-12 tenia una planta rectangular (est-oest) de 1'30mx50cm.

A nivell d'excavació arqueològica d'aquest sector s'ha de destacar d'entrada que tots els estrats documentats estaven tallats per la rasa de fonamentació (UE-24.011) del MR-6, així com per la zona nord de la rasa UE-13.044 del MR-149 (mur de fonamentació del MR-5). Pel que fa a l'excavació, per sota de l'estrat de rebliment UE-13.001, que es correspondria al moment en què el sector 24 hauria quedat inclòs al sector 13, s'ha documentat l'UE-24.001. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades amb restes de material de construcció (maons, pedres i morter de calç). Tenia una potència de 20-28cm i es corresponia al mateix estrat que l'UE-13.002. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), ceràmica vidrada blanca i blava i ceràmica polícroma. Si bé aquests materials eren poc indicatius en relació a la cronologia de formació d'aquest estrat, la seva posició estratigràfica fa que la situem al segle XVII. L'UE-24.001 seria el nivell d'amortització final del sector, que acabava de cobrir els murs de la FS-12, així com el mur de tancament sud de l'espai (MR-314). Les característiques de l'estrat ens indiquen que s'hauria format a partir del desmuntatge d'algun mur o estructura, que possiblement se situaria al mateix sector.

L'UE-24.001 cobria un estrat que també tenia abundant material de construcció, si bé la terra que el definia era argilosa, de tonalitats marró. Aquest estrat, UE-24.002, es lliurava als murs de la FS-12 i també se situava a la zona exterior respecte aquesta. Tenia una potència de 15-40cm i a la FS-12 definia una pendent d'est a oest, cap a l'interior de l'estructura, que s'havia format per l'abocament de les terres a la fossa. Durant la seva excavació, s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), restes de

fauna i metalls (bronze i ferro). Els materials ceràmics aportats, juntament amb la posició estratigràfica de l'UE-24.002 ens indiquen que la cronologia de la seva formació se situaria al segle XVII. Aquest estrat seria el nivell d'amortització de les cotes superiors de la FS-12 i de la zona exterior respecte aquest, prèviament a la seva amortització i regularització final, mitjançant l'UE-24.001. Tal i com ja hem esmentat en relació a l'UE-24.001, la formació de l'UE-24.002 s'hauria produït a partir del desmuntatge d'algun mur o estructura.

UE-24.002

A la zona exterior respecte la FS-12 (al nord-oest del sector) l'UE-24.002 cobria un nivell de terra argilosa, de color marró fosc i amb taques de morter, que ha estat identificat com a UE-24.004. Tenia una potència de 50-70cm, es

lliurava al mur de tancament nord del sector MR-305 i havia estat tallat (a les seves cotes inferiors) en el moment de la construcció de la FS-12. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica oxidada i vidrada (verda, melada i marró) comunes, juntament amb una agulla de cap de bronze i fragments de vidre. Les seves característiques i posició estratigràfica ens indiquen que es correspondria al nivell associat amb l'ús de l'espai com a zona de conreu. En aquest sentit, no s'han documentat restes ni indicis d'un nivell d'ús associat a algun tipus de paviment, si bé cal recordar les reduïdes dimensions i la dificultat del treball en aquest punt del sector.

UE-24.004

La cota de localització de l'UE-24.004 ens podria indicar que per damunt d'aquest s'hi podria haver ubicat un altre nivell (un possible nivell de circulació o bé un nivell també associat amb el conreu, com passava amb el sector 13) del seu darrer moment d'ús i que hauria estat desmuntat o remogut en el moment de l'amortització del sector, quan es va formar l'UE-24.002. A partir de la posició estratigràfica de l'UE-24.004 situem la cronologia de la seva formació i ús entre els segles XIV i XVI. Un cop retirat aquest estrat, s'ha documentat el nivell de rebliment previ a la construcció dels murs i estructures del sector (UE-24.009), que es presenta més endavant.

Com ja hem esmentat, la major part de l'àrea localitzada d'aquest sector 24 l'ocupava la fossa sèptica FS-22. Aquesta estructura se situava a l'angle de tancament nord-est del sector i els seus murs de tancament nord (MR-317) i est (MR-318) es lliuraven als murs del sector, mentre que el mur sud de l'estructura (MR-313) aprofitava el tancament sud del sector. La FS-12 tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada exterior de 3m (2'26m a l'interior), una amplada exterior de 2'17 (1'48m a l'interior) i una alçada de 1'60m. L'estructura se situava a l'interior d'un retall (UE-24.012), que s'havia efectuat als

MR-317 i MR-318

estrats existents (UE-24.009 i 24.004) i al qual rebria totalment. Els seus murs de tancament estaven construïts mitjançant carreus i pedres ben treballades, disposades de manera regular i lligades amb morter de calç, de tonalitats vermell-ataronjades. Els murs nord, est i oest eren solidaris estratigràficament i es lliuraven als límits del retall UE-24.012; pel que fa al mur sud (MR-314), com ja hem esmentat, aprofitava el tancament sud del sector (MR-313).

El mur de tancament nord, MR-317, tenia una llargada de 2'20m i una amplada de 20cm. La seva cara nord es lliurava al mur de tancament nord del sector MR-305 i la seva fonamentació MR-306. Al seu extrem est, el MR-317 era solidari estratigràficament amb el mur de tancament est de la fossa sèptica, MR-318. Aquest mur tenia una llargada de 2'60m i una amplada de 25cm. La cara est del mur es lliurava al mur de tancament est del sector (MR-307) i a la seva fonamentació (MR-309). A les cotes superiors de la seva zona central, el MR-318 va quedar tallat per la construcció del mur de tancament nord-oest de l'església ubicat en aquest punt (MR-14), mitjançant la seva rasa de fonamentació UE-24.010. El mur oest, MR-188 tenia una llargada de 2'60m i una amplada de 47cm. La zona central del MR-188 va quedar tallada per la rasa de fonamentació (UE-24.011) de la

Alçat de la zona sud del MR-188, amb el MR-6

fonamentació MR-6. L'extrem sud dels murs de tancament est (MR-318) i oest (MR-188) es lliuraven al mur de tancament sud de la FS-12 i del sector, MR-314.

La factura constructiva i posició estratigràfica de la FS-12, així com els materials recuperats al seu interior, ens indiquen que va ser construïda al segle XV i va estar en ús fins al moment de l'amortització del sector, al segle XVII. Les característiques dels materials aportats pels nivells de rebliment corresponents al seu ús (atuells ceràmics, fauna i restes de metalls i vidres) ens indiquen que possiblement els residus que abastirien l'estructura estarien associats amb una activitat de caire domèstic, sense materials indicatius d'una activitat productiva.

Alçat del MR-314

Pel que fa a l'excavació de l'interior de la FS-12 cal remarcar que tots els seus estrats de rebliment estaven tallats per la rasa de fonamentació del MR-6 (UE-24.011) i els nivells situats a les seves cotes superiors (UE-24.003 i part de l'UE-24.005) també havien quedat tallats per la rasa UE-24.010 del MR-14. A nivell d'excavació, l'UE-24.002 cobria l'UE-24.003, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i amb pedres de mitjanes dimensions i maons. Tenia una potència de 25-35cm i es lliurava a les cotes superiors dels murs

UE-24.003

de tancament de l'estructura. Durant l'excavació de l'UE-24.003 s'ha recuperat un nombre important de materials ceràmics, dels quals destacaven la ceràmica vidrada blanca i blava - d'orles diverses (segles XVII-XVIII), catalana (segles XV-XVI), de Barcelona (segle XV) i de Paterna-Manises (segle XV)-, ceràmica de reflex metàl·lic -de pinzell-pinta (segle XVII), de producció catalana (segles XVI-XVII), de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI)-, ceràmica blanca amb blau i manganès (finals segle XIII-inicis XIV), ceràmica d'importació (segles XVI-XVII), juntament amb ceràmica de cronologia romana (àmfora africana) i ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada). A més dels materials ceràmics, s'han recuperat tres monedes (il·legibles), metalls (una agulla de bronze i ferro), fragments de vidre i abundants restes de fauna.

Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-24.003 ens indiquen que es tractaria d'un nivell associat amb el moment de l'amortització de la FS-12. Aquest estrat s'hauria format a partir de l'abocament de restes de material de construcció (pedres i maons), que s'haurien barrejat possiblement amb el sediment existent a l'interior de l'estructura, a les seves cotes superiors i que es correspondria al seu darrer moment d'ús. És per aquest motiu que l'UE-24.003 hauria aportat aquest nombre destacable de materials, dels quals destacaven la ceràmica i la fauna. La cronologia de la formació d'aquest estrat la situem en el moment de l'amortització de la FS-12, al segle XVII.

Per sota de l'UE-24.003 s'ha localitzat l'UE-24.005, que estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb fragments de maons. Tenia una potència de 35-42cm i se situava a les cotes centrals de l'estructura. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar també un important nombre de materials ceràmics i restes de fauna. De la ceràmica, destacava per la seva ubicació cronològica la ceràmica vidrada blanca i blava catalana i d'orles diverses (segles XVII-XVIII), la ceràmica de reflex ceràmic de pinzell-pinta (segle XVII); juntament amb aquestes, s'ha recuperat ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de Manises i de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI), així com ceràmica oxidada, reduïda i vidrada comunes. Així mateix, s'han recuperat restes de fauna, ferro i fragments de vidre. Les característiques i posició estratigràfica d'aquest estrat ens indicarien que es correspondria a un rebliment, que s'hauria format a partir de la deposició de sediments a l'interior de la FS-12 durant el seu darrer període d'ús. Part d'aquests sediments podrien estar vinculats amb el desmuntatge d'alguna estructura (pels maons). Els materials arqueològics associats amb aquest estrat ens indiquen que la seva formació se situaria al segle XVII.

Un cop retirada l'UE-24.005 s'ha documentat l'UE-24.006, que la formava un nivell de terra argilosa i compactada, de tonalitats negres i amb acumulacions d'argiles de color groguenc i verd i amb fragments de carbons. Tenia una potència de 25cm i se situava a la part inferior de la fossa sèptica.

UE-24.006

L'excavació d'aquest estrat és el que ha aportat més materials arqueològics en relació a la resta de rebliments de l'estructura. D'aquests materials, cal destacar tres monedes, corresponents a un diner de Vic (1643), un diner

d'Olot (1641) i un diner de Barcelona (1258-1357). A nivell de materials ceràmics, s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de Barcelona (finals segle XV-segle XVI), de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII) i de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada). A més de les monedes esmentades, era destacable el nombre de metalls recuperats, dels quals destacaven una sivella, un didal i una agulla de cap de bronze, així com una ferradura; també s'han recuperat fragments de vidre i un gran nombre de restes de fauna. Les característiques de l'UE-24.006 ens indiquen que es tractaria d'un estrat que s'hauria format a partir de la deposició de sediments a l'interior de la FS-12, durant el seu ús. Aquests sediments estarien associats a una possible estructura de combustió i a residus corresponents a secrecions orgàniques. Els materials recuperats ens indiquen una cronologia de la seva formació que se situaria als segles XVI-XVII. Les monedes aportades per aquest estrat ens indiquen que fins a mitjans del segle XVII aquesta estructura estaria en ús.

L'UE-24.006 cobria un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marronoses i amb acumulacions d'argiles de color verd i gris, que ha estat identificat com a UE-24.007. Aquest estrat tenia un gruix de 15-18cm i se situava a les cotes inferiors de la FS-12. Pel que fa als materials aportats per l'excavació de l'UE-24.007, es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII) i de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), restes de fauna i fragments de vidre. A partir de les característiques de l'UE-24.007, considerem que es tractaria de les restes del sediment situat a l'interior de la FS-12 durant el seu ús. La seva formació estaria vinculada a la deposició de secrecions orgàniques i restes d'una estructura de combustió. La seva posició estratigràfica i els materials aportats durant la seva excavació ens indiquen que la cronologia de l'UE-24.007 se situaria als segles XV-XVI.

Per sota de l'UE-24.007 s'ha documentat l'UE-24.008, que es tractava d'un nivell de terra argilosa, de tonalitats grises i verdes. La seva potència era de 12cm i se situava a la part inferior de l'estructura. L'excavació de l'UE-24.008 ha permès recuperar materials arqueològics, dels quals destacaven la ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manises (segle XV), així com ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada). A més de la ceràmica, era destacable el nombre de fragments de vidre recuperat, dels quals destacaven les restes d'una ampolla i d'un braçalet, juntament amb ferro, restes de fauna i una peça lítica, que es corresponia a un pes de xarxa amb un ferro. La posició estratigràfica de l'UE-24.008 ens indica que es podria correspondre al sediment generat en el primer moment d'ús de l'estructura (al segle XV), si bé cal considerar que sovint es buidava el sediment d'aquestes estructures. En qualsevol cas, la cronologia de la formació de l'estrat la situem als segles XV-XVI. Les seves característiques ens indiquen que

s'hauria format a partir de la deposició a l'interior de la FS-12 de restes corresponents a una possible estructura de combustió i de secrecions orgàniques.

L'UE-24.008 s'assentava al damunt del límit inferior del retall associat amb la construcció de l'estructura, UE-24.012, que actuava de base de la mateixa. El retall UE-24.012 tallava en aquest punt l'UE-24.009, que el formava un nivell de

UE-24.009

terra argilosa, de tonalitats marró i vermell i bastant compactada. A la zona exterior respecte la FS-12, l'UE-24.009 se situava per sota de l'UE-24.004 i era tallat per les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector (UE-13.060 del MR-313, UE-29.030 del MR-309 i UE-41.012 del MR-306), fet que ens indica posterioritat de la construcció dels murs respecte la formació de l'estrat. Per les seves característiques i posició estratigràfica, l'UE-24.009 es correspondria a l'estrat de rebliment situat en aquest espai, en el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. La seva formació seria natural, a partir de la deposició de sediments produïda per vingudes d'aigua. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació d'aquest sector.

2.1.21. Sectors 25, 26 i 36

Aquests tres sectors es presenten de manera conjunta, ja que es corresponen a un mateix espai. Tot i això, durant el desenvolupament dels treballs es van considerar inicialment com a tres possibles espais independents i per aquest motiu van ser diferenciats. En aquest sentit, cal destacar que els sectors 25 i 26 semblaven estar separats del sector 36 pel MR-142, si bé durant la seva excavació es va poder constatar que aquest mur era posterior respecte aquests i, per tant, l'espai que definien els tres sectors era el mateix. En relació als sectors 25 i 26, inicialment es va considerar que el MR-186 hauria estat un mur que separava els dos espais, si bé mitjançant la seva excavació es va descartar (com veurem més endavant) aquesta possibilitat i es va constatar que ambdós sectors estaven comunicats a la zona nord respecte el mur.

L'espai on s'ubiquen aquests tres sectors es correspon als àmbits que en un moment cronològic anterior definien els sectors 22 (a l'oest), 40 i 29. La formació d'aquest espai la situem cronològicament al segle XVI, en un moment en què van deixar de dur-se a terme les activitats desenvolupades en aquests sectors i tota l'àrea que ocupaven es va unificar (mitjançant l'amortització del MR-102, que separava els sectors 29 respecte els sectors 22 i 40). La zona corresponent als sectors 25 i 26 hauria estat un espai possiblement dedicat al conreu, mentre que l'àrea del sector 36 seria un àmbit possiblement destinat a magatzem o bé estarien en desús. Aquesta hipòtesi la considerem a partir de les dades aportades per l'excavació d'aquests sectors, on hem pogut constatar que al sector 25 i 26 el sediment

Sectors 25 i 26, amb les estructures edificades posteriorment a la seva amortització (E-1 i MR-31)

presenta unes característiques orgàniques, amb restes de canalitzacions, mentre que els estrats del sector 36 presenten unes característiques associades al desmuntatge d'elements i rebliments, sense indicis de components orgànics. Pel que fa als sectors 19 i 20 (corresponents a la zona est dels sectors 22 i 29), desconeixem la seqüència corresponent a aquest moment, ja que els moviments de terres associats a la construcció de l'església haurien suposat que es perdessin els nivells vinculats a aquest període.

Possiblement a la finca que definien els sectors 25, 26, 23 i la zona est del sector 22 les activitats d'àmbit domèstic s'efectuarien al sector 23 i a la primera planta de

l'edifici, mentre que a la part corresponent a la planta baixa (documentada en aquesta intervenció) els sectors 25, 26 i 36 tindrien l'ús esmentat.

Aquests espais i la finca amb les que estaven vinculats van ser amortitzats a inicis del segle XVII. A partir d'aquest moment, les edificacions situades a la zona corresponent al sector 36, juntament amb els sectors 22 i 23 van ser destruïdes i van passar a formar part del sector 2. L'àrea corresponent als sectors 25, 26 i sud del sector 36 va quedar inclosa al sector 14.

A nivell general, l'espai on s'ubicarien els tres sectors tindria una planta rectangular, orientada de nord a sud i amb unes dimensions considerables (13'30x6'50m). El tancament nord de tot l'espai el definien els MR- 89 i 286¹⁷; el tancament sud, el MR-97¹⁸; el tancament est, a la seva zona nord el formava el MR-289, el MR-90¹⁹ a la zona central, mentre que el mur que definiria el tancament est pel sud hauria estat desmuntat pel mur interior de l'església MR-18. Pel que fa al tancament oest de l'espai, el formarien el MR-307, que havia estat reparat mitjançant el MR-8²⁰ (al sud) i els MR-300 i 304²¹ (al nord).

De cara a presentar els resultats de la intervenció arqueològica, ho farem seguint la distribució dels sectors que es va dur a terme durant l'excavació i els anirem relacionant entre ells. A la zona sud de l'espai on s'hi situaven els sectors 25 i 26, per sota de l'UE-14.008 s'ha localitzat un mur (MR-186) que separava els dos àmbits fins a la zona nord dels mateixos, on aquests estaven oberts.

El MR-186 tenia una direcció nord-sud i se situava a 2'20m a l'est respecte el mur de tancament oest de l'espai (MR-307) i el seu extrem sud es lliurava al mur sud (MR-97). La part documentada d'aquest mur es corresponia majoritàriament a la seva fonamentació, amb les restes d'una primera filada que se situaven a la zona sud. La llargada total del mur era de 4'30m, amb una llargada de la part sud (on hi havia la primera filada) de 40-60cm; l'amplada de la part corresponent a la fonamentació era de 45-65 i la de la part corresponent a la primera filada de mur, 30cm; l'alçada total del mur era de 38-58cm, amb una alçada de la fonamentació de 38cm i de la part corresponent a la filada del mur de 20cm. La fonamentació del mur estava bastida mitjançant pedres sense treballar, de mida mitjana, disposades de manera irregular i lligades amb abundant morter de calç, de tonalitats ocres.

MR-186

Com ja hem esmentat, a la zona sud d'aquesta fonamentació se li assentava la part conservada de la primera filada del mur, que estava construït mitjançant pedres amb la part exterior lleugerament escairada, de mida mitjana i lligades amb el mateix morter que actuava de lligam de la fonamentació. La part inferior de la fonamentació del mur se situava a l'interior d'una rasa (UE-25.006), a la qual reblia totalment. La rasa UE-25.006 tallava els estrats de rebliment UE-25.002, 26.002, 26.008 i les cotes superiors de l'UE-29.001, fet que ens indica que inicialment es va reblir l'espai mitjançant els estrats UE-25.002, 26.002 i 26.008 i posteriorment es va construir el mur. Tot i això, el MR-186 hauria funcionat amb les UE-25.002 i 26.002. En aquest sentit, la construcció del mur s'hauria produït durant el procés de formació d'aquests dos estrats, als quals tallaria a les cotes inferiors, mentre que a les seves cotes superiors aquests ja es lliuraven al MR-186.

Durant els treballs de desmuntatge del MR-186 s'han recuperat dos fragments ceràmics, el primer de ceràmica vidrada blanca i blava de Paterna-Manises (segle XV) i l'altre de verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV). Aquests materials (que ens indiquen una construcció del mur posterior al segle XV), juntament amb la factura constructiva i posició estratigràfica del MR-186 ens indiquen un moment constructiu del mateix, que se situaria cronològicament al segle XVI. Per les característiques del mur, considerem que es correspondria a un mur que separaria dues àrees en el mateix espai, que estarien comunicades pel nord, ja que (com ja hem esmentat) aquest extrem estava obert entre els sectors 25 i 26, sense restes o indicis de cap angle de tancament amb cap mur situat en aquest extrem nord que funcionés en aquest moment.

D'aquesta manera, els sectors 25 i 26 estarien separats a la zona central i sud pel MR-186, que podria estar diferenciant dues activitats dutes a terme en el mateix espai. En aquest sentit, probablement l'activitat associada amb el conreu que es duria a terme en aquests sectors estaria ben diferenciada i separada pel MR-186. Aquest mur va ser desmuntat i amortitzat al segle XVII, en el moment en què es va definir el sector 14.

A l'est respecte el MR-186 s'hi situava el sector 25, que ocupava un espai obert pel nord i que quedava tancat al sud pel MR-97, mentre que el seu extrem oest hauria quedat tallat pel mur interior de l'església (MR-18). A l'oest del MR-186 s'hi ubicava el sector 26, que també era tancat pel sud pel MR-97 i per l'oest, pel MR-307. En ambdós sectors, per sota de l'UE-14.008 s'ha documentat un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb restes de morter de calç (UE-25.001 i 26.001). La potència dels dos estrats era de 15-25cm.

Durant l'excavació de l'UE-25.001 s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell pinta (segle XVII), vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), blanca i blava de Paterna-Manises (segle XV), blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica oxidada

UE-26.001 i 25.001

i reduïda comunes i vidrada verda i marró. Pel que fa a l'UE-26.001, a més d'aquestes tipologies, s'han recuperat ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), blanc i manganès (segle XIV), així com ceràmica de cronologia romana (comuna i àmfora itàliques) i comuna bescuitada de cronologia indeterminada. A més dels materials ceràmics, l'excavació de l'UE-26.001 ha aportat tres monedes (il·legibles), així com una agulla de cap i una placa de bronze.

La posició estratigràfica i els materials aportats durant l'excavació de l'UE-25.001 i 26.002 ens fan considerar que el moment de la seva formació i ús se situaria al segle XVI (fins a finals del mateix segle). Per les seves característiques, tal i com ja s'ha presentat anteriorment, considerem que ambdós estrats podrien correspondre's a un mateix nivell associat amb un ús de l'espai com a possible zona de conreu.

A l'espai corresponent al sector 25, l'UE-25.001 es lliurava a una estructura (MR-207), que se situava a 40cm a l'est respecte la zona central del MR-186. El MR-207 tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, de 75m de llargada i 60cm d'amplada. Estava construït a base de maons (de 2'5cm de gruix), disposats de manera regular i lligats amb un morter de calç, de tonalitats ocres-ataronjades. La part documentada d'aquest mur podria tractar-se de la fonamentació i les restes d'una primera filada, amb una alçada total de 55cm (50cm de la fonamentació i 5cm de la primera filada).

MR-207

La part corresponent a la fonamentació del mur se situava a l'interior d'un retall efectuat a l'UE-25.002 (UE-25.007), que es corresponia a la rasa de fonamentació de l'estructura. L'UE-25.007 quedava totalment reblerta pel MR-207. A 2'70m al nord respecte aquest, s'ha documentat el MR-208, que situava a l'espai corresponent al sector 36 i que si bé era de dimensions més grans respecte el MR-

207, presentava la mateixa factura constructiva i posició estratigràfica.

Per les seves característiques, el MR-207 podria ser la base d'alguna estructura, associada amb l'activitat duta a terme a l'espai, o bé una base de suport d'alguna estructura de coberta (en direcció nord), que podria haver funcionat juntament amb el MR-208 (amb el que estava alineat). L'estructura que definia el MR-207 va ser construïda al segle XVI (en un moment anterior a la formació de l'UE-25.001) i va ser desmuntada en el moment en què es va definir el sector 14 (al segle XVII).

A la zona on els MR-97 i 207 definien l'angle de tancament sud-est del sector 25, per sota de l'UE-25.001 s'han localitzat les restes de dues canalitzacions (CN-20 i 21), que eren solidàries estratigràficament i es lliuraven a aquests murs. Les dues estructures estaven construïdes mitjançant teules col·locades en pla, amb la base de circulació que la definia la concavitat de la part interior de les teules. Estaven disposades de manera alineada, amb l'extrem de cadascuna d'elles que contactava amb la següent; aquest contacte entre les teules estava lligat amb morter de calç de tonalitats blanques. La connexió entre les teules definia la pendent de les canalitzacions, que anava de nord a sud a la CN-20 i d'oest a est a la CN-21.

CN-20 i 21

De la CN-20 se n'ha documentat una llargada documentada de 1'05 i una amplada de 20cm. Al seu extrem sud s'assentava al damunt de la CN-21, de la qual se

Zona est de la CN-21, amb la seva coberta de teules i els trencaments dels MR-101 i MR-214

n'han documentat dos trams. El primer, se situava a la zona de contacte amb la CN-20 i tenia una llargada de 70cm; l'extrem est d'aquest tram va quedar tallat pel MR-214 (del sector 14) i la CN-21 continuava en direcció est, amb una llargada de 1'20m. L'extrem est d'aquest segon tram va quedar tallat en el moment de la construcció de la fonamentació (MR-101) de la pilastra de l'església (PL-2). Tal i com hem pogut constatar a l'extrem est de la CN-21,

Retall UE-25.003 associat amb la construcció de les CN-20 i 21

aquestes canalitzacions presentaven una coberta, que estava definida mitjançant teules (UE-25.004), sense lligam i col·locades amb la part còncava cap avall.

Les dues canalitzacions se situaven a l'interior d'un retall (UE-25.003) que s'havia efectuat a l'estrat de rebliment UE-25.002. L'UE-25.003 seguia la direcció de les dues canalitzacions i estava totalment reblert per les teules que formaven els dos elements. A l'interior de la CN-21 s'ha documentat un nivell de terra argilosa i plàstica (tipus llims) i de tonalitats marró fosc (UE-25.005). Aquest estrat s'hauria format a partir del sediment generat per la circulació de l'aigua per l'interior de l'estructura.

Per les característiques que presenten aquestes dues canalitzacions, considerem que haurien estat utilitzades per a la circulació d'aigua, que possiblement vindria del pou. Seguint la nostra hipòtesi relativa a la probable activitat relacionada amb el conreu que s'efectuaria en aquest espai, l'aigua transportada per les canalitzacions seria utilitzada per a regar en aquesta zona. Ambdues haurien funcionat juntament amb l'UE-25.002 (al segle XVI) i van ser parcialment desmuntades i amortitzades en el moment de la formació de l'UE-25.001 (en un moment posterior del mateix segle XVI).

Per sota de l'UE-25.001 i de l'UE-26.001 s'han localitzat les UE-25.002 i 26.002, que estaven en contacte a la seva zona nord (on no hi havia el MR-186). L'UE-25.002 estava format per un nivell de terra argilosa i sorrenca bastant compactada, de tonalitats marró i amb acumulacions de carbons. L'UE-26.002 el definia un nivell de terra argilosa, poc compactada, de tonalitats vermelles i amb restes de carbons. L'UE-25.002 tenia una potència de 20-25cm, mentre que

UE-25.002 i 26.002

L'UE-26.002 tenia un gruix de 15-18cm. Durant l'excavació de l'UE-25.002 i de l'UE-26.002 s'han recuperat atuells ceràmics, corresponents a ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica vidrada blanca i blava

de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica vidrada verda, melada i marró, així com oxidada i reduïda comuna; a més de la ceràmica, s'han recuperat restes de fauna, un fragment de vidre i un tap circular efectuat en un fragment de teula (a l'UE-26.002).

Aquests dos estrats es correspondrien a un nivell associat amb la circulació i ús de l'espai, que s'hauria format al segle XVI, en un moment previ al MR-186 i a les CN-21 i 22, si bé haurien funcionat amb aquestes estructures. Ambdós estrats van ser amortitzats, al mateix segle XVI, mitjançant les UE-25.001 i 26.002 que els cobrien.

L'UE-26.002 era solidari estratigràficament amb l'UE-26.003, que estava formada per terra sorrenca, de tonalitats ataronjades, amb restes de material de construcció de petites dimensions i que se situava a la zona sud del sector. Els dos estrats han estat diferenciats per la diferent textura que presentaven, que estaria associada amb la procedència de les terres. D'aquesta manera, l'UE-26.003 s'hauria format a partir del desmuntatge d'alguna estructura situada en una zona propera. A nivell de materials, la ceràmica recuperada en aquest estrat es corresponia a les mateixes tipologies que la de l'UE-26.002.

Trencament UE-26.004

L'UE-26.002 tenia dos retalls (UE-26.004 i 26.006), que han estat documentats a la zona central-oest del sector (UE-26.004) i a l'extrem sud-oest (UE-26.006). L'UE-26.004 tenia una planta rectangular, orientat d'est a oest, amb les seves parets rectes i el fons pla. La seva llargada era de 40cm i l'amplada, de 30cm; la seva profunditat era de 10cm. Les característiques d'aquest retall ens fan considerar que es podria correspondre a la base de subjecció (tipus forat de pal) d'alguna estructura periple (possiblement de fusta), que s'ubicaria en aquest punt. Un cop retirat l'element, es va reblir el retall mitjançant l'UE-26.005, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats negres i poc compactada.

A nivell de materials, l'UE-26.005 ha aportat ceràmiques vidrada blanca, blanca en verd i manganès, així com vidrada marró i verda.

L'UE-26.006 tenia una planta irregular i se situava arran dels murs de tancament del sector. La seva llargada (nord-sud) era de 1-1'35m, amb una amplada (est-oest) de 1-1'20m. La seva secció era irregular, amb una secció dels seus límits que definia una pendent cap a l'angle sud-est del sector; la profunditat del retall anava

dels 8cm als 19cm. L'interior de l'UE-26.006 estava reblert mitjançant un nivell de terra sorrenca, amb pedres de mitjanes dimensions i restes de morter de calç (UE-26.007). Pel que fa als materials aportats per l'UE-26.007 es corresponien a ceràmiques vidrades blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manises (segle XV), reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com vidrades (verda i marró) i oxidada i reduïda comunes.

Desconeixem la funcionalitat del retall UE-26.006, ja que les seves dimensions i els seu rebliment no ens han aportat cap indicatiu relatiu a aquesta. Per la seva ubicació arran de l'angle de tancament sud-oest del sector, podria tractar-se d'algun retall associat amb alguna reparació efectuada al mur (tot i que a la cota de localització del retall, aquest no mostra indicis de cap modificació). Una altra opció podria estar vinculada a la possible arrel d'alguna planta o arbre, que hauria definit el retall (tot i que en el seu rebliment no s'observaven components o restes orgàniques corresponents a aquesta possible arrel). En qualsevol cas, els elements o activitats relacionats amb els retalls UE-26.004 i 26.006 s'haurien dut a terme i funcionarien amb l'UE-26.002 i s'haurien amortitzat prèviament a la formació de l'UE-26.001, que cobria els estrats de rebliment d'aquests trencaments.

Trencament UE-26.006

Per sota de l'UE-26.002 s'ha localitzat un estrat (UE-26.008), que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i amb restes de morter de calç i de petites dimensions. L'UE-26.008 tenia una potència de 5-8cm. A la zona corresponent al sector 25 aquest estrat no ha estat documentat, ja que l'UE-25.002 tenia més potència respecte l'UE-26.002 i ja se situava per damunt de l'estrat d'amortització final del sector 29 (UE-29.001). Per les característiques de l'UE-26.008 considerem que es tractaria del darrer estrat de rebliment associat amb l'amortització del sector 29, prèviament a la formació dels nivells associats amb els sectors 25 i 26. Els materials associats amb aquest estrat es corresponien a ceràmica blanca i blava de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), reflex metàl·lic i blau (segle XV-XVI), verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), blanca i manganès (segle XIV), així com ceràmiques comunes (oxidades, reduïdes i vidrades); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat restes de fauna, una agulla i una agulla de cap (de bronze).

La posició estratigràfica i els materials aportats per l'excavació d'aquest estrat ens indiquen un moment cronològic relatiu a la seva formació que se situa al segle XVI, en el moment de l'amortització final del sector 29 (posteriorment a l'UE-29.001 a la qual cobria).

Al nord respecte l'àrea dels sectors 25 i 26 s'hi situava el sector 36, amb els que estava comunicat sense cap mur que delimités els espais; al nord, el tancament d'aquest sector i de l'espai el definien els MR-89 i el MR-286; a l'est, tancava el sector el MR-89 i 90. Pel que fa a l'excavació arqueològica en aquest sector, el primer dels estrats documentats (UE-36.001) se situava per sota de l'estrat de rebliment corresponent al sector 2 (UE-2.031). L'UE-36.001 es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelloses i ataronjades i molt compactada. Tenia una potència de 10-30cm i era solidari estratigràficament amb l'UE-25.001,

UE-36.001

26.001 i 41.002 (del moment en què, a finals del segle XVI es va amortitzar aquest sector). A nivell de materials arqueològics, l'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), reflex ceràmic de pinzell pinta (segle XVII), vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica blanca i manganès (segle XIV), així com agulles i agulles de cap de bronze.

Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-36.001 es correspondria a un estrat de rebliment, format en el moment en què els diferents sectors existents en aquest espai (sector 43, 22 i 40) ja havien estat amortitzats i que regularitzaria l'espai. A banda d'això, l'UE-36.001 també definiria el nivell de circulació d'aquest sector. Els materials arqueològics recuperats ens mostren una cronologia relativa de la formació d'aquest estrat que se situaria al segle XVI, amb un ús fins a inicis del segle XVII (quan es definiran els sectors 2 i 14). Tal i com hem esmentat anteriorment, considerem que el sector 36 podria correspondre's a un espai destinat a magatzem o a usos indeterminats, o fins i tot podria estar en desús (les edificacions encara no haurien estat enderrocades i les possibles activitats domèstiques es durien a terme a la primera planta).

Amb l'UE-36.001 funcionava el POU-6, al qual se li lliurava l'estrat i que es corresponia a una reparació del POU-7 del sector 40. El POU-6 mantenia el diàmetre interior del POU-7 (70cm) i substituïa el mur de tancament existent (MR-290), mitjançant el MR-257, alhora que estaria apujant el nivell de la part superior del pou. El MR-

257 estava bastit mitjançant pedres ben treballades, de mida gran i mitjana, amb algun carreu aprofitat, disposades de manera regular i lligades amb morter de calç de tonalitats ocres-ataronjades. L'amplada del mur era de 40cm i definia un diàmetre exterior de 1'69m; la seva alçada era de 55cm.

POU-6

L'estructura del pou s'assentava, per la seva part interior, al damunt del MR-290 del POU-7, mentre que per la seva part exterior s'assentava al damunt de l'UE-36.002, ja que el MR-290 presentava un gruix inferior respecte el MR-257. El fet de recolzar-se al damunt de l'UE-36.002 ens indica que el POU-6 es va edificar en el moment que els sectors anteriors al sector 36, que se situaven en aquest espai, ja havien estat amortitzats. La posició estratigràfica del POU-6, així com la seva factura constructiva ens indiquen que aquest es va construir al segle XVI.

Un cop retirada l'UE-36.001 s'ha documentat l'UE-36.002, que el formava un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats ataronjades i amb restes de material de construcció (pedres, morter de calç..). L'UE-36.002 tenia una potència de 5-20cm i era solidari estratigràficament amb l'UE-29.001 i 26.008 i se li lliuraven les

Alçat del MR-257 del POU-6, assentat al damunt de l'UE-36.002

UE-25.002 i 26.002. A nivell de materials, l'excavació d'aquest estrat ens han aportat ceràmica oxidada i vidrada comunes, així com ceràmica vidrada blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV). L'UE-36.002 cobria els nivells corresponents als darrers moments d'ús i primera amortització (UE-22.009, 40.001, 40.004, 43.001) dels sectors situats per sota d'aquest. Aquesta dada estratigràfica, juntament amb les seves característiques ens fan

concloure que l'UE-36.002 es correspondria al nivell d'amortització final dels sectors existents. La seva formació la situem cronològicament al segle XVI. Tal i com hem esmentat anteriorment, un cop format l'estrat es va edificar la reparació POU-6 del pou existent al sector 40.

Trencament UE-36.003, amb el seu rebliment UE-36.004

trencament, es va definir l'UE-36.001, que cobria les dues accions.

L'interior del retall UE-36.003-92 va ser reblert mitjançant un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats marronoses i amb pedres de petites i mitjanes dimensions i restes de morter de calç (UE-36.004-93). Per les característiques que presentava l'UE-36.004, la seva formació podria haver estat formada per part de les restes del desmuntatge del MR-98. Durant l'excavació d'aquest rebliment, s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica vidrada blanca amb decoració en verd i manganès (segle XIV), ceràmica vidrada verda i marró, ceràmica oxidada i reduïda comunes, així com ceràmica de cronologia romana (comuna i àmfora africanes). A banda dels atuells ceràmics, s'han recuperat un fragment de placa i d'escòria de bronze, així com restes d'una canonada ceràmica. La formació d'aquest estrat de rebliment se situa cronològicament al segle XVI, posteriorment a la formació de l'UE-36.002 i en un moment previ a l'UE-36.001.

A la zona sud-est del sector 36, l'UE-36.002 tenia un trencament, UE-36.003 (UE-92²²), de planta rectangular, amb els seus límits irregulars. Tenia una llargada (nord-sud) de 2m i una amplada documentada (est-oest) de 1'50m; la part inferior del retall se situava al damunt de les restes conservades del MR-98. L'UE-36.003 es corresponia al trencament produït pel desmuntatge de l'estructura que definia aquest mur, així com també hauria tallat la relació estratigràfica de la mateixa amb els nivells corresponents al sector 22. Aquest desmuntatge de l'estructura es va dur a terme un cop format el nivell d'amortització UE-36.002 (al segle XVI), tal i com ens ho indica el fet que aquest trencament talla també aquest estrat. Un cop desmuntat el MR-98 i reblert el seu

2.1.22. Sector 27

El sector 27 se situava a la zona nord-est de la parcel·la, al sud respecte el sector 5, a l'oest respecte el sector 4, al nord respecte els sectors 36 i 46 i a l'est respecte els sectors 45 i 51. La seva planta era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 4'10m i una amplada de 3'75m. L'espai quedava tancat al nord mitjançant el MR-338 i la seva reparació 15²³; a l'est, pel MR-35²⁴; a l'oest, pel MR-364 i al sud, pel MR-50.

Aquest sector es va definir en el moment de la urbanització de la zona (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV) i va estar en funcionament com a espai, fins a mitjans-finals del segle XVII, quan va quedar inclòs al sector 2. Hauria format part d'un mateix edifici amb els sectors 51 i 49 (en el moment de la construcció inicial dels espais), del qual n'era l'espai que donava al carrer i des del qual s'accedia a l'interior de l'edifici, mitjançant la porta OB-29 del MR-35.

El sector 27, en el seu darrer moment d'ús

El mur de tancament sud del sector, MR-50, tenia una direcció est-oest, amb una llargada de 4'80m; una amplada, de 45cm i se n'ha documentat una alçada de 1m a l'est i 40cm a l'extrem oest. Estava bastit mitjançant carreus de mitjanes i grans dimensions, amb l'espai interior entre els carreus reblert amb pedres de petites dimensions, tots ells lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. Els carreus estan disposats de manera ben ordenada, en filades horitzontals. L'extrem est del

mur es lliura al MR-35 i a l'extrem oest de la seva cara sud se li lliura el MR-92. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-50 ens indiquen que va ser construït a final del segle XIII, inicis del segle XIV.

Alçat nord de l'extrem est del MR-50, amb la seva reparació MR-50A

Aquest mur va ser parcialment desmuntat, en el moment que es va definir el sector 2 (al segle XVII) i tan sols va quedar l'extrem est del mur, arran del MR-35. La llargada d'aquest tram de mur conservat era de 1'57m i la seva alçada, de 1m. En aquest moment

es va reparar un trencament a l'extrem est del mur, mitjançant el MR-50A. La llargada d'aquesta reparació era de 80cm a les cotes superiors, 60cm a les inferiors i tenia una alçada de 54cm. El MR-50A estava bastit mitjançant carreus aprofitats, disposats en filades que es regularitzen mitjançant maons i tots ells lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques. La factura constructiva d'aquest mur i la seva posició estratigràfica ens indica que aquesta reparació MR-50A va ser construïda al segle XVII.

Alçat sud del MR-50 i la seva fonamentació MR-93

El MR-50 s'assentava al damunt del mur que definia la seva fonamentació (MR-93). Aquest estava bastit mitjançant pedres sense treballar, de mitjanes i grans dimensions, disposades en filades regulars i lligades amb el mateix morter de calç que el del MR-50. La llargada d'aquest mur era de 4'28m amb l'extrem est es lliurava a la fonamentació del MR-35 (MR-284); per l'est, el mateix MR-93 fonamentava l'angle de tancament entre el MR-50 i el MR-92 i per

l'oest (ja al sector 51) se li lliurava la fonamentació MR-363. La seva amplada era de 60cm i l'alçada de 50cm.

A la zona corresponent a l'angle de tancament amb el MR-92, el MR-93 tenia una planta de "T" amb una direcció nord-sud de 1'35m de llargada i 65cm d'amplada. La part inferior del MR-93 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-27.026, que tallava els estrats existents en el moment de la seva excavació dels sectors 27, 46, 50 i 51 (UE-27.025, 46012, 50004 i 51003). L'amplada de la rasa era de 60-70cm, amb una profunditat de 18-27cm i estava totalment reblerta per la part inferior del MR-93. Aquesta fonamentació MR-93 va ser construïda en el mateix moment que el mur que se li assentava al damunt (MR-50), a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

Planta de la part inferior de l'extrem oest del MR-93

A partir de les dades aportades durant l'excavació d'aquest sector, hem constatat que el tancament oest del sector no tindria un mur, sinó que estaria obert cap al sector 51 (en el moment inicial de la construcció dels espais) i 45 (posteriorment)

mitjançant una arcada. Tot i això, en el moment de la construcció dels diferents espais de l'edifici on se situava aquest sector, es va construir la fonamentació del tancament oest, mitjançant el MR-364, que alhora actuava com a mur de riostra i base de l'arc que se situava al damunt seu.

El MR-364 estava bastit mitjançant pedres de mitjanes i grans dimensions, sense treballar o alguna lleugerament escairada i lligades amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. La llargada documentada d'aquest mur era de 3'20m; la seva amplada, de 65cm i tenia una alçada de 45cm. La part inferior del mur se situava l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-27.027), que tallava els estrats de rebliment previs a la seva construcció dels sectors 27 (UE-27.025) i 51 (UE-51.003). La rasa tenia una amplada de 65cm, una profunditat de 27cm i estava totalment reblerta pel MR-364. L'extrem nord del MR-364 es lliurava al MR-296 (fonamentació del MR-338), mentre que a l'extrem sud es lliurava al MR-93 (fonamentació del MR-50). Tot i que a nivell constructiu i estratigràfic, el MR-364 se s'hauria bastit en el mateix moment cronològic que aquestes fonamentacions (finals segle XIII, inicis segle XIV), la relació estratigràfica entre ells ens indica que inicialment es van construir els murs i fonamentacions MR-50, 93 i 338, 296 i posteriorment el MR-364. Aquesta dada que hem constatat estratigràficament té la seva lògica constructiva, ja que els MR-50 i 338 serien els murs que separarien dos edificis diferenciats, mentre que el MR-364 era una estructura interior d'un d'ells.

MR-364, amb les bases de l'arc MR-339 al fons i el MR-340 a primer terme

Als extrems nord i sud del MR-364 se li recolzaven les dues bases (MR-339 i 340) d'un arc, que suposaria que l'espai entre el sector 27 i el situat a l'oest restés obert (OB-26). Ambdós murs estaven construïts mitjançant carreus de mitjanes dimensions a la part inferior i conservaven una dovella a la part superior, corresponent a l'arrenc de l'arc. L'extrem nord de l'arc estava definit mitjançant el MR-339, que tenia una planta rectangular (d'est a oest), de 50cm de llargada i 35cm d'amplada. La part inferior del mur es lliurava al fonament MR-296 del MR-338, mentre que la dovella se situava parcialment a l'interior del MR-338, al qual es lliurava. L'extrem sud, el formava el MR-340, que tenia també una planta rectangular (est-oest) de 50cm de llargada i 35cm d'amplada. La part inferior d'aquest mur s'assentava al damunt del MR-364 i del MR-93 (que fonamentava el MR-50) i la dovella se situava a l'interior del MR-50. El fet que les dovelles dels dos extrems de l'arc se situessin al l'interior dels murs de tancament nord i sud del sector, sense

Extrem sud de l'OB-26, amb el contacte entre el MR-340 i el MR-364

que hi hagués cap trencament associat amb aquesta acció, ens indica contemporaneïtat constructiva dels murs amb l'arc.

D'aquesta manera, podem determinar que en el moment de la construcció de l'edifici del qual forma part el sector 27 ja es va definir l'arc que definia l'OB-26 i deixava obert l'espai entre els sectors 27 i 51. A partir de l'excavació d'aquests sectors no hem constatat cap resta o evidència que ens indiqui que

aquesta obertura es tapiés en cap moment de l'ús dels dos sectors. Tan sols en un moment posterior (com veurem més endavant) es construeixen dos murs que es lliuren al MR-339 pel sud (MR-77) i l'est (MR-201) i que podrien correspondre's al tancament o a la base d'una estructura situada en aquest angle de l'espai. Val a dir que aquest tipus d'obertures mitjançant arcs a les plantes baixes són característiques de l'arquitectura domèstica barcelonina baix-medieval, tal i com s'ha constatat en diversos estudis històrics i arqueològics de diversos edificis²⁵.

Els nivells i estructures d'aquest sector van quedar amortitzades (excepte l'extrem est del MR-50) en el moment en què es va definir el sector 2 (al segle XVII). Prèviament a aquest moment, es van amortitzar els nivells i elements associats amb el sector mitjançant l'UE-2.027. D'aquesta manera, per sota d'aquest estrat s'ha documentat l'UE-27.001, que es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb pedres de mitjanes dimensions i fragments de maons. La seva potència era de 15-20cm i seria un estrat de preparació i rebliment previ a la instal·lació del nivell d'ús associat amb el darrer moment d'ocupació del sector i del qual no n'han quedat restes.

La seva posició estratigràfica i els materials recuperats durant la seva excavació, ens mostren una cronologia de la formació d'aquest estrat que se situa al segle XVII. Dels materials arqueològics recuperats destaca una moneda, corresponent a un ardit de Barcelona (1648), així com ceràmica de reflex metàl·lic amb

UE-27.001, amb les estructures amb les que funcionava

decoració de pinzell-pinta (segle XVII). Cal esmentar que l'UE-27.001 i el nivell de circulació amb el que estaria vinculat, funcionarien amb l'OB-29 del MR-35 (des d'on s'accedia al carrer) i que serien anteriors cronològicament al POU-2 (del sector 2), ja que aquesta talla l'UE-27.001.

A la zona central del sector, funcionava amb aquest estrat la fossa sèptica FS-9. Aquesta estructura s'hauria construït durant el procés de formació de l'UE-27.001, ja que els murs de tancament de l'estructura se li lliuraven. La FS-9 se situava a la zona central del sector i tenia una planta rectangular (orientada d'est a oest), amb una llargada de 1'50m (1m interior), una amplada de 1'05-1'15m (50-60cm interior) i una alçada de 1'40m. Els seus murs de tancament (MR-198, 199, 200, 201) eren solidaris

estratigràficament entre ells i estaven construïts a base de carreus aprofitats, de dimensions considerables, combinats amb pedres de petites dimensions i maons. Els carreus estaven disposats de manera regular, en filades horitzontals que es regularitzaven (per la diferència de tamany dels carreus) mitjançant els maons.

FS-9

Alçat del MR-198

La cara interior d'aquests murs respecte la fossa sèptica presentaven concrecions calcàries, que havien estat produïdes per la deposició de fluids líquids a l'interior de l'estructura. El mur de tancament nord, MR-199, tenia una llargada de 1'30m i una amplada de 20-25cm; el mur sud, MR-200, tenia una llargada de 1'40m i una amplada de 25-40cm; el mur est, MR-198, tenia una llargada de 95cm i una amplada de 25-32cm; el mur oest, MR-201, tenia una llargada de 1'20m i una amplada de 30cm. El MR-201 tenia una alçada de 83cm i a les seves cotes superiors s'hi recolzava la canalització CN-25, que desguassava a l'interior de la FS-9. Per damunt de la canalització, tancava el MR-201 una gran llosa rectangular, que s'assentava al damunt dels murs nord (MR-

199) i sud (200) de la fossa sèptica. Tant la CN-25, com aquesta llosa situada al damunt seu, haurien estat bastits en el mateix moment de la construcció del MR-

Perímetre del retall UE-27.010, amb el seu rebliment UE-27.011

201, ja que no s'han documentat trencaments al mur associats amb aquests elements.

La FS-9 se situava a l'interior d'un retall (UE-27.010) efectuat als estrats de rebliment i nivell d'ús anteriors a l'UE-27.001 (UE-27.007, 27.009, 27.012, PV-94, 95). Els murs de tancament de la FS-9 es van edificar a l'interior d'aquest retall i l'espai entre els murs i els límits perimetrals de l'UE-27.010 es van reblir mitjançant l'UE-27.011. Aquest estrat estava

format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats majoritàriament verdes (pel contacte i filtració dels sediments de l'interior de la fossa sèptica) i poc compactada. Al límit exterior del retall que reblia, l'UE-27.011 es lliurava a un nivell de terra marró, molt orgànica i amb restes de fusta (UE-27.013), de 4cm de gruix i que s'hauria format per la descomposició de la mateixa fusta. Així mateix, a la part corresponent a la base del retall, per sota de l'estrat de rebliment corresponent al seu ús (UE-27.006) i dels murs de tancament de la fossa sèptica, s'ha documentat un estrat (UE-27.008), que presentava les mateixes característiques que l'UE-27.013 i tenia un gruix de 3-5cm.

D'aquesta manera, les UE-27.008 i 27.013 ens estarien indicant que al límit del retall UE-27.010 s'hi van col·locar fustes (als límits verticals possiblement estarien destinades a subjectar les terres) i posteriorment es va reblir l'espai amb la FS-9 i l'UE-27.011. Els materials associats amb el rebliment UE-27.011 són poc indicatius (ceràmica comuna oxidada a torn i vidrada) de cara a establir la cronologia de la construcció de la fossa sèptica. Tot i això, per la posició estratigràfica de l'estructura i els materials recuperats als estrats de rebliment de la mateixa, considerem que la FS-9 es va construir al segle XVII.

A les cotes superiors de l'interior de la FS-9 s'ha documentat un estrat de rebliment, UE-27.003, que estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb pedres de mitjanes dimensions a les seves cotes superiors. Tenia una potència de 85cm i per les seves característiques i posició estratigràfica en relació a l'estructura considerem que es tractaria del rebliment corresponent a l'amortització de l'estructura, a finals del segle XVII. Aquesta dada cronològica ens l'aporten també els materials ceràmics recuperats en aquest estrat, dels quals destaquen la ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i amb decoració de la ditada (segle XVII), així com ceràmica de reflexes metàl·lics d'època moderna (segles XVI-XVII).

Per sota de l'UE-27.003 s'ha localitzat un altre estrat de rebliment, UE-27.005, que es corresponia a un nivell de terra de característiques molt similars a les de l'UE-27.003, si bé han estat diferenciats per la compactació i l'acumulació de restes de morter de calç i pedres de petites dimensions que presentava l'UE-27.005. Aquest estrat tenia una potència de 15cm i per la seva posició estratigràfica i característiques creiem que es tractaria del nivell de primera amortització i segellat de l'estructura, prèviament a la seva amortització final (mitjançant l'UE-27.003). La cronologia de la formació d'aquest estrat és la mateixa que la de l'UE-27.003, tant per la seva posició estratigràfica, com pels materials recuperats durant la seva excavació (de les mateixes tipologies que a l'UE-27.003).

UE-27.005, amb l'extrem est de la CN-25

Un cop retirada l'UE-27.005 s'ha documentat un estrat de terra argilosa, de tonalitats verdes i marró i amb pedres de petites dimensions i restes de morter de calç (UE-27.006), que tenia un gruix de 45cm. Les seves característiques i posició estratigràfica en relació a l'estructura, ens indiquen que l'UE-27.006 s'hauria format a partir de la deposició de residus orgànics a l'interior de la FS-9 durant el seu ús. Aquest ús l'ubiquem cronològicament al segle XVII i així ens ho ratifiquen els materials recuperats durant l'excavació d'aquest estrat (de les mateixes tipologies i cronologia

CN-24

dels recuperats a les UE-27.003 i 27.005). Per sota de l'UE-27.006 s'ha documentat l'estrat corresponent a les restes de fusta (UE-27.008) i que, tal i com s'ha presentat anteriorment, estaria associat al moment de la construcció de la FS-9. En aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics (de les mateixes tipologies que als estrats de rebliment de l'estructura), que possiblement s'haurien filtrat de l'UE-27.006, en el moment de la descomposició de la fusta, que hauria format l'UE-27.008.

Amb la FS-9 funcionaven les canalitzacions CN-24 i a CN-25, a partir de les quals es dipositaven els residus a l'interior de la primera. La cronologia de la construcció i ús de les dues estructures la situem en el mateix moment que

la fossa sèptica, a inicis del segle XVIII. La CN-24 se situava a la zona sud-est del sector. Tenia una planta rectangular i discorria de nord a sud, des del MR-50 fins a la FS-9 (al sud-est d'aquesta). Se n'ha documentat una llargada de 1m, que es corresponia a la part de l'estructura que estava en contacte amb la FS-9. La seva amplada era de 46-60cm l'alçada, de 10-20cm. L'estructura corresponent a la canalització estava formada per dos murs de tancament (MR-196 a l'est i 197 a l'oest), que definien un espai interior de 17cm, on per les seves cotes inferiors circulaven els líquids. La base d'aquesta circulació es lliurava als murs de tancament i la definia el PV-92, que estava bastit mitjançant maons, col·locats de manera alineada.

Els dos murs de tancament estaven construïts mitjançant maons fragmentats, disposats de manera regular i lligats amb el mateix morter de calç, de tonalitats blanques, que actuava de lligam i base del PV-92. Del mur de tancament est (MR-196) se n'ha documentat una llargada de 95cm i una amplada de 10-20cm; pel que fa al tancament oest (MR-197) se n'ha documentat una llargada de 1m i una amplada de 7-12cm. Els extrems oest dels dos murs i del PV-95 arribaven fins al mur de tancament sud de la FS-9, que tenia una obertura a partir de la qual els líquids accedien al seu interior. Aquesta obertura no mostrava cap trencament al MR-200, fet que ens indica contemporaneïtat cronològica de les dues estructures i la previsió del contacte entre les dues en el moment de la construcció de la fossa sèptica.

La CN-24 se situava a l'interior d'un retall (UE-27.028) efectuat a les UE-27.001 i 27.007, així com a la cara nord del MR-50 en el punt per on discorria la canalització. L'estructura reblia totalment l'UE-27.028 i els seus murs de tancament es lliuraven als seus límits. Aquest retall ha estat també documentat a la zona on no s'havien conservat les restes de la canalització. D'aquesta manera, la llargada de l'UE-27.028 era de 1'60 i la seva amplada de 45-60cm. Com ja hem esmentat, al seu extrem sud aquest trencament també tallava el MR-50. A l'interior d'aquest retall al mur s'han documentat les restes de la base de maons de la canalització (PV-92). El fet de situar-se les restes de l'estructura a l'interior del MR-50 ens indica que els residus que circulaven per la CN-24 vindrien d'un punt més elevat respecte el nivell de circulació de l'espai. Aquests doncs, podrien venir d'un pis superior de l'edifici, o bé d'una estructura situada a planta baixa, que desguassaria per sobre del nivell de circulació. En relació a aquesta darrera possibilitat, no hem documentat restes ni indicis d'aquest possible estructura, cosa que ens fa considerar que els residus vindrien d'una planta superior.

L'interior de la CN-24 estava reblerta per un nivell de terra sorrenca de tonalitats marró fosc i poc compactada (UE-27.002). La part corresponent al retall associat amb la construcció de la canalització (UE-27.028) on no s'han conservat restes de l'estructura (al sud) estava reblerta mitjançant l'UE-2027, cosa que ens indica que en el moment de l'amortització de l'espai que forma aquest estrat es va desmuntar aquesta part de l'estructura.

CN-25

La CN-25 discorria des de l'angle nord-oest del sector fins a l'oest de la FS-9. L'estructura corresponent a la canalització presentava una direcció nord-oest sud-est, amb una forta pendent des del nord-oest, i tenia una planta rectangular de 2m de llargada, 50-60cm d'amplada i una alçada de 20-50cm. Els seus murs de tancament (MR-203 i 203A) estaven construïts mitjançant maons, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques. El mur de tancament nord (MR-203A) tenia una llargada de 1'60m, una amplada de 17cm i a la zona oest tenia una alçada de 20cm (a l'est se n'havia conservat una alçada de 2cm). El mur de tancament sud (MR-203) tenia una llargada de 1'70m, una amplada de 17cm i una alçada a l'oest de 22cm

(a l'est, hi havia punts on tan sols se n'havia conservat l'empremta de morter). Els dos murs definien un espai interior de 25cm, a les cotes inferiors del qual s'hi situava el PV-93. Aquest paviment era el nivell de circulació dels residus i estava bastit mitjançant maons, que estaven lligats amb el mateix morter de calç que el dels murs i que alhora definia una base de preparació del paviment. A l'extrem sud-est de l'estructura s'han documentat les restes de la seva coberta, que estava formada per una pedra de mitjanes dimensions (podria ser un fragment de carreu aprofitat) i restes de maons que es recolzaven al damunt dels murs de tancament de la canalització.

L'extrem oest de la CN-25 se situava a l'interior de la FS-9, mitjançant una obertura al mur de tancament oest de la mateixa. En el punt de contacte entre la canalització i la fossa sèptica, al damunt de la CN-25 hi recolzava una llosa de grans dimensions (ja esmentada anteriorment) que actuava de tancament superior del MR-201. La CN-25 recolzava damunt del MR-201, sense que aquest presentés cap trencament associat amb aquest contacte, fet que ens indica que la construcció d'aquestes dues estructures va ser coetània. Pel que fa a l'extrem est, la canalització es lliurava a l'angle de tancament que definien

Contacte entre la CN-25 i la FS-9, un cop retirada la llosa que actuava de tancament i coberta de les estructures

els murs MR-201 (a l'oest) i MR-77 (al nord), si bé en aquest punt tan sols s'havia conservat la part corresponent a la base de l'estructura (PV-93) i la part inferior dels seus murs de tancament.

Els murs MR-201 i 77 se situaven a l'extrem nord-oest del sector. Ambdós murs estaven construïts a base de carreus aprofitats i maons, lligats amb morter de calç de tonalitats blanques. Els carreus estaven disposats horitzontalment, amb els maons col·locats entre ells per regularitzar les filades. El MR-201 tenia una direcció sud-nord, amb una llargada de 60cm, una amplada de 25cm i una alçada de 15-18cm. El MR-77 tenia una direcció est-oest, amb una llargada

MR-201 i 77, un cop desmuntada la CN-25

de 72cm, una amplada de 28cm i una alçada de 20-24cm. Ambdós murs es lliuraven a la base de l'arc (MR-339) que definia l'OB-26, el MR-201 a la seva cara sud i el MR-77 a la seva cara oest. Aquests dos murs possiblement definien una estructura, de la qual tan sols se n'ha conservat la base, que funcionaria amb la CN-25. En aquest sentit, els maons de les cotes superiors del mur de tancament MR-203A de la CN-25 es desviaven en direcció nord, fins a lliurar-se al MR-77; en aquest punt i en contacte amb aquests maons i amb el MR-77, s'ha documentat un carreu desplaçat que podria formar part d'aquesta desviació del mur. Així mateix, al tancament sud de la canalització (al seu extrem nord) es conservava l'empremta de morter de calç del possible contacte del mur sud amb l'extrem sud del MR-201.

Tant els murs MR-77 i 201, com la CN-25 se situaven a l'interior d'un trencament, UE-27.029, al qual reblien totalment. L'UE-27.029 tenia una planta quadrada i tallava els estrats i nivells de circulació situats per sota de l'UE-27.001 (UE-27.007, 27.012, 27.016, 27.018, 27.019, PV-95,96), a la canalització situada a les cotes inferiors del sector (CN-26), així com a la cara est de l'extrem nord-oest del MR-364. Les característiques del conjunt que definien la CN-25 i els murs MR-77 i 201 ens fan considerar que funcionarien com a estructura de desguàs de residus cap a la FS-9. Per les cotes de localització de tots els elements creiem que aquesta estructura se situava per damunt del nivell de circulació amb el que funcionaria, molt possiblement a la planta superior de l'edifici. Hi hauria també la possibilitat que l'estructura definida pels MR-77 i 201 formés part de la base d'una possible escala, a partir de la qual s'accedís a la planta superior respecte el sector 27.

Tot aquest conjunt dels murs i la canalització funcionaven, com ja hem esmentat, amb la FS-9 i situem el moment de la seva construcció i ús al segle XVII. En relació

al conjunt del sector, s'ha de destacar que en aquest moment l'estructura que definien els MR-201 i 77 hauria suposat que l'accés obert que hi havia a l'est del sector, mitjançant l'OB-26, hauria quedat parcialment tapat per aquesta estructura. La CN-25 i l'espai interior que definien els murs MR-201 i 77 estava cobert i reblert per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marronoses i poc compactada (UE-27.004). Aquest estrat es corresponia al nivell d'amortització de l'estructura, en el moment de la seva amortització (a finals del segle XVII), en el mateix moment que s'amortitzà la FS-9 i la CN-24. Aquesta dada l'apuntem en relació a la posició estratigràfica de totes aquestes estructures i els seus rebliments, així com els materials recuperats durant l'excavació dels mateixos (en el cas de l'UE-27.004 s'han recuperat ceràmica vidrada blanca i blava catalana, dels segles XVII-XVIII).

Juntament amb la FS-9 i amb la CN-25 funcionava una altra fossa sèptica, FS-10, que se situava a l'oest respecte la FS-9 i al sud respecte la CN-25. Aquesta estructura va ser documentada i excavada durant el sondeig efectuat l'any 2005. La FS-

FS-10

10 tenia una planta de "U" oberta cap al nord, amb el límit nord definit mitjançant l'estructura de la CN-25. Els seus murs de tancament sud (MR-95), est (MR-210) i oest (MR-94) estaven construïts mitjançant maons i alguna pedra de petites dimensions, disposats en filades regulars i lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques. L'estructura se situava a l'interior d'un retall, UE-27.031, efectuat a l'UE-27.001 i als nivells situats per sota d'aquest (UE-27.007, 27.009, 27.012, 27.016, 27.018, 27.019, 27.024, 27.025, PV-94, 95), així com a la part superior de la cara est de la zona central del MR-364 i als estrats situats al sectors ubicats a l'oest del sector 27 (sectors 45 i 51), que estaven en contacte amb els nivells del sector 27 i el MR-364.

La FS-10 reblia totalment el retall i els seus murs de tancament es lliuraven als seus límits. El tancament oest de la FS-10 el definia, a les cotes superiors, el MR-94, que es recolzava al MR-364 i reblia la part trencada del mateix per a la construcció de la fossa sèptica (UE-27.031); la part inferior d'aquest tancament oest el formava el MR-364. El MR-94 tenia una direcció nord-sud i se n'ha conservat una llargada de 78cm, una amplada de 18cm i una alçada de 5cm. Al seu extrem sud, el MR-95 era solidari estratigràficament amb el mur de tancament sud de l'estructura (MR-95). El MR-95 tenia una direcció est-oest, amb una llargada de 60cm, una amplada de 17cm i una alçada de 1m (a l'oest) i 80cm (a l'est). Per sota del MR-94, el MR-95 es lliurava al MR-364 i a l'estrat de rebliment previ a la construcció del mateix (UE-27.025) al límit del trencament UE-27.031. El mur de tancament est de la FS-

9 (MR-210) tenia una direcció nord-sud, amb una llargada que anava dels 70-80cm (a les cotes superiors i inferiors) als 95cm (a les cotes centrals). Al seu extrem sud, el MR-210 era solidari estratigràficament amb el mur sud (MR-95), mentre que a les cotes centrals i inferiors del seu extrem nord es lliurava a la zona de contacte entre la CN-25 i l'angle de tancament sud-oest de la FS-9 (on convergien els MR-201 i 200). A les cotes superiors d'aquest extrem nord del MR-210 se li recolzava la llosa que tancava la part superior del mur sud de la FS-9 (MR-201) a aquesta llosa se li lliurava la part superior del MR-210. Aquesta relació estratigràfica entre els murs de les dues fosses sèptiques ens indiquen contemporànietat constructiva de les dues estructures (al segle XVII), si bé mostren moments constructius diferenciats. D'aquesta manera, primerament es va construir la FS-9 i la CN-25, posteriorment la FS-10 i finalment es va tancar la part superior de la FS-9 i la CN-25 amb la gran llosa esmentada, que actuaria de coronament de la zona de contacte entre la FS-9 i la CN-25.

Tot i que les dues fosses sèptiques (FS-9 i 10) haurien estat construïdes i en ús en el mateix moment, no estarien en contacte entre elles i funcionarien de manera independent, ja que no hem trobat cap obertura que les comunicui ni cap indicatiu relatiu a aquesta possibilitat. Desconeixem per on s'introduïrien els residus cap a la FS-10, ja que la zona est de la mateixa hauria quedat desmuntada en el moment previ a l'estrat de rebliment UE-2.027 que cobriria tant la fossa sèptica com el seu trencament. Hi hauria la possibilitat que la CN-25 tingués una ramificació cap a la FS-10, si bé d'aquesta no se n'han conservat restes, o bé que hi hagués alguna altra canalització en algun altre punt. Tot i això, considerem que possiblement la procedència dels residus se situaria a la planta superior respecte el sector 27 o per damunt del nivell de circulació amb el que estaria associada la FS-10.

A l'interior de la FS-10 s'hi ha documentat un estrat de rebliment (UE-94²⁶), que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes i negres i molt compactada. Les característiques d'aquest estrat ens indiquen la seva formació a partir dels sediments generats per la deposició durant el seu ús, de restes de secrecions orgàniques i restes de combustions. Els materials ceràmics recuperats durant l'excavació de l'UE-94, ens indiquen una cronologia de formació del mateix al segle XVII (ceràmica blanca i blava catalana, blanca i blava amb decoració de la ditada) i, per tant, certifiquen la cronologia de l'ús d'aquesta fossa sèptica en aquest moment.

D'aquesta manera i a tall de síntesi relativa a l'UE-27.001, destaquem que aquest estrat formaria part d'un preparat previ a la instal·lació d'un nivell de circulació, del qual no se n'han conservat restes, que se situaria cronològicament al segle XVII. En aquest mateix moment, en el sector 27 hi funcionarien dues fosses sèptiques, FS-9 i 10, a la primera de les quals hi anirien els residus provinents de dues canalitzacions: CN-24 i CN-25. El nivell de circulació associat amb l'UE-27.001 hauria estat desmuntat a mitjans-finals del segle XVII, en el moment previ a la

formació de l'UE-2027, que cobria l'UE-27.001, així com les FS-9 i 10 i les CN-24 i 25.

Per sota de l'UE-27.001 s'ha documentat un estrat de terra argilosa de tonalitats vermelles i amb restes de morter de calç i alguna pedra de petites dimensions (UE-27.007). Tenia una potència de 4-7cm i presentava un grau de compactació alt. Per les seves característiques, considerem que podria estar associat al darrer moment d'ús del paviment de terra trepitjada, PV-94, prèviament a la seva amortització mitjançant l'UE-27.001. Els materials recuperats durant l'excavació de l'UE-27.007

UE-27.007

estaven formats per ceràmica oxidada comuna a torn, oxidada comuna vidrada (verda i marró), així com ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i vidrada blanca amb decoració amb verd i manganès (segles XIII-XIV) i amb manganès (segle XIV). La cronologia d'aquests materials, així com la posició estratigràfica de l'UE-27.007 ens indiquen que la formació de l'estrat se situaria al segle XVI.

PV-94 i UE-27.009

Un cop retirada l'UE-27.007 s'ha localitzat un estrat, UE-27.009, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermell intens i negres. Tal i com veurem en relació als nivells que se situen per sota de l'UE-27.009, les tonalitats vermelles i negres que formaven aquest estrat estaven associades amb l'amortització de dues estructures de combustió que han estat localitzades per sota d'aquest. A partir de la compactació de l'UE-27.009 es va formar el PV-94. Els materials que

ens ha aportat l'excavació d'aquest estrat, ens mostren una cronologia de la seva formació vers el segle XV (ceràmica vidrada blanca amb decoració amb manganès, ceràmica comuna a torn oxidada i oxidada vidrada). El PV-94, doncs, es corresponia a un nivell de circulació del sector, que se situaria en aquest moment cronològic.

PV-95 i UE-27.012, corresponent al seu darrer moment d'ús

A més de formar el PV-94, l'UE-27.009 amortitzava un nivell de circulació anterior (PV-95) i dues estructures de combustió que haurien funcionat amb aquest (EC-6 i 7). El PV-95 es correspondria al nivell de circulació del primer moment d'ús del sector, a finals del segle XIII fins al segle XV. Val a dir que els dos paviments han estat diferenciats en relació a l'ús i amortització de les EC-6 i 7, ja que les característiques dels estrats que formen aquests nivells d'ús eren

molt similars. D'aquesta manera, el PV-95 seria una reparació del PV-94, en el moment que les dues estructures de combustió deixen de funcionar. Així mateix, l'UE-27.001 seria el nivell que amortitzaria el PV-94, prèviament a un nou paviment (del qual com ja hem esmentat no se n'han conservat restes) i a la construcció de les fosses sèptiques i canalitzacions abans presentades. D'aquesta manera, hem constatat que l'ús de l'espai corresponent al sector 27 és continuat des del moment de la seva construcció (a finals del segle XIII) fins al moment que passarà a formar part del sector 2 (a mitjans del segle XVII).

Les cotes superiors del PV-95 les formava un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró i negres (UE-27.012). La seva potència era de 7-8cm i la seva formació estaria associada al darrer moment d'ús d'aquest paviment i de les estructures de combustió EC-6 i 7, a les quals es lliurava. La cronologia d'aquest estrat la situem a partir de la seva posició estratigràfica (ja que no ha aportat materials) a finals del segle XIV.

Per sota de l'UE-27.012 s'ha documentat un altre estrat associat amb l'ús del PV-95 (UE-27.016). Aquest estava format per un estrat de terra argilosa, de tonalitats negres i grises, que s'hauria format a partir de les cendres i restes de les combustions de les EC-6 i 7. Per la seva posició estratigràfica, l'UE-27.016 seria un nivell format a

PV-95 i UE-27.018, corresponent al primer moment d'ús del paviment

partir de l'ús del PV-94, en un moment anterior a la formació de l'UE-27.012 i que situem al segle XIV. Un cop retirada l'UE-27.016 s'ha localitzat l'estrat corresponent a la formació i primer ús del PV-94 (UE-27.018). Aquest estrat estava format per un nivell de terra poc homogènia, pel que fa a tonalitats i textura i tenia un gruix de 7-10. Com ja hem esmentat, la compactació de l'UE-27.018 formava el moment inicial del PV-94, que se situaria cronològicament en el moment del primer ús del sector, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, en un moment immediatament posterior a la construcció dels seus murs de tancament. Aquesta dada l'apuntem, tant per la posició estratigràfica del PV-94 i l'UE-27.018, com pels materials recuperats durant la seva excavació (ceràmica oxidada comuna, vidrada blanca i verda), dels quals destaca una moneda, corresponent a un ardit de Barcelona (1258-1276).

Com ja hem esmentat, s'han documentat dues estructures de combustió (EC-6 i 7), que estaven associades amb el PV-95. Ambdues s'han documentat al nord-est del sector i es corresponien a estructures simples, associades amb focs a terra. Les característiques de les dues estructures i el fet que no s'hagin documentat restes o materials associats amb un possible ús industrial de les mateixes, ens fa considerar que el seu ús estaria vinculat a un àmbit domèstic. El seu ús està vinculat directament al PV-95 (al segle XIV) i seran amortitzades mitjançant el mateix estrat, UE-27.009, que amortitzava al paviment.

L'EC-6 s'ha localitzat a l'angle de tancament nord-est del sector i es lliurava als dos murs de tancament (MR-338 i 35) que definien aquest angle. La planta documentada d'aquesta estructura era rectangular), orientada d'est

EC-6

a oest, amb una llargada de 92cm i una amplada de 70cm. A l'extrem nord-est de l'EC-6 s'han localitzat fragments de maons cremats, col·locats en pla, que actuarien de base de l'estructura en aquest punt. A la resta de l'espai, l'argila que definia l'estructura presentava unes tonalitats vermelles-ataronjades molt intenses, produïdes per les altes temperatures de la combustió, així com restes de cendres de la mateixa. La part inferior d'aquestes argiles combustionades la formava l'estrat que definia el primer nivell d'ús del PV-95 (UE-27.018). Aquest fet ens indica que l'EC-6 es correspondria a un foc a terra, que es començà a utilitzar en el primer ús del sector.

Per sobre d'aquest primer nivell d'argiles de l'UE-27.018 rubefactades, s'ha documentat un seguit de laminacions d'argiles i cendres (UE-27.015), que s'haurien anat formant durant l'ús de l'estructura. Les restes de l'UE-27.015 també s'han documentat a l'entorn immediat de l'EC-6 i ens evidenciaria el fet que l'estructura no tindria cap element de tancament perimetral.

EC-7

Al sud respecte l'EC-6 s'ha documentat l'EC-7, que es lliurava al MR-35 a la zona del límit nord de l'OB-29 i s'assentava al damunt de l'UE-27.018 (PV-95). L'EC-7 tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 70cm i una amplada de 57cm. Al seu extrem nord, l'EC-7 tenia dos maons fragmentats (per les temperatures del foc) i en altres punts hi havia també fragments de maons combustionats, que actuaven de base de l'estructura.

Aquests maons s'assentaven al damunt de l'UE-27.018, que presentava en aquest punt unes tonalitats vermelles més intenses, produïdes pel foc.

Possiblement la base inicial de l'EC-7 s'hauria realitzat mitjançant maons, que s'haurien anat fragmentant per l'ús de l'estructura i haurien estat reparats mitjançant fragments de maons i argila. En aquest sentit, a l'interior de l'EC-7 s'ha documentat un nivell d'argiles combustionades (de color vermell molt intens) i restes de cendres (UE-27.014), que s'haurien format a partir de l'ús de l'element i que repararien aquesta base inicial. L'UE-27.014 se situava també a l'entorn de l'EC-7 i ens estaria indicant que aquesta estructura de combustió no tindria un tancament perimetral. A la zona on se situava l'EC-7, els carreus del MR-35 presentaven unes tonalitats més negres i vermelloses, que s'haurien produït pel contacte amb del foc amb el mur.

Per sota de l'UE-27.018 s'ha localitzat un estrat de rebliment, UE-27.019, que estava format per un nivell de terra sorrenca de tonalitats vermelles. Aquest estrat tenia una potència de 10cm i es lliurava als murs de tancament del sector i a una estructura corresponent a una canalització, CN-26, que també estava coberta per l'UE-27.018. Els materials recuperats en aquest estrat i la seva posició estratigràfica, ens indiquen una formació del mateix del moment de la construcció dels murs de tancament del sector. Possiblement es tractaria d'un estrat de rebliment format durant el procés de construcció dels murs del sector (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV).

Aquest estrat presentava un trencament, UE-27.021, que ha estat localitzat al sud-est del sector. L'extrem est del retall hauria quedat tallat en el moment de la construcció del POU-2 i, per tant, la part que s'ha documentat tenia una planta rectangular (d'est a oest) de 80cm de llargada, 50cm d'amplada i una profunditat de 7-9cm. El seu interior estava reblert per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i poc compactada (UE-27.022). Desconeixem la possible

Trencament UE-27.021

funcionalitat d'aquest retall, si bé la seva posició estratigràfica ens indica que s'hauria efectuat durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector, sense continuïtat d'ús amb el PV-95. Al seu estrat de rebliment s'hi havia filtrat sediments i materials (ceràmica vidrada blanca i blava catalana) associats amb la construcció del POU-2 del sector 2, al segle XVII.

Al nord-est del sector s'ha localitzat un altre estrat associat amb l'UE-27.019, amb el qual era solidari estratigràficament. Aquest estrat, UE-27.020, es corresponia a una acumulació de calç i pedres de petites dimensions, que se situaven per sota de l'extrem sud de l'EC-7 i que, pel sud, hauria quedat tallat pel POU-2. La planta de l'UE-27.020 era irregular, amb els límits lleugerament arrodonits, amb una

UE-27.019 i 27.020

llargada (est-oest) de 62cm i una amplada (nord-sud) de 52cm. El seu extrem est es lliurava a les cotes inferiors del MR-35. Per les seves característiques i posició estratigràfica creiem que l'UE-27.020 serien restes de calç associades amb el moment de la construcció dels murs del sector. Aquesta calç, seria barrejada amb argiles i pedres per donar-li la tonalitat i textura que presentava el morter de calç que actuava de lligam dels carreus dels murs.

La canalització CN-26 se situava a la zona nord del sector i el travessava d'est a oest. El límit est d'aquesta estructura se situava al MR-35, mentre que l'oest arribava fins al trencament UE-27.029 (associat amb la CN-25), que també tallava la

canalització. La llargada documentada de la CN-26 era de 3'80m i tenia una amplada de 25-40cm i una alçada de 15cm. Se situava a l'interior d'un retall (UE-27.030), que tallava les UE-27.024 i 27.005 i al qual reblia totalment. El tancament nord i sud de l'estructura el definien una filada de maons col·locats verticalment, mentre que la seva base la formava l'estrat al qual tallava l'UE-27.030 (UE-27.024) a la part inferior del mateix. A l'interior de la CN-26 s'ha documentat un estrat de rebliment associat amb el seu ús i amortització (UE-27.023). Aquest estava format per un nivell d'argila de tonalitats marró fosc i amb pedres de petites dimensions a les cotes inferiors.

CN-26

Per les característiques de la CN-26 i del seu estrat de rebliment, considerem que aquesta canalització estaria associada amb la circulació d'aigua des del carrer cap a l'interior de la finca. En aquest sentit, la pendent de l'estructura, des de l'est (on hi havia el carrer) cap a l'oest (a l'interior de la finca) ens mostra la circulació de l'aigua.

A l'extrem est de la canalització, el MR-35 presentava una possible obertura que estaria associada amb aquesta canalització (va ser tapiada amb una pedra i amb morter) i pel que fa a la continuïtat de la mateixa a la zona del carrer (sector 4), la construcció de la FS-8 i de la canalització central del carrer (CN-8) haurien suposat que es desmuntessin, tant la possible canalització central associada amb l'abastiment d'aigua, com la ramificació a partir de la qual l'aigua aniria fins a la CN-26. L'extrem est de la canalització se situaria a la zona on posteriorment s'hi ubicà la CN-25, fet que hauria suposat que el possible dipòsit o estructura amb la que funcionaria la CN-26 es desmuntés en el moment de la seva construcció. El que sí hem pogut determinar és que aquesta CN-26 no anava més enllà del sector 27, ja que no se n'han documentat restes ni indicis al sector situat a l'oest respecte aquest (sector 51). A nivell estratigràfic, hem pogut constatar que durant l'ús del PV-95, la CN-26 ja no estava en funcionament, ja que el PV-95 amortitza la canalització. Davant d'aquest fet i tenint en compte la posició estratigràfica de la CN-26 considerem que aquesta es va construir i utilitzar durant el procés de construcció dels murs interiors del sector 27 i de l'interior de la finca (sectors 51 i 49), per tal de disposar de l'aigua necessària durant els treballs constructius.

L'estrat que tallava la CN-26, UE-27.024, se situava per sota de l'UE-27.019. Estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i molt compactada i tenia un gruix de 12-20cm. L'UE-27.024 es lliurava a les

UE-27.024

fonamentacions dels murs de tancament del sector, fet que ens indica posterioritat de la seva formació les fonamentacions. Aquesta posició estratigràfica ens indica que l'UE-27.024 s'hauria format durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector i podria ser un nivell associat amb aquest procés. Els materials recuperats en aquest estrat són poc aclaridors respecte la seva cronologia (ceràmica oxidada comuna), amb materials que s'haurien filtrat pel

contacte d'aquest amb les fosses sèptiques del segle XVII, dels quals destaca una moneda corresponent a un ardit (1612-1665).

Per sota de l'UE-27.024 s'ha documentat ja l'estrat de rebliment previ a la construcció dels murs de tancament del sector i de les seves fonamentacions. Aquest estrat, UE-27.025, estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades, amb alguna taca de color més gris i algun fragment de carbó. La formació d'aquest estrat de rebliment considerem que estaria vinculada a aportacions de sediments (entre els quals hi hauria els fragments de carbons) de manera natural, sense una activitat antròpica vinculada a la seva formació.

UE-27.025

Les rases de fonamentació dels murs del sector (UE-27.026 del MR-93, UE-27.027 del MR-364, UE-4.065 del MR-284 i UE-5.019

del MR-296) el tallaven, fet que ens constata l'anterioritat d'aquest rebliment respecte la urbanització d'aquesta zona. Per tant la formació de l'UE-27.024 la situem cronològicament en un moment anterior a la urbanització de la zona, a finals del segle XIV-inicis del segle XIV.

2.1.23.Sector 29

El sector 29 estava situat a la zona central de la parcel·la, al nord respecte els sectors 16 i 17; al sud respecte el sector 22; a l'est respecte el sector 13 i a l'oest respecte el sector 20. La seva planta era rectangular, orientada de nord-est a sud-oest, amb el límit oest del sector que hauria quedat tallat en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII). Cal destacar que el sector 29 presentava una orientació diferent en relació als sectors situats al nord respecte aquest (que tenien una orientació est-oest) i per tant, les propietats associades amb el carrer Joan Grech ja no estaven distribuïdes en paral·lel com ens trobàvem, de nord a sud, fins a aquest punt. A partir del sector 29 i en direcció sud, les propietats seguiran la mateixa direcció que defineix aquest.

La diferència d'orientació de les finques estaria motivada pel fet que el carrer, en algun punt entre els sectors 22 i 19, dibuixaria una desviació cap a l'oest. Les diferents finques es distribuïen en perpendicular respecte la línia del carrer i, per tant, la distribució dels espais interiors seguirien aquesta desviació. La construcció de l'església va suposar que la desviació que presentava el carrer en aquest punt desaparegués, amb una alineació del tancament est de l'edifici respecte el mur de façana situada al nord.

L'espai corresponent al sector 29 formaria part de la mateixa propietat, juntament amb els sectors 22 i 40 i possiblement amb els sectors 19 i 20. La llargada documentada d'aquest sector era de 6'75m i la seva amplada, de 3'80m. Cal destacar que la llargada d'aquest àmbit era superior respecte els espais documentats en el mateix punt a la resta de finques localitzades en aquesta intervenció. En aquest sentit, cal esmentar que en aquestes altres finques, el mateix espai que es correspon al sector 29 quedava majoritàriament dividit en dos àmbits (tant a nivell de distribució inicial dels espais, com en algun moment posterior a aquest). Les dimensions de l'espai es mantindran fins al moment de la seva amortització (al segle XVI).

Vista des de l'est, de la zona documentada del sector 29

A partir de les diferents distribucions interiors de les propietats que hem anat documentat en aquesta intervenció, possiblement el sector 29 es comunicaria amb el sector 20, tot i que al desmuntar-se el mur de tancament que separava els dos sectors (en el moment de la construcció d'un dels murs interiors de l'església), no hem pogut constatar aquesta opció. El que sí podem concloure és que els dos

espais haurien funcionat de manera independent, sense possibilitat de correspondre's a un mateix àmbit. Aquesta dada l'apuntem a partir de la constatació que la ubicació en punts diferents dels murs de tancament nord dels dos sectors (MR-173 i 102) no permetria que es connectessin, en el punt on van quedar tallats pel mur de l'església, sinó que possiblement ambdós estarien en contacte amb un mur perpendicular (que seria la continuació dels MR-90 al nord i el MR-204 al sud).

Pel que fa a la finca on s'ubicava aquest sector, les dimensions de la mateixa eren més grans que la resta de propietats documentades, a més de presentar una planta diferenciada, que s'adaptava a la desviació del carrer abans esmentada. L'edifici on s'ubicava el sector 29 es va definir en el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat (finals del segle XIII-inicis segle XIV) i estarà en funcionament fins al segle XVI, quan quedarà amortitzat i l'espai corresponent al sector 29 quedarà integrat als sectors 25 i 26.

En el conjunt de la propietat de la que formava part el sector 29, aquest es correspondria a un espai interior, possiblement destinat a àrea de treball. A la zona nord, el sector 29 es comunicaria amb el sector 22 mitjançant una porta (OB-19), que s'obria al MR-102. Pel que fa a l'ús del sector com a zona de treball, durant l'excavació arqueològica d'aquest sector s'han documentat les restes de dues estructures de combustió, que podrien estar vinculades a l'activitat duta a terme. Els treballs es durien a terme als sectors 22 (a la zona oest) i 29, amb unes tasques realitzades a l'àmbit exterior (sectors 22 i 40) per a les quals s'utilitzaria l'aigua del POU-7 i les altres, desenvolupades a l'interior (sector 29), on hi hauria una part dels treballs associada amb una estructura de combustió. Durant l'excavació d'aquest sector no s'han documentat estructures o recuperat materials que ens permetin concretar aquest tipus d'activitat productiva desenvolupada en aquest sector.

MR-102

El perímetre d'aquest sector estava delimitat al nord mitjançant el MR-102; al sud, pel MR-97 i 311; a l'oest, pel MR-307²⁷. El mur que definiria el tancament est va ser desmuntat en el moment de la construcció del mur que separava la nau central respecte la nau lateral est de l'església (MR-18) i no se n'han conservat restes o indicis. El MR-102 tenia una direcció nord/oest-sud/est, amb el seu extrem est que hauria quedat tallat en el moment de la construcció del MR-8. Se n'ha documentat una llargada de 6'62m, una amplada de 55cm i una alçada de 50-90cm. Estava construït mitjançant carreus de mida mitjana, disposats en filades regulars i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. A la

zona central del MR-102 (a 2'45-2'55m respecte l'extrem oest del mur) s'hi situava una obertura (OB-19), que es corresponia a una porta, mitjançant la qual s'accedia a la zona oest del sector 22. L'OB-19 es va definir en el mateix moment de la construcció del MR-102, ja que era el parament del mur el que dibuixava la porta, sense que la seva obertura hagués suposat un trencament del mateix. La seva amplada era de 1'50m i se n'ha documentat parcialment el seu marxapeu, que estava format per lloses planes. D'aquestes lloses se n'havien conservat les que estaven ubicades als seus extrems nord i sud, de la zona central i nord de la porta; a la zona nord d'aquestes lloses, hi havia els encaixos corresponents al límit de la porta de fusta i el de la seva polleguera (situada a l'est).

Alçat sud dels MR-102 i 310

El MR-102 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-310. Aquest estava bastit mitjançant pedres de mida gran, sense treballar o bé lleugerament escairades per la seva cara exterior, disposades de manera regular i lligades amb el mateix morter que el MR-102. L'amplada del MR-310 era de 77cm i tenia una alçada de 50-60cm.

Sondeig al rebliment de sorres UE-29.027 de la rasa UE-29.026

La part inferior d'aquest mur de fonamentació se situava a l'interior d'una rasa (UE-29.026), que tallava els estrats de rebliment (UE-29.025 i 22.026) previs a la construcció de les diferents propietats. A les seves cotes inferiors, la rasa UE-29.026 estava reblerta mitjançant un nivell de sorres netes (UE-29.027), de color ocre i bastant compactada. A l'extrem oest de la rasa, s'ha dut a terme un sondeig al rebliment de sorres, amb una potència d'aquest nivell de 85cm. La profunditat de les rases eren superiors respecte el mur que les reblia, ja que s'aprofitava la seva excavació per extreure argiles, que eren utilitzades com a material constructiu (per als morters i murs de tàpia). L'interior de les rases es reblia mitjançant sorres, que es portaven de la platja. Aquestes quedaven ben compactades

a l'interior de les rases i permetien que les fonamentacions dels murs quedessin ben assentades al seu damunt i sense, en principi, presentar cap moviment dels mateixos.

El tancament sud del sector 29 (i nord del sector 17) el formava, en el moment de la construcció inicial del sector, el MR-312 si bé aquest mur presentava una reparació (MR-97), que s'havia efectuat en època moderna. La direcció d'aquest tancament era est-oest i tenia una llargada de 5'30m, una amplada de 55cm i una alçada total

MR-97

documentada (del MR-97, 312 i la fonamentació MR-311) de 1'80-2'20m. A les cotes superiors, el límit sud del sector 29 (i posteriorment dels sectors 25, 26 i 14) el definia el MR-97, que estava bastit mitjançant carreus aprofitats, de mida diversa i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocres i bastant compactat. La disposició del parament s'adaptava a les diferents mides dels carreus que formaven el mur, amb filades horitzontals, i amb algun maó (especialment a la part interior del mur). L'alçada del MR-97 era de 1m al seu extrem oest i de 45cm a l'est.

L'extrem est del mur va quedar trencat per la fonamentació MR-101 de la base de la pilastra (PL-2), que definiria la base dels arcs situats a la nau lateral est i central de l'església. Pel que fa a l'extrem oest del MR-97, era solidari estratigràficament, per la seva cara sud, al mur de tancament est del sector 17 i oest del sector 15 (MR-106). En aquest extrem oest, el MR-97 es lliurava a les restes d'un mur de tàpia, que es conservava al punt on coincidien els tancaments dels diferents sectors situats en aquesta zona (sectors, 14, 16, a l'est, i 15 i 13, a l'oest), corresponents a construccions d'època moderna. Aquest fet ens indicaria que inicialment aquests tancaments haurien estat bastits mitjançant murs de tàpia, que haurien estat reparats pels murs de cronologia moderna (MR-97, 112, 106 i 123).

Per la factura constructiva i posició estratigràfica del MR-97, situem el moment de la seva construcció vers el segle XVI; el moment de la seva destrucció i amortització s'ubicaria en el moment previ a la construcció de l'església, a finals del segle XVII- inicis del segle XVIII.

A la zona central i est, el MR-97 tenia un seguit de forats de pal (FP-16B, 17, 18, 19, 20B), que se situaven a la part interior del mateix. La planta de tots aquests forats de pal era circular, de 10cm de diàmetre, amb una profunditat de 1'10-1'20m, fet que suposava que la part inferior dels forats se situés al MR-312. Per

les seves característiques i posició estratigràfica, tots aquests forats de pal estarien associats amb el procés constructiu del MR-97 i es correspondrien a l'empremta deixada pels elements de fusta (possiblement pals independents o bé una estructura definida per tots ells), que podrien haver funcionat de subjecció del mur que s'anava bastint. Possiblement aquests elements de fusta s'haurien quedat a l'interior del mur i haurien desaparegut amb el temps, motiu pel qual l'empremta que definia el forat de pal era tant clar; tot i això, el sediment interior d'aquests forats de pal no presentava restes de sediment orgànic, corresponent a les fustes. Aquest sediment de reblliment el formava l'estrat d'amortització del MR-97 i de tot l'espai (UE-1.107), corresponent al moment de la destrucció de l'espai, prèviament a la construcció de l'església.

FP-19, 18 i 17

D'oest a est, el primer dels forats documentats, FP-20B se situava a 1'70m respecte l'extrem oest del MR-97. El FP-19 s'ubicava a 1m a l'oest del FP-20B i tenia el FP-18 a 70cm a l'oest. Pel que fa al FP-17 estava a 70cm a l'oest del FP-18 i el FP-16B se situava a 40cm respecte el FP-17. La distància entre els diferents forats de pal no semblen indicar que formessin la base d'una estructura uniforme i possiblement serien elements de subjecció independents.

Alçat sud dels MR-97, 312 i 311

El MR-97 s'assentava al damunt i reparava el MR-312, que es corresponia al mur de tancament anterior respecte aquest. El MR-312 estava bastit mitjançant carreus de mida mitjana i gran, disposats en filades horitzontals i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. L'alçada documentada d'aquest mur era de 70cm i s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-311. Aquesta estava construïda mitjançant pedres sense treballar, de grans dimensions a la filada inferior i de mida mitjana a la resta, disposades de manera regular i lligades amb el mateix morter de calç que actuava de lligam del MR-312.

de grans dimensions a la filada inferior i de mida mitjana a la resta, disposades de manera regular i lligades amb el mateix morter de calç que actuava de lligam del MR-312.

Rasa de fonamentació del MR-311, UE-29.028, amb el seu rebliment de sorres UE-29.029

L'alçada documentada del MR-311 era de 55cm i la seva part inferior se situava a l'interior de la rasa de fonamentació UE-29.028. Aquesta rasa tallava els estrats de rebliment previs a la construcció dels murs de tancament dels diferents sectors (UE-29.025 i 17.013-17.014). El MR-311 reblia la part superior de la rasa, mentre que a la part inferior de la mateixa s'hi situava un nivell de sorres netes (UE-29.029), de tonalitats ocres i bastant compactada. Tal i com hem esmentat en relació a les fonamentacions d'altres murs de tancament documentats en aquesta intervenció, en algunes d'aquestes les seves rases presentaven una profunditat important (fins a 1'20m) i eren reblertes mitjançant sorres. Al damunt d'aquestes sorres s'hi assentaven la part inferior dels murs de fonamentació. La profunditat

de les rases estaria associada a l'extracció d'argiles, que eren utilitzades per a la construcció dels murs (tant pels morters, com pels murs de tàpia). El fet de reblir de sorres aquestes rases considerem que respondria al fet de disposar d'aquestes amb molta facilitat i amb un cost econòmic baix (per la proximitat respecte la platja). Així mateix, el fet d'assentar els murs al damunt de les sorres compactades no suposaven cap impediment, ja que aquests no presentaven cap moviment a nivell estructural.

A nivell estratigràfic, al MR-312 i a la seva fonamentació MR-311 se'ls lliuraven els murs i les fonamentacions dels tancaments oest del sector 29 i est del sector 13 (MR-307 i 309) i oest del sector 16 i est del sector 15 (MR-315 i 309A). Al seu extrem oest, el MR-312 i 311 estaven en contacte amb el mur i la fonamentació del mur de tancament nord del sector 13 i sud del sector 15 (MR-315A i 316). En aquest punt, a la zona de contacte entre els murs MR-312 i 315 al límit del MR-312 hi havia un nivell d'argiles, sense restes d'un possible mur de tàpia, tal i com passava amb el MR-315, que en aquest punt estava definit per un mur de tàpia (solidari estratigràficament amb el parament de carreus de la resta del mur). Tot i això, la construcció de tots aquests murs se situa cronològicament a

Contacte dels MR-312 i 315A, un cop desmuntats els MR-307 i 315

finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Aquesta dada estratigràfica ens indica els diferents moments constructius en el mateix període. A partir d'això, hem constatat que inicialment es van construir el MR-311 i 312 i el MR-315A i 316; posteriorment, es van bastir els MR-307 i 309 i el MR-315 i 309A. Tenint en compte que els murs MR-307 i 315 definirien el tancament de les finques situades al carrer Joan Grech, respecte les del carrer de l'Oliver del Pla d'en Llull, ens sembla destacable el fet que en aquest punt es van edificar primerament els murs que separaven les finques situades al mateix carrer i posteriorment es van construir els murs que tancaven la part posterior de les mateixes i que les separaven respecte les finques situades a l'altre carrer.

Pel que fa a l'excavació arqueològica d'aquest sector, a les cotes superiors del mateix, per sota dels estrats de rebliment dels sectors 25 i 26 que amortitzaven el sector 29 (UE-25.002 i 26.008) s'ha documentat l'UE-29.001. Aquesta estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb restes de morter de calç. Tenia un gruix de 28-25cm i cobria i amortitzava el mur de tancament nord del sector (MR-102). A l'extrem nord del sector, l'UE-29.001 era solidari

UE-29.001

estratigràficament amb l'UE-36.001 i en algun punt es lliurava i cobria l'UE-36.002. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials arqueològics, que es corresponien majoritàriament a atuells ceràmics; pel que fa a les tipologies ceràmiques, destacaven per la informació cronològica que aporten les ceràmiques vidrades blanca i blava de Barcelona i de reflex metàl·lic i blau (ambdues ubicades cronològicament als segles XV-XVI). També s'han recuperat ceràmica vidrada blanca i blava de Paterna Manises (segle XV), blanca i manganès (segle XIV), blanca i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), pisa arcaica decorada (segle XIII), així com vidrada comuna (verd i marró) i ceràmica oxidada i reduïda comunes. A banda dels materials ceràmics s'han recuperat restes de fauna i ferro (un clau).

Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-29.001 ens indicarien que s'hauria format en el moment de l'amortització final del sector, al segle XVI. Durant el procés de formació d'aquest estrat o bé en un moment immediatament posterior a aquest, es va efectuar la reparació MR-97 al mur de tancament sud (MR-312), ja que l'UE-29.001 es lliurava encara al MR-312. Tant l'UE-29.001, com les UE-29.002 i 29.003 estarien amortitzant l'espai i el reblirien fins a assolir les cotes requerides pels sectors 25, 26 i 36, que se situaven a un nivell superior i se situarien

UE-29.002

cronològicament al segle XVI.

Un cop retirada l'UE-29.001 s'ha documentat, l'UE-29.002 que la definia un nivell de terra sorrenca, de tonalitats vermelles i amb restes de material de construcció (maons i restes de morter de calç). Tenia una potència de 10-25cm i estava bastant compactat. Pel que fa als materials aportats per aquest estrat, destacaven la ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI), vidrada blanca i blava de Paterna Manises (segle XV), així com

ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verda i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV); també s'han recuperat fragments de ceràmica oxidada i reduïda comuna, vidrada i algun fragment de ceràmica de cronologia romana (comuna oxidada i àmfora africana). A més dels materials ceràmics, s'han recuperat restes de fauna, un clau de ferro i vidre (un fragment dels quals presentava decoració amb un fil blau). Per la posició estratigràfica i característiques d'aquest estrat, considerem que es correspondria a un nivell associat amb el procés d'amortització del sector, la formació del qual estaria vinculada al desmuntatge d'alguna estructura possiblement del mateix espai. La cronologia relativa d'aquest estrat la situem entre finals del segle XV i el segle XVI, en un moment anterior respecte l'UE-29.001.

Per sota de l'UE-29.002 s'ha localitzat l'UE-29.003, que es tractava d'un estrat de característiques similars a l'UE-29.002 si bé ha estat diferenciat respecte aquest per l'alta proporció de restes de morter de calç, pedres de mitjanes i petites dimensions i maons, que presentava. L'UE-29.003 tenia un gruix de 10-15cm. Els materials recuperats en aquest estrat eren de la mateixa tipologia que als dos estrats anteriors (ceràmica blanca i blava de Paterna Manises, reflex metàl·lic i blau, blanc i manganès, verd i manganès, pisa arcaica decorada, vidrada i oxidada i reduïda comunes), juntament amb abundants restes de fauna, ferro (una agulla de cap, una agulla) i fragments de vidre. La ceràmica recuperada ens mostra un horitzó cronològic de formació de l'estrat similar a les UE-29.001 i

UE-29.003

29.002, que s'ubicaria entre finals del segle XV i el segle XVI. Com els dos estrats presentats anteriorment, l'UE-29.003 seria un nivell d'amortització de l'espai, que s'hauria format a partir del desmuntatge d'algun mur i estructura (podrien ser les restes del desmuntatge del MR-312), si bé la posició estratigràfica de l'UE-29.003 ens indica que aquest s'hauria definit en el primer moment d'aquesta amortització.

Un cop excavada l'UE-29.003 s'ha localitzat un paviment de terra piconada (PV-102), associat amb el darrer moment d'ús del sector. La formació i ús del PV-102 tenia dos estrats associats (UE-29.004 i 29.005), la compactació dels quals definia el paviment. El primer dels estrats, UE-29.004, se situava per sota de l'UE-29.003 i estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles, amb acumulacions de terra negra, cendrosa i cendres. Tenia una potència de 5cm. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i manganès (segle XIV), verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV),

PV-102 i UE-29.004

vidrada blanca, verda i marró, així com ceràmica oxidada i reduïda comuna. La posició estratigràfica i característiques de l'UE-29.004 ens indicaria que es correspondria al sediment format a partir del darrer moment d'ús del PV-102 i del sector. Tot i que els materials arqueològics d'aquest estrat ens apropen a una cronologia relativa ubicada al segle XIV, per la seva posició estratigràfica considerem que la cronologia d'aquest estrat se situaria al segle XV.

L'UE-29.004 cobria l'UE-29.005, que la formava un estrat de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i restes de carbons i algun maó. Tenia un gruix de 5cm i a les

PV-112 i UE-29.005

seves cotes inferiors definiria diferents laminacions de graves i argiles ataronjades, que es correspondrien a diferents reparacions efectuades al paviment. Pel que fa als materials arqueològics associats amb aquest estrat, es corresponen a ceràmica vidrada en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), vidrada verda i marró, així com ceràmica oxidada i reduïda comunes. Tal i com ja hem esmentat, l'UE-29.005 definiria el

PV-102 en els seus primers moments d'ús. D'aquesta manera, per la seva posició estratigràfica, juntament amb els materials recuperats durant l'excavació d'aquest estrat, situem la cronologia de l'UE-29.005 i, per tant, a la de la formació del PV-102 entre finals del segle XIV i inicis del segle XV. Durant el període d'ús del PV-102 hauria funcionat l'estructura de combustió EC-8, que era parcialment coberta per l'UE-29.005. En aquest sentit, l'EC-8 podria haver estat amortitzada en el darrer moment d'ús del PV-102. Aquest paviment hauria funcionat en el mateix moment cronològic que el PV-111 del sector 40. D'aquesta manera, a la zona exterior de la finca (al sector 40) s'hi durien a terme treballs per als quals es requeria l'aigua, mentre que a l'interior (sector 29) s'hi efectuarien treballs per als que s'hauria de d'escalfar algun tipus de material o producte.

UE-29.006

Per sota del PV-102 i l'UE-29.005 s'ha localitzat un estrat de rebliment i regularització de l'espai, UE-29.006. Aquest estava format per un nivell de terra que a la zona nord del sector presentava una textura sorrenca, amb graves i nòduls de morter de calç i de tonalitats ataronjades; a la resta de l'espai, tenia una textura més argilosa i unes tonalitats marró fosc-negres. L'UE-29.006 tenia una potència de 4-6cm. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica vidrada blanca,

verda i marró, així com ceràmica oxidada i reduïda comunes. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que aquest es tractaria d'un nivell associat amb un darrer moment d'ús del PV-103 (que es podria haver format a partir del desmuntatge d'alguna estructura) i que alhora regularitzaria l'espai prèviament a la instal·lació del PV-102. La seva formació la situem cronològicament en el mateix període que el PV-102 i l'UE-29.005, a finals del segle XIV, si bé seria un moment previ a aquests.

L'UE-29.006 cobria el PV-103 i el primer estrat que el definia, UE-29.008. El PV-103 era un paviment de terra piconada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-29.008 i del nivell situat per sota d'aquest (UE-29.010). L'UE-29.008 estava format per un nivell de terra argilosa i cendrosa, de tonalitats negres, grises i amb zones de color vermell intens. El gruix de l'UE-29.008 era de 4-8cm i cobria l'UE-29.010. A nivell de materials arqueològics, la seva excavació ens ha aportat ceràmica vidrada blanca amb decoració en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica vidrada verda i marró, així com oxidada i reduïda comunes. A banda dels materials ceràmics, també s'han recuperat restes de fauna i de ferro,

PV-103 i UE-29.008

del qual destaca un fragment de ganivet o beina. La posició estratigràfica i els materials recuperats durant l'excavació del PV-103 i l'UE-29.008 i 29010 ens fan considerar que la formació i ús d'aquest nivell de circulació se situaria cronològicament al segle XIV.

Per sota de l'UE-29.008 s'ha localitzat l'UE-29.010, que es corresponia a un nivell de terra poc homogènia, amb acumulacions de cendres (a la zona propera a l'EC-

8) i de tonalitats fosques. L'UE-29.010 tenia una potència de 4-6cm. Els materials recuperats durant la seva excavació es corresponen fragments de ceràmica vidrada blanca en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), pisa arcaica decorada (segle XIII), així com ceràmica vidrada blanca, verda i oxidada i reduïda comunes. A banda de la ceràmica, s'han recuperat dues sivelles de ferro i restes de fauna. Tal i com hem esmentat, l'UE-29.010 seria el primer nivell associat amb la formació i ús del PV-103, que seria reparat mitjançant l'UE-29.008. El moment cronològic de la formació de l'UE-29.010 el situem en el primer moment d'ús del PV-103, al segle XIV.

En relació al PV-103, cal destacar que a la zona corresponent a la porta que comunicava el sector 29 amb el 22 (OB-19), s'observava una empremta (tant a l'UE-29.008 com a l'UE-29.010), que tenia pràcticament la mateixa amplada de l'obertura i una llargada (nord-sud) de 34cm. Aquesta empremta (UE-29.008A) podria estar associada amb algun graó (possiblement de fusta), que permetria salvar el desnivell entre el PV-103 i el marxapeu de l'OB-19. Un cop retirat aquest graó, hauria quedat l'empremta al PV-103, que definia l'UE-29.008A.

UE-29.008A

A la zona nord-est del sector, funcionava amb el PV-103 l'estructura de combustió EC-8, a la qual se li lliurava el paviment i els estrats que el formaven (UE-29.008 i 29.010). L'EC-8 tenia una planta rectangular, amb l'extrem sud lleugerament arrodonit i amb el nord que es lliurava al MR-102. La seva llargada era de 1'10m, l'amplada de

90cm i se n'ha documentat una alçada de 15-19cm. El perímetre de l'estructura estava tancada mitjançant uns murs de tancament (MR-210, 220, 221), als quals se'ls lliurava una base de maons (PV-105), que se situava a l'interior de l'estructura.

Els murs de tancament de l'EC-8 estaven construïts mitjançant pedres de petites i mitjanes dimensions, lleugerament escairades i lligades amb morter de calç, de tonalitats ataronjades; d'aquests murs se n'ha documentat una filada. El tancament est el definia el MR-221, del qual el seu extrem sud no s'ha conservat i que tenia una llargada de 55cm i una amplada de 20cm; a aquest mur se li lliurava l'extrem est del PV-105. El mur de tancament oest, MR-219, tenia una llargada de 95cm i una amplada de 14-17cm i s'assentava al damunt de l'extrem oest del PV-105. Pel que fa al mur sud, MR-220, tenia una planta lleugerament arrodonida i presentava trencaments a la zona de contacte amb els murs est i oest, així com restes de cendres i canvis de tonalitats (taronja intens i gris) del morter de lligam; la seva amplada era de 27cm i se li lliurava

EC-8

la zona sud del PV-105. El tancament nord de l'estructura el definia el MR-102, al qual es lliuraven els murs est i oest (MR-219 i 221), si bé a l'extrem nord del PV-105 a la zona de contacte amb el MR-102 el paviment de base de l'estructura estava format per una alineació de pedres, col·locades horitzontalment i en pla. La col·locació d'aquestes pedres podria respondre a una voluntat de protecció del MR-102 a la zona de contacte amb la zona de combustió de l'estructura.

El paviment que formava la base, PV-105, estava fet a base de maons, col·locats de manera alineada en direcció est-oest. Els maons i les pedres situades al nord del paviment s'assentaven al damunt d'una base de morter, de les mateixes tonalitats que les del morter de lligam dels murs, que alhora actuava de lligam dels maons i pedres. Els maons del PV-105 estaven trencats i esquerdats i presentaven variacions de les seves tonalitats, amb colors gris i vermell-taronja intens. Aquestes transformacions i trencaments s'haurien produït pel contacte directe dels maons amb el foc.

A partir de la part documentada de l'EC-8 hem pogut constatar que es tractaria d'una estructura de combustió, que estaria associada amb un foc efectuat al damunt del PV-105. Per les característiques dels murs de tancament i el perímetre que dibuixen de l'estructura, aquesta no considerem que hagués funcionat com un forn

(amb una coberta i un accés a l'interior de la cambra de combustió), ja que no hi hauria cap obertura als murs associada amb un accés a l'interior de l'espai. D'aquesta manera, el foc s'efectuaria al damunt del PV-105 i l'estructura estaria possiblement oberta. De cara a la manipulació del producte que s'escalfaria, hi hauria o bé una possible base per a col·locar algun objecte al damunt seu, que se situaria al damunt dels seus murs (de la qual no se n'han conservat restes o indicis), o bé s'escalfaria col·locant directament l'objecte al damunt del foc o de les seves brases (que podrien estar arran del mur sud, per les restes de més cendres i més efecte de combustió que s'observaven a la zona on estava en contacte amb l'estructura).

L'EC-8 tenia un estrat d'amortització, UE-29.007, que se situava a les cotes superiors de l seu interior, fins assolir el nivell superior conservat dels seus murs de tancament. L'UE-29.007 estava format per un nivell de terra sorrenca, de color negre, i amb abundants fragments de maons, teules i restes de morter de calç. Tenia una potència de 10-15cm i es lliurava als murs de tancament de l'estructura, alhora que els cobria en algun punt. Els materials recuperats durant l'excavació d'aquest estrat es corresponen a fragments de ceràmica oxidada i reduïda comunes, vidrada blanca, verda i marró, així com dues fitxes circulars, de ceràmica aprofitada (una vidrada i l'altra de ceràmica en verd i manganès); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat 1 agulla de cap, un clau de ferro i restes de fauna. Aquests materials, juntament amb la seva posició estratigràfica ens fan ubicar la formació d'aquest estrat i, per tant, el moment de l'amortització de l'EC-8 al segle XV. L'UE-29.007 estava en contacte amb l'UE-29.004 i el PV-102, fet que ens podria indicar que el rebliment s'hauria produït durant el darrer moment d'ús del PV-102.

UE-29.009, amb restes de l'UE-29.007 al fons

L'estrat d'amortització de l'EC-8, UE-29.007, cobria les restes corresponents al sediment generat per l'ús de la mateixa. Aquest estrat, UE-29.009, estava format per un nivell de cendres, de color gris i negre. Tenia un gruix de 3cm i cobria les restes del PV-105. A nivell de materials arqueològics, l'excavació d'aquest estrat ha aportat fragments de ceràmica vidrada blanca, ceràmica en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica vidrada verda i marró i ceràmica oxidada i reduïda comuna. A banda dels materials ceràmics, s'han recuperat restes de ferro (dels quals destaca un clau i una peça possiblement corresponent a un penjant).

Trencament UE-29.022

El PV-105, així com l'UE-29.009 tenien un trencament al seu extrem sud-est, de planta rectangular amb els límits arrodonits (UE-29.022). La direcció del retall UE-29.022 era est-oest i tenia una llargada de 30cm, una amplada de 10-20cm i una profunditat de 20cm. L'interior del retall estava reblert per l'UE-29.023, que es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb maons, que estaven col·locats de manera vertical. Per la seva posició estratigràfica, el retall UE-29.022 podria haver estat vinculat a la base d'un possible element que se situaria en aquest punt i estaria relacionat amb l'ús de l'EC-8 (podria ser la base d'algun element de subjecció). En el moment de l'amortització de l'EC-8 s'hauria retirat aquest element i hauria quedat la seva empremta corresponent al seu desmuntatge. Aquesta dada

l'apuntem ja que el rebliment UE-29.007 cobria les restes del retall i de la seva amortització. Hi hauria també la possibilitat que el retall UE-29.022 es correspongués a un trencament efectuat en el moment del desmuntatge de l'EC-8, prèviament a la seva amortització. La profunditat del retall ens fa considerar com a més probable la primera opció presentada, relativa a la funcionalitat de l'UE-29.022 com a base d'algun element.

Per sota de l'UE-29.010 i del PV-103 s'ha documentat un nivell de circulació PV-104, corresponent a un paviment de terra piconada. El PV-104 s'havia format a partir de la compactació de l'UE-29.011 i de l'UE-29.014 i es correspondria al primer nivell d'ús de l'espai. El primer estrat es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb acumulacions de cendres. El PV-104 i l'UE-29.011 tenien una potència de 5-8cm. Durant l'excavació de l'UE-29.011 s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica vidrada blanca i manganès (segle XIV), vidrada verda i blanca, així com oxidada comuna; a banda dels materials ceràmics, s'han recuperat restes de fauna.

PV-104 i UE-29.011

Un cop retirada l'UE-29.011, s'ha documentat l'estrat (UE-29.014) corresponent a la formació inicial i primer ús del PV-104. L'UE-29.014 el formava un nivell de terra argilosa, de tonalitats taronja clar. Aquest estrat tenia un gruix de 3-6cm i presentava diferents trencaments, a la zona sud i oest del sector, que haurien estat motivats pel desgast produït per l'ús del paviment. L'UE-29.014 hauria estar reparada mitjançant l'UE-29.011. Pel que fa als materials recuperats durant l'excavació d'aquest estrat, cal destacar les dues monedes recuperades, que es corresponien a un òbol de Barcelona de Jaume I (1258-1270) i a un òbol o un diner (1258-1387). A banda de les monedes, s'ha recuperat ceràmica vidrada blanca amb decoració en verd i manganès (finals segle XIII- inicis segle XIV), ceràmica vidrada blanca, verda i marró i ceràmica oxidada i reduïda comuna.

PV-104 i UE-29.014

La posició estratigràfica i els materials aportats per l'UE-29.011 i 29.014 ens indiquen una formació i ús d'aquests estrats i del PV-104 al segle XIV. Tal i com hem indicat anteriorment el PV-104 seria el primer nivell d'ús i circulació de l'espai. L'UE-29.014 estaria reparant el nivell de circulació corresponent al procés de construcció dels murs de tancament del sector (UE-29.015, PV-107) i possiblement s'hauria format durant el darrer moment d'aquest procés.

EC-9 i UE-29.012

L'UE-29.010 cobria també les restes d'una estructura de combustió (EC-9), que s'assentava al damunt del PV-104 i l'UE-29.011 i que hauria funcionat amb aquests. L'EC-9 s'ha documentat a la zona sud-est del sector i tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, amb els extrems arrodonits. La llargada de l'estructura era de 1'05m, la seva amplada de 90cm i se n'ha documentat una alçada de 10cm. El perímetre de l'EC-9 el

definia un mur corregut (MR-218), que s'havia bastit mitjançant pedres de petites dimensions, maons i teules, disposats de manera irregular i lligats amb morter de

calç, de tonalitats ataronjades. A l'interior de l'espai, al MR-218 se li lliurava un nivell de cendres i d'argila compactada i rubefactada (UE-29.013). Per les seves característiques, l'UE-29.013 seria la base de combustió de l'EC-9, que estaria formada per un nivell d'argiles que haurien modificat la textura i color pel foc que s'hi hauria efectuat. Un cop l'estructura va deixar de funcionar (prèviament a l'amortització del PV-104 mitjançant l'UE-29.010) es va amortitzar mitjançant l'UE-29.012. Aquest estrat estava format per un nivell de terra poc homogènia

UE-29.013 de l'EC-9

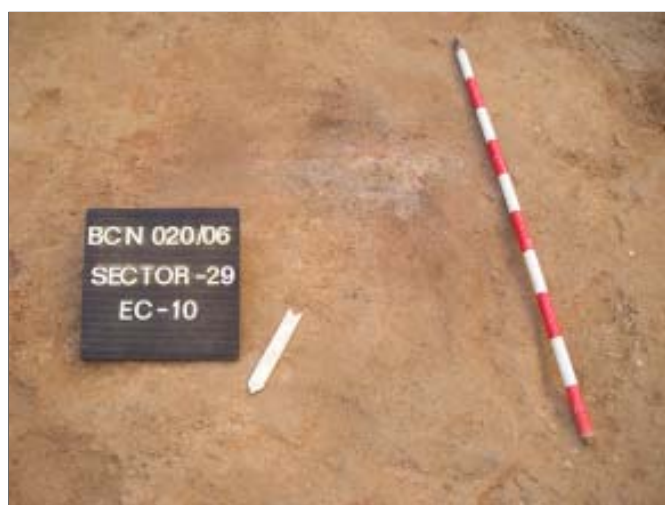
(similar a l'UE-29.010) i cobria les restes de l'UE-29.013 i part del MR-218. Els materials associats amb l'UE-29.012 es corresponen a ceràmica oxidada i reduïda comunes, així com vidrada verda i marró.

L'EC-9 es correspondria a un foc, sense que possiblement tingués una estructura de coberta (no se n'han documentat restes o indicis). La cronologia de la seva construcció i ús se situaria, igual que el PV-104, en el primer

moment d'ús de l'espai, a inicis del segle XIV. L'excavació del nivell corresponent a la base de combustió (UE-29.013) i de la seva amortització no ens han aportat indicis relatius a la possible activitat (d'àmbit domèstic o productiu) amb la que podria estar associada la combustió efectuada en aquesta estructura.

Cal destacar que l'EC-9 hauria funcionat amb el segon moment d'ús del PV-104, que estava format per l'UE-29.011, però seria posterior respecte l'UE-29.014, ja que aquest estrat se situava per sota de la base d'estructura. En relació a l'UE-29.014 s'han documentat tres estructures de combustió (EC-10, 11 i 12), que es corresponien a restes de l'empremta d'un foc efectuat directament al damunt de l'estrat.

Les característiques de les tres estructures eren les mateixes i han estat identificades a partir d'un canvi de tonalitat i textura de l'UE-29.014 (color negre i vermell més intens, més compactació del nivell i restes de cendres) que s'hauria produït pel contacte directe amb el

EC-10 i UE-29.016

foc, sense disposar de cap mur perimetral. L'EC-10 se situava a la zona sud-est del sector i tenia una planta irregular, de 50cm de llargada màxima (de nord a sud) i 40cm d'amplada (est-oest); l'estrat que definia la modificació de l'UE-29.014 per aquesta combustió era l'UE-29.016. L'EC-11 s'ubicava a la zona central nord de l'espai, amb una planta aproximadament quadrada (de 45x45cm); l'UE-29.017 definia la modificació de l'UE-29.014, que s'havia produït per l'efecte del foc.

L'EC-12 se situava a la zona central oest del sector, amb una planta que definia un punt de combustió més accentuada (a l'extrem oest) de 30x10cm, a partir del qual l'estructura continuava cap a l'est, amb una llargada (est-oest) de 35cm i una amplada (nord-sud) de 30cm; el nivell corresponent al canvi de textura i coloració de l'UE-29.014 per aquesta combustió era l'UE-29.018.

EC-12 i UE-29.018

Per les característiques de les tres estructures es correspondrien possiblement a les restes d'una sola combustió, efectuada en cadascuna d'elles. Tot i això, també podrien estar associades amb el contacte directe en cada punt amb restes de foc o de brases, que encara estarien encesos. En qualsevol cas, les tres estructures de combustió estan associades amb el primer moment d'ús de l'espai i estarien vinculades amb una primera activitat, que tindria un caire possiblement domèstic o relacionat amb la finalització dels treballs de construcció de l'edifici.

PV-107 i UE-29.015

A les cotes finals del sector, per sota de l'UE-29.014 s'ha localitzat l'UE-29.015, que la formava un estrat de terra argilosa, de color vermell i negre, amb acumulacions de cendres. L'UE-29.015 definia el PV-107, que es corresponia a un paviment de terra trepitjada. Aquest nivell de circulació i l'estrat que el definia s'han documentat a la zona nord i oest del sector i tenien una potència de 5-8cm. L'excavació de l'UE-29.015 ha permès recuperar materials

arqueològics, que estaven formats per ceràmica oxidada i reduïda, vidrada verda i marró, així com restes de fauna. Per la seva posició estratigràfica, considerem que

l'UE-29.015 i el PV-107 serien el nivell circulació del moment de la construcció dels murs de tancament de l'espai, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Aquest nivell va ser reparat, especialment a les zones on no s'ha localitzat per l'UE-29.014, que formaria el darrer moment de circulació del procés constructiu i el primer moment d'ús del sector (PV-104).

UE-29.025, amb el trencament UE-29.019

Per sota de l'UE-29.015 i el PV-107 s'ha documentat el nivell de rebliment (UE-29.025) previ a la construcció de l'edifici i els retalls associats amb aquest. L'UE-29.025 la definia un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i de textura plàstica. Aquest estrat estava tallat per les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector (UE-29.026 del MR-310; UE-29.028 del MR-311 i UE-29.030 del MR-309), fet que ens indica la posterioritat constructiva dels murs respecte l'UE-29.025. La formació d'aquest estrat considerem que s'hauria produït a partir de la deposició de sediments, de manera natural i progressiva, a partir de diferents vingudes d'aigua en aquesta zona de la ciutat.

A banda de les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector, l'UE-29.025 presentava dos retalls més, UE-29.019 i 29.024, efectuats a l'interior de l'espai. L'UE-29.019 se situava a tota la zona central i est del sector i tenia una planta rectangular, que discorria en paral·lel dels murs de tancament nord i sud, mentre que el límit est havia quedat tallat pel mur MR-18 de l'església. La llargada documentada d'aquest retall (d'est a oest) era de 4-4'30m i la seva amplada (nord-sud), de 65c. El límit nord de l'UE-29.019 se situava a 65-70cm respecte la fonamentació MR-310 del mur de tancament nord de l'espai (MR-102) i el seu límit sud estava a 35cm respecte la fonamentació MR-311 del mur sud (MR-312).

L'interior del retall tenia a les seves cotes superiors un nivell d'argiles, UE-29.020, que presentaven unes característiques molt similars a l'UE-29.025 (color vermell i textura plàstica) i tenien un gruix de 3-7cm. Per sota de l'UE-29.020 s'ha documentat un nivell de sorres netes, de tonalitats ocres i poc compactades (UE-29.021), que acabaven de reblir el retall. En algun punt, l'UE-29.020 no s'havia conservat i l'UE-29.019 tan sols presentava el rebliment de sorres. La funcionalitat del retall UE-29.019, com ja hem vist en altres sectors i en alguna de les rases de fonamentació dels murs de tancament d'aquesta intervenció, era l'extracció d'argiles, que posteriorment eren utilitzades durant el procés de construcció dels murs de tancament de l'edifici (tant per als morters de lligam, com per als murs de tàpia). D'aquesta manera, es podia disposar de manera fàcil i econòmica de l'argila, mentre

que la sorra utilitzada per al rebliment es portava de la platja (que era ben aprop). El rebliment superior del retall, UE-29.020, permetria establir la zona de les sorres, per poder instal·lar-hi ja els primers nivells de circulació.

A l'oest respecte l'UE-29.019 s'ha localitzat un altre retall (UE-29.024), que se situava a la l'extrem oest del sector. La planta de l'UE-29.024 era ovalada, amb el tancament sud recte. La seva llargada (nord-sud) màxima era de 2'40m; l'amplada de la zona sud era de 1'80m; el perfil que definia tenia les parets que tancaven en secció inclinada cap a l'interior del retall, que tenia una profunditat màxima de 30-36cm. El seu límit est discorria a 10-15cm respecte el límit oest de l'UE-29.019. L'interior del retall estava reblert mitjançant l'estrat que se situava a les cotes superiors de l'UE-29.019 (UE-29.020). La funcionalitat del retall UE-29.024 seria possiblement la mateixa que la de l'UE-29.019 (l'extracció d'argiles), si bé el seu rebliment s'hauria dut a terme en el mateix moment que es va formar l'UE-29.020 (en un moment posterior respecte el rebliment de sorres UE-29.021). Un cop excavat aquest rebliment s'ha finalitzat l'excavació en aquest sector.

Trencament UE-29.024 (al fons) i extrem est de l'UE-29.019 i el seu rebliment de sorres UE-29.021

2.1.24. Sector 30

El sector 30 s'ubicava al nord-est de la zona sud de la parcel·la, al sud respecte els sectors 32, 33 i 34 i a l'est del sector 35. Al nord d'aquest sector s'hi situava el soterrani del segle XIX (de més profunditat respecte el que se situava al damunt d'aquest sector), mentre que el seu extrem oest se n'anava més enllà del límit de la parcel·la. L'espai corresponent al sector 30 hauria estat definit al segle XVII i integraria en un moment inicial els sectors 47 i 48, per posteriorment (al mateix segle XVII) incloure el sector 31. Possiblement el sector 30 hauria estat en ús fins al moment de la construcció de l'església (finals segle XVII-inicis segle XVIII), quan s'amortitzaren les edificacions situades en aquesta zona. Aquest espai formaria part d'una finca, de la qual en el seu darrer moment documentat n'ocuparia tot l'espai corresponent a la planta baixa.

La finca amb la que funcionaria tindria la façana al carrer Joan Grech, que coincidiria amb el mur de tancament est d'aquest sector. Anteriorment al moment en què el sector 31 va quedar inclòs en aquest sector, el sector 30 se situaria a la zona

Vista general, a primer terme, del sector 30

central i oest de la finca, mentre que el sector 31 estaria a l'est de la mateixa (a la zona més propera al carrer). Els sectors situats al nord respecte el sector 30 possiblement formarien part de la mateixa finca, tal i com ens ho mostrava la porta oberta a l'est del mur que tancava pel nord-est el sector (OB-37 del MR-348); en el moment en què el sector 31 va passar a formar part del sector 30, aquesta porta i el mur on s'ubicava haurien estat amortitzats (prèviament a la construcció del POU-4).

La planta documentada del sector 30 era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada (est-oest) de 12'50-12'75m i una amplada (nord-sud) de 4'50-4'80m; en el moment anterior a la inclusió del sector 31, la llargada del sector 30 era de 8m. A partir de les

dades aportades per l'excavació d'aquest espai, considerem que es tractaria d'un espai destinat possiblement a algun tipus d'activitat de caire econòmic (de manufactura a petita escala o emmagatzematge), sense que s'hagin documentat restes o materials associats amb aquesta. La finca on s'inclouria el sector tindria una planta superior, on s'hi desenvoluparien les activitats de caire domèstic; aquesta dada l'apuntem a partir de la documentació d'una estructura (parcialment tallada per la fonamentació MR-365 de la PL-4 de l'església), que podria definir la part inferior d'aquesta possible escala. Val a dir que probablement els nivells superiors

del darrer moment d'ús d'aquest sector no han estat documentats, ja que haurien quedat afectats per la construcció del soterrani del segle XIX.

El sector 30 estava definit al nord mitjançant els MR-348 (a l'est) i MR-147 (a la zona central i oest); al sud tancaven l'espai els MR-30 (a l'est) i el MR-331 i 329 (a la zona central i oest); el tancament oest el formava el MR-34²⁸. El MR-348 estava construït mitjançant carreus poc treballats (per la seva cara exterior) de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. La seva direcció era est-oest, amb una llargada documentada de 3m, una amplada de 50cm i se n'ha documentat una alçada de 50-87cm (a l'extrem nord-oest). L'extrem oest del mur havia quedat tallat per la rasa de fonamentació dels murs MR-2 (UE-3.003) i 365 (UE-3.005) de l'església.

MR-348

Aquesta rasa del MR-2 hauria suposat també el desmuntatge de l'angle de tancament nord-oest que definirien el MR-348 amb el MR-39 (que tancava per l'oest el sector 31). L'extrem est del MR-348 (on estaria en contacte amb el mur que tancava el sector i l'edifici respecte el carrer) se situaria més enllà del límit est de la parcel·la, tot i que hauria estat desmuntat en el moment de la construcció del mur de façana est de l'església (MR-3). La part inferior del MR-348 estava formada per una filada de pedres sense treballar (o lleugerament escairades) de mida mitjana i gran i de 65cm d'amplada i definia la seva fonamentació. Aquesta se situava a l'interior i reblia totalment la seva rasa de fonamentació (UE-31.017), que tallava l'estrat de rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat (UE-31.014). Per la factura constructiva i posició estratigràfica del MR-348, situem el moment de la seva construcció a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

Al seu extrem est, el MR-348 tenia una obertura, OB-37, que es corresponia a una porta. Se n'ha documentat el seu extrem oest, mentre que el seu extrem est se situaria més enllà del límit de la parcel·la. L'obertura d'aquesta porta s'hauria definit en el mateix moment de la construcció del mur, ja que no s'observava cap trencament i reparació al mateix associat amb la primera. En aquest sentit, era el mateix parament del mur el que dibuixava el perímetre de la porta, si més no a la part que hem documentat de la mateixa. A la cara sud de l'extrem oest d'aquesta porta s'hi situava un carreu, amb un encaix que definiria la polleguera. De la part corresponent al marxapeu se n'han documentat les restes en el mateix extrem

OB-37

oest. Aquestes restes definien la base de morter de calç, damunt la qual s'hi assentarien les lloses que formarien el seu nivell de circulació (o bé serien el mateix morter de calç que definiria el nivell). L'amplada documentada de l'OB-37 era de 1'02m. Aquesta porta hauria estat amortitzada probablement en el moment en què el sector 31 va passar a formar part del sector 30 (al segle XVII), quan es va edificar el POU-4, que se situava just al sud respecte l'OB-37. En el moment de la construcció de l'església s'hauria desmuntat el mur que amortitzaria l'OB-37 i possiblement també el seu marxapeu, ja que ambdós se situarien a la zona sud de l'angle de tancament entre els MR-3 (de façana est) i el MR-2 (el mur de riosta entre el MR-3 i la PL-4). La porta OB-37 permetria l'accés i comunicació entre els sectors 31 i el que se

situaria al nord respecte aquest, el sud del qual hauria estat desmuntat per la construcció de l'església i la resta de l'espai, en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX (que tenia més profunditat).

El tancament nord del sector continuava més enllà del MR-365 (corresponent a la fonamentació de la PL-4 de l'església) i el definia el MR-147, que també tancava pel nord els sectors 47 i 48, 52 i 53 (anterior cronològicament respecte el sector 30). Aquest mur tenia una direcció est-oest i estava construït a base de carreus poc treballats, de mida mitjana i gran, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. Se n'ha documentat una llargada de 4'55m i una alçada de 60-77cm. El MR-147 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-147A, que estava construïda a base de pedres senes treballar, de mida mitjana, disposades de manera irregular i lligades amb el mateix morter de calç del MR-147. Les cotes inferiors del MR-147A se situaven a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-47.013), a la qual reblia totalment. La rasa UE-47.013 tallava els estrats de rebliment previs a la urbanització d'aquesta zona, UE-47.012 i 53.008, dels sectors 47, 52 i 53. Per la posició estratigràfica i factura constructiva,

Alçat sud dels MR-57, 147 i 147A, amb el MR-365 a l'est

situem cronològicament el MR-147 i el MR-147A a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

MR-57 i OB-8

El MR-147 presentava una reparació, que se situava la zona central i est de les seves cotes superiors, MR-57. Aquesta reparació estava bastida mitjançant maons i algun carreu aprofitat, lligats tots ells amb morter de calç de tonalitats ocre. La seva llargada era de 1'97m i se n'ha documentat una alçada de 10-22m. Amb el MR-57 funcionava una obertura, OB-8, amb la que era solidària estratigràficament i que comunicaria el sector 30 amb el

sector 54 (situat al nord i que havia quedat pràcticament tot ell desmuntat en el moment de la construcció del soterrani d'aquest punt). De l'OB-8 tan sols se n'ha documentat la seva cara nord, de la qual se n'havien conservat un a est i oest, que definien la part inferior del brancal de la porta. La resta de l'obertura i de la reparació del mur amb la que estava associada haurien estat desmuntades en el moment de la construcció del soterrani. Per les seves característiques i ubicació, el MR-57 repararia el trencament al MR-147 que s'hauria dut a terme per a l'obertura de la porta OB-8. Les característiques i posició estratigràfica del MR-57 i l'OB-8 ens fan considerar que possiblement aquesta porta s'hauria obert al segle XVII, en el moment en què la fossa sèptica FS-26 hauria d'haver estat amortitzada (ja que l'OB-8 estava al mateix punt que la fossa).

Com ja hem esmentat, el tancament sud-est del sector el formava el MR-30, que estava bastit mitjançant pedres de mida mitjana i gran, escairades per la seva cara exterior, disposades en filades regulars i lligades amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva direcció era est-oest i se n'ha documentat una llargada de 3'50 i una alçada de 30-45cm; tenia una amplada de 45-50cm. El MR-30 s'assentava al

Alçat nord dels MR-30 i 327

damunt de la seva fonamentació, MR-327, que estava bastida mitjançant pedres de grans i mitjanes dimensions, sense treballar i disposades de manera poc regular; el morter de lligam del MR-327 era el mateix que el del MR-30. La seva amplada era de 62cm i tenia una alçada de 25-30cm.

Per la posició estratigràfica i factura constructiva, situem cronològicament el MR-30 i la seva fonamentació a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, en el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat. A més de tancar pel sud el sector 31 i posteriorment el sector 30, el MR-30 tancava pel nord el sector 32. A nivell estratigràfic, el MR-30 es lliurava per l'est al MR-40 (que tancava per l'est el sector 32 i per l'oest el sector 33) i s'assentava parcialment al damunt de la fonamentació MR-328 del MR-39 (que tancava per l'oest el sector 31), a la que se li lliurava la fonamentació del MR-30, MR-327. Al seu extrem oest, el MR-30 i el MR-327 estarien en contacte (possiblement es lliurarien) al mur que tancaria per l'est el sector, que se situaria més enllà del límit de la parcel·la i que es correspondria al mur de façana de l'edifici (des del qual s'accediria al sector des del carrer).

El MR-327 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-31.018). Aquesta rasa tallava els estrats de rebliment dels sectors 31 (UE-31.014) i 32 (UE-32.009). La part inferior de la mateixa estava reblerta mitjançant un nivell de sorres netes (UE-31.019) al damunt de la qual s'assentava el MR-327. Aquest estrat de sorres netes ha estat excavat a l'extrem est de la rasa i s'ha pogut constatar que la rasa UE-31.018 tenia una profunditat de 1m, amb el rebliment de sorres que tenia una potència de 70cm. Tal i com hem documentat en aquesta intervenció en altres rases de fonamentació de murs de la mateixa cronologia que el MR-30 i 327, les argiles extretes en aquestes rases haurien estat aprofitades per a la construcció dels murs de tancament dels diferents espais (la part superior dels quals probablement serien de tàpia). És per aquest motiu que s'excavaven les rases de més profunditat respecte les fonamentacions que se situaven al seu interior. Aquestes sorres ben compactades a l'interior de les rases permetien un bon assentament de les fonamentacions dels murs.

Sondeig a la rasa UE-31.018

La zona central i oest del tancament sud d'aquest espai el definia el MR-331, que se situava al damunt i reparava un mur de cronologia anterior (MR-329). Ambdós murs tancaven pel nord els sectors 34 i 33 i pel sud, els sectors 30, 47, 48 i 53 (aquests tres darrers sectors funcionaven en un moment anterior respecte la

MR-331

construcció del MR-331). El MR-331 tenia una direcció est-oest i estava bastit mitjançant pedres i carreus de mida mitjana i gran, majoritàriament aprofitades, i amb maons, disposats tots ells de manera regular (els maons regularitzaven les filades) i lligats amb morter de calç de tonalitats ocre-ataronjades. La seva llargada era de 8'20m, tenia una amplada de 50-60cm i se n'ha documentat una alçada de 20-40cm. Per la seva factura constructiva i posició estratigràfica, considerem que el MR-331 se situaria cronològicament al segle XVI.

El MR-331 s'assentava al damunt del MR-329, que estava bastit mitjançant pedres de mida mitjana, amb la cara exterior escairada, disposades en filades regulars (amb les pedres col·locades de manera diversa per poder adaptar-se a les filades) i lligades amb un morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva llargada era de 8'20m, amb una amplada de 50cm i una alçada documentada de 60-90cm. Per les característiques d'aquest mur, considerem que la part localitzada del mateix podria tractar-se de la base o sòcol d'un mur de tàpia. Aquesta tàpia hauria estat substituïda pel MR-331. La seva posició estratigràfica i factura constructiva ens fan ubicar cronològicament el MR-329 a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

Aquest mur s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-370, que estava bastit mitjançant pedres de petites dimensions a les seves cotes inferiors i de mida més gran a les superiors; les pedres no estaven treballades i estaven disposades de manera poc regular i lligades amb el mateix morter de calç que actuava de lligam del MR-329. La seva amplada era de 1'25-1'30m i tenia una alçada de 25cm.

Alçat nord de la zona est dels MR-331 i 329

Pràcticament tot el MR-370 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-47.014). Aquesta rasa tallava els nivells de rebliment previs a la urbanització d'aquesta àrea, dels sectors 47, 53, 52 (al nord), 33 i 34 (al sud) i estava totalment reblerta pel MR-370. La zona nord del MR-370 presentava una amplada de 20-25cm més enllà de l'extrem nord del MR-329. Aquesta major amplada no era

habitual a la resta de fonamentacions documentades dels murs d'aquesta mateixa cronologia i encara menys si tenim en compte que tan sols es donava a la zona nord del mur.

Podríem considerar dues opcions relatives a aquest fet; per una banda hi hauria la possibilitat que s'edifiqués una fonamentació de més amplada sense cap objectiu clar i finalment el mur s'alineés més pel sud i quedés aquesta major amplada pel nord. Una altra

Alçat nord de la zona oest dels MR-331, 329 i 370

possibilitat seria que la part del MR-370 hagués actuat inicialment com a base d'una canalització que discorreria arran del MR-329; aquesta canalització hauria estat desmuntada a la zona oest del sector, mentre que a la zona central i oest

hauria estat substituïda per la CN-36 (que es presenta en relació al sector 47). Amb aquesta possible canalització haurien funcionat les canalitzacions que s'han documentat associades amb el MR-329 (CN-38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46 i 47) i que es presenten més endavant. A nivell estratigràfic, el MR-370 es lliurava per l'est a la fonamentació MR-328 del MR-39, mentre que per l'oest es lliurava a la fonamentació del MR-34A del MR-34. Aquesta dada estratigràfica, juntament amb la presentada en relació al MR-329, ens indica que si bé tots aquests murs i fonamentacions se situen cronològicament en el mateix moment (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV), a nivell constructiu inicialment es van edificar els MR-34 i 39 i les seves fonamentacions i posteriorment el MR-329 i la seva fonamentació MR-370.

Rasa del UE-47.014 del MR-370

El MR-329 (i posteriorment el MR-331) actuava de tancament entre dues de les finques situades al carrer Joan Grech. Desconeixem si la finca situada més al sud (amb el seu límit ubicat més enllà del límit de la parcel·la) també tenia façana (al sud) al Pla d'en Llull, ja que la seva proximitat amb la zona on s'ubicaria el Pla ens fa considerar aquesta possibilitat. El que sí hem constatat és que les dues finques podrien haver format part inicialment d'una mateixa propietat, ja que a la zona central est del MR-329 s'hi situava una porta, OB-25. Aquesta porta estava for-

OB-25

mada per una obertura al mur, a l'oest dels sectors 33 (al sud) i 47 (al nord), que es va definir en el mateix moment de la construcció del mur. Aquesta dada l'apuntem pel fet que el MR-329 no presentava cap trencament associat a l'obertura i era el parament del mateix mur el que la definia. L'amplada de l'OB-25 era de 1'45m. Els muntants que definien els seus límits est i oest estaven fets mitjançant carreus o pedres del mateix parament del MR-329 i lligats tots ells amb el mateix morter del mur. El seu marxapeu el formava la part inferior del MR-329, que presentava en aquest punt pedres planes per la seva cara superior.

Tal i com hem esmentat, l'OB-25 es va definir en el mateix moment de la construcció del MR-329 i, per tant, se situa cronològicament a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Aquesta porta permetria la comunicació entre les finques situades a nord i sud del MR-329, fet que ens indicaria que possiblement d'inici ambdues formarien part de la mateixa propietat. En un moment posterior aquesta propietat es degué transformar amb dues i es va tapiar l'OB-25.

El tapiat de l'OB-25 es va dur a terme mitjançant el MR-174. Aquest mur estava construït mitjançant carreus aprofitats i pedres lleugerament escairades, tots ells de mida diversa i disposats en filades regulars (on la disposició de les pedres s'adaptava a l'alçada de la filada) i lligats amb morter de calç de tonalitats vermelles i blanquinoses. A nivell estratigràfic el MR-331 es lliurava (al nord-oest) al MR-174, fet que ens indica posterioritat constructiva del primer respecte el tapiat de la porta. A partir d'aquesta dada estratigràfica, juntament amb la factura constructiva i posició estratigràfica del MR-174, fan que situem la construcció d'aquest mur al segle XIV. En aquest sentit, tal i com es presentarà en relació al sectors 31 i 47, la CN-36 (que se situa cronològicament en el mateix segle) era posterior constructivament respecte el MR-174 ja que se li lliurava.

Alçat sud de l'OB-25, amb el MR-174

A més de la porta OB-25, a la zona oest i est del MR-329 s'han documentat deu obertures més, de petites dimensions, que es corresponien a canalitzacions (CN-38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46 i 47). Totes aquestes obertures van ser definides també en el moment de la construcció del mur i estaven formades, exceptuant la CN-38, per la manca de pedres en el punt on s'ubicaven, amb un revestiment de morter de calç. Aquestes canalitzacions estaven alineades a dos nivells diferenciats del mur; les CN-38, 41, 42 i 43 se situaven a mitja alçada del mur, mentre que la resta s'ubicaven a les seves cotes inferiors.

Alçat nord-oest del MR-329, amb les canalitzacions ubicades en aquest punt

La funcionalitat de totes elles seria recollir aigües pluvials, possiblement de la zona corresponent als sectors 33 i 34 (al sud), per a passar a una possible canalització situada al nord del mur (tal i com hem presentat en relació a la fonamentació MR-370 del MR-329), que posteriorment serà substituïda (a la zona central i est) per la CN-36. La recollida d'aquestes aigües associada amb aquestes canalitzacions ens indiquen que els espais corresponents als sectors 33 i 34 (al sud) i 48, 47 i 53 (al nord) haurien estat inicialment espais exteriors. La seva relació estratigràfica amb el mur ens indiquen que totes aquestes canalitzacions associades amb aquest s'haurien definit en el mateix moment de la construcció del MR-329. Totes aquestes canalitzacions haurien estat amortitzades mitjançant els diferents estrats que es van anar formant als diferents sectors durant els segles XV-XVI i que es lliuraven al mur a l'alçada de les obertures.

CN-38, 43 i 44

Les canalitzacions CN-38, 41, 42 i 43 s'han documentat a mitja alçada de la zona oest del MR-329. La CN-42 se situava a l'extrem oest del mur, a 10cm respecte l'angle que definia el mateix amb el MR-34. La seva amplada era de 8-12cm. A 1'10m a l'est respecte la CN-42 i a la mateixa alçada del mur, s'ha localitzat la CN-41. Aquesta canalització tenia una amplada de 10-12cm. A l'oest respecte la CN-41, a 1'60m respecte

Alçat sud de la CN-38

aquesta, s'ha documentat la CN-43. La seva amplada era de 11-13cm i se situava a la mateixa cota de nivell del MR-329 que les dues anteriors.

A un nivell inferior respecte aquestes i entre les CN-41 i 43 (a 90cm a l'est respecte la primera) s'ha documentat la CN-38. Aquesta presentava unes característiques diferenciades respecte la resta de les canalitzacions, ja que el seu perímetre estava definit mitjançant maons; a l'interior de la seva cara sud s'hi situaven les restes d'un tub ceràmic, que podria estar associat amb la canalització o bé amb la seva amortització. D'aquesta manera, la base de la CN-38 la formaven una filada de maons, col·locats de manera ordenada i en perpendicular respecte la direcció del mur; aquests

maons eren solidaris estratigràficament amb el parament del mur. Al damunt d'aquests maons s'assentaven els maons que definien els límits est i oest de l'estructura, que estaven col·locats horitzontalment; a la zona est de la cara sud de la canalització aquest maó no s'havia conservat (possiblement s'hauria retirat en el moment de l'amortització de la mateixa). Al damunt dels maons que actuaven de límits est i oest s'hi recolzava una nova filera de maons, que definien la coberta de l'element. L'amplada de la CN-38 era de 20cm de la seva part exterior, amb una amplada de 12cm de l'espai de circulació interior; la seva alçada era de 22cm (a tot el conjunt), amb una alçada interior de 16cm.

A la part inferior del MR-329, entre la primera i segona filada del mateix, s'hi situaven la resta de les canalitzacions (CN-39, 40, 44, 45, 46 i 47). Les CN-39 i 40 s'han documentat a la zona est del mur, amb la CN-39 que estava a 22cm a l'oest respecte el punt on el MR-329 es lliurava al MR-39 i 40. La seva amplada era de 20cm. A 90cm a l'oest respecte la CN-39 s'ha localitzat la CN-40, que se situava a la mateixa alçada que aquesta i tenia una amplada de 18cm. La resta de les canalitzacions s'han documentat a l'oest respecte l'OB-25 i se situaven també a la mateixa cota del mur. La primera d'aquestes se situava a 1'05m a l'oest respecte la porta i tenia una amplada de 12cm. A 1m a l'oest s'hi ubicava la CN-47, que tenia una amplada de

CN-44, 45, 46 i 47, durant el procés de desmuntatge del MR-329

15-19cm. La tercera de les canalitzacions, CN-45, estava a 65cm a l'oest i tenia una amplada de 16-20cm. La darrera de les canalitzacions, CN-46, s'ha documentat a 1'20m a l'oest respecte la CN-45 i a 40cm a l'est respecte l'extrem oest del MR-329. La seva amplada era de 13-20cm.

A la zona central de la cara nord del MR-329 se li lliurava el MR-256, que possiblement es correspondria a la base d'alguna estructura. El MR-256 estava bastit mitjançant carreus de mida gran (possiblement aprofitats), que estaven col·locats un al damunt de l'altre i estaven lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva llargada (est-oest) era de 62-70cm, tenia una amplada (nord-sud) de 30-55cm i se n'ha documentat una alçada de 78cm. Per les seves característiques, considerem que es podria tractar de les restes de la base d'alguna estructura associada amb l'espai i que reforçaria el MR-329 en el punt on s'ubicaria aquesta. Una possibilitat seria que el MR-256 funcionés com a base d'un arc de coberta, si bé no hem documentat cap estructura similar a aquest mur al mur que tancava pel nord l'espai (MR-176). Per la seva ubicació, el MR-256 també podria haver funcionat amb el mur de maons, MR-233 (que separava els sectors 17 i 48), que es lliurava al MR-256 i amb el que estava alineat. Així mateix, el MR-233 podria haver actuat de mur de tàpia del possible arc, tot definint dos espais diferenciats.

Alçat del MR-256

A nivell estratigràfic, el MR-256 es lliurava al MR-329 i es ficava al seu interior a les cotes superiors del primer, mentre que el MR-331 se li lliurava i assentava al damunt (a la seva cara interior). Aquesta dada estratigràfica ens indica que el MR-256 seria posterior respecte el MR-329 i anterior al MR-331. Així mateix, la construcció del MR-256 es va dur a terme en el moment en què es va amortitzar la CN-36²⁹ (que discorria arran del MR-329 i el 30), ja que el seu extrem est tallaria la possible continuació d'aquesta cap a l'oest, així com l'extrem sud de la zona de contacte de la CN-36 amb una possible ramificació (o continuació) de la canalització cap al nord (als sectors 47 i 52) i de la qual se n'ha documentat el mur est (MR-349). A nivell cronològic, la CN-36 se situa al segle XIV i hauria estat amortitzada i substituïda al segle XV per la CN-34 (ja sense cap contacte amb el MR256). La posició estratigràfica del MR-256, juntament amb la seva factura constructiva ens fan ubicar el moment de la seva construcció al segle XV, posteriorment a l'amortització de la CN-36.

A nivell d'estructures documentades en aquest sector s'ha de destacar el POU-4, que se situava a l'extrem nord-est del sector. La seva planta era circular, de 1m de diàmetre exterior i 75cm a l'interior. El perímetre del pou el definia el MR-66, que

POU-4

estava bastit mitjançant carreus aprofitats i pedres de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ocres-ataronjades. L'amplada del MR-66 era de 10-16cm; a la seva cara interior s'hi documentaven quatre obertures rectangulars, situades a la mateixa alçada, que es corresponien als possibles encaixos de l'estructura associada amb la seva construcció.

La part documentada del pou se situava a l'interior d'un retall, UE-30.019, al nivell corresponent al sector 30 en aquesta zona (UE-30.006) i als del sector 31 (UE-31.001, 31.002, 31.008, 31.009, 31.010, PV-172, 31.013, PV-174, 31.013, 31.014 i 31.016). El POU-4 reblia totalment el retall i el MR-66 es lliurava al seus límits. Per la seva posició estratigràfica i factura

constructiva, situem cronològicament el POU-4 al segle XVII. Aquesta estructura se situava a la zona on el MR-348 tenia una obertura, OB-37, que es corresponia a una porta. Tal i com hem esmentat, en el moment de la construcció del pou, aquesta porta va ser amortitzada. El POU-4 va ser amortitzat a l'inici de les obres de construcció de l'església, a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII. En aquest moment el pou va ser reblert mitjançant l'UE-30.018A, que estava format per un nivell de pedres i carreus de mida mitjana i una proporció baixa de terra sorrenca.

Pel que fa a l'excavació arqueològica en aquest sector s'ha de destacar d'inici que tots els seus estrats de la zona nord-est estaven tallats per les rases de fonamentació (UE-3.003 i 3.005) de les estructures de l'església (MR-2 i MR-365 de la PL-4). A nivell d'excavació, per sota del nivell corresponent a la construcció del soterrani del segle XIX (UE-3.002) a la zona central i oest del sector s'ha documentat l'UE-30.002, que estava formada per un nivell de terra argilosa, bastant compactada i de tonalitats verdes i amb restes de cendres. Aquest estrat presentava acumulacions de morter de calç a la zona nord-est de l'espai on s'ubicava.

PV-98 i UE-30.002

L'UE-30.002 definia el PV-98, que es corresponia a un nivell de circulació, que posteriorment podria haver funcionat també com a preparació d'un paviment que se situaria al damunt seu i del qual no n'haurien quedat restes. La potència d'aquest estrat era de 10-15cm i es lliurava al MR-331 i als MR-93 i 94. Durant l'excavació de l'UE-30.002 s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmica blanca i blava de Barcelona (finals segle XV-segle XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica comuna vidrada (verda i marró) i oxidada. La posició estratigràfica de l'UE-30.002 i el PV-98, juntament amb els materials aportats durant la seva excavació, ens indiquen que el nivell de circulació que definirien se situaria cronològicament al segle XVII. Desconeixem si aquest paviment seria el darrer nivell de circulació, prèviament a la construcció de l'església o bé hi hauria algun altre nivell per damunt i que hauria quedat desmuntat en el moment de la construcció de la mateixa o bé quan s'edificà el soterrani del segle XIX.

Com ja hem esmentat, a la zona nord-est, el PV-98 es lliurava als MR-43 i 44. Aquests dos murs estaven bastits mitjançant pedres lleugerament escairades per la seva cara exterior i algun maó, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. El MR-44 tenia una direcció nord-sud; se n'ha documentat una llargada de 1m, una alçada de 10-22cm i tenia una amplada de 30-40cm. La seva zona nord havia quedat tallat per la rasa UE-3.005 del MR-365 de l'església,

MR-43 i 44

mentre que pel sud era solidari estratigràficament amb el MR-43. La direcció d'aquest mur era oest-est, amb una llargada documentada de 1'05m, una alçada de 20-28cm i tenia una amplada de 30-35cm. La zona est del MR-43 també havia quedat tallat per la rasa del MR-365.

Aquests dos murs definirien una possible estructura de planta rectangular, que es lliuraria al mur de tancament nord del sector, MR-147. Per la zona est, possiblement formaria part d'aquesta estructura la zona nord del MR-39 (que seria el mur de tancament que definiria els sectors anteriors, 31 i 47) i que tot i que en el moment de funcionament del sector 30 aquest mur hauria estat amortitzat, podria haver estat aprofitada la seva zona nord com a tancament de l'estructura. Per les seves característiques i ubicació, l'estructura que definirien els MR-43 i 44 podria correspondre's a la base d'una escala, que permetria l'accés cap a una possible

planta superior. En el conjunt d'aquesta escala, el MR-44 podria definir el primer graó, mentre que el MR-43 seria la base del tancament est sud de l'estructura. La seva posició estratigràfica fa que situem cronològicament els MR-43 i 44 i l'element amb el que estarien vinculats al segle XVII.

A l'interior de l'espai que definien aquests murs s'ha documentat l'UE-30.009, que estava coberta per l'UE-3.002. L'UE-30.009 estava formada per un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats ataronjades i amb restes de morter de calç. Per les seves característiques i ubicació aquest estrat es podria correspondre o bé a un rebliment associat amb el moment de la construcció de l'estructura que defineixen aquests murs (un cop aquests ja han estat edificats), o bé a la seva amortització. L'excavació de l'UE-30.009 ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava catalana i d'influència de Savona (ambdues tipologies dels segles XVII-XVIII). La seva posició estratigràfica, juntament amb els materials aportats per l'excavació de l'UE-30.009 ens mostren una cronologia de la seva formació que se situaria al segle XVII.

Trencament UE-30.005

L'UE-30.002 i el PV-98 no han estat documentats a la zona est del sector (haurien quedat afectats en el moment de la construcció del soterrani), mentre que a la zona oest presentaven un trencament, UE-30.005. Aquest trencament tenia una planta irregular, amb els extrems arrodonits, de 2'55m de llargada (est-oest), 1'92m d'amplada (nord-sud) i una profunditat de 5-15cm (amb una secció de pendent cap a la zona central del retall). A més de tallar

l'UE-30.002, el trencament UE-30.005 tallava les cotes superiors de l'UE-30.004. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-30.005 es podria tractar d'un trencament associat amb l'ús del PV-98 (com un desgast del mateix). L'UE-30.005 estava reblerta a les seves cotes superiors, mitjançant l'UE-30.001 i a la resta de l'espai, pel PV-97. L'UE-30.001 estava format per un nivell de terra cendrosa, de tonalitats grises i amb alguna taca de carbons. Tenia un gruix de 3-5cm i cobria el PV-97 i en algun punt també se situava per damunt de l'UE-30.002 i el PV-97. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada, restes de fauna i de vidre (una tija de copa).

Un cop retirada l'UE-30.001 s'ha documentat el nivell que reblia la major part del trencament UE-30.005. Aquest rebliment el definia el PV-97, que es corresponia a un paviment de morter de calç de tonalitats ocre. En algun punt dels límits del

retall, el PV-97 se situava per damunt del PV-98. Aquest fet ens indicaria que a banda de reblir el trencament UE-30.005, el PV-97 reparava el PV-98. Així doncs, el PV-97 es tractaria d'una reparació i regularització del nivell de circulació PV-98. La seva posició estratigràfica ens indica que la seva formació s'hauria produït al segle XVII.

PV-97

Al seu extrem sud-oest, l'UE-30.001 era solidària estratigràficament amb l'UE-30.003, que presentava unes característiques i ubicació ben diferenciades. L'UE-30.003 estava formada per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i tonalitats vermelles. Se situava a la zona sud-oest del sector, arran del MR-331 al qual es lliurava. A nivell estratigràfic, cal destacar també que l'UE-30.001 no se situava a la zona del retall UE-30.005, sinó que cobria el PV-98 i l'UE-30.002 a la zona on s'ubicava. Per les característiques de l'UE-30.001 i 30.003, considerem que es correspondrien al nivell format a partir de l'ús del PV-98 i de la reparació PV-97 del seu trencament (UE-30.005). La seva formació se situa cronològicament al segle XVII, en un moment posterior respecte els PV-97 i 98.

Per sota de l'UE-30.002 a la zona central i oest del sector i de l'UE-3.002 a la zona est, s'han documentat dos estrats (UE-30.004 i 30.006), que si bé eren solidaris estratigràficament s'han identificat amb dos números per la ubicació i característiques diferenciades que presentaven. Ambdós estrats cobrien els murs (MR-39 i 233) que definien els sectors situats per sota del sector 30 (sectors 31, 47 i 48), juntament amb els nivells superiors dels mateixos. D'aquesta manera, les UE-30.004 i 30.006 es correspondrien al nivell d'amortització d'aquests sectors anteriors, alhora que actuarien de preparació i regularització prèvia a la instal·lació dels primers nivells de circulació del sector 30. La seva formació la situem cronològicament (per la seva posició estratigràfica i els materials associats amb els estrats) al segle XVII.

UE-30.004

L'UE-30.004 s'ha documentat a la zona oest del sector i estava formada per un nivell de

terra sorrenca, de tonalitats verdes i ataronjades i amb taques de carbons. Presentava una compactació important i una potència de 10-12cm. L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics, dels quals destacaven a nivell cronològic la ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), juntament

FP-26

amb ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (finals segle XV-segle XVI), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-segle XIV) i ceràmica comuna vidrada (verda, marró i melada); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat fragments de vidre i restes de fauna.

A l'oest de l'UE-30.004 s'ha documentat el FP-26. La seva planta era circular, de 4cm de diàmetre i 8cm de profunditat, amb el perfil de parets rectes i fons pla.

El perímetre del FP-26 estava delimitat a partir de l'UE-30.004, sense que s'observés cap trencament de l'estrat, fet que ens indicaria que el FP-26 s'hauria format durant el procés de formació de l'UE-30.004. Per les seves característiques, el FP-26 es correspondria a la base de subjecció o forat de pal, associat amb algun element periple (tipus fusta) de petites dimensions. Aquest element hauria estat utilitzat durant el procés de formació de l'estrat, si bé desconeixem la possible funcionalitat del mateix. Un cop formada l'UE-30.004, o bé en el moment previ a la seva amortització, l'estructura situada a l'interior del FP-26 es va retirar i es va reblir el seu interior mitjançant l'UE-30.007. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i poc compactada.

L'UE-30.006 s'ha localitzat a la zona central i est del sector i es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i grises i amb restes de morter de calç a les seves cotes superiors. Tenia un gruix de 7-15cm i es lliurava a les cotes inferiors dels MR-43 i 44. Les restes de morter de calç associades amb aquest estrat es podrien correspondre a un primer nivell de circulació del sector 30, que hauria estat reparat pel PV-98. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han documentat ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica vidrada

UE-30.006

blanca i blava de Barcelona (finals segle XV-segle XVI), juntament amb ceràmica comuna (vidrada, reduïda i oxidada), fragments de ferro, restes de fauna i un gresol de pedra.

Tal i com hem vist en relació a l'UE-30.004, l'UE-30.006 també presentava un forat de pal, FP-27, que presentava unes característiques i dimensions similars al FP-26. D'aquesta manera el FP-27 tenia una planta circular, de 4'5cm de diàmetre i 6cm

FP-27

de profunditat; la seva secció definia unes parets que presentaven una pendent cap al nord, amb el fons irregular. Tal i com també hem presentat en relació al FP-26, el FP-24 no s'havia format a partir d'un trencament a l'UE-30.006 sinó que el seu perímetre el dibuixava el mateix estrat. Les seves característiques ens indiquen que també es tractaria de la base de subjecció d'un element, que se situaria en aquest punt i hauria estat utilitzat durant el procés de formació de l'estrat. Prèviament a l'amortització de l'UE-30.006 es va retirar aquest element i es va reblir el FP-27. Aquest rebliment estava format per un nivell de terra sorrenca, poc compactada i de tonalitats ataronjades, que ha estat identificat com a UE-30.008.

A més d'aquests forats de pal, l'UE-30.006 presentava dos trencaments, UE-30.017A i 30.015, que se situaven a la zona oest i sud d'aquest estrat. L'UE-30.017A tenia una planta irregular, amb els límits arrodonits i una secció i fons irregular. La seva llargada (nord-sud) era de 38cm, tenia una amplada de 40cm i

Trencament UE-30.017A

una profunditat de 42cm. A més de tallar l'UE-30.004, l'UE-30.017A trencava una part del MR-233 (al qual cobria l'UE-30.004) i el PV-100 i l'UE-30.010 i 47.001 (tots tres nivells ja del sector 47). L'interior del retall estava reblert mitjançant l'UE-30.018, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i amb restes de carbons. L'excavació d'aquest rebliment ha aportat ceràmica vidrada blanca i blava de Paterna-Manises (segle XV) i ceràmica comuna (vidrada i reduïda).

L'UE-30.015 també tenia una planta i secció irregulars, amb els límits dels seu perímetre arrodonits. La seva llargada (nord-sud) era de 47cm, la seva amplada de 40cm i tenia una alçada màxima de 37cm. Aquest trencament tallava a més de l'UE-30.006, el mur nord de la CN-34 (MR-45) i el seu paviment de base de

Trencament UE-30.015

circulació (PV-154), així com el PV-100 i UE-30.010 (del sector 47). L'interior de l'UE-30.015 estava reblert mitjançant un nivell de terra argilosa, de color marró fosc i amb restes de carbons, que ha estat identificat com a UE-30.016. Durant la seva excavació s'han recuperat fragments de ceràmica comuna reduïda i vidrada marró. Per les característiques de les UE-30.017A i 30.015 considerem que es correspondrien a dos retalls associats amb la col·locació de dos elements periples (tipus fusta), dels quals els dos retalls serien les seves bases de subjecció. Un cop aquestes estructures es van retirar es van reblir els retalls corresponents a les seves bases. La posició estratigràfica de les UE-30.015 i 30.017A ens indica que la seva formació se situaria cronològicament al segle XVII.

El rebliment UE-30.004 amortitzava parcialment un fossa sèptica, que se situava a l'angle de tancament nord-oest del sector. Aquesta fossa sèptica, FS-26 hauria funcionat conjuntament amb la FS-25, que se situava a l'oest de la primera. Durant el període de funcionament del sector 30 es va amortitzar la FS-26 i es va continuar utilitzant la FS-25. En aquest sentit, els estats del sector 30 es lliuraven als murs de tancament sud i est (MR-175 i 42 respectivament) de la FS-25.

Les fosses sèptiques FS-25 i 26 s'haurien definit en un moment anterior respecte al sector 30, en un moment posterior al primer nivell d'ús del sector 48, al segle XV. Les dues fosses sèptiques se situaven a l'interior d'un retall, UE-48.009, que tallava els nivells corresponents al sector 53, així com el nivell previ a la urbanització de l'espai en aquest punt (UE-53.008). La construcció inicial d'aquestes dues estructures s'hauria dut a terme al segle XV i haurien estat en ús fins al segle XVI. Al segle XVII, quan s'amortitzà el sector 48 i es va definir el sector 30 es van reparar els murs de tancament de les fosses existents (per adaptar-se a les pujades de la cota de nivell dels estrats del sector 30), si bé finalment la FS-26 va ser amortitzada i el seu mur est ja no va ser reparat; així doncs, a partir d'aquest moment, tan sols va restar en funcionament la FS-25. En aquest sentit, cal recordar que en el punt on s'ubicava la FS-26 es va obrir l'OB-8 al mur de tancament nord (MR-147), que permetia l'accés des del sector 30 al que se situava al nord-

oest respecte aquest. L'obertura d'aquesta porta es va dur a terme al segle XVII, en un moment posterior a l'amortització de la FS-26 (ja que no tindria sentit tenir una porta en el mateix punt on s'hi ubicava una fossa sèptica).

Val a dir que ambdues fosses les presentem de manera conjunta en aquest apartat, si bé com veurem algun dels seus estrats de rebliment (de les cotes inferiors) s'han identificat en relació al sector 48.

La planta de la FS-25 era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada (nord-sud) de 1'80m, una amplada de 1'20m i una profunditat documentada de 85cm. Pel que fa a la FS-26, la seva planta era quadrada, de 2x2m. El mur de tancament nord de les dues fosses a les seves cotes superiors es corresponia al mur de tancament nord del sector (MR-57), mentre que a les cotes inferiors el definia el MR-147 (al qual reparava el MR-57). El tancament sud de les dues estructures el definia a les cotes superiors el MR-175, que estava bastit amb carreus aprofitats i maons, lligats amb morter de calç, de tonalitats ocres-ataronjades. La construcció del MR-175 se situava cronològicament al segle XVII i s'assentava al damunt del mur de tancament sud de la FS-26 i 25 (MR-41) del moment inicial de la construcció de les estructures (segle XV). Aquest MR-41 estava construït mitjançant pedres sense treballar, amb alguna amb la cara exterior lleugerament treballada i maons, disposats de manera poc regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva amplada era de 25cm i se n'ha documentat una alçada de 30cm.

FS-26 (a primer terme) i 25

MR-42

El tancament oest de la FS-25 i est de la FS-26 el formava a les seves cotes superiors el MR-42, que estava bastit mitjançant pedres de mida mitjana, amb algun carreu aprofitat (algun de grans dimensions) i maons, lligats tots ells amb morter de calç de tonalitats ocres. La seva llargada era de 1m, tenia una amplada de 40cm i se n'ha documentat una alçada de 55cm. La seva factura constructiva i posició estratigràfica ens indiquen que va ser edificat en

el mateix moment que el MR-175 (al segle XVII). El MR-42 s'assentava al damunt del MR-350, que es corresponia al mur de tancament est de la FS-26 i oest de la FS-25, del moment de la seva construcció inicial. El MR-350 presentava la mateixa factura constructiva que el MR-41 i tenia una amplada documentada de 25cm (en el moment de la construcció del MR-42 la cara est del MR-42A hauria estat parcialment desmuntada). Tant el MR-42 com el MR-350 es lliuraven als murs de tancament nord i sud de les estructures.

El mur de tancament oest de la FS-25 el definia el tancament oest del sector, MR-34, mentre que el tancament est de la FS-26 el formava l'extrem sud del mur de MR-325³⁰, que es corresponia al tancament que separava els sectors 52 i 53 (cronològicament anteriors al sector 48).

A les cotes superiors de l'interior de la FS-25 s'ha documentat l'UE-30.013, que estava formada per un nivell de terra cendrosa, de tonalitats grises i poc compactada. Aquest estrat es corresponia a les restes dels sediments abocats a l'interior de la fossa sèptica durant el seu darrer moment d'ús. Per les característiques de l'UE-30.013, aquests sediments estarien associats amb l'ús d'una estructura de combustió, que se situaria a una zona propera. És probable que aquesta estructura de combustió s'ubiqués al sector situat al nord-est del sector 30, amb el qual es comunicaven mitjançant l'OB-8. L'excavació de l'UE-30.013 ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada (verda i marró) i restes de fauna.

Per sota de l'UE-30.013 s'ha localitzat l'UE-30.017. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb alguna acumulació de terra cendrosa. L'UE-30.017 es lliurava a la part inferior dels murs bastits al segle XVII que reparaven els murs anteriors de la FS-25 i per les seves característiques es correspondria a un estrat associat amb el moment final de la construcció dels mateixos. La seva formació estaria associada amb l'abocament de les possibles restes del morter dels murs, juntament amb el primer sediment associat possiblement amb la mateixa estructura de combustió amb la que estava vinculada l'UE.30.013.

L'excavació de l'UE-30.017 ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (finals segle XV-segle XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada); a més dels atuells ceràmics s'ha recuperat un fragment d'una figureta ceràmica, així com fragments de ferro i restes de fauna. Tan l'UE-13.003 com l'UE-13.017 es lliuraven als murs de tancament superiors de la FS-25 (MR-175 i 42), que es corresponien a les reparacions efectuades al segle XVII. A partir d'aquesta dada estratigràfica, juntament amb els materials aportats durant la seva excavació, situem cronològicament la formació de les UE-13.013 i 13.017 al segle XVII.

Per sota de l'UE-30.017 s'ha documentat l'UE-48.002, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes i negres i amb restes de cendres. Aquest estrat se situava a les cotes inferiors de la FS-25 i es lliurava als murs de tancament inicials de l'estructura (MR-41 i 350). Les característiques de l'estrat ens indiquen que la seva formació estaria associada a la deposició a l'interior de la FS-25 de restes de combustions i secrecions orgàniques. L'excavació de l'UE-48.002 ha permès recuperar un abundant nombre de materials ceràmics, majoritàriament corresponents a ceràmica vidrada (verda i marró) i oxidada comunes. Juntament amb aquests s'han recuperat ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV); a més de la ceràmica, l'excavació d'aquest estrat ha aportat, en menor nombre, fragments de ferro i restes de fauna. Per la seva posició estratigràfica i els materials associats amb aquest estrat, situem cronològicament la seva formació entre els segles XV i inicis del segle XVII, durant l'ús de la FS-25.

Pel que fa a la FS-26, a les seves cotes superiors s'ha documentat un estrat de terra poc homogènia, amb una important proporció de pedres de mida mitjana, que ha estat identificat com a UE-30.014. Per les seves característiques, l'UE-30.014 es tractaria del nivell que amortitzaria la FS-26 un cop es va desestimar la seva continuació com a fossa sèptica al segle XVII. Aquest estrat cobria les restes del mur de tancament est (MR-325) de la construcció inicial de l'estructura, que no va ser reparat tal i com va passar amb els murs nord i sud de la mateixa. Així mateix, l'UE-30.014 es lliurava als murs MR-42 i 175, que reparaven els murs sud i oest de les fosses (al segle XVII). L'excavació de l'UE-30.014 ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segle XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica blanca amb manganès de Manises (segle XIV), juntament amb ceràmica comuna (vidrada, oxidada i reduïda) i restes de fauna. Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-30.014 ens fan ubicar la cronologia de la seva formació al segle XVII. Aquest estrat reblia la part inferior d'un trencament, UE-48.004, que s'havia dut a terme a les cotes superiors del rebliment de la FS-26 (UE-48.003) i a la cara est del MR-350. El trencament UE-48.004 estaria associat amb la construcció del MR-42, ja que aquest el reblia pràcticament en la seva totalitat. Un cop edificat el MR-42 es va acabar de reblir el trencament i es va amortitzar la FS-26 mitjançant l'UE-30.014.

L'UE-30.014 cobria l'UE-48.003, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica, tonalitats diverses i amb restes de cendres. Aquest estrat s'ha documentat a les cotes inferiors de la FS-26 i ja es lliurava als murs corresponents a la construcció inicial de l'estructura. L'excavació de l'UE-48.003 ha aportat ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI) i de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica blanca i manganès (segle XIV), ceràmica d'importació i ceràmica comuna oxidada, reduïda

i vidrada (verda i marró); juntament amb els materials ceràmics s'han recuperat una sivella de bronze i fragments de ferro. Les característiques de l'UE-48.003 ens indicarien que es tractaria d'un nivell associat amb l'ús de la FS-26. La seva posició estratigràfica i els materials aportats durant la seva excavació ens indiquen que la cronologia de la seva formació se situaria entre els segle XVI i inicis del segle XVII (prèviament a les reparacions dels murs de tancament i a l'amortització de la FS-26).

Reprement la seqüència estratigràfica del sector 30, per sota de l'UE-30.004 a la zona oest del sector s'ha documentat l'UE-30.012. Aquest estrat el formava un nivell de terra poc compactada, de tonalitats grises i amb restes de maons i de morter de calç. La seva potència era de 4-7cm i se situava al damunt del paviment del maons PV-101, que es corresponia al darrer nivell de circulació del sector 48; a les zones on el PV-101 no s'havia conservat se situava per sota del

UE-30.012

nivell previ a aquest (UE-48.001). Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-30.012 es correspondria al primer nivell que amortitzaria el sector 48 (tan el PV-101 com part del mur est del sector 47 i oest del sector 48 (MR-233), prèviament a l'amortització final (UE-30.004). L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica comuna oxidada i vidrada (verda, marró i melada). La cronologia de la formació de l'UE-30.012 la situem, per la seva posició estratigràfica, a inicis del segle XVII.

Per sota de l'UE-30.012 a la zona oest i de l'UE-30.006 a la zona central i est del sector, s'han documentat els primers nivells i les estructures associades als sectors 48, 47 i 31 (a la zona oest, central i est respectivament).

2.1.25. Sector 31

El sector 31 estava situat al sud de la parcel·la, al seu extrem nord-est, al nord respecte el sector 32 i a l'est del sector 47. L'extrem est del sector, on estaria en contacte amb el carrer (sector 4) s'ubicava més enllà del límit est de la parcel·la, mentre que l'espai situat al nord del sector 31 va quedar parcialment desmuntat en el moment de la construcció de l'església, amb una destrucció final en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX. L'espai que definia el sector 31 es va definir en el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, i va estar en ús com a espai fins a inicis del segle XVII. En aquest moment el sector 31 va quedar integrat al sector 30, del qual ocupava la seva zona est.

En el moment de la seva construcció inicial, aquest sector formava part de la mateixa finca amb els sectors 47, 52 i 53 (que se situaven al sud respecte el sector 31). Juntament amb aquests sectors, possiblement formarien part de la mateixa propietat els sectors situats al nord respecte aquests, tal i com ens ho indicava la porta oberta a l'extrem est del mur nord del sector 31 (OB-37 al MR-348). Així mateix, a partir de

Vista general del sector 31

la obertura documentada al MR-259 (OB-25), hem constatat que aquests sectors podrien haver format part inicialment de la mateixa propietat juntament amb els sectors situats al sud (sectors 32, 33 i 34), ja que mitjançant aquesta porta es comunicaven els sectors 47 i 33. Considerem com a poc probable que les dues finques haguessin funcionat conjuntament (no n'hem documentat evidències estratigràfiques) i al mateix segle XIV es va tapiar l'OB-25 (mitjançant el MR-174). Aquesta possible propietat inicial es va dividir en dues: la dels sectors 30, 47 i 48 i la dels sector 32, 33 i 34.

El mur de tancament est del sector 31 (que se situava més enllà del límit de la intervenció) es correspondria al mur de façana de l'edifici (inicialment juntament amb el mur est del sector 32); possiblement en aquest mur s'hi obriria una porta mitjançant la qual s'accediria a l'interior de la finca des del carrer. En relació a la propietat inicial on s'ubicaria el sector 31 (amb els sectors situats al sud respecte aquest), hi hauria la possibilitat que aquesta tingués també façana al Pla d'en Llull. Aquesta dada l'apuntem a tall d'hipòtesi al constatar la distància que hi hauria des del límit sud de la parcel·la fins a la zona on se situaria el Pla d'en Llull. Si calculem aquesta distància en relació a l'amplada de les finques documentades en aquesta

intervenció, la zona sud del sector 44 (més enllà del MR-228) podria situar-se al Pla.

A partir de les dades aportades per l'excavació en el sector 30, considerem que es correspondria a un àmbit interior, que estaria possiblement destinat a una activitat domèstica o bé vinculada a l'emmagatzematge d'algun producte. En aquest sentit, no hem documentat cap estructura o element que ens hagi permès determinar que s'hi dugués a terme cap treball relatiu a una manufactura o treball associat directament amb una activitat econòmica. Davant d'això considerem com a més probable la possible activitat domèstica o d'emmagatzematge que hem esmentat, tot i que tampoc hem localitzat cap possible estructura vinculada directament a aquestes activitats; aquesta manca d'estructures juntament amb la proximitat de l'espai a la zona d'accés a la finca també ens ha fet decantar cap a la opció presentada.

MR-39

La planta documentada del sector 31 era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 4'40m i una amplada documentada de 4'30-4'45m. El tancament nord de l'espai el definia el MR-348³¹; el sud, el MR-30³² i l'oest, el MR-39. Tal i com hem presentat anteriorment, l'extrem est del sector i, per tant, el seu mur est se situaven més enllà del límit de la parcel·la intervinguda. El MR-39 tenia una direcció nord-sud i tancava per l'est el sector 47 i per l'oest el sector 30. Estava bastit mitjançant carreus lleugerament treballats, de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva amplada era de 50-55cm i se n'ha documentat una llargada de 3'13m i una alçada de 64cm. A

l'extrem sud d'aquest mur s'hi situava una obertura (OB-38), que permetia la comunicació entre els sectors 31 i 47.

L'OB-38 estava definida mitjançant el parament del mur, sense que la seva obertura hagués suposat un trencament del mateix. Aquest fet ens indica que aquesta porta es va definir en el mateix moment de la construcció del MR-39. L'amplada de l'OB-38 era de 1'15m. En relació a aquesta porta no s'ha documentat les restes del seu marxapeu i tan sols s'ha documentat el seu límit nord-oest, on es conservava l'encaix de la seva polleguera en un carreu. La localització d'aquesta porta en aquesta zona sud del MR-39 ens fa considerar la possibilitat que la porta d'accés a l'interior del sector des del carrer se situés també al sud del mur de façana. Aquesta dada l'apuntem a partir de la documentació, als sectors de la zona nord de la parcel·la, de les portes interiors de les finques en el mateix punt on s'ubicava la

porta d'accés des del carrer.

Per la factura constructiva i posició estratigràfica, situem la construcció del MR-39 a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. A nivell estratigràfic, a l'extrem sud del mur se li lliuraven els murs de tancament nord i sud dels sectors d'aquesta zona (MR-30 i 329), així com el MR-40, que tancava per l'oest el sector 32 i per l'est el sector 33. Aquesta dada ens indica que tot i que aquests murs tenen la mateixa cronologia (finals segle XIII-inicis segle XIV), a nivell constructiu es va edificar inicialment el MR-39. L'extrem nord del mur estaria en contacte amb el mur de tancament nord del sector (MR-348) i del sectors 47 i 48 (MR-14). Aquest contacte va quedar trencat en el moment de la construcció de l'església, ja que la fonamentació de la PL-4 (MR-365) va tallar aquest punt de contacte d'aquests murs i, per tant, l'extrem nord del MR-39.

OB-38

El MR-39 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-328. Aquesta estava construïda a base de pedres sense treballar (de mitjana a la cota superior i grans a la inferior), disposades de manera regular (amb la col·locació de les pedres que s'adaptava a les filades) i lligades amb el mateix morter de calç del MR-39. L'amplada del MR-328 era de 60-65cm i tenia una alçada de 35-48cm. La part inferior del mur de fonamentació se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-31.020³³, que tallava els nivells de rebliment previs a la urbanització de la zona dels sectors 31, 47, 32 i 33 (UE-31.014, 32.009, 47.012 i 33.012). La major part d'aquesta rasa estava reblerta mitjançant un nivell de sorres netes de tonalitats ocre, UE-31.021. Al damunt del nivell de sorres s'hi assentava el MR-328. Tal i com hem anat veient en les rases de fonamentació de diversos murs de la mateixa cronologia, l'excavació d'aquestes rases permetien l'extracció d'argiles, que eren utilitzades posteriorment durant el procés de construcció dels murs (possiblement de les tàpies que definirien la seva part superior). Les sorres dels rebliments provindrien de la platja.

Pel que fa a l'excavació d'aquest sector, s'ha de destacar inicialment que tots els nivells i estrats del mateix van ser tallats per la rasa de fonamentació (UE-3.005) de la base de la pilastra PL-4 (MR-365) de l'església. El primer dels estrats documentats d'aquest espai s'ha documentat per sota de l'UE-30.006 i es corresponia a l'UE-31.001. Estava format per un nivell de terra poc homogènia i amb pedres de petites i mitjanes dimensions. Tenia una potència de 10-15cm i

cobria les restes del MR-39. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE.31.001 es tractaria del nivell d'amortització, juntament amb l'UE-30.006, del sector 31, en el moment en què aquest va passar a formar part del sector 30. L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), blanca i manganès (segle XIV), així com ceràmica vidrada (verda i marró), oxidada i reduïda comunes. La posició estratigràfica i els materials recuperats en aquest estrat ens mostren una cronologia de la formació d'aquest estrat que se situaria a finals del segle XVI-inicis del segle XVII.

Per sota de l'UE-31.001 s'ha localitzat l'UE-31.002, que estava formada per un estrat de terra argilosa i compactada, de tonalitats ataronjades i amb restes de morter de calç, cendres i argila rubefactada. La compactació de l'UE-31.002 definia el PV-153, que es corresponia a un nivell de circulació de l'espai. La seva potència era de 7-10cm. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica comuna (vidrada, reduïda i oxidada), fragments de vidre i restes de fauna. La posició

PV-153 i UE-31.002

estratigràfica de l'UE-31.012 i el PV-153 ens indica que es tractaria del darrer nivell de circulació del sector, que s'ubicaria cronològicament al segle XVI i fins a inicis del segle XVII. La recuperació de la ceràmica vidrada blanca i blava d'orles diverses ens marcaria aquesta possible continuïtat d'ús del PV-153 a inicis del segle XVII, si bé cal considerar que el fragment recuperat d'aquesta tipologia també podria haver estat filtrat de la zona de la rasa del MR-365.

L'UE-31.002 i el PV-153 tenien tres trencaments (FP-40, 41 i UE-31.006) que es corresponien tots ells a encaixos o bases de subjecció d'estructures, que funcionarien amb aquests nivells. Els FP-40 i 41 se situaven a la zona central del sector i estaven alineats, amb una distància entre ells de 30cm. Ambdós retalls tenien una planta rectangular, amb els angles del seu perímetre lleugerament arrodonits. El FP-40 s'ubicava a l'est, amb una lleugera inclinació cap al nord-oest, i tenia una llargada (est-oest) de 28cm, una amplada de 20-23cm i una profunditat de 17cm. El FP-41 estava a l'oest i presentava una lleugera inclinació cap al nord-est; la seva llargada (est oest) era de 26cm, tenia una amplada de 20-23cm i una profunditat de 18cm. La secció que definien els dos retalls era de parets rectes i

fons pla, amb restes de morter de calç en aquesta part inferior.

Les característiques similars i proximitat dels dos forats de pal ens fan considerar que ambdós funcionarien de base de subjecció d'una mateixa estructura, que se subjectaria al damunt de dues bases i que funcionaria amb el PV-153. Tot i que no han quedat restes o indicis relatius a l'estructura amb la que funcionarien els FP-40 i 41, a partir de les seves dimensions, característiques i

FP-40 i 41

ubicació, considerem, a tall d'hipòtesi, que aquesta es podria tractar o bé d'una escala o d'una taula o taulell. En relació relativa a una possible escala, aquesta podria estar bastida mitjançant fusta, amb la part inferior subjectada als forats de pal i es lliuraria al MR-348. Pel que fa a la possible taula o taulell, tindria tan sols les dues bases dels forats de pal, amb un possible extrem nord que es recolzaria al mateix MR-348. En qualsevol dels dos casos, en el cas que l'element que subjectarien els FP-40 i 41 es projectés cap a una zona de l'espai seria cap al nord. Això ho indiquem a partir del fet de presentar més amplada en direcció est-oest (que subjectaria millor una estructura nord-sud), juntament amb la possibilitat que l'accés a l'interior de l'espai s'efectuaria des de la zona sud del sector i, per tant, considerem que l'element no s'ubicaria en un punt tant proper i alineat amb la porta.

UE-31.006

En el moment previ a l'amortització del PV-153 i l'UE-31.002 es va desmuntar l'estructura amb la que estaven associats els dos forats de pal i aquests van ser reblerts. Els dos estrats que reblen l'interior dels FP-40 i 41 (UE-30.003 i 30.004 respectivament) estaven formats per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades.

L'altre trencament a l'UE-31.002 i al PV-153, UE-31.006, s'ha documentat a la zona central oest del sector, a 68cm del MR-39. La seva planta era arrodonida, amb una orientació nord-sud, de 82cm de llargada i 27-45cm d'amplada. La zona nord del retall presentava més profunditat (24cm) respecte la zona central i nord (13cm); aquesta zona amb més profunditat tenia una

llargada (nord-sud) de 50cm. A més de tallar l'UE-31.002 i el PV-153, l'UE-31.006 tallava els nivells situats per sota d'aquests (UE-31.008, PV-178 i les cotes superiors de l'UE-31.009). Per les característiques i ubicació d'aquest trencament, considerem que es correspondria a la base de subjecció d'alguna estructura, que tindria dues bases a diferent nivell. Per la seva proximitat amb el MR-39, aquest element podria lliurar-se o subjectar-se parcialment en aquest mur. L'UE-31.006 estava aproximadament alineat respecte els FP-40 i 41 (a 90cm respecte el darrer); tot i aquesta alineació, les seves característiques ben diferenciades ens fan descartar que l'UE-31.006 subjectés una mateixa estructura amb els FP-40 i 41. Tal i com passava amb aquests, en el moment previ a l'amortització del PV-153 i l'UE-31.002 l'estructura situada a l'interior de l'UE-31.006 es va desmuntar i es va reblir el retall mitjançant l'UE-31.007. Aquest rebliment estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i pedres de petites dimensions.

L'UE-31.002 cobria parcialment les restes de la canalització CN-34. Aquesta estructura es presenta en relació al sector 47, si bé cal destacar-ne que es correspondria a una conducció d'aigua, que permetria el seu abastiment cap a l'interior de la finca des d'una canalització que discorreria pel carrer. La conducció del carrer era una ramificació el Rec Comtal (o de diversos recs associats amb aquest) o d'alguna riera que discorria per aquest punt de la ciutat. En aquestes canalitzacions també hi circulaven residus, que anaven des de l'interior de les finques cap a la situada al carrer. La posició estratigràfica de l'UE-31.002 respecte la CN-34 ens indica que en el moment de l'ús del PV-153 la CN-34 ja no estaria en ús.

En aquest sentit, l'UE-31.002 era solidària estratigràficament (a la zona sud-oest del sector) amb l'UE-31.005, que amortitzava la CN-34 en aquest sector. L'UE-31.005 la definia un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb pedres de petites dimensions. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar un important nombre de fragments de vidre, dels quals destacaven una polsera i una vora d'ampolla; a més del vidre, s'ha recuperat ceràmica vidrada verda i marró i una agulla de cap de bronze. La posició estratigràfica de l'UE-31.005, així com la relació entre la CN-34 i l'UE-31.002 i l'estrat situat per sota d'aquesta (UE-31.008) ens indicarien que el moment de l'amortització de l'estructura se situaria cronològicament al segle XVI.

Un cop retirada l'UE-31.002 s'ha documentat l'UE-31.008. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb restes de morter de calç a la zona central i nord. L'UE-31.008 estava bastant compactada i definia el PV-178, que es corresponia a un nivell de circulació i ús de l'espai. Les restes de morter de calç que formaven part de l'estrat ens podrien indicar que el PV-178 hauria estat en algun moment un paviment de morter. La potència de l'estrat era de 8cm i es lliurava als murs de tancament nord i al mur sud de la CN-34 (MR-45). Per la posició estratigràfica respecte aquesta canalització, considerem que durant l'ús del PV-178 aquesta estaria en funcionament. L'excavació de l'UE-

31.008 ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI) i de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica

PV-178 i UE-31.008

blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb un important nombre de ceràmica vidrada verda i marró i oxidada comuna; a més de la ceràmica, s'han recuperat restes de fauna i fragments de bronze i vidre. Aquests materials, juntament amb la seva posició estratigràfica, ens indicarien que la formació i ús de l'UE-31.008 i el PV-178 se situarien cronològicament entre els segles XV i inicis del segle XVI.

Per sota de l'UE-31.008 s'ha localitzat un nivell de terra poc homogènia, amb restes de morter de calç i pedres de petites i mitjanes dimensions, que ha estat identificat com a UE-31.009. La seva potència era de 20-23cm. Per les característiques i posició estratigràfica, considerem que aquest estrat es correspondria a un rebliment, que amortitzaria el nivell de circulació anterior (UE-31.010 i PV-172), així com la canalització que funcionava amb aquest (CN-36). Aquesta CN-36 (que es presenta en relació al sector 47) hauria estat substituïda per la CN-34, que se li assentava al damunt. En relació a la CN-36, cal destacar que a les seves cotes superiors s'hi ha documentat un nivell de morter de calç UE-31.011, que amortitzava la CN-36 i damunt el qual s'assentava la CN-34. L'UE-31.011 tenia un gruix de 2-5cm i durant la seva excavació s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmica oxidada i blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV).

A nivell estratigràfic, l'UE-31.009 es lliurava a les dues canalitzacions i a l'UE-31.011, fet que ens indica que inicialment es va amortitzar la CN-34 i es va edificar la CN-36 i posteriorment es va formar el rebliment UE-31.009. Tot i que a nivell estratigràfic podem determinar dos moments diferenciats, tant la construcció de la CN-36 com la formació de l'UE-31.009 presenten una mateixa cronologia, que se situa a inicis del segle XV.

Com ja hem esmentat, l'UE-31.009 amortitzava un nivell de circulació anterior, PV-172, que es corresponia a un paviment de terra piconada. El PV-172 el formava la compactació de l'UE-31.010, que el definia un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró i vermell. L'UE-31.010 i el PV-172 tenien una potència de 13-20cm. Aquest nivell de circulació funcionava amb la CN-36, ja que l'UE-31.010 i el PV-172 es lliuraven al mur de tancament nord de l'estructura CN-36, MR-352. La posició

estratigràfica del PV-172 i de l'UE-31.010 ens indiquen que es correspondrien a un nivell de circulació del sector, que s'hauria format i estaria en ús durant el segle XIV.

PV-172 i UE-31.010

L'UE-31.010 i el PV-172 estarien amortitzant i substituint un nivell de circulació anterior, PV-174, que el definia l'UE-31.013. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb restes de carbons, cendres i morter de calç. La compactació d'aquest estrat definia el PV-174, que es corresponia a un paviment de terra piconada. La potència d'aquest estrat era de 15-20 i es lliurava a les cotes inferiors dels MR-39 i 348. A la zona nord del sector, l'UE-31.013 les argiles que definien l'estrat presentaven una tonalitat més vermella, que s'hauria produït per una possible combustió directe en aquest punt; a l'est respecte aquesta combustió hi havia restes de carbons i cendres. La combustió que hauria format aquesta rubefacció de les argiles es correspondria possiblement a un foc a terra, que per les seves reduïdes dimensions i potència hauria estat de curta durada.

La posició estratigràfica i característiques de l'UE-31.013 i el PV-174 ens fan considerar que aquest estrat i el nivell de circulació que definia s'haurien format possiblement durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector i haurien definit el primer nivell d'ús del mateix. Així doncs, situem la cronologia de la formació i ús de l'UE-31.013 i el PV-174 a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Posteriorment al moment de la formació de l'UE-31.013 i el PV-174 es va edificar la CN-36. Aquesta dada l'apuntem a partir del fet que aquest estrat i el nivell de circulació que definia presentaven un retall, UE-31.022, a l'interior del qual s'hi situava la part inferior de la CN-36. Podria ser que aquesta estructura es construís durant el darrer moment d'ús del PV-174, o bé prèviament a la seva amortització.

PV-174 i UE-31.013

La posició estratigràfica i característiques de l'UE-31.013 i el PV-174 ens fan considerar que aquest estrat i el nivell de circulació que definia s'haurien format possiblement durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector i haurien definit el primer nivell d'ús del mateix. Així doncs, situem la cronologia de la formació i ús de l'UE-31.013 i el PV-174 a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Posteriorment al moment de la formació de l'UE-31.013 i el PV-

174 es va edificar la CN-36. Aquesta dada l'apuntem a partir del fet que aquest estrat i el nivell de circulació que definia presentaven un retall, UE-31.022, a l'interior del qual s'hi situava la part inferior de la CN-36. Podria ser que aquesta estructura es construís durant el darrer moment d'ús del PV-174, o bé prèviament a la seva amortització.

L'UE-31.013 cobria l'UE-31.014 que es corresponia a l'estrat de rebliment anterior a la construcció dels murs de tancament del sector. Aquest estava format per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i tonalitats vermelles i ataronjades. Per les seves característiques i posició estratigràfica, L'UE-31.014 es tractava del rebliment existent a la zona en el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat. La seva formació possiblement estaria vinculada a la deposició de sediments, de manera natural, a partir de les diverses vingudes d'aigua que s'haurien anat produint durant diversos moments. En aquest estrat i al nivell de sorres que reblia el tancament que presentem a continuació, s'ha finalitzat l'excavació en aquest sector.

L'UE-31.014 estava tallada per les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector (UE-31.017 del MR-348, 31.020 del MR-39 i UE-31.018 del MR-30), que ens constata l'anterioritat d'aquest estrat respecte la construcció dels murs. A més d'aquestes rases, l'UE-31.014 presentava un retall de grans dimensions, UE-31.015, que se situava a la zona central del sector. L'UE-31.015 tenia una planta irregular, amb els seus límits nord-oest, sud i est, que discorrien en paral·lel respecte les fonamentacions dels murs de tancament del sector, a una distància de 20-40cm respecte aquests. Pel que fa al límit est, la seva zona central i sud possiblement també discorreria en paral·lel respecte el mur del sector (que ja se n'anava més enllà del límit de la parcel·la), mentre que al nord el retall no discorria en paral·lel respecte l'angle nord-est del sector, sinó que definia un tancament en diagonal cap als límits nord-oest i central est.

UE-31.014, amb el perímetre del retall UE-31.015 i el seu rebliment de sorres UE-31.016

L'interior del retall UE-31.015 estava reblert mitjançant un nivell de sorres netes de tonalitats ocre, que ha estat identificat com a UE-31.016. A nivell estratigràfic, la part inferior del retall UE-31.022 (a l'UE-31.013 i al PV-174) corresponent a la construcció de CN-36 no afectava l'UE-31.014 ni al retall UE-31.015 ni al seu rebliment UE-31.016.

Tal i com hem vist en altres nivells de rebliment previs a la construcció dels murs de tancament d'altres sectors d'aquesta mateixa intervenció (així com en algunes de les rases dels mateixos murs), aquests retalls efectuats en aquests estrats estarien

destinats a l'extracció d'argiles, que eren utilitzades durant el procés de construcció dels murs de les diverses finques. En aquest sentit, les argiles eren utilitzades tan per als morters, com per als murs de tàpia (que possiblement formarien la part superior de la majoria dels tancaments dels edificis d'aquesta zona). La possibilitat de disposar d'argiles en el mateix terreny on s'edificava abaratia els costos de la construcció (no s'havia de comprar ni anar-la a buscar en zones més allunyades). En aquest sentit, era més ràpid i econòmic anar a buscar sorres de la platja per a reblir els retalls, per la seva proximitat i gratuïtat.

2.1.26. Sector 32

El sector 32 s'ubicava a l'extrem sud-est de la parcel·la, al sud del sector 31 i 30 (en un moment final), al nord respecte el sector 44 i a l'est respecte el sector 33. El límit oest del sector, juntament amb l'espai situat a l'oest respecte aquest se situaven ja més enllà de la parcel·la intervinguda. Aquest sector es va definir en el moment de la construcció inicial de les edificacions d'aquesta zona de la ciutat, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, i hauria estat en ús possiblement fins al moment previ a la construcció de l'església (a finals del segle XVII). Els nivells corresponents al darrer moment d'ús del sector haurien estat desmuntats inicialment per la construcció de l'església i posteriorment pel soterrani del segle XIX, que també hauria afectat als nivells associats amb l'església en aquest punt.

Vista general, des del nord del sector 32

L'espai corresponent a aquest sector formaria part, en el moment de la construcció dels diferents edificis, a la propietat que definien els sectors 33, 34, 44 i 37 (al sud respecte els MR-30 i 329) i 31, 47, 52 i 53 (al nord dels mateixos murs). Aquests espais ubicats a nord i sud es comunicaven mitjançant la porta OB-25, que s'ubicava al mur (MR-329) que separava els sectors 47 i 33. Aquesta propietat tindria unes dimensions considerables, amb un mur de façana al carrer

Joan Grech, del qual no se n'han documentat les seves restes (ni al sector 31 ni al 32), ja que aquest se situaria més enllà del límit de la present intervenció. Possiblement la mateixa propietat tindria façana al Pla d'en Llull, tot i que aquesta se situava al sud respecte el límit de la parcel·la intervinguda. Aquesta dada l'apuntem a tall d'hipòtesi al calcular que l'extrem sud del Pla se situaria aproximadament a la zona central de la propietat situada al sud respecte la nostra parcel·la. Si tenim en compte aquesta distància i les dimensions dels diferents espais i parcel·les que hem documentat, l'extrem sud dels sectors 44 i 37 (al sud respecte els sectors 32, 33 i 34) s'ubicaria en aquest límit sud del Pla i, per tant, el tancament sud d'aquests sectors serien els murs de façana del Pla d'en Llull.

La propietat inicial es va reduir al mateix segle XIV, en el moment en què l'OB-25 es va tapiar i es van diferenciar les dues propietats a banda i banda de la porta. En relació a aquesta porta, possiblement es va definir en el moment de la construcció dels diferents espais, si bé podria no haver estat en funcionament i s'hauria edificat en previsió d'una unificació de les dues finques (hi hauria la possibilitat que les dues

fossin d'un mateix propietari). D'aquesta manera, al segle XIV el sector 32 formava part d'una mateixa finca, amb els sectors 33, 34, 44 i 37; l'orientació de la propietat estaria associada amb el carrer Joan Grech, on s'hi ubicaria un mur de façana, si bé (com hem esmentat) podria tenir façana al Pla d'en Llull. En el conjunt de la propietat, el sector 31 es correspondria a un espai interior, amb un possible accés des del sector 4.

A partir de les dades aportades per la intervenció arqueològica i per la seva ubicació, considerem que el seu ús estaria associat possiblement a un àmbit domèstic o bé d'emmagatzematge de productes, sense restes o indicis associades amb cap activitat de caire productiu. En relació a aquest ús de l'espai, no hem documentat cap estructura o element directament vinculats a aquest. Pel que fa a l'accés i comunicació amb els altres sectors, inicialment s'hauria previst que els sectors 32 i 44 estarien oberts, mitjançant una possible arcada, que obriria aquests dos sectors i la zona nord i sud del sector 44. L'obertura al sector 44 s'hauria mantingut, si bé la dels sectors 32 i 44 es va ser tapiada probablement en el moment final de la construcció dels murs del sector, mitjançant el MR-72. La porta que permetria la comunicació entre aquests sectors no ha estat localitzada i, per tant, s'hauria de situar a l'extrem est del mur (ja més enllà del límit de la present intervenció). Entre els sectors 32 i 33 (al sud) no hi hauria hagut una comunicació directe, ja que no hem documentat cap porta al mur que els separava (MR-40). Inicialment, el sector 33 també estaria obert també en relació a la zona sud del sector 44 i, per tant, haurien format un espai obert entre aquests sectors i el sector 32. Tal i com passava entre els sectors 32 i 44, l'espai obert entre els sectors 33 i 44 es va amortitzar mitjançant el MR-228.

La planta documentada del sector 30 era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 3'80m-4m i una amplada de 3'40-3'70m. El tancament nord del sector el definia el MR-30³⁴; l'oest, el MR-40 i el sud, el MR-72. El MR-40 tenia una direcció nord-sud i tancava per l'oest el sector 32 i per l'est el sector 33. Estava bastit mitjançant carreus de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva llargada era de 4'62m, tenia una amplada de 50cm i se n'ha documentat una alçada de 40-50cm. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-40 ens indicarien que s'hauria bastit a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, quan s'edificaren els diferents edificis. A nivell estratigràfic, el MR-

Alçat oest del MR-40, amb el contacte amb el MR-39 al nord, i l'OB-23 al sud

40 es lliurava pel nord al MR-39; aquesta dada ens indica que si bé ambdós murs s'haurien edificat en el mateix moment cronològic, a nivell constructiu inicialment es va bastir el MR-39 i posteriorment el MR-40. En el mateix extrem nord, el MR-40 s'assentava parcialment al damunt de la banqueta de fonamentació, MR-328, del MR-39.

Al seu extrem sud, el MR-40 tenia una obertura, OB-23 que, tot i la parcialitat de la seva documentació, per les seves característiques considerem que es correspondria a un arcada. Aquesta dada l'apuntem per les característiques que presentava aquesta obertura, de la qual tan sols n'hem documentat el seu extrem nord. De l'OB-23 se n'ha documentat la seva part inferior, que estava definida mitjançant tres carreus ben treballats, que formarien la base de l'arcada.

Alçat est de l'OB-23

Aquests carreus eren solidaris estratigràficament amb el parament del MR-40, fet que ens indica que l'OB-23 s'hauria definit en el mateix moment de la construcció del mur. L'OB-23 permetria l'accés des de la zona nord a la sud del sector 44. Al tractar-se d'una arcada, aquesta obertura definiria un espai obert en aquest sector. Tal i com hem esmentat anteriorment, hi hauria la possibilitat que inicialment s'hagués previst que al nord i sud de l'OB-23 hi hagués també dues obertures (tipus arcada) que permetrien que els sectors 32 i 33 estiguessin oberts respecte el sector 44.

Aquesta opció finalment no es va dur a terme i a la cara est de l'OB-23 se li va lliurar el MR-72 (al sector 32) i a l'est, el MR-228 (al sector 33).

MR-326

El MR-40 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-326. Aquest mur estava bastit mitjançant pedres sense treballar, de grans dimensions, disposades de manera poc regular i lligades amb el mateix morter que el MR-40. Se n'ha documentat una llargada de 3'80m, tenia una amplada de 75cm i una alçada de 55cm. L'extrem nord del MR-326 es lliurava a la fonamentació MR-378 del MR-39; tal i com hem esmentat, el MR-40 s'assentava parcialment damunt aquesta fonamentació. El MR-326 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-32.010, que tallava els

Rasa UE-32.010 amb el rebliment de sorres, UE-32.011

estrats de rebliment previs a l'urbanització d'aquesta zona, corresponents als sectors 32 i 33. Les cotes inferiors de la rasa estava reblerta mitjançant un nivell de sorres netes i de color ocre, UE-32.011. Al damunt d'aquestes sorres s'hi assentava el MR-326, que acabava de reblir la rasa. Tal i com hem anat veient a les rases de fonamentació de diversos murs d'aquest mateix moment cronològic, l'extracció d'argiles en aquestes rases es duia a terme per a poder utilitzar-les posteriorment durant el procés de construcció dels murs de tancament de les finques. Les sorres que reblen les rases procedien de la platja.

Al MR-40 se li lliurava, a la cara est del seu extrem sud (on s'hi ubicava l'OB-23), el MR-72, que es corresponia al mur de tancament sud del sector 32 i nord de la zona est del sector 44. El MR-72 tenia una direcció est-oest i estava bastit mitjançant maons (de 15x30cm) disposats de manera regular i lligats amb morter de calç. La llargada documentada del mur era de 3'25-3'45m i la seva amplada era de 15cm a la major part del mur, amb diversos punts on tenia una amplada de 30cm. El mur estava format per filades horitzontals de maons, amb tres punts documentats (a una distància d'1m entre ells) on el parament s'eixamplava mitjançant dos maons més. Aquestes zones tenien una amplada de 30cm i funcionarien possiblement com a base de reforç de l'estructura. Possiblement a l'extrem est d'aquest mur hi hauria una obertura, que permetria la comunicació entre els sectors 32 i 44. Aquesta porta se situaria més enllà del límit est de la parcel·la intervinguda. Per les característiques i ubicació del MR-72, considerem que es correspondria a un mur de tancament interior de la finca, que actuaria com un envà per separar dos espais. Val a dir que aquest tipus de murs s'han documentat en altres espais d'aquesta mateixa intervenció, si

MR-72

bé cal destacar que tan sols s'han localitzat als sectors del sud de la parcel·la. La posició estratigràfica d'aquest mur ens indica que s'hauria edificat prèviament a la instal·lació del primer nivell de circulació de l'espai, al segle XIV, un cop l'edifici ja hauria estat construït.

El MR-72 s'assentava al damunt del MR-73, que actuava de base i fonamentació del mateix. El MR-73 estava bastit a base de pedres de mida petita i mitjana, sense treballar, algun maó i alguna teula aprofitada, tots ells disposats de manera poc regular i lligats amb morter de calç. La seva amplada era de 50cm i tenia una alçada de 35cm. Per les seves característiques aquest mur inicialment podria haver estat bastit com a possible enriostrament d'un arcada que podria definir una obertura entre els sectors 32 i la zona

MR-73

est del sector 44. En el moment en què aquesta arcada no es va edificar, es va construir el MR-72 que separava els sectors 32 i 44. El MR-73 s'assentava al damunt del nivell de rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat (UE-32.009).

El MR-72 presentava una reparació, MR-72A, que ha estat documentada al seu extrem est. El MR-72A estava construït mitjançant pedres sense treballar, de mida mitjana i lligats amb morter de calç de tonalitats ocre. La seva llargada documentada era de 1'15m, tenia una amplada de 60cm i se n'ha documentat una alçada de 37cm. A partir de les característiques de la part documentada del MR-72A, mitjançant aquesta reparació es va regularitzar l'amplada del mur, que tenia ja tot ell el de la zona més ample del MR-72. La factura constructiva i posició estratigràfica d'aquest mur ens indica que s'hauria bastit al segle XVI-XVII.

A nivell d'estructures, en aquest sector s'ha documentat un pou (POU-3), que se situava a l'extrem sud-est de l'espai. El POU-3 tenia una planta circular, de 1m de diàmetre exterior i 78cm l'interior. D'aquesta estructura se n'ha documentat la seva meitat oest, ja que la resta del seu mur de tancament (MR-65) se situava més enllà del límit de la parcel·la. El mur que definia el pou, MR-65, estava bastit mitjançant carreus aprofitats, de mida mitjana, pedres lleugerament treballades i algun maó, disposats tots ells de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ocre. La seva amplada era de 20-23cm. El POU-3 se situava a l'interior d'un retall, UE-32.005, que s'havia efectuat a tots els nivells localitzats en aquesta intervenció corresponents al sector 32. A l'interior de l'UE-32.005 s'hi va

POU-3, amb el retall associat a la seva construcció, UE-32.005

edificar el MR-65, que no reblia totalment el retall. Un cop edificat el pou, quedava una amplada de 20-27cm de l'UE-32.005, que va ser reblert mitjançant l'UE-32.006. Aquest estrat estava format per un nivell de terra poc homogènia, tant pel que fa a la seva textura com a les tonalitats, i poc compactada. Durant l'excavació de l'UE-32.006 s'ha recuperat ceràmica comuna (oxidada i reduïda) i restes de fauna. La posició estratigràfica i factura constructiva del POU-3 ens indicaria que aquesta estructura es

va edificar al segle XVII, en el darrer moment d'ús d'aquest espai, prèviament a la seva amortització en el moment de la construcció de l'església. Val a dir en relació als nivells associats amb aquesta estructura, que aquests no han estat documentats ja que van quedar afectats per la construcció de l'església i del soterrani del segle XIX.

Pel que fa a l'excavació arqueològica d'aquest sector, tal i com hem esmentat anteriorment, tots els nivells documentats estaven tallats pel retall vinculat amb la construcció del POU-3 (UE-32.005). El primer dels estrats documentats en aquest espai, UE-32.001, se situava per sota de l'UE-3.002 i estava format per un nivell de terra ataronjada i marronosa, amb pedres de petita i mitjana dimensió i fragments de maons. La potència d'aquest nivell era de 10-18cm i es lliurava als murs de tancament del sector. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar una moneda, corresponent a un diner de València (1247/1271-1276); a més d'aquesta moneda, s'ha recuperat ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró) comunes, i ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV).

UE-32.001

Per les característiques i posició estratigràfica de l'UE.32.001

considerem que es tractaria d'un estrat de rebliment, que amortitzaria els nivells

anteriors, alhora que podria actuar de preparació d'un nivell de circulació (del qual no se n'han conservat restes). A nivell cronològic, situem l'UE-32.001 al segle XVI.

L'UE-32.001 cobria un nivell de sorres de tonalitats ocre, amb una petita proporció de terra, que ha estat identificat com a UE-32.002. Aquest estrat tenia una potència de 5cm. L'excavació de l'UE-32.002 han aportat materials ceràmics, que es corresponien a

UE-32.002

ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIV-inicis segle XIV) i ceràmica vidrada verda. A partir de les característiques de l'UE-32.002, creiem que es correspondria a un nivell de rebliment, que funcionaria juntament amb l'UE-32.001, si bé presentaven unes característiques molt diferenciades. A nivell estratigràfic, l'UE-32.002 s'hauria format en un moment inicial, en el mateix segle XVI.

UE-32.003

Per sota de l'UE-32.002 s'ha documentat l'UE-32.003, que estava format per un nivell de terra argilosa, amb alguna acumulació de terra sorrenca, de tonalitats vermella i marró i amb restes de morter de calç. Tenia un gruix de 20-25cm. Durant l'excavació de l'UE-32.003 s'ha recuperat ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segle XV-XVI), ceràmica vidrada (verda i marró), oxidada i reduïda comunes; juntament amb la ceràmica, s'han recuperat fragments de bronze, vidre i restes de fauna. Les característiques de l'UE-32.003 ens fan considerar que es podria correspondre o bé a un nivell d'ús de terra trepitjada o bé una preparació d'un possible nivell d'ús, del qual no se n'han conservat restes i que hauria estat amortitzat mitjançant l'UE-32.002 i 32.001. La posició estratigràfica i els materials associats amb l'UE-32.003 ens fan

indicar que la seva cronologia se situaria al segle XV-XVI.

Un cop retirada l'UE-32.003 s'ha localitzat l'UE-32.004, que el definia un estrat de terra sorrenca, de gra petit, de tonalitats vermelles i molt compactada. Presentava

PV-136 i UE-32.004

acumulacions de cendres i restes de rubefaccions i tenia una potència de 15-25. La compactació d'aquest estrat definia el PV-136, que estava format per un paviment de terra piconada. Durant l'excavació de l'UE-32.004 s'ha recuperat ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró) comunes, ceràmica vidrada blanca, així com restes de fauna. A nivell estratigràfic l'UE-32.004 i el PV-136 es lliuraven a la base de maons del MR-72. A partir de la

posició estratigràfica de l'UE-32.004 i el PV-136, considerem que s'haurien format i haurien estat en ús durant els segles XIV-XV. Possiblement el PV-136 es correspondria al primer nivell de circulació d'aquest sector, que s'hauria anat reparant durant tot el seu període d'ús.

L'UE-32004 cobria l'estrat de rebliment anterior al moment de la construcció dels murs de tancament inicials d'aquest sector, UE-32.009. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica, molt compactada i de color vermell fosc. Les seves característiques i relació estratigràfica en relació als murs de tancament del sector (les rases de fonamentació dels quals el tallen) són les que ens fan indicar la seva ubicació cronològica, en un moment anterior a finals del segle XIII-inicis segle XIV. La formació d'aquest estrat (com la resta dels nivells de rebliment previs als murs) seria natural i s'hauria definit a partir de les diferents aportacions de terres a partir de diverses vingudes d'aigua en aquesta zona. En aquest nivell s'ha finalitzat l'excavació arqueològica en aquest sector.

A la zona nord del sector al damunt de l'UE-32.009 s'hi ha documentat les restes d'una acumulació de morter de calç, UE-32.008. Aquest nivell de morter de calç tenia un gruix de 3-7cm. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica oxidada i vidrada (verda i marró) comunes i restes de fauna. Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-32.008 ens

UE-32.008, al damunt de l'UE- 32.009

fan considerar que aquest estrat es correspondria a les restes del morter de calç associat al moment de la construcció dels murs de tancament del sector. La seva formació la situem a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

L'UE-32.009 estava tallada per les rases de fonamentació dels murs nord i oest del sector (UE-31.008 i 32.010 respectivament) i presentava un retall a la seva zona central i sud. Aquest retall, UE- 32.013, tenia una planta irregular i era solidari estratigràficament amb la rasa UE-32.010 del MR-326. Per la ubicació de l'UE-32.013 i les característiques del seu rebliment (UE-32.012) considerem que es correspondria a un retall associat amb l'extracció d'argiles, que s'hauria dut a terme en el moment de la construcció dels murs de l'espai.

Retall UE-32.013, amb el seu rebliment superior, UE-32.007

El retall UE-32.013 estava reblert mitjançant l'UE-32.012, que estava formada per un nivell de sorres netes. L'UE-32.013 i l'UE-32.012 estaven coberts per un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats marró fosc i bastant compactada, que

ha estat identificat com a UE-32.007. Aquest estrat estava cobert per l'UE-32.004 i al seu extrem nord cobria parcialment l'UE-32.009. L'UE-32.007 seria un nivell de rebliment, que estaria associat amb el procés de construcció dels murs de tancament del sector. Així doncs, un cop reblert el retall UE-32.013 mitjançant el nivell de sorres UE-32.012 es va regularitzar l'espai, per poder continuar els treballs, mitjançant l'UE-32.007. La seva formació se situa cronològicament a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

UE-32.009, amb el retall UE-32.013 i el seu rebliment de sorres (UE-32.012) i la rasa de fonamentació del MR-326 (UE-32.010)

En relació al retall UE-32.013 i al seu rebliment de sorres UE.32.012, cal destacar que aquests tipus de retalls als nivells d'argiles existents en el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat s'han documentat en diversos sectors

d'aquesta intervenció. Aquests retalls, juntament amb les rases de fonamentació dels murs, permetien abastir-se d'argiles, que eren utilitzades durant els processos de construcció dels murs de tancament dels edificis (molts dels quals eren de murs de tàpia). Un cop extretes les argiles, els retalls eren reblerts mitjançant sorres de la platja.

2.1.27. Sector 33

El sector 33 estava situat a l'est de la zona sud de la parcel·la, al nord respecte el sector 44, al sud del sector 47, a l'est respecte el sector 34 i a l'oest del 31. L'espai corresponent al sector 33 es va definir en el moment inicial de la construcció dels diferents edificis d'aquesta zona (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV). En relació a aquest primer moment, el sector 33 s'hauria concebut per a definir un espai unitari amb el sector 44, que hauria d'haver estat obert mitjançant un arc, que s'hauria d'ubicar a l'extrem sud del MR-40. Finalment, aquesta possible obertura no es va definir i es va edificar un mur (MR-72) que separaria, ja al segle XIV, els dos sectors.

Vista del sector 33 des del sud-est

L'espai va estar en ús des del segle XIV i possiblement fins a finals del segle XVII. En aquest moment, juntament amb la resta dels sectors de la zona central i sud de la present intervenció, va quedar inclòs a l'església que es va començar a edificar (sector 1). Al segle XIX es va construir un soterrani en aquesta zona sud de la parcel·la, que va suposar que es desmuntessin els nivells associats amb l'església i la seva construcció, així com possiblement els nivells superiors del sector 33.

Aquest sector hauria format part inicialment d'una gran propietat, juntament amb els sectors 32, 33, 34, 37 i 44 (al sud) i els sectors 31, 47, 52 i 53 (al nord). La comunicació entre els espais del nord i del sud s'efectuaria mitjançant la porta OB-25, oberta al MR-329, que permetia l'accés entre els sectors 33 i 47. Val a dir que la planta que presentaven les dues zones, al nord i sud de la propietat, tenien cadascuna d'elles unes característiques i dimensions similars a les de la resta de finques documentades en aquesta intervenció, que funcionaven de manera independent. En aquest sentit, cal recordar que les diferents finques estaven orientades d'est a oest en relació al carrer Joan Grech, amb un mur de tancament que les separava entre elles. L'OB-25 se situava al mur que actuaria de separació entre les dues finques (al nord del sector 33 i al sud del sector 47). Aquest tipus de porta oberta al mur que separava les finques en el moment de la seva construcció inicial no ha estat documentada en cap altre sector de la present intervenció. Hi hauria també la possibilitat que tots aquests sectors formessin part de més d'una propietat i que la distribució interna dels espais variés en relació a la resta de les finques documentades; per aquest motiu hauríem documentat aquesta porta en

un punt poc habitual en relació a la resta de finques localitzades. Aquesta dada l'apuntem a partir del fet que el límit sud dels sectors 44 i 37 (al sud respecte el sector 33, 32 i 34) se situés ja al Pla d'en Llull i, per tant, l'orientació de tots aquests sectors de la zona sud de la parcel·la fos diferent respecte les de la zona central i nord. Tot i això, aquesta possibilitat l'hem desestimat, ja que el que sí hem constatat és que tant els sectors del nord d'aquesta gran propietat (sectors 31, 47, 52 i 53), com els sectors del sud (sectors 32, 33, 44, 34 i 37), haurien funcionat conjuntament, ja que entre ells hi havia portes d'accés als diferents espais.

A tall d'hipòtesi podem apuntar que les dues zones que es comunicaven mitjançant l'OB-25 (a nord i sud de la mateixa) podrien haver estat edificades seguint l'estructura de finques independents entre elles (com a la resta de les que hem documentat), si bé s'hauria obert una porta d'accés per a una possible comunicació entre elles. El fet d'obrir aquesta obertura ens indicaria que les dues finques podrien pertànyer a un mateix propietari.

Aquesta possible gran propietat que hem presentat possiblement no hauria funcionat mai conjuntament, o bé ho va fer en un període de temps força curt, ja que al mateix segle XIV l'OB-25 va ser tapiada mitjançant el MR-174. La cronologia del tapiat del mur l'hem constatat a partir del fet que el mur de tancament nord de la CN-36 (edificada al segle XIV) es lliurava al MR-174. A partir d'aquest moment, el sector 33 formarà part d'una mateixa propietat, juntament amb els sectors 32, 34, 44 i 37. Val a dir que aquesta propietat presentava més amplada (nord-sud) en relació a la resta de les localitzades en la present intervenció. Aquestes tenien l'amplada d'un sector, mentre que la que definien els sectors 32, 33, 34, 44 i 37 la seva amplada la definien dos sectors³⁵. En el conjunt d'aquesta propietat, el sector 33 se situaria a la seva zona central, en relació al carrer Joan Grech.

Tal i com hem esmentat anteriorment, hi hauria la possibilitat que els murs de tancament sud dels sectors 44 i 37 (que se situaven més enllà del límit sud de la parcel·la) es corresponguessin a murs de façana del Pla d'en Llull. Aquesta possibilitat la presentem a partir del càlcul de l'amplada (nord-sud) dels diferents sectors documentats en la present intervenció; projectant aquesta amplada en els sectors 44 i 37, el seu extrem sud se situaria aproximadament a la possible alineació del Pla d'en Llull (seguint la planta de les restes documentades durant l'excavació arqueològica al Mercat del Born i les planimetries publicades d'aquesta zona). En el cas que la propietat tingués també una façana al Pla d'en Llull, el sector 33 se situaria a la zona central de la part posterior respecte aquesta.

En el conjunt de la part documentada de la propietat que formava part el sector 33, aquest estava en contacte amb el sector 44 (al sud) mitjançant l'OB-39 (oberta al MR-228) i amb el sector 34 (a l'oest) per l'OB-40 (oberta al MR-46). Cal destacar que entre el sector 33 i el 32 (a l'est) no hi havia cap porta de comunicació

entre elles i l'accés d'un espai a l'altre s'havia de fer a partir del sector 44 (que inicialment definia un espai obert al sud dels dos sectors mitjançant l'OB-23). El fet de no documentar-se cap obertura al mur que separava els sectors 33 i 34 (MR-40) és també una particularitat en relació a la dinàmica de les diferents finques documentades en aquesta intervenció, on els sectors a l'est (en contacte amb el carrer) i a l'oest (a l'interior de la propietat) tenien una porta d'accés entre ells. En la finca on s'ubicaven els dos sectors es podia donar aquest cas a partir del fet que les seves dimensions eren més grans en relació a la resta de les propietats documentades.

A partir de les dades aportades per l'excavació del sector 33, considerem que es tractaria d'un espai interior, que hauria tingut una funcionalitat associada a l'àmbit domèstic, o bé a alguna activitat econòmica, de la qual podria ser una zona d'emmagatzematge. En relació a l'activitat desenvolupada en aquest sector, no hem documentat restes o indicis de cap estructura, ni materials, que ens hagin aportat més dades relatives a la mateixa.

La planta del sector 33 era aproximadament quadrada, de 4x4m. El tancament nord de l'espai el definia el MR-329³⁶; el tancament sud es corresponia al MR-228³⁷, que va ser amortitzat al segle XV, quan la zona oest del sector 44 va quedar inclosa al sector 33; el tancament est del sector el definia el MR-40³⁸ i el tancament oest, el MR-46. Aquest mur també tancava per l'est el sector 34.

Alçat oest del MR-46, amb l'OB-40 al sud

La direcció de MR-46 era nord-sud i estava bastit mitjançant maons, disposats de manera ordenada i lligats amb morter de calç. La seva llargada era de 3'80m, se n'ha documentat una alçada de 30-60cm i tenia una amplada de 15-18cm a les seves cotes inferiors i de 30cm a les inferiors de la seva cara oest (que actuava de base i tenia una alçada de 25cm). A la cara est del mur presentava dos punts, on aquest sobresortia i definia una planta quadrada (de 30x30cm); de nord a sud, el primer punt se situava a 1m de l'extrem nord i el segon, a 60cm.

Tal i com hem vist en altres murs d'aquestes característiques localitzats a la zona sud de la parcel·la, aquests punts on el mur presentava més amplada podrien actuar com a base de reforç del mateix.; en aquest sentit, cal destacar que el MR-46, com la resta dels murs de maons localitzats majoritàriament no presentaven

fonamentacions, sinó que tenien bases de més amplada i aquests punts de reforç (tipus pilar). A l'extrem sud del mur, aquest presentava una obertura, OB-40, que es corresponia a una porta d'accés entre els sectors 33 i 34. L'OB-40 s'hauria definit en el mateix moment de la construcció del mur, mitjançant el seu parament i sense cap trencament associat amb el mateix. L'ús d'aquesta porta hauria estat continuat fins al moment de l'amortització del sector, al segle XVII. L'amplada de l'OB-40 era de 1'58m. A nivell estratigràfic, el MR-46 es lliurava pel nord al MR-329 i pel sud al MR-239. La seva part inferior s'assentava al damunt de l'UE-33.009 i el PV-125 (dels sectors 33 i 34 respectivament), que es corresponia a un dels primers nivells de circulació del sector. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-46 ens fa ubicar el moment de la seva construcció a mitjans-finals del segle XIV.

Pel que fa a l'excavació arqueològica d'aquest sector, a les seves cotes superiors s'ha localitzat l'UE-33.001, que estava format per un nivell de terra sorrenca, amb acumulacions d'argiles, de tonalitats marró fosc. Durant la intervenció de l'any 2004 es va dur a terme un sondeig a l'angle nord-est del sector i aquest estrat va ser identificat com a UE-71. L'UE-33.001 se situava per sota de l'UE-3.002 i tenia una gruix de 10-17. A nivell estratigràfic, aquest estrat es lliurava a la reparació (del segle XVI) MR-331 del mur de tancament nord del sector (MR-329); així mateix, l'UE-33.001 es lliurava a l'estructura MR-227, que se situava a la zona sud del sector (per damunt del MR-228) i que hem identificat com a possible escala. En el moment de la formació de l'UE-33.001 el MR-228 ja hauria estat amortitzat i, per tant, aquest estrat s'ha documentat a l'extrem sud del sector, on anteriorment s'hi ubicava la zona oest del sector 44. L'excavació de l'UE-33.001 ha permès recuperar materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica oxidada, reduïda i

MR-71

vidrada verda comunes, juntament amb ceràmica blanca amb verd i manganès. Per les característiques de l'UE-33.001, considerem que es tractaria d'un estrat de rebliment, que actuaria de preparació d'un possible nivell de circulació posterior (del qual no n'hem documentat restes o indicis). La posició estratigràfica d'aquest estrat ens fa ubicar cronològicament la formació de l'UE-33.001 al segle XVII.

A la zona sud-oest del sector, l'UE-33.001 es lliurava al MR-71, que es corresponia a una alineació de tres pedres de mida mitjana amb la seva cara est molt ben treballada i lligades entre elles amb morter de calç, de tonalitats vermelles-ataronjades. La seva direcció era nord-sud i discorria en paral·lel respecte l'OB-40, A 35-40cm respecte aquesta. La llargada

documentada d'aquesta estructura era de de 90cm, amb una amplada de 20-30cm i una alçada de 25cm. A nivell estratigràfic, el MR-71 s'assentava al damunt de l'UE-33.007, mentre que les UE-33.001 i 33.005 se li lliuraven.

Per les seves característiques, considerem que el MR-71 es tractaria de les restes d'una estructura que podria definir un graó. Aquest podria servir per a salvar la diferència de cota de localització d'un possible paviment associat amb l'UE-33.007 respecte el nivell de circulació del mateix moment del sector 34. Aquesta diferència de nivell s'hauria mantingut amb el nivell de circulació posterior a les UE-34.001 i 34.005. La proximitat amb la porta (OB-40) que comunicava els dos sectors és el que ens fa considerar aquesta possibilitat. La mateixa ubicació respecte l'OB-40 ens ha fet desestimar l'opció que el MR-71 es correspongués a la base d'algun altre tipus d'estructura associada amb l'ús de l'espai. En aquest sentit, hi hauria la possibilitat que el MR-71 formés part d'una escala, de la qual en seria el primer graó inferior. Aquesta possibilitat ens sembla poc probable, tant pel fet que hem esmentat de la seva ubicació respecte la porta, com pel fet que no hem documentat restes o indicis relatives a la resta de l'estructura associada amb l'escala. A nivell cronològic, a partir de la seva posició estratigràfica, situem la construcció del MR-71 a finals del segle XVI.

L'UE-33.001 cobria un nivell de terra argilosa, bastant compactada, de tonalitats ataronjades, amb restes de terra cendrosa, carbons i morter de calç, que ha estat identificat com a UE-33.005. Durant el sondeig dut a terme l'any 2004 aquest estrat es va identificar com a UE-72. Aquest estrat es lliurava també als MR-331, 228 i 71 i tenia un gruix de 5-15cm. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica vidrada blanca, ceràmica blanca amb manganès (segle XIV) i amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), un clau de ferro i restes de fauna. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-33.005 s'hauria format al segle XVI i es podria correspondre a un estrat de rebliment, que apujaria la cota de nivell, prèviament a la formació de l'UE-33.001.

UE-33.005, amb el MR-227 al fons

Per sota de l'UE-33.005 s'ha localitzat l'UE-33.007, que estava formada per un estrat de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb restes de morter i acumulacions de pedres i fragments de maons. L'UE-33.007 tenia un gruix de 10-16cm i es lliurava al MR-331, al MR-227 i se li assentava al damunt el MR-71.

UE-33.007

L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca, ceràmica blanca i manganès (segle XIV), així com un important nombre de fragments de ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró). Les característiques de l'UE-33.007 ens indicarien que la seva formació estaria associada al desmuntatge d'alguna estructura o element (del mateix sector o

d'una zona propera). A partir de la seva posició estratigràfica, considerem que es correspondria a un estrat que estaria amortitzant un nivell de circulació anterior, PV-106. Així mateix hauria actuat de rebliment que podria haver actuat de preparació d'un paviment, del qual no n'haurien quedat restes o indicis, o bé seria un rebliment previ a l'UE-33.005 que com aquest actuaria com a nivell per a apujar la cota del nivell de circulació. A nivell cronològic, situem la seva cronologia entre finals del segle XV i el segle XVI.

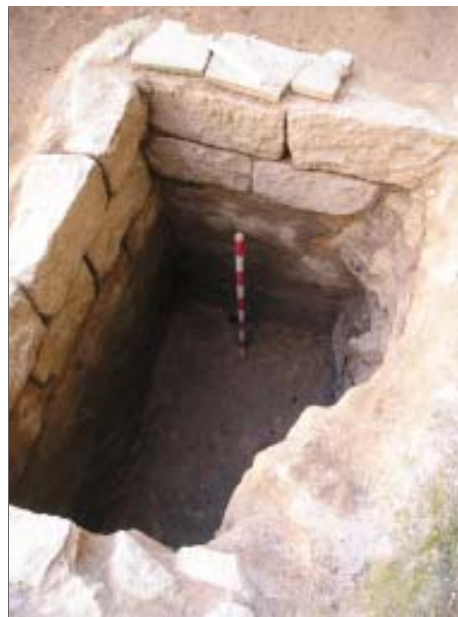
Tots aquests estrats que hem presentat fins ara es lliurarien i, per tant serien posteriors cronològicament a la fossa sèptica, FS-13, que ha estat documentada a l'extrem sud-oest del sector. D'aquesta estructura se n'ha documentat la seva zona nord, ja que se n'anava més enllà del límit sud de la parcel·la. La FS-13 se situava a l'interior d'un retall, UE-33.013, que tallava els nivells corresponents al sector 44 (UE-44.004, 44.005, 44.006, 44.007, PV-134 i 135), que s'ubicaven en aquesta zona, així com la zona oest del mur de tancament sud del sector 33 i nord del 44 (MR-228); la fossa sèptica reblia totalment l'UE-33.013 i els seus murs de tancament es lliuraven als seus límits. La cronologia de la construcció d'aquesta estructura la situem al segle XV, en el moment en què es va amortitzar el MR-228 i la zona oest del sector 44 va quedar inclòs al sector 33. L'estructura va estar en ús fins al moment de

FS-13

l'amortització de l'espai, a finals del segle XVII.

La planta documentada de la FS-13 era rectangular, amb una llargada (est-oest) de 1'25m, una alçada de 1'30m i se n'ha documentat una amplada (nord-sud) de 1'17m. Els seus murs de tancament (MR-61, 62 i 63) estaven bastits mitjançant pedres ben escairades per la seva cara exterior, disposades de manera regular i lligades amb un morter de calç de tonalitats vermelloses. Les dues filades superiors dels murs (de 40-45cm d'alçada) estaven formades per pedres escairades de mida més gran, amb algun maó i lligats amb un morter de calç de tonalitats més rosades. La diferència entre els dos paraments considerem que es correspondria a una pujada de l'alçada dels murs de tancament de l'estructura, que s'hauria dut a terme al segle XVI, per poder adaptar les cotes superiors de la FS-13 amb les dels nivells de circulació d'aquest moment i del segle XVII. El mur de tancament nord, MR-62, tenia una llargada de 1'25m i una amplada de 20cm. Al seu extrem est, el MR-62 era solidari estratigràficament amb el MR-63, que tancava la fossa sèptica per l'est i del qual se n'ha documentat una llargada de 1m i una amplada de 25-30cm. Pel que fa al tancament oest, MR-61, era també solidari estratigràficament amb el mur nord i es lliurava al MR-231, que tancava per l'oest del sector 44 i est del 37.

Interior de la FS-13

A les cotes superiors de l'interior de la FS-13 s'ha documentat l'UE-33.002, que la definia un nivell de terra argilosa, que presentava restes de morter de calç, cendres,

UE-33.002

fragments de carbons i pedres de mitjanes dimensions. La potència d'aquest estrat era de 15-18cm i la seva excavació ha aportat ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada verda i marró. Per les seves característiques i posició estratigràfica es correspondria a un rebliment de l'estructura, associat amb el moment de la seva amortització, a finals del segle XVII. Per sota de l'UE-33.002 s'ha documentat un altre nivell que estava associat amb el mateix procés d'amortització de

l'estructura. Aquest estrat, UE-33.003, estava format per un nivell de morter de calç, de tonalitats ataronjades. L'UE-33.003 presentava una secció que definia una pendent de sud a nord, amb un gruix que anava dels 17cm al sud fins als 7cm al nord. La seva formació estaria associada amb un possible abocament de morter a l'interior de la FS-13, per a segellar l'estructura. L'excavació de l'UE-33.003 ha permès recuperar ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), vidrada blanca, juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada) i restes de fauna. La cronologia d'aquest nivell seria la mateixa que la de l'UE-33.002, si bé l'UE-33.003 s'hauria format en un moment posterior.

UE-33.004

Per sota de l'UE-33.003 s'ha localitzat l'UE-33.004, que estava formada per un estrat de cendres de tonalitats gris clar i amb una acumulació de morter de calç al sud de les seves cotes superiors. Aquest estrat tenia una potència de 55cm. Durant l'excavació de l'UE-33.004 s'ha recuperat un gran nombre de ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII), ceràmica blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica reduïda i vidrada (verda i marró comunes) i restes de fauna; així mateix, s'han recuperat, en un menor nombre, ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica oxidada comuna i fragments de vidre. Les característiques de l'UE-33.004 ens indiquen que la seva formació estaria associada amb l'abocament, de manera continuada, de les res-

tes corresponents a les cendres d'una estructura de combustió. Els materials aportats per la seva excavació serien indicatius d'un ús domèstic de la mateixa, sense materials associats amb una producció vinculada amb la manipulació d'algun material mitjançant el foc. Aquests materials, juntament amb la posició estratigràfica de l'UE-33.004 ens indicarien que s'hauria format al segle XVII.

A les cotes inferiors de la FS-13 s'hi situava l'UE-33.006, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats ocres i verdes i molt compactada. Tenia un gruix de 35-40cm i estava coberta per l'UE-33.004. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica oxidada i vidrada verda comunes i restes de fauna. La formació de l'UE-33.006 estaria associada a la deposició de sediments diversos i secrecions orgàniques a l'interior de la FS-13 durant el seu ús. La seva cronologia la situem, per la seva posició estratigràfica, vers els segles XV-XVI. En relació al rebliment d'aquestes estructures, cal destacar que sovint es buidava el seu interior. A la FS-13 aquesta acció es podria haver produït en el moment en què es van edificar la part superior dels seus murs de tancament.

Un dels primers nivells de circulació que va funcionar amb la FS-13 es corresponia al PV-106. Aquest paviment de terra trepitjada estava format a partir de la compactació de l'UE-33.008, que la definia un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i amb una acumulació de restes de morter de calç a la zona nord-est del sector. L'UE-33.008 se situava per sota de l'UE-33.007 (que amortitzava el paviment) i tenia una potència de 5-7cm; a nivell estratigràfic, l'UE-33.008 cobria i amortitzava les res-

PV-106 i UE-33.008

tes del MR-227, que es corresponien a les restes de la base d'una possible canalització, que hauria funcionat amb la FS-13. L'excavació de l'estrat ha aportat ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica vidrada blanca, ceràmica blanca amb manganès (segle XIV) i ceràmica comuna reduïda; per damunt d'aquests materials destacaven en nombre de fragments la ceràmica blanca en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i de ceràmica oxidada i vidrada (verda, marró i melada) comunes. La posició estratigràfica i els materials aportats per l'UE-33.008 ens fan ubicar la cronologia de la formació d'aquest estrat i l'ús el PV-106 al segle XVI.

PV-110 i UE-33.009

L'UE-33.008 cobria i amortitzava un altre nivell de circulació, PV-110, que el definia l'UE-33.009. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, de tonalitats ataronjades i amb nòduls de morter de calç. La compactació de l'UE-33.009 definia el paviment de terra piconada PV-110. A nivell de materials arqueològics, l'excavació de l'UE-33.009 ha aportat ceràmica vidrada blanca, ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV),

juntament amb ceràmica oxidada, reduïda i vidrada verda. L'UE-33.009 tenia un gruix de 10-14cm i cobria les restes del MR-228 i es lliurava a la part inferior del MR-227. Així mateix, el PV-110 es corresponia al primer nivell de circulació del

moment en què la zona oest del sector 44 va quedar inclosa al sector 33. Aquest nivell de circulació ja hauria funcionat amb la FS-13, que s'hauria construït durant el procés de formació de l'UE-33.009 (al qual tallava), si bé durant l'ús del PV-110 aquesta estructura ja estaria en ús. La cronologia de la formació i ús de l'UE-33.009 i el PV-110 se situaria al segle XV.

MR-229, amb el contacte amb la FS-13 al fons

A la zona sud-est del sector, s'ha documentat les restes d'una estructura, que hauria funcionat amb el PV-110 i la FS-13. Les restes d'aquest element les definien el MR-229, que es corresponia a una alineació de maons, col·locats en pla, lligats amb un morter de calç de tonalitats ocre. Aquests maons s'assentaven al damunt d'una base de pedres de petites dimensions i fragments de maons i lligats amb el mateix morter de calç. El MR-229 discorria en diagonal respecte el mur de tancament oest del sector (MR-46), amb una direcció nord-oest sud-est i discorria des de la zona oest de l'OB-40 fins a la zona central del mur nord de la FS-13 (MR-62). La seva llargada era de 1'60m, tenia una amplada de 15-25cm i se n'ha documentat una alçada de 10cm. A nivell estratigràfic, el MR-229 s'assentava al damunt de l'UE-33.010 i el PV-125 i se li lliurava l'UE-33.009.

Per les característiques del MR-229, considerem que es tractaria de les restes de la base d'una possible canalització, que abocaria residus a la FS-13, des d'una canalització situada al MR-40 (de la qual no se n'han conservat restes). Aquesta canalització hauria funcionat amb el PV-110 i possiblement tindria dos murs de tancament (a nord i sud) i una coberta, tots ells bastits amb maons. La seva relació estratigràfica amb el PV-110 ens fa ubicar cronològicament la construcció i ús de la canalització amb la que estaria associada el MR-229 al segle XV.

Per sota de l'UE-33.009 s'ha documentat l'UE-33.010, que estava format per un nivell de terra sorrenca, molt compactada, de tonalitats ataronjades i amb una acumulació important de cendres a la zona nord del sector. La compactació de l'UE-33.010 definia el paviment de terra trepitjada PV-125. Aquest estrat tenia un gruix de 7-10cm i es lliurava a les cotes inferiors dels murs de tancament nord, sud (MR-228) i est del sector, així com al mur que tapiava l'OB-25 (MR-174); el mur oest MR-46 se li assentava al damunt. Pel que fa als materials recuperats durant l'excavació de l'UE-33.010 es corresponien a ceràmica comuna (oxidada i vidrada). La posició estratigràfica d'aquest estrat i el paviment que definia ens fa ubicar cronològicament la cronologia de la seva formació i ús al segle XIV. En el moment

d'ús d'aquest sector, el MR-46 no hauria estat edificat i, per tant, els sectors 33 i 34 encara no haurien estat diferenciats i es correspondrien a un sol espai; d'aquesta manera, l'UE-33.009 es corresponia a l'UE-34.008 del sector 34. En relació a l'ús del PV-125, la documentació de les restes de cendres i de combustió a la zona nord del sector ens podrien indicar un ús associat amb la manipulació d'algun tipus de material, que hauria estat manipulat mitjançant el contacte directe amb

PV-125 i UE-33.010, amb les restes del MR-228 al fons

el foc; les restes de la possible estructura de combustió associada amb aquest foc no han estat localitzades en aquest sector, fet que ens fa considerar que se situarien en una zona propera al sector 33 (possiblement al sector 44).

L'UE-33.010 cobria i amortitzava les restes d'un paviment de morter de calç, PV-126, que se situava per sota d'aquest. El morter de calç que definia el PV-126 era de tonalitats blanques i s'ha documentat a la zona central i sud del sector. La seva potència era de 3-6cm. L'excavació d'aquest paviment ha permès recuperar una moneda (il·legible), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), pisa arcaica decorada (segle XIII), ceràmica comuna (oxidada, reduïda

PV-126

i vidrada), juntament amb fragments de vidre i restes de fauna. Per les seves característiques i posició estratigràfica, juntament amb els materials associats, considerem que el PV-126 es correspondria a un nivell de circulació, que s'hauria format entre el darrer moment de la construcció dels murs de tancament del sector i el primer nivell d'ús de l'espai, a inicis del segle XIV. La cota de localització del PV-126 se situava en un nivell previ a l'amortització de l'OB-25, si bé en el punt de contacte entre el paviment i la porta no s'havien conservat restes del primer. Per tant, a tall d'hipòtesi, considerem que el moment de la formació del PV-126 seria previ a l'amortització de l'OB-25 i haurien funcionat conjuntament, en el cas (com hem esmentat anteriorment) que aquesta hagués estat en algun moment en ús.

UE-33.011

El PV-126 i l'UE-33.010 (a la zona nord del sector) cobrien l'UE-33.011, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb nòduls de morter de calç. A la zona nord del sector, arran del MR-329, aquest estrat presentava pedres de petites dimensions. En el sondeig efectuat a l'angle nord-est del sector, l'any 2004, aquest estrat va ser identificat com a UE-73 (de la qual es va documentar majoritàriament l'acumulació de pedres a la zona nord). L'UE-33.011 tenia un gruix

de 7-15cm. A nivell estratigràfic, l'UE-33.011 cobria les rases de fonamentacions dels murs de tancament nord i est del sector (UE-47.014 i 31.020 respectivament), alhora que es lliurava a les cotes superiors dels murs de les mateixes fonamentacions (MR-326 i 370) i a les inferiors dels murs que s'assentaven al damunt d'aquestes (MR-329 i 40); al sud del sector, l'UE-33.011 es lliurava a la part inferior del MR-228. L'excavació de l'estrat ha aportat ceràmica de pisa arcaica decorada (segle XIII), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica islàmica esgrafiada, ceràmica comuna oxidada romana, juntament amb un important nombre de ceràmica oxidada i reduïda comunes i abundants restes de fauna.

Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-33.011 ens fan considerar que es tractaria d'un estrat de rebliment associat amb el procés de construcció dels murs de tancament del sector, un cop ja s'haurien edificat les seves fonamentacions. La cronologia de la seva formació la situem a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Les restes de pedres i morter de la zona nord del sector podrien estar associades amb els materials utilitzats durant aquest procés constructiu. Possiblement l'UE-33.011 formaria el nivell de circulació d'aquest mateix moment, que va ser substituït pel PV-126.

Per sota de l'UE-33.011 s'ha documentat l'UE-33.012, que es corresponia a un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i amb alguna acumulació de terra més sorrenca; durant el sondeig efectuat l'any 2004 va ser identificat com a UE-74. L'UE-33.012 es corresponia a l'estrat de rebliment existent en el moment previ a l'inici dels treballs de construcció dels edificis situats en aquest punt i dels seus murs de tancament. En aquest sentit, les rases de fonamentació dels murs de tancament nord i est del sector (UE-47.014 i 32.010) el tallaven, mentre que el MR-228 se li assentava al damunt. Com la resta dels estrats de rebliment previs a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat, que hem documentat a la resta dels

sectors, l'UE-33.012 s'hauria format de manera natural a partir de la deposició de sediments, que provindrien majoritàriament de diverses vingudes d'aigua en aquest punt. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació en aquest sector.

2.1.28. Sector 34

El sector 34 s'ubicava a l'oest del sud de la parcel·la, al nord respecte el sector 37, al sud dels sectors 52 i 53 (posteriorment sector 48), a l'est del sector 33 i a l'oest dels sectors 38 i 39 (posteriorment sector 35). L'àmbit que definia el sector 34 es va formar cronològicament a finals del segle XIV, quan es va edificar el mur que el separava respecte el sector 33 (MR-46), amb el qual fins aquell moment formaven un sol espai. L'ús del sector 34 va continuar fins a finals del segle XVII. En aquest moment, juntament amb la resta dels sectors de la zona central i sud de la present intervenció, va quedar inclòs a l'església que es va començar a edificar (sector 1). Al segle XIX es va construir un soterrani en aquesta zona sud de la parcel·la, que va suposar que es desmuntessin els nivells i estructures associats amb l'església i el seu procés constructiu, així com possiblement els nivells superiors del sector 34, prèviament a la seva amortització.

Sector 34 des del nord-est

En el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat, el sector 34 formava part d'una gran propietat, que estava formada per uns sectors al nord (sectors 31, 47, 52 i 53) i uns al sud (sectors 32, 33, 34, 44 i 37), que estaven orientats d'est a oest, en relació al carrer Joan Grec; els dos conjunts d'aquests sectors definien la mateixa planta de les finques independents documentades a la zona nord de la parcel·la. D'aquesta manera, definien una finca que tindria el doble d'amplada³⁹, que les documentades a la zona central i nord de la parcel·la. Els dos espais a nord i sud es comunicaven mitjançant una porta, OB-25, oberta al MR-329 (que separava, juntament amb el MR-30, els sectors de les dues zones) als sectors 47 i 33.

Tal i com es desenvolupa al sector 33, aquesta obertura podria haver estat edificada amb un possible objectiu d'unir dues finques en una sola propietat, si bé possiblement no haurien funcionat mai com a tal, o si es va dur a terme seria a inicis del segle XIV. Aquesta dada l'apuntem a partir del fet que en aquest mateix segle, es va tapiar l'OB-25 (mitjançant el MR-174) i els dos espais esmentats (a nord i sud del MR-329) van passar a funcionar com a propietats independents. A partir d'aquest moment, el sector 34 es va ubicar a la mateixa finca que els sectors 32, 33, 44 i 37. En el conjunt d'aquesta finca, se situava a la zona posterior de la mateixa, al seu extrem nord-oest, i en contacte amb el límit oest de la finca (corresponent als sectors 38 i 39) que tenia la seva façana al carrer Oliver del Pla

d'en Llull. Com també es presenta en relació al sector 33, hi hauria la possibilitat que la propietat on s'ubicava el sector 34 tingués també sortida i mur de façana al Pla d'en Llull; en aquest cas, el sector 34 estaria també a la part posterior respecte el Pla. Cal remarcar que a nivell d'orientació, aquesta finca estava edificada seguint la del carrer Joan Grech (si més no a partir de la continuació de la direccionalitat que presentaria aquest carrer en aquest punt, en relació a la part documentada del mateix).

A partir de les dades aportades per la intervenció arqueològica duta a terme en aquest sector, l'espai que definiria seria possiblement exterior (o semi-exterior). Durant pràcticament tot el període en què aquest espai va estar en ús, l'activitat que s'hi hauria dut a terme probablement estaria associada amb el conreu. En aquest sentit, cal destacar que no hem documentat cap paviment o nivell associat amb una circulació i ús de manera clara de l'espai. En els darrers moments cronològics documentats d'aquest sector (a partir del segle XVI) s'han localitzat nivells associats amb possibles paviments. A partir d'aquest moment, l'espai podria haver tingut una funcionalitat associada amb l'àmbit domèstic o bé amb l'emmagatzematge de productes. Cal destacar que a l'extrem nord-oest del sector s'hi situava una fossa sèptica, que va ser edificada entre els segles XIV i XV (FS-27), que va ser modificada en dos moments cronològics posteriors (mitjançant les FS-15 i 11 als segles XVI i XVII respectivament) i va ser amortitzada en el mateix moment que tot l'espai (a finals del segle XVII).

La planta del sector 34 era pràcticament quadrada (de 4x4m) i estava tancada al nord pel MR-329⁴⁰; al sud, pels MR-239, 247 i 216 (en diferents moments cronològics); a l'est, pel MR-46⁴¹ i a l'oest, pel MR-333 i l'extrem sud del MR-34⁴² (que definia el tancament nord-oest). El tancament sud del sector presentava dos murs, MR-247 i 239 que s'havien edificat en el moment inicial de la construcció del sector (a inicis del segle XIV). A partir de la seva posició estratigràfica, hem pogut

MR-247, un cop desmuntats els murs que se li lliuraven

determinar que inicialment es va edificar el MR-247 i posteriorment el MR-239 i la seva fonamentació, MR-374.

El MR-247 se situava a l'extrem est del sector 34 i 37 (al qual tancava pel nord) i a l'extrem l'oest dels sectors 33 i 44. La seva direcció era est-oest i estava bastit mitjançant carreus de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb un morter de calç de tonalitats ataronjades. La llargada documentada del mur era

de 1m i la seva amplada era de 40cm a les cotes superiors i 77cm a les inferiors; l'alçada total documentada del MR-247 ha estat de 50-75cm. Tal i com hem esmentat, aquest mur tenia una base inferior (de 77cm d'amplada i 40cm d'alçada, que actuava de fonamentació del mateix. La part inferior d'aquesta base se situava a l'interior d'un retall (UE-37.013), que tallava els estrats de rebliment previs a la construcció dels murs dels sectors 37 i 34 (UE-37.007 i 34.012 respectivament). L'alçada de l'UE-37.014 era de 20cm i la seva amplada, la mateixa que la del MR-247, que reblia totalment el trencament.

La posició estratigràfica i factura constructiva del MR-247 ens fa ubicar cronològicament la seva construcció a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Per les seves característiques i dimensions, considerem que es correspondria a un mur que es va començar a edificar i que finalment no va tenir continuïtat cap a l'est i oest en els seus sectors on s'ubicava. En aquest sentit, als extrems est i oest del MR-247 se li lliuraven els MR-228⁴³ i 239, que s'haurien edificat a inicis del segle XIV i que seguint la mateixa direcció tancarien pel nord i sud els sectors 33 i 44 (el MR-228) i els 34 i 37 (el MR-239). A més, aquests extrems est i oest del MR-247 no presentaven cap trencament al mur, sinó que la seva construcció s'havia aturat.

A partir d'aquestes dades, considerem que el MR-247 es va començar a edificar com a mur de tancament, amb una factura constructiva clara, si bé la continuació dels tancaments que definia es va dur a terme amb uns murs de factura constructiva ben diferenciada (tant el MR-228, com el MR-239 serien murs de maons, assentats al damunt d'una base de pedres). Les característiques de la cara sud del MR-247 (una planta rectangular a les seves cotes superiors de 60x40cm) i la seva amplada inferior ens fan considerar també com a possibilitat que en aquesta cara sud hagués estat concebuda d'inici com a possible base d'un arc, que definiria un espai obert entre els sectors 44 i 37, 33 i 44 i 34 i 47. Aquest possible arc no hauria estat en funcionament, ja que al seu extrem est s'hi lliurava el MR-231 (d'inicis del segle XIV), que tancava per l'est i oest els sectors 44 i 37 i els MR-228 i 329 (que diferenciaven els sectors 33 i 44 i 34 i 37 respectivament).

Tal i com hem esmentat, a l'extrem oest del MR-247 se li lliurava el MR-239, que estava bastit mitjançant maons, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La llargada documentada del MR-239 era de 1m i tenia una amplada de 15-

MR-239

Alçat nord del MR-374, que es lliura a l'est al MR-247

18cm; se n'ha documentat una alçada de 32-43cm.

El MR-239 s'assentava al damunt d'una base edificada de manera ben diferenciada, que ha estat identificada com a MR-374. Aquest estava construït mitjançant pedres sense treballar, de mida mitjana i algun maó (a les cotes superiors), disposats de manera poc regular i lligats amb el mateix morter de calç que el del MR-239. La llargada documentada del MR-374 era de 3m, tenia una amplada de 40-45 i la

seva alçada era de 20-37cm. A nivell estratigràfic, l'extrem oest del MR-374 es lliurava a les cotes inferiors de mur oest del sector (MR-333) i per l'oest es lliurava a la part inferior del MR-247; la base del MR-374 s'assentava al damunt de les UE-34.012 i 37.007, que es corresponien ambdues als nivells previs a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat. La posició estratigràfica i factura constructiva dels MR-239 i 248 ens indiquen que s'haurien edificat a inicis del segle XIV, posteriorment al MR-247.

El MR-239 presentava una llargada força reduïda i tan sols se n'ha documentat el seu extrem est, ja que la seva zona central i oest va ser desmuntada i es va edificar el MR-216. Aquest mur s'assentava al MR-374, si bé a la seva zona oest també n'havia desmuntat les seves cotes superiors. El MR-216 estava bastit a base de pedres de mida diversa, amb algun carreu aprofitat i maons, disposats tots ells de manera ordenada (amb els maons que regularitzaven les diferents filades) i lligats amb un morter de calç de tonalitats ocres i amb un alt grau de compactació. Tenia una llargada de 2'60m, una amplada de 50-60cm i se n'ha documentat una alçada de 40-68cm.

Tal i com hem esmentat, en el moment de la construcció d'aquest mur es va desmuntar gran part del MR-239, al qual es lliurava l'extrem est del MR-216; per l'oest, el MR-216 es lliurava al MR-333. L'extrem oest de la cara sud d'aquest mur s'assentava al damunt i es lliurava

Alçat nord del MR-216, amb el MR-239 a l'est

al mur de tancament nord (MR-248) de la FS-21 del sector 37. En relació a aquesta fossa sèptica i el MR-239, cal destacar que possiblement en el moment de la construcció d'aquesta, s'haurien desmuntat parcialment el MR-239 i el MR-374 (tal i com passava amb el MR-228 i la FS-13), o bé se'ls lliuraria el MR-248. La relació estratigràfica entre aquests murs i la FS-21 va quedar desmuntada en el moment de la construcció del MR-216. A partir de la seva factura constructiva i posició estratigràfica, situem cronològicament la construcció del MR-216 al segle XVII.

A nivell d'estructures, en aquest sector cal destacar la localització d'una fossa sèptica, FS-27, que presentava dues modificacions posteriors a la seva construcció inicial (FS-15 i, posteriorment, FS-11). La FS-27 ha estat documentada a les cotes inferiors i tenia una planta exterior quadrada, de 1'80x1'80m i la part interior tenia una planta rectangular, de 1'57m de llargada (nord-sud) i 1'30m d'amplada;

se n'ha documentat una alçada de 30-35cm. Aquesta estructura se situava a l'interior d'un retall, UE-34.013, efectuat a l'estrat de rebliment previ a la construcció dels murs de tancament del sector (UE-34.012). Desconeixem si l'UE-34.013 hauria tallat algun altre dels estrats situats per damunt d'aquest, ja que en el moment de la construcció de la FS-15 s'hauria desmuntat part d'aquesta primera fossa i el contacte estratigràfic dels seus murs i l'UE-34.013 amb els nivells situats per damunt de l'UE-34.012.

FS-27

L'UE-34.013 estava totalment reblerta per la FS-27, els murs de tancament de la qual es lliuraven als límits del retall. La part conservada d'aquests murs de tancament de l'estructura (MR-343, 344, 345 i 346) estaven bastits mitjançant dues filades carreus de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç. El mur de tancament nord, MR-343, se situava a 20cm al sud respecte el mur de tancament nord del sector, sense cap contacte entre ells; tenia una llargada de 1'80m i una amplada de 15-20cm. Als seus extrems est i oest, era solidari estratigràficament amb els murs est i oest de l'estructura. El mur est, MR-344, tenia una llargada de 1'90m i una amplada de 25-30cm. Pel que fa al mur oest, MR-345, estava situat a 7-15cm del mur de tancament oest del sector (MR-333), sense presentar cap contacte entre elles; la seva llargada era de 1'95m i tenia una amplada de 20-30cm. Ambdós murs eren solidaris estratigràficament al seu extrem sud, amb el mur de tancament sud de la fossa sèptica, MR-346; la llargada d'aquest mur era de 1'82m i la seva amplada, de 25-30cm.

A l'interior de la FS-27 s'ha documentat un estrat de rebliment, UE-34.005, que estava format per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de tonalitats verdes i grises. La potència d'aquest estrat era de 30-35cm. L'excavació de l'UE-34.005 ha permès recuperar un nombre important de ceràmica comuna vidrada (verda i marró) i reduïda i restes de fauna; també s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII) i de pinzell-pinta (segle XVII)⁴⁴. La formació de l'UE-34.005 estaria associat amb la deposició a l'interior de la FS-27 de sediments associats amb restes de combustions i secrecions orgàniques. La posició estratigràfica i factura constructiva de la FS-27 ens fan ubicar cronològicament la seva construcció entre els segles XIV i XV i hauria estat en ús fins al segle XVI. En aquest moment s'hauria desmuntat gran part de l'estructura i es va edificar la FS-15.

FS-15

La FS-15 tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, amb unes dimensions exteriors de 2'25m de llargada i 2m d'amplada (1'90m x 1'35m a l'interior) i una alçada documentada de 1'37m. En el moment de la seva construcció, els seus murs de tancament sud, oest i est (MR-58, 217 i 60) s'assentaven al damunt dels murs sud, oest i est de la FS-27. Pel que fa al tancament nord de l'estructura, el definia el mur de tancament nord del sector (tant el MR-329 com la reparació MR-331).

Els murs perimetrals de la FS-15 estaven construïts a base de pedres de grans i mitjanes dimensions, lleugerament escairades, carreus aprofitats i maons (a les seves cotes superiors), disposats de manera ordenada (amb combinacions de pedres de mida diversa i maons per a regularitzar les filades) i lligats amb morter de calç de tonalitats blanquinoses i ocre. El mur de tancament sud, MR-58 tenia una llargada de 2m i una amplada de 20-35cm. Als seus extrems est i oest, el MR-58 era solidari estratigràficament amb els murs de tancament est i oest de l'estructura. El mur est, MR-60 tenia una llargada de 2'05m i una amplada de 25-40cm. Pel que fa al mur oest, MR-217, tenia una llargada de 2'25m i una amplada de 30-35cm. A nivell estratigràfic, el MR-217 es lliurava a la cara est del mur de tancament oest del sector (MR-333 i l'extrem sud del MR-34). En aquest sentit, cal destacar la diferència estratigràfica entre el MR-217 i el mur damunt el qual

s'assentava (MR-345), que no estava en contacte amb el mur oest del sector; aquesta diferència estava motivada per la major amplada del MR-217 respecte el MR-345.

A nivell estratigràfic, la FS-15 possiblement estaria aprofitant (i en algun cas podria ampliar) el retall UE-34.013 associat amb la construcció de la FS-27. Cal destacar que les cotes superiors dels murs de tancament sud i oest tindrien possiblement la seva cara exterior vista, sense situar-se a l'interior del retall. Aquest fet ens indica que la FS-15 seria una estructura semi-soterrada.

L'interior de la FS-15 estava reblerta per un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes, marró i negres i amb acumulacions de terra més sorrenca i restes de cendres, que ha estat identificat com a UE-34.004. La formació d'aquest estrat estaria associada amb els diversos sediments abocats a l'interior de la fossa sèptica durant el seu ús. Les característiques de l'UE-34.004 ens indiquen que els sediments estarien associats amb l'ús d'una estructura de combustió, secrecions orgàniques i abocaments de residus diversos. L'excavació de l'UE-34.004 ha aportat un gran nombre de ceràmica comuna reduïda i vidrada (verda i marró), amb una menor proporció de ceràmica comuna oxidada, vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com restes de fauna. La construcció de la FS-15 la situem cronològicament (per la seva factura constructiva i posició estratigràfica) al segle XVI, amb un ús fins al moment en què es va edificar la FS-11, a inicis del segle XVII. En relació a la FS-27, cal destacar que a la zona sud-oest del sector s'han documentat les restes d'una canalització, CN-27, (que es presenta més endavant) que hauria funcionat amb aquesta fossa. Des de la CN-27 circularien els residus cap a la fossa sèptica, tal i com ens indiquen la direcció de l'estructura i la pendent de la seva base, si bé la zona de contacte entre elles va ser desmuntada en el moment de la seva amortització.

La construcció de la FS-11 va suposar que les dimensions de la fossa sèptica que se situava en aquest angle de tancament nord-oest del sector es reduïssin, tal i com ens indiquen les seves dimensions. La planta interior de la FS-11 era quadrada, de 90x90cm, mentre que el seu perímetre exterior era rectangular, amb una llargada (est-oest) de 2'05m i una amplada (est-oest) de 1'15-1'35m; se n'ha documentat una alçada de 70-90cm. La construcció d'aquesta estructura, que se situava a la zona nord d'on anteriorment hi havia la FS-15, va suposar que es buidés el rebliment UE-34.004 d'aquesta zona nord de la fossa existent, així com el desmuntatge de part dels seus murs de tancament est i oest. Aquest buidatge i el trencament dels murs han estat identificats mitjançant l'UE-34.014. La part inferior d'aquest buidatge també va afectar a la part central del rebliment de la FS-27 (UE-34.003).

A l'interior de l'UE-34.014 s'hi va edificar la FS-11, amb els seus murs de tancament que es lliuraven als seus límits. Aquests murs estaven construïts mitjançant pedres de mida diversa, amb algun carreu aprofitat i maons, disposats tots ells de manera irregular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ocre. El tancament nord de l'estructura el definia el mur nord del sector (el MR-329 i la seva reparació MR-331). El mur de tancament sud, MR-215, tenia una llargada de 1'80m i una amplada de 30-40cm; la seva alçada total era de 1'25m.

FS-11

A les seves cotes inferiors, aquest mur s'assentava al damunt d'una base de pedres (de 50cm d'amplada) disposades de manera irregular i sense lligam entre elles, que se situaven a la zona on l'UE-34.014 tallava el rebliment de la FS-27 (UE-34.005); aquesta base de pedres del MR-215 permetria una major estabilitat del mur. Als seus extrems est i oest, el MR-215 es lliurava als murs de tancament est i oest de la FS-15 (MR-60 i 217 respectivament); a les cotes superiors, al MR-215 se li lliuraven els murs est i oest de la FS-11 (MR-75 i 59). El mur est, MR-75 tenia una llargada de 75cm, una amplada de 50-80cm i una alçada de 50-80cm; el seu extrem nord es lliurava al mur nord del sector i s'assentava al damunt del mur est de la FS-15 (MR-60). La llargada del mur oest, MR-59, era de 85cm i la seva amplada, de 30-50cm; la seva alçada anava dels 40 als 60cm i s'assentava al damunt del MR-217, que a les cotes inferiors de la FS-11 actuava de tancament oest de la mateixa.

Rebliment de la FS-15 (UE-34.004) a primer terme i de la FS-11 (UE-34.003), al fons

L'interior de la FS-11 estava reblert mitjançant l'UE-34.003, que el definia un nivell de terra argilosa, de tonalitats diverses (majoritàriament marró) i amb restes de morter de calç. L'UE-34.003 es correspondria al nivell que s'hauria format a partir de la deposició de sediments a l'interior de l'estructura, durant el seu ús. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII) i de pinzell-

pinta (segle XVII), juntament amb ceràmica oxidada, vidrada (verda i marró) i reduïda comunes. La factura constructiva i posició estratigràfica de la FS-11 ens fa ubicar la cronologia de la seva edificació i ús al segle XVII. La FS-11 hauria estat en ús fins a finals del segle XVII, quan es va amortitzar el sector.

Pel que fa a l'excavació arqueològica d'aquest sector, a les seves cotes superiors, per sota de l'UE-3.002 s'ha documentat l'UE-34.001. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i bastant compactada. La seva potència era de 10-13cm i es lliurava als murs de tancament de la FS-11, que seria anterior cronològicament. L'excavació de l'UE-34.001 ha permès recuperar materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda), així com ceràmica comuna romana (africana). Per les característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-34.001 seria un estrat de rebliment, que s'hauria format per a regularitzar l'espai i apujar la cota del nivell de circulació; així mateix, aquest estrat estaria amortitzant un nivell de circulació anterior (del qual en quedaria el seu preparat, PV-99). Possiblement l'UE-34.001 actuaria de preparació d'un paviment, del qual no se n'han conservat restes ni indicis. La formació d'aquest estrat la situem cronològicament al segle XVII.

L'UE-34.001 cobria a la zona central i oest del sector, un nivell de morter de calç, que ha estat identificat com a PV-99. Aquest morter de calç presentava unes tonalitats blanques, un gra gruixut i estava poc compactat. La seva potència era de 5-7cm i es lliurava al mur de tancament sud de la FS-15 (MR-58). L'excavació d'aquest nivell ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i reduïda comuna. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que el

PV-99

PV-99 es tractaria del preparat d'un paviment. En relació a aquest paviment, a l'angle de tancament sud-est de la FS-15, al damunt del PV-99 s'ha documentat un cairó quadrat (de 25x25cm), que podria correspondre's a les restes d'aquest paviment. La posició estratigràfica del PV-99 ens fa ubicar la seva formació i l'ús del possible paviment associat amb el PV-99, al segle XVII (a inicis del segle), en un moment anterior respecte la construcció de la FS-11, quan encara estaria en funcionament la FS-15.

UE-34.002

Per sota del PV-99 i de l'UE-34.001 on aquest no s'havia conservat (a l'est del sector), s'ha localitzat l'UE-34.002, que estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb nòduls de morter de calç. El gruix d'aquest estrat era de 10-15cm i es lliurava a l'estructura que definia un possible graó, MR-71, que se situava al sector 33. Tal i com es presenta a l'apartat del sector 33, el MR-71 se situava al sud-est del sector a la zona de l'OB-40 i salvaria la diferència de cota entre

el nivell de circulació associat amb l'UE-33.005 d'aquest sector i el que funcionaria amb el PV-99 del sector 44. La construcció del MR-71 se situa cronològicament a finals del segle XVI. L'excavació de l'UE-34.002 ha aportat abundants fragments de ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró) i de ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV); amb menor proporció s'ha recuperat ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI), vidrada blanca, blanca i manganès i restes de fauna. Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-34.002 ens indica que es correspondria a un estrat de rebliment, que apujaria la cota del nivell i el regularitzaria, prèviament a la instal·lació del paviment associat amb el PV-99. A partir de la seva posició estratigràfica i dels materials associats, situem cronològicament la formació de l'UE-34.002 a inicis del segle XVII.

L'UE-34.002 cobria un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró-vermelloses, que ha estat identificat com a UE-34.006. Aquest estrat tenia un gruix de 20-25cm i la construcció de la FS-15 seria posterior a aquest, si bé el primer moment d'ús de l'estructura es duria a terme durant l'ús de l'UE-34.006, a nivell estratigràfic, el MR-216 s'assentava al damunt d'aquest estrat. L'excavació de l'UE-34.006 ha permès recuperar una moneda (diner de Barcelona 1258-1387), juntament amb ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró), juntament amb restes de fauna. Per les característiques de l'UE-34.006 considerem que aquest estrat es podria correspondre a un nivell associat amb un possible ús de l'espai com a possible zona de conreu. La posició estratigràfica i els materials associats a l'estrat ens indiquen que la seva formació i ús se situaria al segle XVI.

Per sota de l'UE-34.006 s'ha localitzat l'UE-34.007, que la definia un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i tonalitats marró fosc. La potència de l'estrat era de 10-19cm. Les característiques de l'UE-34.007 ens indiquen que es podria tractar d'un nivell associat amb un possible ús de l'espai vinculat amb el conreu. A partir de la seva posició estratigràfica, situem cronològicament la formació de l'UE-34.007 al segle XV.

Les UE-34.006 i 34.007 tenien un retall, UE-34.007A, que discorria per tota la zona est del sector, a 30cm del mur de tancament est (MR-47) i arran del mur nord. La planta del retall era rectangular, orientat de nord a sud i amb més amplada a la zona nord i central del sector; la seva llargada (nord-sud) era de 3'40-3'60m, tenia una amplada de 1'70m (a la zona central i nord) i 1'20m (al sud) i una profunditat de 25cm, amb els seus límits de parets i fons irregulars. L'interior de l'UE-37.007A estava reblert mitjançant un nivell de sorres de tonalitats ocre, amb restes d'argiles (UE-34.008).

UE-34.006, amb el trencament UE-34.007 i el seu rebliment UE-34.008

L'excavació d'aquest rebliment ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca, ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró), un clau de ferro i restes de fauna.

Desconeixem la possible funcionalitat del retall UE-37.007A, ja que les seves dimensions ens fan descartar la possibilitat que al seu interior s'hi ubiqués una estructura. Tan sols podem indicar que en el moment final de l'ús de l'UE-34.006 (al segle XVI) s'hauria dut a terme aquest retall, que va ser reblert mitjançant les sorres UE-34.008, prèviament a la formació de l'UE-34.002. Hi hauria la possibilitat que en aquest moment es necessitessin argiles, per algun procés de construcció d'un mur (com podria ser el MR-216) i s'efectués el mateix procés d'extracció que es va dur a terme en diferents sectors d'aquesta intervenció en el moment de la construcció inicial dels mateixos. Tal i com també passava en aquest moment inicial, el retall es rebliria amb sorres de platja (que a diferència dels rebliments de la construcció inicial presentava restes d'argiles). En qualsevol cas, com ja hem esmentat, situem cronològicament el retall UE-37.007A i el seu rebliment (UE-34.008) a finals del segle XVI.

Per sota de l'UE-34.007 i de la cota inferior del retall UE-34.007A s'ha documentat l'UE-34.009. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa i de textura plàstica, de tonalitats marró fosc i bastant compactada. Tenia un gruix de 25-

UE-34.009

28cm i es lliurava a les cotes inferiors dels murs de tancament del sector; possiblement el retall associat amb la construcció de la FS-27 (UE-34.013) tallaria aquest estrat. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-34.009 estaria associat amb el primer moment d'ús de l'espai, un cop edificats els seus murs de tancament (excepte el MR-46). La seva cronologia la situem al segle XIV i fins a inicis del segle XV. Tot i això, els treballs associats amb el

conreu que s'haurien dut a terme en aquest sector (entre els segles XIV i XVI), amb els moviments de terres associats amb aquests, haurien motivat que en aquest estrat s'hagin recuperat materials de cronologia posterior a aquest moment (ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna i de pinzell-pinta). En relació als materials ceràmics recuperats, destacava per nombre la ceràmica comuna (oxidada i vidrada verda i marró), juntament amb ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica vidrada blanca, reduïda comuna; a més de la ceràmica, s'ha recuperat un important nombre de fragments de ferro.

A la zona est del sector, per damunt de l'UE-34.009 s'ha documentat l'UE-34.011, que es corresponia a un nivell d'acumulació de restes de morter de calç, amb pedres de petites dimensions i fragments de maons. L'UE.34.011 es lliurava a les cotes inferiors de la zona central i nord del MR-46 (des de l'OB-40 cap al nord) i tenia una planta rectangular (orientada de nord a sud) de 2'30m de llargada, 1'05m d'amplada i un gruix de 5-9cm. Per les seves característiques i ubicació considerem que l'UE-34.011 serien les restes dels materials utilitzats durant la construcció del MR-46, a finals del segle XIV-inicis del segle XV, prèviament a l'amortització de l'UE-34.009. En relació al MR-46, cal destacar que s'assentava al damunt de l'UE-34.009.

UE-34.011

Al damunt de l'UE-34.009 s'ha documentat, a l'extrem sud-oest del sector la CN-27. Estava bastida mitjançant una base de morter de calç, al damunt de la qual s'hi

assentaven un seguit de teules, col·locades amb la part còncava cap amunt; al seu extrem sud l'estructura estava definida mitjançant un carreu i un maó als seus extrems est i oest respectivament, si bé s'havia perdut la part corresponent a la seva base. Al damunt de la base de l'estructura s'hi situaria una coberta, que podria estar definida mitjançant teules (amb la part còncava cap avall) i de la qual no se n'han conservat restes. La direcció de l'estructura era sud-nord, amb una llargada documentada de 1'05m; la seva amplada era de 30-40cm i se n'ha documentat una alçada de 4-8cm. A nivell estratigràfic, la CN-27 es lliurava al mur de tancament oest del sector (MR-333) i possiblement estaria en contacte amb el mur sud (MR-239). En el moment del desmuntatge d'aquest mur sud i la posterior construcció del MR-216 en el lloc del mateix, s'hauria desmuntat aquest contacte entre el MR-239 i la CN-27, que se situaria en el punt on l'estructura estava definida mitjançant un carreu i un maó.

CN-27, amb la FS-27 al fons

La direcció i la pendent que definia la base de la CN-27 (de sud a nord), així com la seva posició estratigràfica ens indicarien que els líquids que transportaria la canalització anirien cap a la FS-27 (que se situava al nord). La posició estratigràfica de la CN-27 ens indica que s'hauria edificat al segle XV. El seu ús s'hauria produït en un darrer moment del funcionament de l'UE-34.009 i amb l'UE-34.007 (en aquest mateix segle), i s'hauria desmuntat i amortitzat prèviament (o en un darrer moment del seu ús) a l'amortització d'aquest segon estrat. A l'interior de la CN-27 s'ha documentat un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc, que ha estat identificat com a UE-34.010. Aquest estrat es correspondria al nivell format a la

part corresponent a la base de circulació de la canalització en el moment del seu desmuntatge i amortització (a finals del segle XV).

UE-34.012

Un cop retirada l'UE-34.009 s'ha documentat l'UE-34.012, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i color marró-vermellós. L'UE-34.012 es corresponia a l'estrat de rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat, ja que les fonamentacions d'alguns dels

seus murs de tancament el tallaven (UE-47.014 del MR-329 i 37.014 del MR-247), mentre que la base d'altres (MR-374) s'assentaven al damunt seu. A les seves cotes superiors, l'UE-34.012 hauria definit el nivell de circulació del moment de la construcció de tots aquests murs de tancament. En relació a aquest nivell de circulació, s'han recuperat en aquest estrat (a les seves cotes superiors) ceràmica romana (oxidada africana), juntament amb ceràmica oxidada, reduïda i vidrada comunes. La formació de l'UE-34.012 s'hauria produït de manera natural, a partir de la deposició de sediments, que provindrien de diverses vingudes d'aigua. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació del sector.

Notes Volum III

¹ Aquestes estructures es presenten a l'apartat corresponent al sector 4.

² En aquest sentit, com ja hem esmentat, durant l'excavació al carrer (sector 4), s'han documentat les restes de dos murs, MR-78 i 162, i unes escales, ESC-5, que haurien funcionat amb el mur de tancament del sector 21, per la seva cara est. La documentació d'aquestes estructures ens indicaria que el mur de tancament est del sector s'ubicaria molt probablement on posteriorment s'hi edificà el MR-3. Cal destacar que els murs documentats a la zona del carrer serien anteriors cronològicament respecte l'estructura associada amb l'UE-1.149.

³ En aquest sentit, la seqüència estratigràfica dels dos sectors no presentava cap nivell igual en els dos espais, ni a nivell de característiques ni per cotes de localització, que ens hauria permès constatar algun tipus de nivell d'ús associat a un mateix espai. Així mateix, a l'espai central del sector 19, el nivell de rebliment previ ala construcció dels murs presentava un retall reblert de sorres. A la zona est del sector 22, aquest estrat no presentava cap retall, fet que ens indica que l'extracció d'argiles tan sols s'hauria dut a terme a l'interior del sector 19.

⁴ Aquesta porta estava oberta al MR-102 i es presenta, juntament amb el mur en relació al sector 29.

⁵ Aquests murs es presenten a l'apartat del sector 23.

⁶ El MR-91 es presenta en relació al sector 43.

⁷ Aquest mur es presenta en relació al sector 29.

⁸ El MR-35 es presenta a l'apartat del sector 4.

⁹ Aquests murs es presenten en relació al sector 40, si bé cal destacar que serien murs de poca alçada.

¹⁰ Aquest retall a la zona nord va ser localitzat durant el sondeig dut a terme l'any 2005

¹¹ L'UE-109 se situava al nord del MR-98 i l'UE-162 al sud.

¹² Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 46.

¹³ El MR-35 es presenta en relació al sector 4.

14 Ambdós murs es presenten a l'apartat corresponent al sector 41.

15 Aquest mur es presenta en relació al sector 13.

16 Els MR-307 i 8 es presenten també a l'apartat del sector 13.

17 Ambdós murs es presenten a l'apartat corresponent al sector 46

18 Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 29. Tal i com es presenta en aquest, el MR-97 seria una reparació del MR-311 (de cronologia anterior), que s'hauria dut a terme el moment en què es definiren els sectors 25 i 26 (al segle XVI)

19 Tant el MR-90, com el MR-289 han estat presentats en relació al sector 23.

20 El MR-307 i la seva reparació, MR-8, es presenten en relació al sector 13.

21 Ambdós murs es presenten a l'apartat del sector 41.

22 La zona nord d'aquest trencament va ser documentat durant el sondeig efectuat l'any 2005. En aquesta intervenció va ser identificat com a UE-92 i el seu reblliment com a UE-93 (UE-36.004).

23 Aquests murs es presenten a l'apartat del sector 5.

24 Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 4.

25 Caballé, F; González R. (2003) "Notes per a una definició de l'arquitectura civil baixmedieval a Barcelona" A: *El procés urbà i la identitat gòtica de Barcelona. Barcelona Quaderns d'Història*. Núm.8. Barcelona. P.85-98

26 Aquest estrat va ser excavat durant el sondeig efectuat l'any 2005 i, per tant, s'ha mantingut la numeració corresponent a aquesta intervenció.

27 Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 13.

28 Aquest mur es presenta en relació al sector 35.

29 Aquesta estructura es presenta a l'apartat del sector 47.

30 Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 52.

31 Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 30.

32 El MR-30 es presenta en relació al sector 30.

33 Aquesta rasa va ser parcialment documentada durant un sondeig efectuat en aquest punt l'any 2004. En aquesta intervenció va ser identificada com a UE-69 i el reblliment de sorres com a UE-76.

34 Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 30.

35 En aquest sentit, cal destacar que desconeixem l'amplada real dels sectors 44 i 37.

36 Aquest mur, juntament amb la reparació posterior del mateix, MR-321, es presenten a l'apartat del sector 30.

37 Aquest mur es presenta en relació al sector 44.

38 El MR-40 es presenta a l'apartat del sector 32.

39 En relació a l'amplada d'aquesta propietat, cal destacar que tindria continuïtat en direcció nord, tal i com hem constatat mitjançant la documentació de la porta OB-36, que comunicava el sector 31 amb l'espai situat al nord d'aquest (que s'ubicava a la zona del soterrani de més profunditat). Aquest fet ens indicaria que molt probablement els sectors del nord dels sectors 31, 47, 52 i 53 també formarien part de la mateixa finca. Cal remarcar que no s'han documentat més obertures al mur que tancava pel nord els sectors 47, 52 i 53, si bé aquest havia quedat desmuntat en gran part per la construcció dels murs de l'església i del soterrani. Al segle XVII, quan es va amortitzar el MR-39 i l'OB-36 i es va definir el sector 30, es va obrir una nova porta (OB-8), que comunicava aquest nou sector (que ocupava els espais on anteriorment s'hi ubicaven els sectors 31, 47 i 48) amb els espais situats al nord.

40 Aquest mur i la seva reparació posterior (MR-331) es presenten en relació al sector 30.

41 El MR-46 es presenta a l'apartat del sector 33.

42 Tant el MR-333, com el MR-34 es presenten en relació al sector 35.

43 El MR-228 es presenta en relació al sector 33.

44 La recuperació d'aquesta ceràmica del segle XVII estaria associada amb el trencament UE-34.014 efectuat al segle XVII per a edificar la FS-11. En aquest moment, a la part inferior de la zona central de la FS-27 s'hi van situar un seguit de pedres, que actuaven de base del mur sud de la FS-11 (MR-215).

• **ArqueoCat** •

Arqueologia i Patrimoni

***Memòria de la intervenció arqueològica a
la parcel·la del Passeig Picasso 24bis-
30 de Barcelona (Barcelonès)***

Anys 2004, 2005, 2006 i 2007

Codis: 002/04, 002/05, 020/06

Núm. Expedient DGPC: 437 K121 NB

Volum IV

Març 2013

***Gemma Caballé Crivillés
-ArqueoCat SL-***

ÍNDEX Volum IV

2.1.29. Sector	35	518
2.1.30. Sector	37	519
2.1.31. Sector	38	536
2.1.32. Sector	39	566
2.1.33. Sector	40	591
2.1.34. Sector	41	605
2.1.35. Sector	42	616
2.1.36. Sector	43	623
2.1.37. Sector	44	631
2.1.38. Sector	45	639
2.1.39. Sector	46	643
2.1.40. Sector	47	655
2.1.41. Sector	48	672
2.1.42. Sector	49	681
2.1.43. Sector	50	683
2.1.44. Sector	51	687
2.1.45. Sector	52	691
2.1.46. Sector	53	702
Notes Volum IV		708

2.1.29. Sector 35

El sector 35 estava situat al sud-oest de la parcel·la, a l'est respecte els sectors 34 i 48. Els límits sud i oest de l'espai se n'anirien més enllà del límit de la parcel·la, mentre que el nord hauria quedat desmuntat en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX (a la zona on aquest presentava més profunditat). L'espai que definiria aquest sector s'hauria format al segle XVII i hauria inclòs al seu interior els espais corresponents als sectors 38 i 39 cronològicament anteriors. La formació d'aquest sector s'hauria dut a terme en el moment en què es va amortitzar el MR-225, que separava els dos espais integrats. L'espai corresponent al sector 35 estarà en ús fins a finals del segle XVII, quan es va edificar l'església en aquest punt i va suposar l'amortització de tots els espais situats a la zona central i sud de la parcel·la on s'ha dut a terme la present intervenció. L'edificació d'aquesta església i especialment la construcció del soterrani del segle XIX en aquest mateix punt, va suposar que els nivells superiors associats amb el sector 35 es desmuntessin. Aquests nivells superiors es correspondrien als nivells associats amb l'ús de l'espai; en aquest sentit, durant l'excavació arqueològica del sector 35 s'han recuperat els estrats de rebliment, que amortitzarien els sectors 38 i 39 i que serien previs a aquests nivells de circulació. La resta d'elements documentats associats amb aquest sectors es corresponen a estructures soterrades, que haurien funcionat durant l'ús de l'espai (una fossa sèptica i un cup).

Tot i la parcialitat de les dades de la intervenció arqueològica d'aquest sector, pel que fa als seus nivells de circulació, considerem que es tractaria d'un espai interior o semi-exterior, que tindria una possible funcionalitat associada amb la producció i possible comercialització d'oli. Aquesta dada l'apuntem a partir de la documentació d'un cup (CUP-1), en el qual es dipositaria i emmagatzemaria l'oli.

El sector 35 formaria part d'una propietat (on anteriorment s'hi ubicaven els sectors 38 i 39), la major part de la qual se situava ja més enllà dels límits sud i oest de la parcel·la intervinguda. En relació a aquesta finca, per una banda possiblement tindria una de les seves façanes al carrer Oliver del Pla d'en Llull; en aquest sentit, el mur de tancament oest de la propietat (MR-34 i 333) estaria alineat amb els murs que separaven les finques que tenien la seva façana amb el mateix carrer i que han estat documentades a la zona central i nord de la parcel·la. Cal destacar, per una altra banda, que tal i com hem presentat en relació als sectors 32, 33 i 34 hi hauria la possibilitat que la propietat on s'integrava aquest sector (i els anteriors) també tingués una façana al sud, al Pla d'en Llull. Hi hauria també una altra opció, a la qual la finca tan sols tingués la façana al Pla d'en Llull i a la zona oest respecte el sector 35 s'hi situés una altra propietat, amb façana al carrer Oliver del Pla d'en Llull.

La planta documentada del sector 35 era rectangular, orientada de nord a sud, i se n'ha localitzat una llargada (nord-sud) de 10m i una amplada de 5'60m. En aquesta

intervenció tan sols hem documentat el tancament est del sector, que estava definit a la zona central i nord pel MR-34 i al sud, pel MR-333. El tancaments sud i oest se situarien més enllà del límit de la parcel·la. Pel que fa al mur de tancament nord, se situaria a la zona on el soterrani del segle XIX tindria més profunditat i, per tant, les seves restes no han estat localitzades en aquesta intervenció. Durant la darrera fase de la intervenció arqueològica a la parcel·la, duta a terme l'any 2009 i dirigida per Meritxell Nasarre, es va localitzar la rasa de fonamentació d'aquest mur nord del sector (que també tancaria pel nord el sector 38 anterior); aquesta rasa se situava a 1m respecte el límit de la zona documentada del sector 38 durant la intervenció de l'any 2007.

Alçat est del MR-333 i la seva fonamentació

Pel que fa als murs que tancaven l'espai per l'est, MR-333 i 34, presentaven ambdós una direcció nord-sud. El MR-333 se situava més al sud i estava bastit mitjançant carreus i pedres lleugerament escairades, de mida mitjana, disposades de manera regular i lligades amb un morter de calç de tonalitats ataronjades. Se n'ha documentat una llargada de 5'20m, una alçada de 70cm i tenia una amplada de 55cm; l'extrem sud del mur se n'anava més enllà del límit sud de la

parcel·la. El MR-333 tancava per l'est la zona sud del sector 35, així com el sector 39 i la zona sud del sector 38 (anterior cronològicament respecte el sector 35); per l'oest, el MR-333 tancava el sector 37 i pràcticament tot el sector 34 (exceptuant la seva zona nord).

La part inferior del mur s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-333A. Aquest mur de fonamentació estava construït amb pedres sense treballar, de mida diversa a les cotes superiors i de grans dimensions a la filada inferior, disposades de manera poc regular i lligades amb el mateix morter de calç que el MR-333. L'amplada del MR-333A era de 60cm i tenia una alçada de 30cm. La part inferior d'aquesta fonamentació se situava a l'interior d'una rasa, UE-34.015, que tallava els estrats de rebliment anteriors a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat dels sectors 37, 34, 39 i de la zona sud del sector 38 (UE-37.007, 34.012 i 39.021). A les seves cotes inferiors i centrals, la rasa UE-34.015 estava reblerta per l'UE-34.016, que la definia un nivell de sorres netes, de tonalitats ocre i bastant compactades. Al damunt d'aquest nivell de sorres s'hi assentava el MR-333A. Tal i

com hem vist en altres rases de fonamentació dels murs de la mateixa cronologia que el MR-333 i 333A, les rases d'aquests murs presentaven més profunditat respecte les fonamentacions que se situaven al seu interior i aquestes es reblien mitjançant sorres. L'excavació d'aquestes rases s'haurien dut a terme per a abastir-se d'argiles, que eren utilitzades durant el procés de construcció dels murs del sector. En aquest sentit, possiblement tots els murs de tancament dels diferents espais estarien bastits mitjançant tàpia i en aquesta intervenció hauríem documentat la part corresponent als seus sòcols. Aquests murs de tàpia requeririen una alta proporció d'argila, de la qual s'abastien mitjançant les excavacions de les rases dels murs i els retalls localitzats a les zones centrals de molts dels sectors d'aquesta intervenció. Les sorres que reblien les rases i els retalls provenien de la platja; d'aquesta manera es rendibilitzaven els costos de la construcció dels murs, ja que no s'havien de comprar ni traslladar les argiles des d'un altre punt de la ciutat i les sorres a més de treure-les gratuïtament de la planta, s'ubicaven a un punt proper.

Alçat del límit sud documentat del MR-333 i el MR-333A, un cop desmuntats, amb la seva rasa de fonamentació i el reblliment de sorres

La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-333 i la seva fonamentació MR-333A ens fan ubicar la cronologia de la seva construcció a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Aquest mur estarà en ús fins al moment previ a la construcció de l'església (a finals del segle XVII), quan va ser amortitzats els diversos sectors que definia.

Contacte estratigràfic entre els MR-333 i 225, un cop desmuntat el MR-34

A nivell estratigràfic, el MR-333 era solidari, a les seves cotes centrals i inferiors, amb el MR-225; a les cotes superiors de la part documentada dels dos murs, el MR-225 es lliurava al MR-333. El MR-225 tancava pel nord el sector 39 i pel sud el sector 38.

Al seu extrem nord, el MR-333 estava en contacte amb el MR-34, que es lliurava al primer. Els dos murs haurien estat edificats en el mateix període cronològic, si bé presentaven dos moments i dues mans constructives ben diferenciades. El MR-34 estava bastit mitjançant carreus de mida mitjana, disposades de manera

Alçat nord-est del MR-34 i el MR-34A

regular i lligades amb morter de calç de tonalitats ataronjades. Aquest mur tancava pel nord-est el sector 38 i per l'est el sector 38 (anterior cronològicament); per l'oest, el MR-34 tancava el sector 52 i els sectors 48 i 30 (posteriors cronològicament), amb el seu extrem sud que actuava de tancament nord-oest del sector 34. La llargada documentada del mur era de 6'10-6'20m, amb el seu extrem nord que havia quedat per la construcció del soterrani de

sud de la parcel·la); tenia una amplada de 50cm i se n'ha documentat una alçada de 55cm.

El MR-34 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-34A, que estava construït a base de pedres de grans dimensions, sense treballar i lligades amb el mateix morter de calç de tonalitats ataronjades. Aquest mur de fonamentació tenia una amplada de 62cm i una alçada de 32-37cm. La part inferior del MR-34A se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-53.009, que tallava els estrats de rebliment previs a la construcció de les diferents edificacions dels sectors 38, 53 i 34 (UE-53.008, 34.009). L'interior de la rasa UE-53.009 estava reblert per un nivell de sorres netes, de color ocre i bastant compactada, que ha estat identificat com a UE-53.010. Al damunt d'aquest nivell de sorres s'hi assentava el MR-34A. Tal i com ja hem esmentat en relació a la rasa del MR-333 (UE-34.015) la potència d'aquesta rasa i el seu rebliment mitjançant sorres estaria associada amb la utilització de l'argila per a la construcció dels murs de tancament dels espais (la majoria dels quals serien de tàpia).

Rasa del MR-34A, UE-53.009 i el seu rebliment de sorres, UE-53.010

La cronologia de la construcció del MR-34 i la seva fonamentació MR-34A, se situen en el mateix moment que el MR-333, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Tal i com hem esmentat anteriorment, els dos murs presentaven dos moments i mans constructives ben diferenciats. El moment final del seu ús se situa igualment

a finals del segle XVII. La direcció i ubicació que presentaven els MR-34 i 333 ens indiquen que es correspondrien als murs que separarien les finques situades al carrer Joan Grech respecte les del carrer Oliver del Pla d'en Lull; en aquest sentit el MR-34 estaria en contacte amb la continuació d'aquest tancament en direcció nord. A la zona central i nord de la parcel·la intervinguda aquest tancament el definien els MR-307, 300 i 358. Durant la intervenció

Contacte estratigràfic (a la cara est) dels MR-333 i 34

duta a terme l'any 2009, quan es va excavar la zona del soterrani amb més profunditat, es va documentar la rasa de fonamentació de la continuació del tancament en aquest punt.

A nivell estratigràfic, al MR-34 se li lliuraven per l'est els MR-147 (al seu extrem nord) i el MR-329 (pel sud). La cronologia de la construcció dels tres murs se situa en el mateix cronològic, si bé la relació estratigràfica entre ells ens indica que inicialment es va edificar el MR-34 i posteriorment els MR-147 i 329. Així mateix, al seu extrem nord, les cotes inferiors del MR-34 definien el tancament oest de la FS-26 (del sector 30 i 48).

Pel que fa a estructures, en aquest sector s'han documentat les restes d'una fossa sèptica (FS-16A) i d'un cup (CUP-1), que estaven ubicats a l'extrem sud-oest de l'espai i a la zona central est respectivament. Les dues estructures estaven cobertes per l'UE-3.002 i haurien estat edificades al segle XVII. El seu ús seria coetani al del sector 35 i haurien estat amortitzades en el mateix moment de l'amortització de l'espai, prèviament a la construcció de l'església (a finals del segle XVII).

FS-16A, amb el paviment de base PV-178

La FS-16A ha estat documentada parcialment, ja que el seu límit sud se situava més enllà del límit de la parcel·la. La planta documentada de la FS-16A era rectangular, orientada d'est a oest i tenia una llargada (est-oest) de 2'80m (amb un espai interior de 2'10m) i se n'ha documentat una amplada (nord-sud) de 1'20m i una alçada de 70cm. Aquesta fossa sèptica se situava en un punt on en un moment anterior s'hi ubicava una

altra estructura, FS-16, que possiblement es correspondria a una altra fossa sèptica o un dipòsit. La FS-16 hauria funcionat amb el sector 39 i es presenta a l'apartat corresponent al mateix. Pel que fa a la FS-16A aprofitava el mur de tancament oest d'aquesta estructura anterior (MR-349) i presentava unes dimensions més reduïdes respecte aquesta, ja que el mur de tancament nord i est de la FS-16A, se situaven a l'interior de l'espai corresponent a l'estructura anterior. La construcció de la FS-16A hauria suposat el buidatge del sediment de l'interior de la FS-16 fins a la cota de la seva base (PV-179).

Al damunt d'aquest paviment s'hi van assentar els murs de tancament nord (MR-27) i est (MR-28) de la FS-16A. Ambdós murs estaven bastits mitjançant carreus aprofitats (de mida mitjana) i maons, disposats de manera irregular i lligats amb morter de calç de tonalitats blanquinoses. La llargada del MR-27 era de 2'10m, tenia una amplada de 40cm i se n'ha documentat una alçada de 70cm. Al seu extrem oest, el MR-27 es lliurava al mur de tancament oest de la FS-16, MR-249, que actuava també de tancament oest de la FS-16A. Per l'est, el MR-27 era solidari estratigràficament amb el MR-28, que tancava l'estructura per l'est. Del MR-28 se n'ha documentat una llargada de 1'10m (se n'anava més enllà del límit sud de la parcel·la) i una alçada de 70cm; la seva amplada era de 40-45cm. Per la posició estratigràfica i factura constructiva dels seus murs situem cronològicament la construcció de la FS-16A al segle XVII i hauria estat en ús fins al moment de l'amortització de l'espai, a finals del mateix segle.

A l'interior de la FS-16A s'hi ha documentat un estrat de rebliment, UE-35.004, que estava format per un nivell de terra cendrosa, de tonalitats grises i amb acumulacions de terra argilosa, de tonalitats verdes. A les cotes superiors de l'extrem oest d'aquest estrat s'hi ha documentat una acumulació de morter de calç. L'UE-35.004 s'hauria format durant l'ús de la FS-16A, a partir de l'abocament a l'interior de l'estructura de sediments associats amb una estructura de combustió i de secrecions orgàniques. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar un important nombre de materials arqueològics, dels quals destacaven els abundants fragments de ceràmica vidrada blanca i blava catalana i de la botifarra (ambdues dels segles XVII-XVIII) i de Poblet (segle XVII) i la ceràmica comuna vidrada (verda i marró), juntament amb ceràmica vidrada blanca i blava de la corbata o palmera (finals segle XVII-inicis segle XVIII) i de la ditada (segle XVII), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica d'importació (*maiòlica lligur*) i

UE-35.004, durant la seva excavació

Restes documentades del CUP-1

ceràmica comuna oxidada i reduïda. Així mateix, s'ha recuperat una figura ceràmica de pessebre i de manera destacable dues llànties de ferro; a més d'aquests materials, aquest estrat ha aportat restes de fauna i fragments de vidre i ferro.

De l'altra estructura documentada, CUP-1, se n'ha localitzat la part corresponent a la seva base. Aquesta estava formada per un paviment de maons, PV-15, disposats a la mescla, que es lliurava al mur de tancament oest del sector (MR-34), que alhora actuaria de mur oest del cup. El nivell d'arrasament de l'estructura no ens permet concretar si el mur de tancament sud del sector 38 i nord del sector 39, MR-225 (anterior cronològicament i que hauria estat amortitzat en el moment en què es va definir el sector 35)

hauria estat aprofitat com a mur de tancament sud del CUP-1; pel que fa als murs de tancament nord i oest, no se n'havien conservat restes o indicis. Del PV-15 se n'ha documentat una llargada (nord-sud) de 2'10-2'80m i una amplada màxima de 1'30m. A l'extrem sud de la part localitzada del paviment s'hi situava un recipient ceràmic (tipus gibrell), que era solidari estratigràficament amb els maons que definien el PV-15. Aquest gibrell tenia un diàmetre de 40cm i era de ceràmica comuna vidrada marró.

Els maons del paviment, així com el gibrell amb el que funcionaven s'assentaven al damunt d'un nivell de morter de calç, que actuava de base de l'estructura i de lligam entre els maons i el gibrell. Aquest nivell de morter de calç ha estat identificat com a UE-35.003 i tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, que aniria més enllà dels límits de l'estructura marcats pel PV-15. D'aquesta manera, les dimensions de l'UE-35.003 (2'50mx1'90m) es podrien correspondre de manera aproximada a les que presentaria el CUP-1. A la zona central i nord de l'UE-35.003 es distingien dues empremtes de planta circular, de 40cm de diàmetre, que es correspondrien a la base on s'assentaven dos gibrells més, que juntament amb el conservat a la

Detall del recipient ceràmic associat amb el CUP-1

zona sud, formarien part del PV-15. Aquesta mateixa empremta s'ha localitzat un cop retirat el gibrell del sud del paviment. Així doncs, la base del CUP-1 tindria tres recipients ceràmics, que se situaven a 45cm de distància entre ells. L'alçada d'aquestes peces era de 17cm i, com ja hem esmentat, s'assentaven al damunt del morter de calç UE-35.003, que tenia un gruix de 10-20cm.

Per les característiques del CUP-1 considerem que es correspondria a una estructura a l'interior de la qual s'hi emmagatzemaria oli. La funcionalitat dels gibrells situats a la base del cup estaria relacionada amb la deposició de residus i sediments del mateix producte. En aquest sentit, a les cotes superiors de l'interior d'aquests cups s'hi situava la part més pura de l'oli, mentre que els diversos residus i l'oli menys net s'anaven dipositant a la part inferior de l'estructura, ja que aquests tindrien més pes. Els gibrells situats a les cotes inferiors de la base de l'estructura permetrien recollir aquests residus i la part més bruta de l'oli, que eren aprofitats amb altres finalitats productives (per fer sabó, entre altres coses). Pel que fa a la part més neta i pura de l'oli s'extrauria des d'algun tipus d'obertura (tipus aixetes) situada a les cotes superiors del cup.

Un cop valorades les característiques d'aquests tipus d'estructures, cal recordar que serien elements majoritàriament situats per sota de la cota del nivell de circulació de l'espai, o en algun cas amb la seva base que estaria a la mateixa cota del paviment. En relació al CUP-1, considerem que aquest se situaria per sota del nivell de circulació de l'espai (ja que no hem documentat restes o indicis del mateix). La profunditat de l'estructura definiria la capacitat que tindria la mateixa per a emmagatzemar l'oli. Aquest emmagatzematge estaria vinculat a una activitat de producció directa de l'oli, o bé a la seva comercialització.

Tot i la parcialitat de la documentació del CUP-1 així com dels nivells associats amb el sector 35, considerem que en el cas que aquest espai hagués funcionat com a centre de producció important d'oli, possiblement hauríem documentat més restes o indicis d'altres elements soterrats associats amb aquesta producció (altres cups, decantadors...), que haurien funcionat amb el CUP-1. Hi hauria la possibilitat que aquestes estructures estiguessin igualment per sota del nivell de circulació de l'espai, però a unes cotes superiors respecte la cota documentada del sector 35 en aquesta intervenció, ja que haurien quedat afectades per la construcció del soterrani del segle XIX, o anteriorment per l'edificació de l'església de finals del segle XVII. Tot i això, a tall d'hipòtesi considerem que a la part documentada d'aquest espai o bé s'hi hauria dut a terme una petita producció d'oli, o bé seria un sector d'emmagatzematge associat amb una possible comercialització, que es duria a terme en algun altre àmbit de la mateixa finca.

Pel que fa a l'excavació arqueològica del sector 35, cal destacar inicialment que tots els seus estrats van quedar tallats al nord per la rasa UE-35.007 del MR-222¹, que es corresponia a la fonamentació d'una pilastra de l'església. L'interior de la rasa, un cop edificat el MR-222, es va acabar de reblir mitjançant l'UE-35.008. La possible continuïtat dels nivells associats a aquest sector cap al nord, més enllà de l'UE-35.007 s'hauria perdut en el moment de la construcció (al segle XIX) del soterrani que presentava més profunditat respecte al que s'ubicava en aquesta zona sud de la parcel·la. Així mateix, a la zona sud-oest de l'espai, tots els seus estrats estaven també tallats per l'UE-39.007, que es corresponia al retall associat a la construcció del dipòsit circular del segle XIX; l'UE-39.007 estava reblerta pel MR-382, que definia el perímetre de l'estructura.

Dipòsit del segle XIX, documentat a la zona sud-oest del sector

El primer dels nivells documentats, UE-35.001, es corresponia a un estrat de terra sorrenca bastant compactada, de tonalitats ataronjades i amb pedres de petites dimensions i fragments de maons. L'UE-35.001 estava coberta per l'UE-3.002 i tenia un gruix de 10-15cm. A nivell estratigràfic, les restes del PV-15 del CUP-1 es lliuraven a aquest estrat, fet que ens podria indicar que la construcció de l'estructura podria haver-lo tallat. Durant l'excavació de l'UE-35.001 s'han recuperat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava de catalana i d'orles diverses (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI) i de la ditada (segle XVII), juntament amb ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI) i de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica policroma i ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada), així com restes de fauna. En aquest mateix estrat s'han recuperat fragments de porcellana i ceràmica Pickman de Cartuja, que se situen cronològicament al segle XIX. La recuperació d'aquests materials estaria associada amb el contacte amb la zona del soterrani situat al nord i amb l'UE-3.002 (que es correspondria a la construcció del soterrani en aquesta zona sud de la parcel·la).

Les característiques i posició estratigràfica ens fan considerar que l'UE-35.001 es correspondria a un estrat de rebliment, que estaria associat amb una pujada de la cota del nivell de circulació. Les restes d'aquest nivell de circulació (i els seus nivells i estructures associats) se situarien per damunt de l'UE-35.001 i ja no han estat

localitzades. La cronologia de la formació de l'estrat la situem al segle XVII. Possiblement en un moment posterior a la formació de l'UE-35.001 s'hauria edificat el CUP-1, tal i com ens indica el fet que l'UE-35.003 i el PV-15 se li lliurin. La construcció d'aquesta estructura hauria tallat les cotes superiors de l'UE-35.001 i dels possibles estrats situats per damunt d'aquesta.

L'UE-35.001 cobria dos estrats de rebliment (35.005 i 35.006), que si bé es corresponien al mateix estrat de rebliment han estat identificat amb dos números per les característiques i ubicació diferenciades que presentaven tots ells. A nivell general, es corresponien tots ells als estrats de rebliment associats amb el moment en què es va definir el sector 35, alhora que amortitzaven el MR-225 (al qual cobrien) i els dos sectors anteriors que definia aquest mur (sector 38 al nord i 39 al sud). Mitjançant les 35.005 i 35.006, que eren solidaries estratigràficament entre elles, es va unificar l'espai que formava el nou àmbit, corresponent al sector 35. La cronologia de la formació d'aquests rebliments la situem al segle XVII.

UE-35.006 i UE-35.002

A la zona central i nord del sector s'hi situava l'UE-35.006, que ocupava l'espai corresponent a l'anterior sector 38. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb pedres de petites dimensions. La seva potència era de 7-15cm i al seu extrem sud cobria parcialment les restes del MR-225. Al damunt de l'UE-35.006 s'hi assentava el nivell de morter de calç UE-35.003, corresponent a la base del CUP-1. L'excavació d'aquest estrat ha permès recu-

perar ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI), de Paterna-Manisses (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI), ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat fragments de ferro i bronze i restes de fauna.

Al sud-oest, l'UE-35.006 presentava una acumulació de restes d'argila cremada i cendres, de color negre i amb restes de carbons. Aquesta acumulació ha estat identificada com a UE-35.002. Les característiques d'aquest estrat i de les argiles que el definien ens indicarien que durant la formació de l'UE-35.006 s'hauria desmuntat o bé s'haurien agafat terres procedents d'una estructura de combustió, ja que no presentava indicis (ni l'UE-35.006 ni les argiles del seu entorn) de

correspondre's a un foc efectuat directament en aquest punt. L'excavació de l'UE-35.002 ha aportat materials de bronze (un botó, una agulla de cap, una anella i un penjant). A nivell estratigràfic l'UE-35.002 i l'UE-35.006 estaven cobertes per la base del CUP-1, UE-35.003, fet que ens indica anterioritat de la formació d'aquests estrats respecte la construcció de l'estructura.

Al sud del sector s'ha documentat l'UE-35.005, que s'ubicava a la zona anteriorment ocupada pel sector 39. L'UE-35.005 estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades, bastant compactada i amb abundants restes de morter de calç. La seva potència era de 10-15cm i al seu extrem nord (on era solidari amb l'UE-35.006) cobria les restes del MR-225. L'excavació de l'estrat ha aportat ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manisses (segle XV), així com ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró).

Les UE-35.005 i 35.006 cobrien els primers estrats associats amb els sectors 39 i 38 respectivament (UE-39.001, 39.002 i 38.001).

2.1.30. Sector 37

El sector 37 estava situat a la zona central-oest del límit sud de la parcel·la, al sud del sector 34, a l'est respecte el sector 39 i a l'oest del sector 44. De l'espai corresponent a aquest sector tan sols se n'ha documentat el seu extrem nord, ja que la resta se situava més enllà del límit sud de la parcel·la intervinguda. El sector 37 s'hauria definit a inicis del segle XIV, en un moment posterior a la construcció dels murs de tancament de la propietat de la que formava part. L'espai hauria estat en ús fins al moment de la construcció de l'església, a finals del segle XVII, quan tots els sectors situats en aquesta zona sud de la parcel·la i els de la zona central van quedar amortitzats per a passar a formar part de l'església.

Els nivells i estructures situades a les cotes superiors del sector 37, així com els nivells associats amb la construcció de l'església van quedar desmuntats al segle XIX, quan es va edificar un soterrani en aquesta zona sud. Durant el període d'ús del sector 37 inicialment hauria format part de la mateixa propietat, juntament amb els sectors 32, 33, 44, 47, 31, 47, 52 i 53. Aquesta estava formada per dues finques (les dels sectors 32, 33, 44 i les dels 31, 47, 52 i 53), que es comunicaven mitjançant una porta

Vista general del sector 37

(ob-25) situada entre els sectors 33 i 47. La propietat va deixar de funcionar conjuntament al segle XIV, quan es va amortitzar l'OB-25 (mitjançant el MR-174). A partir d'aquest moment, el sector 37 va quedar inclòs a la mateixa propietat que els sectors 32, 33, 34 i 44. En el conjunt d'aquesta propietat (i també de la inicial), el sector 37 se situava a la part posterior de la mateixa, en relació a la façana de l'edifici situada al carrer Joan Grech.

Hi hauria la possibilitat que el mur de tancament sud de la finca (i del sector 37) se situés al Pla d'en Llull i, per tant, aquesta propietat tindria una doble façana (al carrer Joan Grech i al Pla d'en Llull). Aquesta possibilitat l'apuntem a partir de projectar la situació del Pla en relació a la parcel·la intervinguda en la present intervenció. En aquest sentit, la distància entre el mur de tancament nord del sector 37 i la ubicació del Pla d'en Llull (més enllà del límit sud de la parcel·la) tindria aproximadament la mateixa amplada (nord-sud) que la que presentaven la majoria dels sectors documentats en aquesta intervenció. Aquesta possibilitat tan sols la podem apuntar a tall d'hipòtesi, tenint també en compte que entre els sector 37 i la zona del Pla s'hi podria ubicar un altre sector, o fins i tot una altra propietat (en

aquest cas els sectors 37 i 44 i la finca situada al sud d'aquests tindrien unes dimensions més reduïdes respecte la resta dels sectors documentats).

Les dades aportades per la excavació efectuada en aquest sector ens fan considerar que l'espai corresponent al sector 37 hauria estat una zona exterior o semi-exterior, que podria estar associada amb alguna tipus d'activitat de caire productiu. En relació a aquesta possible activitat econòmica, al sector 37 s'hi podrien haver desenvolupat tasques vinculades amb un possible treball vinculat a una estructura de combustió. Tot i que no hem documentat restes de l'estructura, aquesta dada l'apuntem a partir de la documentació de restes de cendres en algun dels seus estrats. La possible funcionalitat del sector 37 la proposem a tall d'hipòtesi, ja que la part documentada d'aquest ha esta molt reduïda.

La planta documentada del sector 37 era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada (est-oest) de 4-4'10m i una amplada documentada (nord-sud) de 1'15-1'25m. El tancament nord de l'espai el definia el MR-239 i el MR-216²; el tancament est, el MR-231³, mentre que el MR-333⁴ tancava el sector per l'oest.

Pel que fa a l'excavació d'aquest sector, a les seves cotes superiors per sota de l'UE.3.002 s'ha documentat l'UE-37.001, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i bastant compactada. Aquest estrat tenia un gruix de 10-20cm. Per les seves característiques, considerem que l'UE-37.001 seria un estrat de rebliment, per apujar la cota de nivell, que possiblement actuaria de preparació d'un possible nivell de circulació; aquest se situaria per damunt de l'UE-37.001 i hauria estat desmuntat en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX. L'excavació de l'UE-37.001 ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava catalana i amb decoracions en groc i blau (segles XVII-XVIII), vidrada blanca i blava d'orles diverses (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica policroma, juntament amb ceràmica comuna (oxidada i vidrada verda i marró) i restes de fauna. Els materials aportats per aquest estrat, juntament amb la seva posició estratigràfica ens fan situar cronològicament el moment de la seva formació al segle XVII.

Per sota de l'UE-37.001 s'ha localitzat l'UE-37.002, que el definia un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i bastant compactada. L'UE-37.002 tenia una potència de 15-22cm. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat un important nombre de restes de fauna. Les característiques de l'UE-37.002 ens fan considerar que podria haver definit un nivell de circulació del sector, corresponent

UE-37.003

a un paviment de terra piconada (o bé en seria la preparació). La formació d'aquest estrat la situem cronològicament (per la seva posició estratigràfica i els materials associats) al segle XVI.

L'UE-37.002 cobria un nivell de terra argilosa, bastant compactat, de tonalitats vermelles i amb restes de morter de calç i cendres, que ha estat identificat com a UE-37.003. Aquest estrat tenia un gruix de 10-17cm. Durant la seva excavació s'ha recuperat ceràmica oxidada, vidrada verda i reduïda comunes, juntament amb restes de fauna. La compactació de l'UE-37.003 estaria definint un nivell de circulació de l'espai, que podria estar associat amb alguna estructura de combustió; aquesta dada l'apuntem a partir de les característiques de

l'estrat. Per la seva posició estratigràfica, considerem que l'UE-37.003 s'hauria format a finals del segle XV-inicis del segle XVI.

Les UE-37.001, 37.002 i 37.003 es lliuraven al mur de tancament est d'una fossa sèptica, FS-21, que se situava a l'extrem oest del sector. De la FS-21 se n'ha documentat la seva zona nord, ja que la resta de l'estructura se situava més enllà del límit sud de la parcel·la. La planta documentada de la FS-21 era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada exterior (est-oest) de 1'80m i 1'20m a l'interior; la seva amplada exterior documentada era de 1m, amb 75cm d'amplada interior i una alçada de 1'20m. Tota l'estructura se situava a l'interior d'un retall, UE-37.012, que tallava els estrats situats per sota de l'UE-37.003 (UE-37.005, 37.006 i 37.007).

L'interior de l'UE-37.012 estava totalment reblert per la FS-21, amb els seus murs de tancament que es lliuraven als límits del retall. D'aquests murs de tancament, hem localitzat el tancament nord (MR-248) i part dels tancament oest (MR-251) i est (MR-250). Tots ells estaven bastits mitjançant carreus aprofitats (de mida mitjana i gran), disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats blanques-vermel·loses. El MR-248 tenia una llargada de 1'90m i una amplada de 22-28cm; al seu extrem

FS-21

est era solidari estratigràficament amb el MR-250, del qual se n'ha documentat una llargada de 90cm i tenia una amplada de 25-35cm. El mur oest de la FS-21, MR-251, era també solidari estratigràficament amb el mur nord (MR-248) i es lliurava al mur de tancament oest del sector (MR-333); la seva amplada era de 40cm i se n'ha documentat una llargada de 1m.

La posició estratigràfica i factura constructiva de la FS-21 ens fan situar cronològicament el moment de la seva construcció a finals del segle XV-inicis del segle XVI. L'estructura estarà en ús fins al moment de l'amortització del sector, a finals del segle XVII. Pel que fa al rebliment de l'interior de la FS-21, a les seves cotes superiors s'ha documentat l'UE-37.004. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, amb acumulacions de cendres i amb carreus i pedres de mida diversa. Per les característiques i posició estratigràfica de l'UE-37.004, considerem que es tractaria del nivell que amortitzaria la fossa sèptica, un cop aquesta hauria deixat de funcionar. En aquest sentit, cal destacar que l'UE-37.004 cobria el mur de tancament oest de la FS-21 (MR-251). Aquest rebliment s'hauria produït en el mateix moment de l'amortització del sector, prèviament a la construcció de l'església. Així doncs, la cronologia de la formació de l'UE-37.004 la situem a finals del segle XVII.

UE-37.004

Per sota de l'UE-37.004 s'han documentat dos estrats, UE-37.008 i 37.009, que eren solidaris estratigràficament, si bé presentaven unes característiques i ubicació a l'interior de la FS-21 ben diferenciades. Ambdós es corresponien a nivells associats ja amb l'ús de la FS-21 i la deposició de sediments al seu interior i tenien una potència de 25-35cm. L'UE-37.008 s'ha documentat a la zona oest de la fossa i estava formada per un estrat de cendres de color gris. A la zona est de l'estructura s'hi situava l'UE-37.009, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró-verd i amb taques de morter de calç i restes de carbons. Les característiques de l'UE-37.008 ens indiquen que la seva formació estaria associada a l'abocament a l'interior de la fossa sèptica de les restes de cendres d'una estructura de combustió (que podria estar situada en el mateix sector); la seva ubicació a l'interior de l'estructura estaria vinculada a un abocament de les mateixes des del seu extrem est.

Pel que fa a l'UE-37.008, el sediment que la formava estaria associat amb la deposició de restes de secrecions orgàniques i altres residus; l'abocament a l'interior de la FS-21 s'hauria efectuat des de l'extrem oest d'estructura. La posició estratigràfica dels dos estrats ens indiquen que s'haurien format en un mateix

moment cronològic. L'excavació de l'UE-37.008 ha aportat un abundant nombre de materials ceràmics, dels quals destacaven per la seva quantitat la ceràmica vidrada comuna (verda, marró i melada) i també la ceràmica vidrada blanca i blava catalana i d'orles diverses (ambdues dels segles XVII-XVIII); també era destacable el nombre de ceràmica de reflex metàl·lic de producció catalana (segles XVI-XVII) i la ceràmica polícroma. Juntament amb aquestes, s'han recuperat ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet (segles XVII-XVIII), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII) i ceràmica comuna (reduïda i oxidada). Cal destacar també la recuperació de dues monedes, corresponents a un Ardit de Barcelona (segles XVII-XVIII) i un diner de Barcelona (1493-1516), juntament amb una pinta de bronze, claus de ferro, un fragment de vidre i restes de fauna. Els materials recuperats en aquest estrat, juntament amb la seva posició estratigràfica, ens indiquen que la seva formació se situaria al segle XVII, durant el darrer moment d'ús de la FS-21.

UE-37.011

Les UE-37.008 i 37.009 cobrien l'UE-37.011, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes i molt compactada. L'UE-37.011 se situava a les cotes inferiors de la FS-21 i definia una secció amb una pendent important d'oest a est, amb una potència que anava dels 37cm (a l'oest) als 25cm (a l'est). La formació d'aquest estrat estaria associat amb la deposició continuada de secrecions orgàniques a l'interior de la fossa sèptica, des de

la zona oest de la mateixa. L'excavació de l'UE-37.011 ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró), àmfora romana indeterminada, així com restes de fauna.

La posició estratigràfica de l'UE-37.011, juntament amb els materials associats, ens fan ubicar la cronologia de la seva formació al segle XVI, durant el primer període d'utilització de la mateixa. L'UE-37.011 cobria un nivell de terra argilosa i plàstica, que es corresponia al nivell de rebliment previ a la construcció dels murs del sector (UE-37.007), si bé presentava unes tonalitats més verdoses i marró fosc. Aquest estrat ha estat identificat com a UE-37.010 i es tractaria a la mateixa UE-37.007, si bé hauria modificat la seva tonalitat per les filtracions del sediment de l'interior de la FS-21.

Tal i com esmentat, la construcció de la FS-21 va suposar el retall dels nivells situats per sota de l'UE-37.003 a la zona on va ser edificada. Per sota de l'UE-37.003, el primer dels estrats que van quedar afectats per la fossa sèptica es corresponia a l'UE-37.005. Aquest estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i vermell, amb restes de carbons i de terra cendrosa. La seva potència era de 10-17cm. La compactació d'aquest estrat ens fa considerar que l'UE-37.005 definiria un nivell de circulació del sector, que es correspondria a un paviment de terra trepitjada. Per les característiques de l'estrat, aquest nivell de circulació podria haver funcionat amb una possible estructura de combustió, que s'ubicaria a la zona central o sud del sector (més enllà del límit de la parcel·la). La cronologia de la formació i ús de l'UE-37.005 la situem (per la seva posició estratigràfica) al segle XV.

UE-37.005

L'UE-37.005 cobria l'UE-37.006, que estava formada per un estrat de terra, de tonalitats vermelles i ataronjades i bastant compactat. Aquest estrat es lliurava a les cotes inferiors dels murs de tancament del sector i tenia un gruix de 10-20cm.

Per les seves característiques i posició estratigràfica, l'UE-37.006 podria estar associat amb el primer nivell de circulació de l'espai, posteriorment a la construcció dels seus murs de tancament del sector; la seva cronologia la situem al segle XIV.

UE-37.006

Per sota de l'UE-37.006 s'ha documentat l'UE-37.007, que es correspondria a l'estrat de reblliment anterior al moment de la construcció dels murs del sector i de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat. L'UE-37.007 estava formada per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de tonalitats vermelles i marró. La formació d'aquest estrat s'hauria produït de manera natural, a partir de la deposició de sediments, que s'haurien format per diverses vingudes d'aigua en aquesta àrea. La rasa de

fonamentació del MR-333 i del MR-247 (UE-37.014) tallaven aquest estrat i els murs nord (la base MR-248 del MR-239) i est (MR-231) se li assentaven al damunt; aquestes dades ens indiquen posterioritat de la construcció dels murs respecte

UE-37.007, amb el FP-29 al fons

l'UE-37.007.

A l'extrem est del sector, l'UE-37.007 presentava un retall circular, que ha estat identificat com a FP-29. Aquest retall tenia una planta circular de 25cm de diàmetre i 20cm de profunditat. El FP-29 es correspondria a la base de subjecció d'una estructura (possiblement de fusta), que hauria estat utilitzada durant el procés de construcció dels murs del sector. En relació a aquesta estructura, el límit est del FP-29 presentava restes de morter de calç, que es lliuraven al seu perímetre. Aquestes restes de morter de calç podrien correspondre's al morter que actuaria de base superior de l'estructura, per damunt del FP-29. Prèviament a la formació de l'UE-37.006 (un cop edificats els murs) es va retirar l'element associat amb el FP-29 i es va reblir el seu inter-

rior mitjançant l'UE-37.013. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, poc compactada i de tonalitats marró fosc.

L'UE-37.007 es corresponia al mateix estrat de rebliment que les UE-44.007 i 34.012 dels sectors 44 i 34, així com a la resta de nivells previs a la construcció dels murs dels diferents sectors. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació del sector 37.

2.1.31. Sector 38

El sector 38 s'ubicava al nord-oest de la zona sud de la parcel·la, al sud respecte el sector 39 i a l'est dels sectors 34 i 53 (que posteriorment serà el sector 48). La zona nord respecte el sector 38 va quedar tallada, al segle XIX, en el moment de la construcció del soterrani que presentava més profunditat; pel que fa a la zona oest se situava ja més enllà del límit de la parcel·la on s'ha efectuat aquesta intervenció arqueològica. L'àmbit corresponent al sector 38 s'hauria format en el moment de la urbanització inicial de la zona, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV i estarà en ús fins a finals del segle XVI-inicis del segle XVII, quan passarà a formar part, juntament amb el sector 39, del sector 35.

Durant el funcionament de l'espai, va formar part de la mateixa finca juntament amb el sector 39. Aquesta propietat podria estar orientada en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull, on s'hi ubicaria la seva façana. Tal i com es presenta en els apartats dels sectors 32, 33 i 34, la distància d'aquests sectors amb la possible ubicació del Pla d'en Llull ens fa considerar, a tall d'hipòtesi, que aquesta finca també tingués façana al Pla. Fins i tot, per l'orientació dels sectors 38 i 39 (i posteriorment el sector 35) en relació als tres carrers (Joan Grech, Oliver del Pla d'en Llull i Pla d'en Llull) hi hauria una altra possibilitat, a partir de la qual els sectors 38 i 39 tinguessin tan sols la façana al Pla d'en Llull i estiguessin en contacte amb la part posterior de les finques dels dos carrers perpendiculars respecte aquest (Joan Grech i Oliver del Pla d'en Llull).

En qualsevol cas, en el conjunt de la propietat on estava situat, el sector 38 s'ubicava a la seva part posterior. La comunicació entre els sectors 38 i 39 s'efectuava, en el moment inicial de l'ocupació de l'espai, mitjançant una porta (OB-20), que se situava a la zona central que tancava els dos sectors (MR-225). A partir de finals del segle XIV aquesta porta va ser aprofitada per edificar-hi un forn (EC-16) i a partir d'aquest moment i al segle XV els dos espais no tindrien una comunicació directa (si més no a la part documentada dels dos espais). Al segle XVI s'hauria obert una nova porta (OB-41) a l'oest del MR-225, que hauria estat en ús fins al moment de l'amortització dels dos sectors, al segle XVII.

El sector 38 inicialment hauria estat possiblement un espai exterior. Durant l'ús de l'EC-16, al segle XV, l'espai podria haver estat parcialment cobert a la zona on s'ubicava l'estructura. A partir del segle XVI el sector hauria passat a ser un àmbit cobert. Les dades aportades per la intervenció arqueològica duta a terme en aquest sector ens fan considerar que en un moment inicial de l'ús del sector (al segle XIV) aquest hauria estat un espai obert, amb una possible funcionalitat destinada al conreu. En aquest sentit, cal destacar que a la zona nord-est del sector s'hi ubicava un pou (POU-8), que permetria l'abastiment directe d'aigua. Al mateix segle XIV es van edificar unes estructures (MR-335 i 381), l'ús de les quals estaria directament vinculat amb l'aigua del pou. A finals del segle XIV-inicis del segle XV es va edificar

l'EC-16 i un seguit d'estructures que haurien funcionat amb aquesta; en aquest moment el sector podria haver estat parcialment cobert a la zona on s'ubicava el forn i el seu entorn.

L'EC-16 estaria relacionada amb una activitat productiva determinada, de la qual no n'hem documentat restes o indicis (podria haver estat un forn de pa o un forn per a manipular algun altre tipus de producte) i en la qual podria no intervenir-hi de manera directa el POU-8 (l'espai corresponent al forn estava diferenciat respecte la resta del sector). Al segle XVI, quan el pou i el forn van ser amortitzats i es va edificar l'EC-15 al sector 39, l'espai va ser cobert i tindria una arc central (est-oest). En aquest moment s'obrirà una nova porta de comunicació amb el sector 39 (OB-41). L'activitat desenvolupada en el sector seria de caire productiu, possiblement associat amb la producció o emmagatzematge d'oli (s'ha documentat un dipòsit, DP-11). A mitjans-finals del mateix segle XVI, prèviament a l'amortització del sector, la producció efectuada continuaria associada amb la producció d'oli, amb l'edificació de noves estructures (un cup i una canalització) i reparacions del dipòsit existent.

L'espai corresponent al sector 38 tenia una planta rectangular, orientat de nord a sud, amb una llargada documentada de 5'50m i una amplada de 5'40m. Cal destacar que, com ja hem esmentat, l'extrem nord del sector va quedar tallat en el moment de la construcció del MR-222 de l'església (a finals del segle XVII) i posteriorment per la construcció del soterrani del segle XIX situat més al nord del sector. El mur de tancament nord del sector se situaria més enllà del MR-222, a la zona afectada pel soterrani. Aquesta dada l'apuntem a partir del fet que durant la intervenció arqueològica duta a terme a la zona on s'ubicava aquest soterrani (l'any 2009, sota la direcció de l'arqueòloga Meritxell Nasarre) es va localitzar la rasa d'un mur de tancament, amb el seu rebliment de sorres, que presentava una direcció est-oest. Aquesta rasa se situava a 1m respecte el límit nord del sector 38 documentat a la intervenció a la qual fa referència la present memòria. El fet de no documentar cap altre resta o indicatiu de mur de tancament amb la mateixa direcció en cap altre punt des del mur sud del sector cap al nord, ens fa considerar com a molt probable que la rasa documentada l'any 2009 es correspongui al mur nord del sector.

El mur de tancament sud del sector el definia el MR-225, que tancava pel nord el sector 39. El tancament est el formaven el MR-34 i l'extrem nord del MR-333⁵. Pel que fa al tancament oest del sector, considerem que el mur que el definiria coincidiria amb el mur pantalla edificat a l'inici de les obres efectuades en aquesta parcel·la, prèviament als treballs arqueològics que es presenten. Aquesta dada l'apuntem a partir de la documentació de la base d'una pilastra, a l'extrem oest de la parcel·la, arran del mur pantalla; aquesta pilastra definiria la base d'un arc de coberta i es lliuraria al mur de tancament oest del sector.

El mur sud del sector, MR-225, estava bastit mitjançant carreus de mida mitjana, disposats en filades regulars i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. Se n'ha documentat una llargada de 5'40m, una alçada de 45-60cm i tenia una amplada de 50cm. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-225 ens indica que es va edificar a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, en el moment de la construcció inicial del sector; aquest mur va estar en ús fins al segle XVII, quan va ser amortitzat juntament amb els sectors 38 i 39 i es va definir el sector 35.

A nivell estratigràfic, el MR-225 era solidari amb el MR-333 (que tancava per l'est el sector) a les seves cotes centrals, mentre que a la part superior documentada del MR-225 aquest es lliurava al MR-333. Aquesta relació estratigràfica ens indica que els dos murs van ser edificats en el mateix moment constructiu, si bé a la part final del procés es va bastir primerament el MR-333. Pel que fa a l'extrem oest del mur, el contacte d'aquest amb el mur de tancament oest del sector va quedar tallat en el moment de la construcció del mur pantalla de l'extrem sud-oest de la parcel·la.

Alçat sud-est del MR-225

El MR-225 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-225A, que la definia un mur de pedres sense treballar, de mida mitjana i gran, disposades de manera regular i lligades amb el mateix morter de calç que el del primer. El MR-225A tenia una amplada de 57cm i una alçada de 25-30cm. La part inferior del mur se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-38.030, que tallava els estrats de rebliment dels sectors 38 i 39 (UE-38.029 i 39.020) previs a la urbanització d'aquesta zona. L'UE-38.030 estava reblerta mitjançant un nivell de sorres netes, UE-38.031, de tonalitats ocre i bastant compactada. Aquestes sorres s'ubicaven en els punts on la rasa UE-38.030 tenia més profunditat: a la seva zona central (on hi havia l'OB-20) i on contactava amb la rasa UE-34.016 del MR-333A, on ambdues eren solidàries estratigràficament. A la resta de la rasa on no s'ha documentat el rebliment de sorres, el MR-225A la reblia totalment. Tal i com hem vist en altres murs de tancament del moment inicial dels diferents sectors, les seves rases de fonamentació s'excavaven a una profunditat superior respecte el mur que s'hi ubicava a l'interior, per tal d'extreure argiles que posteriorment eren utilitzades per a la construcció dels mateixos murs (la part superior dels quals podrien ser de tàpia).

A la zona central del MR-225 s'hi situava una obertura, OB-20, que es corresponia

Cara nord de l'OB-20, amb l'EC-16

a una porta mitjançant la qual es comunicaven els sectors 38 i 39. L'OB-20 estava definida mitjançant muntants de carreus de mida més gran respecte els que formaven el MR-225, amb els que eren solidaris estratigràficament. En aquest sentit, l'obertura d'aquesta porta no va suposar cap trencament al mur; aquesta dada ens indica que la cronologia d'aquesta porta se situaria al mateix moment de la construcció del mur. L'OB-20 tenia una amplada de 1'10m i va ser aprofitada, a finals del segle XIV-

inicis del segle XV, com a tancament frontal del forn EC-16. La construcció d'aquesta estructura, que físicament se situava al sector 39, si bé el seu ús s'efectuava des del sector 38, va suposar que l'OB-20 perdés la seva funcionalitat de porta inicial. En el moment en què es va edificar el forn es va desmuntar el marxapeu de la porta, del qual no se n'han documentat restes, així com també es va desmuntar parcialment la fonamentació MR-225A en aquest punt (trencament UE-39.029).

A finals del segle XV-inicis del segle XVI es va amortitzar l'EC-16 i es va tapiar l'OB-20, mitjançant el MR-226. Aquest mur estava construït a base de carreus aprofitats, de mida diversa, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats vermelloses. L'amplada del MR-226 era de 50-52cm i se n'ha documentat una alçada de 75-80cm. La cara sud del mur (al sector 39) va funcionar de tancament nord de l'EC-15, fet que

Alçat nord del MR-226, al damunt de les restes de l'EC-16

va motivar que els carreus situats a la zona inferior del mur presentessin esquerdes i unes tonalitats vermelles i negres, que s'haurien produït pel contacte directe amb el foc.

Probablement, durant l'ús de l'EC-16 no hi hauria cap porta de comunicació directa entre els sectors 38 i 39. Aquesta manca d'obertura entre els dos espais (si més no a la part documentada en la present intervenció) ens indicaria que possiblement els espais situats a l'oest respecte els sectors 38 i 39 formarien part de la mateixa

proprietat. Un cop amortitzada l'EC-16, al segle XVI, es va obrir una nova obertura al sud del MR-225, que ha estat identificada com a OB-41. Aquesta porta va suposar el trencament parcial del MR-225, a la zona on s'ubicava la mateixa. L'OB-41 tenia una amplada de 1'50m i se situava a la cota superior de la part documentada del MR-225. Aquesta ubicació hauria suposat que en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX s'hagués desmuntat la part corresponent del seu marxapeu i el seu extrem oest. L'únic element clar localitzat en relació a l'OB-41 se situava al seu extrem est i es corresponia a un carreu, que presentava l'encaix corresponent a la polleguera de la porta (orientada cap a l'oest).

OB-41

Pel que fa a l'excavació arqueològica d'aquest sector, cal destacar que tots els nivells documentats en aquest sector estaven tallats per la rasa de fonamentació del MR-222 (UE-35.007), que se situava a l'extrem nord de la zona documentada del sector. El primer dels estrats documentats, UE-38.001, es tractava d'un nivell de terra de tonalitats vermelles, bastant compactada, amb restes de morter de calç i fragments de maons. L'UE-38.001 tenia un gruix de 5-12cm i es lliurava als murs de tancament sud i oest del sector. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica vidrada blanca i blava de Paterna-Manisses (segle XV), ceràmica blanca amb verd-i-manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica romana (comuna africana de cuina), ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró), juntament amb fragments de vidre, d'estuc pintat i restes de fauna.

UE-38.001

característiques i la posició estratigràfica de l'UE-38.001 ens fan considerar que es tractaria d'un estrat de rebliment associat amb el primer moment de l'amortització del sector, prèviament a la cobertura del MR-225 i a la formació de l'UE-35.001 que el cobria. La cronologia de la seva formació la situem al segle XVII.

L'UE-38.001 cobria les restes de dues estructures, MR-319 i 216A, que se situaven a l'est i oest de la zona central del sector. La posició

Alçat del MR-319, al damunt de les restes del POU-8

estratigràfica i factura constructiva dels dos murs ens indiquen que s'haurien edificat al segle XVI. Els dos murs es correspondrien a la base de subjecció d'un mateix arc, que estaria associat amb la coberta d'aquest espai. Tal i com hem esmentat anteriorment, l'espai corresponent al sector 38 podria haver estat un àmbit exterior, fins al moment de la construcció de la coberta amb la que funcionaria aquest arc.

El MR-319 es lliurava al mur de tancament est del sector, MR-34, i estava bastit mitjançant pedres lleugerament escairades i algun carreu aprofitat, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats vermelloses. S'ha documentat a 3'20m respecte l'angle de tancament sud-est del sector i tenia una planta rectangular (nord-sud) de 70x40cm, amb una alçada documentada de 45cm. A nivell estratigràfic, el MR-319 s'assentava al damunt de les restes del mur de tancament est del POU-8 (MR-355), fet que ens indica que aquest mur es va edificar en el moment en què aquesta estructura ja havia estat desmuntada i amortitzada. El MR-319 s'assentava al damunt de l'UE-38.015 i, per tant, seria posterior cronològicament respecte aquest estrat; els nivells situats per damunt d'aquest nivell ja haurien funcionat amb el mur.

Pel que fa al MR-216A, es lliuraria al mur de tancament oest del sector, que com ja hem esmentat se situaria a la zona on es va edificar el mur de pantalla de l'obra. El MR-216A estava construït amb una base de pedres lleugerament escairades i al damunt de la qual s'hi assentaven dos carreus i una pedra motllurada (tots ells aprofitats), que estava col·locada en posició vertical; el morter de lligam de l'estructura era de tonalitats vermelles. La part documentada del MR-216A tindria una planta rectangular, de 65x35cm (nord-sud) i una alçada total de 80cm (40cm de base i 40cm la part superior). La base del MR-216A s'assentava al damunt de l'extrem oest del mur de tancament nord del DP-11 (MR-375). En el mateix moment de la construcció del MR-216A es va construir la CN-35, tal i com ens

Alçat del MR-216A i la CN-35

indica el fet que l'extrem nord del mur definia part del tancament sud de la canalització. La CN-35 funcionaria amb el DP-10, que era posterior cronològicament respecte el DP-11 (tant els dipòsits com la canalització es presenten més endavant).

A més d'aquestes estructures, l'UE-38.001 cobria tres estrats (UE-38.002, 38.003 i 38.004), que definien el PV-108. Aquest nivell de circulació estava format per un paviment de terra trepitjada, que s'havia format a partir de la compactació dels tres nivells. La cronologia de la formació i ús del PV-108 la situem a mitjans-finals del segle XVI i es correspondria al darrer nivell de circulació de l'espai, prèviament a la seva amortització. En aquest

moment l'activitat duta a terme al sector 38 podria haver estat associada amb l'emmagatzematge o fins i tot amb alguna activitat de caire domèstic. Durant l'ús del PV-108 ja no funcionarien el DP-10, la CN-35 ni possiblement l'EC-15 del sector 39. Durant l'excavació dels estrats associats amb el PV-108 no hem documentat cap material o element que ens hagi aportat més dades en relació a aquesta activitat realitzada a l'espai.

PV-108 i UE-38.002, 38.003 i 38.004

Les característiques i ubicació diferenciada dels tres nivells que definien el PV-108 ha motivat que se'ls donessin un número a cadascun d'ells. Dels tres estrats, l'UE-38.002, podria haver estat una darrera reparació del PV-108, ja que aquest se situava a una cota lleugerament superior als altres. L'UE-38.002 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades, amb fragments de maons, restes de morter de calç i pedres de petites dimensions. S'ha documentat a la zona oest del sector i tenia un gruix de 10-15cm. A nivell estratigràfic, l'UE-38.002 cobria i amortitzava les estructures situades a la mateixa zona oest (DP-10 i CN-35); val a dir que l'amortització inicial d'aquestes estructures la definia l'UE-38.005, que es presenta més endavant. D'aquesta manera, durant l'ús del PV-108 aquestes estructures ja no estarien en funcionament. L'excavació de l'UE-38.002 ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI), ceràmica d'importació i ceràmica comuna (oxidada i vidrada verda) i restes de fauna.

Al sud-est del sector s'hi situava l'UE-38.003, que estava format per un nivell de terra cendrosa, de tonalitats negres i grises i amb acumulacions de morter de calç. La formació d'aquest estrat estaria relacionat amb l'existència i funcionament o amortització d'una estructura de combustió, en el mateix sector o en una zona

propera. En aquest sentit, a la part documentada del sector no s'ha localitzat cap resta directa d'una estructura d'aquestes característiques, que s'hauria de situar a l'extrem nord de l'espai (a la part afectada pel soterrani); tot i aquesta possibilitat, el PV-108 s'hauria format quan al sector 39 ja hauria estat amortitzada l'EC-15, que es comunicava amb el sector 38 mitjançant l'OB-41, i possiblement les cendres que formaven l'estrat podrien provindre d'aquesta estructura. A nivell estratigràfic, l'UE-38.003 cobria totalment i amortitzava el CUP-2 i la part documentada del mateix, la seva base PV-109; tot i això. L'amortització inicial d'aquesta estructura, tal i com passava amb a CN-35 i el DP-10 la formava l'UE-38.005.

A la zona central i nord del sector s'hi ubicava l'UE-38.004, que estava format per un nivell de terra argilosa i de tonalitats vermelles. Aquest estrat continuaria en direcció nord, si bé va quedar tallat per la rasa de fonamentació del MR-222 (UE-35.007). L'excavació de l'UE-38.004 ha permès recuperar ceràmica blanca i blava de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica blanca amb verd i manganès i fragments de bronze.

UE-38.005

Les UE.38.002, 38.003 i 38.004 cobrien l'UE-38.005, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de textura cendrosa i tonalitats vermelles i negres. La seva formació estaria associada amb l'amortització d'alguna estructura de combustió, que podria correspondre's a l'EC-15. Aquest estrat tenia un gruix de 3-5cm i cobria parcialment els DP-10, CN-35 i el PV-109 del CUP-2, que van acabar de ser coberts i amortitzats per les UE-38.002 i 38.003.

L'excavació de l'UE-38-005 ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI) i de Paterna-Manises, ceràmica comuna (oxidada i vidrada verda i marró), les restes (tres fragments) d'un fogó de ceràmica oxidada i un fragment de plom. Les característiques i posició estratigràfica d'aquest estrat ens indiquen que es tractaria d'un nivell de reblliment, que amortitzaria la CN-35, DP-10 i el CUP-2 i el possible nivell de circulació associat amb l'UE-38.006, al qual també cobria. La cronologia de la formació de l'UE-38.005 la situem a mitjans-finals del segle XVI.

Per sota de l'UE-38.005 s'ha localitzat un nivell de terra de textura argilosa i sorrenca i de tonalitats vermelles i negres, que ha estat identificada com a UE-38.006. Aquest estrat presentar un important grau de compactació, que ens fa considerar que es estigués definint un nivell de circulació; una altra possibilitat seria que l'UE-

38.006 hagués funcionat com a preparat d'un paviment, del qual no se n'han documentat restes o indicis. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat fragments de ceràmica comuna (oxidada i vidrada verda) i restes de fauna. A nivell estratigràfic, a l'UE-38.006 se li assentava al damunt l'UE-38.015 (que es corresponia a la base de morter del CUP-2) i es lliurava al DP-10, l'E-2 i la CN-35 (aquestes estructures es presenten més endavant). Aquesta relació estratigràfica ens indica que la formació de l'estrat seria anterior a la construcció del CUP-2 i posterior a la resta de les estructures. Tot i la relació estratigràfica entre l'UE-38.006 i el CUP-2, probablement aquesta estructura, juntament amb el DP-10, l'E-2 i la CN-35, haurien funcionat durant l'ús del paviment amb el que podria estar relacionat aquest estrat. La cronologia de l'UE-38.006 i de les estructures esmentades que funcionarien amb aquest la situem al segle XVI.

UE-38.006

L'UE-38.006 tenia un trencament, UE-38.007, que ha estat documentat a la zona central sud del sector. La planta de l'UE-38.007 era circular, de 35cm de diàmetre i 15-8cm de profunditat; les seves parets eren rectes (excepte l'oest que era més irregular) i el fons pla. Per les característiques i posició estratigràfica d'aquest retall, considerem que es tractaria de la base de subjecció d'alguna estructura, que se situaria en aquest punt. La possible estructura associada amb l'UE-38.007 hauria

UE-38.007

estat en ús de manera coetània amb el nivell de circulació associat amb l'UE-38.006 i hauria estat amortitzada en el mateix moment que aquest.

Les característiques i ubicació de l'UE-38.007 ens fan desestimar l'opció que es pogués correspondre a la base d'alguna estructura de coberta de l'espai; en aquest sentit, cal recordar que en aquest moment hi hauria un arc de coberta a la zona central del sector (MR-319 i 216A).

L'estructura associada amb l'UE-38.007 seria contemporània amb el CUP-2, el DP-10 i la CN-35 (que presentem a continuació), amb els que durien a terme una activitat relacionada amb la producció (a petita escala) i emmagatzematge d'oli.

Un cop l'estructura situada a l'interior de l'UE-38.007 es va retirar, es va reblir el retall mitjançant l'UE-38.008. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de color vermell intens. La tonalitat i textura de l'UE-38.008 ens indica que la seva formació s'hauria produït per l'efecte d'una combustió directa a les argiles. Tot i això aquesta combustió no s'hauria produït a l'interior de l'UE-38.007, sinó que l'argila del rebliment procediria d'alguna altra zona, on s'hi situaria una possible estructura de combustió; en aquest sentit, hem desestimat la possibilitat que el foc s'hagués dut a terme a l'interior del retall, ja que les parets del seu perímetre i la seva base no presentaven restes o indicis de cap foc directe.

PV-109 del CUP-2

A la zona est del sector, al damunt de l'UE-38.006 s'hi assentava el PV-109, que definia la base d'un possible cup (CUP-2). La part conservada d'aquesta estructura la definia el PV-109 i les restes de la part inferior del seu mur de tancament nord (MR-320). La seva planta era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 3'60-3'70m i una amplada de 1'85-2m. A nivell estratigràfic, el CUP-2 s'assentava al damunt de l'UE-38.006 i es

lliurava als murs de tancament sud i est del sector (MR-225, 34 i la zona nord del MR-333), que funcionaven com a tancaments sud i est de l'estructura.

L'UE-38.005 cobria les restes de la part conservada del CUP-2, fet que ens indica que aquest s'hauria desmuntat prèviament a la formació de l'estrat. Per les característiques que hem documentat d'aquesta estructura, especialment relatives la seva base (PV-109), considerem que es podria correspondre a un dipòsit, possiblement un cup decantador d'oli. Aquesta possibilitat l'apuntem a partir de la documentació de tres punts del paviment on s'hi podrien haver situat peces ceràmiques (tipus gibrell), de les quals no n'hem documentat restes ni indicis. En relació a aquestes elements situats al PV-109, al nivell de morter de calç que actuava de preparació d'aquest s'hi situaven tres empremtes (UE- 38.010, 38.011 i 38.012), que definirien la base damunt la qual s'assentarien les peces ceràmiques esmentades.

El PV-109 es corresponia a un paviment de maons, disposats de nord a sud amb una combinació de fileres de maons col·locats horitzontalment i verticalment. Aquests maons estaven lligats mitjançant el mateix morter de calç que definia la

seva base i damunt la qual s'assentaven. Aquesta base, UE-38.015, estava formada per un nivell de morter de calç, de tonalitats ataronjades i amb pedres de petites dimensions. La llargada (nord-sud) del paviment i el seu preparat era de 3'40 i la seva amplada anava dels 1'70m (el PV-109) als 2m (l'UE-38.015). L'alçada total del PV-109 i l'UE-38.015 era de 10-15cm. A nivell estratigràfic, el PV-109 i l'UE-38.015 es lliuraven als murs est i sud del sector, així com al MR-319, que definia la base de l'arc de coberta de l'espai. L'UE-38.015 s'assentava al damunt de l'UE-38.006. L'excavació de l'UE-38.015 ha permès recuperar ceràmica blanca i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica vidrada blanca, ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró), àmfora romana (africana) i restes de fauna.

UE-38.015, amb les bases UE-38.010, 38.011 i 38.012

Al damunt de l'UE-38.012 s'assentarien també els murs de tancament nord i oest del CUP-2. D'aquests dos murs tan sols hem documentat la part inferior del mur nord (MR-320), que estava bastit mitjançant pedres de mida mitjana, sense treballar i lligades amb el mateix morter de calç que formava l'UE-38.015. La llargada documentada del MR-320 era de 1'28m, tenia una amplada de 25-38cm i se n'havia conservat una alçada de 7-16cm. L'extrem est del MR-320 es lliurava al MR-319, la part inferior del qual funcionava com a tancament nord-est del CUP-2. Pel que fa al mur oest, hauria quedat totalment desmuntat en el moment de l'amortització de l'estructura i tan sols s'han conservat pedres de petites dimensions, que formarien la part inferior d'aquest mur i que s'assentaven al damunt de l'UE-38.015.

Tal i com hem esmentat anteriorment, a la zona central est del PV-109 hi havia tres punts on possiblement s'hi situarien tres peces ceràmiques, o bé algun tipus d'elements que tindrien la seva cota inferior per sota del PV-109. L'existència d'aquests tres elements l'hem constatat especialment per les tres empremtes que presentava l'UE-38.015, ja que en relació al PV-109 dels tres punts tan sols al situat més al nord es podia apreciar com els seus maons definien el perímetre circular de la peça; als altres dos, els maons que definirien el perímetre haurien estat trencats i desplaçats en el moment en què es va desmuntar l'estructura i es degueren retirar les tres peces. Les tres empremtes (UE-38.011, 38.010 i 38.012) eren solidàries estratigràficament amb l'UE-38.015 i tallaven la part superior de l'UE-38.016/38.009, que se situava per sota del nivell de morter de calç i de l'UE-38.006. Les UE-38.010, 38.011 i 38.012 tenien una planta circular, de 40cm de diàmetre, 17cm de profunditat i definien una secció de parets inclinades cap a la zona central i el fons pla; tots ells se situaven a 20-25cm respecte el tancament

est del sector i l'estructura (MR-333 a la zona sud i MR-34 a la central i nord). L'interior de totes elles estava reblert per l'UE-38.005, que s'hauria format un cop les peces situades al seu interior van ser retirades.

L'UE-38.011 se situava al sud de l'estructura, a 35cm del mur de tancament sud del sector i de l'estructura (MR-225). El seu perímetre exterior estava definit mitjançant pedres i maons, que estaven lligats amb el mateix morter de l'UE-38.015. A 35cm al nord de l'UE-38.011 s'hi ubicava l'UE-38.010, que també definia el seu perímetre amb pedres lligades amb morter. La tercera de les bases, UE-38.012, era la que s'ubicava més al nord de l'estructura, a 40cm de l'UE-38.010. Tal i com hem presentat amb les dues anteriors, el perímetre de l'UE-38.012 també presentava pedres de mitjanes dimensions, sense treballar.

Detall de la part superior de l'UE-38.011

L'UE-38.012 tenia un retall, UE-38.014, que tallava la seva zona central, així com també se situava al sud i a l'oest d'aquest. Tot i que se situava en tres punts diferenciats, les seves característiques ens han fet identificar-los amb el mateix número d'unitat. En els tres punts on s'ubicava, l'UE-38.014 tenia una planta irregular, amb els seus extrems arrodonits, així com una secció i fons irregulars. A nivell estratigràfic, se situava per sota de l'UE-38.015 i tallava, a més de l'UE-38.012, les UE-38.006 i 38.009/38.016. Per les seves característiques, considerem que l'UE-38.014 es correspondrien als retalls efectuats per animals, en un moment anterior a la formació de l'UE-38.015, al segle XVI. L'interior de l'UE-38.014 estava reblert mitjançant un nivell de terra argilosa, poc compactada i de tonalitats diverses, que ha estat identificada com a UE-38.013. La formació d'aquest rebliment estaria associat amb la filtració de terres dels nivells superiors, així com per la terra i el sediment transportat pels animals que circulaven per l'interior del retall. Durant l'excavació de l'UE-38.013 s'han recuperat ceràmica vidrada blanca, ceràmica comuna (reduïda i vidrada verda i marró) i un fragment de morter de pedra.

A l'extrem sud oest de l'espai, s'han documentat les altres estructures que haurien funcionat amb l'UE-38.006. Aquestes es corresponien a un dipòsit (DP-10), una canalització (CN-35) i una estructura circular (E-2); totes tres formarien part d'un conjunt, que estaria directament vinculat a l'activitat duta a terme en aquest moment al sector, possiblement associada amb la producció d'oli. A nivell estratigràfic, l'UE-38.006 es lliurava a totes aquests elements, fet que ens indica anterioritat de la

construcció de les estructures respecte la formació de l'estrat; tot i això, com ja hem esmentat se situen en el mateix moment cronològic (al segle XVI) a nivell d'ús.

De nord a sud, la primera de les estructures documentades es corresponia a una canalització, CN-35. Aquesta presentava una direcció oest-est i se n'ha documentat una llargada de 50cm i tenia una amplada total de 1m. L'extrem oest de l'estructura se n'anava més enllà del límit oest de la parcel·la intervinguda, mentre que per l'est va quedar tallada en el moment de l'amortització de tot el conjunt i de l'UE-38.006 (mitjançant l'UE-38.005, que cobria les restes d'aquestes estructures).

Possiblement la CN-35 estaria en contacte amb el DP-10 a l'extrem nord de la zona documentada de la canalització on definiria un angle cap al sud, en direcció a l'angle nord-est del dipòsit. Aquesta possibilitat la presentem a tall d'hipòtesi, ja que aquest punt de contacte hauria estat desmuntat en el moment de l'amortització de les estructures; tot i això, l'extrem nord del mur est del dipòsit (MR-322) presentava menys alçada i podria ser en aquest punt on entrarien en contacte la

CN-35

canalització i el dipòsit. L'amplada que presentava la CN-35 estava motivada pel fet que el seu mur de tancament sud, MR-323, es corresponia al mur nord del DP-10. Aquest mur estava bastit mitjançant pedres de mida mitjana i petita, sense treballar, disposades de manera irregular i lligades amb morter de calç, de tonalitats vermelloses. La seva llargada documentada era de 50cm, tenia una amplada de 50-60cm i una alçada de 60cm.

A nivell estratigràfic, el MR-323, s'assentava al damunt de les restes del mur nord del DP-11, anterior cronològicament respecte el DP-10, que hauria estat desmuntat en el moment de la construcció del MR-216A; així mateix, el MR-323 es lliurava al MR-216A. A partir d'aquesta relació estratigràfica, inicialment es va edificar el MR-216A, un cop amortitzat el DP-11 i posteriorment la CN-35. Val a dir que al sud de la part documentada d'aquesta canalització, el tancament nord de la mateixa el definia el MR-216A, sense que s'observés cap trencament del mateix.

El tancament nord de la CN-35 el definia el MR-366, que presentava la mateixa factura constructiva que el MR-323. La seva llargada documentada era de 54cm, tenia una amplada de 20-25cm i una alçada de 20cm. A la part inferior dels murs de tancament nord i sud, se'ls lliurava la base de circulació de la canalització, que la

formava el PV-161. Aquest paviment estava definit mitjançant maons, lligats amb el mateix morter de calç que actuava de base i lligam dels murs; l'amplada del PV-161 era de 15cm. L'interior de la CN-35 estava reblert per l'UE-38.005, que també cobria les restes de l'estructura.

Tal i com hem esmentat, el tancament sud de la CN-35 (MR-323) es corresponia al mur nord del DP-10. Aquest dipòsit se situava al damunt d'una estructura anterior (DP-11) i funcionaria inicialment amb una estructura (E-3), que ocupava la zona sud del DP-11 i que posteriorment va ser substituïda per l'E-2.

El DP-10 tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 1'30m, una amplada de 70cm i se n'ha documentat una alçada de 80cm. El seu mur de tancament est, MR-322, estava bastit mitjançant pedres lleugerament escairades i carreus aprofitats, tots ells de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats vermelloses. La llargada del MR-322 era de 1'30m i tenia una amplada de 35cm. Aquest mur estava substituint el mur de tancament est del DP-11, que hauria estat desmuntat en el moment de la construcció del DP-10. Al seu extrem sud, al MR-322 se li lliurava el mur de tancament sud del dipòsit, MR-379, que estava construït a base de pedres sense treballar o lleugerament escairades, de mida mitjana i petita i disposades de manera poc regular. La llargada del MR-379

DP-10

era de 70cm i se n'ha documentat una alçada de 60cm. Aquest mur actuava de tancament nord de l'E-2 i posteriorment de límit entre l'E-3 i el DP-10. Pel que fa al tancament oest del DP-10, el definia el MR-380, que es corresponia al mur oest del dipòsit anterior (DP-11). Aquest mur es presentarà més endavant, en relació al DP-11. A la part inferior del DP-10 se situava la seva base, que la definia un paviment de morter de calç (PV-176). Aquest paviment s'assentava al damunt del paviment del DP-11 (PV-175) i es corresponia a la base del moment inicial de la construcció del DP-10.

Per les característiques i el context en què s'ha documentat el DP-10, considerem que es tractaria d'un dipòsit que podria haver funcionat com a cup per a la l'emmagatzematge d'oli. En el conjunt que definiria amb el CUP-2, el DP-10 podria funcionar com a cup on s'hi emmagatzemaria l'oli de més qualitat, un cop passats els processos de decantació dels sediments del producte, que s'haurien dut a terme al CUP-2. A nivell cronològic, situem la construcció inicial del DP-10 al segle XVI, amb dues possibles fases d'ús ben diferenciades, totes elles contemporànies

amb el CUP-2 i la CN-35 i desenvolupades fins a finals del mateix segle, quan van ser amortitzades totes elles. En relació al dipòsit anterior, DP-11, el DP-10 presentaria unes dimensions més reduïdes, ja que en el moment inicial de la construcció d'aquest es va edificar una estructura (E-2), que se situava a l'extrem sud del DP-11 i que funcionava amb el DP-10. A la segona fase d'ús del DP-10, l'E-2 va ser substituïda per l'E-3 i a l'extrem nord del dipòsit s'hi va col·locar un recipient ceràmic (UE-38.020). Totes aquestes estructures i elements, de les dues fases, formarien part del mateix procés associat amb el DP-10, on totes elles podrien emmagatzemar els diferents tipus d'oli, sorgits de les diferents fases de la seva producció.

A les cotes superiors de l'interior del DP-10 s'ha documentat un nivell de terra cendrosa, amb restes de morter de calç i pedres de petites dimensions, que ha estat identificat com a UE-38.017. Per les seves característiques, considerem que l'UE-38.017 serien les restes de la preparació d'un paviment associat amb el darrer moment d'ús de l'estructura. En el moment de l'amortització final del DP-10 aquest possible paviment hauria estat desmuntat. Les restes d'aquesta base que definia l'UE-38.017 haurien funcionat al nord amb el recipient ceràmic (UE-38.020) i l'E-2 al sud.

Per sota de l'UE-38.017 s'ha documentat l'UE-38.018, que estava format per un nivell de terra poc homogènia, que combinava acumulacions de cendres i argiles de tonalitats marró fosc i ocres. Aquest estrat es corresponia al rebliment que amortitzava la base inicial del DP-10 (PV-176), prèviament a la preparació del paviment posterior de l'estructura (UE-38.017). La seva posició estratigràfica ens indica que s'hauria format a mitjans del segle XVI, prèviament al darrer moment d'ús del DP-10.

Recipient ceràmic UE-38.020

A l'extrem nord de l'estructura, l'UE-38.018 presentava un retall de planta circular, UE-38.021, a l'interior del qual s'hi va col·locar un gran recipient ceràmic, UE-38.020, que el reblia totalment i que es lliurava al tancament nord del DP-10. El diàmetre de l'UE-38.021 era de 45cm i se n'ha documentat una profunditat de 40cm. Pel que fa a l'UE-38.020 se n'ha documentat 20cm més d'alçada respecte la del retall on s'ubicava (al l'extrem oest de la

parcel·la) i, per tant, tindria una alçada total documentada de 60cm. L'UE-38.020 es corresponia a un recipient de ceràmica oxidada comuna, que tenia la base plana

i el cos troncocònic; la part corresponent a la vora i el coll s'hauria perdut en el moment de l'amortització de tot el conjunt (tot i que se n'ha recuperat algun fragment al seu reblliment interior, UE-38.022).

Per les seves característiques, l'UE-38.020 es correspondria a un gran recipient (tipus gerra o alfàbia) a l'interior del qual s'hi emmagatzemaria possiblement oli. Aquesta dada l'apuntem a partir del sediment amb coloració oxidada que s'observava a les parets interiors de la peça, juntament amb el fet que totes les estructures amb les que estaria associada tindrien una possible relació amb la producció i emmagatzematge de l'oli. En aquest conjunt, possiblement al recipient UE-38.020 s'hi situaria l'oli de més qualitat, un cop passats els processos de separació de sediments i residus (que es durien a terme al CUP-2). El paviment de base del que formava part l'UE-38.017 es lliurava a l'UE-38.020, fet que ens indicaria que haurien funcionat coetàniament, si bé primer es va col·locar l'UE-38.020 i posteriorment es va definir la nova base del DP-10. En el moment de la seva localització, la peça ceràmica que definia l'UE-38.020 presentava nombrosos trencaments i esquerdes (la peça la formaven 92 fragments). L'interior de l'UE-38.020 estava reblert mitjançant un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i bastant compactada, que ha estat identificat com a UE-38.022. Aquest reblliment s'hauria format en el moment de l'amortització de la peça i del desmuntatge de la seva part superior, ja que a les cotes superiors del seu interior s'hi situaven fragments de la vora de la mateixa.

Al sud del DP-10 s'han documentat les restes d'una estructura circular, que ha estat identificada com a E-2. Aquesta estructura funcionaria de manera coetània amb la base del dipòsit que estaria associada amb l'UE-38.018 i el recipient ceràmic UE-38.020, en el darrer moment d'ús del DP-10. L'E-1 estava bastida mitjançant un mur de maons fragmentats, MR-378, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats vermelles-ataronjades. El diàmetre exterior de l'estructura era de 80cm i el gruix del MR-378 era de 15cm, per tant el diàmetre interior de l'E-2 era de 65cm; l'alçada documentada d'aquesta anava dels 7cm a l'extrem nord, fins als 35-40cm al sud. L'E-2 s'assentava al damunt d'una estructura anterior, E-3, de la qual aprofitava part del seu paviment de base (PV-177); el PV-

E-2

177 juntament amb l'extrem central nord del mur sud de l'E-3 (MR-376) definien la base de l'E-2. A nivell estratigràfic, l'E-2 es lliurava al mur sud del sector (MR-225) i al mur oest del DP-11 (MR-380). Per les seves característiques i ubicació, considerem que l'E-2 hauria format part d'algun tipus d'estructura associada amb

l'emmagatzematge de l'oli i hauria funcionat juntament amb el DP-10. Hi hauria la possibilitat que a la part inferior de l'E-2 s'hi situés una obertura, a partir de la qual es comunicessin els dos elements (per passar l'oli d'una estructura a l'altra). Els maons que definien la part central del MR-378 presentaven modificacions del seu color (vermell més intens), que s'haurien produït per l'efecte d'una possible combustió directe en aquest punt; així mateix, a la part dels maons del PV-177 que definien la base de l'estructura també s'observaven restes de rubefacció. Aquesta rubefacció dels maons ens podrien indicar que l'E-2 també podria haver funcionat com a possible estructura de combustió, si bé cal destacar que els maons de la part inferior del MR-378 no presentaven indicis de rubefacció; això ens podria indicar que l'estructura hauria tingut en algun moment algun tipus de contacte directe amb foc, si bé la seva funcionalitat principal no estaria associada amb un possible forn, de petites dimensions.

En el moment de l'amortització del DP-10 i les estructures amb les que funcionava (a finals del segle XVI), la part superior de l'E-2 va ser desmuntada. Aquest desmuntatge l'hem constatat a partir de l'UE-38.019, que es corresponia a la unitat estratigràfica negativa associada a l'UE-38.006, que definia l'empremta de l'estructura a les seves cotes superiors, posteriorment al seu desmuntatge. D'aquesta manera, en el moment previ a l'amortització de l'UE-38.006 es va desmuntar l'E-2 i el contacte d'aquesta amb l'estrat, que va definir la negativa UE-38.019. La planta de l'UE-38.019 era circular, de 70cm de diàmetre.

A l'interior de l'UE-38.019 s'hi situava l'UE-38.024, que estava formada per un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats vermelles i marró i amb fragments de maons. L'UE-38.024 cobria les restes de l'E-2, així com reblija l'interior de la part conservada de la mateixa. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), vidrada blanca i ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda); juntament amb la ceràmica s'han recuperat restes de fauna i un clau de bronze. La formació d'aquest rebliment s'hauria produït en el moment previ a la formació de l'UE-38.005 (que cobria les UE-38.019 i 38.024) durant el procés de desmuntatge i amortització de totes les estructures.

Tal i com hem esmentat, l'E-2 s'assentava al damunt i substituïa una estructura anterior, E-3, que hauria funcionat en el primer moment d'ús del DP-10. L'E-3 se situava al sud respecte el DP-10, al damunt de les restes de l'extrem sud del DP-11. La seva planta era quadrada (de 90x90cm). El tancament nord de l'estructura el definia el MR-379, que alhora funcionava com a mur sud del DP-10. Els murs sud i oest, MR-376 i 380, es corresponien als murs de tancament sud i oest del dipòsit anterior al DP-10 i l'E-3 (DP-11). Pel que fa al mur est, MR-377, estava bastit mitjançant pedres de petites i mitjanes dimensions, sense treballar, i amb algun carreu aprofitat, tots ells disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ocres.

A nivell estratigràfic, el MR-377 es lliurava al mur sud del DP-11 i de l'E-3 (MR-376) i al mur de tancament nord de l'estructura i del DP-10 (MR-379). L'espai interior que definien els murs de tancament era també de planta quadrada, de 45x45cm. La base de l'estructura la definia el paviment de maons, PV-177, que es lliuraven als murs de tancament de l'E-1. Els maons del paviment s'assentaven al damunt d'un nivell de morter de calç, de tonalitats ocre, que alhora actuava de lligam

E-3

entre elles. La potència d'aquest nivell de morter era de 10-15cm i cobria les restes del paviment del DP-11 (PV-175). Tal i com hem esmentat, al damunt del PV-177 i de part del mur sud (MR-376) se'ls assentava l'E-2, que aprofitava part del PV-177 com a base de l'estructura. En els punts on s'ubicava el mur de l'E-2, MR-378, el PV-177 presentava restes de desgast i un color d'òxid, que podria haver estat provocada per la filtració dels líquids i sediments de l'E-2.

Per les característiques i posició estratigràfica de l'E-3, considerem que aquesta estructura es correspondria a un possible dipòsit, de petites dimensions, a l'interior del qual s'hi emmagatzemaria l'oli, durant el seu procés de refinatge. Aquest dipòsit hauria funcionat en el moment inicial de l'ús del DP-10 i hi hauria la possibilitat que el mur que els diferenciava (MR-379) tingués alguna obertura, que permetés l'accés del líquid d'un a l'altre. Per la diferència d'alçada que presentaven les dues estructures (la base de l'E-3 estava a una cota més elevada respecte la del DP-10), probablement l'oli de l'E-3 passaria al DP-10. En aquest sentit, tenint en compte el procés de producció de l'oli (on la part més neta, sense l'aigua utilitzada, ni residus, se situa a les cotes superiors), la part corresponent a l'oli de més qualitat restaria a l'E-3 i la part amb més aigua i possibles residus passaria al DP-10. Aquesta possibilitat l'apuntem a tall d'hipòtesi, ja que no hem documentat restes del contacte entre les dues estructures, ni indicis reals associats amb el funcionament de l'E-3 com a dipòsit.

Tal i com hem anat esmentant, el DP-10 i l'E-3 s'assentaven al damunt i substituïen un dipòsit anterior, que ha estat identificat com a DP-11. Aquest dipòsit ocupava de manera unitària l'espai on posteriorment s'hi van edificar el DP-10 i l'E-3. El DP-11 se situava a l'interior d'un retall, UE-38.032, que s'havia dut a terme a l'estrat de rebliment previ a l'edificació d'aquest sector (UE-38.029). La relació estratigràfica entre l'UE-38.032 i els diferents nivells posteriors al rebliment inicial es va perdre

en el moment de la construcció del DP-10 i les E-2 i 3. Les seves característiques ens fan considerar que es correspondria a un dipòsit, que podria estar associat amb l'emmagatzematge d'oli; aquesta dada l'apuntem a partir del fet d'haver-se localitzat al seu mur nord (tal i com es presenta a continuació) un tub ceràmic que comunicaria l'estructura amb una altra situada al nord. Així mateix, la ubicació estratigràfica del DP-11 ens indicaria que s'hauria edificat al segle XV (possiblement a finals de segle). A nivell cronològic, la construcció d'aquest dipòsit seria posterior respecte l'estructura de combustió EC-16, tot i que no descartem que haguessin funcionat coetàniament (en el darrer moment d'ús de l'EC-16 i inicial del DP-11), ja que no hem documentat nivells clarament associables amb l'ús del DP-11 (podria ser l'UE-38.009/38.016 o bé en el darrer moment de l'ús de l'UE-38.028, que es presenten tots ells més endavant). En relació a una possible activitat conjunta, l'EC-16 podria haver estat utilitzada per a escalfar l'aigua que es barrejava amb el líquid de les olives premsades. Pel que fa al CUP-2, considerem que aquest seria posterior respecte el DP-11 i funcionaria amb el DP-10.

DP-11

La planta del DP-11 era rectangular, orientat de nord a sud, amb una llargada de 2'50m, una amplada de 90cm i una alçada màxima conservada (a partir del seu mur de tancament oest) de 86cm. D'aquesta estructura se n'ha documentat part del seu mur de tancament nord (MR-375), el mur oest (MR-380) i part del mur sud. El mur oest era solidari estratigràficament amb els murs nord i sud. Tots aquests murs estaven bastits mitjançant pedres lleugerament escairades, de mida mitjana, disposades de manera regular i lligades amb un morter de calç de tonalitats vermelles-ataronjades. El MR-375 tenia una llargada de 90cm, una amplada de 30cm i se n'ha documentat una alçada de 45-60cm.

A les cotes centrals de la zona oest del mur hi havia un tub ceràmic, que s'hauria col·locat en el moment de l'edificació del mur, sense cap trencament associat al mateix. Aquesta conducció ceràmica ens indicaria que el DP-11 estaria en contacte amb alguna estructura situada al nord respecte aquest, que podria ser una canalització o algun altre dipòsit. D'aquesta possible estructura no se n'han documentat restes o indicis, ja que la construcció del MR-216A i la CN-35 haurien suposat el seu desmuntatge. En relació a aquesta possible estructura, les seves dimensions serien reduïdes, ja que en el cas de presentar una llargada o amplada superior al MR-216A o la CN-35 n'hauríem documentat les seves restes més enllà dels límits nord i est de les mateixes.

Alçat del MR-375, amb el tub ceràmic al seu interior i el MR-216A, que se li assentava al damunt

La construcció del MR-216A hauria suposat també el desmuntatge de la part superior del MR-375, al damunt del qual s'hi assentava la part inferior del MR-216A i del mur sud de la CN-35 (MR-323). El mur de tancament oest, MR-380 tenia una llargada de 2'50m i una alçada documentada de 86cm; l'extrem oest del mur hauria quedat tallat en el moment de la construcció del mur pantalla de la parcel·la i se n'ha documentat una amplada de 15cm. A nivell estratigràfic, el MR-380 es lliuraria al mur de tancament oest del sector, que de manera aproximada estaria alineat amb el mur pantalla esmentat. Pel que fa al mur de tancament sud, MR-376, se n'ha documentat una llargada de 60cm, una amplada de 22cm i una alçada de 23cm. Aquest mur va ser aprofitat com a mur sud de l'E-2 i en el moment de la construcció de l'E-3 va ser parcialment desmuntat i l'extrem

nord de la seva zona central va ser aprofitat com a paviment de base d'aquesta estructura. El mur de tancament est del DP-11 hauria estat desmuntat en el moment de la construcció del DP-10, el mur est del qual (MR-322) substituiria aquest mur anterior. La base de l'estructura la definia el PV-175, que estava format per un paviment de pedres lleugerament escairades, de mida mitjana, i col·locades de manera regular. Aquestes pedres s'assentaven al damunt d'un nivell de morter de calç, que alhora actuava de lligam de les mateixes.

Un cop presentades les estructures que haurien funcionat amb l'UE-38.006, continuem amb els estrats situats per sota d'aquesta. Així doncs, l'UE-38.006 cobria l'UE-38.009/38.016, que la definia un nivell de terra argilosa, bastant compactada i de tonalitats vermelles i ataronjades. Aquest estrat es va identificar inicialment amb dos números, ja que es va diferenciar com a UE-38.016 l'estrat de sota el preparat de morter del CUP-2 (UE-38.015) respecte el mateix nivell a la resta de l'espai (UE-38.009). Un cop vam constatar que es corresponien al mateix nivell, es van unificar els dos números. A la zona nord del sec-

UE-38.009/38.016

tor, formaven part de l'estrat una acumulació de restes d'argila combustionada, carbons, cendres i morter de calç. La potència d'aquest estrat era de 15-35cm i cobria les restes de l'EC-16 i els murs associats amb aquest i amb el POU-8. L'excavació de l'UE-38.009/38.16 ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró), ceràmica vidrada blanca i fragments de bronze.

Per les seves característiques i posició estratigràfica l'UE-38.009/38.016 es correspondria a un estrat de rebliment, que amortitzaria l'EC-16 i els murs associats amb aquest i amb el POU-8. En aquest sentit, les restes d'argiles combustionades, carbons i cendres podrien estar associades amb el desmuntatge de l'EC-16. La seva compactació ens podria indicar que aquest estrat hauria pogut funcionar com a preparació d'un possible paviment, o bé que el mateix nivell definís un nivell d'ús de terra piconada. La cronologia de la seva formació la situem a finals del segle XV-inicis del segle XVI, en un moment anterior a la construcció del DP-10. El nivell de circulació amb el que podria estar associat l'UE-38.009/38.016 podria haver funcionat amb el DP-11. En aquest moment l'espai seria un àmbit exterior o semi-exterior, anteriorment a la construcció dels murs MR-319 i 216A, que formarien la volta de coberta de l'espai.

Per sota de l'UE-38.009/38.016 s'ha localitzat l'UE-38.028, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i ataronjades. La potència d'aquest estrat era de 10-35cm i definia dos nivells ben diferenciats: el que estaria associat amb l'EC-16 i a la zona oest del sector (que estaria a una cota més baixa) i el que se situaria a la zona del POU-8 i les estructures que funcionarien amb aquest (que estaria a una cota més elevada).

Val a dir que, com es presenta més endavant, la construcció de l'EC-16 va suposar que s'efectués un rebaix a la zona central sud de l'UE-38.028 (UE-38.037) que hauria motivat aquesta diferència de nivells; als límits de l'UE-38.037 s'hi lliurava el MR-334, que definia l'àmbit

UE-38.028

de treball de l'EC-16. En aquesta zona, la compactació de l'UE-38.028 formava el nivell de circulació associat a l'ús del forn, PV-178, que es corresponia a un paviment de terra piconada. Pel que fa al POU-8 i els MR-335 i 381, l'UE-38.028 podria definir el nivell de circulació associat amb el seu ús. Aquest podria estar format per un paviment, del qual no n'hauríem documentat restes ni indicis, que se situaria al damunt de l'UE-38.028; hi hauria també la possibilitat que el mateix estrat formés el nivell de circulació, ja que presentava un important grau de compactació.

Per sota de l'UE-38.028 ja s'hi situava el nivell de rebliment previ a la construcció dels murs de tancament inicials del sector (UE-38.029). La formació de l'UE-38.028 se situaria al segle XIV (en el moment inicial d'ús de l'espai), quan aquest sector seria un àmbit exterior possiblement destinat al conreu; en el cas que aquest estrat estigués definint el nivell de circulació del moment de l'ús de les estructures esmentades, el seu ús aniria cronològicament fins al segle XV. Possiblement la construcció del POU-8 seria anterior cronològicament respecte l'UE-38.028, si bé la relació estratigràfica entre ambdós es va perdre en el moment del desmuntatge del pou (tal i com es presenta més endavant). Els murs associats amb el POU-8 (MR-381 i 335) s'haurien edificat al segle XIV, posteriorment a la formació de l'UE-38.028; l'EC-16 s'hauria construït a finals del segle XIV-inicis del segle XV.

Pel que fa a les estructures que haurien funcionat amb l'UE-38.028, es correspondrien a un forn (EC-16), el POU-8, així com un seguit de murs (MR-334, 335 i 381) que es correspondrien majoritàriament a les restes d'estructures associades a l'ús d'aquests. A nivell cronològic, la construcció del POU-8 la situem al segle XIV, probablement durant el procés final d'edificació dels murs de tancament inicial del sector. Pel que fa a l'EC-16 i a la resta dels murs i estructures, la seva construcció la situem cronològicament a inicis del segle XV. Tant el POU-8, com l'EC-16 així com la resta d'estructures haurien estat en ús fins a finals del segle XV-inicis del segle XVI. Un cop es van desmuntar, van ser amortitzats per l'UE-38.009/38.016, que cobria les seves restes.

POU-8

El POU-8 se situava a la zona nord-est del sector, arran del seu mur de tancament est (MR-34), al qual es lliuraria. La seva planta era circular, de 1'35m de diàmetre exterior i 65cm de diàmetre interior, amb el mur de tancament que definia l'estructura (MR-355), que tenia una amplada de 35cm. El MR-355 estava bastit mitjançant carreus, de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. L'estructura del pou se situava a l'interior d'un retall, UE-38.026, que tenia una planta circular i s'havia efectuat al rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona (UE-38.029); el POU-8 reblia totalment el retall i el MR-355 es lliurava als seus límits. Les cotes superiors de l'estructura, juntament amb la part superior del MR-355 situada a l'interior de l'UE-

38.026, van ser desmuntades en el moment de l'amortització de l'estructura (a inicis del segle XVI).

De la part superior del mur situada a l'interior del retall tan sols se n'havien conservat restes a l'est, on es lliurava al MR-34. En aquest punt, la part superior del MR-355 va ser aprofitada com a base del MR-319 (que actuava de base de l'arc de coberta de l'espai, edificat al segle XVI). D'aquesta manera, del POU-8 tan sols s'ha documentat la part situada per sota dels nivells associats amb el seu ús. La factura constructiva i posició estratigràfica del POU-8 ens fan ubicar cronològicament la seva construcció al segle XIV, amb una continuïtat d'ús fins a inicis del segle XVI. La funcionalitat del pou estaria associada amb l'abastiment d'aigua a la propietat, amb un ús inicial possiblement destinat a alguna activitat de caire domèstica i de probable conreu d'horts. A partir de finals del segle XIV i al segle XV, tal i com veurem més endavant, s'edifiquen un seguit d'estructures al sud del pou, que indicarien una activitat de caire productiu, directament vinculada a l'aigua del pou i que també podrien estar associades amb l'EC-16 (ja que serien coetànies).

Tal i com hem esmentat, en el moment de la seva amortització les cotes superiors del POU-8 van ser desmuntades. Aquesta dada l'hem constatat a partir de la documentació de la unitat estratigràfica negativa (UE-38.023) corresponent a aquest desmuntatge. Així doncs, l'UE-38.023 tenia una planta irregular a les seves cotes superiors i passava a una planta circular a la part central i inferior. Aquesta unitat es corresponia a l'empremta que havia deixat el desmuntatge de la part del MR-355 edificada a l'interior de l'UE-38.026, ja que la part corresponent a l'estructura situada per damunt dels nivells associats amb la seva construcció i ús hauria estat desmuntada, sense que n'hagi quedat una empremta a nivell estratigràfic. En relació als nivells associats amb el pou, el

UE-38.023

trencament UE-38.023 tallava també la relació estratigràfica entre el POU-8 i l'UE-38.028 (probablement l'estrat es lliuraria a l'estructura). L'alçada total de l'UE-38.023 era de 50-70cm.

L'interior de l'UE-38.023 estava reblert per l'UE-38.025, que la definia un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades, amb pedres i carreus de mida mitjana i restes de morter de calç. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat fragments de ceràmica oxidada i vidrada verda comunes i restes de fauna. L'UE-38.025 cobria les restes del MR-355 i es lliurava a la seva part est (on s'havia aprofitat com a base del MR-319). Per sota de l'UE-38.025 s'ha documentat l'UE-38.027, que presentava unes característiques molt similars respecte el primer (terra sorrenca, amb carreus, pedres i morter de calç), si bé ha estat diferenciat pel fet que ja se situava a l'interior del pou, per sota del nivell del seu desmuntatge

(UE-38.023). L'excavació de l'UE-38.027 ha aportat ceràmica comuna oxidada i vidrada verda. Les UE-38.027 i 38.025 es corresponien als estrats associats amb l'amortització i desmuntatge del POU-8; l'UE-38.027 rebliria l'interior de l'estructura i l'UE-38.025 rebliria el trencament associat amb el desmuntatge de les seves cotes superiors (UE-38.023). La cronologia dels dos estrats se situa al segle XVI, tot i que a nivell estratigràfic hem constatat que inicialment s'hauria format l'UE-38.027 i posteriorment (o durant el procés de formació d'aquest) s'hauria desmuntat el MR-355 (UE-38.023) i s'hauria definit l'UE-38.025.

POU-8, amb els MR-335 i 381

Al sud respecte el POU-8 s'han documentat dues estructures, MR-335 i 381, que probablement formarien la base d'un o dos elements, l'ús dels quals estaria directament vinculat amb l'aigua del pou, tal i com ens ho indicaria la proximitat amb aquest. De les dues estructures se n'ha documentat la seva part inferior, que s'assentava al damunt de l'UE-38.028, si bé funcionarien durant el nivell d'ús associat amb aquest estrat. Al sud-oest respecte

aquestes estructures s'hi ubicava l'EC-16. L'espai on se situava aquesta estructura respecte els MR-335 i 381 estava separat mitjançant el MR-334. Aquesta separació ens fa considerar que l'activitat desenvolupada en les dues estructures no tindria una relació directa respecte la que s'efectuaria al forn i, més aviat, podrien haver funcionat de manera independent tot i estar en el mateix espai i situar-se el seu ús en el mateix moment cronològic.

En relació a la cronologia de totes aquestes estructures, a partir de la seva posició estratigràfica hem determinat que inicialment s'haurien edificat els MR-335 i 381 i haurien tingut un primer moment d'ús (al segle XIV); en aquest moment, la porta OB-20 del MR-225 estaria en funcionament i permetria una comunicació directe entre els sectors 38 i 39. A finals del mateix segle-inicis del segle XV es va edificar l'EC-16 (que aprofitava l'obertura de l'OB-20) i el MR-334, que separava l'espai entre el forn i la resta de l'àmbit. Tal i com hem esmentat, aquestes estructures haurien funcionat amb l'UE-38.028 o bé amb el possible nivell de circulació situat al damunt d'aquest, tot i que possiblement en el moment de la construcció de l'EC-16 l'UE-38.028 hauria estat rebaixada, ja que l'ús d'aquesta estructura se situaria a una cota de nivell inferior respecte la resta de l'espai. Aquesta diferència de cota del nivell d'ús de l'EC-16 també quedava diferenciada pel MR-334. A finals del segle XV-inicis del segle XVI es van amortitzar i desmuntar totes aquestes estructures (fins i tot el POU-8), mitjançant l'UE-38.009/38.016.

El MR-335 estava ubicat al sud del POU-8, al mur de tancament del qual es lliuraria, si bé el contacte estratigràfic directe entre ells es va perdre en el moment del desmuntatge del pou (UE-38.023). Estava bastit mitjançant pedres sense treballar, de mida mitjana i petita, disposades de manera irregular i lligades amb un morter de calç de tonalitats ataronjades i amb una alta proporció d'argila. La seva planta era irregular, orientada d'est a oest, amb una llargada (est-oest) documentada de 1'50m i una amplada de 60cm a l'extrem est i 50-40cm a la resta de l'espai; se n'ha documentat una alçada de 10-20cm. A nivell estratigràfic, l'extrem est del mur es lliurava a la part inferior del mur de tancament est del sector, MR-34, mentre que al seu extrem oest era solidari estratigràficament amb el MR-381.

La part interior del MR-335 presentava un encaix, UE-38.033, que estava definit mitjançant el mateix morter de lligam del mur. L'UE-38.033 tenia una planta i secció rectangular ben definida a l'extrem est del mur (de 20cm de llargada i 10cm d'amplada i alçada), mentre que a la zona central s'eixamplava i presentava una planta irregular (de fins a 35-40cm d'amplada), per tornar a tenir una planta de rectangular de 10cm d'amplada al seu extrem oest. Desconeixem si tota l'amplada de l'encaix i les seves característiques serien les que presentava al seu extrem est, ja que a la seva zona central i oest era on el mur havia conservat menys alçada; en aquest sentit, el desmuntatge del MR-335 podria haver suposat que en aquests dos punts el perímetre de l'UE-38.033 s'hagués modificat per la retirada del parament del mur que el definia.

MR-335, amb les UE-38.033 i 38.034

En qualsevol cas, considerem que l'UE-38.033 es correspondria a la base i empremta d'una estructura periple (possiblement de fusta), que se situaria a la zona central de l'estructura que definia el MR-335. En aquest sentit, a l'interior de l'extrem est de l'UE-38.033 s'han recuperat les restes d'un nivell de terra molt orgànica, de color marró fosc i amb restes de fusta (UE-38.035). Aquest estrat es tractaria de les restes de la fusta de l'element situat a l'interior de l'UE-38.033, que s'haurien conservat en aquest punt un cop hauria estat retirat, durant el desmuntatge del MR-335.

A l'extrem oest del MR-335, el morter del mur definia un altre encaix, UE-38.034, que discorria en perpendicular respecte l'UE-38.033, amb una direcció sud-est nord-oest. La planta de l'UE-38.034 era rectangular, amb una llargada de 87cm,

una amplada de 5-8cm i una profunditat documentada de 7cm. Val a dir que entre els dos encaixos no hi havia cap contacte, amb l'UE-38.034 que se situava a 29cm respecte l'UE-38.033.

Per les seves característiques, considerem que l'UE-38.034 es tractaria també d'un encaix a l'interior del qual s'hi hauria ubicat un element de fusta associat amb el MR-335. Al seu interior s'hi ha documentat l'UE-38.036, que estaria formada per un nivell de terra molt orgànica, amb restes de fusta a la seva part inferior i amb una acumulació de fusta cremada al seu extrem nord-oest (a les cotes superiors de l'encaix). L'UE-38.036 serien les restes de la fusta de l'estructura situada a l'interior de l'UE-38.033, que s'haurien conservat un cop s'hauria desmuntat en el moment del desmuntatge del MR-335; l'acumulació de fusta cremada podria formar part del mateix element, que hauria estat cremat parcialment durant el seu desmuntatge.

La proximitat i contacte del MR-335 amb el POU-8 ens fa considerar que l'estructura que definiria aquest mur estaria associada directament amb algun tipus de treball per al qual es requeriria l'aigua del pou. Els dos encaixos que presentava (UE-38.033 i 38.034) eren solidaris estratigràficament amb el mur i, per tant, s'haurien definit en el mateix moment de la construcció del mur. La parcialitat de la documentació d'aquesta estructura i els elements amb els que estava associat fa que determinem les seves característiques i funcionalitat a tall d'hipòtesi. En aquest sentit, considerem que el MR-335 podria definir la base al damunt de la qual s'hi situarien dos elements de fusta (UE-38.033 i 38.034), que estarien col·locats verticalment, pràcticament a tocar del POU-8. Al damunt d'aquests dos elements de fusta s'hi podria assentar una base, possiblement també de fusta, que estaria col·locada en posició horitzontal i que es podria recolzar (pel nord) al mur de tancament del pou. Tot aquest conjunt podria definir una base tipus taulell, on es podrien col·locar els atuells utilitzats durant l'extracció de l'aigua o per al seu trasllat; així mateix aquest possible taulell podria actuar de base per a efectuar algun tipus de treball associat directament amb l'aigua. Hi hauria una darrera possibilitat, a partir de la qual el MR-335 i les UE-38.033 i 38.034 formessin part d'una estructura de conducció d'aigua, si bé els elements directament associats amb aquesta no s'haurien documentat.

A 40cm al sud respecte el MR-335 s'ha documentat el MR-381. Aquest mur estava bastit mitjançant pedres de mida mitjana, sense treballar, disposades de manera poc regular i lligades amb el mateix morter de calç que actuava de lligam del MR-335. La seva planta era rectangular, orientada d'est a oest i amb una lleugera desviació cap al nord en el seu extrem oest. La seva llargada documentada era de 1'65m, tenia una amplada de 45-50cm i se n'ha documentat una sola filada de 15-19cm d'alçada. A nivell estratigràfic, el MR-381 es lliurava per l'est al MR-34, el seu extrem nord-oest era solidari estratigràficament amb el MR-335, mentre que pel sud-oest se li lliurava el MR-334. D'aquesta manera, el MR-381 s'hauria edificat

en el mateix moment que el MR-335 (al segle XIV) i seria anterior respecte el MR-334 (edificat probablement al segle XV) i possiblement també respecte l'EC-16 (que estaria associada amb el MR-334); tot això, totes aquestes estructures haurien funcionat de manera coetània, durant l'ús de l'espai al segle XV.

MR-381

Per les seves característiques i ubicació en el conjunt de l'espai, considerem que el MR-381 es tractaria de les restes de la base d'alguna estructura, que estaria directament vinculada amb el MR-335 i el POU-8. S'ha de destacar que entre el MR-381 i el mur de tancament sud del sector (MR-225) hi havia un espai de 1'50m, on s'hi podria dur a terme algun tipus de treball associat amb l'estructura i amb l'activitat amb la que estaria vinculada aquesta. En el moment de la construcció de l'EC-16, el MR-334 tancava l'espai entre l'angle sud-est del sector i el MR-381. Aquest tancament suposaria que des de la zona del forn no es pogués accedir a l'espai al sud del MR-381, a més que (com ja hem esmentat) el nivell de circulació del primer se situava a una cota més baixa. Des de la zona

central i nord del sector s'accedia al sud del MR-381 mitjançant un graó, que es va definir amb el mateix MR-334 i que es lliurava al MR-381.

El fet que aquestes estructures haguessin estat desmuntades i que tan sols haguem documentat la seva part inferior, ha suposat que (tal i com també hem esmentat en relació al MR-335) la possible funcionalitat del MR-381 la presentem de manera hipotètica. Hi hauria una primera opció que ens faria considerar que els MR-381 i 355 formessin part de la base d'una mateixa estructura, que presentaria unes dimensions considerables. En aquest sentit, una possibilitat seria que els MR-335 i 381 formessin la part inferior de la base d'una estructura elevada a l'interior de la qual s'hi treballés amb aigua, com un safareig. Aquesta opció descartaria la hipòtesi presentada anteriorment en relació al MR-335 i al seu possible ús com a base d'una plataforma de recolzament d'atuells. En aquest conjunt desconeixem la possible funcionalitat dels encaixos associats amb el mur (UE-38.033 i 38.034), que en tot cas haurien d'estar associats més aviat amb el procés constructiu del MR-335, sense cap funcionalitat relativa a l'estructura que definiria. Pel que fa a aquests encaixos, també podríem apuntar que haguessin funcionat com a desguassos de l'aigua del safareig, tot i que aquesta possibilitat la descartem ja que, com hem presentat, no tenien contacte entre ells i a més al seu interior s'hi haurien situat estructures de fusta. La segona opció relativa als MR-335 i 381 ens fa considerar la possibilitat que definissin dues estructures independents, que estarien en contacte a l'apart inferior del seu extrem oest. Aquesta possibilitat mantindria la

hipòtesi presentada anteriorment en relació al MR-335. Pel que fa al MR-381 desconeixem amb quin tipus d'estructura podria estar vinculat, si bé creiem que hauria de tractar-se d'una estructura de poca alçada i relacionada directament amb l'estructura del MR-335. En aquest sentit, val a dir que l'espai entre els MR-335 i 381 és reduït, fet que ens indicaria que la circulació entre les dues estructures seria difícil (per tant podria ser l'espai de treball entre les dues estructures).

Les darreres estructures associades amb l'UE-38.028 es corresponien a l'EC-16 i al mur que funcionava amb aquesta. L'EC-16 es presenta a l'apartat del sector 39 ja que, tal i com veurem se situava a l'interior d'aquest espai, tot i que el seu ús s'efectuaria des del sector 38. En relació a aquesta estructura, cal destacar que en el moment de la seva construcció s'hauria dut a terme un rebaix a l'UE-38.028 (UE-38.037) de planta irregular, amb l'extrem est arrodonit i que es perdia a la zona oest (prèviament a quedar tallat pel DP-11); la seva alçada era de 20cm a l'extrem est i es reduïa a la zona oest (fins a 10cm). L'UE-38.037 marcava la diferència de cota del nivell d'ús associat amb l'EC-16 respecte la resta de l'espai del sector 38. El perímetre d'aquest rebaix el marcava el MR-334, que alhora definiria i separaria l'espai de treball associat amb el forn amb el de la resta de l'àmbit.

El MR-334 estava construït amb pedres sense treballar, de mida diversa (amb les pedres més grans situades a la part inferior), disposades de manera irregular i lligades amb morter de calç de tonalitats ataronjades. A l'extrem sud del mur, on estava en contacte amb l'EC-16, les pedres que definien el seu parament presentaven restes de rubefacció, amb tonalitats negres i vermelloses, que s'haurien produït pel contacte amb el foc. El MR-334 tenia un primer tram que tenia una direcció sud-nord, de 1'30m de llargada, amb el seu extrem nord que definia un angle de tancament arrodonit en direcció oest, continuant en aquesta direcció amb una llargada de 1'80m. A la zona nord-sud l'alçada documentada era de 30-40cm i l'amplada, de 30-45cm. A l'extrem nord d'aquest tram, el mur tenia una continuïtat en direcció nord, de 50cm, on el MR-334 es lliurava a l'extrem sud-oest del MR-381; aquest tram del mur podria definir un graó a partir del qual s'accediria a la zona sud-est del sector (al sud del MR-381). Pel que fa a la zona oest-est, la seva alçada era de 10-25cm i se n'ha documentat una amplada de 10-20cm. A nivell estratigràfic, el MR-334 es lliurava al límit del rebaix (UE-38.037) a l'UE-38.028. La cronologia de la construcció i ús del MR-334 i l'EC-16 la situem al segle XV.

Zona est del MR-334

MR-334, amb l'espai que definia

El MR-334 definia un espai, juntament amb el mur de tancament sud del sector (MR-225), que tenia una planta rectangular orientada d'est a oest (de 1'80x1'40m), amb la zona nord-est arrodonida i que tindria la zona oest oberta, ja que en aquest punt no s'ha documentat restes ni indicis del mur. A partir d'aquesta obertura a l'oest s'accediria a aquest espai des del sector 38. L'àmbit que definiria el MR-334 tancaria l'espai on s'hi ubicaria el forn i on es

desenvoluparien els treballs associats amb la cocció duta a terme en el mateix. Tal i com es presenta a l'apartat del sector 39 en relació a l'EC-16, durant l'excavació d'aquesta estructura així com d'aquest àmbit on s'ubicava no s'han documentat restes materials o indicis relatius a la possible activitat amb la que estaria vinculada la combustió efectuada. Davant d'això, considerem que probablement el forn estaria associat amb la cocció de pa, tant per les seves característiques, com per la manca de materials o residus associats a l'estructura.

A l'interior d'aquest espai delimitat pel MR-334, la part inferior del rebaix a l'UE-38.028 presentava una important compactació, que definiria el nivell de circulació associat amb l'ús de l'EC-16. Aquest nivell de circulació (PV-178) estava format per un paviment de terra piconada, que es lliurava a l'EC-16 i al MR-334. Aquest paviment presentava diferents laminacions, que estarien associades amb les diferents fases d'ús i reparacions de l'EC-16. Les argiles de l'estrat en aquest punt presentaven restes de cendres i una coloració més vermellosa i negra en relació a la resta del nivell, juntament amb fragments de fusta cremada. Aquest canvi de color i les restes de carbons hauria estat motivat pel contacte directe amb l'EC-16 durant el seu ús.

Un cop retirada l'UE-38.028 s'ha documentat l'UE-38.029, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i ataronjades i bastant compactada. Aquest estrat estava tallat per les rases de fonamentació dels murs de tancament de l'espai (UE-53.009 del MR-34, UE-34.015 del MR-333 i UE-38.030

PV-178 associat amb l'ús de l'EC-16

del MR-225). La seva posició estratigràfica i característiques ens indiquen que l'UE-38.029 es correspondria al rebliment de l'espai existent en el moment previ a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat. La formació de l'estrat seria natural, a partir d'un procés natural de deposició lenta de sediments, que s'haurien format a partir de diverses vingudes d'aigua en aquest punt.

2.1.32. Sector 39

El sector 39 se situava a l'extrem sud-oest de la parcel·la, al sud respecte el sector 38 i a l'oest dels sectors 34 i 37. L'extrem sud i oest de l'espai se situaven més enllà del límit de la parcel·la. L'espai corresponent al sector 39 es va definir en el moment de la construcció inicial de les diferents edificacions d'aquesta zona (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV) i va estar en ús fins a inicis del segle XVII, quan juntament amb el sector 38, va quedar inclòs al sector 35.

En el període de temps en què aquest sector va estar en ús, hauria format part de la mateixa propietat, juntament amb el sector 39. Aquesta finca tindria la seva façana i estaria orientada en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull. Tal i com es presenta en els apartats corresponents als sectors 32, 33 i 34, la possible distància de tots aquests sectors situats a la zona sud de la parcel·la intervinguda amb el Pla d'en Llull ens fa considerar la possibilitat que les propietats on s'ubicarien (per una banda els sectors 32, 33 i 34 i per una altra, els sectors 38 i 39) tinguessin també façana al Pla. En aquest cas, el sector 39 se situaria a la part central de la finca en relació al Pla i a la part posterior de la mateixa, en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull. La ubicació dels sectors 38 i 39 respecte els dos carrers amb els que podria estar vinculat (Pla d'en Llull i Oliver del Pla d'en Llull) ens fa considerar una altra possibilitat, en la qual la finca on se situaven els sectors 38 i 39 tingués tan sols façana al Pla d'en Llull i se situés entre les finques dels dos carrers perpendiculars a aquest. En aquest hipotètic cas, el sector 39 estaria ubicat a la zona central de la propietat. En qualsevol dels dos casos exposats, l'espai corresponent al sector 39 (així com el sector 38) presentava una dinàmica, pel que fa a les estructures documentades al seu interior (un forn i fosses sèptiques), molt similar a les zones posteriors de les diferents finques documentades en aquesta intervenció, que era on habitualment se situaven aquests tipus d'estructures.

L'accés i comunicació entre els sectors 38 i 39 es realitzava mitjançant la porta OB-20, que se situava a la zona central del mur que separava els dos espais (MR-225) i ja s'hauria obert el moment inicial de la construcció dels sectors. A finals del segle XIV-inicis del segle XV, aquesta porta va ser aprofitada per a edificar-hi el forn EC-16. Aquest fet va suposar que al segle XV possiblement no hi hagués un accés directe entre els dos sectors (si més no a la part documentada dels dos sectors en la present intervenció); la manca de comunicació entre els dos espais ens podria indicar que els espais situats a l'oest dels mateixos formessin part de la mateixa propietat. Al segle XVI, un cop amortitzada l'EC-16, es va obrir una nova porta (OB-41), a l'oest del MR-225, que novament va comunicar els dos sectors fins al moment de la seva amortització, al segle XVII.

El sector 39 possiblement hauria estat un espai interior, amb un ús inicial que hauria tingut un caire domèstic, o bé hauria funcionat com a àrea

d'emmagatzematge. D'aquest moment, que se situaria cronològicament al segle XIV, no s'han documentat estructures relatives a aquest ús del sector. Al segle XV a la zona central nord del sector s'hi va edificar l'EC-16, si bé l'accés i ús d'aquesta estructura es duia a terme des del sector 38. A la resta de l'espai en aquest moment s'hi podrien dur a terme treballs associats amb l'EC-16 (tot i que en aquest moment no hi hauria accés directe entre els

Vista des del sud del sector 39

sectors 38 i 39), o bé continuar desenvolupant tasques d'emmagatzematge; exceptuant les restes de l'EC-16, no s'han documentat estructures relatives a les activitats realitzades.

Un cop amortitzat el forn, al segle XVI, es va edificar una nova estructura de combustió al damunt de les seves restes, EC-15, que tenia unes estructures situades a l'est i que estarien associades amb el seu ús. Els treballs associats amb aquest ja es durien a terme des del sector 39 i serien coetanis amb una estructura de dipòsit (FS-16), que se situava a l'extrem sud-oest del sector. En aquest mateix moment, els sectors 38 i 39 estarien novament en contacte, mitjançant la porta OB-41, oberta a l'oest del MR-225. Val a dir en relació a aquestes estructures, que durant l'excavació del sector no hem documentat materials o restes associades de manera directa a l'activitat amb la que estarien vinculades. Una possible activitat duta a terme en aquest sector durant el segle XVI podria estar associada amb la producció i emmagatzematge d'oli. Aquesta dada l'apuntem a partir de les estructures documentades al sector 38 (un cup i un dipòsit) i per les característiques que presentava la FS-16, així com també pel fet que durant la producció de l'oli, habitualment s'escalfava l'aigua utilitzada durant el procés. Hi hauria també la possibilitat que l'EC-15 i les estructures associades amb aquesta haguessin format part d'una activitat productiva associada amb algun treball de manipulació de materials (com podrien ser teixits o pells), que requerissin escalfar algun material i treballar-lo i mantenir-lo en algun dipòsit.

A finals del segle XVI-inicis del segle XVII es va amortitzar l'EC-16 i es va edificar una fossa sèptica a l'angle nord-est de l'espai (FS-14); en aquest moment el dipòsit del sud-oest (FS-16) podria estar encara en ús. Al segle XVII, quan es va amortitzar el sector 39 i es va definir el sector 35, la FS-14 va ser amortitzada i el dipòsit FS-16 va ser substituït per una fossa sèptica (FS-16A).

L'espai corresponent al sector 39 que s'ha documentat tenia una planta rectangular, orientat d'est a oest, amb una llargada documentada (est-oest) de 5'60m i una amplada de 3'65m (a l'est) i 3'90m (a l'oest). Aquest sector ha estat parcialment documentat, ja que els seus límits sud i oest se situaven més enllà dels límits de la parcel·la intervinguda. El tancament nord del sector el formava el MR-225⁶, mentre que per l'est tancava l'espai el MR-333⁷. Tot i que hem esmentat que el límit oest del sector se n'anava més enllà de l'extrem oest de la parcel·la, a la zona nord-oest de l'espai s'han documentat les restes del MR-321. Aquest mur tenia una direcció nord-sud i coincidia pràcticament amb la línia del mur pantalla edificat en el procés de les obres associades amb aquesta intervenció arqueològica. La part documentada del MR-321 estava bastit mitjançant carreus de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades.

Alçat de la part documentada del MR-321

Del MR-321 se n'ha localitzat el seu extrem nord, amb una llargada de 1'07m i una amplada de 20cm de llargada; l'alçada documentada del mur era de 60cm. La major part del mur va quedar afectat per la construcció del mur pantalla esmentat, que també hauria motivat que el parament localitzat del MR-321 estigués remogut. Així mateix, la construcció del mur pantalla va suposar el desmuntatge del l'extrem nord del MR-321, on estaria en contacte amb el MR-225.

Per la seva ubicació, possiblement el MR-321 podria correspondre's al mur de tancament oest del sector 38. Aquesta dada l'apuntem per una banda a partir del fet que al sector 38 s'ha documentat la base del pilar MR-216, que es lliuraria al mur de tancament oest d'aquest sector i que també coincidiria amb l'alineació del mur pantalla de la parcel·la. En aquest sentit, ens sembla probable que el tancament oest dels dos sectors se situessin de manera alineada, tal i com hem vist en altres sectors de la present intervenció on, tot i correspondre's a diferents propietats, els murs interiors oest estaven alineats. Per una altra banda, el mur de tancament oest de la FS-16 (MR-249), que se situava al límit sud-oest de la parcel·la, possiblement es lliuraria a aquest tancament oest de l'espai (MR-321).

Pel que fa a l'excavació arqueològica d'aquest sector, cal destacar inicialment que els nivells documentats a la zona central oest del sector havien estat tallats per l'UE-39.007. Aquest retall, de planta circular, estava associat amb la construcció

d'un dipòsit, que estava definit pel MR-382. La cronologia de l'UE-39.007 i de l'estructura que se situava al seu interior se situa al segle XIX. El primer dels estrats documentats, UE-39.001, estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i amb acumulacions de restes de morter de calç i pedres de petites dimensions. El cobria l'UE-35.005 i tenia un gruix de 10-13cm. A partir de les seves característiques i posició estratigràfica, considerem

UE-39.001

que l'UE-39.001 es correspondria al nivell associat amb el moment inicial de l'amortització del sector, al segle XVII, prèviament a la cobertura del seu mur de tancament nord (MR-225) i a la formació del sector 35.

Al nord-est del sector, l'UE-39.001 era solidària estratigràficament amb l'UE-39.002. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, amb restes de cendres i acumulacions d'argiles de color verd, vermell i negres. La seva potència era de 10-20cm i cobria les restes de la FS-14, així com en reblia les seves cotes superiors. La formació d'aquest estrat estava vinculat al desmuntatge i amortització de la fossa sèptica, FS-14. D'aquesta manera, durant el procés d'amortització final del sector 39 (mitjançant l'UE-39.001) es va desmuntar la FS-14. A la zona on se situava aquesta estructura el nivell d'amortització es va barrejar amb les restes de sediment del seu interior. Les restes d'aquest sediment era la que definia l'UE-39.002.

UE-39.002

L'excavació d'aquest estrat ha aportat un abundant nombre de restes de fauna, juntament amb ceràmica vidrada (verda, marró i melada) i reduïda comunes, ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII). A més d'aquests materials més nombrosos s'ha recuperat una moneda (diner de Barcelona, 1335-1387), ceràmica vidrada blanca i blava de la corbata o palmera (segles XVII-XVIII), de Barcelona (segles XV-XVI),

de Paterna-Manisses (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica polícroma jaspejada, ceràmica blanca i manganès

(segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i fragments de vidre. La posició estratigràfica de l'UE-39.002, juntament amb els materials aportats durant la seva excavació, ens fan ubicar la cronologia de la seva formació a inicis del segle XVII.

FS-14

La fossa sèptica que cobria l'UE-39.002, FS-14, se situava a l'angle de tancament nord-est del sector. Tenia una planta quadrada, de 1'50m x 1'50-1'60m a l'espai interior i se n'ha documentat una alçada de 25cm. El tancament nord i est de l'estructura el definien els mur nord i est del sector (MR-225 i 333 respectivament). Els seus murs de tancament sud i oest (MR-223 i 224) estaven bastits mitjançant pedres de mida diversa, maons i algun carreu aprofitat, disposats de manera poc regular i lligats amb un morter de calç de tonalitats ocre. El MR-223 tenia una direcció est-oest, amb una llargada de 2m i una amplada de 30-45cm. Al seu extrem est, el MR-223 es lliurava al MR-333, mentre que per l'oest era solidari estratigràficament amb el MR-224. Aquest mur

presentava una orientació nord-sud, amb una llargada de 1'70m i una amplada de 45-55cm. L'extrem nord del MR-224 es lliurava al MR-225 i pel nord-oest, al MR-226 (que tapiava l'OB-20).

La construcció d'aquesta fossa sèptica va suposar el trencament (UE-39.026) dels estrats situats per sota de l'UE-39.001 (UE-39.004 i 39.006), així com del nivell de circulació PV-131 (associat a l'UE-39.006). A l'interior de l'UE-39.026 s'hi situava la FS-14, que reblia totalment el retall i amb els MR-223 i 224 que es lliuraven als límits del mateix. La base de l'estructura la definia la part inferior del retall, que se situava a la cota de localització del nivell situat per sota de l'UE-39.006, UE-39.011; en aquest punt, l'UE-39.011 presentava una coloració més negra i verda, que estava motivada pels sediments situats a l'interior de la fossa sèptica.

La posició estratigràfica i factura constructiva de la FS-14, així com els materials recuperats durant l'excavació del seu estrat de rebliment (UE-39.003), ens fan ubicar la cronologia de la construcció d'aquesta estructura a inicis del segle XVII. Val a dir que aquesta fossa sèptica hauria tingut un període d'utilització força reduït en el temps, ja que, tal i com hem esmentat anteriorment, hauria estat amortitzada al mateix segle XVII. La documentació d'aquesta estructura ens indicaria que a inicis del segle XVI es va instal·lar un nivell de circulació del sector (amb el que funcionaria aquesta), del qual no n'haurien quedat restes o indicis i que hauria estat

desmuntat en el moment de la formació de l'estrat d'amortització del sector UE-39.001.

A l'interior de la FS-14, per sota de l'UE-39.002 s'ha documentat l'UE-39.003, que estava format per un estrat de terra argilosa, amb acumulacions de cendres i de tonalitats negres, vermelloses i verdes. La seva potència era de 15cm i es lliurava als murs de tancament de la FS-14, fins a arribar a la part inferior dels mateixos. La formació d'aquest estrat s'hauria dut a terme a partir de la deposició de sediments associats a restes de combustions i secrecions orgàniques, a l'interior de la FS-14, durant el seu ús. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar un gran nombre de restes de fauna i de ceràmica vidrada comuna (verda i marró); així mateix, s'ha recuperat ceràmica vidrada

UE-39.003

blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII) i de Barcelona (segles XV-XVI), reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica d'importació (*maiòlica lligur*), ceràmica polícroma, ceràmica comuna (oxidada i reduïda), així com un tres peus ceràmic de terrisser i fragments de vidre. Els materials aportats per aquest rebliment ens indiquen que l'ús associat a aquesta fossa sèptica tindria possiblement un caire domèstic, sense destacar en nombre cap material indicatiu d'una activitat econòmica. La cronologia d'aquest ús de la FS-14 la situem a inicis del segle XVII.

Per sota de l'UE-39.001 s'ha documentat l'UE-39.004, que estava formada per un nivell de terra poc homogènia, amb pedres de mitjanes dimensions, fragments de maons i restes de morter de calç. El seu gruix era de 5-12cm. Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), de la ditada (segle XVII), de Barcelona (segles XV-XVI), de Paterna-Manisses (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI), ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada verda; juntament amb els materials ceràmics, s'han recuperat materials de bronze (agulles de cap) i restes de fauna.

Per les seves característiques i posició estratigràfica considerem que l'UE-39.004 es tractaria d'un estrat de rebliment, que amortitzaria el PV-131 (situat per sota d'aquest), alhora que rebliria i regularitzaria l'espai prèviament a la instal·lació del nivell d'ús associat amb la FS-14. La formació d'aquest nivell se situaria cronològicament a inicis del segle XVII i estaria associat amb el desmuntatge d'estructures, que se situarien al mateix sector o bé en una zona propera.

L'UE-39.004 cobria un nivell de circulació, PV-131, que es corresponia a un paviment de terra piconada. El PV-131 s'havia format a partir de la compactació de l'UE-39.006, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles, amb restes de carbons, morter i pedres de petites dimensions. Tenia un gruix de 15-22cm i a la zona nord-est del sector cobria les restes de la part superior documentada del mur de tancament de l'EC-16 (MR-281). D'aquesta manera, l'UE-39.006 a més de definir el PV-131 hauria funcionat com a nivell d'amortització final de l'EC-15 i les estructures associades amb aquesta. Els materials recuperats durant l'excavació d'aquest estrat es corresponen a ceràmica de reflex metàl·lic i blava, vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró). La cronologia de la formació de l'UE-39.006 i l'ús del PV-131 la situem a mitjans-finals del segle XVI.

A l'angle sud-oest del sector, el PV-131 i l'UE-39.006 es lliuraven a la FS-16, fet que ens indicarien que durant l'ús del PV-131 aquesta estructura estaria en funcionament, tot i que s'hauria edificat en un moment anterior. La FS-16 es

FS-16

corresponia a un dipòsit, tot i que inicialment la vam identificar com a fossa sèptica i hem mantingut la seva nomenclatura com a tal. A l'interior d'aquesta estructura s'hi va edificar posteriorment una fossa sèptica (FS-16A del sector 35), que aprofitava el mur oest de la FS-16 (MR-249) mentre que els seus murs nord i est (MR-27 i 28) s'assentaven al damunt del seu paviment de base (PV-179); així mateix, aquest paviment també va ser aprofitat com a base de la FS-16A. La construcció d'aquesta es-

structura posterior va suposar que el sediment de l'interior de la FS-16 es buidés i que tan sols es documentés el rebliment de la FS-16A.

A partir de les característiques del FS-16, especialment pel que fa al seu paviment de base, i tenint en compte que no s'ha documentat el rebliment interior d'aquesta, considerem que aquesta estructura es correspondria a un dipòsit. Possiblement hauria funcionat com a dipòsit de líquids, on s'hi dipositaria aigua o algun altre tipus de líquid (com ara oli). En relació a l'activitat associada amb aquest dipòsit, podria estar relacionada amb algun tipus de manufactura tèxtil (com ara el blanqueig) o bé amb la producció i emmagatzematge d'oli, que funcionaria conjuntament amb la duta a terme al sector 38. La seva posició estratigràfica i factura constructiva

ens indicarien que la FS-16 s'hauria construït al segle XV (possiblement en un moment previ a la construcció de l'EC-15, tot i que haurien funcionat coetàniament) i hauria estat en ús fins a finals del segle XVI.

La planta documentada de la FS-16 era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada de 2'80m (2'10 a l'interior) i se n'ha documentat una amplada de 1'50m (1'20m a l'interior) i una alçada de 55-60cm. En relació a l'amplada de l'estructura, cal destacar que no s'ha documentat el seu extrem sud, ja que se situava més enllà del límit de la parcel·la. D'aquesta manera, s'han documentat els seus murs de tancament nord, est i oest (MR-29, 70 i 249), que estaven construïts tots ells mitjançant carreus, de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb un morter de calç de tonalitats ataronjades.

Alçat del MR-70, amb el contacte amb el MR-29

Del mur de tancament nord, MR-29, se n'ha documentat una llargada de 1'10m i tenia una amplada de 32cm. El seu extrem oest havia quedat tallat pel trencament UE-39.007⁸ associat a la construcció del dipòsit del segle XIX (MR-382). La construcció d'aquest dipòsit va suposar que es perdés el punt de contacte entre el MR-29 i el mur oest de l'estructura, MR-249 (possiblement serien solidaris

estratigràficament). El MR-249 se situava just al límit sud-oest de la parcel·la, fet que ha suposat que se'n documentés una amplada de 25cm i una llargada de 1'35m. Pel que fa al mur est, MR-70, tenia una amplada de 32cm i se n'ha documentat una llargada de 1'30m. L'extrem sud dels MR-70 i 249 se n'anava més enllà del límit sud de la parcel·la. A nivell estratigràfic, el MR-70 era solidari amb el mur de tancament nord, MR-29, que ens indica que els dos murs van ser construïts en el mateix moment. A la part inferior de l'interior de la FS-16 s'hi situava el seu paviment de base, PV-179, que es lliurava als murs de tancament de l'estructura.

PV-179

El PV-179 estava definit mitjançant pedres de mida mitjana, lleugerament treballades,

disposades de manera poc regular i que s'assentaven al damunt d'una base de morter de calç, de tonalitats ocres-ataronjades, que alhora actuava de lligam entre elles. A la seva zona central, al PV-179 li mancaven dues o tres pedres, que possiblement haurien estat retirades en el moment de l'amortització de la FS-16A que, com ja hem esmentat, hauria aprofitat aquest paviment com a base.

L'UE-39.006 i el PV-131 presentaven un trencament, UE-39.005, que se situava a la zona nord-oest del sector. L'UE-39.005 tenia una planta irregular, amb una llargada (nord-sud) de 1'10-1'30m, una amplada de 80-1'10m i una profunditat de 30-35cm. El seu extrem sud estava tallat pel retall UE-39.007 associat amb el dipòsit del segle XIX; a la zona on no hi havia aquesta estructura, l'UE-39.005 se situava a 10-25cm de la FS-16. L'UE-39.005 tallava també els nivells situats per sota de l'UE-39.006 (UE-39.011 i 39.012). Les característiques de l'UE-39.005 ens fan considerar que es tractaria d'un trencament associat amb el desmuntatge d'alguna estructura (semi-soterrada), que podria estar associada amb el PV-131, o bé que hagués estat un rebaix de terres efectuat en el moment de l'amortització d'aquest paviment, prèviament a la formació de l'UE-39.004.

Trencament UE-39.005, amb el seu rebliment superior, UE-39.009

La ubicació d'aquest trencament a la zona on s'hi situava la porta de comunicació OB-41 entre els sectors 38 i 39 ens fa considerar com a poc probable que en aquest punt s'hi edificés alguna estructura (que estaria just al davant de la porta). Hi hauria la possibilitat que en aquesta zona on s'ha documentat l'UE-39.005 s'hi situés algun tipus d'estructura, de dimensions més reduïdes (que podria haver funcionat amb la FS-16, com una canalització) respecte les del retall i que no se situés a la zona de contacte directe amb l'OB-41, sinó més al sud, a la zona de la FS-16. En el moment del desmuntatge d'aquesta estructura s'hauria efectuat un trencament, UE-39.005, que ampliaria les dimensions de la mateixa; aquesta possibilitat la presentem a tall d'hipòtesi, ja que no hem documentat restes ni indicis de cap estructura

a l'interior de l'UE-39.005. La cronologia de l'UE-39.005 i dels seus dos rebliments interiors (UE-39.009 i 39.010) la situem a inicis del segle XVII, en el moment previ a l'amortització del PV-131 mitjançant l'UE-39.005.

L'interior del retall UE-39.005 estava reblert, a les seves cotes superiors, per l'UE-39.009. Aquest estrat el definia un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc, negres i verdoses. Tenia un gruix de 15cm. Durant l'excavació de l'UE-39.009

s'han recuperat⁹ ceràmica vidrada blanca i blava de pinzell-pinta (segle XVII), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró) i restes de fauna.

Per sota de l'UE-39.009 s'hi situava l'UE-39.010, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i marró i amb restes de morter de calç. El gruix d'aquest estrat era de 20-25cm. La seva excavació ha aportat ceràmica de reflex metàl·lic i blava (segles XV-XVI) i de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), de Paterna-Manisses (segle XV), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica d'importació i ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró) comunes; a més dels materials ceràmics, s'ha recuperat una moneda (il·legible), una frontissa de porta (de ferro) i restes de fauna.

Un cop retirada l'UE-39.006 s'ha documentat l'UE-39.011, que estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i negre a la zona nord i vermelles-ataronjades a la zona sud del sector; en aquesta mateixa zona, formaven part de l'estrat una acumulació de pedres de mida mitjana i petita, sense treballar o lleugerament escairades, juntament amb fragments de cairons quadrats i restes de morter de calç. L'UE-39.011 tenia un gruix de 20-25cm i cobria pràcticament la totalitat de les restes de l'EC-15, així com les estructures associades amb aquesta.

UE-39.011

Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat ceràmica vidrada blanca i blava de Paterna-Manisses (segle XV), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica comuna vidrada verda i marró. Les característiques de l'UE-39.011 ens indiquen que la seva formació estaria associada amb el desmuntatge d'alguna estructura, així com d'un possible nivell de circulació. Aquest estrat es correspondria a un rebliment, que amortitzaria l'EC-15 i les estructures que funcionaven amb aquesta, prèviament a la formació de l'UE-39.006 i el PV-131. La proximitat amb les restes de l'EC-15 i la relació estratigràfica de l'UE-39.011 i aquesta estructura ens fan considerar la possibilitat que la formació de l'estrat estigués relacionada directament amb el desmuntatge de l'estructura. La cronologia d'aquesta formació la situem en el mateix moment que l'UE-39.006, al mitjans-finals del segle XVI.

UE-39.012

L'UE-39.011 cobria l'UE-39.012, que la definia un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i amb restes de morter de calç. A la zona més propera a l'EC-15, el color de les argiles era vermell fosc i presentava restes de carbons, mentre que a l'angle sud-est del sector s'hi situaven fragments de maons i pedres de petites dimensions. La potència d'aquest estrat era de 10-18cm i cobria les restes dels MR-282 i 336, que haurien funcionat en el moment de

l'ús inicial de l'EC-15 (tal i com es presenta més endavant). En relació a aquesta estructura, l'UE-39.012 es lliurava al seu mur de tancament perimetral (MR-281), així com també es lliurava al PV-146 (situat a l'angle nord-est del sector i que hauria funcionat amb el forn). L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica blanca i blava de Paterna-Manisses (segle XV), ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segle XV-XVI), ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i ceràmica comuna (oxidada i vidrada verda i marró); a més dels materials ceràmics s'han recuperat un didal de bronze i restes de fauna.

Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-39.012 podria tractar-se de la preparació d'un possible nivell de circulació, les restes del qual podrien estar associades amb els maons documentats a l'angle sud-est de l'espai. Aquest nivell de circulació definiria el darrer moment d'ús de l'EC-15, que en aquest moment hauria funcionat amb el PV-146, alhora que amortitzava part de les estructures situades a l'est d'aquesta (MR-282, 336) i amb la que haurien funcionat inicialment. La cronologia de la formació de l'UE-39.012 i del possible nivell amb el que estaria vinculada la situem a mitjans del segle XVI.

Un cop retirada l'UE-39.012, a la zona central i sud del sector s'ha localitzat l'UE-39.013. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermell i marró i bastant compactada. A la zona central del sector, l'UE-39.013 era solidària estratigràficament amb

UE-39.013 i 39.015

un nivell de sorres netes de tonalitats ocres i poc compactades, que ha estat identificada com a UE-39.015. La potència dels dos estrats era de 20cm i es lliuraven al mur perimetral de l'EC-15, així com el mur que tancava l'espai a l'est respecte aquesta (MR-282).

A partir de la posició estratigràfica d'aquests dos estrats, considerem que es tractarien d'un rebliment, associat amb el moment de construcció de l'EC-15 i les estructures que haurien funcionat inicialment amb la mateixa. En relació a les característiques diferenciades de l'UE-39.015, desconeixem si aquestes estarien directament vinculades a la proximitat i contacte directe de l'estrat amb l'estructura. Ambdós nivells s'haurien format posteriorment a la construcció de totes aquestes estructures i possiblement haurien funcionat com a nivell de preparació i regularització del terreny, prèviament a la instal·lació d'un nivell de circulació, del qual no se n'han conservat restes ni indicis, i que hauria funcionat amb el primer moment d'ús de l'EC-15. La cronologia de les UE-39.013 i 39.015 la situem (per la seva posició estratigràfica) al segle XVI.

Per sota de les UE-39.013 i 39.015 s'ha localitzat l'UE-39.020, que estava formada per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, i amb acumulacions de sorres a la zona central de l'espai. La seva potència era de 10-18cm i la part inferior dels murs de tancament de l'EC-15 i les estructures que funcionaven amb aquesta el tallaven parcialment o bé se li assentaven al damunt; en relació a l'EC-16, la seva construcció va suposar el trencament de l'UE-

UE-39.020

39.020 (UE-39.029). L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica oxidada i vidrada verda, restes de fauna i un fragment de mola de pedra.

Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-39.020 es tractaria d'un estrat de rebliment, que s'hauria format en el primer moment d'ús de l'espai, al segle XIV, un cop edificats els seus murs de tancament perimetrals. La compactació de l'estrat podria estar associada amb les restes d'un nivell de circulació (de terra piconada) associat amb l'ús de l'espai als segles XIV-XV. Tot i això, hi hauria hagut un moviment de terres en aquesta zona, prèviament a la construcció de l'EC-15, que hauria motivat que aquest possible nivell de circulació i els possibles nivells situats al damunt d'aquest (dels segles XIV-XV), haguessin estat parcialment o totalment desmuntats. Així mateix, les sorres que definien part de l'UE-39.020 podrien haver format part de l'UE-39.021A (situat per sota),

que haurien estat remogudes pel mateix moviment de terres i haurien passat a formar part de l'UE-39.020.

Un cop retirada l'UE-39.020 s'ha documentat l'UE-39.021, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i bastant compactada. Per la seva posició estratigràfica i característiques, considerem que l'UE-39.021 es correspondria a l'estrat de rebliment existent en el moment de la construcció dels murs de tancament del sector, ja que les fonamentacions dels seus murs de tancament el tallen (UE-34.015 del MR-333 i UE-38.030 del MR-225). La formació de l'UE-39.021 hauria estat natural, en un procés lent, a partir de les deposicions

UE-39.021 i 39.021A

d'argiles en aquesta zona, que s'haurien produït per diverses vingudes d'aigua. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació arqueològica en aquest sector.

A la zona central i sud-est, a l'UE-39.021 se li assentava al damunt un nivell de sorres netes, de tonalitats ocre i amb alguna resta d'argila, que ha estat identificat com a UE-39.021A. La potència d'aquest estrat era de 2-5cm. Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-39.021A ens

indiquen que podria tractar-se de les sorres utilitzades durant els rebliments de les rases de fonamentacions dels murs de tancament del sector. D'aquesta manera, les sorres que s'haurien portat de la platja per a reblir les rases dels murs s'haurien abocat al damunt de l'UE-39.021. Un cop reblertes les rases, van quedar les restes d'aquestes sorres, que haurien format l'UE-39.021A. El moviment de terres que hem esmentat associat amb l'UE-39.020 hauria motivat que part de l'UE-39.021A passés a formar part de l'UE-39.020.

EC-15, EC-16 i estructures associades

Tal i com hem esmentat anteriorment, a la zona central nord del sector s'ha documentat l'EC-15, que se situava parcialment al damunt de les restes d'una estructura de combustió anterior, EC-16. L'EC-15 tenia una planta aproximadament semi-circular, de 1'90m de llargada (est-oest) i 1'28 d'amplada (nord-sud). Estava ubicada a la zona central nord del sector, al punt on s'hi ubicava l'OB-20. El tancament nord de l'estructura el definia part del MR-225 i especialment el mur que tapiava aquesta porta (MR-226), les pedres del qual presentaven una coloració negra i alguna esquerra, que s'haurien produït pel contacte directe amb el foc (a les seves

cotes inferiors). La resta del perímetre de l'estructura el definia el MR-281, que estava construït mitjançant pedres lleugerament escairades i algun carreu aprofitat, tots ells de mida mitjana, disposats de manera poc regular i lligats amb un morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva amplada anava dels 70cm a la zona oest, als 40cm a l'est i se n'ha documentat una alçada màxima de 45cm.

Alçat sud del MR-226 on s'obren les restes de combustió associades amb l'EC-15. A primer terme, el paviment de base de l'EC-16

L'espai interior de l'EC-15 que definia el MR-281 tenia també una planta semicircular, de 1m de llargada (est-oest) i 90cm d'amplada. El MR-281 i tota l'estructura del forn s'assentaven al damunt de l'UE-39.020. Els extrems est i oest d'aquest mur

MR-281 de l'EC-15

es lliuraven al MR-225 i al MR-226 (que tapiava l'OB-20). A les cotes inferiors del seu extrem est, el MR-281 era solidari estratigràficament amb el MR-282, que es corresponia a un mur associat amb una estructura que funcionaria amb l'EC-15 (es presenta més endavant). L'angle dels dos murs definien una obertura al MR-281 en aquest punt, que ens podria indicar que inicialment s'hauria previst algun tipus d'accés a l'interior de l'estructura. Aquesta possibilitat s'hauria desestimat i a les cotes superiors del MR-281 es va continuar el tancament del mateix, fins al contacte amb el MR-225. L'obertura esmentada no tindria cap funcionalitat en relació a l'estructura, ja que se situava a la seva fonamentació, per sota de la zona de combustió.

A la zona sud de l'interior de l'EC-15, al MR-281 se li lliuraven les restes del PV-147, que estava format per un paviment de maons molt fragmentats i de color vermell intens i negre. Aquesta coloració i la fragmentació dels maons ens indicarien que el PV-147 hauria estat en contacte directe amb el foc i, per tant, hauria actuat de base de la zona de combustió del forn. D'aquest paviment se n'ha documentat una llargada (est-oest) de 90cm i una amplada de 10-15cm i s'assentava al damunt d'un nivell de morter de calç, que alhora actuava de lligam dels maons. Per sota del

PV-147 s'hi situava l'UE-39.027, que es corresponia al nivell que amortitzava l'EC-16. Aquest estrat estava format per un nivell de terra cendrosa i argilosa, de tonalitats negres i vermell intens i amb fragments de maons. La seva potència era de 10-15cm i cobria les restes de l'EC-16, un cop aquesta ja hauria estat desmuntada (els fragments de maons podrien estar associats amb aquest desmuntatge).

PV-147 i el trencament UE-39.028

El PV-147 i l'UE-39.027 tenien un trencament, UE-39.028, de planta irregular que se situava a la zona central de l'interior de l'EC-15. Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-39.028 ens indiquen que s'hauria produït durant el desmuntatge de l'EC-15 (al segle XVII). L'interior de l'UE-39.028 estava reblert per l'UE-39.016, que la definia un estrat de terra argilosa, de tonalitats vermell intens i negres i amb fragments de maons. A més de reblir el trencament, l'UE-39.016 cobria les restes conservades del PV-147 i de part del MR-281. Aquesta relació estratigràfica ens indicaria que l'UE-39.016 seria el nivell de rebliment i amortització inicial de l'EC-15, un cop l'estructura ja hauria estat desmuntada i ja s'hauria dut a terme el trencament UE-39.028.

L'excavació de l'UE-39.016 ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica blanca i blava de Paterna-Manisses (segle XV), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda). La posició estratigràfica i els materials associats amb aquest estrat ens indiquen que la cronologia de la seva formació se situaria a finals del segle XVI-inicis del segle XVII.

La posició estratigràfica de l'EC-15, així com les seves característiques ens indiquen que es podria correspondre a un forn, que hauria estat edificat al segle XVI, en el moment en què l'EC-16 ja hauria estat amortitzada i l'OB-20 tapiada. La seva amortització s'hauria dut a terme a finals del segle XVI, un cop la major part del forn i de la seva base de combustió (PV-147) haurien estat desmuntats. En aquest sentit, cal destacar que la part localitzada de l'estructura es correspon a la seva part inferior. Per les característiques documentades de l'EC-15, considerem que podria tractar-se d'una estructura que tindria una base de combustió (PV-147) on s'hi duria a terme el foc, al damunt de la qual s'hi podria situar una possible cambra de cocció, la base de la qual es lliuraria als murs de l'estructura; hi hauria la possibilitat que la cocció s'efectués directament a la zona de combustió, mitjançant alguna estructura de suport (assentada al PV-147), al damunt de la qual s'hi recolzaria un recipient, o bé a partir del contacte directe d'un element amb el foc.

Les dimensions considerables de l'EC-15 ens han fet considerar la possibilitat de l'existència d'una cambra de cocció, si bé d'aquesta no n'hem documentat restes ni indicis, ni tampoc de les restes de la possible base de subjecció d'un recipient en el cas que aquesta no hagués existit. El gruix del MR-281 a la zona oest del forn ens fa considerar que en el cas d'una possible cambra superior, l'accés a la zona de combustió s'efectuaria des de la zona central del mur, on aquest presentava menys gruix, ja que per l'est se li lliurava el MR-382 que definia una estructura situada en aquest punt. En el cas que la cocció s'efectués directament al damunt del foc, la major amplada del MR-281 a l'oest podria tenir com a objectiu la protecció d'aquesta zona del sector respecte l'àrea on s'efectuava el foc i els treballs associats amb el mateix.

En el conjunt del sector, l'EC-15 s'hauria edificat en un moment posterior a l'UE-39.020 (al damunt del qual s'assentava) i anteriorment a la formació de l'UE-39.013 i 39.015 (que se li lliuraven). Pel que fa als nivells d'ús associats amb l'estructura, en un primer moment hauria funcionat amb el possible nivell que se situaria al damunt de l'UE-39.013 i 39.015, del qual no se n'han documentat restes ni indicis. En una segona fase de l'ús de l'EC-15 (quan les estructures situades a l'est haurien estat amortitzades), aquesta hauria funcionat amb el nivell de circulació associat amb l'UE-39.012.

Vista de l'EC-15 des del sud-est

Pel que fa a l'activitat amb la que estaria vinculada aquesta estructura, cal destacar que durant l'excavació dels nivells associats amb el seu ús i la seva amortització no hem recuperat materials indicatius d'aquesta (com ara rebutjos, eines o restes de recipients). Val a dir que, tal i com veurem a continuació, l'EC-15 funcionava inicialment amb els MR-282, 336 i el PV-159, amb els que formaria un conjunt que estaria vinculat a una mateixa activitat productiva. La parcialitat de la documentació d'aquestes estructures associades amb l'EC-15 tampoc ens ha permès determinar de manera clara els treballs amb els que estarien associades. Així mateix, l'ús del dipòsit documentat a l'angle sud-oest del sector (FS-16) seria també coetani amb l'EC-15 i possiblement formaria part del mateix procés productiu.

D'aquesta manera, presentem a tall d'hipòtesi dues possibles activitats amb les que estaria associat tot el conjunt d'estructures. Per una banda, a partir de la documentació d'estructures relatives a l'emmagatzematge de l'oli al sector 38 ens

fan considerar que l'EC-15 i els MR-282, 336 i PV-159 podrien estar associats amb el procés de producció de l'oli. En aquest procés, l'EC-15 permetria la cocció de l'aigua utilitzada durant el mateix. Aquesta opció ens sembla poc probable ja que no hem documentat, als sectors 38 i 39, altres estructures associades de manera clara amb la mòlta de les olives, que s'hauria de dur a terme probablement en el mateix espai. Una altra de les opcions podria estar relacionada amb algun tipus d'activitat vinculada amb la manipulació de productes tèxtils, a la qual l'EC-15 permetria escalfar l'aigua i els tints. En aquesta segona possibilitat les activitats dutes a terme en els sectors 38 i 39 no estarien relacionades entre elles.

A la zona est respecte l'EC-15 s'hi situaven els MR-282 i el MR-336, que funcionarien conjuntament amb el forn. El MR-282 estava bastit mitjançant pedres lleugerament escairades i algun carreu aprofitat, tots ells de mida mitjana, disposats de manera

MR-282, 336 i PV-159

regular i lligats amb el mateix morter que actuava de lligam del MR-281 de l'EC-15. La seva direcció era est-oest i es lliurava al mur de tancament est del sector (MR-333); a les cotes inferiors, el MR-282 era solidari estratigràficament amb el MR-281 (tal i com hem presentat en relació a aquest mur definien una obertura), mentre que a les superiors el MR-282 es lliurava al mur perimetral de l'EC-1. La seva llargada era de 1'90m i tenia una amplada de 45cm a la seva part superior i 50-60 a la part inferior, que es corresponia a la seva base; se n'ha documentat una alçada de 20cm, a la zona central i est, i 50cm a la zona oest. A 75cm a l'oest del tancament est del sector, al MR-282 se li lliurava el MR-336. Aquest mur tenia una direcció nord-sud i també es lliurava, pel seu extrem nord, al mur nord del sector (MR-225).

El MR-336 estava construït mitjançant pedres escairades, de mida mitjana, disposades de manera regular i lligades amb el mateix morter ataronjat dels MR-281 i 282. La seva llargada era de 72cm, tenia una amplada de 25-35cm i se n'ha documentat una alçada de 20-30cm (amb una sola filada de pedres assentades al damunt del morter de calç de lligam del mur). El MR-336 definia per l'est un espai que estava delimitat al nord pel MR-225, al sud pel MR-282 i a l'est pel MR-333. Aquest espai tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 75cm, una amplada de 50-55cm i una alçada documentada de 7-9cm. Al seu interior s'hi ubicava el PV-159, que es corresponia a un paviment de morter de calç, de tonalitats blanquinoses, vermelles i en algun punt més verdes. El PV-159 tenia un gruix de 2-4cm i es lliurava als murs de tancament de l'estructura.

A nivell estratigràfic, el MR-282 s'assentava al damunt de l'UE-39.020, mentre que el MR-336 i el PV-159 s'assentaven al damunt de l'UE-39.019 i el MR-336 se li lliurava per la seva cara oest. L'UE-39.019 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermell fosc i bastant compactada. La seva potència era de 10-15cm i es lliurava al MR-282 i a la part exterior de la zona est del mur de l'EC-15 (MR-281), fet que ens indica que la formació de l'estrat seria posterior a la construcció dels murs. D'aquesta manera, inicialment es van edificar els MR-281 i 282, posteriorment es va reblir l'espai que definia pel sud el MR-282 i finalment es va construir el MR-336 i el PV-159. L'UE-39.019 hauria funcionat com a rebliment de l'interior de l'espai i possiblement al damunt seu s'hi podria assentar un element de base associat directament amb l'activitat duta a terme a l'EC-15 i a l'estructura associada amb el PV-159.

La ubicació i relació estratigràfica del MR-282 i l'EC-15 ens indiquen que la construcció dels dos s'haurien dut a terme en el mateix moment (al segle XVI); així mateix, el MR-336 i el PV-159 se situarien també en el mateix període, tot i la diferència a nivell de procés constructiu que ens mostrava la seva relació estratigràfica. La proximitat i connexió entre els diferents murs i les estructures que definirien ens fan considerar que totes elles formarien part de la mateixa activitat. El MR-282 podria haver funcionat com a base a l'extrem sud d'una possible estructura, tipus taulell, al damunt de la qual s'hi podrien dur a terme treballs de manipulació o de preparació dels materials cuits o escalfats a l'EC-15. D'aquesta manera a la part superior d'aquest mur s'hi recolzaria un element (de fusta o pedra), del qual no n'hem documentat restes i indicis ja que se situaria a una cota superior respecte la que s'ha documentat del MR-282. Formant part del mateix taulell o de manera independent (tancat pel MR-336), a la part inferior del seu extrem est s'hi situava una estructura de petites dimensions (definida pel MR-336 i el PV-159), que podria haver funcionat com a decantador, o com a punt de recollida de residus, o bé com a zona d'emmagatzematge d'algun producte utilitzat durant el procés productiu; hi hauria també la possibilitat que a l'interior de l'estructura s'hi dipositessin les cendres de l'EC-15, tot i que les característiques del PV-159 ens fan considerar com a poc probable aquesta possibilitat (no presentava restes o indicis de cendres).

La zona est del MR-282, el 336 i el PV-159 van ser amortitzats mitjançant l'UE-39.014, al mateix segle XVI, prèviament al darrer moment d'ús de l'EC-15. L'UE-

UE-39.014 i PV-146

39.014 estava formada per un nivell de terra argilosa, bastant compactada i de tonalitats marró fosc. Tenia un gruix de 10-15cm i a nivell estratigràfic es lliurava al MR-281 (de l'EC-15) i a la zona central i oest del MR-282. Durant la seva excavació s'han recuperat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica oxidada i vidrada marró comunes. Per les seves característiques i posició estratigràfica, l'UE-39.014 es correspondria a un estrat de rebliment, que amortitzaria les estructures situades a la zona nord-est del sector (MR-336, PV-159 i la zona est del MR-282). La seva formació se situaria cronològicament a mitjans del segle XVI.

UE-39.014 i PV-146A

L'UE-39.014 tenia un trencament al seu extrem est, UE-39.017, que tenia una planta rectangular, orientada de nord-sud. La seva llargada era de 58cm, tenia una amplada de 52cm al nord i 42cm al sud, amb una profunditat de 20cm. La secció del perfil sud i oest del retall era de parets rectes i el fons pla, amb els límits nord i est que el definien els murs nord i est del sector. Els límits i la base de l'UE-39.017 estaven revestits mitjançant un nivell de morter de calç, de tonalitats blanquinoses, vermelles i verdes. A la part corresponent a la base, aquest morter definia el PV-146A.

La part superior del trencament UE-39.017 presentava un paviment de maons, PV-146, que s'assentava al damunt del perímetre del retall i que formava la coberta de l'estructura que definia

el primer. La part documentada del PV-146 la formaven quatre maons i el fragment d'un cinquè, que se situaven a l'angle de tancament de l'estructura que definien els MR-225 i 333, als quals es lliurava el paviment. La llargada documentada del PV-146 era de 62cm, l'amplada de 30-37cm i tenia una alçada de 4cm. Els maons del paviment estaven lligats mitjançant un morter de calç, de tonalitats blanquinoses-ocres. A la zona oest de l'estructura, el PV-146 no s'hauria conservat i hauria estat desmuntat en el moment de la seva amortització (mitjançant l'UE-39.012). L'interior de l'UE-39.017 estava reblert mitjançant un nivell de sorres, de tonalitats ocres, amb una petita proporció d'argila, que ha estat identificat com a UE-39.018. Aquest estrat es tractaria del nivell que amortitzaria l'estructura associada amb l'UE-39.017 i els PV-146 i 146A i hauria estat abocat per la zona oest de la mateixa, on s'hauria desmuntat (en el mateix moment) part del PV-147.

Per les característiques i ubicació de l'UE-39.017, considerem que aquest i el nivell de morter de calç que el revestia definien una estructura de petites dimensions, que tindria la mateixa funcionalitat que la definia el MR-336 i el PV-159. En aquest sentit, l'UE-39.017 i el PV-146A estarien substituint aquesta estructura anterior,

un cop hauria estat amortitzada mitjançant l'UE-39.014. Les característiques dels morters dels PV-159 i 146A ens indiquen que possiblement el sediment o material situat al seu interior seria el mateix en els ambdós elements. La cronologia de la construcció d'aquesta segona estructura se situaria a mitjans del segle XVII. El fet de documentar el PV-146, que definiria la coberta d'aquest element, ens indica que l'estructura anterior (del MR-336 i PV-159) possiblement també disposaria d'una coberta (per a protegir els materials o residus que se situessin al seu interior).

En relació a l'estructura que definiria el MR-282 en el moment de la construcció inicial de tot el conjunt, podria haver estat parcialment desmuntada, a la zona de contacte amb el MR-336. Tot i això, hi hauria la possibilitat que el MR-282 (tal i com hem presentat anteriorment) formés el tancament sud de l'estructura associada amb el MR-336 i que en aquest punt no s'hi ubiqués l'element assentat al damunt del primer. Aquesta possibilitat justificaria que l'UE-39.014 tan sols amortitzés la part del MR-282 corresponent al tancament sud de l'estructura de l'est, mentre que es podria haver mantingut o reparat l'element superior, que funcionava amb el MR-282.

Pel que fa a l'EC-16, es corresponia a un forn que, tal i com hem esmentat anteriorment, se situava per sota de l'EC-15 i, per tant, seria anterior cronològicament. Cal destacar que gran part de l'EC-16 s'ubicava físicament a l'interior del sector 39 i de l'anterior obertura al MR-225 que el comunicava amb el sector 38 (OB-20), si bé el seu ús s'efectuava des d'aquest darrer sector¹⁰. La planta de l'EC-16 era circular, on es definia l'àrea de combustió del forn, i amb una

Restes de l'EC-16 a banda i banda del MR-226, amb l'EC-15 al sud

zona rectangular al seu extrem nord, que es corresponia a l'accés al seu interior (des d'on es carregarien els materials per a fer la combustió i la cocció i es controlaria tot el procés). El diàmetre de la part circular era de 1m, mentre que l'àrea del nord tenia una llargada (nord-sud) de 40-60cm i una amplada de 1'15-1'50cm; en aquest sentit les dimensions de la zona rectangular depenien de les dels tres paviments de base documentats, que es corresponien a les úniques restes de l'estructura conservades en aquest punt.

L'alçada documentada de l'estructura anava dels 8cm (al nord) als 25cm a la zona central i sud. El mur perimetral de la part circular de l'estructura, MR-383,

Alçat sud-est del MR-383

estava bastit mitjançant pedres de petites dimensions, amb la cara interior de l'estructura escairada i fragments de maons, disposats de manera regular i lligats amb un morter de calç, de tonalitats vermell intens. La combustió efectuada a l'interior de l'estructura hauria motivat aquesta tonalitat del morter, juntament amb una coloració negra i la fragmentació i esquerdes que presentaven els maons i les pedres del mur. L'amplada del MR-383 era de 7-12cm i se n'ha documentat una

alçada de 10-14cm. Per les característiques i dimensions del MR-383, la coberta de l'estructura seria de volta, que es definiria mitjançant el mateix mur.

El MR-383 es lliurava al límit del trencament UE-39.029, efectuat a l'UE-39.020 en el moment de la construcció de l'EC-16. L'UE-39.029 tallava també la part corresponent a la fonamentació del mur de tancament nord del sector (MR-225A) a la zona de l'OB-20 i hauria suposat el desmuntatge del marxapeu d'aquesta porta. La seva planta era circular, amb una zona rectangular al nord. Aquest trencament era solidari estratigràficament amb el rebaix UE-38.037, que s'havia dut a terme a l'UE-38.028 del sector 38, per a edificar el MR-334 (que delimitava l'espai d'ús del forn). En relació a l'estrat que tallava, UE-39.020, cal destacar que als límits del trencament, aquest presentava unes tonalitats vermelles intenses, que s'haurien produït per l'efecte de l'escalfor de la combustió del forn. A la part inferior de l'UE-39.029 s'hi situava l'UE-39.025, que es corresponia a un nivell de morter de calç, de color vermell intens i en algun punt, de tonalitats blanquinoses. La seva potència era de 2-4cm i se li assentaven al damunt el MR-383 i el preparat (UE-39.024) del paviment de base inicial del forn (PV-182). Les tonalitats vermelles del morter estarien motivades per l'efecte de la combustió efectuada directament al damunt del PV-182 i dels posteriors respecte aquest (PV-181 i 180). D'aquesta manera, l'UE-39.025 actuaria de base de tota l'estructura.

OB-20 i EC-16, des del sud

L'EC-16 se situava a la zona on s'hi ubicava la porta d'accés entre els sectors 38 i 39 (OB-20), de la qual

n'hauria aprofitat l'obertura al MR-225. Del conjunt que formava aquest forn se n'ha documentat l'àrea corresponent a la zona de combustió (de planta circular), que se situava una part a la zona de l'OB-20 i l'altra al sector 39; a l'extrem nord de l'estructura s'hi ubicaria l'obertura per on s'accediria a l'interior de l'estructura (de planta quadrada), que se situaria parcialment a l'OB-20 i al sector 38. Tal i com ja hem esmentat, l'ús de l'EC-16 s'efectuaria des del sector 38, amb el PV-178 que funcionava com a nivell de circulació associat amb l'estructura. En el mateix sector, l'espai on se situava el PV-178 i on es durien a terme els treballs associats amb el forn, es diferenciava respecte la resta de l'àmbit mitjançant el MR-334.

PV-178 (del sector 38) i EC-16

La posició estratigràfica i característiques de l'EC-16 fan que situem cronològicament la seva construcció al segle XV; a finals del mateix segle-inicis del segle XVI es va amortitzar l'estructura, es va tapiar l'OB-20 (mitjançant el MR-226) i al damunt de les restes de l'EC-16 es va edificar l'EC-15. Cal destacar que, tal i com presentem més endavant, s'han documentat tres paviments (PV-182, 181 i 180) associats amb la base de combustió del forn. L'existència d'aquests tres paviments ens indicaria un ús continuat de l'estructura, que hauria requerit la reparació (en dos moments) d'aquesta base, pel continuat contacte directe amb el foc.

En relació a l'ús associat amb l'EC-16, cal destacar que no hem recuperat elements o materials associats amb aquest, ni durant l'excavació de la zona corresponent al seu ús (al sector 38), ni en els tres paviments documentats a l'interior de la seva zona de combustió i els nivells associats amb aquests. Les característiques de l'estructura i la manca de materials associats amb el seu ús ens fan considerar que possiblement es correspondria a un forn de pa. Val a dir que les estructures documentades en el sector 38 i que hem identificat com a elements associats amb l'emmagatzematge de l'oli (DP-10, 11 i CUP-2) serien posteriors cronològicament respecte l'EC-16 (finals segle XV-inicis segle XVI). Tot i això, hi hauria la possibilitat que en el darrer moment d'ús del forn, aquest hagués funcionat amb el DP-11 (que s'edificà a finals del segle XV), tot i que no hem documentat cap nivell d'ús clar relatiu a aquesta possibilitat. En aquest hipotètic cas, el darrer moment d'ús de l'EC-16 podria haver estat vinculat a algun tipus de treball associat amb la producció o emmagatzematge d'oli, o bé es desenvoluparien les dues activitats (relatives al forn de pa i al dipòsit possiblement d'oli) de manera independent.

PV-180, del darrer moment d'ús de l'EC-16

L'amortització de l'EC-16 es va dur a terme, un cop desmuntada l'estructura mitjançant l'UE-39.027 (que ha estat presentat anteriorment, en relació a l'EC-15). Per sota de l'UE-39.027, a més de documentar-se el MR-383, s'ha localitzat el paviment corresponent al darrer moment d'ús del forn, PV-180. Els maons que definiren el paviment estaven disposats a trencajunt i s'assentaven al damunt d'un nivell de morter de calç, que actuava de preparació i

lligam dels mateixos. La zona rectangular del nord, corresponent a l'obertura del forn, tenia una amplada (est-oest) de 55cm i una llargada (nord-sud) de 55cm. Estava formada per tres maons, que estaven col·locats de manera alineada en perpendicular respecte la disposició de la resta dels maons (de l'interior) i amb fragments de maons a l'extrem nord. Tots ells presentaven una coloració negra i vermella intensa, que s'hauria produït pel contacte directe amb el foc.

El PV-180 s'assentava al damunt de l'UE-39.022, que alhora que actuava de preparació d'aquest, amortitzava el paviment anterior, PV-181. L'UE-39.022 estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles, ataronjades i en algun punt negres, totes elles molt intenses, i bastant compactada. La seva potència era de 2-4cm.

Els maons que formaven el PV-181, estaven disposats amb una filera de maons col·locats de través situada a l'extrem sud de l'estructura; una filera, col·locats de llarg, a continuació i dues fileres de través a l'extrem nord de la zona de combustió; a l'extrem nord de l'estructura, a la zona de contacte d'aquesta zona amb l'obertura del forn, hi havia dues filades de maons disposats de llarg. Aquesta àrea d'accés al forn tenia, amb el PV-181, una amplada (est-oest) de 70cm i una llargada (nord-sud) de 30cm. Tal i com hem presentat en relació al PV-180, els maons que definien el PV-181 presentaven una coloració vermella i negra molt intensa, així com un nivell de desgast

PV-181

important (tot motivat pel contacte directe amb el foc). Així mateix, el PV-181 s'assentava al damunt d'un nivell de morter de calç, que també actuava de lligam dels seus maons.

Per sota del PV-181 s'ha documentat l'UE-39.023, que estava format per un estrat de terra argilosa, de tonalitats vermelles i negres intenses i bastant compactada. La coloració d'aquest estrat estaria associada a la seva formació, a partir de les terres situades a l'entorn del forn, si bé l'escalfor del foc efectuat al damunt del PV-181 també hauria motivat canvis a la seva tonalitat. La seva potència era de 2-4cm i cobria el PV-182 de la mateixa EC-16. Per la seva posició estratigràfica, l'UE-39.023 es correspondria a l'estrat que amortitzaria el PV-182, alhora que actuaria de preparació i regularització prèvia a la instal·lació del PV-181.

PV-182, del moment inicial de l'ús de l'EC-16

Un cop retirada l'UE-39.023 s'ha localitzat el PV-182, que es correspondria al paviment de la construcció inicial del forn. Els maons que definien aquest paviment estaven disposats de manera poc ordenada, amb fragments de maons adaptats al perímetre sud de l'estructura (que ens indicarien que s'haurien començat a col·locar els maons des de l'extrem nord i a l'extrem sud s'haurien adaptat a l'espai que els quedava); posteriorment hi havia una filera de maons col·locats de llarg, una altra de través i dues fileres a la mescla. La zona de contacte entre el perímetre nord de la zona de combustió i l'obertura d'accés a l'estructura (just al límit de l'extrem nord de l'OB-20) estava definida per tres maons, col·locats de llarg. Aquesta zona d'accés tenia una amplada (est-oest) de 49cm i una llargada conservada de 17cm. Tal i com hem presentat en relació als dos paviments posteriors cronològicament respecte el PV-182, els seus maons presentaven una tonalitat vermella i negra intensa, amb trencaments i esquerdes en algun d'ells, que s'haurien produït pel contacte directe amb el foc. Els maons del paviment estaven lligats amb morter de calç, que alhora actuava de base dels mateixos.

El PV-182 es correspondria al paviment de base de la construcció inicial de l'EC-16. L'ús continuat de l'estructura hauria motivat que aquest presentés un important desgast, que va suposar la instal·lació del PV-181 al damunt seu i, posteriorment, el PV-180 al damunt del PV-181. Per sota del PV-182 s'ha documentat l'UE-39.024, que estava formada per un estrat de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i vermelles intenses i de color negre a l'extrem nord de l'estructura. L'UE-39.024

tenia un gruix de 2-4cm i se situava per damunt del nivell de morter de calç UE-39.025, situat a la cota inferior del retall associat a la construcció del l'EC-16 (UE-39.029). Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-39.024 ens indiquen que es correspondria a l'estrat de preparació previ a la instal·lació del PV-182, que s'hauria dut a terme en el moment de la construcció inicial del forn.

2.1.33. Sector 40

El sector 40 estava situat a la zona central oest de la parcel·la, entre el sector 10 (que estava al nord), el sector 29 (situat al sud), el sectors 43 i 22 (a l'est) i el sector 41 (a l'oest). Tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 7'80m i una amplada de 3'30 al nord i 2m al sud. El tancament del sector el definiria al nord el MR-286¹¹; al sud, el MR-102¹²; pel nord-est, inicialment el tancaria el MR-243 i posteriorment el MR-244¹³; a l'oest, els MR-300 i 304¹⁴. Pel que fa al tancament central i sud est, no s'han localitzat restes o indicis corresponents a un mur de tancament en aquest espai, fet que ens indicaria que, o bé estaria tancat mitjançant estructures periples (com ara un tancament de fusta), de les quals no se n'han documentat restes o indicis, o bé que l'espai estaria obert en relació al sector 22.

L'espai corresponent al sector 40 se situava a la part posterior respecte dues finques, que d'inici (al segle XIV) haurien funcionat de manera independent. Una de les finques seria la que formaven els sectors 23 i 43 i l'altra, la formada pel sectors 22, 29 i probablement els sectors 19 i 20. En relació a la finca dels sectors 23 i 43, el tancament entre els sectors 43 i 40 el definia el MR-243, amb l'accés des d'un sector a l'altre que s'efectuava mitjançant la porta OB-27. Pel que fa a la finca del sector 22, no s'ha documentat cap mur que diferenciés la zona oest del sector 22 respecte el 40 i a nivell estratigràfic hem constatat que els dos àmbits funcionarien de manera unitària durant el segle XIV. D'aquesta manera, el sector 40 hauria funcionat inicialment amb la zona oest del sector 22 i també amb el sector 43. L'espai seria exterior, amb un pou que se situaria a la zona sud (POU-7).

S'ha de destacar que la dinàmica a nivell d'organització de l'espai de les diferents propietats que presenten la finca que defineixen els sectors 40 amb els sectors 22 i 29 i la dels sectors 23, 43 i 40, presenta clares diferències respecte la resta de les finques organitzades en relació al carrer Joan Grech, que han estat documentades en aquesta intervenció. Tal i com hem anat presentant, la planta d'aquests diferents edificis era rectangular, amb tres espais diferenciats i sense cap indicatiu de connexió o d'espai comú entre ells. Així doncs, la diferència entre aquestes dues finques, de les quals formava part el sector 40, respecte la resta seria l'existència d'un espai exterior comú a les dues (el sector 40). Aquest espai estaria obert respecte el sector 22, mentre que en relació al sector 43 quedaria tancat pels murs MR-91 (tancava l'espai respecte el sector 22) i 243 (delimitava l'espai respecte el sector 43). Aquesta diferència considerem que està motivada especialment pel fet que al sud del sector 40 s'hi situa el pou, que seria una estructura molt important en el moment que es construïen els diferents edificis. Cal destacar, en aquest sentit, la importància que tindria el fet de poder-se abastir d'aigua des de la mateixa propietat durant l'edat mitjana i en època moderna, tant pel que fa a les activitats domèstiques, com les econòmiques. Per les característiques i dimensions que presenten les dues finques esmentades, considerem que possiblement el pou i l'espai corresponent

al sector 40 seria propietat de l'edifici dels sectors 22 i 29. A partir d'algun tipus d'acord efectuat entre els propietaris de les dues finques (possiblement ja en el moment de la construcció inicial de les edificacions) des del sector 43 es podria accedir al sector 40 i disposar d'aigua i, qui sap, si de la part nord del sector, que podria haver estat utilitzada per al conreu.

Al segle XV, a la zona central i sud del sector 40 es van construir uns murs que delimitaven un espai amb un paviment enllosat (com presentarem més endavant) i serà en aquest moment quan quedarà separada la zona sud del sector 40 respecte el sector 22 (mitjançant el MR-241); en el mateix moment, el MR-243 serà substituït pel MR-244. En aquest mateix moment, la finca dels sectors 23 i 43 s'inclouran a la propietat que formaven els sectors 22 i 29 i la porta d'accés al sector 40 des del sector 43 (OB-27) quedarà amortitzada (el MR-244 no presentava cap obertura en aquest punt). L'espai corresponent al sector 40 en aquest segle XV continuarà essent un espai exterior, on s'hi desenvoluparà una activitat econòmica, del qual formaran part el pou, aquest paviment de lloses, dues canalitzacions i una fossa sèptica. Al segle XVI el sector 40 quedarà amortitzat i s'inclourà al sector 36.

Pel que fa a l'excavació d'aquest sector, s'ha de destacar d'entrada que la zona central del mateix estava tallat per la rasa de fonamentació del MR-13 (UE-2.034). Aquesta rasa se situava a 70-75cm del mur del tancament oest del sector i discorria de sud a nord per tot l'espai, amb una amplada de 1m. La construcció d'aquest mur, al segle XVII, va suposar que es tallessin els estrats i estructures de la zona on s'ubicava del sector i, per tant, que la documentació de diversos nivells i elements hagi estat parcial.

A la zona central i sud del sector 40, per sota de l'UE-36.002 s'ha documentat l'UE-40.001. Estava formada per un nivell de terra de tonalitats marró fosc, poc compactada i amb restes de carbons. L'UE-40.001 cobria el paviment de lloses PV-111 i es correspondria al seu nivell d'amortització. Els materials recuperats durant la seva excavació estan formats per ceràmica oxidada, vidrada verda i marró, vidrada blanca de reflex metàl·lic (segle XVI-XVII), blanca i blava de Barcelona (segle XV-XVI), blanca i blava catalana (segle XVII-XVIII), verd i manganès, així com restes de fauna i una agulla de cap. Els materials ceràmics, juntament amb la posició estratigràfica d'aquest estrat ens mostren una cronologia de la seva formació que se situa a finals del segle XVI (el fragment de ceràmica blanca i blava catalana possiblement es correspondria a una possible filtració de la rasa del MR-13).

El PV-111 formava la base d'una estructura, que se situava a la zona central i sud del sector. La planta de tot el conjunt era rectangular, amb una reducció de la seva amplada des de la zona central en direcció sud. Tenia una llargada (nord-sud) era de 5'50m i la seva amplada aniria dels 2'60m al nord, fins a 2m al sud. S'ha de

Vista general, des del nord, del conjunt format pel PV-111 i els MR-241, 245 i 292

destacar que pràcticament tota la zona oest de l'estructura havia quedat tallat per l'UE-2.034 i es conservava tan sols tota la seva amplada a l'extrem sud. Tot el conjunt definia un espai tancat, que estava tancat al nord pel MR-245; al sud, pel MR-102; al nord-est, pel MR-244, a l'est pel MR-292 i al sud est, pel MR-241; a l'oest, el tancament documentat el formava el MR-307 i possiblement el tancament en direcció nord el definiria el MR-300.

Aquest conjunt estaria associat amb algun tipus d'activitat duta a terme en aquesta zona, que requeriria aigua durant el seu procés. L'abastiment d'aquesta aigua s'efectuaria directament del POU-7 i el desguàs de la mateixa es realitzaria mitjançant la CN-28, que també formaria part del conjunt. La cronologia de la

seva construcció i ús la situem al segle XV. S'ha de destacar que durant l'excavació i documentació d'aquesta estructura no s'han recuperat materials ni més elements associats amb la seva possible funcionalitat. Les dimensions considerables de l'espai i l'ús de l'aigua ens fan considerar, a tall d'hipòtesi, que l'activitat duta a terme podria estar associada amb treballs de manufactura de draps (blanqueig...) o fins i tot de pell. Tal i com es presenta més endavant, conjuntament amb aquesta estructura haurien format part d'aquesta activitat altres estructures documentades en aquest sector (CN-32 i FS-31). Així doncs, durant el segle XV el sector 40 seria un àmbit de treball, probablement vinculat amb una activitat econòmica de manufactura, on l'aigua formaria part del procés de manera destacable.

Els murs que s'havien edificat de manera expressa per al tancament de l'estructura que funcionava amb el PV-111 eren els MR-241, 245 i 292. S'ha de destacar que el MR-244 s'hauria construït en el mateix moment cronològic, si bé tindria altres funcions a banda del tancament d'aquest conjunt (delimitava els sectors 43 i 40). Els MR-241, 292 i 245 presentaven la mateixa factura constructiva i estaven bastits mitjançant pedres de mida mitjana i escairades per la cara interior respecte el PV-111, juntament amb pedres de petites dimensions, lligats tots ells amb abundant morter de calç de tons ataronjats clars i se n'ha documentat una alçada de 35cm. En relació a la seva alçada, considerem que pel

MR-245

tipus d'estructura que definirien, possiblement tindrien poca alçada més respecte la que s'havia conservat. A la cara exterior dels murs se'ls lliuraven els estrats de rebliment UE-40.004 (al MR-245) i UE-22.006 (als MR-241 i 292). El MR-245 tenia una direcció est-oest, es lliurava al MR-244 i continuava en direcció oest, amb una llargada de 1'20m, una amplada entre 25cm (a l'oest) i 40cm (a l'est) i quedava tallat per la rasa UE-2.034. El MR-241 es lliurava pel sud al MR-102 i continuava en direcció nord-est fins a arribar, al nord on s'hi situava el MR-238 (tancament sud de la CN-28), amb el que era solidari estratigràficament. La seva llargada era de 2'50m i l'amplada, de 15-20cm. Pel que fa al MR-292, tan sols se n'ha localitzat la part corresponent a l'arrenc d'aquest mur, a la zona on era solidari estratigràficament amb el MR-237 (tancament nord de la CN-28) i continuaria en direcció nord fins arribar al MR-244 al qual es lliuraria. La llargada documentada del mur era de 30cm i la seva amplada, de 20cm i possiblement la resta del mur s'hauria desmuntat en el moment de l'amortització de l'estructura.

MR-241, en contacte amb la CN-28 (al fons)

A la cara interior dels murs que delimitaven aquesta estructura se'ls lliurava el PV-111, que com ja hem esmentat es correspondria a la base i nivell de circulació de la mateixa. Aquest paviment estava format per lloses planes, col·locades de manera ordenada i lligades amb un morter de calç, similar al que actuava de lligam dels murs presentats anteriorment, que alhora actuava de base del paviment. La secció del PV-111 dibuixava una pendent des dels extrems nord i sud cap a la zona central-est, on connectava amb la base de la CN-28 (PV-114), amb la que era solidària estratigràficament. El PV-111 marcaria el nivell de circulació associat amb l'activitat duta a terme a l'interior d'aquesta estructura, que utilitzaria l'aigua de manera molt destacable. Mitjançant la pendent que dibuixava el seu perfil l'aigua utilitzada desguassaria cap a la CN-28. D'aquesta canalització, que es presenta més àmpliament a l'apartat corresponent al sector 22, cal destacar-ne que els seus murs de tancament presentaven una factura constructiva igual que

Extrem sud del PV-111

El PV-111 marcaria el nivell de circulació associat amb l'activitat duta a terme a l'interior d'aquesta estructura, que utilitzaria l'aigua de manera molt destacable. Mitjançant la pendent que dibuixava el seu perfil l'aigua utilitzada desguassaria cap a la CN-28. D'aquesta canalització, que es presenta més àmpliament a l'apartat corresponent al sector 22, cal destacar-ne que els seus murs de tancament presentaven una factura constructiva igual que

els MR-245, 241 i 292. La seva direcció era oest-est i aniria des del PV-111 fins a una possible estructura situada a l'est, de la qual tan sols se n'ha documentat el retall associat amb el seu desmuntatge (UE-36.003).

POU-7 i PV-111

A la zona central-sud del conjunt, el PV-111 es lliurava al POU-7. Aquest pou tenia una planta circular de 80cm de diàmetre interior i 1'40m l'exterior. El seu mur de tancament, MR-290, estava bastit mitjançant pedres de mitjanes dimensions, amb la cara exterior escairada, disposats en filades regulars i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La factura constructiva i posició estratigràfica del POU-7 ens indicarien que va ser construït en el moment de la construcció inicial de l'edifici amb el que funcionava (finals del segle XIII-inicis del segle XIV). L'estructura corresponent al pou se situava a l'interior d'un retall (UE-40.025) efectuat a l'estrat de rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat (UE-40.024). L'interior del retall estava totalment reblert pel pou i el seu mur de tancament, MR-290, es

lliurava als límits del retall. L'estructura corresponent al POU-7 estarà en ús fins al segle XVI, moment en què es va edificar un nou mur de tancament de l'estructura al damunt seu, MR-257, que definia el POU-6¹⁵.

Al nord-est respecte el MR-245 per sota de l'UE-36.001 s'ha documentat un estrat de rebliment, UE-40.004, que estava format per un nivell de terra argilosa de tonalitats marró i poc compactada. Aquest estrat tenia una potència de 10-20. Durant la seva excavació s'han recuperat atuells ceràmics corresponents a ceràmica oxidada i reduïda comuna, vidrada (verda, marró i melada), reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), blanca i manganès (segle XIV) i pisa arcaica decorada (segle XIII). A banda dels materials ceràmics, s'han recuperat materials de bronze, com una moneda (il·legible), un ham de pesca, una funda de ganivet i una boleta, així com una peça sense forma de plom, fragments de vidre i fauna.

La posició estratigràfica de l'UE-40.004 ens fa considerar que es tractaria d'un estrat de rebliment associat amb el desmuntatge d'alguna estructura que funcionaria amb la que estava vinculat el PV-111. En aquest sentit, s'ha de destacar que l'UE-40.004 cobria les restes de la CN-32, que se situava a l'extrem nord del sector. Possiblement en el moment que es va deixar de dur a terme l'activitat desenvolupada en aquest espai, prèviament a la seva amortització, es va desmuntar l'estructura que se situaria en aquesta zona i part de la CN-32, que funcionava

amb aquesta. La formació d'aquest estrat i, per tant, el moment del desmuntatge de l'estructura situada al nord-est del sector la situem cronològicament al segle XVI.

En relació a l'UE-40.004 i PV-111 s'ha de destacar que a les zones sud i est, on no s'han conservat restes del paviment ni del MR-292 (a l'est), l'UE-36.002 cobria l'UE-40.009. Aquest estrat presentava unes característiques molt similars a l'UE-40.004 (un nivell d'argiles de color marró). A nivell de materials, en aquest estrat s'han recuperat ceràmica oxidada i reduïda comunes, vidrada (verda, marró i melada) i ceràmica vidrada blanca; a més del material ceràmic, cal destacar la recuperació d'un aplic decoratiu de metall. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-40.009 seria el nivell de rebliment associat amb la part desmuntada del PV-111 i el MR-292, en el mateix moment (al segle XVI) que es desmunta l'estructura situada al nord i es forma l'UE-40.004.

El PV- 111 i els MR-241, 292 i 245 s'assentaven al damunt d'un estrat, UE-40.005, que hauria funcionat com a preparat i anivellament previ a la construcció d'aquests. L'UE-40.005 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats grises i amb taques de carbons. Tenia un gruix de 10-20cm (depenent de la pendent del PV-111). Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-40.005 seria un estrat de rebliment previ a la instal·lació del PV-111 i dels MR-241, 292, 245, que tindria com a funcionalitat regularitzar l'espai anteriorment a aquestes construccions. D'aquesta manera, la seva formació se situaria al segle XV.

UE-40.005

A la zona nord del sector, l'UE-40.005 era solidària estratigràficament amb l'UE-40.007.

Ambdós estrats s'han diferenciat en relació a la zona on s'han documentat, així com per les diferències a nivell de coloració que presentaven; en aquest sentit, l'UE-40.007 tenia unes tonalitats més vermelles respecte l'UE-40.005. La potència de l'UE-40.007 era de 20cm i durant la seva excavació s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica oxidada comuna (en un nombre molt important), vidrada verda, melada i marró, així com vidrada blanca i manganès (segle XIII) i pisa arcaica decorada (segle XIII). Aquests materials ens confirmen la cronologia de la formació d'aquest estrat, aportada per la seva posició estratigràfica que ens indica contemporaneïtat respecte l'UE-40.005 i que se situa al segle XV. Possiblement la formació de l'UE-40.007 estaria vinculada a la construcció de l'estructura que se situaria en aquesta zona nord del sector.

Tal i com ja hem esmentat, la possible estructura que estaria al nord del sector hauria funcionat amb una canalització, CN-32, de la qual se n'han conservat restes en aquest punt. La CN-32 es correspondria a una canalització que tenia una direcció sud-nord fins a arribar a una estructura de la qual no n'han quedat restes o indicis i que possiblement seria l'estructura al desmuntatge de la qual es correspon l'UE-40.004; en aquest sentit, aquest estrat tant cobria les restes de la CN-32, com se situava a l'extrem sud de la mateixa, on quedada tallada. L'origen de la canalització s'ubicaria al sector 10, travessant el MR-286, mitjançant una obertura al mateix (OB-31), a l'interior de la qual s'hi situava l'estructura.

Al sector 10, la CN-32 estava en contacte i era solidària estratigràficament amb la CN-33 (que discorria per aquest sector) i ambdues estarien en contacte amb una

Contacte entre les CN-32, al fons, i CN-33, a primer terme, mitjançant l'OB-31

canalització que discorreria pels sectors 46 i 45. Per la pendent que definien les canalitzacions, el líquid que circulava pel seu interior provenia de la canalització dels sectors 46 i 50 i es distribuïa a les CN-33 i 32, cap a l'interior dels seus sectors corresponents. El líquid transportat seria aigua, que es distribuïa a partir d'una canalització central del carrer¹⁶. La canalització que abastia les CN-32 i 33 va ser substituïda per la CN-30 (al segle XVI), en el mateix moment en què es va amortitzar la CN-32. A banda de l'amortització esmentada de la CN-32 al sector 40 (mitjançant l'UE-40.004), la construcció de la CN-30 va suposar que es tapiés l'OB-31 (mitjançant el mur de tancament sud de la CN-30, MR-266) i el contacte existent entre les CN-32 i 33 al sector 10.

Així doncs, la construcció i ús de la CN-32 la situem al segle XV, en el mateix moment de la construcció del MR-286 (l'OB-31 es definia amb el mateix parament del mur, sense haver suposat cap trencament del mateix), del PV-111 i l'estructura de la que formava part, així com de la FS-31, que se situava a l'oest respecte aquesta. Cal destacar en relació al conjunt del qual formaven part aquestes estructures que es tindrien dues fonts d'abastiment d'aigua: per una banda la del POU-7 i per una altra, la que vindria des de la CN-32. Val a dir que l'aigua que vindria des del carrer seria poc neta (si tenim en compte que en aquestes canalitzacions centrals hi circulaven residus). Tot això ens estaria indicant que per al tipus d'activitat duta a terme en aquest espai es necessitava una important quantitat d'aigua.

La planta de la part documentada de la CN-32 era rectangular, amb una direcció sud-nord. La seva llargada documentada (inclosa la part situada a l'interior de l'OB-31) era de 1'50-1'15m i la seva amplada, de 20-30cm. La part ubicada al sector 40 de l'estructura se situava a l'interior d'un retall (UE-40.016) efectuat a l'estrat de rebliment UE-40.007 i a les cotes superiors de l'UE-40.008 i el PV-123. La planta del retall UE-40.016 seguia la de la CN-32, que el reblia totalment, amb una alçada de l'estructura que anava dels 10 als 30cm. De la CN-32 se n'ha documentat la part corresponent al seu mur de tancament est (MR-268), un fragment del tancament oest (MR-267) i el paviment de base de circulació de líquids (PV-143).

CN-32 i la seva amortització UE-40.013

Els murs de tancament MR-267 i 268 estaven bastits mitjançant pedres de mida mitjana, sense treballar i lligades amb abundant morter de calç de tonalitats ataronjades. A la part inferior dels murs se'ls lliurava el PV-143, que estava bastit mitjançant una alineació de maons, lligats i assentats al damunt del mateix morter de calç que actuava de lligam dels murs. A l'interior de la CN-32 s'ha documentat l'estrat corresponent al seu desmuntatge i amortització (UE-40.013), al segle XVI. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, amb pedres de petites dimensions i fragments de maons. Els materials que definien l'estrat serien les restes de la mateixa estructura desmuntada.

FS-31

A l'extrem nord-oest del sector s'han documentat les restes d'una altra estructura (FS-31) que hauria funcionat amb tot el conjunt presentat fins ara. La FS-31 tan sols ha estat localitzada a les seves cotes inferiors, ja que hauria estat parcialment desmuntada en el moment de l'amortització de l'espai i, a més, una part de la mateixa va ser tallada per la rasa del MR-13. D'aquesta manera, a les cotes superiors del sector en aquesta zona nord-oest s'ha documentat un retall (UE-40.003), de planta rectangular. Les dimensions del retall eren les mateixes que la del límit de la FS-31, amb els límits irregulars i tenia una llargada (nord-sud) de 1'50m; una amplada, de 50cm i una alçada de 45cm. Considerem que en el moment de l'amortització de l'espai, al segle XVI, es va

desmuntat la FS-31, de la qual se n'haurien extret les pedres que formaven els seus murs de tancament. El rebliment d'aquest retall estava format, a les cotes superiors, per l'UE-40.002. Aquest estrat es corresponia a un nivell de terra poc compactada, de tonalitats negres i pedres de petites dimensions. Els materials que ens ha aportat l'excavació d'aquest estrat estaven formats per fragments de ceràmica oxidada i reduïda comuna, ceràmica vidrada verda i marró, vidrada blanca de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII); així mateix, s'han recuperat fragments de bronze, dels quals destaca una funda de ganivet.

Per sota de l'UE-40.002 s'ha documentat un segon estrat de rebliment del retall UE-40.003. Aquest rebliment, UE-40.006, estava format per un nivell de terra poc homogènia, tant pel que fa a la textura com a la seva tonalitat. A partir d'aquestes característiques, considerem que la formació d'aquest estrat s'hauria produït a partir de la barreja dels sediments situats a l'interior de la FS-31 amb les aportacions de terres i de restes del desmuntatge de l'estructura. Els materials associats amb aquest estrat estaven formats per ceràmica oxidada i reduïda comuna, vidrada verda i marró, ceràmica en verd-i-manganès, així com un fragment de ceràmica blanca i blava catalana (segle XVII-XVIII), que ha estat recuperat a la zona de contacte amb la rasa del MR-13 i, per tant es correspondria a aquesta rasa. La posició estratigràfica i els materials recuperats en relació als dos estrats de rebliment UE-40.006 i 40.003, ens indiquen que s'haurien produït en el mateix període cronològic que el retall UE-40.002, al segle XVI.

L'UE-40.006 cobria les restes de la FS-31, de la qual se n'havien conservat la part inferior dels seus murs de tancament oest (MR-264) i part del mur sud (MR-263). Com ja hem esmentat, a més del trencament efectuat a l'estructura en el moment del seu desmuntatge (UE-40.003), gran part de la FS-31 va quedar destruïda en el moment de la construcció del MR-13. D'aquesta manera, la part documentada de la FS-31 tenia una planta rectangular (orientada de nord a sud), amb una llargada de 1'50m, una amplada de 50cm i una alçada de 20cm. L'estructura se situava a l'interior d'un retall, UE-40.026,

Retall UE-40.026, un cop desmuntada la FS-31

efectuat a l'UE-40.024 i al qual reblia totalment. Tot i la parcialitat de la documentació d'aquesta estructura, a partir de la seva posició estratigràfica, la factura constructiva i els materials recuperats en el seu rebliment, considerem que el moment de la seva construcció i ús se situaria al segle XV.

Els murs de tancament documentats de la fossa sèptica estaven bastits mitjançant pedres escairades per la seva cara exterior, de mida mitjana, i pedres sense treballar de petites dimensions; totes elles estaven lligades amb un morter de calç de tonalitats vermelloses. El mur de tancament oest, MR-264, tenia una direcció nord-sud i ha estat documentat en tota la seva llargada, que era de 1'50m. La seva amplada era de 40cm i al seu extrem nord es lliurava al MR-357, mentre que per l'oest es lliurava al MR-300. Al seu extrem sud, el MR-263 era solidari estructuralment amb el MR-264, que tancava l'estructura pel sud. D'aquest mur se n'ha documentat una llargada de 35cm i una amplada de 20cm. La resta del mur, així com el tancament est de la fossa sèptica se situarien a l'espai ocupat pel MR-13, la fonamentació del qual (UE-2.034) els va desmuntar.

L'interior de la part localitzada de la FS-31 estava reblert mitjançant un estrat de terra argilosa, de tonalitats negres i verdes i amb acumulacions de cendres (UE-40.023). Aquest sediment se situava a les cotes inferiors de l'estructura i es correspondria al nivell generat a partir del seu ús, amb deposicions de restes de combustions i secrecions orgàniques. Els materials recuperats durant la seva excavació estaven formats per ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), vidrada blanca, oxidada i reduïda comuna, així com ceràmica vidrada verda i marró i restes de fauna. Aquests materials ens indiquen un període de la formació de l'estrat que se situa al segle XV.

PV-123 i UE-40.008

Per sota dels estrats de rebliment (UE-40.005 i 40.007) associats amb la construcció de les estructures presentades fins ara, s'ha localitzat un nivell de circulació (PV-123) que seria anterior a aquestes. El PV-123 es corresponia a un paviment de terra trepitjada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-40.008. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles, amb taques de carbons i nòduls de morter de calç. Els materials recuperats durant la seva excavació es corresponien a ceràmica de cronologia romana (comuna oxidada africana, àmfora africana), ceràmica oxidada comuna, vidrada (blanca, verda i marró) ceràmica en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segle XV) i pisa arcaica decorada (segle XIII). A més

d'atuals ceràmics, s'han recuperat fragments de fauna, vidre i de manera destacable un morter de pedra, que estava col·locat arran del tancament nord del POU-7. Per la seva posició, considerem que aquest morter podria haver estat col·locat de manera intencionada i que podria tenir un ús associat amb alguna activitat duta a

terme amb l'aigua (per treballar algun producte amb aigua). Aquest nivell de circulació es va anar formant amb l'ús de l'espai, des del moment posterior a la construcció inicial de l'espai i fins al moment en què és amortitzat i es van construir el PV-111 i les estructures que funcionarien amb aquest.

Detall del morter associat amb el PV-123

El PV-123 s'ha documentat també al sector 22 ja que, com ja hem esmentat anteriorment, els sectors 22 i 40 es corresponien a un mateix espai. L'UE-40.008 i l'UE-22.013 es corresponien al mateix estrat que formava el paviment, si bé s'han diferenciat a partir de la seva ubicació. A partir de la seva posició estratigràfica, així com els materials recuperats durant la seva excavació, considerem que l'UE-40.008 i el PV-123 s'haurien format al segle XIV i haurien estat en ús fins a inicis del segle XV.

Arran del tancament oest del sector, s'ha documentat un trencament (UE-40.012) al PV-123 i l'UE-40.008. Aquest trencament se tenia una amplada de 30-40cm i una profunditat de 15-20cm. L'interior de l'UE-40.012 estava reblert mitjançant un estrat, UE-40.010, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats

Trencament UE-40.012

marró fosc i negres. Els materials aportats per aquest estrat estaven formats per ceràmiques oxidades i reduïdes comunes, ceràmica vidrada verda i ceràmica blanca i manganès (segle XIV). A partir de la posició estratigràfica del retall UE-40.012, així com pels materials aportats durant la seva excavació, considerem que aquesta rasa s'hauria realitzat al segle XV, prèviament a la instal·lació del PV-111 i les estructures que funcionaven amb aquesta. La funcionalitat d'aquesta rasa podria estar associada amb una possible reparació dels murs que tancaven el sector per l'oest (MR-300 i 307). En aquest sentit, a la zona central del rebliment UE-40.010, s'han documentat restes de morter de calç, de tonalitats ataronjades (UE-40.011). Aquestes restes de morter de calç podrien estar associades amb aquesta reparació.

Per sota de l'UE-40.008 s'ha documentat l'estrat de rebliment UE-40.014. Aquest nivell estava format per terra sorrenca, de tonalitats marró fosc i amb pedres de petites dimensions. Tenia una potència de 5-9cm. Els materials arqueològics que ens han aportat es corresponen a ceràmiques oxidades i reduïdes comunes, vidrada verda, així com ceràmica en verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i materials de bronze (una agulla, una anella i una placa). L'UE-40.014 era solidari estratigràficament amb l'UE-22.018, del sector 22. Les característiques i posició estratigràfica d'aquest estrat, juntament amb els materials recuperats, ens indiquen que es tractaria d'un nivell associat amb el darrer moment de construcció dels murs de tancament del sector (MR-300, 307, 357), que se situaria cronològicament a inicis del segle XIV.

UE-40.015-40.018

Un cop retirada l'UE-40.014, s'ha localitzat un altre estrat de rebliment, UE-40.015-40.018, que també estaria associat al procés de construcció dels murs de tancament del sector. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i tenia un gruix de 5-10cm. Aquest estrat seria el mateix estrat de rebliment que l'UE-22.018 del sector 22, amb el que era solidari estratigràficament. A nivell de materials arqueològics, aquest

estrat ens ha aportat ceràmica oxidada i reduïda comuna (de les quals destaca una fitxa de ceràmica reduïda), ceràmica vidrada verda, vidrada blanca, així com restes de fauna.

A partir de les dades aportades per aquests materials, juntament amb les característiques i posició estratigràfica d'aquest estrat, considerem que seria un nivell associat amb el procés de construcció dels murs de tancament del sector, que s'hauria format a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. En relació a aquest procés constructiu, a la zona nord-est del sector, al damunt de l'UE-40.015-40.018 s'ha documentat una acumulació de morter de calç de tonalitats ataronjades (UE-40.020). Aquestes restes de morter de calç tenien una planta rectangular (de 70x30cm), si bé la zona oest havia quedat tallada pel MR-13, amb un gruix de 4-7cm. L'UE-40.020 es lliurava a la fonamentació del tancament nord del sector (MR-357), el morter de lligam del qual era molt similar al que definia aquest estrat. Per la seva posició estratigràfica i característiques, considerem que les restes d'aquest morter podrien estar associades amb el morter utilitzat de lligam dels murs, del qual n'haurien quedat restes en aquest punt.

Per sota de l'UE-40.015-40.018 s'ha localitzat un estrat de rebliment, UE-40.021, que estava format per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i color vermell fosc. Tenia un gruix de 8cm i presentava unes característiques molt similars a l'estrat que cobria (UE-40.024) que ja es corresponia al nivell previ a la construcció dels murs del sector. Tot i això, l'UE-40.021 es lliurava a les fonamentacions dels murs de tancament, fet que ens indica que s'hauria format posteriorment a la seva construcció. Davant aquesta dada, considerem que l'UE-40.021 seria el primer estrat associat amb la construcció dels murs de l'espai, que s'hauria format a partir d'aquests treballs. Així doncs, la cronologia de l'UE-40.021 se situa a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

UE-40.021

Com ja hem esmentat, l'estrat que cobria l'UE-40.021 (UE-40.024), presentava unes característiques molt similars a aquest (terra argilosa, de textura plàstica i color vermell). La diferència entre els dos estrats era que l'UE-40.024 era tallada per les rases de fonamentació dels murs del sector i, per tant, seria l'estrat previ a la construcció dels mateixos. L'UE-40.024 es correspondria a un estrat de rebliment, que s'hauria format possiblement de manera natural, a partir de les diferents aportacions d'argiles i aigua en aquest espai. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació d'aquest sector.

UE-40.024, amb el retall UE-40.023 i el rebliment de sorres UE-40.017-40.019

Al nord-est del sector, l'UE-40.021 i l'UE-40.024 tenien un retall (UE-40.023), que se situava arran del MR-357. La planta del retall era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 1'20m i una amplada que anava dels 50cm al nord i es reduïa fins als 30cm al sud. L'interior d'aquesta rasa estava reblerta mitjançant un nivell de sorres netes (UE-40.017-40.019), de tonalitats ocres i bastant compactades. Aquest retall estaria associat amb el procés de construcció dels murs de tancament inicials del sector, i s'hauria dut a terme per a l'obtenció d'argiles. Aquestes eren utilitzades per als morters dels murs, així com per a la construcció dels murs de tàpia. A diferència d'altres sectors documentats en aquesta intervenció, on s'excavaven les rases

de fonamentació més profundes respecte els murs i es reblien amb sorres, o bé es feien retalls a les zones centrals dels sectors, el retall UE-40.023 no s'havia dut a terme ni per a fonamentar un mur, ni a la zona central del sector i, a més, les seves dimensions i profunditat (30cm) eren més reduïdes. Tot i aquesta particularitat, la seva funcionalitat en tots els casos considerem que hauria estat la mateixa.

2.1.34. Sector 41

El sector 41 estava situat a la zona nord-oest de la parcel·la, amb el seu límit oest que anava més enllà del límit de la mateixa. Al nord d'aquest sector s'hi ubicava el sector 41; al sud, el sectors 13 i 24 i a l'est, el sectors 40 i 10. La planta d'aquest espai era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 6'70m i una amplada documentada de 2'80m (al nord) i 3'20m (al sud). Formaria part d'una de les finques que se situaven a la part corresponent al carrer de l'Oliver del Pla d'en Llull i en seria la seva part posterior. En el moment en què es van definir els sectors 2, 9 i 11 (al segle XVII), el sector 41 quedarà amortitzat i passarà a formar part dels sectors 9 (la zona central i nord del sector 41) i 11 (la zona sud). Així doncs, el període d'ús del sector 41 se situa entre finals del segle XIII-inicis del segle XIV i fins al segle XVI.

Vista del sector 41, des del nord

A partir de les dades aportades per l'excavació duta a terme en aquest espai, hauria funcionat inicialment com a espai exterior, possiblement vinculat al conreu d'horts. En un moment posterior, s'ha documentat un nivell associat amb l'ús del sector, sense cap estructura o element associat a una possible activitat econòmica, fet que ens fa considerar que hauria format part d'un àmbit d'ús domèstic, o bé associat amb algun tipus d'activitat econòmica (tipus magatzem). S'ha de destacar que al nord d'aquest espai, com es presentarà més endavant, hi hauria una estructura soterrada (una fossa sèptica, un dipòsit...) que va ser desmuntada i de la qual tan sols se n'ha documentat l'empremta del seu desmuntatge.

Els límits del sector els marcaven al nord, el MR-19A i el MR-302; al sud, el MR-7 i el MR-305 i a l'est, el MR-300 i el MR-358. El MR-19A tenia una direcció oest-est i estava bastit mitjançant carreus aprofitats, pedres sense treballar (de petites i mitjanes dimensions) i maons, tots ells lligats amb un morter de calç, de tonalitats ocre. Els carreus i les pedres de mitjanes dimensions estaven disposats de manera poc regular, ja que presentaven mides diverses, i es col·locaven maons i pedres de petites dimensions, tant per regularitzar aquesta diferència de mides, com per anivellar i regularitzar les filades en diferents punts. Aquest mur havia quedat pràcticament tot ell afectat per la construcció d'un dels dipòsits d'olives d'època contemporània (DP-3) i se n'ha documentat els seus extrems est i oest, amb una llargada màxima a l'oest de 1m i a l'est de 80cm; la seva amplada era de 50cm i l'alçada seria de 1'60m (tot i que tan sols se n'ha documentat un tram en alçat, ja que la part central i inferior del mur hauria estat

desmuntada pel DP-3). Al seu extrem est, a les seves cotes inferiors el MR-19A es lliurava al MR-358, mentre que a les cotes superiors era solidari estratigràficament amb el MR-19. Val a dir que tant el MR-19A, com el MR-19 presentaven la mateixa factura constructiva i, per tant, es correspondrien al mateix moment cronològic (segle XVII-inicis segle XVIII). En aquest moment, el MR-19A hauria funcionat com a tancament nord del MR-9 i tancament sud del sector 42.

Alçat sud-oest del MR-19, amb les restes del DP-3 a l'est

El MR-19A s'assentava al damunt i substituïa el mur de tancament nord del sector 41 i sud del sector 42 (MR-302). El MR-302 tenia la mateixa direcció est-oest que el MR-19A i s'ha documentat per sota del dipòsit DP-3. La seva llargada documentada era de 2'50m (se n'anava més enllà del límit oest de la parcel·la); la seva amplada, de 50cm i se n'ha documentat una alçada 30-40cm. El MR-302 estava construït mitjançant carreus, poc treballats, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. S'assentava al damunt de la seva

Alçat nord dels MR-302 i 301

banqueta de fonamentació (MR-301), que tenia una amplada de 80cm i una alçada de 65cm. El MR-301 estava construït a base de pedres de grans dimensions, sense treballar i lligades amb el mateix morter de calç que el MR-302. La part inferior d'aquest mur se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-42.013) a la qual reblia totalment. Aquesta rasa, UE-42.013, tallava els estrats de rebliment previs a la construcció (UE-42.008 i 41.008) dels murs corresponents al moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat. Tal i com veurem quan es presenti l'estratigrafia del sector, a la zona del sector 41, l'UE-42.013 va ser tallada en el moment de la construcció i posterior desmuntatge (UE-42.007) d'una estructura soterrada situada arran de la cara sud del MR-302 i la seva fonamentació MR-301.

La posició estratigràfica i factura constructiva del MR-302 i de la seva fonamentació (MR-301), ens indiquen que s'haurien construït en el moment de la construcció

inicial dels murs de les diferents finques, entre finals del segle XIII i inicis del segle XIV. El MR-302 hauria funcionat com a tancament de dues finques diferenciades, a una de les quals pertanyia el sector 42 i a l'altra, el sector 41.

L'extrem est del MR-302 i la fonamentació MR-301 eren solidaris estratigràficament amb el mur de tancament est dels sectors 41 i 42 i oest dels sectors 10 i 40, el MR-358 i la seva fonamentació MR-304. La direcció del MR-358 era nord-sud, amb una llargada documentada de 5'18m; una amplada de 50cm i una alçada conservada entre 30-50cm. Estava construït mitjançant carreus de mida mitjana, disposats en filades regulars i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. Aquest mur s'assentava al damunt de la seva banquetta de fonamentació,

Alçat nord-oest del MR-358 i 304, amb el contacte amb els MR-302 i 301

MR-304, que estava construïda mitjançant pedres de grans dimensions, sense treballar i lligades amb el mateix morter de calç que el MR-358. L'amplada del MR-304 era de 65-70cm i la seva alçada, de 35-45cm. Les cotes inferiors d'aquest mur se situaven a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-42.014, que tallava els estrats de rebliment existents (UE-42.008, 41.008, 10.014 i 40.021) en el moment de la construcció del mur. Aquesta rasa tenia una alçada de 25-30cm i la mateixa amplada del MR-304, que la reblia totalment. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-358 i la seva fonamentació, MR-304, ens indiquen que van ser edificats entre finals del segle XIII i inicis del segle XIV, en el moment de la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat. L'extrem nord del MR-358 va ser reparat i substituït (al segle XVII) mitjançant el MR-20, que se li assentava al damunt.

El MR-358, juntament amb el MR-300 es corresponien al tancament que separava les finques situades respecte el carrer Joan Grech (sectors 10 i 40) i les situades en relació al carrer Oliver del Pla d'en Lull (sectors 41 i 42). El MR-300 s'ha localitzat a l'extrem sud de la fonamentació de MR-304, que se li lliurava. La part documentada del MR-300 es correspon a la fonamentació i, en algun tram, una primera filada del tancament est del sector 42 i oest del sector 40. La llargada d'aquest mur era de 4'20m; la seva amplada de 60cm (a les cotes superiors) 75cm (a les cotes inferiors) i l'alçada, de 40-70cm. La part inferior del MR-300 se situava a l'interior i reblia totalment la seva rasa de fonamentació (UE-41.009), que tallava els rebliments existents en el moment de la seva construcció (UE-41.008, 40.024). A les cotes superiors, la part conservada d'aquest mur estava construïda mitjançant

Alçat sud-oest del MR-300

carreus de mida mitjana i disposats de manera regular. A les cotes inferiors, la part corresponent a la fonamentació del mur estava bastida mitjançant pedres de mitjanes i grans dimensions. En ambdós casos, el lligam del parament s'havia efectuat mitjançant un abundant morter de calç, de tonalitats ataronjades. El MR-300 tindria la mateixa cronologia que el MR-358 i el MR-304 (finals del segle XIII-inicis del segle XIV), si bé a nivell estratigràfic hem constatat que el MR-300 es

va construir en un moment anterior respecte el MR-304. L'extrem sud del MR-300 era solidari estratigràficament amb el MR-307¹⁷, que se situava a l'extrem sud del sector 42 (a la zona de l'angle de tancament amb el MR-305) i es corresponia a la continuació del límit de les finques dels dos carrers.

El tancament sud del sector, el definia a les seves cotes inferiors el MR-305, que separava els sectors 41 respecte el sector 24. Aquest mur estava bastit mitjançant carreus de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva direcció era est-oest i se n'ha documentat una llargada de 4m, una amplada de 45cm i una alçada de 80cm. El seu extrem oest se n'anava més enllà del límit oest de la parcel·la. El MR-305 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, MR-306, que estava construït mitjançant pedres de mida mitjana i gran, algunes d'elles lleugerament treballades per la seva cara exterior i lligades amb el mateix morter de calç que el mur. Se n'ha documentat una alçada de 40cm i tenia una amplada de 55cm.

Alçat nord dels MR-7, 305 i 306

La part inferior del MR-306 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació, UE-41.012, a la qual reblia totalment. La rasa UE-41.012 tallava els estrats de rebliment previs a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat (UE-41.008, 40.021 i 24.009). Per la posició estratigràfica i factura constructiva dels MR-305 i 306,

situem el moment de la seva construcció a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

Al damunt del MR-305 se li assentava el MR-7, que estava bastit mitjançant carreus de mida diversa aprofitats, amb maons, lligats tots ells amb un morter de calç de tonalitats ocres. Els carreus estaven disposats en filades horitzontals, que eren regularitzades (per les diferents mides dels mateixos) mitjançant els maons. D'aquest mur se n'ha documentat una llargada de 2m, una alçada de 70cm. Al seu extrem est, el MR-7 era solidari estratigràficament amb el MR-8, que tancava per l'est els sectors 13 i 24. En aquest mateix punt, el MR-7 continuaria en direcció nord, si bé aquesta continuació i el contacte entre els MR-7 i 8 van ser trencats i reparats mitjançant el MR-138¹⁸.

Rasa UE-41.012 del MR-306

La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-7 ens fa considerar que la seva construcció se situaria cronològicament al segle XVI. Al segle XVII, quan el sector 24 va quedar amortitzat i es va integrar al sector 13 i el sector 41 va quedar inclòs al sector 9, es va obrir una porta al MR-7. Aquesta porta, OB-13, va suposar un trencament del MR-7, que es va definir a partir de la retirada dels carreus que formaven el mur i amb alguna reparació amb morter. D'aquesta porta se n'ha documentat el seu extrem est, amb el límit oest que se situaria ja més enllà del límit de la parcel·la i se n'ha localitzat una amplada de 1'80m. La posició estratigràfica de l'OB-13 ens indica que es va obrir al segle XVII. Aquesta porta permetia l'accés des del sector 9 al sector 13 i funcionava amb el PV-20 d'aquest darrer sector.

Alçat nord del MR-129

En el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII), les cotes superiors del MR-7 haurien estat desmuntades i la part de l'espai que definia al sud (del sector 13), que no havia quedat inclosa a l'interior de l'església definiria un possible dipòsit o fossa sèptica (sector 12). En aquest moment es va amortitzar l'OB-13, mitjançant el MR-129. Aquest mur estava bastit mitjançant carreus aprofitats, pedres sense treballar (de mides diverses) i maons, lligats amb morter de calç de tonalitats blanquinoses. Les diferents mides dels carreus i

MR-129, amb els dos forats de pal

pedres suposaven que la disposició del parament fos irregular, amb diferents punts on, mitjançant una o dues filades de maons, es regularitzava. La llargada documentada del MR-129 era de 1'60-1'80m i se n'ha documentat una alçada de 90cm-1'20m. Tal i com passava amb l'OB-13, l'extrem oest del MR-129 se situaria més enllà del límit de la parcel·la. A la zona central del MR-129 s'han documentat dos forats de pal (FP). La distància entre els dos era de 60cm i tenien una planta rectangular amb els límits arrodonits. La seva llargada era de 20cm i l'amplada, de 9cm. La posició i característiques d'aquests forats de pal ens indiquen que es correspondrien a l'empremta d'algun element (possiblement de fusta), que s'hauria col·locat en aquests punts, durant el procés de construcció del mur. Un cop finalitzada la construcció es degueren retirar els

elements, dels quals no se n'han conservat restes a l'interior dels forats. La nova estructura que definiria els MR-7 i 129, amb els MR-8 a l'est i els murs de l'església MR-14 i 5 funcionaria en relació al sector 9.

Pel que fa a l'excavació de l'interior del sector, a les seves cotes superiors, per sota de l'estrat corresponent al rebliment que definia el nivell de circulació del sector 9 (PV-19A) i del retall UE-09 corresponent als tres dipòsits d'olives (DP-1, 2 i 3), s'ha localitzat un estrat de rebliment, UE-41.002, que estava format per un nivell de terra poc homogènia, amb pedres de mitjanes dimensions i bastant compactada, que tenia una potència de 50cm. Aquest estrat se situava a les cotes superiors del sector i amortitzava els murs de tancament est del mateix (MR-358 i 300), ja que els cobria. Per la seva posició estratigràfica, considerem que es tractaria de l'estrat corresponent a l'amortització del sector 41, prèviament a la construcció del mur MR-13, que definia el sector 2 per l'est i el sector 9 (on quedarà integrat el sector 41) per l'oest. La rasa de fonamentació del MR-13 (UE-2.034) tallava aquest estrat i l'UE-36.001, amb el que eren solidaris estratigràficament (a les cotes superiors de l'UE-36.001). A nivell cronològic, l'UE-41.002 se situaria en un moment previ a la construcció del MR-13, possiblement a finals del segle XVI-

UE-41.002

inícis del segle XVII i es podria correspondre a un estrat de regularització prèvia a la instal·lació d'algun nivell d'ús associat ja amb el sector 9.

Per sota de l'UE-41.002 s'ha documentat un nivell de circulació, PV-112, que es corresponia a un paviment de terra piconada. Aquest PV-112 s'havia format mitjançant la compactació de l'UE-41.001, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i ataronjades i amb restes de morter de calç. Tenia un gruix de 10-13cm i, com ja hem esmentat, la seva compactació formava el PV-112. Durant l'excavació de l'UE-41.001 s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica oxidada comuna, ceràmica vidrada (verda, marró i melada), així com ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), ceràmica blanca i manganès

(segle XIV), ceràmica de verd i manganès (finals segle XIII-inícis segle XIV), així com, de manera residual un fragment d'àmfora itàlica i un de ceràmica de reflex metàl·lic amb decoració floral (segle XVII). De cara a una interpretació cronològica en relació a l'UE-41.001 i el PV-112, aquesta ceràmica corresponent al segle XVII podríem considerar-la fora de context en relació a tot el conjunt ceràmic que ens indica una formació de l'estrat entre els segles XV i XVI.

Tot i això, considerem que la formació del PV-112 s'hauria produït a finals del segle XV, si bé podria haver tingut un ús continuat durant el segle XVI (presentava alguna reparació) i hauria estat amortitzat a finals del mateix segle (mitjançant l'UE-41.002). Associat amb aquest nivell d'ús no s'han documentat restes d'estructures o elements, o indicis dels mateixos, associats amb el tipus d'ús relatiu a aquest paviment. Per la posició que ocuparia en relació a la finca on s'ubicaria (a la part posterior de la mateixa), considerem que es podria tractar d'un espai o bé d'habitatge o bé d'emmagatzematge d'algun producte.

UE-41.003

PV-112 / UE-41.001

Un cop retirat el PV-112 i l'UE-41.001 s'ha documentat un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i ataronjades, UE-41.003, que tenia una potència de 15-20cm. Per la seva posició estratigràfica, l'UE-41.003 es correspondria a un estrat de rebliment i

regularització de l'espai, prèviament a la instal·lació del PV-112. Els pocs materials arqueològics d'aquest estrat estaven formats per fragments de vidre (una vora d'ampolla, una vora amb decoració amb fil blau i fragments informes) i restes de fauna. Davant de la manca de materials que permetin apropar-nos a la cronologia de l'UE-41.003, aquesta la proposem a partir de la seva posició estratigràfica i l'ubiquem al segle XV.

L'UE-41.003 cobria un estrat de rebliment (UE-41.004) i les restes del desmuntatge d'una estructura soterrada anterior. D'aquesta manera, a la zona central i sud del sector, per sota de l'UE-41.003 s'ha localitzat un estrat de terra argilosa, de textura orgànica i plàstica i de tonalitats diverses (majoritàriament marró fosc), que es

UE-41.004

correspon a l'UE-41.004. La potència d'aquest estrat era de 40-50cm i presentava acumulacions de terres de diferents tonalitats, que eren solidaries estratigràficament i formaven part del mateix nivell. Per les seves característiques, considerem que l'UE-41.004 es tractaria d'un estrat de associat amb l'ús d'aquest espai, que tindria una activitat vinculada amb el conreu (possiblement d'horts).

Durant l'excavació d'aquest estrat s'han recuperat materials ceràmics corresponents a ceràmica comuna oxidada (amb algun fragment de cronologia romana) i reduïda, ceràmica vidrada (verda, marró i melada), ceràmica de pisa blanca amb manganès (segle XIV), així com amb verd-i-manganès (finals segle XIII-segle XIV) i pisa arcaica decorada (segle XIII). En relació als materials, s'ha de destacar la recuperació de tres monedes: un diner de Barcelona (1258-1276); un òbol de València (1247/1271-1276); un diner de València (1247/1271-1276). Aquestes monedes, juntament amb els materials ceràmics ens estarien indicant una cronologia de formació de l'estrat, que se situaria entre els segles XIV i XV. Considerem que l'UE-41.004 seria el sediment generat durant l'ús d'aquest espai com a àrea de conreu, durant el primer moment d'ús de l'espai (a finals del segle XIII i inicis del segle XIV) i fins al segle XV (quan es rebleix l'espai mitjançant l'UE-41.003). Aquest estrat s'hauria format en gran part, a partir de l'estrat de rebliment que se situava per sota d'aquest (UE-41.008), amb el que presenta característiques físiques molt similars, i amb una altra proporció de terres possiblement aportades.

A la zona nord del sector, l'UE-41.004 tenia un trencament (UE-41.007), que tenia una planta rectangular (orientada d'est a oest), amb una llargada documentada de 2'50m i una amplada de 2'20m; la seva alçada era de 30-35cm. El

trencament anava més enllà del límit oest de la parcel·la. A l'interior del retall s'hi situaria una estructura soterrada, de la qual se n'havien conservat les restes del mur de tancament est (MR-235), que es lliurava al mur de tancament del sector MR-358 i a la seva fonamentació, MR-304. La part documentada del MR-235 se situava a l'interior de tot l'extrem est del retall UE-41.007, amb una llargada de 2'15m, una amplada de 35-40cm i una alçada de 35cm. Al seu extrem sud, definia l'arrenc de l'angle de tancament en direcció oest, amb el que hauria estat el mur sud de la possible estructura que definiria i del qual no se n'han conservat restes. D'aquest mur tan sols se n'ha documentat la part corresponent a la cara exterior (que es lliurava al MR-358), mentre que la part interior hauria estat desmuntada. La part conservada del mur estava bastida mitjançant carreus de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats taronja clar.

Restes del MR-235

A la resta de l'espai corresponent al trencament UE-41.007, s'ha documentat un primer estrat de rebliment, UE-41.005, que estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ocres, amb una alta proporció de restes de morter de calç, molt similars a les que actuaven de lligam del MR-235, així com pedres de petites i mitjanes dimensions. La secció d'aquest estrat presentava una pendent de sud a nord, amb una potència al sud de 35cm, que s'anava reduint fins als 10cm al nord. Les característiques de l'UE-41.005 ens indicarien que s'hauria format possiblement

a partir del desmuntatge de l'estructura situada a l'interior de l'UE-41.007, de la qual se n'haurien extret els carreus i s'abocaren les restes de morter i pedres (que definia l'UE-41.005).

Retall UE-41.007, amb els rebliments UE-41.005 i UE-41.006

A la zona sud del retall, l'UE-41.005 se situava a les seves cotes superiors, si bé a la resta de l'espai, la pendent que definia suposava que al damunt seu s'hi situés un altre estrat de rebliment. Aquest estrat, UE-41.006, el formava un nivell de terra argilosa i plàstica, de tonalitats marró fosc i amb restes de morter

de calç. L'UE-41.006 se situava a l'interior del retall UE-41.007, ocupant l'espai del mateix a les seves cotes superiors, on no hi havia l'UE-41.005. Tenia un gruix de 35cm al nord, que s'anava reduint fins als 5-10cm. Els materials recuperats als dos estrats de rebliment es corresponien a ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), blanca i manganès (segle XIV), verd-i-manganès (finals segle XIII-XIV), pisa arcaica decorada (segle XIII), així com ceràmica oxidada i reduïda comuna i vidrada comuna (verda, verd i melat) i fins i tot un fragment d'àmfora romana africana. Aquests materials ens indiquen una formació d'aquests estrats de rebliment vers el segle XV, en un moment immediatament anterior a la formació de l'UE-41.003.

A partir de les dades que ens ha aportat l'excavació del retall UE-41.007 i del seu rebliment (el MR-235 i l'UE-41.005 i 41.006), considerem que aquest retall estaria associat amb la construcció d'alguna estructura soterrada al seu interior. El fet de localitzar tan sols les restes d'un tram del mur de tancament (MR-235) d'aquesta estructura ens permet concretar poc de cara a interpretar-ne el tipus i la seva funcionalitat. Si tenim en compte que la majoria de les estructures soterrades que hem documentat durant la intervenció arqueològica duta a terme en aquesta parcel·la es corresponen a fosses sèptiques, hauríem de considerar com a probable que l'estructura situada a l'interior del retall UE-41.007 es podria tractar també d'una fossa sèptica.

Tot i això, a l'hora de comparar les dimensions del retall UE-41.007 respecte les fosses sèptiques, així com les característiques del MR-235 respecte els murs de les mateixes, veiem com són en ambdós casos ben diferenciables. En aquest sentit, les mides de l'UE-41.007 (del qual cal recordar que continuava més enllà del límit de la parcel·la intervinguda) presentarien una estructura més gran respecte les fosses sèptiques; pel que fa al MR-235, aquest mur tindria un gruix superior al dels murs de les fosses. Davant d'això, a tall d'hipòtesi considerem que aquesta estructura podria correspondre's a un possible dipòsit d'aigua (utilitzada per al conreu o alguna activitat econòmica) o a un element associat amb algun tipus de treball artesanal, que requerís d'aigua per a manipular algun element (tipus blanquer). Tot i això, no podem descartar que es tractés d'una fossa sèptica de dimensions més grans respecte les documentades en aquesta intervenció. En qualsevol cas, l'estructura situada a l'interior de l'UE-41.007 s'hauria construït possiblement en els primers moments d'ocupació del sector, al segle XIV, i hauria estat en ús fins al segle XV, quan va ser desmuntada i amortitzat el retall on s'ubicava (mitjançant l'UE-41.005 i 41.006).

Per sota de l'UE-41.004 s'ha documentat un estrat de rebliment, UE-41.008, que també era tallat per l'UE-41.007. L'UE-41.008 estava format per un nivell de terra argilosa i plàstica, de tonalitats vermelles. Aquest nivell es corresponia a l'estrat de rebliment anterior al moment de la construcció dels murs de tancament inicial del sector (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV), ja que les rases de fonamentació

UE-41.008

d'aquests murs (UE-41.009, 41.010 i 42.013) el tallaven. La formació d'aquest nivell podria estar vinculat a l'aportació de terres, de manera natural, en aquesta zona de la ciutat (a partir de vingudes d'aigua). En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació en aquest sector.

A l'extrem sud del sector, l'UE-41.008 va ser també tallada (UE-41.011) per a edificar una estructura, que s'hauria començat vers el segle XIV si bé no es va acabar de construir. Aquesta estructura es correspondria a una fossa sèptica (FS-30), de la qual se n'han documentat les restes de la primera filada dels seus murs de tancament sud (MR-355), est (MR-356) i oest (MR-357).

La planta del retall UE-41.001 era rectangular, orientat d'est a oest, amb una llargada de 1'68m i una amplada de 1'20m a l'est i 60cm a l'oest. Els murs MR-355, 356 i 357 estaven bastits mitjançant carreus de mida mitjana i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. El MR-355 tenia una direcció est-oest, amb una amplada de 18cm, una llargada de 1'20m i una alçada de 15cm. A la seva cara sud, el MR-355 es lliurava a la fonamentació (MR-306) del mur de tancament sud del sector. El mur de tancament est de la FS-30, MR-356, tenia una llargada de 1'20m i una amplada de 25cm i es lliurava a la part inferior de la fonamentació (MR-300) del mur de tancament est del sector. Pel que fa al mur oest, MR-357, tenia una llargada de 60cm i una amplada de 27cm. Com ja hem esmentat, aquesta fossa sèptica FS-30 no es va acabar de construir (ja que no s'ha documentat el seu mur de tancament nord) i les restes edificades de la mateixa, així com el retall UE-41.001 van quedar coberts i amortitzats per l'UE-41.004.

FS-31

2.1.35. Sector 42

El sector 42 se situava a la zona nord-oest de la parcel·la, al nord respecte el sector 41; al sud del sector 7 i a l'oest respecte el sector 10. El límit oest d'espai quedava se situava més enllà de la parcel·la intervinguda. L'espai corresponent a aquest sector s'ubicaria a la part posterior d'una finca, que estaria orientada en relació al carrer Oliver del Pla d'en Lull. Se n'ha documentat una planta aproximadament quadrada, amb unes dimensions (de 2'5x2'5m) força reduïdes, en comparació amb els altres sectors documentats en aquesta intervenció. Per la seva ubicació en relació a la finca amb la que funcionaria, així com les dades que ens ha aportat l'excavació d'aquest sector, considerem que es correspondria inicialment a un espai exterior (de possible conreu d'horts) on posteriorment (al segle XV) s'hi va construir una fossa sèptica, que serà substituïda per una altra al segle XVI-XVII.

A partir dels materials recuperats en un dels estrats de rebliment de la darrera fossa sèptica documentada en aquest sector, durant els segles XVI-XVII a la finca on s'ubicava s'hi haurien dut a terme treballs relacionats amb la manufactura de peces de vidre (possiblement el procés de decoració final de les peces), tal i com ens mostren la gran quantitat de peces de vidre de llum recuperades al seu interior. La construcció dels dipòsits d'olives d'època contemporània (DP-1, 2 i 3) a la zona on s'ubicava aquest sector (així com al sector 41) no ens ha permès documentar les dades relatives als seus darrers moments d'ús.

Sector 42 des del sud, a primer terme, amb el sector 41 al fons

L'espai corresponent al sector 42 estava delimitat al nord pel MR-16 i el MR-294¹⁹ (que possiblement estarien substituïnt el mur que tancaria inicialment el sector); a l'est tancava el sector el MR-20, que se situava al damunt i reparava el MR-358²⁰ (corresponent al moment de la construcció inicial dels espais); el tancament sud del sector el definia el MR-19A, que se situaria al damunt del mur corresponent al primer moment constructiu del sector, MR-302²¹.

Els murs de tancament sud i oest del sector havien quedat també tallats per la construcció dels dipòsits d'olives abans esmentat, així com els estrats corresponents als darrers moments d'ús del sector. Tan sols l'angle nord-oest del sector no va quedar afectat directament per aquests dipòsits, si bé presentava moviments de terres i intrusions, segurament associats amb la seva construcció. D'aquesta ma-

Restes dels dipòsits d'olives situats al damunt dels sectors 42 i 41 (posteriorment 9 i 11)

nera, a les cotes superiors de l'àrea no afectada pels dipòsits s'ha documentat un estrat format per un nivell de poca proporció de terra sorrenca, amb restes de maons i pedres de mida diversa (UE-37). Aquest estrat va ser excavat durant la intervenció de l'any 2004 i es correspondria a l'estrat de destrucció del sector, el 1717. Per sota d'aquest estrat i també del DP-3 es va localitzar un estrat de terra de textura poc homogènia, de tonalitats marró fosc i amb restes de sorres (UE-42001). Tenia una potència que anava entre els

20 i els 40cm i havia quedat també parcialment tallat pel dipòsit d'olives. Els materials arqueològics associats amb aquest estrat, són poc indicatius en relació a la seva cronologia i es corresponen a ceràmiques oxidades vidrades comunes (de vidrat verd, marró i melat), així com fragments de vidre. Per la seva posició estratigràfica, considerem l'UE-42.001 es correspondria a un rebliment, que situem cronològicament entre mitjans-finals del segle XVII i inicis del segle XVIII i que podria estar associat amb la instal·lació d'un nivell de circulació (possiblement del darrer moment d'ús) i del qual no n'han quedat restes.

Per sota de l'UE-42.001 s'ha localitzat l'UE-42.005, que era un nivell de terra argilosa de tonalitats vermelles i amb taques de carbons. Tenia un gruix de 10-20cm. Aquest estrat podria definir un nivell de circulació (de terra piconada) o bé seria un preparat d'un paviment del qual no se n'han documentat restes. Associat amb aquest estrat, a la zona sud-est del sector s'han localitzat les restes d'una acumulació d'argiles rubefactades, juntament amb restes d'òxid (UE-42.006). Aquest estrat estaria associat amb una estructura de combustió situada per damunt seu i del qual no se n'han conservat restes. Aquesta estructura i el possible nivell d'ús associat amb aquesta haurien estat amortitzats per l'UE-42.001. Els materials recuperats durant l'excavació de l'UE-42.005 estaven

UE-42.005, amb les restes de la combustió UE-42.006 a primer terme

Per sota de l'UE-42.001 s'ha localitzat l'UE-42.005, que era un nivell de terra argilosa de tonalitats vermelles i amb taques de carbons. Tenia un gruix de 10-20cm. Aquest estrat podria definir un nivell de circulació (de terra piconada) o bé seria un preparat d'un paviment del qual no se n'han documentat restes. Associat amb aquest estrat, a la zona sud-est del sector s'han localitzat les restes d'una acumulació d'argiles rubefactades, juntament amb restes d'òxid (UE-42.006). Aquest estrat estaria associat amb una estructura de combustió situada per damunt seu i del qual no se n'han conservat restes. Aquesta estructura i el possible nivell d'ús associat amb aquesta haurien estat amortitzats per l'UE-42.001. Els materials recuperats durant l'excavació de l'UE-42.005 estaven

formats per ceràmica vidrada verda, marró i blanca, així com ceràmica blanca i blava de Paterna-Manises (del segle XV). Les dades aportades pels materials, juntament amb la seva posició estratigràfica, fan que situem cronològicament la formació d'aquest estrat vers el segle XVI.

Pel que fa a l'UE-42.006, considerem que es correspondria al mateix moment cronològic, però que s'hauria format en un moment posterior respecte a l'UE-42.005. Els materials de l'UE-42.006 es corresponen a ceràmica vidrada (verda, marró, melada), així com ceràmica de reflex metàl·lic i blau (segles XV-XVI), juntament amb ceràmica blanca i manganès (segle XIV), així com pisa arcaica decorada (segle XIII).

L'UE-42.005 va ser tallada per a construir una fossa sèptica, FS-19, que se situava a l'extrem nord-est del sector. Tot i que a nivell estratigràfic la construcció de la fossa sèptica era posterior respecte l'UE-42.005, considerem que aquesta estructura podria haver funcionat amb el possible nivell d'ús associat amb l'UE-42.005. La factura constructiva dels murs de l'estructura, així com la seva posició estratigràfica i els materials recuperats durant la seva excavació

FS-19

ens fan considerar que la FS-19 s'hauria edificat al segle XVI i estaria en ús fins a les darreries del segle XVII.

La FS-19 tenia una planta quadrada irregular (de 1'10x1'10m), amb la zona sud que presentava més llargada en direcció est-oest. L'alçada documentada de l'estructura anava dels 70cm (al nord) als 40cm (al sud), ja que la zona central i sud de la FS-19 havia quedat afectada per la construcció dels dipòsits d'olives del segle XX. Se situava a l'interior d'un retall (UE-42.010), efectuat a l'UE-42.005, al qual rebria totalment. La cara exterior dels seus murs de tancament (MR-39, 37 i 246) es lliuraven als límits del retall i estaven construïts mitjançant carreus aprofitats, pedres lleugerament escairades i algun maó, tots ells lligats amb morter de calç de tonalitats ocre. El tancament nord el formava el MR-39, que tenia una llargada de 1'25m, una amplada de 25-30cm i una alçada de 40-75cm. En relació a aquest mur, cal destacar que estava en contacte amb el mur de tancament nord del sector a les cotes inferiors (MR-294) si bé aquest estaria substituït el mur al qual es lliuraria el MR-39. El mur de tancament sud, MR-246, tenia una llargada de 1'50m, una amplada de 10-20cm i una alçada de 20-50cm. El mur oest, MR-37, tenia una llargada de 1'45m, una amplada de 15-45cm i una alçada de 60cm. El

tancament est de la fossa sèptica el definia el mur de tancament est del sector, MR-358, al qual es lliuraven els murs nord i sud.

A les cotes superiors de la FS-19 s'ha documentat un estrat de rebliment (UE-42.002), que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb pedres de petites dimensions. Tenia una potència de 15-20cm i es correspondria a un nivell associat possiblement amb el darrer moment d'ús de l'estructura i la seva amortització. Els materials recuperats en aquest estrat ens mostren una cronologia de la seva formació que s'ubica al darrer quart del segle

CN-29 de la FS-19

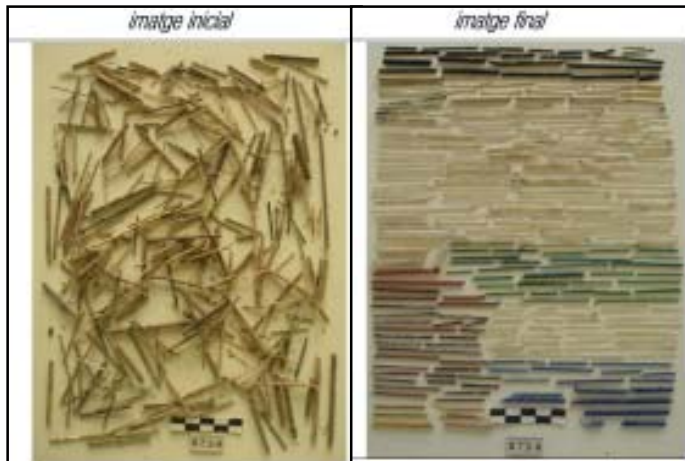
XVII. D'aquests materials destaquen dues monedes, un dinar de Granollers (1616) i una Vaguette o Liard de Bearn (1642), que ens indiquen un moment de formació posterior a l'any 1642. A més d'aquestes monedes, els atuells ceràmics també ens constaten aquest moment cronològic; d'aquests destaquen la ceràmica vidrada blanca i blava catalana (segles XVII-XVIII), ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), que s'han recuperat juntament amb ceràmica vidrada comuna (verda, marró i melada), fragments de fauna i de ferro.

L'UE-42.002 cobria parcialment les restes d'una canalització, CN-29, que hauria funcionat amb la FS-19. La CN-29 es corresponia a una estructura feta a base de maons col·locats en pla i alguna pedra, lligats amb morter de calç de tonalitats ocres. La part documentada d'aquesta

estructura es correspondria a la seva base i desconeixem si presentaria algun tipus de mur o d'element associat. La seva planta era irregular, amb llargada de 50cm i una amplada a la zona nord de 65cm, que s'anava reduint en direcció sud, fins als 15cm que tenia el seu extrem sud. La reducció de l'amplada de l'estructura coincidia amb la pendent nord-sud que definia. Aquesta canalització permetria l'accés dels residus a l'interior de la fossa sèptica, des d'un nivell superior respecte aquesta (podria ser la mateixa planta baixa o bé un pis superior).

Per sota de l'UE-42.002 s'ha documentat l'UE-42.003, que seria un rebliment de la FS-19 generat a partir de la deposició de residus a l'interior de l'estructura. L'UE-42.003 estava formada per un nivell de terra de textura cendrosa i de color gris, negre i marró fosc i tenia una potència de 20-30cm.

En aquest estrat destacava de manera molt especial la gran quantitat de peces de vidre de llum que han estat recuperats. El total de vidres de llum era de 357, que presentaven diverses mides i colors (blanc, verd, blau, vermellós), així com llisos i

Detall de part dels vidres de llum recuperats a l'UE-42.003 (fitxa de restauració de materials -Maria Molinas, Àbac Conservació Restauració SL-)

recargolats. Aquestes peces són petits tubs allargats i de secció circular, que s'utilitzaven per a decorar els atuells de vidre. La recuperació d'aquests materials ens estaria indicant que a l'espai corresponent al sector 42 s'hi durien a terme treballs relacionats amb aquestes decoracions. La zona de treball se situaria a l'oest respecte la part localitzada a la present intervenció, ja per fora de límit de la parcel·la i, per tant, no ha estat documentada.

A banda dels vidres de llum, s'han recuperat altres fragments de peces de vidre, com ara una polsera, un anell, una dena de collaret i diversos fragments d'ampolles. La cronologia de la formació d'aquest estrat la situem, a partir dels materials ceràmics recuperats, entre finals del segle XVI i fins al darrer terç del segle XVII. En aquest sentit, destaquen les ceràmiques de reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), reflex metàl·lic de producció catalana (segles XV-XVII), ceràmica "maiolica lligur" (segle XVI-XVII), així com ceràmica vidrada verd i marró. Així doncs, l'ús associat amb la producció de vidre (si més no la decoració final de les peces) se situaria entre finals del segle XVI i el segle XVII, fins al darrer terç del mateix segle, quan es defineix l'UE-42.002.

Un cop excavada l'UE-42.003, s'ha localitzat l'UE-42.004, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes i bastant compactada. Aquest estrat se situava a les cotes inferiors de la FS-19 i tenia una potència de 10-15cm. El color d'aquest nivell ens indica que la seva formació estaria associada amb la deposició de secrecions orgàniques a l'interior de l'estructura, sense restes o indicis de cap activitat econòmica associada a aquest moment. Durant l'excavació d'aquest estrat no s'han recuperat materials arqueològics, fet que suposa que establim la seva cronologia a partir de la seva posició estratigràfica. Així doncs, la posició estratigràfica de l'UE-42.004 ens indica que s'hauria format durant el primer moment d'ús de la fossa sèptica, que situem al segle XVI

UE-42.004

(possiblement a finals d'aquest segle).

La FS-19 s'assentava al damunt i tallava les cotes superiors d'un estrat documentat per sota de l'UE-42.005. Aquest estrat, UE-42.007, el definia un nivell de terra argilosa i sorrenca, de color vermell i amb restes de morter de calç i pedres de petites dimensions. La seva textura podria indicar-nos que es podria correspondre a un nivell associat amb el desmuntatge de murs de tàpia.

UE-42.007, un cop desmuntada la FS-19

D'aquesta manera, l'UE-42.007 seria un nivell de rebliment de l'espai, que s'hauria format a partir del desmuntatge d'algun mur de tancament (possiblement del mateix espai) i que regularitzaria l'espai, alhora que amortitzaria una estructura anterior (FS-22). Els materials recuperats durant l'excavació de l'UE-42.007 (ceràmica vidrada comuna verda i marró, així com ceràmica vidrada blanca amb verd-i-manganès –segle XIV) i especialment la posició estratigràfica d'aquest estrat ens mostren una cronologia de la formació d'aquest estrat al segle XVI, prèviament a la construcció de la FS-19.

L'UE-42.007 cobria les restes de la fossa sèptica, FS-22. Aquesta estructura tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, i se situava a l'angle sud-oest del sector. Les seves dimensions exteriors eren de 1'80x1'80m, i definien una llargada interior de 1'50-160m i una amplada de 1'25x1'35m; l'alçada documentada de la fossa sèptica de 50-60cm. La FS-22 se situava a l'interior d'un retall (UE-42.011), a l'UE-42.008, que era totalment reblert per l'estructura. Els seus murs de tancament

FS-22

(MR-253, 254, 255 i 258) es lliuraven als límits del retall (sense cara exterior vista) i estaven construïts mitjançant carreus, de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb morter de calç de tonalitats vermelles. El mur de tancament nord (MR-253) tenia una llargada de 1'80m i una amplada de 20cm; el tancament sud, el definia el MR-255, que tenia una llargada de 1'98m i una amplada de 15-30cm; el mur de tancament est (MR-254)

presentava una llargada de 2'05m i una amplada de 15-30cm. Els murs de tancament sud (MR-255) i est (MR-254) es lliuraven als murs de tancament sud i est del sector i a les seves fonamentacions (MR-302 i 301 i MR-358 i 304 respectivament).

A l'interior de la FS-22 s'ha documentat un estrat de rebliment, UE-42.009, que es correspon al sediments generats durant el seu ús. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats verdes, negres i marró fosc i tenia una potència de 55-60cm. Les tonalitats de l'UE-42.009 ens indiquen que a l'interior de l'estructura s'hi haurien abocat residus corresponents a restes de combustions i secrecions orgàniques. Els materials recuperats en aquest estrat estaven formats per ceràmica vidrada blanca i blava de Paterna-Manises (segle XV), ceràmica decorada amb verd-i-manganès (finals segle XIII-segle XIV) i amb blanc i manganès (segle XIV), ceràmica vidrada verda, melada i marró, així com pisa arcaica decorada (segle XIII) i també restes de fauna. Tots aquests materials i el sediment que forma l'estrat ens indicarien un possible ús d'aquesta estructura associat amb una activitat domèstica, sense materials indicatius d'una possible activitat econòmica.

La posició estratigràfica de la FS-22, juntament amb la factura constructiva dels seus murs i els materials recuperats durant l'excavació del seu estrat de rebliment, ens fan considerar que la cronologia de la construcció i ús d'aquesta estructura se situaria als segles XIV-XV. El retall UE-42.011 efectuat per a la construcció de la FS-22 tallava l'UE-42.008 que se situava per sota de l'UE-42.007.

UE-42.008, un cop desmuntada la FS-22

L'UE-42.008 estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i vermell, bastant compactada i amb alguna fragment de carbó. Es corresponia a l'estrat de rebliment previ a la construcció dels murs de tancament del sector, ja que les fonamentacions d'aquests murs el tallaven (UE-42.013 del MR-302 i 42.014 del MR-304). Possiblement en el primer moment d'ús de l'espai (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV), aquesta àrea de la finca hauria funcionat com a zona exterior, que podria tenir una

àrea de conreu d'horts i s'hi edificà la FS-20. El nivell d'ús associat amb aquesta estructura i corresponent als primers moments d'ocupació de l'espai no ha estat documentat. En aquest sentit, per una banda s'ha de remarcar que la FS-20 pràcticament ocupava la totalitat de la zona documentada corresponent a aquest sector; per una altra, aquest nivell d'ús podria haver estat desmuntat en el moment de la formació del rebliment UE-42.007, que amortitzava la FS-20.

2.1.36. Sector 43

El sector 43 estava situat a la zona central nord de la parcel·la, al nord respecte el sector 22; al sud del sector 50; a l'est del sector 40 i a l'oest del sector 23. Juntament amb els sectors 23 i 40 hauria format part d'una mateixa finca, que s'hauria definit en el moment inicial de la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat, a finals del segle XIII-inicis del XIV. En el conjunt de la finca on s'ubicaria, el sector 43 estaria a la seva zona central i possiblement es correspondria a un àmbit de caire domèstic o bé que funcionaria com a zona de petita producció o magatzem. En aquest sentit, durant l'excavació d'aquest espai no s'han localitzat restes d'estructures o de materials arqueològics que ens hagin aportat dades relatives a una possible activitat econòmica clara en aquest espai. Al segle XV la finca que formaven els sectors 23, 43 i 40 es va unificar amb la que definien els sectors 22, 29, 19 i 20 i l'espai corresponent al sector 43 era el mateix que el de la zona central del sector 22. El sector 43 funcionarà fins al segle XVI, moment en què part dels seus murs de tancament s'amortitzaran i l'espai quedarà inclòs al sector 36.

Vista del sector 43, des del sud-oest

L'espai corresponent al sector 43 estava tancat al nord pel MR-89 i 286²²; al sud, pel MR-91; a l'oest, pels MR-243 i 244 i a l'est, pel MR-289²³. El mur de tancament

MR-243 tenia una direcció nord-sud i se n'ha documentat la seva cara oest, ja que la cara est va ser desmuntada cap a finals del segle XV (tal i com presentarem més endavant). La seva llargada era de 4'10m; l'amplada documentada anava dels de 20cm (al nord) als 45 cm (a l'extrem sud); se n'ha documentat una alçada de 58cm. La cara oest d'aquest mur estava bastit mitjançant carreus, de mida mitjana, disposats de manera poc regular; a les cotes superiors dels extrems nord i sud

Alçat oest del MR-243

Alçat oest de l'OB-27

del mur el límit del mur estava definit mitjançant maons. Tant els carreus, com els maons estaven lligats amb morter de calç de tonalitats ataronjades. Aquests carreus s'assentaven al damunt d'una base de pedres sense treballar, lligades amb el mateix morter de calç. L'extrem nord del MR-243 presentava una obertura (OB-27), que es corresponia a una porta. Aquesta tenia una llargada de 68cm i permetia l'accés, des del sector 43 cap al sector 40. El marxapeu de l'OB-27 estava definit

mitjançant maons col·locats en horitzontal. La porta va quedar amortitzada en el moment de la construcció del MR-244 (al segle XV).

A diferència de la majoria dels murs corresponents a aquest moment constructiu que han estat documentats en aquesta intervenció arqueològica, el MR-243 no presentava cap rasa de fonamentació i s'assentava al damunt de l'estrat de rebliment associat amb el primer nivell d'ús del sector (PV-21). Aquesta dada ens estaria indicant que un cop definit el nivell de circulació inicial del sector es va construir el MR-243. Així doncs, a partir de la posició estratigràfica del MR-243 i la seva factura constructiva, considerem que aquest mur es va construir en el primer moment d'ús del sector, al segle XIV. Possiblement, al correspondre's a un mur interior de la finca, inicialment es van definir els espais principals, amb els seus corresponents nivells d'ús i posteriorment es van separar els sectors 43 i 40 (que seria d'inici un espai exterior de conreu). Per les característiques del nivell associat amb el desmuntatge d'aquest mur (UE-43.006), així com valorant la resta de murs de tancament de la finca amb la que funciona aquest sector, podríem apuntar la possibilitat que el MR-243 fos un mur de tàpia, del qual n'haurien documentat part del seu sòcol.

A la seva zona nord, al MR-243 se li lliurava el MR-244, que se situava a l'est i discorria pràcticament en paral·lel respecte el primer, amb una direcció nord-sud. La seva llargada era de 4'40m; l'amplada, de 45-60cm i se n'ha documentat una

Alçat oest del MR-244

alçada de 90cm. Estava construït mitjançant pedres sense treballar de mida petita, sense treballar i disposades de manera poc regular, amb algunes de les pedres col·locades verticalment per adaptar-se a les diversitat de dimensions de les pedres. La base del mur estava formada per pedres de mitjanes i grans dimensions, amb alguns carreus aprofitats i disposades de manera irregular. El lligam del mur era de morter de calç, de tonalitats ataronjades, amb una alta proporció d'argiles, que ha suposat que es recuperessin un nombre important de materials ceràmics durant el seu desmuntatge. L'extrem sud del MR-244 es lliurava al MR-286, mentre que l'extrem sud definiria una possible base (de pilar associada amb un arc o columna), que tenia una planta quadrada de 52x52cm. L'estructura de la qual seria la base aquest extrem sud del MR-244 podria correspondre's a una obertura (probablement definida per un arc) mitjançant la qual l'espai entre els sectors 43 i 22 (a la seva zona central-nord) estaria obert; en aquest sentit, en el moment de la construcció del MR-244 el MR-91 també hauria estat amortitzat i no s'han documentat restes o indicis de cap mur que el reparés (com és el cas del MR-244 en relació al MR-233)

MR-244 i 243, des del sud

El MR-244 estaria substituint el MR-243 i, com ja hem esmentat, amortitzaria l'OB-27. Aquest mur es va construir en el moment que les finques corresponents als sectors 23, 43 i 40 per una banda i 22 per l'altra haurien passat a formar part d'una sola finca (si més no la part posterior de les mateixes quedarà unificada). Els materials ceràmics recuperats durant el desmuntatge del MR-244 es corresponen a ceràmiques vidrada verda, oxidada i reduïda comuna, vidrada blanca i manganès (segle XIV) i blanca amb verd i manganès (finals del segle XIII-inicis segle XIV). Aquests materials, juntament amb la factura constructiva i posició estratigràfica del mur, ens fan situar cronològicament el moment de la seva construcció al segle XV. La factura constructiva del MR-244 és molt similar a la del MR-242²⁴ del sector 43, fet que ens fa indicar que s'haurien construït en el mateix moment. En aquest sentit, cal destacar que hi ha un fragment de ceràmica de verd i manganès recuperat en el MR-244 que es correspon a la mateixa peça que un fragment del MR-242 (ambdós enganxen).

El tancament sud del sector el formava el MR-91, que tenia una direcció est-oest i es lliurava, per l'est, a la cara oest del MR-288 i 289. El seu l'extrem est estaria possiblement en contacte amb el MR-243, si bé aquesta zona de contacte juntament amb la zona oest del mur no s'han localitzat; tampoc s'ha documentat la cara interior respecte el sector 43 (cara nord). D'aquesta manera, del MR-91 se n'ha

documentat una llargada de 1'40m, una amplada de 30-35cm i una alçada de 30cm (corresponent a una filada). Estava construït mitjançant pedres escairades per la seva cara exterior, lligades amb morter de calç de tonalitats ataronjades. Tal i com també hem presentat en relació al MR-243, el MR-91 no tenia rasa ni mur de fonamentació i s'assentava al damunt d'una base feta amb el mateix morter de calç que actuava de lligam de mur, que es combinava amb pedres de mitjanes i petites dimensions.

MR-91

En relació a les similituds entre els MR-243 i 91, s'ha de destacar que la factura constructiva d'ambdós murs era molt similar i possiblement el MR-91 també hauria estat el sòcol d'un mur de tàpia; així mateix, a nivell estratigràfic, el MR-91 també s'assentava al damunt del nivell associat amb el PV-21. Totes aquestes consideracions fan que situem en el mateix moment cronològic (al segle XIV) la construcció dels dos murs. De la mateixa manera, el desmuntatge dels dos murs es va dur a terme en el mateix moment (al segle XV). Com ja hem esmentat en relació al MR-244, el MR-91 no va ser substituït (com passava entre els MR-243 i

244) i l'espai entre els sectors 43 i 22 hauria quedat obert; l'obertura entre els dos espais podria estar definida mitjançant un possible arc, que s'assentaria per l'oest al damunt de l'extrem sud del MR-244 i per l'est, a la zona de l'angle de tancament entre els MR-242 i 289.

Considerem interessant destacar la singularitat d'aquest MR-91 en el conjunt de la intervenció arqueològica duta a terme en aquesta parcel·la, si tenim en compte que hauria funcionat com a mur de tancament que separava dues finques. En aquest sentit, tots els murs de tancament relatius a les divisions de les diverses finques (tant entre les que se situaven al carrer Joan Grech, com les ubicades al carrer Oliver del Pla d'en Llull) que es van edificar a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, presentaven unes característiques constructives i dimensions similars. A partir de les dades aportades durant l'excavació dels sectors situats a la zona est de les dues finques que separaria el MR-91 (sector 43 i 22), considerem que ambdós haurien funcionat inicialment com a edificis independents (amb un accés a cadascun d'ells des del carrer), si bé el tancament de la part central i posterior entre els dos no hauria estat delimitat com a la resta d'edificis contemporanis a aquests. En aquest sentit, tampoc s'han documentat restes o indicis de la continuació del MR-91 cap a l'oest, per tancar per la part posterior les dues finques (al sector 40).

Amb aquestes dades hem constatat que la part central i posterior dels dos edificis estarien separats mitjançant murs de característiques més simples en relació a la resta de tancaments documentats. A més, com ja hem esmentat anteriorment, quan s'amortitzaren els murs MR-91 i 243 i es definí el sector 36, les dues finques sí que haurien passat a ser una sola. Possiblement ja des de l'inici de la construcció dels edificis, s'hauria dut a terme algun tipus d'acord entre els propietaris de les dues finques, a partir del qual el sector 40 seria comunitari²⁵. Cal destacar que en aquest sector s'hi situava un pou (POU-7), que permetia l'abastiment directe d'aigua. El fet de disposar d'aigua seria molt important, tant pel que fa a les activitats econòmiques com els domèstiques.

Pel que fa a l'excavació arqueològica d'aquest sector, a les seves cotes superiors (per sota de l'UE-36.002) s'ha localitzat un estrat l'estrat de rebliment UE-43.001. Aquest estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i vermelles i amb acumulacions de terra de tonalitats negres. Tenia una potència de 10-15cm i cobria parcialment les restes conservades del MR-244. L'excavació de l'UE-43.001 ha permès recuperar materials arqueològics, dels quals destaca un diner d'Aragó molt desgastat (1482-1504), juntament amb ceràmica comuna oxidada i reduïda, vidrada verda i marró, vidrada blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV). La posició estratigràfica i els materials recuperats en aquest estrat ens indiquen que s'hauria format al segle XVI. Es tractaria del nivell de rebliment i amortització de l'espai, el moment previ a quedar inclòs al sector 36.

L'UE-43.001 cobria tres estrats (UE-43.002, 43.003 i 43.004) que eren solidaris estratigràficament, si bé han estat identificats com a tres unitats estratigràfiques per la diferència de textura que presentaven.

D'aquesta manera, de nord a sud, el primer dels estrats localitzats era l'UE-43.002. Estava format per un nivell de terra argilosa de tonalitats vermelles, amb restes de morter de calç i maons i tenia un gruix de 10-12cm. Durant l'excavació de l'estrat s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada verda i marró, oxidada comuna i restes de fauna. Al seu extrem sud, l'UE-43.002 era solidària estratigràficament amb l'UE-43.003, i tenia el mateix gruix que la primera. L'UE-43.003 estava formada per un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i negres. A nivell de materials, l'UE-43.003 ha aportat ceràmica vidrada blanca i blava de Paterna-Manises (segle XV), verd i

UE-43.004, a primer terme, UE-43.003, a la zona central, i UE-43.002, al fons

manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), així com ceràmica vidrada verda i marró. L'UE-43.003 era solidària al sud, amb l'UE-43.004. Aquest estrat estava format per un nivell de terra més sorrenca i menys compactada respecte l'UE-43.002, de tonalitats vermelles i amb restes de maons i de morter de calç; en algun punt la textura sorrenca de l'estrat podria correspondre's a restes de murs de tàpia. Tenia una potència de 10cm al nord, mentre que a la zona sud-est tenia un gruix de 25cm. Aquesta potència superior a la zona sud-est estava motivada pel fet que l'UE-43.004 reblia en aquest punt el retall UE-43.006 al PV-121A que se situava per sota d'aquests estrats. Per les característiques de l'UE-43.004, considerem que aquest estrat s'hauria format a partir del desmuntatge dels MR-91 i 243; el retall UE-43.006, com veurem més endavant també estaria associat amb el desmuntatge d'aquests murs. Els materials recuperats durant l'excavació de l'UE-43.004 estaven formats per ceràmica reduïda comuna, vidrada (verda, marró i melada), ceràmica blanca i manganès (segle XIV), així com una moneda (il·legible).

Les característiques de les UE-43.002, 43.003 i 43.004 ens indiquen que es correspondrien als nivells associats amb el moment del desmuntatge dels MR-91 i 243. Així mateix, els mateixos estrats formarien el nivell de circulació de l'espai associat amb l'ús del MR-244; hi hauria la possibilitat que aquests estrats haguessin funcionat com a preparat i rebliment previ d'un paviment, que se situaria al damunt seu, si bé no n'hem documentat restes o indicis. La posició estratigràfica, juntament amb els materials arqueològics aportats, ens indiquen que les UE-43.002, 43.003 i 43.004 i el nivell d'ús amb el que estarien vinculats se situarien cronològicament al segle XV.

PV-121A i UE-43.005

Per sota de l'UE-43.002 i 43.003 s'ha localitzat un nivell de circulació (PV-121A), que estava format per un paviment de terra piconada. El PV-121A es va formar a partir de la compactació de l'UE-43.005 (UE-88 al sondeig de l'any 2005), que es corresponia a un nivell de terra argilosa, de color ataronjat i bastant compactada. Tenia una potència de 10-15cm i es lliurava als murs MR-91 i 243. El PV-121A i el nivell que el formava serien el darrer nivell d'ús associat amb aquests murs i se situarien cronològicament a inicis del segle XV. Al sud-est del sector i arran dels MR-243 i 91, el PV-121A i l'UE-43.005 presentaven un retall (UE-43.006) de planta irregular. Aquest retall estava reblert mitjançant l'UE-43.004 i considerem que estaria associat amb el desmuntatge dels dos murs (MR-91 i 243),

efectuat en el moment previ a l'amortització del PV-121A, al segle XV.

L'UE-43.005 cobria un estrat, UE-43.007, que estava vinculat amb l'ús del nivell de circulació anterior cronològicament respecte el PV-121A. L'UE-43.007 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i molt compactada, que tenia una potència de 5-15cm. Aquest estrat es corresponia al nivell format a partir de les reparacions i ús del PV-21, al qual cobria. L'UE-43.007 es lliurava als MR-91 i 243, fet que ens indica posterioritat de formació d'aquest estrat respecte els murs. La ceràmica recuperada durant l'excavació d'aquest estrat (blanc i manganès, vidrada i oxidada), així com la seva posició estratigràfica ens situen la seva formació a mitjans-finals del segle XIV.

El PV-21 era un paviment de terra piconada, que es va formar a partir de la compactació de l'UE-43.008. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa i sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb taques de carbons i tenia un gruix de 20cm. La formació de l'UE-43.008 s'hauria produït durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector, a les fonamentacions dels quals es lliurava. Pel que fa als materials ceràmics recuperats durant l'excavació de l'estrat estaven formats per ceràmica de cronologia

PV-21 i UE-43.008

romana (comuna africana de cuina, àmfora africana), juntament amb vidrada blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV) i vidrada verda i marró i ceràmica oxidada i reduïda comuna. A nivell de material arqueològic, cal destacar l'important nombre de fragments de fauna recuperats.

La posició estratigràfica del PV-21 i del nivell que el definiria, així com els materials associats amb aquests ens mostren una cronologia de la seva formació en el darrer moment de construcció dels murs nord i est del sector, que hauria tingut continuïtat duran el primer moment d'ús de l'espai (a finals del segle XIII, segle XIV). S'ha de destacar que els MR-91 i 243 s'assentaven al damunt del PV-21, fet que ens indicaria que es van construir posteriorment. Tot i això el nivell associat amb l'ús del paviment (UE-43.007), ja es lliurava als murs. Davant d'això, possiblement es va definir el PV-21 i immediatament després es van construir els MR-91 i 243.

Al nord-est del sector el PV-21 i les UE-43.007 i 43.008 presentaven un retall de planta circular (UE-97). Aquest retall va ser documentat durant la rasa de sondeig efectuada l'any 2005. L'UE-97 tenia un diàmetre de 75cm i una profunditat de

Retall UE-97, durant el sondeig de l'any 2005

10cm. El seu interior estava reblert per un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc (UE-98). Per les característiques i posició del retall UE-97 considerem que seria l'empremta de la base d'una possible estructura situada al seu interior i de la qual no n'han quedat restes o indicis. En aquest sentit, hi hauria la possibilitat que el retall per ell mateix tingués una funcionalitat determinada. En el cas que a l'interior de l'UE-97 s'hi ubiqués una estructura, aquesta no

hauria de tenir molta alçada en positiu, ja que se situaria en una zona molt propera (al sud) de la porta que comunicava els sectors 23 i 43 (OB-24).

La posició estratigràfica de l'UE-97 i els materials associats amb l'UE-98 (ceràmica oxidada i reduïda comuna i algun fragment de vidrada verda i melada) ens indiquen que el retall UE-97 estaria associat amb l'ús del PV-21 (al segle XIV); pel que fa a la seva amortització s'hauria produït en el mateix moment de l'amortització del paviment (prèviament a la formació de l'UE-43.005).

Per sota de l'UE-43.008 s'ha localitzat un estrat (UE-43.009) de terra argilosa, de tonalitats vermelles i marró. L'UE-43.009 estava tallada per les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector (UE-43.010, 23.017 i 46.009), fet que ens indica anterioritat de l'estrat respecte la construcció dels murs. D'aquesta manera, l'UE-43.009 es correspondria al nivell que ocupava l'espai prèviament a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV). La formació de l'estrat estaria possiblement associada amb l'acumulació de sediments, aportats de manera natural. En aquest nivell s'ha finalitzat l'excavació en aquest sector.

2.1.37. Sector 44

El sector 44 estava ubicat a l'extrem sud-est de la parcel·la, al sud respecte els sectors 32 i 33 i a l'oest del sector 37. De l'espai que definia aquest sector tan sols se n'ha documentat el seu extrem nord, ja que per l'est i pel sud se situava més enllà del límit de la parcel·la intervinguda. A l'est respecte aquest sector s'hi ubicaria el carrer Joan Grech (sector 4), mentre que el tancament sud de l'espai podria situar-se al Pla d'en Llull. Aquesta possibilitat l'establim a partir de la projecció de la parcel·la on hem efectuat aquesta intervenció arqueològica a una planta de l'urbanisme de la zona, prèviament a la destrucció de 1717. A partir d'aquesta projecció l'espai, la zona entre el límit sud de la parcel·la i el punt on s'ubicaria el Pla d'en Llull tindria una distància molt similar a l'amplada (nord-sud) que presentaven els diferents sectors documentats en aquesta intervenció (entre 3'80 i 4m). D'aquesta manera, la finca de la que formaria part el sector 44 molt probablement tindria dues façanes, una al carrer Joan Grech i l'altra al Pla d'en Llull.

L'espai corresponent al sector 44 es va definir en el moment de la construcció inicial del sector, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. En aquest moment, formaria part de la mateixa propietat juntament amb els sectors 32, 33, 34, 37, 31, 47, 52 i 53. Les dimensions d'aquesta finca serien considerables, si tenim en compte que estaria formada per dos conjunts de la tipologia habitual documentada en aquesta intervenció. En aquest sentit, al MR-329 hi havia una porta (OB-25), que comunicava els sectors 47 i 33 i unia els dos conjunts. Aquesta gran propietat hauria funcionat en un curt període de temps (si és que realment en algun moment van estar realment comunicats els dos sectors), ja que al segle XIV, en el moment en què es va edificar la CN-36 l'OB-25 ja hauria estat amortitzada. A partir d'aquest moment, el sector 44 va quedar inclòs a la mateixa propietat que la dels sectors 32, 33, 34 i 37.

Vista, des de l'oest, de la part documentada del sector 44

Al segle XV la zona oest del sector 44 va quedar inclosa al sector 33, ja que el mur que anteriorment separava els dos sectors (MR-228) va ser amortitzat. Tal i com es presenta en relació a tots els sectors documentats al sud de la parcel·la, el sector 44 estarà en ús fins a finals del segle XVII, quan es va edificar l'església. En aquest moment s'haurien destruït i amortitzat tots aquests sectors (juntament amb els de la zona central), per a formar part del temple. Val a dir també que la construcció del soterrani del segle XIX en aquest punt hauria motivat que els possibles nivells superiors del sector 44, juntament amb els de l'església, haguessin quedat desmuntats en aquest moment.

Tot i la parcialitat de la documentació d'aquest sector, per la seva ubicació en el conjunt de la finca, juntament amb els resultats de la seva excavació, considerem que es tractaria d'un àmbit interior, que probablement tindria una funcionalitat de caire domèstic.

En el moment inicial de la construcció dels diferents sectors, l'espai corresponent al sector 44 seria un àmbit de dimensions considerables, que ocuparia la zona sud dels sectors 32 i 33. Aquest tindria com a element central la possible arcada que definia l'OB-23, que permetria el gran espai obert que formaria el sector 44. La planta documentada d'aquest sector era rectangular, orientada d'est a oest, amb una llargada (est-oest) de 7'80m i una amplada (nord-sud) de 70cm; en aquest sentit, cal destacar que pràcticament tota l'amplada del sector se situaria més enllà del límit sud de la parcel·la. Tal i com hem esmentat, al segle XV la zona oest del sector va quedar inclosa al sector 33, mitjançant l'amortització del MR-228 que diferenciava els dos espais, i al nord-oest de l'OB-23 s'hi va edificar el MR-227 (del qual desconeixem si tindria continuïtat cap al sud, tot i que considerem que possiblement seria la base d'alguna estructura i, per tant l'arcada continuaria oberta). En aquest mateix moment a l'extrem oest del sector s'hi va edificar la FS-13, que ja funcionava amb el sector 33. La part de l'espai que va continuar funcionant com a sector 44 (a l'est) tindria, a partir d'aquest moment, una planta rectangular, de 4m de llargada.

Els murs de tancament nord del sector es corresponien al MR-72²⁶ (a la zona est) i MR-228 (a l'oest), que els separava dels sectors 32 i 33 respectivament; el tancament oest del sector el definia el MR-231. El MR-228 tenia una direcció est-oest i estava bastit mitjançant pedres sense

MR-228, amb l'OB-39

treballar de mida mitjana, disposades de manera poc regular i lligades amb un morter de calç de tonalitats ataronjades. La part documentada d'aquest mur tenia una alçada de 30-35cm i presentava dos trams, el primer se situava a la zona central i est del sector i tenia una llargada de 2'50m, una amplada de 40-45cm; el segon, es corresponia al seu extrem oest, amb una llargada de 30-40cm i una amplada de 35cm. Entre els dos trams localitzats, el MR-228 presentava un trencament, que s'hauria dut a terme en el moment de la construcció de la FS-13 (al segle XV), un cop aquest mur i la part del sector 44 que definia ja haurien estat amortitzats.

A la seva zona central, aquest mur tenia una obertura (OB-39), que es correspondria a una porta.

Mitjançant aquesta porta es comunicarien la zona oest del sector 44 amb el sector 33. L'OB-39 s'hauria definit en el moment de la construcció del MR-228, sense que s'hagi observat cap trencament al mur associat amb aquesta. De l'OB-39 se n'ha documentat la part corresponent al seu marxapeu, que estava definit mitjançant maons; l'extrem oest de l'obertura hauria quedat tallat, com el MR-228 en aquest punt, en el moment de la construcció de la FS-13. A nivell estratigràfic, el MR-228 es lliurava per l'est a l'extrem sud del MR-40, on aquest definia l'OB-23; per l'oest, es lliurava al MR-247 i estaria en contacte (possiblement serien solidaris) amb el MR-231, si bé la relació entre aquests dos murs s'hauria perdut en el moment de la construcció de la FS-13. La part inferior del MR-228 s'assentava al damunt de l'estrat de rebliment previ a la construcció dels diferents murs de les finques (UE-33.012 i 44.007). Per la seva factura constructiva i posició estratigràfica, situem cronològicament la construcció del MR-228 a inicis del segle XIV.

El MR-231, que tancava per l'est el sector 37 i per l'oest el sector 44 ha estat documentat de manera molt parcial. Aquest fer ha estat motivat per una banda per la seva ubicació, just al límit sud de la parcel·la i, per una altra, per la construcció de la FS-13 que hauria desmuntat i aprofitat part d'aquest mur. La part localitzada del MR-231 presentava una direcció nord-sud i estava bastit mitjançant maons, disposats de manera regular i lligats amb un morter de calç, de tonalitats ataronjades. Se n'ha documentat una llargada de 1m i una amplada de 20cm (ja que la seva cara est es va desmuntar en el moment de l'edificació de la FS-13); l'alçada conservada del mur era de 55cm.

MR-231

A nivell estratigràfic, el MR-231 es lliurava i s'assentava al damunt del MR-247 i estaria en contacte amb el MR-228 (tal i com ja hem esmentat, aquest contacte va quedar tallat per la FS-13). La part inferior del mur s'assentava al damunt del nivell associat amb el procés de construcció dels murs de tancament del sector 37 (UE-37.006). A nivell cronològic, situem la construcció del MR-231 al segle XIV (per la seva posició estratigràfica i factura constructiva). Tot i que la part documentada del MR-231 hauria estat desmuntada en el moment de la construcció de la FS-13 (al segle XV), desconeixem si la continuació d'aquest mur cap al sud hauria estat amortitzat en aquest moment o bé hauria tingut continuïtat fins al segle XVII.

A nivell d'estructures, a la zona central del sector s'ha documentat el MR-227, que se s'assentava al damunt de l'extrem est del MR-228, a la zona on començava l'OB-23; a la zona on ha estat documentat, aquest mur separava les àrees est i oest el sector 44. El MR-227 tenia una planta rectangular, orientada d'est a oest, i

MR-227, al damunt del MR-228 i tapiant la part documentada de l'OB-23

estava bastit a base de pedres de mida diversa, sense treballar i lligades amb abundant morter de calç, de tonalitats blanques-rosades. La seva llargada (est-oest) era de 1'35m i tenia una amplada de 45cm; se n'ha documentat una alçada de 25-35cm. El MR-227 s'assentava al damunt del darrer nivell associat amb el sector 44 documentat a la zona oest de l'espai (UE-44.004).

La factura constructiva del mur, juntament amb la seva posició estratigràfica ens indica que s'hauria construït en el moment de

l'amortització de la zona oest del sector 44, al segle XV, quan aquest espai va quedar inclòs al sector 33. Per les seves característiques, considerem que el MR-227 es correspondria a la part inferior d'una estructura. Les seves dimensions i ubicació en relació a l'OB-23 ens fan proposar com a hipòtesi que aquesta estructura es correspongués a una escala, que continuaria en direcció sud i de la qual el MR-227 en seria la part inferior d'un primer graó.

Pel que fa als resultats de l'excavació d'aquest sector, començarem per la zona est de l'espai, que era on aquest havia tingut continuïtat fins al segle XVII. D'aquesta manera, en aquesta zona per sota de l'UE-3.002 s'ha documentat l'UE-44.001, que estava format per un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats marró fosc i amb pedres de petites i mitjanes dimensions. La seva potència era de 20-27cm i es lliurava per l'oest al MR-227. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica blanca i manganès (segle XIV), juntament amb ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (verda). Per les seves característiques i posició estratigràfica, l'UE-44.001 es tractaria d'un estrat que amortitzaria un nivell de circulació anterior (PV-132), alhora que apujaria la cota del nivell i el regularitzaria, prèviament a la instal·lació d'un nou paviment; aquest paviment se situaria en una cota superior i no se n'han conservat restes o indicis (hauria estat desmuntat en el moment de la construcció del soterrani). A nivell cronològic, situem la formació de l'UE-44.001 al segle XVI.

L'UE-44.001 cobria l'UE-44.002, que el formava un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades, bastant compactada i amb taques de morter de calç. La compactació d'aquest estrat definia el PV-132, que es corresponia a un paviment de terra piconada. L'UE-44.002 estaria amortitzant un nivell de circulació anterior (PV-133), alhora que apujaria la cota del nivell de circulació de l'espai. L'UE-44.002 tenia un gruix de 20-25 i al seu nivell superior es lliurava al MR-227. A les seves cotes inferiors l'UE-44.002 era solidari estratigràficament amb l'UE-44.004, que se situava a la zona oest del sector i al damunt del qual s'hi assentava el MR-227.

PV-132 i UE-44.002

Aquesta dada estratigràfica ens indica que en el moment inicial de la formació de l'UE-44.002 també es va definir l'UE-44.004. Posteriorment, es va edificar el MR-227 i l'estructura amb la que estaria associat i a la zona est del sector 44 es va definir un nou nivell de circulació (PV-133), mentre que la zona oest ja va quedar inclosa al sector 33. L'excavació de l'UE-44.002 ha permès recuperar ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), blanca amb manganès (segle XIV), ceràmica vidrada blanca, així com ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda), juntament amb restes de fauna. La cronologia de la formació de l'UE-44.002 i l'ús del PV-133 la situem cronològicament al segle XV.

UE-44.004

Tal i com hem esmentat, l'UE-44.002 era solidari estratigràficament amb l'UE-44.004, que s'ha documentat a la zona oest del sector (per sota de l'UE-33.009, que amortitzava el MR-228). L'UE-44.004 estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb taques de morter de calç. Tenia un gruix de 5-10cm i al damunt seu se li assentava el MR-228. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada verda. L'UE-44.004 estaria amortitzant el PV-134, al qual cobria i es correspondria a un estrat de reblliment, que s'hauria format en el moment inicial de quan el sector 44 en aquesta zona oest va passar a formar part del sector 33, prèviament a la construcció del MR-227 i a l'amortització del MR-228. Un cop edificat el MR-227 es va amortitzar

el MR-228, ja que l'estrat que cobria aquest mur (UE-33.009) es lliurava a l'UE-227. La cronologia de la formació de l'UE-44.004 la situem al segle XV.

PV-134 i 133 (al fons)

Els estrats que s'han documentat per sota de l'UE-44.002 i UE-44.004 han estat diferenciats respecte la seva zona de localització (a l'est i oest del sector), si bé, tal i com anirem presentant, es corresponien als mateixos estrats i nivells de circulació. Aquesta diferenciació es va dur a terme durant el procés d'excavació del sector, per si hi havia diferències destacables entre els dos àmbits (est i oest). Així doncs, per sota de l'UE-44.002, a la zona est del sector s'ha documentat l'UE-44.003, que estava format per un nivell de terra argilosa, bastant compactada i de tonalitats vermelles. Aquest estrat definia el paviment de terra trepitjada PV-133, que formava un nivell de circulació de l'espai. A l'oest del sector l'UE-44.003 i el PV-133 eren solidaris estratigràficament amb l'UE-44.006 i el PV-134. L'UE-44.006 estava cobert

per l'UE-44.004 i el definia un estrat d'argiles, de tonalitats vermelles i amb taques de morter de calç i sorres. La compactació de l'UE-44.006 definia el paviment de terra piconada PV-134. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica oxidada comuna i restes de fauna. Ambdós estrats tenien una potència de 12-20cm.

Al seu extrem oest, l'UE-44.006 i el PV-134 van ser tallats en el moment de la construcció de la FS-13 (del sector 33). Per la seva posició estratigràfica, les UE-44.003 i 44.006 s'haurien format al segle XIV i definirien el primer nivell de circulació de l'espai (PV-133 i 134) associat amb el seu ús.

A la zona oest del sector, per sota de l'UE-44.006 s'han documentat les restes d'una acumulació de morter de calç, de tonalitats blanques i ataronjades, que han estat identificades com a PV-135. Aquestes restes de morter de calç presentaven unes característiques molt similars al que actuava de lligam del MR-228, a les cotes inferiors del qual es lliuraven; així mateix el PV-135 es lliurava a la cara sud de l'OB-23 i tenien un gruix de 2-4cm. El PV-135 se situava a pràcticament tot

PV-135

l'espai documentat de la zona oest del sector, si bé les seves restes es perdien a la zona central-sud de l'espai; a l'extrem oest, el PV-135 estava tallat per la FS-13. Per les seves característiques i ubicació i tenint en compte la parcialitat de la documentació d'aquest nivell, considerem que es tractaria d'un possible nivell de circulació associat amb el procés de construcció del MR-228, o bé serien restes del morter de calç de la construcció del mateix mur. La cronologia de la formació del PV-135 la situem al segle XIV.

Per sota de l'UE-44.003 a la zona est del sector i del PV-135 a l'oest, s'ha localitzat l'UE-44.005. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró clar, amb pedres de petites dimensions i restes de carbons. La seva potència era de 5-10cm. L'UE-44.005 es lliurava a la part inferior del MR-228, així com a la fonamentació MR-73 del MR-72 i a la part inferior de l'OB-23. Durant l'excavació de l'estrat s'han recuperat fragments de ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda i melada) comunes, juntament amb restes de fauna. La posició estratigràfica i característiques de l'UE-44.005 ens fan considerar que es tractaria d'un nivell format durant el procés constructiu dels murs de tancament del sector, que se situaria cronològicament a inicis del segle XIV.

UE-44.005

L'UE-44.005 cobria l'UE-44.007, que es corresponia al rebliment existent en aquesta zona en el moment de la seva urbanització, ja que estava tallat per la rasa (UE-32.010) del mur de fonamentació MR-326 del MR-40 (a l'extrem sud del qual s'hi situava l'OB-23). L'UE-44.007 estava formada per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de tonalitats vermelles.

A l'est del sector, a la seva zona central, al damunt de l'UE-44.007 s'ha documentat una acumulació de sorres netes de tonalitats ocres (UE-44.008). Aquestes sorres definien una planta irregular, de 80cm d'amplada (nord-sud), 40cm de llargada (continuant més enllà del límit sud de la parcel·la) i un gruix de 3cm. Per les seves característiques i posició estratigràfica, el nivell de sorres UE-44.008 es correspondria a una acumulació produïda durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector. Les sorres que definien l'estrat podrien formar part de les sorres de platja que eren utilitzades per a reblir les rases dels murs o els retalls centrals d'algun dels sectors, com hem vist en altres espais d'aquesta mateixa intervenció. L'UE-44.008 serien les restes de les sorres no utilitzades per a aquests rebliments; d'aquests, els més propers serien el rebliment UE-32.011 de la rasa UE-32.010 del MR-326 i l'UE-32.012 del retall UE-32.013 a la zona central de l sector 32. Pel

UE-44.007, amb l'UE-44.008 a primer terme

que fa a l'UE-44.007, la formació d'aquest estrat seria possiblement natural, a partir de la deposició de sediments que s'haurien format per les diverses vingudes d'aigua en aquest punt, prèviament a la seva urbanització. L'UE-44.007 seria el mateix estrat que les UE-33.012 i 32.009 documentades als sectors 33 i 32 respectivament. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació del sector 44.

2.1.38. Sector 45

El sector 45 se situava a la zona nord de la parcel·la, al sud respecte el sector 6, a l'est respecte els sectors 7 i 10, a l'oest respecte els sectors 27 i 46 i al nord respecte el sector 43. L'espai corresponent al sector 45 es va definir al segle XV i formava part d'una mateixa propietat, juntament amb els sectors 27 i 10. Aquest sector se situava on en un moment cronològicament anterior, s'ubicaven els sectors 49, 50 i 51, als quals el sector 45 amortitzava. Un cop el sector 45 i la finca on s'inclouïa van ser amortitzats (al segle XVII), l'espai que ocupava va passar a formar part del sector 2. A partir de les característiques de l'estratigrafia que s'ha documentat durant l'excavació del sector 45, considerem que es correspondria a un espai exterior, destinat possiblement a funcionar com a zona d'hort de conreu.

El tancament nord d'aquest sector el definien els murs MR-296 i 337²⁷; el tancament sud, el MR-89 i 286²⁸; el tancament est, els MR-364 i 92²⁹; pel que fa al tancament oest, el definiria el MR-278³⁰ i el mur anterior cronològicament al MR-23³¹ i que hauria estat substituït per aquest. En relació a aquest MR-23, la seva rasa de fonamentació (UE-7.010) tallava els estrats de rebliment d'aquest sector (UE-45.001 i 45.002), cosa que ens indica posterioritat constructiva del mur respecte el funcionament d'aquest sector (el MR-23 funciona amb el sector 2, posterior al sector 45). A nivell de planta, el sector 45 dibuixava una "L" invertida, amb la zona de nord a sud que tenia una llargada de 8m i una amplada (al sud) de 3'10m. La zona de nord-est a nord-oest tenia una llargada (d'est a oest) de 6'12m i una amplada mínima de 3'22m (al nord-oest).

Com s'ha presentat anteriorment, el sector 45 hauria funcionat amb el sector 27, amb el que es comunicava mitjançant l'arc que obria l'espai entre els dos sectors (OB-26) i amb el sector 46, amb el qual es comunicaria mitjançant una possible obertura al sud del MR-92 (OB-32). Al sud-oest del sector s'hi ubicava el sector 10, on hi hauria hagut inicialment un possible dipòsit d'aigua (del qual tan sols n'hem documentat la canalització que l'abastiria d'aigua, CN-30), que posteriorment va ser substituït per una fossa sèptica (FS-20).

Tal i com hem esmentat, el sector 45 va ser amortitzat i va passar a formar part del sector 2, tal i com va passar amb els sectors 27 i 47. D'aquesta manera, per sota de l'UE-2.031 s'ha documentat un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i poc compactada (UE-45.001). Tenia una potència de 20-25cm i, a partir de les seves característiques, considerem que es tractaria d'un estrat de rebliment, associat amb l'ús del sector com a zona de conreu d'horts. Un cop amortitzats els murs dels sectors 49, 50 i 51 es degué abocar l'UE-45.001 per a regularitzar l'espai i habilitar-lo per al conreu. La posició estratigràfica i els materials recuperats durant l'excavació d'aquest estrat (ceràmica vidrada blanca i blava catalana –segle XVII-, ceràmica oxidada i vidrada comuna, ceràmica de reflex metàl·lic –segles XVI-XVII-, ceràmica de verd i manganès –segles XIII-XIV) ens indiquen que la seva

formació s'hauria produït durant el segle XV, un cop amortitzats els murs dels sectors anteriors (sectors 49, 50 i 51) i hauria tingut una continuïtat d'ús (com a àrea de conreu) fins al segle XVII.

Amb aquest estrat funcionava la canalització situada al sud del sector (CN-30³²), que discorria des del sector 46, passant pel sector 45 i fins a arribar al sector 10. L'UE-45001 es lliurava a la CN-30, fet que ens indica que constructivament primer es va bastir la canalització i posteriorment es va reblir l'espai mitjançant l'UE-45.001.

UE-45.001

A la zona central est del sector, l'UE-45.001 va ser tallada per a edificar una canalització (CN-31), que tant abocava sediments cap a la FS-20 (al sector 10), com discorria en direcció est, possiblement en direcció cap a la FS-10 del sector 27. La CN-31 tenia una direcció est-oest, amb una llargada conservada de 2'10m i una amplada de 40-45cm. D'aquesta estructura se n'ha documentat la part corresponent a la seva base (PV-140), que estava formada per un paviment de maons lligats amb morter de calç, de tonalitats blanques. Al damunt d'aquesta base s'hi assentaven els murs de tancament nord i sud de l'estructura, dels quals se n'ha documentat la part inferior (amb una alçada de 3-5cm), que estava bastida mitjançant fragments de maons, amb abundant morter de calç de les mateixes característiques del que actuava de lligam del paviment.

CN-31

La CN-31 se situava a l'interior d'un retall (UE-10.007) a l'UE-45.001. La planta d'aquest retall seguia la direcció de la canalització i al seu interior s'hi situava la CN-31. La resta de l'espai entre els límits del retall i l'estructura estava reblert mitjançant l'UE-10.008. Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, bastant compactada. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica que ens situa en un marc cronològic de finals del segle XVII-inicis del segle XVIII. La ceràmica vidrada blanca i blava de Poblet és la que ens indica aquesta cronologia, juntament amb altres materials corresponents al segle XVII (vidrada blanca i blava catalana, amb decoració de la ditada i ceràmica de reflex metàl·lic de pinzell-pinta, així com ceràmica

d'importació tipus "maiolica ligure"). El context cronològic i posició estratigràfica del retall UE-10.007 i la CN-31 ens indica que aquesta estructura s'hauria edificat en el darrer moment d'ús de l'espai, quan aquesta àrea se situava al sector 2.

Tot i això, la posició de la CN-31 en relació a la FS-20 i la FS-18 (posterior cronològicament a la FS-20), ens indicaria que la CN-31 estaria reparant una canalització anterior. D'aquesta manera, la CN-31 hauria funcionat amb la FS-18, si bé estaria substituint una canalització anterior, que funcionaria amb la FS-20. En aquest sentit, l'estrat de rebliment UE-10.008 del retall UE-10.007 se situava al damunt de l'obertura al MR-38 (tancament nord de la FS-20 i 18) i apujaria el nivell de l'accés a l'interior de la fossa sèptica, que estaria associat amb la canalització anterior a la CN-31. La posició estratigràfica i els materials associats amb la construcció de la CN-31 ens indiquen que s'hauria construït a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII i estaria substituït una canalització, que hauria funcionat amb la FS-20, al segle XVI-XVII.

La zona oest de la CN-31 hauria funcionat fins al darrer moment d'ús del sector, el 1717, mentre que la possible part de la mateixa que discorreria cap a l'est hauria estat desmuntada prèviament a aquest moment (durant el moment de la formació de la UE-2.031). A la zona conservada de la CN-31 s'ha documentat el nivell corresponent a la destrucció de la CN-31, que el formava un nivell de maons trencats, amb restes de morter de calç (UE-45.003). Un cop retirada l'UE-45.003,

ja a l'interior de la CN-31, s'ha documentat un nivell de terra argilosa de tonalitats marró fosc i bastant compactada, UE-10.009. Aquest estrat s'hauria format durant el darrer moment d'ús de la CN-31 i en el primer moment de la seva amortització i ja cobriria les restes de la base de l'estructura (PV-140).

FP-34

Al nord respecte la CN-31, l'UE-45.001 tenia un retall de planta circular, que es corresponia a un forat de pal (FP-34). La seva planta era circular, amb un diàmetre de 20cm, amb una profunditat de 16cm. Al seu interior s'hi hauria situat la base de subjecció d'alguna estructura (possiblement de fusta). La proximitat del FP-34 amb la CN-31 ens podria indicar que l'estructura associada amb aquest retall podria estar vinculada amb aquesta canalització. Un cop desmuntada l'estructura, el FP-34 es va reblir mitjançant un estrat de terra

argilosa, de tonalitats marronoses i poc compactades (UE-10.010). Durant l'excavació d'aquest rebliment no s'han recuperat materials, que ens puguin aportar dades en relació, com a mínim, al moment de l'amortització de l'estructura. Tot

i això, per la posició estratigràfica del FP-34 el situem cronològicament entre els segles XVI-XVII.

Un cop retirada l'UE-45.001 s'ha documentat l'UE-45.002, que estava formada per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, de tonalitats vermelles i ataronjades i amb restes de morter de calç (de tonalitats ataronjades) i pedres de petites dimensions. Tenia un gruix

de 7-18cm i a la zona nord del sector presentava més potència respecte el sud. Aquest estrat cobria parcialment i en algun punt es lliurava als murs de tancament dels sectors situats per sota del sector 45 (sectors 49, 50 i 51) i, per tant, anteriors cronològicament respecte aquest. Aquesta dada estratigràfica ens indica que la formació de l'UE-49.002 es correspondria al moment de l'amortització d'aquests sectors i dels seus murs de tancament (dels

UE-45.002

quals n'hem documentat les seves fonamentacions, MR-277, 363), que haurien estat desmuntats durant aquest procés. La part final dels murs, es va cobrir mitjançant l'UE-45.001. Les restes de pedres i morter de calç podrien formar part d'aquests murs desmuntats. En relació a la CN-30, aquesta s'assenta al damunt d'aquest estrat, a la zona corresponent al sector 45.

Per sota d'aquest estrat ja s'han documentat els nivells corresponents al sectors anteriors abans esmentats. La posició estratigràfica de l'UE-45.002, així com els materials recuperats durant la seva excavació (ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona –segles XV-XVI-, ceràmica de reflex metàl·lic i blau de producció valenciana –segle XV-, ceràmica vidrada i oxidada comuna) ens indica que la formació d'aquest estrat s'hauria produït vers el segle XV.

2.1.39. Sector 46

El sector 46 se situava a la zona nord-est de la parcel·la, a l'oest respecte el sector 4 (carrer), al sud del sector 27, a l'est del sector 50 i 45 i al nord del sector 23. La seva planta era rectangular, orientada d'est a oest i tenia una llargada de 4'17m i una amplada de 3'55m. En el moment en què es va definir aquest espai, a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, formava part de la mateixa finca juntament amb els sectors 50 i 10 i se situava a l'extrem est de la mateixa, a la zona més propera al carrer (sector 4). A partir de les dades aportades mitjançant l'excavació d'aquests sectors, hem determinat que aquesta propietat tindria únicament una planta baixa, ja que no hem documentat cap resta o indicatiu associat a una possible escala, a partir de la qual s'accedís a una planta superior. L'espai corresponent al sector 47 hauria funcionat com a zona associada a l'àmbit domèstic, sense que s'hagi localitzat cap estructura corresponent a una possible activitat econòmica duta a terme en aquesta zona. Tot i això, tampoc hem documentat restes corresponents a activitats domèstiques realitzades a l'espai. Des del carrer s'accedia a l'interior del sector 47 i de la finca mitjançant la porta OB-9; l'accés al sector 50 s'efectuava mitjançant una possible obertura, corresponent a una porta situada al sud del MR-92.

Sector 46, des de l'est

L'ús d'aquest sector tindrà una continuïtat cronològica fins al segle XVII, quan s'amortitzaran els seus murs nord i sud i quedarà inclòs al sector 2. Al segle XV, va passar a formar part de la mateixa propietat, juntament amb els sectors 27, 45 i 10. A finals d'aquest segle, l'accés a l'interior del sector des del carrer (OB-9) que s'hauria mantingut fins a aquest moment, serà tapiat mitjançant el MR-109. D'aquesta manera, l'entrada a la finca s'efectuarà des de l'OB-29 del sector 27 i quan aquesta va ser amortitzada (al segle XVI), mitjançant l'OB-6 del mateix sector.

El tancament nord del sector 47 el definia el MR-50³³; el sud, el MR-89; l'oest, el MR-92 i l'est, el MR-35³⁴. El MR-89 tenia una direcció nord-sud i tancava pel nord els sectors 23, 43 i 40, i pel sud, els sectors 47, 45 i 50. Aquest mur separava, juntament amb el MR-285³⁵, la finca corresponent als sectors 47, 50 i 10 respecte la finca dels sectors 23, 43 i 40 per una altra. El MR-89 es corresponia a un mur bastit mitjançant tàpia, amb argiles compactades i alguna pedra de petites dimensions i amb un revestiment exterior de morter de calç (del qual se n'havien

Alçat nord dels MR-89 i 285

conservat restes en diferents punts del mur). La seva llargada era de 5'75-5'45m; l'amplada, de 50cm i se n'havia conservat una alçada de 20-30cm. El MR-89, com a mur de separació de dues finques, se situaria d'extrem a extrem de les mateixes (d'est a oest).

El MR-89 s'assentava al damunt d'un mur (MR-285) que actuava de base del mur de tàpia, alhora que a les seves cotes inferiors

funcionava com a fonamentació. El MR-285 estava construït mitjançant pedres sense treballar de mitjanes i grans dimensions, lligades amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. Les pedres que definien el parament d'aquest mur estaven disposades en filades regulars, amb algunes de les pedres col·locades en posició vertical, lleugerament inclinades, per adaptar-se a les filades. La llargada del mur era de 5'80m i la seva alçada era de 50cm; a les cotes superiors, tenia una amplada de 55-60cm, mentre que a la part inferior, corresponent a la fonamentació, la seva amplada era de 65-80cm. A la zona de contacte entre el MR-89 i el MR-92, el MR-285 definia aquest angle de tancament amb una direcció nord sud que tenia una llargada de 65-70cm i una amplada de 65cm (al damunt d'aquest angle se li assentava el MR-92). El seu extrem est es lliurava a la fonamentació del MR-35 (MR-284), fet que ens indica posterioritat constructiva respecte aquesta.

La part corresponent a la banquetta de fonamentació se situava a l'interior d'una rasa (UE-46.009), que tallava els estrats de rebliment previs a la construcció del mur dels sectors 46 (UE-46.012), 43 (UE-43.009) i de part dels sectors 23 (UE-23.015) i 50 (UE-50.005). L'amplada de la rasa UE-46.009 era la mateixa que la de la part inferior del mur i al seu interior el MR-285 estava format per grans blocs de pedres sense treballar. L'alçada de la part de la rasa on s'hi ubicava el mur era de 25-30cm i per sota d'aquest, l'UE-46.009 estava reblerta a la zona est (a la zona corresponent al tancament dels sectors 46 i 23 i a l'angle de tancament amb el MR-92) mitjançant un nivell de sorres de netes i bastant compactades (UE-46.011). A la zona

Rasa UE-46.009 del MR-285, amb el rebliment de sorres UE-46.011

oest de la fonamentació (al tancament del sectors 50 i 43) la rasa UE-46.009 estava totalment reblerta per la part inferior del MR-285.

Tal i com hem presentat en relació a altres murs de tancament d'altres sectors, el fet de reblir les rases de fonamentacions mitjançant sorres tindria com a finalitat l'extracció d'argiles, que eren utilitzades durant el procés constructiu dels murs. Quan es rebleixen les rases amb les sorres, aquestes queden ben compactades i permeten que els grans blocs de les bases de les fonamentacions quedin ben assentats, sense que, en principi, hagin de patir cap moviment.

La fonamentació d'aquest mur de tancament presentava dos moments constructius diferenciats, si bé es correspondrien al mateix moment cronològic. D'aquesta manera, a l'extrem oest del MR-285 se li lliurava un altre mur de fonamentació (MR-357). Ha estat aquesta diferència estratigràfica la que ha motivat que se'ls donés dos números de murs. El MR-357 tenia una llargada de 3'47m i quedava tallat a la seva zona oest per la rasa de fonamentació del MR-13 (UE-

Alçat sud del MR-357, amb el contacte (a l'est) amb el MR-285

2034), amb una llargada més enllà d'aquesta, ja al seu extrem oest, de 67cm. La seva amplada era de 55-62cm i l'alçada de 35-45cm. Estava construït mitjançant pedres de mitjanes i grans dimensions, sense treballar i disposades de manera poc regular, amb el mateix morter de calç de tonalitats ataronjades que actuava de lligam del MR-284. El MR-357 es lliurava, al seu extrem oest, al MR-304, que era el mur de fonamentació del tancament oest de les finques situades al carrer Joan Grech, que separava aquestes respecte a les que s'ubicaven al carrer Oliver del Pla d'en Llull. La part inferior del mur se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-50.006), que tallava el rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat i era totalment reblerta pel mur.

Durant els treballs de desmuntatge del MR-89, 285 i 357 s'han recuperat algun fragment de ceràmica (oxidada i vidrada comuna), dels quals destaca una fitxa de ceràmica oxidada aprofitada, així com una boleta de bronze (ambdues peces al MR-285). Si bé aquests materials són poc aclaridors respecte la cronologia d'aquests murs, la seva factura constructiva i posició estratigràfica ens indiquen que van ser bastits en el moment de la urbanització de la zona, entre finals del segle XIII i inicis del segle XIV. A partir de la seva posició estratigràfica respecte el mur de tancament del carrer (MR-35), així com el mur que delimitaria les finques d'aquest carrer

respecte el situat a l'oest (carrer d'Oliver del Pla d'en Llull), als quals els extrems dels MR-89, 285 i 357 es lliuren, hem constatat que inicialment es van construir els murs que definien la línia de tancament del carrer i de la part posterior de les finques situades en aquest, i posteriorment es van edificar els murs que delimitaven cadascuna de les finques.

Alçat nord-est del MR-286

A la zona central del sector 50, el MR-89 presentava una reparació (MR-286). El MR-286 se situava a l'extrem oest de la zona conservada del MR-89, al qual es lliurava i continuava en direcció oest, seguint l'alineació del MR-89. Aquest mur tancava pel nord el sector 40 i la part oest del sector 43 i pel sud, el sector 10 i la part oest del sector 45. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-286 ens indica que possiblement s'edificà al segle XV. Aquest mur estava

construït mitjançant carreus aprofitats, disposats de manera poc regular (per la diferència de mides entre ells) i mitjançant pedres de petites dimensions es regularitzaven les filades i les juntes d'unió entre els carreus. La seva zona oest va ser tallada per la rasa de fonamentació (UE-2.034) del MR-13, al segle XVII, si bé més enllà d'aquest mur s'ha localitzat el seu extrem oest. Se n'ha documentat una llargada de 3'50-3'80m fins al MR-13, i a l'oest d'aquest se n'havia conservat una llargada de 67cm. L'alçada documentada del MR-286 era 30-35cm i tenia una amplada de 50cm.

El MR-286 s'assentava al damunt de la fonamentació MR-357, amb una part del seu extrem est (de 10cm) que s'assentava al MR-285. A la zona oest del mur, a la zona corresponent al tancament dels sectors 10 i 40, el MR-286 tenia una obertura quadrada (OB-31), de 10x10cm i a l'interior de la qual s'hi situava la CN-32. Aquesta canalització es presenta a l'apartat corresponent al sector 40 i transportaria aigua des d'una canalització anterior respecte la CN-30 (que, tal i com es presenta més endavant, discorria igualment pels sectors 46, 50 i 10), cap a algun dipòsit o estructura situada en aquest sector 40 i del qual no se n'han conservat restes.

El mur de tancament oest del sector 47, MR-92, tenia una direcció nord-sud i es lliurava a la cara nord del MR-89 i a la cara sud del MR-50. Estava bastit mitjançant pedres de mitjanes dimensions, lleugerament escairades per la seva part exterior, lligades amb morter de calç, de tonalitats ataronjades i disposades en filades poc regulars. La seva llargada era de 3'62m, la seva amplada de 55-60cm i se n'ha documentat una alçada de 20-42cm. Aquest mur tindria un revestiment de morter

de calç, del qual se n'han conservat restes al sud de la seva cara est. A l'extrem sud del MR-92, a les seves cotes inferiors, hi hauria una obertura (OB-32), que es correspondria a la porta que comunicaria els sectors 46 i 50 i, posteriorment el sectors 46 i 45. L'amplada de l'OB-32 era de 90cm i s'hauria desmuntat en el moment del desmuntatge i amortització del mur (al segle XVI). Per les seves característiques i pel revestiment de morter de calç que conservava, considerem que la part superior del MR-92 estaria bastida mitjançant un mur de tàpia, de característiques similars a les del MR-89.

Alçat est dels MR-92 i 365, amb el contacte d'aquesta amb el MR-93 i el MR-285

El MR-92 s'assentava al damunt de la seva fonamentació, que la formava el MR-365, si bé als seus extrems nord i sud s'assentava al damunt de les fonamentacions MR-93 (del MR-50) i 285 (del MR-89). El MR-365 es lliurava al nord al MR-93 i al sud, al MR-285, en els punts on aquestes definien els angles de tancament dels murs. La llargada del MR-365 era de 2m i la seva amplada, de 68cm. La seva alçada era de 30-35cm i la part inferior del mur se situava a l'interior del retall corresponent a la rasa de fonamentació (UE-46.010). Aquesta rasa tallava els estrats UE-46.012 i 50.005 i que, tal i com ens indica aquesta relació estratigràfica, es corresponen al rebliment anterior a la construcció dels murs. L'UE-46.010 tenia la mateixa amplada que el MR-365 i estava totalment reblerta pel mur, amb una profunditat de 22cm.

La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-92 i de la seva fonamentació, MR-365, els situen cronològicament a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, en un moment posterior a la construcció dels murs MR-50 i 89 i de les seves fonamentacions.

En relació a l'excavació d'aquest espai, l'estrat que amortitzava el sector i que ja es corresponia al sector 2 (UE-2.031) cobria el primer nivell documentat del sector 46 (UE-46.001). Aquest estrat estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb acumulacions de terra cendrosa i molt compactada. La seva potència era de 10-15cm i cobria les restes del MR-92, fet que ens indica que en el moment de la formació d'aquest estrat aquest mur ja no estava en funcionament. Durant el procés de formació de l'UE-46.001, la CN-30 ja no estava en ús, ja que el seu estrat d'amortització (UE-46.002) és solidari estratigràficament amb l'UE-46.001 i, a més, aquest darrer estrat cobreix el trencament de la mateixa a la zona central del sector.

UE-46.001

Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-46.001 es correspondria al nivell associat amb el primer moment d'amortització del sector, al segle XVII. Els materials recuperats durant la seva excavació es corresponen a atuells de ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), reflex metàl·lic de pinzell-pinta (segle XVII), polícroma de *maiolica ligure* (segle XVI), vidrada en verd-i-manganès (segles XIII-XIV), així com ceràmica oxidada i vidrada comuna.

Possiblement la formació de l'UE-46.001 hauria suposat el desmuntatge d'un nivell d'ús d'aquest sector, que se situaria entre aquest estrat i el que cobria (UE-46.003, que es presenta més endavant). D'aquest nivell d'ús, que se situaria cronològicament al segle XVI i funcionaria amb l'UE-45.002, no se n'han documentat restes ni indicis. Tan sols establím la seva possible existència en relació a la canalització CN-30. Així doncs, tal i com hem vist, la CN-30 s'amortitza en el mateix moment que es forma l'UE-46.001 i, fins i tot, aquest estrat rebleix un trencament de la mateixa. Al nivell documentat per sota de l'UE-46.001 (UE-46.003) se li assentava al damunt la canalització, cosa que ens podria indicar que quan es construeix la CN-30, l'UE-46.003 i el nivell d'ús que defineix (PV-152) ja no estarien en ús. D'aquesta manera, considerem que per damunt de l'UE-46.003 hi hauria hagut un estrat (que possiblement definiria un nivell de circulació), que estaria associat amb el moment de la construcció i ús de la CN-30. Tot i això, hi hauria també la possibilitat que l'ús del PV-152 tingués una continuïtat durant el segle XVI i que, per tant, hagués funcionat amb la CN-30.

La canalització CN-30 havia estat documentada parcialment durant el sondeig de l'any 2005 (CN-4). Tenia una direcció est-oest i discorria des d'una obertura al MR-35 (OB-27) fins al sud-oest del sector 10, passant per l'extrem sud dels sectors 46 i 45, als murs de tancament sud dels quals es lliurava (MR-89 i 286). En relació a la ubicació d'aquesta canalització, cal destacar que se situaria

CN-30, des de l'est

a l'extrem sud de l'OB-32. La seva llargada era de 8'55m i l'amplada de tot el conjunt, de 30cm. El seu perfil presentava unes parets rectes i el fons pla, amb una alçada interior de 30cm i una alçada total documentada de l'estructura de 38-42cm. El tancament nord de la canalització el definia un mur (MR-265), que estava bastit mitjançant pedres de petites dimensions i maons fragmentats, lligats amb abundant morter de calç, de tonalitats ataronjades. Tenia una alçada de 38-40cm i una amplada de 8-12cm. El tancament sud, el formava un mur (MR-266) fet amb maons col·locats en posició vertical, per la seva banda més ampla. La seva alçada era de 16cm i l'amplada, de 5-8cm.

Extrem est de la CN-30

El MR-266 es lliurava als murs de tancament sud dels sectors 46, 45 i 10 (MR-89 i 286) i es recolzava al damunt del paviment de la base de la canalització (PV-142). Aquest paviment estava bastit mitjançant maons, que seguien l'alineació de la canalització, lligats amb el mateix morter de calç que els murs. El PV-142 i el MR-265 s'assentaven al damunt d'un nivell de morter de calç, que actuava alhora de base de l'estructura. L'amplada interior de la canalització era de 10cm. L'estructura estava coberta mitjançant maons, que estaven col·locats de manera horitzontal i s'assentaven al damunt dels seus murs de tancament. D'aquesta coberta se n'han conservat restes a l'extrem est de la canalització. A l'espai corresponent al sector 45, el mur de tancament nord (MR-265) hauria estat desmuntat en el moment de la seva amortització i no en quedaven restes. Així mateix, tota l'estructura presentava dos trencaments, a la zona central del sector 46 (reblert per l'UE-46.001) i al sud del sector 45 (reblert per les cotes superiors de l'UE-45.001).

Extrem oest de la CN-30, amb el contacte amb la CN-33

Al seu extrem oest, la CN-30 comunicava amb una canalització (CN-33³⁶), que discorria en perpendicular i direcció nord respecte aquesta, ja al sector 10. L'extrem oest de la CN-30 s'assentava al damunt del paviment de base de la CN-33 (PV-144) i es reparava la diferència d'alçada entre les dues bases de les canalitzacions, mitjançant un fragment de maó i

una pedra plana (de petites dimensions). Aquesta dada estratigràfica ens indica que la CN-30 és posterior constructivament respecte la CN-33. En aquest sentit, la CN-33 era solidària estratigràficament amb la CN-32³⁷. El punt de contacte entre les dues se situava per sota l'angle de tancament que definien les CN-30 i 33. Des d'aquest punt de contacte, la CN-32 anava en direcció sud cap al sector 40 (passant per l'interior del MR-286, mitjançant l'OB-31). En el moment de la construcció de la CN-30 es va amortitzar la CN-32 i el tancament sud de la CN-30

CN-32 i 33, que haurien funcionat amb la canalització anterior a la CN-30

(MR-266) tapiava part de l'OB-31. Davant de la localització d'aquestes canalitzacions anteriors respecte la CN-30, cal considerar la possibilitat que aquesta estigués substituint una canalització anterior, de la qual no se n'han conservat restes ni indicis, que funcionaria amb les CN-32 i 33. Tot i que aquesta possibilitat seria la més probable, la manca de dades relatives a aquesta hipòtesi ens fa considerar que aquestes podrien haver funcionat amb algun altre element, del qual no se n'han conservat restes.

La posició estratigràfica de la CN-30 ens indica que aquesta es va construir i va funcionar al segle XVI, fins que va ser amortitzada possiblement a finals del mateix segle. La seva funcionalitat seria la de transportar aigua des d'una canalització central del carrer³⁸, que seria una ramificació del Rec Comtal, fins a l'interior de la finca. Aquestes canalitzacions centrals permetien per una banda l'abastiment d'aigua a les diferents finques; per una altra, des de les mateixes es desguassaven residus cap a l'exterior. La CN-30 abastiria d'aigua la finca que en aquest moment formaven els sectors 27, 46, 45 i 10 i aquesta aigua possiblement s'hauria emmagatzemat en algun dipòsit del sector 10. Tal i com veurem en l'apartat corresponent a aquest sector, el dipòsit associat amb les CN-33 i 30 va ser desmuntat i substituït per la FS-20.

Un cop va deixar de funcionar, l'interior de la CN-30 va ser reblert mitjançant un estrat (UE-46.002) de terra poc compactada i poc homogènia, si bé presentava en algun punt característiques similars a l'UE-46.001, i amb fragments de maons (possiblement restes de la coberta). Aquest estrat cobria la base de l'estructura (PV-142), sense que s'hagin documentat restes de concrecions o residus corresponents a la circulació de líquids pel seu interior. Els materials ceràmics recuperats durant l'excavació de l'UE-46.002 es corresponen a ceràmica oxidada i vidrada comuna, que són poc aclaridors en relació a la seva cronologia. Tot i això, com ja hem esmentat abans, a partir de la posició estratigràfica de la CN-30 i de l'UE-46.002, considerem que l'amortització de l'estructura se situaria al segle XVII.

Com ja hem comentat anteriorment, la CN-30 era posterior cronològicament respecte el nivell documentat per sota de l'UE-46.001. Aquest estrat, UE-46.003, definia el nivell de circulació PV-152 i estava format per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, de tonalitats vermelles i amb acumulacions de terra cendrosa i negre i de restes de morter de calç. La compactació d'aquest estrat definia el nivell de terra trepitjada PV-152, que es corresponia a un nivell d'ús del sector. El fet d'estar associada amb aquest paviment, ha suposat que l'UE-46.003 presenti diferents laminacions de terra, que indiquen que el PV-152 es va anar reparant. Aquesta dada ens mostra que aquest paviment tindria un ús ampli a nivell cronològic. La seva potència era de 20-28cm. A la zona oest del sector, l'UE-46.003 i el PV-152 es lliuraven al MR-92, fet que ens indica que durant l'ús del PV-152 el mur estava en ús. Els materials recuperats durant l'excavació d'aquest estrat són poc indicatius en relació a la seva cronologia relativa (ceràmica vidrada verda, oxidada comuna, algun fragment de ceràmica en verd-i-manganès, així com una moneda il·legible).

PV-152 i UE-46.003

La cronologia de formació i ús del PV-152 i l'UE-46.003 l'establim especialment en relació a la seva posició estratigràfica i la situem al segle XV; tal i com hem esmentat en relació a la CN-30, hi hauria la possibilitat que l'ús d'aquest paviment tingués continuïtat durant el segle XVI. En el moment inicial de la formació del PV-152 (al segle XV), el sector 46 juntament amb els sectors 45 i 27, van quedar inclosos en una mateixa finca. La porta OB-9, que permetia l'accés al sector 27 des del carrer possiblement encara estaria en ús en aquest moment i, per tant, s'accedia a la finca des de les portes OB-29 i 9 dels sectors 27 i 46 respectivament. A inics del segle XVI, l'OB-9 va ser amortitzada mitjançant el MR-109A i l'accés a l'interior de la finca des del carrer es duria a terme per l'OB-29. En el conjunt de la propietat on s'ubicava, l'espai corresponent al sector 46 estaria destinat a habitatge o a zona d'emmagatzematge, sense que haguem documentat restes o indicis de cap activitat econòmica o productiva efectuada en relació al PV-152. En relació l'activitat domèstica o de magatzem desenvolupada en aquest sector, tampoc s'ha documentat cap resta o evidència relativa a alguna estructura o element associats amb aquesta.

Trencament UE-46.004

A la zona sud-est del sector s'ha localitzat un retall a l'UE-46.003 i al PV-152 (UE-46.004), així com als estrats situats per sota d'aquest (UE-46.006, PV-156). La planta de l'UE-46.004 era irregular, amb els extrems arrodonits, amb una llargada (est-oest) de 90cm i una amplada (nord-sud) de 60cm. El perfil que definia tenia una zona (al sud) amb el fons pla i una profunditat de 10cm; l'altra zona (al nord) tenia una secció que dibuixava un fons amb més pendent en direcció nord.

Les característiques i dimensions d'aquest retall ens fan pensar que es tractaria de la base, possiblement de subjecció, d'alguna estructura, tot i que també podria correspondre's a algun trencament associat amb l'ús del paviment o d'algun element situat en aquest punt. En el primer cas, l'estructura que subjectaria podria estar associada amb algun tipus de reparació del MR-89 o bé d'algun element que es lliuraria a aquest. En el segon cas, l'element situat en aquest punt, podria estar relacionat amb algun tipus d'activitat desenvolupada a l'espai (de la qual no n'han quedat restes o indicis). En qualsevol dels dos casos, la proximitat del retall a la porta OB-9 (se situava a 1m respecte aquesta) ens fa considerar que l'estructura o element amb el que estaria associada l'UE-46.004 hauria estat en ús quan aquesta ja estaria amortitzada.

El rebliment de l'UE-46.004 (UE-46.005) estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ocre i amb una alta proporció de graves, que presentava un nivell de compactació molt baix. L'UE-46.005 s'hauria format en el moment en què l'element o estructura situat a l'interior del retall hauria estat retirat, en el moment de l'amortització del PV-152. Els materials aportats a partir de l'excavació d'aquest rebliment, es corresponen a fragments d'un mateix gibrell de ceràmica vidrada verda i d'una escudella de ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI). A partir de la cronologia d'aquests materials, així com de la posició estratigràfica d'aquest rebliment, situem la seva formació en el moment de l'amortització del PV-152, vers el segle XVI.

Per sota de l'UE-46.003 s'ha localitzat un altre estrat, UE-46.006, que definia el PV-156. L'UE-46.006 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró clar, amb restes de cendres i terra de color negre (al sud), amb acumulacions de morter de calç (al sud i a l'oest) i pedres de petites dimensions. Tenia una potència de 15-20cm i la seva compactació definia el paviment de terra trepitjada PV-156. Tot i que aquest estrat tenia restes corresponents a combustions (terra cendrosa i de tonalitats negres), no s'han documentat restes associades a una

possible estructura de combustió relacionada amb aquest nivell. A partir de les característiques del PV-156 i davant del fet que no s'han documentat restes ni indicis clars de cap element o estructura vinculada a una activitat econòmica, considerem que seria un nivell d'ús associat amb una activitat domèstica. Val a dir que a la zona nord-est del sector, aquest nivell presentava un petit desnivell, que podria estar associat amb l'empremta (produïda pel pes) d'alguna estructura situada en aquesta àrea.

PV-156 i UE-46.006

La posició estratigràfica de l'UE-46.006 i del nivell de circulació que defineix (PV-156), així com els materials recuperats durant la seva excavació (poc indicativa a nivell de cronologia –amb una intrusió d'un fragment de ceràmica de reflex-metàl·lic de pinzell pintat-) ens fa situar-lo cronològicament en el primer moment d'ús d'aquest espai, a finals del segle XIII i al segle XIV. Aquest paviment va ser substituït pel PV-152 i l'UE-46003.

Un cop retirada l'UE-46.006 s'ha documentat un nivell de terra argilosa i sorrenca, de tonalitats marró i vermell, amb taques de color negre (UE-46.007). Tenia un gruix de 10cm i es lliurava a les fonamentacions dels murs de tancament del sector. Per la seva posició estratigràfica i a partir dels materials recuperats durant la seva excavació (ceràmica oxidada i reduïda comunes, ceràmica vidrada verda i blanca, verd-i-manganès, sigil·lada africana i oxidada bescuitada), situem la formació

UE-46.008

d'aquest estrat en el moment de la construcció dels murs de tancament del sector (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV) i definiria el nivell de circulació d'aquest moment.

En relació a aquest moment constructiu, al sud del sector, per damunt de l'UE-46.007 i arran del MR-285, s'ha documentat un nivell de morter de calç (UE-46.008) de tonalitats ataronjades. L'amplada de l'UE-46.008 era de 10cm (a

l'oest) i de 1'05m (a l'est) i tenia un gruix de 2-5cm. Aquest nivell es podria correspondre amb les restes del morter de calç associat amb el moment de la construcció del MR-285 i el MR-89.

UE-46.012

Per sota de l'UE-46.007 s'ha localitzat el nivell de rebliment de l'espai (UE-46.012) previ a la construcció dels murs de tancament. L'UE-46.012 estava format per un estrat de terra molt argilosa, de tonalitats marró fosc i molt compactada. Aquest estrat s'hauria format a partir de les aportacions de sediments i aigües, de manera natural, durant el període anterior a la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat. Tal i com ja hem esmentat en relació als murs de tancament del sector,

les rases de fonamentacions d'aquests murs (UE-46.009, 46.010, 27.026 i 4.065) tallaven aquest estrat, fet que ens indica posterioritat de la formació de l'UE-46.012 respecte la construcció d'aquests murs. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació en el sector 46.

2.1.40. Sector 47

El sector 47 estava ubicat a la zona central-est del sud de la parcel·la, al nord respecte el sector 33, a l'est del sector 48 (i anteriorment del sector 52) i a l'oest del sector 31. L'espai situat al nord respecte aquest sector va quedar desmuntat en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX. L'àmbit que formava aquest sector es va definir en el moment de la construcció inicial de les diferents edificacions d'aquesta zona (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV; en aquest moment formava part de la mateixa propietat juntament amb els sectors 52 i 53 (a l'oest) i amb el sector 31 (a l'est), així com amb els sectors 32, 33 i 24 (al sud). La comunicació amb aquests darrers sectors s'efectuava mitjançant l'OB-25, que s'obria al MR-329 a la zona central-sud del sector 47, a partir de la qual s'accedia al sector 33. Val a dir que en un moment inicial, el sector 47 es corresponia al mateix espai que el sector 52, si bé han estat diferenciats ja que entre els dos s'hi ubicava el MR-349, que es tractaria d'un possible mur d'una canalització.

Desconeixem si aquesta gran propietat va funcionar de manera unitària, ja que al mateix segle XIV es va tapiar l'OB-25 i es va reduir la propietat inicial; d'aquesta manera, el sector 47 va quedar inclòs a la finca formada pels sectors 31 i 48 (que a partir del segle XV va incloure els sectors 52 i 53 anteriors). Així

Sector 47, des del nord

mateix, la propietat de la que formava part el sector 47 tindria continuïtat en direcció nord, tal i com ens indicava la porta OB-37, que s'obria a l'est del mur nord del sector 31 (MR-348); a partir d'aquesta porta es comunicava el sector 31 amb l'espai situat al nord d'aquest. Al segle XVII els sectors 47, 31 i 48 van ser amortitzats i van passar a formar part del sector 30.

Durant el període d'ús del sector 47 (entre finals del segle XIII i el segle XVI) aquest espai hauria funcionat com a àmbit interior, que se situaria a la zona central de la propietat, amb una possible funcionalitat destinada a zona d'emmagatzematge i treball de productes relacionats amb una activitat econòmica duta a terme als espais situats a l'oest respecte aquest (sectors 52 i 53 inicialment i 47 posteriorment). Tot i això, no hem documentat cap estructura relativa a una activitat directa duta a terme al sector (associada a cap activitat de caire productiu). Tal i com veurem més endavant, per la zona sud del sector hi discorria la canalització CN-36, que posteriorment serà substituïda per la CN-34, si bé les estructures amb les que funcionarien se situarien als sectors 52 i 48 (el primer en relació a la CN-36

i el segon, amb la CN-34). L'existència d'aquestes canalitzacions (que permetien l'abastiment d'aigua des de la canalització central del carrer i alhora servien de via de sortida d'aigües residuals cap a la mateixa), juntament amb els nivells i estructures documentades en aquests sectors situats a l'oest del sector 47, és el que ens ha fet considerar que a la zona posterior de la finca on se situava aquest sector s'hi desenvoluparien activitats relatives a possibles produccions, de les quals el sector 47 podria formar part de la seva zona d'emmagatzematge o de possible treball. En el darrer moment d'ús del sector 47 (al segle XVI), aquest espai podria haver continuat funcionant associat a alguna activitat productiva, tot i que també podria haver passat a tenir un ús domèstic.

La planta del sector 47 era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 4'50-4'65m i una amplada de 3'75m. El seu tancament nord el definia el MR-147³⁹; el tancament sud, el MR-329⁴⁰ (amb la reparació posterior, MR-331); el tancament est, el MR-39⁴¹ i l'oest, el MR-233.

Alçat est del MR-233

El MR-233 tancava per l'oest el sector 48 i en un moment inicial el sector 52; estava bastit mitjançant maons (de 15x30cm) disposats de manera regular i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. La llargada documentada del MR-233 era de 4'40m i se n'ha documentat una alçada de 55cm (al sud) a 70cm (a la zona central i nord). L'amplada del mur era de 18cm, exceptuat a la seva zona central, on el mateix mur definia una planta quadrada (de

30x30cm), que estava formada per dos maons. L'element que es definia en aquest punt on el MR-233 tenia més amplada funcionaria com a base de reforç del mateix mur (tipus pilar) i presentava una profunditat de 30cm més respecte la cota final del mur. El parament del MR-233 a nord i sud del MR-233 es lliurava a aquesta base quadrada; aquesta dada ens indica que a nivell constructiu inicialment es va edificar la base quadrada de maons i posteriorment els dos trams del mateix mur que se li lliuraven

Aquests tipus de reforç de planta quadrada també han estat documentats a la resta de murs de maons, d'aquesta mateixa cronologia i que tan sols han estat documentats als sectors del sud de la parcel·la (MR-72, 325 i 46). Desconeixem si aquestes bases tindrien també una funcionalitat associada amb la coberta dels diferents espais. La factura constructiva i posició estratigràfica del MR-233 ens indica que la seva construcció se situaria cronològicament al segle XV, en un moment posterior al MR-256 i anteriorment a l'amortització de la CN-36.

A nivell estratigràfic, el MR-233 va quedar tallat al seu extrem nord, per la rasa UE-3.005 del MR-365 de l'església, fet que hauria suposat també que es perdés el contacte estratigràfic entre el MR-233 i el mur de tancament nord del sector (MR-147), que també havia quedat afectat per la mateixa rasa en aquest punt. Al sud, el MR-233 es lliurava al seu extrem est al MR-256⁴², que es lliurava al mur sud MR-329. En relació al MR-256, el MR-233 podria estar tapiant un possible arc que definiria el primer, tot i que hi ha la possibilitat que aquest arc no s'edifiqués i es construís el MR-233 com a tancament dels sectors.

L'extrem sud-oest del MR-233 es lliurava al mur de tancament nord de la CN-36, MR-352; a partir d'aquesta dada, considerem que en un moment inicial posteriorment a la construcció d'aquest mur possiblement hauria funcionat amb aquesta estructura, si bé posteriorment (al mateix segle XV) va ser amortitzada i substituïda per la CN-34. Per la cara oest, la part inferior del MR-233 es lliurava en algun punt a les restes del MR-349, que es correspondria al mur de tancament est d'una canalització que funcionaria amb la CN-36. En aquest sentit, tal i com es presenta més endavant, el MR-349 era solidari estratigràficament amb el mur sud de la CN-36, amb la que definirien una desviació de la canalització cap al nord.

Alçat sud-oest del MR-233, amb el seu contacte amb la CN-36 i el MR-349

Per la seva posició estratigràfica, el MR-233 podria haver funcionat, tal i com també hem esmentat en relació a la CN-36, en el darrer moment d'ús de la canalització associada amb el MR-349. La part inferior de la zona del possible pilar associat amb el MR-233 s'assentava al damunt de l'UE-47.011, que presentava restes de morter de calç associades amb la construcció d'aquest mur. En el moment previ a l'amortització de l'UE-47.011 es va edificar aquesta part central del mur, mentre que la resta del mur es va acabar de bastir durant la formació de l'UE-47.010, ja que s'assentava al damunt de la part inferior d'aquest estrat (que amortitzava el PV-169 associat amb l'UE-47.011, alhora que definia el PV-168).

A la cara oest del MR-233 (al sector 52), arran de la part inferior del mur s'ha documentat un nivell de morter de calç (UE-52.002), que tenia una amplada de 20-25 i un gruix de 2-4cm. Les característiques i tonalitats d'aquest morter eren les mateixes que les del que actuava de lligam del mur. L'UE-52.002 s'assentava al damunt del MR-349. A partir d'aquestes dades aportades per les característiques

UE-52.002

d'aquest estrat i la seva posició estratigràfica, considerem que l'UE-52.002 es correspondrien a restes de morter de calç associades amb la construcció del MR-233, alhora que amortitzarien i regularitzarien l'espai on s'ubicava el MR-349.

Al sud del MR-233 s'hi situava una obertura, OB-39, a partir de la qual s'accediria al sector 48 des del sector 47. Aquesta porta hauria estat definida mitjançant el mateix parament del mur; en aquest sentit no s'ha documentat cap trencament al mur, ja que la cota de localització de mateix se situava en el mateix nivell que la part inferior de l'obertura. L'amplada d'aquesta OB-39 era de 80cm. Val a dir que l'OB-39 tan sols ha estat documentada en relació al darrer moment d'ús del MR-233, ja que als nivells de circulació

associats a les cotes inferiors del mateix la part inferior del mur no definia aquesta obertura.

Davant d'això, hi hauria la possibilitat que inicialment la porta se situés al nord del mur i que hagués quedat desmuntada per la rasa UE-3.005 del MR-365 de l'església. Una altra opció seria que aquest accés entre els sectors se situés al mateix punt que l'OB-39, ja que en aquest punt el MR-233 presentava menys alçada; en aquest cas, en el moment inicial de l'ús dels sectors 47 i 48 la part inferior del mateix mur a la zona de la porta definiria un punt més elevat entre els dos sectors. Aquesta possibilitat podria tenir cert sentit si tenim en compte el fet que en els sectors 48 i 52 s'hi durien a terme treballs associats amb l'aigua i estructures de combustió; per tal d'evitar especialment entrades d'aigua al sector 47 se separaria els nivells de circulació dels dos sectors mitjançant una major alçada del mur (com un graó) a la porta de comunicació entre ells. En qualsevol cas, l'OB-39 va quedar desmuntada en el moment de l'amortització dels sectors 47 i 48 (al segle XVII), que va suposar també el desmuntatge i amortització del MR-233.

A nivell d'estructures, en aquest sector cal destacar les canalitzacions CN-36 i 34, que discorrien per la zona sud del mateix, arran del MR-329, al que es lliuraven. Ambdues canalitzacions se situaven també a l'espai corresponent al sector 31, mentre que l'extrem est de la CN-36 a la zona oest del sector 52. Tot i això, presentem les dues canalitzacions a nivell estructural en aquest sector 47 i als sectors 31 i 52 es van relacionant amb la seva seqüència estratigràfica a mesura que aquesta es va presentant. A nivell general cal destacar que la CN-36 seria la construcció inicial (del segle XIV), que va ser substituïda (al segle XV) per la CN-34, aquesta darrera estarà en ús fins al segle XVI. La funcionalitat de les dues estructures

era la de l'abastiment de l'aigua que discorria des d'una canalització situada a la zona central del carrer Joan Grech (sector 4), que era una ramificació del Rec Comtal o d'alguna de les rieres que se situaven en aquesta zona de la ciutat⁴³. Amb aquesta canalització central connectarien la CN-36, i posteriorment la CN-34, que transportaven cap a l'interior de la finca l'aigua de la primera. De la mateixa manera, des de les canalitzacions interiors de les finques circulaven les aigües residuals generades al seu interior, cap a la canalització central del carrer.

En aquesta mateixa intervenció, a la zona central nord de la parcel·la, s'ha documentat la CN-30, que tindria la mateixa funcionalitat. Val a dir, en relació a la canalització central del carrer, que en aquesta intervenció s'han localitzat les restes de la possible canalització inicial (del segle XIV), de la qual se n'havien conservat la part corresponent a la seva base (a la zona central del sector 4), que la definia el paviment de maons PV-72. La resta de la canalització amb la que funcionava aquest paviment hauria estat desmuntada en el moment de la construcció, al segle XVII, de la CN-8. La connexió de les CN-36 i 34 amb la canalització central del carrer se situava més enllà del límit est de la parcel·la intervinguda.

La CN-36 tenia una direcció est oest i se n'ha documentat una llargada de 9'40m; la seva amplada era de 50-60cm i tenia una alçada total de 35-50cm (amb més alçada de l'estructura a la zona central i oest, al sectors 47 i 52). Els seus murs de tancament (MR-352 al nord i MR-353 al sud) estaven bastits mitjançant pedres de mida mitjana, amb les seves dues cares (nord i sud) lleugerament escairades; aquestes estaven disposades en una o dues filades regulars i lligades amb morter de calç de tonalitats ataronjades. El mur nord, MR-352, tenia una amplada de 15-28cm; el mur sud, MR-353, es lliurava a la part inferior del MR-329 i tenia una amplada de 18-32cm. En relació al MR-353 cal destacar que es lliurava a la part inferior del mur que tapiava l'OB-25 (MR-147), fet que ens indica que en el moment de la construcció de la CN-36 aquesta porta ja hauria estat amortitzada.

Vista general de la CN-36, des de l'oest

Entre els MR-352 i 353 es definia un espai de 15-20cm, a les cotes inferiors del qual s'hi situava el paviment de base de l'estructura, damunt el qual circulava l'aigua. La secció interior que es dibuixava era de "U" amb el fons pla, amb una alçada d'aquest espai de 10-20cm. Aquest paviment de base inicialment el definia el PV-175, que estava format per una alineació de maons horitzontals, alguns dels

PV-175A, al damunt del PV-175

quals havien estat lleugerament retallats per a adaptar-se a l'amplada de l'interior de l'espai on s'ubicaven. Aquests maons s'assentaven al damunt d'una base de morter de calç, que alhora actuava de lligam entre ells. En diversos punts de l'estructura, a la zona de contacte entre el PV-175 i els murs de tancament de la canalització s'han documentat restes de morter de calç, que podrien indicar-nos un possible revestiment de l'interior de l'element.

El PV-175 va ser substituït pel PV-175A, que se li assentava al damunt. El PV-175A estava definit també mitjançant una alineació de maons horitzontals, que s'assentaven al damunt d'una base de morter de calç (de 3cm), que amortitzava el paviment anterior, així com actuava de lligam entre els maons. Possiblement

al damunt dels murs de tancament de la canalització s'hi assentaria la coberta de l'estructura, que podria estar definida mitjançant pedres planes o bé maons; tot i això, no hem documentat restes o indicis de l'existència d'aquesta coberta, que ens permeti confirmar aquesta possibilitat.

La posició estratigràfica, així com la factura constructiva de la CN-36 ens indiquen que s'hauria edificat al segle XIV, en un moment posterior als primers nivells de circulació documentats als sectors 31, 47 i 52 (PV-174, 169 i 173 respectivament) i també al tapiat de l'OB-25 (mitjançant el MR-174). La reparació PV-175A de la base inicial de maons PV-175, s'hauria definit en el mateix segle XIV. Com ja hem esmentat, aquesta canalització hauria estat en ús fins al segle XV.

La continuació cap a l'oest de la CN-36 va quedar tallada en el moment de la construcció del MR-256, tot i que més enllà del límit oest d'aquest mur tampoc s'han documentat més restes d'aquesta estructura. Aquesta dada ens fa considerar que la CN-36 finalitzaria per l'oest a poca distància respecte el punt on s'ubicava el MR-256 i en el moment de la seva amortització es va desmuntar aquest extrem oest. En aquest sentit, possiblement la CN-36 estaria en contacte amb una possible estructura, que funcionaria com a dipòsit d'aigua. Durant l'excavació del sector 52, a l'angle de tancament sud-oest d'aquest espai s'han documentat les restes d'una acumulació de pedres (UE-52.009) de mida mitjana, lleugerament escairades o sense treballar, col·locades en pla i lligades amb argila.

La planta que definia l'UE-52.009 era semi-circular, de 1m de llargada (nord-sud) i 50cm d'amplada al seu extrem sud. El límit est de l'UE-52.009 coincidia amb l'extrem oest de la CN-36. Per les seves característiques constructives, ubicació i

posició estratigràfica, considerem que l'UE-52.009 es podria correspondre a les restes de la base del possible dipòsit, que funcionaria amb la CN-36. A aquesta estructura hi arribaria l'aigua des de la CN-36, així com des d'aquest sortiria l'aigua residual per la mateixa canalització cap a la central del carrer. El fet de coincidir l'extrem est de l'UE-52.009 amb l'oest del MR-256 hauria motivat que no haguem documentat restes de la continuació de la CN-36, que finalitzaria al punt on es va ubicar posteriorment l'extrem oest MR-256.

UE-52.009, amb el MR-256

Tot i que aquesta possible relació entre la CN-36 i l'UE-52.009 (com a possible base d'un dipòsit) ens sembla força probable, hi hauria també la possibilitat que la CN-36 no continués més enllà del límit oest documentat de l'estructura i que canviés de direcció cap al sud del sector 47 i 52. En aquest sentit, a l'extrem oest de la CN-36 el seu mur de tancament sud, MR-353, era solidari estratigràficament amb el MR-349, amb el que definia un angle de tancament cap al sud. Aquest mur se situava a l'interior del sector 52 i presentava la mateixa factura constructiva que els murs de tancament de la canalització; la part documentada d'aquest mur tan sols mostrava una cara definida a l'est, mentre que la cara oest era irregular. La seva direcció era nord-sud, amb una llargada documentada de 4m, una amplada de 20-37cm i una alçada de 10-17cm. L'extrem nord del MR-349 hauria quedat tallat per la rasa UE-3.005 del MR-365 de l'església.

MR-349, amb el contacte d'aquest amb la CN-36 i part de l'UE-52.009 a primer terme

Per les seves característiques i relació estratigràfica, considerem que el MR-349 es tractaria o bé del mur de tancament est de la mateixa CN-36, que es desviaria i continuaria en direcció sud, o bé del mur est d'una canalització que funcionaria amb la aquesta. En qualsevol cas, podem considerar de manera clara que el MR-349 definiria el mur de tancament d'una canalització; en aquest sentit, a la zona oest de l'extrem sud del mur, formaven part del mateix diverses

pedres, que es podrien correspondre a la continuació de l'estructura (possiblement la part inferior de la base de la mateixa). La cronologia de la construcció del MR-349 i de la canalització amb la que estaria associat la situem en el mateix moment que la CN-36, al segle XIV.

Un cop vistes aquestes dues possibilitats relatives a la continuació de la CN-36 cap a l'oest, considerem que ambdues serien compatibles entre elles. D'aquesta manera, una part de l'aigua que circulava per l'interior de la CN-36 podria desviar-se cap a la canalització associada amb el MR-349 i la resta continuaria en direcció oest, fins al possible dipòsit vinculat amb l'UE-52.009. Tant el MR-349 com l'UE-52.009 van ser amortitzats i desmuntats (mitjançant l'UE-52.002 i 52.003 respectivament) en el mateix moment en què es va amortitzar la CN-36 (al segle XV).

A nivell estratigràfic, al sector 31 la part inferior de la CN-36 se situava a l'interior d'un retall, UE-31.022, que tallava el primer nivell de circulació del sector 31 (UE-31.013, PV-174), que estava associat al procés de construcció dels murs de tancament del sector i a un possible primer nivell d'ús de l'espai (a inicis del segle XIV). L'interior del retall estava totalment reblert per la CN-36, els murs de tancament de la qual es lliuraven als límits del mateix. Als sectors 47 i 52 la CN-36 s'assentava al damunt dels primers nivells de circulació dels sectors (PV-169, UE-47.011 i UE-52.010). Aquesta diferència estratigràfica està motivada pel fet que el PV-174 estava situat a una cota inferior respecte els nivells dels sectors 47 i 52. A la zona de l'obertura OB-38 al MR-39, que permetia l'accés des del sector 31 al 47, el retall UE-31.013 també havia tallat la part inferior del MR-39. La CN-36 (així com també amb la CN-34) discorria per la zona sud de l'obertura i van funcionar coetàniament.

L'interior de la CN-36 estava reblerta mitjançant un nivell de terra argilosa, poc compactada i de tonalitats marró fosc, que ha estat identificada com a UE-31.012. Aquest estrat s'hauria format en el moment en què es va amortitzar l'estructura. La part inferior del mateix presentava una textura més llimosa, que podria estar associada al sediment generat per la circulació de l'aigua durant l'ús de l'estructura. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró). La posició estratigràfica i característiques de l'UE-31.012 ens indiquen que es tractaria del nivell que amortitzaria l'estructura, que s'hauria barrejat amb el sediment de llims inferior, que estava format per la circulació d'aigua per la mateixa. A nivell cronològic, situem la formació de l'UE-31.012 al segle XV. Al damunt dels murs de la CN-36 (MR-352 i 353) i de l'UE-31.012 s'ha documentat un nivell de morter de calç, UE-31.011, al damunt del qual s'assentava la CN-34. Aquest estrat funcionava com a nivell d'amortització final de la CN-36 i de base de la CN-34. L'excavació de l'UE-31.011 ha aportat ceràmica oxidada comuna i blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV). La seva

posició estratigràfica ens indica que s'hauria format al segle XV, un cop ja l'interior de la CN-36 hauria estat amortitzada i seria el nivell que amortitzaria els murs de l'estructura, prèviament a la construcció de la CN-34.

CN-34, des de l'oest

Pel que fa a aquesta CN-34, com ja hem indicat s'assentava al damunt de la CN-36 i tenia la mateixa direcció est-oest. La llargada documentada de la CN-34 era de 8'30m, tenia una amplada de 28-35cm i una alçada de 30-47cm. El tancament nord de l'estructura el definia el MR-45, que estava bastit mitjançant maons, disposats de manera ordenada i lligats amb morter de calç de tonalitats vermelloses. La seva amplada era de 16-20cm i se n'ha documentat una alçada de 25-40cm. El tancament sud de la CN-34 la formaven la cara nord dels murs de tancament dels sectors 31 i 47 (MR-39 i 329 respectivament). Les cares interiors dels murs de la canalització presentaven restes de morter de calç, que ens indiquen que la zona interior de la mateixa estaria revestida amb aquest morter. L'espai interior que

definien els tancaments de l'estructura tenia una amplada de 10-16cm. A la part inferior d'aquest espai s'hi situava la base de circulació de líquids de la canalització, PV-155, que es lliurava als MR-45, 39 i 329. La secció interior que es definia era de parets rectes i el fons pla, amb una alçada interior de 17-25cm. El PV-155 estava format per maons, col·locats de manera alineada, que s'assentaven al damunt d'una base de morter de calç (de les mateixes característiques que el del MR-45), que actuava de lligam dels mateixos.

A la zona de contacte entre l'oest del MR-39 i l'est del MR-329 (on aquest darrer se situava lleugerament al nord respecte el primer), l'amplada de la base era més reduïda respecte la resta (5-7cm). Per tal d'adaptar-se a aquesta amplada, es van col·locar fragments de maons o bé aquests van ser retallats. En algun punt d'aquest paviment, els maons que el definien presentaven un important desgast, que s'hauria produït per la circulació de residus pel seu interior. Tal i com hem esmentat, la part inferior de l'estructura s'assentava al damunt de les restes de morter de calç, UE-31.011, que amortitzaven la CN-36. La CN-34 estava coberta mitjançant dues línies de maons col·locats en pla (PV-154), dels quals la línia situada al nord s'assentava al MR-45 i la del sud es lliurava al tancament sud de l'estructura. D'aquesta coberta PV-154 se n'han documentat restes a l'extrem est de la canalització, al límit est de la intervenció. La part localitzada del PV-154 tenia una

llargada de 1'25m, una amplada de 32cm i una alçada de 8cm. Els maons que definien aquesta coberta estaven lligats amb el mateix tipus de morter de calç que la resta de l'estructura, amb els que se situaven al sud que es lliuraven al MR-30.

La posició estratigràfica i factura constructiva de la CN-34 ens indiquen que s'hauria construït al segle XV i que hauria estat en ús fins a inicis-mitjans del segle XVI. L'extrem oest de la canalització hauria estat desmuntat en el moment de la seva amortització. El punt on aquesta estructura es perdia se situava a pocs centímetres del límit sud-oest del sector 47, sense que haguem documentat restes o indicis de la possible continuació de l'estructura cap a l'oest (al sector 48); així mateix, tampoc hem documentat cap resta associada amb una possible estructura de dipòsit amb la que podria funcionar la CN-34.

Coberta de la CN-34, PV-154

La manca de restes d'aquesta estructura ens fa considerar dues possibilitats. Per una banda hi hauria l'opció que el possible dipòsit on anés l'aigua provinent de la CN-34 des de la canalització central del carrer s'emmagatzemés en algun tipus d'estructura no constructiva (tipus gran recipient ceràmic), o que en el cas que fos constructiva, la seva part inferior coincidís amb la part inferior de la CN-34. En qualsevol dels dos casos, les seves dimensions serien reduïdes (com a màxim els 48cm que hi havia des de l'extrem oest documentat de la CN-34 fins a l'est del MR-256) i la comunicació de la canalització amb la possible estructura s'efectuaria per la part inferior de la mateixa. Amb aquesta hipòtesi la CN-34 continuaria tenint la funció d'entrada d'aigua cap a la finca, des de la canalització central del carrer i de sortida d'aigües residuals cap a la mateixa. Una altra possibilitat seria que la CN-34 estigués en contacte amb una canalització (possiblement ceràmica) que discorreria en vertical (des d'un pis superior cap a la planta baixa) i que es lliuraria al MR-329. Val a dir que no s'han recuperat restes d'aquesta canalització ni indicis de la seva existència. Aquesta segona opció suposaria que la CN-34 ja no funcionés com a estructura d'abastiment d'aigua, sinó que actuaria de desguàs cap a l'exterior de les aigües residuals de la primera planta de la finca.

L'interior de la CN-34 estava reblerta mitjançant les UE-31.005 (al sector 33) i UE-47.003 (al sector 47) que es corresponien al mateix nivell format en el moment de l'amortització de l'estructura. Ambdós estaven formats per un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i amb acumulacions de terra sorrenca de tonalitats ataronjades. L'excavació dels dos estrats ha permès recuperar un important nombre de fragments de vidre (dels quals destacaven un fragment de braçalet, una

vora d'ampolla i cinc fragments d'un mateix peu de copa), juntament amb ceràmica vidrada (verda i marró), oxidada i reduïda comunes, ceràmica vidrada blanca i una agulla de cap de bronze.

PV-100 i UE-30.010

Pel que fa a l'excavació arqueològica del sector 47, cal destacar que tots els nivells documentats d'aquest sector estaven tallats, a la seva zona nord, per la rasa UE-3.005 del MR-365 de l'església. El primer d'aquests estrats documentats, UE-30.010, estava format per un nivell de terra argilosa i compactada, de tonalitats grises i ataronjades i amb restes de morter de calç i de cendres en diversos punts. La compactació d'aquest estrat definia el paviment de terra trepitjada PV-100. La seva potència era de 5-7cm. A nivell

estratigràfic, al damunt de l'UE-30.010 i el PV-100 s'hi assentaven els MR-43 i 44 del sector 30, fet que ens indica posterioritat de la construcció dels murs respecte la formació i ús dels primers. Així mateix, el PV-100 i l'UE-30.010 serien posteriors respecte l'amortització de la CN-34, ja que se situaven a una cota superior respecte del nivell d'amortització d'aquesta. La cronologia de la formació i ús de l'UE-30.010 i el PV-100 la situem cronològicament (a partir de la seva posició estratigràfica) a les darreries del segle XVI, en el darrer moment d'ús del sector prèviament a la seva amortització (al segle XVII).

A la zona nord-est del sector s'ha documentat el FP-28, que funcionava amb el PV-100. El FP-28 tenia una planta ovalada, amb una llargada (est-oest) de 14cm, una amplada (nord-sud) de 10cm i una profunditat de 7cm. El seu perfil era de parets rectes i fons irregular i s'hauria definit durant la formació de l'UE-30.010 i el PV-100, sense presentar cap retall als mateixos. Per les seves característiques, el FP-28 es correspondria a un forat de pal, a l'interior del qual s'hi situaria la base de subjecció d'un element periple (possiblement de fusta). Aquest element hauria

FP-28

funcionat durant la formació i ús del PV-100 i l'UE-30.010 i probablement estaria relacionat amb l'activitat duta a terme en el sector en aquest moment (com a possible zona d'emmagatzematge o bé de caire domèstic). Prèviament a l'amortització del PV-100 es va retirar l'element situat a l'interior del FP-28 i es va reblir el seu interior mitjançant l'UE-30.011. Aquesta estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i poc compactada, sense restes ni indicis de la possible estructura situada a l'interior del FP-28. La posició estratigràfica del FP-28 i del seu rebliment ens indiquen que el primer s'hauria definit al segle XVI i s'hauria amortitzat a finals del mateix segle, inicis del segle XVII.

L'UE-30.010 cobria l'UE-47.001, que estava formada per un nivell de terra poc homogènia, de tonalitats marró fosc, amb fragments de maons i bastant compactada. Tenia un gruix de 7-13cm. Per les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-47.001 seria un nivell d'apujada de nivell i regularització del mateix, prèviament a la formació de l'UE-30.010 i el PV-100. Aquest estrat s'hauria definit en el moment posterior a l'amortització de la CN-34, ja que a la zona sud d'aquesta estructura l'UE-47.001 cobria l'estrat de rebliment del seu interior (UE-47.003), així com part del seu mur de tancament nord (MR-45). Durant l'excavació de l'UE-47.001 s'han recuperat fragments de ceràmica vidrada marró i oxidada comunes. La cronologia de la formació d'aquest estrat la situem, a partir de la seva posició estratigràfica, al segle XVI (cap a finals del segle).

PV-137 i UE-17.002

Per sota de l'UE-47.001 s'ha localitzat l'UE-47.002, que estava formada per un nivell de terra argilosa, molt compactada i de color ataronjat. La compactació d'aquest estrat definia el paviment de terra piconada PV-137. Durant la intervenció de l'any 2004 es va dur a terme un sondeig a l'oest d'aquest sector (arran del MR-39) i aquest estrat va ser identificat com a UE-63. Aquest estrat tenia un gruix de 3-5cm i es lliurava a tota l'estructura corresponent a la CN-

34, fet que ens indica que funcionarien de manera coetània. L'excavació de l'UE-47.002 ha aportat ceràmica oxidada i vidrada (verda i marró) comunes i restes de fauna. Per les característiques i posició estratigràfica de l'UE-47.002 i el PV-137 considerem que es tractaria d'un nivell de circulació de l'espai, durant el darrer moment d'ús de la CN-34, que se situaria cronològicament al segle XVI.

El PV-137 i l'UE-47.002 presentaven un seguit de retalls (FP-30, 31, 32 i 33) que han estat documentats a la zona central nord del sector. Les característiques de tots aquests retalls ens indiquen que es tractarien de forats de pal, que actuarien com a bases de subjecció de diversos elements. Tot i la diversitat de dimensions, la proximitat entre ells ens fan considerar que molt possiblement tots ells formarien part d'una mateixa estructura. La planta que definiria aquesta seria irregular, amb dos dels forats de pal (FP-30 i 32), que estarien alineats entre ells (al sud i nord) i que eren els que presentaven unes dimensions més grans; aquests FP-30 i 32 podrien correspondre's a la base de l'estructura, mentre que al nord-est i nord-oest del FP-32 s'hi situaven els FP-31 i 33, que podrien actuar de reforç de la mateixa. A nivell estratigràfic, com ja hem esmentat, aquests forats de pal trencaven el PV-137 i l'UE-47.002, fet que ens indicaria que l'estructura amb la que possiblement funcionarien s'hauria col·locat posteriorment a la seva formació, tot i que hauria funcionat amb el PV-137.

FP-30, 31, 32 i 33

El FP-30 era el que se situava més al sud respecte el conjunt i tenia una planta aproximadament triangular, amb els extrems arrodonits i amb un petit encaix rectangular que sobresortia 2cm a l'extrem sud. La seva llargada (est-oest) era de 20cm, tenia una amplada de 7-15cm i una profunditat de 14cm; la secció que definia era de parets rectes i fons pla. A 28cm al nord del FP-30 s'hi ubicava el FP-32, que tenia una planta aproximadament circular, de 15cm de diàmetre i 16cm de profunditat. Presentava un perfil de parets rectes i fons pla. A l'oest respecte el FP-32 el PV-137 presentava un important desgast (amb un rebaix del nivell), que podria estar associat amb el contacte de l'estructura amb el paviment en aquest punt. A 10 cm al nord-est del FP-32 s'hi situava el FP-31. Aquest tenia una planta rectangular (orientada de nord a sud), amb els extrems arrodonits; la seva llargada era de 11cm, l'amplada de 8cm i tenia una secció de parets rectes i fons pla, amb una profunditat de 10cm. Al sud respecte el FP-31 el PV-137 també presentava un desgast (no tant destacable com el relacionant amb el FP-32), que igualment podria estar vinculat amb l'estructura situada en aquest punt. El darrer dels forats de pal, FP-33, estava a 50cm al nord-oest respecte el FP-32. La seva planta era quadrada, amb els extrems arrodonits, de 10x10cm i una profunditat de 12cm. Presentava una secció era de parets rectes i fons pla.

L'estructura amb la que funcionarien aquests forats de pal hauria estat desmuntada en el moment previ a l'amortització del PV-137 (mitjançant l'UE-47.001) i aquests

van ser reblerts. A l'interior del FP-30 s'hi situava l'UE-47.004, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i poc compactada, amb una pedra de mida petita col·locada verticalment al sud, on el FP-30 presentava l'encaix esmentat. El rebliment de l'interior del FP-32, UE-47.006, estava format per un nivell de terra argilosa de tonalitats marró fosc, poc compactada i amb pedres de petites dimensions. Els rebliments del FP-31, UE-47.005, i del FP-33, UE-47.007, estaven formats per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i poc compactada. Tots aquests estrats de rebliment s'haurien format a mitjans-final del segle XVI.

PV-165 i UE-47.008

L'UE-47.002 cobria l'UE-47.008, que definia el PV-165. L'UE-47.008 estava formada per un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró clar i bastant compactada; durant el sondeig efectuat a la intervenció de l'any 2004, aquest estrat va ser identificat com a UE-64. Aquesta compactació de l'estrat definia el PV-165, que es corresponia a un paviment de terra piconada. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis

segle XIV), juntament amb ceràmica vidrada verda i marró comunes, fragments de ferro, restes de fauna, fragments de vidre, així com un fragment d'estuc amb restes de pintura. A nivell estratigràfic, l'UE-47.008 i el PV-165 es lliuraven a la CN-34, fet que ens indica que durant l'ús del PV-165 la CN-34 ja estaria edificada i estaria en funcionament. En relació a la CN-34, aquesta s'hauria edificat prèviament a la formació de l'UE-47.008, ja que aquest estrat es lliurava a les cotes inferiors de la canalització, alhora que cobria les restes de la CN-36. La posició estratigràfica de l'UE-47.008 i el PV-165 ens indica que la formació i ús d'aquests se situaria cronològicament al segle XV (a mitjans-finals d'aquest segle).

Per sota de l'UE-47.008 s'ha documentat l'UE-47.009, que formava el PV-166. L'UE-47.009 estava formada per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i bastant compactada. Aquest estrat tenia un gruix de 20-25cm i va ser identificat com a UE-65 durant el sondeig de la intervenció de l'any 2004. La compactació de l'UE-47.009 definia el paviment de terra piconada PV-166. L'UE-47.009 i el PV-166 es lliuraven al mur nord de la CN-36 (MR-352), que ens indica que el PV-166 funcionaria durant el darrer moment d'ús de la canalització. Així mateix, l'UE-47.009 es lliurava a la part inferior del MR-233. Pel que fa als materials aportats durant l'excavació d'aquest estrat, estaven formats per ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), vidrada

blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró), així com ceràmica de cronologia romana (sigil·lada sudgàl·lica i comuna africana); a més dels materials ceràmics, s'han recuperat una sivella petita de bronze, fragments de vidre i ferro i restes de fauna. La posició estratigràfica, juntament amb els materials aportats per l'UE-47.009 ens indiquen que la formació i ús d'aquest estrat i del PV-166 se situarien cronològicament a mitjans del segle XV .

PV-166 i UE-47.009

L'UE-47.009 cobria l'UE-47.010, que formava el PV-168. L'UE-47.010 es corresponia a un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de tonalitats vermelles i bastant compactada. Aquesta compactació definia el PV-168, que es corresponia a un paviment de terra trepitjada. L'UE-47.010 tenia una potència de 10-15cm i va durant el sondeig efectuat l'any 2004 va ser identificat com a UE-66. A nivell estratigràfic, a la part inferior de l'UE-47.010 se li assentava al damunt el MR-233,

PV-168 i UE-47.010

mentre que la part superior i el PV-168 ja es lliuraven a les cotes inferiors del mur. Aquesta dada ens indica que el MR-233 es va edificar durant el procés de formació de l'UE-47.010 i que un cop es va acabar la seva construcció es va definir la part superior de l'UE-47.010 i el PV-168. Així doncs, el PV-168 seria el primer nivell de circulació associat amb el MR-233. El PV-168 també funcionaria amb la CN-36, ja que es lliurava al seu mur nord (MR-352). Pel que fa als materials recuperats durant l'excavació de l'UE-47.010, aquests estaven formats per ceràmica vidrada blanca, ceràmica oxidada, reduïda i vidrada verda comunes, juntament amb fragments de vidre i restes de fauna. La cronologia de la formació i ús de l'UE-47.010 i del PV-168 la situem (per la seva posició estratigràfica) a finals del segle XIV-inicis del segle XV.

L'UE-47.010 cobria i amortitzava un nivell de circulació anterior, PV-169, que estava format per un paviment de terra piconada. Aquest paviment el definia la compactació

PV-169 i UE-47.011

de l'UE-47.011, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica, tonalitats marró fosc i bastant compactada. L'UE-47.011 tenia un gruix de 10-13cm i va ser identificat com a UE-67 durant el sondeig de la intervenció de l'any 2004. A nivell estratigràfic, l'UE-47.011 i el PV-169 se'ls recolzava la base de la CN-36, fet que ens indica que la construcció d'aquesta és posterior a la formació dels dos; tot i això, la CN-36 hauria funcionat durant l'ús del

PV-169. Així mateix, al damunt de l'UE-47.011 s'hi va edificar el MR-349, que es corresponia a la desviació o ramificació cap al nord de la CN-36. Aquesta estructura també funcionaria durant l'ús del PV-169.

A l'oest respecte el MR-349 s'hi situava l'UE-52.010 (del sector 52), que es corresponia al mateix estrat que l'UE-47.011, que han estat diferenciats per la seva ubicació diferent respecte aquest mur. En relació al MR-233, la part inferior de la base del pilar que se situava a la zona central d'aquest mur s'assentava al damunt de l'UE-47.011 i del PV-169. Aquest fet ens indica que la part corresponent a aquest pilar es va començar a edificar en el moment previ a l'amortització del PV-169 i, tal i com hem presentat en relació a l'UE-47.010, durant la formació d'aquest estrat d'amortització del PV-169 es va acabar de construir el MR-233. L'excavació de l'UE-47.011 ha permès recuperar materials ceràmics, que es corresponien a un abundant nombre de ceràmica comuna oxidada, juntament amb ceràmica vidrada verda i reduïda (amb un fragment de rebuig de forn), vidrada blanca, així com fragments de ferro i un important nombre de restes de fauna. La posició estratigràfica de l'UE-47.011 ens indica que la seva formació i l'ús del PV-169 se situen cronològicament al segle XIV, en el primer moment d'ocupació del sector.

L'UE-47.011 cobria un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles-ataronjades i bastant compactada, que ha estat identificat com a UE-47.012 (que va ser identificat com a UE-68 en el sondeig de la intervenció del 2004). Aquest estrat era tallat per les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector, fet que ens indica que es correspondria al nivell de rebliment previ al moment de l'inici dels treballs de construcció dels diferents edificis d'aquesta zona. Al damunt de la zona central-sud l'UE-47.012 s'ha documentat una acumulació de restes de morter de calç, de tonalitats blanques i ataronjades, que han estat identificades com a PV-170. Aquest morter de calç es corresponia a les restes del morter que hauria estat utilitzat possiblement durant la construcció dels mur de tancament sud (MR-329).

Així mateix, el PV-170 el definia la compactació de les cotes superiors de l'UE-47.012, que formava el nivell de circulació associat amb aquest procés constructiu.

La formació de l'UE-47.012 estaria associada als processos de deposició d'argiles i sediments, de manera natural, a partir de diverses vingudes d'aigua en aquesta zona. Aquest estrat era el mateix nivell que l'UE-53.008 documentada als sectors 52 i 53. En aquests estrats s'ha finalitzat l'excavació arqueològica d'aquests sectors.

UE-47.012 i PV-170

2.1.41. Sector 48

El sector 48 estava situat a la zona central-oest del sud de la parcel·la, al nord respecte el sector 34, a l'est del sector 47 i a l'oest del sector 38 (i posteriorment sector 35). La zona nord respecte aquest espai hauria quedat desmuntat en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX i, per tant no hem documentat restes del sector situat al nord del sector 47. L'espai que definia aquest sector s'hauria format a mitjans del segle XV i inclouria els sectors 52 i 53, al damunt dels quals se situava i amortitzava; a més d'aquests espais, en el moment de la formació del sector 47 van deixar de funcionar els murs que els diferenciaven (MR-325 i 371). El sector 47 va formar part de la mateixa propietat, juntament amb els sectors 47 i 31 i amb els espais situats al nord respecte aquests (que haurien quedat desmuntats per la construcció del soterrani). En el conjunt d'aquesta finca, el sector 47 se situaria a la part posterior de la mateixa, en contacte amb la part posterior de la finca situada al carrer de l'Oliver del Pla d'en Llull (sector 38), si bé no hi hauria cap comunicació entre elles. Aquest espai estarà en ús fins a finals del segle XVI, quan s'amortitzarà (juntament amb els sectors 31 i 47) i passarà a formar part del sector 30.

Sector 48 des del nord-est

A partir dels resultats de la intervenció arqueològica, així com valorant la ubicació del sector 48 en relació a la propietat de la que formava part, considerem que aquest sector seria un àmbit exterior o semi-exterior, que possiblement hauria funcionat com a espai destinat a treballs de petita producció econòmica. Tot i això, no hem recuperat materials associats amb aquesta possible activitat; davant d'això no podem descartar un possible ús de l'espai de caire

domèstic. La possible activitat productiva s'hauria dut a terme fins a un moment anterior respecte l'amortització del sector, ja que l'estructura de combustió associada amb aquesta activitat (EC-16A) hauria estat amortitzada. Així mateix, les característiques del darrer nivell de circulació del darrer moment d'ús (PV-101) ens podrien indicar un canvi d'activitat, ja de caire domèstic (al segle XVI). Aquesta dada l'apuntem a partir de valorar el paviment de maons PV-101 en relació a la resta de paviments d'aquestes característiques documentats en aquesta intervenció. En la majoria d'aquests sectors documentats els nivells d'ús d'aquesta mateixa cronologia no estaven definits mitjançant maons (acostumaven a ser paviments de terra piconada) i els que han estat documentats (molts d'ells ja del segle XVII) estaven associats a àmbits domèstics.

La planta del sector 48 era aproximadament quadrada, de 3'90x3'90m. El tancament nord el definia el MR-147⁴⁴, el mur sud era el MR-329⁴⁵, mentre que el tancament est el definia el MR-233⁴⁶ i el tancament oest, el MR-34⁴⁷. A nivell d'estructures, cal destacar que a la zona nord-est del sector s'hi situaven les fosses sèptiques FS-24 i 25, que haurien funcionat durant l'ús d'aquest sector, ja que tots els seus nivells es lliuraven als seus murs de tancament sud i est⁴⁸.

A nivell d'excavació arqueològica d'aquest sector, el primer nivell documentat ha estat el PV-101. Tal i com hem esmentat, es corresponia a un paviment de maons, disposats a la mescla, amb una direcció dels maons en perpendicular respecte els murs de tancament del sector. Els maons del paviment s'assentaven al damunt d'una capa de morter de calç (de 3cm de gruix), que alhora actuava de lligam dels mateixos; l'alçada total del paviment era de 6-8cm.

PV-101

El PV-101 tan sols ha estat documentat a l'angle sud-est del sector i estava cobert per l'UE-30.012, que també cobria el nivell situat per sota del paviment (UE-48.001). La part documentada del PV-101 tenia una llargada (est-oest) de 1'70m (al nord) i 85cm (al sud, arran del MR-329); la seva amplada era de 1'40m (a l'est) i 80cm (a l'oest); l'extrem sud del paviment es lliurava al mur de tancament sud, MR-329, mentre que per l'oest, es lliurava al MR-233. La posició estratigràfica del PV-101 ens indica que es correspondria al darrer nivell de circulació del sector 48, que s'hauria definit al segle XVI. En el moment de l'amortització del sector (al segle XVII), aquest paviment hauria estat pràcticament tot ell desmuntat.

Per sota del PV-101 s'ha documentat l'UE-48.001, que estava cobert per l'UE-30.012 a les zones on no s'havia conservat el paviment. L'UE-48.001 estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats ataronjades i amb restes de morter de calç i pedres de petites dimensions. Tenia una potència de 15-19cm. La seva posició estratigràfica i característiques ens fan considerar que aquest estrat es correspondria a un nivell de rebliment, que estava destinat a apujar la cota de nivell i regularitzar-lo, prèviament a la instal·lació del PV-101. L'excavació d'aquest estrat ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), de pinzell pinta (que podria haver-se filtrat de les fosses sèptiques), vidrada blanca, ceràmica blanca amb verd

UE-48.001

i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica oxidada, vidrada (verda i marró) i reduïda comunes. A més de la ceràmica, cal destacar la recuperació d'una moneda, corresponent a un diner de Barcelona (1291-1327), així com fragments de ferro i restes de fauna. Tot i la recuperació d'aquesta moneda baix-medieval, la ceràmica de cronologia moderna ens és més indicativa en relació a la cronologia de la formació

d'aquest estrat. D'aquesta manera, els materials ceràmics juntament amb la posició estratigràfica de l'UE-48.001 ens indiquen que la seva formació se situaria cronològicament al segle XVI.

L'UE-48.001 presentava un seguit de trencaments (FP-35, 36, 37 i 38), que han estat documentats a la zona nord-est del sector. Tots aquests trencaments es corresponien a forats de pal, que funcionarien com a base de subjecció de diversos elements periples (possiblement de fusta). La proximitat relativa entre tots ells i les seves característiques ens indiquen que podrien formar part d'una mateixa estructura o de diverses, que haurien funcionat coetàniament. Tot i que en el punt on s'han documentat aquests forats de pal no s'havien conservat restes del PV-101, aquesta estructura o estructures amb les que estarien associats possiblement haurien estat en ús juntament amb el PV-101. Hi hauria també la possibilitat que aquestes estructures haguessin funcionat tan sols en un moment previ a la instal·lació del paviment, un cop l'UE-48.001 ja hauria estat formada (ja que els forats de pal tallaven aquest estrat). En qualsevol cas, la formació d'aquests forats de pal i l'ús de les estructures amb les que estarien associats se situa cronològicament al segle XVI.

FP-35, 36, 37 i 38

De tots aquests forats de pal, el que presentava unes dimensions més grans es corresponia al FP-38, que se situava a la zona més a l'oest respecte el conjunt de retalls. El FP-38 tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, amb els

seus extrems arrodonits. La seva llargada (nord-sud) era de 26cm, tenia una amplada de 18-20cm i una profunditat de 19cm; les parets del retall definien una secció de parets rectes i fons pla. A 45cm a l'est respecte el FP-38 s'hi situaven els FP-36 i 37, que estaven alineats nord-sud. El FP-36 se situava al nord i tenia una planta circular, de 14cm de diàmetre; presentava una profunditat de 17cm, amb una secció de parets rectes i fons pla. El FP-37 se situava a 12cm al sud respecte el FP-38. La seva planta era ovalada i tenia una llargada (est-oest) de 15cm i una amplada (est-oest) de 6-10cm; la secció que definia era de parets rectes i el fons pla, amb una profunditat de 8cm. A 67cm al nord-est respecte els FP-36 i 37 se situava el FP-35. Aquest tenia una planta quadrada, amb els extrems arrodonits, de 10x10cm; la seva secció presentava parets rectes i el fons irregular.

Per les característiques i ubicació d'aquests forats de pal, considerem que probablement els FP-38, 37 i 36 haurien format part de la base de la mateixa estructura. Aquesta tindria una base de dimensions més grans a l'oest i dues bases més petites a l'est; a tall d'hipòtesi podríem apuntar que aquesta estructura fos una taula. La distància entre aquests tres forats de pal i el FP-35 ens fa considerar com a poc probable que formessin part, tots ells d'una mateixa estructura. D'aquesta manera, el FP-35 funcionaria com a base de subjecció d'una estructura, que seria coetània respecte l'associada amb els FP-36, 37 i 38.

Un cop les estructures amb les que estaven associades aquests forats de pal van ser desmuntades, tots ells van ser reblerts (prèviament a la formació de l'UE-30.012). A l'interior del FP-35 s'hi situava el rebliment UE-48.010, que estava format per un nivell de terra sorrenca, de tonalitats marró i amb restes de morter de calç. L'estrat de rebliment del FP-36, UE-48.011, presentava les mateixes característiques que l'UE-48.010. A la zona sud d'aquest estrat hi havia restes orgàniques corresponents a fusta, que podrien estar associades amb l'element situat a l'interior del FP-36. L'estrat de rebliment del FP-37, UE-48.012, estava format per un nivell de terra sorrenca, de color marró, amb restes de cendres i

FP-39

pedres de petites dimensions. Pel que fa al FP-38, al seu interior s'hi ha documentat l'UE-48.013, que el definia un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró clar, amb fragments de teules i restes de morter de calç i de carbons (de petites dimensions).

A la zona oest del sector, l'UE-48.001 tenia un altre trencament, que es corresponia també a un forat de pal, FP-39. Aquest se situava a 27cm del mur oest del sector (MR-

34) i a 30cm de la FS-25. El FP-39 es tractaria de la base de subjecció d'una estructura situada en aquest punt, que seria coetània respecte els FP-35, 36, 37 i 38. La seva planta era irregular, amb els límits arrodonits, amb una llargada (nord-sud) de 15cm i una amplada (est-est) de 7-12cm; la secció que definia presentava unes parets irregulars i el fons pla. En el moment en què l'element situat a l'interior es va retirar, l'interior del FP-39 es va reblir mitjançant l'UE-48.014. Aquest estrat estava format per un nivell de terra sorrenca, de color marró i amb pedres de petites dimensions.

L'UE-48.001 cobria l'UE-48.006, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc, bastant compactat, amb restes de morter de calç, cendres i fragments de carbons. La seva potència era de 5-8cm. A l'angle de tancament sud-oest del sector, aquest estrat era solidari estratigràficament amb l'UE-48.007, que amortitzava l'EC-16A. Ambdós estrats es corresponien al mateix nivell d'amortització, si bé ha estat identificats amb dos números per les característiques diferenciades que presentaven, juntament amb la ubicació de l'UE-48.007 associada directament amb l'EC-16A.

UE-48.006

Per les seves característiques i posició estratigràfica, l'UE-48.006 es correspondria a un nivell que amortitzaria el PV-158. La compactació d'aquest estrat ens fa considerar que aquest estrat podria estar definint un nivell de circulació del sector, posterior al PV-158 i anteriorment a la instal·lació del PV-101 i del rebliment associat amb aquest, UE-48.001, que cobria l'UE-48.006. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar ceràmica vidrada blanca, ceràmica de reflex metàl·lic de cronologia moderna (segles XVI-XVII), ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i marró); a més dels materials ceràmics, l'UE-48.006 ha aportat 2 fragments de sílex i de dues motlures. Els materials aportats durant l'excavació d'aquest estrat i especialment la seva posició estratigràfica ens fan ubicar la seva formació a finals del segle XV-inicis del segle XVI.

L'UE-48.007 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles molt intenses i amb abundants restes de cendres i carbons. Com ja hem esmentat, se situava a l'angle de tancament sud-oest del sector i era solidari estratigràficament amb l'UE-48.006. Les seves característiques ens indiquen que seria un estrat, la formació del qual estaria associat directament amb una estructura de combustió; un cop excavat l'UE-48.007 hem confirmat aquesta opció, ja que cobria les restes

UE-48.007

de l'EC-16A. D'aquesta manera, l'UE-48.007 seria el nivell que amortitzaria l'EC-16A i s'hauria format a partir del sediment generat per la mateixa. La formació d'aquest estrat s'hauria produït en el mateix moment de l'amortització del PV-158, mitjançant l'UE-48.006, si bé les característiques específiques de l'UE-48.007 i la seva relació directa amb l'EC-16A han motivat que els haguem diferenciat. Durant l'excavació de l'UE-48.006 s'ha recuperat ceràmica oxidada comuna. La posició estratigràfica d'aquest estrat ens fan situar-lo cronològicament a finals del segle XV-inicis del segle XVI.

Per sota de l'UE-48.006 s'ha documentat l'UE-48.005, que definia el PV-158. L'UE-48.005 estava formada per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, de tonalitats marró fosc i

amb restes de cendres i carbons al sud-oest (arran de l'EC-16A). La compactació de l'UE-48.005 definia el paviment de terra trepitjada PV-158, que es corresponia a un nivell d'ús del sector. L'UE-48.005 tenia un gruix de 5-9cm i cobria gran part dels MR-325 i 371 (que definien els sectors 52 i 53 anteriors). A la zona central i sud del sector, l'UE-48.005 i el PV-158 es lliuraven a un tram del MR-325 (a la zona central) i a un del MR-371 (al sud), si bé a la resta de l'espai els cobrien. Aquest fet ens podria indicar que en aquest moment els MR-325 i 371 podrien haver estat aprofitat com a base d'alguna estructura interior del sector.

Durant el procés de formació de l'UE-48.005 es van edificar les dues fosses sèptiques, FS-25 i 26⁴⁹, ja que el retall associat amb la seva construcció, UE-48.009 tallava aquest estrat. Tot i això, considerem que l'ús inicial de les dues fosses seria coetani al PV-158 (podria ser que aquestes s'edifiquessin en el primer moment d'ús del paviment o bé prèviament a aquest). Durant l'excavació de l'UE-48.005 s'han recuperat materials ceràmics, corresponents a ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica oxidada (amb un fragment bescuitada), reduïda i vidrada (verda i marró) comunes, vidrada blanca, així com una moneda (il·legible), fragments de vidre i restes de fauna.

PV-158 i UE-48.005

Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-48.005 i el PV-158 ens fan ubicar cronològicament la seva formació i ús al segle XV. L'UE-48.005 a més de definir el nivell de circulació actuava d'estrat d'amortització dels sectors 52 i 53, que se situaven per sota del sector 48 i que eren cronològicament anteriors. D'aquesta manera, al segle XV els dos espais que definien aquests dos sectors van quedar unificats en un de sol, a partir de l'amortització dels murs que els separava (MR-325 i 371). Com ja hem esmentat, part del MR-371 va ser aprofitat (a la zona sud del sector) possiblement com a base d'alguna estructura interior del sector 48; així mateix, en aquest moment l'extrem nord del MR-325 mur va ser aprofitat com a mur de tancament est de la FS-26.

A l'angle sud-oest del sector s'ha documentat l'EC-16A, que funcionava amb el PV-158. A nivell estratigràfic, el PV-158 es lliurava a l'EC-16A, fet que ens indica que en el moment de la formació del nivell de circulació l'EC-16A ja s'hauria edificat. La construcció d'aquesta estructura de combustió s'hauria dut a terme durant el procés de formació de l'UE-48.005, ja l'EC-16 s'assentava al damunt d'aquest estrat. L'EC-16A ha estat documentada parcialment, ja que els seus extrems nord i est haurien estat desmuntats en el moment de l'amortització del PV-158 (mitjançant l'UE-48.006 i específicament a l'EC-16A, l'UE-48.007).

EC-16A

La planta documentada de l'EC-16A era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 80cm (nord-sud) i una amplada de 70-75cm; l'alçada de tot l'element era de 4-6cm. La part inferior de l'estructura estava definida mitjançant un nivell de morter de calç i argila, de tonalitats vermell intens (per l'efecte del foc) i ataronjades. Aquesta base ha estat identificada com a UE-48.015 i s'assentava al damunt de l'UE-48.005, que en aquest punt presentava unes tonalitats vermelles i negres més intenses (produïdes per l'efecte de la combustió duta a terme).

A l'extrem oest de l'UE-48.015 se li assentaven al damunt les restes del PV-176A, que definia la base de combustió de l'estructura. El PV-176A estava format per maons, col·locats en pla, dels quals se n'han documentat tres i els fragments d'un quart. D'aquests maons, dos se situaven arran del mur sud del sector, disposats en direcció perpendicularment respecte aquest; al nord, aquests dos maons estaven en contacte amb els altres dos maons, que estaven col·locats paral·lelament res-

pecte el mur sud (i per tant en perpendicular respecte els primers maons). La planta que definia el PV-176A era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 65cm i una amplada de 30-40cm. Els maons que definien aquest paviment de base presentaven unes tonalitats vermelles intenses i negres, que s'haurien produït per l'efecte del foc directe efectuat al damunt seu. En aquest sentit, els maons situats arran del mur sud estaven trencats i un d'ells (a l'est) estava totalment fragmentat. Els carreus que definien els murs de tancament oest i sud del sector (MR-34 i 329 respectivament) presentaven en aquest punt, unes

UE-47.008

tonalitats vermelles i negres, que s'haurien produït també per l'efecte de la combustió, ja que aquests murs tancarien pel sud i l'oest l'estructura. Al damunt dels maons que definien la zona sud del PV-176A s'ha documentat l'UE-48.008, que estava formada per un nivell de terra argilosa i rubefactada, de color vermell intens i amb restes de fusta cremada i cendres. L'UE-48.008 serien les restes directes del foc dut a terme a l'EC-16A, possiblement en el darrer moment del seu ús.

La posició estratigràfica de l'EC-16A ens fa ubicar cronològicament el moment de la seva construcció i ús al segle XV. A partir de la part documentada d'aquesta estructura, considerem que tindria com a part estructural la seva base i un tancament al nord i est d'aquesta, sense que haguem documentat restes o indicis d'un possible element de coberta de la mateixa. En aquest sentit, els murs de tancament sud i oest del sector actuarien de tancaments de l'estructura; tot i que no haguem documentat restes dels seus murs de tancament nord i est, possiblement aquests estarien bastits mitjançant maons i tindria poca alçada en relació al paviment de base de l'estructura (PV-176A). Per les característiques de la part documentada de l'EC-16A, considerem com a poc probable que aquesta tingués una estructura de coberta i cap altre element associat (com ara una sortida de fum).

D'aquesta manera, l'EC-16A es tractaria d'una estructura on s'efectuaria el foc directament al damunt del PV-176A. Durant l'excavació de l'EC-16A i del nivell amb el que estava associat la seva construcció i el seu ús (UE-48.005 i PV-158), així com en els sediments de l'interior de les FS-25 i 26 no hem recuperat materials, que es permetin aportar dades relatives a la possible activitat amb la que estaria associada la combustió efectuada en aquesta estructura. D'aquesta manera, hi hauria la possibilitat que la combustió estigués associada amb una activitat productiva, que en algun moment necessités escalfar algun producte; hi hauria també

l'opció que aquesta combustió estigués vinculada a l'àmbit domèstic. La ubicació del sector 48 en el conjunt de la finca (a la seva part posterior) i la presència de les dues fosses sèptiques, ens fan considerar com a més probable la relació de l'EC-16A amb algun tipus de producció econòmica a petita escala.

Tal i com ja hem esmentat anteriorment, l'UE-48.005 amortitzava els sectors 52 i 53, que eren anteriors cronològicament al sector 48 i se situaven per sota d'aquest.

2.1.42. Sector 49

El sector 49 se situava a la zona nord-est de la parcel·la, al nord respecte el sector 10; al sud respecte el sector 6; a l'est del sector 7 i a l'oest del sector 51. La seva planta era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 3'70m i una amplada de 2'50m. Els murs de tancament que delimitaven el seu perímetre eren el MR-337⁵⁰ al nord; el MR-279⁵¹ al sud; el MR-277⁵² a l'est i el mur que hauria estat substituït pel MR-23⁵³ a l'oest. En relació a aquest mur, la seva rasa de fonamentació (UE-7.010) tallava els estrats del sector (UE-49.001 i 49.002), fet que ens indica que la construcció d'aquest mur seria posterior a aquests i, per tant, al període de funcionament d'aquest espai.

Les característiques dels estrats localitzats en aquest sector, tal i com veurem a continuació, així com la ubicació a la finca de la qual formava part, ens indiquen que l'espai corresponent al sector 49 hauria funcionat com a espai exterior, possiblement destinat a zona d'hort de conreu. El sector 49 formaria part de la mateixa finca, juntament amb els sectors 27 i 51 i se situaria a la zona posterior respecte el carrer. A la part central del mur de tancament est del sector (MR-277) s'ha documentat una possible porta, a partir de la qual es comunicarien els sectors 49 i 51. La formació i ús d'aquest espai, se situaria cronològicament en el moment de la urbanització de la zona (a finals del segle XIV) i estaria en funcionament fins al moment en què es va definir el sector 45 (al segle XV), que amortitzarà el sector 49 i els seus murs de tancament est i sud (MR-277 i 279 respectivament).

Possible porta de comunicació entre els sectors 49 i 51 (OB-29)

El primer estrat documentat corresponent a aquest sector (UE-49.001) estava cobert per l'UE-45.002, que es corresponia al rebliment i amortització del sector. L'UE-49.001 estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i ataronjades i amb alguna pedra de petites dimensions. Tenia un gruix de 15-23cm i es lliurava als murs de tancament del sector, fet que ens indica posterioritat de la formació d'aquest estrat en relació al moment de la construcció dels murs. Durant l'excavació d'aquest estrat s'ha recuperat una moneda, corresponent a un òbol de Barcelona (1258-1270), així com ceràmica vidrada blanca amb decoració en verd i manganès (segle XIV), ceràmica de reflex metàl·lic amb blau (segle XV), ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona (segles XV-XVI), així com ceràmica oxidada

UE-49.001

comuna i vidrada. Aquests materials, així com la posició estratigràfica de l'UE-49.001 ens mostren una cronologia de la formació d'aquest estrat que se situa als segles XIV-XV. D'aquesta manera, les característiques i cronologia de l'estrat ens indiquen que s'haurien abocat terres posteriorment a la construcció dels murs i en aquest mateix nivell s'haurien efectuats els treballs de conreu de l'hort.

Per sota de l'UE-49.001 s'ha localitzat un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i bastant compactada (UE-49.002). Aquest estrat es corresponia al nivell de rebliment previ a la construcció dels murs del sector, ja que les seves rases de fonamentació el tallaven (UE-51.004 del MR-272; UE-6.015 del MR-337). La formació de l'UE-49.002 s'hauria produït a partir de la deposició de terres, de manera natural. En relació a aquest nivell, el rebliment final (UE-49.005) del retall UE-2.044, un cop els murs de la FS-3 ja s'haurien edificat al seu interior, presentava unes característiques molt similars a l'UE-49.002, fet que ens indica que es va reblir l'UE-2.044 mitjançant la mateixa terra extreta per a la construcció de la fossa sèptica.

2.1.43. Sector 50

El sector 50 s'ubicava a la zona nord de la parcel·la, entre els sectors 51 (que estava al nord), 22 (al sud), 46 (a l'est) i 10 (a l'oest). Tenia una planta rectangular, orientada de nord a sud, de 3'40m de llargada i 3'10m d'amplada. El mur que s'assentava al damunt de les fonamentació MR-363 i 279⁵⁴ tancava el sector pel nord; el MR-89 i el mur que s'assentava al damunt de la fonamentació MR-357⁵⁵, pel sud; el MR-92⁵⁶, per l'est i el MR-278⁵⁷, per l'oest. Aquest sector es va definir a finals del segle XIII-inicis del segle XIV i formava part de la mateixa finca, juntament amb els sectors 47 i 10; en el conjunt de la propietat se situava a la seva zona central.

Per les característiques dels nivells documentats durant la seva excavació, l'espai corresponent al sector 50 seria un àmbit interior de la finca, de possibles usos domèstics o bé destinat a magatzem, ja que no s'han documentat estructures ni nivells associats amb cap tipus d'activitat econòmica. Es comunicaria amb el sector 47 mitjançant la porta situada al sud del MR-92 (OB-32); pel que fa al contacte amb el sector 10, possiblement s'hauria efectuat des de l'obertura situada al sud del MR-278 (OB-33). La ubicació d'aquesta porta en aquest punt l'hem determinat per les característiques que presentava l'obertura, així com a partir del que hem documentat a la resta de sectors que defineixen les diferents finques, on en la majoria dels casos les portes interiors s'alineaven en relació al punt on s'ubicava la porta d'accés a la finca des del carrer. En aquest cas, l'accés a la finca des del carrer se situa al sud del sector (OB-9), fet que ens fa considerar que la porta de comunicació entre els sectors interiors se situaria al sud.

Sector 50 des del nord, amb les portes OB-32 i 33 al sud-est i sud-oest respectivament

La posició estratigràfica del sector 51, així com els materials recuperats durant l'excavació dels seus estrats ens indiquen que seria un espai definit durant la fase de construcció inicial de les diferents edificacions d'aquesta àrea de la ciutat (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV) i hauria estat fins al segle XV. En aquest moment, es van amortitzar els seus murs nord i est i va quedar inclòs al sector 45, que es va definir en aquest moment (i que també incloïa els sectors 49 i 51).

PV-148 i UE-50.001

El rebliment corresponent a l'amortització del sector 50 i ja associat amb el sector 45 (UE-45.002) cobria les restes d'un nivell de circulació d'aquest espai, PV-148. Aquest paviment de terra piconada es va definir a partir de la compactació de l'UE-50.001, que estava format per un nivell de terra argilosa, de tonalitats ataronjades i bastant compactada. Tenia un gruix de 10-20cm i tant aquest estrat com el nivell de circulació amb el que estava associat, ja van ser

localitzats durant l'excavació de la rasa de sondeig l'any 2005 (UE-89 i PV-23). La cronologia de la formació de l'UE-50.001 i de l'ús del PV-148 la situem, a partir de la seva posició estratigràfica (no s'han recuperat materials durant la seva excavació) al segle XIV-inicis del segle XV i es correspondria al darrer moment d'ús del sector, prèviament a la seva amortització.

L'UE-50.001 i el PV-148 tenien un trencament, que se situava a tota la zona est del sector, així com en algun punt de la zona sud. Aquest retall, UE-50.002 tenia els límits irregulars, amb una amplada que anava dels 80cm als 1'20m i una profunditat de 18cm. L'extrem est del retall va ser parcialment documentat durant el sondeig dut a terme l'any 2005 i va ser identificat com a UE-103.

L'interior del retall estava reblert mitjançant un estrat de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb acumulacions de morter de calç i pedres de petites dimensions (UE-50.003 i 104, al sondeig de l'any 2005). Les característiques d'aquest estrat de rebliment són molt similars a les de l'UE-45.002, del moment de l'amortització del sector, si bé presentaven diferències a nivell de característiques, a més es distingia clarament la diferència estratigràfica entre els dos estrats. Durant l'excavació de l'UE-50003 s'han recuperat materials ceràmics situats cronològicament entre finals del segle XIII-inicis del segle XIV (ceràmica en verd-i manganès) i el segle XV (ceràmica de reflex metàl·lic i blava). Aquesta dada juntament amb la posició estratigràfica del retall UE-50.002 i el seu rebliment, ens constaten que s'haurien dut a terme a inicis del segle XV, en un moment posterior respecte l'UE-50.001 i el PV-148.

Retall UE-50.002

Les característiques i dimensions del retall UE-50.002 ens fan descartar la possibilitat que estigués associat amb la instal·lació o desmuntatge d'alguna estructura situada en aquest espai i que funcionés amb el PV-148. Per una banda podria correspondre's a un desgast del PV-148, que hauria estat reparat mitjançant l'UE-50.003; per una altra, podria tractar-se d'un trencament associat amb el moment de l'amortització de l'espai, que hauria estat reblert en el moment inicial d'aquesta amortització, i per aquest motiu presentaria similituds amb l'UE-45.002. En relació a aquest procés d'amortització de l'espai, a nivell estratigràfic el rebliment de l'UE-50.003 ja se situava per damunt del trencament a la zona nord del MR-278, que definia l'OB-34. Aquest fet ens indicaria que en el moment de l'amortització del sector 50 (mitjançant l'UE-45.002) es va desmuntar aquesta zona nord del mur; en aquest sentit, hi hauria la possibilitat que ja es tingués previst instal·lar una nova porta d'accés al sector 10 des del nou sector que es va definir (sector 45) en aquest punt. A partir d'aquesta dada, considerem com a més probable la possibilitat relativa a la formació de l'UE-50.002 i del seu rebliment UE-5.0003 en el moment de l'amortització del sector.

Un cop retirada l'UE-50.001 s'ha localitzat un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró i vermell i amb nòduls de morter de calç (UE-50.004). La compactació d'aquest estrat definia el paviment de terra trepitjada PV-151, que presentava diverses laminacions de nivell, associades amb reparacions del mateix. L'UE-50.004 tenia un gruix de 20-30cm i es lliurava a les cotes inferiors dels murs de tancament del sector; així mateix, cobria l'estrat de rebliment (UE-50.005) previ a la construcció d'aquests. Aquesta dada

PV-151 i UE-50.004

estratigràfica ens indica que possiblement l'UE-50.004 seria l'estrat que definiria el nivell de circulació (PV-151) associat amb el procés de construcció dels murs de l'espai i amb el seu primer moment d'ús. D'aquesta manera, situem cronològicament la formació de l'UE-50.004 i el PV-151 a finals del segle XIII-inicis del segle XIV; el nivell de circulació que es definia va ser amortitzat i substituït, al mateix segle XIV, per l'UE-50.001 i el PV-148.

Per sota de l'UE-50.004 s'ha documentat el nivell associat amb el rebliment (UE-50.005) previ a la construcció dels murs i estructures del sector. L'UE-50.005 (identificada com a UE-109 en el sondeig de l'any 2005) estava formada per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i bastant compactada. La seva formació

UE-50.005, amb les OB-33 i 34 al MR-278 a primer terme

estaria associada amb l'aportació de terres, de manera natural, que s'hauria anat produint anteriorment a la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV). Les rases de fonamentació dels murs de tancament d'aquest sector tallen aquest estrat, fet que ens constata la posterioritat cronològica de la construcció dels murs.

La rasa de sondeig efectuada l'any 2005, a l'est del sector 50, va permetre que es pogués excavar per sota de l'UE-50.005,109. Aquest estrat tenia una potència de 40-50cm i durant la seva excavació es va recuperar algun material arqueològic (ceràmica oxidada i ferro) que presentaven un desgast important, ja que haurien estat aportats possiblement per l'aigua i les argiles que haurien format l'estrat, com ja hem esmentat, de manera natural. Per sota de l'UE-50.005/109 s'ha documentat un altre estrat de rebliment, UE-124, que estava format per un nivell de terra molt argilosa i plàstica, de tonalitats vermelles i marró. La seva formació s'hauria produït també a partir d'aportacions naturals d'aigua i sediments argilosos. Tenia una potència de 50cm i cobria l'UE-126. Aquest estrat estava format per un nivell de textura molt plàstica i argilosa i de color marró fosc i tenia un gruix de 50-60cm. A la zona nord i sud d'on es va dur a terme el sondeig es van localitzar dues acumulacions de sorres, amb taques d'òxid (UE-129 al nord i 130 al sud), que eren solidàries estratigràficament amb l'UE-126. La formació d'aquest estrat i de les dues taques d'òxid associades estarien associats amb aportacions de terres i materials de manera natural, per la mateixa circulació i acumulacions d'aigua i de sediments. Per sota de l'UE-126 es va localitzar un nivell de sorres netes, de color ocre i bastant compactada (UE-1.000). Aquest nivell de sorres es va interpretar com al nivell natural, sense aportacions directes de sediments.

UE-1.000 durant el sondeig de l'any 2005

2.1.44. Sector 51

El sector 51 se situava a la zona nord de la parcel·la, al nord respecte el sector 50; al sud respecte el sector 5; a l'est del sector 49 i a l'oest del sector 27. La seva planta era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 3'45-3'50m i una amplada de 3'20m. Aquest sector formava part de la mateixa finca, juntament amb el sectors 27 i 49 i se situaria a la zona central de la mateixa. Un cop amortitzat el sector i els seus murs de tancament (sud i est) el sector 51 quedarà inclòs al sector 45 (juntament amb els 49 i 50). Per la seva posició estratigràfica, així com per les dades i materials aportats durant l'excavació dels seus nivells, situem cronològicament la construcció i ús del sector 51 en el moment d'urbanització de l'espai (finals del segle XIII-inicis del segle XIV) i estarà en ús fins al segle XV. En el conjunt de la finca de la que formaria part, possiblement es tractaria d'un espai interior, que estaria comunicat amb el sector 27 mitjançant l'arc que definia l'OB-26 i amb el sector 49 a partir d'una possible obertura al MR-277.

Vista del sector 51, des de l'est

El tancament nord del sector el formava el MR-296⁵⁸; l'est, el MR-364⁵⁹; el sud, el MR-363 i 279⁶⁰ i l'oest, el MR-277. El MR-277 tenia una direcció nord-sud i estava construït a base de pedres lleugerament escairades (a les cotes superiors) de mitjanes dimensions, lligades amb morter de calç de tonalitats ataronjades. La seva llargada era de 3'25m; la seva amplada, de 54-57cm i se n'ha documentat una alçada de 20-50cm. La part inferior d'aquest mur formava la seva fonamentació

Alçat est del MR-277

i estava bastida amb pedres de mitjanes dimensions, sense treballar i lligades amb el mateix morter de calç ataronjat. La part corresponent a la fonamentació del mur se situava a l'interior d'una rasa (UE-51.006), que tallava el rebliment previ a la construcció dels murs de tancament del sector (UE-51.004). Aquesta rasa tenia una profunditat de 28-30cm i estava totalment reblerta per la part inferior del MR-277.

Planta del MR-277, amb els contactes amb els MR-337 i 279

A la zona central del mur, tan sols s'ha localitzat la seva fonamentació, mentre que a les zones nord o sud s'han documentat dues i una filada del mur, respectivament. El fet de documentar la part corresponent a la fonamentació del mur a la seva zona central, considerem que ens indicaria que en aquest punt s'hi situaria una obertura al mateix, a partir del qual es comunicarien els sectors 49 i 51. Aquesta possible porta i la resta del mur de tancament haurien quedat desmuntats en el moment de l'amortització del sector, prèviament a la formació del sector 45. L'amplada de l'espai on se situaria aquest accés era de 1'30m.

El MR-277 es lliurava al seu extrem nord al MR-337 i al sud, al MR-279. Aquests dos murs als quals es lliurava el MR-277 es corresponien a murs de tancament entre dues finques

diferenciades i, per tant, ens marca l'evidència que primer es van construir els murs de tancament de les diferents finques i posteriorment els murs interiors de cadascuna d'elles. Tot i aquesta posterioritat constructiva del MR-277, la seva factura constructiva i la posició estratigràfica respecte els nivells del sector, ens indiquen que aquest va ser construït en el moment de la urbanització del sector, entre finals del segle XIII i inicis del segle XIV.

Tal i com ja hem esmentat, el sector 51 se situava per sota del sector 45 i d'aquesta manera, el primer estrat documentat del sector 51 (UE-51.001) era cobert per l'UE-45.002, que es corresponia al nivell d'amortització d'aquest. L'UE-51.001 estava format per un estrat de terra argilosa, de tonalitats marró i bastant compactada. Tenia una potència de 7-14cm. A la zona sud-est, al damunt d'aquest estrat s'han localitzat les restes de tres maons, que podrien haver funcionat com a base d'alguna estructura situada a cotes superiors (possiblement vinculada amb aquest espai), de la qual no se n'ha documentat cap altra resta o indicatiu que ens pogués aportar més dades en relació a la seva funcionalitat (podria correspondre's a la base d'una canalització, o bé d'alguna estruc-

UE-50.001

tura amb més alçada). A la zona central oest, l'UE-51.001 se situava per damunt del MR-277 a l'espai que definiria una possible obertura corresponent a una porta. En aquest punt, l'UE-51.001 estava en contacte amb l'UE-49.001 (del sector 49).

Per les característiques i posició estratigràfica d'aquest estrat, creiem que es tractaria d'un nivell associat amb el possible nivell d'ús del sector, que el marcava el mateix nivell de terra piconada, o bé se situaria al damunt d'aquest estrat i del qual no se n'han documentat restes (hauria quedat afectat pel rebliment corresponent a l'amortització del sector UE-45.001). Els materials recuperats durant la seva excavació són atuells ceràmics (ceràmica en verd-i-manganès, ceràmica vidrada blanca i blava de Barcelona i ceràmica oxidada i vidrada comuna), que ens indiquen una cronologia de formació de l'estrat entre els segles XIV i XV. Les dades aportades pels materials i la posició estratigràfica ens fan considerar que l'UE-51.001 s'hauria format a finals del segle XIII-inicis del segle XIV i hauria tingut una pervivència cronològica fins al segle XV. D'aquesta manera, ens situem cronològicament en el període de formació i ús d'aquest sector.

Per sota de l'UE-51.001 s'ha localitzat l'UE-51.002, que definiria el paviment PV-150. L'UE-51.002 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc i bastant compactada. S'ha documentat a la zona central i est del sector (amb un gruix de 15-20cm), mentre que a moltes zones de l'oest no se n'havien conservat restes. La part superior d'aquest estrat definia el paviment de terra trepitjada PV-150.

PV-150 i UE-51.002

Aquest estrat i el paviment que formava se situaven just per damunt de l'estrat de rebliment previ a la construcció dels murs de tancament del sector i de les rases de fonamentació dels mateixos i del retall associat amb el mateix moment de construcció. Aquesta dada estratigràfica ens indicaria que l'UE-51.002 seria un estrat de rebliment abocat en un moment immediatament posterior a la construcció dels murs de tancament del sector (si més no de les seves fonamentacions) i el PV-150 formaria el nivell de circulació corresponent a aquest moment d'edificació dels diferents espais. En aquest sentit, a l'angle nord-est del sector s'han documentat tres carreus associats amb aquest estrat, que podrien haver format part del material utilitzat durant el procés de construcció dels murs, si bé finalment no es van utilitzar i van quedar coberts per l'UE-51.002. La cronologia d'aquest estrat i el paviment amb el que està vinculat la situem entre finals del segle XIII i inicis del segle XIV.

L'UE-51.002 cobria, com ja hem esmentat, el nivell anterior a la construcció dels murs del sector. Aquest estrat, UE-51.003 estava format per un nivell de terra molt argilosa, de color marró fosc i era el rebliment existent (format a partir d'aportacions naturals de terres) en el moment de la urbanització d'aquesta àrea

UE-51.003, amb el retall UE-51.004 i el seu rebliment de sorres (UE-51.005) i les rases dels MR-337 i 277

de la ciutat. Estava tallat per les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector (UE-51.006, 27.027, 5.019), fet que ens indica posterioritat constructiva de les fonamentacions dels murs respecte l'UE-51.003.

A banda de les rases dels murs, l'UE-51.003 tenia un retall (UE-51.004), que se situava entre 30 i 40cm a l'interior de la línia de tancament dels murs i tenia una planta rectangular, amb els extrems arrodonits. Aquest retall estava reblert mitjançant un estrat de sorres netes (UE-51.005), de color

ocre i poc compactades. L'UE-51.004 estaria associada amb l'extracció d'argiles efectuada durant el procés de construcció dels murs (finals del segle XIV-inicis del segle XIV). Tal i com hem vist en altres sectors i en alguna de les rases de fonamentació de diversos murs, en el moment de la construcció dels primers murs dels diferents sectors, es van efectuar extraccions d'argiles del rebliment existent, ja que aquestes eren utilitzades per als morters de lligam dels murs, així com per bastir els murs de tàpia. Els retalls es reblen amb sorres, que es portaven des de la platja (UE-51.005).

2.1.45. Sector 52

El sector 52 s'ubicava a la zona central nord del sud de la parcel·la, al nord del sector 34, a l'est del sector 47 i a l'oest respecte el sector 53. Més enllà del límit nord de l'espai s'hi situava el soterrani del segle XIX, on presentava més profunditat, fet que va motivar que l'espai situat al nord del sector 52 hagués quedat desmuntat en el moment de la construcció d'aquest soterrani. EL sector 52 hauria format part de la mateixa propietat, juntament amb els sectors 31, 47 i 52; en el conjunt de la finca, aquest sector se situaria a l'est de la seva zona posterior (a l'oest del conjunt). La propietat on s'ubicava aquest sector tindria continuïtat en direcció nord (a la zona on es va edificar el soterrani), tal i com ens indicava la comunicació del sector 31 amb l'espai situat al nord d'aquest, mitjançant la porta OB-37.

L'espai corresponent a aquest sector es va definir al segle XIV, durant el moment de formació del primer nivell d'ús dels diversos espais de la finca on s'ubicava, un cop els seus murs perimetrals ja haurien estat edificats. Cal destacar que durant aquest primer moment, el sector 52 formaria part del mateix espai que el sector 47 (a l'est), mentre que a l'oest ja s'hi va edificar el MR-371, que separava el sector 52 respecte el 53. Tot i que entre els sectors 47 i 52 no hi hagués cap mur de tancament que els diferenciés en aquest moment, el fet de localitzar entre els dos el MR-349 (que seria el tancament oest d'una canalització associada amb la CN-36) va motivar que es mantingués la diferència dels dos sectors (en un moment anterior a la construcció del MR-233); en aquest sentit, vam considerar que aquesta estructura podria estar diferenciant l'activitat duta

Sector 52, des del nord

a terme a banda i banda de la mateixa i per aquest motiu es va continuar diferenciant els dos sectors. El sector 52 pròpiament dit es va definir a inicis del segle XV, quan es va construir el MR-233, que separava aquest sector respecte el sector 47. L'espai va estar en ús fins a mitjans del segle XV, quan els sectors 52 i 53 van ser amortitzats i es va definir el sector 48.

Les dades aportades per la intervenció arqueològica duta a terme en aquest espai, juntament amb la seva ubicació en el conjunt de la propietat de la que formava part, ens fan considerar que aquest sector hauria estat un espai semi-exterior o exterior. Durant el moment inicial del seu ús, quan formava un mateix espai amb el sector 47, l'activitat duta a terme al sector 52 estaria associada amb l'ús de l'aigua de la CN-36 (que discorria des del carrer pels sectors 31 i 47) i amb la canalització amb la que estaria vinculada el MR-349, que funcionava amb la primera. En relació

a aquesta activitat, en un moment inicial no hem documentat cap estructura, a més de les canalitzacions, que ens indiquin algun altre tipus de treball associat amb la mateixa (com podria ser una estructura de combustió). Per aquest motiu, considerem que probablement en el moment inicial de l'ús del sector, l'activitat duta a terme podria estar associada amb el conreu. En aquest sentit, tal i com veurem més endavant, prèviament a la construcció del mur que separava els sectors 52 i 53 (MR-371 i 325) en el sector 52 s'hi situava una canalització (CN-37), que podria estar associada a un ús inicial de tot l'espai com a zona de conreu. Posteriorment a aquest ús inicial, a finals del segle XIV i ja durant el segle XV (quan ja hi hauria el MR-233 que separaria els sectors 52 i 47) l'activitat duta a terme en el sector 52 estaria directament vinculada amb la del sector 53.

Extrem oest de la CN-36, al sector 52, amb el contacte amb el MR349-

Aquesta activitat estaria associada amb algun tipus de producció, per a la qual es continuaria utilitzant l'aigua de les canalitzacions (tant la CN-36 com la que la va substituir-la, CN-34, si bé el MR-349 i l'element amb el que funcionaria es va amortitzar), juntament amb una estructura de combustió (EC-17), que se situava al sector 53. En relació a aquesta activitat productiva, no hem recuperat materials o restes que ens permetin aportar dades específiques relatives a la mateixa.

La producció o treballs duts a

terme combinarien l'aigua amb la combustió o escalfament d'un element; a tall d'hipòtesi podem esmentar possibles treballs associats amb la manipulació de metalls o de vidre, tot i que reiterem que no hem recuperat materials indicatius d'aquesta activitat (com ara rebutjos dels materials). Val a dir pel que fa als sectors 52 i 53, que presentaven unes dimensions força reduïdes, en comparació a la resta de sectors recuperats en aquesta intervenció.

Els dos espais estarien associats a un tipus de treball, on en el sector 52 estaria vinculat directament a l'aigua de les canalitzacions, mentre que en el 53 s'hi durien a terme les tasques vinculades amb l'estructura de combustió. En el darrer moment d'ús de l'espai, al mateix segle XV, el sector continuaria funcionant com a zona de treball, que estaria probablement associat amb l'aigua que transportaria la CN-34, tot i que en aquest moment l'estructura de combustió del sector 53 (EC-17) ja hauria estat amortitzada.

La planta del sector 52 era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada de 4'45m i una amplada de 1'75m (al nord) i 1'40m (al sud). El tancament nord del sector el definia el MR-147⁶¹ (que a la zona central del sector estava tallat per la rasa UE-3.005 del MR-365); el sud, el MR-329⁶²; el MR-233⁶³ tancava el sector per l'est i el MR-371 i el MR-325 per l'oest. El MR-371 i el MR-325 tenien una direcció nord-sud i definien per l'oest el sector 53.

El MR-371 estava bastit mitjançant maons, disposats de manera ordenada i lligats amb morter de calç, de tonalitats ataronjades. El tancament que definia aquest mur tenia dos trams, el primer que es corresponia al MR-371 a la zona central i sud i el segon, que formava el MR-325 i que se situava al nord. El MR-325 es lliurava a l'extrem nord del MR-371 i estava bastit, a la part inferior del seu extrem nord, per dos carreus de mida mitjana, al damunt dels quals s'hi assentaven els maons que definien la resta del mur, que presentaven una disposició menys regular respecte els del MR-371, si bé estaven lligats amb el mateix tipus de morter que aquest. El MR-371 tenia una llargada de 2'20m, una amplada de 15-18cm i se n'ha documentat una alçada de 40-50cm; al seu extrem nord, aquest mur presentava més amplada per la seva cara oest, ja que hi havia dues fileres dels mateixos maons que definien tot el mur, que definien una planta quadrada (de 30x30cm).

Alçat oest dels MR-371 i 325

Tal i com hem vist en altres murs de maons en altres sectors de la zona sud d'aquesta intervenció (MR-233, 72 i 46), aquests punts on el mur tenia una planta quadrada definien una base tipus pilastra (ja que aquests no presentaven fonamentacions). L'extrem nord del MR-371 finalitzava a 10cm respecte aquesta base quadrada; pel que fa a l'extrem sud, es lliurava al MR-329. El MR-325 es lliurava a l'extrem nord del MR-371 i tenia una llargada d'aquest mur era de 1'55m i tenia una amplada de 15-30cm; se n'ha documentat una alçada de 50-80cm. A la zona central del MR-325 es definia una base quadrada (de les mateixes característiques que la del MR-371), que se situava al sud respecte el punt on la base del mur estava formada pels dos carreus esmentats. L'extrem nord del MR-325 es lliurava al MR-147.

Tot i que a nivell constructiu els dos murs presenten dues fases diferenciades, cronològicament ambdós se situen (per la seva posició estratigràfica) a inicis del

Aprofitament del MR-325 com a tancament est de la FS-26

segle XIV. A partir de la relació estratigràfica entre els dos murs, considerem que inicialment es va edificar el MR-371, a l'extrem nord del qual s'hi podria haver projectat la ubicació d'una porta de comunicació entre els sectors 52 i 53. Un cop edificat aquest mur, es va construir el MR-325, que anul·laria la possible obertura. Un cop amortitzats els sectors 52 i 53, al segle XV, els dos murs van deixar de funcionar com a tancament dels dos espais. Tot i això, en el primer nivell d'ús associat al sector 48 (per

damunt dels dos sectors), PV-158, un tram de l'extrem sud del MR-371 i un del nord del MR-325 haurien estat possiblement aprofitats com a base d'alguna estructura; així mateix, l'extrem nord del MR-325 va funcionar (a partir del segle XV) com a mur de tancament est de la FS-26 (que va funcionar amb el sector 48).

Pel que fa als resultats de la intervenció arqueològica en aquest sector, cal esmentar que tots els estrats del nord-est de l'espai van quedar tallats per la rasa UE-3.005 del MR-365 de l'església (sector 1). A nivell d'excavació, el primer d'aquests estrats del sector 52 que ha estat localitzat, UE-52.001, es corresponia a un nivell de terra de tonalitats ataronjades, bastant compactat i amb taques de morter de calç. La compactació de l'UE-52.001 definia el paviment de terra trepitjada PV-163. Aquest estrat tenia una potència de 10-17cm i es lliurava al MR-233 i al MR-256 (situat a la zona central del tancament sud). En relació al MR-233, cal destacar que l'UE-52.001 cobria les restes del morter de calç UE-52.002 que estaven associades amb el procés de construcció d'aquest mur (tant el mur com aquestes restes de morter de calç es presenten a l'apartat del sector 47); aquest fet ens indica que prèviament a la formació de l'UE-52.001 es va edificar el MR-233.

PV-163 i UE-52.001, amb el PV-162 a primer terme

D'aquesta manera, durant el funcionament del PV-163 els sectors 47 i 52 ja estarien separats, amb el PV-163 que seria contemporani amb el PV-166 del sector 47. A nivell d'estructures, el PV-163 funcionaria amb la CN-34 (del sectors 47 i 31). L'excavació de l'UE-52.001 ha aportat

ceràmica blanca amb manganès (segle XIV) i amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica vidrada blanca, ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró) comunes i restes de fauna. La posició estratigràfica i característiques de l'UE-52.001 i el PV-163 ens indiquen que es correspondrien al darrer nivell d'ús d'aquest sector, prèviament a la seva amortització. A nivell cronològic, la seva formació i ús se situaria a inicis del segle XV.

Al sud-oest del sector, l'UE-52.001 i el PV-163 es lliuraven i haurien funcionat amb les restes d'uns maons, que han estat identificats com a PV-162. Aquest paviment estava definit per quatre maons, que s'assentaven al damunt de l'UE-52.001 i estaven lligats amb argila. La seva planta era poc regular, de 30-45cm de llargada (nord-sud) i 45cm d'amplada (est-oest). La posició estratigràfica entre el PV-162 i l'UE-52.001 ens indica que durant el procés de formació de l'UE-52.001 es van col·locar els maons del PV-163, als quals es lliurava la part final del mateix estrat. Per les seves característiques, considerem que el PV-162 podria haver estat la base d'alguna estructura que s'hauria començat a edificar, que finalment no es va acabar; en aquests moments els maons haurien passat a formar part del nivell de circulació de l'espai que definia el PV-163. Una altra possibilitat seria que per les característiques dels treballs duts a terme en aquest punt del sector o d'alguna estructura que s'assentaria en aquest punt (que per la seva proximitat podria estar associada amb la CN-34), es volgués reforçar de manera intencionada el nivell de circulació del sector mitjançant el PV-162. En qualsevol cas, la construcció i ús del PV-162 se situa en el mateix moment que l'UE-52.001 i el PV-163 (inicis del segle XV).

UE-52.003, 52.004 i PV-168A

L'UE-52.001 cobria les UE-52.003 i 52.004, que es corresponien a dos nivells solidaris estratigràficament entre ells, si bé presentaven unes característiques ben diferenciades i ambdós reparaven i definien el darrer moment d'ús del PV-168A. L'UE-52.003 estava format per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, de tonalitats grises i amb restes de carbons i cendres. A la zona oest del sector, aquest estrat presentava una acumulació de peces ceràmiques fragmentades, UE-52.004, que estaven formades majoritàriament de fragments de grans recipients de ceràmica oxidada i algun fragment de maó, que estaven col·locades en pla. L'UE-52.004 s'assentava al damunt de l'UE-52.003, si bé a les cotes superiors d'aquest estrat eren solidaris estratigràficament; aquesta

dada ens indica que inicialment es va formar l'UE-52.003 i durant el procés final d'aquesta formació es va definir l'UE-52.004. A nivell estratigràfic, ambdós estrats

cobrien parcialment les restes del MR-349 i se situaven a la zona on s'ubicaria el tancament oest de la canalització amb la que estaria associada. Aquest fet ens indica que en el moment de la formació d'aquests estrats, la canalització ja hauria estat desmuntada i ambdós estrats amortitzarien l'espai on s'ubicava.

UE-52.009

A la zona sud-oest del sector, aquests dos estrats cobrien parcialment les restes de l'acumulació de pedres UE-52.009

(que es presenta a l'apartat del sector 47⁶⁴), que estarien associades a la base d'una possible estructura de dipòsit, que funcionaria amb la CN-36 i seria coetània amb el MR-349. Aquesta dada ens indica que en el moment de la formació de l'UE-52.003 i 52.004 aquesta estructura ja hauria estat desmuntada i aquests amortitzarien les restes de la seva base.

L'UE-52.003 tenia un gruix de 10-12cm, mentre que l'UE-52.004 tenia una potència de 3-5cm. L'excavació de l'UE-52.003 ha permès recuperar ceràmica blanca i manganès (segle XIV), blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró), juntament amb peces de bronze (una agulla i una boleta) i restes de fauna. Pel que fa a l'UE-52.004, la seva excavació ha aportat un nombre destacable de ceràmica oxidada comuna, que es corresponien a fragments informes de mides considerables (que eren els que diferenciaven l'estrat), juntament amb fragments de ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica vidrada (verda i marró), fragments de ferro, vidre i restes de fauna. La posició estratigràfica i els materials associats amb les UE-52.003 i 52.004 ens indiquen que la seva formació s'hauria produït a finals del segle XIV-inicis del segle XV.

Tal i com ja hem esmentat, aquests dos estrats (especialment l'UE-52.004) definirien el darrer moment d'ús, alhora que repararien el PV-168A. Aquest paviment ha estat documentat de manera parcial a la zona nord-oest del sector, arran del MR-271 (al qual es lliurava. Estava format per un paviment de cairons, dels quals se n'han documentat les restes de cinc cairons, que s'assentaven al damunt d'una base de morter de calç (de tonalitats blanquinoses), que actuava també de lligam dels maons. La llargada (nord-sud) documentada d'aquest paviment ha estat de 80cm, mentre que la seva amplada era de 45cm. Per la seva posició estratigràfica, el PV-168A s'hauria definit a mitjans-finals del segle XIV i hauria funcionat amb la canalització associada amb el MR-349. En el moment en què es va amortitzar

PV-168A, amb la reparació UE-52.004

aquesta estructura (a inicis del segle XV) es degué desmuntar pràcticament tot el paviment de cairons. Exceptuant al punt on s'han documentat les restes dels cairons del paviment, aquest va ser reparat mitjançant les UE-52.003 i 52.004, que definiran el darrer moment d'ús del paviment. Possiblement aquest darrer moment d'ús del PV-168A estaria associat amb el procés de construcció del MR-233, ja que el nivell de morter de calç associat amb la seva construcció (UE-

52.002) s'assentava parcialment al damunt de l'UE-52.003 i 52.004, a la zona de contacte d'aquests amb el MR-349.

Els cairons del PV-168A s'assentaven al damunt de l'UE-52.005, que estava coberta per l'UE-52.003 a les zones on aquests no han estat documentats. L'UE-52.005 estava formada per un nivell de terra sorrenca, amb taques de cendres i carbons i bastant compactada. Per les seves característiques i posició estratigràfica, aquest estrat es correspondria al nivell de preparació previ a la instal·lació del PV-168A. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar materials arqueològics, que es corresponien a ceràmica de pisa arcaica decorada (segle XIII), juntament amb ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verda i marró) comunes; a més dels atuells ceràmics, s'han recuperat un gafet i un clau de bronze i restes de fauna.

A partir de la posició estratigràfica i dels materials aportats, situem cronològicament la formació de l'UE-52.005 i el primer moment d'ús del PV-168A (quan estava format per cairons) al segle XIV. En aquest moment, el PV-168A funcionava amb la canalització associada amb el MR-349, així com amb les restes de l'estructura que formaven l'acumulació de pedres UE-52.009, que se situaven a l'angle sud-oest del sector. Tal i com ja s'ha esmentat, l'UE-52.009 es presenta a l'apartat del sector 47 (en relació a la CN-36 i al MR-349) i es tractaria de les restes de la base d'una possible estructura (que podria correspondre's a un dipòsit), que funcionaria amb la CN-36 i amb el MR-349.

UE-52.005

Per sota de l'UE-52.005 s'han documentat dos estrats de rebliment, UE-52.006 i 52.007, que han estat diferenciats a partir de les seves característiques i relació estratigràfica entre ells. L'UE-52.006 es tractava d'un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i bastant compactada. Aquest estrat tenia un gruix de 7-12cm i a la zona nord-est del sector cobria el nivell de sorres UE-52.007, si bé a la zona nord i central-oest del sector els dos estrats eren solidaris estratigràficament. L'UE-52.007 estava format per un nivell de sorres de tonalitats ocres i amb restes de carbons. Aquest estrat tenia una potència de 5-10cm i s'ha documentat a la zona nord i central-oest del sector. L'excavació de l'UE-52.006 ha permès recuperar ceràmica oxidada, reduïda i vidrada verda comunes, juntament amb restes de bronze.

UE-52.006 i 52.007

A partir de les seves característiques i posició estratigràfica, l'UE-52.006 i 52.007 formarien un rebliment, que amortitzarien l'UE-52.008 i el PV-173, si bé la procedència de les terres que els formarien seria ben diferenciada. La formació d'aquest rebliment se situa cronològicament al segle XIV, un cop edificats els murs i estructures del sector; ambdós estrats regularitzarien i apujarien la cota de nivell, prèviament a la formació del nivell de preparació (UE-52.005) del primer nivell d'ús del sector (PV-168A).

PV-173 i UE-52.008

D'aquestes manera, l'UE-52.006 i 52.007 cobrien l'UE-52.008, que definia el PV-173. L'UE-52.008 estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats vermelles i amb taques de morter de calç i de carbons. La compactació d'aquest estrat definia el paviment de terra trepitjada PV-173. A nivell estratigràfic, l'UE-52.008 i el PV-173 es lliuraven a les cotes inferiors dels murs MR-371 i 325, fet que ens indica que la formació de l'estrat seria posterior a la construcció dels murs. Així mateix, el MR-349 i l'UE-52.009 s'assentaven al damunt d'aquest estrat i, per tant, serien posteriors respecte el primer a nivell constructiu; tot i que ambdues estructures s'haurien bastit posteriorment a la formació de l'UE-52.008, aquestes ja haurien començat a funcionar durant l'ús del PV-173. L'excavació de l'UE-52.008 ha

aportat materials ceràmics, corresponents a ceràmica comuna oxidada i vidrada verda, juntament amb un clau i una placa de bronze i fragments de vidre. La formació i ús de l'UE-52.008 i el PV-173 la situem cronològicament (a partir de la seva posició estratigràfica i els materials associats) al segle XIV i es correspondria al primer nivell de circulació del sector. En aquest moment el PV-173 seria coetani amb el PV-168A del sector 47 (format a partir de la compactació de l'UE-47.010).

UE-52.010

Un cop retirada l'UE-52.008 s'ha documentat l'UE-52.010, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de tonalitats marronoses i amb acumulacions de sorres i taques de morter de calç en diversos punts de l'espai. Aquest nivell es correspon al mateix estrat que l'UE-47.011 i l'UE-53.006 documentats als sectors 47 i 53 respectivament i la compactació de tots ells defineixen el PV-169. La potència de l'UE-52.010 era de 10-17cm i es lliurava als MR-329 i 147. L'excavació d'aquest estrat ha aportat ceràmica comuna (oxidada i vidrada), juntament amb pisa arcaica decorada (segle XIII), un clau de bronze i restes de fauna. La posició estratigràfica de l'UE-52.010 i les seves característiques ens indiquen que s'hauria format en un moment posterior a la construcció dels murs de tancament inicials

de la finca on s'ubicava aquest sector i el PV-169 es correspondria al nivell de circulació associat amb el procés de construcció d'aquests murs i de l'edifici amb els que estaven vinculats.

L'UE-52.010 cobria les restes d'una canalització, CN-37, que ha estat documentada a la zona oest del sector. La CN-37 tenia una direcció nord-sud, amb el seu extrem nord que definia una desviació cap a l'oest, cap al sector 53. La llargada documentada de l'estructura a la zona on presentava la direcció nord-sud era de 1'90m, amb una llargada des de l'extrem sud on es definia la desviació cap a l'oest, de 1'10m; la seva amplada era 70cm a l'extrem sud (on definia el desviament) i de 50cm a la resta de l'estructura; l'alçada documentada de l'estructura era de 10-17cm. L'extrem nord de la canalització va quedar tallada per la rasa de fonamentació UE-3.005 del MR-365 (corresponent a l'església), mentre que pel sud l'estructura finalitzava en el punt on es desviava cap a l'oest.

Els murs de tancament que definien la CN-37 (MR-372 i 373) estaven bastits mitjançant pedres lleugerament escairades, de mida mitjana i lligades amb argila i una baixa proporció de morter de calç de tonalitats marró clar. Durant el procés de desmuntatge de l'estructura, en els seus murs de tancament s'han documentat fragments de ceràmica comuna oxidada, reduïda i vidrada verda. El mur de

tancament est, MR-372, tenia una llargada de 1'90m i una amplada de 20. Aquest mur presentava una direcció nord-sud i es perdia en el punt on s'hauria de desviar cap al sud. Pel que fa al mur oest, MR-373, la seva llargada total era de 3m, amb una amplada de 20cm on la seva direcció era nord-sud, mentre que al punt on definia el desviament cap a l'oest tenia una amplada de 30-48cm.

L'espai interior que definien els dos murs tenia una amplada de 12-16cm. Per aquest espai era per on hauria de circular l'aigua que es transportaria per l'estructura, tot i que no s'ha documentat cap restes o indicis d'una possible base de circulació. A l'interior d'aquest espai s'ha documentat un nivell de terra argilosa, de tonalitats marró fosc, que ha estat identificat com a UE-52.011 i que cobria l'UE-52.012 (el rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona) en aquest punt. A nivell estratigràfic, la CN-37 s'assentava al damunt d'aquest mateix estrat, UE-52.012. Així mateix, a l'extrem sud-oest del MR-373 (on aquest mur tenia més alçada) se li assentava al damunt el MR-371; aquesta dada ens indica que en el moment de la construcció del MR-371 aquesta estructura ja hauria estat amortitzada.

CN-37

Les característiques de les restes que hem documentat d'aquesta estructura i la seva posició estratigràfica, ens fan considerar que la CN-37 s'hauria començat a edificar en el moment de la construcció inicial dels murs de tancament de l'edifici i que molt possiblement no es va finalitzar, ja que no hem documentat restes o indicis de la seva continuïtat cap a l'oest. En aquest sentit, el nivell associat amb el procés de construcció dels murs (UE-52.010) cobria totalment l'estructura. Hi hauria la possibilitat que la CN-37 hagués estat utilitzada per abastiment d'aigua durant el procés de construcció inicial dels murs de tancament de la finca i que posteriorment a aquest moment (prèviament a la formació de l'UE-52.010) hagués estat desmuntada i amortitzada. Aquesta darrera possibilitat la considerem poc probable, ja que no hem documentat en cap sector de la present intervenció cap altra estructura de característiques i funcionalitat similars, associada al procés de construcció dels murs de tancament de les diferents edificacions. En qualsevol cas, la cronologia de la construcció de la CN-37 la situem a finals del segle XIII i la de la seva amortització a inicis del segle XIV.

L'UE-52.010 cobria l'UE-52.012, que estava formada per un nivell de terra argilosa, de textura plàstica i de tonalitats vermelles. Aquest estrat es corresponia al mateix nivell que les UE-47012 i 53.008 dels sectors 47 i 53 respectivament i estava

tallat per les rases de fonamentació dels murs de tancament nord i sud del sector (UE-47.014 del MR-370 i 47.013 del MR-147). Les característiques i posició estratigràfica de l'UE-52.012 ens indiquen que es tractaria de l'estrat de rebliment que se situava en aquest sector en el moment previ a la urbanització d'aquest sector de la ciutat. La seva formació seria possiblement natural, a partir de la deposició de sediments en aquest punt, que haurien estat aportats per diverses vingudes d'aigua en aquesta zona. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació arqueològica en aquest sector.

UE-52.012 i 53.008

2.1.46. Sector 53

El sector 53 estava situat a la zona central-oest del sud de la parcel·la, al nord respecte el sector 34, a l'est del sector 38 i a l'oest del sector 52. Al nord respecte aquest sector s'hi va edificar el soterrani del segle XIX que presentava més profunditat; aquest fet va motivar que no es documentessin els espais situats en aquesta zona. El sector 53 formava part de la mateixa finca, juntament amb els sectors 31, 47 i 52; juntament amb aquests sectors, possiblement formarien part de la mateixa propietat els àmbits situats al nord respecte aquests (tal i com ens indica la porta, OB-37, de comunicació entre el sector 31 i l'espai situat al nord d'aquesta).

Sector 53 des del nord

En el conjunt d'aquesta propietat, aquest sector se situaria al seu extrem oest, a la part posterior de la mateixa i en contacte amb la part posterior (sector 38) de la propietat que tenia la seva façana al carrer Oliver del Pla d'en Llull. L'espai que formava aquest sector es va definir al segle XIV, durant el procés de formació del primer nivell d'ús associat amb l'edifici. Aquest sector va estar en ús fins a mitjans del segle XV, moment en què els sectors 52 i 53 van ser amortitzats i van quedar inclosos al sector 48.

A partir de les dades aportades per la intervenció arqueològica en aquest sector, considerem que el sector 53 seria un espai exterior o semi-exterior, que estaria destinat a àrea de treball, possiblement associat amb alguna activitat pro-

ductiva. Aquesta dada l'apuntem a partir de la documentació de les restes d'una estructura de combustió (EC-17) a l'angle de tancament sud-oest del sector.

En el conjunt d'una mateixa activitat productiva, l'àrea de treball amb la que funcionaria aquest sector tindria una zona, el sector 52, on s'hi durien a terme treballs associats amb l'aigua (aportada per la CN-36, la possible canalització associada amb el MR-349 i la possible base UE-52.009) i una altra zona, corresponent al sector 53, on s'hi efectuarien els treballs directament vinculats amb l'escalfor o combustió directa dels productes treballats. En el mateix context productiu, el sector 47 podria haver estat una zona d'emmagatzematge dels productes i materials. Cal destacar que, tot i que hem documentat les estructures associades amb els treballs, en cap d'aquests sectors hem documentat materials associats amb aquests treballs (com podrien ser rebutjos). Tan sols podem aportar que es tractarien de tasques on hi participarien l'aigua i la combustió del foc (podrien ser treballs de manipulació de productes de ferro o vidre).

En relació als sectors 52 i 53, cal destacar les reduïdes dimensions dels dos espais, en comparació amb la resta dels sectors documentats majoritàriament en aquesta intervenció, que ens indicarien una àrea específica i diferenciada per a cada treball, si bé estarien directament relacionats.

La planta del sector 53 era rectangular, orientada de nord a sud, amb una llargada (nord-sud) de 4'10m i una amplada de 2'15m (al nord) i 2'30m (al sud). Posteriorment a l'amortització del sector, al segle XV, es va edificar al nord de l'espai les fosses sèptiques FS-25 i 26, que van funcionar amb el sector 48. La construcció d'aquestes dues estructures va motivar que es desmuntessin els nivells i possibles estructures situades en aquest punt. El tancament nord del sector el definia el MR-147⁶⁵; el tancament sud, el MR-329⁶⁶; el tancament est, els MR-371 i 325⁶⁷ i l'oest, el MR-34⁶⁸.

Zona nord del sector 53, amb el tancament UE-48.009 de les FS-25 i 26

Pel que fa a l'excavació arqueològica d'aquest sector, tal i com hem esmentat a la zona nord del mateix s'hi van edificar (quan el sector 53 ja havia estat amortitzat) les FS-25 i 26. Aquest fet ha motivat que tots els estrats que presentem hagin estat tallats, a la seva zona nord per l'UE-48.009.

El primer dels estrats documentats d'aquest espai, UE-53.001, s'ha documentat per sota de l'UE-48.005 i estava format per un nivell de terra argilosa, bastant compactada, textura plàstica i tonalitats ataronjades.

PV-164 i UE-53.001

La compactació de l'UE-53.001 definia el paviment de terra trepitjada PV-164. Aquest estrat tenia una potència de 15-25cm i alhora que definia el PV-164 amortitzava el nivell de circulació anterior (PV-169A) al que cobria, juntament amb la possible empremta d'una estructura que funcionava amb aquest (associada amb el retall UE-53.003). El PV-164 definia el darrer nivell de circulació de l'espai, sense

que en aquest moment s'hagi documentat cap estructura de combustió associada al seu ús. L'excavació de l'UE-53.001 ha aportat ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), juntament amb ceràmica oxidada i vidrada (verda, marró i melada) comunes. La cronologia de la formació i ús de l'UE-53.001 i el PV-164 la situem a inicis del segle XV. El PV-164 hauria funcionat coetàniament amb el PV-163 (i l'UE-52.001) del sector 52.

L'UE-53.001 cobria l'UE-53.002, que estava formada per un nivell de terra cendrosa, de tonalitats negres i grises i bastant compactada. Aquesta compactació definia el PV-169A, que es tractava d'un paviment de terra trepitjada. L'UE-53.002 tenia una potència de 7-10cm. L'excavació d'aquest estrat ha permès recuperar materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica blanca amb verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), ceràmica vidrada blanca i ceràmica comuna (oxidada, reduïda i vidrada verda i melada). A partir de la seva posició estratigràfica i els

PV-169A i UE-53.002, amb el trencament central UE-53.003

materials aportats per aquest estrat, situem cronològicament la formació i ús de l'UE-53.002 i el PV-169A a finals del segle XIV. Aquest nivell de circulació funcionaria en el mateix moment que les UE-52.003 i 52.004, en el darrer moment d'ús del PV-168.

A la seva zona central i oest, l'UE-53.002 i el PV-169A presentaven un trencament, UE-53.003, que tenia una planta rectangular (oest-est), amb els límits nord-est i sud-est irregulars i arrodonits. La part inferior de l'UE-53.003 tallava

també les cotes superiors de l'estrat situat per sota de l'UE-53.002, UE-53.004. La llargada d'aquest trencament era de 1'80m, la seva amplada era de 80-95cm i tenia una profunditat de 10-13cm, amb els seus límits que presentaven unes parets amb pendent cap a l'interior i el fons pla.

A la zona inferior de l'extrem sud-oest de l'UE-53.003, arran del MR-34, l'argila que se situava a la part inferior el retall (corresponent a l'UE-53.004) presentava un color vermell-ataronjat molt intens, que es tractaria d'un canvi produït per les altes temperatures d'una combustió. En aquest mateix punt, el límit del retall coincidia amb les restes de dues de les pedres que definien el mur de tancament nord de l'EC-17 (anterior cronològicament), que podrien haver estat aprofitades per definir el límit sud-oest del retall i l'estructura amb la que estaria associada.

Per les seves característiques, considerem que l'UE-53.003 es correspondria a les restes de l'empremta (que hauria deixat aquesta unitat estratigràfica negativa) d'una possible estructura situada en aquesta zona i que en el moment de l'amortització del PV-169A s'hauria desmuntat. En aquest sentit, l'interior de l'UE-53.003 estava reblert per l'UE-53.001. Per les característiques de l'UE-53.002 i per les restes d'argila rubefactada al sud-oest de la base del trencament, molt probablement l'estructura associada amb l'UE-53.003 es tractaria d'una estructura de combustió.

Les dimensions de l'UE-53.003 ens fan considerar que aquesta estructura de combustió tindria unes dimensions considerables i es podria tractar d'un possible forn. La zona de combustió se situaria possiblement a la zona central del trencament, ja que al parament del MR-34 les seves pedres no mostraven variacions produïdes per l'escalfor del foc directe en aquest punt. Tot i això, aquesta possibilitat relativa a un forn la presentem a tall d'hipòtesi, ja que no hem documentat restes o indicis relatius a l'estructura amb la que estaria associada el retall UE-53.003. La seva posició estratigràfica ens indica que el possible element associat amb l'UE-53.003 s'hauria construït i hauria estat en ús en el mateix moment que l'UE-53.002 i el PV-169A (a finals del segle XIV).

L'UE-53.002 cobria un nivell de terra argilosa, de tonalitats ocre i amb abundants taques de carbons, que ha estat identificada com a UE-53.004. Aquest estrat tenia una potència de 5-10cm i cobria les restes de l'EC-17. L'excavació de l'UE-53.004 ha aportat materials ceràmics, que es corresponien a ceràmica blanca i manganès (segle XIV) i verd i manganès (finals segle XIII-inicis segle XIV), pisa arcaica decorada (segle XIII), juntament amb ceràmica oxidada, reduïda i vidrada (verd i marró) comunes. Per

UE-53.004

les seves característiques i posició estratigràfica, considerem que l'UE-53.004 seria un estrat que amortitzaria l'EC-17 i el nivell de circulació associat amb aquest, UE-53.005. La mateixa posició estratigràfica, juntament amb els materials associats amb aquest estrat, ens indiquen que la seva formació se situaria cronològicament a finals del segle XIV.

El nivell que amortitzava l'UE-53.004, UE-53.005, estava format per un estrat de terra argilosa, de color negre i amb nombroses restes de carbons. La seva potència era de 5-7cm i es lliurava a l'EC-17. Per les seves característiques i posició

UE-53.005

estratigràfica l'UE-53.005 es correspondria a un nivell de circulació associat amb aquesta estructura de combustió o bé al preparat d'un paviment, del qual no se n'haurien documentat restes o indicis (tal i com funcionava l'UE-52.005 amb la que seria coetània). Durant l'excavació de l'UE-53.005 s'han recuperat ceràmica blanca i manganès (segle XIV), ceràmica vidrada (verda i marró), oxidada i reduïda comunes, juntament amb un clau de ferro. La cronologia de la formació de l'UE-53.005 i el seu ús

la situem al segle XIV. El nivell de circulació amb el que estaria associat es correspondria al paviment inicial de l'ús d'aquest sector.

Tal i com hem esmentat, a l'angle de tancament sud-oest del sector l'UE-53.005 es lliurava a l'EC-17. Aquesta estructura de combustió tenia una planta quadrada, de 1x1m i es lliurava als murs de tancament sud (MR-329) i oest del sector (MR-34), que actuaven de tancament la mateixa. La part documentada de l'EC-17 la formava la seva base de combustió, que estava definida mitjançant un paviment de maons (PV-176), la majoria dels quals presentaven trencaments i esquerdes, que havien estat produïts per l'escalfor del foc efectuat directament al damunt d'aquests. A l'extrem nord del PV-176, al damunt dels seus maons, s'han documentat dues pedres lleugerament escairades per les seves cares exteriors, que podrien formar part de les restes del tancament nord de l'estructura, mentre que per l'est no s'han documentat restes o indicis de cap tancament; en aquest sentit, possiblement l'EC-17 estaria oberta en aquesta zona.

EC-17 i UE-53.007

El PV-176 estava pràcticament tot ell cobert per l'UE-53.007, que estava formada per un nivell d'argila rubefactada, de color vermell intens i amb acumulacions de cendres i de restes de fusta cremada. Les característiques i posició de l'UE-53.007 ens indiquen que es correspondria a un nivell general per les restes del foc efectuat

UE-53.006, amb el PV-176 de l'EC-17 al fons (prèviament al seu desmuntatge)

al damunt de l'EC-17. Aquesta estructura de combustió s'hauria edificat i estaria en ús al segle XIV i estaria directament vinculada amb els treballs duts a terme en els sectors 53 i 52.

Per sota de l'UE-53.005 s'ha documentat l'UE-53.006, que es corresponia a un nivell de terra sorrenca, bastant compactada, de tonalitats vermelles i negres i amb restes de carbons. Tenia un gruix de 10-15cm i a les seves cotes inferiors se li assentaven els MR-325 i 371, si bé a les seves cotes superiors l'UE-53.006 es lliurava a aquests murs. Aquest fet ens indica que durant el procés de formació d'aquest estrat es van edificar els murs que separaven els sectors 52 i 53. La compactació d'aquest estrat podria definir un primer nivell de circulació de l'espai, que seria coetani amb el PV-169 i l'UE-52.010 i l'UE-47.011 dels sectors 52 i 47

respectivament. L'excavació de l'UE-52.006 ha aportat ceràmica oxidada i reduïda comunes i un fragment de vora de vidre (amb decoració lacticini). La cronologia de la formació de l'UE-53.006 i el seu possible ús com a nivell de circulació la situem a inicis del segle XIV, durant el procés de construcció dels murs i estructures del sector i en un primer moment d'ús del mateix.

A la zona on a les cotes superiors s'hi situava l'EC-17, l'UE-53.006 presentava unes tonalitats més vermelles i negres, amb algun punt on hi havia restes de cendres. Aquesta variació de l'UE-53.006 ha estat identificada com a UE-53.006A. Per les seves característiques, a les cotes superiors de l'estrat podria tractar-se del canvi sofert per l'UE-53.006 a partir de les combustions de l'EC-17 (que se li assentava al damunt); tot i això, les acumulacions de cendres i el nivell de terra vermella a les cotes inferiors de l'estrat ens podrien indicar la possible existència d'una estructura de combustió inicial, que hauria funcionat amb l'UE-53.006. Aquesta possible combustió es tractaria d'un foc a terra, sense cap estructura constructiva associada. L'existència d'aquesta estructura de combustió hauria motivat les característiques de l'UE-53.006 i les restes dels carbons associats amb aquest estrat. En el moment de l'amortització de l'UE-53.006, la possible combustió associada amb l'UE-53.006A hauria estat substituïda per l'EC-17.

L'UE-53.006 cobria l'UE-53.008, que es tractava de l'estrat de rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat, ja que les fonamentacions dels murs de tancament del sector (UE-47.014 del MR-370 i 47.013 del MR-147) el tallaven.

L'UE-53.008 estava formada per un nivell de terra argilosa i plàstica, de color vermell i amb alguna acumulació de sorres. Aquest estrat es corresponia al mateix nivell que les UE-47.012 i 52.012 dels sectors 47 i 52 respectivament. La seva formació s'hauria produït de manera natural, a partir de la deposició de sediments aportats en un període de temps ampli, per les diverses vingudes d'aigua en aquest punt. En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació arqueològica en aquest sector.

UE-53.008 i 52.012

Notes Volum IV

¹ Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 1.

² Ambdós murs es presenten en relació al sector 34.

³ Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 44.

⁴ El MR-333 es presenta en relació al sector 35.

⁵ Els murs MR-34 i 333 es presenten a l'apartat del sector 35.

⁶ Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 38.

⁷ El MR-333 es presenta en relació al sector 35.

⁸ Aquest trencament i l'estructura que se situava al seu interior es presenten en relació al sector 35

⁹ A l'inventari de materials (annex II), els que se situen a l'UE-39.005 es corresponen a l'UE-39.009. Així mateix, cal destacar que en aquest estrat s'han recuperat materials corresponents a vaixel·la del segle XX. Aquests es correspondrien a filtracions del moment de la construcció del mur pantalla associat amb les obres.

¹⁰ En aquest sentit, els nivells associats amb la construcció i ús de l'EC-16 situats al sector 38, tot i que es referenciaran en aquest apartat es presenten a la part corresponent al sector 38.

- 11 El MR-286 es presenta a l'apartat del sector 46.
- 12 El MR-102 es presenta en relació al sector 29.
- 13 Ambdós murs es presenten a l'apartat del sector 43.
- 14 Els dos murs es presenten en relació al sector 41.
- 15 El POU-6 es presenta en relació al sector 36.
- 16 Tal i com hem presentat en relació al sector 4, a l'edat mitjana el Rec Comtal tenia diverses ramificacions en forma de canalitzacions, que estaven ubicades a la zona central del carrer. A partir d'aquestes canalitzacions es distribuïa aigua a les finques, així com rebien els residus des de l'interior de les mateixes. La canalització central medieval del carrer Joan Grech va ser desmuntada i substituïda al segle XVIII per la CN-8.
- 17 Aquest mur es presenta a l'apartat corresponent al sector 13.
- 18 Aquest mur es presenta, juntament amb el MR-8, a l'apartat corresponent al sector 13.
- 19 Aquests murs es presenten a l'apartat del sector 7.
- 20 El MR-20 i el MR-358 es presenten en relació al sector 41.
- 21 Els dos murs es presenten a l'apartat del sector 41.
- 22 Ambdós murs es presenten en relació al sector 46.
- 23 El MR-289 es presenta a l'apartat del sector 23.
- 24 El MR-242 es presenta en relació al sector 23.
- 25 A partir de les característiques que presenten les dues finques, considerem que la propietat del pou estaria associada amb la finca del sector 22 i 29. Per una banda el sector 40 i l'oest del sector 22 es corresponien al mateix espai; per una altra, és el sector 43 que queda tancat respecte el sector 40 i té una porta per accedir a l'àmbit on hi ha el pou. A més, si seguim la parcel·lació que es defineix de les diferents propietats del carrer Joan Grech, el POU-7 se situava a la part d'aquesta finca del sector 22 i 29.
- 26 Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 31.
- 27 El MR-296 es presenta a l'apartat corresponent al sector 5, mentre que el MR-337 es presenta a l'apartat del sector 6.
- 28 Aquests dos murs es presenten en relació al sector 46.
- 29 El MR-364 es presenta a l'apartat del sector 27, mentre que el MR-92 amb el sector 46.
- 30 El MR-278 es presenta en relació al sector 50.
- 31 El MR-23 es presenta a l'apartat del sector 7.
- 32 Aquesta estructura es presenta a l'apartat corresponent al sector 46
- 33 El MR-50 es presenta a l'apartat del sector 27.
- 34 El MR-35 es presenta en relació al sector 4.
- 35 Ens sembla adient presentar tant el MR-89, com el MR-286 en aquest apartat, ja que si bé presenten dos moments constructius diferenciats, es corresponen al mateix tancament.
- 36 Aquesta canalització es presenta a l'apartat del sector 10.
- 37 La CN-32 es presenta en relació al sector 40
- 38 Tal i com es presenta a l'apartat corresponent al sector 4, aquesta canalització va ser desmuntada i substituïda per la canalització central del carrer, CN-8, que ha estat documentada en aquesta intervenció i que se situa cronològicament al segle XVII.
- 39 Aquest mur es presenta a l'apartat corresponent al sector 30.

40 Tant el MR-329, com l'OB-25 oberta a aquest mur, així com la reparació del MR-329, MR-331, com el mur que tapiava l'OB-25 (MR-174) es presenten en relació al sector 30.

41 Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 31.

42 El MR-256 es presenta en relació al sector 30.

43 Garcia Espuche, A. (2010) p. 38 nota 32

44 Aquest mur es presenta en relació al sector 30.

45 El MR-329 es presenta a l'apartat del sector 30.

46 El MR-233 es presenta a l'apartat del sector 47.

47 El MR-44 es presenta en relació al sector 35.

48 Ambdues fosses sèptiques i la seva evolució es presenten en relació al sector 30.

49 Aquestes dues estructures i la seva evolució es presenten a l'apartat del sector 30.

50 El MR-337 es presenta a l'apartat corresponent al sector 6.

51 Aquest mur es presenta en relació al sector 10.

52 El MR-277 es presenta a l'apartat del sector 51.

53 El MR-23 es presenta en relació al sector 7.

54 Aquests murs es presenten a l'apartat del sector 10.

55 El MR-285 es presenta en relació al sector 23, mentre que el MR-357 es presenta a l'apartat del sector 22.

56 El MR-92 es presenta a l'apartat del sector 46.

57 Aquest mur es presenta en relació al sector 10.

58 Aquest mur es presenta a l'apartat del sector 5.

59 El MR-364 es presenta en relació al sector 27.

60 Ambdós murs es presenten a l'apartat del sector 10.

61 Aquest mur es presenta en relació al sector 30.

62 El MR-329 es presenta a l'apartat del sector 30.

63 Aquest mur es presenta en relació al sector 47.

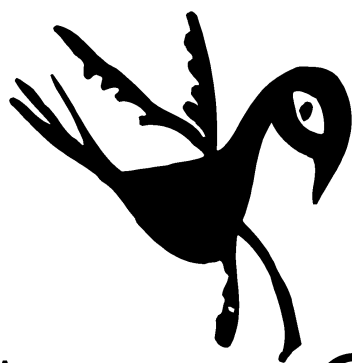
64 En relació a l'UE-52.009, aquest estrat es presenta a l'apartat del sector 47, tal i com també s'ha fet en relació al MR-349. En ambdós casos ens ha semblat important presentar-los directament associats amb l'estructura amb la que funcionarien, CN-36.

65 Aquest mur es presenta en relació al sector 30.

66 El MR-329 es presenta a l'apartat del sector 30.

67 Ambdós murs es presenten en relació al sector 52.

68 Aquest mur es presenta en relació al sector 35.

• **ArqueoCat** •

Arqueologia i Patrimoni

***Memòria de la intervenció arqueològica a
la parcel·la del Passeig Picasso 24bis-
30 de Barcelona (Barcelonès)***

Anys 2004, 2005, 2006 i 2007

Codis: 002/04, 002/05, 020/06

Núm. Expedient DGPC: 437 K121 NB

Volum V

Març 2013

***Gemma Caballé Crivillés
-ArqueoCat SL-***

ÍNDEX Volum V

2.2.Cronologia de l'evolució i ús de les diferents finques	711
2.2.1.Finals segle XIII-inicis segle XIV. Construcció inicial de les diferents propietats	711
2.2.2. Segle XV	759
2.2.3. Segle XVI	781
2.2.4. Segle XVII	802
2.2.5. Finals segle XVII-inicis segle XVIII	824
2.2.6. La destrucció de l'espai, el 1717, per a la construcció de la Ciutadella	836
3.CONCLUSIONS	837
3.1.El creixement de la ciutat cap a l'est (finals segle XIII-inicis segle XIV)	838
3.2. La davallada econòmica i demogràfica (mitjans segle XIV-segle XV)	847
3.3. La recuperació econòmica (segle XVI-mitjans segle XVII)	850
3.4. Conflictes i crisis del segle XVII. Arribada i instal·lació a la ciutat dels Clergues Regulars Menors	853
3.4.1. La construcció de la nova església dels Menorets al darrer terç del segle XVII	858
3.5.La Guerra de Successió i el setge final de Barcelona el 1714. La construcció de la Ciutadella	861
3.6.La destrucció de la Ciutadella al segle XIX. La nova urbanització de la zona a l'entorn del Parc de la Ciutadella i el Mercat del Born	865
Notes Volum V	866
4. BIBLIOGRAFIA	869

2.2 Cronologia de l'evolució i ús de les diferents finques

Les dades aportades per la intervenció arqueològica duta a terme en aquesta parcel·la, ens han mostrat una evolució de la distribució de les diferents finques que han estat documentades, així com dels usos duts a terme a l'interior de cada espai. A continuació presentem a nivell de conjunt les diferents propietats localitzades (amb els sectors que la definien) i les variacions que s'han anat produint entre finals del segle XIII-inicis del segle XIV i l'inici del segle XVIII. Les diferents propietats localitzades s'estructurarien a partir dels carrers que formaven l'urbanisme de la ciutat, que s'hauria dibuixat en aquest punt a finals del segle XIII-inicis del segle XIV.

En aquesta intervenció s'ha documentat un d'aquests carrers, Joan Grech, del qual també es presenta la seva evolució. A partir d'aquest carrer s'organitzaven i orientaven les finques documentades a la zona central i est de la parcel·la; les propietats localitzades a la zona oest de la intervenció s'estructurarien a partir del carrer Oliver del Pla d'en Llull, que s'ubicava a l'oest respecte el carrer Joan Grech. Així mateix, hi hauria la possibilitat que les propietats documentades a la zona sud de la parcel·la estiguessin organitzades en relació al Pla d'en Llull, que s'ubicava al sud respecte els dos carrers anteriors (la ubicació d'aquests carrers en relació a la parcel·la intervinguda es mostra al plànol n.2). En aquest sentit, la finca 15 podria tenir una doble façana, al carrer Joan Grech i al Pla d'en Llull¹. Pel que fa a la finca 16 (sectors 38 i 39), podria estar orientada en relació al Pla d'en Llull i se situaria entre les propietats dels dos carrers esmentats; aquesta dada l'apuntem a partir de l'orientació i dimensions dels seus espais (ben diferenciada respecte la resta dels sectors documentats), així com la ubicació de la porta de comunicació entre els dos sectors.

2.2.1 Finals segle XIII-inicis segle XIV. Construcció inicial de les diferents propietats

Tal i com hem esmentat, en aquesta primera fase constructiva es va urbanitzar aquesta zona de la ciutat. A la part de la parcel·la intervinguda en la present intervenció arqueològica, no hem documentat restes o indicis de cap estructura que se situïn en un moment cronològicament anterior². D'aquest moment previ, s'han documentat un seguit d'estrats, a les cotes inferiors de tots els sectors, que es correspondrien al nivell existent en el moment de l'inici de les obres, ja que les rases de fonamentacions dels diferents murs de tancament inicials dels espais els tallaven. Aquests estrats es corresponien a un rebliment, que s'hauria format possiblement de manera natural i en un procés de formació lenta, a partir de la deposició de sediments aportats per les diferents vingudes d'aigua en aquesta zona de la ciutat. En aquest sentit, cal recordar que l'àrea on se situa aquesta parcel·la s'ubicava en una zona propera al mar, amb diverses rieres que recorrien pel seu entorn, els desbordaments de les quals haurien format aquests rebliment. Durant el sondeig dut a terme l'any 2005 a la zona central de la parcel·la es van

documentar un seguit d'estrats (d'argiles i sorres), per sota d'aquest rebliment previ, que tampoc mostraven restes d'una activitat antròpica i que es correspondrien també a rebliments formats a partir de deposicions lentes de sediments.

Els murs de tancament dels diferents espais, que es van edificar en aquest període, presentaven tots ells una factura constructiva molt similar. Estaven bastits mitjançant carreus de mida mitjana, disposats de manera regular i lligats amb un morter de calç de tonalitats ataronjades. Les fonamentacions d'aquests murs les formaven murs de pedres de grans dimensions (a la part inferior) i mitjanes, sense treballar i lligades amb el mateix morter de calç. Aquestes fonamentacions se situaven a l'interior de les seves rases que, com ja hem esmentat, tallaven el rebliment previ a l'inici de la urbanització de la zona. Un nombre important de les rases de fonamentació dels murs d'aquest moment presentaven una profunditat superior (de fins a 1m) al mur que se situava al seu interior. La part inferior d'aquestes rases estava reblerta mitjançant un nivell de sorres netes, de tonalitats ocres i bastant compactades, que permetien un bon assentament del mur de fonamentació al damunt seu. En relació a aquest assentament, al situar-se les sorres ben compactades a l'interior d'un espai tancat, com eren les rases, no haurien presentat cap moviment, que pogués afectar posteriorment al mur.

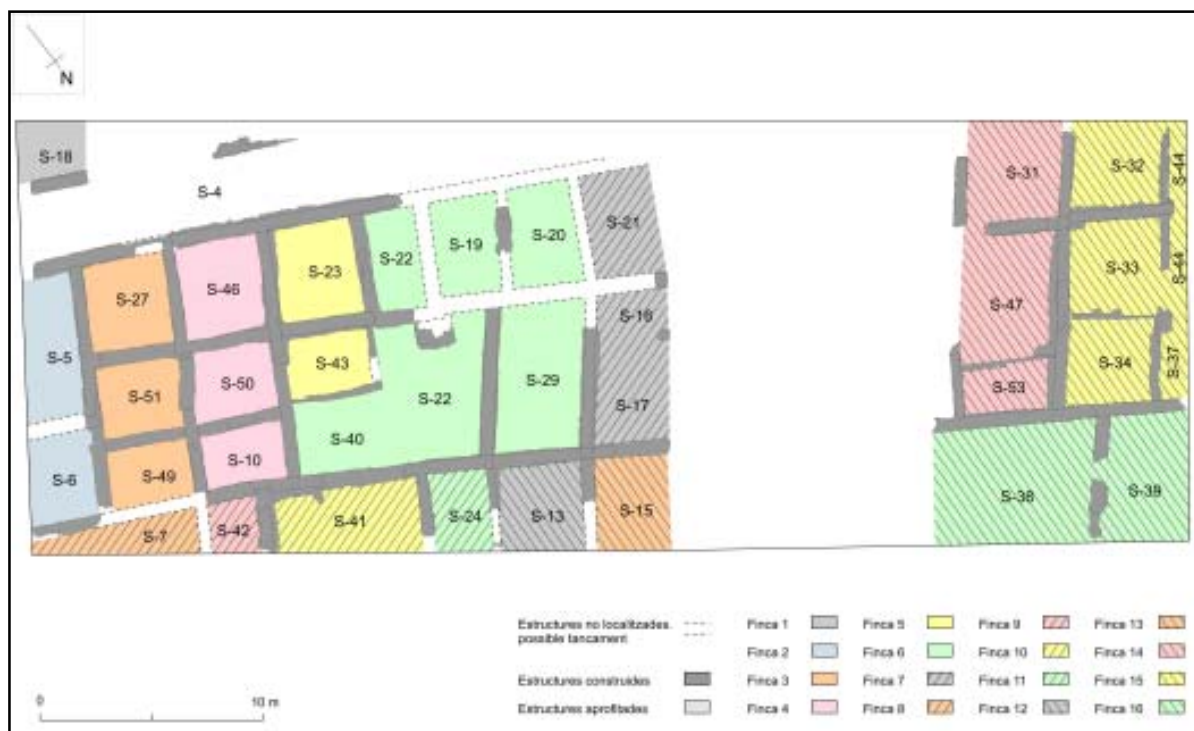
A més de les rases de fonamentacions dels murs, els mateixos rebliments previs presentaven retalls de planta rectangular, que ocupaven gran part de la zona central dels espais. Aquests retalls estaven reblerts mitjançant el mateix tipus de sorres netes, que s'ubicaven a les rases dels murs.

L'excavació de rases de fonamentació més profundes, així com els retalls a les zones centrals dels sectors, considerem que tindrien com a objectiu l'extracció d'argiles, que posteriorment serien utilitzades durant els processos de construcció dels murs. En aquest sentit, possiblement la part superior dels murs de tancament de les edificacions bastides en aquest moment haurien estat construïts mitjançant murs de tàpia. En relació a aquest tipus de murs, en tres dels murs de tancament documentats d'aquest moment constructiu s'han documentat restes del mur de tàpia, que s'assentaria al damunt de la base dels murs de carreus i pedres (MR-89, 289 i 287). Per a la construcció d'aquests murs de tàpia es necessitaria una quantitat important d'argila. L'extracció d'argiles directament del punt on s'edificaven els edificis abaratiria els costos de la seva construcció, ja que no s'havia d'anar a comprar i traslladar des d'un punt més allunyat. Les sorres que reblen els retalls i les rases provindrien de la platja, que se situava en una zona propera respecte aquest punt de la ciutat i, a més, no s'hauria de pagar per a la seva extracció.

Tal i com hem esmentat anteriorment, els diferents edificis que es van edificar estaven orientats en relació als carrers Joan Grech, Oliver del Pla d'en Llull i el Pla d'en Llull, que van ser definits en aquesta mateixa fase. El carrer Joan Grech ha

estat documentat en aquesta intervenció (sector 4), mentre que el carrer Oliver del Pla d'en Llull se situava a l'oest respecte el límit de la parcel·la i el Pla d'en Llull, al sud.

El total de finques documentades corresponents a aquesta primera fase constructiva ha estat de setze, de les quals vuit estaven orientades i tindrien la seva façana al carrer Joan Grec i sis al carrer Oliver del Pla d'en Llull; de la resta de les finques, una d'elles podria tenir façana al carrer Joan Grec i al Pla d'en Llull i l'altra, al Pla d'en Llull. La possibilitat de la finca amb doble façana la presentem a tall d'hipòtesi, a partir del càlcul de l'amplada (nord-sud) que presentaven els sectors documentats en la present intervenció (3'20-4m); si projectem aquesta distància en relació a l'amplada que presentarien els sectors situats a l'extrem sud de la intervenció (dels quals tan sols se n'ha documentat el seu mur de tancament nord), l'extrem sud dels mateixos s'ubicaria aproximadament a la possible alineació del Pla d'en Llull, seguint la planta de l'excavació en extensió duta a terme a l'antic Mercat del Born (duta a terme els anys 2000 i 2001 i dirigida pels arqueòlegs Pere Lluís Artigues i Antoni Fernandez) així com la planimetria presentada en la bibliografia referida a aquesta zona.

Planta general, amb els murs edificats i la distribució de les propietats i sectors de finals del segle XIII-inicis del segle XIV (plànol n.28)

Durant l'excavació de les diferents propietats no s'han documentat restes corresponents a estructures, que poguessin estar associades a possibles escales d'accés a una planta superior dels diversos edificis. Aquest fet ens podria indicar

que algunes de les propietats tan sols tindrien, en aquest moment, una planta baixa. Cal destacar en aquest sentit la parcialitat de la documentació d'algunes de les finques, que o bé part de les mateixes se situaven més enllà dels límits de la parcel·la intervinguda, o bé algunes de les seves zones van quedar afectades per construccions posteriors (especialment les que se situaven on a finals del segle XVII s'hi va edificar l'església dels menorets). Aquesta manca d'estructures corresponents a escales tan sols s'ha pogut determinar de manera complerta a les finques situades a la zona nord de la parcel·la (finques 3, 4 i 5). És doncs en aquestes propietats on considerem que l'edifici que les definiria tan sols disposaria d'una planta baixa.

-Carrer Joan Grech: sector 4

Aquest carrer s'ha localitzat a l'est de la parcel·la, a les seves zones central i nord, i presentava una orientació nord-oest sud-est. Formaria part del tram de carrers que dibuixaven aquesta nova àrea urbanitzada de la ciutat, que es va definir en aquest moment.

De la primera fase constructiva i d'ús de l'espai, s'ha documentat la part corresponent al mur de tancament que definia el carrer per l'oest (MR-35) i del qual cal destacar-ne que seria un mur corregut que formaria el tancament de les finques situades a l'oest del carrer (finques 2, 3, 4, 5 i part de la 6). Així mateix, la fonamentació d'aquest mur (MR-284) també es corresponia a la mateixa estructura en totes aquestes finques, la qual cosa fa pensar en una urbanització planificada. Cal destacar que el fet de localitzar aquest mateix mur de façana per a totes les propietats ens indicaria que s'hauria edificat en un mateix moment constructiu, així com també els edificis corresponents a les diferents finques. En aquest mateix sentit, podria donar-se el cas que els edificis tinguessin un mateix propietari, que hauria edificat de manera conjunta totes les finques i que posteriorment podria haver-les llogat o venut. L'accés a l'interior de les diferents propietat situades a l'oest del carrer s'efectuava mitjançant les portes OB-29 (al sector 27 de la finca 3), OB-9 (sector 46 de la finca 4), OB-10 (sector 23 de la finca 5), OB-11 (sector 22 de la finca 6); totes aquestes portes es van definir en aquest moment de la construcció del mur, sense que haguessin suposat un trencament al mateix.

Pel que fa al tancament est del carrer, s'ha documentat al seu extrem nord, així com una part de la seva zona central. Val a dir, en aquest sentit, que una part del tancament i del contacte del carrer amb aquest (entre els dos trams de la part documentada d'aquest tancament) va quedar afectada per la construcció d'una estació transformadora elèctrica, que va ser instal·lada al segle XX. La zona central i sud del límit oest del carrer se situaven ja més enllà del límit de la parcel·la intervinguda. El mur de tancament documentat a l'extrem nord-est del carrer (MR-298) corresponent a aquesta primera fase constructiva, tancava per l'oest el sector 18 de la finca 1; el MR-298 s'assentava al damunt de la seva banqueta de

fonamentació (MR-299), que se situava a l'interior de la seva rasa UE-4.077 a la qual reblia totalment. Aquest mur i la seva fonamentació van quedar tallats al sud per l'estació elèctrica transformadora; al sud d'aquesta s'ha documentat un fragment de la continuació del tancament del carrer, que la definia el MR-67. Aquest mur ha estat documentat de manera parcial, ja que se situava just al límit de la parcel·la i va ser parcialment desmuntat (la seva cara est) en el moment de la construcció del mur pantalla de les obres en les quals s'emmarcava la present intervenció arqueològica. L'accés a l'interior del sector 18 des del carrer s'efectuava mitjançant l'OB-29, que es va definir en el mateix moment de la construcció del MR-298.

D'aquesta primera fase d'ús del carrer s'ha documentat un primer nivell de circulació (PV-67), que es corresponia a un paviment de terra piconada format a partir de la compactació de l'UE-4.041. Aquest paviment presentava a la zona nord un retall circular (UE-4.058), que es corresponia a un forat de pal; l'UE-4.058 funcionaria com a base de subjecció d'algun element, possiblement de fusta, que hauria estat utilitzat durant el procés de construcció dels murs de les diferents edificacions. La retirada de l'element associat amb l'UE-4.058 s'hauria efectuat en el moment en què el PV-67 ja s'hauria format (al segle XIV).

Pel que fa als nivells associats amb el procés de construcció de les edificacions ubicades en el carrer, s'ha localitzat l'UE-4.061, que se situava per sota de l'UE-4.041 i es lliurava a les cotes inferiors del MR-35. Les seves característiques i posició estratigràfica ens indicarien que seria el nivell format a partir de la circulació per l'espai durant els treballs de construcció dels edificis. A l'extrem nord del sector, l'UE-4.061 presentava un trencament (UE-4.056) de planta arrodonida i que continuava en direcció nord més enllà del límit de la parcel·la. L'UE-4.056 estava reblert per un nivell de sorres netes (UE-4.057). Aquest retall estaria associat amb l'extracció d'argiles i s'hauria produït quan els treballs de construcció dels murs dels sectors ja estarien endegats, ja que tallava el nivell associat amb aquests. El rebliment previ a la construcció de les diferents edificacions ha estat identificat en aquest sector com a UE-4.062 i estava tallat per les fonamentacions dels murs est i oest del carrer (UE-4.077 i 4.065 respectivament). Així mateix, a la zona central-nord del carrer s'ha localitzat un altre retall (UE-4.063) a aquest nivell d'argiles prèvies, que estava també reblert per un nivell de sorres (UE-4.064). La funcionalitat de l'UE-4.063 era també l'extracció d'argiles i s'hauria dut a terme a l'inici dels treballs d'urbanització d'aquesta zona de la ciutat.

-Finca 1: sector 18

L'espai corresponent al sector 18 formaria part d'una finca ubicada a l'est respecte el carrer Joan Grech, de la qual tan sols n'hem documentat aquest sector. Així mateix, aquest sector ha estat localitzat parcialment, ja que pel nord i l'oest se n'anava més enllà del límit de la parcel·la, mentre que el seu extrem sud va quedar tallat per la construcció de la estació elèctrica transformadora.

Com ja hem esmentat anteriorment, el mur de tancament est del sector del moment de la seva construcció inicial, MR-298, tancava també per l'oest el carrer. L'accés a l'interior de l'espai des del carrer s'efectuava mitjançant una porta (OB-28), que se situava a la zona central documentada del mur i continuava en direcció nord; d'aquesta porta (que va estar en ús fins al segle XVI) se n'ha localitzat la part corresponent a la seva polleguera. En relació al moment de construcció dels murs de tancament de l'edifici, a la zona central documentada del sector s'ha localitzat un retall (UE-18.016), que continuava més enllà del límit nord i est de la parcel·la. Aquest retall s'havia dut a terme per a extreure les argiles (UE-18.014) que definien el rebliment previ a l'inici del procés constructiu; l'interior de l'UE-18.016 estava reblert per un nivell de sorres netes (UE-18.015).

Tot i la parcialitat de la documentació d'aquest sector, en el conjunt de la finca que formaria part considerem que definiria un àmbit de caire domèstic. En aquest sentit, hem documentat un nivell de circulació associat a aquest primer moment d'ús de l'espai, que s'hauria format a partir de la compactació de l'UE-18.013. Amb aquest nivell d'ús hi funcionaria una estructura de combustió (EC-1), que s'ubicava arran del mur de tancament oest del sector, al sud respecte l'OB-28. La proximitat de l'EC-1 a la zona de la porta permetria la sortida dels fums generats per la mateixa cap a l'exterior. Per les característiques documentades d'aquesta estructura, considerem que es tractaria d'un foc utilitzat en l'àmbit domèstic de l'espai.

-Finca 2: sectors 5 i 6

Aquesta finca se situava a l'extrem nord de la parcel·la intervinguda, amb la seva zona nord que se n'anava més enllà del límit nord de la mateixa. La propietat s'orientava a partir del carrer Joan Grech, des del qual s'accediria al seu interior (al sector 5). La porta que definiria aquest accés no ha estat documentada, ja que se situaria a la part no localitzada de la propietat, juntament amb el seu mur de tancament nord. El tancament est de la propietat el formava el MR-35, que es corresponia al mur de façana de l'edifici i s'assentava al damunt del MR-284. Pel que fa al mur de tancament sud, en aquest moment inicial el definiria el MR-338 (al sector 5 i la zona est del sector 6), que s'assentava al damunt de la seva banqueteta de fonamentació MR-296; pel que fa al tancament sud de la zona oest de la finca (al sector 6), tan sols s'ha localitzat la seva fonamentació (MR-337), ja que el mur corresponent a aquest moment va ser reparat pel MR-108 (al segle XVII). El tancament oest d'aquest moment inicial (MR-351) ha estat parcialment documentat, ja que pràcticament tot ell va ser desmuntat en el moment de la construcció del MR-23 (al segle XVII). Pel que fa al mur que separava els dos sectors interiors de la propietat (sectors 5 i 6), hauria estat desmuntat i reparat mitjançant el MR-24 (també al segle XVII). En relació a aquest mur previ s'ha documentat parcialment la seva possible rasa de fonamentació (UE-6.016); a les cotes superiors del

rebliment de la rasa (el nivell de sorres UE-6.006) s'hi assentava el MR-24. Val a dir que la seqüència estratigràfica ben diferenciada entre els sectors 5 i 6 ens fan considerar que des de l'ús inicial dels mateixos haurien definit dos espais. La finca 2 estava al nord respecte la finca 3 (de la que el MR-338 n'era el tancament nord) i a l'est de la finca 8 (amb la que compartien el MR-351, que tancava per l'est aquesta finca).

Dels dos espais que definien la propietat, el sector 5 se situava a l'est i el 6 a l'oest. Les dades aportades per la intervenció arqueològica duta a terme ens indiquen que en aquest moment inicial de construcció i ús de l'edifici, l'espai corresponent al sector 5 tindria un ús de caire domèstic, mentre que el sector 6 hauria estat un possible espai exterior, on s'hi podria ubicar un hort. Al sector 5 s'ha documentat el PV-89, que definia un paviment de terra trepitjada i que se situaria cronològicament en aquest moment inicial de l'ús de l'espai. Les característiques que presentava aquest paviment (argiles color vermell intens i negre) ens indicarien que associat amb el seu ús hi podria haver una estructura de combustió, que s'ubicaria possiblement a la zona no documentada del sector. Aquest paviment presentava un retall circular, que es corresponia a un forat de pal (FP-24), que s'ha documentat a la zona nord-est del sector. El FP-24 hauria funcionat com a base de subjecció d'una estructura periple (de fusta), que hauria estat utilitzada durant el procés final de construcció dels murs de l'espai i en el moment de la formació i primer ús del PV-89. El nivell associat amb l'ús del PV-89 cobria el FP-24 i el seu estrat de rebliment, UE-5.013, que s'hauria format en el moment en què l'element situat a l'interior del retall ja hauria estat retirat.

Pel que fa al sector 6, no s'ha documentat cap nivell associat amb l'ús d'aquest moment, ja que hauria quedat afectat pel moviment de terres efectuat al segle XVI (UE-6.003 i 6.007). La ubicació del sector 6, a la part posterior de la finca, juntament amb la manca de nivells associats amb algun tipus d'activitat específica, és el que ens ha fet considerar la possibilitat que aquest espai pogués tractar-se d'un àmbit exterior.

Pel que fa als nivells associats amb el moment de la construcció de l'edifici, cal destacar que a la zona central-est i oest del sector 5 s'han documentat dos retalls (UE-5.017 i 5.015), que estarien associats amb l'extracció d'argiles i que es va reblir amb sorres (UE-5.018 i 5.016 respectivament). Cal destacar que a la part inferior del retall UE-5.017 (a la zona central i est del sector), el nivell d'argiles previ (UE-5.019) presentava les empremtes de possibles petjades d'animals de càrrega, que podrien haver estat utilitzats durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector.

-Finca 3: sectors 27, 51 i 49

La finca que definien aquests sectors s'ha documentat a la zona nord del sector i s'estructurava a partir del carrer Joan Grech, amb el que estava en contacte el sector 27. Aquest espai se situava a l'extrem est de la finca, el sector 51 a la zona central i el 49 a l'extrem est. D'aquests tres sectors, el 27 seria un espai interior, destinat a l'àmbit domèstic; el sector 51 seria un àmbit interior o semi-exterior, que podria tenir una funcionalitat domèstica o d'emmagatzematge i el sector 49 seria una àrea exterior, que possiblement funcionaria com a zona de conreu d'un hort. L'espai entre els sectors 27 i 51 estaria obert, mitjançant un arc (OB-26), del qual n'hem documentat les seves dues bases (MR-339 i 340) als extrems nord i sud de la zona de contacte entre els dos àmbits. Pel que fa a la comunicació entre els sectors 51 i 49, possiblement s'efectuaria mitjançant una porta, que se situaria a la zona central-sud del mur que separava els dos espais (MR-277). Tot i això, no hem documentat restes d'aquesta porta, que hauria estat desmuntada, juntament amb el mur, en el moment en què els dos espais van quedar inclosos al sector 45 (al segle XV). En aquesta fase inicial de construcció i ús de l'edifici, desconeixem si aquest tindria una planta superior, ja que no hem documentat restes indicis de cap estructura corresponent a una escala, que permetés l'accés a aquest pis.

Pel que fa al sector 27, en aquesta fase inicial el seu mur de tancament nord era el MR-338 (que tancava pel sud el sector 5) i que s'assentava al damunt de la seva fonamentació MR-296; el tancament sud el formava el MR-50 (que tancava pel sud el sector 46) i s'assentava al damunt de la fonamentació MR-93; el mur de tancament est del sector es corresponia al mur de façana de l'edifici, MR-35, juntament amb la seva fonamentació MR-284. Pel que fa al límit oest de l'espai, com ja hem esmentat estaria obert mitjançant l'arc OB-26; per sota de la línia de tancament que definiria aquest arc, s'ha documentat el MR-364, que actuaria d'enriostament de l'estructura i al damunt del qual s'hi assentaven els MR-339 i 340).

En relació a l'ús de l'espai en aquest moment, s'ha documentat el PV-95, que es corresponia a un paviment de terra trepitjada. Aquest paviment s'havia format a partir de la compactació de l'UE-27.018. El PV-95 presentava dos nivells més associat amb el seu ús (UE-27.016 i 27.012). En el moment inicial de la instal·lació del paviment es va edificar una estructura de combustió, EC-6, que estava definida mitjançant maons al damunt dels quals s'hi efectuava. L'EC-6 s'ha documentat a l'angle de tancament nord-est del sector, sense que presentés restes de més elements associats amb l'estructura que els maons esmentats. Al damunt de l'UE-27.018 es va edificar l'EC-7, que es lliurava a la zona central del MR-35. Les característiques de l'EC-7 eren molt similars a les de l'EC-6, amb una base de combustió feta a base de maons i sense cap estructura de tancament perimetral documentada. La posició estratigràfica de les dues estructures ens fan considerar que en el primer moment d'ús del PV-95 es va edificar l'EC-6 i, posteriorment l'EC-

7; les dues estructures haurien funcionat de manera coetània. A partir de les característiques documentades de les EC-6 i 7, considerem que es correspondrien a dos focs a terra, que estarien associats amb les activitats de caire domèstic que es durien a terme en aquest sector. En el moment de l'amortització del PV-95 (al segle XV), ambdues estructures també van deixar de funcionar. Val a dir que l'extrem sud de l'EC-7 va ser desmuntat quan es va edificar el POU-2 (al segle XVII).

Pel que fa als nivells associats amb el procés de construcció de l'edifici, per sota de l'UE-27.018 s'ha localitzat l'UE-27.019, que es tractava d'un nivell vinculat amb la circulació de l'espai durant aquests treballs. A la zona nord-est del sector, l'UE-27.019 era solidària estratigràficament amb l'UE-27.020, que es corresponia a una acumulació de restes de morter de calç i pedres de petites dimensions. L'UE-27.020 serien les restes dels materials utilitzats durant el procés de construcció dels murs de l'espai. A la zona sud-est del sector, l'UE-27.019 presentava un trencament irregular, UE-27.021, que estaria associat amb els treballs de construcció de l'edifici, si bé desconexem la seva funcionalitat. L'UE-27.021 i el nivell d'argiles que el rebria, UE-27.022, van quedar parcialment tallats en el moment de la construcció del POU-2.

L'UE-27.019 es lliurava a una canalització, CN-26, que se situava a la zona nord del sector i presentava una direcció est-oest. La CN-26 permetria l'abastiment d'aigua durant els treballs de construcció de l'edifici i ja en el moment inicial de l'ús de l'espai hauria estat amortitzada, ja que el PV-95 cobria i amortitzava les seves restes. Hi hauria la possibilitat que aquesta estructura s'edifiqués per a ser utilitzada durant l'ús del sector i que finalment no es finalitzés. L'aigua que circularia per la CN-26 provindria de la possible canalització del central del carrer i arribaria fins a l'extrem oest del sector, sense que aquesta estructura presentés continuïtat al sector 51. En aquest extrem oest del sector, on s'hi hauria de situar l'estructura on s'emmagatzemaria l'aigua, al segle XVII s'hi va edificar una canalització (CN-25) i una estructura associada amb aquesta (MR-77 i 201), que podrien haver suposat el seu desmuntatge (trencament UE-27.029).

La CN-26 s'hauria edificat en un moment posterior a la formació d'un primer nivell associat amb el procés constructiu del sector, UE-27.024, que se situava per sota de l'UE-27.019. El retall a l'interior del qual s'ubicava la CN-26 (UE-27.030) tallava l'UE-27.024. Així mateix, l'UE-27.030 també tallava el rebliment previ a la construcció de l'edifici, que se situava per sota de l'UE-27.024 i que en aquest sector ha estat identificat com a UE-27.025.

A l'est del sector 27 s'hi ubicava el sector 51, amb el MR-338 que actuava de tancament nord-est i el mur que se situava al damunt de la fonamentació MR-337, de tancament nord-oest (aquest mur va ser desmuntat i substituït pel MR-108); el mur que definia el límit sud del sector es va amortitzar (al segle XV) en el moment

en què el sector 51 va passar a formar part del sector 45 i tan sols n'hem localitzat la seva fonamentació (MR-363 a la zona central i est i MR-279 a l'oest); així mateix, del tancament oest n'hem documentat la seva fonamentació, MR-277, ja que el mur que se li assentava al damunt va ser desmuntat també quan es va definir el sector 45.

Tal i com hem esmentat, l'espai corresponent als sectors 51 i 27 estaria obert mitjançant un arc (OB-26), que s'hauria definit ja en aquest moment inicial de la construcció de l'edifici. Pel que fa a l'accés entre els sectors 51 i 49, considerem que possiblement s'efectuaria mitjançant una porta oberta a la zona central del mur que separava els dos sectors. En aquest sentit, cal destacar que el MR-277 definia una primera filada d'aquest mur, amb la zona central del mateix on no s'hi conservaven restes d'aquesta; la manca de parament en aquest punt és el que ens ha fet considerar que s'hi ubiqués una porta.

Pel que fa als nivells associats amb l'ús d'aquest espai, hem documentat l'UE-51.001, que es podria correspondre a les restes del nivell de circulació del sector en aquest moment. El paviment que definiria l'ús del sector seria de terra piconada i s'hauria format a partir de la compactació d'aquest estrat, tot i que hi hauria la possibilitat que l'UE-51.001 actués de preparat del paviment, que s'hauria desmuntat en el moment de l'amortització del sector (al segle XV). En aquest sentit, els moviments de terres associats amb la possible activitat destinada al conreu d'horts que s'hauria dut a terme a partir del segle XV en aquesta zona (corresponent ja al sector 45) podrien haver afectat al paviment del segle XIV. Al damunt de l'UE-51.001 a la zona nord-est del sector, s'han documentat les restes de quatre maons col·locats en pla, que podrien estar associats amb les restes d'alguna estructura que hauria funcionat en aquest mateix període.

En relació al moment de la construcció dels murs de tancament de l'espai, per sota de l'UE-51.001 s'ha localitzat el PV-150, que estava format per un paviment de terra trepitjada. La posició estratigràfica i característiques del PV-150 ens fan considerar que es tractaria del nivell de circulació corresponent als treballs de construcció dels murs d'aquest sector. Un cop retirat l'estrat que definia el PV-150 (UE-51.002), s'ha documentat el nivell de rebliment previ a l'inici de les obres en aquest sector, que ha estat identificat com a UE-51.003. A la zona central de l'espai, l'UE-51.003 presentava un retall rectangular (UE-51.004), que estaria associat a l'extracció d'argiles. L'interior de l'UE-51.004 estava reblert pel nivell de sorres netes UE-51.005.

A l'extrem oest de la propietat s'hi ubicava el sector 49 que, tal i com hem esmentat, es correspondria a un àmbit exterior destinat possiblement al conreu. El tancament nord de l'espai es corresponia al mateix mur que tancava pel nord el sector 51, del qual corresponent a aquest moment inicial tan sols n'hem documentat la seva fonamentació (MR-337). L'extrem sud del sector el definia el MR-38, que s'assentava

al damunt de la seva fonamentació, MR-279. Tal i com ja hem presentat en relació al sector 51, del mur que separava aquest amb el sector 49 n'hem documentat la seva fonamentació, MR-277, amb una primera filada del mur. Pel que fa al tancament oest del sector, que alhora tancava per l'oest la finca respecte la propietat corresponent a la finca 8 (sector 7), el mur que el definia va ser desmuntat al segle XVII, en el moment de la construcció del MR-23 i no se n'havien documentat restes ni d'aquest, ni de la seva fonamentació.

A l'interior de l'espai corresponent al sector 49 s'ha documentat un nivell d'argiles, UE-49.001, que considerem que es tractaria de l'estrat associat amb el possible hort ubicat en aquest àmbit en aquest moment. Per sota de l'UE-49.001 ja s'hi situava el reblliment previ a la construcció dels murs del sector, que es corresponia a l'UE-49.002.

-Finca 4: sectors 46, 50 i 10

La propietat que formaven aquests sectors s'ha localitzat a la zona nord de la parcel·la i estava orientada en relació al carrer Joan Grech, on s'hi ubicava el seu mur de façana. Així doncs, a l'est de la finca s'hi ubicava el carrer (sector 4), mentre que al nord s'hi situava la finca 3 i al sud, la finca 5, ambdues amb els seus murs de façana situats al mateix carrer. A l'oest de la finca 4 s'hi situava les finques 8 i 9, que s'estructurarien i tindrien les seves façanes al carrer Oliver del Pla d'en Llull. El tancament nord de la propietat el definien els murs MR-50 (a l'est), 38 (a l'oest) i el mur que s'assentava al damunt de la fonamentació MR-363 i 279 (a la zona central), que hauria estat amortitzat al segle XV; el tancament sud el formava el MR-89, mentre que el tancament est el definia el mur de façana MR-35 i l'oest, el MR-304. L'accés a l'interior de la finca s'efectuaria mitjançant la porta OB-9, que s'obria al MR-35, al sud del sector 46.

Aquesta finca estava formada pels sectors 46, 50 i 10 i es correspondria a un edifici dedicat a habitatge, sense que haguem documentat restes o indicis de cap activitat de caire productiu o econòmic desenvolupats al seu interior. Així mateix, possiblement aquesta propietat tindria una sola planta baixa, ja que no hem localitzat cap estructura associada a una escala d'accés a una planta superior.

L'espai situat a l'est de la finca es corresponia al sector 46 i estava delimitat al nord pel MR-50, al sud pel MR-89, a l'est pel MR-35 i a l'oest, pel MR-92. En relació a la fonamentació MR-285 del MR-89, cal destacar que a la part inferior de l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-46.009) s'hi situava un reblliment de sorres netes (UE-46.011), al damunt de les quals s'hi assentava el MR-285. Com ja hem esmentat, des d'aquest sector s'accedia a l'interior de l'edifici des del carrer,

mitjançant la porta OB-9. Pel que fa a la comunicació entre el sector 46 i el sector situat a l'oest respecte aquest (sector 50), s'efectuava a partir de la porta OB-32, que s'obria al sud del mur que separava els dos espais (MR-92).

Els nivells documentats d'aquesta primera fase documentats al sector 46 ens indiquen que aquest espai funcionaria com a àmbit associat a un probable ús domèstic. En relació a aquest ús, hem localitzat el PV-156, que es corresponia a un paviment de terra piconada. El PV-156 s'havia format a partir de la compactació de l'UE-46.006 i se situaria cronològicament en aquesta primera fase d'ocupació de l'espai. Pel que fa a possibles estructures associades a l'ús de l'espai, s'ha documentat una empremta al PV-156, juntament amb un desgast important del paviment, a la zona central nord-est del sector, que podria estar vinculada a una possible estructura situada en aquest punt, de la qual no n'han quedat restes.

Pel que fa als nivells associats amb el moment de la construcció dels murs de tancament d'aquest sector, per sota del PV-156 s'ha documentat l'UE-46.007, que estaria associat amb aquest procés. En relació a aquests treballs, a la zona sud del sector s'ha documentat un nivell de morter de calç (UE-46.008), que se situava al damunt de l'UE-46.007. L'UE-46.008 podria correspondre's a les restes del morter de calç utilitzat durant la construcció d'aquests murs. Per sota de l'UE-46.007 s'hi situava el rebliment previ a l'inici de les obres, UE-46.012, que era tallat per les rases de fonamentació dels murs del sector.

A l'est respecte el sector 46, a la zona central de la finca, s'hi situava el sector 50. Aquest espai tenia com a tancament nord el mur que s'assentava al damunt de la fonamentació MR-363 (que va ser desmuntat al segle XV); el tancament sud el definia el MR-89, mentre que l'est el formava el MR-92 i l'oest, el MR-278. La comunicació entre el sectors 46 i 50 s'efectuava mitjançant la porta OB-32, que s'obria a l'extrem sud del MR-92; pel que fa a l'accés al sector 10 des del sector 50, s'hauria dut a terme a partir de l'OB-33, que s'ubicava al sud del MR-278. L'espai que definia el sector 50 es correspondria a un àmbit possiblement interior, que estaria destinat a possible zona d'emmagatzematge o algun tipus d'activitat associada amb l'àmbit domèstic. En relació a aquesta activitat, en els nivells de paviment documentats en aquest sector no s'han documentat restes de possibles estructures associades amb la mateixa.

Pel que fa als paviments documentats, que es corresponien a aquesta fase cronològica, s'ha documentat el PV-148, que es tractava d'un paviment de terra piconada, format a partir de la compactació de l'UE-50.001. A l'est del sector, el PV-148 presentava un trencament, UE-50.002, que tenia una planta irregular i se situava arran del MR-278. Les característiques del retall i del seu rebliment, UE-50.003, ens han fet considerar que aquest retall s'hauria dut a terme en el moment de l'amortització del sector (al segle XV); en aquest sentit, el rebliment UE-50.003

presentava unes característiques molt similars a l'estrat que amortitzava el sector (UE-45.001). La posició estratigràfica del PV-148 ens indicava que es tractaria d'una reparació del primer nivell de circulació de l'espai (PV-151); el PV-148 se situaria cronològicament al segle XIV i estaria en ús fins al moment de l'amortització del sector, a inicis del segle XV.

El PV-151 se situava per sota de l'UE-50.003 i es tractava d'un paviment de terra piconada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-50.004. Aquest nivell de circulació presentava diferents laminacions, que ens indicaven reparacions produïdes durant l'ús del paviment. El moment de l'ús inicial del PV-151 el situem a finals del segle XIII-inicis del segle XIV, durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector i hauria tingut una continuïtat durant el primer moment d'ús del sector, un cop edificat. La ubicació cronològica del PV-151 en el moment de la construcció dels murs de l'espai l'hem determinat pel fet que per sota d'aquest paviment s'ha documentat el rebliment previ a l'inici d'aquests treballs, que en aquest sector es correspon a l'UE-50.005.

A l'oest del sector 50 s'hi ubicava el sector 10, que ocupava l'extrem oest de la propietat. L'espai que definia aquest sector el delimitava al nord el MR-38, a l'est el MR-278 i a l'oest, el MR-304. Pel que fa al tancament sud del sector, tan sols s'ha documentat la fonamentació (MR-357) del mur que s'hauria definit en aquest moment inicial de la construcció del sector, ja que aquest va ser substituït mitjançant el MR-286 (a finals del segle XV-inicis del segle XVI). L'accés al sector 10, des del sector 50, s'efectuaria possiblement mitjançant l'OB-33, que estava ubicada al sud del MR-278.

L'espai corresponent a aquest sector es correspondria a un àmbit exterior, que estaria destinat probablement a zona de conreu d'un hort. Val a dir que a gran part d'aquest sector s'hi va edificar al segle XVII una fossa sèptica (FS-20); la construcció d'aquesta estructura va suposar que es perdessin els possibles nivells situats al sector fins a aquest moment. En aquest sentit, tan sols hem pogut excavar i documentar l'extrem sud del sector, que es corresponia a l'única zona no afectada per la FS-20. Tot i la parcialitat de la documentació estratigràfica de l'espai, ha estat a partir de l'estratigrafia documentada en aquest punt que hem determinat aquesta funcionalitat de l'espai destinada al conreu. En aquest sentit, tan sols hem documentat un estrat en aquest sector (UE-10.011), les característiques del qual ens indicaven una activitat ininterrompuda destinada al conreu. Per sota de l'UE-10.011 ja s'hi situava el rebliment previ a la construcció del sector, que ha estat identificat com a UE-10.014.

-Finca 5: sectors 23, 43 i 40

La finca 5 s'ubicava a la zona central-nord de la parcel·la, amb el seu mur de façana que se situava al carrer Joan Grech (MR-35). La propietat la definien els sectors 23 (a l'extrem est, en contacte amb el carrer), 43 (a la zona central) i 40 (a l'extrem oest). El tancament nord-est del moment de construcció de l'edifici el definia el MR-89, mentre que a la zona central i oest el formaria o bé la mateixa continuació d'aquest mur, o bé un mur que funcionaria amb aquest; en qualsevol cas aquest tram del tancament nord-oest i central va ser desmuntat i reparat a finals del segle XV, mitjançant el MR-286, que s'assentava al damunt de la fonamentació del mur anterior (MR-357). El mur de tancament est es corresponia al mur de façana de l'edifici, MR-35, amb l'accés a la finca des del carrer que s'efectuava des de la porta OB-10 oberta a la zona nord d'aquest mur al sector 23. El tancament oest el definien els MR-300 i 304 (a l'extrem nord), que separaven la propietat respecte la finca 10 (sector 41), que estava orientada en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull. Pel que fa al tancament sud, a l'espai corresponent al sector 23, el definia el MR-287 i al sector 43, el MR-91.

A l'espai corresponent al sector 40 no s'han documentat restes o indicis de cap mur de tancament sud d'aquesta finca, fet que ens ha fet considerar que aquest espai podria haver estat compartit entre les finques 5 i 6 (dels sectors 22, 29, 20 i 19). En aquest sentit cal destacar que aquest possible espai compartit entre dues finques no ha estat documentat en cap altre propietat de les localitzades en la present intervenció. L'existència d'aquest àmbit comú podria estar justificat, com veurem més endavant, per la ubicació a la zona sud del sector 40 del POU-7. Per les dimensions de l'espai associat a aquest sector en cadascuna de les dues finques, així com pel tipus de tancament interior que es definia relatiu al mateix, considerem que la propietat efectiva del sector 40 seria de la finca 6, els propietaris de la qual haurien arribat a algun tipus d'acord per al seu ús amb els de la finca 5. En aquest sentit, cal recordar que a la finca 6 l'espai corresponent al sector 40 no presentaria cap tancament en relació al sector 22.

En relació a aquestes dues propietats hem documentat una altra singularitat, ja que el mur de tancament sud que les separava a la seva zona central (MR-91), presentava unes característiques ben diferenciades respecte la resta de murs de tancament entre finques que hem documentat en la present intervenció. Per una banda aquest mur no tenia rasa de fonamentació, sinó que s'assentava al damunt del nivell associat amb el procés de construcció dels edificis; per una altra, la seva amplada era també més reduïda respecte els mateixos murs (tot i que hauria estat parcialment desmuntat en el moment de la seva amortització). Les mateixes característiques del MR-91 han estat documentades en altres murs (el mateix MR-243 d'aquesta finca 5 i en murs de les propietats situades al sud de la parcel·la), que es corresponien a tancaments interiors dels espais de les diferents propietats. Davant d'aquest fet, considerem que hi hauria la possibilitat que a nivell de planificació

inicial de les diferents propietats, s'hagués començat a edificar una gran finca (amb els sectors 23, 43, 40, 22, 29 i probablement els sectors 19 i 20), que finalment s'hauria dividit, mitjançant el MR-91, i s'haurien format les finques 5 i 6, tot mantenint un espai comú, corresponent al sector 40. La divisió de les dues propietats ens la certifica el fet que ambdues tindrien una porta d'accés al seu interior des del carrer, OB-10 de la finca 5 i OB-11 de la finca 6, que ens indicaria que en el moment de la construcció del mur de façana (quan es va definir les dues portes) ja es comptaria amb les dues finques independents. Aquesta singularitat inicial de les dues finques ens podria indicar que el propietari de les mateixes podria ser el mateix, que prèviament a la finalització de la construcció de l'edifici hauria dividit la finca inicial, amb una de les finques resultants de la divisió que l'hauria venut o llogat, o bé les hauria llogat les dues. En qualsevol cas, cal destacar que al segle XV la possible planificació inicial d'una sola finca es va dur a terme, i les finques 5 i 6 van passar a formar part de la finca 18. En aquest moment es va amortitzar el MR-91 i el sector 43 i la zona central del sector 22 van passar a formar un sol espai.

Durant aquesta fase de construcció inicial i primer ús de l'espai al segle XIV, la finca 5 tindria tan sols una planta baixa, sense que haguem documentat restes associades amb alguna estructura que es pogués correspondre a una escala. A nivell general, en aquesta propietat s'han documentat nivells associats amb una activitat de caire domèstic, sense restes o indicis de cap estructura destinada clarament a una activitat de caire productiu, que en el cas d'haver-se dut a terme seria a petita escala.

El sector 23 en aquest primer moment d'ús de l'espai hauria funcionat com a zona d'habitatge. El tancament nord del sector el definia el MR-89; el sud, el MR-287; l'est, el MR-35 i l'oest, el MR-289; els murs nord, est i sud estaven bastits mitjançant tàpia. A la zona nord del MR-289 s'hi situava l'OB-24, que es corresponia a la porta de comunicació entre els sectors 23 i 43. En relació a l'ús de l'espai, s'ha documentat un nivell de circulació, PV-128, que estava format per un paviment de terra trepitjada. El PV-128 s'havia format a partir de la compactació de l'UE-23.012. A la zona central-sud del sector, arran del mur de tancament est de l'espai (MR-35) s'ha documentat una estructura de combustió, EC-14, que hauria funcionat amb el PV-128. L'EC-14 estava definida mitjançant una base de maons, que presentaven modificacions a la seva coloració, esquerdes i fragmentacions, totes elles produïdes pel contacte directe amb el foc. Els maons que definien la base de la combustió, dibuixaven també el perímetre de l'estructura, sense que s'hagin documentat evidències d'un mur perimetral que tanqués la mateixa. A la zona central de l'extrem oest, l'EC-14 tenia un retall circular, que podria estar associat amb la base d'algun element que hauria funcionat amb l'estructura. Aquest element podria ser una estructura elevada, que serviria per a subjectar el producte o recipient (tipus olla) a cuire. Les característiques de l'EC-14 ens fan indicar que hauria funcionat com a llar, sense cap estructura de coberta o de sortida de fum associada, i que tindria un ús associat a l'àmbit domèstic.

A la zona central del mateix sector 23, el PV-128 tenia un trencament de planta circular (UE-23.013), que estaria vinculat a alguna estructura que hauria funcionat amb el PV-128. La ubicació i característiques de l'UE-23.013 ens fan considerar que aquest retall es correspondria a la base d'una estructura, que hauria funcionat coetàniament amb el PV-128. Aquesta estructura possiblement tindria una part soterrada (a l'interior del retall) i una part situada per damunt del nivell de circulació de l'espai; en aquest sentit, aquesta estructura podria correspondre's a un possible braser, si bé les parets de l'UE-23.013 no presentaven indicis o restes d'un contacte amb una combustió, o l'escalfor generada per la mateixa. Una altra opció seria que l'UE-23.013 actués de base d'algun element, que pogués estar associat o bé amb la coberta de l'espai, o bé amb alguna estructura elevada situada a l'interior del mateix. Les dimensions destacables, a nivell d'amplada del retall, i la seva poca profunditat ens fan considerar com a poc probable la possibilitat relativa a l'element de coberta. En qualsevol cas, l'estructura situada a l'interior de l'UE-23.013 es va retirar prèviament a l'amortització del PV-128 i es va reblir el retall mitjançant l'UE-23.014. Cal destacar que en relació al nivell de circulació de l'espai del segle XV (PV-127) s'ha documentat un altre retall associat a una altra estructura situada en aquesta mateixa zona central del sector (UE-23.008), que hauria funcionat en aquest moment i podria tenir la mateixa funcionalitat que la associada amb l'UE-23.013.

Pel que fa als nivells associats amb el procés de construcció de l'edifici, al sector 23 s'ha documentat l'UE-23.015, que seria un estrat format durant la circulació de l'espai en aquest moment. L'UE-23.015 es lliurava a les fonamentacions dels murs de tancament de l'espai i cobria l'estrat de rebliment previ a la construcció dels mateixos, UE-23.023. Aquest estrat estava tallat per les rases de fonamentació dels quatre murs de tancament del sector, de les quals cal destacar que totes elles tenien un rebliment inferior de sorres, al damunt de les quals s'assentaven les fonamentacions dels murs.

L'espai corresponent al sector 43 hauria tingut també un ús associat amb una activitat de caire domèstic, o bé destinada a una petita producció o l'emmagatzematge; en relació a aquest ús, durant l'excavació de l'espai no hem localitzat estructures o materials indicatius del mateix. Del tancament nord del sector, corresponent a aquest moment se n'ha documentat l'extrem est, que el definia el mur de tàpia MR-89. La continuació d'aquest tancament el definiria el mateix MR-89 o bé un mur amb el que estaria en contacte per l'oest; en qualsevol cas, d'aquest mur se n'ha documentat la seva fonamentació, MR-357, ja que va ser desmuntat i substituït, a finals del segle XV, pel MR-286, que s'assentava al damunt del MR-357. El tancament est de l'espai el formava el mur de tàpia MR-289, al nord del qual s'obria la porta d'accés entre els sectors 23 i 43 (OB-24). Pel que fa als tancaments sud i oest del sector, els formaven els MR-91 i 243 respectivament; a la zona nord del MR-243 s'hi situava l'OB-27, a partir de la qual s'accedia al sector 40 des del sector 43. En relació als MR-91 i 243 cal destacar

que aquests murs no presentaven rasa de fonamentació, sinó que s'assentaven directament al damunt del nivell associat amb el procés de construcció de l'espai. Aquesta dinàmica constructiva també l'hem documentat als sectors de les finques 14 i 15 de la zona sud de la parcel·la, en murs que separaven diferents àmbits d'una mateixa propietat. Cal recordar que, tal i com hem presentat anteriorment, el MR-91 separava els sectors centrals de dues finques diferenciades (finques 5 i 6).

En relació a l'ús de l'espai en aquest moment, s'ha documentat el PV-21, que es correspondria a un paviment de terra trepitjada. El PV-21 s'hauria definit durant el procés de construcció del sector (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV) i s'hauria mantingut com a nivell de circulació durant el primer moment d'ús del mateix, al segle XIV. Aquest paviment s'havia format a partir de la compactació de l'UE-43.008. Associat amb el PV-21 s'ha documentat l'UE-43.007, que definia l'ús i les diferents reparacions del paviment durant el segle XIV. El PV-21 i l'UE-43.007 tenien un retall de planta circular (UE-97), que se situava a la zona nord-est del sector. Les característiques d'aquest retall ens indicarien que al seu interior s'hi hauria situat alguna estructura. Al perímetre del retall i al seu estrat de rebliment (UE-98) no s'han documentat restes o indicis relatius a l'element que se situaria al seu interior. Tot i això, per la seva ubicació, a poca distància de la porta OB-24, considerem que hauria de tractar-se d'un element de poca alçada. Probablement l'estructura situada a l'interior de l'UE-97 i l'associada amb l'UE-23.013 del sector 23 podrien ser similars, pel que fa a característiques i funcionalitat.

Tal i com hem esmentat, el PV-21 hauria definit el nivell de circulació de l'espai durant els treballs de construcció dels murs de tancament del sector. En aquest sentit, els MR-91 i 243 s'assentaven a la part inferior de l'estrat que definia el paviment (UE-43.008). Per sota d'aquest estrat ja s'hi situava el nivell de rebliment previ a la urbanització de la zona, que en aquest sector ha estat identificat com a UE-43.009.

El sector 40 es correspondria a un espai exterior o semi-exterior que, com ja hem esmentat, estaria compartit entre les finques 4 i 5. El tancament nord del sector el formava en aquesta fase un mur del qual n'hem documentat la seva fonamentació (MR-357); aquest mur va ser substituït a finals del segle XV pel MR-286. El mur est del sector es corresponia al MR-243, mentre que el tancament oest el formaven els MR-304 (a l'extrem nord de l'espai) i 300. El fet que aquest sector 40 fos compartit entre les finques 5 i 6 ha suposat que no haguem documentat cap mur de tancament pel sud, que s'alineés en relació al tancament sud de la finca 5; aquest tancament sud se situava a l'extrem sud de la finca 6 i el definia el MR-112.

Al sud del sector 40 (a la zona corresponent a la finca 6) en aquesta fase inicial s'hi va edificar un pou (POU-7). La ubicació d'aquest pou en aquest espai és el que ens

ha fet considerar la possibilitat que el sector 40 fos compartit entre les dues finques. En aquest sentit, cal destacar que disposar d'un abastiment directe d'aigua mitjançant un pou era molt important en aquest moment. A més, l'existència dels pous en les propietats no era un fet habitual, com hem pogut constatar en la present intervenció arqueològica, on tan sols n'hem documentat dos edificats en aquest període i fins al segle XVII no s'ampliarà el seu nombre (amb tres pous més, si bé un dels existents va ser amortitzat). Si no es disposava d'un pou, l'aigua arribava a les finques ja en aquest moment mitjançant la canalització central del carrer. En aquestes canalitzacions hi circulava l'aigua cap a l'interior de les cases, així com també hi discorrien les aigües residuals de les mateixes; davant d'això, cal destacar la poca salubritat de l'aigua. Tot i això, com hem constatat en aquesta intervenció arqueològica, no totes les propietats tenien una conducció a partir de la qual es connectaria amb la canalització central del carrer (tan sols hem documentat la CN-26 del sector 27 del moment de construcció de l'espai i la CN-36 a la finca 14, del primer moment d'ús de l'espai).

Pel que fa a l'activitat duta a terme en aquest moment en aquest sector, vinculada amb la finca 5, possiblement estaria associada amb la circulació per l'espai, per poder disposar de l'aigua del pou i algun tipus de treball efectuat amb la mateixa, si bé no n'hem documentat restes o indicis. D'aquesta fase inicial d'ús de l'espai s'ha localitzat el PV-123, que es tractava d'un paviment de terra piconada, format a partir de la compactació de l'UE-40.008. Aquest nivell de circulació s'ha documentat també al sector 22 (de la finca 6).

En relació als nivells associats amb la construcció dels murs de tancament del sector 40, s'ha localitzat (per sota del PV-123) un estrat que s'hauria format a partir de la circulació per l'espai durant els treballs (UE-40.014), així com un nivell amb restes dels materials (UE-40.015/40.018) i del morter de calç (UE-40.020) utilitzats en el mateix procés. Per sota d'aquests nivells s'hi situava un nivell del moment inicial de la construcció dels murs (UE-40.021), ja que es lliurava a les seves fonamentacions. L'UE-40.021 presentava unes característiques molt similars a les del rebliment previ a l'inici de les obres (UE-40.024), que ja era tallat per les rases de fonamentació. A la zona nord-est del sector, les UE-40.024 i 40.021 tenien un retall de dimensions reduïdes i planta irregular (UE-40.023), que s'hauria efectuat per a l'extracció d'argiles. L'interior de l'UE-40.023 estava reblert per un estrat de sorres netes (UE-40.0017/40.019).

-Finca 6: sectors 19, 20, 22, 29 i 40

La propietat corresponent a la finca 6 se situava a la zona central de la parcel·la. El conjunt que definien els sectors 22, 29, part del sector 40 i possiblement els sectors 19 i 20, presentava unes dimensions considerables en relació a la resta de les finques que hem documentat en aquesta zona de la parcel·la. Aquestes

dimensions considerables, així com els resultats de la intervenció duta a terme en els diferents espais, ens fan considerar que en aquesta finca hi haurien espais destinats a una possible producció econòmica i espais associats amb l'àmbit domèstic. El tancament nord de la propietat el formaven els MR-287 i el MR-91, amb la zona corresponent al sector 40 que estaria oberta en relació a la finca ubicada al nord (finca 5); el tancament sud, a la zona central i oest el definia el MR-311, mentre que per l'est (a la zona del sector 20) hauria quedat desmuntat en el moment de la construcció del MR-86 de l'església; el tancament est, a la zona nord el formava el MR-35 i a la zona central i sud hauria estat substituït pel mur de façana est de l'església (MR-3); pel que fa a l'oest, el definia el MR-307 i el MR-300 (al nord). L'accés a l'interior de la finca des del carrer s'efectuava des de la porta OB-11, a partir de la qual s'entrava al sector 22; desconeixem si als sectors 19 i 20 hi hauria una altra porta d'accés des del mateix carrer.

Dels espais que definien la propietat, possiblement la zona est del sector 22 i els sectors 29, 19 i 20 es correspondrien a espais interiors, amb possibles funcionalitats de caire domèstic o bé d'emmagatzematge de productes. La zona oest del sector 22 i el sector 40 serien espais exteriors (o semi-exterior en el cas del sector 22), que estarien directament associats amb algun tipus de treball productiu associat directament amb l'aigua del POU-7, que se situava al sud del sector 40.

En relació al sector 40, cal destacar que possiblement es correspondria a un espai compartit entre aquesta propietat i la finca 5, a partir d'algun tipus d'acord al que haurien arribat els propietaris (o llogaters) de les dues. Com hem esmentat en relació a la finca 5, la singularitat que suposaria el fet de compartir un espai entre dues propietats (si més no en relació a la zona documentada en aquesta intervenció) estaria motivada per la ubicació en aquest àmbit del POU-7. L'ús directe d'aquesta estructura d'abastiment d'aigua tan important en aquest moment (no seria habitual que hi haguessin pous en aquests tipus de finques) es duria a terme des de la finca 6, ja que els sectors 40 i 22 formarien part d'un mateix espai, mentre que l'accés des de la finca 5 s'efectuaria des de la porta OB-27 del MR-243, que separava el sector 43 respecte el 40. Cal destacar que, tal i com també hem presentat en relació a la finca 5, hi hauria la possibilitat que les dues propietats haguessin estat inicialment projectades per a funcionar com una sola, si bé posteriorment es van definir les dues. Aquesta dada l'hem apuntat tant pel fet de l'espai compartit que definia el sector 40, com per les característiques del mur que separava les dues finques a la seva zona central (MR-91), ben diferenciades en relació a característiques constructives (del parament i de la maca de fonamentació) de la resta de murs que diferenciaven les propietats. En qualsevol cas, durant el primer moment de construcció i ús de les dues, haurien funcionat de manera independent, tal i com ens indica el fet de disposar de dues portes d'accés a l'interior de cadascuna d'elles des del carrer (OB-10 i 11 de les finques 5 i 6 respectivament).

Pel que fa als sectors 19 i 20, tot i la parcialitat de la documentació d'aquests espais (pel que fa als seus murs de tancament i la seva seqüència estratigràfica) consideren com a probable que aquests formessin part d'aquesta propietat. Aquesta ubicació l'hem determinat especialment a partir de la seva situació a l'est respecte els sectors que formaven part d'aquesta mateixa finca, tal i com ens indicava la dinàmica de distribució de les propietats en el moment de la seva construcció inicial, que hem documentat en la resta de finques d'aquesta intervenció. Cal destacar que en ambdós sectors els seus murs perimetrals van ser desmuntats en el moment de la construcció de l'església (a inicis del segle XVIII) i tan sols s'ha documentat parcialment el mur que els separava entre ells (MR-173). Aquest desmuntatge dels murs perimetrals va suposar que es perdés el contacte entre aquests sectors i el sector 22 (al nord i est del sector 19), el sector 21 (al sud del sector 20, que formaria part de la finca 7), el sector 29 (a l'oest del sector 20) i el carrer (a l'est dels dos sectors).

La pèrdua dels murs de contacte amb tots aquests espais ha motivat que no haguem pogut determinar les possibles comunicacions entre els sectors 19 i 20 i la resta dels espais, que ens haurien permès determinar de manera clara amb quines finques haurien funcionat (o fins i tot si podrien haver estat, en algun cas, finques independents). Aquesta manca de contacte, així com el desmuntatge de gran part de la seqüència estratigràfica dels sectors 19 i 20 (en el mateix moment de la construcció de l'església) tampoc ha permès aportar dades relatives a la possibilitat que el sector 19 hagués format part d'un mateix espai, juntament amb la zona est del sector 22, o que el sector 20 formés un mateix àmbit amb el sector 29 o el 21 (aquest darrer cas ens sembla poc probable, per la dinàmica de distribució dels espais ja esmentada). L'existència d'una igualtat estratigràfica entre els dos sectors i algun dels espais situats al seu entorn ens hauria permès determinar el seu funcionament com a àmbits unitaris.

Les dades aportades durant l'excavació dels dos sectors ens fan considerar que ambdós espais es correspondrien a àmbits vinculats amb algun tipus d'activitat domèstica. Al sector 19 d'aquesta primera fase s'han documentat dos estrats, UE-19.002 i 19.004, que eren solidaris estratigràficament i es corresponien a les restes del nivell d'ús de l'espai. Els dos nivells s'han diferenciat per les característiques que presentaven cadascun d'ells, amb l'UE-19.002 (a l'est del sector) que estaria associat amb les restes d'una possible estructura de combustió situada en aquesta zona, si bé no se n'han documentat restes (hauria estat desmuntada en el moment de la construcció del mur est de l'església). Les UE-19.002 i 19.004 es correspondrien a les reparacions generades per l'ús de l'espai durant el segle XIV i fins a inicis del segle XV. Per sota d'aquests estrats s'han documentat els nivells associats amb el procés de construcció de l'espai (UE-19.003 i 19.005). L'UE-19.005, que definia el primer moment constructiu, es lliurava a la part inferior del MR-173 i cobria el nivell de rebliment previ a l'inici dels treballs (UE-19.008). Aquest rebliment presentava un retall a la zona central del sector, UE-19.006, que s'hauria

efectuat per a l'extracció d'argiles. L'interior de l'UE-19.006 estava reblert per un nivell de sorres netes (UE-19.007). A l'est de l'espai, al damunt del nivell de sorres UE-19.007 s'han documentat les restes d'un nivell d'argila rubefactada (UE-19.009), que s'hauria format a partir d'una combustió. Possiblement aquesta combustió, sense cap estructura perimetral associada, es tractaria d'un foc a terra efectuat durant els treballs de construcció dels murs de l'espai, que estaria destinat a l'escalfor dels treballadors o bé a algun treball constructiu.

Pel que fa al sector 20, corresponent a aquest període inicial de l'ús de l'espai s'ha documentat el PV-86, que es correspondria al seu nivell de circulació. El PV-86 definia un paviment de terra piconada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-20.008. Aquest paviment s'hauria definit durant el procés de construcció dels murs de tancament del sector, ja que cobria el nivell de rebliment previ a l'inici del mateix (UE-20.009). En relació a l'ús del PV-86, s'han documentat les UE-20.002 i 20.003, que definirien aquest durant el segle XIV i fins a inicis del segle XV. Els dos estrats eren solidaris estratigràficament i han estat diferenciats pel fet que l'UE-20.003 (ubicada al sud-est) presentava restes d'argila combustionada, que ens indicaria que en una zona propera s'hi podria haver ubicat una estructura de combustió. El PV-86 i els estrats associats amb el seu ús tenien un retall circular, UE-20.006, que s'ha documentat a la zona central del sector. Les dimensions, característiques i ubicació de l'UE-20.006 eren similars al retall UE-23.013 del sector 23. Aquests retalls haurien funcionat com a base d'alguna estructura situada a la zona central de l'espai, que tindria una part ubicada per sota del nivell de circulació i una altra per damunt del mateix. En relació a la possible estructura amb la que estaria associada l'UE-20.006 no n'hem documentat restes o indicis ni en el perímetre del retall, ni en el seu rebliment (UE-20.007), que s'hauria format un cop l'estructura hauria estat desmuntada.

L'estrat de rebliment previ a la construcció dels murs de l'espai corresponent al sector 20, ha estat identificat com a UE-20.009. Aquest estrat estava tallat per la rasa de fomentació del MR-173 (UE-19.010) i presentava un retall (UE-20.010) que s'havia efectuat a tot l'espai interior. La funcionalitat de l'UE-20.010 era la d'extracció d'argiles utilitzades durant el procés de construcció de l'edifici i va ser reblert mitjançant el nivell de sorres netes UE-20.011.

El sector 22 se situava a la zona nord-est i central-nord de la propietat i definiria dos espais diferenciats³. Pel que fa a l'espai situat al nord-est, el seu tancament est el formava el mur de façana de l'edifici (MR-35) respecte el carrer Joan Grech, on s'hi situava la porta d'accés documentada de l'edifici (MR-11); el tancament nord, el definia el MR-287, mentre que el possible tancament sud s'hauria desmuntat en el moment de la construcció de l'església. Pel que fa al tancament oest d'aquesta zona del sector, que el separava respecte la zona central del mateix, el formava el

MR-90, que va quedar igualment tallat per l'església; en aquest mur s'hi ubicava l'OB-22, que permetia la comunicació entre els dos àmbits i l'extrem sud de la qual va quedar també desmuntada.

A l'interior d'aquest àmbit ubicat a l'est del sector 22, d'aquesta primera fase s'ha documentat un nivell de circulació, PV-116, que es corresponia a un paviment de terra batuda. La formació del paviment s'havia produït a partir de la compactació de l'UE-22.008 i se situa cronològicament durant el procés de la construcció de l'edifici (a finals del segle XIII-inicis segle XIV), ja que es lliurava a les fonamentacions dels seus murs i cobria el rebliment previ a aquests treballs (UE-22.026). L'ús del PV-116 hauria continuat durant el segle XIV i fins a inicis del segle XV, amb l'UE-22.006 que formava l'estrat generat durant aquest. En aquest moment, aquest espai hauria funcionat com a possible àmbit domèstic o d'emmagatzematge de productes.

Pel que fa a la zona oest del sector 22, el seu tancament nord el formava el MR-91; l'est, el MR-90, amb la porta OB-22 que comunicava els dos àmbits del mateix sector; el tancament sud el definia el MR-102, amb la porta OB-19, que el comunicava amb el sector 29. Pel que fa al tancament oest, com ja hem esmentat, en aquest moment l'espai entre el sector 40 i aquesta zona del sector 22 hauria estat un sol àmbit, sense que haguem documentat restes o indicis de cap mur o estructura que els separés. En aquest moment inicial, en els dos sectors s'hi ha documentat el PV-123, que es corresponia a un paviment de terra trepitjada; al sector 22 s'havia format a partir de la compactació de l'UE-22.013, mentre que al sector 40 s'ha identificat el mateix estrat com a UE-40.008. El PV-123 es correspondria al nivell de circulació d'un espai exterior o semi-exterior, en el qual s'hi durien a terme algun tipus de treball directament vinculat amb l'aigua extreta del POU-7.

A la zona nord-est del sector 22 s'han documentat les restes de tres combustions (UE-146, 149 i 161), que haurien funcionat amb el PV-123. Les característiques de les tres combustions ens indicaven que es tractaven de tres contactes directes del foc amb el paviment, sense cap estructura que les definís. Hi hauria la possibilitat que aquestes tres restes de combustions es correspongessin a tres focs efectuats directament a terra, possiblement destinat a escalfar-se durant el desenvolupament dels treballs duts a terme en aquesta zona del sector. Una altra opció seria que les combustions es correspongessin a restes residuals d'un foc associat amb alguna estructura de combustió, que se situaria a la zona nord d'on s'han documentat les tres. Aquesta possible estructura de combustió hauria quedat desmuntada per la construcció dels murs de l'església (l'angle de tancament dels MR-4 i 18 de la mateixa), que se situaven just al nord d'on s'han documentat les restes esmentades.

Al nord d'aquest punt on s'han documentat les tres restes de combustions s'hi situava una estructura (MR-98), que també hauria estat edificada en aquesta fase. El MR-98 es corresponia a la base d'una estructura, que hauria estat desmuntada a les seves cotes superiors en el moment de l'amortització del sector 22 (al segle XVI) i a la seva zona est en el moment de la construcció dels murs de l'església esmentats anteriorment. Tot i la parcialitat de la documentació del MR-98, així com la pèrdua de la seva relació estratigràfica entre aquest i els nivells del sector (que haurien quedat tallats en el moment del seu desmuntatge al segle XVI), considerem que es correspondria a una estructura associada amb l'ús de l'espai corresponent al sector 22 durant els segles XIV i XV. La seva ubicació en el sector ens indicaria que es lliuraria al mur que separava els dos àmbits del mateix sector 22 (MR-90), a la zona on hi hauria l'extrem sud del l'OB-22. La part documentada del MR-98 es tracta de la base d'una estructura possiblement vinculada als treballs efectuats en el sector 22 en aquest moment. La direcció i la pendent de la canalització CN-28 (del segle XV) i de les restes d'una estructura anterior a aquesta (de la qual se n'ha localitzat la part del paviment inferior, PV-118) ens indicaven que les aigües que circulaven pel seu interior discorrerien fins al punt on s'ubicava el MR-98. D'aquesta manera, considerem que el MR-98 podria haver actuat de base d'una estructura elevada, l'ús de la qual estaria vinculada amb l'aigua del POU-7 (tipus safareig o dipòsit).

El contacte directe d'aquesta zona del sector 22 amb el sector 29 (mitjançant la porta OB-19) ens indicaria que en els dos espais s'hi durien a terme treballs associats amb una possible producció, que podria estar vinculada amb la manipulació de productes tèxtils. D'aquesta manera, probablement al sector 22 s'hi durien a terme treballs associats amb l'ús de l'aigua (com ara el blanqueig de teixits), mentre que l'activitat efectuada estaria vinculada amb l'ús d'una estructura de combustió (EC-9 i, posteriorment l'EC-8) documentada en aquest sector (que permetria escalfar productes i fins i tot l'assecatge dels materials treballats).

Pel que fa als nivells corresponents al procés de construcció de l'edifici, a la zona oest del sector 22 s'ha documentat un retall, UE-22.022, al nivell de rebliment previ (UE-20.026) i a un estrat situat al damunt d'aquest (UE-22.014) del moment inicial de les obres. La funcionalitat de l'UE-22.022 estaria associada amb el procés d'extracció d'argiles, si bé el seu rebliment no es corresponia a un nivell de sorres, com en els altres retalls documentats amb la mateixa cronologia i funcionalitat. A l'interior de l'UE-22.022 s'han localitzat tres rebliments (UE-22.018, 22.019, 22.024), les característiques dels quals ens indicaven que s'haurien format a partir de restes dels materials (pedres de petites dimensions, restes de morter de calç...) utilitzats durant els treballs de construcció dels murs de l'edifici.

A la zona més al sud de la propietat s'hi ubicava el sector 29, que presentava unes dimensions considerables en relació a la resta dels espais documentats corresponents

a aquesta fase inicial. En aquest sentit, la zona que ocupava aquest sector es correspondria a l'espai on a la resta de les propietats s'hi ubicarien dos àmbits. El sector 29 hauria funcionat com a espai interior, on s'hi durien a terme treballs associats amb la producció que s'efectuaria en aquesta propietat. Pel que fa a aquests treballs, en aquest espai s'hi ha documentat dues estructures de combustió (que funcionen en dos moments diferenciats). D'aquesta manera, tal i com hem esmentat anteriorment, a la zona del sector 29 s'hi durien a terme treballs vinculats amb la manipulació o preparació dels productes, mitjançant l'escalfor de les combustions, mentre que al sector 22 s'hi efectuarien les feines associades amb l'aigua del pou i l'estructura vinculada amb el MR-98. La comunicació dels dos espais s'efectuava mitjançant la porta OB-19, que s'obria a la zona central del mur que separava els dos sectors (MR-102).

Pel que fa als nivells associats a l'ús del sector 29 ubicats en aquesta fase, s'ha documentat el PV-104, que es corresponia a un paviment de terra batuda. El PV-104 s'hauria format a partir de la compactació de l'UE-29.014 i seria el primer nivell de circulació de l'espai, que se situaria cronològicament a inicis del segle XIV. Associat amb el primer moment d'ús del PV-104 s'han localitzat les restes de tres combustions (EC-10, 11 i 12), que es corresponien a rubefaccions de l'UE-29.014 i restes de cendres associades amb aquestes, sense restes o indicis de cap estructura constructiva vinculada a les mateixes. Aquestes tres combustions serien possiblement les restes de tres focs a terra, que s'haurien dut a terme directament al damunt del paviment, durant un curt període de temps. Totes tres combustions podrien estar relacionades amb el moment inicial de l'activitat realitzada al sector.

El nivell associat amb l'ús del PV-104 el definia l'UE-29.011; durant aquest moment es va edificar una estructura de combustió, EC-9, que se situava a la zona central-oest del sector. L'EC-9 tenia una planta arrodonida i estava definida per un mur perimetral (MR-218), sense restes o indicis de cap estructura de coberta o d'elements associats amb l'estructura. Al seu interior s'hi situava un nivell d'argila rubefactada amb restes de cendres (UE-29.013), que definia la base de combustió. Les característiques documentades de l'EC-9 ens indicarien que es tractaria d'un foc efectuat a la base de la mateixa, que estaria vinculat amb l'activitat duta a terme en aquest espai.

A mitjans del segle XIV, es va definir el PV-103, que substituïa el PV-104. El PV-103 es corresponia igualment a un paviment de terra piconada, que s'havia format per la compactació de l'UE-29.010. El nivell associat amb l'ús del paviment el formava l'UE-29.008, amb un darrer nivell associat amb el mateix (UE-29.006) que se situava al damunt d'aquest i que s'ubicava cronològicament a finals del segle XIV. En relació a l'UE-29.008, a la zona de l'OB-19 s'han documentat les restes d'una empremta de morter de calç (UE-29.008A) de planta rectangular i ubicada en perpendicular respecte la porta. L'UE-29.008A es correspondria a la marca que hauria deixat una possible estructura de graó situada al damunt del PV-104 i que

facilitaria l'accés i circulació per la porta (per salvar el desnivell del marxapeu de l'OB-19).

La instal·lació del PV-103 va suposar també que l'EC-9 s'amortitzés i es va edificar una nova estructura de combustió, EC-8, que funcionava amb aquest. L'EC-8 se situava al nord-est del sector i es lliurava al MR-102. L'estructura que es definia tenia un perímetre constructiu (del qual se n'han documentat les restes dels seus murs de tancament) i una base de combustió, que la formava un paviment de maons (PV-105). Les característiques que presentava l'EC-8 ens fan considerar com a poc probable que l'estructura tingués una estructura de coberta (tipus forn). Al sud-est del PV-105 s'ha documentat un trencament (UE-29.022), que podria estar associat amb un element de subjecció per a aguantar algun tipus de recipient, a l'interior del qual es courien o escalfarien algun tipus de producte associat amb la producció efectuada en aquest espai (podria ser aigua, algun líquid o algun material específic). En el moment de l'amortització de l'EC-8 (al segle XV) l'element situat a l'interior de l'UE-29.022 s'hauria retirat i no se n'han documentat restes o indicis. Hi hauria també la possibilitat que aquest trencament estigués associat al moment de l'amortització de l'estructura. En qualsevol cas, l'EC-8 seria una estructura de combustió, amb un tancament perimetral i amb el foc que s'efectuaria directament al damunt del PV-105. L'ús de l'EC-8 estaria directament associada amb l'activitat productiva duta a terme en aquest espai.

Pel que fa als nivells del procés de construcció d'aquest sector, s'ha localitzat el PV-107, que definiria el paviment associat amb aquest moment. La formació del PV-107 s'havia dut a terme a partir de la compactació de l'UE-29.015 i es corresponia a un paviment de terra trepitjada. Per sota del PV-107 s'hi situava ja el rebliment previ a l'inici dels treballs, que al sector 29 ha estat identificat com a UE-29.025. Aquest estrat estava tallat per les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector i presentava dos retalls més, UE-29.019 i 29.024. L'UE-29.019 se situava a la zona central i oest de l'interior de l'espai, mentre que l'UE-29.024 s'ubicava al sud-oest. L'interior de l'UE-29.019 estava reblert per un nivell de sorres netes, UE-29.021, i un estrat d'argila (UE-29.020) que les cobria en algun punt de les cotes superiors del retall. Pel que fa a l'UE-29.024, estava reblert per l'UE-29.020. La funcionalitat dels dos retalls seria la de l'extracció d'argiles utilitzades durant el procés de construcció dels murs de l'edifici.

-Finca 7: sectors 21, 17 i 16

Aquesta finca estava ubicada en relació al carrer Joan Grech, on s'hi situaria el seu mur de façana (que també tancava el sector 21 per l'est). El conjunt d'aquesta propietat la formaven els sectors 21, 16 i 17 i s'ha documentat a la zona central de la parcel·la. Cal destacar que els murs de tancament que definien el sud de la finca i els seus sectors, així l'espai corresponent a la zona sud dels espais, no han

estat documentats, ja que havien quedat afectats pel soterrani del segle XIX. Així mateix, la construcció de l'església (sector 1) a finals del segle XVII, va suposar que es desmuntessin els murs de tancament est de la propietat i del sector 21, que definiria el mur de façana de l'edifici; un altre dels murs que es va desmuntar en el mateix moment es corresponia al mur nord del sector 21 i que el separava respecte el sector 20; el mur de tancament oest del mateix sector, també va quedar pràcticament tot ell afectat en el mateix moment i tan sols se n'ha documentat el seu extrem sud (MR-204).

El fet de perdre's el contacte entre els sectors 20 i 21 ens faria considerar la possibilitat que ambdós espais formessin part de la mateixa finca 7, amb el sector 20 que funcionaria com a espai més al nord de la propietat. Aquesta opció la considerem poc probable, ja que la dinàmica de distribució de les diferents propietats d'aquest moment inicial, documentades en aquesta intervenció, mostrava un seguit de propietats amb els seus espais orientats d'est a oest, sense cap àmbit d'una finca fora de l'alineació est-oest de la mateixa.

En aquesta primera fase inicial, s'haurien edificat els murs de tancament perimetrals i interiors de la finca; d'aquests murs, se n'ha documentat el tancament nord de la zona central i oest (MR-312), que separava els sectors 16 i 17 (d'aquesta finca) respecte el sector 29 de la finca 6. L'altre mur perimetral documentat es corresponia al MR-315, que tancava per l'oest la propietat (i el sector 16) i la separava respecte la finca 13 (orientada respecte el carrer Oliver del Pla d'en Llull) i el sector 15 d'aquesta propietat. En relació al MR-315 cal destacar que d'aquest tan sols se n'ha documentat el seu extrem nord, ja que la resta del mur va ser desmuntat en el moment de la construcció de l'església; aquest desmuntatge va suposar que a la resta del tancament de les dues propietats, per sota de la unitat estratigràfica negativa corresponent al desmuntatge del mur (UE-1.164) s'hagi documentat ja la fonamentació del MR-315 (MR-309A).

Com ja s'ha esmentat, la resta de murs de tancament de la finca i dels espais (murs nord i est del sector 21 i de la propietat), van quedar afectats per la construcció de l'església i els murs que definien el tancament sud de la finca. A la zona de contacte entre els sectors 21 i 17, s'ha documentat l'extrem sud del mur que separava els dos espais (MR-204). En aquest mur s'hi situaria una porta, a partir de la qual s'accediria des del sector 21 al sector 17. A nivell de murs de tancament entre els sectors 16 i 17, tot i que no s'han documentat restes corresponents a un possible mur que diferenciés els dos espais, l'estratigrafia diferenciada dels dos sectors ens ha fet considerar la possibilitat que hi hauria un mur que els separaria (ja en aquesta fase inicial). Aquest mur va ser substituït posteriorment pel MR-118, la construcció del qual hauria suposat el desmuntatge del mur anterior (del que no se n'han documentat restes).

La finca 7 seria una propietat destinada a zona d'habitatge (la part corresponent al sector 21), a una possible activitat productiva o d'emmagatzematge (al sector 17, que també podria haver estat associat a l'àmbit domèstic) i a zona exterior de possible conreu o activitat productiva (el sector 16). Cal destacar que no s'han documentat restes corresponents a estructures associades a les activitats dutes a terme en cap d'aquests espais. Així mateix, la manca d'estructures relatives a una possible escala a la zona documentada de la propietat no ens ha permès constatar si aquesta tindria una planta superior.

El sector 21 se situava a l'extrem est de la propietat i es corresponia a l'espai mitjançant el qual s'accedia a l'interior de la finca des del carrer Joan Grech. El fet de no documentar el mur que tancava la finca per l'est no ha permès determinar en el punt on s'ubicava la porta d'accés al sector i a la propietat. L'espai que formava aquest sector hauria funcionat molt probablement com a àmbit domèstic. En relació a l'ús de l'espai en aquest moment, s'ha documentat un primer nivell de circulació (PV-82), que es corresponia a un paviment de terra piconada, format a partir de la compactació de l'UE-21.006. Aquest paviment definiria el nivell de circulació del procés de construcció dels murs de tancament de l'espai i s'hauria mantingut durant el primer moment d'ús del mateix (al segle XIV). En relació al PV-82, a la zona oest del sector s'han documentat una rubefacció del mateix nivell que definia el paviment, que podria estar associada amb una combustió directa efectuada de manera puntual en aquest punt, o bé a les restes de les brases d'un foc (d'una possible estructura de combustió), possiblement ubicat a la zona no documentada de l'espai (al sud). A mitjans del segle XIV, el PV-82 va ser reparat i substituït pel PV-81, que el formava la compactació de l'UE-21.005. Les característiques i gruix d'aquest paviment (que presentava diferents laminacions), així com els materials arqueològics associats amb el mateix i la seva posició estratigràfica, ens indiquen que el PV-81 hauria tingut una continuïtat d'ús des d'aquest moment i durant el segle XV.

Pel que fa als nivells associats amb el procés de construcció dels murs del sector, s'ha documentat l'estrat de rebliment previ a aquesta acció, que en aquest espai ha estat identificat com a UE-21.008. Aquest estrat ha estat localitzat a l'extrem sud-oest del sector, ja que a la resta de l'espai documentat va quedar afectat per la construcció dels murs interiors de l'església; a la zona central del sector, l'UE-21.008 va ser rebaixat (UE-21.009) en el moment de la construcció dels murs de tancament del sector, per a extreure argiles, i es va reblir el retall mitjançant el nivell de sorres UE-21.007.

El sector 17 se situava a la zona central de la propietat i es correspondria a un àmbit interior (o semi-exterior); el seu ús podria estar vinculat a algun tipus d'activitat productiva (com a zona de treball o d'emmagatzematge) o fins i tot podria haver funcionat com a zona d'àmbit domèstic. En aquest sentit, les restes de l'estructura que hem documentat, que hauria funcionat en aquesta fase inicial,

MR-103, no ens mostrava cap indici relatiu a la possible activitat desenvolupada en aquest espai. El MR-103 se situava a la zona central-sud del sector i se n'ha documentat la seva part inferior; possiblement es tractaria de la base d'una estructura, que es lliuraria o funcionaria amb el mur de tancament sud del sector. En relació al nivell de circulació del primer moment d'ús de l'espai, s'ha documentat el PV-96. Aquest definia un paviment de terra trepitjada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-17.009/17.014 i es lliurava al MR-103. En algun punt de l'espai, l'UE-17.009/17.014 presentava acumulacions de carbons i terra de tonalitats més negres i vermelloses. Aquestes característiques ens podrien indicar que el PV-96 podria haver funcionat amb alguna estructura de combustió, que es podria situar a la zona sud o al nord-est del sector (on posteriorment s'hi va edificar la PL-2).

El sector 16 estava ubicat a l'extrem oest de la finca i hauria funcionat com a espai exterior, destinat al conreu d'un hort. En relació a aquest primer moment d'ús de l'espai, s'ha documentat l'UE-16.028, les característiques del qual ens indicaven la possible activitat associada amb el conreu. A l'oest del sector, l'UE-16.028 presentava un retall (UE-16.027), que podria estar relacionat amb alguna estructura que podria funcionar en aquest moment. L'UE-16.027 definia la unitat estratigràfica negativa corresponent al desmuntatge de l'estructura (hi hauria la possibilitat que es comencés a edificar i no s'acabés).

Pel que fa al moment de la construcció dels murs de tancament dels sectors 16 i 17, el seu nivell de circulació el definiria les cotes superiors de l'estrat de rebliment previ a l'inici dels treballs (UE-17.013 i 16.031). En aquest sentit, a les cotes superiors d'aquests estrats s'han recuperat fragments de ceràmica associats amb aquest moment. Les UE-17.013 i 16.031 estaven tallades per les rases de fonamentació dels murs de tancament i cobrien un altre rebliment, UE-17.015, del qual cal destacar l'acumulació de restes d'argila rubefactada i tovots, que podrien estar vinculats a una estructura de combustió. Aquesta estructura (que podria ser un forn) no s'hauria ubicat en aquest punt, sinó que les seves restes haurien estat transportades durant la formació de l'UE-17.015 i formarien part d'aquest mateix estrat; aquesta dada l'apuntem a partir de les característiques de les restes (que presentaven un alt grau de desgast), així com pel fet que la zona de l'entorn on s'ubicaven les mateixes no s'observaven rubefaccions de les argiles associades amb el seu ús en aquest punt.

En aquest estrat s'ha finalitzat l'excavació en extensió dels sectors 16 i 17. Durant el sondeig efectuat l'any 2005 es va excavar per sota de l'UE-17.015 i es van documentar un seguit de rebliments, formats a partir de la deposició de sediments de manera natural a partir de possibles vingudes d'aigua a la zona (tal i com també s'havien format les UE-17.013 i 17.015) i finalment es va localitzar un nivell de sorres netes (UE-1.000) on es van aturar els treballs.

-Finca 8: sector 7

La propietat que formaria aquesta finca 8 estaria orientada respecte el carrer Oliver del Pla d'en Llull, on s'hi situaria la seva façana. D'aquesta finca se n'ha documentat la seva zona est, que la definia el sector 7, del qual n'hem localitzat el seu extrem est, ja que la resta de l'espai i de la finca se situarien ja més enllà del límit de la parcel·la intervinguda.

L'espai corresponent al sector 7 s'hauria definit en aquesta primera fase, tot i que d'aquest moment tan sols n'hem documentat les cotes inferiors de la zona nord del seu mur de tancament est (MR-351). Pel que fa al mur nord, se situaria més enllà del límit nord de la parcel·la. En relació a la part no localitzada del mur est i del mur sud de l'espai, aquests murs i les seves fonamentacions haurien estat desmuntats en el moment de la construcció dels nous murs de tancament de l'espai est i sud al segle XVII (MR-23 i 16 respectivament).

Les dades aportades per la intervenció arqueològica, així com la ubicació en el conjunt de la finca on se situava (a la seva part posterior) ens fan considerar que possiblement el sector 7 en aquest moment inicial hauria estat un espai exterior, que hauria estat destinat a zona de conreu d'un hort. En aquest sentit, s'ha documentat un estrat (UE-7.005), que podria correspondre's a aquest ús de l'espai, de manera continuada des del segle XIV fins al segle XVI. Per sota d'aquest estrat s'hi situava el nivell de rebliment previ a la construcció inicial dels murs de l'edifici, que ha estat identificat com a UE-7.009. La rasa documentada del MR-351 (UE-7.012) tallava aquest estrat.

-Finca 9: sector 42

La propietat corresponent a la finca 9 estava orientada en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull, on s'hi ubicava la seva façana. D'aquesta finca tan sols n'hem documentat la part corresponent al seu extrem est, que el definia el sector 42, que també ha estat documentat parcialment. En aquest sentit, tant la part no documentada del sector 42 com de la resta de la finca se situaven més enllà del límit oest de la parcel·la. Les reduïdes dimensions que presentava la part localitzada del sector 42 ens fan considerar la possibilitat que aquest espai hagués format part de la finca 8 (sector 7) o de la finca 10 (sector 41), que se situaven al nord i sud respectivament del sector. La manca de contacte directe entre els espais, mitjançant cap porta que comunicués els sectors 42 i 41 al MR-302 (que els separava)⁴, així com el desmuntatge del mur que inicialment separaria els sectors 7 i 42, han motivat que no haguem pogut constatar aquesta possibilitat i, per tant, el presentem com a finca independent.

El sector 42 i el conjunt de la propietat es van edificar en aquest moment inicial de la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat. Dels murs de tancament del sector que es van edificar en aquest moment, s'han documentat el mur sud (MR-302) i el mur est (MR-358); pel que fa al mur nord, no se n'han documentat restes, ja que va ser desmuntat i substituït al segle XVII pel MR-16. A nivell general, tant pel que fa a la documentació dels murs com dels nivells associats amb el sector 42, cal destacar que la construcció dels dipòsits d'olives del segle XX (DP-1, 2 i 3) va suposar que es desmuntessin part d'aquests murs i dels darrers estrats de l'espai. Així mateix cal remarcar la parcialitat de la documentació de l'espai, ja que la part localitzada del mateix presentava unes dimensions força reduïdes.

En aquest primer moment de construcció i ús de l'espai, el sector 42 se situaria a la part posterior de la finca on s'ubicava i possiblement seria un àmbit exterior. La parcialitat de la documentació esmentada de l'espai no ens ha permès determinar de manera clara quina possible funcionalitat tindria en aquest moment. En aquest sentit, cal destacar que la fossa sèptica FS-29 (edificada entre els segles XIV i XV) ocupava pràcticament tot l'espai corresponent al sector 42, fet que hauria motivat que els nivells associats amb el moment de la construcció i primer ús del sector es desmuntessin.

A nivell de documentació de nivells corresponents a aquesta fase, tan sols hem documentat el nivell de rebliment previ a la construcció dels murs de tancament de l'espai, que en aquest sector ha estat identificat com a UE-42.008. Aquest rebliment previ tant estava tallat per les fonamentacions dels murs de tancament inicial, com per la construcció de la FS-22. Per damunt de l'UE-42.008 no hem documentat, en el poc espai que restava entre la fossa sèptica i el mur pantalla de les obres, cap nivell associat amb el procés de construcció de l'edifici, ni amb el seu primer moment d'ús. La manca d'estrats associats amb el nivell previ o amb l'ús de l'exterior respecte la FS-22, així com la seva factura constructiva ens fa ubicar cronològicament l'edificació d'aquesta estructura entre el segles XIV-XV.

-Finca 10: sector 41

La finca 10 s'ubicava a la zona oest de la parcel·la, de la qual n'hem documentat el seu extrem est, que el definia el sector 41. Aquesta propietat estava orientada respecte el carrer Oliver del Pla d'en Llull, on hi hauria la seva façana. El sector 41 ha estat documentat parcialment, ja que la seva zona oest se situava més enllà del límit de la parcel·la intervinguda. L'espai que definia aquest sector se situava al nord del sector 24 (de la finca 11), al sud del sector 42 (de la finca 9) i a l'oest del sector 40 (de la finca 5). En aquesta primera fase cronològica es va edificar la finca 10 i es va definir el sector 41, mitjançant els murs MR-302 (tancament nord), MR-305 (tancament sud) i MR-300 (a la zona central i sud del tancament est) i 358 (a la zona nord-est).

L'espai corresponent al sector 41 en aquest moment seria un àmbit exterior, que estaria destinat al conreu d'hort. Aquesta dada l'apuntem a partir de les característiques de l'estrat que es correspondria al primer moment d'ús de l'espai (UE-41.004), que el formava un nivell de terra de textura i composició orgànica. A la zona nord del sector, en aquest moment s'hauria edificat una estructura, que hauria estat en ús durant els segles XIV i XV i que s'hauria desmuntat a finals d'aquest darrer segle. D'aquesta estructura tan sols n'hem documentat la unitat estratigràfica negativa (UE-41.007) del seu desmuntatge, juntament amb el seu mur de tancament est (MR-235), que es lliurava al mur est del sector (MR-358) i l'arrenc de l'angle del MR-235 amb el mur sud de l'estructura (que hauria estat desmuntat); el seu extrem oest se situava més enllà del límit oest de la parcel·la. Per les característiques i dimensions que presentava el trencament UE-41.007, considerem que l'estructura que s'hauria desmuntat correspondria a una estructura soterrada, que podria tractar-se d'una fossa sèptica o bé a una possible estructura de dipòsit (possiblement tindria unes dimensions més grans respecte les mides de la resta de fosses sèptiques documentades dels segles XIV i XV).

En el moment de la construcció dels murs de tancament inicial del sector, es va començar a edificar una altra estructura, a l'extrem sud de l'espai. Aquesta podria correspondre's a una fossa sèptica (FS-30), de la qual se n'han documentat els seus murs de tancament sud (MR-355), i part dels murs est (MR-356) i oest (MR-357). La FS-30 no es va acabar d'edificar i les seves restes van quedar cobertes i amortitzades per l'UE-41.004.

La construcció de la FS-30 i de l'estructura que va ser desmuntada mitjançant l'UE-41.007 tallaven l'estrat de rebliment previ a l'urbanització d'aquesta zona de la ciutat, que en aquest sector ha estat identificada com a UE-41.008. Al sud del sector, a les cotes superiors de l'UE-41.008 s'hi han documentat restes de morter de calç i pedres de petites dimensions, que estarien associades amb el procés de construcció dels murs del sector.

-Finca 11: sector 24

Aquesta propietat s'ha localitzat a la zona central-oest de la parcel·la i estaria orientada en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull, on hi hauria la façana de l'edifici. La major part d'aquesta finca se situaria més enllà del límit oest de la parcel·la, fet que ha motivat que tan sols n'haguem documentat el seu extrem est, corresponent al sector 24. La part localitzada en aquesta intervenció d'aquest sector ha estat documentat també de manera parcial, ja que la seva zona oest també se situava fora del límit de la parcel·la; així mateix, a la zona central i oest del sector s'hi van edificar els murs de tancament nord-est (MR-14) i interior oest (MR-5) de l'església, les fonamentacions dels quals van desmuntar l'estratigrafia i

estructures situades en aquest punt. En aquesta primera fase es van edificar els murs de tancament perimetrals del sector 24, que es corresponien al MR-305 (al nord), MR-313 (al sud) i el MR-307 (a l'est).

Pel que fa a la finca on s'ubicava el sector 24, hi hauria la possibilitat que aquesta es correspongués a la mateixa que la finca 12 del sector 13. Aquesta dada l'apuntem a partir de l'amplada que presentava el mur que separava els dos sectors, MR-313, que era inferior respecte a la resta dels murs de separació interior de les finques documentades en la present intervenció. El fet de no documentar cap obertura en aquest mur, que permetés un accés directe entre els dos sectors, ha suposat que haguem identificat els dos sectors com a finques diferenciades. Tot i això, cal destacar la parcialitat de la documentació del MR-313, que per una banda continuava més enllà del límit oest de la intervenció i per una altra, havia quedat parcialment desmuntat pel MR-5. El fet de desenvolupar-se en els dos sectors una activitat destinada al conreu (des del segle XIV i fins al segle XVI) ens fa considerar com a probable la possibilitat que els dos espais formessin part de dues finques diferenciades. En aquest sentit, en el cas de formar part d'una mateixa propietat dos àmbits amb una mateixa funcionalitat, aquests possiblement no haurien estat separats per un mur com era el cas dels sectors 24 i 13.

En el conjunt de la finca 11, el sector 24 se situaria al seu extrem est (a la zona posterior de la mateixa) i es correspondria a un espai exterior. Des del moment inicial de construcció del sector i fins al moment de la seva amortització (al segle XVII), el seu ús estaria destinat al conreu (possiblement d'un hort). Cal destacar que al segle XV a pràcticament tota la part documentada en la present intervenció del sector 24 s'hi va edificar una fossa sèptica (FS-12). Aquest fet, juntament amb l'esmentada construcció dels murs de l'església de finals del segle XVII-inicis del segle XVIII, ha suposat que l'estratigrafia documentada d'aquest sector hagi estat molt parcial (tan sols una petita àrea al nord-oest). En aquesta zona excavada del sector s'ha documentat l'UE-24.004, que presentava unes característiques i textura relacionades amb l'ús associat amb el conreu que hem esmentat. Així mateix, no hem localitzat cap paviment que ens indiqués alguna altra possible activitat duta a terme en aquest espai.

L'UE-24.004 se situava per damunt del rebliment previ al moment de la construcció dels murs de tancament inicials del sector, que en aquest sector ha estat identificat com a UE-24.009. Aquest estrat estava tallat per les rases de fonamentació dels murs de tancament del sector i probablement de la resta de la propietat.

-Finca 12: sector 13

La finca 12 s'ha documentat a la zona central-oest de la parcel·la i es correspondria a un edifici orientat en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull, on s'hi ubicaria el mur

de façana. D'aquesta propietat tan sols se n'ha localitzat la part corresponent al seu extrem est, que el formava el sector 13. Cal destacar que aquest sector ha estat documentat de manera parcial, ja que per una banda el seu tancament oest se situaria més enllà del límit de la parcel·la i, per una altra, la zona oest documentada de l'espai va quedar tallada en el moment de la construcció (a finals del segle XVII) del mur interior de l'església MR-5. El tancament nord de la part documentada de la finca i del sector 13 el definia el MR-313; el tancament sud, el MR-315A i el tancament est, el MR-307.

En relació a la propietat on s'ubicava el sector 13, hi hauria la possibilitat que el sector 24 (situat al nord) també en formés part. Aquesta dada l'apuntem per les característiques que presentava el mur que separava els dos sectors (MR-313), que tenia una amplada inferior respecte la resta dels murs documentats que actuaven de divisió interior entre les diferents finques⁵. Tot i això, al no documentar-se cap porta de comunicació entre els dos sectors, els hem diferenciat com a finques independents, si bé s'ha de destacar que el MR-313 ha estat documentat de manera parcial, ja que per una banda se situava més enllà del límit oest de la parcel·la i, per una altra, la seva zona oest va ser desmuntada en el moment de la construcció del MR-5 de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII).

En el conjunt de la finca 12, el sector 13 es correspondria a un espai exterior, que hauria estat utilitzat com a zona de conreu, possiblement d'un hort, des del moment inicial de construcció i ús de l'espai i fins a inicis del segle XVII. Aquesta dada l'apuntem per les característiques que presentaven els diferents estrats de rebliment documentats durant l'excavació del sector, que no mostraven indicis de cap nivell de circulació associat amb un altre possible ús de l'espai. En aquesta primera fase cronològica, prèviament a la utilització de l'espai com a zona conreu, s'hauria començat a instal·lar un possible nivell de circulació, o bé la base d'una estructura, que finalment no es va dur a terme. Les restes d'aquest paviment o estructura (PV-94) han estat documentades arran de l'angle de tancament sud-est del sector. El PV-94 el formava un paviment de cairons, del qual se n'ha documentat una filera (sud-nord) i un cairó a l'oest, que es lliuraven al punt on els MR-307 i 315A dibuixaven l'angle de tancament sud-est de l'espai. Aquest paviment s'assentava al damunt del primer estat de rebliment (UE-13.054), que s'hauria format posteriorment a la construcció dels murs de tancament del sector. A la resta de l'espai, tant en aquest estrat com en el situat al damunt seu (UE-13.053) no s'han documentat restes o indicis de continuïtat del paviment. És per aquest motiu que considerem que no es va continuar la instal·lació del paviment o de l'estructura amb la que hauria de funcionar el PV-94.

Pel que fa als nivells associats amb el procés de construcció dels murs de tancament de l'espai, s'ha documentat un nivell (UE-13.055) molt similar a l'estrat de rebliment previ a l'inici dels treballs (UE-13.059). L'UE-13.055 es tractaria del nivell format durant la construcció dels murs del sector. Aquest estrat i l'UE-13.059 presentaven

un retall rectangular, que discorria per la zona central de l'espai (UE-13.056), que podria tenir com a funcionalitat l'extracció d'argiles. A diferència dels altres retalls documentats en diversos sectors, que tindrien el mateix objectiu, l'UE-13.056 estava reblert per un nivell d'argila (UE-13.057). Aquest fet ens podria indicar que un cop finalitzada la construcció de l'edifici, hauria sobrat l'argila extreta d'aquest i altres punts del mateix i es va reblir el retall amb aquestes argiles sobreres. Juntament amb això, creiem que possiblement el fet de destinar l'espai a zona de conreu hauria motivat aquest rebliment d'argila del retall. En aquest sentit, seria poc beneficiós que la zona destinada al conreu tingués un rebliment de sorres a les seves cotes inferiors, encara que es reblís l'espai, per damunt de les sorres, amb argila.

Finca 13: sector 15

La finca 13 s'ubicava a l'extrem central-oest de la parcel·la i se n'ha documentat el seu extrem est, corresponent al sector 15. En el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat, aquesta propietat s'orientava en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull, on s'hi situava la seva façana. De la part documentada del sector 15 d'aquesta finca, n'hem localitzat el seu tancament nord (MR-315A), que alhora el separava respecte el sector 13; el tancament est el formava el MR-307 i separava la propietat respecte el sector 16 de la finca 7. Pel que fa al tancament sud del sector i de la propietat, se situaria a la zona corresponent al soterrani del segle XIX. Cal destacar que durant la intervenció duta a terme l'any 2009 (dirigida per l'arqueòloga Meritxell Nasarre) es van documentar les restes del MR-376 (a la zona nord de l'espai del soterrani), que es correspondria possiblement al tancament sud de la propietat (i del sector 15).

En el conjunt de la finca 13, el sector 15 s'ubicaria a la seva part posterior i es correspondria a un àmbit exterior, possiblement destinat a zona de conreu d'hort. Aquesta activitat s'hauria produït des del moment inicial de l'ús de l'espai, fins al segle XVI, quan l'espai va passar a formar part de la finca 22 (juntament amb el sector 13). Aquest ús de l'espai l'hem determinat a partir de les dades aportades durant l'excavació del sector (els estrats UE-15.004/15.009 i 15.001 es correspondrien a aquest moment); tot i això cal destacar que l'espai ha estat documentat de manera molt parcial, ja que la fonamentació de la PL-3 de l'església ocupava pràcticament tota la zona interior del sector.

Pel que fa als nivells associats amb el procés de construcció de la finca, s'ha documentat l'UE-15.007, que definiria la circulació de l'espai durant aquest moment. Per sota d'aquest estrat s'hi situava ja el rebliment previ a l'inici dels treballs, UE-15.013, que era tallat per les rases de fonamentacions dels murs de tancament.

-Finca 14: sectors 31, 47, 52 i 53

Aquesta finca s'ha documentat a la zona nord de l'àrea excavada al sud de la parcel·la (al sud respecte el soterrani del segle XIX, que tenia més profunditat). La propietat estava orientada en relació al carrer Joan Grech, on s'hi ubicaria el mur de façana i per on s'accediria a l'interior de l'edifici. Aquest mur de façana no ha estat localitzat en aquesta intervenció, ja que se situaria més enllà del límit est de la parcel·la. La construcció de l'edifici corresponent a aquesta finca se situa en el moment de la urbanització d'aquesta zona de la ciutat (a finals del segle XIII-inicis del segle XIV) i va ser amortitzat en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII). El tancament nord documentat de la propietat el formaven els MR-348 (a l'est) i el MR-147 (a la zona oest), mentre que la zona central d'aquest tancament va ser desmuntat en el moment de la construcció de les fonamentacions de les estructures interiors de l'església i del mur del soterrani; pel sud tancaven la finca els MR-30 (a l'est) i el MR-329 (a la zona central i oest); el tancament oest el definia el MR-34.

En el moment en què es va definir aquesta finca, formaven part de la mateixa els sectors 31 (a l'est), 47 (a la zona central), 52 i 53 (a l'oest). Cal destacar que possiblement els sectors situats al nord respecte aquests àmbits també formarien part de la mateixa propietat. Aquesta dada l'apuntem a partir de la documentació de la porta OB-37 a l'extrem est del MR-348, que tancava pel nord el sector 31; mitjançant aquesta porta es comunicarien el sector 31 i l'espai situat al nord (ja afectat per la construcció del soterrani). En relació als espais interiors documentats, cal destacar que inicialment els sectors 47 i 52 haurien funcionat com un sol espai, que al mateix segle XIV va ser diferenciat (mitjançant el MR-233).

Quan es van construir els murs de tancament de les diferents propietats, així com dels seus espais interiors, les finques 14 i 15 haurien estat concebudes com a una sola propietat. Aquest fet el presentem en relació a la documentació de la porta OB-25, que s'obria a la zona est del MR-329, que separava els sectors 47 i 33 de les finques 14 i 15 respectivament. Desconeixem si en el moment inicial de l'ús dels espais, aquestes dues finques haurien funcionat com a una sola, o bé aquesta porta s'hauria definit en previsió d'una possible inclusió de les dues finques en una sola propietat. Hi hauria la possibilitat que el propietari de les dues finques fos el mateix i en el moment de la construcció dels edificis s'hauria definit aquesta porta, en previsió d'un funcionament conjunt de les dues, o bé de projectar un espai comú entre elles. Tot i això, el possible funcionament d'aquesta porta s'hauria produït en un període curt de temps. En aquest sentit, en el moment en què es va edificar la CN-36 (al segle XIV), l'OB-25 ja hauria estat tapiada (mitjançant el MR-174), tal i com ens indicava el fet que el mur sud de la canalització (MR-353) es lliurava al MR-174. Per aquest motiu, hem identificat de manera diferenciada les propietats corresponents a les finques 14 i 15.

En el moment de la construcció inicial de la finca, es van definir els sectors 31 (a l'est), 47 (a la zona central) i 53 (a l'extrem oest); els murs que separaven els diferents espais eren el MR-39 (que separava els sectors 31 i 47) i els MR-325 i 371, que si bé presentaven dos moments constructius diferenciats separaven els sectors 47 i 53. Al segle XIV es va definir un nou espai entre els sectors 47 i 53 (mitjançant el MR-233) que ha estat identificat com a sector 52. El MR-39 presentava unes característiques constructives diferenciades respecte els MR-325, 371 i 233. D'aquesta manera, el MR-39 estava bastit seguint la factura constructiva dels murs perimetrals i de separació entre finques (amb carreus i amb fonamentacions a l'interior de les seves rases, que en el cas del MR-39 presentava un rebliment de sorres, UE-31.021); pel que fa als MR-325, 371 i 233 estaven bastits amb maons, amb els MR-325 i 371 que s'assentaven directament al damunt dels nivells previs a la construcció dels espais, mentre que el MR-233 s'assentava al nivell associat amb el seu primer ús.

En aquesta fase corresponent a la construcció i primer ús de la propietat, el sector 31 hauria funcionat com a àmbit interior, possiblement amb una funcionalitat de caire domèstic; el sector 47 seria un àmbit interior (o inicialment semi-exterior), mentre que el sector 53 hauria estat un espai exterior i el sector 52 seria un àmbit exterior o semi-exterior. En aquests tres sectors s'hi haurien dut a terme els treballs associats amb algun tipus d'activitat econòmica, destinada a la producció o manipulació de productes, on hi intervindrien l'aigua i la combustió o escalfament d'algun producte. Aquests treballs podrien estar associats amb la manufactura tèxtil o de pells (tot i no disposar de cap dipòsit), o bé a una possible fusina (una forja de treball de metalls) . En el conjunt dels tres sectors, el sector 47 podria haver funcionat com a àrea de possible emmagatzematge o treball, mentre que el sector 52 estaria associat amb el treball vinculat amb l'aigua i el sector 53, amb les tasques associades amb la combustió o escalfament. Aquesta dada l'apuntem a partir de les estructures documentades als sectors 52 (l'extrem oest de la CN-36 i una possible estructura de dipòsit) i 53 (l'estructura de combustió EC-17).

A nivell d'estructures, al segle XIV es va edificar la CN-36, que discorria pel sud dels sectors 31, 47 i 52 (que es va definir posteriorment a la construcció de la canalització). Aquesta canalització abastia d'aigua la propietat, a partir de la canalització central del carrer; així mateix, des de la CN-36 sortien les aigües residuals de l'interior de la finca, cap a la canalització del carrer. La CN-36 i les estructures associades amb aquesta van funcionar amb els primers nivells de circulació de cada sector, si bé a nivell constructiu aquestes estructures es van edificar posteriorment a la formació dels paviments.

La CN-36 hauria funcionat amb una altra canalització amb la que contactaria a la seva zona oest; aquesta estructura se situava a pocs centímetres al sud del punt on posteriorment es va edificar el mur que separava els sectors 47 i 52 (MR-233).

D'aquesta canalització, que hauria continuat en ús en el moment de l'edificació del MR-233, se n'ha documentat el seu mur de tancament sud (MR-349), que discorria de sud a nord. L'extrem nord del MR-349 va quedar tallat en el moment de la construcció d'un dels murs de fonamentació interior de l'església i, per tant, desconeixem si contactaria amb alguna estructura ubicada en aquest punt o bé aniria fins al sector situat al nord respecte els sectors 47 i 52. Possiblement les aigües transportades per la CN-36 es distribuïrien cap a la canalització associada amb el MR-349, així com continuarien en direcció oest, fins a arribar a una possible estructura de dipòsit. Aquesta estructura es lliuraria al mur de tancament (MR-371) que separava el sector 53 respecte el sector 47 (i posteriorment el sector 52). Del possible dipòsit se n'han documentat les restes de la seva base, que definia una planta semi-circular i la formaven una acumulació de pedres col·locades en pla (UE-52.009). Les característiques de l'UE-52.009 ens indicarien que la possible estructura de dipòsit se situaria per damunt del nivell de circulació de l'espai, amb l'abastiment de les aigües des de la CN-36, que s'efectuaria per la seva part inferior.

El sector 31 se situava a l'extrem est de la propietat i seria l'espai a partir del qual s'accediria a l'interior de la finca des del carrer. Com ja s'ha esmentat, a l'extrem est del seu mur de tancament nord (MR-348) s'hi situava la porta OB-37, a partir de la qual s'accediria des d'aquest espai a l'àmbit situat al nord d'aquesta. La comunicació entre el sector 31 i el 47 es duia a terme mitjançant la porta OB-38, que s'obria al sud del mur que separava els dos espais (MR-39). A les cotes inferiors de l'extrem sud de la porta hi discorria la CN-36. El nivell de circulació corresponent a l'ús de l'espai al segle XIV el definia el paviment de terra piconada PV-172, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-31.010.

Pel que fa al moment de la construcció dels murs de tancament de l'espai, al sector 31 s'ha documentat el PV-174, que definiria el nivell de circulació d'aquest moment. La compactació de l'UE-31.013 definia aquest paviment de terra trepitjada, que hauria estat també el nivell de circulació del moment inicial de l'ús de l'espai (a inicis del segle XIV). En aquest sector el rebliment previ a la construcció dels murs de tancament ha estat identificat com a UE-31.014. Aquest estrat tenia un retall per a l'extracció d'argiles, UE-31.015, que se situava a tota la zona central de l'espai i que va ser reblert mitjançant el nivell de sorres UE-31.016.

El sector 47 s'ubicava a la zona central de la finca i hauria estat un espai interior o semi-exterior, destinat als treballs associats amb la producció duta a terme en els sectors 52 i 53. Possiblement els treballs duts a terme al sector 47 podrien estar associats amb l'emmagatzematge o manipulació dels productes, tot i que no descartem que aquest sector hagués estat vinculat a les activitats domèstiques desenvolupades al sector 31. En relació a l'activitat desenvolupada en aquest espai,

no s'han documentat restes de possibles estructures vinculades amb el mateix, ni tampoc els materials recuperats en els seus estrats mostraven indicis d'aquesta.

Pel que fa al paviment corresponent a l'ús de l'espai en aquest moment, s'ha documentat el PV-169, que es corresponia a un paviment de terra trepitjada. El PV-169 s'havia format a partir de la compactació de l'UE-47.011. A finals del segle XIV el PV-169 va ser amortitzat i reparat mitjançant un nou paviment de terra piconada, PV-168, que es va definir amb l'UE-47.010. El PV-168 va estar en ús fins a inicis-mitjans del segle XV.

L'espai corresponent al sector 52 seria un àmbit exterior o semi-exterior i hauria funcionat com a zona de treball, de manera conjunta amb el sector 53 (situat a l'oest). Les tasques desenvolupades al sector 52 estarien directament vinculades amb l'aigua transportada per la CN-36 i per l'estructura de dipòsit que funcionava amb aquesta (de la qual se n'ha documentat la possible base, UE-52.009), que se situava a l'angle sud-oest de l'espai. En relació a aquesta activitat duta a terme, a més d'aquestes estructures no s'han documentat restes de més elements associats, o materials indicatius de la mateixa. Com ja hem esmentat, el sector 52 hauria format part inicialment del sector 47, si bé a mitjans del segle XIV ja es va edificar el mur que separava els dos sectors. Tot i això, la localització de la canalització que funcionava amb la CN-36 (de la qual se n'ha documentat el seu mur est, MR-349), que se situava entre els dos espais, ha motivat que l'estratigrafia dels dos espais (en un nivell inferior separats pel MR-349) es registrés de manera diferenciada ja prèviament a la construcció del MR-233. D'aquesta manera, el paviment inicial del moment de la construcció dels murs dels espais i el primer nivell d'ús del sector 47 (PV-169), ha estat també documentat al sector 52, si bé l'estrat que el definia en aquest espai s'ha identificat com a UE-52.010. Cal destacar que aquest nivell cobria les restes d'una canalització (CN-37), que se situava a la zona central-nord del sector. La posició estratigràfica d'aquesta estructura i la manca de continuïtat de la mateixa en direcció sud i oest (cap on girava) ens fan considerar que, o bé aquesta canalització va ser edificada i utilitzada durant el procés de construcció dels murs i un cop finalitzats els treballs va ser parcialment desmuntada i amortitzada; o bé la canalització es va començar a edificar i no es va finalitzar.

Un cop construït el MR-233 (al segle XIV) es va definir un nou nivell de circulació del sector 52, PV-173, que es corresponia a un paviment de terra trepitjada. El PV-173 es va formar a partir de la compactació de l'UE-52.008. A finals del segle XIV, el PV-173 va ser substituït pel PV-168A, que podria haver estat format inicialment per un paviment de cairons, tal i com ens indicaven les restes de maons que formaven part del paviment, a la zona oest del sector. Els maons s'assentaven al damunt de l'UE-52.005, que actuaria de preparat del paviment.

Pel que fa al sector 53, se situava a l'extrem oest de la finca i podria correspondre's a un àmbit exterior. En aquest espai s'hi durien a terme els treballs vinculats amb la

manufactura o transformació de materials mitjançant el foc (o l'escalfament d'algun producte). En relació a aquesta activitat, s'ha documentat una estructura de combustió, EC-17, que se situava a l'angle de tancament sud-oest del sector. A partir de les característiques documentades de l'EC-17, considerem que es tractaria d'un foc a terra, que s'hauria efectuat directament al damunt del paviment de maons, que actuaven de base de l'estructura (PV-176). L'estructura possiblement no disposaria de cap element de coberta, amb els murs de tancament sud i oest del sector que actuarien de tancament perimetral de l'estructura, juntament amb un mur a l'extrem nord; pel seu extrem est s'hi efectuarien els treballs, ja que en aquest punt no s'han documentat restes o indicis de cap mur perimetral. Tal i com també passava amb el sector 52, a la resta de l'espai no s'han documentat més estructures, ni s'han recuperat materials indicatius de la producció desenvolupada en aquest sector. En aquest sentit, cal destacar que la zona nord del sector va quedar tallada (al segle XV) en el moment de la construcció de les fosses sèptiques FS-25 i 26.

El nivell de circulació del sector 53 en aquesta fase el definia un paviment de terra trepitjada, que el formava la compactació de l'UE-53.005. A finals del segle XIV, aquest paviment i l'EC-17 van ser amortitzats (l'EC-17 mitjançant l'UE-53.004) i es va definir un nou nivell de circulació, PV-169A. Aquest nou paviment de terra piconada el formava la compactació de l'UE-53.002 i va estar en ús fins a inicis del segle XV. A la zona central del sector, l'UE-53.002 i el PV-169A presentaven un retall, UE-53.003, de planta irregular i amb els extrems arrodonits. L'UE-53.003 es correspondria a la possible empremta d'una estructura situada en aquest punt, la part inferior de la qual se situava a l'interior del retall. Tot i que no hem documentat restes relatives a aquesta estructura, les característiques de l'argila de la part inferior del retall, així com les de l'UE-53.002 (que presentava una tonalitat vermella i negra i restes de cendres i carbons) ens fan considerar que l'estructura situada a l'interior de l'UE-53.003 podria tractar-se d'una estructura de combustió, que substituïria l'EC-17. En el moment de l'amortització del PV-169A (a inicis del segle XV) es va desmuntar l'element associat amb l'UE-53.003 i es va reblir el retall.

Pel que fa als nivells associats amb els treballs de construcció inicial de l'edifici i del primer moment d'ús dels espais, al sector 53 s'ha documentat el PV-169 (ja esmentat en relació als sectors 47 i 52), que en aquest àmbit el definia l'UE-53.006. A l'angle de tancament sud-oest del sector, les argiles que formaven l'UE-53.006 presentaven una rubefacció i restes de cendres. Aquesta rubefacció (UE-53.006A) estaria associada amb un foc efectuat directament al damunt de l'estrat, que s'hauria dut a terme en el primer moment de l'ús de l'espai, prèviament a la construcció de l'EC-17 (que es va edificar al damunt de l'UE-53.006A).

En els espais corresponents als sectors 47, 52 i 53, l'estrat de rebliment previ a l'inici de la urbanització d'aquesta zona han estat identificats com a UE-47.012, 52012 i 53.008 respectivament. Aquests estrats estaven tallats per les rases de

fonamentació dels murs de tancament perimetrals de la propietat (MR-329, 34 i 147), així com per la del mur que separava els sectors 47 respecte el 31 (MR-39).

-Finca 15: sectors 32, 33, 34, 37 i 44

La propietat corresponent a la finca 15 s'ha documentat a la zona central i est de l'extrem sud de la parcel·la i la definien els sectors 32, 33 i 34 (al nord), 44 i 37 (al sud); en relació a aquests dos darrers sectors, cal destacar que tan sols se n'ha documentat el seu extrem nord, ja que la resta de l'espai se situava més enllà del límit sud de la parcel·la. Tal i com hem esmentat en relació a la finca 14, en el moment de la construcció inicial de les diferents edificacions, aquesta i la finca 15 haurien estat concebudes com una sola propietat, o bé amb previsió a poder funcionar de manera unitària (podrien tenir un mateix propietari). Aquesta dada l'apuntem a partir de la localització de la porta OB-25 al mur que separava la zona central i oest de les dues finques (MR-329). Desconeixem si aquesta porta va estar en funcionament en algun moment de l'ús inicial dels espais, però el que sí hem determinat és que al mateix segle XIV va ser tapiada (mitjançant el MR-147). La ubicació cronològica del tapiat de l'OB-25 l'hem constatat a partir de la relació estratigràfica del MR-147 respecte la CN-26 (que discorria pel sud de la finca 14). La canalització es va edificar a mitjans del segle XIV i el seu mur de tancament sud es lliurava al MR-147, fet que ens indica que en el moment de la construcció de la CN-26 el MR-147 ja hauria estat edificat i, per tant, l'OB-25 tapiada. A banda d'aquesta porta no hi havia cap altre obertura que indiqués una possible comunicació (ni en aquesta fase inicial, ni en les posteriors) entre les dues finques.

La finca 15 estava orientada en relació al carrer Joan Grech, on s'hi ubicaria el seu mur de façana. Hi hauria també la possibilitat que la mateixa propietat tingués també un mur de façana al Pla d'en Llull, que coincidiria amb el mur de tancament sud dels sectors 44 i 37. Aquesta possibilitat la presentem a partir del càlcul de l'amplada mitjana dels diferents sectors documentats en la present intervenció i projectant-la en direcció sud. La ubicació resultant de l'extrem sud dels dos espais (sectors 44 i 37) se situaria de manera aproximada al punt per on discorreria el tancament nord del Pla d'en Llull. Aquest punt s'ha determinat a partir de la continuació de la part documentada d'aquest vial durant les excavacions efectuades al Mercat del Born⁶ i seguint la línia que seguiria el mateix, a partir de les planimetries històriques publicades⁷ en relació a l'urbanisme d'aquest punt, prèviament a la seva destrucció el 1717. Aquesta possibilitat tan sols la podem apuntar a tall d'hipòtesi, a partir del càlcul d'aquesta distància, si bé en relació a l'orientació de la finca la considerem poc probable. En aquest sentit, en el cas que la finca tingués també façana al Pla d'en Llull, ens sembla que els seus espais interiors s'haurien d'haver orientat en relació a aquest vial, més important respecte el carrer Joan Grech i on el seu mur de façana tindria més llargada (si tenim en compte que seria el tancament dels sectors 44 i 37). Hi hauria la possibilitat que els espais

situats en relació a la zona corresponent al Pla d'en Llull presentessin una planta orientada en relació al Pla d'en Llull (pel que fa al seu perímetre sud i est), que presentaria diferències respecte els sectors documentats en aquesta intervenció (que s'orientaven en relació al carrer Joan Grech).

En el moment de la construcció inicial de l'edifici, el seu tancament nord el definien els MR-30 (al nord-est) i 329 (a la zona central i oest); l'oest el formaven els MR-333 i MR-34 (a l'extrem nord); pel que fa als murs est (de façana amb el carrer Joan Grech) i sud (de possible façana amb el Pla d'en Llull) se situaven més enllà del límit de la parcel·la. Pel que fa als murs interiors dels diferents espais, en aquest moment inicial es van bastir els MR-40 (que separava els sectors 32 del 33), MR-72 (entre els sectors 32 i la zona est del sector 44), MR-228 (que separava els sectors 33 i l'oest del sector 44), MR-231 (entre els sectors 44 i 37) i MR-247 i 239 (que diferenciava els sectors 34 i 37). D'aquests murs, cal destacar que el MR-40 presentava una factura constructiva diferenciada respecte la resta i estava bastit mitjançant carreus, amb una fonamentació (MR-326), que se situava a l'interior d'una rasa (UE-32.010) excavada als nivells previs a l'urbanització de l'espai. La resta dels murs estaven construïts mitjançant maons (en algun cas amb alguna pedra de petites dimensions) i tenien una base de pedres sense treballar i maons, que s'assentava al damunt d'aquests rebliments previs. A finals del segle XIV es va edificar el mur que diferenciava els sectors 33 i 34 (MR-46), que inicialment haurien funcionat com un sol espai. El MR-46 s'assentava al damunt del primer nivell de circulació dels dos espais (PV-125, UE-33.010 i 34.009).

Per les característiques i dimensions del conjunt de la propietat, considerem que possiblement tindria, com a mínim, una planta superior. Aquesta dada no l'hem pogut constatar arqueològicament, ja que d'aquesta fase constructiva no hem documentat restes de cap estructura associada a una escala, que se situés a la zona documentada de la finca.

Dels diferents espais que configuraven aquesta finca, el sector 32 se situava a la seva zona nord-est, amb el seu tancament est que definiria el mur de façana en relació al carrer Joan Grech; aquest mur no ha estat documentat, ja que se situaria més enllà de límit est de la parcel·la intervinguda. D'aquesta manera, el sector 32 el definia al nord el MR-30 (que el separava del sector 31, de la finca 14); al sud, el MR-72 (que el separava del sector 44) i a l'oest, el MR-40 (que diferenciava els sectors 32 i 33). Cal destacar en relació als dos darrers murs, que no s'han documentat obertures corresponents a portes d'accés i comunicació entre el sector 32 i els sectors 33 i 44. Possiblement a la zona est no documentada del MR-72 s'hi situaria una porta de comunicació entre els espais (sectors 33 i 44); pel que fa al MR-40, la manca d'una porta ens indicaria que no hi hauria una comunicació directa entre els sectors 32 i 33.

L'espai corresponent al sector 32 es correspondria a un àmbit interior, que tindria un ús possiblement destinat a l'àmbit domèstic. En relació a aquest ús de l'espai, no hem documentat estructures o restes materials associades amb el mateix i la funcionalitat de l'espai l'establim a partir de la seva ubicació en el conjunt de la propietat. El que sí s'ha documentat ha estat el paviment corresponent al nivell de circulació de l'espai en aquest moment. Aquest nivell estava definit per un paviment de terra piconada (PV-136), que es va formar a partir de la compactació de l'UE-32.004.

Pel que fa als nivells associats amb el procés de construcció de l'edifici, a la zona nord del sector s'ha localitzat un nivell de morter de calç i pedres de petites dimensions (UE-32.008). Aquest estrat se situava al damunt del rebliment previ a la urbanització d'aquesta zona, UE-32.009, i es correspondria possiblement a un nivell format durant els treballs de construcció dels murs de l'espai, a partir dels materials utilitzats en aquest procés. Pel que fa a l'UE-32.009 estava tallada per les rases de fonamentació dels MR-30 i 40, mentre que el MR-72 se li assentava al damunt. A la zona central i sud del sector, l'UE-32.009 tenia un retall de planta irregular (UE-32.013), que tindria com a objectiu l'extracció d'argiles. L'interior de l'UE-32.013 estava reblert pel nivell de sorres UE-32.012. Al damunt de l'UE-32.012 i de part de l'UE-32.009 s'hi situava un nivell d'argiles, UE-32.007, que hauria actuat de nivell de rebliment i circulació del procés de construcció de l'edifici, un cop excavat i reblert el retall UE-32.013 i edificades les fonamentacions dels murs de tancament.

A l'est respecte el sector 32 s'hi situava el sector 33, que inicialment hauria funcionat com un mateix espai, juntament amb el sector 34. Hi hauria la possibilitat que en el moment inicial de l'ús dels sectors, entre els dos espais s'hi ubiqués algun tipus de tancament, mitjançant alguna estructura periple i de la qual no se n'han documentat restes ni indicis. Aquesta dada l'apuntem a partir de la diferència estratigràfica que presentaven els dos sectors, ja en el primer moment d'ús de l'espai, al segle XIV. A partir de les dades aportades per l'excavació dels dos espais, considerem que el sector 32 es tractaria d'un espai interior, que podria estar destinat a zona domèstica, o bé associada amb alguna activitat econòmica (com a zona de treball o emmagatzematge); en relació a aquest ús de l'espai, no hem documentat restes o materials associats de manera clara amb alguna activitat. Pel que fa al sector 34 hauria estat un espai exterior, o semi-exterior, que podria estar destinat a un possible conreu d'un hort, o a algun tipus d'activitat desenvolupada en una zona exterior (tal i com també hem esmentat en relació al sector 33, no hem documentat restes o materials associats amb l'ús de l'espai).

El sector 33 se situava a la zona central de la propietat, seguint l'orientació del carrer Joan Grech; en l'hipotètic cas que la finca tingués una façana en relació al Pla d'en Llull, el sector 33 s'ubicaria a la part central de la zona posterior. A la zona oest del mur que tancava pel nord l'espai (MR-329) s'hi ubicava la porta OB-25.

D'aquesta primera fase de construcció i ús dels espais, en aquest sector s'ha documentat un primer nivell de circulació, PV-126, que estava definit per un paviment de morter de calç. Aquest paviment ha estat documentat a la zona central i sud del sector i definiria el primer nivell d'ús del sector i possiblement el darrer moment de construcció dels murs de l'espai. Per la cota de localització del PV-126, en el moment de l'ús d'aquest paviment possiblement l'OB-25 ja hauria estat tapiada, ja que el PV-126 es lliuraria al MR-147 (que tapiava la porta). El PV-126 va ser substituït, a mitjans del segle XIV, per un paviment de terra piconada, PV-125. Aquest paviment s'havia format a partir de la compactació de l'UE-33.010. A la zona nord del sector s'han documentat restes de cendres i d'argila cremada, que estaven associats amb l'UE-33.010 i el PV-125. Les cendres i argila no indicaven una combustió directa efectuada al damunt del nivell (ja que no hi havia rubefacció directa de l'UE-33.010), sinó que s'haurien format a partir d'alguna activitat efectuada en aquest punt, en la qual hi intervindria algun element que hauria estat combustionat o escalfat en algun altre espai. Al damunt del PV-125 s'hi va edificar, a finals del segle XIV, el MR- 46, que separava els sectors 33 i 34.

El sector 34, estava ubicat a la part posterior oest de la propietat, en relació al carrer Joan Grech, i a la zona posterior oest en la possible orientació en relació al Pla d'en Llull. Pel que fa al moment inicial de l'ús de l'espai, s'ha documentat l'UE-34.009, que es correspondria al nivell de circulació del sector durant el procés de construcció dels murs de tancament de l'espai, així com el nivell associat amb el seu ús durant el segle XIV. Al damunt d'aquest estrat s'hi assentava el MR-46. En relació a la construcció d'aquest mur, a la zona corresponent al sector 34 (a l'oest del mur) s'ha documentat un nivell de morter de calç i pedres de petites dimensions (UE-34.011), que es correspondria a les restes dels materials utilitzats durant aquest procés.

Pel que fa al moment de la construcció dels murs de tancament dels dos sectors, s'ha documentat l'UE-33.011 (al sector 33), que es correspondria al nivell de circulació format durant els treballs. Per sota d'aquest nivell i de l'UE-34.011 (al sector 34) ja s'ha localitzat el rebliment previ a l'inici de la urbanització d'aquesta àrea de la ciutat (UE-33.012 i 34.012), que estava tallat per les rases de fonamentació dels MR-329, 34, 333 i 247, mentre que els MR-228 i 239 se li assentaven al damunt.

A l'extrem sud de la parcel·la s'hi situaven els sectors 44 i 37, que com ja hem esmentat, s'han documentat de manera molt parcial (el seu extrem nord), ja que pràcticament la totalitat dels dos espais se situava més enllà del límit sud de la parcel·la. El sector 44 s'ubicava a la zona central i est del sud de la propietat, que tindria com a tancament est el mur de façana de l'edifici (al carrer Joan Grech), mentre que el seu mur sud podria haver estat el mur de façana en relació al Pla d'en Llull. El tancament nord del sector el definien el MR-72 (a la zona est, separant l'espai respecte el sector 32) i el MR-228 (a l'oest i separant-lo respecte el sector

33). L'espai corresponent al sector 44 seria un àmbit interior, amb unes dimensions considerables (pel que fa a la seva amplada), ja que a nivell d'espai ocupava l'àmbit corresponent a dos sectors (seguint les dimensions i organització interiors de les finques documentades en aquesta intervenció). Aquesta amplada superior s'hauria assolit a partir d'una obertura, OB-23, que definiria una arcada.

De l'OB-23 se n'ha documentat el seu extrem nord i se situava a l'extrem sud del MR-40, amb el que era solidari estratigràficament; aquesta dada estratigràfica ens indica que en el moment de l'edificació del mur ja es va definir l'arcada. La continuació del MR-40 en direcció sud marcaria la divisió dels espais, que hem anat documentat en la resta de les finques (exceptuant l'OB-26 que definiria una arcada, amb la mateixa funcionalitat d'ampliar un espai a la finca 3); mitjançant l'OB-23 s'aturaria la continuació del MR-40 i s'aconseguiria un sol àmbit. Tot i la parcialitat de la documentació de l'OB-23, considerem que es tractaria molt probablement a la base d'un arc, tant pel fet de no haver documentat les restes de la fonamentació de la continuació del MR-40, com al no documentar-se cap marxapeu relatiu a una porta. A més, la seqüència estratigràfica igual que hem documentat a les zones est i oest del sector 44 ens indicaria que, al segle XIV, tot l'espai hauria funcionat de manera unitària. Com veurem a la fase corresponent al segle XV, en aquest moment la zona oest del sector 44 va quedar inclosa al sector 33, a nivell estratigràfic i possiblement de funcionament, si bé l'espai entre l'est i l'oest del sector 44 s'hauria mantingut obert (ja que l'OB-23 va continuar en funcionament).

En aquest moment inicial del primer ús dels espais, el sector 44 hauria estat un àmbit interior, que possiblement hauria estat associat amb un ús domèstic, o bé vinculat amb alguna activitat econòmica. En relació a aquest ús, no hem documentat estructures o materials associables al mateix. Pel que fa al nivell de circulació de l'espai, s'ha documentat el PV-133 i 134 (que eren el mateix paviment, si bé s'han diferenciat en relació a la zona est i oest del sector), que es corresponia a un paviment de terra trepitjada. Aquest paviment definia el primer nivell d'ús de l'espai (al segle XIV) i s'havia format a partir de la compactació de les UE-44.003 i 44.006 (a la zona est i oest respectivament).

En relació al procés de construcció dels murs de tancament del sector, s'ha documentat l'UE-44.005, que definiria el nivell de circulació d'aquest moment. A la zona oest del sector, al sud respecte el MR-228, per damunt d'aquest estrat s'ha documentat un paviment o nivell de morter de calç (PV-135), que estaria associat amb els treballs de construcció d'aquest mur (tant pel que fa al possible nivell d'ús del moment, com als materials associats amb aquest). L'estrat de rebliment previ a la construcció de l'edifici ha estat identificat en aquest sector com a UE-44.007.

Pel que fa al sector 37 s'ubicava a la zona sud-oest de la finca, a la zona central posterior de la propietat (en relació al carrer Joan Grech), amb el seu mur sud que podria haver estat el mur de façana en la possible ubicació respecte el Pla d'en Llull

(en aquest cas el sector se situaria a la zona exterior respecte el Pla). Aquest espai podria correspondre's a un àmbit interior, amb una possible funcionalitat vinculada a l'àmbit domèstic o productiu (sense que haguem documentat restes associables a alguna activitat específica). Cal destacar que si la ubicació d'aquest sector ja suposava una documentació parcial del mateix, a finals del segle XV es va edificar una fossa sèptica (FS-21) a la zona oest, que va suposar els nivells associats amb aquest sector es documentessin de manera encara més reduïda. El tancament nord del sector el definia el MR-239 (que el diferenciava respecte el sector 44); l'est, el MR-231 (que el separava del sector 44) i l'oest, el MR-333 (que tancava la finca per l'oest i separava el sector respecte el sector 39 de la finca 16). En relació al tancament nord, cal destacar que el MR-239 i el MR-228 (del sector 44) es lliuraven al MR-247; aquests murs s'haurien edificat en el moment de la construcció de l'edifici, si bé les seves característiques i posició estratigràfica indicaven moments constructius ben diferenciats. El MR-247 tenia una planta rectangular i es podria correspondre a la base d'un possible arc, que s'hauria començat a edificar i no s'hauria acabat de construir; aquest arc podria estar destinat a una possible projecció d'un espai obert entre els sectors 44 i 37 i els sectors 34 i 33. Hi hauria també la possibilitat que el MR-247 fos l'inici d'un mur de tancament (amb carreus) dels mateixos espais. En qualsevol dels dos casos, el MR-247 (o l'estructura amb la que estaria vinculat) no es va acabar de definir i es van tancar els espais mitjançant els MR-228 i 239.

Pel que fa al nivell associat a l'ús de l'espai en aquesta fase, s'ha documentat l'UE-37.006, que formaria un paviment de terra piconada. Per sota de l'UE-37.006 s'hi situava el rebliment previ a la construcció de l'edifici, que ha estat identificat com a UE-37.007. A l'est del sector, al sud respecte el MR-247 aquest estrat tenia un retall, FP-29, que presentava restes de morter de calç en el seu perímetre est. Per la ubicació i característiques del FP-29, considerem que es tractaria de la base de subjecció (tipus forat de pal) d'alguna estructura, possiblement de fusta. Aquesta estructura podria estar associada amb algun element utilitzat durant el procés de construcció del MR-247 (per la seva proximitat); un cop finalitzats aquests treballs s'hauria retirat l'element i es va reblir el retall, prèviament a la formació de l'UE-37.006.

-Finca 16: sectors 38 i 39

La finca 16 se situava a la zona sud-oest de la parcel·la, a l'est respecte les finques 14 (al nord) i 15 (al sud); els límits sud i oest de la propietat se situaven més enllà de la parcel·la intervinguda. Aquesta propietat la formaven els sectors 38 i 39 i es va definir en aquesta fase inicial d'urbanització de l'espai. Per l'orientació dels àmbits documentats de la finca, així com la mateixa orientació en relació a la resta de les propietats localitzades, considerem que aquesta finca 15 hauria funcionat en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull, o bé en relació al Pla d'en Llull. En el primer cas, la

propietat tindria unes dimensions considerables, funcionaria amb els àmbits situats a l'oest respecte els sectors 38 i 39 i tindria la seva façana al carrer Oliver del Pla d'en Llull; hi hauria la possibilitat que també tingués un mur de façana al Pla d'en Llull, a partir del qual s'orientarien els espais. Una altra opció seria que aquesta propietat tan sols tingués el seu mur de façana al Pla d'en Llull i se situés entre les finques ubicades als carrers Joan Grech (finques 14 i 15) i Oliver del Pla d'en Llull. En qualsevol dels dos casos, l'orientació dels espais considerem que s'hauria dut a terme a partir del Pla d'en Llull (que seria la via principal, en el cas que la finca tingués una façana també al carrer Oliver del Pla d'en Llull).

D'aquesta finca tan sols n'hem documentat el seu tancament est, que el definien els MR-34 (al nord) i 333 (al sud); aquests murs van ser edificats en aquesta primera fase i separaven la propietat respecte les finques 14 i 15. Els tancaments sud i oest se situarien més enllà dels límits de la parcel·la. Pel que fa al tancament nord, s'ubicaria a la zona on al segle XIX es va edificar el soterrani de més profunditat, fet que motivar que es desmuntés. Durant la intervenció duta a terme l'any 2009, a la zona corresponent a aquest soterrani (dirigida per l'arqueòloga Meritxell Nassarre) es va localitzar la rasa de fonamentació (amb el corresponent rebliment de sorres) del mur que tancaria pel nord el sector 38 i possiblement la finca 16.

En el conjunt de la propietat, el sector 38 se situaria a la seva part posterior, a l'extrem est est en el cas que aquesta tingués façana al Pla d'en Llull i a l'angle nord-oest, en el cas que tingués també façana a l'Oliver del Pla d'en Llull. Pel que fa al sector 39, s'ubicaria a la zona central de la propietat (en el primer cas) i a la zona central-est (en el segon cas). Desconeixem si en aquesta primera fase de construcció i ús de la propietat en formarien part els espais situats a l'oest respecte els sectors 38 i 39; en aquest sentit, no hem documentat els murs de tancament oest dels dos sectors, amb les possibles obertures de comunicació amb els àmbits situats a l'oest. El que sí hem documentat ha estat la porta, OB-20, que s'obria al mur que separava els dos sectors (MR-225) i a partir de la qual els dos espais estarien comunicats. Tal i com presentarem en les fases posteriors, l'OB-20 va ser amortitzada al segle XV i fins al segle XVI no es va obrir una nova porta (OB-41) al MR-225 per a comunicar novament els dos sectors. La manca d'una porta durant el segle XV ens podria indicar que, almenys durant aquest període, els sectors 38 i 39 haurien d'haver funcionat amb els espais situats a l'oest.

El sector 39 s'ha documentat a l'extrem sud-oest de la parcel·la i s'ubicava a l'est respecte el sector 34 (de la finca 15) i al sud del sector 38. L'accés entre aquest darrer sector i el sector 39 s'efectuava a partir de la porta OB-20 del mur que els separava (MR-225) i que es va definir en el mateix moment de la construcció del mur. El mur de tancament est del sector, MR-333, es corresponia al mur que separava les finques 16 i 15. Pel que fa al tancament sud del sector, com ja hem esmentat, se situaria més enllà del límit de la parcel·la. El tancament oest de l'espai tampoc ha estat documentat, si bé se situaria a la zona del mur pantalla construït

a l'inici de les obres associades amb la present intervenció. Aquesta dada l'apuntem, per una banda pel fet que a la zona nord del sector s'han documentat de manera parcial les restes d'un mur (MR-321), que es podrien correspondre al tancament de l'espai; per una altra banda, la documentació a l'angle sud-oest de la parcel·la d'un dipòsit del segle XV (FS-16A, que posteriorment va ser substituït per una fossa sèptica, FS-16), ens indicaria que el mur de tancament oest de l'espai s'hauria d'ubicar en un punt pràcticament immediat respecte l'estructura, ja que aquesta molt probablement s'hi lliuraria.

En el moment de la construcció inicial de l'edifici, el sector 39 seria un espai interior, que estaria associat amb àmbit domèstic o d'emmagatzematge d'algun producte. En relació a aquest ús, no hem documentat restes o indicis de cap estructura o nivell associat amb el mateix. En aquest sentit, cal destacar que l'estrat associat amb aquesta primera fase d'ús de l'espai (UE-39.020) hauria estat remogut al segle XVI, prèviament a la construcció de l'EC-15.

Pel que fa al sector 38, se situava al nord respecte el sector 39 i se n'ha documentat el seu tancament est (MR-34 i 333 a l'extrem nord), que separava l'espai respecte el sector 53 (de la finca 14). El tancament sud el formava el MR-225, que com ja hem presentat separava els sectors 38 i 39; aquest mur tenia l'OB-20, que permetia l'accés entre els dos espais. Pel que fa al tancament nord, com també hem esmentat, se situaria a la zona on s'hi ubicava el soterrani del segle XIX (que presentava més profunditat) i durant l'excavació d'aquest punt (el 2009) es va documentar la rasa del mur que el definiria. El tancament oest no ha estat documentat, ja que possiblement s'ubicaria on es va edificar el mur pantalla de l'edifici en construcció; aquesta possibilitat l'apuntem a partir de la documentació de la base d'un arc (MR-216A), que es va edificar al segle XVI i es lliuraria al tancament oest de l'espai.

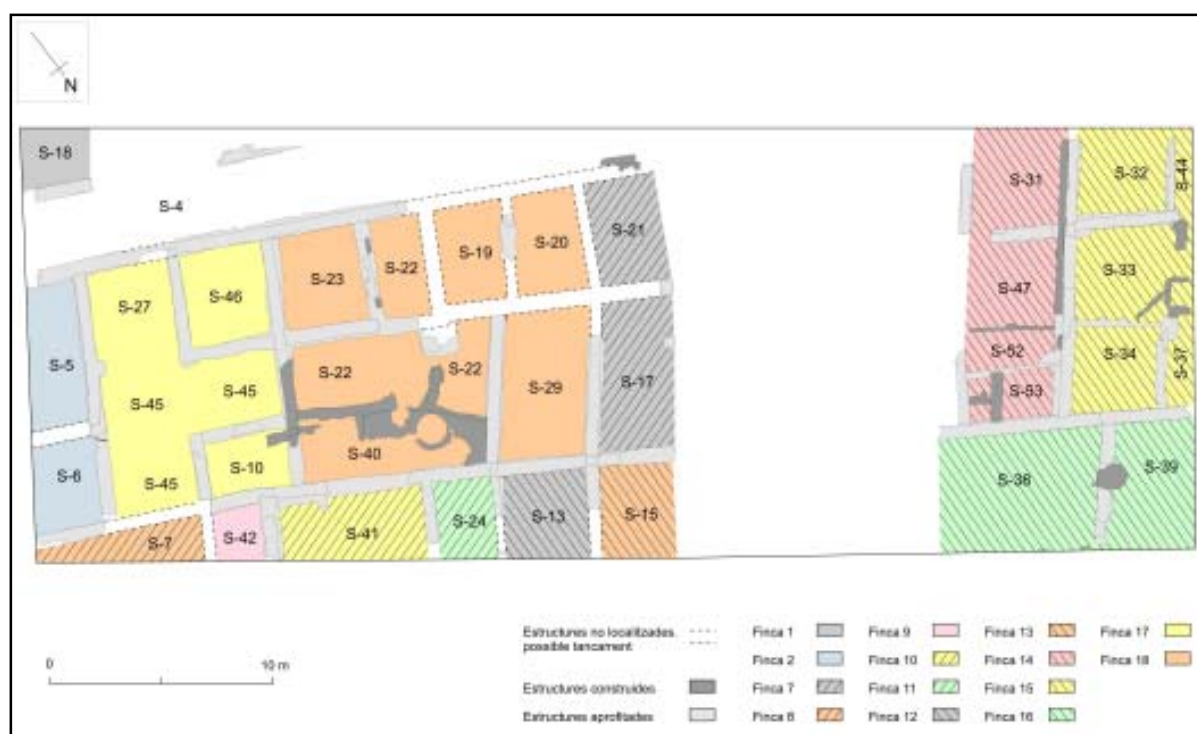
En aquesta primera fase de construcció i ús de l'espai, el sector 38 seria un àmbit exterior, possiblement destinat a algun tipus d'activitat on hi intervindria de manera directa l'aigua. En aquest sentit, cal destacar la documentació del POU-8, que se situava a la zona nord-est del sector. Juntament amb aquest pou hi funcionaven dues estructures, que se situaven al sud i de les quals tan sols n'hem documentat les restes de les seves bases (MR-335 i 381). Pel que fa al nivell associat amb l'ús de l'espai al segle XIV, s'ha documentat l'UE-38.028, que podria definir el nivell de circulació d'aquest moment.

Per sota dels nivells associats amb el primer nivell d'ús dels dos espais, s'ha documentat el rebliment previ a la construcció dels seus murs de tancament, que han estat identificats com a UE-38.029 i 39.021; ambdós estrats estaven tallats per les rases de fonamentació dels murs de tancament documentats. En relació a l'UE-39.021 cal destacar que a la zona central i sud-est de l'espai se li assentava al damunt un nivell de sorres netes, amb una petita proporció d'argiles (UE-39.021A).

La formació d'aquest estrat podria estar associat amb les sorres que s'haurien transportat des de la platja per a reblir les rases de fonamentacions dels murs de tancament (tal i com s'ha documentat a les rases UE-53.009 i 34.015 dels MR-34 i 333 respectivament). Les sorres corresponents a l'UE-39.021A serien les restes de les que no es van utilitzar per a reblir les rases i que haurien estat cobertes pel nivell corresponent al primer ús de l'espai (UE-39.020), un cop edificats els seus murs de tancament.

2.2.2 Segle XV.

En aquest període la majoria de les propietats es van mantenir i a l'interior dels seus espais es van definir nous nivells de circulació (majoritàriament paviments de terra piconada) i estructures, que en algun cas reparaven o substituïen elements anteriors. A la zona nord de la parcel·la, les finques 3 i 4 anteriors van quedar unificades en una sola propietat, corresponent a la finca 17. Els espais interiors d'aquesta nova propietat es van redefinir, mitjançant l'amortització de part dels murs interiors de les finques anteriors.

Planta general, amb els murs edificats i la distribució de les propietats i sectors al segle XV (plànol n.29)

De manera destacable, en aquest moment es van edificar un nombre important de fosses sèptiques, que se situaven als espais posteriors de les diferents finques. Així mateix, a nivell constructiu es va reparar algun mur de tancament interior de les propietats. De manera general, els murs de les estructures edificades en aquest segle (especialment les fosses sèptiques) estaven bastits mitjançant carreus poc treballats, disposats en filades ordenades i lligats amb morter de calç, de tonalitats vermelles-ataronjades. Els murs interiors que es van edificar en aquest moment estaven construïts amb maons, o bé amb pedres de petites i mitjanes dimensions, sense treballar i disposades de manera poc regular (com era el cas dels MR-242 i 244).

-Carrer Joan Grech: sector 4

Al segle XV, al carrer es va instal·lar un nou nivell de circulació, PV-59, que substituïa l'anterior cronològicament (PV-67). El PV-59 el formava un paviment de terra piconada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-4.026. A la zona central de l'àrea central-sud del carrer, s'han documentat les restes d'una alineació de maons, PV-72, que se situaven en una cota lleugerament inferior respecte el PV-59. Les característiques i ubicació del PV-72 ens fan considerar que es correspondrien a les restes de la base d'una canalització, que discorreria per la zona central del carrer i que podria estar en ús de manera coetània amb el PV-59. La relació estratigràfica del PV-72 amb el PV-59, així com les restes de l'estructura amb la que estaria associada el PV-72 van quedar desmuntades en el moment de la construcció de la canalització central del carrer (CN-8) del segle XVII.

En relació a aquesta canalització central del carrer, s'ha de destacar que a nivell documental es coneix la seva existència al carrer Joan Grech des del segle XIV⁸, si bé a la present intervenció no n'hem documentat restes o indicis associades amb aquest període. Les restes del PV-72 les situem cronològicament al segle XV, amb una continuïtat d'ús al segle XVI. Aquestes canalitzacions centrals discorrien per diferents carrers d'aquesta zona de la ciutat i es corresponien a bifurcacions del Rec Comtal o de rieres situades en aquesta zona, que permetien l'abastiment d'aigua cap a les diferents finques. Les mateixes canalitzacions arribaven fins al Rec Comtal (a la zona del Pla d'en Llull en el cas de la del carrer Joan Grech) i permetien la recollida de residus líquids provinents de l'interior de les propietats.

-Finca 1: sector 18

Durant aquest període l'espai corresponent al sector 18 hauria continuat amb la seva activitat de caire domèstic. L'estructura de combustió documentada del període anterior (EC-1) continuaria en ús, si bé presentava dues reparacions de la seva base de cocció (mitjançant els paviments de maons PV-76 i 78). Pel que fa al nivell de circulació de l'espai, al segle XV es va definir un paviment de terra piconada i amb restes de morter de calç (PV-75), que substituïria l'existent.

-Finca 2: sectors 5 i 6

En aquesta segona fase els dos sectors que definien aquesta propietat haurien continuat la seva funcionalitat associada amb un àmbit domèstic, amb el sector 5 com a zona interior d'habitatge i el sector 6 com a espai exterior.

Al sector 5 es va edificar una estructura, mitjançant els murs MR-193, 194 i 195,

que ha estat identificada com a possible escala (ESC-6) i que es lliurava al mur sud del sector (MR-338), a la seva zona oest. D'aquesta estructura se n'ha documentat la part corresponent a la seva base, de la qual el MR-193 podrien ser les restes d'un primer graó, el MR-194 seria el mur que tancaria pel nord l'estructura i el MR-195 podria definir la base de suport de la seva zona oest. La construcció d'aquesta possible escala ens indicaria l'existència d'una primera planta en aquesta propietat en aquest moment. Hi hauria la possibilitat que aquest pis superior ja s'hagués edificat en el moment de la construcció inicial de l'edifici i l'ESC-6 estigués substituint una escala anterior (de la qual no n'hem documentat restes o indicis); una altra opció seria que el pis esmentat s'hagués bastit en aquesta fase. A l'oest de l'estructura, a la zona de contacte entre els MR-194 i 195 s'ha documentat un trencament rectangular (UE-5.006) i que continuava en direcció nord del sector. Aquest trencament podria estar associat amb el desmuntatge d'algun element, que hauria estat desmuntat en el moment de l'amortització de l'ESC-6 (al segle XVII) i que podria estar associada amb aquesta.

En aquest mateix sector, a l'est respecte l'ESC-6 s'ha localitzat un paviment de terra trepitjada (PV-87), que es corresponia al nivell de circulació d'aquesta fase. Les argiles que definien el paviment presentaven un seguit de laminacions, que s'haurien produït per les acumulacions i compactacions de les mateixes durant el seu ús. Per aquest motiu, a nivell estratigràfic hem diferenciat el nivell que definia les cotes superiors del PV-87 (UE-5.003) respecte les inferiors (UE-5.008), si bé els dos estrats se situen cronològicament al segle XV. Les característiques dels dos estrats (terra de tonalitats vermelles, amb restes de cendres i carbons) ens indiquen que amb aquest nivell d'ús hi hauria funcionat una possible estructura de combustió. En aquest sentit, a l'angle nord-est de la part documentada del sector s'ha documentat les restes d'un paviment de maons, PV-87, que es lliurava al MR-35. La planta del PV-87 era rectangular (continuava en direcció nord respecte el límit de la parcel·la) i amb pedres lleugerament treballades que se situaven al seu límit est i sud. A partir de les característiques del PV-87, considerem que es correspondria a les restes de la base d'una possible estructura de combustió, que hauria funcionat durant el darrer moment d'ús del PV-86, ja que l'UE-5.008 se li lliurava.

A la zona oest respecte l'ESC-6 la seqüència estratigràfica era lleugerament diferent respecte l'esmentada, ja que l'ESC-6 i l'estructura associada amb el trencament UE-6.006 podrien definir una zona diferenciada en el mateix espai. Tot i això, els dos estrats documentats en aquest punt (UE-5.004 i 5.009) definirien també un paviment de terra trepitjada corresponent a l'ús de l'espai en aquesta fase.

Al sector 6 en aquesta fase es va edificar una fossa sèptica, FS-29, que estava ubicada a l'extrem oest de l'espai. La construcció d'aquesta estructura la situem cronològicament en aquest moment per la seva factura constructiva.

-Finca 7: sectors 21, 17 i 16

A la propietat corresponent a la finca 7, a nivell constructiu no s'han documentat canvis o noves edificacions en aquest moment pel que fa als seus murs de tancament. A nivell d'estructures, al sector 16 es va edificar una fossa sèptica (FS-5). Les activitats dutes a terme en els diferents espais de la propietat tindrien continuïtat durant el segle XV; d'aquesta manera, el sector 21 seria un àmbit de caire domèstic, mentre que el sector 17 podria funcionar com a zona d'emmagatzematge (o fins i tot d'habitatge) i el sector 16 seria un espai exterior destinat a zona de conreu o a algun tipus d'activitat productiva (de la qual no se n'han documentat restes o materials associats).

Al sector 21 el nivell de circulació de l'espai es corresponia al PV-81, que ja havia estat definit i en ús durant el segle XIV. Com ja s'ha presentat en relació a la fase anterior, el PV-81 formava un paviment de terra piconada, format a partir de la compactació de l'UE-21.005.

Pel que fa al sector 17, a inicis del segle XV hauria continuat en ús el PV-96 del segle XIV. Aquest paviment va ser substituït en aquesta fase pel PV-84, que es tractava d'un paviment de morter de calç, del qual se n'han documentat restes a diferents punts del sector. Amb aquests paviments va continuar en ús l'estructura associada amb el MR-103 (situat al sud del sector). L'activitat desenvolupada en aquest sector hauria continuat associada amb un possible ús domèstic, o bé vinculat a alguna activitat productiva o d'emmagatzematge.

El sector 16 hauria continuat funcionant com a espai exterior, destinat a zona de conreu, tal i com ens ho indicava el nivell que se situava cronològicament en aquest moment (UE-16.026). A l'angle nord-oest de l'espai es va edificar la fossa sèptica FS-5. Els materials recuperats a l'interior del sediment format a partir de les deposicions de residus a l'interior de l'estructura, ens indicarien que la formació d'aquests estarien vinculats a un àmbit domèstic.

-Finca 8: sector 7

En el sector 7 de la finca 8 d'aquesta fase no s'han documentat restes o indicis associats amb la construcció de cap estructura. Pel que fa a l'ús de l'espai al segle XV, continuaria funcionat com a possible zona exterior de conreu; en aquest sentit, el nivell associat amb aquest ús es correspondria a l'UE-7.005.

-Finca 9: sector 42

Al sector 42, tal i com ja hem esmentat en relació a la fase anterior, la construcció de la FS-22 va ocupar pràcticament tot l'espai corresponent al sector, que se

situava a l'interior de la parcel·la intervinguda. Al poc espai que restava entre la fossa sèptica i el límit del mur pantalla de les obres no hem documentat cap nivell associat amb l'ús de l'espai en aquest moment. Tot i això, considerem que en aquesta fase aquest àmbit podria haver continuat funcionant com un espai exterior.

Com també hem esmentat en relació a la fase anterior, la FS-22 hauria estat edificada al segle XIV o bé en aquest segle XV. En qualsevol cas, en aquest moment aquesta estructura estaria en ús. Les característiques del nivell format a partir de la deposició de sediments a l'interior de la fossa sèptica (UE-42.009), així com els materials recuperats en el mateix, ens fan indicar que l'ús de l'estructura estaria possiblement associat amb un àmbit domèstic, sense materials indicatius d'alguna activitat de caire productiu.

-Finca 10: sector 41

Al segle XV l'activitat desenvolupada al sector 41 continuaria vinculada al conreu, que es duia a terme a la fase anterior. En aquest sentit, el nivell associat amb l'ús del sector es correspondria a la mateixa UE-41.004 corresponent al segle XIV. Així mateix, l'estructura situada a la zona nord del sector (corresponent a una fossa sèptica o a un dipòsit) també continuaria en ús en aquest moment.

A finals del segle XV aquesta estructura situada al nord de l'espai va ser desmuntada i amortitzada i es va definir l'UE-41.007 corresponent a aquest desmuntatge. En el mateix moment, un cop reblert el trencament UE-41.007 (mitjançant les UE-41.005 i 41.006) es va definir l'UE-41.003, que amortitzava l'UE-41.004 i actuava de preparació del nivell de circulació de la fase posterior (PV-112).

-Finca 11: sector 24

Al segle XV, a l'extrem oest del sector 24 s'hi va edificar una fossa sèptica (FS-12), que pràcticament ocupava tot l'espai documentat en aquesta intervenció. La construcció de la FS-12 hauria suposat que es reduís la zona destinada al conreu. Aquesta activitat s'hauria continuat duent a terme al segle XV, a la zona on no es va edificar l'estructura.

-Finca 12: sector 13

En aquesta fase, l'espai corresponent al sector 13 de la finca 12 hauria continuat el seu ús com a zona de conreu. Aquesta dada l'apuntem a partir del fet que els

nivells de rebliment documentats en aquest espai, es corresponien a nivells argilosos i orgànics, sense restes de nivells d'ús vinculats amb algun altre tipus d'activitat.

-Finca 13: sector 15

Al segle XV al sector 15 es va continuar duent a terme la mateixa activitat desenvolupada en la fase anterior, que estava associada amb el conreu. Com a nivells associats a aquest ús, es va mantenir l'UE-15.004/15.009 (a la zona nord de l'espai) i es van definir les UE-15.005 i 15.010. Amb aquests dos darrers estrats, s'han documentat les restes d'una possible canalització que hauria funcionat en aquest moment.

-Finca 14: sectors 31, 47, 52 i 53, 48

En aquesta fase a la finca 14 es va edificar una nova canalització, CN-34, que substituïa la CN-36. La CN-34 se situava al mateix punt (al sud dels sectors 31 i 47) on s'ubicava la canalització anterior i s'assentava al damunt de les seves restes. A nivell de distribució interior dels espais, a mitjans del segle XV es van amortitzar els sectors 52 i 53 i es va definir un nou àmbit, que es correspon al sector 48. A la zona nord-oest d'aquest sector es van bastir dues fosses sèptiques, FS-25 i 26.

L'ús dels diferents espais es mantindria en relació a les activitats desenvolupades en la fase anterior. D'aquesta manera, el sector 31 funcionaria com a àmbit domèstic, mentre que als sectors 47, 52 i 53 i al sector 48 (a partir de mitjans de segle) s'hi durien a terme treballs associats amb algun tipus de producció on hi intervenien la manipulació de materials mitjançant l'aigua i el foc. Tot i això, cal destacar que d'inicis del segle XV al sector 53 no s'han documentat restes corresponents a cap estructura de combustió. Aquest fet ens indicaria que en aquest moment l'activitat associada amb el foc s'hauria aturat, si bé es va tornar a endegar a mitjans del segle XV, quan en el sector 48 s'hi va edificar l'EC-16.

Al sector 31 es va definir un nou paviment de terra piconada, PV-178, que es va formar a partir de la compactació de l'UE-31.008. Aquest paviment s'assentava al damunt del nivell d'amortització del nivell de circulació (UE-31.009), que alhora amortitzava la CN-36 al sector 31.

Pel que fa al sector 47, el paviment que havia funcionat fins a inicis del segle XV (PV-168) va ser substituït pel PV-166. Aquest nivell de circulació el formava un paviment de terra trepitjada, que es va definir a partir de la compactació de l'UE-47.009. A mitjans del segle XV es va formar un nou nivell de circulació, PV-165, que es corresponia a un paviment de terra piconada (format a partir de la

compactació de l'UE-47.008).

Al sector 52, a inicis del segle XV encara estaria en ús el PV-168A de la fase anterior, si bé presentava una reparació efectuada mitjançant peces ceràmiques fragmentades i ben col·locades (UE-52.003 i 52.004). En el moment en què es va efectuar aquesta reparació, la canalització que discorria per l'est del sector (que estava associada amb el MR-329 i funcionava amb la CN-36) va ser amortitzada, ja que les UE-52.003 i 52.004 cobrien les seves restes. El darrer nivell de circulació d'aquest espai, prèviament a la seva amortització a mitjans del segle XV, el definia el PV-163, que substituïa el PV-168A i ja funcionava amb la CN-34. El PV-163 el definia un paviment de terra piconada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-52.001. Al sud-est del sector, s'han documentat les restes d'un paviment de maons (PV-162), que hauria funcionat amb el PV-163. Per les característiques i la planta que definia el PV-162, considerem que podria correspondre's o bé a una reparació del PV-162 efectuada amb maons, o bé a la base d'alguna estructura que hauria funcionat amb aquest i que hauria estat desmuntada en el moment de la seva amortització. Per la seva proximitat amb la CN-34 (al sud del paviment), l'estructura associada amb el PV-162 podria haver estat vinculada a aquesta canalització.

Prèviament a la instal·lació del PV-163, a la zona central del mur de tancament sud del sector (MR-329) s'hi va edificar una estructura (MR-256) que es lliurava al MR-329. Per les seves característiques i ubicació, el MR-256 podria haver estat la base d'alguna estructura situada en aquest punt del sector, que posteriorment hauria estat també utilitzada durant l'ús del sector 48. Hi hauria la possibilitat que aquesta estructura pogués estar associada amb algun tipus de coberta de l'espai (de la qual el MR-256 seria la base d'un arc); aquesta opció no l'hem pogut constatar, ja que la part corresponent al tancament nord de l'espai en el mateix punt (MR-147) va ser desmuntada en el moment de la construcció de les fonamentacions interiors de l'església.

Al sector 53, a inicis del segle XV es va amortitzar el PV-169A i es va definir el PV-164. Aquest es corresponia a un paviment de terra piconada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-53.001. El PV-164 definia el darrer nivell d'ús del sector i, tal i com hem esmentat, en aquest moment no s'ha documentat cap estructura de combustió associada amb aquest paviment.

En el moment previ a l'amortització dels sectors 52 i 53, l'activitat associada amb l'aigua hauria continuat en funcionament (a partir de la CN-34 que discorria fins al límit del sector 52 i el 47), mentre que els treballs vinculats directament amb la manipulació o escalfament de productes amb el foc (efectuats al sector 53) no es durien a terme. En relació a la CN-34, el seu extrem est va ser desmuntat en el moment de la seva amortització (a mitjans del segle XVI) i no s'han documentat restes corresponents a cap possible estructura de dipòsit amb la que podria fun-

cionar. Aquesta estructura s'hauria de situar entre l'extrem oest de la canalització i el MR-256. La manca de restes de la mateixa ens fa considerar que es tractaria d'una estructura situada per damunt del nivell de circulació de l'espai (tant del sector 52, com del sector 48 posterior). En aquest sentit, tal i com hem esmentat, el PV-162 podria estar vinculat amb aquesta estructura de dipòsit.

L'amortització dels sectors 52 i 53 es va dur a terme a mitjans del segle XV i es va definir un nou espai, que es correspon al sector 48. L'estrat que amortitzava els dos espais i el mur que els separava entre ells (MR-325 i 371) definia el paviment corresponent al moment inicial d'ús del sector 48. Així doncs, la compactació d'aquest nivell (UE-48.005) formava el PV-158. Val a dir que els MR-325 i 371 van ser parcialment amortitzats i en alguns dels seus punts haurien estat aprofitats com a bases d'alguna estructura. En el moment en què es va definir el PV-158 es van edificar les fosses sèptiques FS-25 i 26, a la zona nord-oest del sector; en relació a aquestes estructures, cal destacar que l'extrem nord del MR-325 va passar a definir el mur de tancament est de la FS-26. A l'angle sud-oest del sector es va bastir l'EC-16, que aprofitava els murs sud i oest del sector com a tancaments de l'estructura. A partir de les restes documentades de l'estructura de l'EC-16, considerem que aquesta possiblement tindria un tancament perimetral al nord i a l'est, sense que haguem documentat indicis de coberta de l'estructura. El foc efectuat es duria a terme directament al damunt del paviment de base de l'estructura, que la formava un paviment de maons (PV-176A).

El fet de localitzar l'EC-16, així com a partir de la ubicació de l'extrem oest de la CN-34 a la zona de contacte entre els sectors 48 i 47, ens indicaria que en els treballs duts a terme al sector 48 en aquest moment hi intervindrien de manera destacable l'aigua i la combustió directa o escalfament d'algun producte. Aquests treballs podrien presentar continuïtat en relació a l'activitat desenvolupada als sectors 52 i 53 a la fase anterior. Hi hauria també la possibilitat que l'activitat duta a terme al sector 48 estigués vinculada a l'àmbit domèstic de la propietat. En aquest sentit, els materials recuperats en els estrats associats amb l'ús de les dues fosses sèptiques del nord-oest del sector (FS-25 i 26) es corresponien a atuells ceràmics i materials associats amb l'ús domèstic. En relació a la CN-34, tal i com s'ha esmentat en relació al sector 52, a l'espai corresponent al sector 48 s'hi podria ubicar algun tipus d'estructura (per damunt del nivell de circulació), que podria actuar com a dipòsit d'emmagatzematge de l'aigua transportada. Aquest dipòsit podria continuar estant ubicat a la zona entre l'extrem oest documentat de la canalització i el MR-256.

-Finca 15: sectors 32, 33, 34, 37 i 44

Al segle XV a la finca 15 es va redefinir l'espai corresponent a la zona oest del sector 44, que va passar a formar part del sector 33, mitjançant l'amortització del

MR-228, que separava els dos espais a la fase anterior. Aquesta dada l'apuntem tant per l'amortització del mur, com pel fet que la seqüència estratigràfica d'aquesta zona oest va passar a unificar-se amb la del sector 33. Tot i aquesta modificació, l'OB-23 s'hauria mantingut oberta. Així doncs, l'espai corresponent al sector 44 de la fase anterior hauria continuat com un àmbit obert, si bé la seva zona oest funcionaria amb el sector 34, amb el que també definirien un espai obert.

A nivell de murs i estructures, a finals del segle XIV-inicis del segle XV es va edificar el MR-46, que separava els sectors 33 i 34. Al sud d'aquest mur s'hi obria la porta OB-40, que comunicava els dos espais. Així mateix, es van edificar dues fosses sèptiques, al nord-oest dels sectors 34 (FS-27) i 44 (FS-13). Pel que fa als usos dels espais, van continuar associats a un àmbit domèstic o de petita producció (els sectors 32, 33, 44 i 37), amb un espai exterior (sector 34), que continuaria funcionant com a possible zona de petit conreu o de producció. Cal destacar que no hem documentat estructures o materials indicatius de les activitats desenvolupades als espais, que ha motivat que la funcionalitat dels espais la determinem a partir de la ubicació en el conjunt de la finca i dels seus nivells d'ús.

Al sector 32 va continuar en ús el PV-136 de la fase anterior. Possiblement aquest paviment de terra trepitjada s'hauria anat reparant durant el seu funcionament. A finals del segle XV-inicis del segle XVI es va definir un nou estrat, UE-32.003, que podria haver funcionat com a paviment de terra trepitjada o bé com a preparat d'un paviment superior, del qual no se n'han documentat restes o indicis.

Pel que fa al sector 33, com ja hem esmentat, hauria inclòs la zona oest del sector 44 mitjançant l'amortització del MR-228. Al damunt de la zona sud-est del punt on s'ubicava aquest mur es va edificar el MR-229, que es correspondria a les restes d'una base d'una estructura rectangular. Per les seves característiques i ubicació, considerem que el MR-227 podria haver estat la base d'una possible escala (el primer graó), que permetria l'accés cap a una planta superior. A l'extrem sud-oest del sector (a l'oest d'on anteriorment s'hi ubicava el sector 44) es va edificar la fossa sèptica FS-13. Aquesta fossa sèptica podria haver funcionat, en aquest moment inicial del seu ús, amb una possible canalització, que recorreria des de l'extrem nord de l'OB-40 del MR-46 en diagonal respecte el mur (direcció sud-est) i fins a la FS-13. D'aquesta estructura se n'han documentat les restes de la seva base de circulació, que estava formada per un filera de maons horitzontals (MR-229). El contacte de la canalització amb la fossa sèptica permetria la deposició dels residus que circulaven per la primera fins a la FS-13. Aquest contacte es va desmuntar, al segle XVI, quan els murs de la FS-13 van ser reparats; en aquest moment la canalització hauria deixat de funcionar.

El nivell de circulació del sector 33 en aquesta fase el formava el paviment de terra trepitjada PV-110, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-33.009. Aquest estrat era solidari estratigràficament amb l'UE-44.004 i ambdós estrats

amortitzaven el MR-228. Durant el procés de formació de l'UE-33.009 es va edificar el MR-227, al qual se li lliurava el PV-110. D'aquesta manera, aquest paviment ja hauria funcionat amb l'estructura associada amb el MR-227 i també amb la canalització del MR-229.

A la zona est del sector 44 en aquest moment es va definir un nou nivell de circulació, PV-132, que estava format per un paviment de terra trepitjada. El PV-132 estava format a partir de la compactació de l'UE-44.002 i es lliurava per l'est al MR-227.

Pel que fa al sector 34, al seu angle de tancament nord-oest es va edificar la FS-27, que hauria funcionat amb una canalització (CN-27) ubicada a l'extrem oest de l'espai. La CN-27 estava edificada mitjançant teules i recorreria des del MR-239 fins a la fossa sèptica. Aquesta estructura se situava al damunt de l'estrat corresponent a l'ús de l'espai al segle XIV (UE-34.009) i hauria estat en ús fins al segle XVI (quan la FS-27 va ser reparada mitjançant la FS-15 i a la zona corresponent al sector 37 es va edificar la FS-21). El nivell associat amb l'ús de l'espai en aquest moment el definia l'UE-34.007. En el moment previ a la seva amortització (al segle XVI) es va efectuar un retall a aquest estrat (UE-34.007A), que va ser reblert mitjançant un nivell de sorres (UE-34.008). Desconeixem la funcionalitat d'aquest trencament (que tenia una planta irregular i s'ubicava a la zona est del sector), que podria estar associat amb alguna estructura que se situaria en aquest punt i s'hauria desmuntat en aquest moment; una altra possibilitat seria que prèviament a la formació del nivell situat per damunt de l'UE-34.007 (UE-34.006), ja al segle XVI, s'extraguessin argiles d'aquest punt, per a la reparació del mur nord, MR-329 (mitjançant el MR-331), que es va dur a terme en aquest moment.

Al sector 37, el nivell de circulació d'aquesta fase el formava un paviment de terra trepitjada, que s'hauria format a partir de la compactació de l'UE-37.005. Les característiques d'aquest estrat (amb restes de cendres i carbons) ens indicarien que a la zona no documentada de l'espai s'hi podria haver ubicat una estructura de combustió. A finals del segle XV al nord-oest del sector es va edificar una fossa sèptica, FS-21.

-Finca 16: sectors 38 i 39

En aquesta fase a la finca 16 es van edificar dues estructures a l'interior dels espais corresponents a la mateixa, que es corresponien a un forn (EC-16) i una estructura de dipòsit (FS-16). A nivell de murs de tancament perimetrals, no s'han documentat canvis o modificacions d'aquest moment. Cal destacar que la construcció de l'EC-16 va motivar que la porta OB-20 deixés de funcionar com a tal, ja que en el moment de la construcció del forn es va aprofitar aquesta per a

ubicar-hi la part corresponent a la seva obertura (al nord de l'estructura). D'aquesta manera, en aquest moment no hi hauria una porta d'accés entre els sectors 38 i 39. Tal i com hem esmentat en relació a la fase anterior, la manca d'una porta d'accés entre els dos espais ens fa considerar que possiblement els àmbits situats a l'oest dels mateixos (ja fora del límit de la parcel·la) formarien part de la mateixa propietat (si més no en aquest moment).

Les dues estructures edificades en aquest moment se situaven al sector 39, si bé l'ús de l'EC-16 es duria a terme des del sector 38. Aquest espai va continuar funcionant com a àmbit exterior, destinat a zona de producció. Els treballs efectuats al sector 38 continuarien associats amb l'aigua extreta del POU-8, amb les estructures associades amb aquest (MR-335 i 381), que continuarien també en funcionament. Pel que fa a l'EC-16, a partir de les restes localitzades, considerem que es correspondria a un forn, de petites dimensions, amb una coberta possiblement de cúpula. Per les seves característiques, podria tractar-se d'un forn de pa, o bé alguna estructura per a escalfar algun producte. D'aquesta manera a l'espai corresponent al sector 38 s'hi continuarien duent a terme els treballs associats amb el POU-8, que podrien haver estat complementats mitjançant la combustió i cocció d'algun producte. Hi hauria també la possibilitat que l'activitat desenvolupada relativa al forn fos independent en relació a la del pou (en el cas que es tractés d'un forn de pa). En aquest sentit, com es presenta més endavant, l'espai corresponent a la zona d'ús del forn estaria delimitat respecte la resta del sector mitjançant un mur (MR-334).

L'EC-16, es correspondria a una estructura circular, de la qual se n'ha documentat part del seu mur perimetral i la seva base, que estava definida mitjançant un paviment de maons; el paviment inicial (PV-182) va ser reparat per dos paviments més (PV-181 i 180), ja que el foc s'hauria efectuat directament al damunt dels maons de la base i hauria motivat el trencament i desgast dels maons que formaven els diferents paviments. D'aquesta manera, la base que formaven aquests paviments es corresponia a la zona de combustió de l'estructura, sense que haguem documentat restes o indicis d'un element superior, que definís una àrea de cocció o les restes d'algun encaix a la base, on s'hi subjectés alguna estructura per a efectuar la cocció mitjançant algun element elevat.

Aquest forn se situava físicament a la zona central-nord del sector 39 i la part corresponent a la seva base se situava a l'interior d'un retall (UE-39.029) efectuat al rebliment associat amb l'ús de l'espai als segles XIV i XV (UE-39.020). En relació al sector 38, l'EC-16 s'ubicava a la seva zona central-sud. En aquest punt es va delimitar l'espai corresponent a l'ús de l'EC-16 mitjançant un mur (MR-334), que definia un perímetre tancat des de l'extrem est de l'estructura (en perpendicular respecte el MR-225) i continuava en direcció oest (ja en paral·lel respecte el forn i el MR-225). A l'interior de l'espai que delimitava el MR-334 es va rebaixar l'estrat existent (UE-38.028), mitjançant l'UE-38.037. La part inferior d'aquest rebaix definia

el nivell de circulació associat amb l'ús del forn, PV-178, que es corresponia a un paviment de terra piconada. El nivell que definia el PV-178 presentava diferents laminacions d'argiles combustionades i cendres, que s'havien format pel sediment generat a partir de l'ús de l'EC-16. Pel que fa al nivell de circulació a la resta del sector, s'hauria mantingut el nivell associat amb l'ús de la fase anterior (UE-38.028), sense que s'hagin documentat nivells associats amb un possible paviment vinculat a aquest moment.

A finals del segle XV-inicis del segle XVI, a la zona sud-oest del sector 38 es va construir una estructura, que es corresponia a un dipòsit (DP-11). Aquest dipòsit (que es presenta a la fase corresponent al segle XVI) podria haver funcionat juntament amb l'EC-16, en el darrer moment d'ús del forn, prèviament a la seva amortització (a inicis del segle XVI).

Pel que fa al sector 39, en aquest moment continuaria funcionant com a espai interior, que estaria destinat a zona de producció i emmagatzematge. Al seu extrem sud-oest s'hi va edificar una estructura de dipòsit (FS-16), de la qual la seva zona sud se situava més enllà del límit de la parcel·la. La seva base la formava un paviment de pedres planes (PV-179). Les característiques de l'estructura ens han fet considerar que es correspondria a un dipòsit de líquids, que estaria o bé associat amb els treballs de manipulació d'algun producte (tipus tèxtil o de pell), mitjançant l'aigua i algun producte químic, o bé a l'emmagatzematge d'algun producte líquid (tipus oli). En relació a aquest dipòsit, cal destacar que al segle XVII s'hauria convertit en una fossa sèptica (FS-16A). Aquest fet va suposar que el sediment recuperat a l'interior de l'estructura estigués associat amb el seu darrer ús (com a fossa sèptica), sense que s'hagin recuperat materials vinculats amb la producció relativa al dipòsit. Així mateix, durant l'excavació de la resta de l'espai, no s'han documentat materials o més estructures indicatives dels treballs efectuats a l'espai i amb els que estaria associat el dipòsit. En aquest sentit, desconeixem si la producció efectuada en relació al POU-8 o a l'EC-16 podria estar vinculada directament amb la FS-16, ja que (com hem esmentat) en aquest moment no hi hauria comunicació directa entre els sectors 38 i 39. Tot i això, el fet que els dos àmbits formessin part de la mateixa propietat podria ser indicatiu almenys d'una possible relació indirecta entre les diferents activitats desenvolupades.

El nivell associat a l'ús del sector 39 en aquest moment (i per tant també de la FS-16), el formaria el mateix estrat corresponent a l'ús de la fase anterior (UE-39.020). Tal i com hem esmentat en relació a aquesta fase, durant el segle XVI s'haurien produït remocions de terres, que molt probablement haurien suposat el desmuntatge del paviment vinculat amb el nivell de circulació de l'espai al segle XV.

-Finca 17: sectors 27, 46, 45, 10

En aquesta fase cronològica, les finques 3 i 4 anteriors van ser unificades en una sola propietat. Dels sectors que definien aquestes finques, es van mantenir el sectors 27, 46 i 10; pel que fa als sectors 51, 49 (de la finca 3) i 50 (de la finca 4) van quedar inclosos en un nou espai, que es corresponia al sector 45. D'aquesta manera, el MR-277 (que separava els sectors 51 i 49) i el mur situat al damunt de la fonamentació MR-363 (que diferenciava els sectors 51 i 50 i la zona central de les dues finques) van ser amortitzats.

La nova finca que es va definir en aquest moment disposaria de dos àmbits interiors (sectors 27 i 46), que no es comunicaven entre ells, un espai exterior o semi-exterior, de dimensions considerables (sector 45) i un espai exterior de petites dimensions (sector 10). A nivell constructiu, a finals del segle XV-inicis del segle XVI es va reparar el mur de tancament sud de la propietat, a la seva zona central i oest (el tancament sud dels sectors 10 i 45) mitjançant el MR-286, que s'assentava al damunt de la fonamentació del mur anterior, MR-357. La manca de documentació de restes d'estructures associades a una possible escala, en cap dels sectors que formaven aquesta finca, ens fa considerar que aquesta en aquest període continuaria amb tan sols una planta baixa, sense cap pis superior.

Durant el segle XV l'accés a l'interior de la finca es duria a terme mitjançant les dues portes existents, OB-29 (al sud del sector 27) i OB-9 (al sud del sector 47). La continuïtat de les dues portes d'accés ens podria indicar que si bé tots els sectors formarien part de la mateixa propietat, hi hauria independència pel que fa a l'accés als dos espais de la mateixa. Aquesta podria tenir alguna motivació relativa a la diferència clara de les activitats dutes a terme en cadascun dels dos sectors, que no tenien comunicació directe entre ells. En aquests dos sectors durant la fase anterior s'hi duïen a terme activitats relatives a l'àmbit domèstic, que podrien haver tingut continuïtat durant aquesta nova fase (podrien estar habitats per dos nuclis familiars diferenciats, amb possible vinculació de parentesc), o bé un dels dos espais podria haver variat la seva activitat, que podria estar associada a algun tipus d'activitat productiva (amb un sol nucli familiar a la propietat). Aquestes possibilitats les presentem a tall d'hipòtesi, ja que en cap dels dos sectors hem documentat restes o indicis clars de la possible activitat duta a terme al seu interior en aquest moment. En el moment final d'aquesta fase (a finals del segle XV-inicis del segle XVI) es va tapiar la porta OB-9 (mitjançant el MR-109) i es va mantenir l'OB-29.

L'espai corresponent al sector 27, com ja hem esmentat, continuaria funcionat com a zona interior, associada amb alguna activitat vinculada a l'habitatge o l'emmagatzematge d'algun possible producte (associat amb el conreu que es duria a terme als sectors 45 i 10). Durant l'excavació d'aquest sector, s'ha documentat el PV-94, que es tractava d'un paviment de terra piconada, que s'havia format a

partir de la compactació de l'UE-27.009. En algun punt d'aquest paviment es conservaven restes de morter de calç, que ens indicarien que en algun moment de l'ús del PV-94 aquest podria haver estat de morter.

Pel que fa al sector 46, la seva funcionalitat seria la mateixa que la del sector 27, sense restes o indicis que permetin concretar una activitat determinada. En aquest sector, el nivell de circulació associat a aquesta fase es corresponia a un paviment de terra piconada, PV-152, que es va formar a partir de la compactació de l'UE-46.003. Aquest estrat presentava diferents laminacions, que ens indicaven diferents reparacions i acumulacions de terra associades amb el paviment durant el seu ús. A la zona sud-est del sector, el PV-152, tenia un retall de planta irregular (UE-46.004). Les dimensions i característiques d'aquest trencament ens fan considerar la possibilitat que estigués vinculat a una estructura indeterminada, que se situés en aquest punt, la part inferior de la qual se situaria a l'interior de l'UE-46.004. En relació al possible element ubicat en aquest retall, ni el perímetre del trencament ni el rebliment situat al seu interior (UE-46.005) presentaven restes associades amb el mateix. En qualsevol cas, la instal·lació d'aquesta estructura, o l'excavació d'aquest retall sense cap estructura associada, s'hauria produït durant el darrer moment d'ús del PV-152, possiblement quan l'OB-9 ha hauria estat tapiada. Aquesta possibilitat l'apuntem a partir del fet que aquest element, o simplement el retall, se situaria a poc menys d'un metre respecte la porta i, per tant, ens sembla poc probable que durant l'ús de la mateixa, a tant poca distància de l'accés a l'espai s'hi ubiqués alguna estructura o forat.

El sector 10 continuaria funcionant com a espai exterior i en aquest moment s'hi hauria edificat una possible estructura de dipòsit per a la recollida d'aigua, de la qual no n'hem documentat restes, ja que va quedar desmuntat en el moment de la construcció de la FS-20 (al segle XVII). El que sí hem localitzat han estat les restes d'una canalització (CN-33), que se situava al sud-est del sector i discorria cap al nord fins al dipòsit esmentat. La continuació de la CN-33 cap al nord i el possible contacte amb el dipòsit van quedar igualment desmuntats per la FS-20. Al seu extrem sud, la CN-33 contactava amb la CN-32, amb la que era solidària estratigràficament i que discorria en direcció sud, per l'interior del MR-286, cap a la zona nord-est del sector 40. En aquest espai, la CN-32 funcionaria també amb alguna estructura de dipòsit, de la qual tampoc se n'han documentat restes o indicis. A l'interior del MR-286, la CN-32 se situava a l'interior d'una obertura al mur (OB-31), que s'havia definit en el mateix moment de la seva construcció. Aquesta dada ens indica la contemporaneïtat constructiva del MR-286 i les CN-32 i 33.

El tancament est del punt de contacte entre les CN-33 i 32 presentava una obertura a partir de la qual les dues estructures connectarien amb la possible canalització que les abastiria d'aigua. Aquesta canalització s'ubicaria al sud de la finca i funcionaria amb la canalització central del carrer. La construcció, al segle XVI, de la CN-30 hauria suposat el desmuntatge d'aquesta estructura que funcionava al segle XV

amb les CN-32 i 33 i de la qual no se n'han documentat restes. En aquest sentit, aquesta canalització anterior discorreria per la mateixa zona on posteriorment es va edificar la CN-30. La construcció de la CN-30 va suposar l'amortització de la CN-32 (si més no en el punt de contacte amb la CN-33), ja que el mur sud de la CN-30 tapiava l'OB-31. Pel que fa a la CN-33, el seu ús es va mantenir i va continuar funcionant amb la CN-30.

El sector 45, com ja hem esmentat, es va definir en aquesta fase i incloïa l'espai que anteriorment ocupaven els sectors 51, 49 i 50. En el moment de la formació d'aquest àmbit es va amortitzar el mur que diferenciava els sectors 51 i 49 (MR-277), així com el que separava els sectors 50 i 51 (que podria ser la continuació per l'est del MR-38 o de l'oest del MR-93). Aquest nou espai que formava el sector 45 hauria estat un àmbit exterior o semi-exterior, destinat possiblement al conreu d'horts i a possibles treballs associats amb aquesta activitat agrària. A nivell estratigràfic, s'ha documentat l'estrat que amortitzava els murs dels sectors anteriors, UE-45.002, i al damunt d'aquest s'ha localitzat l'UE-45.002, que seria el nivell associat amb l'ús de l'espai, tant al segle XV com en la centúria posterior.

-Finca 18: sectors 23, 43, 40, 22, 29, 19 i 20

En aquest període les finques 5 i 6 de la fase anterior van quedar integrades en una sola propietat, que es correspon a la finca 18 i que presentaria unes dimensions considerables. Tal i com hem esmentat en relació a les dues finques a l'apartat corresponent a la fase anterior, aquestes podrien haver estat projectades d'inici com una sola propietat, si bé finalment van quedar dividides en dues. Tot i això, l'espai situat a l'extrem oest de les mateixes (sector 40) es corresponia a un espai compartit entre les dues propietats. Al segle XV el mur que separava pel sud la zona central de les dues finques (MR-91) va ser amortitzat i el sector 43 i la zona central del sector 22 van passar a formar part d'un sol espai⁹. La nova propietat que es va formar incloïa els sectors 23, 43, 40 (a la zona nord), 22, 40, 19 (a la zona central), 20 i 29 (al sud). Cal destacar que tot i la parcialitat de la documentació dels sectors 19 i 20 (pel que fa als seus murs de tancament i el contacte mitjançant aquests amb la resta dels espais), considerem que aquests espais continuarien formant part de la mateixa propietat que els sectors 22 i 29. L'accés a l'interior de la finca es duria a terme inicialment mitjançant les dues portes (OB-10 i 11) de les dues finques inicials; a mitjans-finals del segle XV es va tapiar l'OB-10 (del sector 23), mitjançant el MR-110, i es va mantenir l'OB-11 com a entrada a la propietat des del carrer Joan Grech.

En el conjunt de la propietat, a nivell de constructiu es va reparar el mur de tancament nord, a la seva zona central i oest, que separava aquesta finca respecte la finca 17. El nou mur edificat, MR-286, s'assentava al damunt de la fonamentació (MR-357) del mur anterior, al qual substituïa. A l'interior de la finca en aquest moment

es van desmuntar els MR-91 i 243 (que definien el sector 43) i es va edificar un nou mur de tancament, MR-244, que substituïa el MR-243 (que separava els sectors 43 i 40). Tal i com ja hem esmentat, l'espai entre els anteriors sectors 43 i la zona central del sector 22 va quedar unificat, i s'hauria edificat un possible arc que hauria permès aquesta obertura (un cop desmuntat el MR-91); aquest arc s'assentaria per l'oest al damunt de l'extrem sud del MR-244 (que en aquest punt tenia una planta rectangular) i per l'est, al damunt de l'extrem sud del MR-289. En aquesta fase també es va reparar el mur de tancament que separava els sectors 23 i 22 en la fase anterior (MR-287), que possiblement tindria la part superior de tàpia; al damunt d'aquest MR-287 s'hi va edificar el MR-242.

Tot i que no haguem documentat restes associades directament amb una possible escala d'accés a una planta superior, tal i com ja hem esmentat en relació a la finca 6 de la fase anterior, considerem que possiblement aquesta propietat disposaria també d'una planta anterior. L'accés a aquesta planta es mantindria a partir del que ja s'utilitzaria anteriorment a la finca 6 i se situaria al sud de la zona est del sector 22, o bé al nord del sector 19, o al sud del sector 20; les restes d'aquesta escala s'haurien desmuntat en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII).

A nivell dels diferents usos que s'haurien dut a terme en els diversos espais que formaven part d'aquesta, hi hauria possiblement una part associada amb l'àmbit domèstic (possiblement els sectors 23, la zona est del sector 22 i els sectors 19 i 20) i l'altra, amb algun tipus de producció econòmica (als sectors 22, 40, 43 i 29). Els treballs duts a terme en els sectors 22 i 40 estarien vinculats a la manipulació de productes (possiblement tèxtils), on hi incidiria de manera destacable tant l'aigua extreta del POU-7, com la que es transportaria des de la canalització central del carrer cap al sector 40 mitjançant la CN-32. Al sector 29, s'hi durien a terme treballs associats amb l'escalfor o combustió directa d'algun producte (mitjançant l'EC-8). Aquests treballs formarien part de la mateixa producció duta a terme als sectors 40 i 22.

Pel que fa als sectors 19 i 20, corresponents a aquesta fase no s'han documentat restes associades amb l'ús de l'espai. Els nivells de circulació de la fase anterior (UE-19.002, 19.004 al sector 19 i PV-86 al sector 20) haurien continuat en ús a inicis del segle XV. Durant el mateix segle s'haurien reparat i substituït aquests nivells de circulació, mitjançant altres paviments, si bé aquests ja no han estat documentats. En aquest sentit, cal recordar que en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII) en els dos sectors es van dur a terme rebaixos dels nivells, que haurien suposat el desmuntatge dels paviments i estructures del segle XV i posteriors. En relació al nivell de circulació del segle XV, al sector 19 s'ha documentat l'UE-19.001, que se situava al damunt de l'UE-19.002 i 19004. L'UE-19.001 es correspondria a l'estrat associat amb l'amortització del paviment anterior i possiblement estaria vinculat al nivell de circulació que el

substituiria. Al sector 20, el PV-86 de la fase anterior estava cobert per l'UE-20.001, que també funcionaria com a amortització d'aquest paviment i de preparació del posterior cronològicament.

El sector 23 en aquesta fase possiblement mantindria la seva funcionalitat com a àmbit domèstic i si bé inicialment en aquesta fase encara s'accedia l'interior de l'espai des del carrer (mitjançant l'OB-10), a mitjans-finals del mateix segle XV es va tapiar la porta d'accés (MR-110). Pel que fa als nivells associats amb l'ús de l'espai, s'ha documentat el PV-127, que es corresponia a un paviment de terra piconada, format a partir de la compactació de l'UE-23.010. El PV-127 i el nivell associat amb el seu ús (UE-23.007) presentaven restes de morter de calç, que ens podria indicar que durant el seu període d'ús, el paviment podria haver estat definit en algun moment mitjançant aquest material.

En el moment de la formació del PV-127 es va edificar una estructura de combustió, EC-13, que se situava arran del mur est del sector, a la seva zona nord. L'EC-13 substituiria l'estructura de combustió de la fase anterior (EC-14), tot i que no s'ubicava al mateix punt del sector que aquesta (l'EC-14 estava més al sud). Les característiques documentades de l'EC-13 (una base de combustió sense restes de més elements associats) ens fan considerar que es tractaria d'un mateix tipus de foc a terra (tipus llar) que ja definia l'EC-14 i que estaria associada igualment a una activitat de caire domèstic. La instal·lació del PV-127 s'hauria produït a finals del segle XIV-inicis del segle XV i hauria estat en ús fins a finals del segle XV, quan va ser reparat pel PV-121. Aquesta reparació definia també un paviment de terra trepitjada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-23.006. Durant l'ús del PV-121 l'EC-13 estava també en funcionament.

A la zona central del sector, s'ha documentat un retall circular (UE-23.008), que se situava a la zona on en la fase anterior s'hi ubicava el trencament UE-23.013; l'UE-23.008 tallava l'estrat de rebliment de l'UE-23.013 (UE-23.014) i el PV-127. En aquest sentit, les dimensions de l'UE-23.008 eren més reduïdes en relació a l'UE-23.014, si bé presentava més profunditat. Per la seva ubicació i característiques, considerem que l'UE-23.008 estaria associada amb la instal·lació en aquesta zona central del sector, d'una estructura de funcionalitat similar a la que estaria vinculada l'UE-23.013 de la fase anterior. D'aquesta manera, l'estructura situada a l'interior de l'UE-23.013 s'hauria desmuntat, es va reblir el retall mitjançant l'UE-23.014 i es va substituir per una altra, de mida més petita, que se situaria a l'interior de l'UE-23.008. La instal·lació de l'estructura associada amb l'UE-23.008 s'hauria dut a terme un cop format el PV-127 (al qual tallava) i hauria funcionat amb aquest paviment i amb la seva reparació PV-121.

Tal i com s'ha presentat en relació a l'UE-23.013 (a la fase anterior), l'estructura que se situaria en aquest punt tindria una part inferior, o bé la seva base, que s'ubicava sota el nivell de circulació (a l'interior de l'UE-23.008) i una part superior

per damunt del paviment. Les parets que definien el límit de l'UE-23.008 no presentaven restes o indicis relatius a la possible estructura associada amb el retall (no hi havia restes de canvis de tonalitats del perímetre vinculades a l'escalfor d'una estructura de combustió); tampoc el rebliment de l'interior del retall (UE-23.009) ha permès recuperar materials relatius a l'estructura o al seu ús. Aquest rebliment UE-23.009 es va formar en el moment en què l'estructura es degué desmuntar, prèviament a l'amortització del PV-121 al segle XVI.

Pel que fa a la zona est del sector 22, en aquesta fase es va instal·lar un nou paviment, PV-112, que substituïa el PV-116 anterior (en ús fins a inicis del segle XV). L'ús de l'espai hauria continuat associat amb una activitat de caire domèstic o d'emmagatzematge i circulació cap a l'interior de la propietat. El PV-112 es corresponia a un paviment de terra piconada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-22.004. Al nord-oest d'aquest espai s'han documentat les restes d'una combustió directa al paviment (UE-22.005), sense cap estructura associada que en definís un possible perímetre. La documentació de l'UE-22.005 ens podria indicar o bé la realització en algun moment puntual d'un foc directe al terra, o bé les restes associades amb alguna estructura de combustió situada en algun punt proper (podria fins i tot estar associada amb les restes caigudes o abocades d'algun element d'il·luminació situat en aquesta zona).

El sector 43 en aquest moment, tal i com hem esmentat, va passar a formar part del mateix espai que la zona oest del sector 22, a partir del desmuntatge del mur que els separava (MR-91). Prèviament a aquest desmuntatge, a finals del segle XIV-inicis del segle XV es va instal·lar un nivell de circulació, PV-121A, que hauria funcionat amb el MR-91 i el MR-243 (als quals es lliurava) prèviament a la seva amortització. El PV-121 estava format per un paviment de terra piconada, a partir de la compactació de l'UE-43.005. Aquest nivell de circulació va deixar de funcionar, al mateix segle XV, quan es van desmuntar els MR-91 i 243. En aquest moment, a l'oest respecte el punt on s'ubicava el MR-243 es va edificar el MR-244, que separava els espais corresponents al sector 43 i la zona nord del sector 40.

A l'extrem sud del MR-244, el mateix mur definia una possible base d'arc, que substituïria el MR-91 i permetria que el sector 43 i la zona central del sector 22 funcionessin com un sol espai. La construcció del MR-244 va motivar que l'accés anterior al sector 40 des del sector 43 (mitjançant la porta OB-27 del MR-243) quedés anul·lat, ja que en el nou mur edificat no hem documentat cap obertura associada amb una possible porta. En aquest nou espai s'hi durien a terme treballs associats amb la producció o l'emmagatzematge de l'activitat duta terme al sectors 40 i 22, que estaria vinculada a la transformació i treballs de possibles productes tèxtils (com podria ser el blanqueig de teles).

A partir dels materials associats amb el desmuntatge dels MR-91 i 243 es van formar tres nivells (UE-43.002, 43.002 i 43.004), que eren solidaris

estratigràficament entre ells. Els tres estrats es corresponien al sediment generat a partir de les restes dels murs i han estat identificats de manera diferenciada a nivell de registre, per les característiques físiques específiques que presentaven cadascun d'ells. La compactació dels tres estrats formarien el nivell de circulació de l'espai corresponent al sector 43 un cop edificat el MR-244 (al qual es lliuraven) i es correspondria a l'UE-22.009 del sector 22, amb les que eren solidàries estratigràficament. D'aquesta manera la circulació de l'espai corresponent al sector 43 i la zona central del sector 22 estaria associada a tots aquests estrats.

Pel que fa a la zona oest del sector 22, a inicis del segle XV es va formar el PV-119, que era un paviment de terra batuda i que seria contemporani al PV-121A del sector 43. La formació del PV-119 estaria associat amb la compactació de l'UE-22.012. La ubicació d'aquest paviment ens indicaria que podria estar vinculat al moment de la construcció al sector 40 del conjunt format pel PV-111 i els MR-241, 292 i 245. Per damunt del PV-119 ja s'hi situava l'UE-22.009. A l'oest de l'UE-22.009 s'han documentat les restes d'una combustió (UE-132), que hauria produït que les argiles que definien l'estrat presentessin una rubefacció considerable. L'UE-132 se situava al mateix punt on en la fase anterior s'han documentat les UE-146, 149 i 161; tal i com s'ha presentat en relació a aquestes, aquesta combustió podria estar vinculada amb una estructura ubicada en un punt proper, o bé a un foc a terra efectuat en aquest punt.

A la zona central d'aquest àmbit oest del sector 22 s'ha documentat una canalització, CN-28, que hauria estat edificada al segle XV. La CN-28 se situava a l'interior d'un retall a l'UE-22.009 (UE-22.010), que ens indicava que la seva construcció s'hauria produït posteriorment a la formació de l'estrat (a mitjans de segle). Aquesta estructura funcionava amb el conjunt situat al sector 40 (que es presenta a continuació), amb els murs de tancament del qual (MR-241 i 292) estaria en contacte l'extrem oest de la canalització. La zona est de la mateixa marxava en direcció al MR-98, amb el que possiblement funcionaria. En relació al MR-98, considerem que en aquesta fase encara estaria en ús, com a estructura associada als treballs efectuats en aquest sector.

La CN-28 estaria substituint una canalització anterior, de la qual n'hem documentat les restes del seu paviment de base (PV-118), que s'assentava al damunt del PV-119 i que hauria hauria funcionat amb l'UE-22.006 (al mateix segle XV). La direcció dels maons del PV-118 ens indicaven que la canalització amb la que estaria associat funcionaria igualment amb el MR-98. Mitjançant la CN-28 i la canalització a la que substituïa (associada amb el PV-118), l'aigua sobrera dels treballs efectuats al sector 40 aniria fins a l'estructura associada amb el MR-98.

Al sector 40 en aquesta fase el POU-7 va continuar en ús i l'espai hauria continuat funcionat com a possible àmbit exterior, amb una activitat productiva vinculada a la manipulació o transformació d'algun producte, possiblement tèxtil. En aquesta

fase, tal i com hem esmentat, es va edificar un nou mur de tancament que separava la zona nord del sector 40 respecte el sector 43 (MR-244).

A la zona central i sud, es va construir una estructura, que delimitava juntament amb el MR-244 l'espai corresponent al sector 40, respecte la zona oest del sector 22. Aquesta se situava al voltant del POU-7 i estava formada per una base de lloses planes (PV-111), amb tres murs de tancament que definien el seu perímetre (MR-245 al nord, MR-241 al sud-est i MR-292 al nord-est); els murs de tancament sud i oest els formaven els tancaments sud i oest del sector (MR-102 a l'oest i MR-307 i 300 a l'oest), mentre que la zona nord-est la tancava el MR-244. Els murs expressament edificats com a perímetre d'aquest conjunt possiblement tindrien poca alçada i delimitarien probablement un àmbit específic de treball, més que una estructura tancada, que se situaria en el mateix espai que el sector 22. Part del paviment (a la zona oest) i del tancament nord (a l'oest) del conjunt van ser desmuntats en el moment de la construcció del MR-13 (al segle XVII); així mateix, la seva zona central del tancament est (MR-292) i una part del PV-111 situat en aquest punt, haurien estat desmuntats en el moment de la seva amortització (al segle XVI).

El paviment d'aquest conjunt, PV-111, definia una pendent cap a la zona central-est de la mateixa. En aquest punt, el mur sud-est (MR-241) estava en contacte amb la CN-28 (del sector 22). Aquesta dada ens indicaria que possiblement la CN-28 actuaria de desguàs de l'aigua utilitzada en els treballs duts a terme en aquest espai. Les seves característiques a nivell general ens fan considerar que es tractaria d'una estructura o àmbit de treball, on s'hi durien a terme algun tipus de treball, en el qual l'aigua extreta del pou tindria una funció molt important i seria possiblement utilitzada en abundància. En aquest sentit, considerem que en aquest espai s'hi durien a terme tasques de neteja del producte treballat en aquesta finca (en el moment inicial o final del procés).

A la zona nord del sector 40 s'hi situaria una possible estructura de dipòsit, on hi arribava l'aigua que circulava per la CN-32. Aquesta canalització es va edificar en aquesta fase i s'abastiria de l'aigua que circulava de la canalització central del carrer. L'extrem nord de la CN-32 se situava al sud del sector 10 (finca 17) i continuava en direcció sud cap al sector 40 passant per l'interior del MR-286. El pas per aquest mur s'efectuava mitjançant una obertura, OB-31, que s'havia definit en el mateix moment de la seva construcció; aquest fet ens indica que la construcció del MR-286 i de la CN-32 serien contemporànies. A la zona corresponent al sector 10 la CN-32 contactava amb la CN-33 i amb una canalització que se situaria al sud de la finca 17, des de la qual es transportaria l'aigua de la canalització del carrer. La canalització de la finca 17 d'aquest moment no ha estat documentada ja que va ser substituïda, al segle XVI, per la CN-30 en el mateix moment en què la CN-32 hauria estat amortitzada (el mur sud de la CN-30 tapiava l'OB-31).

La CN-32 dipositaria l'aigua transportada a una estructura de dipòsit, que se situaria a l'extrem sud de la canalització; en el moment de l'amortització del sector (al segle XVI) s'haurien desmuntat la continuació de la CN-32 i el contacte d'aquesta amb el dipòsit i les restes del mateix. A més d'aquest desmuntatge associat amb l'amortització del sector, l'estructura que funcionaria amb la CN-32 hauria estat desmuntada en el moment de la construcció del MR-13, al segle XVII. A la zona est respecte aquest mur s'han documentat les restes d'una estructura, que ha estat identificada com a FS-31, que es podria correspondre a l'extrem oest del dipòsit que hauria funcionat amb la CN-32. Aquesta possibilitat no l'hem pogut constatar, ja que la rasa de fonamentació del MR-13 (UE-2.034) va desmuntar la continuació de la FS-31 cap a l'est. Al no documentar-se l'extrem est d'aquesta estructura no hem pogut determinar si hi hauria possibilitats relatives a que la FS-31 pogués estar associada amb la CN-32. En aquest cas, la canalització es desviaria cap a l'oest fins a arribar a la FS-31, ja que per sota de l'extrem sud documentat de la CN-32 sí que s'ha pogut constatar que no hi havia restes de la FS-31. De la FS-31, que també s'hauria edificat en aquesta fase, se n'ha documentat tan sols la seva part inferior, ja que la resta de l'estructura hauria estat desmuntada en el moment de la seva amortització (trencament UE-40.003), al segle XVI. El tipus de sediment recuperat al seu interior ens indicaria que hauria funcionat com a fossa sèptica, on s'hi abocarien residus i secrecions orgàniques.

La constatació del possible ús de la FS-31 com a fossa sèptica fa que considerem com a poc probable un funcionament directe entre la CN-32 i la FS-31, en el qual la FS-31 actués com a dipòsit. Davant d'això, considerem que l'estructura que funcionaria amb la CN-32 se situaria al sud de la mateixa, sense que la canalització tingués cap contacte directe amb la FS-31. En aquest sentit, al sud de la CN-32 s'ha documentat un estrat de rebliment (UE-40.004), que estaria associat amb el desmuntatge de la zona sud de la CN-32 i la possible estructura situada al sud, que funcionaria amb la primera. En el cas de situar-se al sud de la CN-32, aquesta estructura podria estar en contacte amb el mur nord (MR-245) de l'espai on s'hi ubicava el PV-111.

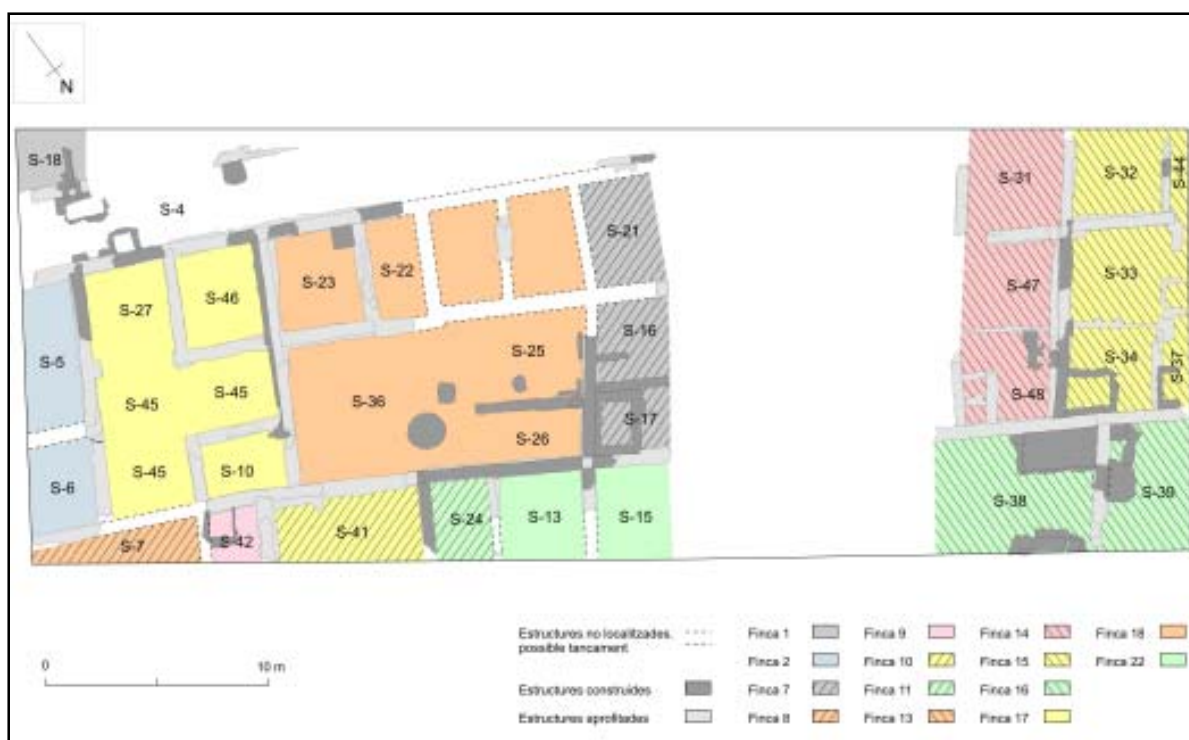
La documentació de la CN-32, que abastiria d'aigua el sector, funcionant amb una estructura de dipòsit, ens indicaria una necessitat d'abundant aigua per als treballs efectuats en aquesta propietat. En aquest sentit, hi hauria dos punts d'abastiment d'aigua: la del POU-7 i la transportada per la CN-32 i emmagatzemada en el possible dipòsit. En relació a aquests dos punts, cal destacar que l'aigua del pou seria neta, mentre que la transportada per la CN-32 (procedent de la canalització central del carrer) seria una aigua més residual (ja que per la mateixa canalització tant hi circulava aigua de la ramificació del rec, com les aigües residuals de les diferents propietats). D'aquesta manera, possiblement les característiques dels dos tipus d'aigua permetrien dur a terme treballs diferenciats, amb l'aigua del pou utilitzada per a treballs de neteja (efectuats a l'àmbit on s'hi ubicava el PV-111) i l'abastiment amb finalitats domèstiques, mentre que l'aigua de la CN-32 tindria

altres finalitats productives, on no es requeriria que aquesta fos neta.

Pel que fa al sector 29, en aquesta fase l'activitat desenvolupada durant el segle XIV tindria continuïtat i estaria directament vinculada amb l'EC-8, que hauria continuat en ús. D'aquesta manera, a la zona del sector 29 s'hi durien a terme treballs vinculats amb la manipulació o preparació dels productes, mitjançant l'escalfor de les combustions, mentre que als sectors 22 i 40 s'hi efectuarien les tasques associades amb l'aigua del pou i la CN-32. Al sector 29 es va instal·lar un nou nivell de circulació, PV-102, que es corresponia a un paviment de terra piconada. El nivell associat amb la formació i primer moment d'ús del paviment es corresponia a l'UE-29.005, mentre que el seu ús posterior, durant el mateix segle XV, el definia l'UE-29.004. Possiblement l'EC-8 hauria estat amortitzada en el darrer moment d'ús del paviment (a finals del segle XV).

2.2.3 Segle XVI.

Al segle XVI es van dur a terme reparacions d'un nombre important dels murs perimetrals i interiors de les diferents propietats. Així mateix, es van edificar noves estructures i nivells de circulació a l'interior dels espais. En relació a la reparació dels murs de tancament, possiblement gran part dels que van ser reparats podrien haver estat murs de tàpia, que s'haurien edificat a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Al damunt de les bases constructives dels murs de tàpia s'hi van edificar els nous murs d'aquest moment. Els murs construïts en aquest període estaven bastits mitjançant carreus aprofitats, pedres sense treballar (tots ells de mida diversa) i amb maons. La disposició del parament era irregular, amb maons que eren utilitzats per a igualar les filades i poder salvar la diferència de dimensions de les pedres i carreus. El morter de lligam dels murs tenia unes tonalitats ocres.

Planta general, amb els murs edificats i la distribució de les propietats i sectors al segle XVI (plànol n.30)

Pel que fa a les diverses propietats, la majoria d'elles es van mantenir tal i com estaven configurades a la fase anterior. A l'interior dels seus espais es van continuar duent a terme activitats associades amb l'àmbit domèstic i la petita producció. A la zona corresponent al carrer es van edificar tres fosses sèptiques, que permetien la recollida dels residus generats a l'interior de les finques amb les que funcionaven. En relació a les fosses sèptiques edificades a l'interior de les propietats en la fase anterior, algunes d'elles van ser reparades.

-Carrer Joan Grech: sector 4

A finals del segle XV-inicis del segle XVI es van tapiar les portes OB-9 i 10 (mitjançant els MR-110 i 111 respectivament), que permetien l'accés a l'interior dels sectors 46 i 23; aquests sectors havien quedat inclosos a les noves propietats (finques 17 i 18) que s'havien definit al segle XV. En aquestes noves propietats es van mantenir les portes OB-29 i 11 per a poder accedir a l'interior de les mateixes des del carrer. Tot i això, l'OB-29 també va ser amortitzada al segle XVI, en un moment posterior a l'amortització de les dues portes anteriors, mitjançant el MR-147. Un cop amortitzada l'OB-29, a la zona del MR-35 que discorria pel sector 27 (al nord respecte on s'hi ubicava l'OB-29) es va obrir una nova porta d'accés a l'interior del sector i de la finca 17, que s'ha identificat com a OB-6. L'obertura d'aquesta porta va suposar un trencament del MR-35 (UE-4.071), que va ser reparat mitjançant el MR-358; aquest mur també definia els límits de la nova porta. Per salvar la diferència de nivell entre el carrer i el marxapeu de la porta, es va edificar el MR-182, que funcionaria com a graó d'accés a l'interior de la finca.

A l'espai corresponent al carrer es van edificar tres fosses sèptiques, FS-6, 7 i 8, que recollien els residus de l'interior de les finques. D'aquesta manera, la FS-6 se situava a l'est de la zona central documentada del carrer i funcionaria amb la finca situada més enllà del límit est de la parcel·la, a la que s'accedia per l'OB-7. La FS-7 s'ha documentat al nord de la zona est del carrer (davant el sector 18) i recolliria els residus de la finca 1 i la finca 17. En aquest sentit, cal destacar que la CN-17 es va edificar al segle XVII, en el darrer moment d'ús de la FS-7, prèviament a la seva amortització. Pel que fa als residus de la finca 1, al sector 18 s'han documentat les CN-14 i 15, l'extrem est de les quals arribava a la FS-7. La FS-8 recolliria els residus de la finca 17, des del sector 27. L'estructura a partir de la qual arribarien a la fossa sèptica no ha estat documentada, ja que a la zona interior del sector 27 no hem documentat restes o indicis de cap canalització o element que funcionés amb aquesta; a partir d'aquesta dada considerem que els residus provindrien d'una possible primera planta de l'edifici, mitjançant una canalització situada a l'interior o adossada al MR-35.

Possiblement en aquest moment també s'hauria reparat el paviment que definia el nivell de circulació del carrer al segle XV (PV-59). En relació a aquest nou paviment, n'hem documentat restes, que es corresponen a les UE-4.023 i 4.024. Les característiques dels dos estrats (que eren solidaris estratigràficament) ens fan considerar que es podrien correspondre a les restes del nivell de circulació associat amb l'ús del carrer al segle XVI. A la zona nord-oest del sector, l'UE-4.023 es lliurava al possible graó d'accés, MR-182, al sector 27 (mitjançant l'OB-6), fet que ens indicaria que si bé el MR-182 s'hauria edificat en un moment previ a la formació de l'UE-4.023, ambdós haurien funcionat en el mateix moment cronològic. En relació a les obres que s'haurien dut a terme en aquesta fase, associades

especialment amb els tapiats de les portes OB-9 i 10, s'ha documentat un nivell d'acumulació de pedres de mida diversa i restes de morter de calç (UE-4.025), que se situava a la zona oest del carrer (al nord). L'UE-4.025 s'assentava al damunt del PV-59 i estava coberta per l'UE-4.023. D'aquesta manera, tal i com hem esmentat anteriorment, a inicis del segle XVI, prèviament a la formació del nivell de circulació de l'espai associat amb l'UE-4.023, s'haurien tapiat les portes OB-9 i 10; un cop edificats els murs que amortitzaven les portes (MR-109 i 110), els materials no utilitzats per a la seva construcció van quedar coberts en el moment de la formació del nivell de circulació del carrer.

A l'extrem sud-oest de la part documentada del carrer, s'han localitzat dues estructures, MR-162 i 78, que haurien estat edificades en aquest moment. Ambdues estructures es lliurarien al mur de tancament oest del carrer en aquest punt, que es va desmuntar en el moment de la construcció del mur est de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII). La cara exterior de la part superior del MR-78 (que es lliurava al MR-162), presentava un revestiment de morter de calç; aquest revestiment, juntament amb les característiques de l'estructura ens ha fet considerar que es tractaria d'un graó (ESC-5) d'accés a l'interior del sector 21 (finca 7) des del carrer. Pel que fa al MR-162, creiem que es tractaria d'una estructura que es lliuraria al mur de tancament de l'edifici. En aquest sentit, les característiques (en comparació amb el MR-35 i el MR-298) i ubicació del MR-162 ens han fet desestimar que es tractés del mur de façana de la finca.

-Finca 1: sector 18

En aquest sector, considerem que en aquesta fase podria haver canviat la funcionalitat domèstica de l'espai, per algun tipus d'activitat de caire productiu, si bé no hem documentat cap nivell d'ús associat a aquest període, o restes relatives a la possible activitat desenvolupada. En aquest sentit, s'han documentat dues canalitzacions (CN-14 i 15), de les quals una (CN-15) discorreria des d'una planta superior de la finca, mentre que l'altra (CN-14) se situava a la zona sud documentada del sector; ambdues arribaven a la fossa sèptica situada al carrer (FS-7), que hauria estat edificada en aquesta mateixa fase i on s'abocarien els residus transportats per les mateixes.

Prèviament a la construcció de la CN-14 i de la instal·lació del nivell de circulació de l'espai, es van dur a terme dos retalls (UE-18.007 i 18.010), de dimensions i profunditat considerables. La funcionalitat relativa a aquests retalls ens és desconeguda, ja que no hem documentat restes o indicis relatius a aquesta ni en el seu perímetre ni al seu rebliment. Tot i això, considerem que es podrien tractar de dos trencaments efectuats per a edificar algun tipus d'estructura al seu interior, que finalment no s'haurien dut a terme.

-Finca 2: sectors 5 i 6

Al sector 5, en aquest moment es va reparar el seu mur de tancament sud mitjançant el MR-15, que s'assentava al damunt del MR-338. En relació al nivell de circulació d'aquest període, s'ha documentat un estrat, UE-5.002, que hem identificat com a possible preparació d'un paviment, del qual no se n'han conservat restes. Aquest paviment hauria funcionat amb l'ESC-6, ja que l'UE-5.002 es lliurava als murs que la definien. L'activitat duta a terme en aquest sector continuaria associada amb l'àmbit domèstic.

Pel que fa al sector 6, es va amortitzar la FS-29 i posteriorment es van dur a terme un seguit de moviments de terres, que podrien estar associades amb un darrer moment d'ús de l'espai com a zona de possible conreu d'hort. Els dos estrats vinculats amb aquests moviments de terres (UE-6.003 i 6.007) podrien estar associats també amb el moment del desmuntatge del mur que separava els sectors 5 i 6, a l'interior de la finca, així com del mur de tancament sud del sector 6 (que s'assentava al damunt de la fonamentació MR-337). Aquests desmuntatges i la construcció dels nous murs (MR-24 i 108) s'haurien produït a inicis del segle XVII i haurien afectats els nivells del segle XVI.

-Finca 7: sectors 21, 17 i 16

Al segle XVI a la finca 7 es va edificar un nou mur de tancament que separava els sectors 16 i 17 (MR-118). Aquest mur s'ubicaria en el mateix punt on se situava un mur anterior entre els dos sectors, que s'hauria bastit a la primera fase. La construcció del MR-118 hauria suposat que el mur anterior es desmuntés i no n'haguem documentat restes o indicis. En aquest sentit, aquest mur anterior no disposaria d'una fonamentació (podria presentar unes característiques similars a les dels MR-91 i 243 dels sectors 43 i 22). A la zona sud documentada del MR-118 s'hi obria una possible porta, OB-36, que permetia l'accés i comunicació entre els sectors 16 i 17. A nivell de murs de tancament en aquest moment es va reparar el mur de tancament nord de la zona central i oest de la propietat (MR-312), que separava els sectors 16 i 17 respecte el sector 29 de la finca 6. El mur que reparava i substituïa el MR-312 es corresponia al MR-97. Així mateix, el mur que tancava per l'oest la propietat i el sector 16 (respecte el sector 15 de la finca 22), MR-315, va ser també substituït pel MR-106, que s'assentava al damunt les restes del primer. Tal i com també passava amb el MR-312, el MR-106 va ser desmuntat en el moment de la construcció de l'església i tan sols se n'ha documentat el seu extrem nord.

Pel que fa a la funcionalitat dels diferents espais, el sector 21 continuaria com a àmbit interior domèstic i el sector 17 com a àrea d'ús domèstic o bé destinada a

producció; pel que fa al sector 16, a partir d'aquest moment podria haver passat a funcionar com a àmbit interior o semi-exterior, on s'hi durien a terme treballs associats amb algun tipus d'activitat productiva.

Al sector 21 es va definir un nou nivell de circulació, PV-74, que es corresponia a un paviment de terra piconada. El PV-74 s'hauria format a partir de la compactació de l'UE-21.004 i presentava diferents laminacions, que indicaven reparacions del mateix durant el seu ús. En algun moment de l'ús del PV-74 aquest podria haver estat format per un paviment de morter de calç, ja que l'UE-21.004 presentava restes de morter de calç en diferents punts. A l'exterior respecte el sector 21 (al carrer) en aquest moment es van edificar el MR-78 i el MR-142 (que funcionava com a possible graó de l'ESC-5), que es lliurarien al mur de façana de l'edifici. Les característiques dels dos murs ens indicaven que es correspondrien a les restes d'alguna estructura, que estaria possiblement associada amb l'accés o a alguna obertura al mur de tancament est del sector 21.

Al sector 17, a més d'edificar-se el MR-118, en aquest moment es va amortitzar el MR-103, que hauria funcionat en les dues fases anteriors i es va edificar el MR-189, que es lliurava al tancament nord de l'espai. El nivell de circulació del segle XVI, que funcionaria amb aquest mur, es corresponia a un paviment de terra piconada. Aquest paviment estava format inicialment a partir de la compactació de les UE-17.012 i 17.011 (a est i oest respecte el mur) i presentava diferents reparacions (UE-17.010, 17.011 i 17.007). El MR-189 es correspondria a les restes de la base d'una possible estructura, que funcionaria en aquest moment. Possiblement, juntament amb aquesta estructura estaria en ús una estructura de combustió, que es podria ubicar en el mateix sector 17. Aquesta dada l'apuntem a partir de les característiques que presentaven els nivells que definien el nivell de circulació d'aquest moment (amb una terra de tonalitats negres i amb restes d'argiles combustionades, carbons i restes de cendres).

A la zona sud del sector a finals del segle XVI es va desmuntar una possible estructura situada en aquest punt i que podria haver funcionat amb el MR-189. En aquest sentit, s'ha localitzat un trencament (UE-17.008), que es correspondria al desmuntatge de l'estructura i dels nivells associats amb la mateixa, així com el seu contacte amb el nivell de circulació de l'espai. El retall UE-17.008 va ser reblert amb el mateix nivell (UE-17.005) que amortitzava el MR-189 i el nivell de circulació associat amb aquest, fet que ens indica que el desmuntatge de l'estructura s'hauria produït en el moment previ a l'amortització del MR-189.

Pel que fa al sector 16, com ja hem esmentat, en aquest moment s'hi hauria dut a terme algun tipus de treball associat amb la producció o manufactura d'algun producte. Possiblement a la zona no documentada de l'espai (al sud) s'hi situaria alguna estructura de combustió, que estaria vinculada amb els treballs desenvolupats a l'espai. En aquest sentit, els nivells associats amb l'ús del sector al segle XVI

presentaven unes tonalitats i composició (amb cendres, argila combustionada i abundants restes de carbons) que ens indicaven la probable existència d'un foc en una zona molt propera. El nivell de circulació de l'espai el formaria un paviment de terra piconada, que presentava diferents reparacions (UE-16.020, 16.019, 16.017, 16.013); en algun moment de l'ús del paviment aquest podria haver estat definit mitjançant un nivell de morter de calç, ja que l'UE-16.017 presentava restes de morter de calç en diferents punts. Aquest mateix estrat tenia un retall (FP-21), que podria estar relacionat amb l'empremta d'alguna estructura que podria haver funcionat en aquest moment. En relació a la possible activitat que s'hauria dut a terme en aquest espai, no hem documentat materials associats amb la mateixa, ni en els estrats esmentats ni al rebliment de la FS-5. Pel que fa a aquesta fossa sèptica, en aquest moment es van reparar la part superior dels seus murs de tancament perimetrals.

-Finca 8: sector 7

Al sector 7 en aquest moment s'hauria edificat una estructura, MR-295, que s'ha documentat a la zona sud del sector. Aquest mur ha estat documentat de manera parcial, ja que el tancament sud del sector del segle XVII (MR-17) hauria desmuntat part de la seva cara sud i el mur est (MR-23) hauria tallat el seu extrem est. La ubicació cronològica del MR-295 en aquesta fase l'hem determinat per la seva factura constructiva i posició estratigràfica (la part superior de l'UE-7.005 se li lliurava). Per les seves característiques i ubicació al sector, considerem que el MR-295 podria haver funcionat o bé com a base d'alguna estructura que es lliuraria al mur sud de l'espai, o bé com a mur de tancament sud del sector (que podria substituir el tancament inicial).

L'espai corresponent al sector 7 en aquesta fase podria continuar haver estat un àmbit exterior, amb una continuïtat d'ús vinculada al conreu. En aquest sentit, les cotes superiors de l'UE-7.005 estaria associada a aquesta funcionalitat. En el context d'aquest ús, el MR-295 podria estar associat amb la base d'una estructura indeterminada, que hauria estat utilitzada en aquest moment.

-Finca 9: sector 42

A l'àmbit corresponent al sector 42, al segle XVI es va amortitzar la FS-29 i possiblement s'haurien dut a terme reparacions d'alguns dels seus murs de tancament (que no hem pogut constatar directament en els murs). Aquesta dada l'apuntem a partir de les característiques del nivell que amortitzava la fossa sèptica i regularitzava l'espai, UE-42.007, les característiques del qual mostraven indicis de restes de murs de tàpia desmuntats.

En aquesta finca 9, a finals del segle XVI s'hi situaria un taller on s'hi durien a terme treballs relacionats amb la manufactura del vidre, a la part corresponent a la decoració de les peces. Aquesta producció s'hauria dut a terme des d'aquest moment i fins a mitjans-finals del segle XVII. En el conjunt del possible taller, el sector 42 se situaria a la seva part posterior, on s'hi va edificar la fossa sèptica FS-19, que substituïa la FS-29 de la fase anterior. L'activitat relacionada amb la manufactura del vidre l'hem determinat a partir de la gran quantitat de vidres de llum recuperats a l'estrat associat amb l'ús de la FS-19 (UE-42.003). Aquests vidres de llum (petits tubs de secció circular, de mida i color diversa) eren utilitzats per al procés de decoració final de les peces. A més dels vidres de llum s'han recuperat diversos fragments de peces de vidre (fragments d'ampolles, un anell, una polsera i una dena de collaret), que podrien estar vinculats amb peces sobreres o trencades (durant el procés de treball) del mateix taller.

Pel que fa a l'ús de l'espai en aquesta fase, s'ha documentat l'UE-42.005, que podria correspondre's al preparat d'un paviment o bé a les restes d'un paviment de terra piconada. L'UE-42.005 presentava les restes d'una rubefacció (UE-42.006), que se situava a la zona sud del sector. L'UE-42.006 podria estar vinculada a una estructura de combustió que s'ubicaria en aquest espai i que hauria funcionat amb el taller de vidre; aquesta estructura se situaria en aquest punt i hauria estat desmuntada, o bé estaria a una zona propera (a la part no localitzada del sector) i l'UE-42.006 s'hauria format a partir del contacte directe de les restes del foc o bé pel contacte en aquest punt d'algun element de vidre escalfat.

-Finca 10: sector 41

En aquest moment, a nivell constructiu es va reparar el mur de tancament sud existent, MR-305, mitjançant el MR-7, que separava el sector 41 respecte el sector 24. Així mateix, el tancament est, definit pels MR-300 i 358, hauria estat reparat mitjançant la continuació del MR-8, que es va edificar en aquest moment i s'ha documentat entre els sectors 13 i 26. La continuació en direcció nord del MR-8 a l'espai entre els sectors 41 i 40 va ser desmuntada al segle XVII.

Tal i com hem esmentat en relació a la fase corresponent al segle XV, a finals d'aquest segle es va amortitzar l'estructura situada a la zona nord de l'espai, el desmuntatge de la qual definia l'unitat estratigràfica negativa UE-41.007. L'interior de l'UE-41.007 estava reblert per les UE-41.005 i 41.006, que s'haurien format a partir de les restes de l'estructura desmuntada. Així mateix, un cop formades les UE-41.005 i 41.006 es va amortitzar el nivell associat amb l'ús de l'espai als segles XIV i XV, UE-41.004, mitjançant l'UE-41.003. Aquest estrat actuava també de preparació del nivell de circulació que es va definir en aquest moment, PV-112.

El PV-112 es corresponia a un paviment de terra piconada amb restes de morter de calç en algun punt, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-41.001. La instal·lació del PV-112 ens indicaria que al segle XVI el sector 41 hauria deixat de funcionar com a zona destinada al conreu i s'hauria canviat l'activitat desenvolupada. Hi hauria la possibilitat que l'espai hagués passat a ser un àmbit interior i s'hauria instal·lat una coberta, si bé d'aquesta no n'hem documentat indicis. L'ús de l'espai vinculat amb el PV-112 podria estar associat amb una activitat de caire domèstic o bé productiu (com a possible zona d'emmagatzematge). En relació a aquest ús, no hem documentat restes o indicis de cap estructura que hagués funcionat amb el PV-112 i que ens aportés més dades relatives a l'activitat duta a terme al sector.

-Finca 11: sector 24

Al segle XVI, en el sector 24 la FS-12 va continuar en ús. Així mateix l'activitat desenvolupada a la resta del sector estaria associada al conreu, tal i com ja passava en les dues fases anteriors. A nivell constructiu, en aquest moment es va reparar el mur de tancament nord del sector i de la finca 11, que els separava respecte el sector 41 i la finca 10. D'aquesta manera, al damunt del mur corresponent a la fase inicial de construcció de l'espai (MR-305) s'hi va edificar el MR-7.

-Finca 14: sectors 31, 47, 48

A la finca 14 en aquest moment es va reparar el seu mur de tancament sud, a la zona central i oest; d'aquesta manera, al damunt del MR-329 (que tancava pel sud els sectors 47 i 48 respecte els sectors 34 i 33 de la finca 15), s'hi va edificar el MR-331. Pel que fa als espais interiors de la propietat, al segle XVI es van mantenir els sectors de la fase anterior. En el conjunt de la propietat, el sector 31 va continuar funcionant com a àmbit domèstic, mentre que els sectors 47 i 48 estarien associats amb algun tipus d'activitat productiva. A nivell d'estructures, la CN-34 va estar en ús fins a mitjans del segle XVI, que va ser amortitzada. En aquest mateix moment, els sectors 47 i 48 probablement van passar a formar part de l'àmbit domèstic de la finca.

Al sector 31 en aquesta fase va continuar en ús el PV-178 de la fase anterior, fins a mitjans del segle XVI. En aquest moment, un cop la CN-34 ja va ser amortitzada, es va definir un nou nivell de circulació, PV-153. Aquest paviment de terra piconada estava format a partir de la compactació de l'UE-31.002. Associats amb el PV-153 s'han documentat dos forats de pal (FP-40 i 41), que se situaven a la zona central-nord de l'espai. Per la similitud de les seves dimensions i característiques, així com per la proximitat entre els dos, considerem que els FP-40 i 41 formarien la base de subjecció d'una estructura periple (possiblement de fusta), que estaria

en funcionament amb el PV-153. Al sud-oest respecte els dos forats de pal, s'ha documentat un altre retall al paviment, UE-31.006, que podria haver actuat de base d'alguna estructura, també associada amb aquest nivell d'ús.

Pel que fa al sector 47, a inicis del segle XVI es va definir un nou paviment, PV-137, que es corresponia a un paviment de terra trepitjada (format a partir de la compactació de l'UE-47.002). El PV-137 hauria funcionat quan la CN-34 encara estava en ús. Així mateix, s'han documentat un seguit de forats de pal (FP-30, 31, 32 i 33), que es correspondrien també a la base de subjecció d'elements periples, que funcionarien amb aquest paviment. La proximitat entre tots aquests forats de pal ens fan considerar la possibilitat que tots ells formessin part d'una mateixa estructura. A les darreries del segle XVI es va definir un nou paviment de terra trepitjada, PV-100, que estava format a partir de la compactació de l'UE-30.010. El PV-100 es va formar en el moment en què la CN-34 ja havia estat amortitzada.

Al sector 48 en aquesta fase van continuar en ús el PV-158 i l'EC-16. A mitjans del segle XVI, es van amortitzar el paviment i l'estructura de combustió, mitjançant les UE-48.006 i 48.007 (que amortitzava l'estructura de combustió). En el moment de la formació d'aquests estrats, la CN-34 també hauria estat amortitzada. El fet que l'EC-16 i la CN-34 s'amortitzessin en aquest moment ens indicaria que possiblement l'activitat productiva desenvolupada en aquest espai (associada amb l'aigua de la canalització i la combustió o escalfor d'algun producte) va deixar de funcionar.

Per damunt d'aquests nivells d'amortització, es va definir un estrat de regularització (UE-48.001), que actuava de preparat d'un paviment de maons, PV-101, que definia el darrer nivell d'ús del sector. El PV-101 ha estat documentat a la zona sud-est del sector; les seves característiques ens indiquen que possiblement en aquest moment el sector 48 (i també el 47) s'hi durien a terme activitats de caire domèstic. En relació a aquest paviment i al seu rebliment previ (UE-48.001), s'han documentat un seguit de forats de pal (FP-35, 36, 37, 38 i 39), que podrien haver funcionat com a base de subjecció d'alguna estructura; val a dir que aquests forats de pal s'han documentat en els punts on el PV-101 no s'havia conservat i tot i que considerem com a probable que aquestes estructures haurien funcionat amb el paviment, no ho hem pogut constatar arqueològicament. Els FP-35, 36, 37 i 38 se situaven al nord-est del sector i podrien formar part de la base de dues estructures (una d'elles amb els FP-36, 37 i 38, i l'altra amb el FP-35); el FP-39 s'ubicava al nord-oest de l'espai, a poca distància de la FS-25.

-Finca 15: sectors 32, 33, 34, 37 i 44

Al segle XVI en aquesta propietat es va reparar el tancament nord-oest i central, que el formava el MR-329, mitjançant el MR-331. Pel que fa als murs interiors, el

mur que diferenciava els sectors 32 i 44 va ser reparat mitjançant el MR-72A. Els usos dels espais, possiblement en aquest període s'haurien mantingut en relació a les fases anteriors.

D'aquesta manera, el sector 32 hauria continuat funcionant com a àmbit interior destinat a usos de caire domèstic. El nivell associat amb un possible paviment o una preparació (UE-32.003), que s'havia definit al segle XV va ser amortitzat a mitjans del segle XVI per les UE-32.002 i 32.001. Aquest darrer estrat se situava per damunt de l'UE-32.002 i formaria un paviment de terra trepitjada, que es correspondria al nivell d'ús de l'espai a partir d'aquest moment. Hi hauria també la possibilitat que l'UE-32.001 definís un preparat d'un possible paviment de maons, del qual no se n'han documentat restes.

Pel que fa al sector 33 en aquesta fase s'hauria definit un nou nivell de circulació, que podria haver estat definit per l'UE-33.005, o bé aquest estrat actuaria de preparació prèvia a la instal·lació d'un paviment del qual no n'hem documentat restes. L'UE-33.005 es lliurava a les restes d'una estructura (MR-71), que estava formada per tres pedres escairades per la seva cara est i que s'ubicava a la zona est respecte l'OB-40 del MR-46. Per la seva ubicació i característiques, considerem que el MR-71 podria correspondre's a les restes d'un graó, que permetria salvar el desnivell entre els nivells de circulació del sector 33 respecte el 34. En aquest moment la FS-13 continuaria en ús, si bé la canalització que funcionaria amb aquesta (definida mitjançant el MR-229) hauria estat amortitzada. La part superior dels murs perimetrals de la FS-13 van ser reparats, fet que va motivar que el contacte entre la canalització i la fossa sèptica es perdés (no s'ha documentat la possible obertura que permetria aquest contacte entre les dues).

L'espai entre els sectors 33 i 44 continuaria obert en aquest moment, tal i com ens ho indicava la continuïtat de l'OB-23. Així mateix l'estructura associada amb el MR-227 es mantindria en funcionament. Pel que fa al sector 44 s'ha documentat l'UE-44.001, que actuaria com a amortització del paviment anterior (PV-132) i de reblliment i preparació previs a la instal·lació d'un nou nivell de circulació, del qual no se n'han conservat restes.

Al sector 34 la FS-27 va ser substituïda per la FS-15, que s'ubicava en el mateix punt que l'anterior. En el moment de la construcció de la FS-15 es va amortitzar la canalització que funcionava amb la FS-27 (CN-27). A nivell d'ús de l'espai, es va definir un nou nivell associat amb el mateix, que el formava l'UE-34.006.

Pel que fa al sector 37, a finals del segle XV-inicis del segle XVI es va edificar una fossa sèptica (FS-21), que s'ubicava a l'angle nord-oest de l'espai. En relació a aquesta estructura, cal destacar un nivell important de cendres que ha estat documentat al seu interior. Aquest fet ens indicaria que en el sector 37, o bé a l'espai situat al damunt seu (que podria també abocar residus a la fossa sèptica) hi

funcionaria una estructura de combustió. El nivell associat amb l'ús de l'espai en aquest mateix moment, UE-37.005, també ens mostrava indicis del possible funcionament d'una estructura d'aquestes característiques al sector (amb restes de cendres i carbons). Per damunt de l'UE-37.005 es va formar l'UE-37.002, a mitjans del segle XVI, que definiria un possible paviment de terra piconada.

-Finca 16: sectors 38 i 39

A la finca 16 durant el segle XVI es van edificar noves estructures a l'interior dels seus espais i es van amortitzar algunes de les existents. A nivell de murs perimetrals, no s'han documentat reparacions o modificacions, si bé cal destacar que es va obrir una nova porta (OB-41) d'accés entre els sectors 38 i 39. L'OB-41 se situava a l'oest del mur que separava els dos espais (MR-225).

L'activitat desenvolupada en els dos sectors podria haver variat de manera destacable en aquesta fase. A partir de les restes documentades, a tall d'hipòtesi considerem que en els dos espais s'hi podrien dur a terme treballs associats amb la producció i emmagatzematge d'oli; en aquest sentit, cal destacar que no hem documentat restes associades directament amb la mòlta de les olives, que ens indicaria que aquestes tasques s'haurien de dur a terme als espais situats a l'oest respecte els dos sectors. Una altra possibilitat relativa a l'ús dels espais seria que al sector 38 s'hi duguessin a terme els treballs relatius a l'oli (funcionant amb l'àmbit situat a l'oest), mentre que al sector 39 s'hi efectuaria algun altre tipus d'activitat, relacionada amb la manipulació de productes (possiblement tèxtils o de pell), mitjançant les estructures documentades en aquest espai (un forn i el dipòsit FS-16 edificat a la fase anterior). Cal destacar que durant l'excavació dels nivells associats amb l'ús dels dos sectors, ni als estrats associats amb les estructures del seu interior, no hem documentat materials relatius a la possible producció efectuada al seu interior.

Pel que fa a les estructures que van deixar de funcionar en aquest moment, al sector 38 el POU-8 i els murs amb els que funcionava (MR-335 i 381) van ser amortitzats. En relació al POU-8 cal destacar que la part superior del seu mur de tancament (MR-355) va ser desmuntat (trencament UE-38.023) i l'interior de l'estructura va ser reblerta (UE-38.027 i UE-38.025 a la part corresponent al desmuntatge del MR-355). L'EC-16 va ser amortitzada també en aquest moment i al damunt seu s'hi va edificar una nova estructura de combustió, EC-15.

L'espai corresponent al sector 38 va passar a ser un àmbit interior; en relació a la coberta de l'espai s'han documentat dues estructures (MR-216A i 319), que es van edificar en aquest moment i que es correspondrien a les dues bases (a oest i

est respectivament) d'un arc. El MR-319 s'assentava al damunt de les restes de la zona est del mur del POU-8 (MR-355) i es lliurava al mur est de l'espai (MR-34); pel que fa al MR-216A, es lliuraria al mur de tancament oest del sector (que se situaria a la zona del mur pantalla de l'edifici en construcció).

A l'interior del sector 38, a finals del segle XV-inicis del segle XVI es va edificar un dipòsit (DP-11), que s'ha documentat al sud-oest del sector. Aquesta estructura estaria relacionada amb l'emmagatzematge de l'oli i estaria en contacte amb una altra estructura, que es podria correspondre a una canalització, que recorreria pel nord-oest respecte aquesta (ja més enllà del límit de la parcel·la). En relació a aquest contacte, al mur de tancament nord del DP-11 s'hi situava un tub ceràmic, que permetria la comunicació entre les dues estructures. El temps d'ús del DP-11 hauria estat reduït, ja que en el moment de la construcció del MR-216A aquesta estructura va ser amortitzada, tal i com ens ho indicava la relació estratigràfica entre ells (el MR-216A s'assentava al damunt de les restes del mur nord del DP-11).

Un cop edificat el MR-216A, el DP-11 va ser substituït per un altre dipòsit, DP-10, que se situava en el mateix punt que l'anterior, si bé presentava unes dimensions més reduïdes. El DP-10 funcionava amb una canalització, CN-35, que discorria pel nord del MR-216A i del dipòsit (des d'alguna estructura situada a l'espai situat a l'oest del sector 38); al sud del dipòsit s'hi situava una altra estructura (E-3), que tenia una planta quadrada i es lliurava al mur de tancament sud del sector. L'ús del DP-10 presentava un segon moment d'ús, al mateix segle XVI. En aquest moment, l'E-3 va ser substituïda per una estructura de planta circular (E-2), que se li assentava al damunt i a la zona nord del DP-10 s'hi va col·locar un recipient ceràmic de base plana i perfil troncocònic (tipus gerra de grans dimensions).

A la zona sud-oest del sector 38, s'ha documentat la base d'un possible cup (CUP-2), que es lliurava a l'angle de tancament de l'espai. La base documentada del cup estava formada per un paviment de maons (PV-109), que funcionava amb un tancament perimetral de l'estructura, del qual se n'han documentat les restes de la part inferior dels seus murs. L'extrem est de mur de tancament nord (MR-320) es lliurava a la base est de l'arc de coberta de l'espai (MR-319). Al paviment de base de l'estructura s'hi situarien tres decantadors ceràmics (tipus gibrell), on s'hi dipositarien els residus de l'oli. D'aquests decantadors se n'ha documentat la seva empremta, tant a nivell de manca de maons en els tres punts, com per sota d'aquests, amb tres retalls que actuaven de base de les peces, amb el seu perímetre definit mitjançant pedres de petites dimensions, lligades amb morter de calç. El CUP-2 hauria funcionat contemporàniament amb el DP-10, en les seves dues fases de funcionament.

Totes aquestes estructures (DP-11, així com el CUP-2, DP-10, E-2, 3 i CN-35) estarien associades amb el procés d'emmagatzematge de l'oli, que possiblement

es deuria produir a l'espai situat a l'oest del sector 38.

Pel que fa als nivells associats amb l'ús del sector 38 durant aquest segle XVI, s'ha documentat un primer estrat (UE-38.009/38.016), que es correspondria al nivell que amortitzaria les estructures de la fase anterior. L'UE-38.009/38.016 s'hauria format en un moment anterior a la construcció dels MR-216A i 319 i podria estar associat amb el moment de la construcció i ús del DP-11. Un cop edificats aquests murs i els DP-10, E-3 i CUP-2 es va definir l'UE-38.006, que es correspondria al nivell associat amb la preparació del paviment amb el que haurien funcionat aquestes estructures (del qual no se n'han documentat restes), així com la reparació de l'E-3 (E-2) i l'atuell ceràmic situat al DP-10. A la zona central del sector, l'UE-38.006 tenia un retall de planta circular i petites dimensions (UE-38.007), que es podria correspondre a la base de subjecció d'alguna estructura (tipus forat de pal), que hauria funcionat també en aquest moment.

A l'espai corresponent al sector 39 es va amortitzar el forn EC-16 i es va edificar una nova estructura de combustió, EC-15, al damunt de les restes del primer. L'EC-15 tenia una planta semi-circular i es lliurava al mur de tancament nord del sector (MR-225). La construcció d'aquesta estructura va suposar que es tapiés l'OB-20 del MR-225, que anteriorment havia estat aprofitada com a obertura de l'EC-16. L'OB-20 es va tapiar mitjançant el MR-226, que alhora actuava de tancament nord de l'EC-15. Aquesta estructura de combustió es correspondria també a un forn, del qual se n'ha documentat part de la seva part inferior, que la formava un paviment de maons (PV-147). Aquest paviment definiria la part corresponent a la zona de combustió de l'estructura i va ser desmuntat en el moment de l'amortització de l'estructura (a mitjans-finals del segle XVI).

L'EC-15 presentava unes dimensions més grans respecte l'EC-16 i el seu funcionament es duria a terme i estaria vinculat amb l'activitat desenvolupada al sector 39. A partir de la part documentada de l'estructura, considerem que es tractaria d'un forn, del qual desconeixem si tindria una cambra de cocció superior, o bé aquesta es duria a terme mitjançant la col·locació al damunt de la zona de combustió d'algun tipus d'estructura; en aquest sentit, no hem documentat restes o indicis que ens permetin aportar dades relatives a alguna de les dues possibilitats. Per les dimensions que presentava el mur de tancament perimetral del forn (MR-281), l'accés a l'interior de la zona de combustió del forn es duria a terme des de la zona sud-est, on el mur tenia menys gruix.

Juntament amb l'EC-15 funcionaven dues estructures, que se situaven a l'est respecte aquesta. D'aquestes dues estructures se n'han documentat els seus murs perimetrals (MR-282, de tancament sud i MR-336, de separació entre elles) i es correspondrien a les restes d'un possible dipòsit (a l'extrem est) i la possible base d'una zona de treball (entre aquest i el forn). El dipòsit presentava unes dimensions reduïdes i estava definit mitjançant un revestiment de morter de calç, que alhora

actuava (a la part inferior de l'espai) com a base de l'estructura (PV-146A); la part superior del perímetre d'aquesta estructura estava coberta mitjançant una base de maons (PV-146). Per les característiques i dimensions d'aquesta estructura, considerem que es podria tractar d'un dipòsit per a emmagatzemar algun tipus de producte, associat amb els treballs de producció duts a terme en relació a l'EC-15. Aquestes estructures situades a l'est del forn van deixar de funcionar en el darrer moment d'ús de l'EC-15 (a mitjans del segle XVI).

Durant el funcionament de l'EC-15, el dipòsit FS-16 de la zona sud-oest del sector encara estaria en ús. La combustió efectuada en aquest forn podria estar vinculada a la producció de l'oli o bé a la manufactura d'algun producte, mitjançant la seva escalfor i el tractament amb algun producte (al dipòsit). Durant l'excavació de les estructures i nivells associats amb l'ús del sector no hem recuperat materials, que ens hagin permès aportar més dades relatives a l'activitat amb la que estarien associades i que es duria a terme en aquest sector.

Pel que fa als nivells associats amb la construcció i ús de l'EC-15 i les estructures associades, s'ha documentat un estrat associat amb el moment de la seva construcció (UE-39.013), que podria haver actuat també de preparat del paviment associat amb el seu ús (del qual no se n'han documentat restes). En el darrer moment d'ús del forn, quan les estructures vinculades amb els MR-282 i 336 ja haurien estat amortitzades, s'hauria definit un nou paviment. Aquest no ha estat documentat i s'assentaria al damunt d'un rebliment (UE-39.012), que alhora amortitzaria les estructures esmentades.

A mitjans-finals del segle XVI totes les estructures que funcionarien als sectors 38 i 39, exceptuant la FS-16 que va continuar en ús, van ser amortitzades i es van definir uns nous nivells de circulació. L'amortització d'aquestes estructures hauria suposat que a partir d'aquest moment i fins al segle XVII (quan els dos sectors van passar a formar part del sector 35), l'activitat associada amb la producció i emmagatzematge d'oli i la possible manipulació d'algun producte es deixés de dur a terme de manera generalitzada en els dos espais.

Al sector 38, al damunt del rebliment que amortitzava els DP-10, E-2 i CUP-2 (UE-38.005) es va definir un paviment de terra piconada (PV-108), que formava el nivell de circulació d'aquest moment. El PV-108 es va formar a partir de la compactació de tres estrats (UE-38.002, 38.003 i 38.004), que han estat diferenciats per les seves diferents ubicacions i característiques, si bé es corresponien a un mateix rebliment. Pel que fa al sector 39, per damunt de l'estrat que amortitzava l'EC-15 (UE-39.011) el nivell de circulació del sector d'aquest moment el formava també un paviment de terra piconada (PV-131), que estava definit a partir de la compactació de l'UE-39.006. A la zona sud-oest del sector, arran de la FS-16, el PV-131 presentava un retall de planta irregular (UE-39.005), que estaria associat

amb el desmuntatge d'alguna estructura soterrada, que podria haver funcionat de manera coetània amb la FS-16, durant l'ús del PV-131; en el moment previ a l'amortització del paviment l'estructura s'hauria desmuntat i en va quedar l'empremta corresponent al seu desmuntatge.

-Finca 17: sectors 27, 46, 45, 10

Durant el segle XVI, a nivell general els espais corresponents a aquesta finca i la seva funcionalitat s'haurien mantingut. Tal i com hem esmentat en relació a la fase anterior, a finals del segle XV-inicis del segle XVI es va tapiar l'OB-9, mitjançant el MR-109, i es va mantenir com a porta d'accés a la finca, l'OB-29. Tot i això, durant el mateix segle XVI aquesta porta va ser també amortitzada, amb el MR-147, i es va obrir una nova porta d'accés a l'interior de la propietat des del carrer, OB-6, que s'ubicava a l'extrem nord del sector 27. La construcció d'aquesta porta va suposar el trencament del MR-35 en aquest punt (UE-4.071); el mur que reparava aquest trencament (MR-358) definia també el perímetre de la nova porta.

Al sector 27 es va reparar en aquesta fase el seu mur de tancament nord, mitjançant el MR-15. L'activitat duta a terme en aquest espai continuaria associada possiblement a l'àmbit domèstic. Corresponent a aquest moment cronològic s'ha documentat l'UE-27.007, que estaria associada amb a continuïtat de l'ús del PV-94 com a nivell de circulació de l'espai. Pel que fa a l'àmbit corresponent al sector 46, en aquesta fase possiblement aquest espai funcionaria com a àrea d'emmagatzematge, sense que haguem documentat un nivell clar associat a l'ús de l'espai en aquest moment. En aquest sentit, hi hauria la possibilitat que el paviment de la fase anterior (PV-152) continués en ús durant el segle XVI, tot i que no hem localitzat cap nivell directament vinculat amb el mateix. Una altra opció seria que en el moment de l'amortització de l'espai, al segle XVII es desmuntés el paviment associat a aquest període. Una darrera possibilitat que apuntem seria que en aquest sector tot i que formés part de la finca on s'ubicava, no tingués un ús definit en aquest moment. En relació al sector 45, durant el segle XVI s'hi continuarien duent a terme treballs vinculats amb el conreu d'un hort.

En aquest moment, a l'extrem sud dels sectors 46 i 50 s'hi va edificar una canalització, CN-30, que es lliurava als tancaments sud d'aquests espais. La CN-30 discorria des de la canalització central existent del carrer, passant pels sectors esmentats i fins a arribar al sector 10, on s'emmagatzemaria l'aigua en una estructura de dipòsit ubicada a la zona central-nord d'aquest darrer sector. L'extrem oest de la CN-30 contactava amb la CN-33 (que se situava a l'est del sector 10) tot definint un angle de tancament cap al nord. La CN-33 havia estat edificada ja al segle XV i continuava cap al nord, arribant fins a un possible dipòsit que se situaria a la zona central-nord del sector 10 (també edificat a la fase cronològica anterior). La continuació de la CN-33, així com l'estructura on es recolliria l'aigua (que se

situaria a l'extrem nord de la canalització) van ser desmuntats al segle XVII, en el moment de la construcció de la FS-20.

La CN-30 estaria substituint una canalització, o bé amb una estructura de recollida i circulació d'aigua, que hauria funcionat anteriorment amb la CN-33 i de la qual no n'hem documentat restes o indicis. Aquesta dada l'apuntem pel fet que a nivell estratigràfic a la zona de contacte entre les dues estructures, el paviment de base de la CN-30 i part de l'estructura que definia aquesta canalització, s'assentaven al damunt del paviment de la CN-33. La posició dels dos paviments permetia, a més, salvar la diferència de nivell entre les dues bases que presentaven les dues canalitzacions, on la cota de la CN-30 era superior respecte la de la CN-33. A més d'aquesta diferència a nivell d'estructures, hem constatat que en el moment de la construcció de la CN-30 es va amortitzar el contacte entre la CN-33 i la canalització amb la que hauria funcionat al segle XV (CN-32, que funcionava amb el sector 40).

-Finca 18: sectors 23, 22 -est-, 36, 25 ,26, 19 i 20

Aquesta propietat es va mantenir al segle XVI, si bé els espais corresponents als sectors 43, 22 (a la seva zona oest), 29 i 40 van quedar unificats en un sol àmbit (sectors 36, 25 i 26). Aquest fet va motivar que es desmuntessin i s'amortitzessin el MR-244 (que separava els sectors 43 i 40) i el MR-102 (que diferenciava els sectors 22, 40 i 29). Tal i com hem anat esmentat en relació a la mateixa finca (al segle XV) i a la finca 6 (al segle XIV) els sectors 19 i 20 podrien haver continuat formant part d'aquesta propietat, tot i que ja no hem documentat cap nivell d'aquests espais, que s'ubiquin cronològicament en aquesta fase (ja que haurien estat desmuntats pels rebaixos duts a terme en el moment de la construcció de l'església).

A nivell de murs perimetrals de la propietat en aquest moment es va reparar el seu mur de tancament sud, MR-311, mitjançant el MR-97, així com la zona sud del tancament oest (MR-307), que va ser reparat pel MR-8. L'accés a l'interior de la finca des del carrer que es continuaria efectuant mitjançant l'OB-11.

Pel que fa a les activitats dutes a terme a la finca en aquest moment, els espais corresponents als sectors 23 i a la zona est del sector 22 podrien haver continuat associats a l'àmbit domèstic, mentre que la resta de l'espai (sectors 36, 25 i 26) es correspondria possiblement a un àmbit exterior, que estaria destinat al conreu i amb els treballs vinculats al mateix. En relació a l'activitat desenvolupada en aquesta finca al segle XV, associada amb una possible manipulació de productes, en aquest moment hauria deixat de dur-se a terme. Totes les estructures vinculades amb aquests treballs van ser amortitzades en aquest moment (pels estrats de rebliment dels sectors 36, 26 i 25 i, en algun cas, amb els nivells superiors dels sectors on s'ubicaven) i no s'han documentat restes o indicis de cap element que les hagués

substituit. L'única estructura que es va mantenir va ser el pou, del qual se'n va edificar un nou mur perimetral superior (MR-257). La construcció del MR-257 es justificaria pel desmuntatge de la part superior del POU-7, així com pel fet que el nivell de circulació del nou espai definit en aquest moment (sector 36) havia pujat de cota en relació als nivells cronològicament anteriors. Aquesta pujada del nivell estava motivada per l'acumulació de sediment format a partir del desmuntatge dels murs i estructures dels sectors anteriors. A nivell de registre estratigràfic, l'estructura del pou definit pel MR-257 ha estat identificada com a POU-6, ja que el MR-257 presentava més gruix respecte el mur del POU-7 (MR-290).

Al sector 23 en aquesta fase es va construir una estructura quadrada, MR-240, de la qual n'hem documentat la seva part inferior. El MR-240 es lliurava a l'angle de tancament sud del sector (definit pels MR-35 i 242). La parcialitat de la documentació d'aquesta estructura no ens ha permès determinar de manera clara la seva possible funcionalitat. Per una banda, hi hauria la possibilitat que es tractés de la base d'una estructura vinculada a l'activitat desenvolupada en aquest espai, que estaria associada a l'àmbit domèstic; per una altra banda, el MR-240 podria correspondre's a la base d'una possible escala d'accés a una planta superior de l'edifici. En relació a aquesta darrera opció, probablement la finca 18 tindria una planta superior (ja al segle XV) i aquesta possible escala podria substituir-ne una d'anterior (de la qual, com ja hem esmentat en la fase anterior n'hem documentat restes), o bé obriria un nou accés complementari a l'existent.

Al MR-240 se li lliurava el nivell de circulació del sector 23 (PV-117) d'aquest moment cronològic. El PV-117 es corresponia a un paviment de terra piconada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-23.003. En el moment de la instal·lació del PV-117 es va reparar l'EC-13 (del segle XV), mitjançant un nou paviment de base de l'estructura, que substituïa l'existent. Aquesta estructura de combustió va ser amortitzada, a finals del segle XVI, durant el darrer moment d'ús del PV-117. En relació aquesta dada, s'ha documentat un estrat (UE-23.002) associat amb l'ús del PV-117 prèviament a la seva amortització (mitjançant l'UE-23.001), que cobria les restes del l'EC-13.

A l'angle de tancament nord-est del sector, el PV-117 tenia un trencament de planta arrodonida (UE-23.004), que se situava just a la zona on anteriorment s'hi ubicava l'OB-10 (quan la porta ja hauria estat tapiada). Per les dimensions i característiques que presentava l'UE-23.004, considerem que es podria correspondre a la base soterrada d'una estructura, que funcionaria en aquest moment. L'excavació del rebliment del retall (UE-23.005), que s'hauria format quan es va desmuntar l'estructura, prèviament a l'amortització del sector, no ha aportat dades relatives a l'estructura associada amb aquest; així mateix, el perímetre de l'UE-23.004 tampoc presentava restes indicatives de la mateixa. Les dimensions d'aquest retall podrien no correspondre's amb el perímetre de l'element

situat al seu interior i podria haver-se augmentat en el moment de la seva retirada. En qualsevol cas, l'UE-23.004 estaria vinculat a l'ús de l'espai en aquest període.

A la zona est del sector 22 s'ha documentat l'UE-22.002-22.003, que es correspondria al nivell d'ús de l'espai en aquesta fase. A la zona oest del mateix sector, aquest estrat definiria el primer moment d'amortització dels sectors 22, 43 i 40, prèviament a la formació de l'UE-36.001.

L'espai on anteriorment s'hi ubicaven els sectors 29, 40, 43 i 22 (a l'oest) va quedar unificat, a partir del desmuntatge i amortització del MR-102 i es van definir els sectors 36, 25 i 26. Tots tres sectors definien un mateix espai exterior, del qual la seva zona sud (sectors 25 i 26) estaria destinada possiblement a zona de conreu d'horts i amb algun altre tipus de treball possiblement vinculat a aquesta activitat agrària; a la zona nord de l'espai (sector 36) s'hi durien a terme treballs associats amb l'emmagatzematge o manipulació dels productes conreats, o fins i tot podria haver estat en desús durant aquesta fase. La distinció entre els tres sectors s'ha efectuat a partir del MR-186, que s'hauria edificat en aquesta fase, un cop els sectors cronològicament anteriors ja haurien estat amortitzats.

El MR-186 separava els sectors 25 i 26 (a est i oest del mur) i a partir del seu extrem nord es definia el sector 36 (que ocupava tota l'amplada dels sectors 25 i 26 al nord dels mateixos). D'aquest mur tan sols n'hem localitzat la part corresponent a la seva fonamentació i una primera filada al seu extrem sud, ja que va ser desmuntat en el moment de la formació del sector 14 (al segle XVII). El MR-186 tenia una direcció sud-nord i no definia cap angle de tancament en el seu extrem nord, que hauria delimitat un espai tancat dels sectors 25 i 26 respecte el sector 36. La manca d'aquest tancament és el que ens ha fet considerar que el MR-186 actuaria de mur de separació de dos àmbits, en el context d'un espai unitari.

Al sector 36, el nivell documentat a les seves cotes inferiors (UE-36.002) es corresponia al sediment format pel desmuntatge i amortització dels nivells i estructures de la fase anterior. En relació a aquest desmuntatge de les estructures, s'ha documentat un retall (UE-36.003) al aquest rebliment, que es corresponia al desmuntatge de la part superior de l'estructura corresponent al MR-98. Per damunt de l'UE-36.002 s'hi situava un estrat de rebliment, UE-36.001, que es correspondria al moment del possible ús de l'espai durant el segle XVI. Les característiques de l'UE-36.001 no indicaven una activitat associada amb el conreu en aquesta zona, ni tampoc indicis d'un possible nivell de circulació clar. Per aquest motiu, considerem que l'ús del sector 36 en aquesta fase estaria vinculat de manera especial al POU-6 (que se situava al sud-oest del sector), amb la zona nord de l'espai que podria tenir un ús residual, sense massa activitat vinculada al mateix. En relació al POU-6, cal destacar que a nivell estratigràfic, el seu mur de tancament (MR-257) s'assentava al damunt de l'estrat corresponent a l'amortització dels sectors anteriors (UE-

36.002), mentre que el nivell vinculat al possible ús de l'espai (UE-36.001) se li lliurava.

A l'est respecte el POU-6 s'ha documentat el MR-208, que es corresponia a les restes de la base d'una estructura (de planta lleugerament arrodonida). Desconeixem les característiques i funcionalitat de l'estructura associada amb el MR-208, ja que en el moment de la construcció del MR-142 (al segle XVII) s'hauria desmuntat la seva part superior i es va aprofitar la seva base (que quedava inclosa en aquest mur posterior). Tot i això, per les seves característiques i ubicació, considerem que l'estructura amb la que funcionava el MR-208 estaria relacionada amb algun tipus d'activitat associada amb el pou i amb els treballs de conreu que es durien a terme als sectors 25 i 26. Al sud respecte el MR-208 (a la zona nord-oest del sector 25) s'ha documentat el MR-207, amb el que estaven alineats. Del MR-207 també se n'ha documentat tan sols la seva part inferior, amb les seves dimensions que eren més reduïdes respecte el MR-208. A partir de la part localitzada del MR-207, considerem que es tractaria també de la base d'alguna estructura, que estaria igualment vinculada a l'activitat desenvolupada al sector on s'ubicava.

Pel que fa al sector 25, per damunt del nivell corresponent a l'amortització final del sector 29 (UE-29.001) s'hi ha documentat un estrat associat amb el rebliment de l'espai (UE-25.002), que s'hauria començat a formar en un moment previ a la construcció del MR-186, si bé en el procés final de la formació de l'estrat el mur ja hauria estat edificat (les cotes inferiors de la fonamentació del mur tallava l'UE-25.002, mentre que a les cotes superiors l'estrat ja es lliurava al mur). Les característiques d'aquest estrat i del que se situava al damunt seu (UE-25.001) ens indicaven un possible ús de l'espai com a zona de conreu.

Al sud-oest del sector, s'han documentat les restes de dues canalitzacions (CN-20 i 21), que funcionaven de manera coetània entre elles i haurien estat en ús amb l'UE-25.002 La CN-20 tenia una direcció nord-sud i es lliurava a la part inferior del MR-186; al seu extrem sud la CN-20 contactava amb la CN-21, que tenia una direcció oest-est. Aquestes dues canalitzacions estaven bastides mitjançant teules, disposades de manera que definien tant la seva base de circulació com la coberta. A l'interior de les dues s'ha documentat un nivell de terra argilosa molt plàstica, tipus llims (UE-25.005), que es corresponien a les restes del sediment generat per la circulació d'aigua pel seu interior. La pendent que definia l'interior de la part documentada de les dues estructures ens indicaria que l'aigua que circulava pel seu interior tenia una direcció nord-sud i oest-est, o sigui des del nord de la CN-20 cap a la CN-21 i continuant per aquesta cap a l'oest.

Per la direcció que presentava la CN-20, que continuaria en direcció nord fins a arribar a la zona propera al POU-6, considerem que l'aigua que circularia pel seu interior podria haver estat extreta del pou. Aquesta aigua estaria destinada al rec dels conreus efectuats en aquest sector i discorreria possiblement fins al carrer. En

el darrer moment d'ús de l'espai, les dues estructures haurien estat amortitzades i parcialment desmuntades, tal i com ens ho indicava el fet que l'UE-25.001 (associat a aquest darrer ús) cobria les seves restes.

Al sector 26 s'ha documentat un nivell de característiques molt similars a les de l'UE-25.001, UE-26.001, que ens indicaria un mateix ús de l'espai com a zona de conreu. Per sota de l'UE-26.001 s'han localitzat dos nivells (UE-26.002 i 26.003), que es corresponien al primer nivell de l'espai associat amb la mateixa activitat productiva (igual que l'UE-25.002). Els dos estrats eren solidaris estratigràficament, si bé han estat diferenciats per les característiques que presentava cadascun d'ells (l'UE-26.003 presentava més restes de material de construcció). L'UE-26.002 tenia dos retalls (UE-26.004 i 26.006), dels quals l'UE-26.004 tenia una planta arrodonida, mentre que l'UE-26.006 presentaria un perímetre més irregular. En ambdós casos, aquests retalls es podrien correspondre a les possibles bases de subjecció (tipus forats de pal) de dos elements periples, que haurien funcionat durant l'ús d'aquest estrat; hi hauria també la possibilitat que l'UE-26.006 definís un trencament associat amb una possible arrel. Les estructures o elements associades amb els dos trencaments haurien estat desmuntades i amortitzades en el darrer moment d'ús de l'espai, ja que l'UE-26.001 tant cobria als retalls com els seus rebliments (UE-26.005 i 26.007)

-Finca 22: sectors 13 i 15

En aquest moment, les finques 12 i 13, associades amb els sectors 13 i 15 respectivament, haurien estat unificades en una sola propietat. Aquesta dada l'apuntem a partir de la documentació d'una porta que comunicava els dos espais, OB-18, i que es va obrir a la reparació del mur que els separava (MR-112). Cal destacar que aquesta distribució de les finques la realitzem a partir de la part documentada de cada sector en la present intervenció, sense oblidar el fet que aquests espais, que formaven part de les finques orientades en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull i situats a la zona oest de la parcel·la, els hem documentat de manera molt parcial. En aquest sentit, hi hauria la possibilitat que els dos sectors ja haguessin format part d'una mateixa propietat en les fases anteriors (tal i com també hem esmentat en relació als sectors 13 i 24 de la fase anterior), si bé és en aquesta fase quan hem constatat directament la comunicació entre ells, que fa que els incloquem en una mateixa finca.

La finca 22 tindria la seva façana al carrer Oliver del Pla d'en Llull i els sectors 13 i 15 se situarien a la seva zona est. Per les característiques dels nivells documentats en els dos sectors, considerem que ambdós espais continuarien funcionant com a àmbits exteriors i es mantindria el seu ús com a zona de conreu d'horts. Aquesta dada l'apuntem a partir de les característiques dels estrats documentats en un altre sector (UE-15.003 i 13.042) així com per la manca de nivells associats amb

algun nivell de circulació vinculat amb algun altre tipus d'activitat.

A nivell constructiu, en aquest moment es va reparar el mur que separava els dos sectors (MR-315A), mitjançant el MR-112. A la zona central de la part documentada del MR-112, s'hi va obrir la porta que comunicava els dos espais (OB-18). Aquesta porta va ser definida durant la construcció del mur, tal i com ens ho indicava el fet que el seu perímetre el formava el mateix parament del MR-112. Els murs de tancament est dels dos sectors també van ser reparats en aquest moment. Així doncs el MR-307, que separava el sector 13 respecte el sector 29 en el moment de la construcció inicial dels edificis, va ser reparat pel MR-8. Pel que fa al mur MR-315, que separava inicialment el sector 15 del sector 16, en aquest moment va ser substituït pel MR-106.

2.2.4. Segle XVII

En aquest moment s'haurien produït canvis molt destacables, pel que fa a les distribucions de les finques i les propietats, especialment a la zona nord i central de la parcel·la. Possiblement aquestes variacions estarien relacionades amb l'arribada en aquesta zona de la ciutat dels Pares Regulars Menors, a qui se'ls van cedir unes terres per a que poguessin edificar-hi el seu convent i l'església. Probablement en aquesta àrea esmentada on hi ha més canvis a nivell de propietats és on s'hi instal·laren els menorets. En aquest sentit, considerem que la finca 19 podria formar part de conjunt conventual associat amb aquesta congregació, que tindria la seva església edificada a la zona corresponent al carrer Oliver del Pla d'en Llull.

Al carrer Joan Grec, com veurem a continuació es va edificar una nova canalització central del carrer, amb un seguit de canalitzacions situades a l'interior de les finques (de la zona nord) que connectaven amb aquesta. La construcció de la canalització central del carrer va suposar que es desmuntés la canalització central existent fins a aquell moment (que podria reparar la que ja s'hauria instal·lat a l'edat mitjana). Així mateix, es va bastir un nou paviment empedrat, que definia el nivell de circulació del carrer.

Planta general, amb els murs edificats i la distribució de les propietats i sectors al segle XVII (plànol n.31)

Els murs edificats en aquest moment estaven bastits mitjançant pedres i carreus aprofitats, juntament amb maons, disposats tots ells de manera irregular i lligats

amb morter de calç de tonalitats blanquinoses. A diferència dels murs de la fase anterior, es mostrava poca intencionalitat de regularitzar les filades mitjançant els maons. Així mateix, el morter de lligam de les diferents estructures construïdes presentava les mateixes tonalitats blanquinoses que les dels murs de tancament.

-Carrer Joan Grech: sector 4

Al segle XVII (possiblement a mitjans de segle) al carrer es va instal·lar un nou nivell de circulació, PV-13, que estava format per un paviment empedrat, amb un seguit de lloses planes, que s'alineaven a la zona central de l'espai. Aquestes lloses planes actuaven de coberta de la canalització central del carrer, CN-8, que es va edificar també en aquest carrer. La CN-8 substituïria i hauria suposat el desmuntatge de la canalització existent fins a aquest moment, de la qual tan sols n'hem documentat restes dels maons de base a la zona central i sud del carrer (PV-72). En aquest sentit, la part inferior de la CN-8 se situava a l'interior d'un retall, UE-4.030, que a més de la canalització central anterior, tallava també els nivells associats amb la circulació anterior del carrer en aquesta zona central. La construcció d'aquesta canalització va suposar també la pujada de cota del nivell de circulació de l'espai.

La construcció de la CN-8, que presentava unes dimensions i, per tant, una capacitat considerables, va suposar que les FS-7 i 8 s'amortitzessin. Un cop la FS-7 va deixar de funcionar, la CN-17 (del sector 2 de la finca 19) va ser substituïda a la zona del carrer per la CN-11, que presentava una desviació cap al sud respecte la CN-17 fins a contactar amb la CN-8. Cal recordar que la CN-17 s'hauria edificat al mateix segle XVII, quan es va definir el sector 2, en un moment previ a l'amortització de la FS-7. La CN-14 (del sector 18) va ser ampliada en direcció oest, passant pel damunt del nivell d'amortització de la FS-7, per a poder desguassar a la canalització central. Pel que fa a la FS-6 hauria continuat en ús en aquest moment, amb els residus de la mateixa que anirien fins a la CN-8 a partir d'una obertura (CN-10) a la part superior del mur est de la fossa sèptica, que estava en contacte amb el tancament est de la CN-8. D'aquesta manera, un cop la FS-6 estaria plena, els residus situats a les seves cotes superiors anirien fins a la CN-8 mitjançant la CN-10 (com si fos un sobreeixidor de la fossa sèptica).

A la zona nord-oest del sector, arran del sector 5 (de la finca 1) es va edificar una canalització, CN-7, que arribava també fins a la CN-8. La CN-7 discorria des de la primera planta de la finca, ja que l'extrem oest de l'estructura se situava a l'interior del MR-35; en aquest sentit, la construcció de la CN-7 hauria suposat un trencament al MR-35, UE-4.078, a l'interior del qual s'hi situava l'estructura. Així mateix, a la zona central-est del carrer, on s'hi situava l'OB-7, es va edificar una nova canalització, CN-9, que també era coetània amb la CN-8. Les característiques i les pendents que dibuixaven les diferents canalitzacions documentades que funcionaven amb la

CN-8 ens fan considerar que en aquest moment la funció primordial d'aquesta seria la de circulació dels residus abocats des de l'interior de les cases (mitjançant les canalitzacions de cadascuna d'elles), cap al Rec Comtal que s'ubicava al sud; tot i això, en algun punt, aquesta CN-8 també podria estar abastint d'aigua l'interior de les propietats de manera puntual.

Totes les canalitzacions que hem presentat i que funcionaven amb la CN-8 tenien una coberta de lloses (PV-52 de la CN-7, PV-54 de la CN-11 i PV-48 de la CN.-9), que funcionaven amb el PV-13 i de característiques similars respecte les d'aquest paviment, que actuaven de coberta de la CN-8. Les lloses associades amb la CN-14 no han estat documentades, mentre que la FS-6 també presentava una coberta de lloses (PV-48). La raó per la qual aquestes estructures tenien aquestes lloses de coberta era, per una banda per permetre que s'assentessin al límit de l'estructura, sense cap perill d'esfondrament del paviment en aquests punts; per una altra banda, la independència del paviment en aquests punts, que donaven aquestes lloses, permetia també l'accés a l'interior de les estructures, en el cas d'haver-se de dur a terme tasques de reparació i neteja interior de les mateixes.

En aquesta mateixa fase es va tapiar la porta OB-11 (mitjançant el MR-111), amb l'accés a l'interior de la nova finca definida en aquest moment (finca 19) des del carrer Joan Grech per l'OB-6.

Finca 1: sector 18

En aquest període, al sector 18 es va reparar el mur de tancament oest existent (MR-298), mitjançant el MR-68. Així mateix la porta d'accés a l'espai del carrer, OB-28, va ser substituïda per l'OB-5. D'aquesta porta se n'ha localitzat el seu límit nord, mentre que el sud hauria estat desmuntat en el moment de la construcció de l'estació elèctrica transformadora.

La possible activitat de caire productiu duta a terme en aquest sector tindria continuïtat al segle XVII. Pel que fa al nivell d'ús associat a aquest moment, s'ha documentat un estrat (UE-18.001) de rebliment i preparació prèvia a la instal·lació d'un paviment, del qual no n'hem documentat restes, ja que hauria estat desmuntat en el moment de la destrucció de l'espai.

Pel que fa a les dues canalitzacions del període anterior, la CN-15 va ser amortitzada en aquest moment, mentre que la CN-14 va continuar en ús, amb reparacions i modificacions. La CN-15 hauria estat substituïda per la CN-15A, que discorria per l'interior de la zona central del MR-68 (amb la mateixa direcció del mur), fins a connectar amb la CN-14. De les modificacions associades amb la CN-14 cal destacar l'ampliació del seu extrem oest, ja que en aquesta fase els residus desguassaven a la canalització central del carrer (CN-8), que es va edificar en aquest moment.

Així doncs, l'ampliació cap a l'oest de la CN-14 s'assentava al damunt de la FS-7, que va ser amortitzada.

-Finca 2: sectors 5 i 6

A finals del segle XVI-inicis del segle XVII es va desmuntar el mur de tancament sud del sector 6. Al damunt de la fonamentació d'aquest mur (MR-337) es va edificar el MR-108. En aquest mateix moment es va desmuntar el mur que separava els sectors 5 i 6 i es va edificar el MR-24.

Al sector 5 es va amortitzar l'ESC-6 i es va edificar una escala (ESC-4) a l'angle de tancament sud-est de l'espai, que substituïria la primera. L'ús de l'espai continuaria vinculat a l'àmbit domèstic i s'han documentat les restes d'un paviment de maons (PV-11) a l'extrem est del sector, que definiria el nivell de circulació d'aquest moment. A nivell constructiu, inicialment es va instal·lar el PV-11 i posteriorment l'ESC-4, l'estructura de la qual s'assentava al damunt dels maons del paviment.

Al sector 6 es va edificar una fossa sèptica, FS-28 (al mateix punt on anteriorment s'hi ubicava la FS-29, amb unes dimensions més reduïdes respecte aquesta) i s'hauria instal·lat un paviment, del qual n'hem documentat el nivell de rebliment i preparació previ (UE-6.001). Aquest estrat es lliurava a les restes de la base d'una estructura rectangular, MR-76, que s'ha documentat a l'extrem nord-oest de la part documentada del sector. La parcialitat de la localització d'aquesta estructura, que continuaria en direcció nord, tan sols ens permet determinar que es correspondria a un element utilitzat durant el darrer moment d'ús de l'espai.

-Finca 7: sectors 21, 17 i 16

En aquesta fase a la finca 7 es va edificar un nou mur de tancament interior, que separava els sectors 17 i 16 (MR-119) i substituïa el MR-118 de la fase anterior. Així mateix, el mur que diferenciava els sectors 21 i 17 (MR-204) va ser substituït pel MR-120; a l'extrem sud documentat d'aquest mur (que com passava amb el mur anterior, va quedar tallat per la construcció de la base del PL-2 de l'església al nord i pel soterrani del segle XIX al sud) s'hi situava la porta OB-35, que permetia l'accés i comunicació entre els dos espais. De l'OB-35 se n'ha documentat el seu extrem nord.

Pel que fa a la funcionalitat dels sectors en aquest moment, els sectors 21 i 17 estarien associats amb l'àmbit domèstic, mentre que el sector 16 podria haver continuat funcionant com a espai exterior o semi-exterior, amb un ús vinculat a alguna activitat productiva o com a zona d'emmagatzematge.

Al sector 21 en aquest moment s'hauria edificat una nova estructura, que se situaria arran del seu mur de tancament est. D'aquesta tan sols n'hem documentat la seva empremta, ja que va ser desmuntada en el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII). L'empremta de l'estructura es corresponia a l'unitat estratigràfica negativa UE-1.149, a la que es lliuraven els diferents paviments del segle XVII. Pel que fa a aquests paviments, inicialment s'hauria instal·lat el PV-69, que es corresponia a un paviment de terra batuda. La formació del PV-69 estava associada amb la compactació de l'UE-21.002. Posteriorment, en el mateix segle XVII, el PV-69 va ser substituït per un nou paviment de terra piconada, PV-68; aquest paviment s'havia format a partir de la compactació de l'UE-21.001. Amb el PV-68 i el PV-69 hauria funcionat possiblement una estructura de combustió, que se situaria a la zona sud del sector. Aquesta dada l'apuntem a partir de les característiques dels dos estrats que definien els paviments, que presentaven unes tonalitats negres i grises, amb restes de cendres i de carbons.

Al mateix sector 21, a mitjans del segle XVII es va instal·lar un nou paviment, PV-40. Aquest nivell de circulació podria haver estat definit per un paviment de maons, tal i com ens indicaven les restes de maons (ben col·locats) documentats a la zona sud-est del sector, juntament amb les restes de morter de calç que definien el PV-40 (que podrien haver funcionat com a base dels maons). Els maons que definirien el PV-40 haurien estat desmuntats en el moment de l'amortització del sector (a finals del segle XVII), quan es van iniciar els treballs de construcció de l'església.

Pel que fa al sector 17, un cop edificat el MR-119 es va instal·lar un nivell de circulació, PV-79, que definia un paviment de terra trepitjada (format per la compactació de l'UE-17.003). Durant l'ús d'aquest paviment (a inicis del segle XVII) aquest va ser reparat mitjançant el paviment de morter de calç PV-31. En el moment en què aquests paviments van ser amortitzats (a mitjans del mateix segle) es va edificar el MR-100, que podria haver actuat com a tancament de dos espais, situats al nord i sud del sector, o bé com a base d'alguna estructura situada en aquest punt. La parcialitat de la documentació del MR-100, del qual tan sols n'hem documentat la seva primera filada, ja que va ser desmuntat en el moment de la construcció de l'església, no ens permet establir de manera més clara la seva funcionalitat.

Un cop edificat el MR-100 es va definir un nou nivell de circulació, que estava format per un paviment de maons (PV-30). Aquest paviment tan sols ha estat documentat a la zona nord respecte el MR-100, mentre que al sud tan sols s'ha documentat el nivell de preparació del possible paviment ubicat en aquesta zona (UE-17.004). El PV-30 i el MR-100 van estar en ús fins al moment de l'amortització del sector, a finals del segle XVII. Associat amb el moment inicial de l'amortització

del sector s'ha documentat una anivellació del terreny, mitjançant maons i pedres col·locades en pla i sense lligam entre ells, que ha estat identificada com a PV-26.

Al sector 16 en aquest moment es va amortitzar la FS-5 i es va definir una nova fossa sèptica (FS-4), que aprofitava la zona oest de la primera i en reduïa les seves dimensions a la meitat. La construcció de la FS-4 va suposar que la part corresponent als murs de tancament nord-oest, sud-oest i oest de la FS-5 es reparassin i s'edifiqués un mur a la zona central de l'interior d'aquesta. Pel que fa al nivell associat amb l'ús del sector en aquest moment, tan sols hem documentat els estrats que actuarien de preparació i reblliment previs a la seva instal·lació (UE-16.002, 1.161, 16.004 i 16.016). Al damunt d'aquests nivells (que amortitzaven el MR-118) possiblement s'hi situaria el paviment del sector, que va ser desmuntat en el moment de l'amortització de l'espai (a finals del segle XVII).

-Finca 9: sector 42

Pel que fa a la finca 9, en aquest moment considerem que podria haver continuat com a finca independent; tot i això no podem descartar que aquesta (o el sector 42) hagués passat a formar part de la finca 19, tal i com ens indica el fet que el sector 42 quedaria en aquest moment entre els sectors 7 i 41 d'aquesta nova propietat definida en aquesta fase.

A nivell constructiu, en aquesta fase es va edificar un nou mur de tancament nord del sector 42 (MR-16), que el separava respecte el sector 7. Tal i com hem esmentat en relació a la fase corresponent al segle XIV, la construcció del MR-16 hauria suposat el desmuntatge del mur de tancament inicial, que diferenciava els dos espais. Així mateix, en aquest mateix moment es van reparar els murs de tancament est (MR-358) i sud (MR-302) existents, mitjançant els murs MR-20 i 19A respectivament.

L'activitat desenvolupada al sector 42, i en el conjunt de la finca on s'ubicava, continuaria associada amb el treball decoratiu del vidre, ja que fins a mitjans-finals del segle XVII la FS-19 estaria en ús. En relació a l'amortització de la fossa sèptica, s'hauria produït en un moment posterior respecte el 1642, ja que a l'estrat que corresponent a aquest procés (UE-42.003) s'ha recuperat una moneda (Vaquette o Liard de Bearn) d'aquest any.

Pel que fa al possible nivell de circulació associat amb aquest darrer moment d'ús del taller, prèviament a l'amortització de la FS-19, no n'hem documentat restes. Aquest paviment, que repararia el nivell associat amb l'UE-42.005 anterior hauria estat desmuntat en el moment en què es va amortitzar la fossa sèptica i l'espai hauria deixat de funcionar com a taller de producció.

-Finca 14: sector 30

Al segle XVII a la finca 14 es van amortitzar tots els sectors que la definien anteriorment (sectors 31, 47 i 48) i es va formar un nou espai, que ocupava tot l'espai documentat de la mateixa. El mur que tancava pel nord el sector 31 (MR-39) i que el separava de l'espai situat al nord, també va ser amortitzat. Aquest fet ens indica que per aquesta zona est, el sector 30 també recorreria en direcció nord, formant un sol espai. Tal i com hem esmentat a l'apartat de la primera fase corresponent a aquesta finca, els sectors situats al nord respecte els que hem documentat de la finca 14 formarien part de la mateixa propietat (tal i com ens ho indicava la porta OB-37 situada a l'est del MR-39 del sector 31).

A nivell constructiu, al segle XVII es va reparar el mur de tancament nord de la zona central i oest de la part documentada de la propietat (MR-147) i es va edificar el MR-57. En aquest nou mur es va obrir una porta (OB-8), que permetia l'accés des del nord-oest del sector 30 (on anteriorment hi havia la zona nord del sector 48) cap a l'espai situat al nord respecte aquest. En el moment previ a la construcció del MR-57 i l'OB-8 es va amortitzar la fossa sèptica FS-26, mentre que la FS-25 va continuar en ús. En aquest sentit, cal destacar que l'OB-8 se situava on anteriorment s'hi ubicava la FS-26.

El sector 30 es correspondria a un espai de dimensions considerables, que ocuparia part de la planta baixa de l'edifici (si més no de la part documentada en aquesta intervenció). L'àmbit que definiria seria interior o semi-exterior, que podria estar destinat a activitats d'emmagatzematge o d'algun tipus de producció indeterminada. En aquest sentit, cal destacar la parcialitat de l'estratigrafia documentada d'aquest sector, ja que aquesta va quedar desmuntada en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX.

A l'extrem nord-est de la zona documentada del sector s'hi va edificar un pou (POU-4). A més d'aquest pou, es va construir una estructura, de la qual n'hem documentat el seu tancament sud i oest (MR-43 i 44 respectivament), ja que la resta va ser desmuntada en el moment de la construcció de la fonamentació de la PL-4 de l'església. Per la planta i característiques que presentaven els dos murs, considerem que podrien tractar-se de la base d'una possible escala, que permetria l'accés des de la planta baixa al primer pis de l'edifici.

Pel que fa als nivells associats amb l'ús d'aquest espai, per damunt dels estrats associats amb l'amortització dels sectors anteriors (UE-30.004 i 30.006), a la zona central i oest del sector s'ha documentat el PV-98. Aquest paviment s'hauria definit a inicis del segle XVII i es corresponia a un paviment de terra trepitjada, que s'havia format a partir de la compactació de l'UE-30.002. A la zona central-est de l'espai (on anteriorment s'hi ubicava el sector 47) aquest paviment estaria format

per un nivell de morter de calç. A l'oest del sector, el PV-98 presentava un retall de dimensions considerables (UE-30.008), que podria haver estat motivat pel desgast del paviment, o bé per la instal·lació en aquest punt d'alguna estructura, que hauria estat desmuntada posteriorment. El retall UE-30.008 s'hauria definit a mitjans del segle XVII i va ser reblert mitjançant el PV-97, que estava format per un paviment de morter de calç. Així doncs, un cop definit el PV-97, aquest va funcionar de manera coetània amb el PV-98. Tal i com hem esmentat anteriorment, a partir d'aquest moment desconeixem quins nivells i estructures se situarien per damunt d'aquests paviments, ja que al damunt seu ja s'hi situava el trencament associat al moment de la construcció del soterrani del segle XIX (UE-05).

-Finca 15: sectors 32, 33, 34, 37 i 44

En aquesta propietat a nivell constructiu es va edificar un nou mur de tancament interior, MR-216, que separava els sectors 34 i 37; aquest nou mur substituïa el mur anterior (MR-239). En el moment previ a la seva construcció, es va amortitzar la FS-21 del sector 37. A banda d'aquest mur, al sector 34 es va edificar una nova fossa sèptica (FS-11), que substituïa la FS-15 de la fase anterior. Una altra estructura que es va definir es corresponia al POU-3, que s'ubicava a l'extrem sud-oest del sector 32. La construcció d'aquest pou ens podria indicar que l'espai corresponent al sector 32 en aquest moment hauria passat a ser un àmbit exterior o semi-exterior.

Pel que fa als usos dels espais en aquest moment considerem que es podrien haver mantingut als sectors 44, 33 i 37 (relatius a activitats de caire domèstic o productiu), mentre que possiblement als sectors 32 i 34 haurien canviat. La construcció del POU-3 al sector 32 hauria motivat que l'activitat duta a terme a partir d'aquest moment estigués associada amb algun tipus de treball associat amb l'extracció de l'aigua del pou. Pel que fa al sector 37, podria haver continuat funcionant com a àmbit exterior, si bé ja no s'hi durien a terme treballs associats amb el conreu (com hauria passat fins aquest moment), sinó que s'hi podria haver dut a terme alguna activitat associada amb algun tipus de treball o bé amb l'àmbit domèstic.

En relació als nivells dels diferents espais de la propietat d'aquesta fase, cal destacar que en els sectors 32 i 44 no han estat documentats, ja que se situarien per damunt de la cota d'afectació dels rebaixos efectuats en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX. A la resta dels sectors, aquests nivells han estat documentats de manera més o menys parcial. D'aquesta manera, al sector 32 s'ha documentat l'UE-33.001, que podria estar associat a un rebliment i preparació previs a la instal·lació d'un paviment, del qual no se n'han documentat restes. Al sector 37, un cop amortitzada la FS-21 i edificat el MR-216 es va definir l'UE-37.001, que actuaria també de preparació d'un possible paviment no localitzat.

Al sector 37 és on hem documentat més nivells associats amb aquest moment cronològic. Així doncs, al damunt del nivell associat amb l'ús del sector al segle XVI (UE-34.006), un cop edificat el MR-216 es va formar un estrat de rebliment (UE-34.002), que actuava de preparació d'un nivell de morter de calç (PV-99). Aquest PV-99 podria definir la base i preparació d'un possible paviment de cairons, ja que al damunt del morter de calç s'ha recuperat un cairó, que podria correspondre's a les restes del paviment. Un cop desmuntat aquest paviment de cairons, cap a mitjans del segle XVII, es va definir l'UE-34.001. Aquest estrat es correspondria a una possible preparació d'un paviment, que ja no ha estat documentat. Tots aquests nivells funcionarien amb la FS-11, que es va edificar al segle XVII. La FS-11 s'ubicava al mateix punt que la FS-15 anterior (a l'angle nord-oest de l'espai), si bé presentava unes dimensions més reduïdes respecte l'estructura anterior.

-Finca 16: sector 35

A la finca 16, al segle XVII els sectors 38 i 39 van ser amortitzats i es va definir un nou espai, de grans dimensions, que es correspon al sector 35. La formació d'aquest espai va suposar l'amortització del mur (MR-225), que diferenciava els dos sectors anteriors. Així mateix, les dues estructures identificades com a base d'un arc de coberta del sector 3 (MR-216A i 319) haurien estat amortitzades en aquest moment, fet que ens indica que s'hauria variat el sistema de coberta en aquest punt. A nivell constructiu, es va edificar un cup (CUP-1), una fossa sèptica (FS-14) i es van reduir les dimensions del dipòsit FS-16, que va passar a funcionar també com a fossa sèptica (FS-16A).

L'ús de l'espai en aquesta fase podria continuar associat amb la producció i emmagatzematge de l'oli (que s'havia dut a terme fins a mitjans-finals del segle XVI). Aquesta dada l'apuntem a partir de la documentació de les restes de la base d'un cup (CUP-1), que se situava a la zona central-oest del sector 35. Del CUP-1, se n'ha documentat parcialment la seva base, que estava formada per un paviment de maons (PV-15). A l'extrem sud documentat del PV-15 s'hi situava una peça ceràmica (un gibrell), que actuaria de decantador dels residus de l'oli, que al tenir més pes es dipositarien a la part inferior de l'estructura. A la zona central del paviment i al seu extrem nord, s'hi han documentat els retalls corresponents a l'empremta de dues peces ceràmiques més, que tindrien la mateixa funcionalitat de decantadors.

A la zona central-est del sector 35 (al nord-est de l'anterior sector 39), el MR-225 va ser parcialment aprofitat com a mur de tancament nord d'una fossa sèptica (FS-14), que es va edificar a inicis del segle XVII. La FS-14 hauria tingut un període d'utilització reduït, ja que va ser amortitzada a mitjans del mateix segle. L'altra

fossa sèptica que es va definir en aquesta fase, FS-16A, se situava en el punt on anteriorment s'hi ubicava el dipòsit FS-16 (a l'angle sud-oest del sector 39 i també del sector 35). La FS-16A va aprofitar el paviment de base del dipòsit (PV-179), al damunt del qual també s'hi van assentar els seus murs de tancament nord (MR-27) i sud (MR-28), que es van edificar en aquest moment. La construcció d'aquests murs va suposar la reducció del perímetre de la FS-16A en relació al del dipòsit anterior. Els estrats de reblliment de les dues fosses sèptiques ens indicaven un ús de les dues estructures associades a la deposició de residus produïts, que s'haurien format a partir d'una activitat de caire domèstic, sense nivells o materials vinculats de manera específica a una activitat productiva.

Els nivells associats amb l'ús de l'espai al segle XVII haurien quedat desmuntats en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX. En aquest sentit, tan sols hem documentat els estrats corresponents a l'amortització dels nivells i estructures dels sectors 38 i 39 anteriors, al damunt dels quals s'assentaria possiblement el nivell de circulació del sector 35.

-Finca 19: sectors 2, 27, 7, 9, 11, 42, 13, 14, 15

Al segle XVII es van unificar les finques 20 (sectors 27, 46, 45 i 10), 18 (sectors 23, 22 -est-, 36, 25 i 26), 22 (sectors 13 i 15), 10 (sector 41), 11 (sector 24) i 8 (sector 7) i es va definir una nova propietat (finca 19), que presentava unes dimensions considerables i que s'ubicava a la zona central i nord de la parcel·la. A nivell urbanístic, la finca 19 tant s'ubicaria a la zona orientada respecte al carrer Oliver del Pla d'en Llull, com a la del carrer Joan Grech, on en ambdós carrers hi tindrien mur de façana. Possiblement la finca 9 (sector 42) podria haver passat a formar part d'aquesta propietat, tal i com ens ho indica la seva ubicació entre els sectors 7 i 41 (de les finques 7 i 10 anteriors); la parcialitat de la documentació d'aquest sector, així com la construcció dels dipòsits d'olives d'època contemporània no ha permès que es localitzessin evidències corresponents alguna porta de comunicació entre aquest sector i els situats al nord i sud del mateix. En relació al mateix sector 42, no descartem que hagués continuat funcionant com a finca independent, tal i com ens indica la continuïtat de l'activitat relacionada amb el treball del vidre en aquesta fase. Pel que fa als sectors 19 i 20, tal i com hem anat presentant en relació a les dues fases anteriors, probablement també formarien part d'aquesta finca. En relació a la finca 7 (dels sectors 21, 16 i 17), no hem localitzat indicis de portes de comunicació en el mur (MR-97) que separava els sectors 16 i 17 respecte el sector situat al nord (sector 14), ni a la part documentada (de manera molt parcial) del mur MR-106, que separava el sector 16 respecte l'ubicat a l'oest (sector 15); d'aquesta manera, considerem que possiblement aquesta finca 7 podria funcionar de manera independent respecte la finca 19.

La unificació d'aquestes diferents finques anteriors va suposar que s'amortitzessin la majoria dels sectors associats amb les mateixes i es definissin nous espais. D'aquesta manera, de la part corresponent a la finca 17 anterior es va mantenir inicialment el sector 27 i es van amortitzar els sectors 45 i 46. A la finca 18 es van amortitzar tots els sectors que la definien al segle XVI (sectors 22, 23, 36, 25 i 26). El sector 41 de la finca 10 i el sector 24 de la finca 11 van ser també amortitzats.

Els nous espais que es van definir es corresponien als sectors 2 (ocupant l'espai dels anteriors sectors 45, 36, 23, 22) , 14 (dels anteriors sectors 25, 26 i la zona nord del sector 36), 9 i 11 (que incloïen el sector 41 i la zona oest del sector 36). Els sectors que es van mantenir es corresponien als sectors 27, 7, 15, 10 (a l'interior del qual s'hi edificà una fossa sèptica que ocupava tot l'espai i que funcionaria amb el sector 2) i 13 (que es va ampliar cap al nord, incloent l'anterior sector 24). El conjunt que definia aquesta propietat unificava per primera vegada sectors corresponents a finques situades al carrer Joan Grech amb finques del carrer Oliver del Pla d'en Llull.

Per les dimensions de la finca, així com pels diferents espais que en formaven part, considerem que aquesta propietat podria estar associada amb la zona de convent dels Pares Regulars Menors, que s'haurien instal·lat a partir de 1636 en aquesta zona de la ciutat. Aquesta propietat se situaria a tot l'espai entre els carrers Joan Grech i Oliver del Pla d'en Llull, amb murs de façana en ambdós carrers (l'església inicial de la comunitat tindria façana al carrer Oliver del Pla d'en Llull). Pel que fa al mur de façana associat amb el carrer Joan Grech, que tancaria la propietat per l'est, es va mantenir el MR-35; l'accés a l'interior de l'espai des del carrer es va continuar duent a terme mitjançant l'OB-6. Els diversos espais que definien la finca 19 es corresponien a àmbits interiors (sectors 27, 7, 11, 12, 13 i 15), exteriors (sector 2) i semi-exteriors (sector 14), on s'hi desenvoluparien activitats totes elles vinculades amb la comunitat religiosa que l'habitava; en aquests espais s'hi durien a terme activitats productives (a la zona dels sectors 2 i 27), amb un espai destinat a quadra per al bestiar (sector 7) i amb la resta dels espais que podrien tenir un caire més domèstic (sectors 13, 14, 15 i 9) o d'emmagatzematge (sector 11).

El tancament nord de la propietat el definia el MR-15 (que separava el sector 27 respecte el sector 5 de la finca 2) a la seva zona est i el MR-108A a la zona central. Pel que fa al tancament nord-oest de la finca, se situaria més enllà del límit nord-oest de la parcel·la intervinguda i podria coincidir amb el mur nord del sector 7. El tancament sud, a la seva zona central, el formava el MR-98 (que separava el sector 14 respecte els sectors 16 i 17 de la finca 7); el tancament sud-oest (que definiria pel sud el sector 15) no ha estat documentat, ja que hauria estat desmuntat en el moment de la construcció dels soterranis del segle XIX. El tancament oest es correspondria al mur de façana de l'edifici situat al carrer Oliver del Pla d'en Llull, que se situava més enllà del límit oest de la parcel·la intervinguda.

A nivell de construcció de murs, en aquesta fase es va edificar el MR-108A, que substituïa un mur anterior, al damunt de la fonamentació del qual s'assentava (MR-337). Aquest mur anterior es corresponia al tancament nord del sectors 51 i 49 (de la finca 5) i sud del sectors 5 i 6 (de la finca 2) i havia estat edificat en el moment de la construcció inicial dels diferents edificis. En relació al sector 2, es van edificar dos nous murs de tancament, que definien aquest espai pel sud i per l'oest. El mur que tancava pel sud el sector 2 i pel nord el sector 14, es corresponia al MR-142, mentre que el MR-13 tancava per l'oest el sector 2 i, per l'est els sectors 9 i 11. L'extrem sud del MR-13 ha estat identificat com a MR-11 i es lliurava al MR-142, fet que ens indica que si bé ambdós murs es van edificar al segle XVII, a nivell constructiu inicialment es va bastir el MR-142 i posteriorment els MR-11 i 13.

A la zona on anteriorment s'hi ubicava el sector 41, es va edificar el MR-128, que va dividir l'espai anterior en dos àmbits diferenciats (sectors 9 i 11); a l'extrem est del mur s'hi situava la porta OB-5, que permetia la comunicació entre els dos espais. L'amortització del sector 41 va suposar també que es desmuntés la continuació del MR-8 cap al nord en aquest moment; el trencament del MR-8 (situat a l'angle nord-est del sector 13) va ser reparat mitjançant el MR-138. Pel que fa al MR-7, que separava el sector 13 respecte el sector 41 (al segle XVI) i el sector 9 (al segle XVII), en aquesta fase se li va obrir una porta (OB-13), que permetia la comunicació dels dos sectors.

A la zona nord-oest de la finca s'hi ubicava el sector 27, que a inicis del segle XVII encara estava funcionant com a espai independent. L'activitat duta a terme en aquest sector estaria vinculada a algun tipus d'activitat productiva. En relació a aquesta activitat, en aquest moment es van edificar un seguit d'estructures, de les quals cal destacar el POU-2, que s'ubicava a l'extrem sud-est del sector. D'aquesta manera, els treballs desenvolupats es podrien abastir directament de l'aigua del pou, si bé no hem documentat restes d'estructures directament associades amb aquests treballs. A la zona central del sector es va construir una fossa sèptica, FS-9, on hi anaven els residus que discorrien per les canalitzacions CN-24 i 25, que també van ser edificades en aquest moment. La CN-24 se situava a la zona sud-est del sector i discorria en direcció nord, fins a arribar al sud-est de la FS-9. D'aquesta estructura se n'ha documentat la seva zona central i nord i les restes del retall a l'interior del qual s'ubicava (UE-27.028) al sud del sector. Per la ubicació d'aquesta estructura, podria estar associada amb alguna estructura (tipus dipòsit elevat o safareig) situada al sud del sector, que podria funcionar amb l'aigua extreta del pou; l'aigua utilitzada en aquesta estructura i els residus generats anirien fins a la fossa sèptica mitjançant la CN-24.

A l'angle de tancament nord-oest del sector 27 s'ha documentat la CN-25, que també desguassava a la FS-9. La pendent que definia aquesta canalització ens indicava que provindria d'una estructura situada en una cota superior, o bé d'una

possible planta superior, que es podria haver edificat en aquest moment. En aquest sentit, s'han documentat dos murs, MR-77 i 201, que podrien haver funcionat com a base de l'estructura amb la que funcionaria la CN-25, o bé podrien definir la part inferior d'una escala que permetria l'accés a un pis superior; en qualsevol dels dos casos, la CN-25 se situaria a l'interior de l'estructura i contactaria amb la FS-9 també per la seva zona interior. Els MR-201 i 77 definien una planta de "L" i es lliuraven al MR-339, que definia la base de l'arc de l'OB-26.

En un moment posterior respecte la construcció de la FS-9, al mateix segle XVII, es va edificar la FS-10. Aquesta fossa sèptica se situava a la zona central de l'extrem oest del sector 27, sense que haguem documentat cap canalització associada directament a aquesta. Possiblement la CN-31, que funcionava amb la FS-20 del sector 2, contactaria amb la FS-10. Aquesta dada l'apuntem a partir de la direcció i pendent que presentava la CN-31, si bé no hem documentat el contacte directe entre les dues estructures, que hauria estat desmuntat a finals del segle XVII.

Pel que fa al nivell de circulació del sector 27, que hauria funcionat amb totes aquestes estructures, s'ha documentat l'UE-27.001, que es correspondria a un nivell de rebliment (que amortitzava el PV-94) i regularització previ a la instal·lació del paviment de l'espai d'aquest moment. Aquest paviment hauria estat desmuntat en el moment de l'amortització del sector, a mitjans del segle XVII. En aquest moment, l'espai corresponent al sector 27 va quedar inclòs al sector 2, ja que es va desmuntar el mur que tancava pel sud l'espai (MR-50) i tan sols es va mantenir el seu extrem oest, que va ser reparat mitjançant el MR-50A. Aquest extrem oest del MR-50 i 50A actuava de tancament de la zona on s'ubicava el POU-2.

El sector 2 se situava a l'espai on anteriorment s'hi ubicaven els sectors 45, 46, 50, 10, 36 i 43. L'amortització d'aquests sectors va suposar el desmuntatge de tots els murs de tancament que separaven l'interior de tots els espais entre ells, així com de les estructures situades al seu interior. Del nou espai que definia el sector 2, es van edificar els seus murs de tancament sud (MR-142) i oest, que es corresponien als MR-13 i 11 a la zona central i sud, i el MR-23 al seu extrem nord. A la zona de contacte entre els MR-13 i 11 s'hi obria la porta OB-13, que permetia la comunicació entre els sectors 2 i 9. En aquest mateix moment, es va desmuntar el mur de tancament nord-est existent (que anteriorment havia tancat pel nord els sectors 49 i 45) i es va edificar el MR-108.

L'espai corresponent al sector 2 seria un àmbit exterior, on a la seva zona sud s'hi duria a terme algun tipus de treball associat amb la manufactura d'algun producte (com ara blanqueig de teixits), en el qual seria necessària l'aigua i un dipòsit de manipulació dels materials (documentats a la zona sud-oest del sector). A la resta de l'espai, s'hi podrien efectuar tasques associades amb aquesta manufactura

(com podria ser l'assecatge dels productes), que es combinarien amb el conreu d'horts o una zona de pati. Així mateix, el sector 2 funcionaria com a àrea de circulació entre el carrer i els sectors situats a l'interior de la finca (sector 7, 9 i 11). A mitjans del segle XVII l'espai corresponent al sector 27 va passar a formar part del sector 2 i en aquest moment, al nord-est, es va edificar una nova estructura de dipòsit, que funcionava amb el POU-2. La construcció d'aquesta estructura hauria suposat l'ampliació de l'activitat desenvolupada, associada amb la transformació d'algun producte amb aigua.

Pel que fa al nivell de circulació associat amb aquest moment, el definiria la compactació de l'UE-2.007, que se situava al damunt del nivell d'amortització final dels murs dels sectors anteriors (UE-2.031, 2.037/2.038). Aquest nivell d'amortització hauria funcionat com a regularització prèvia a la construcció dels murs sud i oest del sector (MR-142 al sud, MR-13 i 11 a l'oest i MR-23 al nord-oest), les fonamentacions dels quals el tallaven. L'UE-2.007 seria prèvia a la construcció de l'església (ja de la següent fase), ja que la rasa de fonamentació del seu mur nord-est (MR-4) la tallava.

A nivell d'estructures, a l'extrem sud-oest del sector s'hi ubicava el POU-5, amb el que funcionava una estructura de dipòsit (DP-6). El POU-5 se situava al damunt del POU-6 i la seva edificació va motivar que es construís en aquest moment un nou mur de tancament perimetral de l'estructura (MR-12A), que s'assentava al damunt del mur que definia el POU-6 (MR-257). El DP-6 i el POU-5 formaven part d'un conjunt, que hauria quedat parcialment desmuntat (a l'est) en el moment de la construcció del soterrani del segle XIX (trencament UE-05) i que es complementava amb una estructura de dipòsit de petites dimensions, que s'ubicava al nord del pou. La base de l'estructura (PV-41) aprofitava part del parament del mur del POU-6 (MR-257). Al nord d'aquest dipòsit s'hi situava una canalització (CN-1), que discorria des de l'angle de tancament sud-est del sector 9 i arribava fins al sector 2 travessant el MR-13 a la zona inferior de la porta OB-3. Aquest pas de la canalització del mur es va definir durant el procés de la seva construcció, ja que aquest no presentava cap trencament associat amb la primera. A la zona corresponent al sector 9, la CN-1 se situava a l'interior d'una estructura massissa, a l'interior de la qual s'hi ubicava un tub ceràmic.. Per la cota de localització d'aquest tub i la seva direcció, considerem que mitjançant la CN-1 discorrerien aigües residuals des d'una planta superior de l'edifici fins a arribar a una estructura del sector 2 (a l'est respecte el DP-6), de la qual no n'hem documentat restes o indicis.

A nivell estratigràfic el conjunt que formaven el POU-5, el DP-6 i l'estructura situada al nord del pou es lliurava al MR-142, que tancava pel sud el sector. Aquest fet ens indica que constructivament inicialment es va edificar el MR-142 i posteriorment la resta de les estructures. Les característiques del POU-5 i les estructures amb les que funcionava ens indiquen que possiblement estarien associades amb algun tipus de treball de manufactura d'algun producte mitjançant aigua (del pou) i algun altre

component (possiblement químic), que es duria a terme al DP-6. Tal i com ja hem esmentat, a l'est del conjunt s'hi podrien situar altres estructures (desmuntades pel soterrani del segle XIX), que presentarien menys profunditat i que podrien estar associades amb la mateixa producció.

Al nord-oest del sector 2, a la zona on anteriorment s'hi ubicava el sector 10 es va edificar la FS-20, que va motivar que es desmuntés part de la CN-33 del segle XV i la possible estructura de dipòsit de recollida d'aigua amb el que hauria funcionat aquesta. El tancament nord i oest de la fossa sèptica aprofitaven els murs de tancament nord i oest del sector 10 (MR-38 i 304 respectivament). Al nord-oest de la FS-20 s'hi situava la CN-31, que transportava residus cap aquesta. Així mateix aquesta canalització tindria continuïtat en direcció est i possiblement també desguassaria a la FS-10 situada al sector 10, si bé la continuïtat de la CN-31 i el contacte amb aquesta fossa sèptica no han estat localitzats (haurien estat desmuntats a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII).

Al nord respecte la FS-20 s'hi va edificar una altra fossa sèptica, FS-3, de la qual el mur de tancament sud (MR-21) es corresponia al mur nord de la FS-20. El mur oest de la FS-3 el formava la part inferior del MR-23. A la part superior de l'estructura, arran del MR-23, s'hi ha documentat un tub ceràmic, mitjançant el qual accedirien els residus cap a l'interior de la fossa, possiblement des d'una planta superior (situada al damunt del sector 7).

Com ja hem esmentat anteriorment, a mitjans del segle XVII (possiblement en el moment en què els Menorets van tornar de Madrid), el sector 27 va quedar inclòs al sector 2. En aquest moment es va edificar una estructura de dipòsit, al nord del POU-2, que funcionaria amb aquest. Del dipòsit se n'ha documentat la part corresponent a la preparació de la seva base (PV-90), ja que la resta de l'estructura va quedar desmuntada (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII) al ser substituïda pel DP-5. La construcció d'aquest nou dipòsit podria estar vinculada amb la mateixa activitat que es duia a terme al DP-6 i el POU-5 de la zona sud-oest del sector. El desguàs de les aigües residuals del dipòsit s'efectuaria mitjançant la CN-17A, que se situava al nord i oest del conjunt. Inicialment aquesta estructura contactava amb la CN-17 del carrer (sector 4) que arribava fins a la FS-7; en el moment de la construcció de la canalització central del carrer (CN-8), en aquesta mateixa fase, la CN-17A va passar a contactar amb la CN-11, que substituïa la CN-17 i ja funcionava amb la CN-8.

Pel que fa al sector 7, en aquesta fase es van edificar uns nous murs de tancament est (MR-23) i sud (MR-16). La construcció d'aquests murs va suposar el desmuntatge dels murs de tancament existents, possiblement corresponents a la primera fase, i les seves fonamentacions. Dels murs anteriors tan sols s'ha documentat un tram del mur est a la seva zona nord, MR-351. El mur de tancament est presentava diferents factures constructives, totes elles corresponents a aquest

mateix moment, amb la part superior de la seva zona central i sud que estava bastida mitjanant un mur de tàpia (MR-23A), que s'assentava al damunt del MR-23. Així mateix, a la zona nord del mateix tancament al MR-23 se li assentava un tram de mur de factura diferenciada, que ha estat identificat com a MR-109. La part inferior del MR-23 se situava a l'interior de la seva rasa de fonamentació (UE-7.010), que tallava els estrats anteriors al moment de la seva construcció, així com els rebliments previs a la construcció dels murs de tancament inicial d'aquesta zona. A la zona central del mateix tancament est, els MR-23 i 23A s'hi va obrir la porta, OB-4, que comunicava els sectors 7 i 2. L'OB-9 estava definida mitjançant el mateix parament dels murs, fet que ens indica contemporaneïtat constructiva de la porta respecte els murs.

Aquest espai, en aquest moment possiblement hauria estat un espai interior, amb un ús destinat a alguna activitat associada amb la producció efectuada al sector 2 (amb algun treball de manipulació o emmagatzematge). A l'interior del sector 7 s'hi va instal·lar un nivell de circulació, que estaria format per un paviment empedrat, del qual se n'han documentat restes a la zona central i sud de l'espai (UE-7.002). En aquest mateix moment es va edificar una fossa sèptica (FS-23), de la qual se n'ha documentat la seva zona est, al nord del sector.

El sector 13 va continuar també en ús en aquest moment i es va ampliar en direcció nord, ja que l'espai corresponent al sector 24 anterior va quedar inclòs en aquest espai. En el conjunt de la part de la finca documentada, el sector 13 se situava a la seva zona sud-oest i hauria funcionat com a àmbit interior, possiblement associat amb una activitat domèstica de la possible comunitat que ocupava la propietat. Aquest espai estaria en contacte amb el sector 14, mitjançant una possible porta oberta al sud del mur que els separava (MR-8), si bé no n'hem documentat restes o indicis. Pel que fa a la porta que comunicava els sectors 13 i 15 (OB-18) va ser amortitzada i es va definir una nova porta, OB-16. En el moment en què el sector 24 es va amortitzar, al mur de tancament nord d'aquest sector (MR-7), que a partir d'aquest moment va actuar com a mur nord del sector 13, s'hi va obrir una porta, OB-13. Aquesta porta comunicava els sectors 13 i 9 i estava ubicada a l'extrem oest documentat del MR-7.

L'amortització de la porta OB-18 es va dur a terme a inicis del segle XVII, prèviament a l'amortització del sector 24. Aquesta porta va ser tapiada mitjançant el MR-105 i en el mateix moment es va obrir l'OB-16, que se situava a l'extrem oest de la part documentada del MR-112; d'aquesta porta tan sols se n'ha documentat el seu extrem est, ja que l'oest se situava més enllà de la parcel·la. En el mateix moment en què es va edificar el MR-105 es va efectuar un retall a la zona on se situava l'OB-18. Aquest retall, UE-13.024, tallava el rebliment associat amb el darrer moment d'ús de l'espai com a zona de conreu (UE-13.019) de finals del segle XVI-inicis del segle XVII, així com els nivells situats per sota d'aquest. La funcionalitat de l'UE-13.024 l'associem amb la previsió d'edificar una estructura

soterrada en aquest punt, que finalment no es va construir, ja que els seus estrats de rebliment no mostraven restes o indicis de cap element situat al seu interior).

En relació a l'UE-13.019 s'han documentat quatre estructures de combustió (EC-2, 3, 4, i 5), que es corresponien totes elles a restes de combustions directes efectuades al damunt de l'estrat, que havien suposat la modificació del color i la textura del mateix, sense cap estructura perimetral associada. Les EC-2, 3, 4 i 5 se situaven a la zona central i sud de l'espai i es correspondrien a focs efectuats directament al terra, possiblement amb un ús puntual i de curta durada (probablement per a donar escalfor).

Pel que fa als nivells de circulació associats amb l'ús de l'espai durant el segle XVII, en un moment posterior a l'UE-13.019 es va reblir l'espai mitjançant l'UE-13.016, que hauria actuat com a preparació d'un nivell de circulació. Aquest paviment no s'hauria instal·lat ja que no n'hem documentat restes ni indicis i al damunt de l'UE-13.016 es va reblir l'espai novament amb l'UE-13.010. Amb el paviment associat amb l'UE-13.016 haurien funcionat una canalització, CN-18, la construcció de la qual tallava l'estrat, i una possible estructura associada amb el MR-190, al que es lliurava aquest nivell. La CN-18 discorria des de la zona nord-est del sector (es lliurava al MR-8), travessant la zona central del sector en diagonal, fins al sud-oest del sector (es perdia més enllà del límit de la parcel·la). Associada amb la CN-18 s'han documentat les restes d'un mur, MR-187, que s'assentava al damunt del mur nord del sector MR-313. A la zona sud-est del sector, s'ha documentat el MR-190, que es lliurava al MR-8 i discorria en perpendicular respecte aquest en direcció oest. Aquest mur es podria correspondre a la base d'una estructura que possiblement no s'hauria edificat. Tant aquest mur com la CN-18 s'haurien construït possiblement per a funcionar amb el paviment que s'havia d'instal·lar en relació a l'UE-13.016.

Probablement la CN-18 s'hauria edificat en el moment de la instal·lació inicial dels Menorets en aquesta propietat (el 1636) i no hauria estat mai en funcionament, ja que els nivells associats amb el rebliment previ al paviment que finalment va funcionar en aquest sector al segle XVII (PV-20) cobrien i amortitzaven les seves restes, tal i com també passava amb el MR-190. En el moment en què els Menorets van abandonar la ciutat (el 1640) l'obra associada amb la CN-18 s'hauria aturat i en el moment de la seva tornada (el 1652) ja no es va continuar edificant, si més no el contacte de la CN-18 amb l'estructura amb la que hauria de funcionar. Possiblement estaria previst que l'ús de la CN-18 estigués vinculat amb la possible font l'E-1, del sector 14, si bé el contacte entre els dos elements no es va dur a terme.

Tal i com hem esmentat, al damunt de l'UE-13.016 es va formar l'UE-13.010, que es corresponia al nivell associat amb el moment de l'obertura l'OB-12 i el mur que reparava el trencament al MR-8 produït per aquesta (MR-123). Aquesta dada

l'apuntem a partir del fet que els nivells situats per damunt de l'UE-13.016 ja es lliuraven al MR-123. Aquests estrats (UE-13.003, 13.004 i 13.005) eren solidaris estratigràficament entre ells (han estat diferenciats per les seves característiques específiques) i es correspondrien a una regularització del terreny, possiblement també per apujar la cota del nivell de circulació. En el mateix moment que es van formar aquests estrats, es va amortitzar el sector 24 i la fossa sèptica (FS-12) que se situava al seu interior. El nivell que amortitzava el sector 24, UE-13.002, era solidari estratigràficament amb les UE-13.003 i 13.004.

Per damunt d'aquests rebliments i d'un nivell de preparat i regularització previ (UE-13.001) ja es va instal·lar el PV-20, que es corresponia a un paviment de maons. Associat amb el PV-20 no hem documentat restes de cap estructura soterrada o element estructural amb el que podria haver funcionat. L'ús del PV-20 seria coetani amb el PV-10 del sector 14. Tal i com es presenta en relació a aquest sector, el PV-20 hauria funcionat també amb l'E-1 situat al sector 14; l'OB-12 i el PV-44 (associat amb aquesta) estarien també relacionats aquesta estructura, de la qual se'n podria fer ús (com també es presenta en relació al sector 14) des del sector 13.

Pel que fa al sector 15, possiblement en aquest moment s'hi hauria instal·lat un paviment, que presentaria les mateixes característiques que el PV-20 del sector 13. Tot i que no n'hem documentat restes o indicis, presentem aquesta possibilitat a partir del fet que el PV-20 del sector 13 també se situava a la zona de l'OB-16 (que comunicava els sectors 13 i 15) i possiblement continuaria en el sector 15. En relació a aquest paviment, s'ha localitzat un estrat de rebliment (UE-15.002) que regularitzaria l'espai i apujaria la cota del nivell, i un nivell de preparació (UE-15.001) previs a la instal·lació del nivell de circulació.

A la zona sud d'aquesta finca 19 s'hi situava l'espai corresponent al sector 14, que es va definir en aquest moment, a partir de l'amortització dels sectors 25, 26 i la zona sud del sector 36 anteriors. El tancament nord el definia el MR-142; el sud, el MR-97 i l'oest, el MR-8. L'extrem oest de l'espai, així com el seu mur de tancament se situarien a la zona on a es va edificar el mur interior de l'església, MR-18. El MR-8 separava els sectors 14 i 13 i possiblement tindria una porta, al sud, que permetria la comunicació entre elles; les restes d'aquesta possible porta haurien estat desmuntades en el moment de la construcció de l'església. Aquesta obertura s'hauria definit en aquesta fase, juntament amb una altra obertura al mateix mur (OB-12), que estava centrada en relació a l'espai del sector 14. L'OB-12 estaria associada amb l'estructura E-1, que també es va edificar en aquest moment i presentarem més endavant. La reparació al MR-8, un cop definida l'OB-12 es va efectuar mitjançant el MR-123.

El nivell de circulació associat amb l'ús del sector 14 es correspondria a un paviment de maons, PV-10, que s'hauria instal·lat en aquest moment. Desconeixem si aquest

paviment es va definir ja en el moment de la instal·lació inicial dels Clergues Regulars Menors, el 1636, o bé en el moment del seu retorn a Barcelona, el 1652. Per sota de la preparació del PV-10 s'ha documentat el PV-77, que era un paviment de terra trepitjada, format a partir de la compactació de l'UE-14.008. El PV-77 seria el nivell de circulació de la construcció dels murs i estructures del sector, un cop els sectors 25, 26 i 36 ja haurien estat amortitzats (mitjançant les UE-14.018 i 14.013). En relació al PV-77 s'han documentat un seguit de retalls (UE-14.006, 14.009, 14.011, 14.014 i 14.021), que haurien estat bases de subjecció de diverses estructures i elements utilitzats durant aquests treballs.

A nivell d'estructures, a l'interior del sector 14 s'hi van edificar dos possibles bancs correguts, MR-31 i 125, que es lliuraven als murs nord i sud de l'espai. El MR-31 es lliurava al mur de tancament nord (MR-142) i definia de manera clara un banc, amb la part del coronament de l'estructura que estava bastida mitjançant maons col·locats en pla. Pel que fa al MR-125, la seva documentació ha estat més parcial, ja que no se'n conservava tota la seva alçada. Les característiques constructives i la seva ubicació en relació al MR-31 ens han fet considerar que possiblement es tractaria també d'un banc.

L'espai corresponent al sector 14 es correspondria a un àmbit exterior, o semi-exterior, que podria haver funcionat com a pati. Aquesta dada l'apuntem a partir de la documentació dels dos possibles bancs correguts esmentats, així com la localització de l'E-1, que se situava al tancament oest del sector i que hem identificat com a possible font. De l'E-1 n'hem documentat la seva part inferior, corresponent a la base i fonament de l'estructura. La seva construcció estaria directament vinculada amb l'OB-12, oberta al mur que separava els sectors 13 i 14, ja que l'E-1 estava centrada respecte l'OB-12. En aquest sentit, considerem que aquesta obertura més que tenir una funcionalitat com a porta, formaria part del conjunt de l'E-1; tot i això, hi hauria la possibilitat que inicialment l'OB-12 s'hagués projectat i edificat com a porta, però que en cap moment hauria funcionat com a tal. Tant l'OB-12 com l'E-1 s'haurien edificat al segle XVII, si bé la porta seria d'un moment constructiu anterior.

De l'E-1 n'hem documentat quatre canalitzacions (CN-3, 4, 5 i 6), que se situaven a la part inferior del conjunt i tenien unes dimensions reduïdes. Al damunt de les canalitzacions s'hi assentava el MR-88, que definiria la part corresponent a la base inferior de l'estructura. Les característiques de la part documentada de l'E-1 ens han fet identificar aquesta estructura com a possible font. En el conjunt d'aquesta font, el MR-88 seria la part corresponent a la base constructiva al damunt de la qual s'hi assentaria la pica. La part oest del mateix MR-88 podria definir el tancament on s'ubicarien els brolladors d'aigua i l'element que permetria l'arribada de la mateixa cap a l'E-1. La part corresponent a l'OB-12 del MR-123 podria estar oberta (tal i com indiquen les restes de morter de calç que s'assentaven al damunt dels extrems nord i sud del marxapeu PV-44), si bé estaria tapiada al sector 14 mitjançant la

part oest del MR-88, i en aquest punt també hi podria haver un brollador o aixeta. D'aquesta manera, si considerem que l'espai corresponent al sector 14 seria un àmbit exterior de pati i el sector 13 seria interior, podríem tenir una font exterior (amb quatre brolladors) i una sortida d'aigua (amb una aixeta) cap a l'espai interior.

Els elements associats amb l'arribada de l'aigua a l'estructura no han estat documentats i, per tant, considerem que se situarien a les cotes superiors no conservades de l'E-1 i del mur de tancament oest de l'espai. La part corresponent al desguàs de l'aigua es podria efectuar mitjançant algun tipus de conducció general, de la qual tampoc se n'han conservat restes o indicis i que s'ubicaria a la part inferior del MR-88; en relació a una possible conducció associada amb el desguàs d'aigua, a la zona nord de l'E-1 s'ha documentat el retall UE-14.021, que podria estar associat amb la construcció d'una canalització i que finalment no es va dur a terme. Possiblement la CN-18 del sector 13 (per la direcció i ubicació que presentava en relació a l'extrem nord d'aquest retall) estaria destinada a funcionar com a desguàs de l'E-1, si bé el contacte entre els dos elements no es va dur a terme. La construcció d'aquest contacte i el tancament definitiu de tot el conjunt de l'E-1 hauria quedat aturat en el moment de la partida dels Menorets cap a Madrid, el 1640; un cop retornats els membres de la comunitat a la ciutat (el 1652) s'hauria finalitzat l'estructura de la font, si bé el contacte amb la CN-18 no es va efectuar. En aquest sentit, la canalització no hauria estat en ús, si més no associat amb l'E-1, ja que l'estrat de rebliment previ (UE-13.010) a la instal·lació del paviment (PV-20) amb la que hauria funcionat la font al sector 13 l'amortitzava.

Les quatre canalitzacions de desguàs documentades (CN-3, 4, 5, i 6) ens podrien indicar que hi hauria quatre brolladors d'aigua a la zona corresponent al sector 14, amb quatre obertures a la possible pica associades amb cadascun d'ells. Per les dimensions i característiques de les quatre canalitzacions documentades, aquestes serien possibles estructures de recollida d'aigua residual, que no presentaven connexió entre elles ni cap sortida cap a l'exterior des de cap dels seus punts. En el cas que les CN-3, 4, 5 i 6 fossin els únics elements de recollida d'aigua de l'estructura, els nivells documentats al seu interior ens indiquen que l'ús de l'E-1 s'hauria dut a terme en un període de temps i intensitat curtes. Al damunt de la zona est de les canalitzacions s'hi podria situar el graó d'accés a la font, alhora que salvava la diferència de nivell de la part superior d'aquestes respecte el PV-10. Entre el paviment de maons on s'assentava el MR-88 (PV-43), aquest mateix mur i l'OB-12 hi havia un petit espai, que podria permetre el desguàs de l'aigua que sortiria de manera ocasional des de la possible aixeta situada al sector 13 (hem de considerar que seria un punt d'aigua on aquesta es recolliria mitjançant algun atuell).

De cara a poder confirmar que l'E-1 es correspondria a una font, hem cercat paral·lels en fonts conservades o bé restes associades amb aquestes documentades en alguna intervenció arqueològica. Tot i que en cap dels dos casos no hem localitzat

estructures que presentessin similituds clares respecte aquesta possible font, l'opció més propera a nivell estructural es correspondria a la de les fonts que se situen arran de murs de tancament d'un espai urbà exterior. En aquest sentit, podríem posar com a exemples les fonts de la ciutat de Barcelona, que se s'ubiquen a la plaça Sant Just i Pastor, a la Plaça de Santa Maria (davant de Santa Maria del Mar), al carrer de la Portaferrissa i al carrer Cucurulla; totes aquestes fonts se situen arran d'un mur de tancament, en el qual s'hi ubiquen més d'un brollador i disposen d'una pica rectangular al damunt d'una base constructiva. L'accés a les fonts s'efectuaria a partir d'un graó; pel que fa a la part corresponent al desguàs de l'aigua no s'ha pogut apreciar en cap d'aquests casos, tot i que se situaria a la part inferior i, per les seves característiques exteriors, possiblement per sota o a l'interior de la part constructiva de l'estructura.

Si considerem que la finca 19 seria la zona conventual dels frares regulars menors, el sector 14 podria haver funcionat com a pati de la comunitat. En relació a aquest tipus de patis associats a un espai conventual, no hem trobat paral·lels de patis o espais de característiques similars, que haguessin funcionat amb conjunts monacals de la mateixa època. Així mateix, tampoc hem localitzat estructures similars a l'E-1 en els patis (majoritàriament de tipus claustral) dels convents existents. Davant la possibilitat que aquesta finca formés part d'una propietat sense cap relació al convent, tampoc hem localitzat cap possible indicatiu relatiu a una possible similitud de l'E-1 en un àmbit domèstic privat (tots els paral·lels presentats anteriorment s'ubiquen en àmbits públics corresponents a exteriors de carrers i places).

A la zona oest de la propietat, el sector 41 (que formava part de la finca 10) va ser amortitzat i es van definir els sectors 9 i 11, l'extrem est dels quals se situaven a la zona oest de l'anterior sector 40 (de la finca 18). L'amortització d'aquests dos sectors va suposar que es desmuntés el mur que els diferenciava, que es correspondria a la continuació del MR-8 (del segle XVI) i els MR-300 i 358 (del segle XIV). El trencament que va suposar el desmuntatge d'aquests murs a la seva zona sud, a la zona de contacte amb els murs que definien el perímetre del sector 13 (MR-8 i el MR-307 per l'est i MR-7 pel nord) va ser reparat mitjançant el MR-138. El PV-112 del sector 41 va ser amortitzat mitjançant l'UE-41.002. En el moment de la formació d'aquest estrat es va edificar el MR-128, que separava els dos nous sectors 9 i 11. La comunicació entre els dos espais s'efectuava mitjançant una porta, OB-5, oberta a la zona est del MR-128.

En aquest mateix moment, es va obrir la porta OB-13 al MR-7, que permetia la comunicació entre els sectors 13 i 9. Els dos sectors se situaven a l'est respecte el sector 2, amb els que quedaven separats pel MR-13; al sud d'aquest mur s'hi situava la porta OB-3, mitjançant la qual es comunicaven els sectors 2 i 9; l'extrem oest dels dos espais se n'anava més enllà del límit de la parcel·la. En relació als sectors 9 i 11 cal destacar que van quedar parcialment afectats pel retall UE-09,

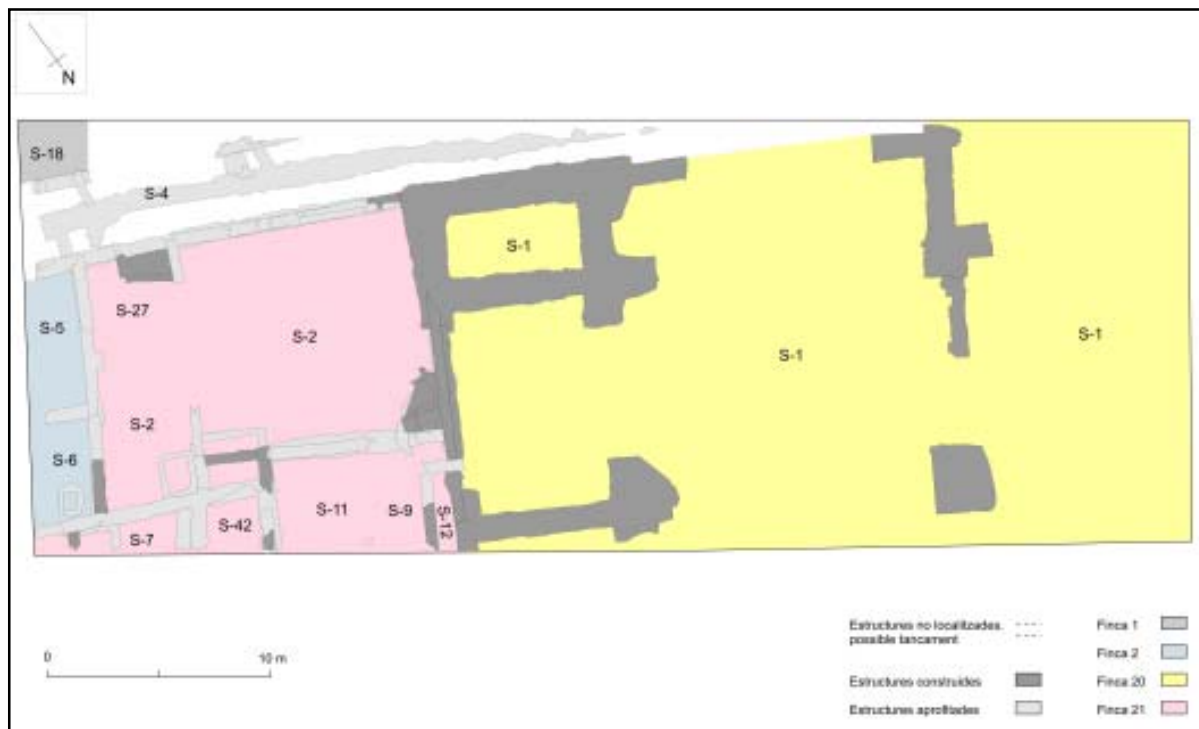
del moment de la construcció dels dipòsits d'olives del segle XX. L'UE-09 va suposar el desmuntatge de gran part del MR-128, així com del mur nord del sector 11 (MR-302) i del nivell de circulació dels dos sectors.

El sector 9 se situava a la zona sud de l'anterior sector 41 i l'oest del sector 40; en el conjunt de la propietat s'ubicava al nord del sector 13, al sud del sector 11 i a l'est del sector 2. Tal i com hem esmentat, els sectors 9 i 11 estaven separats pel MR-128, que es va edificar en aquest moment. Per les característiques i dimensions del sector 9, considerem que es correspondria a una zona de passadís, que permetria la circulació i comunicació entre els diferents espais. D'aquesta manera, des del sector 9 s'accedia al sector 2 per l'OB-3; al sector 13, per l'OB-13 i al sector 11, per l'OB-5. Del moment de l'ús d'aquest espai s'ha documentat el PV-19A que es correspondria a un paviment de terra trepitjada, que s'hauria format a partir de la compactació de l'estrat que amortitzava el sector 41 (UE-41.002). Al sud-est del sector (en un petit àmbit del mateix sector definit pels murs MR-13, 142 i 8) s'hi va edificar la CN-1, que circulava des d'aquesta zona, en direcció est fins al sector 2. Per arribar a aquest sector, la CN-1 travessava el MR-13 a la zona de la porta OB-3; el pas per aquest mur es va edificar en el mateix moment de la seva construcció, sense que motivés cap trencament del mateix.

Pel que fa al sector 11, estava ubicat al nord del sector 9, al sud del sector 42 i a l'est del sector 2. L'accés a la part documentada d'aquest espai s'efectuava des de la porta OB-5. Aquest espai es podria tractar d'un àmbit interior, que podria funcionar com a zona d'emmagatzematge o bé com a àmbit de producció domèstica de la comunitat. El seu nivell de circulació el definia el PV-19, que es corresponia a un paviment de terra piconada, format a partir de la compactació de l'UE-41.002. A l'angle de tancament nord-est del sector es va edificar una fossa sèptica (FS-1), que funcionava amb el PV-19.

2.2.5 Finals segle XVII -inicis segle XVIII

Aquesta darrera fase constructiva es correspon al moment en què es va edificar l'església dedicada a l'Esperit Sant i custodiada pels Pares Regulars Menors. La construcció d'aquesta església va suposar que els espais situats a la zona central i sud de la parcel·la s'amortitzessin i quedessin inclosos a l'interior del nou edifici. L'església se situaria possiblement a part de la propietat que ja tenien els menorets en aquesta zona de la ciutat i estaria substituint una església, de dimensions més reduïdes que s'ubicaria al carrer Oliver del Pla d'en Llull o al mateix Pla d'en Llull. Tal i com es presenta a l'apartat corresponent a la finca 22, aquesta església es va començar a edificar al darrer terç del segle XVII (el 1689), tal i com indica la pedra fundacional col·locada a la fonamentació del mur que separava l'espai corresponent al presbiteri respecte la nau est. Els treballs de construcció encara estaven en curs a inicis del segle XVIII, en el moment previ al setge a la ciutat del 1714 i possiblement l'edifici no s'hauria acabat de bastir, tal i com ens indiquen els retalls efectuats al seu interior (a la zona de l'altar major i de la nau est).

Planta general, amb els murs edificats i la distribució de les propietats i sectors a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII (plànol n.32)

La part de l'església que se situava a la zona de la parcel·la intervinguda es corresponia al presbiteri i a la nau lateral est i central. Tot i això, tan sols hem documentat els nivells associats amb la construcció i ús de la zona del presbiteri i el nord de la nau est i les fonamentacions dels arcs situats entre les naus laterals i la

central, ja que els nivells associats amb la resta dels trams de l'edifici van ser rebaixats en el moment de la construcció dels soterranis del segle XIX. L'església tindria la seva façana i accés principal al Pla d'en Llull, amb el seu tancament est que se situava al carrer Joan Grech. La construcció d'aquest mur est hauria suposat que es modificués la direcció del carrer, a la zona sud documentada del mateix. En aquest sentit, les orientacions de les edificacions documentades dels períodes anteriors mostraven una desviació del carrer (entre els sectors 22 i 19) cap a l'oest. El mur est de l'església anul·lava aquesta desviació i seguia la direcció del tancament nord del carrer existent; així mateix, els murs interiors de l'església estaven orientats seguint la mateixa direcció.

Durant el setge a la ciutat de 1714 aquesta àrea hauria estat bombardejada per les tropes de Felip V, tal i com ens indiquen les bombes documentades en els nivells de destrucció o darrer moment d'ús dels espais, corresponents a aquesta fase. Cal destacar que a l'interior de l'església s'han documentat restes d'impactes de possibles bombes al paviment corresponent a la zona nord de la nau est.

Totes les edificacions documentades, que s'haurien edificat o estarien en ús en aquest moment previ al 1714 es van destruir en el moment de la construcció de la Ciutadella, el 1717. En relació a aquesta destrucció, s'han documentat a les cotes superiors de tots els espais els nivells corresponents a aquesta destrucció.

-Carrer Joan Grech: sector 4

La construcció de l'església en aquesta fase va suposar el desmuntatge del mur de tancament oest del carrer, a la seva zona central i sud. La rasa de fonamentació (UE-4.029) del mur de façana est de l'església, MR-3, va motivar també que es retiessin les pedres que formaven part del PV-13 a l'entorn immediat d'aquest punt. Un cop edificat el mur, es va reparar el PV-13, amb un nou empedrat (PV-13A), de característiques similars a l'anterior, si bé presentava una major proporció de morter de calç a la seva part superior i en el lligam de les pedres.

A l'extrem nord del MR-3 s'hauria projectat una continuació del mur en direcció nord. Un cop es va desestimar aquesta possibilitat, es va definir una porta, OB-30, mitjançant l'extrem nord del MR-3 i el trencament UE-4.077 al MR-111 (que a la fase anterior hauria tapiat l'OB-11). L'OB-30 hauria permès l'accés a la zona sud del sector 2 (finca 19) des del carrer, al qual s'hi continuava accedint des de l'OB-6. Tot i això, l'OB-30 no s'hauria acabat de construir, ja que va ser tapiada en aquesta mateixa fase mitjançant el MR-36, sense que s'hagi documentat un marxapeu o nivell associat a l'ús de la porta.

-Finca 2: sectors 5 i 6

En aquest darrer moment d'ús de l'espai, el mur de tancament sud del sector 6, MR-108 va ser parcialment reparat mitjançant el MR-108A. La resta de murs, nivells i estructures dels dos sectors de la finca es correspondrien als de la fase anterior.

-Finca 9: sector 42

En aquesta darrera fase cronològica hem considerat que la finca 9 podria haver continuat funcionant com a propietat independent respecte la finca 21. Tot i això, tal i com hem esmentat en relació a la fase anterior, hi hauria la possibilitat que aquesta propietat i el sector 42 haguessin quedat inclosos a la finca 19 (del segle XVII) o a la finca 21 (d'aquesta darrera fase). La manca de restes o indicis de comunicació entre el sector 42 i els sectors del seu entorn immediat és el que ens ha fet determinar la continuïtat de la finca 9. Tot i això, cal reiterar la parcialitat de la documentació del sector 42 com a part d'aquesta propietat, tant pel que fa a la seva extensió com pel fet que part dels seus murs sud (MR-19A) i est (MR-20), així com els seus nivells superiors haurien estat desmuntats en el moment de la construcció dels dipòsits d'olives del segle XX.

A la part documentada del sector 42, a partir de la segona meitat del segle XVII es va amortitzar la FS-19. Aquesta amortització podria estar vinculada amb la possible finalització de l'activitat relacionada amb la producció de vidre que s'havia dut a terme en aquest espai als segles XVI i XVII. Cal recordar la parcialitat de la documentació del sector 42, que fa que considerem que aquests treballs es podrien haver continuat desenvolupant en aquest moment, amb les seves estructures associades que se situarien fora de l'àmbit de la present intervenció. En qualsevol cas, a mitjans-finals del segle XVII, un cop amortitzada la FS-19, es va formar el rebliment UE-42.001, que podria estar relacionat (com a preparació o rebliment previ) amb el darrer nivell d'ús de l'espai (que hauria quedat desmuntat pels dipòsits de les olives).

-Finca 21: sectors 2, 7, 9, 11, 12

La finca 21 es corresponia a la zona central i nord de la propietat 19 anterior, mentre que la zona sud de la mateixa (sectors 13 i 14) va ser amortitzada i va passar a formar part de l'església (finca 20). Possiblement les dues finques continuarien formant part de la propietat associada amb els pares regulars menors; tot i això, presentem les dues finques de manera diferenciada ja que no hem documentat en la present intervenció cap comunicació directe (mitjançant una

porta) entre les dues. Tal i com hem esmentat en relació a la finca 9 del sector 42, hi hauria la possibilitat que aquesta propietat hagués passat a formar part de la finca 21, si bé al no documentar cap indici de possible porta comunicació entre el sector 41 i els sectors 7, 10 i 11 ens ha fet continuar presentant la finca 9 com a propietat independent.

En aquesta fase es va definir un nou espai, sector 12, mentre que la resta dels sectors es van mantenir. El sector 12 es va formar en el moment de la construcció del mur de tancament nord-est de l'església (MR-14) i es corresponia a l'espai que va quedar entre aquest mur i la part no ocupada per l'edifici de l'església al nord del sector 13. D'aquesta manera, el mur de tancament nord del sector 12 el definia el MR-7; el mur sud, el MR-14 i l'est, el MR-8. En el moment en què es va definir aquest sector es va tapiar la porta que comunicava els sectors 13 i 9, OB-13, mitjançant el MR-129. Les reduïdes dimensions del sector 12, juntament amb el fet d'amortitzar-se la porta que el comunicaria amb el sector 9, així com les característiques del nivell documentat al seu interior, ens fan considerar que possiblement aquest espai hauria funcionat com a zona de possible abocament de residus (tipus escombrera o fossa sèptica no soterrada). La base de l'estructura la formaria el paviment de maons corresponent al darrer moment d'ús del sector 13 (PV-20). A l'interior del sector 12 hem documentat l'UE-14, que estava format per un nivell de terra poc homogènia i de potència considerable. Aquest estrat s'hauria definit a partir de la deposició a l'interior de l'espai de diversos residus i materials.

El sector 2 va continuar en ús en aquest moment i es mantenia com a àmbit exterior, que continuaria funcionant com zona de conreu d'horts o pati i zona de circulació; així mateix, els treballs associats amb la manipulació i transformació d'algun producte, que s'efectuaven a la fase anterior, haurien tingut continuïtat en aquest moment. En aquest sentit, els DP-6 i el POU-5 de la zona sud-oest de l'espai (de la fase anterior) van ser amortitzats i al damunt seu s'hi van edificar el DP-4 i el POU-1. L'estructura que definia el POU-1 (MR-12) s'assentava al damunt del MR-12A del POU-5 i de l'estructura de dipòsit situat al nord d'aquest; el DP-4 se situava al damunt de les restes del DP-4. Aquest nou conjunt podria haver tingut continuïtat cap al nord (amb estructures de menys profunditat), si bé el rebaix efectuat per la construcció del soterrani del segle XIX en aquesta zona hauria motivat que no n'haguem documentat restes. La canalització CN-1 hauria continuat en ús en aquest moment. La construcció del POU-1 i el DP-4 seria posterior a l'edificació del mur de tancament nord de l'església en aquest punt, MR-9, ja que els murs sud del dipòsit i del pou se li lliuraven.

Al nord-est del sector, el dipòsit que es va edificar a partir de mitjans del segle XVII (del qual se n'ha documentat la preparació de la seva base, PV-90) va ser substituït per un nou dipòsit, DP-5. Aquesta estructura se situava igualment al nord respecte el POU-2, del qual en aquest moment es va reparar el seu mur de tancament perimetral, mitjançant el MR-52. El desguàs de les aigües del dipòsit i el pou discorria

per l'oest del conjunt, mitjançant la CN-2, que contactava al seu extrem nord amb la CN-17A, que transportava els residus cap a la canalització central del carrer (per la CN-11). Els POU-1 i 2, així com els dipòsits que funcionaven amb aquests (DP-4 i 5 respectivament) estarien associats amb els treballs de manipulació i transformació de productes esmentada anteriorment.

Les fosses sèptiques edificades a la fase anterior (FS-3 i 20) van continuar en ús en aquest moment, si bé la FS-20 es va dividir en dues estructures diferenciades, mitjançant el MR-80. D'aquesta manera, la zona est de la FS-20 va passar a definir la FS-18, mentre que la zona oest va formar la FS-18A. Aquesta darrera fossa sèptica hauria funcionat en relació amb el sector 11, mentre que la FS-18 hauria continuat vinculada al sector 2. En relació a les FS-18 i 18A, cal destacar que en aquest moment presentaven una diferència considerable, pel que fa a la cota superior dels seus murs de tancament (els murs de la FS-18A se situaven a un nivell superior).

Pel que fa al nivell de circulació de l'espai en aquest moment, cal destacar que ha estat documentat de manera parcial, a la zona sud del sector, ja que va ser desmuntat per la construcció del soterrani del segle XIX. L'estrat que definia aquest nivell, UE-2.002, tan sols ha estat documentat en aquesta zona sud. A partir de les seves característiques, considerem que la seva compactació de l'UE-2.002 definiria el paviment del sector. La formació de l'UE-2.002 s'hauria produït en el moment en què els murs de tancament nord de l'església (MR-4 i 9) ja haurien estat edificats, ja que aquest estrat s'hi lliurava.

L'altre espai que es va mantenir es corresponia al sector 7, que en aquest moment hauria funcionat com possible quadra per al bestiar. En aquest sentit, al sud del sector s'ha documentat el MR-17 (que es lliurava al MR-16), que es correspondria a la base d'una menjadora d'animals. L'accés del bestiar a l'interior de l'espai des del carrer s'efectuaria a des del sector 2, mitjançant l'OB-6. El nivell de circulació de l'espai associat amb aquesta fase, el definia el PV-8, que estava format per un paviment empedrat. El PV-8 s'ha documentat a la zona central-sud del sector i s'assentava al damunt d'un nivell de regularització prèvia (UE-7.001), que ja se situava a tot l'espai. L'UE-7.001 amortitzava el nivell de circulació anterior (UE-7.002) així com la fossa sèptica que havia funcionat amb aquest (FS-23). A l'extrem nord de la part localitzada del sector 7, s'ha documentat el MR-22, que hauria estat edificat i en aquest moment i funcionaria amb el PV-8. La parcialitat de la documentació d'aquest mur no ens ha permès determinar si es podria tractar del tancament nord del sector (que s'hauria reduït) o bé de les restes de la base d'alguna estructura situada a l'interior del mateix.

Els sectors 9 i 11 també van continuar en ús en aquesta fase i es va reparar el mur de tancament que separava els dos espais (MR-128), mitjançant el MR-10. Tot i

aquesta reparació, la porta que comunicava els dos sectors, OB-5, es va mantenir. El sector 9 va continuar funcionant com a zona de passadís (amb el PV-19A i la CN-1 que van continuar en ús) i el sector 11 com a àmbit destinat a zona d'emmagatzematge o d'àmbit domèstic de la comunitat. En el sector 11 en aquest moment es va amortitzar la FS-1 i posteriorment es va formar un nivell, UE-40, que cobria les restes d'aquesta estructura i del PV-19. L'UE-40 definia el darrer moment d'ús del PV-19, en el moment previ a la destrucció de l'espai. En aquest moment, la FS-18A (que seria la meitat oest de la FS-20 de que a la fase anterior funcionava amb el sector 2 i 10) va passar a formar part de la zona nord del sector 9.

-Finca 20: església (sector 1)

La finca 20 la formaria l'edifici corresponent a l'església, que ha estat documentat a la zona central de la parcel·la intervinguda i que tindria continuïtat en direcció sud de la mateixa. En aquest sentit, cal destacar que els nivells associats amb la construcció i els paviments de l'edifici en direcció sud respecte l'àrea documentada van quedar desmuntats en el moment de la construcció dels soterranis del segle XIX. Tot i això, durant la intervenció duta a terme l'any 2009¹⁰, en aquesta zona sud (un cop instal·lada la segona filada de bigues d'entibatge del nou edifici) es van documentar les restes de les fonamentacions de les bases dels arcs que definirien la coberta de l'edifici.

Probablement aquesta església, juntament amb els sectors de la finca 21, formarien part d'una mateixa propietat, on s'hi haurien instal·lat els Pares Regulars Menors, al segle XVII. En el moment inicial de la instal·lació de la comunitat, l'església estaria ubicada a la zona del carrer Oliver del Pla d'en Llull (a l'oest respecte la parcel·la) o al Pla d'en Llull (al sud). Juntament amb aquesta església, podrien haver format part del conjunt conventual inicial els sectors de la finca 18 de la fase anterior (tal i com es presenta en relació a aquesta finca). A finals del segle XVII es van començar els treballs de construcció d'una nova església, que es correspondria a l'edifici que defineix el sector 1. Els espais corresponents a la finca 21 d'aquest moment (sectors 2, 7, 9, 11, 12) serien els àmbits residencials i on s'hi desenvoluparien les activitats dutes a terme per la comunitat religiosa. Tot i això, la manca de documentació d'una porta que comunicés el sector 1 amb algun dels altres sectors associats amb la finca 21 ha motivat que els presentem de manera diferenciada. Per les característiques que presentaven tot el conjunt, aquesta possible porta s'hauria ubicat més enllà del límit oest de la parcel·la, al mur de tancament de la nau lateral oest de l'església.

Les dades històriques que tenim relatives a aquest edifici ens indiquen que seria una ampliació del temple existent que, com ja hem esmentat, estava custodiat

per la comunitat religiosa dels Pares Regulars Menors (coneguts també com a Menorets). L'arribada d'aquesta comunitat a Barcelona se situa l'any 1631 i a l'agost del 1636 se'ls va concedir un espai, al carrer Oliver del Pla d'en Llull per a edificar-hi el seu convent i església. Els menorets van marxar a Madrid el 1640 (per diversos problemes que van tenir amb l'orde del convent de Sant Agustí i amb els preveres de Santa Maria del Mar) i van tornar a Barcelona el 1652. En un moment posterior a aquest retorn a la ciutat, a finals del segle XVII, es van començar els treballs de construcció de la nova església.

Com ens han constatat els resultats de la intervenció arqueològica, l'edifici no hauria estat totalment acabat, si bé hauria patit els efectes dels bombardejos a la ciutat durant el setge de 1714 (quan possiblement encara s'estaria treballant en la construcció de l'església). Desconeixem si alguna de les seves parts podria haver quedat parcialment habilitada (i consagrada) per a les celebracions i litúrgies religioses. Un cop finalitzada la guerra, aquest edifici (així com la resta dels espais documentats en la present intervenció) se situava a l'àrea afectada per la construcció de la Ciutadella, que va manar construir Felip V, el 1715. D'aquesta manera, l'edifici va ser destruït i els Menorets van ser indemnitzats pel monarca mitjançant la cessió de l'església de Sant Sebastià, al costat de la qual hi van construir el seu nou convent¹¹.

Aquest nou edifici corresponent a l'església tindria una planta rectangular (orientada de sud-est a nord-oest) amb la seva façana principal que se situaria al Pla d'en Llull i, com hem vist, la façana lateral est al carrer Joan Grech. Possiblement el mur oest de l'església se situaria a l'interior de l'espai conventual. L'accés principal al seu interior se situaria al mur de façana del Pla d'en Llull i podria disposar d'una porta lateral, per a permetre l'accés des del carrer Joan Grech. Aquest possible accés se situaria al sud respecte la part documentada en aquesta intervenció del mur de l'església que s'ubicava al carrer; en aquest sentit, no hem documentat restes d'aquesta porta d'accés, que se situaria al sud respecte la zona del presbiteri (que és l'àrea que hem documentat en la present intervenció). Al tancament oest de l'església (situat més enllà del límit oest de la parcel·la) s'hi ubicaria una altra porta, mitjançant la qual els membres de la comunitat religiosa accedirien al seu interior, des del recinte conventual.

Com ja hem esmentat anteriorment, en la present intervenció arqueològica hem documentat la part central i est de la zona nord de l'edifici; la continuació al sud (com també hem esmentat) va quedar desmuntada en el moment de la construcció dels soterranis del segle XIX. La construcció d'aquests soterranis hauria suposat que en aquesta zona sud, no s'hagin documentat tampoc els nivells associats amb el procés de construcció de l'edifici (que amortitzarien els sectors de les finques 14, 15 i 16 anteriors). La part localitzada de l'església es correspondria a l'àrea del presbiteri (on hi hauria l'altar major), l'extrem nord de la nau lateral est i una petita àrea del nord de la nau lateral oest. En aquests punts, tant hem documentat els

seus nivells de circulació, com els estrats associats amb el procés de construcció de l'edifici, així com els murs de tancament i les seves fonamentacions.

A nivell de murs de tancament de l'edifici, s'han localitzat el mur de façana respecte el carrer Joan Grech, que tancava l'església per l'est (MR-3), els murs de tancament nord-est (MR-4), central-nord (MR-9) i part del mur nord-oest (MR-14), així com les seves fonamentacions. Pel que fa a murs interiors, s'han documentat els murs interiors que separaven la zona nord de les naus laterals est i oest respecte la zona del presbiteri. El mur de la nau est (MR-18) tenia una obertura a la seva zona central (OB-12), que permetia l'accés des d'aquesta nau cap a la nau central; així mateix, el mur de la nau oest (MR-5) presentava l'OB-1, que comunicava la nau oest amb el presbiteri.

La resta d'estructures documentades es corresponien a les bases dels pilars dels arcs, que actuarien de coberta de l'església i que alhora permetrien que l'interior de l'edifici definís un espai diàfan, on entre les naus tan sols s'hi ubicarien aquests pilars. Les bases localitzades, amb les seves fonamentacions, definien l'arc situat a la zona nord de la nau est (PL-1 i 2), l'arc (possiblement triomfal) de l'extrem sud del presbiteri (PL-2 i 3) i l'extrem est de l'arc situat al nord de la nau oest (PL-3); al sud de la parcel·la s'han documentat la base de l'arc situat en aquesta zona, entre la nau lateral est i la nau central (PL-4). Entre les PL-1 i 2 s'hi situava un mur d'enriostament (MR-86), mentre que entre la PL-4 i la continuació del MR-3 cap al sud (que en aquest punt se situava més enllà del límit est de la parcel·la) s'hi ubicava l'enriostament MR-2. Al sud-oest de la parcel·la, s'han documentat les restes del mur d'enriostament cap a l'oest (MR-222) del pilar que estaria alineat respecte la PL-4 i que juntament amb aquest actuarien de base de l'arc de la nau central en aquest punt i de l'arc de la nau lateral oest; el MR-222 definiria també la fonamentació del pilar i continuava en direcció oest, fins a arribar a l'altre pilar situat al mur oest de l'edifici (més enllà del límit oest de la parcel·la). Cal destacar que durant la intervenció duta a terme l'any 2009 (dirigida per Meritxell Nassarre), a la zona on el soterrani presentava més profunditat (al sud de la zona nord documentada de l'església), es van documentar les restes de la fonamentació de la continuació del mur de tancament est de l'església, juntament amb les restes de les fonamentacions de dues bases de pilars més (que estaven alineades entre elles i se situaven a est i oest de la zona de la nau central), així com el mur d'enriostament cap a l'est de la base situada a l'est.

Pel que fa als nivells de circulació de l'edifici, hem documentat el paviment de cairons (PV-1) de la nau lateral est, que també definia el paviment de l'extrem nord de la nau central i de la part localitzada de la nau lateral oest. A la zona del presbiteri, s'ha documentat parcialment el seu paviment de cairons (PV-2), que se situava a un nivell més elevat respecte a la resta de l'edifici. Els cairons del PV-1 presentaven les restes de tres possibles impactes, que podrien haver estat causats pels bombardejos a la ciutat durant el setge de 1714. El fet de documentar aquests

possibles impactes d'artilleria ens fan considerar que durant l'atac de les tropes de Felip V a la ciutat, o bé la coberta de l'església encara no estava finalitzada, o bé aquests atacs van suposar l'esfondrament de la mateixa, si més no a la seva nau est.

Per accedir a la zona del presbiteri des de la nau central s'havia de pujar els dos graons de les escales ESC-1, que se situaven a tota la zona de contacte entre els dos punts. Així mateix, a la zona de l'accés des de les naus laterals est i oest cap al presbiteri (OB-2 i 1), s'hi ubicaven les ESC-2 i 3 (a les naus est i oest respectivament), que igualment salvaven el mateix desnivell dels paviments. A nivell de restes de possibles estructures o elements de l'interior de l'edifici, a l'extrem nord de la nau est (a la seva zona central), s'ha documentat una unitat estratigràfica negativa (UE-54), que es corresponia a la manca dels cairons del PV-1 en aquest punt; la planta que definia l'UE-54 era rectangular i per la seva ubicació i característiques, considerem que podria correspondre's a les restes de l'empremta generada per la col·locació (o la previsió de fer-ho) d'algun element associat amb el culte (tipus altar).

Cal destacar que el paviment del presbiteri (PV-2), a la seva zona nord, presentava un retall irregular i de dimensions considerables (que també tallava el reblliment associat amb el procés de construcció de l'edifici), que es va dur a terme en un moment previ a la destrucció de l'edifici (el 1717). A la zona central de la nau lateral est, el PV-1, i els nivells situats per sota, també tenien un trencament. Aquests dos trencaments (UE-46 del PV-2 i UE-48/1.127 del PV-1) podrien estar associats amb l'extracció de terres, que s'hauria efectuat durant la defensa de la ciutat en el setge de les tropes de Felip V, per a poder reblir sacs¹². A la zona central sud de la mateixa nau est, el paviment presentava un altre retall UE-52/1.151, que estaria associat amb una estructura que es va bastir al seu interior (MR-87), associada amb algun tipus de reforç estructural de l'edifici a la zona de l'enriostament definit pel MR-86. Hi hauria la possibilitat que el retall UE-48/1.127 hagués tingut una primera funcionalitat de caire estructural (ja que presentava una planta circular, especialment a les seves cotes inferiors), si bé no hem documentat restes de cap estructura al seu interior; aquesta opció ens sembla també poc probable per la seva ubicació (al mig de l'espai).

Com ja hem esmentat, possiblement els treballs corresponents a la construcció de l'església no es van finalitzar¹³. Aquesta dada l'apuntem per una banda a partir del fet d'haver documentat el retall UE-46 a la zona corresponent a l'altar major de l'església. En aquest sentit, si l'església hagués estat acabada i consagrada, el darrer lloc d'on s'haguessin extret terres seria en aquest punt tant important per a la litúrgia catòlica. Per una altra banda, a partir de l'excavació dels nivells associats amb el procés constructiu de l'edifici, hem constatat que l'any 1710 els treballs encara estaven en curs i possiblement el 1714 encara no s'haurien finalitzat. La data que hem esmentat la determinem a partir de la recuperació d'una moneda

(un diner de l'Arxiduc Carles de 1710) en un estrat de rebliment d'un retall associat a aquest procés de construcció. D'aquesta manera, la instal·lació del PV-1 al sud del presbiteri (que era on se situava el retall, en un nivell per sota del paviment) seria posterior a aquest moment. Així mateix, els materials ceràmics recuperats durant l'excavació dels nivells associats amb els treballs d'edificació de l'església ens indiquen una cronologia de la seva formació a inicis del segle XVIII.

El que sí s'ha pogut determinar ha estat la data d'inici de les obres de construcció de l'edifici, que se situa el 27 de març de 1689. En aquest sentit, durant els treballs de desmuntatge de la part final de les fonamentacions dels murs de l'església, que es van dur a terme en el mateix moment de l'excavació de la zona on s'hi ubicaven els soterranis de més profunditat (sota la direcció de l'arqueòloga Meritxell Nassarre) es va recuperar la pedra fundacional de l'edifici. Aquesta pedra se situava a la part inferior de la fonamentació del MR-18, que separava l'àrea de la nau est respecte el presbiteri, just a la seva zona central, on s'hi situaria la porta que comunicaria els dos àmbits en aquest punt (OB-2).

Les seves dimensions eren considerables i estava protegida de la resta del parament, mitjançant maons en les dues cares que presentaven inscripcions i una imatge polícroma¹⁴. En una de les cares, el seu perímetre estava emmarcat, mitjançant una inscripció on s'hi llegia la data esmentada de l'inici de les obres (o si més no del moment en què es va col·locar la primera pedra), el nom del monarca espanyol (Carles II) i del Papa (Innocenci XI) d'aquell moment. A la part superior de l'interior de l'espai emmarcat per aquesta inscripció s'hi situava una imatge d'un Crist resuscitat, encerclat per una orla, que es correspon a l'emblema de l'orde dels Clergues Regulars Menors. Per sota d'aquesta imatge s'hi llegia el nom del bisbe de Barcelona (Benito Ignacio de Salazar), que era a més el president de la Generalitat de Catalunya en aquell moment i un text relatiu a l'edifici del temple dels Clergues Regulats Menors (per augmentar el culte i l'ornament de la ciutat). A l'altra cara, s'hi enumeraven personalitats de la noblesa de la ciutat d'aquell moment, que podrien haver contribuït econòmicament en la construcció de l'edifici (almenys en el moment inicial de les obres).

Pel que fa a aquesta pedra fundacional, a nivell arqueològic hem constatat que la seva col·locació va suposar que s'hagués d'ampliar la rasa de fonamentació del mur on s'ubicava. Aquesta fonamentació (MR-128) possiblement ja estaria en procés de construcció, juntament amb la dels murs est (MR-69), nord-est (MR-145) i la de l'enriostament de les pilastres situades en aquesta nau (MR-86). D'aquesta manera, la zona central de l'est de la rasa UE-1.174 del MR-128 va ser ampliada (UE-1.157 i 20.004) per a poder ubicar-hi aquesta pedra.

L'excavació dels nivells associats amb el procés de construcció de l'edifici ens han mostrat, juntament amb les característiques dels murs de tancament del mateix, la possible evolució del desenvolupament dels treballs. Les dimensions dels murs

nord-est (MR-4) i est (MR-3) de l'església, així com dels murs interiors entre les naus laterals est (MR-18) i oest (MR-5) i el presbiteri, juntament amb les seves fonamentacions i les de les bases dels pilars, presentaven unes dimensions considerables (pel que fa a l'amplada dels murs i la profunditat de les fonamentacions). Aquestes dimensions contrastaven clarament amb les dels murs que tancaven la zona central-nord de l'edifici (al presbiteri). Els murs que definien aquest tancament (MR-9 i 14) presentaven una amplada molt més reduïda i s'assentaven al damunt de fonamentacions de poca potència.

A nivell estratigràfic, el MR-9 es lliurava a l'angle de tancament dels MR-4 i 18, mentre que el MR-14 es lliurava al MR-5. Aquesta dada ens indicaria que inicialment es van edificar els murs de les naus laterals est i oest (tant perimetrals com interiors) i posteriorment es va tancar la zona nord de l'edifici. Les dimensions i factura constructiva dels primers murs ens mostaven un treball més acurat, mentre que les dels MR-9 i 14 indicaven una intencionalitat d'acabar el tancament de l'edifici de manera ràpida. Considerem que el fet de deixar els treballs del tancament de la zona central nord de l'església per a un darrer moment a nivell constructiu tindria una justificació associada al plantejament inicial d'ubicar, més al nord respecte el tancament documentat, la zona del presbiteri (tal i com passava en les esglésies edificades en aquesta època). La manca de temps per continuar les obres en direcció nord hauria motivat que es tanqués la zona central mitjançant els murs esmentats, de factura menys acurada, i es reculés l'àrea del presbiteri.

Pel que fa als nivells documentats relatius al moment de la construcció de l'edifici, cal destacar que presentaven una seqüència ben diferenciada entre la zona de la nau lateral est i la de la nau central i presbiteri. La diferència també es constata en relació als murs i estructures de cronologies anteriors en una i altra zona. D'aquesta manera, a la zona central i nord documentada de la nau est es van desmuntar els murs existents (corresponents als sectors 19 i 20), es va efectuar un rebaix dels seus nivells superiors i es va reblir l'espai. Aquests rebliments es van dur a terme prèviament a l'inici dels treballs de construcció dels murs de tancament d'aquesta zona, ja que les seves rases de fonamentació els tallaven.

Pel que fa a la resta de l'espai, corresponent a la nau central i al sud de la nau est, es van desmuntar els murs i estructures fins a una cota determinada i es va reblir l'espai. Al sud de la part localitzada del presbiteri i al nord de la nau central es van abocar diferents rebliments, per assolir la mateixa alçada que a la resta de l'espai (els nivells dels sectors 16 i 17 anteriors se situaven a una cota inferior respecte els dels sectors 14 i 13). En aquesta mateixa zona, s'han documentat diferents nivells de paviment i anivellació del terreny, que estarien associats amb el procés de rebliment, així com marcarien els nivells de circulació dels treballs de construcció de les estructures internes de l'edifici. Els paviments (de terra piconada o morter

de calç) presentaven diferents retalls, possiblement associables a les estructures periples, que s'haurien utilitzat durant els treballs. En el rebliment d'un d'aquests retalls és on s'ha recuperat la moneda abans esmentada.

Aquesta diferència que presentaven els rebliments, així com l'afectació a les estructures de cronologia anterior d'aquestes dues zones, seria també indicativa del ritme i procés dels treballs. En un moment inicial s'haurien desmuntat les estructures anteriors i rebaixat els nivells (a la zona de la nau est), si bé aquest sistema de treball es va deixar de realitzar (possiblement pel temps i costos que suposaria) i es van minimitzar els desmuntatges dels murs anteriors, fins a una cota determinada (a pocs centímetres dels nivells de preparació del paviment). En relació als murs de cronologia anterior, cal destacar que els dos trams de murs de tancament de la zona central nord de l'edifici (MR-9 i 14) es lliuraven a banda i banda (est i oest) del MR-8, que separaria els sectors 14 i 13 anteriors; d'aquesta manera, en aquest punt de contacte, el MR-8 hauria estat aprofitat com a tancament de l'església.

Cal destacar que a la zona central de la nau est, un cop abocats els nivells de rebliment, s'hi va efectuar la inhumació d'un individu (UF-1). Aquesta ha estat documentada parcialment, ja que el rebaix efectuat en aquest punt (UE-48/1.127) va suposar que es desmuntés gran part de la mateixa. Cal destacar que a l'estrat de rebliment d'aquest retall es van recuperar tres falanges d'una mà i un queixal, que segurament es correspondrien a l'individu enterrat. Així doncs, de l'UF-1 tan sols hem localitzat el seu extrem sud. De la part corresponent a l'individu situat al seu interior (UE-1.140), se n'ha documentat part de les seves extremitats inferiors (l'extrem inferior dels dos fèmurs, les dues ròtules, les dues tíbies, els dos peronés i part del tars del peu dret). Per la seva ubicació en el context de l'església, aquest individu es correspondria a algun membre important de la comunitat dels Menorets, o bé a algun dels personatges de la noblesa, que estarien vinculats amb la congregació i haurien finançant econòmicament els treballs de construcció de l'edifici.

El fet d'efectuar el retall UE-48/1.127 en aquest punt, on hi hauria un personatge important enterrat, ens indicaria que els que van dur a terme no es correspondrien a la comunitat religiosa ni hi estarien vinculats, ja que desconixerien l'existència de l'enterrament. Així mateix, l'afectació del retall en relació a la inhumació podria ser un altre indicatiu del fet que les obres no haguessin estat finalitzades totalment, ja que en aquest cas s'hi hauria col·locat algun tipus d'element indicatiu de l'enterrament (tipus làpida).

2.2.6. La destrucció de l'espai, el 1717, per a la construcció de la Ciutadella.

Un cop guanyada la guerra, Felip V va planejar la construcció d'una ciutadella en aquesta zona de la ciutat. La seva funcionalitat estaria destinada a la protecció de la ciutat, davant atacs d'enemics exteriors, així com a la repressió i control de la seva població. La construcció d'aquest fortí va suposar que part de l'urbanisme de la ciutat d'aquesta àrea es perdés, tal i com va passar amb la zona on s'ha dut a terme la present intervenció arqueològica.

D'aquesta manera, seguint les ordres reials, els habitants de les propietats van haver d'abandonar-les i aquestes van ser destruïdes (el manament del rei indicava que havien de ser els propietaris de les cases els que realitzessin els treballs de destrucció, que en algun cas contractarien pesonal o bé ho encomanarien als llogaters de les mateixes). Durant l'excavació duta a terme en la present intervenció, s'han documentat els nivells corresponents a la destrucció dels diferents edificis situats a la zona central i nord de la parcel·la. A la zona sud i a part de la zona central nord de l'espai intervingut, la construcció dels soterranis del segle XIX va suposar que els nivells associats amb aquesta destrucció es perdessin.

3. CONCLUSIONS

La intervenció arqueològica a la que es correspon la present memòria s'ha dut a terme a la parcel·la situada al Passeig Picasso números 24bis-30 i al carrer de la Fusina número 6, que se situa al barri de la Ribera (districte de Ciutat Vella) de la ciutat de Barcelona. Els treballs duts a terme han consistit en l'excavació en extensió de tot l'espai i s'han desenvolupat en diferents fases, a partir de l'organització de les obres que motivaven la intervenció, que s'han realitzat des del mes de gener de l'any 2004, fins al desembre de l'any 2007. Val a dir que encara s'ha efectuat una darrera fase final de finalització de l'excavació arqueològica, entre els mesos de febrer i juny de l'any 2009. Aquesta intervenció va ser dirigida per l'arqueòloga Meritxell Nassarre (de l'empresa Atics, SL).

Les restes localitzades durant totes les intervencions arqueològiques dutes a terme en aquesta parcel·la han estat desmuntades arqueològicament i durant els rebaixos de terres associats amb el projecte arquitectònic de construcció d'un nou edifici, s'ha arribat al nivell de formació natural, on ja no hi havia cap resta o indicatiu d'activitat antròpica.

En la intervenció relativa a aquesta memòria que es presenta, s'han documentat un seguit d'edificacions i estructures, que mostren l'ocupació de l'espai des del moment de la seva urbanització, a finals del segle XIII i fins al 1715-1717, quan tot l'urbanisme d'aquesta zona va ser destruït per les obres de construcció de la Ciutadella. A nivell general, les restes localitzades es corresponen a un carrer (de Joan Grech) i a les finques situades a l'oest respecte aquest i l'extrem est d'una propietat situada a l'est del mateix; així mateix, s'ha documentat la zona est de les finques situades a l'est del carrer Oliver del Pla d'en Llull, que discorria a l'oest respecte el carrer Joan Grech.

En el conjunt de l'urbanisme medieval de la ciutat, la zona documentada se situava a l'anomenat "quarter de Mar" i formava part d'una nova àrea urbanitzada de la ciutat, que s'havia definit a finals del segle XIII-inicis del segle XIV. Les propietats localitzades haurien estat ocupades des d'aquest moment i es correspondrien a edificis d'una sola crugia i en dos casos de dues, que s'orientaven a partir dels carrers on s'hi situava el seu mur de façana. Aquests edificis haurien funcionat com a habitatges de caire humil, amb una possible zona de producció artesanal en algun d'ells. Amb el pas dels segles, algunes de les propietats van ser ampliades i modificades. A finals del segle XVII-inicis del segle XVIII, les edificacions de la zona central i sud de la parcel·la excavada van ser destruïdes per a construir l'església dels Pares Regulars Menors, que s'havien instal·lat a la zona a mitjans del segle XVII.

3.1. El creixement de la ciutat cap a l'est (finals segle XIII -inicis segle XIV)

A nivell d'organització urbana, Barcelona s'havia mantingut fins al segle X a l'interior del perímetre del recinte emmurallat definit en època romana, amb àrees d'explotació agrària i zones d'enterrament fora d'aquest sector. A partir dels segles X-XI es van començar a instal·lar els primers nuclis suburbans (*burgs* o vila noves), que s'organitzaven al voltant de centres eclesiàstics i també, de manera més espontània, a l'entorn dels mercats i eixos viaris. A la zona propera on s'ha dut la intervenció arqueològica es va definir la vila nova de Santa Maria (associada a l'església de Santa Maria de les Arenes -a l'àrea de l'actual Santa Maria del Mar-). Durant els segles XI-XII van anar creixent diferents eixamples medievals, a partir d'aquests primers nuclis. D'aquesta manera, al segle XII, a la vila nova de Santa Maria i al voltant del mercat que s'havia definit a la porta oriental de la muralla romana, ja hi havia una presència inicial de tallers artesanals, amb un urbanisme definit. El creixement i consolidació d'aquesta vila nova s'havia produït gràcies a l'augment de les activitats relacionades amb el mar i el comerç associat amb aquestes, que va suposar que aquesta zona es convertís en el nucli mercantil de la ciutat.

La ciutat, a finals del segle XII, estava organitzada a grans trets en quatre àrees: a la primera era on hi havia el centre administratiu i estava situada a l'interior del recinte emmurallat romà; a la segona, que s'ubicava al voltant del mercat i continuava pels camins que discorrien cap a l'interior del recinte murat, s'hi desenvolupava l'activitat comercial i els treballs artesanals; la tercera era la zona residencial, que se situava tant a l'espai interior de les muralles, com a les vila noves i *burgs*; a la quarta, situada al límit dels ravals, hi havia zones d'horts.

La nova àrea que havia anat creixent fora del recinte murat romà, va quedar inclosa en un nou recinte emmurallat, que es va definir a partir de 1260. El perímetre de la nova muralla anava des del monestir de Sant Pere de les Puelles fins al final de les actuals Rambles. La zona est i la costanera restaven obertes encara en aquest moment, amb el seu perímetre que quedava definit pel Rec Comtal (a l'est) i per la mateixa línia de mar.

En relació al Rec Comtal, es corresponia a una canalització que portava aigua des del Besós (des de Montcada) fins al nucli urbà. La seva construcció s'hauria dut a terme durant el regnat de Ramon Berenguer I (1035-1076) i si bé la seva zona d'origen seria molt propera a la de l'aqüeducte romà, el seu curs divergia considerablement respecte aquest. La diferència del traçat de les dues estructures hidràuliques estaria justificada per la funcionalitat diferenciada que presentaven les dues estructures. D'aquesta manera, si l'aqüeducte romà havia estat concebut per a abastir d'aigua potable al nucli emmurallat, l'objectiu de la construcció del Rec estava associat al funcionament dels molins reials, que es van edificar al seu voltant. Inicialment els molins eren majoritàriament fariners, se situaven fora del nucli habitat i molien el gra necessari per abastir de cereal la ciutat. Durant la baixa edat mitjana

el curs del Rec i les seves ramificacions van ser utilitzats, a l'interior del nucli urbà, com a font d'abastiment d'aigua a les indústries emergents en aquest moment (blanquers i oficis vinculats a l'adobament de pells). Així mateix, el Rec funcionaria com a via de sortida de les aigües residuals de l'interior de les propietats per on discorria aquest i les seves ramificacions.

Entre els anys 1280 i 1330 es va dur a terme un gran creixement ordenat de la ciutat cap a l'est, que coincidia amb un període de creixement demogràfic i d'expansió econòmica (destacant la manufactura tèxtil i el comerç marítim). La nova zona urbanitzada, coneguda com a Rodalia de Corbera (per la família censatària del bisbat, que duqué a terme la urbanització), mostrava una clara planificació de la distribució dels nous carrers definits, a partir d'un bon coneixement de la seva topografia. El Rec comtal i les ramificacions associades amb aquest, que es van definir en aquest moment en aquesta zona, tenien una funció molt important a la nova àrea urbanitzada. Les aigües que discorrien per aquestes estructures s'utilitzaven per a fer funcionar les diferents instal·lacions industrials i per a regar les zones de conreu d'horts, així com també funcionaven com a desguàs de les aigües residuals generades en els centres de producció i habitatges.

El nou espai urbanitzat mostrava una clara intencionalitat d'agrupar els diferents oficis en àrees específiques, tal i com ho indicava la seva distribució en sectors determinats del pas del Rec Comtal. El recorregut del Rec va permetre també diferenciar físicament altres zones. Així doncs, al sud del Rec s'hi situaven el Pla d'en Llull i la plaça dels Oms (que posteriorment s'anomenaran conjuntament Pla d'en Llull), que formaven l'eix vertebrador de la zona i definien, juntament amb algun dels carrers situats a l'est, una zona més comercial; a l'est d'aquests carrers i fins a arribar a la platja, s'hi van edificar un seguit de carrers perpendiculars a la línia de mar destinats, majoritàriament, a habitatges; al nord i a l'est del Rec es va formar un gran espai urbà amb diverses illes de cases, on s'hi desenvolupaven treballs de producció, així com també s'hi ubicava una zona de conreu d'horts (associats tots ells amb les ramificacions del Rec) i a la zona més perifèrica s'hi van instal·lar les fusines (per evitar incendis).

Les característiques dels treballs que es duïen a terme en cada àrea, juntament amb la seva ubicació en relació a l'àrea existent de la ciutat, marcarien una clara diferència a nivell general entre les classes socials que es van establir en cada àmbit de la nova zona de la ciutat definida. D'aquesta manera, a la zona corresponent al Pla d'en Llull, plaça dels Oms, el carrer Bonaire i Joc de la Pilota (situats a l'est) s'hi van instal·lar comerciants i classes més benestants; a la zona nord i est més propera respecte el Rec, la població que la va ocupar es corresponia a la vinculada a les produccions industrials (que durant la baixa edat mitjana i l'època moderna aniran ampliant el seu poder econòmic i social), mentre que a l'espai més perifèric respecte el Rec i a l'est del carrer Bonaire s'hi va instal·lar la

població més humil, que realitzava treballs associats amb el mar (treballadors del port, mariners i pescadors) i els jornalers de les diferents indústries i dels horts, si bé també s'hi situaven petits centres de producció artesanals i industrials.

Durant aquest procés urbanitzador de la ciutat, l'any 1285 el rei Pere II *el Gran*, va ordenar la fortificació de la nova zona definida de la ciutat deixant tan sols oberta la zona marítima. Aquest projecte es va iniciar pel perill que suposava la confrontació existent amb França i va ser millorat i ampliat a partir de 1357, per ordre de Pere III el Cerimoniós, a l'inici de la guerra amb Castella. En aquest mateix moment es va tancar el front marítim.

En el conjunt de la ciutat, la nova àrea definida se situava al nord del Quarter de Mar. Aquesta distribució a partir de quarts es va dur a terme en el moment que la ciutat va aconseguir la franquesa de quèstia (el 1299), a partir de la qual el municipi no estava obligat a pagar cap contribució exigida pel rei, tot i que aquest podia demanar subsidis (que havien de ser negociats amb el govern municipal). A partir d'aquest moment, la ciutat va passar de la divisió en tandes (utilitzada per pagar les quèsties al rei) a la dels quarts (per pagar els fogatges decidits a les Corts pels síndics de la ciutat).

Els propietaris dels terrenys on es van dibuixar els nous carrers i es van edificar els diferents edificis que els definien eren el rei, l'església i alguns personatges nobiliaris destacats (a qui se'ls havien cedit propietats a partir de privilegis). Aquests eren els propietaris eminents (seguint el sistema d'emfiteusi), que tenien dret a cobrar indefinidament un cens anual per la cessió del terreny per a edificar-hi. Aquest cens anual el pagaven els propietaris eminents o útils, que van ser els que van construir els diferents edificis. Els propietaris eminents podien establir la seva residència en les cases o bé llogar-les, com passava en la majoria dels casos. Amb els anys, aquest sistema de propietaris es va fer més complexa, amb propietaris intermedis entre els dos casos esmentats, que va motivar que es creés una cadena de pagament de censos. El resultat d'aquesta cadena va suposar que emergís una economia basada en el pagament de rendes de la propietat immobiliària, en la que hi estava implicada una part de la societat urbana (nobles, parròquies, institucions religioses, mercaders i membres destacats dels diferents gremis).

El Quarter de Mar es dividia en diferents zones o barris, de les quals destacarem la Vilanova dels Molins de la Mar (que a partir d'època moderna s'anomenarà Vilanova), que s'ubicava entre el Rec Comtal i els horts de la Fusina. La Vilanova dels Molins de la Mar la formaven els carrers de les Canals, d'en Jaume Negre, la placeta de la Vilanova, els carrers de Na Rodés, d'en Oliver del Pla d'en Llull, d'en Joan Grech, de les Triperes, d'en Cavarroques, dels Horts i del Sant Esperit. Aquesta zona es corresponia a un barri socioeconòmicament modest, on hi anaven a parar la majoria dels nousvinguts a la ciutat i amb una part de població marginal.

A banda d'aquesta àrea de la Vilanova dels Molins de Mar, cal destacar que al sud d'aquest quarter s'hi ubicava l'església de Santa Maria del Mar (que substituïa l'anterior edifici religiós), que es va començar a edificar el 1329. A la part posterior respecte l'absis de l'església, s'hi situava el carrer de Montcada, que enllaçava la Vilanova dels Molins amb el sector comercial del carrer de la Bòria i on s'hi van edificar els palaus de la noblesa (una part de la qual la formaven mercaders enriquits). A l'extrem del carrer de Montcada s'hi ubicava el Born (o Plaça del Born), que era el sector on hi havia més moviment comercial i econòmic de la ciutat. Les dimensions considerables d'aquesta plaça permetien la localització d'espais dedicats a la venda de tot tipus de productes agrícoles, així com petits centres de venda de productes manufacturats; així mateix, s'hi celebraven torneigs ("bornar") i festes de tot tipus. El Born connectava amb el Pla d'en Llull (que s'ubicava al nord-est) mitjançant el carrer del Born al Pla d'en Llull.

Durant la intervenció arqueològica que s'ha dut a terme s'ha localitzat una part del carrer Joan Grech (a la seva zona sud), així com set de les propietats situades a l'oest d'aquest i part d'una finca situada al nord-est del mateix. També s'ha documentat l'extrem est de sis propietats ubicades al carrer d'en Oliver del Pla d'en Llull i la zona nord d'una propietat que se situaria possiblement al Pla d'en Llull. Val a dir que la finca ubicada a la zona central i est del sud de la parcel·la intervinguda podria tenir una doble façana, al carrer Joan Grech i al Pla d'en Llull¹⁵.

Tant del carrer, com de les diferents finques localitzades s'han localitzat els nivells corresponents al moment d'aquesta urbanització de la zona, que va suposar la construcció dels seus murs de tancament perimetrals i interiors. Prèviament a l'inici de la construcció dels diferents edificis, la zona seria un àmbit sense edificacions, amb un nivell existent que estava format per argiles, formades a partir de diferents deposicions naturals. Cal destacar que durant la intervenció duta a terme l'any 2009 (dirigida per Meritxell Nasarre), a la zona central-sud de la parcel·la es van documentar les restes d'una estructura semi-circular, que s'hauria edificat en el moment previ a la urbanització d'aquesta zona, ja que funcionaven amb aquests nivells d'argiles previs.

Els murs de tancament perimetrals i interiors de totes les finques localitzades, així com els espais que definien, estaven orientats a partir del carrer on s'hi ubicava el seu mur de façana. D'aquest mur de façana, en relació al carrer Joan Grech s'ha documentat el que tancava pel nord-oest l'espai (i les finques situades a l'oest del carrer), així com l'extrem nord del que el definia per l'est. Cal destacar que el tram de tancament sud-oest del carrer va ser substituït a finals del segle XVII, mentre que la continuació del sud del tancament nord-est va ser desmuntat en el moment de la construcció d'una estació elèctrica transformadora (al segle XX).

Pel que fa al mur de façana de la zona oest del carrer Joan Grech, es corresponia a un mur corregut, sense diferències constructives en relació a cadascuna de les propietats que tancava. D'aquesta manera, en el moment inicial de la construcció dels diferents edificis es va edificar el mur de façana de tots ells i posteriorment es van definir els seus espais interiors, que alhora permetrien diferenciar cada finca. En aquest mur de façana s'hi obrien les portes que permetien l'accés a l'interior de cada propietat; l'obertura d'aquestes portes es va efectuar durant el procés de construcció del mur. El fet que el mur de façana es correspongués a una mateixa construcció ens podria indicar que el propietari eminent de totes aquestes propietats fos el mateix, que posteriorment hauria llogat cadascuna d'elles. Les diferents propietats compartien el mur de tancament interior que les separava, que discorria en perpendicular respecte el mur de façana; aquest mur de separació funcionava com a paret mitgera entre les cases. Així mateix, el tancament que diferenciava les finques orientades entre el carrer Joan Grech i les de l'Oliver del pla d'en Llull era també compartit. En relació a aquest tancament, el formaven diferents trams de murs, que presentaven moments constructius diferenciats; en algun cas els extrems d'aquests murs coincidien amb els límits de les finques.

A nivell constructiu, els murs de tancament de façana i els interiors (tant els que discorrien en perpendicular respecte el de façana i separaven les diferents propietats, com els que presentaven una direcció en paral·lel al mur de façana i diferenciaven els àmbits interiors) estaven bastits mitjançant carreus poc treballats, disposats de manera regular i lligats amb un morter de calç, de tonalitats ataronjades. D'aquests murs corresponents al moment inicial de la construcció dels diferents edificis se n'ha documentat la seva part inferior, ja que molts d'ells presentaven reparacions i restitucions, o bé van ser desmuntats en un moment posterior (especialment als segles XVI-XVII). Per les característiques d'aquests murs, considerem que probablement tindrien la seva part superior edificada amb tàpia (per damunt de la cota de localització), tal i com ens ho indicaven les restes d'aquest tipus de construcció documentades en algun tram superior dels murs documentats.

Aquests murs tenien fonaments construïts amb pedres sense treballar, que eren de grans dimensions a la part corresponent a la seva base, totes elles lligades amb el mateix tipus de morter que el dels murs. La part inferior de la fonamentació se situava a l'interior d'una rasa, que tallava els nivells de rebliment previs a la urbanització d'aquesta zona de la ciutat. A banda d'aquesta tipologia de murs, a l'interior de les finques alguns dels murs que diferenciaven els seus espais interiors, presentaven unes dimensions més reduïdes (pel que fa a la seva amplada) i estaven construïts amb maons, en algun cas combinant amb pedres de petites dimensions. El morter de lligam d'aquests murs era molt similar al dels altres murs d'aquest moment i no tenien fonamentació.

En relació al procés de construcció dels diferents edificis, s'ha constatat la necessitat de disposar d'una important quantitat d'argila, que hauria estat utilitzada durant els treballs de construcció dels murs. Aquesta demanda d'argila ens aportaria més raons en relació a la possibilitat que la part superior dels murs s'edifiqués mitjançant tàpia. L'argila necessària s'hauria extret directament de la zona on es van construir els diferents edificis. L'extracció de l'argila es va efectuar en el moment de l'excavació de les rases de fonamentació de gran part dels murs de tancament, que presentava una major profunditat respecte el punt on se situava la base dels murs (que no arribaven al fons de la rasa). Així mateix, a l'interior dels diferents espais definits, en alguns casos es van realitzar rebaixos de les argiles existents, deixant una distància entre aquests retalls i els murs de tancament i les seves rases.

Tant la part inferior de les rases de fonamentació, com els rebaixos a l'interior dels espais es van reblir mitjançant sorres netes, que s'haurien extret de la platja. Les sorres de l'interior de les rases presentaven un important grau de compactació, per tal de garantir un bon assentament dels murs situats al damunt seu; d'aquesta manera, si les sorres estaven ben compactades a l'interior de les rases, es garantia que no hi hauria cap moviment (que podria haver desestabilitzat els murs i, per tant, els edificis) en un moment posterior a l'assentament dels murs. Pel que fa a les extraccions a l'interior dels espais, considerem que es va tenir en compte la possible ubicació d'àrees exteriors destinades al conreu d'un hort a la zona posterior de les propietats, ja que les sorres que reblirien els retalls dificultarien aquests conreus. En aquest sentit, en cap d'aquests àmbits s'hi van efectuar aquests rebaixos.

El fet d'extreure les argiles directament del punt on s'edificaven els edificis i els rebliments de sorres dels retalls i rases efectuats mitjançant sorres, considerem que tindria una finalitat de caire econòmic i també pràctic. A nivell econòmic, aquesta extracció de les argiles suposava un estalvi, ja que no s'havia de pagar la seva possible compra, ni anar en un altre punt a cercar-la, on probablement s'hauria de demanar permís per a la seva extracció (que podria suposar algun pagament al propietari). Seguint amb la vessant econòmica, l'extracció de les sorres de la platja (que se situava ben aprop) no suposaria cap despesa (de compra o pagament d'extracció). A nivell pràctic, la proximitat de la platja també garantia un desplaçament menor, respecte les possibles zones on es podrien obtenir argiles (en punts més allunyats respecte la ciutat, tant si eren gratuïtes com si suposava algun tipus de pagament).

El carrer Joan Grech discorria en perpendicular respecte el Pla d'en Llull, on s'hi situava el seu extrem sud i continuava en direcció nord. El nom d'aquest carrer, que anteriorment s'hauria anomenat Puigermenal¹⁶, estaria vinculat al important nombre de persones de nacionalitat grega, que s'instal·laren en aquesta zona de la

ciutat. La presència de grecs es va produir de manera destacable (a partir de la segona meitat del segle XIV) per l'expansió del comerç i comunicació marítima; molts d'aquests individus, juntament amb altres nou-vinguts, es van establir a la Vilanova.

La part localitzada del carrer en la present intervenció es corresponia a la seva zona sud, que se situava a la zona central i nord de l'est de la parcel·la. La direcció d'aquesta part documentada era nord-oest sud-est i presentava una desviació cap a l'oest, a partir de la zona central sud. Aquesta desviació l'hem constatat a partir de la diferent orientació dels murs i espais interiors de les propietats situades a partir d'aquest punt (la direcció dels quals seguiria la línia de façana del carrer). En el moment de la construcció de l'església (a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII), aquest desviament es va corregir, tal i com ens ho indicava el fet que el mur que tancava aquest nou edifici en relació al carrer seguia la direcció del tancament del carrer a la zona nord. La construcció d'aquest mur va suposar que el mur que tancava per l'oest el carrer en aquest punt, que es va edificar en el moment de la seva urbanització, es desmuntés i no se n'han documentat restes o indicis.

En relació al carrer, cal destacar que si bé estaria documentada en aquest moment la circulació d'una canalització per la seva zona central¹⁷, no s'han localitzat les restes corresponents a la seva construcció inicial. En aquest sentit, la construcció d'una nova canalització central al segle XVII hauria motivat el desmuntatge de l'estructura existent, de la qual tan sols se n'ha documentat les restes del paviment de maons de la seva base (que se situarien cronològicament al segle XV i repararien o funcionarien amb la canalització del segle XIV). Tot i això, l'existència i funcionament d'aquesta estructura al segle XIV l'hem constatat a partir de la documentació de la canalització de la finca 14, que s'abastia d'aigua de la de la del carrer, alhora que permetria el desguàs de residus des de l'interior de la propietat cap a la primera. Cal destacar que aquesta canalització es correspondria a una derivació del Rec Comtal, que per la zona nord respecte el carrer Joan Grech discorreria per l'oest i en paral·lel a aquest, si bé al sud giraria cap a l'oest, al Pla d'en Llull, i continuaria pel sud respecte el carrer. Pel nord, les aigües del Rec arribarien a la canalització del carrer mitjançant algun desviament del mateix, mentre que al seu extrem sud, aquesta connectaria directament amb el Rec.

Pel que fa a les diferents finques documentades, cal destacar que de les que se situaven a l'est del carrer Joan Grech, tres d'elles s'han localitzat en tota la seva extensió, mentre que la resta han estat documentades de manera parcial, ja sigui perquè part de les mateixes se situaven més enllà del límit de la parcel·la, o bé perquè construccions de cronologies posteriors (d'època moderna i contemporània) haurien afectat als seus murs de tancament, nivells i estructures interiors. Com ja hem esmentat, els murs de tancament i la distribució interior dels espais de totes les propietats s'orientaven en relació al carrer on se situaven. En relació a la propietat que podria tenir una doble façana, al carrer Joan Grech i al Pla d'en Llull, els espais

que s'han documentat seguien l'orientació del primer i possiblement els àmbits ubicats al sud de la parcel·la estarien orientats en relació al Pla d'en Llull (on hi hauria la façana principal de l'edifici).

Les tres propietats del carrer Joan Grech que han estat localitzades en tota la seva extensió (finques 3, 4 i 5), tenien una sola crugia i el seu interior presentava tres espais diferenciats, que ocupaven tota l'amplada de l'edifici. Aquestes tres finques se situaven a la zona nord de la parcel·la. La manca de cap estructura associada amb una possible escala d'accés a una planta superior, ens fa considerar que aquestes tres finques es correspondrien a edificis de planta baixa.

La resta de les finques situades a la zona oest del mateix carrer han estat documentades en tota la seva llargada i pràcticament totes elles també disposaven de tres espais diferenciats en cada crugia. En dues de les propietats (finques 2 i 7) desconeixem si tindrien més d'una crugia, mentre que les finques situades a la zona sud de la parcel·la (finques 14 i 15) tenien dues o més crugies¹⁸. Els espais interiors es comunicaven majoritàriament mitjançant portes, que estaven alineades respecte la porta per on s'accedia a l'edifici des del carrer. En dues de les propietats (finques 3 i 15) l'espai més proper al carrer i l'interior de les mateixes estarien oberts mitjançant una arcada, que permetia disposar d'un espai més ampli. Aquest tipus d'obertures mitjançant arcades era una característica de l'arquitectura domèstica baix-medieval de Barcelona¹⁹.

Pel que fa a les finques orientades en relació al carrer de n'Oliver del Pla d'en Llull, les característiques dels murs de tancament interiors, que separaven les propietats, ens han fet considerar que podrien correspondre's a edificis d'una sola crugia. La parcialitat de la documentació de la propietat ubicada al nord-est del carrer Joan Grech (finca 1) i la que funcionaria amb el Pla d'en Llull (finca 16), no ha permès determinar la seva estructuració perimetral.

En cap de les propietats documentades de manera parcial s'han localitzat estructures associables a una escala, si bé la parcialitat de la documentació dels seus espais no ens permeten determinar de manera clara les plantes que tindrien aquests edificis. Les dimensions i característiques de les propietats situades a la zona central i sud de la parcel·la (finques 6 i 14), així com les activitats de caire productiu que s'hi durien a terme, ens fan considerar com a probable que els edificis d'aquestes tinguessin més d'una planta.

Les dades aportades per l'excavació arqueològica a l'interior dels diferents espais, corresponents a aquest moment inicial de construcció i ús dels diferents edificis, ens indiquen que majoritàriament les propietats ubicades al carrer Joan Grech es correspondrien a habitatges, ocupats per personatges de classe humil i sense restes o indicis de desenvolupament d'una activitat econòmica de caire artesanal o industrial. Dels tres espais interiors, l'àmbit situat a la zona més propera al carrer

es correspondria a un espai amb funcionalitats domèstiques, on en algun cas s'hi situava una estructura de combustió, corresponent a una llar. Així mateix, l'espai ubicat a la part posterior de la finca funcionaria com a zona exterior, que podria estar destinada al conreu d'un hort. Aquest funcionament com a zona exterior de conreu s'ha constatat a tots els espais situats a la part posterior respecte el carrer de n'Oliver del Pla d'en Llull. Pel que fa a l'espai central, podria estar associat a l'àmbit domèstic, amb possibles funcions d'emmagatzematge dels productes conreats, o fins i tot s'hi podria dur a terme algun tipus de treball indeterminat; aquesta possibilitat la presentem a partir de la seva ubicació en el conjunt de l'edifici, sense que s'hagin documentat evidències a nivell arqueològic, pel que fa a estructures o materials, que permetin determinar de manera clara l'ús d'aquests espais.

Aquesta dinàmica de funcionament interior dels edificis, amb tres espais diferenciats a cada crugia (amb la zona est destinada a ús domèstic i la part posterior oest com a zona exterior de conreu), no ha estat documentada a la finca situada a la zona central de la parcel·la ni a una de les del sud. La propietat situada a la zona central (finca 6), tenia dues crugies i presentava una distribució interior diferenciada, possiblement amb dos espais per crugia²⁰. A més, a la part posterior de la zona nord de la finca s'hi situava un pou, que permetia l'abastiment directe d'aigua potable per a la propietat. L'existència d'aquest pou, juntament amb una estructura de combustió, situada a l'espai al sud respecte on s'hi ubicava el pou, i una altra estructura a l'est del pou (de la qual tan sols n'hem documentat la seva part inferior) ens han fet considerar que en aquesta propietat s'hi duria a terme algun tipus de treball artesanal o industrial, en el qual hi intervindrien de manera directa l'aigua del pou i la combustió d'algun producte. Tot i que no hem documentat materials o estructures indicatius de manera clara del tipus de producció que s'efectuaria, considerem que aquesta podria estar associada amb la manufactura tèxtil (com ara el blanqueig de teixits). La ubicació del pou en aquesta propietat hauria motivat que aquesta estigués en contacte amb la que se situava al nord (finca 5), amb la que compartien l'espai posterior de les dues; d'aquesta manera des de la finca 5 es podria disposar de l'aigua del pou.

Pel que fa a la finca situada al sud-est de la parcel·la (finca 14), la crugia que s'ha localitzat tindria tres espais diferenciats (que posteriorment van passar a ser quatre), dels quals als situats a la zona central i posterior s'hi duria a terme algun tipus de treball artesanal o productiu. En aquests treballs també hi intervindrien l'aigua i la combustió d'algun producte, tal i com ens ho mostrava la documentació d'una estructura de combustió i una canalització. Aquesta canalització s'abastia de l'aigua que circulava per una canalització central del carrer, que es corresponia a una ramificació del Rec Comtal. L'excavació dels nivells i estructures associades amb aquesta propietat no han aportat materials relatius a la possible activitat desenvolupada. Per les característiques de les estructures i nivells localitzats, considerem que els treballs duts a terme estarien associats a una possible fusina

(on s'hi efectuarien treballs de forja de metalls), si bé no descartem que es realitzés algun tipus de treballs relatiu a la manufactura d'algun producte tèxtil o de pell (si bé no hem documentat cap estructura de dipòsit).

A la propietat orientada en relació al Pla d'en Llull (finca 16) també s'hi va edificar en aquest moment un pou (que també se situaria a la part posterior de la finca respecte al Pla). Juntament amb el pou, s'han documentat les restes de les bases de dues estructures, que funcionarien amb aquest. Aquestes estructures estarien relacionades, o bé amb l'extracció de l'aigua del pou, o bé amb alguna activitat productiva desenvolupada en relació directa amb la mateixa.

Pel que fa a l'abastiment de l'aigua, cal destacar que si no es disposava de pous, aquesta s'havia d'anar a cercar en els diferents punts d'abastiment públics, o bé se'n podia disposar a l'interior de les cases a partir de les canalitzacions que recorrien pels diferents carrers (tal i com passava amb el carrer Joan Grech), si bé la seva salubritat seria força relativa (ja que per les mateixes també hi circulaven els residus generats a l'interior de les finques). D'aquesta manera, considerem que disposar d'un pou d'aigua potable (especialment en aquesta zona de la ciutat) seria un bé força preuat.

Els nivells corresponents a l'ús de tots els espais de les diferents propietats es corresponien a paviments de terra piconada. Pel que fa al carrer Joan Grech, el seu nivell de circulació també el definia el mateix tipus de paviment. A nivell d'estructures situades a l'interior dels espais, durant el segle XIV i especialment al segle XV, es van edificar a la part posterior d'algunes de les propietats fosses sèptiques (o pous morts). Aquestes estructures recollien els residus generats a l'interior de les finques.

3.2. La davallada econòmica i demogràfica (mitjans segle XIV-segle XV)

A partir de 1333 es va iniciar un període de fams i epidèmies, que van suposar un descens molt important a nivell econòmic i demogràfic de la ciutat i el país. En aquest sentit, cal destacar *lo mal any primer*, del 1333, que es va produir per una mala collita de blat, i el primer episodi de pesta negra de l'any 1348. A partir d'aquest moment i durant gran part del segle XV es van anar succeint aquests episodis, que van motivar una important crisi de subsistència, demogràfica i econòmica. Juntament amb aquesta crisi, al segle XV hi va haver un seguit de revoltes socials (a partir del moviment remença en el món agrari) i conflictes polítics (entre el rei Joan II i les institucions catalanes), que van motivar que esclatés la Guerra Civil Catalana (1462-1472). En aquest context, a Barcelona cal destacar els conflictes, a partir de 1450, entre la Biga (els ciutadans honrats i alguns mercaders, que formaven l'oligarquia urbana) i la Busca (mercaders i menestrals enriquits pel comerç i la indústria), per tal d'assolir el poder de la ciutat i poder aplicar les seves propostes per actuar davant la crisi.

Tot i aquest context, el Quarter de Mar, al darrer terç dels segle XIV i durant el segle XV es va anar consolidant com a sector més comercial i industrial de la ciutat, on també hi incidia de manera directa l'activitat del port i els treballs vinculats amb el mar; a la seva zona més perifèrica s'hi desenvolupaven els treballs més agrícoles (mitjançant els hortolans). Així mateix en aquesta àrea s'hi ubicaven zones de residència de sectors de la població més humil, juntament amb un nucli residencial que anava guanyant qualitat econòmica i social i que se situava a la zona del Pla d'en Llull i els carrers Bonaire i Joc de la Pilota.

Un cop finalitzada la Guerra Civil, els seus efectes es van fer notar en aquesta zona de la ciutat. De manera destacable, va haver-hi un descens molt considerable de la població associada amb tota l'activitat relativa amb el mar, ja que la marineria catalana va patir un important daltabaix en aquest conflicte. Així doncs, van baixar el nombre de fusters (ja que no es construïen tants vaixells), mestres d'aixa i calafats (associats també als treballs de construcció i reparació dels vaixells) i tots els oficis relatius al comerç i navegació marítima (mariners, patrons, barquers i treballadors del port). En canvi, les activitats de producció industrial tèxtil (blanquers, paraires, assaonadors i tintorers) van augmentar de manera considerable a la zona. Aquestes variacions van suposar que a inicis del segle XVI la distribució socio-topogràfica del Quarter de Mar presentés força diferències respecte les centúries anteriors. Val a dir que les zones d'habitatges van mantenir la diferència entre les classes que s'ubicaven en les diferents àrees.

A la parcel·la on s'ha dut a terme la present intervenció arqueològica al segle XV hi hauria certa continuïtat pel que fa a la distribució i usos dels àmbits de les diferents finques. A l'interior dels espais, així com al carrer Joan Grech, es van reparar els nivells de circulació existents mitjançant nous paviments de terra piconada. Les estructures de combustió associades amb l'àmbit domèstic van continuar en ús, si bé algunes d'elles presentaven reparacions.

Tal i com hem esmentat anteriorment, es van construir un seguit de fosses sèptiques, que se situaven als espais posteriors de les propietats, tant del carrer Joan Grech com de l'Oliver del Pla d'en Llull. Aquestes fosses sèptiques recollien els residus generats a l'interior de les cases. A la propietat situada a la zona nord de la parcel·la, documentada parcialment (finca 2), en aquest moment es va edificar una estructura, que es correspondria a una possible escala; aquest element ens indicaria que, si més no a partir d'aquest moment, l'edifici que formava aquesta propietat tindria una planta superior respecte la planta baixa. Pel que fa a la finca situada al sud-est (finca 15), també es va construir una estructura, que es podria correspondre a una escala (de la qual se n'ha documentat la part corresponent a la base del possible primer graó). Tal i com hem indicat en relació a la fase anterior, possiblement aquesta propietat ja disposaria d'una planta superior i una escala d'accés a la mateixa, que se situarien fora de l'àrea documentada en aquesta

intervenció; la nova estructura estaria reparant o substituint la probable escala existent.

A nivell d'organització i distribució de les propietats, en aquest moment hi va haver alguna modificació, a partir de la qual finques anteriors d'una o dues crugies es van unificar amb una altra, passant a definir una propietat de dues o tres. Aquest és el cas de les dues finques situades a la zona nord de la parcel·la (finques 3 i 4), que van passar a formar part de la mateixa propietat (finca 17). La unió de les dues finques va suposar el desmuntatge del mur que les separava a la zona central. A la mateixa propietat, els dos àmbits situats a la zona central i posterior de la crugia nord van quedar també unificats en un sol espai. Aquesta finca se situava a l'espai on s'ha documentat tota l'extensió de l'edifici, sense que haguem documentat en aquest moment cap possible estructura relativa a una escala. Així doncs, l'edifici que definia aquesta nova propietat continuaria tenint una sola planta baixa.

En aquesta nova propietat definida s'hi duria a terme alguna activitat econòmica per a la qual seria necessària l'aigua, que entraria a la finca mitjançant una canalització que connectaria amb la canalització central del carrer. Aquesta se situaria al sud de la propietat, si bé no ha estat documentada ja que va ser substituïda per una altra canalització al segle XVI. L'existència d'aquesta estructura l'hem determinat a partir de la documentació de les restes d'una canalització amb la que connectaria a l'extrem sud-oest de la finca i que se situaria en aquest moment cronològic. Les aigües transportades possiblement anirien a una estructura de dipòsit, que s'ubicaria al nord respecte la canalització documentada. Aquest dipòsit i el contacte amb la canalització van ser desmuntats, al segle XVII, quan es va edificar una fossa sèptica. Pel que fa a l'activitat desenvolupada, considerem que podria estar relacionada amb el conreu d'un hort (que es duria a terme a la zona central i nord-oest), sense que s'hagin localitzat estructures o materials associables a alguna altre tipus de producció (artesanal o industrial).

Les altres propietats que van quedar unificades en una sola finca se situaven al sud respecte la que hem presentat. En aquesta es van unir una finca d'una crugia (finca 5) i una que en tenia dues (finca 6) i van definir la finca 18. Cal destacar que aquestes dues propietats ja disposaven anteriorment d'un espai comú (a la zona posterior de les mateixes) perquè la finca situada al nord pogués disposar de l'aigua del pou. Tot i això, el mur que separava la zona central de les dues propietats es va desmuntar en aquest moment i es va formar un sol espai en aquest punt. L'activitat que es desenvolupava a la finca 6, associada amb algun tipus de producció o manipulació tèxtil, es continuava duent a terme en aquest moment. En aquest sentit, l'estructura de combustió que funcionava a l'espai situat al sud-oest va ser substituïda per una nova estructura de combustió. Així mateix, a l'entorn del pou es va bastir una estructura o espai de treball, que disposava d'un paviment empedrat, on s'hi desenvoluparien els treballs directament vinculats amb l'aigua. Al nord respecte aquest conjunt s'hi situaria un possible dipòsit (que hauria estat desmuntat al segle XVII), que s'abastiria d'aigua mitjançant una canalització. Aquesta estaria

en contacte amb l'esmentada anteriorment (en relació a la finca 17) i funcionaria amb la mateixa canalització que transportaria l'aigua des del carrer.

A la finca orientada en relació al Pla d'en Llull (finca 16) l'activitat associada amb el pou que se situava al seu sector oest continuaria funcionant en aquest segle. En el mateix espai es va construir un forn, que per les seves característiques es podria correspondre a un forn de pa o a una estructura per a escalfar algun producte (podria haver format part del conjunt del treball desenvolupat fins aquell moment). La construcció d'aquesta estructura va suposar que s'amortitzés la porta que comunicava els dos àmbits documentats d'aquesta propietat, ja que es va construir aprofitant l'obertura de la porta. Aquest fet ens indicaria que en aquest moment la propietat que definien els dos sectors documentats hauria de tenir una altra crugia, que se situava a l'oest respecte aquesta. A l'espai situat més al sud de la propietat, es va edificar un dipòsit, que podria estar vinculat a l'activitat desenvolupada a l'espai on s'hi ubicava el pou i el forn.

3.3. La recuperació econòmica (segle XVI -mitjans segle XVII)

Des de mitjans del segle XVI i fins a mitjans del segle XVII hi va haver una transformació a Barcelona i també a Catalunya, pel que fa al desenvolupament de les seves activitats econòmiques i les relacions que van suposar aquestes (tant pel que fa a les produccions, com els aspectes relatius a les comunicacions i desplaçaments de la població). La ciutat havia perdut la capitalitat política (el 1479) i en aquest període de l'època moderna, en què estava relativament apartada dels centres de poder, es va produir un reactivament econòmic important, a nivell general de tot el territori català.

La ciutat de Barcelona va passar a funcionar com a centre de comercialització i distribució dels productes que s'efectuaven arreu del país (especialment a les zones més properes a la ciutat). D'aquesta manera, els centres corresponents a la primera fase productiva (com ara els paraires i blanquers) es van anar ubicant a les ciutats relativament properes a Barcelona (com ara Vic, Mataró, Igualada, Manresa, Vilanova...). A Barcelona va haver-hi un descens d'aquestes indústries i un augment dels oficis associats amb els acabats dels productes (sastres, sabaters, vidriers de llum...), les produccions de més valor i la seva comercialització, tant al mateix país com fora de les seves fronteres. Aquesta transformació també va afectar als aspectes relatius als treballs vinculats al transport de les mercaderies. En aquest sentit, van augmentar els treballs relatius al transport terrestre, com ara els traginers i els lloguers de mules. Pel que fa al transport marítim, es va reactivar l'activitat, amb una descentralització de les sortides de les mercaderies comerç cap a ports propers a Barcelona.

Aquest canvi de la dinàmica econòmica va afectar de manera destacable al Quarter de Mar. En aquesta zona es van definir nous tallers associats amb aquests treballs

finals de producció, així com s'hi van instal·lar els diversos oficis i edificis relatius als aspectes relacionats amb l'emmagatzematge, la distribució i el transport de les mercaderies. A nivell d'oficis destacaven els traginers, llogaters de mules, corders de cànem, basters i pel que fa a edificacions, van créixer en nombre els hostals i les tavernes.

En algunes de les propietats documentades en la present intervenció arqueològica s'ha pogut constatar aquest canvi a nivell de producció. De manera destacable, en una de les finques orientades en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull (finca 9) s'hi va instal·lar un vidrier de llum. D'aquest taller tan sols se n'ha localitzat l'extrem est de la seva part posterior on s'hi va edificar una fossa sèptica en aquest moment, que substituïa una fossa anterior. Durant l'excavació d'aquesta estructura s'han recuperat un important nombre de vidres de llum (més de dos-cents fragments). Les peces recuperades es correspondrien als rebuigs generats pels treballs de l'artesà, que haurien estat dipositats a la fossa sèptica. L'espai corresponent al taller se situaria a l'est respecte la zona documentada de la propietat (a la zona més propera al carrer), fora dels límits de la parcel·la intervinguda.

En relació a la producció del vidre, les produccions barcelonines estaven molt ben considerades per la seva qualitat i acabats i competien amb les venecianes. Els treballs inicials relatius a la seva producció, que realitzaven els "vidriers de forn" s'efectuaven majoritàriament a la ciutat de Mataró. Un cop fabricades les peces, els "vidriers de llum" barcelonins efectuaven els seus acabats d'embelliment²¹.

Els treballs relatius a una possible producció tèxtil que s'efectuaven a la finca situada a la zona central de la parcel·la (finca 18) van deixar de dur-se a terme al segle XVI. En aquest moment, totes les estructures associades amb aquesta activitat van ser amortitzades, exceptuant el pou. Es van definir un nou espai de dimensions considerables, mitjançant l'amortització d'un dels murs de tancament interiors de la propietat, que hauria funcionat com a zona de conreu (al sud de l'espai) i de possible àrea d'emmagatzematge (al nord).

La producció (relativa a una possible fusina) efectuada a la finca situada al sud de la parcel·la (finca 14), que estaria associada amb l'aigua (que provenia de la canalització central) i amb la combustió d'algun producte també va deixar d'efectuar-se en aquest moment. Les estructures associades amb aquests treballs (la canalització i l'estructura de combustió) van ser amortitzades. Els espais on anteriorment s'hi duïen a terme aquests treballs, van passar a formar part de l'àmbit domèstic de la propietat, tal i com ens ho indicava la instal·lació d'un paviment de maons, que ha estat localitzat parcialment en un d'ells.

Pel que fa a la propietat orientada en relació al Pla d'en Llull (finca 16) l'activitat o activitats dutes a terme fins a aquell moment (mitjançant un pou i un forn) també

van deixar de funcionar. En aquest moment, a l'espai situat al sud de la propietat es va edificar un nou forn (que substituïa l'anterior), mentre que al del nord es va amortitzar el pou i es van construir un dipòsit i un cup d'oli (del qual se n'ha documentat la part inferior). D'aquesta manera, a l'espai situat al nord s'hi durien a terme treballs associats amb l'emmagatzematge de l'oli, mentre que les tasques destinades a la seva producció (mòlta, extracció...) possiblement es desenvoluparien a l'àmbit situat a l'oest respecte aquest, on s'hi situarien les estructures específiques per a aquests treballs. Pel que fa a l'àmbit situat al sud, les estructures situades al seu interior (el nou forn i un dipòsit edificat al segle anterior, que continuaria en ús) ens indicarien un possible ús relacionat amb la mateixa producció de l'oli, o bé a una activitat diferenciada respecte aquesta (com podria ser la manufactura o acabat d'algun producte tèxtil, mitjançant la combustió i aplicació d'algun producte químic al dipòsit).

A la resta de propietats documentades, es va mantenir l'ús dels espais, especialment vinculats amb l'àmbit domèstic, amb reparacions o modificacions de les estructures que funcionaven en els diversos àmbits (pel que fa a les estructures de combustió, que funcionaven com a llars). Cal destacar que en aquest moment es van efectuar reparacions en alguns dels murs de tancament perimetrals de les propietats, que substituirien els possibles murs de tàpia anteriors. Els nivells de circulació associats amb aquest moment es corresponien igualment a paviments de terra batuda, tant a l'interior dels espais com al carrer. Les zones posteriors destinades a possible àrea de conreu de petits horts i on s'hi ubicaven majoritàriament les fosses sèptiques es van mantenir en la majoria dels casos. Algunes de les fosses sèptiques van ser reparades o substituïdes, per estructures amb la mateixa funcionalitat, que presentaven unes dimensions més reduïdes.

Al carrer Joan Grech en aquest moment es van edificar tres fosses sèptiques, on s'hi dipositaven els residus generats a l'interior de les finques respectives amb les que funcionaven. Aquestes estructures s'han documentat a la zona nord-est del carrer (funcionant amb la finca 1), al nord-est (associada amb la finca 17) i a la zona central-est (que funcionaria amb una propietat que se situaria més enllà del límit de la parcel·la). La canalització central del carrer continuaria en ús, tal i com ens ho indicava el fet que en una propietat de la zona nord (finca 17) estaria en ús la canalització que s'abastia d'aigua de la primera.

3.4. Conflictes i crisis del segle XVII. Arribada i instal·lació a la ciutat dels Clergues Regulars Menors.

La situació de bonança i creixement econòmic es va mantenir durant la primera meitat del segle XVII. El 1640 es va iniciar la Guerra dels Segadors, que juntament amb episodis epidèmics, van suposar un descens a nivell econòmic, demogràfic i

social de la ciutat en particular i de Catalunya en general. L'inici de la guerra de França contra els Àustria (el 1635) va motivar que augmentés la tensió i enuig de la població i les institucions catalanes contra la corona castellana, ja existent en aquell moment. Durant el conflicte, a banda d'haver de pagar les despeses militars (mitjançant impostos), la població havia d'acollir les tropes militars (suportant robatoris i violacions per part d'aquests). Aquesta situació va suposar que el dia de Corpus de 1640 hi hagués una revolta de segadors a Barcelona, que va iniciar la Guerra dels Segadors (1640-1652). La guerra va finalitzar l'any 1652, amb el setge de les tropes de Felip IV, que va suposar la capitulació de la ciutat. Els efectes del setge, juntament amb els d'un episodi de pesta negra de l'any 1651, va suposar l'inici del daltabaix demogràfic i econòmic. Cal destacar que fins aquell moment la ciutat de Barcelona no havia patit de manera tan directa els efectes de la guerra, ja que els camps de batalla se situaven relativament lluny dels seus límits. La recuperació per part de la ciutat dels efectes d'aquesta guerra no es produirà fins a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII.

Prèviament a l'inici de la Guerra dels Segadors, l'any 1631 van arribar a Barcelona els Pares Regulars Menors (coneguts també com a Menorets o "Caracciolos"). Aquesta orde va ser fundada a Nàpols, a finals del segle XVI, pels sacerdots Agustín Adorno i Ascanio Caracciolo (a qui es considera el fundador, per ser el que va expandir l'ordre) i seria de les anomenades mixtes (ja que combina la vida contemplativa i l'activa). El seu ministeri es centrava en obres de caritat, predicació, confessió, administració de sagraments i oració. El primer establiment de la comunitat a la península es va produir l'any 1598, a la ciutat de Madrid.

Un cop arribats a Barcelona, als Menorets van tenir un permís inicial per a edificar un convent a la zona parroquial de Sant Just i Pastor, si bé no es va materialitzar. A partir d'aquell moment van estar servint a l'hospital de la Misericòrdia fins que a l'agost de l'any 1636 se'ls va concedir un espai al carrer Oliver del Pla d'en Llull, per a edificar-hi el seu convent i església (dedicada a l'Esperit Sant). En aquest sentit, Miquel Parets²² en el seu dietari "*De molts sucesos que han sucseyt dins Barselona y molts altres llochs de Catalunya dignes de memòria*" va escriure: "los clergues reformats del carrer den Oliver tenian una capella ab un oratori aont deien missa tots los dies (...) volent los dits frares engrandirse y fer monestir avian feta una església acomodada de part de dintre secretament y avian de hubrir lo portal al pla den Lluy"²³.

Des del moment de la seva instal·lació en aquesta zona, els Menorets van tenir problemes amb l'orde de Sant Agustí i amb la comunitat de Santa Maria del Mar, ja que no deixaven de ser una clara competència a l'ampliar "l'oferta espiritual" de la zona. En aquest sentit, una nova institució religiosa podia suposar una pèrdua de fidels per part de les comunitats existents i, per tant, de la consegüent recepció d'almoines. Les tensions van arribar fins a tal punt que el mes de gener de 1640 es

va fer una processó (per part de membres de Sant Agustí i de Santa Maria del Mar) per emportar-se el Sant Sacrament de l'església dels Menorets, de la que Miquel Parets en destacava que hi havia "moltes atxes que pareixia fos de dia" i "espatllaren tota l'església"²⁴.

Segons Andrés Avelino Pi i Arimon²⁵, al mateix any (probablement després d'aquest atac, si bé ell esmenta que hi va haver "ciertos debates" entre les comunitats) els Menorets van marxar a Madrid i van tornar a Barcelona el 13 d'octubre de 1652 (Barcelona havia capitulat el dia 11 d'octubre) i van erigir en el mateix lloc un convent (possiblement continuarien els treballs iniciats al període anterior) amb església. Miquel Parets explicava que, el 1653: "los clergues Reformados hubriren porta per segona vegada en lo carrer den Oliver". Aquesta comunitat tenia clara sintonia amb la corona castellana (tal i com indicava Miquel Parets "dits pares eren tots de la part de Castella") i van rebre llicència per poder obrir l'església on volguessin. D'aquesta manera, si el 1636 l'església se situava al carrer Oliver, "a 5 o 6 portes dins lo carrer", el 1653 s'ubicava a la cantonada del mateix carrer i amb porta al Pla d'en Llull, "sobre lo rech (...) quey agueren de fer un pont per a entrar en la iglesia"²⁶.

L'àrea on es va edificar l'oratori i la primera església dels Menorets se situaria a la zona oest respecte la parcel·la on s'ha dut a terme la present intervenció arqueològica. Si bé aquesta església estaria fora dels límits de la parcel·la, molt probablement una part de la zona conventual de la comunitat ha estat documentada en aquesta intervenció. Aquesta possibilitat la presentem per una banda a partir de les característiques dels espais que hem localitzat a la zona central i nord de la parcel·la; per una altra banda, la proximitat d'aquests espais amb l'àrea on s'ubicaria l'església (possiblement a la mateixa alçada en relació al punt del carrer d'en Oliver que indicava Miquel Parets) ens indicarien que podrien formar part de la propietat que s'hauria cedit a la comunitat²⁷.

La propietat documentada, que estaria ocupada pels Clergues Regulars Menors, se situava a la zona central i nord respecte els carrers Oliver del Pla d'en Llull i Joan Grech. Els espais documentats que formarien part de la zona conventual (finca 19) es corresponien a cinc-sis àmbits interiors i dos exteriors (un per a l'ús de la comunitat i l'altre més públic). Per a la construcció d'alguns d'aquests espais, les finques situades a la zona central nord del carrer Joan Grech van ser destruïdes (finques 17 i 18), tot i que hi hauria la possibilitat que haguessin sofert l'efecte dels bombardejos del setge de les tropes castellanques (no hem documentat indicis relatius a aquesta possibilitat); el mur que diferenciava aquestes propietats respecte les del carrer Oliver també va ser destruït. Les edificacions corresponents a les propietats existents del carrer Oliver s'haurien mantingut, amb alguna ampliació i divisió dels seus espais interiors.

Cal destacar que el taller del vidrier de llum instal·lat en una de les propietats orientades en relació al carrer Oliver (finca 9) possiblement ja no estaria en funcionament, ja que la fossa sèptica associada amb els seus treballs (documentada en relació la fase anterior) va deixar de funcionar. La ubicació d'aquesta propietat entre dos àmbits vinculats amb el convent dels Menorets ens fa considerar que probablement també hauria passat a formar part de la finca de la comunitat. En aquest sentit, volem destacar la parcialitat de la documentació de tots aquests àmbits interiors, ja que tan sols n'hem documentat la seva zona oest, tal i com també passava amb les finques cronològicament anteriors, que se situaven en aquest punt i estaven orientades en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull. A banda d'això, a la zona corresponent al taller del vidrier de llum, així com als espais situats al sud d'aquest (que formaven part del convent) s'hi van edificar, al segle XX, tres dipòsits soterrats d'olives (de grans dimensions), que van suposar el desmuntatge de part dels murs de tancament d'aquestes sectors i dels nivells associats amb els seus darrers moments d'ús.

La major part de l'espai corresponent a les finques que van ser destruïdes va passar a formar part d'un gran àmbit exterior (sector 2), on es va mantenir el pou existent i se'n va edificar un de nou (al nord-est). En relació a cada un dels pous, es va construir un dipòsit, que ens indicaria la possibilitat que en aquest espai s'hi dugués a terme algun treball (per part dels membres de la comunitat o de jornalers) associat amb alguna activitat relacionada amb la possible manufactura o treball (a petita escala) d'algun producte mitjançant l'abastiment de l'aigua, juntament amb algun altre component. Les dimensions d'aquest espai ens fan considerar que també s'hi podria situar una zona d'hort. Al nord-est del sector s'hi van edificar dues fosses sèptiques (una de les quals va quedar dividida en dues posteriorment)

Al nord-oest respecte aquest àmbit exterior s'hi ubicava un espai interior (sector 7), al qual s'accedia des del primer i que podria funcionar de manera independent respecte la resta d'àmbits interiors. Aquest espai interior podria haver funcionat com a quadra per al bestiar, on a finals del segle XVII s'hi va edificar una estructura, que hem identificat com a base d'una menjadora.

L'altre àmbit exterior (sector 14) se situava al sud respecte la zona corresponent a les finques anteriors destruïdes. Aquest espai hauria funcionat com a pati exclusiu de la comunitat (al qual possiblement tan sols s'hi accediria des del convent). En relació aquest pati, s'ha documentat un banc corregut (definit amb obra) arran del seu mur de tancament nord i les restes de la base d'un altre banc similar, al mur sud. La continuació d'aquest espai cap a l'est (amb el possible contacte d'aquest amb el carrer Joan Grech o amb un àmbit situat entre el pati i el carrer) va ser desmuntat (juntament amb la seqüència estratigràfica relativa a aquest moment) quan es va edificar l'església de la mateixa orde, a finals del segle XVII. A la zona central del tancament oest del pati s'hi situava una estructura, de la qual se n'ha documentat la seva part inferior, que ha estat identificada com a possible font.

En el context d'un conjunt conventual, hem intentat cercar paral·lels, tant pel que fa a un àmbit exterior d'aquestes característiques, com a l'estructura situada a l'oest del mateix. En el primer cas, la majoria dels àmbits exteriors monacals d'època moderna (fins i tot els de la mateixa congregació, com ara el de Sevilla), seguien l'estructura de pati central envoltat per un claustre i no s'ha localitzat cap cas que presentés similituds amb el documentat en la present intervenció. Pel que fa a la font, en els claustres dels convents i monestirs, aquestes se situaven a les àrees corresponents a la zona exterior central, sense cap cas on alguna font s'ubiqués arran dels seus murs de tancament. A nivell estructural, la part conservada de l'element que hem identificat com a font, seguiria la forma de les fonts públiques, que s'edificaven als espais exteriors públics de la ciutat (a la plaça de Santa Maria -davant l'església de Sta Maria del Mar-, a la plaça de Sant Just i Pastor i als carrers de Portaferriça i Cucurulla).

Davant d'aquest fet, fins i tot s'ha considerat la possibilitat que aquesta propietat s'ubiqués en un context d'una propietat privada, sense relació amb la comunitat dels Menorets. Tot i això, la singularitat d'aquest espai exterior també és evident en un àmbit domèstic d'una família, ja que no seguiria el model d'un possible habitatge o zona productiva. A més, cal recordar que la zona on s'ubicava en el conjunt de la ciutat es corresponia a una àrea ocupada per petits tallers i habitatges humils, que no tindrien les dimensions d'aquesta propietat, ni disposarien d'un pati d'aquestes característiques.

Així doncs, la construcció de la primera església o oratori de la comunitat dels Menorets, que se situaria al carrer Oliver del Pla d'en Llull, possiblement en el mateix punt respecte la zona central de la parcel·la (tal i com deia Miquel Parets, a 5 o 6 portes dins el carrer Oliver respecte el Pla d'en Llull). En el difícil context de la seva instal·lació inicial en aquesta zona, la mateixa comunitat hauria anat definint de manera discreta els espais corresponents a la seva zona de residència. La discreció i el secretisme (tal i com també indicava Miquel Parets) de les construccions associades amb els Menorets podria justificar que, si bé van definir una zona corresponent al pati per a la comunitat, les seves dimensions i característiques presentessin aquesta singularitat.

La resta dels espais interiors, tal i com hem esmentat, se situaven a la zona on anteriorment s'hi ubicaven les propietats orientades en relació al carrer Oliver del Pla d'en Llull. Tot i la parcialitat de la seva documentació, el situat a l'oest respecte el pati (sector 13) tindria unes dimensions considerables i podria tenir un ús comú per a la comunitat (zona de menjador, sala capitular...). Des d'aquest espai s'accediria al pati mitjançant una porta situada al sud, que va ser desmuntada en el moment de la construcció de l'església posterior. L'àmbit situat al nord respecte aquest sector funcionaria com a zona de passadís, que permetria la comunicació entre l'interior del convent (i els seus espais) respecte l'àmbit exterior de grans

dimensions. Al nord respecte el passadís s'hi situava un altre espai interior, on s'hi situava una fossa sèptica. En relació a aquests dos espais, la construcció dels dipòsits d'olives esmentats anteriorment haurien suposat la destrucció de part dels seus nivells i possibles estructures situades al seu interior.

Al carrer Joan Grech, en aquest moment es va instal·lar un paviment empedrat. En el mateix moment, es va definir una nova canalització central, que substituïa l'existent. Aquesta nova estructura continuava funcionant amb el Rec Comtal, amb el que connectaria al seu extrem sud (al Pla d'en Llull). A aquesta canalització hi arribaven els residus (mitjançant canalitzacions edificades en aquest moment) de l'interior de les propietats de la zona nord-est (finca 2) i nord-est (finca 1) del carrer, i del dipòsit del pou situat al nord-est de l'àmbit exterior del convent. La construcció d'aquesta canalització central i les connexions amb les de l'interior de les finques, va suposar que les fosses sèptiques que se situaven al carrer s'amortitzessin.

La resta de propietats de la zona central i nord que no van quedar incloses al convent (finques 2 i 7) van continuar associades amb usos domèstics i de possibles petits treballs artesanals. En aquest període es van edificar noves estructures (com ara una escala d'accés a la primera planta a la finca 2, que estaria substituint l'escala existent esmentada del segle XV) i es van reparar o modificar algunes de les existents (les fosses sèptiques de les dues propietats) i es van definir nous paviments (en ambdós casos de maons). En relació a la finca 7, considerem que no hauria format part de la propietat dels Clergues Regulars menors, ja que no s'ha localitzat cap obertura als murs que separaven les dues finques, que indicarien un contacte entre els seus espais. En aquest sentit, cal constatar que els murs que diferenciaven les dues propietats no han estat documentats totalment, ja que part d'aquests van ser desmuntats en el moment de la construcció de l'església posterior. Tot i això, s'ha determinat aquesta independència de les dues propietats a partir també de la diferència de la cota dels nivells de circulació de cadascuna d'elles.

Pel que fa a les finques situades a la zona sud de la parcel·la, cal destacar que la construcció d'un soterrani al segle XIX, va suposar que es perdessin els nivells de circulació i possibles estructures vinculades amb l'ús dels seus espais. A la propietat situada més al nord (finca 14) els tres espais existents van ser unificats en un de sol i es va edificar una estructura al nord-est, que podria correspondre's a una escala d'accés a una planta superior, que podria substituir una estructura anterior situada en un altre punt. Com ja hem esmentat anteriorment, les dimensions d'aquesta propietat ens fan considerar que possiblement ja disposaria d'una planta superior en el moment inicial de la seva construcció; les restes d'aquesta possible escala se situarien a la zona no documentada d'aquesta finca (al nord).

Pel que fa a la finca orientada en relació al Pla d'en Llull (finca 16), el forn, els dipòsits i el cup que funcionaven durant el segle XVI van ser amortitzats, fet que ens indicaria que una part de la producció realitzada en aquesta propietat podria haver deixat de funcionar. Possiblement els treballs vinculats a la producció de l'oli haurien continuat duent-se a terme, tal i com ens ho indicava la construcció d'un nou cup, del qual se n'ha localitzat la seva part inferior.

3.4.1. La construcció de la nova església dels Menorets al darrer terç del segle XVII.

El 16 de gener de 1653 es va fer una festa per commemorar la finalització de la nova església, que tenia ja façana al Pla d'en Llull. Tal i com esmentava Miquel Parets "la capella era molt xicha pero en lloch estan que la examplaran, y basta esser pares que tenen tantes amistats que no dexaran perdre ninguna ocasio per a cosas de son profit²⁸". Les amistats a les quals feia referència Miquel Parets estarien vinculades directament amb la cort castellana, amb la que (com ja hem esmentat) sintonitzaven els Menorets.

I així va ser, ja que el 27 de març de 1689 es va col·locar la primera pedra de la nova església, un cop els treballs de construcció de les fonamentacions dels murs de tancament perimetrals est i nord-est de l'església ja havien començat. Aquesta pedra fundacional es va col·locar a la part inferior de la fonamentació del mur que separava la nau lateral est respecte el presbiteri, i va ser recuperada durant el procés de desmuntatge final dels murs de tancament de l'església, a la darrera fase d'excavació de la parcel·la, que va ser dirigida per l'arqueòloga Meritxell Nasarre²⁹.

La nova església estava dedicada a l'Esperit Sant i tenia una planta rectangular, amb la façana principal al Pla d'en Llull i la façana lateral est al carrer Joan Grech. L'accés al seu interior s'efectuaria des d'una porta situada al Pla d'en Llull (on possiblement hi hauria un pont que travessaria el Rec Comtal) i hi hauria la possibilitat que al carrer Joan Grech s'hi ubiqués una altra porta (aquesta se situaria més al sud respecte la part documentada del tancament est de l'edifici en aquesta intervenció). L'espai interior estava distribuït a partir de tres naus (central i dues laterals). A l'extrem nord de la nau central s'hi situava el presbiteri, el nivell de circulació del qual estava més amunt respecte la resta de les naus. La coberta de l'edifici estaria definit mitjançant voltes, que s'assentarien al damunt de pilars. Aquest sistema de voltes i arcs permetria que a l'interior de l'església, l'espai entre les tres naus fos diàfan. La zona corresponent al presbiteri (o altar major) estaria tancat respecte les dues naus laterals, amb una obertura a la zona central dels murs que els diferenciaven, que permetria l'accés al presbiteri des de les naus laterals.

La construcció de l'església va motivar la destrucció de les finques situades a la zona central i sud de la parcel·la (finques 7, 14, 15 i 16). En relació a l'espai ocupat pel nou edifici en aquesta zona, la construcció dels soterranis del segle XX, va motivar que es perdessin el paviment de l'església i els nivells associats amb el procés constructiu de l'edifici en aquests punts. Així mateix, la construcció de l'església va suposar el desmuntatge de part de l'espai conventual del moment inicial de la instal·lació dels Menorets, corresponent a la zona del pati (sector 14) i de l'àmbit interior situat a l'oest respecte aquest (sector 13).

En aquesta intervenció arqueològica, s'ha documentat la part corresponent al presbiteri i al contacte amb aquest amb la nau central, la zona nord de la nau lateral est i l'extrem est de la nau lateral oest. D'aquests espais s'han localitzat part dels seus paviments, juntament amb les escales d'accés al presbiteri des de les naus, que se situaven a les obertures als murs que separaven els tres espais en aquest punt. A l'extrem nord de la nau lateral est, s'ha localitzat l'empremta de la base d'algun element associat amb el cerimonial religiós (possiblement un altar), que hauria d'haver-se situat en aquest punt. Així mateix, s'han documentat les bases dels pilars d'assentament dels arcs que definien les voltes de la coberta, de la zona nord de la nau lateral est (amb el seu mur d'enriostament) i del presbiteri. A la zona sud s'han documentat les fonamentacions de les bases dels pilars dels arcs de coberta situats en aquest punt (a est i oest de la nau central) i els seus murs d'enriostament. Durant la intervenció de l'any 2009 (dirigida per Meritxell Nassarre), duta a terme a la zona sud respecte l'extrem nord de l'edifici, s'han localitzat les fonamentacions de dos pilars més (també a est i oest de la nau central).

Així mateix, s'han documentat els nivells corresponents al procés de construcció de l'edifici. Aquests nivells, juntament amb les característiques i posició estratigràfica dels murs perimetrals documentats, ens ha permès constatar l'evolució dels treballs. En el moment de l'inici de les obres es van començar a edificar els murs de tancament perimetrals est i nord-est, així com els murs interiors que tancaven les naus laterals respecte el presbiteri. Possiblement en el mateix moment s'haurien edificat els murs sud (corresponent a la façana principal al Pla d'en Llull) i oest, si bé aquests murs se situaven ja fora del límit de la intervenció. Durant el procés de construcció de les fonamentacions dels murs perimetrals est i nord-est i del mur interior de separació entre el presbiteri, l'any 1689 es va col·locar la pedra fundacional de l'edifici.

A l'inici dels treballs constructius, es van desmuntar els murs existents a la zona on s'hi havia d'ubicar la nau lateral est i es van dur a terme un rebaix dels nivells situats en el mateix punt. Aquest sistema de desmuntatge i rebaix dels nivells tan sols s'ha documentat en aquesta zona de l'edifici, ja que a la resta de l'espai es van desmuntar els murs i estructures anteriors fins a una cota determinada i es va reblir l'espai, per damunt dels nivells de circulació anteriors. Aquest canvi de siste-

ma de preparació del terreny previ a la construcció dels murs, s'hauria produït possiblement a partir de la necessitat d'economitzar el temps dels treballs i el seu cost econòmic, així com també indicarien certa pressa per finalitzar l'edifici.

Possiblement el projecte inicial de construcció de l'església hauria previst que l'edifici tingués una planta basilical, amb l'extrem nord de la nau central que continuaria més enllà respecte la línia de tancament de les naus laterals. La zona de contacte entre l'extrem nord de les naus laterals i la central hauria definit un transsepte, amb el presbiteri que s'hauria situat a la continuació de la nau central en direcció nord. Aquesta continuació cap al nord de la nau central no es va edificar i el tancament d'aquest punt es va dur a terme mitjançant un mur que presentava unes característiques i dimensions diferenciades (pel que fa a dimensions i factura constructiva) respecte la resta dels murs perimetrals. Probablement aquesta variació s'hauria produït per la necessitat de poder finalitzar de manera ràpida la construcció de l'edifici, quan la ciutat ja estava en ple procés bèl·lic. Cal destacar en aquest sentit, que s'ha constatat que a inicis del segle XVIII (en un moment posterior al 1710) encara s'estava treballant en la construcció de l'edifici. Aquesta dada l'apuntem a partir de la recuperació d'una moneda (un diner de l'Arxiduc Carles de 1710) en un reblliment d'un retall associat amb el procés de construcció. El desenvolupament de la guerra també hauria suposat una menor aportació econòmica de les donacions relatives a la construcció de l'església, que també hauria motivat que es pretengués finalitzar les obres estalviant recursos (com podria ser la no construcció de l'extrem nord de la nau central).

Les dades aportades per la intervenció arqueològica duta a terme ens fan considerar que probablement l'edifici no es va finalitzar. En aquest sentit, cal destacar que caldrà dur a terme un estudi documental relatiu a aquest edifici, per constatar aquesta possibilitat (de cara a la documentació d'una possible consagració de l'edifici). Tal i com hem esmentat anteriorment, l'any 1710 encara s'estava treballant en la construcció de l'edifici, fet que fa considerar que possiblement el 1714 no s'hauria acabat (si tenim en compte els atacs i setges a la ciutat, que minvarien els ritmes de treball, tal i com ens constataren la gran quantitat de projectils recuperats durant l'excavació a l'antic Mercat del Born i a la parcel·la del Passeig Picasso 38-38bis). Així mateix, a gran part de la zona corresponent al presbiteri i a la zona central de la nau lateral est, s'hi van dur a terme retalls per a l'extracció de terres, que posteriorment eren utilitzades per a omplir els sacs que formaven les trinxeres, col·locades als carrers per tallar l'accés de les tropes borbòniques, quan van entrar a la ciutat el dia 11 de setembre. El fet d'excavar un punt tant important en la litúrgia religiosa, com seria la zona on s'hi ubicaria el seu altar major, ens fa considerar com a poc probable que l'església estigués en finalitzada i en funcionament en aquell moment.

Possiblement els treballs de construcció estarien aturats en el moment final de la guerra, tal i com ens ho indicaven els retalls esmentats, així com el fet que el retall

efectuat a la nau lateral est havia afectat gran part d'una inhumació situada en aquesta zona. En relació a aquest enterrament (de la qual tan sols s'ha documentat part de les extremitats inferiors de l'individu), la inhumació es va dur a terme durant els treballs de construcció de l'edifici religiós i considerem que es tractaria d'un membre de la comunitat religiosa, o un personatge il·lustre vinculat amb la mateixa (possiblement algun dels que va fer aportacions econòmiques per a la seva construcció). L'excavació d'aquesta zona on s'hi ubicaven les restes d'aquest individu ens indicarien que els que van efectuar-la no formaven part de la comunitat religiosa, ja que desconixerien l'existència de la inhumació. Així mateix, aquesta excavació constataria el fet que l'edifici no hauria estat acabat, ja que en aquest cas possiblement hi hauria en aquest punt alguna referència (tipus làpida sepulcral) relativa a aquesta inhumació.

Pel que fa als espais que formarien part de la zona conventual dels Menorets que no van quedar afectats per la construcció de l'església, el gran àmbit exterior definit en el moment de la instal·lació de la comunitat en aquesta zona (sector 2) es va mantenir i els dipòsits associats amb els dos pous van ser reparats. Aquest fet ens indicaria que l'activitat duta a terme en aquesta zona s'hauria mantingut i l'espai continuaria funcionant com a zona exterior, amb una possible àrea de conreu i de treballs de manipulació d'algun producte amb aigua. Aquest espai exterior s'ubicava al nord respecte la nova església. Els àmbits interiors, destinats a zona de passadís i àrees de la comunitat, així com l'espai de quadra per al bestiar (al que s'accedia des de la zona exterior), van continuar en ús en aquest moment. A la quadra es va definir un nou paviment empedrat i s'hi va construir una menjadora.

La propietat situada al nord respecte el conjunt conventual (finca 2) i la ubicada al nord-est del carrer Joan Grech s'hi van continuar desenvolupant les activitats anteriorment esmentades en aquest moment.

3.5. La Guerra de Successió i el setge final de Barcelona el 1714. La construcció de la Ciutadella

La ciutat de Barcelona i tot el territori català arribaven a finals del segle XVII-inicis del segle XVIII amb una important activitat econòmica. La recuperació de l'economia, després de la Guerra dels Segadors, s'havia produït mitjançant els negocis tradicionals (especialment el tèxtil), juntament amb l'activitat generada per noves produccions emergents, relacionades amb el tabac, les adrogueries (cacau, sucres...) i amb l'aiguardent (ja des del segle XVI).

En aquest moment, Barcelona vivia amb una dualitat permanent, a partir de la qual els seus habitants convivien amb la represa i ebullició econòmica, juntament amb

els bombardejos que patia la ciutat, motivats per diferents conflictes bèl·lics. La ciutat havia sofert canvis socio-econòmics importants, motivats per la reactivació econòmica, amb una activitat festiva molt important als carrers i a les tavernes. Per una altra banda, la ciutat va ser bombardejada de manera destacable en tres ocasions: el 1691 i 1697 (en el context de la Guerra dels Nou Anys, de 1688-1697) i el 1714 (a la Guerra de Successió).

La ciutat estava clarament diferenciada depenent de la zona i les activitats que s'hi desenvolupaven, que havia anat evolucionat respecte la seva organització baix medieval. Hi havia un centre passiu, que se situava a la zona de l'antic perímetre de la ciutat romana i amb una extensió cap al nord i cap al mar, on s'hi ubicaven els edificis i centres de poder polític i eclesiàstic. Aquesta zona estava poc poblada i presentava poc moviment a nivell econòmic. El centre actiu s'ubicava a la zona d'expansió cap a l'est fora dels límits de la muralla romana, amb el port, les àrees comercials i la zona industrial associada amb el Rec Comtal, que actuaven de motor econòmic de la ciutat. En aquesta zona hi havia una alta densitat de població, amb cases altes amb un alt aprofitament de l'espai. Als carrers i a les plantes baixes dels edificis hi havia molta activitat, amb les botigues dels artesans (situades a les plantes baixes) que envaïen part de l'espai públic. Així mateix, els diversos oficis s'havien anat agrupant (ja des de l'edat mitjana) en diferents carrers específics i es duïen a terme mercats en diversos punts, amb espais diferenciats per a cada producte. En aquest centre actiu era on també s'hi desenvolupava l'activitat més festiva de la ciutat. La zona corresponent a la perifèria, s'ubicava al Raval i als punts més propers al nord i est de la muralla de la ciutat. Aquesta àrea presentava una trama urbana poc atapeïda, amb zones ocupades per conjunts monàstics i conventuals, instal·lacions industrials i horts. La seva densitat demogràfica era baixa, amb edificis majoritàriament formats per plantes baixes, que estaven ocupats per una classe socio-econòmicament humil i amb oficis poc destacables. Els seus carrers presentaven poca activitat comercial i festiva. En aquesta divisió de la ciutat, el carrer Joan Grech, se situava a la zona de la perifèria on, a banda de l'església i zona conventual dels Pares Regulars Menors, s'hi situaven petits artesans i els nou-vinguts a la ciutat (ja des de l'edat mitjana).

La Guerra de Successió (1701-1714) es va iniciar pel conflicte successori obert a la corona, arran de la mort sense descendència del rei Carles II. Cadascun dels dos fronts defensaven un hereu; d'aquesta manera, la corona francesa i castellana anava a favor de Felip de Borbó (futur Felip V), mentre que les potències de la Gran Aliança de la Haia (Gran Bretanya, Alemanya, Països Baixos, Portugal), juntament amb Catalunya defensaven Carles d'Àustria (el futur emperador Carles VI). El conflicte a nivell europeu va finalitzar, el 1711, quan Carles va ser proclamat emperador i Catalunya va continuar defensant en solitari (sense l'ajut de les forces europees) els seus interessos contra els francesos i els espanyols.

En el context d'aquesta guerra, la ciutat va patir diversos atacs i setges, dels quals el més destacable es va iniciar l'any 1713, amb un atac final el dia 11 de setembre de 1714 (precedit per una intensificació dels bombardejos iniciat al mes d'abril), que va suposar la victòria de les tropes borbòniques de Felip V. Els efectes dels atacs a la ciutat van ser devastadors, amb nombrosos edificis destruïts i nombroses baixes pel que fa a la seva demografia. A nivell polític, la pèrdua de la guerra va suposar que sota el govern de Felip V, mitjançant els Decrets de Nova Planta, Catalunya perdés els seus drets i òrgans de govern. Pel que fa a l'economia, a banda de les pèrdues generades pel mateix conflicte, la derrota catalana va suposar el pagament de nous impostos, a partir de la imposició del cadastre borbònic, juntament amb els pagaments imposats als gremis per al finançament de la guerra que s'acabava de perdre.

Els efectes dels bombardejos a la ciutat durant el seu setge final han estat documentats en diversos punts de l'interior de l'església dels Menorets que, com ja hem esmentat, estaria en construcció durant el desenvolupament de la guerra. D'aquesta manera, en alguns punts del paviment de cairons de la nau lateral est s'han localitzat petits esfondraments i esquerdes dels cairons, que haurien estat provocats per l'impacte de bombes. Així mateix, s'han documentat restes d'algun projectil, que estaven sobre el paviment i que estarien associades als atacs. Desconeixem si en el moment de l'atac final de 1714 la coberta de l'edifici hauria estat ja instal·lada. Tot i això, els impactes de bombes documentats indicarien que l'església hauria patit de manera directa els efectes d'aquests atacs (haurien suposat l'esfondrament de com a mínim part de la coberta, en el cas que aquesta hagués estat finalitzada).

A la ciutat de Barcelona, un cop finalitzada la guerra molts dels propietaris van començar a treballar en la reconstrucció i reparació dels edificis afectats pels bombardejos (mitjançant cessions i lloguers en emfiteusi per a refer les cases) i es va iniciar el reactivament de les activitats econòmiques. Els vencedors havien ocupat ja els edificis claus de la ciutat i els habitatges d'austriacistes destacats. A la Cort de Madrid es discutia quina havia de ser la sort de la ciutat de Barcelona, amb tres grups que presentaven opinions diferenciades: la primera defensava arrasar la ciutat; la segona, desmantellar-ne les seves muralles i defenses; la tercera, proposava mantenir la ciutat i edificar-hi una ciutadella, per a defensar-la d'atacs exteriors i controlar i dominar els seus habitants. La tercera opció va ser l'aprovada i executada, a partir de 1715.

El projecte de construcció de la Ciutadella es va encarregar a l'enginyer militar Pròsper Van Verboom, que coneixia molt bé el sistema defensiu de la ciutat, ja que va ser qui va estudiar i indicar la línia defensiva més desprotegida de la ciutat, per on havien entrat les tropes franco-castellanes. Tal i com hem indicat, la Ciutadella pretenia defensar la ciutat de possibles atacs exteriors i actuava també com a

centre d'opressió dels seus habitants, per a dominar les possibles revoltes internes.

La construcció de la Ciutadella suposava la destrucció i desaparició d'una gran àrea de l'urbanisme de la zona est de la ciutat (un total de 38 carrers i places del Quarter de Mar), que incloïa una part de la zona activa de la ciutat i de la perifèria (amb diferents àrees conventuals afectades). Els primers enderrocs es van produir a la zona on s'hi havia de construir el conjunt d'edificacions de la Ciutadella i el dia 1 de març de 1716 es va col·locar la primera pedra. Durant els treballs de construcció del conjunt es van programar els enderrocs dels edificis situats a la zona on s'hi havia de situar l'esplanada exterior de la Ciutadella i que actuava de zona de protecció de la mateixa. D'aquesta manera, el 1717, es van organitzar els treballs de destrucció a partir de tres fases, per a cada línia de la zona de l'esplanada; la primera línia s'obligava a enderrocar-la a partir del 26 d'abril, la segona l'1 de setembre i la tercera, al juliol de l'any 1718. L'enderroc dels edificis els havien de dur a terme, segons un manament reial, els seus propietaris, que havien de pagar els mestres d'obres que efectuaven aquests treballs. Prèviament a la destrucció de les cases, la població abandonava els habitatges i s'enduien els materials útils (teules, fustes i materials petris).

A l'inici dels treballs de construcció de la Ciutadella, la població no acabava de creure's (o tenien l'esperança) que l'obra es finalitzés, si més no pel que fa a l'afectació a les seves àrees més perifèriques, destinades a l'esplanada entre el fortí i la ciutat. Això va motivar que molts propietaris iniciessin la reparació i reconstrucció dels seus edificis, tot i que se situessin a l'interior de la zona afectada pels enderrocs (especialment a l'àrea de l'esplanada). Finalment, però, tot el conjunt es va dur a terme i els propietaris que havien reparat els seus edificis van haver de destruir-los. Els treballs de construcció de la Ciutadella es van donar per finalitzats el dia 25 de gener de 1725.

La zona on s'ha dut a terme la present intervenció arqueològica, quedava inclosa a l'àrea afectada per la construcció de la Ciutadella. En aquest punt s'hi ubicava la seva esplanada exterior. Els edificis corresponents a propietats privades, així com l'església i el convent dels Pares Regulars Menors van ser destruïts. Els primers nivells documentats durant la intervenció arqueològica es corresponien als que estaven associats amb aquesta destrucció dels edificis.

La construcció de la Ciutadella preveia la creació de dos nous barris a la ciutat, a la zona de la platja i al Raval (a l'àrea de Sant Pau del Camp). Aquesta creació va fracassar ja que la població afectada pels enderrocs dels seus habitatges es va quedar majoritàriament a la mateixa zona, ja que es volien quedar a la zona més dinàmica de la ciutat. Aquest fet va suposar un augment de la densitat de població en aquesta àrea contigua a la zona desapareguda. A la zona de la platja van començar a edificar-se unes primeres barraques destinades a l'habitatge de la

població, fora de la previsió inicial, que es van mantenir tot i la prohibició inicial. Als Clergues Regulars Menors se'ls va concedir l'església de Sant Sebastià (ubicada al costat de la Llotja), al costat de la qual hi van edificar la seva zona conventual.

3.6. La destrucció de la Ciutadella al segle XIX. La nova urbanització de la zona a l'entorn del Parc de la Ciutadella i el Mercat del Born

La Ciutadella havia aconseguit complir amb les funcions de caire repressiu de la ciutat i la població sempre va veure aquest fortí com a símbol de l'opressió del poder central de Madrid. Al segle XIX es va aconseguir enderrocar la Ciutadella (a partir de 1868, amb un procés inicial, l'any 1841, que va ser aturat per Espartero) i tan sols es van mantenir els edificis de la capella castrense, el palau del governador (actualment un centre d'ensenyament secundari) i l'arsenal (actual seu del Parlament de Catalunya).

L'any 1871 l'arquitecte Josep Fontserè Mestre va guanyar el concurs convocat per l'Ajuntament de Barcelona, per situar un parc en els terrenys anteriorment ocupats pel fortí. El projecte de Fontserè incloïa la urbanització de diverses illes a l'oest del parc, on s'hi havia de situar el nou mercat de la ciutat. El nou Mercat del Born va ser projectat pel mateix Fontserè, amb la col·laboració de l'enginyer Josep M. Cornet i es va inaugurar l'any 1878. La celebració de l'Exposició Universal a Barcelona, l'any 1888, va consolidar el parc de la Ciutadella, on s'hi van construir diversos edificis i elements.

La parcel·la intervinguda se situava a la zona urbanitzada a partir del projecte de Josep Fontserè. En aquest punt no s'hi havien construït els edificis de tipologia i estil unitaris que definia el projecte de Fontserè i que formaven els Porxos de Fontserè, sinó que s'hi van bastir (a finals del segle XIX) dues edificacions d'una o dues plantes, que estaven destinades a magatzems vinculats amb el mercat del Born. Aquests magatzems disposaven de plantes soterrànies, que ocupaven gran part de l'espai. La construcció d'aquests soterranis va suposar que a la zona nord i sud de la parcel·la es desmuntessin les estructures i nivells corresponents al darrer moment d'ús dels espais (prèviament a la construcció de la Ciutadella). Les restes desmuntades de la zona sud es corresponien als paviments de l'església dels Menorets i els nivells associats a la construcció de l'edifici, així com els nivells d'ús i estructures del segle XVII, del moment previ a l'inici de les obres.

El soterrani de la zona central-sud de la parcel·la presentava més profunditat, fet que va motivar que es perdessin les estructures i nivells des de finals del segle XIII i fins a inicis del segle XVIII i tan sols els localitzessin les fonamentacions de les edificacions dels diferents períodes (les rases dels murs baix-medievals i les

fonamentacions dels pilars de l'església). L'excavació d'aquesta àrea corresponent al soterrani de més profunditat va ser dirigida per l'arqueòloga Meritxell Nassarre (de l'empresa Atics) i es va dur a terme l'any 2009.

Notes Volum V

¹ Aquesta possibilitat la presenten a partir del càlcul de la distància que hi hauria entre el límit sud de la parcel·la intervinguda i la projecció de la possible ubicació del Pla d'en Llull, que s'ha efectuat a partir de la planimetria d'aquesta zona de la ciutat, prèviament a la seva destrucció, el 1717. La distància entre els murs de tancament nord dels sectors 44 i 37 de la finca 15 (situats a la zona central i est de l'extrem sud) i la possible ubicació del Pla d'en Llull seria molt similar a l'amplada mitjana que presentaven els sectors documentats en aquesta intervenció.

² Tot i aquesta afirmació, cal destacar que durant la intervenció duta a terme l'any 2009 a la zona central sud de la parcel·la, dirigida per l'arqueòloga Meritxell Nassarre, es van documentar les restes d'una estructura semi-circular que se situaria cronològicament en un moment anterior a finals del segle XIII, ja que estava vinculada amb el rebliment previ a la urbanització d'aquest moment.

³ Tot i que els dos espais es corresponien a dos àmbits diferenciats, la seva numeració a nivell estratigràfic s'ha dut a terme de manera unitària, ja que inicialment es va considerar que podria haver funcionat com un espai unitari, obert per un possible arc (OB-22). Un cop considerada com a poc probable aquesta opció, durant el desenvolupament dels treballs d'excavació, es va mantenir i continuar la numeració iniciada.

⁴ En relació a aquest mur que separava els sectors 41 i 42, cal destacar que part del mur va quedar desmuntat en el moment de la construcció dels dipòsits d'olives del segle XX; aquest desmuntatge podria haver afectat també a una possible porta d'accés entre els dos espais.

⁵ L'únic mur que separaria dues propietats i també presentava diferències destacables en relació a la resta dels murs documentats es corresponia al MR-91 de la zona central de les finques 5 i 6. La singularitat de les dues finques i d'aquest mur es presenta al punt corresponent a cadascuna d'elles d'aquest mateix apartat.

⁶ L'excavació arqueològica en extensió del subsòl de l'antic Mercat del Born es va dur a terme els anys 2000 i 2001, sota la direcció tècnica dels arqueòlegs Pere Lluís Artigues i Antoni Fernandez.

⁷ En relació a la bibliografia relativa a aquesta zona de la ciutat, cal destacar la publicació (el 1890) de Salvador Sanpere y Miquel " *Topografia antiga de Barcelona. Rodalia de Corbera*", així com els recents treballs d'Albert Garcia Espuche a *La Ciutat del Born. Economia i vida quotidiana a Barcelona (segles XIV a XVIII)*.

⁸ Garcia Espuche, A. (2010) p.38 nota 32.

⁹ A nivell de registre estratigràfic, tot i la unificació dels dos espais s'ha mantingut una numeració independent per a cadascun dels dos sectors.

¹⁰ Aquesta intervenció va ser dirigida per l'arqueòloga Meritxell Nassarre, d'Àtics.

¹¹ L'església i el convent de Sant Sebastià se situaven a l'extrem sud-est de la via Laietana i a part de l'actual Plaça d'Antonio López. L'església i una part del convent van ser enderrocats el 1868 i la part que quedava va ser destruïda als anys 20 del segle XX.

¹² Aquests retalls amb aquesta finalitat van ser documentats durant l'excavació efectuada a l'antic Mercat del Born, dirigida per Pere Lluís Artigues i Toni Fernández (de l'empresa Còdex).

¹³ En relació a les dades històriques específiques de l'església, caldrà dur a terme una recerca bibliogràfica i relativa, de cara a aclarir més aspectes de la seva possible consagració (o d'alguna part de la mateixa) i altres aspectes que es puguin determinar.

¹⁴ Les dades relatives a aquesta pedra fundacional s'han extret de: Nasarre M. *ob.cit* p.

103

¹⁵ Aquesta dada l'apuntem a partir del càlcul de la distància entre els murs de tancament nord dels espais situats al límit sud de la parcel·la i el punt on se situaria el Pla d'en Llull, seguint la direcció del Pla documentat durant l'excavació en extensió de l'antic Mercat del Born (dirigida per Pere Lluís Artigues i Antoni Fernández), juntament amb les dades aportades per la planimetria projectada d'aquest vial a les diferents fonts bibliogràfiques relatives a la història i evolució d'aquesta zona de la ciutat (de manera especial a la presentada per Albert Garcia Espuche). A partir d'aquest càlcul, i seguint l'amplada dels espais documentats en la present intervenció, el tancament sud dels espais situats a l'extrem sud de la parcel·la coincidiria amb l'extrem oest del Pla d'en Llull.

¹⁶ Garcia Espuche, A. (2009) p.122

¹⁷ Garcia Espuche, A. (2009) p.38 nota 32

¹⁸ A la finca 14 s'ha documentat una porta de comunicació entre el sector situat a l'est (sector 31) i l'espai ubicat al nord respecte aquest (que havia quedat afectat per la construcció del soterrani del segle XIX); la documentació d'aquesta porta ens indicaria que els dos sectors possiblement formarien part de la mateixa propietat. Pel que fa a la finca 15, tot i que els espais situats a la crugia ubicada més al sud han estat documentats de manera parcial, s'ha pogut determinar de manera clara que funcionarien conjuntament, com una sola propietat, amb els de la crugia situada al nord.

¹⁹ Caballé, F; González R. (2003) "Notes per a una definició de l'arquitectura civil baixmedieval a Barcelona" A: *El procés urbà i la identitat gòtica de Barcelona. Barcelona Quaderns d'Història*. Núm.8. Barcelona. P.85-98

²⁰ En relació a aquesta propietat, cal destacar que ha estat documentada de manera parcial, ja que part dels sectors que en formaven part (sectors 19 i 20), així com els murs que separarien aquests amb els sectors 22 i 29 (al nord i oest dels mateixos) van ser desmuntats en el moment de la construcció de l'església, a finals del segle XVII.

²¹ Garcia Espuche, A. (2009) p.49

²² Miquel Parets (1610-1661) era un assaonador barceloní, que va escriure el dietari: *De molts sucesos que han succeyt dins Barsezona y molts altres llochs de Catalunya dignes de memòria* (conservat en dos volums a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona), on explica

els esdeveniments produïts especialment a Barcelona entre els anys 1626 i 1660 (de manera més destacable a partir de 1640).

²³ (Llibre primer, 56v) Garcia Espuche, A. (2009) p.122 nota 169

²⁴ Garcia Espuche, A. (2009) p.122 nota 169

²⁵ Pi y Arimon, A. (1854) *Barcelona Antigua y moderna. Descripción e historia de esta ciudad des de su fundación hasta nuestros días*. Tomo I. Barcelona, p.560

²⁶ Garcia Espuche, A. (2009) p.122 nota 169

²⁷ En aquest sentit, cal destacar que un estudi bibliogràfic i documental permetria constatar més dades relatives a aquest aspecte.

²⁸ Garcia Espuche, A. (2009) p.122 nota 169

²⁹ Aquesta darrera fase de la intervenció, duta a terme l'any 2009, va permetre l'excavació dels nivells situats per sota del nivell on s'havia finalitzat l'excavació a la qual fa referència la present memòria, un cop instal·lada la segona línia de bigues d'entibatge. Durant aquests treballs es va excavar la zona on se situava el soterrani de més profunditat (a la zona central sud) i es van desmuntar la part inferior de les fonamentacions de l'església (Nasarre, M. Intervenció al Passeig Picasso 24bis-30 carrer de la Fusina, 8 A: *Anuari d'Arqueologia i Patrimoni de Barcelona*, 2009, p-102-105)

4. BIBLIOGRAFIA

AAVV (2005) *ABAJO LAS MURALLAS!!!. 150 anys de l'enderroc de les muralles de Barcelona*. Catàleg de l'exposició. Museu d'Història de la Ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona.

AAVV (1991) " Barcelonès i Baix Llobregat" A: *Gran Enciclopèdia Comarcal de Catalunya*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

AAVV (1992) *Història de Barcelona*. Enciclopèdia Catalana.

Artigues, PLI; fernández,A (2002). *Memoria de la intervenció arqueològica en "L'Antic Mercat del Born" Barcelona (Barcelonès)*. –Codex, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Barrasetas,E; Huertas, J (1994). *Memòria de la intervenció arqueològica a l'antic Mercat del Born. Barcelona (Barcelonès)*. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Caballé, F; González R. (2003) "Notes per a una definició de l'arquitectura civil baixmedieval a Barcelona" A: *El procés urbà i la identitat gòtica de Barcelona. Barcelona Quaderns d'Història*. Núm.8. Barcelona. P.85-98

Caballé, G (2004) *Informe d'afectació de les restes documentades a la intervenció arqueològica al Passeig Picasso, 24bis-30. Barcelona (Barcelonès)* – Arqueocat, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdit.

Caballé, G (2005) *Informe de la intervenció arqueològica al Passeig Picasso, 24bis-30. Barcelona (Barcelonès)* – Arqueocat, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdit.

Caballé, G (2006) *Informe d'afectació de les restes documentades a la intervenció arqueològica al Passeig Picasso, 24bis-30. Barcelona (Barcelonès)* – Arqueocat, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdit.

Caballé, G (2007) *Informe d'afectació de les restes documentades a la intervenció arqueològica al Passeig Picasso, 24bis-30. Barcelona (Barcelonès)* – Arqueocat, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdit.

Calpena, D (2002) *Memòria conjunta de les intervencions arqueològiques a l'entorn del Passeig del Born (C.Sombrerers, Fossar de les Moreres i Placeta de Montcada) i Plaça del fossar de les Moreres. Barri de la Ribera. Ciutat Vella. Barcelona (Barcelonès)*. –Attics, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Fàbregas, M; Huertas, J (1998). *Memòria de la intervenció arqueològica a l'antic Mercat del Born. Barcelona (Barcelonès)*. -Arqueociència, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Fernández, A (2008) *Memòria dels sondeigs efectuats als carrers de la Ribera, de la Fusina i Comercial*. Codex Arqueologia i Patromoni. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Fernández, A; Rius, A (2010) *Memòria de la Intervenció Arqueològica subsidiària del projecte d'infraestructures bàsiques i restauració. Centre Cultural del Born. Fonaments*. Codex Arqueologia i Patromoni. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Fernández Rojas, M (2006). "El convento del Espíritu Santo de Sevilla, vulgo de los Menores, de la orden de Clérigos Regulares Menores" A: *Laboratorio de Arte. Revista del Departamento de Historia del Arte*. Universidad de Sevilla. p.195-214.

Garcia Espuche, A (2009). *La Ciutat del Born. Economia i vida quotidiana a Barcelona (segles XIV a XVIII)*. Institut de Cultura de Barcelona. Ajuntament de Barcelona

Guàrdia, M -ed- (2011) *La revolució de l'aigua a Barcelona. De la ciutat preindustrial a la metròpoli moderna*. Ajuntament de Barcelona. Districte de Sant Andreu. Institut de Cututura. Museu d'Història de Barcelona.

Gea, M (2008) "El portal de Sant Daniel. Darreres troballes arqueològiques al Parc de la Ciutadella" A: *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*. Època II. Núm.04. Museu d'Història de Ciutat de Barcelona.

Majó, T; Pagès, E (1991) *Memòria de la intervenció arqueològica al Parc de la Ciutadella. Barcelona (Barcelonès)*. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Martín, A (1997) *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Comerç, 7. Barcelona (Barcelonès)*. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Nasarre M (2010) "Intervenció al Passeig Picasso, 24 bis-26-28-30 Carrer de la Fusina, 8" a *Anuari d'Arqueologia i Patrimoni de Barcelona 2009*. Museu d'Història de Barcelona. p. 102-105

Nebot, N (2005) *Memòria de la intervenció arqueològica al Passeig Picasso 32. Barcelona (Barcelonès)*. – Arqueocat, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Nebot, N (2007) *Memòria de la intervenció arqueològica al Passeig Picasso 34. Barcelona (Barcelonès)*. – Arqueocat, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Pi y Arimon, A. (1854) *Barcelona Antigua y moderna. Descripción e historia de esta ciudad des de su fundación hasta nuestros días*. Tomo I. Barcelona, p.560

Suau, L (2002). *Memòria de la intervenció arqueològica al Passeig Picasso 38-38bis i 24-30. Barcelona (Barcelonès)*. – Attics, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Traveset, A. (2002) *Memòria conjunta de les intervencions arqueològiques al Carrer Pujades i carrer Wellington (set.-oct. 2001); entorn Parc de la Ciutadella (febrer-març 2002); Carrer Almogàvers i Passeig Lluís Companys (feb 2002)*. Barcelona (Barcelonès). –Attics, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Vila, JM (1998) *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Comerç, 7. Barcelona (Barcelonès)*. -Arqueociència, SL.-Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.

Vila, JM (1998) *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Montcada, 21-23. Palau Finestres. Barcelona (Barcelonès)*. –Arqueociència, SL- Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya , inèdita.